Tnu’u va’a tnu’u Jesucristo

New Testament in Mixtec, Diuxi-tilantongo (MX:xtd:Mixtec, Diuxi-tilantongo)

Tnu'u va'a tnu'u Jesucristo

New Testament in Mixtec, Diuxi-tilantongo (MX:xtd:Mixtec, Diuxi-tilantongo)

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Diuxi-tilantongo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Diuxi y Tilantongo [xtd], Mexico

Copyright Information

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Diuxi-tilantongo

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
601f9a87-70f6-56f7-8175-fc2dac9c9f9a

Contents

San Mateo 1
San Marcos 53
San Lucas 85
San Juan 139
Hechos 180
Romanos 233
1 Corintios 259
2 Corintios 283
Gálatas 298
Efesios 307
Filipenses 316
Colosenses 322
1 Tesalonicenses . . . 328
2 Tesalonicenses . . . 333
1 Timoteo 336
2 Timoteo 343
Tito 348
Filemón 352
Hebreos 354
Santiago 371
1 Pedro 377
2 Pedro 384
1 Juan 389
2 Juan 395
3 Juan 396
Judas 397
Apocalipsis 399

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Steu

Xixitna Jesús

1 Libru ya'a kakune'e xixitna
Jesucristu. Xixitna-ia n-kuu David.
Xixitna David n-kuu Abraham.
2 Abraham n-kuu taa Isaac. Isaac
n-kuu taa Jacob. Jacob n-kuu taa
Judá xi'in ñani-s. 3 Judá n-kuu taa
Fares xi'in Zara, te Tamar n-kuu
dɨ'ɨ-s. Fares n-kuu taa Esrom, te
Esrom n-kuu taa Aram. 4 Aram
n-kuu taa Aminadab, te Aminadab
n-kuu taa Naasón, te Naasón n-kuu
taa Salmón. 5 Salmón n-kuu taa
Booz, te Rahab n-kuu dɨ'ɨ Booz.
Booz n-kuu taa Obed, te Rut n-kuu
dɨ'ɨ Obed. Obed n-kuu taa Isaí. 6 Isaí
n-kuu taa David. David n-kuu se
kunxa'nu. Da'ya yɨɨ David n-kuu
Salomón.
N-kaa David xi'in ñadɨ'ɨ Urías, te
n-kaku Salomón. 7 Salomón n-kuu
taa Roboam, te Roboam n-kuu taa
Abías, te Abías n-kuu taa Asa. 8 Asa
n-kuu taa Josafat, te Josafat n-kuu
taa Joram, te Joram n-kuu taa Uzías.
9 Uzías n-kuu taa Jotam, te Jotam
n-kuu taa Acaz, te Acaz n-kuu taa
Ezequías. 10 Ezequías n-kuu taa
Manasés, te Manasés n-kuu taa
Amón, te Amón n-kuu taa Josías.
11 Josías n-kuu taa Jeconías xi'in
ntaka ñani-s. Na n-xo tuu Jeconías,
daa xndeka juexa soldado Babilo-
nia dava ñayiu Israel jua'an ñuu-s
xa nkotuu-i ijan.
12 Nu n-ya'a xijan, te n-kaku
da'ya Jeconías. Salatiel n-xo nani-s.
Salatiel n-kuu taa Zorobabel.
13 Zorobabel n-kuu taa Abiud,
te Abiud n-kuu taa Eliaquim, te
Eliaquim n-kuu taa Azor. 14 Azor
n-kuu taa Sadoc, te Sadoc n-kuu
taa Aquim, te Aquim n-kuu taa
Eliud. 15 Eliud n-kuu taa Eleazar, te
Eleazar n-kuu taa Matán, te Matán
n-kuu taa Jacob. 16 Jacob n-kuu
taa José, se n-kuu yɨɨ María. María
n-kuu dɨ'ɨ Jesús, Ia kuu Cristu.
17 Nde tiempo n-xo tuu Abraham
xi'in nde tiempo n-xo tuu David
uxi koon generación n-kuu. Nde
na n-xo tuu David xi'in nde kɨu xn-
deka juexa soldado Babilonia ñayiu
Israel jua'an Babilonia uxi koon
ka generación n-kuu. Uxi koon
ka generación n-ya'a. Ijan dada
n-kaku Cristu.

N-kaku Jesús

18 Du'a n-kuu xa n-kaku Je-
sucristu. María, ñá n-kuu dɨ'ɨ
Jesucristu, n-xia'an-ña tnu'u-ña
José xa tnunda'a-ña xi'in-s. Ta
jini tna'a ka-ña xi'in-s na n-kida
Espíritu Ianyuux xa ni'i da'ya-ña.
19 José, se va'a kuu-s. Ñatu n-kuu
ini-s xa datuu-s-ña nuu ñayiu xa ni'i
da'ya-ña. Xijan kuu xa n-juini-s
xa na'i ni dandoo-s-ña. 20 Du'a
n-xani ini-s xa kada-s, te ɨɨn xakuaa
n-kachi xene-s xa n-ja'an ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux nuu-s.
Du'a n-ja'an-ia:

—José, se kuu da'ya dana David,
maxku yu'u-n xa tnunda'a-n xi'in
María chi da'ya ñu'u xiti-i, da'ya
Espíritu Ianyuux kuu-ia. 21 Kajan-i
se yɨɨ. Danani-n-ia Jesús. Du'a
kunani-ia chi dananita'u-ia ñayiu
kundeka-ia.

22 Ntdaa xa'a ya'a xa na jɨn
tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu ɨɨn
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an-ia.
Du'a n-chidotnuni-s:

23 Kuna'a xa ju'un da'ya ɨɨn dichi ii,
te kajan-i ɨɨn se yɨɨ.

Dandee ña'a ñayiu Emanuel.
(Emanuel kuu: Tuu-ro xi'in
Ianyuux.)

24 N-ndoto José. N-ndokoo-s.
Ijan dada n-kida-s na n-ta'u tniu
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux;
n-tnunda'a-s xi'in María, 25 ko
ñatu n-kidakuechi-s xi'in-ña. Nde
n-ya'a xa n-kaku da'ya yɨɨ-ña; ijan
dada n-xini tna'a-s xi'in-ña. Nu
n-kaku-ia, te n-danani ña'a José
Jesús.

2

N-ka kixee se ka xinitnuni xa kotoni'ni koio-s Jesús

1 N-kaku Jesús ñuu nani Belén,
distrito Judea, daa n-taxnuni se
kuu Herodes. Nu n-kaku-ia, n-ka
kixi se ka xinitnuni xa nde'a-s
chudini Jerusalén. Xika n-ka kixi-s.
N-ka kee-s do nuu kane ngandii.
2 N-ka xijan tnu'u-s nuu ñayiu
Jerusalén:

—¿Ndexu n-kaku seluchi taxnuni
nuu ñayiu Israel? N-ka xini-da
ɨɨn chudini n-kee do nuu kane
ngandii, te ndeka ña'a-tɨ vaxi.
Xaxe'e xijan n-ka kixee-da xa
ndadaka'nu koio-da-s —ka kuu-s,
ka xia'an-s.

3 Nu n-teku se kunxa'nu nani
Herodes xi'in ñayiu Jerusalén xa
n-ka ja'an se ijan, te n-ka chi ini-s.
4 Xijan kuu xa n-nadataka Herodes
ntdaa dutu ka taxnuni xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés,
te n-xijan tnu'u-s nuu ndexu kaku
Cristu. 5 Te ka xia'an-s:

—Kaku-ia Belén, distrito Judea
chi du'a n-ja'an Ianyuux, te du'a
n-chidotnuni se n-ja'an nuu ñayiu
xa n-ja'an Ianyuux:

6 Ndo'o xa ka kuu-n ñayiu io ñuu
Belén distrito Judea,
nduu-n ñayiu ndandɨ'ɨ ka dada
dava ka ñayiu ñuu io distrito
Judea,
chi ñuu mee-n kee ɨɨn se taxnuni.
Kuenda kɨu se ñunuu tkachi-s ku
kuu-ia chi junuu-ia ñayiu Is-
rael.

7 Ijan dada na'i ni n-kana
Herodes se ka xinitnuni xa
xnde'a-s chudini, te n-xijan tnu'u-s
nuu na kɨu na hora n-ka xo nde'a-s
chudini jan. 8 Te n-ta'u tniu-s xa na
jɨ'ɨn koio-s Belén. Xia'an-s:

—Jua'an koio-n, te juen tnu'u
va'a koio-n nuu jundu kuu seluchi
jan, te nde io-s. Na nani'i-n-sɨ,
te nuni'no ni kachitnu'u ña'a-n
chi juini-da xa jɨn ndadaka'nu-da-s
tuku.

9-10 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini-s
xa n-ja'an se kunxa'nu jan, n-ka
kee-s; ka xe'en-s. N-ndodo nuu
chudini n-ka xini-s do nuu kane
ngandii jua'an nuu-s. Xaxe'e xa
n-ka xo nde'a-s chudini ndeka ña'a
ichi jua'an-s, yo vichi n-ka kudɨ
ini-s. Nde nuu kaa niu n-nujuiin-tɨ.
11 N-ka kɨu-s ve'e nuu n-nujuiin-tɨ,
te n-ka xini-s niu jan xi'in María,
ñá kuu dɨ'ɨ-ia. N-ka xe juiin xiti-s
nuu-ia, te n-ka ndadaka'nu-s-ia, te
n-ka najaan-s xatnu kuechi ñu'u xa
yo ya'u xa juña'a nga-s-ia. N-ka
xia'an nga-s oro xi'in duxa es-
toraqui xi'in ɨnka nuu duxa yo
ya'u. 12 Ijan dada n-ka kachi xene
se ka xinitnuni xa xnde'a-s chudini
xa n-xian tnu'u ña'a Ianyuux xa
maxku nangondita-s xa nu'u koio-s
nuu Herodes. Te n-ka xino-s. Ɨnka
ichi juan nu'u koio-s xa juan nu'u-s
ñuu-s.

13 Nu juan nu'u koio se ijan, te
n-kachi xene José xa ɨɨn ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux ja'an nuu-s.
N-ja'an-ia:

—Ndokoo. Kandeka niu xi'in
dɨ'ɨ-ia jua'an Egipto. Ijan kutuu
koio-n nde na kachi tnu'u ña'a-r
nde kɨu na ndixi-n ya'a chi nduku
Herodes niu xa ka'ni ña'a-s.

14 N-ndokoo-s. Ndeka-s niu xi'in
dɨ'ɨ-ia jua'an Egipto xa n-ka xino-s
xakuaa ijan. 15 N-ka xo tuu-s ijan
nde n-xi'í Herodes xa na jɨn tna'a
xa n-ja'an Ianyuux nuu se n-ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Du'a
n-chidotnuni-s: "N-ja'an-r nuu
Da'ya Yɨɨ-r xa ndee-ia Egipto."

16 N-tu ini Herodes xa n-ka
danda'u ña'a se ka xinitnuni jan,
te yo n-kiti ini-s te n-tunda'a-s sol-
dado-s jua'an Belén xi'in ntaka ñuu
xndatuu nɨkaduku Belén xa ka'ni
koio-s seyɨjɨn xi'in nde sekuechi
io uu kuia. N-kida-s cuenta naxa
daa yoo n-ya'a xa n-kixe'e xa ndii
chudini ndeka se ka xinitnuni jan
vaxi, según n-ka ja'an mee se ijan.
17 Du'a n-xetna'a xa n-chidotnuni
Jeremías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu:

18 Teku ñayiu xa yo nde'e nda'i koio
ñadɨ'ɨ ñuu Rama.

Da'ya dana Raquel ku kuu koio-ña.
Yo nde'e nda'i koio-ña xaxe'e da'ya-ña.
Yo nde'e ku tnau ini-ña xaxe'e-s.
Ma ndiko anu-ña xaxe'e xa n-ka xi'í da'ya-ña.

N-ka nangondita Jesús xi'in tadɨ'ɨ-ia Nazaret

19 N-xi'í Herodes, te dani tuu
José Egipto. Ijan n-kachi xene-s xa
n-ja'an ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux nuu-s. Xia'an-ia:
20 —Ndokoo. Kandeka ia luchi
xi'in dɨ'ɨ-ia juan nu'u Israel chi n-ka
xi'í se n-ka xo nduku ña'a xa ka'ni
ña'a-s —kuu-ia, xia'an-ia.
21 N-ndokoo José. Ndeka-s ia
luchi jan xi'in dɨ'ɨ-ia juan nu'u Is-
rael. 22 Nu n-teku José xa Arquelao
n-nujuiin naa nuu taa-s Herodes xa
taxnuni-s nuu ñayiu distrito Judea,
te n-yu'u-s xa nu'u-s ijan. N-kachi
xene-s xa n-ja'an Ianyuux nuu-s xa
io kuu distrito Judea. Xijan kuu
xa n-ka xino-s. Juan nu'u-s distrito
Galilea. 23 Te n-nukotuu-s Nazaret.
Du'a n-xetna'a xa n-chidotnuni
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux xa ku kuu-ia se Nazaret.

3

N-dakua'a Sua Bautista ñayiu nuu ñayo io

1 Tiempu ijan n-xikonuu Sua
Bautista distrito Judea nuu ñayo io,
te ñatu nga juun dau. 2 N-ja'an-s
nuu ñayiu n-ka xo taka ijan:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n
kuechi chi vax kuyatni kɨu xa nde
andɨu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu.
3 Nani n-chidotnuni Isaías,
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux daa n-ja'an Sua:
Xee kana ɨɨn se kutuu nuu ñayo io te ñatu nga juun dau:
“Kada tu'a-n mee-n ɨɨn ɨɨn-n xa na kua'a kueka koio-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Kuenda kɨu ichi ka kuu-n.
Ndadandaa-n ichi jan”,
kuu Sua, n-xo ja'an-s.
4 Ñɨɨ camello n-kuu da'ma-s,
te n-xo duku cinturón ñɨɨ dujun
ka'a-s. N-xo xaxi-s tɨka langosta
xi'in ndudi ñuñu io yuku. 5 N-ka
xo taka ñayiu io Jerusalén nuu
n-xo dakua'a-s-yɨ xa kunini koio-i
tnu'u-s. Dɨuni n-ka xo taka ñayiu
io nitu'u distrito Judea nuu-s xi'in
ntdaa ñayiu io yatni yu'u de'va
Jordán nuu xika ndute. 6 Ñayiu
n-ka natu ini xa n-ka kida-i kuechi,
n-dajuendute-s-yɨ nuu ndute xika
de'va Jordán. 7 Kue'e se fariseu
xi'in se saduceu n-ka xo xe'en
nuu-s xa dajuendute ña'a-s, te n-xo
ja'an-s nuu-s:
—Da'ya Kui'na ka kuu-n. ¿Jundu
n-kachi tnu'u ña'a xa kaku koio-n
nuu Ianyuux? ¿Ka kachi ini-n
xa hora na kixi-ia ma kiti ini-ia
nuu-n a? ¿Jundu n-kachi tnu'u ña'a
xa ma ndadandaa-ia kuechi-n?
8 Nux xandaa xakuiti n-ka natu
ini-n xa n-ka kida-n kuechi, kada
koio xava'a. 9 Maxku ku juña'a
tna'a-n: “Ndandɨ'ɨ-ro chi da'ya
dana Abraham ka kuu-ro”, chi ru'u
ja'an xa kua'a Ianyuux xa kada-ia
xa yuú ya'a nduu da'ya dana
Abraham. 10 Ka kuu-n kuenda kɨu
yutnu ta'nde xa katuu kaa xe'e-tnu.
Ntdaa yutnu ñatu juun xavidi va'a,
ta'nde-tnu, te jɨ'ɨn-tnu nuu nu'u
koko. 11 Ru'u dajuendute ña'a nuu
ndute, ko na xinokava tniu-r, te kixi
Ia kixi. Tuku kada-ia. Taxnuni
ka-ia dada ru'u. Ni ñatu natau
xa junukuechi-r nuu-ia, ni xa
kane'e-r ndixa-ia chi se dakuu nga
kuu-r. Mee-ia kada xa ju'un ña'a
Espíritu Ianyuux, te ndadandaa-ia
kuechi-n. 12 Kuenda kɨu ɨɨn se ne'e
pala-s xa dandechi-s trɨu-s kuu-ia.
Kuenda kɨu trɨu jan xi'in paja kuu
ñayiu. Se ijan, nataxtna'a-s trɨu-s, te
chi'i-s ɨɨn ve'e, te teñu'u-s paja nuu
nu'u ku koko nɨkava nɨkuita —n-xo
kuu Sua, n-xo xia'an-s.

N-xendute Jesús

13 Ijan dada n-kee Jesús distrito
Galilea. N-xee-ia yu'u ndute xika
De'va Jordán xa dajuendute ña'a

Sua. 14 Ñatu n-juini Sua xa dajuen-
dute-s-ia. N-ja'an-s nuu-ia:
—¿Nakuenda xa daña ku dajuen-
dute ña'a, te mee-n io xa dajuen-
dute ña'a-n?
15 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Kada na'i chi daa ñu ini
Ianyuux xa kada-ro ntdaa xa n-ta'u
tniu-ia.
Ijan dada n-xejoon Sua 16 xa
n-dajuendute-s Jesús. N-nane-ia
nuu ndute, te n-najaan andɨu.
N-xini Jesús xa vax juun Espíritu
Ianyuux nde andɨu. N-xe juin-
dodo-ia dɨkɨ-ia. Data n-nduu-ia.
17 N-ja'an Ianyuux nde andɨu:
—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ Mani-r.
Vichi tna ini-r xa kida-ia —kuu-ia.

4

N-juini Kui'na xa daja'an-i Jesús xa kada-ia kuechi

1 Ijan dada ndeka Espíritu
Ianyuux Jesús jua'an nuu ñayo io
te ñatu nga juun dau. Ijan n-kuu
Kui'na xa daja'an ña'a-i xa kada-ia
kuechi. 2 Ña tuu nax n-xaxi-ia uu
diko nduu, uu diko niu. Ijan dada
n-kojon-ia. 3 Te n-xee Kui'na xa
daja'an ña'a ntuku-i xa kada-ia
kuechi. N-ja'an-i nuu-ia:
—Nuxa ndaa xa Da'ya Yɨɨ
Ianyuux kuu-n, juña'a yuú ya'a na
nduu-i tila.
4 N-ja'an Jesús nuu-i:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa:
"Io xa kaxi koio ñayiu na kua'a kun-
dito koio-i, ko ñadu diko ni xijan io
xa kada-i, chi dɨuni io xa kunini-i
ntdanditu'u tnu'u Ianyuux."
5 Ijan dada ndeka Kui'na Jesús
jua'an Jerusalén xa jandodo ña'a-i
nuu dujun ka dɨkɨ veñu'u ñuu ii jan.
6 Xia'an-i nuu-ia:
—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux
kuu-n jungava nde nuu ñu'u jan,
chi yodotnuni tnu'u Ianyuux:
"Ta'u tniu Ianyuux nuu ángel, ia
ka xinokuechi nuu-ia, xa junuu
ña'a-ia." Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia
xa: "Junuu ña'a koio-ia xa na ña'a
tnukue'e xe'e-n nuu yuu" —kuu
Kui'na, xia'an-i.
7 Te xia'an Jesús:
—Dɨuni yodotnuni xa: "Maxku
kototnuni-n Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro."
8 Dɨuni ndeka Kui'na Jesús jua'an
ɨɨn dɨkɨ yuku yo dujun. N-dande'a-i
Jesús ntdaa ñuu ñuñayiu nuu tax-
nuni ntdaa se ka taxnuni ntdaa ñuu
ijan. N-dande'a ña'a-i kue'e ñuu vili
xndaxio ijan. Yo ya'u xa io ijan.
Xia'an-i nuu-ia:
9 —Ntdaa xa'a taxi-r nux njuiin
xiti-n nuu-r te nakuetu-n nuu-r.
10 Xia'an Jesús:
—Jua'an Satanás chi du'a yo-
dotnuni tnu'u Ianyuux: "Nuu
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, njuiin
xiti koio. Nakuetu koio te kajan
ta'u koio nuu-ia. Nuu mee ni-ia
junukuechi koio."
11 Ijan dada n-dandoo ña'a-i,
te n-ka xee ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux nuu Jesús
xa junukuechi-ia nuu-ia.

N-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu

12 N-teku Jesús xa yɨndi'u Sua
vekaa. Xaxe'e xijan juan nu'u-ia
Nazaret, distrito Galilea, 13 ko ña
n-ndoo-ia Nazaret xa kutuu-ia
ijan. N-nangondita-ia Caper-
naum. Capernaum katuu yatni
yu'u mar yatni nuu xndatuu
ñuu nani Zabulón xi'in ñuu nani
Neftalí. 14 N-naxee-ia ijan xa na
jɨn tna'a tnu'u n-chidotnuni ɨɨn
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Isaías n-xo nani-s. Du'a
n-chidotnuni-s:
15 Kakune'e-da ñayiu io Zabulón
xi'in ñayiu io Neftalí.
Galilea kuu distrito-i.
Ijan xndaxio ñayiu ñatu kuu da'ya
dana Israel.
Ichi xiti distrito nuu io-i jua'an Mar
Galilea.
Galilea katuu yu'u De'va Jordán
nuu xika ndute.
16 Jini ñayiu Ia juña tnu'u ña'a jundu
kuu Ianyuux.

Kuenda kɨu nuu nee nuu kuú-i ka xikonuu-i,
xa ñatu ka kutnuni ini-i jundu kuu-ia,
kuu tnu'u n-chidotnuni Isaías.
17 Tiempu ijan n-kixe'e Jesús xa
dakua'a-ia ñayiu. N-ja'an-ia nuu-i:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n
kuechi, chi vax kuyatni kɨu tax-
nuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.

N-ja'an Jesús nuu koon seyɨɨ xa na nkuitandijun ña'a-s

18 Nɨni xika-ia yu'u Mar Galilea,
te n-xini-ia se ndeka tna'a xi'in
ñani-s. Łɨn-s nani Simón. Dɨuni
nani-s Spedru. Ndrixi nani ɨnka-s.
Ka dakeé-s ñunu-s nuu ndute hora
ijan, chi se ka tava chaka ka kuu-s.
19 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Nkuitandijun ña'a koio, te
kada-r xa dataka-n ñayiu ná
dataka-n chaka xi'in ñunu-n.
20 Hora ijan ni n-ka dandoo-s
ñunu-s, te n-ka xe kuitandijun-s
Jesús. 21 N-xini ntuku-ia ɨnka
se ndeka tna'a xi'in ñani-s, te
n-kana-ia-s. Łɨn-s nani Jacobo.
Łɨnka-s nani Sua. Ka kuu-s da'ya yɨɨ
Zebedeo. Xñutuu-s xi'in taa-s xiti
barcu xa ka ndadava'a-s ñunu-s.
22 Hora ijan ni n-ka dandoo-s
taa-s xi'in barcu-s, te n-ka xe
kuitandijun-s-ia.

N-ndadava'a Jesús ñayiu ka ku'u

23 Ijan dada n-xikonuu
Jesús nitu'u distrito Galilea.
N-dakua'a-ia ñayiu Israel xiti
veñu'u kuechi ñuu xi'in ñuu.
N-ja'an-ia tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
N-kakune'e-ia xa taxnuni Ianyuux
nuu ñayiu ñuñayiu. Tnu'u va'a kuu.
Dɨuni n-ndadava'a-ia ñayiu ka tna'a
ntdaa nuu kue'e. N-ndadava'a-ia
nuu ka xaxia'an du. 24 Nitu'u
nación Siria n-ka teku ñayiu xa
n-kida-ia. N-ka xe ndeka ñayiu ijan
ñayiu ka tna'a tɨtnɨ nuu kue'e xi'in
ñayiu nda'u ka ya'a xaxe'e kue'e
ka tna'a-i. Xndeka-i ñayiu xñu'u
ña'a xaloko n-ka xe'en. N-ka xe
ndeka-i ñayiu tna'a kue'e xiyɨ'ɨ du.
N-ka xe ndeka-i ñayiu n-xi'í xe'e, te
n-ndadava'a ña'a Jesús. 25 N-ka xe
kuitandijun ña'a ñayiu tɨtnɨ ñuu. Ka
kuu-i ñayiu Galilea, ñayiu Decápolis,
ñayiu Judea, ñayiu io yatni yu'u
De'va Jordán xi'in ñayiu Jerusalén
du.

5

N-dakua'a Jesús ñayiu

1 N-xini Jesús xa kue'e ñayiu
xyuku nuu-ia, te n-xe xee-ia
ɨɨn yuku, te n-nukoo-ia ijan.
N-ka xetu'a ña'a se dakua'a-ia.
2 N-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-s xi'in
ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:
3 —Na ja'an-r xa ñayiu ka xani
ini xa ma dananita'u ña'a Ianyuux
xaxe'e xa yo n-ka kida-i kuechi,
te n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi, naka ta'u-i chi kɨu tna'a-i
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i.
4 'Ñayiu ka nda'i xaxe'e xa yo ka
kuko'yo ini-i xa n-ka kida-i kuechi,
naka ta'u-i chi kunda'u ini ña'a
Ianyuux, te ma kuko'yo ini ka-i.
5 'Ñayiu ka xani ini xa ka kuu-i
ñayiu dakuu nga, te dɨuni ka xani
ini-i xa ñatu ndandɨ'ɨ-i, naka ta'u-i
chi kendoo-i xi'in ñu'u n-xia'an
Ianyuux xa juña'a-ia.
6 'Ñayiu io anu xa kada koio-i
xa juini Ianyuux, naka ta'u-i chi
kada-i ntdaa xijan, te kudɨ ini-i.
7 'Ñayiu kunda'u ini ɨnka ñayiu,
naka ta'u-i chi kunda'u ini ña'a
Ianyuux.
8 'Ñayiu n-kida Ianyuux xa
n-ndunini-i, naka ta'u-i chi jini-i-ia.
9 'Ñayiu kida xa ka ndumani nuu
tna'a ɨnka ñayiu, naka ta'u-i chi
ja'an Ianyuux xa kuu-i da'ya-ia.
10 'Ñayiu kida xa juini Ianyuux te
nda'u ya'a-i xaxe'e-ia, naka ta'u-i
chi jɨ'ɨn-i nuu taxnuni-ia.
11 'Naka ta'u kuu koio-n hora
kui'a na ja'an ña'a ñayiu te kada
u'u ña'a-i te tekuechi neñuu ña'a-i.
Ntdaa xijan kada ña'a-i xaxe'e ru'u.
12 Io xa kuvete-n. Io xa kudɨ ini
koio-n chi yo kue'e xa io andɨu taxi

Ianyuux xaxe'e xa daa ya'a-n. Du'a
n-ka kida u'u ñayiu xana'a se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu na ta
koo koio ka-n.

N-kakune'e Jesús ñɨɨ́ xi'in ngandii

13 'Ka kuu-n ná kuu ñɨɨ́. Nux
ñatuka ede ñɨɨ́, ma kuu xa nduu
ede. Ña xiniñu'u ka. Kate-ro
te jueñi ni'no nga-ro. 14 Dɨuni
ka kuu-n ná kuu ngandii xa dat-
nuni-ia ñuñayiu. Ná kuu ɨɨn ñuu
katuu nuu yuku dujun ka kuu-n
xa ñatu yɨva'a. 15 Ñayo ñayiu nat-
nuu candil te chindeyu-i maquila.
Ñatu daa kida-i chi jandodo-i candil
jan ɨɨn nuu dujun na kua'a na kuu
kanda nitu'u xiti ve'e-i. 16 Dani
ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, kada-n xa va'a xa na
kunde'a ñayiu ñuñayiu xa ka kida-n
xava'a na kua'a na ndadaka'nu-i
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu.

N-kakune'e Jesús ley n-chidotnuni Moisés

17 'Maxku kani ini koio-n
xa tniu-r kuu xa dita-r ley
n-chidotnuni Moisés xi'in xa n-ka
chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Ma daa
kada-r, chi kada-r xa jɨn tna'a xa
xyodotnuni. 18 Xandaa xakuiti
na ja'an-r xa nɨni na kavatuu
ka ñuñayiu xi'in andɨu ma dita
Ianyuux ni ɨɨn tnu'u n-chidotnuni
Moisés. Ma dita-ia ni ɨɨn letra, ni
ɨɨn parti tnu'u-ia nde na jɨn tna'a
ntdaa xa n-chidotnuni-s. 19 Nux
ma jandixa-n idii ni xa ja'an ley
Ianyuux, juini ɨɨn tnu'u luchi kuu-i,
ma jiniñu'u va'a-n nuu taxnuni
Ianyuux. Dɨuni ma jiniñu'u va'a-n
nuu taxnuni Ianyuux nux ja'an-n
nuu ɨnka ñayiu xa maxku jandixa-i
xijan. Nux jandixa koio-n tnu'u
n-chidotnuni-s te ja'an-n nuu
ñayiu xa na jandixa-i xa'a, nduu-n
ñayiu ndandɨ'ɨ andɨu nuu taxnuni
Ianyuux. 20 Nux ka kuxee ini-n nuu
Ianyuux ná ka kuxee ini se dakua'a
ñayiu ley n-chidotnuni Moisés xi'in
se fariseu nuu-ia, ma yoo-n jɨ'ɨn
andɨu nuu taxnuni-ia.

N-ja'an Jesús xa maxku ka'ni-ro ndɨyɨ

21 'Ka xini-n nax n-ka ja'an
se xana'a nuu xixitna-n. N-ka
xia'an-s: "Maxku ka'ni-n ndɨyɨ."
Ndeda ɨɨn-n na ka'ni ndɨyɨ,
ndadandaa Ianyuux kuechi-n.
22 Ko mee-r ja'an xa nux diko
ni na kiti ini-n nuu ñanitna'a-n,
ndadandaa Ianyuux kuechi-n.
Nux kui'a na ja'an-n ñayiu netna'a
xi'in-n, ndadandaa juxtixia Israel
kuechi-n. Nux ja'an-n nuu-s: "Ku
ku'u-n", jɨ'ɨn-n nuu nu'u koko.
23 Nux jɨ'ɨn-n veñu'u te jɨn tu'a-n
nuu altar xa doko-n ɨɨn xa doko-n
nuu IanyuUx te ijan naja'an-n
xa n-tuyɨka ɨɨn ñayiu n-ndatnu'u
xi'in-n xaxe'e tnu'u loko n-ja'an-n
nuu-i, 24 dandoo-n xa doko-n jan
yatni altar te jɨn ndatnu'u mani-n
xi'in ñayiu ijan. Nde na ndva'a
anu-i, ijan dada jɨ'ɨn-n te doko-n xa
ne'e-n jua'an nuu altar Ianyuux.
25 Nux kuu ɨɨn ñayiu jantna'a xi'in-n
xa kandeka ña'a-i jɨ'ɨn nuu juxtixia,
hora ijan ndumani-n xi'in-i na ña'a
kandeka ña'a-i jɨ'ɨn nuu-s, te jɨn
ndeka ña'a-s nuu se xndee ñayiu
xyɨndi'u vekaa te chindi'u ña'a-s.
26 Xandaa xakuiti ma kee-n nde na
chiya'u-n ntdanditu'u tvini kajan
juxtixia jan.

N-kakune'e Jesús xa maxku kava ñayiu xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-i

27 'Ka xini-n xa n-ja'an xixitna-n:
"Nux io ñadɨ'ɨ-n maxku kava-n xi'in
ɨnka ñadɨ'ɨ. Nux io yɨɨ-n, maxku
kava-n xi'in ɨnka seyɨɨ." 28 Mee-r
ja'an xa nux diko ni na kunde'a-n
ɨɨn ñadɨ'ɨ te kukajan ini-n-ña, xá
n-kida-n kuechi. 29 Nux ɨɨn nduchi
nuu-n kida xa xko kida-n kuechi,
tava-n te dajane-n chi va'a ka nux
na kuita ɨɨn nduchi nuu-n dada
xa jɨ'ɨn ntdantu'u-n xi'in anu-n an-
dea. 30 Nux ɨɨn nda'a-n kida xa
ka kida-n kuechi, ka'nde-n te da-
jane-n chi va'a ka nux na kuita ɨɨn

nda'a-n dada xa jɨ'ɨn ntdantu'u-n
xi'in anu-n andea.
31 'Dɨuni n-ja'an xixitna-n: "Se
juini xa dandoo-s ñadɨ'ɨ-s, na
kadakutu-s tutu yodotnuni xa
n-dandoo-s-ña." 32 Mee-r ja'an xa
nux ña n-kida ɨɨn ñadɨ'ɨ io yɨɨ kuechi
xi'in ɨnka seyɨɨ, te dandoo ña'a
yɨɨ-ña, kuechi mee-s kuu xa kada-ña
kuechi xi'in ɨnka seyɨɨ. Dani se
n-natnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ n-dandoo
ña'a yɨɨ-ña, kada-s kuechi xi'in-ña.

N-ja'an Jesús xa maxku kada-ro uxi dɨkɨ nda'a-ro

33 'Dɨuni ka xini-n xa se xana'a
n-ja'an nuu xixitna-n: "Nux kada-n
uxi dɨkɨ nda'a-n xa chinaa-n xa
juña'a-n ɨɨn xa juña'a-n Ianyuux,
juña'a-n xijan xa na jɨn tna'a xa
n-ja'an-n." 34 Mee-r ja'an xa maxku
chinaa koio-n. Maxku chinaa-n
andɨu, chi andɨu nukoo Ianyuux xa
taxnuni-ia. 35 Maxku chinaa-n nuu
ñu'u chi neñi ni'no xe'e Ianyuux
nuu ñu'u. Maxku chinaa-n
Jerusalén, chi Ia ndadaka'nu-ro
taxnuni ñuu ijan. 36 Maxku kada
koio-n uxi dɨkɨ nda'a-n xa chinaa-n,
ni maxku chinaa-n dɨkɨ-n, chi ni
idii idi dɨkɨ-n, ma ndaku-n xa
ndada kuixi-n a ndada tnuu-n.
37 Ja'an ndaa-n. Ja'an-n na io na
jua'an. Nux na kadava'a vete-n
tnu'u, Kui'na daja'an ña'a.

Maxku dandenaa ɨɨn ñayiu xa n-kida ña'a ɨnka ñayiu

38 'Dɨuni ka xini-n tnu'u n-ja'an
xixitna-n: "Nux na tava ñayiu ɨɨn
nduchi nuu-n, io xa natava naa
juxtixia nduchi nuu-i. Nux na
kine'e ñayiu nu'u-n, io xa kine'e
juxtixia nu'u-i." 39 Ko ru'u ja'an
xa maxku kani-n ñayiu janña'a.
Maxku daa kada-n. Nux na kani
ñayiu kuñu nuu-n lado kua'a,
ngone'e-n xa na kani-i ɨnka lado.
40 Nux tekuechi ña'a ñayiu nuu
juxtixia ɨɨn xa tekuechi ña'a-i, te
juini-i xa tnɨɨ-i du'nu-n, juña'a-n te
juña'a-n kotona-n tuku. 41 Nux ka
kidajuexa se taxnuni xa kane'e-n
ɨɨn xa vee jɨ'ɨn ɨɨn yodo kilómetro,
uni kilómetro kane'e xijan jɨ'ɨn.
42 Nux na kajan nuu ñayiu xaxii-n
juña'a nuu-n, te maxku dangondita
du'a nga-n-yɨ.

43 'Dɨuni ka xini-n xa xixitna-n
n-ja'an: "Juemani koio ñayiu io
yatni xi'in-n te jini u'u koio se xini
u'u ña'a." 44 Mee-r ja'an juemani
koio ñayiu ka xini u'u ña'a, te ka-
jan ta'u koio xa na kutuu vii kutuu
va'a ñayiu ka kida u'u ña'a xi'in
ñayiu kui'a ka ja'an ña'a. 45 Daa
kada koio, chi daa kida Taa-ro
Ianyuux, Ia tuu andɨu. Kida-ia xa
ndii ngandii nuu io ñayiu loko, nuu
io ñayiu va'a. Dɨuni dajuun-ia dau
nuu io ñayiu loko, nuu io ñayiu va'a.
46 Nux mee ni ñayiu ka xemani ña'a
ka xemani-n, ma ni'i koio-n ta'u-n.
Ntdaa ñayiu du'a ka kida, nde se
ka xijan tvini nandajan gobierno
du'a ka kida. 47 Nux mee ni nuu
ñani tna'a-n xndaxio-n xañu'u, ñatu
io va'a xa du'a ka kida-n. Dava'a
nga ñayiu daa ka kida, nde ñayiu ña
ka naja'an Ianyuux du'a ka kida.
48 Jandixa koio ntdaa tnu'u dijan
n-ja'an-r, te kada-n xa ndaa na kida
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu.

6

Na juña'a nga ñayiu xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u

1 Chinuu nuu nax kada koio-n.
Kada koio xa va'a, ko ñadu xa
kada-n xa va'a xa na kunde'a ña'a
ni ñayiu. Nux kada koio-n xa va'a
diko ni xa na kunde'a ñayiu, ma
dananita'u ña'a Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu. 2 Xijan kuu xa hora
na juña'a koio nga-n xa juña'a-n
ñayiu ka xijan nda'u, maxku ja'an-n
xa xijan kada-n nuu ɨnka ñayiu.
Xijan ka kida se ka kida nga xa
ka jandixa-s xa ta'u tniu Ianyuux.
Du'a ka kida-s xiti veñu'u kuechi
xi'in ichi kuechi ka xikonuu-s diko
ni xa na najuen tnu'u ña'a ñayiu.
Xandaa xakuiti xa xá n-ka ni'i-s
ta'u-s, te ñatu na ta'u-s koo andɨu.
3 Hora na juña'a koio nga-n ñayiu
ka xijan nda'u ɨɨn xa juña'a-n, na'i

ni kada koio-n, ni ñayiu kumani
xi'in-n, maxku jini. 4 Na'i juña'a
koio-n xa juña'a nga-n. Xa na'i
kada koio-n kunde'a Ianyuux, juini
ña kanda nde'a-n-ia, te taxi-ia
ta'u-n.

N-dakua'a Jesús se dakua'a-ia
janda kajan ta'u koio-s nuu Ianyuux

5 'Na kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux, maxku kada koio-n ná ka
kida se ka kida nga xa va'a-s. Ka
kida nga-s xa va'a-s chi ka tna ini-s
xa ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux nɨni
xnii-s xiti veñu'u kuechi. Dani ka
kida-s nuu nanitna'a ichi ka'nu xa
kunde'a ña'a ñayiu. Xandaa xakuiti
xa n-ka ni'i-s ta'u-s, te ña tuu na
ta'u-s koo andɨu. 6 Na kajan ta'u
koio-n, ndɨu koio-n cuartu-n, te
nakadɨ-n ye'e xa na'i kajan ta'u
koio-n nuu Taa-ro Ianyuux. Nde'a
ña'a-ia juini ña kanda nde'a-n-ia,
te taxi-ia ta'u-n. 7 Na kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux, maxku ku
ja'an koio-n ɨɨn ni tnu'u tɨtnɨ vuelta
ná ka ja'an ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel. Ka xani ini-i xa xaxe'e
xa na'a ka ja'an-i nini Ianyuux
xa ja'an-i. 8 Maxku kada koio-n
ná ka kida ñayiu ijan, chi xá ama
na'a Taa-ro Ianyuux xa ndoñu'u-n.
9 Du'a kajan ta'u koio-n nuu-ia:
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu, na
ja'an koio-da xa ii-n, te na
koo koio-da xañu'u nuu-n.
10 Na ja'an koio-da xa taxnuni-n
nuu-da ntdaa-da xa ka
kuu-da ñayiu ñuñayiu.
Nani ka kida ia xtuu andɨu xa
juini-n, dani na kada ñayiu
ñuñayiu.
11 Taxi-n xa kax xa ko'o koio-da
vitna nani kida-n ndɨkɨu
ndɨñuu.
12 Xijan ta'u-da nuu-n xa nani ka
taxkanu ini-da ñayiu kida
ña'a ɨɨn xa kida ña'a-i, dani
taxkanu ini ña'a-n hora ka
kida-da kuechi.
13 Kada-n xa maxku daja'an ña'a
Kui'na xa kada koio-da
kuechi; kada-n xa maxku
kada koio ka-da xaloko.
Du'a kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux.
14 'Nux taxkanu ini koio-n ñayiu
n-kida ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i,
taxkanu ini ña'a Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu. 15 Nux ma taxkanu
ini-n xa n-kida ña'a ñayiu jan, dani
Taa-ro Ianyuux, ma taxkanu ini-ia
kuechi n-ka kida-n.

Janda io xa kada ñayiu hora na
koo ndite-i

16 'Nux ɨɨn kɨu nyaka ma kaxi
koio-n xaxe'e xa xndaxio ndite-n,
maxku kada koio-n na ka kida se
kida nga xa va'a-s chi xndaa nuu-s
xa kuko'yo ini-s. Ka dataka-s idi
dɨkɨ-s te kui'a xndaa nuu-s xa na
kunde'a ñayiu xa xne'e ii-s. Xandaa
xakuiti xa xá n-ka ni'i-s ta'u-s, te
ña tuu na ta'u-s koo andɨu. 17 Na
koo ndite mee-n xa xne'e ii-n ɨɨn
kɨu nyaka, chi'i koio-n aciti dɨkɨ-n,
tni'u-n dɨkɨ-n, najini-n nuu-n 18 xa
maxku jini ñayiu xa xne'e ii-n.
Kunde'a ña'a Taa-ro Ianyuux juini
ña kanda nde'a-n-ia, te dananita'u
ña'a-ia.

Andɨu kuu nuu na kuneva'a-ro ɨɨn
xa kuneva'a-ro

19 'Maxku kaya koio kue'e
ndatniu-n ñuñayiu, chi kɨu tkidi
xaxii-ro ñuñayiu, te nanedɨ'u dava
ka xaxii-ro. Dɨuni ka xanu ñadu'u
ye'e te ka kɨu-s ve'e-ro juini ndi'u
va'a, te ka du'u-s. 20 Kada koio
xa juini Ianyuux te kue'e xaxii-n
koo andɨu nuu ñayo tkidi kɨu
ndatniu-ro. Dɨuni ña nanedɨ'u
dava ka xaxii-ro. Dɨuni ña yoo na
ñadu'u xanu ye'e-ro xa du'u ña'a-s.
21 Nuu io xaxii-n, ijan jun ini-n xa
kutuu koio-n.
22 'Kuenda kɨu ɨɨn xa dakutnuni
kuu nduchi nuu-ro. Nux io va'a
nduchi nuu-n, kutnuni va'a ini-n
xa nde'a-n, 23 Nux ka jandixa-n
ñayiu ja'an ɨɨn xa ña ndaa, tunee
tudu'a-n. Maxku jandixa-n ntdaa
xa ka ja'an ñayiu ñuu-n vaxi, chi
ñadu ntdaa xa ka ja'an-i ndaa.
24 'Ñayo ɨɨn se xinokuechi io uu
xto'o chi nux uu-s na koo jini
u'u-s ɨɨn-s, te juemani-s ɨnka-s;

a kada-s ntdaa xa juini ɨɨn-s, te
jini u'u-s ɨnka-s. Mayo-n ndaku
xa junukuechi-n nuu Ianyuux
nux mee ni xa kadatniu-n xa koo
xaxii-n, te ña tuu nax kada-n xaxe'e
Ianyuux.

Ndeka Ianyuux ñayiu kuu da'ya-ia

25 'Maxku kunduu ini-n nuu
nax kaxko'o-n, nax kundix kuda'u
koio-n, chi ndandɨ'ɨ ka mee-n dada
xa kaxi xa ko'o-n. Ndandɨ'ɨ ka-n
dada da'ma-n. 26 Kunde'a koio
janda ka ya'a kɨt ka ndava. Ñayo-tɨ
dada'u trɨu ni ñayo-tɨ nataxtna'a
trɨu. Ñayo-tɨ chi'i trɨu ve'e-t. Juini
ñayo-t chi'i trɨu ve'e-tɨ, ko ka ni'i-tɨ
xa ka xaxi-tɨ, chi dakaxi Ianyuux-tɨ.
Vichi ka yodo ya'u ndo'o dada kɨt
ijan. 27 Maxku yo kunduu ini-n,
chi ni mayo-n ndaku xa dakue'nu
ka-n mee-n, ni dava metro ma
kue'nu ka-n. 28 Maxku kunduu ini
koio-n nuu nax kundix kuda'u-n.
Kunde'a koio xa va'a xa'nu ita liriu.
Ñatu kidatniu-ta. Ñatu kava-ta
yu'a. 29 Juini vili n-kaa da'ma
n-xo xi'no Salomón, ko vili ka kaa
ita liriu dada da'ma n-xo xi'no-s.
30 Ite xa'nu vitna tnee kayu xiti
xitnu. Ite ijan n-kida Ianyuux
xa vili n-kaa. Naka mee-n, ma
ku kada-ia xa kundix kuda'u-n.
Naka ita'u ni ka kukanu ini-n-ia.
31 Maxku kundu ini koio-n. Maxku
ja'an koio-n: "¿Nax kaxko'o-ro?
¿Nax kundix kuda'u-ro?", 32 chi
ñayiu ña ka jandixa Ianyuux, yo
xyɨ ini-i xa ni'i-i ntdaa xijan. Xá
na'a Taa-ro Ianyuux xa ntdaa xijan
ka ndoñu'u-n. 33 Naa xa jun ini
koio-n xijan, ndukundee koio xa
kɨu tna'a-n nuu ñayiu ka jandixa
xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Dɨuni
ndukundee xa jandixa-n tnu'u-ia,
te taxi-ia ntdaa xa ka ndoñu'u-n
xa xtuu-n ñuñayiu. 34 Maxku kɨ ini
koio-n xa ya'a tnee ida, chi tuku
xa ya'a vitna te tuku xa ya'a tnee.
Nda'u ka ya'a-n, chi kue'e xa kuu
ntdantu'u kɨu, te nuu nda'u ka na
ya'a-n ɨɨn kɨu ma kundee ka ini-n
—kuu-ia, xia'an-ia.

7

N-ja'an Jesús xa maxku yoo ku jan tnu'u tna'a

1 Ijan dada n-ja'an ka-ia:
—Maxku jan tnu'u-n ñayiu na
kua'a maxku ja'an-i xa ña io
va'a xa kida mee-n chi 2 nani
jan tnu'u-n ñayiu, dani jan tnu'u
ña'a-i. Nani juña'a-n dani nataxi-i.
3 Kuenda kɨu yakua luchilii kaa
ni'no nduchi nuu ñayiu xnetna'a
xi'in-n kuu kuechi luchi ka kida-i.
¿Nax kuu xa ka chinuu-n xijan,
te ña ka chinuu-n kuechi na'nu
ka kida mee-n kuenda kɨu tndu'u
ka'nu kaa ni'no nduchi nuu-n?
4 ¿Nakuenda xa ka ja'an-n nuu ñayiu
xnetna'a xi'in-n: "Taxtuu nuu-n na
natava-r yakua luchi kaa ni'no", te
ña ka chinuu-n tndu'u kaa ni'no
nduchi nuu mee-n? 5 Ka kida
nga-n xa va'a-n. Ki'na nuu natava
koio-n tndu'u kaa ni'no nuu mee-n
na kua'a kaxi kunde'a koio-n xa
natava-n yakua luchi kaa ni'no
nuu ɨnka ñayiu.
6 'Maxku jɨ'ɨn-n nuu ñayiu ña io
da'u ni xañu'u nuu Ianyuux xa
ja'an koio-n tnu'u-ia nuu-i, chi ka
kuu-i ná kuu ti ina a na kuu kuchi
te tnu'u-ia kuu ná kuu perla yo
ya'u. Kuchi, jueñi ni'no-tɨ perla jan,
te ti ina, ngokoo-tɨ te kada kuechi
ña'a-tɨ.

Ñayiu na kajan Ianyuux xa ndoñu'u-i, ni'i-i

7 'Ndoñu'u xa ku kajan koio-n
te ni'i-n. Nduku koio te ni'i-n.
Nani kuu xa dakande-n ye'e ñayiu
xa najaan-i xa kɨu-n, dani kuu
xa kajan koio-n nuu Ianyuux xa
ndoñu'u-n, te taxi-ia 8 chi ñayiu xko
xijan, ka ni'i-i. Dani ka ni'i ñayiu
xko nduku. Ñayiu xko dakande
ye'e, najaan ye'e xa kɨu-i. 9 Ndo'o,
se ka kuu taa, nux ka xijan da'ya-n
tila ma juña'a-n yuú chi juña'a-n
tila. 10 Nux xijan da'ya-n chaka ma
juña'a-n koo chi juña'a-n chaka.
11 Juini ka kuu-n ñayiu yo kue'e
kuechi ka kida, xnde'a-n xa ka
xia'an-n da'ya-n. Ndo'o ka xia'an-n

xa ndoñu'u da'ya-n, naka Taa-ro
Ianyuux ma tuu nga ku taxi-ia xa
ka ndoñu'u-n nux na kajan koio-n.
12 Xaxe'e xa ka juini-n xa na kada
ña'a ñayiu xava'a, kada koio-n-yɨ
xava'a chi xijan n-chidotnuni
Moisés xi'in se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu.

Ye'e tna'a xi'in ye'e ndɨka

13 'Xa tnɨɨ koio-n ichi Ianyuux kuu
ná kuu xa tnɨɨ-ro ɨɨn ichi tna'a te
kɨu-ro ɨɨn ye'e tna'a. Xa jɨ'ɨn ñayiu
nuu naa-i kuu ná kuu xa tnɨɨ-i ɨɨn
ichi ka'nu te kɨu-i ye'e ndɨka. Kue'e
ñayiu ka tnɨɨ ichi ijan. 14 Tna'a ye'e
te tna'a ichi jua'an nuu kutuu-ro
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita. Xaku
ni ñayiu ka tnɨɨ ichi ijan.

Ka xini-ro nuu na yutnu kuu-tnu hora nde'a-ro nax juun-tnu

15 'Chinuu va'a koio na ña'a
jandixa koio-n se ka kida nga xa ka
ja'an-s xa n-ja'an Ianyuux. Kuu-s
ná kuu kɨt nde'e kuu lobo. 16 Xaxe'e
xa ka kida-s kuechi, kutnuni ini
koio-n xa ja'an-s tnu'u vete. Ka
kuu-s ná kuu tnutitnu xi'in tnuyɨkɨ.
Ña tuu na tnutitnu juun uva, ña
tuu na tnuyɨkɨ juun higo. 17 Yutnu
juun xavidi, ñatu juun-tnu ɨɨn xa
ña xiniñu'u. Tnunde'a vax te'yu,
ñatuka xiniñu'u nde'a juun-tnu.
18 Yutnu juun xavidi; ñatu juun-tnu
ɨɨn xa ña xiniñu'u. Kuenda kɨu
yutnu ijan ka kuu ñayiu va'a.
Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u
nde'a juun-tnu. Kuenda kɨu yutnu
ya'a ka kuu ñayiu loko. 19 Yutnu
ñatuka juun xavidi, ta'nde-tnu, te
keé-tnu nuu nu'u. 20 Ka xini-n nuu
na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n
xavidi juun-tnu.

21 'Ña ntdaa ñayiu ka ja'an xa
xto'o-i kuu ña'a jɨ'ɨn andɨu nuu tax-
nuni Ianyuux, chi diko ni ñayiu
ka kida xa juini Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu jɨ'ɨn ijan. 22 Kɨu
na ndadandaa-r kuechi ñayiu, te
kachi dava ñayiu nuu-r: "N-ka
ja'an-da xa n-dakua'a ña'a-n nuu
ñayiu. N-ka kakune'e-da dɨu-n xa
n-ta'u tniu-da xa n-kee xaloko anu
ñayiu. Dɨuni n-ka kakune'e-da
dɨu-n xa n-ka kida-da kue'e mila-
gru." 23 Te juña'a-r nuu-i: "Ña xini
ña'a-r. Jua'an na'i koio chi kue'e
kuechi n-ka kida-n."

Ve'e n-xe kavatuu nuu toto xi'in ve'e n-xe kavatuu nuu ñu'u kuchi

24 'Xijan kuu xa ñayiu ka teku
tnu'u-r te kida-i xa ja'an-r, kuu-i
ná kuu ɨɨn se kaxi ini. Se ijan,
n-kidava'a-s ve'e-s nuu toto ndɨka
yɨ'ɨ nuu ñu'u. 25 N-juun dau te
n-naneñu ndute xika de'va. Nde'e
n-tuxindee-te xeve'e-s. Dɨuni
n-kane tachi nde'e, ko ñatu n-tnanu
ve'e-s chi va'a n-kua'a nuu toto.
26 Ñayiu ka teku tnu'u-r te ña
jandixa-i xa ta'u tniu-r, ka kuu-i ná
kuu se lilu xa n-kidava'a-s ve'e-s
nuu ñu'u kuchi. 27 N-juun dau, te
n-naneñu ndute xika de'va. Nde'e
n-kane tachi. Nde'e n-tuxindee-te
xeve'e-s, te ndondoo ve'e jan
junkoio —kuu Jesús, xia'an-ia.

28 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús
xa'a, yo n-ka yu'u anu ñayiu ijan
xaxe'e tnu'u n-ja'an-ia nuu-i chi
ñatu n-ka xani ini-i xa daa ja'an-ia.
29 N-ka kutnuni-i xa n-tunda'a
ña'a Ianyuux, te xaxe'e xijan va'a
dakua'a ña'a-ia. Ña n-dakua'a
ña'a-ia ná ka dakua'a ña'a se ka tu'a
va'a ley n-chidotnuni Moisés.

8

N-ndadava'a Jesús se te'yu ñɨɨ

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdaa
xa'a nuu ñayiu, n-nuu-ia xe'e yuku
jan, te kue'e ka ñayiu n-ka xe kui-
tandijun ña'a. 2 Te n-xe juiin xiti
ɨɨn se tna'a kue'e te'yu ñɨɨ nuu-ia.
N-ja'an-s:

—Dito, ¿vatuka ndadava'a ña'a-n
a? Ndadava'a ña'a-n chi n-kida
Ianyuux xa ndadava'a-n ñayiu.

3 N-dakaa-ia nda'a-ia te
n-tenee-ia nda'a-ia-s te n-ja'an-ia
nuu-s:

—Na ndva'a-n nudaa.

Danaa ndva'a-s. Ñatuka nax io
ñɨɨ-s. 4 Ijan xia'an-ia nuu-s:

—Maxku ña'a ja'an-n nuu ñayiu. Diko ni juan dande'a dutu ñiɨ-n xa na jini-s xa n-ndva'a-n. Juña'a-n-sɨ ɨɨn xa na doko-s nuu altar na io ley n-chidotnuni Moisés chi n-ndva'a-n na kua'a na jini-s xa ru'u n-ndadava'a ña'a —kuu Jesús, xia'an-ia.

Ɨɨn centurión n-kukanu ini Jesús xa ndadava'a-ia se xinokuechi nuu-s

5 Juan nu'u Jesús Capernaum. Nu n-ndɨu-ia ñuu jan, te n-xetu'a ña'a ɨɨn centurión. N-ja'an-s nuu Jesús:

6 —Dito, yo ku'u se xinokuechi nuu-da, te kaa-s ve'e-da. N-xi'í xe'e-s te ña kuu xa kaka-s. Yo nde'e tna u'u-s. Yo nda'u ya'a-s.

7 Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Juan xee-r te ndadava'a-r-sɨ.

8 Te n-xia'an centurión jan:

—Dito, ñatu natau xa xee-n ve'e-da chi ndandɨ'ɨ-n. Diko ni ja'an-n xa na ndva'a se xinokuechi nuu-da, te ndva'a-s. 9 Ɨnka seyɨɨ tax-nuni nuu-da, te dɨuni taxnuni-da tuku. Taxnuni-da nuu se ka kuu soldado. Nux na ja'an-da nuu ɨɨn-s xa na jɨ'ɨn-s ɨɨn nuu na jɨ'ɨn-s, te xe'en-s. Nux na ja'an-da nuu ɨnka-s xa na xee-s ve'e-da, xee-s. Te dɨuni ta'u tniu-da nuu se xinokuechi nuu-da xa na kada-s ɨɨn xa kada-s te kida-s —kuu-s, xia'an-s nuu Jesús.

10 Nu n-teku Jesús xa n-ja'an se ijan, n-yu'u anu-ia, te n-ja'an-ia nuu ñayiu xndijun ña'a:

—Ja'an ndaa-r xa ña uun xini-r ɨɨn ñayiu Israel kukanu ini ña'a na kukanu ini ña'a se ya'a. 11 Kue'e ñayiu kee nde nuu kane ngandii xi'in nde nuu keé ngandii xa nkoo koio-i yu'u mexa xi'in Abraham, Isaac, Jacob xa kaxi-i xi'in-s andɨu nuu taxnuni Ianyuux. 12 Ñayiu Is-rael ka xani ini xa yɨtna'a-i nuu ñayiu kutuu nuu taxnuni Ianyuux, ñayiu ijan kandeka ña'a Ianyuux jɨ'ɨn nuu nee. Nde'e nda'i-i te nde'e kiti ini-i nuu Ianyuux —kuu-ia, xia'an-ia.

13 Te xia'an Jesús nuu centurión jan:

—Juan nu'u, te na ya'a na kukanu ini-n xa ya'a.

Te ndva'a se xinokuechi nuu-s hora ijan.

Yo kue'e ñayiu n-ndadava'a Jesús

14 Ijan dada juan nu'u Jesús Capernaum. N-kɨu-ia ve'e Spedru, te n-xini-ia xa kaa dididо-s xa ku'u-ña. Ñu'u ña'a ka'ni. 15 N-tnɨɨ-ia nda'a-ña, te n-ndiko ña'a ka'ni. N-ndokoo-ña te n-xia'an-ña xa n-xaxi-ia.

16 Nɨni tuu Jesús ve'e ijan juan keé ngandii, te xndeka ñayiu ñayiu xñu'u ña'a xaloko n-ka xee. Diko ni n-ja'an Jesús xa kee xaloko jan, te danaa n-ka kee-i anu-i. Dɨuni n-ndadava'a-ia dava ka ñayiu ka ku'u. 17 Du'a n-ya'a xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Isaías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. N-ja'an-s:

N-ndadava'a-ia ñayiu ka kuita.
N-dita-ia ntdaa kue'e ka tna'a ñayiu.
Kuenda kɨu ɨɨn xa yoo vee ndido-i n-dita-ia.

Se n-ka juini xa nkuitandijun-s Jesús

18 Yo kue'e ñayiu n-naduku nduu Jesús ɨnka kɨu. Nu n-xini-ia-i, te n-ta'u tniu-ia xa dakaka se dakua'a-ia barcu jɨ'ɨn ɨnka lado yu'u mar.

19 Hora ijan n-xee ɨɨn se tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés, te n-ja'an-s:

—Maestru, nkuitandijun ña'a-da jɨ'ɨn juini nde kuu nuu na jɨ'ɨn-n.

20 Te n-ja'an Jesús:

—Chikuii, io yau kava xyɨ'ɨ-tɨ. Dani chilidaa, io taka-tɨ, ko ru'u, Ia kuu ñayiu, ña tuu na ve'e-r. Ñavada nde ndetatu-r.

21 Te n-ja'an ɨnka ntuku se dakua'a ña'a-ia:

—Dito, ¿vatuka xa ki'na ka nu'u-da ve'e-da te na kuú taa-da, kuxi-da-s, te ijan dada nkuitandi-jun ña'a-da u?

22 Te n-ja'an Jesús:
—Nkuitandijun ña'a na'i. Na
kuxi tna'a koio ñayiu ña ka xini
jundu kuu Ianyuux.

N-nujani Jesús tachi nde'e kane nuu mar

23 Ijan dada n-keé-ia xi'in se
dakua'a-ia barcu. Nu n-kudava-ia
xi'in-s nuu mar, te n-kidi-ia.
24 Danaa n-kane ɨɨn tachi nde'e, te
nde'e n-xe kandava ndute. Kuu-té
xa kuxi-té barcu jan. 25 Te n-xe
dandoto ña'a dava se dakua'a-ia.
Ka xia'an-s:
—Dito, dakaku ña'a-n chi vax
nduxi-ro nuu ndute.
26 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda ka yu'u-n? ¿Nakuenda
ña ka kukanu ini-n Ianyuux?
Ijan dada n-ndokoo-ia te
n-kudeen-ia nuu tachi xi'in nuu
ndute xe kandava. Nanii nga
n-kuu. 27 Te n-ka yu'u-s, te ka
xia'an tna'a-s:
—¿Nde se kuu se ya'a xa tax-
nuni-s nuu ntdantu'u xa io? Nde
tachi xi'in ndute jandixa ña'a.

N-kine'e Jesús xaloko xñu'u anu uu se Gadara

28 Ijan dada n-xee-ia xi'in-s
ɨnka lado yu'u mar jan nuu nani
Gadara. Te n-ka xetu'a ña'a uu se
xñu'u xaloko anu-s. N-ka xo kɨu-s
yau kava nuu xyɨnduxi ndɨyɨ. Yo
vichi unu nde'e-s. Ñayo ñayiu n-ka
xo kuyɨɨ xa ya'a-i ijan. 29 Te n-ka
kana-s:
—Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ¿nax juun
ña'a-n? ¿Nakuenda xa antecas xá
n-kixee-n xa yo nde'e kada u'u
ña'a-n, te ta xee ka kɨu n-xantuu
Ianyuux xa kada u'u ña'a-n?
30 Kue'e kuchi xñu'u yatni ijan.
31 Ka xia'an xaloko xñu'u se ijan
nuu Jesús xa na juejoon-ia xa keé
koio-i anu kuchi jan. Ka xia'an-i:
—Nux kine'e ña'a-n te tunda'a
ña'a-n, na keé koio-da anu kuchi
xñu'u ijan.
32 Xia'an Jesús nuu-i:
—Jua'an koio.
N-ka kee xaloko jan anu nduu
se ijan te n-ka keé-i anu kuchi
jan, te ñama n-ka kendava-t ɨɨn nuu
ndichi. N-ka kekava-tɨ nuu mar,
te n-ka xi'í-tɨ. 33 Nu n-ka xini se
xñunuu kuchi jan xa du'a n-ya'a, te
n-ka kendava-s. Ka nu'u-s ñuu-s xa
najani koio-s ntdaa xa n-ka ya'a se
n-ka ñu'u ña'a xaloko jan.
34 Ntdaa ñayiu ñuu ijan n-ka xee
nuu Jesús. Nu n-ka xini-i-ia, te n-ka
xia'an-i nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia ɨnka
lado.

9

N-ndadava'a Jesús se n-xi'í nda'a n-xi'í xe'e

1 N-ndeé-ia barcu te n-nangondita-ia,
te n-nxee-ia Capernaum. 2 Te
xndeka tɨtnɨ seyɨɨ ɨɨn se kaa nuu xito
n-xi'í xe'e n-xee nuu-ia. N-xini-ia
xa ka kukanu ini-s Ianyuux, te
n-ja'an-ia nuu se n-xi'í xe'e jan:
—Maxku kuko'yo ini-n chi
n-taxkanu ini Ianyuux kuechi
n-kida-n.
3 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia,
n-ka ndatnu'u se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés. N-ka xani
ini-s, "Dadavatna'a se ya'a xi'in
Ianyuux."
4 N-kutnuni ini-ia xa ka xani ini
se ijan, te n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda xa ka xani ini-n
xaloko? 5 Ka xini-n xa ndva'a
se ya'a nux na ja'an-r: "Ndokoo.
Kaka", ko ñatu jandixa-n xa kua'a-r
xa taxkanu ini-r kuechi n-kida-s.
6 Kuna'a koio xa ru'u xa kuu-r Ia
kuu ñayiu, taxkanu ini-r ñayiu n-ka
kida kuechi —kuu Jesús, xia'an-ia.
Ijan dada n-ja'an-ia nuu se n-xi'í
xe'e:
—Ndokoo. Ndone'e xito-n,
doo-n, te juan nu'u ve'e-n.
7 Hora ijan ni n-ndokoo-s, te juan
nu'u-s ve'e-s.
8 Kue'e ñayiu xyuku ijan n-ka
xini xijan, te n-ka yu'u-i, te n-ka
ndadaka'nu-i Ianyuux xaxe'e xa
n-kida-ia xa du'a kua'a Jesús xa
kada-ia.

N-ja'an Jesús xa na nkuitandijun daña, Steu-ia

9 Ijan dada n-xee Jesús nuu
nukoo daña Steu, se xijan tvini
nandajan gobierno. N-ja'an-ia:
—Ne'e, te nkuitandijun ña'a.
N-ndojuiin-da te n-xe kuitandi-
jun-da-ia. 10 Jua'an-da xi'in-ia
ve'e-da xi'in dava ka se dakua'a-ia.
Dɨuni n-ka xee kue'e se ka xijan
tvini nandajan gobierno xi'in dava
ka ñayiu yo kue'e kuechi ka kida xa
kaxdini koio-s ijan. Dani n-ka xee
se fariseu.
11 Nu n-ka xini se fariseu se
xtuu ijan, te ka xia'an-s nuu se ka
dakua'a ña'a Jesús:
—¿Nakuenda xaxi maestru-n xi'in
se ka xijan tvini nandajan gob-
ierno xi'in dava ka ñayiu ka kida
kue'e kuechi?
12 Nu n-teku Jesús xa n-ka ja'an-s,
n-ja'an-ia:
—Ñayiu io va'a, ña ndoñu'u-i se-
tatna, ko ñayiu ka ku'u ndoñu'u-i-sɨ.
13 Io xa kutnuni ini koio-n nax
kuu xa'a: "Juini-r xa kunda'u ini-n
ñayiu, ñadu juini-r xa doko-n ɨɨn
xa jandodo-n nuu altar." Ñadu
n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu
va'a xa nkuitandijun ña'a-i, chi
n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu ka
xini xa kue'e kuechi ka kida-i xa
nkuitandijun ña'a-i —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu-s.

N-kakune'e Jesús ñayiu xndaxio ndite

14 Nu n-xika kɨu, te n-ka xee se
dakua'a ña'a Sua Bautista. N-ka
ja'an-s nuu Jesús:
—¿Nakuenda xa daña xi'in se
fariseu, xndaxio ndite-da xa xne'e
ii-da, te se dakua'a-n?, ¿nakuenda
ñayo-s xndaxio ndite hora xne'e
ii-s?
15 Te n-ja'an Jesús tnu'u kandee
nuu-s:
—Se dakua'a-r ka kuu ná kuu se
xtuu viko tnunda'a, te xnetna'a-s
xi'in noviu. Ñayo-s io ndite hora
xtuu-s xi'in noviu, ko xee kɨu tnɨɨ
ñayiu noviu jan. Daa koo ndite
koio-s xaxe'e xa kuko'yo ini-s.
16 Ñayo ñayiu dandee da'ma xee
da'ma n-kutu'u, chi nu nakate-ro
nandɨyɨ da'ma xee jan, te na-
dataka-i da'ma n-kutu'u jan, te
ndata. Kuenda kɨu tnu'u ja'an-r
kuu da'ma xee jan. 17 Dɨuni ñayo
ñayiu dakeé vinu xee bolsa ñɨɨ
n-kutu'u chi ndata vinu xee bolsa
ñɨɨ jan, te katu ntdantu'u vinu, te
ma jiniñu'u ka bolsa ñɨɨ jan. Ñayo
daa kida, chi dakeé-ro vinu xee
bolsa xee, te ma datɨu-ro, ni vinu,
ni bolsa —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ndadava'a Jesús da'ya dɨ'ɨ Jairo xi'in ñá n-xe kaju'un da'ma-ia

18 Nɨni ja'an Jesús xijan, n-xee ɨɨn
se kida veñu'u nuu-ia. N-xe juiin
xiti-s. N-ja'an-s:
—Ku'u da'ya dɨ'ɨ-da. Vi'i nga
ndetnɨɨ anu-i, ko nux kajan
ndodo-n nda'a-n-yɨ, ndva'a-i.
19 N-ndojuiin Jesús, te n-xe
kuitandijun-da xi'in-ia se ijan.
20 Nu ñayiu xndijun ña'a yɨtna'a
ɨɨn ñadɨ'ɨ ku'u. N-kuu uxi uu kuia
ndita ña'a nɨñɨ. N-xe nde'e-ña
yata-ia, te n-xe ju'un-ña ndɨkɨ xe'e
da'ma-ia. 21 N-ja'an mee n-ja'an
ɨɨn-ña, "Diko ni na tnɨɨ-ro xe'e
da'ma-ia te ndva'a-ro."
22 Te n-ngokoo Jesús xa
kunde'a-ia ñá ijan. Te xia'an-ia:
—Maxku tnau ini ka-n, chi
xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n, xijan
kuu xa n-ndva'a-n.
Hora ijan ni n-ndva'a ñá ijan.
23 Ijan dada n-xee Jesús ve'e se
kida veñu'u, te n-kɨu-ia. N-teku-ia
xa ka tɨu-s tnuyoo. N-teku-ia xa yo
ka kuvaa ñayiu. 24 Te n-ja'an-ia:
—Ta kee koio chi ña n-xi'í dichi
ya'a chi diko ni junee-i.
Te n-ka xakundee ña'a ñayiu
xyuku ijan chi n-ka xini-i xa
n-xi'í-i. 25 Nu n-kee ñayiu yata
ve'e, te n-tnɨɨ Jesús nda'a-i te
n-nadandoto-ia-i. 26 N-ndee Jesús
ijan te ntdaa ñuu ijan n-daxandodo
xa n-nadandoto-ia-i.

N-ndadava'a Jesús uu se n-kuaa xi'in se ñatu kuu ja'an

27 N-ndee Jesús ijan, te n-ka xe
kuitandijun ña'a uu se kuaa. Ka
kana-s. Ka xia'an-s:
—Kunda'u ini ña'a-n, Da'ya dana
David.
28 Nu n-naxee Jesús ve'e-ia, te
n-ka xetu'a ña'a nduu se kuaa jan,
te n-ja'an-ia:
—¿Ka jandixa-n xa kua'a-r xa
ndadava'a ña'a-r a?
Te n-ka ja'an-s:
—Joon, ka jandixa-da.
29 N-tenee-ia nda'a-ia nduchi
nuu-s, te xia'an-ia nuu-s:
—Na kuu ná ka jandixa-n xa
ya'a.
30 N-ka nukonde'a-s, te xia'an-ia
nuu-s:
—Maxku nde ku ja'an koio-n.
31 Juini daa n-ja'an-ia, ko kue'e
ka ñayiu ntaka ñuu xndaxio yatni
xi'in ñuu ijan n-ka teku xa n-kida
Jesús xa n-ka nukonde'a-s xaxe'e
xa n-ka daxa ni'ni tnu'u-s.
32 Nɨni n-ka ndee-s, n-ka xee ka
ñayiu nuu Jesús. Xndeka-i ɨɨn se
ña kuu ja'an ñu'u xaloko anu-s.
33 N-kine'e Jesús xaloko jan anu-s.
Nu n-ya'a xa kine'e-ia xaloko, te
n-kixe'e-s xa ja'an-s. Te n-ka yu'u
ñayiu xyuku ijan. Ka xia'an tna'a-i:
—Ña uun ka xini-ro xa n-xini-ro
vitna.
34 Nu n-ka teku se fariseu te n-ka
ja'an-s:
—Mee Kui'na taxnuni nuu dava
ka xaloko kida xa kua'a se ya'a xa
kine'e-s xaloko ñu'u anu ñayiu —ka
kuu-s, n-ka ja'an-s.

Xaku ni se ka xinokuechi nuu Ianyuux io

35 N-ka xikonuu-da xi'in Jesús
ntaka ñuu na'nu xi'in ñuu kuechi
io ijan. N-dakua'a-ia ñayiu ntaka
veñu'u kuechi Israel. N-ja'an-ia
nax kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i. N-xo nda-
dava'a-ia ñayiu ka tna'a dava'a nga
kue'e.
36 Nu n-xini Jesús ñayiu xyuku
nuu-ia, n-kunda'u ini-ia-i, chi yo
nda'u ka ya'a-i. Ka kuu-i ná ka kuu
tkachi n-ka tnukue'e te n-ka xite
ni'no-tɨ chi ñayo xto'o-tɨ ñunuu ña'a.
37 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Yo kue'e ñayiu ta kukanu ini ka
Ianyuux. Kuenda kɨu trɨu n-yichi
ka kuu-i, te xaku ni ñayiu io xa
nataxtna'a-i trɨu jan. 38 Xijan kuu
xa kajan ta'u koio nuu Ianyuux
xa na tunda'a ka-ia ñayiu xa
nataxtna'a-i trɨu jan.

10

N-tunda'a Jesús uxi uu se dakua'a-ia xa nkada koio-s tniu Ianyuux

1 Nu n-xika kɨu, te n-nadataka
ña'a Jesús uxi uu daña, se dakua'a
ña'a-ia, te n-kida-ia xa n-kine'e-da
xaloko ñu'u anu ñayiu. Dɨuni
n-kida-ia xa ndadava'a koio-da
ñayiu ka tna'a dava'a nga kue'e.
2 Du'a xnani nɨn uxi uu daña, se
n-tunda'a ña'a Jesús: Se ki'na nuu
nani Simón. Dɨuni nani-sɨ Spedru.
Łnka-s kuu Ndrixi, ñani Simón.
Łnka-s kuu Jacobo xi'in ñani-s Sua,
se ka kuu da'ya yɨɨ Zebedeo. 3 Łnka-s
nani Slipe ɨnka-s nani Stolo, ɨnka-s
nani Tomaxi. Daña nani Steu.
Se xijan tvini nandajan gobierno
n-xo kuu-da. Łnka-s nani Jacobo,
da'ya yɨɨ Alfeo. Łnka-s nani Tadeo.
4 Łnka-s nani Simón, se n-yɨtna'a
nuu partido Cananista. Łnka-s
nani Judas Iscariote, se n-kida xa
tnɨɨ juxtixia Jesús. 5 N-ta'u tniu-ia
nuu-da ntdaa-da nax kada koio-da,
te n-tunda'a ña'a-ia. N-ja'an-ia:
—Maxku jɨ'ɨn koio-n nuu io ñayiu
ña ka kuu ñayiu Israel, ni maxku
ku jɨ'ɨn koio-n ñuu Samaria. 6 Naa
xa jɨ'ɨn-n ijan dakua'a koio-n ñayiu
Israel ya. Ñayiu Israel ka kuu ná
ka kuu tkachi n-ka xita. 7 Ja'an
koio-n nuu ñayiu nuu jɨ'ɨn koio-n xa
vax kuyatni kɨu taxnuni Ianyuux
nuu ñayiu ñuñayiu. 8 Ndadava'a
koio-n ñayiu ka ku'u. Nadandoto
koio-n ñayiu n-ka xi'í. Ndadava'a-n
ñayiu ka tna'a kue'e te'yu ñɨɨ. Kine'e
koio-n xaloko xñu'u anu dava ka
ñayiu. Ndadava'a du'a nga-n ñayiu

chi n-kida du'a nga Ianyuux xa
kua'a kada koio-n xijan. 9 Maxku
dakeé koio-n tvini kuu oro, ni
tvini kuu plata, ni tvini kuu cobre
kanana xndandee dujun ka'a-n.
10 Maxku kane'e koio-n jayate-n.
Maxku kane'e koio-n ɨnka da'ma
xi'in ɨnka tayu ndixa xa nadama-n.
Maxku kane'e-n karruti-n. Maxku
kane'e-n ntdaa xijan, chi ta'u ñayiu
kidatniu kuu xa ni'i-i xa kaxi xa
ko'o-i. 11 Hora na xee-n ɨɨn ñuu
ka'nu a ɨɨn ñuu luchi, te nduku
koio-n nuu ndexu io ɨɨn ñayiu va'a.
Ve'e ñayiu ijan, ndoo koio-n; maxku
dama-n ve'e ndoo koio-n. 12 Hora
na kɨu-n ve'e jan, te ja'an-n: "Va'a
nga ta'u kuu koio-n." 13 Nux ta'u
ñayiu kuu xa kutuu vii kutuu va'a-i,
daa kutuu-i. Nux ña'a, mee ni-n
kutuu vii kutuu va'a xaxe'e tnu'u
n-ka ja'an-n. 14 Nux io ɨɨn ve'e a
ɨɨn ñuu ñayo ñayiu n-ka xeka ña'a,
ni ñayo-i n-xo nini tnu'u-n, ndee
koio-n. Nɨni ndee-n ve'e a ñuu ijan
kɨdɨ koio-n xe'e-n xa na kee ñuyaka
xa na kunde'a ñayiu ijan xa n-kida-i
kuechi. 15 Na ja'an ndaa-r xa nda'u
ka ya'a ñayiu ñuu ijan dada ñayiu
n-xio Sodoma xi'in Gomorra kɨu na
ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu
ñuñayiu.

16 'Tunda'a ña'a-r xa jɨ'ɨn-n ñuu
ijan na jɨ'ɨn tkachi nuu io lobo,
te cuedado koo koio-n. Vivo koo
koio-n ná vivo koo, te dɨuni ku
kuu-n ná kuu data xa ña tuu nax
kida-tɨ. 17 Jɨn ndeka ña'a ñayiu
nuu juxtixia ka kidandaa kuechi
ñayiu Israel, te janña'a-s chirrión
ñɨɨ xiti veñu'u kuechi; xijan kuu
xa cuedado koo koio-n. 18 Jɨn
ndeka ña'a-s nuu se kuu gober-
nador romano xi'in nuu se ka
taxnuni ka. Ntdaa xijan kada
ña'a koio-s xaxe'e-r xi'in xaxe'e xa
kakune'e ña'a-n nuu-s xi'in nuu
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. 19 Na
kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu juxtixia,
maxku kundu ini-n, chi hora ijan
kachitnu'u ña'a Ianyuux xa ja'an
koio-n nuu-s. 20 Ñadu ndo'o kani ini
tnu'u ja'an-n chi Espíritu Ianyuux
kachitnu'u ña'a hora ijan tnu'u
ja'an koio-n nuu se ijan. 21 Se io
ñani, datuu-s ñani-s te ka'ni ña'a
koio juxtixia. Se ka kuu taa,
datuu-s da'ya-s. Ñayiu ka kuu
da'ya, ndandita-i nuu tadɨ'ɨ-i, te
ka'ni ña'a koio-i. 22 Jini u'u ña'a
ntdaa ñayiu xaxe'e xa ka kukanu
ini ña'a-n. Nux dani na ku jandixa
ña'a koio-n te ma kande ini ña'a-n,
kɨu na ndixi-r dananita'u ña'a-r.
23 Hora na kada u'u ña'a ñayiu
ɨɨn ñuu, kunu koio-n. Jɨ'ɨn-n ɨnka
ntuku ñuu. Na ja'an ndaa-r xa
ma ndexio-n ntdaa ñuu Israel, te
ndixi-r.

24 'Ñayo ñayiu yɨ'ɨ xkuela tu'a ka
dada maestru-i. Dɨuni ñayo ñayiu
xinokuechi kunuu ka dada xto'o-i.
25 Se dakua'a ña'a maestru-s, io-s
xinotu'a na n-xinotu'a maestru-s,
te n-kuu; ma kutu'a ka-s dada
maestru-s. Dani se xinokuechi,
io-s xee ku kuu-s ná kuu xto'o-s,
te n-kuu; ma ya'a nduu ña'a-s.
Kuu-r ná kuu se kuu taa nukee
nuve'e-s. Nux ka ja'an ñayiu xa
taa jan kuu Kui'na nani Beelzebú,
naka familia-s ma ku jan tnu'u
ñayiu ijan.

26 'Maxku yu'u koio-n xa kada
ña'a ñayiu, chi xa na'i ka kida-i tuu
na xee kɨu. Xee kɨu jini koio ɨnka
ñayiu nax n-ka kida-i. 27 Xa na'i
ja'an-r xakuaa xiti ɨɨn cuartu, na
xee kɨu ja'an koio ndo'o nuu kanda,
te teku koio ñayiu. Xa n-ja'an
ni'ni-r do'o-n, xee kana koio-n dɨkɨ
ve'e. 28 Maxku yu'u koio-n nuu se
ka'ni ña'a, chi ña tuu nax kada-s
anu-n. Yu'u koio nuu Ia danaa
anu-n xi'in ñɨɨ-n andea. 29 Xaku
ni tvini ya'u kɨt ka kuu gorrión.
Juini ñatu ya'u-t, ko ñayo-t jungava
nux ña juini Ianyuux. 30 Daa ka
kuu mee-n, chinuu ña'a Ianyuux
ntdaa-n. Nde idi dɨkɨ-n, n-ka'u-ia.
31 Xijan kuu xa maxku yu'u koio-n.
Yodo ka ya'u-n ɨɨn ɨɨn-n dada kue'e
gorrión.

32 'Ñayiu ka ja'an jundu kuu-r
nuu dava ka ñayiu, dani ru'u,

ja'an-r xa xini-r-yɨ nuu Taa-ro
Ianyuux, Ia tuu andɨu. 33 Ñayiu
na ja'an xa ña ka xini ña'a-i nuu
dava ka ñayiu, dɨuni ja'an-r xa ña
xini-r-yɨ nuu Taa-ro Ianyuux, Ia
tuu andɨu.
34 'Maxku kani ini koio-n xa
n-kixee-r xa kutuu vii kutuu va'a
koio-n xi'in dava ka ñayiu chi
nukuita-i ka'ni ña'a-i xi'in espada
35 xaxe'e xa tuku jandixa koio-n.
Xaxe'e xijan kada u'u ña'a ñayiu
ñuu-n. Se kuu da'ya, kada u'u-s
taa-s xaxe'e xa tuku jandixa taa-s.
Ñá kuu da'ya, kada u'u-ña dɨ'ɨ-ña
xaxe'e xa tuku jandixa dɨ'ɨ-ña. Ñá
kuu xanu, kada u'u-ña dididо-ña
xaxe'e xa tuku jandixa-ña. 36 Jini
u'u tna'a ñayiu ɨɨn ni kee ɨɨn ni
ve'e. 37 Nux kukajan ini ka ñayiu
taa-i a dɨ'ɨ-i dada ru'u, ñatu natau
xa kandeka tna'a-r xi'in-i. Dani
nux kukajan ini ka-i da'ya yɨɨ-i a
da'ya dɨ'ɨ-i dada ru'u ñatu natau xa
kandeka tna'a-r xi'in-i. 38 Nux ña io
tu'a-n xa kuú koio-n kuenda kɨu se
doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s
ná io tu'a ru'u, ma kuu xa kandeka
tna'a-ro. 39 Ñayiu ña ka juini xa
kuú-i xaxe'e-r, jɨ'ɨn anu-i andea, ko
ñayiu na kuú xaxe'e-r, kutuu-i xi'in
Ianyuux nɨkava nɨkuita andɨu.
40 'Nux na xe ini ña'a ñayiu ndo'o,
dani xe ini ña'a-i ru'u. Ñayiu xe ini
ña'a ru'u, dɨuni xe ini-i Ia n-tunda'a
ña'a xa vaa-r. 41 Ñayiu xe ini se ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xaxe'e xa
kuu-s se ja'an tnu'u-ia nuu-i, ni'ɨ-i
ta'u-i ná ni'i se ijan ta'u-s. Dani
ñayiu xe ini se kida xava'a xaxe'e
xa kuu-s seva'a, ni'i-i ta'u-i ná ni'i
se ijan ta'u-s. 42 Ñayiu na juña'a
nga xa juña'a nga-i ñayiu kunda'u
kukee xndijun ña'a ru'u xaxe'e xa
kuu-i ñayiu xndijun ña'a, xandaa
xakuiti ni'i ñayiu ijan ta'u-i juini
idii yaxi ndute najuña'a-i-yɨ —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.

11

N-tunda'a Sua Bautista se dakua'a-s nuu Jesús

1 Nu n-ja'an Jesús ntdaa xijan
nuu nɨn uxi uu daña, se n-dakua'a
ña'a-ia, te n-ka kee-da xi'in-ia Ca-
pernaum. Jua'an koio-da tɨtnɨ ñuu
xa dakua'a-ia ñayiu.
2 Tiempu ijan yɨndi'u Sua vekaa.
Nu n-teku-s xa kida Cristu kue'e
milagru, n-tunda'a-s se dakua'a-s
nuu-ia 3 xa kajan tnu'u koio-s-ia:
—¿Dɨu ndixi kuu se n-taxi
Ianyuux tnu'u-ia xa kixi-n a
kundetu koio-da ɨnka-s a? —kuu-s,
ka xia'an-s.
4 Te n-ja'an-ia:
—Juan nu'u koio te najani-n
nuu Sua nax n-ka teku-n, nax
n-ka xini-n. 5 Juña'a-n-sɨ xa ka
nukonde'a ñayiu kuaa. Ka nakaka
ndaa ñayiu xika yakua. Ka ndva'a
ñayiu n-te'yu ñɨɨ. Ka teku ñayiu n-ka
kudo'o. N-ka nandoto dava ñayiu
n-xi'í. Dakua'a-r ñayiu ta teku ka
tnu'u Ianyuux, te ɨɨn xava'a kuu
tnu'u-ia. 6 Naka ta'u kuu koio-n
nux ña ka dangondita ña'a-n juini
ñatu kida-r xa xñu ini-n xa kada-r,
te xndijun ña'a na'i-n —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu-s.
7 Nu n-ka ndee se n-tunda'a
ña'a Sua, te n-kixe'e Jesús xa
kakune'e-ia Sua. N-ja'an-ia nuu-da
xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:
—¿Nax n-ka xe nde'a-n nuu ñayo
io te ñatu nga juun dau? Ñatu
n-ka xe nde'a-n ɨɨn se kuu ná kuu
tnu ite xa jua'an vaxi-tnu hora
kane tachi xa kava uu kava uni
anu-s. 8 Ñadu se ni'no da'ma va'a
te vita n-ka xe nde'a-n, chi se ndix
nda'u ndix kee n-ka xe nde'a-n.
Se xni'no da'ma va'a te vita, xn-
daxio-s ve'e se kunxa'nu. 9 Se
n-xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n
n-ka xe nde'a-n. Ndandɨ'ɨ ka Sua
dada dava ka se n-ka xo ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xandaa
xakuiti ndandɨ'ɨ ka-s. 10 Sua kuu
se kakune'e ña'a tnu'u Ianyuux
yodotnuni. Dɨuni yodotnuni xa
n-ja'an Ianyuux nuu-r:
Ki'na nuu tunda'a-r ɨɨn se tunda'a-r
jɨ'ɨn.

Ijan dada tunda'a ña'a-r.

Kada-s xa koo tu'a ntdaa ñayiu xa xe ini ña'a-i na jɨ'ɨn-n ñuñayiu.

11 Ñayiu kutuu nuu taxnuni Ianyuux andɨu, ndandɨ'ɨ ka-i dada Sua vitna, ko xandaa xakuiti ndandɨ'ɨ ka Sua Bautista dada dava ka ñayiu. 12 Nde kɨu n-kixee Sua Bautista xi'in nde vitna ka kɨu tna'a ñayiu nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i, te ka jantna'a-i xi'in ñayiu ka kɨu tna'a nuu-i. Dava se nde'e, juexa taxnuni-s nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. 13 Xa daa nga n-chidotnuni Moisés xi'in se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa kixi Sua. 14 Nux io anu-n xa jandixa koio-n xa ja'an-r, jandixa koio xa Sua kuu na n-xo kuu Elías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. 15 Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n. 16 Ndo'o xa ka kuu-n ñayiu io vitna, ¿Jundu ka kuu-n na kachi-r? Ka kuu-n na ka kuu dichi kuechi xi'in sekuechi xtuu nuu ya'u te 17 n-ka ja'an dava-s nuu dava ka-s: "N-ka tɨu-r tnuyoo, ko ñayo-n n-ka xataxe'e. N-ka xita-r yaa ko'yo ini ko ñayo-n n-ka nda'i." 18 Du'a ja'an-r chi Sua, ña n-xo xaxi-s xa ka xaxi-ro. Dɨuni ña n-xi'i-s vinu te n-ka ja'an ñayiu: "Xaloko ñu'u anu-s." 19 Ndo'o, Ia kuu ñayiu, dava'a nga xa xaxi-r, te ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xaxi. Dɨuni xi'i-r vinu, te ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xi'i. Ka ja'an-n xa kumani-r xi'in se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu ka kida kue'e kuechi. Ka xini-ro nuu ɨɨn xava'a a ɨɨn xa u'u dakua'a ɨɨn maestru ñayiu hora xnde'a-ro xa ka kida ñayiu dakua'a-s —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Ñuu nuu ñatu n-ka natu ini ñayiu xa n-ka kida-i kuechi

20 Ijan dada n-kixe'e-ia xa kanandee-ia ñayiu io ñuu nuu n-kida-ia kue'e milagru chi ña n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. Xia'an-ia:

21 —Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Corazín. Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Betsaida. Nu n-kida-r kue'e milagru ñuu Tiro xi'in Sidón ná n-kida-r ñuu mee-n, xá n-kuna'a n-ka natu ini ñayiu ñuu ijan xa n-ka kida-i kuechi, te kui'no-i da'ma ndayu te kunukoo koio-i nuu yaa n-kuu. 22 Nda'u ka ya'a mee-n, ñayiu Corazín xi'in ndo'o, ñayiu Betsaida dada ñayiu Tiro xi'in Sidón kɨu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu. 23 Te mee-n, ñayiu Capernaum, ma jɨ'ɨn koio-n andɨu chi keé koio-n andea chi nuu n-kida-r kue'e milagru ñuu Sodoma na n-kida-r ñuu mee-n, katuu na'i Sodoma nde vitna n-kuu. 24 Nda'u ka ya'a koio mee-n, ñayiu Capernaum, kɨu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu dada ñayiu n-xio Sodoma —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Ñatu nda'u ya'a ñayiu jandixa ley Jesús

25 Ijan dada n-kixe'e-ia xa ja'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, Ia taxnuni andɨu xi'in ñuñayiu, ndadaka'nu ña'a-da, chi ñatu n-datuu-n xa'a nuu ñayiu ka tu'a va'a tutu, ñayiu io xaxtnuni xa kutnuni ini-i, ko n-datuu-n ntdaa xa'a nuu ñayiu ña ka tu'a. Ná kuu sekuechi ka kuu-i. 26 Du'a n-kida-n, Taa-ro, chi du'a n-kuu anu-n —kuu Jesús, xia'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux.

27 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:

—N-taxi Ianyuux xaxtnuni xa ntdaa xa kuu xa xino xini-r. Ñayo ñayiu xini xa kuu-r Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Ñayo kutnuni ini jundu kuu-r, nani Taa-ro Ianyuux. Mee ni Taa-ro Ianyuux xini jundu kuu-r, te mee ni-r xini jundu kuu Taa-ro Ianyuux. Dɨuni jini dava ka ñayiu ñu ini-r xa juña tnu'u-r jundu

kuu-ia. Ña yoo ka ñayiu xini jundu
kuu-ia, idii mee-r. 28 Ka jandixa-n
kue'e ley ñayiu xana'a; xijan kuu
ná kuu tniu ndee ka kida-n xi'in
ɨɨn xa vee xndido-n. Ta ki tu'a
koio xa kunini-n tnu'u-r te kada-r
xa ndetatu-n. 29 Junukuechi koio
nuu-r, te dakua'a ña'a-r te vivii ta'u
tniu-r nuu-n. Nux xijan na kada
koio-n ma kɨ ini ka-n xa ya'a-n te
kutuu vii kutuu va'a-n. 30 Ma nda'u
ya'a-n xa junukuechi koio-n nuu-r.

12

Ta'u tniu Jesús nuu ñayiu nuu nax kada-i kɨu sabado

1 N-xee ntuku ɨnka kɨu sabado,
te n-ka ya'a-da xi'in-ia ɨɨn nuu
ñu'u trɨu. Nɨni n-ka ya'a-da n-ka
tnundodo-da trɨu jan xaxe'e xa ka
kojon-da. N-ka kɨɨn-da te n-ka
xaxi-da. 2 N-ka xini se fariseu, te
n-ka ja'an-s nuu Jesús:

—Kunde'a xa ka kida se
dakua'a-n. ¿Nakuenda ka kida-s ɨɨn
xa ña xejoon Ianyuux xa kada-ro
kɨu kuu sabado?

3 Te n-ja'an-ia:

—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n nuu
yodotnuni xa n-kida David xi'in
se xndeka tna'a xi'in-s ɨɨn vuelta
na ka kojon-s? 4 N-kɨu-s veñu'u
te n-ka xaxi-s tila n-ka doko dutu
nuu Ianyuux. Ñatu n-xo xejoon
Ianyuux xa kaxi ɨnka ñayiu tila
ijan chi diko ni dutu xejoon-ia xa
kaxi-s, ko n-ka xaxi David xi'in se
xnetna'a xi'in-s. 5 N-chidotnuni
Moisés xa ñadu kuechi kuu xa ka ki-
datniu dutu xiti veñu'u kɨu sabado.
¿Ñayo-n ka'u nuu yodotnuni xijan
u? 6 Ndandɨ'ɨ ka ru'u dada veñu'u.
7 N-ja'an Ianyuux: "Io xa kunda'u
ini koio-n ñayiu nda'u ka ya'a, ñadu
io xa doko koio-n ɨɨn xa ka jan-
dodo-n nuu altar." Nu n-ka kut-
nuni ini-n xa'a, ma tekuechi koio-n
ñayiu n-kuu. 8 Ru'u, Ia kuu ñayiu,
taxnuni-r nuu ñayiu, te ta'u tniu-r
nuu-i nax kada-i kɨu kuu sabado —
kuu-ia, xia'an-ia.

9 Ijan dada jua'an koio-da xi'in-ia
veñu'u luchi ñuu-da xi'in-ia. Ijan
tuu ɨɨn se natɨyɨ nda'a. 10 N-ka
xitoyu'u se fariseu Jesús chi n-ka
kuu-s xa tekuechi neñuu-s-ia. Ka
xia'an-s:

—¿Io va'a xa ndadava'a-ro ñayiu
ku'u kɨu sabado a?

11 Te xia'an Jesús:

—Nux io ɨɨn tkachi-n te kɨu kuu
sabado n-kekava-tɨ ɨɨn yaú, ¿ma
jɨn nutava-n-tɨ juini kɨu ndetatu-ro
kuu a? 12 Yodo ka ya'u ñayiu
dada tkachi. Xijan kuu xa xejoon
Ianyuux xa kida-r xava'a kɨu kuu
sabado.

13 Ijan dada n-ja'an-ia nuu se
natɨyɨ nda'a:

—Dakaa nda'a-n.

Te n-dakaa-s nda'a-s te n-ndva'a
ná n-xio. 14 Te n-ka kee se fariseu.
N-ka kida ɨnuu-s janda kada-s xa
ka'ni koio-s Jesús.

N-ja'an Ianyuux xa xinokuechi Jesús nuu-ia

15 Nu n-teku Jesús xijan, n-kee-ia
ijan. Ntdaa-da xi'in kue'e ka
ñayiu n-ka nukuitandijun-ia.
N-ndadava'a-ia ntdaa ñayiu ku'u.
16 Te n-ja'an-ia xa maxku datuu
koio-da jundu kuu-ia. 17 Du'a
n-xetna'a tnu'u n-chidotnuni
Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. N-ja'an Ianyuux:

18 Na yoo Ia xinokuechi nuu-r ya'a.
N-kaxi dɨɨn-r-ia, te mani juini-r-ia.
Yo kudɨ ini-r xa kida-ia tniu-r.
Kada-r xa ju'un Espíritu-r anu-ia.
Ja'an-ia nuu ñayiu ñuñayiu xa
ndadandaa-r kuechi-i.
19 Ma jantna'a tnu'u-ia xi'in ñayiu.
Dɨuni ma kana xee-ia na kana
tatnu.
Dɨuni ma dakua'a-ia ñayiu ichi
ka'nu xiti ñuu nde na
ndadandaa-ia kuechi-i.
20 Tnu ite n-tna'nu kuu ná kuu
ñayiu ka kunda'u ka kukee,
ma ka'nde-ia.
Yaa ñu'u candil vi'i nga koko kuu
ná kuu ñayiu ñatu ka kukanu
ini ña'a va'a, ma nda'va-ia.
Ma daa kada-ia xijan nde na
ndadandaa-ia kuechi-i. Ijan
dada nduu-i ñayiu va'a.

21 Ntdaa ñayiu ñuñayiu kukanu ini
xa dananita'u ña'a-ia.
Du'a n-chidotnuni Isaías.

N-ka ja'an se fariseu xa Kui'na kida xa kine'e Jesús xaloko

22 Ɨnka kɨu xndeka ñayiu ɨɨn se
ñu'u xaloko anu-s n-ka xee nuu
Jesús. Kuaa-s n-kaku-s te ña kuu
ja'an-s. N-ndadava'a-ia-s. Danaa
n-kixe'e-s ja'an-s, te n-kukanda
nuu-s. 23 Kue'e ñayiu xyuku nuu-ia
hora ijan. N-ka xini-i xa'a te n-ka
yu'u ntdaa-i, chi ñatu n-ka xani
ini-i xa daa kada-ia, te n-ka xia'an
tna'a-i:

—¿Ñadu se ya'a kuu da'ya dana
David a?

24 Dɨuni xyuku se fariseu ijan.
N-ka teku-s xa n-ka ja'an ñayiu
xyuku ijan te n-ka xia'an tna'a-s:

—Mee Kui'na nani Beelzebú tax-
nuni nuu dava ka xaloko kida xa
kua'a se ya'a xa kine'e-s xaloko
ñu'u anu ñayiu.

25 N-kutnuni ini Jesús xa n-ka
ja'an-s te n-ja'an-ia:

—Nux ka jantna'a se ka taxnuni
ɨɨn ñuu xi'in ntna'a ka taxnuni-s,
danaa tna'a-s. Dani ñayiu xtuu
ka'nu ɨɨn ve'e, nux ka jantna'a-i ma
kutuu ka'nu ka-i. 26 Nux kine'e Sa-
tanás xaloko xñu'u anu ñayiu, te ka
jantna'a ntna'a mee-i, ma kuu ka
xa taxnuni-i. 27 Nux Beelzebú kida
xa kine'e-r xaloko, dɨuni Beelzebú
kida xa kine'e se dakua'a-n xaloko
ñu'u anu ñayiu nuda. Se dakua'a
mee-n ka datuu ña'a. 28 Espíritu
Ianyuux kida xa kine'e-r xaloko.
Xaxe'e xa kida-ia xa kine'e-r-yɨ, xi-
jan kuu xa ka xini-n xa n-kixe'e
xa taxnuni Ianyuux nuu-n, te io
xa jandixa koio-n-ia. 29 Ná kuu ɨɨn
se ndaku te nde'e-s kuu Beelzebú.
Nde na duku ñayiu se ijan, ijan
dada ndaku-i xa kɨu-i ve'e-s xa
du'u-i xaxii-s.

30 'Ñayiu ña ka kuu ɨnuu xi'in-r ka
kida xa ma kunini dava ka ñayiu
xa ja'an-r. Ñayiu ña dataka ñayiu
xa kunini-i xa ja'an-r, kuenda kɨu
xate ni'no-i-yɨ xa maxku teku-i xa
ja'an-r.

31 'Kachi tnu'u ña'a-r xa taxkanu
ini Ianyuux kuechi n-ka kida ñayiu.
Juini kui'a na ja'an ña'a-i ru'u, Ia
kuu ñayiu, a mee Taa-ro Ianyuux,
taxkanu ini-ia-i, ko ma taxkanu
ini-ia ñayiu kui'a ja'an Espíritu-ia.
Dɨuni taxkanu ini-ia ñayiu n-ka
kida ɨnka ɨnka kuechi. 32 Juini
kui'a na ja'an ña'a ñayiu ru'u, Ia
kuu ñayiu, taxkanu ini-ia-i, ko ma
taxkanu ini-ia ñayiu kui'a ja'an
Espíritu-ia. Ma taxkanu ini-ia-i
ñuñayiu ya'a, ni ɨnka vida.

33 'Yutnu juun xavidi, ñatu
juun-tnu ɨɨn xa ña xiniñu'u.
Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u
nde'a juun-tnu. Ka xini-n nuu
na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n
xavidi juun-tnu. Daa ka kuu ñayiu
va'a xi'in ñayiu loko. 34 Mee ni
xaloko xadu'a ka ja'an-n chi da'ya
Kui'na ka kuu-n. Xa xñu'u anu-n
xijan ka ja'an-n. 35 Nux va'a-n,
va'a ka ja'an-n. Nux loko-n, kui'a
ka ja'an-n. 36 Kɨu na ndadandaa
Ianyuux kuechi ñayiu, kundaa
kuechi-i xaxe'e xa n-ka jan nee
n-ka jan yichi-i. 37 Xaxe'e tnu'u
ka ja'an ñayiu kundaa kuechi-i, te
ja'an Ianyuux nuu io kuechi-i a
ña tuu na kuechi-i io —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

Ná n-ya'a Jonás ya'a Jesús

38 N-ka teku se fariseu xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xa n-ja'an Jesús, te ka xia'an-s
nuu-ia:

—Maestru, kada ɨɨn milagru xa
na kunde'a-r ntdaa-r te jandixa
ña'a-r.

39 Te xia'an Jesús:

—Ndo'o, ñayiu io vitna unu
loko-n. Ka najuen tnu'u-n ɨɨn xa
ka xani ini-n xa kuu-i Ianyuux. Ka
ja'an-n xa kada-r ɨɨn milagru. Ma
kuu xa jini-n xijan. Diko ni jini
koio-n xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás,
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. 40 Uni nduu uni niu,

n-kaa ni'no Jonás xiti chaka ka'nu
te dɨuni uni nduu uni niu kava
ru'u, Ia kuu ñayiu xiti ñu'u. 41 Te
ñayiu Nínive datuu koio-i kuechi
n-ka kida-n. Nandoto koio ndo'o,
ñayiu io vitna xi'in ñayiu Nínive, te
kuyuku-n xi'in-i kɨu na ndadandaa
Ianyuux kuechi ñayiu, te datuu
koio-i kuechi n-ka kida-n, chi ña
n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n
kuechi, ko mee-i n-ka natu ini
xa n-ka kida-i kuechi ná n-ja'an
Jonás tnu'u Ianyuux nuu-i. Vitna
n-kixee ru'u, te ndandɨ'ɨ ka-r dada
Jonás, te ñatu ka jandixa ña'a-n.
42 Dani ɨɨn ñadɨ'ɨ n-kunxa'nu n-xio
do sur, nandoto-ña xi'in ñayiu io
vitna, te taka koio-ña xi'in-i, te
datuu-ña kuechi-i, chi ña xnini-i
xa ja'an-r. Xika n-kixi ñá ijan
xa kunini-ña tnu'u ndichi n-ja'an
Salomón. Kuna'a koio xa n-kixee
ru'u te ndandɨ'ɨ ka-r dada Salomón,
te ñatu ka jandixa ña'a-n —kuu
Jesús, xia'an-ia nuu-s.

43 Ijan dada n-kɨu-da xi'in Jesús
ɨɨn ve'e, te n-ja'an-ia:

—Hora kane ɨɨn xaloko anu ɨɨn
ñayiu, te xikonuu-i nuu ñayo io.
Nduku-i ɨɨn nuu ndetatu-i te ma
ni'i-i nuu ndetatu-i. 44 Ijan dada
kani ini-i: “Va'a ka nuu na ndeé-ro
anu ñayiu n-kane-ro.” Naxee-i te
jini-i xa n-natɨ'u nuu n-nane-i te
va'a n-xe kotna'a ndatniu. 45 Ijan
dada nkueka-i uxa tna'a ka xaloko
ka dada mee-i, te ndeé-i xi'in
xaloko ijan te ju'un koio-i anu ñayiu
ijan. Te nda'u ka ya'a ñayiu ijan
hora ijan dada xaki'na. Daa ya'a
ñayiu io vitna —kuu Jesús.

N-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia nuu tuu-ia

46 Nɨni ja'an Jesús xijan, n-xee
dɨ'ɨ-ia xi'in ñani-ia yata ve'e nuu
tuu-ia. N-ka xo ndetu ña'a-ña, chi
n-ka juini-ña xa ndatnu'u koio-ña
xi'in-ia. 47 Te n-xian tnu'u ɨɨn se
n-xian tnu'u Jesús:

—Ndetu ña'a dɨ'ɨ-n xi'in ñani-n
yata ve'e xa ndatnu'u-n xi'in-ña.

48 Xia'an Jesús nuu-s:

—Na kachi tnu'u ña'a-r jundu ka
kuu ñani-r xi'in dɨ'ɨ-r.

49 Te n-dane'e nda'a ña'a-ia nt-
daa daña se dakua'a ña'a-ia te
n-ja'an-ia:

—Mee-n, ɨɨn ɨɨn-n kuu dɨ'ɨ-r, kuu
ñani-r, ku'a-r du. 50 Ntdaa-n xi'in
ntdaa ñayiu kida xa juini Taa-ro
Ianyuux, Ia tuu andɨu, ka kuu dɨ'ɨ-r,
ñani-r, ku'a-r du.

13

Se xitu trɨu

1 Kɨu ni ijan n-ka kee-da xi'in
Jesús ve'e tuu-ia. Jua'an koio-da
xi'in-ia yu'u mar, te n-nukoo-ia
ijan. 2 Kue'e ñayiu n-ka taka yu'u
mar jan. Xaxe'e xijan n-keé-ia ɨɨn
barcu, te n-nukoo-ia xiti barcu
jan. 3 Kue'e xa n-ja'an-ia nuu-da
ntdaa-da xa dakua'a ña'a-ia.
N-ja'an-ia:

—N-xio ɨɨn se xitu trɨu. Juan
dada'u-s trɨu-s. 4 Dava trɨu
n-dada'u-s jan n-ndava ichi, te n-ka
xee chilidaa te n-ka xaxi-tɨ. 5 Dava
trɨu n-ndava nuu ñu'u yadi nuu kaa
yuú. Yachi n-ka xite, chi kako'yo
nuu ñu'u jan, 6 ko nu n-ndii, n-ka
dii te n-ka yichi xaxe'e xa ña n-xika
yo'o-i. 7 Dava trɨu n-ndava nuu
yuku iñu. Ntdaa n-ka xite, ko ña
n-xejoon yuku iñu jan xa kue'nu,
te n-ka kuchachi. 8 Dava trɨu n-xe
kava nuu ñu'u kojon jan n-xa'nu
te n-kua'a. Ntna'a ɨɨn ɨɨn yoko trɨu
ñu'u ɨɨn ɨɨn cientu nuni. Dava yoko
trɨu jan n-kee uni diko uni diko
nuni. Dava yoko trɨu jan n-kee
oko uxi, oko uxi nuni. 9 Xaxe'e xa
xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio
xa na kutnuni ini-n.

10 Te n-ka xetu'a ntdaa daña-ia.
Ka xia'an-da:

—¿Nakuenda ja'an-n tnu'u ñayo
ñayiu kutnuni ini?

11 Te n-ja'an Jesús nuu-da nt-
daa-da:

—Kida Ianyuux xa kutnuni ini
koio-n xa mee-ni-ia na'a, ko dava
ka ñayiu ñatu juini-ia xa kutnuni
ini-i. Xa kakune'e-r kuu xa tuu-ia
andɨu te taxnuni-ia nuu-n. 12 Ñayiu

ka kutnuni ini xa'a vitna, kutnuni
va'a ka ini-i kɨu jɨ'ɨn-ro. Ñayiu ña
ka kutnuni va'a ini vitna, ni ita'u
ma kutnuni ini koio-i kɨu jɨ'ɨn-ro.
13 Xijan kuu xa ja'an-r tnu'u ña
ka kutnuni ini-i nuu-i. Xijan kuu
xa: Kunde'a-i, ko mayo-i ke ini.
Kunini koio-i, ko mayo-i kutnuni
ini. 14 Tnu'u ya'a n-chidotnuni
Isaías. Du'a n-chidotnuni-s:
Juini dani na kunini koio-n, ko
mayo-n kutnuni ini.
Juini dani na kunde'a koio-n, ko
mayo-n ke ini.
15 Ma jandixa ñayiu tnu'u teku-i, chi
unu xee ini-i.
Ñatu ke ini-i, ni ñatu kutnuni ini-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i do'o-i xa
maxku teku koio-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i nuu-i xa
maxku kunde'a-i.
Du'a kida-i, chi ñatu juini-i xa kut-
nuni ini-i.
Ni ñatu juini-i xa natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi xa na
kua'a taxkanu ini-r-yɨ te
dananita'u-r-yɨ.
Du'a n-chidotnuni-s.
16 'Naka ta'u kuu koio ndo'o chi
xnde'a-n xa kida-r te xnini-n xa
ja'an-r te ka kutnuni ini-n nax
kuu xa ja'an-r. 17 Na ja'an ndaa-r
xa kue'e se n-ja'an nuu ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux xi'in dava ka ñayiu
ka jandixa xa n-ta'u tniu-ia n-ka
juini xa jini koio-i xa kida-r. N-ka
juini-i xa jini-i xa xnde'a-n vitna,
ko ñayo-i n-xini. N-juini-i xa kunini
koio-i tnu'u xnini mee-n, ko ña
n-kuu xa kunini-i.
18 'Kunini koio na ja'an-r nax
kuu cuentu se xitu trɨu. 19 Ñayiu
ka teku nax io xa kada-i xa kɨu
tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux
nuu-i, te ña ka kutnuni ini-i xa
n-ka teku-i, kuenda kɨu ichi nuu
ndava trɨu jan ka kuu-i. Xee Kui'na
te daja'an ña'a-i xa maxku kunini
koio ka-i tnu'u jan. 20 Nuu kaa
yuú nuu n-ndava trɨu jan kuu ná
kuu ñayiu xnini tnu'u Ianyuux. Ka
kudɨ ini-i te yachi ka jandixa-i tnu'u
jan. 21 Ña tuu na yo'o trɨu n-xika
nuu ñu'u jan. Xijan kuu ná kuu
ñayiu xaku ni kɨu jandixa tnu'u jan.
Na nda'u ya'a-i a kida ña'a dava
ka ñayiu ɨɨn xa kida ña'a-i xaxe'e
xa ka jandixa-i xa ja'an-r, te ka
dandoo-i xa n-ka dakua'a-i xaxe'e
xa ka kujanuu-i. 22 Nuu ñu'u nuu
n-ndava trɨu me'ñu yuku iñu, ka
kuu ñayiu ka teku xa ja'an-r. N-kida
yuku iñu xa n-kuchachi trɨu jan,
te ñatu n-kua'a. Ka chi ini ñayiu
ijan xa ma ni'i koio-i tvini xa ku-
tuu va'a koio-i ñuñayiu. Yɨ ini ka-i
xijan dada Ianyuux, te ña ka kida
ka-i xa juini-ia. 23 Nuu ñu'u va'a
nuu n-da'u trɨu jan, xijan kuu ñayiu
xnini tnu'u Ianyuux, te ka kutnuni
ini-i. Dava yoko trɨu jan n-kee
ɨɨn cientu ɨɨn cientu nuni. Dava
yoko trɨu jan n-kee uni diko, uni
diko nuni. Dava yoko jan n-kee
oko uxi, oko uxi nuni —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

Nuu ñu'u trɨu n-xa'nu cebadilla

24 Ijan dada n-ja'an ka-ia ɨnka
tnu'u kandee nuu ñayiu xyuku ijan.
Xia'an-ia:
—Kuenda kɨu ɨɨn se xitu trɨu
kuu Ianyuux xa taxnuni-ia nuu
ñayiu. N-dada'u-s trɨu nuu ñu'u-s.
25 Nu n-kidi-s, n-ka xe kate se ka
xini u'u ña'a ndɨjɨn cebadilla nuu
n-dada'u-s trɨu jan, te n-ka ndee-s;
ka nu'u-s. 26 N-xite trɨu jan te
n-ka xa'nu. Dɨuni n-ka xa'nu ce-
badilla. N-ka xini se ka xinokuechi
nuu xto'o ñu'u jan xijan, 27 te
n-ka xe juña tnu'u-s xto'o-s. Ka
xia'an-s: "Dito, ¿Nax kuu xa n-kane
cebadilla nuu trɨu-n?, te mee ni
trɨu va'a n-dada'u-n", kuu-s, ka
xia'an-s. 28 Xia'an xto'o-s nuu-s:
"Xijan n-kida ɨɨn se xini u'u ña'a."
Te ka xia'an se xinokuechi jan
nuu-s: "¿Nax kachi-n? ¿Jɨn tnu'u
koio-da cebadilla, te janyuku-da ɨɨn
nuu janyuku-da u?" 29 Te xia'an-s:
"Ña'a, maxku tnu'u koio-n na ña'a
tnu'u koio-n xi'in nde trɨu. 30 Daa
na koo na'i nde kɨu na ndone'e-ro.
Kɨu ijan juña'a-r nuu se ka'nde trɨu
jan. Ki'na ka cebadilla ka'nde koio,

te janyuku koio-n xa dakeé koio-n
nuu nu'u. Ijan dada ka'nde koio-n
trɨu jan te chi'i-n ɨɨn yaka.” Kuu
xto'o ñu'u trɨu jan, n-xia'an-s nuu
se ka xinokuechi nuu-s.

N-kakune'e Jesús ndɨjɨn tnumax-
taxa xi'in levadura

31 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka xa
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in
nuu ñayiu xyuku ijan:

—Ñayiu n-kɨu tna'a nuu ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i nde andɨu
kuu ná kuu ndɨjɨn tnumaxtaxa.
N-dakeé ɨɨn se n-dakeé idii ni
ndɨjɨn-tnu nuu ñu'u-s. 32 Yava ka
ndɨjɨn tnumaxtaxa dada ndɨjɨn
ku'u, ko dujun ka xa'nu-tnu dada
ku'u te ka xajan chilidaa taka-tɨ
da'nda-tnu.

33 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka tnu'u
kandee nuu-da ntdaa-da:

—Ñayiu n-kɨu tna'a nuu ñayiu tax-
nuni Ianyuux nuu-i, ka kuu ná
kuu levadura. N-tnɨɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ
levadura te n-daka ni'no-ña xi'in
oko uu litro yuchi trɨu. N-ndaa
yuxa jan nde n-xee na koo —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.

34 Diko ni tnu'u kandee n-xo
ja'an-ia nuu-da xi'in nuu ñayiu n-ka
xo nataka nuu-ia; ña n-xo ja'an
ndaa-ia. 35 Xijan n-xo ja'an-ia xa
na jɨn tna'a xa n-chidotnuni ɨɨn
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. N-chidotnuni-s:

Tnu'u kandee ja'an-r na dakua'a-r
ñayiu.
Juña tnu'u-r-yɨ ɨɨn xa mee ni
Ianyuux na'a nde na n-xe
kavatuu ñuñayiu.

N-ja'an Jesús xa ñayiu ka kida
xaloko kuu ná kuu cebadilla

36 Ijan dada n-dandoo-ia ñayiu
xyuku ijan te n-xe juindodo nuu-ia
xa juan nu'u-ia ve'e n-xeen nuu-ia.
Ijan dada xndijun uxi uu daña, se
dakua'a ña'a-ia jua'an ve'e-ia. Te
ka xia'an-da nuu-ia:

—¿Nakuenda n-kakune'e-n xa
n-kane cebadilla nuu kaa trɨu?

37 Te n-ja'an Jesús nuu-da nt-
daa-da:

—Se n-dada'u trɨu kuu ru'u,
Ia kuu ñayiu, 38 te ñu'u trɨu kuu
ñuñayiu. Trɨu ka kuu ñayiu n-ka kɨu
tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux
nuu-i. Cebadilla ka kuu ñayiu kida
xaloko juini Kui'na. 39 Se xini
u'u ña'a te n-xate-s cebadilla kuu
Kui'na. Trɨu n-yichi kuu ñayiu
kuyuku kɨu na naa ñuñayiu. Se
ka'nde trɨu te taxtna'a-s kuu ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.
40 Xa keé cebadilla nuu nu'u kuu
xa ya'a na naa ñuñayiu. 41 Kɨu ijan
tunda'a ru'u, Ia kuu ñayiu, ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
xa kine'e dɨɨn-ia ñayiu ñatu ka
jandixa tnu'u n-ja'an Ianyuux
nuu ñayiu va'a. Ñayiu ya'a n-ka
daja'an dava ka ñayiu xa maxku
jandixa ka-i Ianyuux. Ma kandeka
tna'a ka-i xi'in ñayiu n-ka kɨu tna'a
nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i.
42 Dakeé-ia ñayiu jan andea. Ijan
nde'e nda'i koio-i te nde'e kiti ini-i
nuu Ianyuux. 43 Kɨu ijan ndii ñayiu
n-ka jandixa xa n-ja'an Ianyuux
ná ndii ngandii. Xaxe'e xa xnini-n
xa ja'an-r kunini va'a koio xa na
kutnuni ini-n.

Ná kuu ɨɨn xa yo ya'u xi'in perla
kuu nuu taxnuni Ianyuux

44 ’Kuenda kɨu ɨɨn xa yo ya'u
yɨnduxi nuu ñu'u xitu ɨɨn ñayiu kuu
nuu taxnuni Ianyuux. Hora na
nani'i ɨɨn se nani'i xijan, nachin-
duxi-s. Xaxe'e xa yo kuvete-s
xa n-nani'i-s xa'a, jɨn nudiko-s nt-
dantu'u xaxii-s te jueen-s ñu'u ijan.

45 ’Dɨuni kuenda kɨu ɨɨn perla yo
ya'u kuu nuu taxnuni Ianyuux. Se
xko xeen perla te nadiko-s, 46 na
jini-s ɨɨn perla yo ya'u, nadiko-s nt-
dantu'u xaxii-s te jueen-s perla jan.

Kuenda kɨu ñunu chaka kuu nuu
taxnuni Ianyuux

47 ’Kuenda kɨu ñunu tava-ro
chaka kuu nuu taxnuni Ianyuux.
N-keé ñunu jan nuu mar, te kue'e
nuu chaka n-ka keé xiti-i. 48 Nu

n-chitu ñunu jan, te n-ka ñu'u se ka
tava chaka ñunu jan yu'u mar, te
n-ka nukoo-s xa n-ka kine'e dɨɨn-s
chaka va'a. N-ka dakee-s chaka
va'a xiti yɨka, te n-ka dajane-s
chaka ña ka xiniñu'u. 49 Du'a ya'a
ñayiu na naa ñuñayiu. Kixi ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux te kaxi
koio-ia ñayiu ka jandixa xa ta'u tniu
Ianyuux nuu ñayiu loko. 50 Dakeé
koio-ia ñayiu loko jan andea. Ijan
nde'e nda'i koio ñayiu jan, te nde'e
kiti ini-i nuu Ianyuux —kuu Jesús,
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.
51 Ijan dada n-xijan tnu'u ña'a
Jesús ntdaa-da:
—¿N-ka kutnuni ini-n xa
n-ja'an-r a?
—Joon —kuu-da, ka xia'an-da
nuu-ia.
52 Te n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u
kandee:
—Nux ka ka'u se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés ley Ianyuux
kakune'e xa taxnuni-ia nuu ñayiu,
kuenda kɨu ɨɨn xto'o ve'e ka kuu-s
xa koto-s xa yo ya'u neva'a-s, te
kine'e-s xa ma juetniu ka-s. Nani
kine'e-s ndatniu na'a n-kuu io,
dani kine'e-s ndatniu xee —kuu-ia,
n-ja'an-ia.

Ñuu nuu ñatu ka najuen tnu'u
ñayiu se ka ja'an xa n-ja'an Ianyuux

53 Nu n-ya'a xa n-ja'an-ia ntdaa
tnu'u ijan nuu ñayiu, te n-ndee-ia
ijan. 54 N-naxee-ia ñuu-ia, te n-xo
dakua'a-ia ñayiu xiti veñu'u ijan.
N-ka yu'u anu ñayiu te n-ka xia'an
tna'a-i:
—Nava kua'a-s xa'a. ¿Jundu
n-dakua'a ña'a xa yo va'a tu'a-s?
¿Jundu n-tunda'a ña'a xa taxnuni-s?
55 Da'ya carpinteru ni kuu-s. Dɨ'ɨ-s
kuu María te ñani-s kuu Jacobo,
José, Simón, Judas du. 56 Dɨuni ya'a
xtuu ku'a-s. ¿Ndexu n-kua'a-s ntdaa
xa'a?
57 Ña n-ka xe ini-i-ia chi ñatu
n-kida-ia xa n-ka ñu ini-i xa
kada-ia. Te xia'an-ia nuu-i:
—Dava'a nga ñuu ka najuen
tnu'u ñayiu se ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Idii nga ñuteyu
mee-s ña ka xe ini ña'a ñayiu. Dɨuni
ña xe ini ña'a ñayiu xtuu nukee
nuve'e-s.
58 Xaxe'e xa ña n-ka kukanu ini
ña'a ñayiu ñuu-ia jan, xijan kuu xa
ña n-kida-ia kue'e milagru.

14

N-kendodo dɨkɨ Sua Bautista

1 Tiempu ijan n-xite ndodo xa
ja'an Jesús, te n-teku Herodes, se
taxnuni xa kida Jesús. 2 N-ja'an-s
nuu se ka xinokuechi nuu-s:
—Dɨu-s kuu Sua Bautista.
N-nandoto-s. Xijan kuu xa kua'a-s
kada-s milagru —kuu Herodes,
n-xia'an-s.
3-4 Du'a n-kuu xa n-xi'í Sua.
N-tnɨɨ Herodes-sɨ. N-duku ña'a-s
te n-chindi'u ña'a-s vekaa xaxe'e
xa n-ja'an Sua nuu-s xa ñatu
n-jandixa-s ley Ianyuux. Daa
n-ja'an Sua nuu-s, chi tuu-s xi'in
Herodías, ñá kuu ñadɨ'ɨ ñani-s,
se nani Slipe. 5 N-kuu Herodes
xa ka'ni-s Sua, ko n-yu'u-s xa
ndandita koio ñayiu distrito ijan,
chi ka xini-i xa Sua n-kuu se ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. 6 Kɨu
n-naxee yoo kɨu n-kaku Herodes,
daa n-xataxe'e da'ya dɨ'ɨ Herodías
nuu se xtuu viko-s, te yo n-tna
ini-s xa xataxe'e-i. 7 Xijan kuu
xa n-kida-s uxi dɨkɨ nda'a-s xa
n-chinaa-s xa dava'a nga xa kajan-i
juña'a-s. 8 Te n-ja'an dɨ'ɨ-i nuu-i xa
na kajan-i dɨkɨ Sua. Te daa xia'an-i
nuu Herodes:
—Na kava ndodo dɨkɨ Sua
Bautista ɨɨn nuu ko'o, te taxi-n —
kuu-i, xia'an-i.
9-10 Yo n-tnau ini Herodes, te
n-chi ini-s, ko xaxe'e xa n-chinaa-s
xi'in xaxe'e xa n-ka teku se ka
xaxde'ñu xi'in-s xa n-chinaa-s,
xijan kuu xa n-ta'u tniu-s nuu
se ka xinokuechi nuu-s xa na
ka'nde-s dɨkɨ Sua, te na juña'a
koio-s dɨkɨ-s dichi ijan. 11 Ne'e ɨɨn-s
ko'o kandodo dɨkɨ Sua n-naxee, te
n-xia'an-s-yɨ, te ne'e-i ko'o kandodo
dɨkɨ-s jua'an nuu dɨ'ɨ-i. 12 Se

n-dakua'a Sua n-ka xe kine'e ña'a-s
vekaa, te n-ka xe kuxi ña'a-s. Ijan
dada n-ka xe juña tnu'u-s Jesús xa
daa n-ya'a.

N-xia'an Jesús xa n-ka xaxi kue'e ñayiu

13 Nu n-teku Jesús xa n-xi'í Sua,
te n-ndeé-ia barcu. Mee ni-ia
jua'an nuu ñayo ñayiu io te ñatu
nga juun dau. Nu n-ka teku ñayiu
xndaxio ñuu ijan xa xá jua'an-ia,
te n-ka xiko nduu-i yu'u mar xa
xndijun-i-ia jua'an, te daña, se
n-dakua'a ña'a-ia, xndijun-da-ia
jua'an koio xi'in ɨnka barcu. 14 Nu
n-kane-ia barcu, te n-xini-ia kue'e
ñayiu xyuku ijan. N-kunda'u
ini-ia-i, te n-ndadava'a-ia ñayiu
ka ku'u. 15 Nu n-kundi'i ngandii,
te n-ka xetu'a ntdaa-da-ia. Ka
xia'an-da:

—Ñayo ñayiu io ya'a ka diko xa
jueen-ro xa kaxi-ro te vax ñini.
Tunda'a-n ñayiu ya xa na jɨ'ɨn-i ñuu
kuechi xndaxio yatni xa njueen
koio-i xa kaxdini-i.

16 N-ja'an-ia:

—Ña kidayɨka-i xa jɨ'ɨn koio-i xa
njueen-i xa kaxi-i. Juña'a koio xa
na kaxi-i.

17 Te ka xia'an-da:

—Ñatu kue'e xa xne'e-da vaxi xa
kaxi-ro. O'on ni tila xi'in uu ni
chaka.

18 Te n-ja'an-ia:

—Juan je'en koio.

19 N-ta'u tniu-ia xa na nkoo koio
ñayiu jan nuu ite. N-tnɨɨ-ia o'on
tila jan xi'in nduu chaka jan te
n-nukonde'a-ia andɨu te n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia
tila jan te n-taxi-ia ntdaa daña,
se dakua'a ña'a-ia, xa dakexio-da
nuu ñayiu xyuku jan. 20 N-ka
xaxi-da ntdaa-da xi'in ñayiu jan
xa nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i.
Te n-ka nadataka-da pedazo n-ka
kendoo te n-ka dachitu-da uxi uu
yɨka. 21 N-ka xaxi naxa o'on mil
seyɨɨ. Dɨuni n-ka xaxi ñadɨ'ɨ xi'in
da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña
xi'in da'ya-ña.

N-xika Jesús nuu mar

22 Ijan dada n-ja'an-ia nuu nt-
daa mee-da xa na ndeé koio-da
barcu xa na nangondita koio-da
nɨni xia'an-ia nuu ñayiu xa nan-
gondita koio-i; nu'u-i ve'e-i. Te
du'a n-ka kida-da. 23 Nu n-ya'a
n-ja'an-ia xa ndixi koio ñayiu, te
jua'an mee ni-ia yuku xa kajan
ta'u-ia nuu Ianyuux. Nu n-kunee
dani tuu na'i-ia ijan. 24 Xñutuu
daña xiti barcu xa ka ndixi-da. Nu
n-ka kudava-da xi'in barcu nuu
mar, nde'e xe kandava barcu nuu
ndute, chi yo nde'e kane tachi.
25-26 Antecas xa tuu, n-ka xini-da-ia
xa xika-ia nuu mar, te du'a juan
xee-ia do nuu ka ndixi-da. Yo n-ka
yu'u-da. N-ka xia'an tna'a-da xa
anu kuu xa n-ka xini-da. Xaxe'e xa
yo n-ka yu'u-da xee n-ka kana-da.
27 Dana ini n-ja'an-ia nuu-da:

—Maxku yu'u koio-n. Maxku chi
ini koio-n. Mee-r kuu Jesús.

28 Te xia'an Spedru nuu-ia:

—Maestru, nu ndaa xa mee-n
kuu Jesús, kada-n xa na kaka-da
nuu ndute xa na xetna'a ña'a-da.

29 Xia'an Jesús nuu-s:

—Ne'e.

N-nane Spedru barcu te n-xika-s
nuu mar te n-kuyatni-s nuu-ia.
30 N-xini Spedru xa yo kane tachi
te nde'e xe kandava ndute. Nu
n-xini-s xijan, te n-yu'u-s. N-kixe'e
nduxi-s nuu-te te xee n-kana-s:

—Maestru, dakaku ña'a-n.

31 Ñama n-dakaa Jesús nda'a-ia te
n-tnɨɨ-ia Spedru. Xia'an-ia nuu-s:

—Ñatu kukanu ini ña'a va'a-n.
¿Nakuenda n-xe tnɨɨ anu-n?

32 N-ndaa-s xi'in Jesús barcu.
Dana ini n-nujuiin tachi xa
n-kane-i. 33 Nu n-ndeé-ia barcu,
n-ka xe juiin xiti-da nuu-ia xa n-ka
ndadaka'nu-da-ia. Ka xia'an-da:

—Xandaa xakuiti xa dɨu-n kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux.

34 N-ka ya'a-da xi'in-ia xi'in
barcu jan ɨnka lado yu'u mar,
te n-ka xee-da yatni nuu nani
Genesaret. 35 N-ka najini ñayiu
ñuu ijan Jesús, te n-ka xian tnu'u-i

ñayiu dava ka ñuu xndatuu yu'u
mar katuu yatni ñuu-i xa n-xee
Jesús ijan. Nu n-ka teku ñayiu ijan
xijan, te xndeka-i ñayiu ka ku'u
n-ka xee nuu-ia. 36 Yo n-ka xijan
ta'u-i nuu-ia xa na juejoon-ia xa
juini nga ndɨkɨ xe'e da'ma-ia na
tnɨɨ-i. N-xejoon-ia, te n-ka ndva'a-i
ntdaa-i.

15

Tnu'u loko ka ja'an ñayiu kida xa kuu-i ñayiu loko

1 Ijan dada n-ka xee se
fariseu xi'in se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés nuu Jesús. Se
Jerusalén ka kuu-s. N-ka ja'an-s
nuu-ia:
2 —¿Nakuenda ña ka jandixa se
dakua'a-n xa n-ka ta'u tniu xix-
itna-ro? Ña ka jandixa-s xijan, chi
ña ka nanda'a-s na ka xaxi-s dita.
3 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ka jandixa-n xa n-ta'u tniu
xixitna-n, te ka kuxee ini-n nuu
Ianyuux. 4 N-ta'u tniu Ianyuux:
"Najuen tnu'u koio tadɨ'ɨ-n", te
"ñayiu na jan kui'a taa-i a dɨ'ɨ-i, na
ka'ni ña'a juxtixia." 5 Nux ja'an
ɨɨn se ja'an nuu tadɨ'ɨ-s: "Chindee
ña'a-da n-kuu, ko ntdaa xa io xa
taxi-da n-doko-da nuu Ianyuux",
6 te ka ja'an-n xa ñatu kidayɨka-i
xa chindee-s tadɨ'ɨ-s. Du'a kuu xa
ña ka chinuu-n ley Ianyuux xaxe'e
xa ka dakua'a-n ñayiu xa n-ta'u
tniu xixitna-n. 7 Ka kida nga-n xa
va'a-n. Xaxe'e xa daa ka kida-n,
vitna n-xetna'a xa n-ja'an Isaías.
8 Du'a n-chidotnuni-s xa n-ja'an
Ianyuux:

Ñayiu Israel ka ja'an xa ka najuen
tnu'u ña'a-i, ko ka ja'an ni
nga-i chi ñatu daa kuu anu-i.

Ña ka xe ini ña'a-i.

9 Ñatu kee xa ka ndadaka'nu ña'a-i,
chi ka jandixa-i ley n-ka xani
ini mee-i.

Du'a n-ja'an Isaías —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

10 Ijan dada n-kana-ia ñayiu
xyuku ijan, te xia'an-ia nuu-i:
—Kunini koio xa ja'an-r na kua'a
na kutnuni ini-n nax kuu xa ja'an-r.
11 Ñadu xa keé xiti ñayiu kida xa
kuu-i ñayiu loko, chi tnu'u ka ja'an-i
kida xa kuu-i ñayiu loko.
12 Ijan dada n-ka xe tu'a-da-ia, te
ka xia'an-da nuu-ia:
—¿N-tu ini-n xa n-ka tuyɨka se
fariseu xaxe'e tnu'u n-ja'an-n a?
13 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Kuenda kɨu ɨɨn xa xa'nu nuu
ñu'u te ñatu xiniñu'u kuu ntdantu'u
xa ñatu n-ta'u tniu Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu. Tnu'u-ro xijan chi
ña xiniñu'u. 14 Maxku chinuu-n
xa n-ka tuyɨka-s. Kuenda kɨu se
kuaa ndeka ɨnka se kuaa jua'an ɨɨn
nuu jua'an-s ka kuu-s. Nux ndeka
ɨɨn se kuaa ɨnka se kuaa jua'an ɨɨn
nuu jua'an-s, nduu-s kekava —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.
15 Te xia'an Spedru nuu-ia:
—Kachi tnu'u ña'a-n nax kuu nt-
daa xa dijan n-najani-n.
16 Te n-ja'an Jesús nuu-da nt-
daa-da:
—¿Ta yoo ka-n kutnuni ini koio
xa daa nga dakua'a ña'a-r vaxi a?
17 ¿Ta keé ini koio ka-n xa ntdaa xa
xaxi-ro kojon-ro te keé-i xiti-ro a?
Ijan dada juun xiti-ro. 18 Ñadu xa'a
kida xa kuu ñayiu ñayiu loko, chi
tnu'u kee yu'u-i kida xa kuu-i ñayiu
loko, chi xijan ñu'u anu-i. 19 Xa
ñu'u anu-i kida xa kui'a ka ja'an-i
xi'in xa ka xa'ni tna'a-i. Xijan kida
xa kidakuechi ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ
ña kuu ñadɨ'ɨ-s. Xijan kida xa ka
du'u tna'a ñayiu. Xijan kida xa ka
ja'an ñayiu tnu'u vete nuu juxtixia.
Dɨuni xijan kida xa ka jan kui'a
tna'a ñayiu. 20 Xijan kida xa kuu-i
ñayiu loko, ko ñadu xa ña ka nanda'a
ñayiu na ka xaxi-i kida xa kuu-i
ñayiu loko —kuu Jesús, n-ja'an-ia
nuu-da ntdaa-da.

Ñá to'o n-kukanu ini Jesús

21 Ijan dada n-ka kee-da xi'in-ia
ijan. Jua'an koio-da xi'in-ia ɨɨn dis-
trito ñatu yɨnda'a Israel nuu katuu
ñuu nani Tiro xi'in Sidón. 22 N-xe
tu'a ɨɨn ñá distrito ijan Jesús. Ñá
Cananea kuu-ña:
—Dito —kuu-ña, n-kana-ña.
Te xia'an-ña:
—Te kuu da'ya dana David,
kunda'u ini ña'a-n. Xaloko ñu'u
anu da'ya dɨ'ɨ-da. Yo nde'e kida u'u
ña'a-i.
23 Ni ɨɨn tnu'u, ña n-ja'an-ia
nuu-ña. N-ka xetu'a ntdaa daña-ia,
te tɨtnɨ vuelta n-ka ja'an-da nuu-ia:
—Ta'u tniu-n nuu ñá ya'a xa na
nu'u-ña ve'e-ña, chi ndijun ña'a-ña
te kana-ña.
24 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-ña:
—N-tunda'a ña'a Ianyuux xa
vaxi-r xa dakua'a-r mee ni ñayiu
Israel. Ka kuu-i na ka kuu tkachi
n-ka xita.
25 N-xe tu'a ka ñá ijan-ia te n-xe
juiin xiti-ña nuu-ia. Xia'an-ña:
—Dito, ndadava'a-n da'ya-da.
26 N-ja'an Jesús tnu'u kandee
nuu-ña:
—Ñatu io va'a xa tnɨɨ-ro tila dichi
kuechi, te juña'a-ro ti ina.
27 Dɨuni n-ja'an-ña tnu'u kandee
nuu-ia:
—Ndaa ja'an-n, Dito, ko na ka
xaxi ñayiu tila, te ka xaxi ti ina
pedazo tila jungoio ka'a mexa-i —
kuu-ña, xia'an-ña.
28 Ijan dada xia'an Jesús nuu-ña:
—Xandaa xakuiti xa kukanu ini
ña'a-n. Na ya'a na juini-n de.
Hora ijan ni n-ndva'a da'ya
dɨ'ɨ-ña.

N-xia'an Jesús xa kaxi kue'e ñayiu

29 N-ka ndee-da xi'in-ia ijan, te
n-ka xee ntuku-da xi'in-ia yu'u mar
Galilea. Ijan dada n-ka xee-da
xi'in-ia ɨɨn yuku, te n-nukoo-ia ijan.
30 Kue'e ñayiu xndeka ñayiu ka ku'u
n-ka xee nuu-ia. Xndeka-i ñayiu ña
kuu kaka, ñayiu kuaa, ñayiu n-ka
ndakune'e, ñayiu ña kuu ja'an, xi'in
dava ka ñayiu ka tna'a ɨnka kue'e
n-ka xee. N-ka xajan tuu-i-yɨ nuu-ia
te n-ndadava'a ña'a-ia. 31 N-ka
xini ñayiu xa n-ja'an ñayiu ña n-kuu
ja'an. N-ka xini-i xa n-ndva'a ñayiu
n-ka ndakune'e. N-ka xini-i xa n-ka
ndva'a ñayiu n-ka xika yakua xi'in
xa n-ka nukonde'a ñayiu n-kuaa.
Te n-ka ndadaka'nu-i Ianyuux, chi
ndeka-ia-i xaxe'e xa ka kuu-i ñayiu
Israel. Nu n-ka xini-i ntdaa xa
n-kuu, n-ka yu'u anu-i.
32 Ijan dada n-kana ña'a Jesús nt-
daa daña, se dakua'a ña'a-ia. Te
n-ja'an-ia:
—Nda'u ñayiu xyuku ya'a, chi
n-kuu uni kɨu xtuu-ro xi'in-i, te ñatu
nax kaxi koio-i. Xaxe'e xa ña tuu
nax ka xaxi-i, ñatu kuu ini-r xa ta'u
tniu-r nuu-i xa nangondita-i; nu'u-i
ve'e-i na ña'a kuita-i ichi nu'u-i —
kuu Jesús.
33 Te ka xia'an-da nuu-ia:
—¿Ndexu ni'i koio-da tila kaxi nt-
daa ñayiu ya'a xa chitu xiti-i, chi ña
yoo ñayiu io ya'a?
34 Te n-xijan tnu'u ña'a-ia:
—¿Nadaa tila xne'e-n u?
Te ka xia'an-da:
—Uxa xi'in xaku ni chaka.
35 Te n-ta'u tniu-ia nuu ñayiu xa
na nkoo koio-i nuu ñu'u. 36 N-tnɨɨ-ia
uxa tila xi'in chaka, te n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u-ia tila
jan, te n-taxi-ia daña ɨɨn ɨɨn-da te
n-ka dakee xio-da nuu ñayiu jan.
37 N-ka xaxi-da ntdaa-da xi'in-i xa
nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i. Te
n-ka nadataka-da pedazo kuechi
n-ka kendoo. N-ka dachitu-da uxa
ndo'o na'nu. 38 N-ka xaxi koon mil
seyɨɨ. Dɨuni n-ka xaxi ñadɨ'ɨ xi'in
da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña
xi'in da'ya-ña. 39 N-ja'an-ia nuu
ñayiu xa xá io hora nu'u koio-i.
N-ka n-ndeé-da xi'in-ia barcu, te
jua'an koio-da xi'in-ia nuu nani
Magdala.

16

N-ja'an se saduceu xi'in se fariseu nuu Jesús xa na kada-ia ɨɨn milagru

1 Ijan n-ka xee se fariseu xi'in
se saduceu nuu Jesús. N-ka juini-s

xa kunde'a-s nuu kua'a-ia kada-ia
milagru a ña'a. 2 Te xia'an-ia nuu-s:
—Na juan keé ngandii, te
ka ja'an-n: "Va'a ndii tnee chi
n-ndukue'e xe'e andɨu." 3 Datne
ne'e ka ja'an-n: "Juun dau nde'e
te kane tachi vitna chi n-ndukue'e
andɨu, te iin vikó." Ka kutnuni
ini-n nax ya'a xaxe'e xa xnde'a-n
andɨu, ko xa xnde'a-n seña Ianyuux
ña ka kutnuni ini-n nax ya'a.
4 Ndo'o, ñayiu io vitna, ka juini-n xa
kada-r milagru kunde'a-n. Ñayiu
loko ka kuu-n, chi ka kida-n yɨka
kuechi xi'in ñadɨ'ɨ ña n-tnunda'a
xi'in-n. Xaxe'e xijan ma jini koio-n
milagru ka juini-n xa kunde'a-n.
Diko ni jini koio-n xa ya'a-r ná
n-ya'a Jonás —kuu Jesús, xia'an-ia.
Ijan dada jua'an-ia ɨnka lado
yu'u mar, te n-dandoo ña'a-ia.

Levadura se fariseu xi'in se saduceu

5 Ijan dada jua'an koio daña,
se dakua'a ña'a-ia xi'in barcu te
n-nanitna'a-da xi'in-ia ɨnka lado
yu'u mar jan. Ijan n-ka naja'an-da
xa ña n-ka ne'e koio-da tila. 6 Te
n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Chinuu koio janda kaa
levadura se fariseu xi'in se saduceu, te koo koio-n cuedado.
7 Ka xia'an tna'a-da:
—Du'a ja'an-ia xaxe'e xa ña n-ka
ne'e-ro tila.
8 Xaxe'e xa n-kutnuni ini-ia xa
n-ka ndatnu'u-da, te n-ja'an-ia:
—¿Nakuenda ka ndatnu'u-n xa ña
tuu na tila xne'e-n? Naka ña ka
kukanu ini ña'a-n. 9 ¿Ta kutnuni
ka ini koio-n a? ¿Ñayo-n xna'a na
n-xio o'on ni tila na n-ka xaxi o'on
mil seyɨɨ a? ¿Nax kuu xa ña xna'a-n
nadaa yɨka n-ka dachitu-n pedazo
tila n-kendoo n-ka nadataka-n?
10 ¿Ña xna'a-n na n-xio uxa ni tila
te n-ka xaxi koon mil seyɨɨ a? ¿Ña
xna'a-n nadaa ndo'o na'nu n-ka
dachitu-n pedazo tila n-kendoo
a? 11 ¿Nakuenda ña ka kutnuni
ini-n xa ñadu tila n-kakune'e-r na
n-ja'an-r xa chinuu koio-n janda
kaa levadura se fariseu xi'in se
saduceu te koo koio-n cuedado? —
kuu-ia, n-ja'an-ia.
12 Ijan dada n-ka kutnuni ini-da
xa tnu'u kandee n-ja'an-ia. Ñatu
n-ja'an-ia xa chinuu koio-da janda
kaa levadura kɨu tila, chi xa na
chinuu koio-da xa dakua'a se
fariseu xi'in se saduceu te maxku
jandixa koio-da xijan.

N-ja'an Spedru nuu Jesús xa dɨu-ia kuu Cristu

13 Ijan dada jua'an koio-da xi'in
Jesús nuu nani Cesarea Filipo. Nu
n-ka xee-da ijan, n-xijan tnu'u
ña'a-ia ntdaa-da:
—Ru'u, Ia kuu ñayiu, ¿Jundu kuu-r
ka ja'an ñayiu?
14 Te ka xia'an-da:
—Dava ñayiu ka ja'an xa Sua
Bautista kuu-n, dava-i ka ja'an xa
Elías kuu-n. Dava tuku-i ka ja'an xa
Jeremías a ɨnka se n-ja'an nuu ñayiu
xa n-ja'an Ianyuux kuu-n.
15 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—¿Te ndo'o, jundu kuu-r ka
ja'an-n nuu ñayiu?
16 Te xia'an Simón Pedro:
—Cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux ndixa
kuu-n.
17 Te xia'an-ia nuu-s:
—Ta'u kuu ndo'o, Simón, da'ya
yɨɨ Jonás, ñadu ñayiu n-kachi tnu'u
ña'a xa'a, chi Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu n-kachi tnu'u ña'a.
18 Ru'u ja'an nuu-n: Dɨu-n kuu
Spedru te kuenda kɨu toto kuu-n,
te kuenda kɨu veñu'u kuu ñayiu ka
kukanu ini ña'a ru'u, te nuu toto
jan kadava'a-r veñu'u-r. Kada-n
xa na kukue'e ka ñayiu kukanu
ini ña'a. Juini kuu Kui'na xa ma
kukanu ini ña'a ñayiu, ko kukanu
ini ña'a na'i-i, te dananita'u-r-yɨ.
19 Kada-r xa ja'an-n nuu ñayiu nax
io xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. Tnu'u ja'an-n kuu ná kuu
ndakaa. Ntdaa ñayiu ñatu ñu ini
Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa
jɨ'ɨn-i andɨu, dɨuni ma dayaa-n-yɨ
nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu. Ntdaa
ñayiu xá ñu ini Ianyuux xa yaa-i

nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu, dɨuni
dayaa-n-yɨ nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i
andɨu —kuu-ia, xia'an-ia.
20 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da nt-
daa-da, xa maxku ja'an koio-da
nuu ñayiu xa dɨu-ia kuu Cristu.

N-kakune'e Jesús xa kuú-ia

21 Daa n-kixe'e Jesús xa ka-
chitnu'u ña'a-ia ntdaa daña, se
dakua'a ña'a-ia nuu nax ya'a.
N-ja'an-ia xa io xa jɨ'ɨn-ia Jerusalén,
te io xa kada u'u ña'a sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu país-ro xi'in
dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés. Dɨuni
n-ja'an-ia xa io xa ka'ni ña'a koio-s
te nandoto-ia nuu uni kɨu. 22 Te
ndeka dɨɨn Spedru Jesús jua'an ɨɨn
lado xa n-kanandee-s-ia xa daa
n-ja'an-ia, te dɨuni xia'an-s:
—Maxku ndi'a Ianyuux daa
ya'a-n, Maestru.
23 N-ngokoo-ia, te n-nukonde'a-ia
Spedru te xia'an-ia nuu-s:
—Xiko juiin, Satanás, chi
dada'an-n xa kada-r tniu Ianyuux.
Xani ini-n ná xani ini ñayiu; ñatu
xani ini-n ná xani ini Ianyuux.
24 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da nt-
daa-da:
—Nux ndeda-n juini xa nkui-
tandijun ña'a-n, kande ini koio
xa ka kukajan ini-n, te jun ini
koio-n xa kuú-n ná ñu ini ɨɨn
se doko curuxi-s xa nkuitakaa
dika-s. Ijan dada nkuitandijun
ña'a koio-n. 25 Ñayiu ña ka juini
xa kuú-i xaxe'e-r, dakuita-i anu-i,
ko ñayiu na kuu xaxe'e-r, kutuu-i
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita andɨu.
26 Nux ndeda-n, na kuneva'a ntdaa
xa io ñuñayiu dakuita-n anu-n, te ña
tuu nax kine'e-n. Juini na diko ɨɨn
ñayiu ntdaa xa neva'a-i, ma kendita
tvini-i xa chiya'u-i xa maxku kuita
anu-i. 27 Ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, te
ma kukuee-r. Ndixi-r xi'in ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux. Ndii-r
ná ndii Taa-r Ianyuux. Kɨu ijan
taxi-r ɨɨn ɨɨn-n ɨɨn xa taxi-r segun
nax n-ka kida-n. 28 Xandaa xakuiti
ma kuú dava ndo'o, se xtuu ya'a,
nde na jini-n xa na kixe'e ru'u, Ia
kuu ñayiu, xa taxnuni-r nuu-n.

17

N-dama nuu Jesús, te n-koko da'ma ni'no-ia

1 Nu n-ya'a iñu kɨu, te ndeka dɨɨn
Jesús Spedrua, xi'in Jacobo xi'in
Sua, ñani Jacobo jua'an koio ɨɨn
yuku dujun. 2 Te n-dama ñɨɨ-ia.
Te n-ndii nuu-ia ná ndii ngandii.
N-ndukuixi da'ma-ia, te koko ná
koko ɨɨn xa datnuni. 3 Dana ini
n-ka xini-s Moisés xi'in Elías xa ka
ndantu'u-s xi'in Jesús. 4 Te n-ja'an
Spedru nuu-ia:
—Dito, naka va'a xa n-kixee-ro
ya'a. ¿Vatuka xa kadava'a-da uni
ve'e yutnu vixi a? Ɨɨn ku kuu ve'e-n,
ɨnka ku kuu ve'e Moisés, te ɨnka ku
kuu ve'e Elías.
5 Nɨni ja'an-s te n-ndixi vikó nu'u
nde nuu ñu'u te n-ka da'u-s nuu
vikó jan. Te n-ja'an Ianyuux xiti
vikó jan:
—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ mani-r. Yo
kudɨ ini-r xa kida-ia tniu-r. Kunini
koio xa ja'an-ia.
6 Nu n-ka teku ndruni se
ndeka-ia jua'an tnu'u ijan, te n-ka
xe juiin xiti-s, chi yo nde'e n-ka
yu'u-s. 7 N-xe tu'a Jesús nuu xnii
xiti-s. N-tnɨɨ ña'a-ia, te xia'an-ia
nuu-s:
—Ndojuiin koio. Maxku yu'u-n.
8 N-ka ndonenuu-s te ña n-ka xini
ka-s Moisés xi'in Elías. Mee nga
Jesús n-ndoo xi'in-s. 9 Nɨni vax
nuu koio-s xi'in-ia yuku, n-ja'an-ia
nuu-s:
—Maxku ña'a ja'an koio-n nuu
ñayiu xa dijan n-ka xini-n. Nde na
nandoto ru'u, Ia kuu ñayiu, dada
ja'an koio-n.
10 Te n-ka xijan tnu'u-s-ia:
—Nux mee-n kuu Ia kuu ñayiu,
¿nakuenda ka ja'an se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xa io xa
ki'na ka Elías ndixi?
11 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ndaa xa se n-xo kuu ná n-xo
kuu Elías, ki'na ka-s n-kida xa natu

ini ñayiu xa n-ka kida-i kuechi. Dɨuni n-kida-s xa n-ka nduu-i ñayiu va'a anu. 12 Xandaa xa xá n-ndixi-s, ko ña n-ka xini ñayiu jundu n-kuu-s. N-ka kida ña'a ñayiu dava'a nga xa n-ka juini-i xa kada-i-sɨ. Vax kuyatni kɨu dani kada u'u ña'a ñayiu ru'u, Ia kuu ñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia.

13 Ijan dada n-ka kutnuni ini-s xa Sua n-kakune'e-ia.

N-ndadava'a Jesús seluchi tna'a kue'e xiyɨ'ɨ

14 N-naxee-ia xi'in-s nuu xyuku dava ka daña xi'in ñayiu n-ka taka, te n-xe tu'a ña'a ɨɨn se n-xe tu'a ña'a, te n-xe juiin xiti-s nuu-ia. 15 N-ja'an-s:

—Dito, kunda'u ini-n da'ya yɨɨ-da chi kue'e xiyɨ'ɨ tna'a-s. Yo nda'u kuu-s. N-kukue'e vuelta ndua ni'no-s nuu nu'u, nuu ndute du. 16 Ndeka-da-s n-kixi nuu se dakua'a-n, ko ñayo-s n-ndaku xa ndadava'a-s-sɨ.

17 Te n-ja'an Jesús nuu-da ɨɨn ɨɨn-da:

—Ndo'o, ñayiu io vitna, ñatu ka kukanu ini ña'a va'a-n. Unu loko-n. ¿Nadaa ka kɨu ndoñu'u xa kutuu-ro? ¿Kuiti nadaa ka kɨu nadaa ka ñuu kundee ini-r?

Ijan dada xia'an-ia nuu se ndeka da'ya-s n-xee:

—Juan kueka da'ya-n.

18 Te n-kudeen Jesús nuu xaloko ñu'u ña'a, te n-kee-i anu-s. Hora ijan ni n-ndva'a seluchi ijan. 19 Ijan dada jua'an dɨɨn koio-da xi'in-ia, te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Nakuenda ña n-ka ndaku-da xa kine'e-da xaloko jan?

20-21 Te n-ja'an Jesús nuu-da nt-daa-da:

—Ña n-ka ndaku-n xaxe'e xa ña ka kukanu ini-n Ianyuux. Nux xandaa xakuiti ka kukanu ini-n-ia, juini ñatu ka kukanu ini va'a-n-ia, nux juña'a-n nuu tnduu ya'a: "Xiko juiin. Jua'an ɨnka lado." Te xiko juiin. Nux xandaa xakuiti ka kukanu ini-n-ia, ndaku-n xa kada-n dava'a nga milagru —kuu-ia, n-ja'an-ia.

22 Ijan dada n-ka ndixi-da xi'in-ia distrito Galilea. Ijan n-ja'an ntuku-ia nuu-da ntdaa-da:

—Xá kuyatni xa kada ɨɨn se kada xa tnɨɨ ña'a juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu. 23 Ka'ni ña'a-s, te kɨu kuu uni nandoto-r —kuu Jesús.

Nu n-ka teku-da xa n-ja'an-ia, yo vichi n-ka tnau ini-da.

N-xia'an Jesús tvini kuu xi'in veñu'u

24 N-ka nangondita-da xi'in-ia Capernaum. Ijan xtuu se ka xijan tvini kuu xi'in veñu'u. N-ka xijan tnu'u-s Spedru:

—¿Xia'an maestru-n tvini kuu xi'in veñu'u-ro a?

25 N-ja'an Spedru:

—Joon —kuu-s, xia'an-s.

Ijan dada n-kɨu Spedru xi'in Jesús ve'e-ia, te ki'na ka-ia n-ja'an. N-xijan tnu'u-ia-s:

—Simón, ¿Nax xani ini-n? Se tax-nuni nuu ñayiu ñuñayiu, ¿jundu nuu ka xijan-s tvini? ¿Ka xijan-s tvini nuu ñayiu ñuu-s a ka xijan-s tvini nuu ñayiu ɨnka ñuu a?

26 Xia'an Spedru:

—Ka xijan-s tvini nuu ñayiu ɨnka ñuu.

Xia'an Jesús nuu-s:

—Xaxe'e xijan ñatu ka xajan se ñuu-s tvini. 27 Xa maxku tu u'u koio-s, jua'an nuu mar, te dakeé-n yɨkɨ chaka nuu ndute jan. Te chaka na tava-n ki'na nuu, ndata-n yu'u-tɨ, te kine'e-n tvini yɨ'ɨ. Kane'e-n tvini ijan jɨ'ɨn, te juña'a-n nuu-s xa kuenda-ro nduu-ro kuu.

18

Ndeda ñayiu ku kuu ñayiu ndandɨ'ɨ ka

1 Hora ijan n-ka xetu'a nt-daa-da-ia, te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Ndeda-da ku kuu se ndandɨ'ɨ ka nuu taxnuni Ianyuux?

2 Te n-kana-ia ɨɨn seluchi, te n-xani-ia-s me'ñu-da ntdaa-da. 3 Te n-ja'an-ia:

—Nux xandaa xakuiti ma ku
kuu-n ná ka kuu sekuechi xi'in
dichi kuechi, ma kuu xa kɨu tna'a-n
nuu ñayiu taxnuni-ia nuu-i. 4 Xijan
kuu xa ndeda-n ka kuu nuu dava
ka ñayiu ná ka kuu sekuechi nuu
tadɨ'ɨ-s xa ka xeyu'u ka xendetu-s,
ku kuu-n ñayiu ndandɨ'ɨ ka nuu tax-
nuni Ianyuux. 5 Ñayiu na xe ini
seluchi ya'a xaxe'e xa n-ta'u tniu-r
xa xe ini-i-sɨ kuenda kɨu xe ini ña'a-i
mee-r.
6 'Ñayiu na kada xa kada
ɨɨn seluchi kukanu ini ña'a
ya'a kuechi, va'a ka nuu na
kudukundee ɨɨn yodo molinu
dujun-i, te dakekava ña'a ɨnka
ñayiu nuu kunu mar te kuú-i dada
xa daja'an-i-sɨ xa kada-i kuechi.
7 Naka nda'u ya'a ñayiu ka kida
xa kida ñayiu kukanu ini ña'a
kuechi. Daa vaxi xa daa kada-i
ñayiu kukanu ini ña'a, te naka
nda'u ya'a ñayiu ijan. 8 Xijan kuu
xa nux xaxe'e nda'a-n a xaxe'e
xe'e-n kida-n kuechi, ka'nde-n
te dajane-n, chi va'a ka nux ma
koo ka ɨɨn nda'a-n a ɨɨn xe'e-n te
kundito-n nɨkava nɨkuita nuu tuu
Ianyuux dada xa keé-n xi'in nduu
nda'a-n nduu xe'e-n nuu nu'u ku
koko nɨkava nɨkuita. 9 Nux nduchi
nuu-n kida xa kida-n kuechi xaxe'e
xa nde'a-n ɨɨn xa nde'a-n, tava koio
nduchi nuu-n te dajane-n, chi va'a
ka xa jɨ'ɨn-n nuu kundito-n nɨkava
nɨkuita nuu tuu Ianyuux xi'in idii
ni nduchi nuu-n dada xa keé-n xi'in
nduu nduchi nuu-n nuu nu'u koko.

Tkachi n-xita

10-11 'Cuedado koo koio-n xa
maxku jini u'u koio-n sekuechi
ya'a chi ángel sekuechi ya'a xtuu
yatni nuu Taa-ro Ianyuux, te
chindee-ia-s. Xtuu-ia andɨu nuu
xnde'a-ia Ianyuux ntdantu'u kɨu.
12 Chinuu koio xa na najani-r na
kutnuni ini-n. Nux io ɨɨn se io ɨɨn
cientu tkachi te na kuita ɨɨn-tɨ yuku,
te dandoo-s koon diko xaun koon
kɨt ndeka-s, te jɨn nunduku-s kɨtɨ
n-xita. 13 Yo kuvete-s na nani'i-s-tɨ.
Nde'e ka kudɨ ini-s xaxe'e idii kɨt
ijan dada xaxe'e koon diko xaun
koon kɨtɨ ña n-ka xita. 14 Daa kuu
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu, ñatu
kuu ini-ia xa keé ni ɨɨn seluchi
andea.

Nax io xa kada-ro ñayiu n-kida ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i

15 'Nux kida ña'a ɨɨn ñayiu jandixa
Ianyuux ɨɨn xa n-kida ña'a-i kan-
deka dɨɨn-n-yɨ jɨ'ɨn ɨnka lado, te
juña'a-n nuu-i xa n-kida-i kuechi.
Nux na kunini-i xa ja'an-n, ndu-
mani-n xi'in-i. 16 Nux ma ke ini-i xa
ja'an-n, kandeka-n ɨɨn a uu ka ñayiu
jɨ'ɨn nuu-i te juña'a ntuku-n nuu-i
xa n-kida ña'a-i. Du'a yodotnuni
tnu'u Ianyuux: "Na ja'an-n nuu
ñayiu n-kida ɨɨn kuechi xa n-kida-i
ɨɨn kuechi, kandeka-n uu a uni
ñayiu jɨ'ɨn nuu-i xa ku kuu-i testiu-n
na kua'a na jandixa ña'a-i." 17 Nux
ma chinuu-i tnu'u ja'an koio-n,
dataka-n dava ka ñayiu ka kukanu
ini ña'a ru'u, te juña tnu'u-n-yɨ. Nux
dani ma jandixa-i xa ja'an ñayiu
ijan, na ku kuu na'i-i ná ka kuu
ñayiu ña ka xini ley Ianyuux. Dɨuni
ku kuu na'i-i ñayiu kida kuechi ná
ka kuu se ka xijan tvini nandajan
gobierno. 18 Ntdaa ñayiu ñatu ñu
ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na
xa jɨ'ɨn-i andɨu, ma dayaa koio-n-yɨ
nuu Kui'na tuku xa jɨ'ɨn-i andɨu.
Ntdaa ñayiu xá ñu ini Ianyuux xa
yaa-i nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu,
dani ndo'o, dayaa koio-n-yɨ nuu
Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu. 19 Naja'an
ntuku-r nuu-n nux na kada ɨnuu-n
xa kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux,
Ia tuu andɨu, xa kada-ia ɨɨn xa juini
koio-n, daa kada-ia juini uu ni-n
na kajan ta'u koio. 20 Juini uni
ni-n a uu ni-n xtuu ɨɨn nuu xtuu-n
xaxe'e xa n-tunda'a ña'a-r, kutuu-r
nuu kutuu-n —kuu Jesús, n-ja'an-ia
nuu-da ntdaa-da.

Se xinokuechi ñatu n-taxkanu ini ɨnka se n-xo tau tvini nuu-s

21 Ijan dada n-xe tu'a Spedru
Jesús te n-xijan tnu'u-s-ia:

—Maestru, ¿nadaa vuelta io xa
taxkanu ini-da ñayiu ka jandixa

ña̱'a ndixi nux kida ña̱'a-i ɨɨn xa
kida ña̱'a-i? ¿Uxa vuelta taxkanu
ini-da-i a?
22 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ña̱'a, ñadu uxa ni vuelta
taxkanu ini-n-yɨ chi kue'e cientu
vuelta taxkanu ini-n-yɨ.
23 'Kuenda kɨu ɨɨn se kunxa'nu
kuu Ia taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu.
N-nukuita ɨɨn se kunxa'nu kida-s
cuenta xa jini-s nuu nadaa n-kuu
xtau se ka xinokuechi nuu-s.
24 N-kana-s-sɨ xa n-nandajan-s tvini
xtau-s, te n-xee ɨɨn-s. Kue'e millón
tau-s nuu-s. 25 Ña̱ tuu na xa na-
juña̱'a-s, te n-ta'u tniu se kunxa'nu
jan xa na kuya'u se tau tvini jan
xi'in ñadɨ'ɨ-s, da'ya-s, ntdaa xaxii-s
xa na nani'i se kunxa'nu jan tvini-s.
26 N-xe juiin xiti se ijan nuu se
n-xia'an nuu tvini, te n-ja'an-s:
"Kundetu kuee-n. Kunda'u ini
ña̱'a-n chi nataxi-da ntdantu'u
tvini-n", kuu-s, xia'an-s. 27 Xaxe'e
xa n-kunda'u ini ña̱'a se n-xia'an
nuu tvini jan, ñatu n-kidayɨka-s xa
nandajan-s tvini-s, ni ɨɨn centau ña̱
n-naje'en-s, te n-dayaa-s se n-xo
tau jan. 28 Te juan nu'u se n-xo tau
kue'e millón jan, te n-nanitna'a-s
xi'in ɨnka se xinokuechi nuu
se kunxa'nu jan. Dɨuni tau se
ijan nuu-s, ko xaku ni tau-s.
N-tnɨɨ-s dujun se ijan. N-nukuita-s
dakue'ne-s-sɨ te xia'an-s: "Nataxi
xa tau-n nuu-r." 29 N-xe juiin
xiti se ijan nuu-s te n-ja'an-s:
"Kundetu kuee-n. Kunda'u ini
ña̱'a-n chi nachiya'u-da tvini-n."
30 Ñatu n-juini-s xa kundetu-s, te
n-xe ndeka-s-sɨ vekaa. N-ja'an-s
nuu-s xa nde na nachiya'u-s ntdaa
tvini-s; ijan dada kee-s. 31 N-ka
teku dava ka se ka xinokuechi nuu
se kunxa'nu jan xa n-kida se n-xo
tau kue'e millón, te yo vichi n-ka
tnau ini-s te n-ka xe juña tnu'u-s
se kunxa'nu jan ntdaa xa n-kuu.
32 Ijan dada n-kana se kunxa'nu jan
se n-xo tau tvini nuu-s. Xia'an-s:
"Se loko kuu-n. Kui'a kaa kui'a
xito-n. Ñatu n-nandajan juexa-r
xa n-xo tau-n nuu-r chi n-xijan
ta'u-n nuu-r xa na kunda'u ini
ña̱'a-r, te n-kunda'u ini ña̱'a-r.
33 ¿Nakuenda ña n-kixdɨkɨ-n xa io
xa kunda'u ini-n se n-xo tau tvini
nuu-n na n-kunda'u ini ña̱'a ru'u?",
kuu-s, xia'an-s. 34 N-kiti ini se
kunxa'nu, te ndeka-s-sɨ jua'an
vekaa xa chindi'u ña̱'a se xndee
vekaa. Nde'e ka kida u'u se ya'a
se xyɨndi'u. Kɨndi'u-s nde na
nachiya'u-s ntdaa xa tau-s. 35 Du'a
kada ña̱'a Taa-ro Ianyuux nux
ma taxkanu ini-n ñayiu n-kida
ña̱'a ɨɨn xa n-kida ña̱'a-i —kuu-ia,
n-ja'an-ia.

19

*N-kakune'e Jesús ñayiu ka dan-
doo tna'a*

1 Nu n-xinokava xa n-ja'an Jesús,
te n-ka kee-da xi'in-ia Galilea. N-ka
kixi-da xi'in-ia yatni yu'u ndute
xika de'va Jordán distrito Judea.
2 Kue'e ñayiu n-ka xe kuitandijun
ña̱'a, te n-ndadava'a-ia ñayiu ka
ku'u. 3 Ijan n-ka xee se fariseu xa
kajan tnu'u-s-ia xa kototnuni-s-ia.
Ka xia'an-s:
—¿Io ley Ianyuux ja'an xa io
va'a xa dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s
te kadakutu-s tutu xa dandoo-s-ña
xaxe'e xa n-kida-ña ɨɨn xa ña n-tna
ini-s a?
4 Te n-ja'an-ia:
—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n
nuu yodotnuni xa na n-kidava'a
Ianyuux ñayiu, n-kidava'a-ia seyɨɨ
xi'in ñadɨ'ɨ xa kutuu-s nduu-s?
5 Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an-ia:
"Xijan kuu xa dandoo solteru
tadɨ'ɨ-s te xe kotuu-s xi'in ñadɨ'ɨ-s.
Kuenda kɨu idii nga ñayiu n-ka
nduu-s." 6 Ñatuka ka kuu-s uu
ñayiu chi n-ka nduu-s idii nga ñayiu.
Xaxe'e xa Ianyuux n-danitna'a
ña̱'a, xijan kuu xa maxku yoo
kada xa dandoo tna'a ñayiu n-ka
tnunda'a —kuu Jesús, xia'an-ia.
7 Ijan dada n-ka xijan tnu'u
ka-s-ia:
—Nuxa daa io, ¿nakuenda n-ta'u
tniu Moisés xa ɨɨn se dandoo

ñadɨ'ɨ-s, na kadakutu-s tutu yodot-
nuni xa dandoo-s-ña, te ma kune'e
kuenda ka-s-ña?
8 Xia'an-ia nuu-s:
—Xaxe'e xa unu loko-n, xijan
kuu xa n-xejoon Moisés xa dandoo
koio-n ñadɨ'ɨ-n, ko ñadu du'a n-kuu
xa ki'na nuu. 9 Ru'u ja'an xa nux
ña n-kidakuechi dava'a nga ñadɨ'ɨ
io yɨɨ xi'in ɨnka seyɨɨ, te kadakutu
yɨɨ-ña tutu xa dandoo-s-ña te nat-
nunda'a-s xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ, kada-s
kuechi —kuu Jesús.
10 Ijan dada ka xia'an daña, se
dakua'a ña'a-ia:
—Nux kuechi kuu xa dandoo ɨɨn
seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s, va'a ka nux maxku
koo ñadɨ'ɨ-s.
11 N-ja'an Jesús:
—Ñadu ntdaa ñayiu kutnuni
ini tnu'u ya'a, chi mee ni ñayiu
chindee ña'a Ianyuux kutnuni ini.
12 Kue'e se n-kakune'e io, te ña ka
kukajan ini-s ñadɨ'ɨ chi daa vaxi-s.
Dava-s n-ka ndada ne'e ña'a se
n-ka ndada ne'e ña'a xa maxku
kukajan ini-s ñadɨ'ɨ. Dava-s xndedi
ini xa maxku kada-s yɨka kuechi
xaxe'e xa ja'an-s nuu ñayiu nax io
xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i nde andɨu,
chi daa juini-s. Se kutnuni ini tnu'u
ya'a, na jandixa-s.

N-xijan ta'u Jesús nuu Ianyuux xaxe'e sekuechi xi'in dichi kuechi

13 Ijan dada xndeka ñayiu
sekuechi xi'in dichi kuechi
n-ka xee nuu Jesús xa kajan
ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ-i, te kajan
ta'u-ia nuu Ianyuux xaxe'e-i.
Daña, se n-dakua'a ña'a-ia, n-ka
kanandee-da ñayiu ijan xaxe'e xa
daa n-ka kida-i. 14 Te n-ja'an Jesús
nuu-da ntdaa-da:
—Daa na kandeka na'i ñayiu
sekuechi xi'in dichi kuechi kixi
nuu-r te maxku dada'an koio-n-yɨ,
chi ñayiu n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i kuu ná kuu dichi kuechi xi'in
sekuechi.
15 N-xinokava xa n-xajan
ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ sekuechi
xi'in dichi kuechi jan. Ijan dada
n-kee-ia. Jua'an-ia, te xndi-
jun-da-ia jua'an.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se kuika

16 Nu n-xee-ia ɨɨn nuu n-xee-ia te
n-xee ɨɨn se n-xee ijan. N-ja'an-s:
—Maestru, ¿nax io xa kada-da
xa kundito-da nɨkava nɨkuita? —
kuu-s, xia'an-s.
17 N-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda xijan tnu'u ña'a-n
ru'u nax kuu xava'a? Ianyuux xini
xijan chi mee dii ni-ia va'a. Nux
juini-n xa kutuu-n xi'in-ia nɨkava
nɨkuita, jandixa xa n-ta'u tniu-ia —
kuu-ia, xia'an-ia.
18 Xia'an-s nuu-ia:
—¿Ndeda ley-ia u?
Xia'an Jesús:
—Maxku ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku
kava-n xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu ñadɨ'ɨ-n.
Maxku du'u-n. Maxku ja'an vete-n
nuu juxtixia. 19 Koo-n xañu'u nuu
tadɨ'ɨ-n. Juemani ñayiu ná xe-
mani-n mee-n —kuu-ia, xia'an-ia.
20 Xia'an se jan:
—Ntdaa xa'a jandixa-da vaxi.
¿Nax ka ndoñu'u-da xa kada-da?
21 Xia'an ntuku-ia:
—Nux juini-n xa maxku kundido
kutau ka-n kuechi n-kida-n, juan
nu'u ve'e-n, diko-n ntdaa xaxii-n,
dakexio-n tvini ni'i-n nuu ñayiu ka
kunda'u te kada Ianyuux xa kutu
kuika-n andɨu. Ijan dada kixi-n te
nkuitandijun ña'a-n.
22 Nu n-teku-s xijan, yo
n-kuko'yo ini-s, chi yo kue'e xaxii-s
io te juan nu'u-s.
23 Te n-ja'an Jesús nuu ntdaa
daña se dakua'a ña'a-ia:
—Xa xaxe'e xa nda'u ya'a ñayiu
kuika xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i, xaku ni-i
ndaku xa kɨu tna'a-i. Xandaa
xakuiti daa ya'a. 24 Na ja'an
ntuku-r: "Va yachi ka ya'a ɨɨn kɨtɨ
kuu camello yau yɨkɨ nakiku dada
xa kɨu tna'a ɨɨn ñayiu kuika nuu
ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i" —
kuu Jesús, n-ja'an-ia.

25 Nu n-ka teku daña, se dakua'a
ña'a-ia tnu'u ya'a, te n-ka yu'u
anu-da xaxe'e xa ñatu n-ka xani
ini-da xa daa ja'an-ia. Ka xia'an
tna'a-da:
—Nux ñatu ka nanita'u ñayiu
kuika, naka ñayiu ka kunda'u ku
nanita'u.
26 N-nukonde'a ña'a Jesús te
n-ja'an-ia:
—Ña yoo kua'a xa kada-i xijan,
ko Ianyuux na ɨɨn xa ma kua'a-ia xa
kada-ia —kuu-ia.
27 Xia'an Spedru nuu-ia:
—Maestru, na'a-n xa ntdaa daña
n-ka dandoo xaxii-da, te n-ka xe
kuitandijun ña'a-da. Te, ¿nax ni'i
koio-da u?
28 N-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Xandaa xakuiti xa kɨu na
nukavatuu ñuñayiu xee, kunukoo
ru'u, Ia kuu ñayiu, nuu silla nuu
taxnuni-r xa nduka'nu-r. Te
dani ndo'o, se dakua'a-r kunukoo
koio-n nuu nɨn uxi uu silla xa
taxnuni koio-n, te ndadandaa
koio-n kuechi da'ya dana nɨn uxi
uu xixitna-ro ka kuu da'ya yɨɨ
Israel. 29 Ñayiu n-dandoo ve'e-i, a
n-dandoo-i ñani-i a ku'a-i, a taa-i a
dɨ'ɨ-i a da'ya-i, a ñu'u-i xaxe'e ru'u,
kue'e xa n-ka dandoo-i, ko kue'e
ka ni'i-i nuu Ianyuux. Ntdaa-i
nandoto te kutuu-i xi'in Ianyuux
nɨkava nɨkuita. 30 Kue'e ñayiu
kunuu vitna, nduu-i ñayiu dakuu
nga. Ñayiu dakuu nga io vitna,
nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ na xee kɨu.

20

Ná kuu se kuu xto'o ɨɨn ñu'u kue'e kuu Ianyuux xa taxnuni-ia

1 'Kuenda kɨu ɨɨn se kuu xto'o
ñu'u kue'e kuu Ianyuux xa tax-
nuni-ia nuu ñayiu ñuñayiu. Se kuu
xto'o ñu'u jan, ne'e datne n-xe
nduku-s se kadatniu koio nuu ñu'u
tnu uva-s. 2 N-ja'an-s xi'in-s xa
chiya'u-s-sɨ ɨɨn denario xa kadat-
niu-s ɨɨn kɨu te n-tunda'a ña'a-s;
jua'an-s nuu ñu'u tnu uva-s. 3 Kaa
ɨɨ́n datne n-kee ntuku-s. Jua'an-s
nuu ya'u, te n-xini-s kue'e se xnii
ni. 4 N-ja'an-s nuu-s: "Jua'an koio.
Kadatniu-n nuu ñu'u tnu uva-r, te
taa-r ya'u-n." 5 Juan kadatniu
se xnii nuu ya'u jan nuu ñu'u-s.
Kaa x-uu n-xe'en ntuku-s nuu ya'u,
te dani n-kida-s. N-xe'en ntuku-s
naxa kaa uni xañini. Te dɨuni
daa n-kida-s. 6 Naxa kaa o'on
xañini jua'an ntuku-s nuu ya'u, te
n-xini-s se xnii ni ijan, te xia'an-s
nuu-s: "¿Nakuenda diko ni xnii-n
n-kuu nyaka? ¿Nakuenda ña ka ki-
datniu-n?", kuu-s, xia'an-s. 7 N-ka
ja'an se ijan nuu-s: "Xaxe'e xa ñayo
taxi tniu." Xia'an-s nuu-s: "Jua'an
koio nuu ñu'u tnu uva-r te kadat-
niu koio-n", kuu-s, xia'an-s. 8 Nu
n-ñini, n-ja'an xto'o ñu'u tnu uva
jan nuu se ñunuu se ka kidatniu
nuu ñu'u tnu uva-s: "Kana se n-ka
kidatniu nuu-r te chiya'u-sɨ. Ki'na
ka se danduu nga n-ka kɨu, chiya'u.
Ijan dada chiya'u-n se n-ka kɨu kaa
uni xañini. Ijan dada chiya'u-n se
n-ka kɨu kaa x-uu. Danduu nga
chiya'u-n se n-ka kɨu ki'na nuu."
Kuu xto'o ñu'u tnu uva jan, xia'an-s
nuu se ijan. 9 Nu n-ka xee se n-ka
kɨu naxa kaa o'on xañini, ɨɨn ɨɨn
denario n-ka ni'i-s. Dani n-ka ni'i
se n-ka kɨu kaa uni xañini, se n-ka
kɨu kaa x-uu xi'in se n-ka kɨu kaa ɨɨn
du. 10 Nu n-ka xee se n-ka kɨu ki'na
nuu, te n-ka xani ini-s xa kue'e ka
tvini ni'i-s, ko dɨuni ɨɨn ɨɨn denario
n-ka ni'i-s. 11 Nu n-tnɨɨ-s tvini-s,
n-ka jan kuechi-s nuu xto'o ñu'u
tnu uva jan. 12 Ka xia'an-s: "Se
danduu nga n-ka kɨu, idii ni hora
n-ka kidatniu-s, te unu n-chiya'u
ña'a-n ntdaa-da xi'in-s. Yo nde'e
n-ka kidatniu-da. Yo nde'e i'ni
te n-ka kundee ini-da nyakanyaa",
kuu-s, ka xia'an-s. 13 Te xia'an
xto'o ñu'u tnu uva jan nuu ɨɨn-s:
"Ña tuu nax u'u n-kida ña'a-r ndo'o
chi n-kida ɨnuu-ro xa chiya'u ña'a-r
ɨɨn denario. 14 Nakueka tvini-n
te juan nu'u, chi daa kuu ini-r
xa chiya'u-r se danduu nga n-ka
kɨu nani n-taxi-r ndo'o. 15 ¿A ña
io va'a xa kada-r xi'in tvini-r ná

kuu ini-r a? ¿Kukuedi ini-n xaxe'e
xa va'a-r a?", kuu xto'o ñu'u tnu
uva jan, xia'an-s. 16 Daa ya'a
ñayiu io vitna. Kue'e ñayiu kunuu
ka vitna, nduu-i ñayiu ña ndandɨ'ɨ.
Ñayiu ña ndandɨ'ɨ vitna, nduu-i
ñayiu ndandɨ'ɨ te kunuu ka-i —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.

N-kakune'e ntuku Jesús xa kuú-ia

17 N-ka tnɨɨ-da xi'in Jesús ichi
jua'an Jerusalén. Kue'e ñayiu
jua'an xi'in-da. N-kine'e dɨɨn
ña'a-ia uxi uu daña, se dakua'a
ña'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-da:
18 —Kuna'a koio xa jɨ'ɨn-ro
Jerusalén te diko ña'a ɨɨn se
nación-ro ru'u, Ia kuu ñayiu, nuu
dutu ka taxnuni ka xi'in nuu se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés.
Tekuechi neñuu ña'a-s, te ka'ni
ña'a-s. 19 Diko ña'a-s nuu se ñatu
kuu se Israel. Kuekundee ña'a
se ijan, te janña'a-s chirrión ñɨɨ.
Katakaa dika ña'a-s nuu curuxi
te kɨu kuu uni nadandoto ña'a
Ianyuux —kuu-ia, n-ja'an-ia.

N-juini dɨ'ɨ Jacobo xi'in Sua xa kunukoo-s ɨɨn ɨɨn-s diñi Jesús nuu taxnuni-ia

20 N-xee dɨ'ɨ Jacobo xi'in Sua,
se ka kuu da'ya yɨɨ Zebedeo nuu
xyuku-da, te n-xe tu'a-ña-ia. N-xe
juiin xiti-ña nuu-ia xa ja'an-ña
nuu-ia ɨɨn xa ja'an-ña. 21 N-ja'an-ia
nuu-ña:
—¿Nax juini anu-n?
Xia'an-ña nuu-ia:
—Juini-da xa na kunukoo ɨɨn
da'ya yɨɨ-da diñi kua'a-n te ɨnka-te
diñi datni-n na taxnuni-n nuu ñayiu
—kuu-ña, xia'an-ña.
22 Ijan dada xia'an Jesús nuu
nduu se ka kuu da'ya yɨɨ-ña:
—Ka xani ini lilu-n xa daa ka
xani ini-n. ¿Nakuenda xa daa ka
xani ini-n? ¿Kundee ini-n nduu-n
xa nda'u ya'a koio-n ná nda'u ya'a
ru'u a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.
Ka xia'an-s:
—Joon, vatuka.
23 Xia'an-ia nuu-s:
—Nda'u ya'a koio-n, ko ñadu ru'u
kaxi se kunukoo lado kua'a-r xi'in
lado datni-r chi Taa-ro Ianyuux xá
n-kaxi se kunukoo diñi-r.
24 Nu n-ka teku uxi ka daña se
dakua'a ña'a-ia, xa'a te n-ka kiti
ini-da nuu nduu se kuu da'ya yɨɨ
Zebedeo jan. 25 Te n-kana ña'a Jesús
ntdaa-da te n-ja'an-ia:
—Xna'a-n xa se ka taxnuni nuu
ñayiu, nde'e taxnuni-s. Dɨuni nde'e
ka taxnuni se ka taxnuni nuu-s.
26 Ñadu xijan kada koio-n chi nux
ndeda-n juini xa taxnuni-n, io xa
junukuechi-n nuu ñayiu. 27 Se
juini xa kunuu-s, na kadatniu
du'a-s nuu dava ka-n. 28 Ná kuu
ru'u, Ia kuu ñayiu, ñatu vaxi-r
xa junukuechi koio-n nuu-r, chi
n-kixee-r xa junukuechi-r nuu-n
xi'in nuu dava ka ñayiu. N-kixee-r
xa kuú-r xaxe'e-n. Mudu ya'a
chiya'u-r kuechi n-ka kida-n,
te dakaku ña'a-r —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

N-ndadava'a Jesús uu se kuaa

29 Dani ka kixi-da xi'in-ia ichi
vaxi Jerusalén. N-ka kexio-da
xi'in-ia ñuu Jericó, te kue'e ka ñayiu
n-ka xe kuitandijun ña'a. 30 Yu'u
ichi Jericó jan xtuu uu se kuaa.
N-ka teku-s xa ya'a Jesús ijan, te
xee n-ka kana-s:
—Maestru, se kuu da'ya dana
David, kunda'u ini ña'a-n.
31 Te n-ka kudeen ñayiu jua'an
koio xi'in-da nuu nduu se kuaa jan.
N-ka ja'an-i xa maxku kana ka-s, ko
xee ka n-ka kana-s:
—Maestru, se kuu da'ya dana
David, kunda'u ini ña'a-n.
32 N-nujuiin Jesús te n-kana-ia-s,
te n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nax ka juini-n xa kada ña'a-r?
33 Te ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, kada-n xa na
nukonde'a-da.
34 N-kunda'u ini-ia-s, te
n-tenee-ia nda'a-ia nduchi nuu-s.
Danaa n-ka nukonde'a-s nduu-s, te
n-ka xe kuitandijun-s-ia.

21

N-kɨu Jesús Jerusalén

1 N-ka kuyatni-da xi'in Jesús
Jerusalén xi'in ñuu nani Betfagé.
Katuu ñuu jan Xeyuku Tnu Olivo.
Ijan n-tunda'a-ia uu se dakua'a-ia
jua'an ijan. 2 Xia'an-ia nuu-s
nduu-s:
—Jua'an koio ñuu nde'a ña'a ya'a.
Na kɨu koio-n ñuu ijan jini koio-n
ɨɨn burra ndijun io da'ya. Nan-
daxi koio-n-tɨ te kandeka-n-tɨ kixi.
3 Nux jundu ja'an: "¿Nakuenda xa
daa ka kida-n?", te juña'a koio-n:
"Ia kuu Xto'o-ro, ndoñu'u kɨt ya'a,
te natunda'a-ia-tɨ ndixi nunuu ka"
—kuu Jesús, xia'an-ia.
4 Du'a n-xetna'a xa n-ja'an
Ianyuux nuu se n-ja'an nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
N-chidotnuni-s:
5 Jua'an koio Sión, te juña'a-n nuu
ñayiu ijan:
"Kunde'a xa vaxi se taxnuni nuu-n.
Kuu-s ná kuu ñayiu kunda'u kukee
chi da'ya ɨɨn burra yodo-s
vaxi."
6 Ijan dada jua'an-s nduu-s,
te n-ka kida-s ná n-ta'u tniu-ia.
7 Xndeka-s burra xi'in da'ya-tɨ
n-ka naxee nuu Jesús. N-ka
xajan-s da'ma-s yata-tɨ, te n-ka
dakaa-s-ia-tɨ. 8 Kue'e ñayiu n-ka
taka ijan. Dava-i n-ka xajan
da'ma-i ichi xa jɨn ndodo burru
yodo-ia jan; dava ka-i n-ka xa'nde
da'nda yutnu te n-ka xajan-i-tnu
ichi jua'an-ia. 9 N-ka kana ñayiu
xndijun ña'a xi'in ñayiu xndodo
nuu nuu-ia:
Na ndadaka'nu-ro da'ya dana
David.
Naka ta'u se n-tunda'a ña'a
Ianyuux xa vaxi-s.
Na ndadaka'nu-ro Ianyuux, Ia tax-
nuni nuu ntdaa ñayiu.
10 Nu n-ka kɨu-da xi'in-ia
Jerusalén kue'e ka ñayiu n-ka taka
xa kunde'a-i nax ya'a, te nde'e ka
kuvaa-i. Ka xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Jundu kuu se ya'a?
11 Ka xia'an ñayiu xndijun ña'a:
—Se ya'a kuu Jesús. Se Nazaret
kuu-s. Se distrito Galilea kuu-s. Se
kachi tnu'u ña'a xa n-ja'an Ianyuux
kuu-s —ka kuu-i, ka xia'an-i.

N-xijun Jesús ñayiu ka najueen ka nadiko xyuku nukeñu'u Jerusalén

12 N-kɨu Jesús veñu'u Jerusalén, te
n-xijun-ia se ka najueen ka nadiko
xtuu nukeñu'u jan. N-ngone'e-ia
mexa ka xetniu se ka nadama
tvini ñayiu ka xe'en ijan. Dɨuni
n-ngone'e-ia silla se ka diko data.
13 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux:
"Veñu'u nuu io xa kajan ta'u ñayiu
nuu-r kuu veñu'u ya'a, te ve'e-r
kuu." Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia:
"Ka xetniu-n ve'e Ianyuux ná ka
xetniu ñadu'u yau kava." —Kuu-ia.
14 N-ka xee ñayiu kuaa xi'in
ñayiu ka xika yakua veñu'u jan, te
n-ndadava'a-ia-i. 15 N-ka xini dutu
ka kunxa'nu xi'in se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xa n-kida
Jesús kue'e milagru. Dɨuni xa n-ka
teku-s xa ka kana sekuechi xiti
veñu'u jan: "Na ndadaka'nu-ro Ia
kuu da'ya dana David." Xijan kuu
xa n-ka kiti ini-s. 16 Te n-ka ja'an-s
nuu Jesús:
—¿Ña teku-n xa ka kana
sekuechi ya'a u?
Te n-ja'an Jesús:
—Joon, teku-r. ¿Ñayo-n n-ka ka'u
nuu yodotnuni xa: "Ndadaka'nu
ña'a koio sekuechi xi'in dichi
kuechi xi'in da'ya ka xadi a"?
17 Te n-dandoo-ia-s. Ijan dada
n-ka ndee-da xi'in-ia Jerusalén.
Jua'an-da xi'in-ia ñuu Betania, te
n-ka ndoo-da xi'in-ia ijan.

Tnu higo ñatu n-juun nde'a

18 Ne'e datne kɨu kuu uu
n-ka ngondita ntuku-da xi'in-ia
Jerusalén te n-kojon-ia. 19 N-xini-ia
ɨɨn tnu higo yu ichi te n-xe
tu'a-ia-tnu. Ni ɨɨn higo ñatu n-ni'i-ia
chi ñatu n-juun. Xijan kuu xa
n-ja'an-ia nuu-tnu:
—Ma uun ka juun higo-n.

Te danaa n-yichi-tnu. 20 Nu n-ka
xini daña, se dakua'a ña'a-ia xa
n-ya'a, te n-ka yu'u anu-da. Te ka
xia'an-da:
—Naka yachi n-yichi-tnu.
21 Te n-ja'an Jesús nuu-da nt-
daa-da:
—Xandaa xakuiti xa nux idii
vuelta na kukanu ini-n Ianyuux
te ma jɨn tnɨɨ anu-n, ñadu mee
ni xa n-kida-r tnu higo kua'a-n
xa kada koio-n chi nux na juña'a
koio-n tnduu ya'a: "Xiko juiin.
Juan keé nuu mar", te daa kuu.
22 Dava'a nga xa kajan-n nuu
Ianyuux taxi-ia nux idii vuelta
n-ka kukanu ini-n-ia —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

N-ka xijan tnu'u se Israel Jesús nuu jundu n-tetutniu ña'a

23 N-kɨu-ia veñu'u Jerusalén
te n-dakua'a-ia ñayiu. Nɨni
dakua'a-ia-i n-ka xee dutu ka
taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel. Te n-ka xijan
tnu'u-s-ia:
—¿Jundu n-tetutniu ña'a xa
kada-n xa kida-n? ¿Jundu
n-taxtutniu ña'a xa kida-n xa'a?
24 N-ja'an Jesús nuu-s:
—Dani ru'u, na kajan tnu'u
ña'a-r ɨɨn xa kajan tnu'u ña'a-r.
Nux na ja'an-n nuu-r xa kajan
tnu'u ña'a-r te ja'an-r nuu-n
jundu n-tunda'a ña'a xa du'a
kida-r. 25 ¿Jundu n-tetutniu Sua xa
n-dajuendute-s ñayiu? ¿N-tetutniu
ña'a Ianyuux a n-tetutniu ña'a
ñayiu a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.
Te n-ka ndatnu'u-s. Ka xia'an
tna'a-s:
—Nux na juña'a-ro "Ianyuux
n-tetutniu ña'a", te kachi-s nuu-ro:
"¿Nakuenda ña n-ka jandixa-n-sɨ?"
26 Xa maxku ndandita ñayiu
xyuku ya'a nuu-ro maxku ja'an-ro
nuu-s xa ñayiu n-tetutniu Sua, chi
ntdantu'u ñayiu ka jandixa xa Sua
n-kuu se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu —kuu-s, ka xia'an tna'a-s.
27 Te ka xia'an-s nuu-ia:
—Ña ka xini-r.
Xia'an ntuku-ia:
—Dani ru'u ma ja'an-r jundu
n-tetutniu ña'a xa du'a kada-r.

N-kakune'e Jesús uu da'ya yɨɨ ɨɨn se n-xo xitu uva

28 Te xia'an-ia ɨnka xa xia'an-ia
nuu-s:
—N-xio ɨɨn se n-xio uu da'ya yɨɨ.
N-ja'an-s nuu ɨɨn-s: "Juan kadatniu
ndo'o nuu ñu'u tnu uva-r vitna."
29 Te xia'an se ijan nuu taa-s: "Ña'a,
ma nkadatniu-da ijan." Juini daa
n-ja'an-s, ko n-natu ini-s te n-xe
kadatniu na'i-s. 30 Dani n-ja'an-s
nuu ɨnka da'ya yɨɨ-s. N-ja'an se ijan
nuu taa-s: "Joon, Tata, na jɨ'ɨn-da",
kuu-s, xia'an-s, ko ña n-xe'en-s.
31 ¿Nax ka kachi-n? ¿Ndeda ɨɨn-s
n-kida xa n-juini taa-s? —kuu
Jesús.
Ka xia'an-s:
—Se ki'na ka n-teku xa n-ja'an
taa-s.
Xia'an Jesús nuu-s:
—Na ja'an ndaa-r xa kue'e ka
se ka xijan tvini nandajan gob-
ierno xi'in ñadɨ'ɨ ka diko mee-ña
kɨu tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa
taxnuni Ianyuux nuu-i dada ndo'o.
32 N-ja'an Sua nuu-n nax io xa
jandixa-n xa maxku kundido ku-
tau ka-n kuechi n-ka kida-n. N-ka
jandixa se ka xijan tvini nandajan
gobierno xi'in ñadɨ'ɨ diko mee-ña
xijan, ko mee-n ña'a. Juini n-ka
teku-n xijan, ña n-ka natu ini-n
xa n-ka kida-n kuechi ni ña n-ka
jandixa-n xa n-ja'an-s.

Se loko n-ka xo xitu ñu'u tnu uva ɨɨn se kuu xto'o ñu'u

33 'Kunini koio ɨnka ntuku tnu'u
kandee na ja'an-r. N-xio ɨɨn se
n-dandee tnu uva nuu ñu'u-s.
N-xani-s yu'a xa n-chikurali-s ñu'u
tnu uva jan. N-kidava'a-s ɨɨn
nuu ki'ni-s ndudi uva jan. Dɨuni
n-kidava'a-s ɨɨn ve'e dujun. Te
n-xia'an-s ñu'u-s se kundee xi'in-s
tnu uva jan. Ijan dada jua'an-s ɨɨn
nuu xika. 34 N-xee yoo xichi uva, te
n-tunda'a-s se ka xinokuechi nuu-s
xa na jɨn nuka'nde dava-s xi'in se
xndee xi'in-s tnu uva uva n-juun

jan. 35 Nu n-ka xee-s ijan, te n-ka
tnɨɨ ñaˈa se xndee xiˈin-s tnu uva
jan. N-ka jani-s dava-s. Dava-s
n-ka xaˈni ñaˈa-s. Dava-s n-ka jani-s
yuú. 36 Ijan dada n-tundaˈa se kuu
xtoˈo ñuˈu jan kueˈe ka ntuku se
ka xinokuechi nuu-s dada xakiˈna
nuu te dani n-ka kida ñaˈa se xndee
xiˈin-s tnu uva jan. 37 Ndijun nga
n-tundaˈa-s daˈya yɨɨ-s xa na jɨˈɨn-s
nuu se ijan xa na kaˈnde-s xiˈin-s
uva jan, te n-jaˈan mee n-jaˈan
ɨɨn-s: “Koo koio-s xañuˈu nuu daˈya
yɨɨ-ro.” 38 Nu n-ka xini se xndee
xiˈin-s tnu uva jan xa n-kuyatni
daˈya yɨɨ-s ijan, te ka xiaˈan tnaˈa-s:
“Dɨu-s kendoo xiˈin ñuˈu taa-s. Neˈe
koio na kaˈni-ro-s na kuaˈa na
ndoo-ro xiˈin taˈu-s.” 39 Te n-ka
kineˈe ñaˈa-s yuˈu ñuˈu tnu uva
jan, te n-ka xaˈni ñaˈa-s. 40 Na
nangondita xtoˈo ñuˈu tnu uva jan,
¿Nax kada-s se xndee xiˈin-s tnu uva
jan? —kuu Jesús, xiaˈan-ia.

41 Te ka xiaˈan dutu ka taxnuni
xiˈin sexaˈnu ka kunxaˈnu n-ka xee
ijan:

—Kaˈni-s se unu loko ijan. Ma
kundaˈu ini-s-sɨ. Juñaˈa ntuku-s
ñuˈu-s ɨnka se kundee xiˈin-s tnu
uva jan. Se ijan na kaˈnde dava
xiˈin-s uva yoo tnɨɨ koio-s —kuu-s,
ka xiaˈan-s nuu Jesús.

42 Te xiaˈan-ia nuu-s:

—¿Ta kaˈu koio ka-n tnuˈu
Ianyuux duˈa yodotnuni a?:

Ná kuu yuú ña xe ini se ka kidavaˈa
veˈe kuu-s.
Yuú ña n-ka xe ini se ijan n-ndunuu
yɨtnɨɨ nama veˈe.
N-kida Ianyuux, Ia kuu Xtoˈo-ro, xa
na jini-ro xa ña uu n-xini-ro.

43 Xaxeˈe xa duˈa yaˈa ma taxnuni
koio ka-n nuu ñayiu ka jandixa
xa taxnuni Ianyuux nuu-i, te
kada-r xa ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel taxnuni nuu ñayiu kɨu tnaˈa
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i. Ñayiu ijan kada
xa taˈu tniu-r. 44 Ñayiu na jungava
ndodo nuu yuú ijan, kukuechi-i,
te nux junkava ndodo ñaˈa yuú
jan, dandiˈi ñaˈa-i —kuu Jesús,
xiaˈan-ia.

45 Nu n-yaˈa n-ka xo nini dutu
ka kunxaˈnu xiˈin se fariseu tnuˈu
ijan, te n-ka kutnuni ini-s xa
dɨu-s n-kakuneˈe ñaˈa Jesús. 46 Te
n-ka nduku ini-s xa tnɨɨ-s-ia te
kandeka-s-ia jɨˈɨn nuu juxtixia
xa tekuechi neñuu-s-ia, ko n-ka
yuˈu-s nuu ñayiu xyuku ijan chi ka
jandixa-i xa tnuˈu Ianyuux jaˈan-ia.

22

Ná kuu ɨɨn se kunxaˈnu kida viko tnundaˈa kuu Ianyuux

1 Ijan dada n-kakuneˈe Jesús ɨnka
ntuku xa n-kakuneˈe-ia. Xiaˈan-ia
nuu-s:

2 —Kuenda kɨu ɨɨn se kunxaˈnu
kida viko xa tnundaˈa daˈya-s
kuu Ianyuux xa taxnuni-ia nde
andɨu. N-xio ɨɨn se n-kunxaˈnu
n-kida viko xa n-tnundaˈa daˈya-s.
3 N-tundaˈa se ijan se ka xinokuechi
nuu-s xa na jɨn juña tnuˈu-s ñayiu
n-jaˈan-s xa xá io hora jɨˈɨn koio-i
viko jan, ko ñayo-i n-ka juini xa jɨˈɨn
koio-i viko-s. 4 Ijan dada n-tundaˈa
ntuku-s dava ka se ka xinokuechi
nuu-s xa na juñaˈa koio ntuku-s
ñayiu ijan xa na jɨˈɨn naˈi koio-i viko
tnundaˈa jan. Dɨuni xiaˈan-s xa na
juñaˈa-s xa xá io tuˈa ntdanditu'u
xa kaxdeˈñu koio-i. Dɨuni juñaˈa-s
xa xá n-xaˈni-s nkutu naˈnu xiˈin
ncerru xndandee. 5 Te duˈa n-ka
xe juña tnuˈu se ka xinokuechi
nuu-s ñayiu ijan, ko ñayo-i n-ka
chinuu ntuku. Nudɨɨn n-ka kee-i,
ka xeˈen-i. Ɨɨn-s juaˈan nuu ñuˈu-s.
Ɨnka-s juan jueen xa nadiko-s.
6 Dava ñayiu n-jaˈan se n-kunxaˈnu
jan, n-ka tnɨɨ se ka xinokuechi
nuu-s xa n-ka kida uˈu ñaˈa-i te
n-ka xaˈni ñaˈa-i. 7 Yo n-kiti ini
se n-kunxaˈnu jan, te n-tundaˈa-s
soldado-s xa na nkaˈni-s ñayiu
n-ka xaˈni se n-ka xinokuechi
nuu-s. Dɨuni n-ka teñuˈu-s ñuu-i.
8 Ijan dada xiaˈan-s nuu dava
ka se ka xinokuechi nuu-s: “Xá
io tuˈa ndeyu viko tnundaˈa, ko
xaxeˈe xa ñatuka natau xa kixi

ñayiu n-ja'an-r viko-r ma yoo-i kixi.
9 Jua'an koio nuu nujuntna'a ichi
yu'u ñuu, te ja'an koio-n dava'a
nga ñayiu juntna'a xi'in-n xa na
kixi koio-i viko tnunda'a kida-r",
kuu-s, xia'an-s. 10 Te n-ka kee se
ka xinokuechi nuu-s; ka xe'en-s.
Xndeka-s ntdaa ñayiu n-ka ni'i-s
n-ka xee, nuu ñayiu va'a, nuu ñayiu
loko, te n-chitu ve'e nuu kuu viko
tnunda'a. N-ka nukoo ñayiu nuu
mexa xa kaxi-i ndeyu. 11 N-xo
nde'a se kunxa'nu jan ñayiu xtuu
nuu mexa-s, te n-chinuu-s xa ɨɨn
se nukoo yumexa-s, ñatu ni'no-s
da'ma ka xkui'no ñayiu hora ka
xe'en-i viko tnunda'a. 12 N-ja'an-s
nuu-s: "¿Janda n-kɨkɨu-n ya'a xa
ña tuu na da'ma viko tnunda'a
ni'no-n?", kuu-s, xia'an-s. Te ña
tuu nax n-ja'an se ijan. 13 Ijan
dada n-ja'an se kunxa'nu jan nuu
se ka xinokuechi nuu-s: "Duku
koio nduu nda'a nduu xe'e-s, te jɨn
dajane koio-n-sɨ nuu nee xa nee.
Ijan nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s
nuu Ianyuux", kuu se kunxa'nu
jan, n-ja'an-s. 14 Daa ka kuu ñayiu
ka teku tnu'u Ianyuux. Kue'e-i ka
teku tnu'u-ia, ko xaku ni-i kaxí
ni'no-ia xa kutuu-i nuu tuu-ia —
kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

N-ka xijan tnu'u ñayiu Jesús nux io va'a xa juña'a-i tvini nandajan César

15 Ijan dada n-ka ndee se fariseu
xi'in dutu ka taxnuni xa ka nu'u
koio-s, te n-ka kida ɨnuu-s janda
kada koio-s xa daka ni'no-s Jesús.
16 Ijan dada n-ka tunda'a-s se ka
dakua'a-s xi'in se partido Herodes
nuu Jesús. Ka xia'an se ijan:

—Maestru, ka xini-da xa ndaa
ja'an-n nuu ntdaa ñayiu te najanu
ichi-n-yɨ ichi Ianyuux, te ñatu
kaxí-n ñayiu chi ɨnuu kuu ini
va'a-n nuu-i ntdaa-i. 17 ¿Nax xani
ini-n? ¿Io va'a xa najuña'a-ro tvini
nandajan César a ña'a u? —kuu-s,
ka xia'an-s nuu-ia.

18 N-kutnuni ini Jesús xa xaloko
ka juini-s. Xijan kuu xa xia'an-ia
nuu-s:

—Ka kida nga-n xa va'a-n.
¿Nakuenda ka xitotnuni ña'a-n?
19 Dande'a ña'a ɨɨn tvini roma.
Te n-ka dande'a-s-ia tvini ijan.
20 Nu n-xini Jesús tvini jan te
n-xijan tnu'u-ia-s:

—¿Jundu nuu ndenee nuu tvini
ya'a? ¿Jundu dɨu ndenee?
21 Ka xia'an-s:
—Nuu César. Dɨu César.
Xia'an-ia nuu-s:

—Ate, najuña'a koio César
xa nandajan-s te juña'a koio-n
Ianyuux xa io xa najuña'a-n-ia.
22 Nu n-ka teku-s xa'a n-ka yu'u-s
chi ñatu n-ka xani ini-s xa daa
ja'an-ia. Te n-ka dandoo-s-ia.

N-kakune'e Jesús xa nandoto ñayiu n-ka xi'í

23 Kɨu ijan ni n-ka xee se saduceu
nuu Jesús. Ka ja'an se ya'a nuu
ñayiu xa ñayo ndɨyɨ nandoto. N-ka
ja'an-s nuu-ia:
24 —Maestru, n-chidotnuni
Moisés: "Nux na kuú ɨɨn seyɨɨ te
ña n-xio da'ya-s xi'in ñadɨ'ɨ-s, io
xa natnunda'a ñani-s xi'in ñadɨ'ɨ-s
xa na koo da'ya-ña xi'in ñani-s te
kuenda kɨu da'ya se n-xi'í jan ku
kuu da'ya ijan." 25 N-xio ɨɨn se
n-xio uxa tna'a ñani-s. Sexa'nu
n-tnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ-s, te ñayo
na da'ya-s n-xio xi'in-ña te n-xi'í-s.
N-natnunda'a ñadɨ'ɨ-s xi'in ñani-s.
26 Daa ni n-ya'a ñani-s. Daa ni
n-ya'a ɨnka ñani-s. Ntdaa-s n-ka
tnunda'a xi'in ñá ijan, te n-ka xi'í-s.
27 Ijan dada ndijun nga mee-ña
n-xi'í. 28 ¿Ndeda ɨɨn-s ñadɨ'ɨ ku
kuu-ña na nandoto ñayiu n-ka xi'í?,
chi ntdaa-s n-kuu yɨɨ-ña —ka kuu-s,
n-ka xijan tnu'u-s Jesús.
29 Xia'an Jesús nuu-s:

—Ka ja'an lilu-n. Ña ka xini-n
tnu'u Ianyuux xyodotnuni, ni ña
ka xini-n nax kua'a Ianyuux xa
kada-ia. 30 Na xee kɨu nandoto
ñayiu n-ka xi'í io xa kutuu andɨu
ma datnunda'a tna'a-i, ni ma kuú-i

ɨnka vuelta chi kutuu koio-i ná
xtuu ángel, ia ka xinokuechi nuu
Taa-ro Ianyuux andɨu. 31 Tnu'u
Ianyuux yodotnuni kakune'e xa
ndaa xa nandoto ñayiu n-ka xi'í.
¿Ñatu n-ka ka'u-n xijan u? Du'a yo-
dotnuni: 32 "Kuu-r Ianyuux Abra-
ham, kuu-r Ianyuux Isaac, kuu-r
Ianyuux Jacob." Ñatu ndeka-ia
ndɨyɨ chi ndeka-ia ñayiu xndito —
kuu-ia, xia'an-ia.
33 N-ka teku ñayiu xyuku ijan
tnu'u-ia te n-ka yu'u anu-i xa daa
n-ja'an-ia.

Ley ndandɨ'ɨ ka

34 N-xa'nu Jesús tnu'u se saduceu
te ña n-ka ja'an ka-s. Nu n-ka teku
se fariseu xijan, te n-ka nataka-s
nuu Jesús. 35 Abogado kuu ɨɨn-s. Se
kuu abogado jan n-xijan tnu'u-ia
ɨɨn xa n-xijan tnu'u-s-ia xa kotot-
nuni-s-ia. 36 Xia'an-s:
—Maestru, ¿ndeda ɨɨn ley
Ianyuux ndandɨ'ɨ ka?
37 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Io xa juemani koio-n Ianyuux,
Ia kuu Xto'o-n, xi'in nde yɨkɨ, nde
tuchi-n. 38 Ley ya'a ndandɨ'ɨ ka.
39 Ɨnka ley ndandɨ'ɨ kuu xa'a: "Io
xa juemani koio-n ñanitna'a-n ná
ka xemani-n mee-n." 40 Nux na
jandixa koio-n nduu ley Ianyuux
ya'a, ndaku-n xa jandixa koio-n
ntdantu'u ley n-chidotnuni Moisés
xi'in ntdantu'u xa n-chidotnuni se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
—kuu Jesús.

¿Jundu da'ya kuu Cristu?

41 Ijan dada n-xijan tnu'u-ia dava
ka se fariseu n-ka nataka nuu-ia:
42 —¿Jundu kuu Cristu ka xani
ini-n? ¿Jundu da'ya dana kuu-ia?
Ka xia'an-s nuu Jesús:
—Da'ya dana David kuu-s.
43 Xia'an-ia nuu-s:
—N-ja'an David xa Xto'o-s kuu
Cristu na n-keé ña'a Espíritu
Ianyuux. ¿Ñatu ke ini koio-n nax
n-kutnuni ini-s na daa n-ja'an-s a?
Du'a n-chidotnuni-s:
44 N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia
kuu xto'o-ro:
"Nkoo diñi kua'a-r nɨni na xee kɨu
kada-r xa taxnuni-n nuu se
ka xini u'u ña'a."
45 Xaxe'e xa na n-xo tuu David
n-ja'an-s xa xto'o-s kuu Cristu,
¿Janda kuu Cristu da'ya dana-s? —
kuu Jesús, xia'an-ia.
46 Ni ɨɨn tnu'u ñayo ka-s n-ka ja'an
nuu-ia. Ñayo ka-s n-kuyɨɨ xa kajan
tnu'u-s-ia.

23

Yo kui'a ka xetniu se ka kuu fariseu xi'in se ka kuu saduceu

1 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-da
ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku
ijan:
2 —Nani n-kuu Moisés maestru,
dani ka kuu se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni-s xi'in se fariseu
maestru. 3 Xijan kuu xa ntdaa xa
ta'u tniu-s kada koio-n te jandixa
koio-n-sɨ, ko maxku kada-n xa ka
kida-s chi tuku ka ja'an-s xa kada-s
te tuku ka kida-s. 4 Kuenda kɨu
ɨɨn xa yo vee ndido ñayiu kuu xa
ka ta'u tniu-s nuu-n. Ka duku-s
xa yo vee jan, te ka ta'u tniu-s
xa kuido koio-n, ko mee-s ñatu ka
xido-s, ni xa kaju'un ɨɨn dɨkɨ nda'a-s
xijan ña kuu. 5 Ka kida ndɨka-s
tutu yodotnuni tnu'u Ianyuux
xndenee te'u-s. Ka kida nani ka-s
chate da'ma ka xkui'no-s na xijan
ta'u-s nuu Ianyuux. Xa na kunde'a
ña'a ni ñayiu ka kida-s xijan. 6 Yo
ka tna ini-s xa kunukoo-s nuu
silla ka xko nukoo ñayiu ndandɨ'ɨ
hora ka xaxde'ñu-s ɨɨn nuu kuu
viko. Yo nde'e ka tna ini-s xa
kunukoo yatni-s nuu ka xko nukoo
se ja'an ndodo nuu ñayiu xyuku
xiti veñu'u kuechi. 7 Yo ka tna
ini-s xa koo ñayiu xañu'u nuu-s
nuu ya'u. Yo ka tna ini-s xa ja'an
ñayiu nuu-s: "Maestru." 8 Ko ndo'o,
maxku juejoon koio-n xa ja'an
ñayiu nuu-n: "Maestru", chi ñani-n
kuu tna'a xi'in ñayiu ka kukanu
ini ña'a ru'u te idii ni maestru-n
io. 9 Maxku ja'an-n nuu ɨɨn ñayiu:

“Ndixi kuu Taa ñayiu ñuñayiu”, chi
idii ni Taa-ro ntdaa-ro io. Andɨu
tuu-ia. 10 Maxku juejoon koio-n
xa ja'an ñayiu: “Kuu-n Maestru
ñayiu ñuñayiu”, chi Maestru-i kuu
ña'a ru'u, Ia kuu Cristu. 11 Se na
junukuechi nuu koio-n ku kuu se
ndandɨ'ɨ ka. 12 Ñayiu najuen tnu'u
mee-i, nduu-i ñayiu dakuu nga te
kujanuu-i. Ñayiu xko kida na kida
ñayiu dakuu nga, najuen tnu'u
ña'a ñayiu —kuu Jesús, n-ja'an-ia
nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu
xyuku ijan.

13-14 Ijan dada xia'an-ia nuu se ka
kunxa'nu:

—Nda'u ya'a koio ndo'o, se ka
kuu maestru xi'in se fariseu chi
unu loko-n. Ka kida nga-n xa
va'a-n. Ka dada'an-n xa maxku
kɨu tna'a koio ñayiu nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
Juini juini-i xa kɨu tna'a koio-i nuu
ñayiu ijan, ko ka dada'an-n, te ni
mee-n ña kɨu tna'a koio nuu-i.

15 ’Nda'u ya'a koio mee-n, se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xi'in mee-n, se fariseu. Ka kida
nga-n xa va'a-n. Ka xe'en-n ñuu
xndatuu ɨnka lado yu'u mar xa
dakua'a koio-n to'o xa na jandixa
koio-i ná ka jandixa mee-n. Nani
ka xe'en-n do nuu mar, dani
ka xe'en-n do nuu ñu'u yichi xa
dakua'a-n ñayiu ijan. Ka kida-n xa
kue'e ka kuechi ka kida ñayiu ka
dakua'a-n jan dada mee-n.

16 ’Nda'u ya'a koio mee-n chi ka
kuu-n na ka kuu se kuaa xndeka
ñayiu jua'an ɨɨn nuu jua'an-i. Ka
ja'an-n: “Ñayiu chinaa xaxe'e
veñu'u, ña tuu na tnu'u vete
kuu nux ña xetna'a tnu'u-i, juini
n-kida-i uxi dɨkɨ nda'a-i, ko ñayiu
chinaa xaxe'e oro io veñu'u, nux
ña xetna'a tnu'u-i, kida-i kuechi
chi vete-i”, ka kuu-n. 17 Ka ja'an
lilu-n. Ná kuu ñayiu kuaa ka kuu-n.
Ndandɨ'ɨ ka veñu'u nuu n-nduu ii
oro jan dada oro io xiti veñu'u jan.
18 Dɨuni ka ja'an-n: “Ñayiu chinaa
xaxe'e altar veñu'u, nux ña xetna'a
tnu'u-i, ña tuu na kuechi kuu, juini
n-kida-i uxi dɨkɨ nda'a-i, ko nux ka
chinaa-i xaxe'e kɨtɨ ka doko-i nuu
altar te ña xetna'a tnu'u-i, kuechi
kuu xijan”, ka kuu-n. 19 Ná kuu
ñayiu kuaa ka kuu-n. Ndandɨ'ɨ
ka altar nuu n-nduu ii ntdaa xa
n-ka doko-n dada ɨɨn xa ka doko-n
chi nuu altar jan n-nduu ii xijan.
20 Ñayiu ka chinaa altar, ñadu altar
ni ka chinaa-i hora ka kida-i uxi
dɨkɨ nda'a-i chi dɨuni ka chinaa-i
ntdantu'u xa ka doko-i nuu al-
tar. 21 Tuu Ianyuux xiti veñu'u
Jerusalén. Xijan kuu xa na ka kida
ñayiu uxi dɨkɨ nda'a-i xa ka chinaa-i
veñu'u, ka kakune'e-i Ianyuux
chi ka ja'an-i: “Nandi'a Ianyuux.”
22 Ñayiu ka chinaa xaxe'e andɨu,
dɨuni chinaa-i silla nukoo Ianyuux
xa taxnuni-ia. Dɨuni ka kakune'e
ñayiu ijan Ianyuux chi ka ja'an-i:
“Nandi'a Ianyuux.”

23 ’Nda'u ya'a koio mee-n, se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xi'in se fariseu. Ka kida nga-n
xa va'a-n. Ntna'a uxi nu'ne mino
castila ka ni'i-n, ka najuña'a-n ɨɨn
Ianyuux. Dɨuni daa ka najuña'a-n
anís xi'in comino. Maxku nujani-n
xa kada-n xava'a ya'a. Juini
ka kida-n xava'a ya'a, ko ña ka
jandixa-n ɨɨn xa ndandɨ'ɨ ka. Ñatu
daya'a-n juxtixia ñayiu ka kida
kuechi, te ka kidandaa-n kuechi
ñayiu ña tuu nax kida. Ñatu ka
kunda'u ini-n dava ka ñayiu. Ñatu
ka kukanu ini-n Ianyuux. Maxku
daa ka kada-n; jandixa koio xa
ta'u tniu-ia. 24 Ka kuu-n ná kuu
se kuaa xndeka ñayiu jua'an ɨɨn
nuu jua'an-s. Ka chinuu-n kuechi
luchi kuu ná kuu ɨɨn kɨtlavichi luchi
ñu'u nuu ndute kida ɨnka ñayiu.
Ka dakeé ni'ni ñayiu ndute ñu'u
kɨtlavichi jan ɨɨn da'ma xa na ña'a
kojon-i-tɨ, ko ndo'o, ñatu dakeé
ni'ni-n ndute ñu'u kɨtɨ kuu camello
xa na ña'a kojon-n-tɨ.

25 ’Nda'u ya'a koio mee-n, se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xi'in se fariseu. Ka kida nga-n xa

va'a-n. Kuenda kɨu taxa xi'in ko'o
ka kuu-n. Io ndoo yata xijan, ko
kui'a kaa xa ñu'u xiti-i. Ka du'u-n
xaxii ñayiu, te ka kida-n dava'a nga
xa ka juini mee-n. 26 Mee-n, se
fariseu, ná kuu se kuaa ka kuu-n.
Ki'na ka najini-n xiti ko'o jan xi'in
xiti taxa jan na kua'a daa na koo
ndoo yata-i tuku.

27 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
xi'in se fariseu. Ka kida nga-n
xa va'a-n. Kuenda kɨu kava nuu
xyɨnduxi ndɨyɨ ka kuu-n. Naka'i
ñayiu kava jan te ndukuixi. Vili
kaa yata-i, ko kui'a kaa xiti-i chi
ñu'u yɨkɨ ndɨyɨ. 28 Daa ka kuu-n.
Ka kida nga-n xa ka kida-n xava'a
xa na kunde'a ña'a ñayiu, ko mee
ni xaloko xñu'u anu-n. Ñatu ka
jandixa-n Ianyuux.

29 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
xi'in dava ka se fariseu chi ka kida
nga-n xa va'a-n. Ka kaan-n nuu
xndaa se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ka kidakutu-n capilla
nuu xndaa ñayiu va'a. 30 Te ka
ja'an-n: "Nu n-ka xio-ro tiempo
n-ka xa'ni xixitna-ro se n-ka ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, ma
kuatu-ro xa n-ka kida-s." 31 Xndido
tau-n kuechi-n xi'in-s xaxe'e xa
dɨuni ka xa'ni mee-n se ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. 32 Vitna
daxinokava koio-n xa n-ka kixe'e-s
xa kada-s. 33 Da'ya Kui'na ka
kuu-n. Ma kaku-n na ndadandaa
Ianyuux kuechi-n chi jɨ'ɨn koio-n
andea. 34 N-kuu tɨtnɨ se ja'an
tnu'u Ianyuux nuu-n tunda'a-r
vaxi. Dɨuni tunda'a-r se yo unu
kaxi ini xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. Dava-s ka'ni
koio-n. Dava-s katakaa dika-n.
Dava-s jani koio-n chirrión ñɨɨ
xiti veñu'u kuechi-n. Dava-s
nkuijun koio-n ntaka ñuu jɨ'ɨn
koio-s. 35 Xaxe'e xa'a kundido
kutau koio-n xi'in xixitna-n ntdaa
ñayiu va'a anu n-ka xa'ni-s nde
tiempo n-xo tuu Abel xi'in nde
tiempo n-xo tuu Zacarías, da'ya yɨɨ
Berequías. Zacarías jan n-ka xa'ni
xixitna-n me'ñu altar xi'in veñu'u.
36 Na ja'an ndaa-r xa kundido
kutau mee-n, ñayiu io vitna ntdaa
se ijan —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

37 Ijan dada n-nukonde'a-ia ñuu
Jerusalén. Te n-ja'an-ia:

—Ndo'o xa kuu-n ñayiu
Jerusalén, ka xa'ni-n se ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te ka
jani-n se n-tunda'a ña'a Ianyuux
yuú. Naka kue'e vuelta n-juini-r
xa kada-r ná kida chuun xa
nadataka-tɨ da'ya-t te chi'i ña'a-t
ka'a ndixi-t. Du'a n-juini-r xa
kada-r, ko ñayo-n n-juini. 38 Kuna'a
koio xa mayo ka ñayiu kutuu
Jerusalén, 39 ni mayo ka-n jini ña'a
nde na xee kɨu ja'an-n: "Naka ta'u
Ia n-natunda'a ña'a Ianyuux xa
juan ndixi-ia ñuñayiu." —Kuu-ia,
xia'an-ia.

24

N-ja'an Jesús xa ndondoo veñu'u Jerusalén junkoio

1 Ijan dada n-kee-ia veñu'u
Jerusalén xa jua'an-ia ɨɨn nuu
jua'an-ia, te n-ka xetna'a-da-ia.
N-ka dane'e nda'a-da xa na
kunde'a-ia veñu'u xi'in tɨtnɨ ve'e
xndenee tna'a xi'in-i. 2 Te n-ja'an
Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Va'a n-kua'a ntdaa xa
xnde'a-ro ya, ko xandaa xakuiti
ma kava ndodo tna'a ka ni ɨɨn
yuú n-kua'a veñu'u ya'a chi ntdan-
ditu'u junkoio.

3 Te jua'an koio-da xi'in-ia Yuku
Tnu Olivo. Daa ni kue'e ñayiu xndi-
jun ña'a. N-nukoo-ia ijan te n-ka
xetu'a-da-ia.

N-ka xijan tnu'u-da-ia:

—Kachitnu'u ña'a-n na kɨu ya'a
ntdaa xijan. ¿Na seña taxi Taa-ro
Ianyuux xa na kutnuni ini koio-da
xa vax kuyatni kɨu ndixi-n ñuñayiu,
te naa ñuñayiu?

4 N-ja'an Jesús:

—Koo koio-n cuedado xa maxku
danda'u ña'a se kixi. 5 Kue'e-s kixi
te ja'an-s xa n-tunda'a-r-sɨ. Ja'an-s:

“Ru'u kuu Cristu.” Kue'e ñayiu
danda'u koio-s. 6 Kɨu na teku
koio-n xa jantna'a ɨɨn ñuu xi'in
ɨnka ñuu, te dɨuni teku tnu'u-n
xa jantna'a ɨɨn nación xi'in ɨnka
nación, maxku ña'a chi ini koio-n.
Maxku kundu ini-n. Ki'na ka
io xa ya'a ntdaa xijan, ijan dada
naa ñuñayiu. 7 Ndandita ɨɨn país
nuu ɨnka país. Jantna'a koio sol-
dado ɨɨn se kunxa'nu xi'in soldado
ɨnka se kunxa'nu. Kixi tnama.
Kue'e vuelta tnaa dava ñuu xn-
datuu ñuñayiu. 8 Na ya'a ntdaa xa'a,
nda'u ya'a koio mee-n xi'in dava
ka ñayiu ñuñayiu. Ná ya'a ñá xa-
jan da'ya ya'a koio-n. 9 Kandeka
ña'a ñayiu jɨ'ɨn nuu juxtixia. Kada
u'u ña'a-s te ka'ni ña'a-s. Dɨuni
jini u'u ña'a ñayiu xaxe'e xa ka
jandixa ña'a-n ru'u. 10 Tiempu
ijan ma kukanu ini ña'a ka dava-n.
Datuu tna'a-n nuu juxtixia te jini
u'u tna'a-n. 11 Tiempu ijan kue'e se
vete kixi. Ja'an koio-s xa kuu-s se
ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
ko ña ndaa. Kue'e-n danda'u ña'a-s.
12 Xaxe'e xa yo kuloko ka ñayiu daa,
ma juemani tna'a ka dava-i. 13 Nux
dani na kukanu ini ña'a-n xi'in
nux ma kande ini-n xa kukanu
ini ña'a-n, dakaku ña'a-r. 14 Teku
ñayiu nitu'u ñuu tnu'u-r na kua'a na
teku-ɨ nax io xa kada-i xa kɨu tna'a-i
nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i.
Tnu'u va'a kuu. Ki'na ka daa ya'a
te ijan dada naa ñuñayiu.

15 ’Jini koio-n xa kine'e ñayiu ñatu
ii ndatniu ii io xiti veñu'u, te ma
chinuu-i xa ii xijan. Jɨn tna'a xa
n-chidotnuni Daniel se n-ja'an nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. 16 Ñayiu
xtuu Judea kɨu ijan na kunu koio-i;
jɨ'ɨn-i yuku. 17 Ñayiu iin ndodo dɨkɨ
ve'e-i kɨu ijan, maxku ndɨu-i ve'e-i
xa kine'e-i xaxii-i. 18 Ñayiu kidat-
niu nuu ñu'u-i, maxku nu'u-i ve'e-i
xa kine'e-i doo-i. 19 Nda'u ya'a
koio ñadɨ'ɨ xñu'u da'ya xi'in ñadɨ'ɨ ka
dakadi yɨjɨn kɨu ijan. 20 Kajan ta'u
koio nuu Ianyuux xa maxku ya'a
xijan tiempo vixi, ni kɨu ka nde-
tatu-ro 21 chi nux kɨu ijan na ya'a
xa'a yo nda'u ka ya'a koio ñayiu.
Nde na n-xe kavatuu ñuñayiu xi'in
nde vitna ñatu uun ya'a xa'a. Na
ya'a xijan, te ma uu ka du'a kuu.
22 Nu ma ndadaluchi Ianyuux kɨu
ijan n-kuu, ni ɨɨn ma yoo kaku,
ko ndadaluchi-ia kɨu ijan xaxe'e
ñayiu n-kaxi dɨɨn-ia xa kaku koio-i.
23 Tiempu ijan ja'an koio ñayiu:
“Ya'a tuu Cristu.” Ja'an ɨnka ntuku
ñayiu: “Ijan tuu Cristu.” Maxku
jandixa koio-n-yɨ 24 chi kixi se ja'an
xa kuu-s Cristu xa danda'u-s ñayiu.
Kixi se ja'an xa se ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-s. Kada
Kui'na xa kada se ijan kue'e mila-
gru te kue'e ñayiu danda'u koio-s
nde ñayiu n-kaxi dɨɨn Ianyuux ku
kuu-s xa danda'u-s, ko ma ndaku-s.
25 Kachitnu'u ña'a da'u ni-r xa ya'a.
Kuna'a koio xa n-ja'an-r nuu-n.
26 Nux ja'an ñayiu nuu-n kɨu ijan,
“Kachitnu'u ña'a-r xa tuu-ia nuu
ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau”,
maxku jɨ'ɨn koio-n ijan. A nux na
ja'an ɨnka ñayiu nuu-n, “Ɨɨn xiti ve'e
yɨva'a-ia”, maxku jandixa koio-n-yɨ
27 chi ma du'a kada-r. Ná kuu xa
kee taxa nde nuu kane ngandii te
xeye'e nde nuu keé ngandii, daa
ku kuu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu.
28 Ná xko yuku ñau nuu katuu ɨɨn
kɨtɨ n-xi'í, daa kuyuku koio ñayiu
nuu-r na ndixi-r.

29 ’Na ya'a xa nda'u ya'a ñayiu
ntdaa kɨu ijan, te ijan dada kunee
nuu ngandii. Ma ndii ka yoo.
Junkoio chudini xi'in ntdaa ka xa io
andɨu.

30 ’Ijan dada kada Ianyuux ɨɨn xa
ña uun xini ñayiu. Kue'e xa kada-ia
andɨu xaxe'e xa n-kuyatni kɨu ndixi
mee-r, Ia kuu ñayiu. Kunde'a-i xa
ndixi-r nuu vikó, te taxnuni-r nuu
ntaka ñuu ñuñayiu. Yo nde'e ndii-r.
Nda'i ntdantu'u ñayiu ñuñayiu na
jini ña'a-i. 31 Tunda'a-r, ángel, ia
ka xinokuechi nuu-r, xa tɨu koio-ia
strompeta xa nadataka-ia ntdaa
ñayiu n-kaxi dɨɨn Ianyuux. Na-

dataka-ia ntdantu'u ñayiu io nde
nuu keé ngandii xi'in nde nuu kane
ngandii xi'in nduu lado ka ñuñayiu.
32 ’Xna'a-n xa hora nandɨdɨ tnu
higo te ndukuii-tnu xa vax nduy-
atni yoo i'ni. 33 Nani ka xini-n
xa vax nduyatni yoo i'ni, dani jini
koio-n xa vax kuyatni kɨu ndixi-r
na jini-n xa ya'a ntdaa xijan chi xi-
jan kuu señɑ xa daa ya'a. 34 Xandaa
xakuiti ma kuú ndɨ'ɨ ñayiu io vitna
nde na ya'a ntdaa xijan. 35 Naa
andɨu, naa ñuñayiu, ko xa n-ja'an-r
ma kuita.
36 ’Ñayo xini na kɨu ya'a xa'a,
ni ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, ni mee-r, Ia kuu Da'ya
Yɨɨ-ia, ña xini. Mee ni Taa-ro
Ianyuux na'a na kɨu daa ya'a.
37 Nani n-ya'a na n-xo tuu Noé
ñuñayiu, dani ya'a kɨu na ndixi
mee-r, Ia kuu ñayiu. 38 Nani n-ya'a
na n-kuyatni kɨu n-ndindodo ndute
ñuñayiu, dani ya'a kɨu ijan. N-ka
xo xaxi n-ka xo xi'i ñayiu. N-ka xo
tnunda'a-i, te n-ka xo datnunda'a-i
da'ya-i tiempo ijan. Ntdaa xijan
n-ka xo kida ñayiu tiempo n-keé
Noé xiti barcu. 39 Ña n-ka xani
ini ñayiu jan xa naa-i. Nde kɨu
n-ndindodo ndute nitu'u ñuñayiu
dada n-ka kutnuni ini-i xa naa
koio-i, te n-ka naa-i ntdaa-i. Daa
ya'a ñayiu na ndixi mee-r, Ia kuu
ñayiu. 40 Tiempu na ndixi-r, daa
kutuu ka'nu uu seyɨɨ nuu ñu'u ka
xitu-s. Ɨɨn-s kandeka ña'a Ianyuux
jɨ'ɨn andɨu. Ɨɨn-s dandoo-ia. 41 Uu
ñadɨ'ɨ ku ndiko ka'nu. Ɨɨn-ña
kandeka ña'a Ianyuux jɨ'ɨn andɨu;
ɨnka-ña dandoo-ia. 42 Kuna'a
koio-n xa ndixi-r te kundetu ña'a-n
chi ña yoo-n xini na kɨu na hora
ndixi ru'u, Ia kuu Xto'o-n. 43 Vava'a
kunini koio xa na ja'an-r xa na
kutnuni ini koio-n. Nu n-xini ɨɨn
seyɨɨ na hora xee ñadu'u ve'e-s
n-kuu, kundito-s te ma juejoon-s
xa kɨu ñadu'u jan ve'e-s xa du'u-s
xaxii-s. 44 Xijan kuu xa kada tu'a
koio-n mee-n xa koo tu'a-n xa
jɨ'ɨn-ro andɨu na ndixi-r chi hora
ña xñu ini-n xa ndixi-r, ndixi ru'u,
Ia kuu ñayiu.
45 ’Kuenda kɨu ɨɨn se yo kaxi ini
ka kuu-n. N-xio ɨɨn se yo kaxi ini
n-tetutniu ña'a xto'o-s xa taxnuni-s
nuu dava ka se ka xinokuechi
nuu-s. Va'a xinokuechi-s nuu-s.
Dɨu se ya'a dakexio xa kaxi dava ka
se ka xinokuechi jan na xee hora.
46 Naka ta'u kuu se ijan hora na
naxee xto'o-s chi jini-s xa n-kida-s
ntdaa xa n-ta'u tniu-s. 47 Tetutniu
ña'a xto'o-s xa junuu-s ntdantu'u
xaxii-s. Xandaa xakuiti tetutniu
ña'a-s. 48 Ko nuxa se xinokuechi
nuu-s ya'a kuu seloko te ja'an mee
ja'an ɨɨn-s: “Na'a jɨ'ɨn Xto'o-ro, te
kukuee-s xa nxee-s.” 49 Kixe'e-s
xa kani-s dava ka se ka xinokuechi
xi'in ñá ka xinokuechi nuu xto'o-s,
te kixe'e-s kaxi-s, ko'o-s xi'in se
nde'e ka xi'i te xini-s. 50 Naxee
xto'o se jan kɨu a hora ña ñu ini-s
xa naxee-s. 51 Nde'e kada u'u ña'a
xto'o-s. Ya'a-s na ya'a se ka kida
nga xa va'a-s. Yo nde'e nda'i-s te
nde'e kiti ini-s nuu Ianyuux.

25

Soltera n-ka xani ini va'a xi'in soltera ñatu n-ka xani ini va'a

1-2 ’Ná n-ka ya'a uxi soltera ta
jini ka seyɨɨ, daa ya'a koio ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i xa dava-i
n-ka xani ini lilu te dava-i n-ka xani
ini va'a. Xne'e soltera jan candil-yɨ
jua'an nuu nanitna'a koio-i xi'in
noviu. 3 O'on dichi n-ka xani ini
lilu, xne'e-i candil-yɨ jua'an, ko ña
n-kane'e koio-i aciti olivo jɨ'ɨn xa
dandee-i candil-yɨ jan. 4 O'on dichi
n-ka xani ini va'a, xne'e-i aciti olivo
xi'in candil-yɨ jua'an. 5 N-kukuee
noviu jan xa xee-s nuu nanitna'a-s
xi'in dichi ka kuu soltera ya, te
n-ka kuu nuu-i xa kidi te n-ka
kidi-i. 6 Nu n-kuu niu dava, dana
ini n-ka kana ñayiu: “Vaxi noviu.
Na jɨn tna'a koio-ro-i.” 7 N-ka
ndokoo soltera jan te n-ka dita-i
nuu xá n-kayu yu'a candili-i. Te
n-ka natnuu-i. 8 Dichi n-ka xani
ini lilu, n-ka ja'an-i nuu dichi n-ka

xani ini va'a: “Taxi koio xaku aciti olivo-un chi vax nda'va candili-r ɨɨn ɨɨn-r.” 9 Te n-ka ja'an dichi n-ka xani ini va'a: “Ma taxi koio-r chi ma kendita xa juetniu-ro ntdaa-ro. Va'a ka nuu jua'an koio nuu kuya'u aciti olivo te jueen koio-un xa juetniu koio-un”, ka kuu dichi ijan, ka xia'an-i. 10 Nɨni juan jueen koio dichi ijan aciti n-xee noviu jan ijan. Ndeka-s soltera n-ka kida tu'a aciti jan jua'an ve'e nuu io viko-s. Te n-nakadɨ-s ye'e. 11 N-ka kukuee soltera n-ka xani ini lilu xa jɨ'ɨn-i nuu kuu viko. Nu n-ka xee-i ijan n-ka kana-i: “Dito, Dito, najaan-n ye'e xa na xe kɨu koio-da.” 12 Te xia'an-s nuu dichi ka kuu soltera jan: “Ña xini ña'a-r,” kuu-s, n-xia'an-s. 13 Xa maxku du'a ya'a koio-n kada tu'a koio-n mee-n chi ña ka xini-n na kɨu, na hora ndixi-r.

N-kakune'e Jesús tvini kuu talento

14-15 ’Dɨuni taxnuni Ianyuux ná taxnuni ɨɨn se taxnuni. N-kana ɨɨn se taxnuni se ka xinokuechi nuu-s, te n-xia'an-s tvini xa dakanduu koio-s. Ɨɨn-s n-xia'an-s o'on talento. Ɨnka-s n-xia'an-s uu talento, te ɨnka-s n-xia'an-s ɨɨn talento. N-xia'an-s según janda kua'a koio-s dakanduu-s tvini. Ijan dada xika jua'an-s. 16 Se n-ni'i o'on talento jan, n-ni'i ka-s o'on talento xa n-dadɨkɨ-s xi'in tvini ijan. 17 Dani n-kida se n-tnɨɨ uu talento jan, te n-ni'i ka-s uu talento. 18 Se n-ni'i ɨɨn talento ni, tuku n-kida-s. N-xate-s ɨɨn yau nuu ñu'u-s te n-chinduxi-s tvini xto'o-s. 19 Na'a n-xe'en xto'o-s ɨɨn ɨɨn-s. Ijan dada n-naxee-s xa kada-s cuenta nuu nadaa tvini n-ka ni'i koio-s. 20 Se n-tnɨɨ o'on talento jan, ne'e ka-s o'on talento naxee nuu xto'o-s, te xia'an-s: “Dito, na o'on talento n-dadɨkɨ-da ya'a. Te ya'a io o'on ka talento n-ni'i-da.” 21 Xia'an xto'o-s nuu-s: “Naka va'a. Va'a n-xinokuechi-n chi va'a-n. Juini xaku ni tvini n-yɨnda'a-n, ko xaxe'e xa va'a n-dakanduu-n tvini-r, kue'e xa kɨnda'a-n. Na kɨu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te kada-ro xadɨ ini.” 22 Ijan dada n-xee se n-tnɨɨ uu talento jan, te xia'an-s: “Dito, na uu talento n-dadɨkɨ-da ya'a, te ya'a io uu ka talento n-ni'i-da.” 23 Xia'an xto'o-s nuu-s: “Naka va'a. Va'a n-xinokuechi-n. Juini xaku ni tvini n-yɨnda'a-n, ko xaxe'e xa va'a n-dakanduu-n tvini-r kue'e xa kɨnda'a-n. Na kɨu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te kada-ro xadɨ ini.” 24 Se n-tnɨɨ ɨɨn ni talento, ne'e-s n-naxee, te xia'an-s: “Dito, xini-da xa ma kachi ini-n. Nataxtna'a-n xa ña n-dakeé-n. Dɨuni nakueka-n xa ña n-dada'u-n. 25 N-chinduxi-da tvini-n chi n-yu'u-da nuu-n. Na tvini-n ya'a”, kuu-s, xia'an-s. 26 Te n-ja'an se kuu xto'o-s jan: “Lilu-n. Ña kua'a-n junukuechi-n, te kudi-n. Ando xá na'a xa nataxtna'a-r xa ña n-dakeé-r, te dɨuni nakueka-r xa ña n-dada'u-r. 27 ¿Nakuenda ña n-xe chi'i-n tvini-r bancu xa kɨu na nxee-r nakueka-r tvini n-taxi-r xi'in da'ya-i?”, kuu-s, xia'an-s nuu se xinokuechi jan. 28 Te xia'an-s nuu se xnii yatni: “Tnɨɨ koio tvini-s te juña'a se n-xia'an-r o'on talento 29 chi ñayiu xneva'a kue'e, kue'e ka ni'i-i. Ñayiu ita'u neva'a, dita ñayiu ntdaa xa neva'a-i. 30 Se ya'a xa ña n-kua'a-s junukuechi-s nuu-r, dajane-s nuu nee xa nee nuu nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s”, kuu se kuu xto'o jan, xia'an-s nuu se ijan.

Ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu

31 ’Na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, te nde'e ndii-r te kunukoo-r silla nuu taxnuni-r. Ndixi-r xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. 32 Nataka koio ntdantu'u ñayiu nuu-r te kine'e dɨɨn-r ñayiu va'a nuu ñayiu loko ná kida ɨɨn ñayiu xa kine'e dɨɨn-i tkachi nuu nchiva. 33 Janyuku-r ñayiu kuu ná kuu tkachi diñi kua'a-r te janyuku-r ñayiu kuu ná kuu nchiva diñi datni-r. 34 Ijan dada ja'an ru'u, Ia taxnuni nuu dava ka-n: “Ta kinde'e koio chi n-kida Taa-ro

Ianyuux xa ta'u kuu koio-n. Nu
n-kidava'a-ia ñuñayiu, n-kida
tu'a-ia nuu taxnuni koio-n. Xijan
kuu ta'u-n 35 chi n-ka taxi-n xa
n-xaxi-r na n-kojon-r. N-yichi-r
ndute te n-ka taxi-n xa n-xi'i-r.
Ñayiu to'o n-kuu-r te n-ka ja'an
ña'a-n ve'e-n. 36 Ñatu da'ma-r n-xio
te n-ka taxi-n da'ma. N-ku'u-r te
n-ka xo ndeka ña'a-n. N-yɨndi'u-r
vekaa, te n-ka xitoni'ni ña'a-n."
37 Ijan dada ja'an ndo'o xi'in dava
ka ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-n ñayiu ñatu ka xndido xtau
kuechi n-ka kida-n: "Ña na'a-da xa
n-kojon-n te n-taxi-da xa n-xaxi-n.
Ña na'a-da xa n-yichi-n ndute te
n-taxi-da xa n-xi'i-n. 38 Ña na'a-da
xa seto'o n-kuu-n te n-ja'an ña'a-da
ve'e-da. Ña na'a-da xa ña n-xio
da'ma-n te n-taxi-da da'ma. 39 Ña
na'a-da xa n-ku'u-n. Dɨuni ña
na'a-da xa n-yɨndi'u-n vekaa te
n-xe kotoni'ni ña'a-da." 40 Te kachi
ru'u, Ia taxnuni nuu-n ntdaa-n:
"Xaxe'e xa du'a n-ka kida-n xaxe'e
ñayiu yo n-ka kunda'u ndeka-r,
kuenda kɨu mee-r n-ka kida ña'a-n.
Xa ndaa kuu xa ja'an-r ya."

41 'Ñayiu kunujuiin diñi datni-r,
Ja'an-r nuu-i: "Xikojuiin koio.
N-ja'an Taa-r xa jɨ'ɨn koio-n nuu
nu'u koko nɨkava nɨkuita nuu
n-xani ini-ia xa ni'i Satanás xi'in
ntdaa ángel ndeka-i ta'u-i 42 chi
n-kojon-r te ña n-taxi-n xa kaxi-r.
N-yichi-r ndute, te ña n-ka taxi-n
xa ko'o-r. 43 Seto'o n-kuu-r te
ña n-ja'an ña'a-n ve'e-n. Ñatu
da'ma-r n-xio, te ña n-taxi-n da'ma.
N-ku'u-r te n-yɨndi'u-r vekaa, ko
ña n-xitoni'ni ña'a-n." 44 Ijan
dada ja'an koio-i nuu-r: "Ña
xna'a-da xa ña n-chindee ña'a-da
hora n-kojon-n a n-yichi-n ndute
a seto'o n-kuu-n a n-xio vichi-n
a n-ku'u-n, ni ñatu xna'a-da xa
n-yɨndi'u-n vekaa, te ñatu n-xe
kotoni'ni ña'a-da." 45 Te ja'an-r
nuu-i: "Xaxe'e xa ña n-chindee-n
ni ɨɨn ñayiu, ni ñayiu ka kunda'u
ka, kuenda kɨu ña n-ka chindee
ña'a-n." 46 Dava-n jɨ'ɨn nuu nda'u
ya'a koio-n nɨkava nɨkuita, ko
dava-n, jɨ'ɨn nuu kutuu koio-n
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita chi
ka jandixa-n xa ta'u tniu Ianyuux
—kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da
ntdaa-da.

26

N-ka ndatnu'u-s janda kada-s xa ka'ni koio-s Jesús

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús
ntdantu'u tnu'u ijan, te n-ja'an-ia
nuu ntdaa daña, se n-dakua'a
ña'a-ia:
2 —Xa ka xini-n xa nuu uu kɨu
kuu viko Paxcua. Kɨu ijan kada ɨɨn
se kada xa tnɨɨ ña'a koio juxtixia
ru'u, Ia kuu ñayiu, xa nkuitakaa
dika-r.
3 Tiempu ijan xyuku dutu ka
kunxa'nu xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel nuke'e dutu tax-
nuni ka nani Caifás. 4 N-ka kida
ɨnuu-s nuu janda danda'u-s ñayiu
ñuu-s xa na kua'a tnɨɨ-s Jesús te
ka'ni ña'a koio-s. 5 Ko n-ka xia'an
tna'a-s:
—Maxku du'a kada-ro kɨu kuu
viko Paxcua na ña'a ndandita ñayiu
nuu-ro.
6 N-xee Jesús ñuu nani Betania,
te jua'an-ia ve'e Simón. Ka dandee
ñayiu Simón: "Se Te'yu Ñɨɨ", chi n-xo
te'yu ñɨɨ-s. 7 Ijan n-xee ɨɨn ñá ne'e
ɨɨn vidriu alabastro ñu'u perfume
yo ya'u. Nɨni nukoo-ia yu'u mexa
xa xaxde'ñu-ia, n-xodo-ña perfume
jan dɨkɨ-ia. 8 Nu n-ka xini daña, se
dakua'a ña'a-ia, te n-ka kiti ini-da.
N-ka xia'an tna'a-da:
—¿Nakuenda tɨu perfume ya'a?
9 Nu n-kuya'u, kue'e tvini ni'i-ro xa
kuu xi'in ñayiu ka kunda'u n-kuu.
10 N-teku Jesús xa n-ka
ndatnu'u-da te n-ja'an-ia nuu-da
ntdaa-da:
—¿Nakuenda jan tnu'u-n ñá ya'a?
Łɨn xava'a n-kida ña'a-ña 11 chi
mee-n ɨɨn ɨɨn-n, dani kutuu-n xi'in
ñayiu ka kunda'u, ko mee-r, ma
kutuu ka-ro. 12 Xa n-xodo ña'a-ña
perfume kuu xa xá n-kida tu'a-ña
yɨkɨ kuñu-r xa maxku tɨu yachi

ni. 13 Xandaa xakuiti xa dava'a
nga ñuu nuu ja'an-n nuu ñayiu
nax kada koio-i xa nanita'u-i, ja'an
koio-n nax n-kida ña'a ñá ya'a xa
na kuna'a ña'a ñayiu mee-ña —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.

N-datuu Judas Jesús

14 N-xe'en Judas Iscariote, ɨɨn se
n-xo kandeka tna'a xi'in-da nuu
dutu ka taxnuni. 15 Xia'an-s:
—¿Nadaa tvini taxi-n te na kan-
deka-da-s xee?
Te n-ka ja'an-s xa juña'a-s oko uxi
moneda kuu plata. 16 N-nduku ini
Judas xa kada-s xijan na ma yoo
ñayiu kunde'a ña'a.

Ɨɨn nga vuelta n-xaxdini Jesús xi'in-da ntdaa-da

17 Kɨu ki'na nu viko ka xaxi ñayiu
tila ña n-kɨu levadura, daa n-ka
xetu'a nɨ uxi uu-da Jesús te n-ka
xijan tnu'u-da-ia:
—¿Ndexu kuu ini-n xa kada tu'a
koio-da xa kaxdini-ro viko Paxcua?
—kuu-da, ka xia'an-da.
18 N-ja'an-ia:
—Jua'an ñuu katuu yatni. Ijan
nitna'a-n xi'in ɨɨn se nitna'a xi'in-n,
te du'a juña'a-n nuu-s: "Ja'an
maestru-da: Ve'e-n juetniu-r xa
kaxdini-r xi'in se dakua'a-r viko
Paxcua chi vax kuyatni xa ya'a-r
ɨɨn xa ya'a-r."
19 Jua'an koio-s xa kada-s na
n-ta'u tniu Jesús. N-ka kida tu'a-s
xa kaxdini koio-s xi'in-ia. 20 Nu
n-ñini, te n-ka nukoo nɨn uxi uu
daña, se n-dakua'a ña'a-ia xi'in-ia
nuu mexa xa kaxdini koio-da.
21 Nɨni ka xaxdini-da xi'in-ia
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Xandaa xakuiti kandeka ña'a
ɨɨn-n jɨ'ɨn nuu se loko.
22 Te yo nde'e n-ka kuko'yo
ini-da, te n-ka kixe'e-da ka xijan
tnu'u-da-ia:
—Maestru, ¿Kuiti mee-da du'a
kada ña'a u?
23 N-ja'an-ia:
—Se na dakee ndita xi'in-r tila
ɨɨn ni nuu ko'o, se ijan kada xa tnɨɨ
ña'a juxtixia. 24 Ya'a mee-r, Ia kuu
ñayiu, ná yodotnuni tnu'u Ianyuux,
te nda'u ya'a se kada xa tnɨɨ ña'a
juxtixia. Va'a ka nuu n-xi'í ni'no-s
xiti dɨ'ɨ-s n-kuu —kuu-ia.
25 Ijan dada xia'an Judas, se
n-kida xa n-ka tnɨɨ juxtixia Jesús:
—Maestru, ¿kuiti mee-da du'a
kada ña'a u?
Te xia'an-ia nuu-s:
—Joon.
26 Nɨni ka xaxdini daña, se
dakua'a ña'a-ia xi'in-ia, n-tnɨɨ-ia
tila te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux.
Ijan dada n-ta'u-ia tila jan, te
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Tnɨɨ koio tila-ia te kaxi koio.
Tila ya'a kuu ñɨɨ-r.
27 Ijan dada n-tnɨɨ-ia taxa
ñu'u vinu uva te n-ja'an-ia
xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux te
n-taxi-ia xa ko'o koio-da ntdaa-da
te n-ja'an-ia:
—Ko'o koio ntdaa-n. 28 Xa'a
kuu nɨñɨ-r katuu xaxe'e xa kada
Ianyuux tratu xee xi'in kue'e
ñayiu taxkanu ini-ia xa n-ka kida-i
kuechi-i. 29 Xandaa xakuiti ma
ko'o ka-r ndudi uva nde na xee
kɨu kixe'e Taa-ro Ianyuux xa
taxnuni-ia.
30 Nu n-ya'a xa n-ka xita-da
xi'in-ia ɨɨn salmo, jua'an koio-da
xi'in-ia Yuku Tnu Olivo.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ñatu xini-s-ia

31 Ijan n-ja'an-ia nuu-da nt-
daa-da:
—Kujanuu koio-n xaxe'e xa
ndeka tna'a-ro te dandoo ña'a
koio-n xakuaa vitna. Du'a ya'a
xa na jɨn tna'a tnu'u Ianyuux
yodotnuni. Du'a yodotnuni:
Kada-r xa kuú se ñunuu tkachi-r.
Te du'a du'a kute ni'no-tɨ.
32 Na nandoto-r te ki'na ka-r ku
nu'u Galilea —kuu-ia.
33 Xia'an Spedru nuu-ia:
—Juini ntdaa-s, na kujanuu
xaxe'e xa ndeka tna'a-ro xi'in-s
te dandoo ña'a-s, ko daña nuncas
ma kujanuu-da xaxe'e xa ndeka
tna'a-ro, ni ma dandoo ña'a-da.
34 Xia'an Jesús nuu-s:

—Xandaa xakuiti xa xakuaa vitna uni vuelta ja'an-n xa ña xini ña'a-n, ijan dada kana ɨɨn li'i.

35 Xia'an Spedru nuu-ia:

—Juini na ka'ni ña'a-s xaxe'e xa ndeka tna'a-ro, nuncas ma ja'an-da xa ña xini ña'a-da —kuu-s, xia'an-s.

Dani ka xia'an-da ntdaa-da.

N-xijan ta'u Jesús Getsemaní

36 Ijan dada ndeka ña'a Jesús jua'an nuu nani Getsemaní. Ijan n-ja'an-ia nuu dava-da:

—Nkoo koio ya'a nɨni na jɨ'ɨn-r do ijan xa nkajan ta'u-r nuu Ianyuux.

37 Ijan dada ndeka-ia Spedru, Sua, Jacobo jua'an. Da'ya yɨɨ Zebedeo kuu Sua xi'in Jacobo jan. Nu n-xee-ia ijan, yo vichi n-kuko'yo ini-ia. 38 Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Yo nde'e kuko'yo ini-r. Kuu anu-r xa kuú-r. Ndoo koio ya'a te kunde'a va'a-n nax na ya'a, te dani ru'u kunde'a va'a-r nax na ya'a tuku.

39 Ijan dada jua'an ka-ia ita'u te n-xe juiin xiti-ia te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ja'an-ia:

—Taa-ro Ianyuux, nux vatuka xa dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a, dakaku ña'a-n, ko maxku kada-n xa juini mee-da. Kada-n xa juini mee-n.

40 Ijan dada n-naxee-ia nde nuu xtuu ndruni se ndeka tna'a xi'in-ia jua'an. N-xini-ia xa ka kidi-s, te xia'an-ia nuu Spedru:

—¿Ni ɨɨn nunuu ña n-kuu xa kunde'a va'a-n nax ya'a u? —kuu-ia.

41 Ijan dada xia'an-ia nuu ndruni-s:

—Chinuu koio naxa ya'a te kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa maxku daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-n kuechi. Io anu-n xa ma kada koio-n kuechi, ko xaxe'e xa ñayiu ñuñayiu ka kuu-n ma kundedi ini-n, te kada na'i-n kuechi —kuu-ia, xia'an-ia.

42 Vuelta kuu uu jua'an-ia te du'a n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, nux ma kuu xa dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a, na ya'a na juini mee-n.

43 Nu n-naxee ntuku Jesús nuu xtuu ndruni se ndeka-ia jua'an, te n-xini-ia xa ka kidi ntuku-s chi yo vichi n-ka kuu nuu-s xa kidi. 44 Ɨnka ntuku vuelta n-dandoo-ia-s te jua'an-ia xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux vuelta kuu uni. Nani n-xijan ta'u-ia xa kuu uu, dani n-xijan ta'u-ia xa kuu uni.

45 Ijan dada n-naxee-ia nuu n-ka ndoo ndruni-s te xia'an-ia nuu-s:

—¿Ka kidi ntuku-n a? ¿Ka ndetatu na'i-n a? Xa n-xee hora kada se kada xa tnɨɨ ña'a se unu loko ru'u, Ia kuu ñayiu. 46 Ndokoo koio. Na nu'u-ro chi vaxi-s —kuu-ia, n-ja'an-ia.

N-ka tnɨɨ-s Jesús

47 Nɨni ja'an-ia xijan, n-xee Judas, se n-xo kandeka tna'a xi'in-da ntdaa-da. Kue'e se ndeka-s n-xee ijan. Xne'e se ijan espada-s xi'in karruti-s n-ka xee. Dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel n-ka tunda'a ña'a. 48 Xá daa n-ja'an Judas janda kada-s xa kutnuni ini se xnetna'a xi'in-s n-xee ijan jundu kuu Jesús. Du'a n-ja'an-s nuu se ijan:

—Se na teyu'u-da, se ijan tnɨɨ koio-n.

49 N-xe tu'a-s Jesús, te xia'an-s nuu-ia:

—Va'a nga ta'u kuu-n, Maestru.

Te n-teyu'u-s-ia.

50 Xia'an Jesús nuu-s:

—Kada xa vax ki kada-n.

Ijan dada n-ka xetu'a se ijan Jesús te n-ka tnɨɨ-s-ia. 51 N-tava ɨɨn se ndeka tna'a xi'in-da espada-s, te n-xa'nde-s do'o se xinokuechi nuu dutu taxnuni ka. 52 Xia'an Jesús nuu se du'a n-kida:

—Dandee na'i espada-n chi ñayiu ka xa'ni ñayiu espada dɨuni espada kuú koio-i. 53 ¿Xani ini-n xa ma kuu kajan ta'u-r nuu Ianyuux xa chindee ña'a-ia u? Nux na juña'a-r nuu Ianyuux xa tunda'a-ia ángel, ia xinokuechi nuu-Ia, nunuvii ni

tunda'a-ia vi'i ka uni diko uxi uu
mil-ia, 54 ko nux daa na kada-r ma
jɨn tna'a na yodotnuni tnu'u-ia —
kuu-ia.
55 Ijan dada n-ja'an-ia nuu se
n-ka xee ijan:
—¿Nakuenda xne'e-n espada-n
xi'in karruti-n n-ka kixee xa
tnɨɨ ña'a koio-n kuenda kɨu
ñadu'u kuu-r? Ndɨkɨu ndɨñuu
n-xo dakua'a-r ñayiu xiti veñu'u
Jerusalén. N-xo xo nukoo-r ijan te
ñayo-n n-ka tnɨɨ ña'a, 56 ko ntdaa
xa'a io xa ya'a xa jɨn tna'a ntdaa
xa n-chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu —kuu-ia,
xia'an-ia.
Hora ijan, ntdantu'u-da n-ka
dandoo Jesús, te n-ka xino-da.

Xndeka-s Jesús n-ka xe'en nuu se Israel ka taxnuni

57 N-ka tnɨɨ-s Jesús, te xndeka
ña'a-s jua'an ve'e Caifás, dutu
taxnuni ka, nuu xyuku se ka tu'a
va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel. 58 Xika xika ni ndijun
Spedru-ia jua'an. N-xee-s nuke'e
dutu jan, te n-nukoo-s nuu xtuu
ñayiu ka xinokuechi nuu dutu
jan dava nuke'e jan xa kunde'a-s
ntdaa xa ya'a Jesús. 59 N-ka nduku
ini dutu ka taxnuni xi'in juxtixia
Israel na tnu'u ja'an koio-s xa
tekuechi neñuu-s-ia te ka'ni-s-ia.
60 Juini kue'e ñayiu n-ka tekuechi
neñuu Jesús, ko ñatu n-kundee
tnu'u-i. Ijan dada n-ka xetu'a ka
uu-s. 61 Ka xia'an-s:
—Du'a ja'an se ya'a: "Vatuka
kanu-r veñu'u Ianyuux Jerusalén te
vatuka nadaxino-r nuu uni kɨu" —
kuu-s, ka xia'an-s.
62 N-ndojuiin dutu taxnuni ka te
n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Ña tuu nax ja'an-n a? ¿Nax
kida-n xikonuu-n xa du'a ka
tekuechi ña'a se ya'a?
63 Ni ɨɨn tnu'u ñatu n-ja'an-ia. Te
xia'an ntuku-s nuu-ia:
—Xaxe'e xa n-tetutniu ña'a
Ianyuux ndixa, ta'u tniu-r nuu-n xa
ja'an ndaa-n nuu mee-n kuu Cristu,
Da'ya Yɨɨ Ianyuux a ña'a.
64 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Joon, te na ja'an-r xa xee kɨu
jini ña'a koio-n mee-r, Ia kuu ñayiu,
diñi kua'a Ia taxnuni. Kunukoo-r
ijan xa taxnuni-r nuu ñayiu, te
ndixi-r nuu viko.
65 N-ndata dutu taxnuni ka jan
dijun-s xaxe'e tnu'u n-ja'an Jesús.
Xia'an-s:
—Jan kui'a-s Ianyuux. Ña
ndoñu'u ka-ro testiu chi n-ka
teku-ro xa n-jan kui'a-s Ianyuux.
66 ¿A nax ka kachi-n? —kuu dutu
jan, xia'an-s nuu se xyuku ijan.
Te ka xia'an se ijan nuu-s:
—Io kuechi-s. Na kuú-s.

N-ja'an Spedru xa ñatu xini-s Jesús

67 Ijan te n-ka tudɨɨ-s nuu-ia te
n-ka janña'a-s. Dava-s n-ka katuu
nuu-ia. 68 Ka xia'an-s:
—Ndo'o xa kuu-n Cristu, jinit-
nuni jundu n-janña'a.
69 Nɨni nukoo Spedru nuke'e
jan, n-xetu'a ña'a ɨɨn soltera xino
kuechi nuu dutu jan. N-ja'an-i:
—Dani ndixi n-xo kunduu-n xi'in
Jesús, te Galilea.
70 Xia'an Spedru nuu-i xa ña'a, te
n-ka teku ntdaa ñayiu xyuku ijan.
Xia'an ntuku-s:
—Ña kutnuni. Ñatu xini-r-sɨ.
71 Ijan dada jua'an-s ye'e ndɨu-ro
nuke'e jan, te n-xini ña'a ɨnka
soltera. N-ja'an-i nuu ñayiu xnii
ijan:
—Te ya'a kuu té n-xo kunduu
xi'in Jesús, té Nazaret.
72 Vuelta ya'a n-chinaa Spedru te
xia'an-s:
—Ña xini tna'a-r xi'in-s.
73 Nana'a ni n-kuu, te n-ka xetu'a
ña'a ñayiu xnii ijan. Ka xia'an-i:
—Xandaa xakuiti ndeka tna'a-n
xi'in-s chi ná ja'an-n ja'an-s de —ka
kuu-i, ka xia'an-i.
74 Te n-nukuita ntuku-s chinaa-s
te xia'an-s xa na ya'a-s ɨɨn xa u'u
nux vete-s.
—Ña xini-da-s —kuu-s, n-xia'an-s.

Hora ijan ni n-kana ɨɨn li'i, 75 te
n-naja'an Spedru tnu'u n-ja'an
Jesús nuu-s: "Ki'na ka ja'an-n uni
vuelta xa ña xini ña'a-n, ijan dada
kana li'i."
N-kee dɨɨn-s te vichi n-tnau ini-s
te nde'e n-nda'i-s.

27

N-dakue'ne Judas mee-s

1 Nu n-tuu kɨu kuu uu, te n-ka
kida ɨnuu dutu ka taxnuni xi'in
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Is-
rael xa ka'ni koio-s Jesús. 2 N-ka
duku ña'a-s te xndeka ña'a-s jua'an
nuu se kuu gobernador romano
nani Pilato. 3 Xaxe'e xa n-xini
Judas, se n-kida xa n-ka tnɨɨ jux-
tixia Jesús, xa xá n-ka ja'an-s xa io
kuechi Jesús te ka'ni koio-s-ia, xijan
kuu xa n-natu ini-s, te n-xe'en-s
veñu'u xa n-nangone'e-s oko uxi
tvini kuu plata jan nuu dutu ka tax-
nuni xi'in nuu sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel. 4 Xia'an-s:
—N-kida-da kuechi chi n-kida-da
xa tnɨɨ juxtixia ɨɨn se ña tuu na
kuechi n-kida.
Ka xia'an-s:
—¿Nax kada koio-r u? Dian koto
mee-n.
5 Te n-dajane Judas tvini jan
xiti veñu'u Jerusalén te n-kee-s.
Jua'an-s, te n-xe dakue'ne-s mee-s.
6 N-ka ndone'e dutu ka taxnuni jan
tvini jan, te n-ka xia'an tna'a-s:
—Ña va'a xa dakeé-ro tvini ya'a
alcancía veñu'u chi ya'u ndɨyɨ
n-kuu.
7 N-ka kida ɨnuu-s xa jueen
koio-s ñu'u ɨɨn se kidava'a ko'o
xi'in kɨdɨ ñu'u xa koo ɨɨn nuu ku
nkonduxi ñayiu to'o. 8 Xijan kuu
xa nde vitna, dandee ñayiu ñu'u
ijan Ñu'u Ndɨyɨ. 9 N-xetna'a tnu'u
n-chidotnuni Jeremías, se n-ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
Du'a n-chidotnuni-s: "Oko uxi
moneda kuu plata kuu ya'u-s. Ya'u
n-xantuu se Israel kuu. 10 N-ka
tnɨɨ-s tvini n-ka ni'i-s xa n-ka
diko-s-sɨ, te n-ka xe jueen-s ñu'u ɨɨn
se kidava'a ko'o xi'in kɨdɨ." Dɨuni
n-chidotnuni-s: "Du'a n-ta'u tniu
Ianyuux xa kada-da."

N-xee Jesús nuu Pilato

11 N-xee Jesús nuu se kuu gober-
nador jan, te n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Mee-n kuu se taxnuni nuu
ñayiu Israel a?
Te n-ja'an Jesús:
—Joon.
12 N-ka tekuechi neñuu dutu ka
taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel-ia, te ni ɨɨn tnu'u
ñatu n-ja'an-ia. 13 Xijan kuu xa
n-xijan tnu'u ña'a Pilato:
—¿Ñatu chinuu-n xa ka ja'an-s xa
io kuechi-n a?
14 Xaxe'e xa ni ɨɨn xa ña tuu nax
n-ja'an-ia nuu-s, tuku n-kuu ini-s.
15 Ntna'a kuia n-xo dayaa gober-
nador jan ɨɨn se yɨndi'u vekaa kɨu
kuu viko Paxcua. Dayaa-s dava'a
nga se ka kaxí ni'no ña'a ñayiu ka
xko yuku viko jan. 16 Tiempu ijan
yɨndi'u ɨɨn se nani Jesús Barrabás.
Ntdaa ñayiu n-xo xini xa se loko
kuu-s. 17 N-ka nataka ñayiu nuu
Pilato te xia'an-s:
—¿Ndeda ɨɨn-s ka juini-n xa
dayaa-r, Barrabás a Jesús, se ka
ja'an-n xa kuu-s Cristu a?
18 Du'a n-ja'an-s chi n-kutnuni
ini-s xa n-ka tekuechi neñuu-s-ia
xaxe'e xa n-ka kukuedi ini-s.
19 Nɨni nukoo Pilato jan nuu xko
nukoo-s xa ndadandaa-s kuechi
ñayiu, n-tunda'a ñadɨ'ɨ-s ɨɨn tutu
nuu-s. Du'a n-chidotnuni-ña:
—Maxku ña'a kada-n té dian
chi n-daxene ña'a-te na tuu datne
vitna, te nda'u n-ya'a-da, te té va'a
kuu-te —kuu-ña, xia'an-ña.
20 N-ka daja'an dutu ka taxnuni
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel se xyuku ijan xa ja'an koio-s
nuu gobernador jan xa dayaa-s
Barrabás te na ka'ni-s Jesús. 21 Te
n-xijan tnu'u ntuku gobernador
jan ñayiu:
—¿Ndeda-s ka juini-n xa dayaa-r?
Ka xia'an-i:
—Barrabás.
22 N-xijan tnu'u ka-s-yɨ:

—¿Te nax kada-r Jesús, se ka
ja'an-n xa kuu-s Cristu?
Ka xia'an-i ntdaa-i:
—Katakaa dika-n-sɨ.
23 Te xia'an-s:
—¿Nakuenda? ¿Na kuechi
n-kida-s?
Xee ka n-ka kana-i. Ka xia'an
ntuku-i:
—Katakaa dika-n-sɨ.
24 Xaxe'e xa ña n-kundee tnu'u
Pilato xa daxino ini-s ñayiu xi'in xa
xee ka n-ka kana-i xi'in xa n-ka
ndunde'e-i, xijan kuu xa n-nanda'a
Pilato nuu-i. Xia'an ntuku-s nuu-i:
—Ña tuu na kuechi-r xa
ka'ni-n-sɨ. Kundido kutau koio
mee-n-sɨ.
Xaxe'e xijan n-nanda'a-s.
25 Te ka xia'an-i ntdaa-i:
—Kundido kutau-da ntdaa-da
xi'in da'ya dana-da-s.

N-ka xakundee se ka kuu soldado Jesús

26 Ijan dada n-dayaa Pilato
Barrabás te n-ta'u tniu-s nuu sol-
dado-s xa na kani koio-s-ia chirrión
ñɨɨ, te katakaa dika ña'a koio-s.
27 Xndeka soldado ka xinokuechi
nuu gobernador jan Jesús jua'an
vetniu te n-ka nadataka-s ntdaa
soldado yɨnda'a-s nuu nujuiin
Jesús. 28 N-ka tava-s da'ma-ia
te n-ka dakandixi-s-ia ɨɨn capa
tndee kue'e xndixi se taxnuni.
29 N-ka kava ni'no-s tnuyɨkɨ te
n-ka kidava'a-s ɨɨn corona. N-ka
tnaa-s dɨkɨ-ia te n-ka xa'nu-s
nda'a kua'a-ia ɨɨn vara te n-ka
xakundee-s-ia. Ka xia'an-s:
—Na najuetnu'u-ro se taxnuni
nuu ñayiu Israel.
30 N-ka tudɨɨ-s nuu-ia, te n-ka
tnɨɨ-s vara ne'e-ia, te n-ka jani-s
dɨkɨ-ia. 31 Nu n-ya'a xa n-ka
xakundee-s-ia, te n-ka tava-s capa
ni'no-ia te n-ka dandukutu-s-ia
da'ma mee-ia. Ijan dada xn-
deka-s-ia jua'an xa katakaa
dika-s-ia. 32 Nu n-ka kee soldado
xi'in-ia xa nkatakaa dika-s-ia, te
n-ka xe juntna'a-s xi'in ɨɨn se nani
Simón. Se Cirene kuu-s. N-ka
ta'u tniu soldado jan xa kadoko-s
curuxi Jesús. 33 N-ka xee-s xi'in-ia
nuu nani Gólgota. Gólgota kuu Yɨkɨ
Dɨkɨ Ndɨyɨ. 34 Te n-ka xia'an-s-ia
vinu daka kava kɨtɨ. N-xitotnuni-ia,
ko ña n-juini-ia xa ko'o-ia. 35 N-ka
xatakaa dika-s-ia te n-ka dadɨkɨ-s
suerte-s da'ma-ia. 36 Te n-ka
nukoo-s ijan xa kundee-s-ia.
37 N-ka chidotnuni-s nuu tutu
nakuenda n-ka xatakaa dika ña'a-s
te n-ka tenee-s dɨkɨ curuxi-ia. Du'a
yodotnuni: “Se ya'a kuu Jesús.
Taxnuni-s nuu ñayiu Israel.”
38 Dɨuni n-ka xatakaa dika-s uu
ñadu'u. Ɨɨn-s diñi kua'a-ia, te ɨnka-s
diñi datni-ia.
39 Dava ñayiu n-ka xee ijan,
n-ka xetu'a-i curuxi-ia, te n-ka jan
kui'a-i-ia. Dɨuni n-ka dakuiko-i
dɨkɨ-i xaxe'e xa ka xini u'u-i-ia. 40 Te
ka xia'an-i nuu-ia:
—Ndo'o n-ja'an xa kanu-n
veñu'u Jerusalén te nuu uni kɨu
nadaxino-n. Xaxe'e xa ɨɨn xa ña
yoo ka kua'a kada-i kua'a kada-n,
dakaku mee-n vitna. Nux kuu-n
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, tanuu nuu
curuxi de.
41 Dɨuni n-ka xakundee dutu ka
taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu Israel Jesús.
Ka xia'an tna'a-s:
42 —N-dakaku-s dava ñayiu, ko ña
ndaku-s xa dakaku-s mee-s. Nux
kuu-s se taxnuni nuu roo, ñayiu
Israel, na nuu-s nuu curuxi vit-
nadii te kukanu ini-ro-s. 43 Na
dakaku ña'a Ianyuux chi n-ja'an-s
xa kukanu ini-s-ia. Nuxa yo tna ini
ña'a-ia, na dakaku ña'a-ia vitnadi
chi n-ja'an-s xa kuu-s Da'ya Yɨɨ-ia —
kuu-s, ka xia'an tna'a-s.
44 Dɨuni n-ka jan kui'a ña'a ñadu'u
xtakaa dika diñi-ia.

N-xi'í Jesús

45 Nitu'u ñuñayiu ñatuka ndii nde
kaa x-uu xi'in nde kaa uni xañini.
46 Te hora ijan ni xee xa xee n-kana
Jesús:
—Elí, Elí, ¿lema sabactani?
—kuu-ia. (Tnu'u ya'a kuu:
Taa-ro Ianyuux, Taa-ro Ianyuux,
¿nakuenda n-dandoo ña'a-n?)

47 N-ka teku dava se xnii yatni
xe'e curuxi xa n-ja'an-ia, te n-ka
ja'an-s:
—Elías kana-s.
48 Hora ijan ni n-kendava ɨɨn
se tna'a nuu ñayiu xyuku ijan.
N-xe je'en-s ɨɨn esponja, te n-dakee
ndita-s nuu vinagri, te n-tendijun
ndee-s dɨkɨ ɨɨn vara, te n-tenee
ndee-s esponja jan yu'u-ia xa tɨ'u-ia
vinagri jan. 49 Dava ka-s, n-ka
ja'an:
—Daa na koo na'i-s. Na koto-ro
nuu na kixi Elías te dakaku-s-sɨ.
50 Xee xa xee n-kana Jesús ɨnka
vuelta te n-xi'í-ia.
51 Hora ijan n-ndata dava cortina
ndita dava xiti veñu'u Jerusalén.
Nde dɨkɨ-i xi'in nde xe'e-i n-ndexio
xa n-ndata. N-tnaa, te n-ka
ta'u toto. 52 N-ka najaan yau
kava nuu xyɨnduxi ñayiu n-ka
xi'í, te n-ka nandoto kue'e ñayiu
n-kida Ianyuux xa nduu-i ñayiu ii.
53 N-ka kee-i yau kava na n-ya'a
xa n-nandoto Jesús, te n-ka ndɨu-i
Jerusalén, ñuu ii, xa na jini ñayiu
ijan xa n-ka nandoto-i.
54 Nu n-ka xini centurión xi'in
soldado n-ka xo ndee xi'in-s Jesús
xa n-tnaa, yo vichi n-ka yu'u-s. Te
ka xia'an tna'a-s:
—Xandaa xakuiti xa se ya'a kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
55 Kue'e ñadɨ'ɨ n-ka xo nde'a xika
xa n-ya'a Jesús. Nde Galilea n-ka
xe kuitandijun ña'a-ña xa n-ka
chindee ña'a-ña, te dani xndijun
ña'a-ña n-ka xee Jerusalén. 56 Nuu
ñá ya'a yɨtna'a María Magdalena.
Yɨtna'a María dɨ'ɨ Jacobo xi'in José.
Yɨtna'a dɨ'ɨ da'ya Zebedeo du.

N-xe konduxi Jesús

57 Nu n-kutuku nuu ñu'u, te n-xee
ɨɨn se kuika n-jandixa Jesús ijan.
Se Arimatea kuu-s. José nani-s.
58 Ijan dada n-xe nundajan-s Jesús
nuu Pilato. Te n-ta'u tniu Pilato
xa na najuña'a koio soldado-s-ia.
59 Ijan dada n-xe june'e-s-ia te
n-chiduku-s-ia ɨɨn da'ma lino io
ndoo. 60 Te n-xajan ni'ni-s-ia ɨɨn
xiti yau kava dijan n-ka kaan se
ka xinokuechi nuu-s xa kava ndɨyɨ.
N-xadɨ-s yau kava jan ɨɨn yuú tkute
ka'nu n-datuu-s, te juan nu'u-s.
61 Yatni nuu kaa ni'ni yɨkɨ kuñu-ia
n-ka xo nukoo María Magdalena
xi'in ɨnka María.

N-ka xe kondee soldado nuu n-xe konduxi-ia

62 Kɨu kuu uu jua'an koio dutu
ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in
se fariseu nuu Pilato. Kɨu ka xko
kida ñayiu Israel ntdanditu'u tniu-i
xa na ndetatu koio-i ɨnka kɨu kuu.
63 Ka xia'an-s nuu-s:
—Dito, ntdaa-da ka xini xa
n-ja'an se n-danda'u ñayiu jan:
“Nuu uni kɨu nandoto-r”, kuu-s,
n-ja'an-s na n-xo ndito-s. 64 Xaxe'e
xa daa n-ja'an-s ta'u tniu-n xa yo
va'a na nkondi'u yau kava nuu
kaa-s. Va'a na kundi'u uni kɨu
na ña'a jɨ'ɨn koio se n-dakua'a-s te
du'u-s yɨkɨ kuñu-s te ja'an koio-s
nuu ñayiu xa n-nandoto-s. Nux daa
na kada koio-s, naka kue'e ka nayiu
danda'u-s dada xa ki'na —kuu-s,
ka xia'an-s nuu Pilato.
65 Te xia'an Pilato nuu-s:
—Kandeka koio soldado jua'an
xa na kundee-s yau kava jan, te
va'a kadɨ koio mee-n.
66 Te jua'an koio-s xi'in soldado
Pilato yau kava jan, te yo va'a n-ka
xadɨ-s. N-ka tenee-s sellu nuu yuú
ndi'u nuu kaa-ia, te n-ka taxndee-s
soldado jan.

28

N-nandoto Jesús

1 Kɨu kixe'e semana ntanene ka
jua'an María Magdalena xi'in ɨnka
María xa koto koio-ña yau kava
nuu n-kaa-ia. 2 Danaa nde'e n-tnaa.
N-juun ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, nde andɨu. N-xetu'a-ia
yau kava jan te n-dita-ia yuú tkute
ndi'u yau kava jan, te n-nukoo-ia
nuu yuú jan. 3 Kaa-ia na kaa taxa
hora kee. Kuixi da'ma ni'no-ia na
kuixi yu'a juun. 4 N-ka yu'u sol-
dado xndee yau kava jan. N-ka

nɨ'ɨ-s te n-ka kuyutnu-s na kuyutnu
ndɨyɨ. 5 N-ja'an ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux, nuu ñá xnii ijan:
—Maxku yu'u koio-n. Xa na'a-r
xa Jesús, Ia n-xitakaa dika ka nan-
duku-n. 6 Ñayo ka-ia. ¿Ñatu xna'a-n
xa n-ja'an-ia xa nandoto-ia u? Juan
nde'a nuu n-kaa ni'ni-ia. 7 Juan
juña tnu'u koio se n-dakua'a-ia
xa n-nandoto-ia, te ñadu xa ku
kukuee koio-n. Ki'na ka-ia nu'u
Galilea; ijan dada nu'u koio-n ijan,
te kunde'a-n-ia. Xa'a kuu xa kachi
tnu'u ña'a-r —kuu ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, xia'an-ia.
8 Ñatu n-ka kukuee-ña xa n-ka
ndee-ña yau kava jan chi hora
ijan ni n-ka ndee-ña. N-ka yu'u-ña
te dɨuni n-ka kudɨ ini-ña. N-ka
kendava-ña. Juan nu'u koio-ña xa
kachi tnu'u ña'a-ña ntdaa daña, se
n-dakua'a ña'a Jesús. 9 Nɨni juan
nu'u koio-ña, n-ka nanitna'a-ña
xi'in Jesús. Xia'an-ia nuu-ña:
—Va'a nga ta'u kuu-n.
N-ka xetu'a-ña-ia te n-ka xe juiin
xiti-ña nuu-ia. N-ka nundee-ña
xe'e-ia te n-ka nakuetu-ña nuu-ia.
10 Xia'an-ia nuu-ña:
—Maxku yu'u koio-n. Juan
juña'a-n ñayiu n-dakua'a-r xa
na nu'u koio-i Galilea. Te ijan
nanitna'a-r xi'in-i.

N-ka najani soldado xa n-ya'a nuu n-xe konduxi Jesús

11 Juan nu'u koio-ña te dɨuni juan
nu'u dava soldado n-ka xo ndee
yau kava nuu n-kaa yɨkɨ kuñu-ia
Jerusalén xa juña tnu'u-s dutu ka
taxnuni ntdaa xa n-ya'a. 12 N-ka
kida ɨnuu dutu jan xi'in sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel xa juña'a
koio-s kue'e tvini soldado jan. 13 Ka
xia'an-s nuu soldado jan:
—Ja'an koio-n nuu ñayiu xa nɨni
ka kidi-n n-ka xe'en se n-dakua'a
ña'a Jesús xakuaa ijan, te n-ka
du'u-s yɨkɨ kuñu-s. 14 Te nux na teku
gobernador, juña'a koio-r nuu-s xa
maxku ña'a kada ña'a-s te jandixa-s
xa ja'an koio-r nuu-s —kuu-s, ka
xia'an-s nuu soldado jan.
15 N-ka tnɨɨ-s tvini te n-ka kida-s
na n-ka ta'u tniu-s nuu-s. Te nitu'u
nación Israel n-ka teku ñayiu xijan.
Nde vitna du'a ka najani ñayiu.

N-tetutniu Jesús ñayiu dakua'a-ia

16 Ijan dada juan nu'u nɨn uxi
ɨɨn daña, se n-dakua'a ña'a Jesús
Galilea. Nu n-ka naxee-da ijan, te
jua'an koio-da ɨɨn yuku nuu n-ta'u
tniu-ia xa jɨ'ɨn koio-da. 17 Nu n-ka
xini-da Jesús ijan, te n-ka xe juiin
xiti-da nuu-ia. N-ka nakuetu-da
nuu-ia, ko n-ka xe tnɨɨ anu dava
ñayiu chi n-ka xani ini-i xa ña dɨu-ia.
18 N-xetu'a ña'a Jesús te n-ja'an-ia
nuu-da:
—N-kida Ianyuux xa taxnuni-r
andɨu xi'in ñuñayiu ná taxnuni
mee-ia. 19 Jua'an koio te kada-n xa
na kukanu ini ña'a ñayiu ntdantu'u
ñuu ñuñayiu ru'u. Dajuendute
koio-n ñayiu kukanu ini koio
Taa-ro Ianyuux, Da'ya Yɨɨ-ia xi'in
Espíritu-ia. 20 Juña'a koio-n nuu-i
xa na jandixa koio-i ntdaa xa n-ta'u
tniu-r. Jun ini koio-n xa kunduu-ro
ndɨkɨu ndɨñuu, te dani kunduu
na'i-ro nde kɨu na naa ñuñayiu —
kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Smarku

N-xian tnu'u Sua Bautista tnu'u va'a nuu ñayiu
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Du'a kixe'e tnu'u va'a Jesucristu. Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-ia.
2 Xá n-kuu kue'e kuia n-xo tuu ɨɨn
se nani Isaías. N-xian tnu'u-s tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. N-chidotnuni-s
nax n-ja'an Ianyuux nuu Da'ya-ia:
Tunda'a-r ɨɨn seyɨɨ na juindodo nuu
ka-s nuu-n jɨ'ɨn.
Kada-s xa koo tu'a koio ñayiu hora
na jɨ'ɨn mee-n.
3 Kutuu-s ɨɨn yuku te kana xee-s
ñayiu:
“Koo tu'a koio-n, chi vaxi Ia kuu
Xto'o-n.
Kada koio ichi ndaa nuu-ia.”
Du'a n-chidotnuni Isaías xá
n-kuu kue'e kuia. 4 Te du'a
n-kuu. Yuku n-xee se nani Sua
Bautista. N-dajuendute-s ñayiu.
N-ka natu ini ñayiu kuechi-i
te n-dajuendute-s-yɨ. N-ja'an-s
xa dajuendute-s ñayiu natu ini
kuechi-i te taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i. 5 N-ka xee ntdaa ñayiu
lado Judea, ntdaa ñayiu ñuu nani
Jerusalén. N-ka na'ma-i kuechi-i
nuu Ianyuux, te n-dajuendute ña'a
Sua nuu ndute de'va nani Jordán.
6 N-xi'na Sua da'ma n-kua'a idi
kɨtɨ nani camello, te n-xo duku
xiti-s cinturón ñɨɨ. Xa n-xaxi-s
kuu tɨka langosta xi'in ndudi ñuñu
yuku. 7 N-ja'an-s nuu ñayiu:
—Xaku nga kɨu te kixee ɨɨn se
taxnuni ka dada mee-r. Nde xa
kuu-r muxu-s ma kua'a-r. Ni
xa nandaxi-r correa ndixa-s ma
kua'a-r. 8 Nuu ndute n-dajuendute
ña'a mee-r mee-n, ko xi'in Espíritu
Ii dajuendute ña'a mee-s mee-n.

N-dajuendute Sua Jesús
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

9 Kɨu ijan n-kee Jesús ñuu nani
Nazaret lado Galilea, te n-xee-ia
de'va Jordán. Ijan n-dajuendute
Sua Jesús. 10 Na nane Jesús nuu
ndute, n-xini-ia xa nune andɨu,
te vax juun Espíritu Ii. Ná kaa
data vax juun, da n-kaa Espíritu Ii
vax juun nuu Jesús. 11 Nde andɨu
n-ja'an ɨɨn tnu'u:
—Ndo'o kuu Da'ya Mani-r. Yo
kuvete-r xaxe'e-n.

N-juini Satanás xa kadajuexa-i Jesús xa kada-ia xa juini mee-i
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Te nuni'no ni n-tunda'a
Espíritu Ii Jesús jua'an-ia nde nuu
ñayo ñayiu io. 13 Nuu ñayo ñayiu
io n-xo tuu-ia uu diko kɨu. Te
n-kixee Satanás ijan. Kui'na kuu-i.
N-juini-i xa kadajuexa-i Jesús xa
kada-ia xa juini mee-i, ko ña n-kida
Jesús ni ɨɨn. Ijan n-xo tuu Jesús
xi'in kɨtlavichi io yuku. Te n-ka xee
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
xa chindee ña'a-ia.

N-xian tnu'u Jesús tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Kɨu ijan n-ka chindi'u-s Sua
Bautista vekaa. Te n-xee Jesús
Galilea. Ijan n-xian tnu'u-ia
tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu.
15 N-ja'an-ia:
—Vitna va'a tiempo xá n-kuyatni
ña'a Ianyuux mee-n. Kunde'a
koio-n xa taxnuni-ia ñuñayiu. Natu
ini koio kuechi-n te jandixa koio
tnu'u va'a.

N-ja'an Jesús koon se ka tava chaka, xa kunduu-s xi'in mee-ia
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 Ɨɨn kɨu n-xika Jesús yundute
ka'nu. Ndute jan nani Mar Galilea.
N-xini-ia Simón xi'in ñani-s Ndrixi.
Ka dakeé-s ñunu nuu ndute, chi se
ka tava chaka ka kuu-s. 17 N-ja'an
Jesús:
—Kunduu koio xi'in mee-r.
Nani n-ka dataka-n chaka, dani
dataka-n ñayiu, xa kunduu koio-i
xi'in mee-r.

18 Nuni'no ni n-ka dandoo-s
ñunu-s, te jua'an koio-s xi'in-ia.
19 Ijan n-xini-ia Jacobo. Da'ya
Zebedeo kuu-s. N-xini-ia Jacobo
xi'in ñani-s Sua. Xiti barcu-s
nukoo-s, ka ndadava'a-s ñunu-s.
20 N-ja'an-ia-s, te jua'an koio-s
xi'in-ia. Xiti barcu n-ka dan-
doo-s taa-s Zebedeo xi'in se ka
xinokuechi nuu-s.

N-kudeen Jesús nuu tachi u'u
(Lc. 4:31-37)

21 N-ka xee-s xi'in-ia ñuu nani
Capernaum. Kɨu ndetatu ñayiu
Israel, kɨu ijan, n-kɨu Jesús veñu'u
luchi. Ijan n-dakua'a-ia ñayiu.
22 N-ka teku-i nax ja'an-ia, te n-ka
yu'u-i, chi xi'in xa taxnuni-ia
dakua'a-ia-i. Ñatu dakua'a-ia-i ná
dakua'a ña'a se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. 23 Veñu'u
luchi ijan n-xee ɨɨn seyɨɨ ñu'u tachi
u'u anu-s. N-kana xee-s:
24 —Jesús, se ñuu Nazaret, ¿nax
juini-n ya'a? ¿Vaxi-n, vax ki danaa
ña'a-n a? Xini ña'a mee-r jundu
kuu-n. Ia Ii Ianyuux kuu-n.
25 N-kudeen Jesús nuu tachi u'u
jan:
—¡Kadɨ yu'u-n! ¡Ta kee anu-s!
26 N-kida-i xa n-xiyɨ'ɨ ka-s. Nde'e
n-kana xee-i, te n-kee-i anu-s. 27 Te
n-ka yu'u ntdaa ñayiu xyuku ijan.
N-ja'an ɨɨn-i nuu ɨnka-i:
—¿Nax kuu xa'a? Ɨɨn xa xee
dakua'a ña'a-s. ¡Ta'u tniu-s nuu
tachi u'u, te jandixa ña'a-i!
28 Te yachi n-ka datekutnu'u
tna'a ñayiu nitu'u lado Galilea
ntdaa xa n-kida Jesús.

N-ndadava'a Jesús didido Simón Spedru
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Na n-kee Jesús veñu'u luchi,
jua'an-ia ve'e Simón xi'in Ndrixi.
N-ka kɨu-s, ntdaa-s xi'in-ia. Simón
xi'in Ndrixi xi'in Jacobo xi'in Sua.
30 Te ku'u didido Simón. Kaa-ña.
Ka'ni tna'a-ña. N-ka ja'an ñayiu
nuu Jesús xa ku'u-ña. 31 N-kɨu-ia
nuu kaa-ña. N-tnɨɨ-ia nda'a-ña
te n-ndone'e ña'a-ia. Hora ijan
ni n-ndiko ña'a ka'ni, te mee-ña
n-xia'an xa kax koio-s.

N-ndadava'a Jesús kue'e ñayiu ku'u
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Xañini ijan ni, na juan keé
ngandii, te xndeka ñayiu ñayiu
ku'u jua'an nuu tuu Jesús. Ntdaa
ñayiu ku'u xi'in ntdaa ñayiu ñu'u
tachi u'u anu-i, xndeka-i-yɨ jua'an
nuu tuu Jesús. 33 Ntdaa ñayiu
Capernaum n-ka taka ve'e ijan.
34 N-ndadava'a-ia kue'e ñayiu ku'u.
Kue'e nuu kue'e ka ku'u ñayiu.
N-kine'e-ia kue'e tachi u'u anu-i.
Ña n-xejoon-ia xa ja'an tachi u'u,
chi kutnuni ini-i jundu kuu-ia.

N-dakua'a Jesús ñayiu Galilea
(Lc. 4:42-44)

35 Ne'e datne, na ta kukanda va'a
ka, te n-ndokoo Jesús. N-kee-ia
ñuu jan, te jua'an-ia nuu ñayo ñayiu
io. Ijan n-xe'en-ia n-xijan ta'u-ia.
36 Simón xi'in ɨnka se kunduu
xi'in-s n-ka xe nunduku-s Jesús.
37 Na n-ka nani'i-s-ia, n-ja'an-s:
—Ka nanduku ña'a ntdaa ñayiu
mee-n.
38 N-xia'an-ia:
—Na jɨ'ɨn-ro. Jɨ'ɨn-ro ntdaa ñuu
do ya'a, na dakua'a-r ñayiu ijan
tuku. Chi xaxe'e xijan vaa-r.
39 Du'a n-kuu. N-dakua'a-ia nt-
daa ñayiu veñu'u kuechi nitu'u lado
Galilea. Te n-kine'e-ia tachi u'u anu
ñayiu.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se te'yu ñɨɨ-s
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Ɨɨn kɨu n-xee ɨɨn se te'yu ñɨɨ-s
nuu tuu Jesús. N-xijan-s xamani
nuu-ia. N-xe juiin xiti-s nuu-ia, te
n-ja'an-s:
—Xini-da xa kua'a-n xa nda-
dava'a ña'a-n. Nux juini-n, te du'a
koo.
41 N-kundau ini Jesús mee-s.
N-dakaa-ia nda'a-ia, te n-tnɨɨ-ia-s
ita'u. N-xia'an-ia:
—Joon, juini-r xa ndadava'a
ña'a-r.

42 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a,
te hora ijan ni n-ndundoo ñɨɨ-s
te n-ndva'a-s. 43 N-tunda'a-ia-s
jua'an-s. N-ta'u tniu-ia nuu-s:
44 —Maxku najani-n nuu ni
ɨɨn ñayiu naxa n-kuu xi'in mee-n.
Jua'an nuu dutu. Dande'a-n-sɨ
ñɨɨ-n. Juña'a xa doko-n nuu dutu,
ná n-ta'u tniu Moisés, xaxe'e xa
n-ndundoo ñɨɨ-n vitna. Du'a kut-
nuni ini koio ñayiu xa n-ndva'a-n.
45 Ko mee-s jua'an ntdaa lado
ijan, juan nujani-s naxa n-kuu.
Xaxe'e xijan, n-kuu xa ña n-kua'a
Jesús xa kɨu-ia ñuu ijan. N-ndoo-ia
yuku nuu ñayo ñayiu io. Te ntdaa
ñuu xi'in ñuu ijan n-ka xee ñayiu
nuu tuu-ia.

2

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seyɨɨ ku'u nda'a ku'u xe'e
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Uni koon ka kɨu, daa n-xiko
Jesús n-naxee-ia Capernaum, te
n-ka datekutnu'u tna'a ñayiu xa
tuu-ia ɨɨn ve'e ijan. 2 Nunuvii ni
n-ka taka kue'e ñayiu ve'e ijan.
N-chitu-i ye'e. Ña n-kua'a ka ya'a-i
xa kɨu-i ve'e. Te n-ja'an-ia tnu'u
va'a Ianyuux nuu-i. 3 Ijan n-ka xee
seyɨɨ xndeka se ku'u nuu tuu Jesús.
Koon tna'a-s xndido se ku'u nda'a
ku'u xe'e. 4 Ña n-kua'a kandeka
koio-s se ku'u kɨu ye'e, chi xaxe'e xa
chitu ñayiu ye'e. Ijan n-ka dakaa-s
se ku'u dɨkɨ ve'e. N-ka xanu-s ita'u
dɨkɨ ve'e nuu tuu Jesús. Nuu nune
jan n-ka june'e-s yuu ñu'u se ku'u.
5 Na n-xini Jesús xa ka jandixa-s-ia,
n-ja'an-ia nuu se ku'u jan:
—Da'ya, xá n-taxkanu ini-r
kuechi-n.
6 Ijan xtuu se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. N-ka xani
ini-s: 7 "¿Nakuenda du'a ja'an-s?
Kui'a ja'an-s Ianyuux. Idini
Ianyuux kua'a xa taxkanu ini-ia
kuechi-ro." 8 Ko na'a Jesús nax ka
xani ini-s, te n-xia'an-ia:
—¿Nakuenda du'a ka xani ini-n?
9 Ñatu u'u xa ja'an-r nuu se ku'u
ya xa taxkanu ini-r kuechi-s. Te
ñatu u'u xa ja'an-r xa ndokoo-s te
ndone'e-s yuu-s te kaka-s. 10 Ko
juini-r xa jini koio-n xa taxnuni
Se kuu ñani tna'a ñayiu nuu ñayiu
ñuñayiu. Xijan kuu xa dande'a
ña'a-r xa kua'a-r xa taxkanu ini-r
kuechi ñayiu.
Te n-ja'an-ia nuu se ku'u:
11 —Ja'an-r nuu mee-n. Ndokoo.
Ndone'e yuu-n. Te juan nu'u
ve'e-n.
12 Hora ijan ni n-ndokoo-s. Nuu
ntdaa ñayiu jan n-ndone'e-s yuu-s,
te n-kee-s ve'e, te juan nu'u-s ve'e-s.
Te n-ka yu'u-i ntdaa-i, te n-ka
xia'an-i xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux.
N-ka ja'an-i:
—¡Nuncas ña n-xini-ro xa n-kuu
vitna!

N-ja'an Jesús se nani Leví xa kunduu-s xi'in-ia
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Ɨnka vuelta n-xikonuu Jesús
yundute ka'nu. Ijan n-ka
taka kue'e ñayiu nuu tuu-ia, te
n-dakua'a-ia-i. 14 Na n-ya'a-ia ijan,
n-xini-ia Leví, da'ya Alfeo. Nukoo-s
ve'e nuu keya'u tvini impuestu.
N-ja'an Jesús nuu Leví:
—Na kunduu-ro.
N-ndojuiin Leví, te jua'an-s
xi'in-ia.
15 Te n-ya'a xa n-xaxi Jesús dita
ve'e Leví. N-xaxi-ia xi'in kue'e seyɨɨ
ka tnɨɨ tvini impuestu, xi'in kue'e
ɨnka se ka kida xa u'u. Se dakua'a
Jesús xtuu ijan tuku. Chi kue'e-s
n-ka kunduu xi'in-ia. 16 Te n-ka
xini se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés xi'in se fariseu, xa n-xaxi
Jesús xi'in se kida xa u'u xi'in se tnɨɨ
tvini impuestu. N-ka ja'an-s nuu se
dakua'a-ia:
—¿Nakuenda xaxi-s te xi'i-s xi'in
se ka tnɨɨ tvini impuestu xi'i-n se ka
kida xa u'u?
17 N-teku Jesús nax n-ka ja'an-s,
te n-ja'an-ia:
—Se io va'a, ñatu ndoñu'u-s doc-
tor. Se ka ku'u, ndoñu'u-s doctor.
Ñatu vaxi-r xa ja'an-r se xani ini

xa ña tuu na kuechi-s. Vaxi-r xa ja'an-r se na'a xa io kuechi-s, xa kutuu koio-s xi'in mee-r.

¿Nakuenda ña ka xaxi-s?
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Se ka kunduu xi'in Sua Bautista, xi'in se fariseu, ɨɨn kɨu ña ka xaxi-s. Ña ka xaxi-s xaxe'e xa xne'e ii-s. Te n-ka xee ɨnka seyɨɨ nuu tuu Jesús, te n-ka xijan tnu'u-s:

—¿Nax kuu xa ña ka xaxi se ka kunduu xi'in Sua, te dani se ka kunduu xi'in se fariseu, ko se ka kunduu xi'in mee-n, ka xaxi-s?

19 Te n-xia'an Jesús:

—Hora io viko tnunda'a, se n-ja'an noviu ka xaxi-s, chi tuu noviu xi'in-s. Ka xaxi-s xi'in noviu, hora tuu noviu. 20 Ko vax kuyatni kɨu xa kandeka ñayiu noviu jɨ'ɨn. Kɨu ijan ma kaxi ka se ka kunduu xi'in noviu.

21 'Nuu da'ma tu'u ni ɨɨn mayo dandee da'ma xee. Nux du'a kada-i, nandɨyɨ da'ma xee, te ndata ka da'ma tu'u. 22 Te ni ɨɨn mayo kua'a tnaa-i ndɨdí xee ñɨɨ tu'u. Nux du'a kada-i, dandava ndɨdí xee ñɨɨ tu'u, te tɨu ndɨdí, te tɨu ñɨɨ. Io xa tnaa-ro ndɨdí xee ñɨɨ xee.

N-ka tnundodo-s yoko trɨu kɨu ndetatu
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Ɨɨn kɨu ndetatu ñayiu Israel, n-ya'a Jesús nuu kaa trɨu. Se ka kunduu xi'in-ia, n-ka kixe'e-s xa tnundodo-s yoko trɨu xa kaxi-s. 24 Te n-ka ja'an se fariseu:

—¡Kunde'a xa ka kida se dakua'a-n! Tnu'u ta'u tniu Moisés ja'an xa ma kadatniu-ro kɨu ndetatu.

25 Ko n-ja'an Jesús:

—¿Nuncas ña n-ka'u-n nax n-kida David, na n-kunda'u-s te n-ka kojon-s xi'in se ka kunduu xi'in-s a? 26 Kɨu ijan se nani Abitar n-kuu dutu taxnuni ka nuu ñayiu Israel, te n-kɨu David veñu'u Ianyuux, te n-xaxi-s tila ii kandodo xiti veñu'u jan. Ja'an tnu'u n-chidotnuni Moisés xa maxku du'a kada ñayiu. Meni dutu ka xaxi tila ii. Ko n-xaxi David tila ijan, te n-xia'an-s tila xa kax koio se ka kunduu xi'in-s tuku.

27 'N-kidava'a Ianyuux kɨu ndetatu xaxe'e ñayiu, xa ndetatu-i. Io xa kune'e ii-ro kɨu ndetatu, ko dɨuni io xa kutnuni ini-n xa ndandɨ'ɨ ka ñayiu dada kɨu ndetatu. 28 Taxnuni Se kuu ñani tna'a ñayiu nuu ntdaa xa io. Te dɨuni taxnuni-ia kɨu ndetatu ñayiu.

3

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se n-yichi nda'a-s
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

1 Ɨnka vuelta n-kɨu Jesús ɨɨn veñu'u luchi. Ijan nukoo ɨɨn se ku'u nda'a-s. N-yichi nda'a-s, ñatuka xiniñu'u. 2 Se xyuku ijan, n-ka xo nde'a va'a-s Jesús, nux na ndadava'a-ia se ku'u kɨu ndetatu. N-ka xo xitoyu'u-s xa tekuechi-s-ia. 3 N-ja'an Jesús nuu se n-yichi nda'a:

—Ndojuiin me'ñu ñayiu ya'a.

4 N-xijan tnu'u-ia nuu seyɨɨ xyuku ijan:

—¿Nax ja'an tnu'u ta'u tniu? Kɨu ndetatu-ro, ¿kada-ro xava'a, a kada-ro xa u'u a? ¿Kada-ro xa kutuu va'a ñayiu, a ka'ni-ro ñayiu a?

Ko mee-s, ña n-ka ja'an-s ni ɨɨn. 5 Xi'in xa kiti ini-ia n-xo nde'a-ia ntdaa se ijan. Yo n-tnau ini-ia xaxe'e xa ñatu ka juini-s xa kutnuni ini-s. N-ja'an-ia nuu se ku'u:

—Dakaa nda'a-n.

N-dakaa-s nda'a-s, te hora ijan ni n-ndva'a-s. 6 Te n-ka kee se fariseu. Xi'in se partido Herodes n-ka kida ɨɨn nuu-s xa ka'ni-s-ia.

Kue'e xa kue'e ñayiu n-nataka yundute ka'nu

7 Ɨnka vuelta jua'an Jesús xi'in se dakua'a-ia nde yundute ka'nu. N-ka xe kuitandijun ña'a kue'e ñayiu Galilea. Ñayiu Judea du. 8 N-ka xe kuitandijun ña'a ñayiu Jerusalén xi'in ñayiu Idumea. Ñayiu nde ɨnka lado de'va Jordán xi'in ñayiu Tiro xi'in ñayiu Sidón du. N-ka xee kue'e xa kue'e ñayiu nuu

tuu-ia, chi n-ka datekutnu'u tna'a-i
milagru n-kida-ia. 9 Xijan kuu xa
n-ja'an-ia nuu se dakua'a-ia xa
na koo tu'a barcu na keé-ia, xa
maxku chita'i ña'a ñayiu. 10 Chi
n-ndadava'a-ia kue'e xa kue'e
ñayiu ijan. Ntdaa ñayiu ku'u ka
tunda'a tna'a-i xa kuyatni koio-i xa
tnɨɨ-i-ia. 11 Te na n-ka xini tachi u'u
Jesús, te n-ka ndua-i nuu mee-ia, te
n-ka kana xee-i:

—Ndo'o kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.

12 Te nde'e n-kudeen-ia-i xa
maxku ja'an ka-i jundu kuu-ia.

N-kaxí Jesús uxi uu seyɨɨ xa kunduu-s xi'in-ia
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Te n-xe xee Jesús yuku, te
n-ja'an-ia nuu se n-kaxí-ia xa
kandijun ña'a-s. Te n-ka xee-s nuu
tuu-ia. 14 N-kaxí-ia uxi uu tna'a-s
xa kunduu-s xi'in-ia. Tunda'a-ia-s
xa jɨ'ɨn-s xa juña tnu'u-s tnu'u
va'a nuu ñayiu. 15 N-xia'an-ia
xa taxnuni-ia nuu mee-s, xa
ndadava'a-s ñayiu ku'u, te kua'a-s
xa kine'e-s tachi u'u xñu'u anu
ñayiu. 16 N-kaxí-ia uxi uu seyɨɨ. Ɨɨn-s
kuu Simón. N-nadanani ña'a-ia
Spedru. 17 Jacobo, da'ya Zebedeo,
xi'in ñani-s Sua. N-nadanani-ia-s
Boanerges, xaxe'e xa xee ka ja'an-s
ná kana dau tnu'u-s. 18 Ndrixi
xi'in Slipe xi'in Bartolomé. Dɨuni
Steu xi'in Tomaxi, xi'in Jacobo,
da'ya Alfeo. Tadeo xi'in Simón,
se partido cananista. 19 Te Judas
Iscariote, se n-diko Jesús.

Kui'a ja'an ñayiu Espíritu Ii
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

20 Ijan dada n-kɨu Jesús ɨɨn ve'e,
te ɨnka vuelta n-ka taka ñayiu
nuu tuu-ia. Xaxe'e xa kue'e ñayiu
xyuku, ni xa kaxi-ia dita ña n-kuu.
21 Na n-ka tekutnu'u ñayiu kutna'a
xi'in-ia xa du'a n-kuu, n-ka xee-i xa
kandeka ña'a-i nu'u. N-ka ja'an-i
xa n-nduloko-ia.
22 Se Jerusalén, se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, n-ka xee nuu
tuu-ia, te n-ja'an-s:

—Kidatniu Beelzebú anu-s. Xi'in
xa taxnuni kui'na kine'e-s tachi u'u
ñu'u anu ñayiu.

23 N-kana Jesús se ijan, te
n-ja'an-ia ɨɨn tnu'u xa dakua'a-ia-s:

—¿Nax xiniñu'u nux na kine'e
Satanás mee mee-i? 24 Ɨɨn se
kunxa'nu ka, nux na kada-s xa
jantna'a ntna'a mee-s se ñuu-s,
te du'a danaa-s ñuu-s. 25 Ɨɨn
ve'e, nux n-jantna'a ñayiu ntna'a
mee-i n-kuu, te ma na'a kuyuku
koio-i ve'e-i. 26 Te Satanás, nux
n-jantna'a-i ntna'a mee-i n-kuu, te
jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa taxnuni-i.

27 'Ni ɨɨn ñayiu ma kua'a kɨu-i ve'e
se ndaku ka. Ma kua'a-i xa tnɨɨ-i
xaxii-s. Ditna ka duku va'a-i se
ndaku ka, te dada kua'a-i tnɨɨ-i nt-
daa xa io ve'e-s.

28 'Xandaa kuu xa ja'an-r.
Taxkanu ini Ianyuux ntdaa kuechi
ñayiu ñuñayiu. Ntdaa kuechi-i
xi'in xa kui'a ja'an-i Ianyuux.
Dava'a nga xa kui'a ka ja'an-i-ia,
te taxkanu ini-ia-i. 29 Ko nux kui'a
ka ja'an-i Espíritu Ii, ma taxkanu
ini Ianyuux mee-i. Nde kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ nuncas ma taxkanu ini-ia-i.
Tekuechi-ia-i nde kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

30 Du'a n-ja'an-ia, xaxe'e xa n-ka
ja'an-s xa kidatniu kui'na anu-ia.

Dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Ijan n-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in
ñani-ia. Nujuiin koio-s xi'in-ña yata
ve'e, te n-tunda'a-s tnu'u xa na
kee-ia xa ndatnu'u-ia xi'in-s. 32 Xiti
ve'e jan nukoo kue'e ñayiu nduu
lado diñi Jesús. N-ka ja'an-s:

—Dɨ'ɨ-n xi'in ñani-n xnii yata ve'e.
Ka nanduku ña'a-s.

33 N-xia'an-ia:

—¿Jundu kuu dɨ'ɨ-r xi'in ñani-r?

34 Nde'a-ia se xtuu ijan, se
naduku nduu ña'a, n-ja'an-ia:

—Ñayiu ya'a kuu dɨ'ɨ-r xi'in ñani-r.
35 Dava'a nga ñayiu ka kida xa juini
Ianyuux, mee-i kuu ñani-r, kuu-i
ku'a-r, kuu-i dɨ'ɨ-r.

4

Ɨin se xajan trɨu
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ɨnka vuelta n-kixe'e Jesús xa
dakua'a-ia ñayiu yu'u ndute ka'nu.
Yo kue'e ñayiu n-ka taka nuu tuu-ia.
Xijan kuu xa n-keé-ia ɨin barcu
nuu ndute. Ijan nukoo mee-ia, te
xyuku ntdaa ñayiu nuu ñu'u yun-
dute. 2 N-ja'an-ia ɨin tnu'u xa
dakua'a-ia ñayiu ijan. N-xia'an-ia:
3 —Kunini koio-n. Ɨin se xajan
trɨu, n-kee-s juan kate-s trɨu. 4 Na
xate-s tata, te xaku tata n-xino ichi,
te n-xee chilidaa, te n-nachii-tɨ tata.
5 Xaku ka tata n-xino nuu ñu'u yadi
nuu kaa kue'e yuú. Yachi n-xite
tata, chi ñu'u yadi kuu. 6 Ko hora
n-ndii ngandii, te n-kayu ditu trɨu
kuechi. Xaxe'e xa ña n-xika yo'o-i,
te n-yichi-i. 7 Xaku ka tata n-xino
nuu kaa iñu. Na n-xite trɨu, te
n-xa'nu ka iñu dada trɨu. N-chida'u
iñu trɨu, te ña n-kee nuni yoko trɨu.
8 Ko dava ka tata n-xino nuu ñu'u
kojon, te va'a n-xite te n-xa'nu, te
va'a n-kee nuni yoko trɨu. Dava
yoko trɨu n-kee oko uxi nuni, dava
yoko trɨu n-kee uni diko nuni, dava
yoko trɨu n-kee ɨin cientu nuni.
9 'Xandaa kuu xa xndaxio do'o-n.
Io xa kunini koio-n.

Se dakua'a Jesús, n-ka xijan tnu'u-s-ia nax juini kachi tnu'u-ia
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Ndɨ'ɨ ñayiu juan nu'u. Menga
Jesús, xi'in uxi uu se dakua'a-ia,
xi'in ɨnka se ka kunduu xi'in-ia,
n-ka ndoo. N-ka xijan tnu'u-s-ia
nax juini kachi tnu'u n-xia'an-ia.
11 N-xia'an-ia:
—Kaxi ja'an Ianyuux nuu mee-n.
Kida-ia xa kutnuni ini koio mee-n
nanda taxnuni mee-ia ñuñayiu. Ko
nuu ɨnka ñayiu meni tnu'u dakua'a
ja'an-ia.
12 'Juini xnde'a-i xa xnde'a-i, ko
ma kutnuni ini-i. Juini xnini-i xa
xnini-i, ko ma taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i.

N-ja'an Jesús nax juini kachi "Ɨin se xajan trɨu"
(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

13 'Nux ñatu kutnuni ini-n tnu'u
ya'a, ¿nanda kutnuni ini-n dava ka
tnu'u dakua'a? 14 Ná kuu se xajan
trɨu, da kuu se xian tnu'u tnu'u
va'a Ianyuux nuu ñayiu. 15 Ná
kuu tata n-xino ichi, da kuu dava
ñayiu. Hora teku-i tnu'u Ianyuux, te
xee Satanás, te dita-i tnu'u Ianyuux
anu ñayiu jan. 16 Ná kuu tata n-xite
nuu ñu'u yuú, da kuu ɨnka ñayiu.
Teku-i tnu'u Ianyuux, te xeka va'a-i
tnu'u, te kuvete-i. 17 Ko kuu-i
ná kuu trɨu chachi ña n-xika yo'o.
Nux kue'e vida ya'a-i, o nux jini
u'u ña'a ñayiu xaxe'e xa jandixa-i
tnu'u Ianyuux, te ma kundee ini-i
xa jandixa ka-i Ianyuux. 18 Ná
kuu tata n-xite nuu kaa iñu kuu
ɨnka ñayiu. Teku-i tnu'u Ianyuux.
19 Ko juini-i xa kutuu va'a-i ñuñayiu.
Juini-i xa ni'i-i tvini, te kukajan ini-i
ntdaa xa io ñuñayiu. Du'a danda'u-i
mee-i, te ma kane tnu'u Ianyuux
anu-i. 20 Te ná kuu tata n-xite
nuu ñu'u kojon, da kuu dava ñayiu.
Teku-i tnu'u va'a Ianyuux, te xeka
va'a-i. Juini-i xa kada-i ntdaa xa
juini Ianyuux. Ná kuu yoko trɨu
ne'e oko uxi nuni, a uni diko nuni,
a ɨin cientu nuni ka kuu mee-i.

Ɨin candil koko
(Lc. 8:16-18)

21 'Kani ini koio candil koko.
Ma chiva'a-ro candil koko xiti
maquila. Ni ka'a xito-ro. Jan-
dodo-ro candil nuu dujun, na kua'a
xa kukanda va'a. 22 Ni ɨin xa yɨva'a
ma kɨva'a, chi koo kanda. Ni ɨin
xa na'i ma koo na'i, chi ketuu.
23 Xandaa kuu xa xndaxio do'o-n.
Io xa kunini koio-n.
24 'Chinuu nax kunini-n. Nani
chiku'a mee-n, dani nachiku'a ña'a
Ianyuux. Te tax ka-ia. 25 Ɨin ñayiu,
nux neva'a kue'e-i, te xia'an ka
Ianyuux. Ɨin ñayiu ña tuu nax io,
dita Ianyuux nde ita'u xa neva'a-i.

Xite tata te xa'nu

26 ’Xa taxnuni Ianyuux kuu ná
kuu xa xate ɨɨn seyɨɨ trɨu nuu ñuˈu.
27 Kidi-s. Ndokoo-s. Nduu, xakuaa
xite tata te xaˈnu. Te ña xini-s
nanda xite, nanda xaˈnu. 28 Mee
nuu ñuˈu kee xa kaxi-ro. Ditna
ka xite trɨu kuii. Ijan dada xino
yoko trɨu. Ijan dada kee nuni.
29 Na n-yichi trɨu, xaˈnde-s trɨu xa
nakueka-s, chi xá n-xee kɨu taˈnde.

Ɨɨn ndɨjɨn maxtaxa
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 ’¿Ndeda ɨɨn xa io dadavatnaˈa-r
xiˈin xa taxnuni Ianyuux? 31 Ná
kuu ndɨjɨn maxtaxa, da kuu xa tax-
nuni Ianyuux. Yava ka ndɨjɨn max-
taxa dada dava ka xa xate-ro nuu
ñuˈu. 32 Na n-xite, ndeˈe ka xaˈnu
dada dava ka kuˈu. Ndeˈe kee ndaˈa
maxtaxa, te xee chilidaa andɨu xa
ndetatu-tɨ kaˈa maxtaxa.

Nakuenda jaˈan Jesús tnuˈu
dakuaˈa
(Mt. 13:34-35)

33 Kueˈe tnuˈu dakuaˈa n-jaˈan
Jesús nuu ñayiu, nde nuu n-xee
xa kutnuni ini-i. 34 Tnuˈu
yaˈa n-jaˈan-ia nuu ñayiu, ko
hora n-ndoo menga-ia xiˈin se
dakuaˈa-ia, n-dakuaˈa-ia mee-s nax
juini jaˈan tnuˈu jan.

N-kudeen Jesús nuu tachi ndeˈe
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Na vax kunee kɨu ijan, n-xiaˈan
Jesús nuu se dakuaˈa-ia:
—Na yaˈa-ro nde ɨnka lado yun-
dute kaˈnu.
36 N-ka dandoo-s kueˈe ñayiu jan,
te xndeka-s Jesús juaˈan barcu.
Dɨuni juaˈan tɨtnɨ ka barcu tuku.
37 Yo n-kane tachi ndeˈe. N-tuxndee
ndute barcu, te vax chitu-té xiti
barcu. 38 Xiti barcu, lado do nino,
ijan kaa Jesús, kidi-ia yɨˈɨ almohada
dɨkɨ-ia. N-ka dandoto ñaˈa-s ka
xiaˈan-s:
—¡Maestru! ¿Ña tuu nax viˈi-n xa
vax nduxi-ro nuu ndute a?
39 N-ndokoo-ia, te n-kudeen-ia
nuu tachi. Te n-jaˈan-ia nuu ndute:
—Kadɨ yuˈu-n. Na nini.
N-kunaˈi tachi, te ntdaa
n-kendoo vaˈa. 40 N-jaˈan-ia nuu
se dakuaˈa-ia:
—¿Nax kuu xa yo ka yuˈu-n? ¿Ta
jandixa ka-n xa ñunuu ñaˈa-r a?
41 Yo ndeˈe n-ka yuˈu-s. N-ka
jaˈan-s ɨɨn-s nuu ɨnka-s:
—¿Na seyɨɨ kuu se yaˈa, xa
jandixa ñaˈa tachi xiˈin ndute?

5

Ɨɨn se ñuu Gadara
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Te n-ka xee-s nde ɨnka lado yun-
dute kaˈnu, nuu katuu ñuu ñayiu
Gadara. 2 Na n-kane Jesús barcu,
n-nanitnaˈa-ia xiˈin ɨɨn se ñuˈu tachi
uˈu anu-s. 3 Se yaˈa n-kee-s kava
nuu xyɨnduxi ndɨyɨ, chi ijan tuu-s.
Ni cadena ña kuaˈa ka xa tetnɨɨ ñaˈa
ni ɨɨn ñayiu. 4 Kueˈe vuelta n-ka
tetnɨɨ-s-sɨ yoˈo, ko xaˈnde-s yoˈo, te
kueˈe vuelta n-ka tetnɨɨ-s-sɨ cadena,
ko xaˈnde-s cadena. Ni ɨɨn-s ñayo
ka ndaku nuu-s. 5 Kɨu xiˈin kɨu,
nduu, xakuaa, n-xikonuu-s nua
yuku. N-xo kana xiin-s, te xiˈin yuú
n-xo datnukueˈe-s mee-s. 6 Nde ijan
n-xini xika-s Jesús, te n-kendava-s
juaˈan-s nuu tuu-ia, te n-xe juiin
xiti-s nuu-ia. 7 Ndeˈe n-kana xee-s:
—Jesús, Daˈya Yɨɨ Ianyuux tax-
nuni, maxku ñaˈa kada ñaˈa-n. Na
kada Ianyuux xa maxku kada uˈu
ñaˈa-n.
8 Duˈa n-jaˈan tachi uˈu, xaxeˈe
xa n-taˈu tniu Jesús xa kee-i anu-s.
9 N-xijan tnuˈu-ia-i:
—¿Nax nani-n?
N-xiaˈan-i:
—Nani-da Ejército, chi kueˈe-da
io.
10 Kueˈe n-xijan taˈu tachi uˈu xa
maxku tundaˈa-ia-i jɨˈɨn-i. 11 Te
yatni yuku ijan ka xaxi kueˈe xa
kueˈe kuchi. 12 N-ka xijan taˈu tachi
uˈu:
—Tundaˈa ñaˈa-n nuu yuku
kuchi de, xa na kɨu koio-da anu-tɨ.
13 N-xejoon Jesús. N-ka kee tachi
uˈu anu se ijan, te n-ka kɨu-i anu
kuchi. N-ka kendava-tɨ. N-ka
nuu-tɨ nuu ndichi. N-ka keé-tɨ nuu

ndute ka'nu. Ijan n-ka nduxi-tɨ.
Vaa naxa uu mil kuchi n-ka xi'í nuu
ndute.
14 Se xñunuu kuchi, n-ka ken-
dava-s juan nu'u-s ñuu-s, ranchu-s,
xa juña tnu'u-s ntdaa xa n-kuu, te
n-ka kee kue'e ñayiu ka xe koto-i.
15 N-ka xee-i nuu tuu Jesús. N-ka
xini-i se n-ñu'u tachi u'u anu-s.
Nukoo-s, ni'no-s da'ma-s, te va'a
xani ini-s. Se n-ñu'u tachi u'u anu-s,
se nani Ejército, mee-s kuu-s. Te
loko n-ka yu'u ñayiu jan. 16 Se
n-ka xini nax n-kuu se n-ñu'u tachi
u'u anu-s, n-ka najani-s nuu ñayiu
jan ntdaa xa n-ka xini-s. Te dɨuni
n-ka najani-s xa n-ka ya'a kuchi.
17 N-kixe'e ñayiu ijan xa kajan koio-i
nuu Jesús xa na kee-ia ñuu-i.
18 Na n-ndeé Jesús barcu, te
n-xijan se n-ñu'u tachi u'u anu-s xa
jɨ'ɨn-s xi'in-ia. 19 Ko ña n-xejoon-ia.
N-xia'an-ia:
—Juan nu'u ve'e-n nuu xtuu
ñayiu kutna'a xi'in-n. Juña tnu'u
nax n-kida Xto'o-n xaxe'e-n. Juña
tnu'u xa n-kundau ini ña'a-ia.
20 Juan nu'u-s, te n-xian tnu'u-s
ntdaa xa n-kida Jesús xaxe'e-s.
N-daxandodo tnu'u-s nitu'u dis-
trito Decápolis, te n-ka yu'u ntdaa
ñayiu ijan.

Da'ya dɨ'ɨ se nani Jairo
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 N-naxee Jesús xiti barcu ɨnka
lado yundute ka'nu nuu n-kee-ia.
Ijan n-ka taka kue'e xa kue'e ñayiu
nde nuu tuu-ia. Nujuiin-ia yun-
dute jan. 22 Ijan n-xee ɨɨn se
yɨnda'a veñu'u luchi, se nani Jairo.
Na n-xini-s Jesús, n-xe juiin xiti-s
nuu-ia. 23 Kue'e n-xijan-s:
—Da'ya-da xá io-i xa kuú-i. Na
jɨ'ɨn-ro ve'e-da xa kajan ndodo-n
nda'a-n mee-i, xa ndva'a-i te kutuu
va'a-i.
24 Jua'an Jesús xi'in-s. Kue'e xa
kue'e ñayiu xndijun ña'a, xa diko ka
data'i-i-ia. 25 Nuu ñayiu ijan tna'a
ɨɨn ñadɨ'ɨ. Xá n-kuu uxi uu kuia xatu
nɨñɨ-ña.
26 N-ka xito ña'a kue'e doc-
tor, te kue'e vida n-ya'a-ña.
N-chiya'u-ña-s ntdaa xaxii-ña, ko
dani ña n-ndva'a-ña. Du'a n-kuka'u
ka-ña. 27 Xá n-tekutnu'u-ña ntdaa
xa n-kida Jesús. Ndijun-ña-ia,
na'i ni n-tnɨɨ-ña da'ma-ia. 28 Chi
n-ja'an-ña: "Nux na xee-ro xa
tnɨɨ-ro da'ma ni-ia, te ndva'a-ro."
29 Hora ijan ni n-nujuiin xa xatu
nɨñɨ-ña, te n-kutnuni ini-ña xa
n-ndva'a-ña. 30 Te hora ijan ni
n-kutnuni ini Jesús xa xi'in xa tax-
nuni-ia n-ndva'a ɨɨn ñayiu. Me'ñu
kue'e ñayiu ijan n-konenuu-ia, te
n-xijan tnu'u-ia:
—¿Jundu n-tnɨɨ da'ma-r?
31 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—Xini-n xa kue'e xa kue'e ñayiu
data'i ña'a, ¿te xijan tnu'u-n jundu
n-tnɨɨ ña'a?
32 Ko dani n-xo nde'a Jesús nitu'u
lado xa jini-ia jundu n-tnɨɨ ña'a.
33 N-yu'u ñadɨ'ɨ jan, te n-nɨ'ɨ-ña,
chi n-kutnuni ini-ña nax n-kuu.
N-xee-ña n-nduandee-ña nuu-ia,
te n-na'ma-ña ntdaa xa n-ya'a-ña.
34 N-xia'an Jesús:
—Da'ya, xaxe'e xa jandixa
ña'a-n, te n-ndva'a-n. Na kutuu
va'a-n. Kue'e ya'a ma ku'u ka-n.
35 Nɨni ja'an ka Jesús nuu ñadɨ'ɨ
jan, te n-ka xee se xinokuechi nuu
se yɨnda'a veñu'u luchi. N-ja'an-s:
—Xá n-xi'í da'ya dɨ'ɨ-n. Maxku
datna'a ka-n maestru.
36 N-teku Jesús nax n-ja'an-s, te
n-ja'an-ia nuu se yɨnda'a veñu'u
luchi:
—Maxku yu'u-n. Diko ni jandixa
ña'a-n.
37 Ña n-xejoon-ia xa kandijun
ña'a ntdaa ñayiu jan. Diko ni Spe-
dru xi'in Jacobo xi'in Sua ñani Ja-
cobo. 38 N-ka xee-s ve'e se yɨnda'a
veñu'u luchi, te n-teku Jesús xa
kuvaa xa kuvaa ñayiu n-ka taka
ijan. Ka nda'i-i xa ka nda'i-i, te ka
kana xee-i. 39 N-kɨu Jesús ve'e, te
n-xia'an-ia:

—¿Nax kuu xa da ka kuvaa-n, te
ka nda'i-n? Ña n-xi'í dichi luchi, chi
diko ni kidi-i.
40 Ñayiu xyuku ijan n-ka
xakundee-i, chi xna'a mee-i xa
n-xi'í dichi luchi. N-kine'e Jesús
ntdaa ñayiu xyuku xiti ve'e,
te ndeka-ia tadɨ'ɨ-i xi'in uni se
dakua'a-ia, n-kɨu-ia nde nuu kaa
dichi luchi. 41 N-tnɨɨ-ia nda'a-i, te
n-ja'an-ia nuu-i:

—Talita, cumi. (Tnu'u hebreu
juini kachi: Dichi luchi, nuu mee-n
ja'an-r. Ndokoo.)

42 Hora ijan ni n-ndokoo-i,
n-ndojuiin-i, te n-nakaka-i. Uxi
uu kuia io-i. Te se n-ka xo nde'a
nax n-kuu, n-ka yu'u-s te n-ka
kuvete-s. 43 Ko n-ta'u tniu Jesús
nuu-s xa maxku juña tnu'u-s nuu
ñayiu nax n-kuu. Te n-ja'an-ia xa
na juña'a koio-s xa kaxi dichi luchi
n-nandoto.

6

Juan nu'u Jesús ñuu nani Nazaret
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

1 Ijan n-kee Jesús, te juan nu'u-ia
ñuu nuu n-xa'nu-ia. N-ka kunduu
se dakua'a-ia xi'in-ia. 2 Na n-xee
kɨu ndetatu ñayiu Israel, n-kixe'e-ia
xa dakua'a-ia se xyɨ'ɨ veñu'u luchi
ijan. N-ka teku kue'e ñayiu tnu'u-ia,
te n-ka yu'u-i. N-ka xijan tnu'u
tna'a-i:

—¿Ndexu n-dakua'a se ya'a ntdaa
tnu'u dakua'a ña'a-s? ¿Ndexu xá
n-dakua'a-s xa tu'a va'a-s? ¿Nax
kuu xa xi'in nda'a mee-s kida-s mi-
lagru ñayo ñayiu kua'a xa kada-i?
3 ¿Ñadu se ya'a kuu carpinteru,
da'ya María u? ¿Ñadu se ya'a kuu
ñani Jacobo xi'in José xi'in Judas
xi'in Simón a? ¿Ñadu ya'a io-ro xi'in
ku'a-s a?

Te mee-s, ña n-ka chinuu-s xa
ja'an Jesús, ña n-ka chinuu-s xa
kida-ia. 4 Ko n-xia'an Jesús:

—Ntdaa ñayiu io xañu'u nuu se
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu-i. Ko
ñayiu ñuu mee-s xi'in se kutna'a
xi'in-s xi'in ñayiu kee ve'e mee-s,
ña'a. Mee-i ña ka jandixa ña'a.
5 Ijan ña n-kua'a xa kada Jesús
milagru. Diko ni n-xajan ndodo-ia
nda'a-ia uu uni ñayiu ku'u xa nda-
dava'a-ia-i. 6 Te n-kutnuni ini-ia
xa ma jandixa ña'a-i, te n-tnau
ini-ia xa du'a kuu xaxe'e xa'a.
Dada n-xikonuu-ia ñuu xi'in ñuu
n-dakua'a-ia ñayiu ijan.

N-tunda'a Jesús se dakua'a-ia xa
juña tnu'u-s tnu'u va'a nuu ñayiu
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

7 N-kana Jesús n-uxi uu se
dakua'a-ia, te n-kixe'e-ia xa
tunda'a-ia-s xa jɨ'ɨn-s. Ndɨ uu ndɨ
uu tna'a-s n-tunda'a-ia-s jua'an-s.
N-xia'an-ia xa taxnuni mee-ia
xa kine'e-s tachi u'u anu ñayiu.
8 N-ta'u tniu-ia-s xa ña tuu nax
kane'e-s jɨ'ɨn. Ni dita, ni ñunu,
ni tvini maxku juun duku xiti
ñadio-s. Diko ni ɨɨn vara yichi na
kane'e-s. 9 N-ta'u tniu-ia xa kɨ'ɨ-s
ndixa-s, te kui'na-s idini du'nu-s
jɨ'ɨn. 10 N-xia'an-ia:

—Dava'a nga ve'e kɨu-n, te
ndoo-n ijan xa nde kee-n ñuu jan.
11 Nux ña xeka va'a ña'a ñayiu
ɨɨn ñuu, ni ña juini-i xa kunini-i
tnu'u-n, te kee-n ñuu jan, te kɨdɨ-n
ñuyaka xe'e-n. Du'a dande'a-n ñayiu
jan xa ña n-ka xeka va'a-i tnu'u va'a
Ianyuux. Xandaa kuu xa ja'an-r.
Kɨu ndadandaa Ianyuux ntdaa xa
io, kada u'u ka-ia ñayiu ñuu jan
dada ñayiu ñuu nani Sodoma xi'in
ñayiu ñuu nani Gomorra.
12 Jua'an koio-s xian tnu'u-s xa io
xa najani ini ñayiu kuechi-i. 13 N-ka
kine'e-s tachi u'u anu kue'e ñayiu.
Ita'u aciti n-ka xajan-s kue'e ñayiu
ku'u, te du'a n-ka ndva'a-i.

Nanda n-xi'í Sua Bautista
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Te se kunxa'nu ka nani
Herodes, n-tekutnu'u-s ntdaa xa
kida Jesús. Chi ka daxandodo tnu'u
ñayiu ntdaa xa kida-ia. Te n-ja'an
Herodes:

—¿N-nandoto Sua Bautista xá
n-kuu-s ndɨyɨ a? Xijan kuu xa kida

se ya'a milagru ñayo ñayiu kua'a xa
kada-i.
15 N-ka ja'an dava ñayiu:
—Elías kuu-s.
Dava-i n-ka ja'an:
—Se xian tnu'u tnu'u Ianyuux
kuu-s. Nani n-ka ja'an se n-ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá
n-kuu kue'e kuia, dani ja'an mee-s.
16 Ko na n-tekutnu'u Herodes xi-
jan, n-ja'an-s:
—¡Axa Sua Bautista kuu-s! ¡Se
n-xa'nde-r dɨkɨ-s, ko n-nandoto-s
vitna!
17 Chi xaxe'e xa n-tnunda'a
Herodes xi'in Herodías, n-xo
kudeen Sua nuu-s. Xijan kuu xa
n-tunda'a Herodes soldado, xa
tnɨɨ-s Sua te chindi'u ña'a-s vekaa.
Cadena n-ka duku-s-sɨ. Te Herodías
kuu ñadɨ'ɨ Slipe, te Slipe kuu ñani
mee Herodes. 18 Kɨu ijan n-ja'an
Sua nuu Herodes:
—Xa n-tnunda'a-n xi'in ñadɨ'ɨ
ñani-n, kuu xa kida-n kuechi.
19 Xaxe'e xijan n-xini u'u
Herodías Sua. N-juini-ña xa
ka'ni-ña-s, ko ña n-kua'a-ña. 20 Chi
n-yu'u Herodes nuu Sua. Xini-s
xa se kida xava'a kuu Sua, se ii
kuu-s. Te ña n-xejoon Herodes
xa kada u'u Herodías Sua. Juini
ña n-xo kutnuni ini Herodes
ntdaa xa n-ja'an Sua hora n-xo
xo ndatnu'u-s xi'in-s, ko n-xo tna
ini-s xa kunini-s-sɨ. 21 Ko n-ni'i
Herodías xa juini-ña hora n-kida
Herodes viko xa n-daxino-s kuia
xika-s. N-ja'an-s juxtixia, xi'in
soldado kunxa'nu, xi'in se taxnuni
nuu ñayiu distrito Galilea, xa
kaxdini-s xi'in-s ve'e-s. 22 Te ijan
n-xe kɨu da'ya dɨ'ɨ Herodías nuu
n-ka xaxdini se ijan, te n-xtaxe'e-i
nuu-s, te yo n-tna ini Herodes xi'in
se ka xaxi xi'in-s tuku. N-ja'an se
kunxa'nu ka Herodes nuu-i:
—Kajan nuu-r dava'a nga xa
juini-n, te taa-r. 23 Na'a Ianyuux
xa dava'a nga xa kajan-n nuu-r te
taa-r, juini nde dava ñuu nuu tax-
nuni-r.
24 N-xe'en-i nuu dɨ'ɨ-i, te n-xijan
tnu'u-i:
—¿Nax kajan-da nuu-te?
N-ja'an-ña:
—Kajan dɨkɨ Nxua Bautista.
25 Yachi jua'an-i nuu se kunxa'nu
ka, te n-xia'an-i:
—Juini-da xa vitnadii taa-n dɨkɨ
Nxua Bautista. Na kava ndodo nuu
ko'o.
26 Yo n-kuko'yo ini se kunxa'nu
ka, xaxe'e xa n-chinaa-s Ianyuux,
te ntdaa se ka xaxi xi'in-s n-ka teku
tnu'u-s, te ña n-juini-s xa natu ini-s
tnu'u-s. 27 Hora ijan ni n-tunda'a
se kunxa'nu ka Herodes ɨɨn sol-
dado jua'an vekaa. N-ta'u tniu
Herodes xa kane'e-s dɨkɨ Sua xee
nuu xtuu-s. 28 N-xe'en-s vekaa,
te ijan n-xa'nde-s dɨkɨ Sua. N-xe
ne'e-s dɨkɨ Sua kandodo nuu ko'o,
te n-xia'an-s dichi n-xtaxe'e. Mee-i,
n-najuña'a dɨkɨ Sua nuu dɨ'ɨ-i.
29 Na n-ka tekutnu'u se dakua'a
Sua Bautista nax n-kuu, te n-ka
xe'en-s, n-ka xe ndane'e-s yɨkɨ kuñu
Sua, te n-ka xe kuxi ña'a-s.

N-kida Jesús xa n-xaxi o'on mil seyɨɨ
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 N-ka taka se n-tunda'a Jesús
nuu tuu-ia. N-ka najani-s ntdaa
xa n-ka kida-s, ntdaa xa n-ka
dakua'a-s ñayiu. 31 N-ja'an Jesús:
—Na'i ni na jɨ'ɨn-ro nde nuu ñayo
ñayiu io, te ndetatu koio-n ita'u.
Chi kue'e xa kue'e ñayiu ka ndee-i
te ka ndɨu-i nuu tuu-ia xi'in-s. Xa ña
n-kuu xa kax koio-s. 32 Xijan kuu xa
menga-ia xi'in se dakua'a-ia, n-ka
keé-ia xi'in-s barcu, te jua'an-ia
xi'in-s nde nuu ñayo ñayiu io. 33 Ko
n-ka xini ñayiu jan hora jua'an
koio-s, te n-ka najini-i-ia. N-ka
kendava ñayiu jan ntdaa ñuu ijan,
te ki'na ka mee-i n-ka xee. 34 Na
n-kane Jesús barcu, te n-xini-ia
kue'e ñayiu xyuku ijan. N-kundau
ini-ia-i, chi nani kuu tkachi ñayo
se ñunuu-tɨ, dani ka kuu mee-i.
N-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-i. 35 Na

n-ñini, n-ka kuyatni se dakua'a-ia
nuu-ia, te n-ka xia'an-s:
—Ya'a ña tuu nax io, te yo n-ñini.
36 Tunda'a-n ñayiu ya'a, na jɨ'ɨn
koio-i ranchu, ñuu xa jueen-i xa kax
koio-i, chi ña tuu nax kax koio-i.
37 Ko n-xia'an-ia:
—Juña'a koio mee-n xa na kaxi-i.
N-ka xia'an-s:
—¿Njueen-ro tila xa kaxi-i a?
¡Io xa kada gastu-ro uu cientu
denario, nux jueen-ro xa kax koio
ntdaa ñayiu ya'a!
38 N-xijan tnu'u Jesús:
—¿Nada tila io? Juan koto koio-n.
Na n-ka xe koto-s, xia'an-s
nuu-ia:
—Io o'on tila te uu chaka.
39 N-ta'u tniu Jesús xa na nkoo
koio ñayiu nuu ite kuii. 40 Ɨɨn cientu,
ɨɨn cientu-i te uu diko uxi, uu diko
uxi-i n-ka nukoo ijan. 41 N-tnɨɨ
Jesús o'on tila te uu chaka, te
nukonde'a-ia andɨu, n-xia'an-ia xa
n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u
dava-ia tila, te n-xia'an-ia nuu se
dakua'a-ia, xa na dakee xio-s nuu
ñayiu jan. Dɨuni n-xia'an-ia uu
chaka jan. 42 Te va'a n-ka xaxi nt-
daa ñayiu jan. 43 Te n-ka naje'en se
dakua'a-ia pedazu ndoo ka. N-ka
dachitu-s uxi uu yɨka, pedazu tila
xi'in chaka ndoo ka. 44 Te o'on mil
seyɨɨ n-ka xaxi tila xi'in chaka kɨu
ijan.

N-xika ndodo Jesús nuu ndute mar
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Na n-ya'a xa'a, te n-xijan
Jesús nuu se dakua'a-ia, xa na
keé-s barcu jɨ'ɨn nde ɨnka lado
yu'u ndute ka'nu. N-ja'an-ia xa
dakaka-s barcu juindodo nuu-s
nde ñuu nani Betsaida, nɨni tunda'a
mee-ia ñayiu jan, xa nu'u koio-i
ve'e-i. 46 Du'a n-kida-ia, te jua'an-ia
yuku, xa kajan ta'u-ia. 47 Na
n-kunee, nukoo barcu jan dava
nuu ndute ka'nu, te ndoo menga
Jesús yu'u ndute jan. 48 N-xini-ia
xa yo n-ka xiau se dakaka barcu,
chi kane tachi nde'e nuu-s. Vaa
kaa uni kaa datne n-kuyatni-ia-s,
xika ndodo-ia jua'an nuu ndute.
N-juini-ia xa ya'a-ia ɨɨn xio nuu
xtuu-s. 49 Ko n-ka xini-s-ia xika
ndodo-ia nuu ndute, te n-ka xani
ini-s xa anu kuu-ia, te n-ka kana
xee-s. 50 Chi ntdaa-s n-xini-ia, te
loko n-ka yu'u-s. Yachi n-ja'an-ia
nuu-s:
—Koo ka'nu anu koio-n. Chi
mee-r. Maxku yu'u koio ka-n.
51 N-keé-ia xi'in-s barcu, te
n-nujuiin tachi. N-ka xani ini-s:
"¿Nax n-kuu? ¿Nax koo?" Te yo
n-ka yu'u-s. 52 Chi ña n-ka kutnuni
ini-s nax n-kuu hora n-xia'an-ia tila
n-ka xaxi kue'e ñayiu jan. Chi u'u
n-ka jandixa-s.

N-ndadava'a Jesús ñayiu ku'u ñuu nani Genesaret
(Mt. 14:34-36)

53 N-ka dakaka-s barcu nde
ɨnka lado ndute ka'nu. Ijan n-ka
xee-s ñuu nani Genesaret, te n-ka
tetnɨɨ-s barcu yu'u ndute. 54 Na
n-ka kane-s barcu, te n-ka najini
ñayiu Jesús. 55 Nitu'u ñuu ijan
n-ka kendava ñayiu jua'an. N-ka
kixe'e-i xa kandeka-i ñayiu ku'u
jɨ'ɨn nuu n-tekutnu'u-i xa tuu Jesús.
56 Dava'a nga nuu n-xo xe'en-ia,
ijan n-xo xe'en ñayiu. Na n-kɨu-ia
ñuu kuechi, ñuu na'nu, ranchu,
dava'a nga nuu n-xika-ia, n-ka
xajan tuu-i ñayiu ku'u ichi ijan.
N-ka xijan-i xamani nuu-ia, xa na
tnɨɨ ñayiu ku'u juini ni yuda'ma-ia.
Te ntdaa ñayiu ka ku'u n-ka tnɨɨ
ita'u yuda'ma-ia, te n-ka ndva'a-i.

7

Xa kee anu ñayiu kida xa ña io ndoo ka anu-i
(Mt. 15:1-20)

1 Nuu tuu Jesús, n-ka xee se
fariseu xi'in se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. N-ka kee-s
Jerusalén xa jɨ'ɨn-s nuu tuu Jesús.
2 N-ka xini-s xa dava se dakua'a
Jesús ka xaxi tila hora ñatu io ndoo
nda'a-s. Ña n-ka nanda'a-s xa
kune'e ii-s. Te xijan n-ka tekuechi

ña'a se fariseu. 3 Chi se fariseu xi'in
ntdaa ñayiu Israel, ña xaxi-s nux ña
nanda'a-s xa kune'e ii-s. Ka kida-s
ná io ná jua'an ntdaa xa n-xetniu
taxa'nu tnetnu-s. 4 Hora xe'en-s
nuya'u, te io xa kuchi ñɨɨ-s antecas
xa kaxi-s. Te kue'e ka io ɨnka xa
xetniu-s. Najini-s vasu-s, tndo'o-s,
kɨdɨ kaa-s, yuu-s, xa ne'e ii-s. 5 N-ka
xijan tnu'u se fariseu xi'in se tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés:

—¿Nakuenda ña ka jandixa se
dakua'a-n tnu'u n-ta'u tniu taxa'nu
tnetnu-ro? ¿Nakuenda xa ña io ndoo
nda'a-s te ka xaxi-s?

6 N-ja'an Jesús:

—Va'a n-kakune'e ña'a Isaías
mee-n. Na n-xian tnu'u-s tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, n-kakune'e-s
se io ɨɨn xa ja'an-s ko ɨnka xa kida-s:

Ja'an ñayiu ya'a xa xemani ña'a-i
mee-r,
ko ña ndaa, chi ñatu jandixa ña'a
anu-i.
7 Ñatu xiniñu'u xa ndadaka'nu
ña'a-i.
Meni xa ta'u tniu seyɨɨ dakua'a-i
ñayiu.

8 N-ka dandoo-n tnu'u ta'u tniu
Ianyuux, te kida-n xa xetniu seyɨɨ.
Ka najini-n tndo'o-n, vasu-n, te nt-
daa ɨnka xa ɨɨn nuu kuu, ko ñatu ka
kida-n xa juini Ianyuux.

9 'Ñatu ka chinuu-n xa ta'u tniu
Ianyuux, xa kada na'i ka-n xa xet-
niu mee-n. 10 Chi n-ja'an Moisés:
"Koo xañu'u nuu taa-n, nuu dɨ'ɨ-n."
N-ja'an-s: "Ɨɨn ñayiu, nux kui'a
ja'an-i taa-i, dɨ'ɨ-i, io xa ka'ni-n-yɨ."
11 Ko ja'an mee-n xa ɨɨn seyɨɨ kua'a
xa ndunde'e-s nuu taa-s, dɨ'ɨ-s, te
ja'an-s: "Ma kua'a-da xa chindee
ña'a-da, chi ntdaa xa neva'a-da
Corbán kuu." (Corbán juini kachi:
"Xa'a kuu ɨɨn xa n-doko-da nuu
Ianyuux.") 12 Te ñatu ka xejoon-n
xa kada-s ni ɨɨn xaxe'e taa-s, dɨ'ɨ-s.
13 Te ka ta'u tniu-n nuu ñayiu xa
kada mee-i ná kida mee-n. Xá n-ka
dandoo-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux.
Te kue'e ɨnka xa ɨɨn nuu xi'in xijan
ka kida-n.

14 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús nuu
ntdaa ñayiu ijan. N-xia'an-ia:

—Kunini koio-n ntdaa-n, te kut-
nuni ini koio-n. 15 Ni ɨɨn xa keé xiti
ñayiu ma kada xa ñatu ne'e ii ñayiu
jan. Xa kee anu ñayiu, kida xa ñatu
ne'e ii-i. 16 Xandaa kuu xa io do'o-n.
Io xa kunini-n.

17 N-dandoo-ia ñayiu, te n-kɨu-ia
ve'e, te n-ka xijan tnu'u se
dakua'a-ia nax juini kachi tnu'u
jan. 18 N-xia'an-ia:

—¿Dani mee-n tuku, ñatu ka kut-
nuni ini-n a? ¿Ta kutnuni ka ini-n
xa ɨɨn xa xaxi ɨɨn ñayiu ma kua'a xa
kada xa ma kune'e ii-i a? 19 Ña kɨu
xa xaxi-i nde anu-i. Diko ni xiti-i
keé-i. Te dada ndexio ña'a-i.

Te du'a n-ja'an Jesús xa ntdaa xa
io, kuu xa io ndoo xa kaxi-ro. 20 Te
n-ja'an-ia:

—Xa kee anu ñayiu, kida xa ña
io ndoo ka anu-i. 21 Nde anu-i
vaxi xa xani ini-i xa u'u. Kidi-i
xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i,
o dandoo tna'a-i, o ka'ni-i ndɨyɨ.
22 Du'u-i, o kukajan ini-i xaxii ɨnka
ñayiu, o xa u'u kida-i nuu ɨnka
ñayiu. Danda'u-i ñayiu, o kida-i
dava'a nga xa juini mee-i, o xini
u'u-i ɨnka ñayiu. Jantnu'u-i ñayiu, o
najuen tnu'u-i mee-i, o kuxee ini-i.
23 Ntdaa xa u'u kee nde anu ñayiu,
te kida xa ña io ndoo ka anu-i.

Ɨɨn ñadɨ'ɨ n-jandixa Jesús
(Mt. 15:21-28)

24 Ijan n-kee Jesús jua'an-ia dis-
trito Tiro, distrito Sidón. Ijan
n-kɨu-ia ɨɨn ve'e. Ña n-juini-ia xa
tekutnu'u ñayiu xa tuu-ia ijan, ko
ña n-kua'a xa kɨva'a-ia. 25 Chi yachi
n-tekutnu'u ɨɨn ñadɨ'ɨ xa tuu-ia ijan.
Ñu'u tachi u'u anu da'ya dɨ'ɨ-ña.
N-xee-ña nuu tuu Jesús, n-xe juiin
xiti-ña nuu-ia. 26 Te ñadɨ'ɨ ja'an
tnu'u griegu kuu-ña. Ñatu kuu-ña
ñadɨ'ɨ ñuu Israel, ñadɨ'ɨ Sirofenicia
kuu-ña. Te n-xijan-ña nuu Jesús xa
kine'e-ia tachi u'u anu da'ya dɨ'ɨ-ña.
27 N-xia'an-ia:

—Ditna ka kada-r xa kax koio
ñayiu ñuu Israel. Ñatu xiniñu'u, nux
tnɨɨ-r xa ka xaxi ñayiu mee-r, xa
dajane-r nuu ti-ina.

28 N-xia'an-ña:
—Joon, dito. Ko ti-ina nukoo ka'a
mexa, xax koio-tɨ pedazu kuechi
nungoio, hora ka xaxi dichi kuechi
io ve'e.
29 N-xia'an-ia:
—Xaxe'e xa du'a n-ja'an-n, juan
nu'u ve'e-n vitna. Xá n-kee tachi
u'u anu da'ya dɨ'ɨ-n.
30 Te juan nu'u-ña ve'e-ña. Na
n-naxee-ña, n-nani'i-ña da'ya-ña.
Kaa-i nuu xito-i ndetatu-i, chi xá
n-kee tachi u'u n-ñu'u anu-i.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se ña ja'an te do'o-s

31 N-kee Jesús distrito Tiro, te
n-ya'a-ia ñuu nani Sidón. Ijan
n-xikonuu-ia distrito Decápolis,
xa xee-ia nde ndute ka'nu nani
Mar Galilea. 32 Ijan xndeka ñayiu
ɨɨn se ku'u nuu tuu-ia. Se do'o
kuu-s, te dɨuni ñatu ja'an va'a-s.
N-ka xijan-i-ia xa kajan ndodo-ia
nda'a-ia se ku'u, xa ndadava'a-ia-s.
33 N-dandoo-ia ñayiu jan, te ndeka
dɨɨn-ia se ku'u jua'an. Dɨkɨ nda'a-ia
n-tnɨɨ-ia yau do'o-s, te xi'in dɨkɨ
nda'a-ia n-xajan-ia dɨɨ-ia yaa-s.
34 Nukonde'a-ia andɨu, n-xenu
ini-ia, te n-xia'an-ia:
—¡Efata! (Tnu'u juini kachi: ¡Na
najaan do'o-s!)
35 Hora ijan ni n-ndva'a-s.
N-teku-s te n-ndva'a yaa-s, te
kaxi n-naja'an-s. 36 Te n-ta'u tniu
Jesús xa maxku najani koio ñayiu
jan nax n-kuu. N-ta'u tniu-ia xa
maxku ja'an koio-i, ko kue'e ka
n-ka ja'an-i. 37 N-ka yu'u-i te n-ka
kuvete-i. N-ka xia'an nuu tna'a-i:
—Va'a kida-ia ntdaa. Kida-ia xa
nukonini ñayiu do'o, te kida-ia xa
naja'an ñayiu ñatu ja'an.

8

N-kida Jesús xa n-xaxi koon mil ñayiu

(Mt. 15:32-39)

1 Kɨu ijan n-ka taka kue'e xa kue'e
ñayiu nuu tuu Jesús. Te ña tuu
nax kax koio-i io. N-kana Jesús se
dakua'a-ia, te n-xia'an-ia:
2 —Kundau ini-r ñayiu ya'a. Xá
n-kuu uni kɨu xtuu-i xi'in-ro ya'a,
te ña tuu nax kax koio-i io. 3 Nux
tunda'a-r-yɨ nu'u koio-i ve'e-i, te
ma kaxi-i, te kuita koio-i doko ichi,
chi dava-i yo xika vaxi-i.
4 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—¿Ndexu ni'i-ro tila xa kax
koio-i?, chi ñayo ñayiu io ya'a.
5 N-xijan tnu'u-ia:
—¿Nada tila io?
N-ka ja'an-s:
—Uxa.
6 N-ta'u tniu-ia xa na nkoo koio
ñayiu nuu ñu'u ijan. N-tnɨɨ-ia
uxa tila jan, te n-xia'an-ia xa
n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u
dava-ia tila, te n-xia'an-ia nuu se
dakua'a-ia, xa na dakee xio-s, xa
kax koio ñayiu. N-ka dakee xio-s tila
nuu ntdaa ñayiu jan. 7 Dɨuni n-xio
uni koon chaka kuechi. N-xia'an
Jesús xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux,
te n-ja'an-ia xa na dakee xio-s
chaka tuku. 8 Te va'a n-ka xaxi
ntdaa ñayiu jan. Te n-ka naje'en se
dakua'a-ia pedazu ndoo ka. Uxa
yɨka na'nu n-ka dachitu-s. 9 Te
naxa koon mil ñayiu n-ka xaxi kɨu
ijan. Te n-tunda'a Jesús ñayiu jan
juan nu'u koio-i ve'e-i. 10 Te n-keé
mee-ia xi'in se dakua'a-ia barcu, te
n-ka xee-s distrito Dalmanuta.

Se fariseu, n-ka juini-s xa kada Jesús ɨɨn milagru

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 Te ijan n-ka xee se fariseu,
te n-ka kixe'e-s xa jantna'a tnu'u-s
xi'in Jesús. N-ka juini-s xa kada-ia
ɨɨn milagru, ɨɨn seña vaxi nde andɨu.
Ka xitotnuni-s-ia. 12 N-xenu ini-ia,
te n-ja'an-ia:
—¿Nax kuu xa ka xijan ñayiu ya'a
ɨɨn milagru? Xandaa kuu xa ja'an-r.
Nuu ñayiu ya'a, ma dande'a-r-yɨ ni
ɨɨn.
13 Te n-dandoo-ia se fariseu
jan. Łnka vuelta n-keé-ia barcu, te
n-xee-ia nde ɨnka lado yu'u ndute
ka'nu jan.

Xa ka kida se fariseu

(Mt. 16:5-12)

14 Te n-ka ndunaa se dakua'a-ia
xa kane'e-s tila jɨ'ɨn. Idini tila ne'e-s
xiti barcu jan. 15 Te n-ta'u tniu
Jesús:
—Koo koio cuedado. Ñatu
xiniñu'u levadura se fariseu, ni
levadura se kunxa'nu ka Herodes.
16 Te n-ka ja'an-s nuu ɨɨn-s nuu
ɨnka-s:
—Du'a ja'an-ia xaxe'e xa ña tuu
na tila ne'e-ro.
17 Te n-teku Jesús nax n-ka
ja'an-s, te n-xia'an-ia:
—¿Nax kuu xa ka ndatnu'u-n xa
ña tuu na tila ne'e-n? ¿Ta kutnuni
ka ini-n a? ¿Ñatu juini-n xa kutnuni
ini-n? 18 ¿Io nduchi nuu-n, ko ña
xnde'a va'a-n a? ¿Io do'o-n, ko ña
xnini va'a-n a? ¿Ñatu xna'a-n nax
n-kuu a? 19 Na n-ta'u dava-r o'on
tila, na n-ka xaxi o'on mil seyɨɨ, te,
¿nada yɨka n-chitu pedazu ndoo ka
n-ka nakueka-n?
N-ka ja'an-s:
—Uxi uu.
20 —Te na n-ta'u dava-r uxa tila,
na n-ka xaxi koon mil ñayiu, te,
¿nada yɨka n-chitu pedazu ndoo ka
n-ka nakueka-n?
N-ka ja'an-s:
—Uxa.
21 N-xia'an-ia nuu-s:
—Te dani, ¿ta ña'a ka kutnuni
ini-n a?

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa ñuu nani Betsaida

22 Te ijan n-ka xee-s ñuu nani
Betsaida. Ijan xndeka ñayiu ɨɨn se
kuaa nuu tuu Jesús. N-ka xijan-i-ia
xa tenee-ia nda'a-ia nduchi nuu-s.
23 N-tnɨɨ-ia nda'a-s, te ndeka-ia-s
jua'an nde yuñuu. Ijan n-xajan-ia
dɨɨ-ia nduchi nuu-s, te n-tenee-ia
nda'a-ia nuu-s. N-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Nukonde'a-n ita'u a?
24 Nde'a-s, te n-ja'an-s:
—Nde'a-da seyɨɨ. Ná xndaa
yutnu xndaa-s, ko ka xikonuu-s.
25 Ɨnka vuelta n-tenee-ia nda'a-ia
nduchi nuu-s, te n-kida-ia xa
nukonde'a-s. N-ndva'a-s, te
nukonde'a kaxi-s ntdaa, nde xika.
26 N-tunda'a-ia-s xa nu'u-s ve'e-s.
N-xia'an-ia:
—Maxku ndɨu-n ñuu katuu ya'a
vitna. Maxku najani-n nuu ni ɨɨn
ñayiu ya'a nax n-kuu.

N-ja'an Spedru xa Jesús kuu Ia n-tunda'a Ianyuux
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Te n-kee Jesús xi'in se
dakua'a-ia jua'an-ia ntdaa ñuu
kuechi xndatuu yatni Cesarea
Filipo. Ichi ijan n-xijan tnu'u-ia se
dakua'a-ia:
—¿Ndese kuu-r ka ja'an ñayiu?
28 N-ka ja'an-s:
—Ka ja'an-i xa Sua Bautista
kuu-n. Ka ja'an ɨnka ñayiu xa Elías
kuu-n. Te ɨnka-i ka ja'an xa ɨɨn se
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
xá n-kuu kue'e kuia kuu-n.
29 N-xijan tnu'u-ia:
—Te mee-n, ¿ndese kuu-r ka ja'an
mee-n?
N-xia'an Spedru:
—Ndixi kuu Cristu. Ia n-tunda'a
Ianyuux kuu-n.
30 N-ta'u tniu-ia nuu-s xa maxku
ja'an koio-s nuu ni ɨɨn ñayiu jundu
kuu-ia.

N-xio xa kuú Jesús
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Te n-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-s
xa Se kuu ñani tna'a ñayiu, io
xa kue'e vida ya'a-s. N-ja'an-ia
xa ma jandixa ña'a sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel. Ni dutu
ka taxnuni, ni se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, ma
jandixa ña'a koio-s. N-ja'an-ia
xa ka'ni ña'a koio-s, te nuu uni
kɨu nandoto-ia. 32 Kaxi n-ja'an-ia.
Xijan kuu xa n-kee dɨɨn Spedru
xi'in-ia jua'an-s, te n-kixe'e-s xa
kudeen-s nuu-ia, chi ña n-juini-s xa
du'a koo. 33 Ko n-nkonenuu Jesús
te n-nukonde'a-ia se dakua'a-ia,
te n-kudeen-ia nuu Spedru.
N-xia'an-ia:
—¡Xiko juiin, Satanás! Ñatu
chinuu-n xa juini Ianyuux. Diko
ni xa xani ini seyɨɨ xani ini mee-n
vitna.

34 N-kana-ia kue'e ñayiu jan xi'in
se dakua'a-ia, te n-xia'an-ia:
—Ɨin seyɨɨ, nux juini-s xa kun-
duu-s xi'in mee-r, ma kua'a kada-s
xa juini mee-s. Kuu ná kuu xa
doko-s curuxi nuu kuú-s. Io xa
kande ini-s xa juini mee-s, xa
kada-s ná kida mee-r. 35 Dava'a nga
ñayiu juini xa kada-i xa juini mee-i,
ma kutuu va'a-i. Ko nux kande
ini-i xa juini mee-i, xa jandixa
ña'a-i mee-r te juña tnu'u-i tnu'u
va'a Ianyuux nuu ñayiu, te kutuu
va'a-i. 36 Chi, ¿nax va'a nux ni'i
ɨin ñayiu ntdaa xa io ñuñayiu, ko
du'a chiya'u-i ntdaa xa kuu-i xi'in
nde anu-i dakuita-i? 37 Chi, ¿nax
juña'a-i xa najueen-i anu-i? Ña tuu.
38 Ná kuu ñadɨ'ɨ dandoo yɨɨ-ña kuu
ñayiu xtuu vitna. Meni xa u'u ka
kida-i. Ɨin seyɨɨ, nux kujanuu-s
xaxe'e mee-r xi'in tnu'u-r nuu
ñayiu ya'a, te dani kujanuu mee-r
xaxe'e mee-s, hora na ndixi-r xi'in
xa taxnuni Taa-r. Se kuu ñani tna'a
ñayiu kuu-r, te ndixi-r xi'in ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux.

9

1 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Dava
ñayiu nujuiin ya'a, ma kuú-i nde
jini-i xa taxnuni Ianyuux. Jini
koio-i xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia te
taxnuni-ia ñuñayiu.

N-ka xo nde'a se dakua'a Jesús
xadiñu-ia
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Nuu iñu kɨu, ndeka Jesús Spe-
dru xi'in Jacobo xi'in Sua jua'an.
Ndruni ni-s ndeka ña'a-ia jua'an,
nde dɨkɨ yuku dujun. Ijan nɨni
xnde'a-s, te n-nadama Ianyuux
Jesús. Danaa, diñu xa diñu nuu-ia,
te diñu xa diñu ñɨɨ-ia. 3 Ná kaa
yu'a yodo dɨkɨ tnduu kaa da'ma-ia.
Kuixi xa kuixi, te diñu xa diñu. Ña
tuu ni ɨin xa kɨyɨ ná kɨyɨ da'ma-ia
hora ijan. 4 Danaa, n-nujuiin
ndi Elías xi'in ndi Moisés ijan.
Ndatnu'u-s xi'in Jesús. 5 N-ja'an
Spedru nuu Jesús:
—Maestru, ¡naka va'a xa tuu-ro
ya'a! Na kadava'a koio-da uni
ve'e todo. Ɨin ve'e mee-n, ɨin ve'e
Moisés, ɨin ve'e Elías.
6 Chi ña n-kutnuni ini Spedru
nax n-ja'an-s, chi yo n-ka yu'u-s,
ndruni-s. 7 Ijan nuu vikó, te
n-chida'u ña'a vikó jan ntdaa-s. Xiti
vikó jan n-ka teku-s tnu'u:
—Se ya'a kuu Da'ya mani-r.
Kunini koio-n nax ja'an-s.
8 Hora ijan ni n-ka xo nde'a-s
nitu'u lado ijan, ko ña n-ka xini
ka-s ni Elías ni Moisés. Menga Jesús
nujuiin xi'in-s ijan.
9 Nɨni ka nuu-s yuku, te n-ta'u
tniu-ia xa maxku najani-s ni ɨin
nuu ñayiu nax n-ka xini-s. Nde na
ya'a xa nandoto Se kuu ñani tna'a
ñayiu, dada najani koio-s ntdaa xa
n-ka xini-s. 10 Xijan kuu xa ña n-ka
ja'an-s ni ɨin. Diko ni n-xijan tnu'u
tna'a-s nax juini kachi xa kuú-ia te
nandoto-ia. 11 N-ka xijan tnu'u-s
Jesús:
—¿Nakuenda ka ja'an se tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés xa io xa
ki'na ka Elías ndixi?
12 N-xia'an-ia:
—Xandaa kuu xa ki'na ka ndixi
Elías xa ndadava'a-s ntdaa. Te ja'an
tnu'u Ianyuux xa kue'e vida ya'a Se
kuu ñani tna'a ñayiu, te ja'an ñayiu
xa ña ndoñu'u ña'a-i. 13 Ko ja'an-r
nuu mee-n xa xá n-ndixi Elías. Te
n-ka kida ñayiu Elías ntdaa xa n-ka
juini mee-i. Nani yodotnuni tnu'u
Ianyuux, dani n-ka kida-i-sɨ.

N-ndadava'a Jesús ɨin seluchi
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Juan nu'u Jesús xi'in ndruni se
dakua'a-ia, nde nuu xtuu dava ka
se dakua'a-ia. Ijan n-ka xini-s kue'e
xa kue'e ñayiu naduku nduu nuu-s.
Se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, n-ka jantna'a tnu'u-s xi'in
se dakua'a Jesús. 15 Na n-ka xini
ñayiu jan Jesús, te n-ka yu'u-i.
N-ka kendava-i jua'an-i nuu-ia,
te n-ka ja'an-i xa vanga takuu-ia.
16 N-xijan tnu'u-ia-i:

—¿Nax ka jantna'a tnu'u-n xi'in-s?
17 Te ɨɨn se nujuiin me'ñu ñayiu
jan n-ja'an:
—Maestru, ndeka-da da'ya yɨɨ-da
vaxi nuu-n. Ñu'u ña'a tachi u'u,
te ña ja'an-s. 18 Dava'a nga nuu
tnɨɨ ña'a-i, te dajane ña'a-i nuu ñu'u.
Xido t-iñu yu'u-s, te xax ndodo
tna'a nu'u-s, te nde'e nduyutnu-s.
Xá n-xijan-da nuu se dakua'a-n xa
kine'e-s-yɨ, ko ña n-ka kua'a-s.
19 N-ja'an Jesús:
—Ñayiu ña jandixa ka kuu-n.
¿Nada ka kɨu io xa kutuu-r xi'in-n?
¿Nada ka kɨu io xa kundetu kuee-r
xaxe'e-n?
N-xia'an-ia nuu taa seluchi jan:
—Taxi-s.
20 Te ndeka-s seluchi nuu-ia.
Hora n-xini tachi u'u Jesús, loko
nde'e n-daxiyɨ'ɨ-i-sɨ. N-ndua
seluchi nuu ñu'u, te n-tuni'na-s, te
n-xido t-iñu yu'u-s. 21 N-xijan tnu'u
Jesús taa seluchi jan:
—¿Nada kuia n-kuu ku'u-s kue'e
ya'a?
N-ja'an taa seluchi:
—Nde na luchi-s. 22 Kue'e vuelta
n-dajane ña'a-i nuu ñu'u koko a
nuu ndute, xa ka'ni ña'a-i. Ko nux
kua'a-n, chindee ña'a-n xaxe'e-s.
Kundau ini ña'a-n, mee-da xi'in
mee-s.
23 N-xia'an Jesús:
—Nux kua'a-n xa jandixa-n. Nuu
ñayiu jandixa Ianyuux, kua'a-ia xa
kada-ia ntdaa.
24 N-kana taa seluchi jan:
—¡Jandixa-da! Chindee ña'a-n xa
na jandixa ka-da.
25 N-xini Jesús xa ka taka kue'e xa
kue'e ka ñayiu ijan, te n-kudeen-ia
nuu tachi u'u jan. N-ja'an-ia:
—Tachi u'u do'o, tachi u'u ña
ja'an, ta'u tniu ña'a mee-r. ¡Ta kee
seluchi de! Te maxku ndɨu ka-n-sɨ.
26 N-kana xee tachi u'u jan, te
n-kida-i xa n-xiyɨ'ɨ ka seluchi, te
n-kee-i. Katuu seluchi ná katuu
ndɨyɨ, te n-ka ja'an kue'e ñayiu
jan xa n-xi'í-s. 27 Ko n-tnɨɨ Jesús
nda'a-s, te n-ndone'e-ia-s. Ijan
n-ndojuiin-s.
28 Ijan dada n-kɨu Jesús ve'e, te
n-ka xijan tnu'u se dakua'a-ia:
—¿Nakuenda ña n-ka kua'a-da xa
kine'e-da tachi u'u seluchi jan?
29 N-xia'an-ia:
—U'u kuu xa kine'e koio-n tachi
u'u ya'a. Io xa kajan ta'u-n, te
ma kaxi-n xa kune'e ii-n, dada
ndaku-n.

Vuelta kuu uu n-ja'an Jesús xa io xa kuú-ia
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Ijan n-kee-ia xi'in se
dakua'a-ia, te n-ya'a-ia xi'in-s dis-
trito Galilea. Te ña n-juini-ia xa jini
ña'a ñayiu ijan. 31 Chi n-dakua'a-ia
se dakua'a-ia. N-xia'an-ia:
—Ɨɨn seyɨɨ, diko-s Se kuu ñani
tna'a ñayiu nuu se ka'ni-s. Ka'ni
koio-s-sɨ, te nuu uni kɨu nandoto-s.
32 Ko se dakua'a-ia, ña n-ka kut-
nuni ini-s tnu'u-ia. Te n-ka yu'u-s
xa kajan tnu'u-s-ia.

Se dakua'a Jesús, n-ka jantna'a tnu'u-s ndeda ɨɨn-s kunxa'nu ka
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 N-xee-ia xi'in-s ñuu nani Ca-
pernaum. Na n-xo tuu-ia ve'e,
n-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Nax n-ka jantna'a tnu'u-n
ichi?
34 Ko ña n-ka ja'an-s ni ɨɨn. Chi
ichi n-ka jantna'a tnu'u-s ndeda
mee-s kunxa'nu ka. 35 N-nukoo
Jesús ijan, te n-kana-ia n-uxi uu se
dakua'a-ia, te n-xia'an-ia-s:
—Ɨɨn ñayiu, nux juini-i xa
kunxa'nu ka-i, io xa ku kuu-i ná
kuu ñayiu ndijun da'u ni nga nuu
ntdaa ñayiu. Io xa junukuechi-i
nuu ntdaa ñayiu.
36 N-tnɨɨ Jesús nda'a ɨɨn seluchi
nujuiin ijan. N-xantuu-ia-s
me'ñu ntdaa-s, te n-nundee-ia-s.
N-ja'an-ia:
37 —Ɨɨn ñayiu, nux kueka va'a-i
idini seluchi, kuu ná kuu seluchi
ya'a, xaxe'e mee-r, dani kueka ña'a
va'a-i mee-r tuku. Te nux kueka

va'a-i mee-r, dani kueka va'a-i Ia
n-tunda'a ña'a mee-r vaxi.

N-ja'an Jesús: "Ɨɨn seyɨɨ, nux ña
xini u'u ña'a-s, dani chindee ña'a-s"
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 N-xia'an Sua:
—Maestru, n-ka xini-da ɨɨn se
kine'e tachi u'u ñu'u anu ñayiu.
N-ja'an-s xa kine'e-s-yɨ xi'in xa
taxnuni mee-n, ko ña kunduu-s
xi'in-ro. N-ka ta'u tniu-da-s xa
maxku du'a kada ka-s, chi ña
kunduu-s xi'in-ro.
39 Ko n-ja'an Jesús:
—Maxku ja'an ka-n xa maxku
kada-s. Chi ɨɨn seyɨɨ, nux kada-s
milagru xi'in xa taxnuni mee-r, te
dada ma kua'a-s xa yachi kui'a
ja'an ña'a-s mee-r. 40 Chi ɨɨn seyɨɨ,
nux ña xini u'u ña'a-s, dani chindee
ña'a-s. 41 Dava'a nga ñayiu taxi ɨɨn
yaxi ndute mee-n, xaxe'e mee-r, te
chiya'u-r-yɨ. Xandaa kuu xa ja'an-r.
Nux taxi-i idini yaxi ndute na ko'o
mee-n xaxe'e xa kunduu-n xi'in
Cristu, nuncas ma kuita xa ni'i-i
ta'u-i.

"Maxku kada koio ka-n xa u'u"
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 'Ɨɨn seluchi jandixa ña'a mee-r,
nux kada ɨɨn ñayIu xa kada-s
kuechi, te va'a ka xa n-ka dakeé
seyɨɨ ñayiu jan nuu ndute ka'nu
n-kuu. Va'a ka xaxe'e ñayiu jan
nux ɨɨn yodo molinu, ɨɨn yodo yo
vee, ñu'u dujun-i, te dakeé koio-s-yɨ
nuu ndute ka'nu, te kuú-i n-kuu.
43 Nux na kada nda'a-n xa kada-n
kuechi, ka'nde-n. Va'a ka xaxe'e-n
xa idini nda'a-n koo, te kɨu-n nuu
kutuu va'a-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, dada
xa io nduu nda'a-n, te jɨ'ɨn-n andea
nuu ñu'u koko nuncas ma nda'va.
44 Andea ma kuú tndaku ka xaxi
kuñu ñayiu, te nuncas ma nda'va
ñu'u. 45 Nux na kada xe'e-n xa
kada-n kuechi, ka'nde-n. Va'a ka
xaxe'e-n, xa idini xe'e-n koo, te
kɨu-n nuu kutuu va'a-n kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ, dada xa io nduu xe'e-n
te dakeé ña'a-ia andea nuu ñu'u
koko nuncas ma nda'va. 46 Andea
ma kuú tndaku ka xaxi kuñu ñayiu,
te nuncas ma nda'va ñu'u. 47 Nux
na kada nduchi nuu-n xa kada-n
kuechi, tava-n. Va'a ka xaxe'e-n,
xa idini nduchi nuu-n koo, te kɨu-n
nuu taxnuni Ianyuux, dada xa
io nduu nduchi nuu-n te dakeé
ña'a-ia andea. 48 Andea ma kuú
tndaku ka xaxi kuñu ñayiu, te
nuncas ma nda'va ñu'u.
49 'Chi'i-ro ñɨɨ́ ntdaa xa doko-ro
nuu Ianyuux. Ná kuu ñɨɨ́ jan
kuu xa kue'e vida ya'a-n ñuñayiu
ya'a. Dɨuni ná kuu ñu'u koko, kuu
xa kue'e vida ya'a koio-n ñuñayiu
ya'a. 50 Ná kuu ñɨɨ́ kuu mee-n.
Va'a xiniñu'u ñɨɨ́. Ko nux ñatuka
ede, ¿nax kada-n xa nduu ede ɨnka
vuelta? Xijan kuu xa, io xa ku
kuu koio mee-n ná kuu ñɨɨ́ va'a, ñɨɨ́
ede, nɨni xtuu-n ñuñayiu ya'a. Io xa
kutuu mani-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.

10

Maxku kada ni ɨɨn ñayiu xa dan-
doo tna'a ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ-s
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ijan n-kee Jesús, te n-xee-ia dis-
trito Judea nde ɨnka lado de'va
Jordán. N-ka taka kue'e xa kue'e
ñayiu ijan, te ɨnka vuelta n-kixe'e
Jesús xa dakua'a-ia-i. 2 N-ka kuy-
atni se fariseu, xa kototnuni-s-ia, te
n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Vatuka xa dandoo ɨɨn seyɨɨ
ñadɨ'ɨ-s, a ña'a u?
3 N-xia'an-ia:
—¿Nax n-ta'u tniu Moisés?
4 N-ka xia'an-s:
—N-xejoon Moisés xa kadava'a
ɨɨn seyɨɨ ɨɨn tutu xa dandoo-s ñadɨ'ɨ-s.
5 N-xia'an Jesús:
—Xaxe'e xa unu xee ini-n
n-kidava'a Moisés tnu'u ta'u tniu
ya'a. 6 Ko ki'na nuu, na n-kidava'a
Ianyuux ntdaa xa io, "n-kidava'a-ia
seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ". 7 "Xijan kuu xa
dandoo seyɨɨ taa-s, dɨ'ɨ-s, xa kutuu-s
xi'in ñadɨ'ɨ n-tnunda'a xi'in-s. 8 Te
mee-s xi'in ñadɨ'ɨ-s, nduu-s xi'in-ña,
kuu idini ñayiu. Ñatuka kuu-s uu
ñayiu, chi idini ñayiu n-nduu-s."
9 N-kida Ianyuux xa idini ñayiu ka

kuu-s, te xijan kuu xa maxku kada
ni ɨɨn ñayiu xa dandoo tna'a-s.
10 Łnka vuelta xiti ve'e, n-ka xijan
tnu'u se dakua'a Jesús nax juini
kachi tnu'u n-ja'an-ia.
11 N-xia'an-ia:
—Nux dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s,
te natnunda'a-s xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ,
kida-s kuechi nuu ñadɨ'ɨ ki'na nuu.
12 Te nux dandoo ɨɨn ñadɨ'ɨ yɨɨ-ña,
te natnunda'a-ña xi'in ɨnka seyɨɨ,
dɨuni kida-ña kuechi tuku.

N-ja'an Jesús: "Juejoon koio-n xa kix koio sekuechi, dichi kuechi nuu mee-r"
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Te ijan xndeka ñayiu sekuechi
xi'in dichi kuechi nuu Jesús, xa ka-
jan ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ-s. Ko se
dakua'a-ia n-ka kudeen nuu ñayiu
jan. 14 Na n-xini Jesús nax ka
kida se dakua'a-ia, n-kiti ini-ia.
N-xia'an-ia:
—Juejoon xa na kix na'i
sekuechi, dichi kuechi nuu mee-r,
maxku kudeen ka-n nuu ñayiu de.
Chi ná kuu sekuechi, dichi kuechi
ya'a, da kuu ñayiu kutuu va'a nuu
taxnuni Ianyuux. 15 Xandaa kuu
xa ja'an-r. Io xa ku kuu koio ñayiu
ná kuu sekuechi, dichi kuechi ya'a.
Ndeda ɨɨn ñayiu ma juejoon xa
taxnuni Ianyuux anu-i, nuncas
ma kua'a-i xa kutuu va'a-i xi'in
Ianyuux.
16 N-nundee-ia sekuechi xi'in
dichi kuechi jan, te n-xajan ndodo
nda'a-ia dɨkɨ-s, te n-xia'an-ia:
—Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a koio-n ntdaa-n.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se kuika
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Na n-kee Jesús xa jɨ'ɨn-ia, te
xino ɨɨn seyɨɨ vaxi ichi ijan. N-xe
juiin xiti-s nuu Jesús, te n-xijan
tnu'u-s:
—Maestru va'a, ¿nax kada-da xa
ni'i-da xa kutuu-da xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ?
18 N-xia'an Jesús:
—¿Nakuenda ja'an-n xa va'a
mee-r? Ni ɨɨn ñayiu ña va'a. Idini
Ianyuux va'a. 19 Va'a xini-n tnu'u
n-ta'u tniu Moisés: "Maxku ka'ni-n
ndɨyɨ. Maxku dandoo-n ñadɨ'ɨ-n
xa kidi-n xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ. Maxku
du'u-n. Maxku tekuechi-n ñayiu
tnu'u ña ndaa. Maxku danda'u-n
ñayiu. Koo xañu'u nuu taa-n, nuu
dɨ'ɨ-n."
20 N-xia'an-s:
—Maestru, ntdaa xa'a kida-da
nde na luchi-da.
21 Nde'a Jesús se ijan, te
n-xemani-ia-s, te n-ja'an-ia:
—Idinga xa io xa kada-n. Jua'an,
te diko-n ntdaa xaxii-n, te juña'a-n
nuu ñayiu kunda'u. Te ni'i-n xa
va'a ka andɨu. Ne'e, te doko-n
curuxi, ná doko ɨɨn seyɨɨ curuxi-s
xa kuitakaa-s, te kunduu-n xi'in
mee-r.
22 Ko se ijan, na n-teku-s tnu'u
Jesús, te yo n-kuko'yo ini-s. Tnau
ini-s jua'an-s, chi kue'e xaxii-s io.
23 Nde'a Jesús nuu ntdaa se
dakua'a-ia xtuu ijan, te n-xia'an-ia:
—Naka u'u kua'a se kuika xa
xee-s nuu taxnuni Ianyuux.
24 Te n-ka yu'u se dakua'a-ia
xaxe'e tnu'u-ia. Łnka vuelta
n-ja'an-ia:
—Da'ya-r, naka u'u kua'a ñayiu
neva'a kue'e xaxii-i, xa kɨu-i nde
nuu taxnuni Ianyuux. 25 Yo u'u xa
ya'a kɨtɨ nani camello yau yɨkɨ kiku,
ko u'u ka xa kɨu ɨɨn se kuika nde
nuu taxnuni Ianyuux.
26 Loko n-ka yu'u se dakua'a-ia.
N-ka xijan tnu'u tna'a-s:
—Xijan kuu xa, ¿jundu kua'a xa
dakaku-i mee-i, xa ma jɨ'ɨn-i andea?
27 N-nukonde'a Jesús se ijan, te
n-xia'an-ia:
—Meni mee ñayiu, ña kua'a-i xa
dakaku-i mee-i, ko Ianyuux, joon,
kua'a-ia xa dakaku-ia-i. Chi ntdaa
xa kua'a Ianyuux xa kada-ia.
28 N-kixe'e Spedru xa ja'an-s
nuu-ia:
—Mee-da, n-ka dandoo-da nt-
daa, xa kunduu-da xi'in mee-n.
29 N-xia'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨin seyɨɨ, nux n-dandoo-s ve'e-s a ñani-s a ku'a-s a dɨ'ɨ-s a taa-s a ñadɨ'ɨ-s a da'ya-s a xaxii-s, xaxe'e mee-r xi'in xaxe'e tnu'u Ianyuux, te kue'e ka natnɨɨ-s. 30 Nde ɨin cientu ka ve'e, ñani-s, ku'a-s, dɨ'ɨ-s, da'ya-s, xaxii-s natnɨɨ-s, juini ka kida u'u ña'a ñayiu mee-s. Antecas xa ndixi mee-r, natnɨɨ-s ntdaa xijan, te na ndixi-r, kutuu va'a-s xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 31 Kue'e ñayiu xndodo nuu vitna, ko kɨu ijan dɨu-i nukuitandi-jun koio. Te ñayiu xndijun koio vitna, dɨu-i nujuindodo nuu koio kɨu ijan.

Vuelta kuu uni n-ja'an Jesús xa io xa kuú-s
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Te ka xika Jesús xi'in se dakua'a-ia jua'an ichi xe xee nde ñuu Jerusalén. Ndodo nuu Jesús, te n-ka yu'u se dakua'a-ia. Xndijun-s-ia, te n-ka yu'u-s. Ɨnka vuelta ndeka dɨɨn-ia n-uxi uu se dakua'a-ia jua'an, te n-kixe'e-ia xa ja'an-ia nuu-s nax ya'a-ia. 33 N-xia'an-ia:

—Vitna, jɨn xee-ro Jerusalén, te diko ɨin seyɨɨ Se kuu ñani tna'a ñayiu, nuu dutu ka taxnuni, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés. Ta'u tniu koio-s xa kuú Se kuu ñani tna'a ñayiu, te kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. 34 Kada koio ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel xa januu, te tudɨɨ ña'a koio-i. Chirrión ñɨɨ janña'a-i, te ka'ni ña'a-i. Ko nuu uni kɨu, nandoto-s.

Jacobo xi'in Sua, n-xijan-s xamani Jesús
(Mt. 20:20-28)

35 Ijan dada, n-ka kuyatni Jacobo xi'in Sua nuu Jesús. Da'ya yɨɨ Zebedeo ka kuu-s. Te n-ka ja'an-s:

—Maestru, ka juini-da xa kada ña'a-n dava'a nga xa kajan-da nuu-n.

36 N-xia'an-ia:

—¿Nax ka juini-n xa kada-r xaxe'e-n?

37 N-ka ja'an-s:

—Juejoon-n xa ɨin-da nkoo nda'a kua'a-n, te ɨnka-da nkoo nda'a datni-n, hora na taxnuni-n.

38 N-xia'an-ia:

—Ña ka kutnuni ini-n nax ka xijan-n. ¿Kua'a-n xa kue'e vida ya'a koio mee-n, ná kue'e vida ya'a mee-r a? Xa kue'e vida ya'a mee-r, kuu ná kuu xa ko'o-r ɨin taxa ñu'u ɨin xa yo nde'e ua. Kuu ná kuu xa dajuendute ña'a se diko ña'a. ¿Kua'a-n xa kundee ini mee-n, nux du'a koo a?

39 N-ka xia'an-s:

—Joon, kua'a-da.

N-xia'an Jesús nuu-s:

—Xandaa kuu xa kue'e vida ya'a koio mee-n, ná kue'e vida ya'a mee-r. Nani kada ña'a koio-s mee-r, dani kada ña'a koio-s mee-n. Kuu ná kuu xa kada koio-s xa ko'o-n ɨin xa ua, te kuu ná kuu xa dajuendute ña'a koio-s mee-n tuku. 40 Ko ma ja'an mee-r jundu nkoo nda'a kua'a-r, te jundu nkoo nda'a datni-r. Ntdaa xá io tu'a, te mee Taa-r ja'an jundu nkoo ijan.

41 Na n-ka teku uxi ka-s nax n-ka xijan Jacobo xi'in Sua nuu Jesús, te n-ka kixe'e-s xa kiti ini-s nuu-s. 42 N-kana Jesús uxi ka se ijan xa xee koio-s nuu-ia, te n-xia'an-ia:

—Xini-n nax ka kida se taxnuni nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Io xa koo koio ntdaa ñayiu xañu'u nuu-s. Ka kunuu-s nuu ñayiu. Se kunxa'nu ka ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, yo nde'e ka ta'u tniu-s nuu ñayiu. 43 Ko mee-n, maxku du'a kada koio-n. Ndeda ɨin-n juini xa kunxa'nu ka-n, io xa junukuechi-n nuu ntdaa-n. 44 Ndeda ɨin-n juini xa juindodo nuu-n nuu ntdaa-n, io xa kadatniu du'a-n nuu dava ka-n. 45 Nde Se kuu ñani tna'a ñayiu, ña n-kixee-s xa junukuechi ñayiu nuu mee-s. Chi n-kixee-s xa junukuechi mee-s nuu ñayiu. N-kixee-s xa chiya'u-s kuechi ñayiu. Kuú mee-s, xa maxku kuú koio ñayiu xi'in kuechi-i.

N-ndadava'a Jesús se kuaa nani Bartimeo
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Ijan n-kee-ia, te n-xee-ia xi'in se dakua'a-ia ñuu nani Jericó. Ijan n-ndee-ia xi'in se dakua'a-ia, te kue'e xa kue'e ñayiu. Ɨin xio ichi ijan nukoo ɨin seyɨ nani Bartimeo. Da'ya yɨ Timoteo kuu-s. Se kuaa kuu-s, te xijan nda'u-s ñayiu ka ya'a ichi ijan. 47 Na n-teku-s xa ya'a Jesús, se Nazaret, ichi ijan, n-kixe'e-s xa kana xee-s. N-ja'an-s:

—¡Jesús, da'ya dana se kunxa'nu ka David, kundau ini ña'a-n!

48 N-ka kudeen kue'e ñayiu jan nuu-s, xa maxku kana ka-s, ko ni'i ka n-kana xee-s:

—¡Da'ya dana se kunxa'nu ka David, kundau ini ña'a-n!

49 Nujuiin Jesús, n-xia'an-ia:

—Kana-s, na kixi-s.

N-ka kana-s se kuaa. N-ka ja'an-s:

—Koo ka'nu anu-n. Chi kana ña'a-ia mee-n.

50 N-dajane-s doo-s, te tunga n-ndojuiin-s, xa xee-s nuu Jesús. 51 N-ja'an Jesús nuu-s:

—¿Nax juini-n xa kada-r xaxe'e-n?

N-xia'an se kuaa:

—Maestru, juini-da xa nukonde'a-da.

52 N-xia'an Jesús nuu-s:

—Juan nu'u ve'e-n. Xaxe'e xa jandixa ña'a-n, n-ndva'a-n vitna.

Hora ijan ni n-nukonde'a-s, te n-xe kuitandijun-s Jesús jua'an ichi.

11

N-kɨu Jesús ñuu nani Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Te n-kuyatni Jesús, xi'in se dakua'a-ia, ñuu Jerusalén. N-xee-ia xi'in-s ñuu nani Betfagé xi'in ñuu nani Betania. Ñuu jan katuu ndi'i xe'e Yuku Yutnu Olivo. Ijan n-tunda'a Jesús uu se dakua'a-ia jua'an-s. 2 N-ja'an-ia:

—Jua'an koio ñuu katuu ichi jɨ'ɨn-ro. Hora na kɨu-n ñuu ijan, te jini-n ɨin burru luchi ndijun ijan. Ni ɨin ñayiu ta kodo ka-tɨ. Ndaxi-n-tɨ, te kandeka-n-tɨ kixi. 3 Nux xijan tnu'u ñayiu jan nakuenda ndaxi-n-tɨ, te ja'an-n xa Xto'o-n ndoñu'u-tɨ te ma kukuee-ia xa natunda'a-ia-tɨ.

4 Jua'an-s, te n-nani'i-s ɨin burru luchi ndijun yatni ye'e ijan. Nujuiin-tɨ ichi yata ve'e. N-ka nandaxi-s-tɨ.

5 Dava ñayiu xnii ijan, n-ka xijan tnu'u-i:

—¿Nakuenda ka ndaxi-n burru de? ¿Nax ka kida-n?

6 N-ka ja'an-s nax n-ta'u tniu Jesús, te n-ka xejoon-i xa kandeka-s-tɨ jɨ'ɨn. 7 Xndeka-s-tɨ jua'an nuu Jesús. N-ka xajan-s doo-s yata-tɨ, te n-yodo-ia-tɨ. 8 Te kue'e ñayiu, n-ka xajan-i doo-i ichi nuu n-xika-ia. Dava-i n-xa'nde nda'a yutnu kuii, te n-ka xajan-i-tnu nuu ichi. Du'a n-ka xio-i xañu'u nuu Jesús.

9 Xee n-ka kana ñayiu xndodo nuu nuu Jesús. Te dɨuni xee n-kana ñayiu xndijun Jesús. N-ka ja'an-i:

—¡Hosanna! ¡Na kada Ianyuux xa kutuu va'a se vaxi ya'a! ¡Xɨ'in xa taxnuni Ianyuux vaxi-s! 10 ¡Na kada Ianyuux xa taxnuni se vaxi ya'a, ná n-taxnuni taxa'nu tnetnu-ro David! ¡Hosanna! ¡Na kuta'u-ro Ianyuux!

11 N-kɨu Jesús Jerusalén, te n-kɨu-ia veñu'u. N-xini-ia ntdaa xa io ijan, te xá vax kunee. Xijan kuu xa n-kee-ia, jua'an-ia xi'in n-uxi uu se dakua'a-ia ñuu nani Betania.

N-ja'an u'u Jesús nuu yutnu higo
(Mt. 21:18-19)

12 Kɨu kuu uu n-ndee-ia xi'in se dakua'a-ia Betania, te n-kojon-ia. 13 N-xini xika-ia ɨin yutnu higo. Io nda'a kuii-tnu. N-kuyatni-ia-tnu, xa ni'i-ia xavidi-tnu xa kaxi-ia. Na n-xee-ia xe'e yutnu, ña n-ni'i-ia ni ɨin xavidi-tnu. Meni nda'a-tnu

io. Chi ta juun ka nde'a-tnu.
14 N-ja'an-ia nuu yutnu jan:
—Maxku juun ka ni ɨnka xavidi.
Maxku kaxi ka ni ɨɨn ñayiu xavidi-n
niɨkava niɨkuita.
Te n-ka teku se dakua'a-ia nax
n-ja'an-ia.

N-kine'e Jesús se ka xeen xi'in se ka diko
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Na n-naxee-ia xi'in se
dakua'a-ia Jerusalén, n-kɨu-ia
veñu'u ka'nu, te n-kixe'e-ia xa
kine'e-ia se ka xeen xi'in se ka
diko ijan. N-dajane-ia mexa se ka
dama tvini, xi'in silla se ka diko
data. 16 Ña n-xejoon-ia xa ni ɨnka
ñayiu maxku kane'e ndatniu-i ya'a
veñu'u ka'nu. 17 N-kixe'e-ia xa
dakua'a-ia ñayiu ijan. N-xia'an-ia:
—¿Ñadu yodotnuni xa ve'e
Ianyuux kuu ve'e nuu kua'a ntdaa
ñayiu xa kajan ta'u-i nuu-ia u? Ko
mee-n ka kida xa ve'e Ianyuux kuu
ná kuu yau ñadu'u.
18 N-ka tekutnu'u dutu ka
taxnuni, xi'in se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, nax
n-ja'an Jesús, te n-ka nduku-s
mudu xa ka'ni-s-ia. Chi n-ka yu'u-s
nuu-ia, xaxe'e xa n-dakua'a-ia
kue'e xa kue'e ñayiu, te n-ka tna
ini-i tnu'u-ia. 19 Na n-kunee, te
n-kee Jesús, xi'in se dakua'a-ia, ñuu
Jerusalén.

Xá n-yichi yutnu higo
(Mt. 21:20-22)

20 Ne'e datne, n-ka naya'a
ntuku-s nuu nukoo yutnu higo
jan, te n-ka xini-s xa nde yo'o-tnu
n-yichi. 21 N-naja'an Spedru tnu'u
Jesús, te n-xia'an-s-ia:
—¡Maestru, jira! N-kida u'u-n
yutnu higo ya, te n-yichi-tnu.
22 N-ja'an Jesús:
—Io xa jandixa koio-n Ianyuux.
23 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux ja'an
ɨɨn ñayiu nuu yuku ya'a, xa na dita
Ianyuux yuku ya te na dakeé-ia
nuu ndute ka'nu, te du'a koo. Io xa
maxku ja'an-i xi'in anu-i, nux du'a
koo a ña'a. Io xa jandixa-i xa koo
ná n-ja'an-i, te du'a koo. 24 Xijan
kuu xa, ja'an-r xa ntdaa xa xijan
ta'u-n, io xa jandixa-n xa xá n-tnɨɨ-n
xa xijan-n, te tnɨɨ-n. 25 Hora xijan
ta'u-n, io xa taxkanu ini-n ndeda
ɨɨn ñayiu n-kida xa u'u nuu mee-n.
Te dada taxkanu ini ña'a Taa-r,
Ianyuux tuu andɨu, ntdaa kuechi
mee-n. 26 Ko nux ma taxkanu ini
mee-n nuu ñayiu, te ma taxkanu ini
Taa-r, Ianyuux tuu andɨu, kuechi
mee-n tuku.

¿Jundu n-taxnuni xa n-kida Jesús ntdaa xa n-kida-ia?
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Ɨnka vuelta n-naxee Jesús
xi'in se dakua'a-ia Jerusalén.
Xikonuu-ia xiti veñu'u ka'nu. Ijan
n-ka xee dutu ka taxnuni, xi'in se
ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel. 28 N-ka xijan
tnu'u-s-ia:
—¿Jundu n-taxnuni xa kida-n nt-
daa xa kida-n? ¿Jundu xi'in xa tax-
nuni kida-n xa'a?
29 N-ja'an Jesús:
—Dani mee-r, kajan tnu'u ña'a-r
ɨɨn tnu'u. Nux na ja'an koio-n,
te ja'an mee-r jundu n-taxnuni xa
du'a kida-r. 30 —N-xijan tnu'u-ia-s
— ¿Jundu n-tunda'a Sua Bautista?
¿Ianyuux a ñayiu a? Kachitnuña'a-n.
31 Se ijan n-ka kixe'e xa xijan
tnu'u-s:
—Nux ja'an-ro xa n-tunda'a
Ianyuux Sua, te ja'an se ya'a:
"Xijan kuu xa, ¿nax kuu xa ña n-ka
jandixa-n-sɨ?" 32 Ko nux ja'an-ro xa
n-tunda'a seyɨɨ Sua, te, ¿nax koo?
Chi n-ka yu'u-s nuu kue'e xa
kue'e ñayiu xyuku ijan, chi n-ka
jandixa ntdaa ñayiu xa xandaa kuu
xa Sua n-kuu se xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu-i. 33 Xijan kuu xa n-ka
xia'an-s nuu Jesús:
—Ña ka xini-r.
N-ja'an Jesús:
—Dani mee-r, ma ja'an-r jundu
n-taxnuni xa kida-r xa'a.

12

N-ja'an Jesús xa se ka taxnuni nuu ñayiu Israel, n-ka kida-s xa u'u
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Te ijan n-kixe'e Jesús xa ja'an-ia
ɨɨn tnu'u, xa dakua'a-ia ñayiu ijan:
—Łɨn seyɨɨ n-dakeé kue'e
yutnu uva. N-kidava'a-s yu'a
yuú. N-chixaku-s yutnu uva.
N-kidava'a-s ɨɨn pozo ka'nu, nuu
ki'ni-s ndudi uva. Te n-kidava'a-s
ɨɨn ve'e yuú, ɨɨn ve'e dujun, xa
junuu-s yutnu uva ijan.
'N-xajan ndee-s ñu'u yutnu uva
nuu uni koon seyɨɨ, xa kadatniu
koio-s nuu ñu'u-s, te mee-s n-kee-s.
Jua'an-s ɨɨn ñuu xika. 2 Na n-xee
yoo xichi uva, n-tunda'a-s ɨɨn se xi-
nokuechi nuu-s jua'an-s nuu se ka
kidatniu nuu ñu'u-s, xa tnɨɨ-s uva
xa kane'e-s nu'u nuu-s. 3 Ko se
ka kidatniu nuu ñu'u-s, n-ka tnɨɨ-s
se xinokuechi jan. N-ka janña'a-s,
te n-ka nakuijun ña'a-s. Ni ɨɨn xa-
vidi yutnu uva, ña n-tnɨɨ xto'o-tnu.
4 Łɨnka vuelta, n-tunda'a xto'o-tnu
ɨnka se xinokuechi nuu-s nuu se
ñunuu yutnu uva-s. N-ka janña'a-s,
te n-ka ta'u-s dɨkɨ-s. Kui'a n-ka
ja'an-s nuu-s. 5 Łɨnka ntuku se xi-
nokuechi nuu-s, n-tunda'a ntuku-s.
Se ijan, n-ka xa'ni-s. Te kue'e
ɨnka-s. Dava-s n-ka janña'a-s, te
dava-s n-ka xa'ni ña'a-s.
6 'Idinga seyɨɨ n-ndoo xi'in-s.
Da'ya mani-s kuu-s. N-tunda'a-s
da'ya-s, ndijun nga-s jua'an, nuu se
ka kidatniu nuu ñu'u-s. N-ja'an-s:
"Koo koio-s xañu'u nuu da'ya-r."
7 Ko se ka kidatniu nuu ñu'u-s, n-ka
ja'an nuu tna'a mee-s: "Se ya'a vaxi
xa tnɨɨ-s ntdaa xaxii xto'o-ro. ¡Na
jɨ'ɨn-ro! Ka'ni-ro-s, te ndoo mee-ro
xi'in ntdaa xaxii-s." 8 N-ka tnɨɨ
ña'a-s, te n-ka xa'ni ña'a-s. N-ka
dajane-s ndɨyɨ yata yu'a yuú yutnu
uva.
9 Te n-xijan tnu'u Jesús:
—Xijan kuu xa, ¿nax kada xto'o
ñu'u yutnu uva? Jɨ'ɨn-s, te danaa-s
se ka kidatniu nuu ñu'u-s. Juña'a-s
ñu'u yutnu uva nuu ɨnka ñayiu.
10 '¿Ña n-ka ka'u-n tnu'u Ianyuux
a? Yodotnuni tnu'u Ianyuux:
N-ka kidava'a seyɨɨ ɨɨn ve'e.
Łɨn yuú n-ka dajane-s ɨɨn xio.
Ña n-ka kutnuni ini-s xa yuú jan
xá n-kaxí Ianyuux xa kuu yuú ki'na
nuu.
11 Du'a n-kida Ianyuux,
te kuu ná kuu xa nde'a-ro ɨɨn xa vii
ɨɨn xa va'a ka.
12 Te se n-ka teku nax n-ja'an
Jesús, n-ka juini-s xa tnɨɨ-s-ia, ko
n-ka yu'u-s nuu kue'e xa kue'e
ñayiu xyuku ijan. Chi va'a n-ka kut-
nuni ini-s xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a
xaxe'e mee-s. N-ka dandoo-s-ia, te
jua'an-s.

¿Vatuka xa chiya'u-ro tvini impuestu?
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Ijan n-ka tunda'a-s dava se
fariseu xi'in se partido Herodes
nuu tuu Jesús, xa kunini-s tnu'u-ia,
xa tekuechi-s-ia. 14 N-ka xee-s nuu
nujuiin-ia, te n-ka ja'an-s:
—Maestru, ka xini-r xa se ndaa
anu kuu-n, ña yu'u-n ni ɨɨn nuu
ñayiu. Idini tnu'u ja'an-n nuu ntdaa
ñayiu. Tnu'u ndaa dakua'a-n ñayiu
ichi Ianyuux. ¿Vatuka xa chiya'u-ro
tvini impuestu xijan se kuu em-
perador, se nani César, a ña'a u?
¿Juña'a-ro, a ña'a u?
15 Ko xini Jesús xa ɨɨn xa ja'an-s te
ɨnka xa kida-s. N-ja'an-ia:
—¿Nax kuu xa xitotnuni ña'a-n?
Kane'e ɨɨn tvini ne'e, na kunde'a-r.
16 Xne'e-s ɨɨn tvini n-xee nuu-ia.
N-xia'an-ia:
—¿Jundu nuu ndenee nuu tvini
ya'a? ¿Jundu dɨu yodotnuni nuu
tvini ya'a?
N-ka ja'an-s:
—Se kuu emperador, se nani
César.
17 N-ja'an Jesús:
—Najuña'a koio xa kuu xaxii
César nuu César, te najuña'a koio xa
kuu xaxii Ianyuux nuu Ianyuux.
Te n-ka yu'u-s-ia.

Xandaa xa nandoto koio ndɨyɨ
(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Te n-ka xee se saduceu nuu
nujuiin Jesús. Ka ja'an mee-s xa
ma nandoto ndɨyɨ. N-ka xijan
tnu'u-s-ia:
19 —Maestru, n-chidotnuni
Moisés xa ɨɨn seyɨɨ, nux kuú-s te
ndoo ñadɨ'ɨ-s te ñayo da'ya-s io
xi'in-ña, io xa natnunda'a ñani-s
xi'in viuda, xa koo da'ya-s xi'in-ña
xaxe'e ndɨyɨ. 20 Uxa seyɨɨ n-xio. Se
ki'na nuu n-tnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ-s.
N-xi'í-s, te ñayo da'ya-s xi'in-ña
n-xio. 21 N-natnunda'a ñani-s
xi'in-ña, te n-xi'í-s, te dɨuni ñayo
da'ya-s xi'in-ña n-xio. Dani ñani
kuu uni-s. 22 N-uxa-s n-ka tnunda'a
xi'in ñadɨ'ɨ jan, te ni ɨɨn-s ña n-xio
da'ya-s xi'in-ña. Te dada n-xi'í
mee-ña tuku. 23 Xijan kuu xa kɨu
na nandoto ndɨyɨ, ¿ndeda-s ñadɨ'ɨ
kuu-ña? Chi n-tnunda'a-ña xi'in
n-uxa-s.
24 N-xia'an Jesús:
—Ka danda'u-n mee-n. Ñatu
ka kutnuni ini-n nax ja'an tnu'u
Ianyuux. Dani ñatu ka kutnuni
ini-n nanda kuu xa taxnuni
Ianyuux. 25 Na nandoto koio ñayiu,
ma tnunda'a seyɨɨ ni ñadɨ'ɨ. Nani
xtuu ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux tuu andɨu, dani kutuu
koio ñayiu nandoto. 26 Ko xandaa
xakuiti kuu xa nandoto koio
ndɨyɨ. ¿Nuncas ña n-ka ka'u-n nax
n-chidotnuni Moisés a? N-ja'an
Ianyuux nuu Moisés, nuu nukoo
ɨɨn yutnu koko te ña nda'va-tnu.
N-ja'an-ia: "Mee-r kuu Ianyuux
jandixa Abraham, kuu-r Ianyuux
jandixa Isaac, kuu-r Ianyuux
jandixa Jacob." 27 Ianyuux, ña
kuu-ia Ianyuux ndɨyɨ. Chi kuu-ia
Ianyuux ñayiu ndito. Yo kue'e ka
danda'u-n mee-n.

Tnu'u ta'u tniu taxnuni ka
(Mt. 22:34-40)

28 Te nuu Jesús, kuyatni ɨɨn se tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés.
N-teku-s xa ka jantna'a tnu'u-s
xi'in-ia, te n-kutnuni ini-s xa va'a
ja'an-ia. N-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Ndeda tnu'u ta'u tniu taxnuni
ka?
29 N-ja'an Jesús:
—Tnu'u ta'u tniu taxnuni ka
kuu: "Ñayiu Israel, kunini koio-n.
Taa-ro Ianyuux, idini Ianyuux
kuu-ia. 30 Io xa juemani koio-n
Taa-ro Ianyuux. Xi'in nde yɨkɨ-n,
nde tuchi-n, nde xaxtnuni-n, nde
anu-n, juemani koio-n-ia." Xa'a
kuu tnu'u ta'u tniu taxnuni ka.
31 Te du'a ja'an tnu'u ta'u tniu kuu
uu: "Juemani koio-n ñayiu, nani
xemani-n mee-n." Ña tuu ɨnka
tnu'u ta'u tniu taxnuni ka.
32 N-xia'an se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés:
—Io va'a ni, Maestru. Ndaa
ja'an-n xa idini Ianyuux kuu-ia
te ñayo ɨnka Ianyuux io. 33 Ndaa
ja'an-n, xa xi'in nde yɨkɨ-ro, nde
tuchi-ro, nde xaxtnuni-ro, nde
anu-ro, io xa juemani-ro-ia, te io xa
juemani-ro ñayiu, nani xemani-ro
mee-ro. Va'a ka xa jandixa-ro tnu'u
ya'a dada xa teñu'u-ro kɨtɨ doko-ro
nuu Ianyuux. Va'a ka xa jandixa-ro
tnu'u ya'a dada ntdaa xa doko-ro
nuu-ia.
34 Na n-xini Jesús xa n-kutnuni
ini-s tnu'u-ia te va'a n-ja'an-s, te
n-xia'an-ia:
—Vax kuyatni xa xee kɨu xa kɨu
mee-n nuu taxnuni Ianyuux.
Te n-ka yu'u ñayiu xyuku ijan. Ni
ɨɨn se ijan ña n-xijan tnu'u ka-ia.

¿Jundu da'ya kuu Cristu?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Ijan n-dakua'a Jesús ñayiu
xyuku veñu'u ka'nu. N-ja'an-ia:
—Se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, ¿nanda kuu
xa ka ja'an-s xa Cristu, Ia n-tunda'a
Ianyuux, kuu da'ya dana se
kunxa'nu ka nani David? 36 N-kida
Espíritu Ii xa mee David n-ja'an:
N-ja'an Ianyuux nuu Xto'o-da:
"Nkoo ya'a, nda'a kua'a-r,
nde na kada-r xa taxnuni-n nuu
se ka xini u'u ña'a."

37 N-danani David se ijan Xto'o-s.
¿Nanda kuu xa ɨɨn da'ya dana-s kuu
Xto'o-s?
Te kue'e xa kue'e ñayiu xyuku
ijan. N-ka kuvete-i xa n-ka ku-
vete-i, hora n-ka teku-i tnu'u Jesús.

N-ja'an Jesús: "Koo koio-n cuedado nuu se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés"
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Na n-dakua'a Jesús ñayiu ijan,
n-ja'an-ia:
—Koo koio-n cuedado nuu se
ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés. Ka tna ini-s xa kuikonuu-s
jui'na-s da'ma nani, da'ma ni'no
maestru. Nuya'u ka juini-s xa
ntdaa ñayiu na ja'an xañu'u nuu-s.
39 Ka tna ini-s xa ku nukoo-s silla
nuu ka xko nukoo se taxnuni
veñu'u kuechi. Te hora kaxi-s dita
ɨɨn viko, ka tna ini-s xa ku nukoo-s
nuu va'a ka. 40 Ka tnɨɨ nga-s ve'e
ñadɨ'ɨ ka kuu viuda. Te hora ka
xijan ta'u-s, te na'a ka xijan ta'u-s,
xa kani ini koio ñayiu xa yo va'a
xemani-s Ianyuux. Kue'e ka kada
u'u Ianyuux mee-s dada xa kada-ia
ɨnka ñayiu.

Viuda kunda'u
(Lc. 21:1-4)

41 Xiti veñu'u jan nukoo Jesús
yatni nuu katuu xatnu nuu ka
dakeé ñayiu tvini ka doko-i nuu
Ianyuux. Nde'a-ia kue'e ñayiu ka
ya'a ijan. Kue'e se kuika n-ka dakeé
kue'e tvini. 42 Ijan n-xee ɨɨn viuda
yo kunda'u. Mee-ña n-dakeé uu
ni tvini kuechi ka. Yo ita'u tvini
kuu. 43 N-kana Jesús se dakua'a-ia,
te n-xia'an-ia:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Kue'e
ka dakeé viuda ya'a, viuda yo
kunda'u, dada xa n-ka dakeé ntdaa
ñayiu kuika n-ka dakeé kue'e tvini.
44 Mee-i, kue'e tvini xneva'a-i, te
tvini ndoo nga ka dakeé-i. Ko ñadɨ'ɨ
ya'a, ñadɨ'ɨ yo kunda'u, ñatuka nax
neva'a-ña. Ntdaa xa n-xo neva'a-ña
n-dakeé-ña.

13

N-ja'an Jesús xa ma ndoo ka ni ɨɨn yuú veñu'u Jerusalén
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Na n-kee Jesús veñu'u Jerusalén,
te n-ja'an ɨɨn se dakua'a-ia:
—Maestru, ¡kunde'a-n! ¡Naka
na'nu yuú veñu'u ya'a! ¡Naka ka'nu
veñu'u ya'a, te naka vili kaa!
2 N-ja'an Jesús:
—¿Nde'a-n veñu'u ka'nu, veñu'u
vili kaa ya u? Ya'a ma ndoo ka ni ɨɨn
yuú xa kava ndodo tna'a xi'in ɨnka
yuú. Ntdaa jungoio.

Naxa koo antecas xa jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Ijan dada, nukoo-ia dɨkɨ Yuku
Yutnu Olivo, te nde'a ndaa-ia nde
nuu katuu veñu'u Jerusalén. Na'i
ni n-ka xijan tnu'u Spedru xi'in Ja-
cobo xi'in Sua xi'in Ndrixi nuu-ia:
4 —Ja'an-n nakɨu koo tnu'u
n-ja'an-n. Ja'an-n na seña koo, xa
jɨn tna'a ná io ná jua'an tnu'u ya'a.
5 Te n-kixe'e Jesús xa juña
tnu'u-ia nuu-s:
—Koo koio cuedado, xa maxku
danda'u ña'a ni ɨɨn ñayiu. 6 Kixee
kue'e se ja'an xa io xa jandixa
koio-n mee-s. Ja'an koio-s xa Cristu
kuu-s, te du'a koo xa danda'u-s
kue'e ñayiu.
7 'Teku koio-n xa jantna'a ñayiu,
te tekutnu'u koio-n xa jantna'a
ka-i, ko maxku kɨ ini-n, te maxku
yu'u-n. Io xa du'a ya'a, ko ta xi-
nokava ka ntdaa xa io. 8 Jantna'a
koio ñuu xi'in ñuu, se kunxa'nu ka
xi'in se kunxa'nu ka. Koo xa kixi
ñutnaa nde'e. Te kixi tnama, xa
kojon koio ñayiu ñuu xi'in ñuu. Du'a
kixe'e xa kue'e xa kue'e vida ya'a
koio ñayiu ñuñayiu. Kuu ná kuu
xa kixe'e kue'e ñadɨ'ɨ xa u'u kaku
da'ya-ña.
9 'Ko mee-n, koo koio-n cuedado.
Kandeka ña'a koio-s jɨ'ɨn nuu jux-
tixia, te xiti veñu'u kuechi janña'a
koio-s. Xaxe'e mee-r ku nujuiin-n

nuu se taxnuni xi'in se kunxa'nu
ka. Hora ijan, ja'an ndaa-n nuu-s
xaxe'e-r. 10 Du'a koo, chi antecas xa
xinokava ntdaa xa io, te io xa juña
tnu'u koio se jandixa ña'a mee-r
tnu'u va'a Ianyuux nuu ntdaa ñayiu
ñuñayiu. 11 Na kandeka ña'a-s jɨ'ɨn
nuu juxtixia, maxku kɨ ini-n na
tnu'u ja'an-n. Hora ijan ni, dava'a
nga tnu'u taxi Ianyuux, te ja'an-n.
Ñadu mee-n ja'an, chi ja'an Espíritu
Ii. 12 Kandeka ɨɨn seyɨɨ ñani-s jɨ'ɨn
nuu juxtixia, xa ka'ni ña'a koio-s.
Dɨuni kandeka ɨɨn seyɨɨ da'ya mee-s
jɨ'ɨn, xa ka'ni ña'a koio-s. Kuxee ini
koio ñayiu nuu taa-i, nuu dɨ'ɨ-i. Kan-
deka koio ñayiu taa-i, dɨ'ɨ-i jɨ'ɨn nuu
juxtixia, xa ka'ni ña'a koio-s. 13 Jini
u'u ña'a koio ntdaa ñayiu mee-n,
xaxe'e xa jandixa ña'a-n mee-r. Ko
nux kundee ini-n, xa jandixa ña'a
na'i-n mee-r, nde na xee xa kuú-n,
te dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa
ma kuú-n xi'in kuechi-n.

14 'Kunde'a koio-n ɨɨn xa yo
kui'a kaa, ɨɨn xa ñatu ii, nujuiin
xiti veñu'u Jerusalén. Hora ijan
dandoo Ianyuux veñu'u ñayiu
Israel, xa ma kutuu ka-ia xiti
veñu'u ijan. Se n-xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, se nani Daniel,
n-xo kakune'e-s xa du'a koo. Hora
na kunde'a koio-n xa kui'a kaa
nujuiin nuu maxku ku nujuiin,
io xa kunu koio ñayiu xtuu Judea,
jɨ'ɨn-i yuku. (Te ndeda-n ka ka'u
tnu'u yodotnuni ya'a, io xa kutnuni
ini-n tnu'u ya'a.) 15 Te se yodotuu
dɨkɨ ve'e-s, maxku nuu-s xa ndɨu-s
ve'e-s, xa tnɨɨ-s ni ɨɨn. 16 Se kidatniu
nuu ñu'u-s, maxku jɨn nuje'en-s
doo-s. 17 ¡Naka nda'u ñadɨ'ɨ ñu'u
da'ya xi'in ñadɨ'ɨ dakadi da'ya kɨu
ijan! 18 Kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux, xa maxku juun dau nde'e
hora na junu koio-n. 19 Chi kɨu
ijan, kue'e xa kue'e vida ya'a
koio ñayiu. Nde ki'na nuu, na
n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io,
xi'in nde vitna, nuncas ña n-kuu xa
ya'a ñayiu kue'e vida ná ya'a-i kɨu
ijan. Ni ma kada ka Ianyuux ɨnka
vuelta. 20 Nux ña n-xa'nde Xto'o-ro
Ianyuux kɨu ijan n-kuu, te ma kaku
ni ɨɨn ñayiu. Ko xaxe'e ñayiu mee-ia,
ñayiu n-kaxí dɨɨn-ia, xaxe'e mee-i,
xá n-xa'nde-ia kɨu ijan.

21 'Kɨu ijan, nux ja'an ɨɨn ñayiu:
"Jira, ya'a tuu Cristu", a "Jira,
ijan tuu-ia", te maxku jandixa
koio-n xa ka ja'an-i. 22 Chi kix
koio se danda'u ñayiu, se ja'an xa
mee-s kuu Cristu, se ja'an xa xian
tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
ko ña ndaa. Kada koio-s milagru
xa danda'u-s ñayiu. Nux n-kua'a
n-kuu, danda'u-s nde mee ñayiu
n-kaxí dɨɨn Ianyuux, ko du'a ma
kua'a-s xa kada-s. 23 Xijan kuu xa,
koo koio-n cuedado. Xá n-ja'an-r
nax koo, antecas xa xetna'a.

Ndixi Se kuu ñani tna'a ñayiu
(Mt. 24:29-35,42-44; Lc. 21:25-36)

24 'Kɨu ijan, na ya'a xa kue'e xa
kue'e vida ya'a koio ñayiu, ijan
dada ma ndii ka ngandii, ma ndii
ka yoo. 25 Jungoio chudini nde
andɨu, te nɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu.
26 Te ijan kunde'a koio ntdaa ñayiu
Se kuu ñani tna'a ñayiu. Ndixi-ia
xiti vikó. Kunde'a koio ntdaa ñayiu
xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia, kunde'a
koio-i xa taxnuni mee-ia nuu ntdaa
ñayiu ñuñayiu. 27 Te ijan tunda'a-ia
ángel, ia ka xinokuechi nuu mee-ia.
N-koon lado ñuñayiu, dataka-ia
ñayiu n-kaxí dɨɨn Ianyuux. Nde
dɨkɨ ñuñayiu xi'in nde xe'e ñuñayiu,
dataka-ia-i.

28 'Io xa dakua'a koio-n nax
dakua'a ña'a yutnu higo. Hora
nandɨdɨ-tnu te xe nane nda'a
yute-tnu, xini-n xa vax nduyatni
dau. 29 Mee-n tuku. Hora jini
koio-n xa ya'a nani n-ja'an-r, io
xa kutnuni ini koio-n xa xá n-xee
kɨu xa jɨn tna'a ntdaa xa'a. Kuu ná
kuu xa xá nujuiin Se kuu ñani tna'a
ñayiu ye'e. 30 Xandaa xakuiti ja'an-r
xa ma kuú koio ñayiu ya'a, nde na
ya'a ntdaa xa n-ja'an-r. 31 Vax ndɨ'ɨ

andɨu xi'in ñuñayiu, ko nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ tnu'u mee-r.
32 'Ko nakɨu, nahora ya'a ntdaa
xa'a, ña xini ni ɨɨn ñayiu. Ni ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, ña
ka xini-ia nakɨu koo. Ni mee Da'ya
Yɨɨ Ianyuux ña xini. Idini Ianyuux,
meni mee-ia na'a nakɨu ya'a ntdaa
xa'a.
33 'Xijan kuu xa, koo koio-n
cuedado. Kunde'a va'a-n, te kajan
ta'u na'i-n. Chi ña xini-n nakɨu
ya'a xa'a. 34 Kuu ná kuu xa jua'an
xika ɨɨn seyɨɨ. Antecas xa kee-s
ve'e, n-tetutniu-s se ka xinokuechi
nuu-s. Nuu dɨɨn n-tetutniu-s ɨɨn
ɨɨn-s natniu kada koio-s. Se ndee
ye'e, n-ta'u tniu-s xa va'a na
kunde'a-s. 35 Xijan kuu xa kunde'a
va'a koio mee-n. Chi ña xini-n
nahora ndixi xto'o ve'e. Xañini, a
niu, a hora kana li'i, a ne'e datne.
36 Koo koio-n cuedado, nada danaa
ndixi-ia, te nani'i ña'a-ia ka kidi-n.
37 Nani ja'an-r nuu mee-n, dani
ja'an-r nuu ntdaa ñayiu. ¡Kundito
koio-n!

14

N-ka juini-s xa ka'ni koio-s Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Te ijan, juini ka-i uu kɨu xa
koo viko Paxcua xi'in viko ka xaxi
ñayiu tila ña yɨ'ɨ levadura. Dutu ka
taxnuni xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, ka juini-s xa
tnɨɨ presu-s Jesús, xa ka'ni koio-s-ia.
Ko ña n-ka juini-s xa jini koio ñayiu
nax kada-s. 2 N-ka ja'an-s:
—Maxku tnɨɨ-ro-s hora kuu viko,
nada da jantna'a-ro ñayiu.

Ɨin ñadɨ'ɨ ñuu nani Betania, xodo ndute vili xe'en dɨkɨ Jesús
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Te n-xo tuu Jesús ñuu Betania,
ve'e Simón. Se ijan ka danani
ñayiu se ñɨɨ te'yu. Nukoo Jesús
yumexa ve'e Simón, te n-xetu'a
ña'a ɨɨn ñadɨ'ɨ. Ne'e-ña ɨɨn frascu
luchi, frascu yuú, ñu'u ndute yo
ya'u, ndute vili xe'en nani nardo.
N-ta'u-ña frascu yuú, te n-xodo-ña
ndute yo ya'u dɨkɨ Jesús. Du'a
n-xio-ña xañu'u nuu-ia. 4 Te dava se
xnii ijan n-ka kiti ini. N-ka ja'an-s
ɨɨn-s nuu ɨnka-s:
—¿Nax kuu xa n-datɨu-ña xa ya'u
de? 5 Nux n-diko-ro ndute ya'a
n-kuu, ni'i-ro uni cientu denario xa
chindee-ro ñayiu kunda'u.
Te yo n-ka kudeen-s nuu ñadɨ'ɨ
jan.
6 Ko n-ja'an Jesús:
—Maxku kudeen ka-n nuu-ña.
¿Nakuenda datna'a ka-n-ña? Xava'a
n-kida-ña xaxe'e mee-r. 7 Ntdaa
kɨu xtuu ñayiu kunda'u xi'in-n.
Dava'a nga kɨu juini-n, kua'a-n xa
kada-n xava'a nuu mee-i. Ko mee-r,
ma kutuu ka-r xi'in-n ntdaa kɨu.
8 N-kida-ña xa n-kua'a-ña. Antecas
xa kuú-r, te n-kida tu'a-ña ñɨɨ-r
xa nkonduxi-r. 9 Xandaa kuu xa
ja'an-r. Dava'a nga ñuu ñuñayiu
juña tnu'u koio ñayiu tnu'u va'a
Ianyuux, dɨuni ja'an koio-i nax
n-kida ñadɨ'ɨ ya'a tuku. Te naja'an
koio ñayiu nax n-kida-ña.

N-diko Judas Jesús
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Te Judas Iscariote, ɨɨn se kuu
uxi uu tna'a se dakua'a Jesús,
jua'an-s nuu dutu ka taxnuni, juan
diko-s Jesús nuu-s. 11 Na n-ka
teku dutu ka taxnuni nax n-ja'an
Judas, n-ka kudɨ ini-s, te n-ka
xia'an-s tnu'u-s xa juña'a-s tvini.
Te n-nduku Judas mudu kada-s xa
juña'a-s-ia.

N-xaxdini Jesús xi'in se dakua'a-ia
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; I Co. 11:23-26)

12 Kɨu ki'na nuu viko ka xaxi
ñayiu tila ñatu yɨ'ɨ levadura, hora
io xa ka'ni koio-s tkolelu ka xaxi-s
viko Paxcua, n-ka xijan tnu'u se
dakua'a Jesús nuu-ia:
—¿Ndexu juini-n xa jɨ'ɨn koio-da,
xa kada tu'a-da ndeyu viko Paxcua,
xa kaa-n?
13 N-tunda'a-ia uu se dakua'a-ia,
te n-xia'an-ia:

—Jua'an Jerusalén. Ijan
nanitna'a-n xi'in ɨɨn seyɨɨ ndido
yoo ndute. Kandijun-n-sɨ jɨ'ɨn.
14 Dava'a nga ve'e ndɨu-s, ja'an-n
nuu xto'o ve'e jan: "Ja'an Maestru:
¿Nde io cuartu nuu kutuu-r, cuartu
nuu kaxdini-r xi'in se dakua'a-r
ndeyu viko Paxcua?" 15 Mee-s
dande'a ña'a ɨɨn cuartu dujun,
cuartu ka'nu, io tu'a. Ijan kada
tu'a-n xa kaxdini-ro.
16 N-ka kee uu se dakua'a-ia,
te n-ka kɨu-s Jerusalén. Ijan
n-ka xini-s xa io tu'a ntdaa, nani
n-ja'an-ia, te n-ka kidava'a-s ndeyu
viko Paxcua.
17 Ijan na n-kunee, n-xee mee
Jesús xi'in uxi uu se dakua'a-ia.
18 Nɨni nukoo-ia xi'in-s, te ka xaxi-s
xi'in-ia, n-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn
mee-n diko ña'a mee-r. Ɨɨn se xax
ka'nu xi'in-r vitna.
19 N-ka kixe'e-s xa ka tnau ini-s.
Ɨɨn ɨɨn-s n-ka xijan tnu'u-ia:
—¿Ñadu daña kuu-s a?
20 N-xia'an-ia:
—Ɨɨn se kuu tna'a uxi uu-n,
se dandoyo tila idini ko'o xi'in-r,
kuu-s. 21 Chi Se kuu ñani tna'a ñayiu,
nani n-ka chidotnuni-s xa ya'a-s,
dani ya'a-s. ¡Ko naka nda'u se diko
Se kuu ñani tna'a ñayiu! Va'a ka nux
ña n-kaku seyɨɨ jan n-kuu.
22 Hora ka xaxi-s xi'in-ia, n-tnɨɨ-ia
tila te n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia
nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia tila,
te n-dakee xio-ia nuu-s ntdaa-s.
N-ja'an-ia:
—Kax koio-n. Xa'a kuu yɨkɨ kuñu
mee-r.
23 Te ijan, n-tnɨɨ-ia ɨɨn vasu
ñu'u ndudi uva. N-xia'an-ia
xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux, te
n-xia'an-ia vasu ñu'u ndudi uva,
xa ko'o koio-s ita'u ita'u, ntdaa-s.
24 N-ja'an-ia:
—Xa'a kuu nɨñɨ-r katu xaxe'e
ñayiu. Xaxe'e nɨñɨ mee-r, ndadan-
daa Ianyuux kuechi ñayiu, xa
kutuu va'a koio kue'e ñayiu xi'in
mee-ia. 25 Xandaa kuu xa ja'an-r.
Nuncas ma ko'o ka-r ndudi uva
ya'a, nde kɨu ijan, na ko'o xee-r nuu
taxnuni Ianyuux.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ña xini-s-ia
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Na n-ka xita-s ɨɨn alabanza
Ianyuux, n-ka kee-s ve'e ijan.
Jua'an-s Yuku Yutnu Olivo.
27 N-xia'an Jesús:
—Dandoo ña'a koio-n, ntdaa-n,
xakuaa vitna. Chi koo ná n-ka chi-
dotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia:
"Ka'ni-r se ñunuu tkachi, te kute
ni'na koio tkachi." 28 Ko na ya'a xa
nandoto-r, te juindodo nuu-r nuu-n
nde Galilea.
29 N-ja'an Spedru nuu-ia:
—Juini ntdaa ñayiu na dandoo
ña'a mee-n, ko mee-da, ña'a.
30 N-xia'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Xakuaa
vitna, antecas xa kana li'i uu
vuelta, te uni vuelta ja'an mee-n
xa ña xini ña'a-n.
31 Ko kue'e ka n-ja'an Spedru:
—Juini na kuú-da xi'in-n, ko
nuncas ma ja'an-da xa ña xini
ña'a-da.
Te du'a n-ka ja'an-s, ntdaa-s.

N-xijan ta'u Jesús nuu nani Get-semaní
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Te n-xee-ia xi'in-s nuu nani
Getsemaní. Ijan n-xia'an-ia nuu-s:
—Nkoo koio mee-n ya'a, nɨni jɨ'ɨn
mee-r xa kajan ta'u-r.
33 Ndeka-ia Spedru xi'in Jacobo
xi'in Sua jua'an, te n-kixe'e-ia
xa yo yu'u-ia te kuko'yo ini-ia.
34 N-xia'an-ia:
—Ka'ni ña'a xa kuko'yo ini.
Ndoo-n ya'a, te kundito koio-n.
35 Jua'an ka-ia ita'u, te n-xe kava
ndeyu-ia nuu ñu'u. N-xijan ta'u-ia
nuu Ianyuux, nux kua'a xa ma
ya'a-ia ntdaa xa koo. 36 N-xijan
ta'u-ia:
—Abba. (Juini kachi: "Taa
mani-da.") Taa-da, kua'a mee-n
xa kada-n ntdaa. Kada-n xa ma
ya'a-da ntdaa xa koo, chi kuu ná

kuu xa io xa ko'o-da ɨɨn xa yo ua.
Ko maxku kada-n xa juini mee-da,
kada ña'a-n xa juini mee-n.
37 Na n-naxee-ia nuu xtuu
ndruni se dakua'a-ia, n-xini-ia xa
ka kidi-s. N-ja'an-ia nuu Spedru:
—Simón, ¿kidi-n a? ¿Ña n-kua'a-n
xa kundito-n xi'in-r idini hora u?
38 Kundito koio, te kajan ta'u koio,
xa maxku kada kui'na xa kada
koio-n kuechi. Io anu-n xa ma
kada-n kuechi, ko ma kundee ini
yɨkɨ kuñu-n.
39 Jua'an-ia ɨnka vuelta, te
n-xijan ta'u-ia, ná n-xijan ta'u-ia
vuelta ki'na nuu. 40 Na n-naxee-ia
nuu xtuu ndruni se dakua'a-ia,
vuelta kuu uu, n-xini-ia xa dani
ka kidi-s. Chi yo n-kuu nuu-s xa
kidi. Te ña n-ka xini-s nax ja'an-s
nuu-ia. 41 Na n-naxee-ia vuelta kuu
uni, n-ja'an-ia:
—Kidi na'i koio vitna. Xá n-kuu.
Xá n-xee hora. Xá n-diko-s Se kuu
ñani tna'a ñayiu nuu se ka kida xa
u'u. 42 Ndokoo koio. Na jɨ'ɨn-ro. Vax
kuyatni ña'a se n-diko ña'a.

N-ka tnɨɨ presu-s Jesús
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53;
Jn. 18:2-11)

43 Danaa, nɨni ja'an-ia, te n-xee
Judas, ɨɨn se kuu uxi uu. N-ka xee
kue'e ñayiu xi'in-s. Xne'e-i machiti,
carruti. Dutu ka taxnuni, xi'in
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, n-ka tunda'a-s-yɨ.
44 N-xia'an se n-diko Jesús ɨɨn seña
nuu ñayiu jan. N-xia'an-s:
—Se teyu'u-r, se ijan, kuu-s.
Tnɨɨ koio-n-sɨ, te kandeka-n-sɨ jɨ'ɨn.
Duku-n-sɨ.
45 Hora n-xee-s, n-kuyatni-s
Jesús, te n-xia'an-s:
—¡Maestru! ¡Maestru!
Te n-teyu'u-s-ia. 46 Se ijan n-ka
tnɨɨ Jesús, te xndeka ña'a presu-s
jua'an.
47 Ko ɨɨn se nujuiin ijan, n-tava-s
machiti-s, te n-xa'nde-s do'o ɨɨn se
xinokuechi nuu dutu taxnuni ka.
48 Te n-xijan tnu'u Jesús nuu se n-ka
xee:
—¿Kuu-r ñadu'u xa n-ka kixee-n
xne'e-n machiti, carruti, xa kan-
deka ña'a presu-n jɨ'ɨn a? 49 Kɨu
xi'in kɨu n-xo tuu-r xi'in-n. N-xo
dakua'a-r ñayiu veñu'u, ko ña n-ka
tnɨɨ ña'a-n. Du'a kuu xa jɨn tna'a xa
ja'an tnu'u Ianyuux.
50 Ijan se dakua'a-ia, ntdaa-s n-ka
dandoo-ia, te n-ka xino-s. 51 Te
ɨɨn se kuu solteru ndijun-s Jesús.
Ndixi-s da'ma kidi-s. Te n-ka tnɨɨ
ña'a se ijan. 52 Te n-dandoo-s
da'ma-s, te n-xino-s. Jua'an vichi-s.

N-xo nujuiin Jesús nuu juxtixia
(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55,
63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Te se ijan, xndeka-s Jesús
jua'an nuu dutu taxnuni ka. Ijan
n-ka nataka ntdaa dutu ka taxnuni,
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. 54 Xika
ndijun Spedru Jesús, nde nuke'e
dutu taxnuni ka. Ijan nukoo-s,
xi'in se ka kuu policía ka ndvidi-s
yunu'u koko.
55 N-ka nduku dutu ka taxnuni
xi'in ntdaa juxtixia, seyɨɨ tekuechi
koio Jesús, xa ka'ni koio-s-ia. Ko ña
n-ka ni'i-s ni ɨɨn kuechi-ia. 56 Chi
kue'e-s n-ka tekuechi ña'a, ko
meni tnu'u vete n-ka ja'an-s. Ni
ɨɨn tnu'u, ña n-ka ja'an ɨɨn nuu-s.
57 Dava-s n-ka ndojuiin, te n-ka
tekuechi-s-ia. Ko ña ndaa xa n-ka
ja'an-s. N-ka ja'an-s:
58 —N-ka teku-da xa n-ja'an-s:
“Kanu-r veñu'u ya'a, veñu'u n-ka
kidava'a seyɨɨ, te nuu uni kɨu nda-
dava'a mee-r ɨnka xa ña kidava'a
nda'a seyɨɨ.”
59 Ko ni xa'a ña n-ka ja'an ɨɨn
nuu-s.
60 N-ndojuiin dutu taxnuni ka
me'ñu-s ntdaa-s, te n-xijan tnu'u-s
Jesús:
—¿Ma ja'an-n ni ɨɨn tnu'u xa ka
tekuechi ña'a se ya'a u?
61 Ña n-ja'an-ia. Ni ɨɨn tnu'u ña
n-ja'an-ia. Łnka vuelta n-xijan tnu'u
dutu taxnuni ka nuu-ia:

—¿Ndo'o kuu Cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux Ii a?

62 N-ja'an Jesús:

—Kuu-r. Kunde'a koio-n Se kuu ñani tna'a ñayiu ku nukoo nda'a kua'a Ia Taxnuni. Kunde'a koio-n-ia, hora ndixi-ia xiti vikó andɨu.

63 Te n-ndata dutu taxnuni ka da'ma-s, xa dande'a-s ñayiu xa jandixa mee-s xa kui'a n-ja'an Jesús Ianyuux. N-ja'an-s nuu juxtixia:

—Ña ndoñu'u ka-ro se kajan tnu'u-ro. 64 Xá n-ka teku mee-n xa n-ja'an-s xa ɨɨn nuu kuu mee-s xi'in Ianyuux. ¿Nax ka kachi koio-n?

Te ntdaa-s n-ka ja'an xa io xa ka'ni-s-ia.

65 Dava-s n-ka kixe'e xa tudɨɨ-s-ia. Te n-ka duku-s nuu-ia. N-ka jani-s-ia. Yo u'u n-ka kida-s-ia. Te n-ka ja'an-s:

—¡Jinitnuni jundu janña'a!

Te loko n-ka jani se ka kuu policía nuu-ia.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

66 Te nukoo Spedru nuke'e ndi'i. Ijan n-xee ɨɨn dichi xinokuechi nuu dutu taxnuni ka. 67 N-xini-i Spedru ndvidi-s yunu'u koko. N-xo nde'a-i-sɨ. N-ja'an-i nuu-s:

—Mee-n tuku n-xo kunduu xi'in Jesús, té Nazaret.

68 N-ja'an-s:

—Ña ndaa. Ña xini-r-sɨ. Ña kutnuni ini-r nax ja'an-n.

Te n-kee-s nuke'e. Hora ijan ni, n-kana li'i. 69 Łnka vuelta n-xo nde'a-i-sɨ. Te n-kixe'e-i ja'an-i nuu se xnii ijan:

—Mee-te kuu ɨɨn tna'a mee-te.

70 Łnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús. Na'a ka n-kuu, te se xnii ijan n-ka ja'an nuu Spedru:

—Xandaa kuu xa tna'a mee-n kuu-s. Chi se Galilea kuu-n, chi ɨɨn nuu tnu'u ja'an-n xi'in se Galilea.

71 N-kixe'e Spedru xa chinaa-s:

—¡Ña xini-r se ja'an-n!

72 Hora ijan ni, n-kana li'i vuelta kuu uu. Te n-naja'an Spedru tnu'u n-ja'an Jesús nuu-s: "Antecas xa kana li'i uu vuelta, te uni vuelta ja'an mee-n xa ña xini ña'a-n." Te xaxe'e xa n-naja'an-s xa'a, n-kixe'e-s xa nda'i-s.

15

N-xo nujuiin Jesús nuu Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Ne'e datne, n-ka kida ɨɨn nuu dutu ka taxnuni, xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, xi'in ntdaa juxtixia ñayiu Israel. Duku Jesús xndeka ña'a-s jua'an nuu gobernador nani Pilato. 2 N-xijan tnu'u Pilato Jesús:

—¿Ndo'o kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel a?

N-ja'an Jesús:

—Mee-n ja'an.

3 Te kue'e n-ka tekuechi dutu ka taxnuni mee-ia. 4 Łnka vuelta n-xijan tnu'u Pilato nuu-ia:

—¿Ma ja'an-n ni ɨɨn tnu'u a? Teku-n xa kue'e xa kue'e ka tekuechi ña'a-s.

5 Ko ña n-ja'an Jesús ni ɨɨn tnu'u. Te ña n-kua'a Pilato xa kutnuni ini-s xa du'a kuu.

"¡Katakaa-s nuu curuxi!"
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

6 Te viko Paxcua dayaa gobernador ɨɨn se yɨndi'u vekaa. Dava'a nga seyɨɨ ka juini ñayiu. 7 Vekaa yɨndi'u ɨɨn se nani Barrabás. N-ndunde'e-s xi'in se xnetna'a xi'in-s nuu gobierno, te n-xa'ni-s ndɨyɨ. 8 N-ka xee kue'e ñayiu nuu tuu Pilato, te n-ka xijan-i xa kada Pilato nani kida-s. 9 Te n-ja'an Pilato:

—¿Ka juini-n xa dayaa-r se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel a?

10 Chi na'a-s xa dutu ka taxnuni xndeka Jesús jua'an nuu-s, xaxe'e xa ka kukuedi ini-s nuu-ia. 11 Ko n-ka kidajuexa dutu ka taxnuni nuu ñayiu, xa kajan koio-i xa dayaa

Pilato Barrabás. 12 Ɨnka vuelta
n-xijan tnu'u Pilato ñayiu:
—¿Te nax kada-r se ka danani-n
se kunxa'nu ka ñayiu Israel?
13 Ɨnka vuelta n-ka kana-i:
—¡Katakaa-s nuu curuxi!
14 N-xijan tnu'u Pilato:
—¿Na kuechi n-kida-s?
Ko kue'e ka n-ka kana xee-i:
—¡Katakaa-s nuu curuxi!
15 N-xani ini Pilato xa va'a ka xa
kada-s xa ka juini ñayiu. N-dayaa-s
Barrabás. N-ta'u tniu-s soldado
xa chirrión ñɨɨ jani koio-s Jesús, te
n-xia'an-s-ia nuu-s, xa katakaa ña'a
koio-s.
16 Xndeka soldado Jesús jua'an
nde nuke'e vetniu nani pretorio.
Ijan n-ka kana-s dava ka soldado
xyuku ijan. 17 N-ka dandukutu-s
Jesús da'ma tndee. N-ka kidava'a-s
corona tnuyɨkɨ, te n-ka dakeé-s
dɨkɨ-ia. 18 N-ka kixe'e-s xa kada
kee-s viva-ia. N-ka kida bula ña'a-s:
—¡Viva, se kunxa'nu ka nuu ñayiu
Israel!
19 Vara n-ka jani-s dɨkɨ-ia, te
n-ka tudɨɨ-s-ia. N-ka xe juiin xiti-s
nuu-ia, ná kuu xa koo koio-s xañu'u
nuu-ia. Ko ña ndaa, chi ka kida
bula-s-ia. 20 Na n-ya'a xa loko
n-ka xakundee-s-ia, n-ka tava-s
da'ma tndee, te xi'in da'ma mee-ia
n-ka nadandukutu ña'a-s. Ijan
xndeka-s-ia jua'an, xa katakaa-s-ia
nuu curuxi.

N-ka xatakaa-s Jesús
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 N-ka kidajuexa-s ɨɨn seyɨɨ, xa
kuido-s curuxi Jesús. Nani-s Simón,
se ñuu nani Cirene kuu-s. Taa
Alejandro xi'in Rufo kuu-s. Juan
ndixi-s ichi yuku.
22 Xndeka-s-ia jua'an nde nuu
nani Gólgota. Gólgota juini kachi
Nuu Yɨkɨ Dɨkɨ Ndɨyɨ. 23 N-ka xia'an-s
vinu daka xi'in yuku nani mirra, xa
ko'o-ia. Ko ña n-juini-ia. 24 N-ka
xatakaa-s-ia. Te n-ka tava-sɨ suerte,
xa jini-s nuu ndeda-s ni'i da'ma-ia.
25 Kaa ɨɨ́n datne kuu hora n-ka
xatakaa-s-ia. 26 Nuu ɨɨn pedazu
tabla, n-ka chidotnuni-s xa n-ka
tekuechi-s-ia: "Se kunxa'nu ka nuu
ñayiu Israel." N-ka tenee-s le-
treru jan dɨkɨ curuxi. 27 Dɨuni n-ka
xatakaa-s uu ñadu'u. Ɨɨn-s nuu cu-
ruxi diñi kua'a-ia, te ɨnka-s nuu cu-
ruxi diñi datni-ia. 28 Du'a n-xetna'a
tnu'u Ianyuux: "Nani n-ka kida-s
se ka kida kuechi, dani n-ka kida-s
Jesús."
29 Kui'a n-ka ja'an ñayiu ka ya'a
ichi ijan. Ka dakuiko dɨkɨ-i, xa ka
xakundee-i-ia. Ka xia'an-i:
—¡Aa! ¡Se kanu veñu'u, te nda-
dava'a-s nuu uni kɨu! 30 ¡Dakaku
mee-n! ¡Ta nuu nuu curuxi!
31 Dutu ka taxnuni du. Xi'in
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, n-ka xakundee-s-ia. N-ka
ja'an ɨɨn-s nuu ɨnka-s:
—N-dakaku-s ɨnka ñayiu, ko ña
kua'a-s xa dakaku-s mee-s. 32 Na
nuu Cristu curuxi. Se kunxa'nu ka
nuu ñayiu Israel, na nuu-s curuxi
xa kunde'a-ro, te jandixa-ro-s.
Dɨuni uu se n-takaa xi'in-ia, kui'a
n-ka ja'an-s-ia tuku.

N-xi'í Jesús
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Kaa x-uu xi'in nde kaa uni kaa
xañini, n-kunee ñuñayiu. 34 Te kaa
uni kaa xañini, n-kana xee Jesús:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?
(Juini kachi: Taa-da Ianyuux,
Taa-da Ianyuux, ¿nakuenda
n-dandoo ña'a-n?)
35 N-ka teku dava se xnii ijan nax
n-ja'an-ia, te n-ka ja'an-s:
—Kunini koio-n, kana-s Elías.
36 Te xino ɨɨn-s, te vina-
gri n-dandoyo-s ɨɨn xa ndat-
achi. N-tetnɨɨ-s dɨkɨ tnuyoo, te
n-xia'an-s-ia xa ko'o-ia. N-ja'an-s:
—Da na koo na'i-s. Na jini-ro
nux kixi Elías, xa nune'e ña'a-s nuu
curuxi.
37 Ko n-kana xee Jesús, te
n-xi'í-ia. 38 Hora ijan ni, n-ndata
dava da'ma ndi'u veñu'u Jerusalén.
Nde dɨkɨ xi'in nde xe'e da'ma,
n-ndata. 39 Te yatni curuxi, nujuiin
daa ɨɨn centurión. Se taxnuni

nuu soldado romano kuu-s. N-xo
nde'a-s-ia, hora n-kana xee-ia te
n-xi'í-ia, te n-ja'an-s:
—Xandaa kuu xa se ya'a n-kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
40 Ijan xnde'a xika ñadɨ'ɨ tuku.
Nuu ñadɨ'ɨ jan tna'a María, ñadɨ'ɨ
ñuu nani Magdala, xi'in ɨnka María
kuu dɨ'ɨ Jacobo se luchi ka xi'in José.
Ñá nani Salomé du. 41 Na n-xo tuu
Jesús Galilea, n-ka kunduu ñadɨ'ɨ
jan xi'in-ia, te n-ka chindee-ña-ia.
Kue'e ɨnka ñadɨ'ɨ tuku. N-ka xee-ña
xi'in-ia Jerusalén.

N-ka kuxi-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Te xañini, na vax kunee, ka
kida tu'a ñayiu xa xee kɨu ndetatu.
43 Te José, se ñuu nani Arimatea,
n-xee-s nuu tuu Pilato. Juxtixia
va'a kuu José. Ndetu-s xa tax-
nuni Ianyuux nuu ñayiu. N-xajan-s
anu-s, te jua'an-s nuu Pilato, te
n-xijan-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús. 44 Ña
n-kua'a Pilato xa jandixa-s xa yachi
n-xi'í-ia. N-kana-s centurión, te
n-xijan tnu'u-s nahora n-xi'í Jesús.
45 Na n-teku-s tnu'u centurión, te
n-xejoon-s xa kandeka José yɨkɨ
kuñu ndi Jesús jua'an. 46 N-xeen
José da'ma va'a, te n-nune'e-s yɨkɨ
kuñu ndi Jesús nuu curuxi. N-duku
ni'na-s-ia da'ma jan, te n-dakeé
ña'a-s xiti ɨɨn yau kava. Dada
n-dakuiko tutuu-s ɨɨn toto ka'nu,
toto tkute, xa kundi'u yuyau.
47 Te nde'a María Magdalena
xi'in María, dɨ'ɨ José, ndexu
n-xajan-s-ia.

16

N-nandoto Jesús nuu n-kuu-ia ndɨyɨ
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Na n-ya'a kɨu ndetatu, n-ka
xeen ñadɨ'ɨ yuku xe'en va'a, xa
jɨ'ɨn-ña jɨn dakuchi-ña ñɨɨ ndi Jesús.
María Magdalena xi'in María, dɨ'ɨ
Jacobo, xi'in Salomé. 2 Kɨu ki'na
nuu semana, ne'e n-ka kee-ña xa
xee-ña nuu kaa yɨkɨ kuñu ndi Jesús.
Na n-tuu, n-ka xee-ña yau kava jan.
3 N-xijan tnu'u tna'a-ña:
—¿Jundu dita toto ndi'u yuyau?
4 Ko hora n-ka xo nde'a-ña, n-ka
xini-ña xa xá n-xiko juiin toto
yuyau. Yo loko ka'nu toto jan, yo
vee. 5 Na n-ka kɨu-ña xiti yau kava,
n-ka xini-ña ɨɨn solteru nukoo ɨɨn
lado nda'a kua'a. Ni'na-s da'ma
kuixi, da'ma kani. Te n-ka yu'u-ña.
6 Ko n-ja'an-s:
—Maxku yu'u ka-n. Nanduku-n
Jesús, se ñuu Nazaret, se n-xitakaa
nuu curuxi. Ko xá n-nandoto-ia,
ña yoo-ia ya'a. Kunde'a koio-n
nuu n-kaa-ia. 7 Juan nu'u-n. Juña
tnu'u koio-n se n-dakua'a-ia xi'in
Spedru: "Ditna ka mee-ia naxee
Galilea. Ijan kunde'a koio-n-ia,
nani n-ja'an-ia nuu-n."
8 Xino-ña n-ka kee-ña yau kava.
Xnɨ'ɨ-ña, te ka yu'u anu-ña. Ña n-ka
ja'an ka-ña ni ɨɨn tnu'u nuu ni ɨɨn
ñayiu, chi n-ka yu'u anu-ña.

N-kixee Jesús nuu María Magdalena
(Jn. 20:11-18)

9 Ne'e datne, kɨu ki'na nuu
semana, n-nandoto Jesús. Ditna
ka n-xee-ia nuu María Magdalena.
Te xá n-kuu kue'e kɨu, n-kine'e-ia
uxa tachi u'u anu-i. 10 Te mee-i
juan juña tnu'u nuu ñayiu n-ka xo
kunduu xi'in-ia. Ñayiu jan, kue'e
n-ka xo tnau ini-i, te n-ka xo nda'i-i.
11 Na n-ka teku-i xa n-nandoto
Jesús te n-xini María Magdalena
mee-ia, ña n-ka jandixa-i xa
n-nandoto-ia.

N-kixee Jesús nuu uu se n-dakua'a-ia
(Lc. 24:13-35)

12 Na n-ñini ka, ka xika uu seyɨɨ
ichi jua'an yuku. N-xee Jesús
nuu-s, ko tuku kaa-ia. 13 Juan
nu'u-s, te n-ka xian tnu'u-s nuu
dava ka-s, ko dani ña n-ka jandixa-s
mee-s.

“Juan juña tnu'u koio-n tnu'u va'a Ianyuux nitu'u ñuñayiu”

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

14 N-ñini ka, n-ka nukoo uxi ɨɨn
se n-dakua'a-ia, xa kax koio-s, te
n-xee Jesús nuu-s. N-kudeen-ia
nuu-s, xaxe'e xa ña ka jandixa-s,
te ña juini anu-s xa jandixa-s.
N-kudeen-ia nuu-s, xaxe'e xa ña
n-ka jandixa-s ñayiu n-ka xini-ia xa
n-nandoto-ia. 15 N-ja'an-ia nuu-s:
—Jua'an koio ntdaa ñuu ñuñayiu,
juan juña tnu'u koio tnu'u va'a
Ianyuux nuu ntdaa ñayiu. 16 Dava'a
nga ñayiu jandixa ña'a mee-r, te
juendute-i, te dakaku ña'a Ianyuux
mee-i, xa ma jɨ'ɨn-i andea. Dava'a
nga ñayiu ma jandixa ña'a mee-r,
ma dakaku ña'a Ianyuux mee-i.
17 Nux jandixa ña'a ñayiu mee-r, te
kada-r xa kada koio-i milagru, te
kada-r xa kine'e koio-i tachi u'u
anu ñayiu. Ja'an koio-i tnu'u xee.
18 Nux tnɨɨ koio-i koo, ko ña tuu nax
kada ña'a-tɨ. Te nux ko'o-i ɨɨn xa
kuu venenu, ma kada dañu ña'a.
Kajan ndodo koio-i nda'a-i ñayiu
ku'u, te ndva'a ñayiu ku'u.

Juan nu'u Jesús nde andɨu

(Lc. 24:50-53)

19 Na n-ya'a xa n-ja'an-ia tnu'u
ya'a, n-nakueka Ianyuux Xto'o-ro
Jesús juan nu'u nde andɨu. Ijan
nukoo-ia vitna, nda'a kua'a
Ianyuux. 20 Te n-ka xe'en se
n-dakua'a-ia nitu'u ñuñayiu. N-ka
xian tnu'u-s tnu'u va'a Ianyuux
nuu ñayiu. Te n-chindee Xto'o-ro
Jesús mee-s. N-kida-ia xa n-ka
kida-s milagru, te du'a n-ka
jandixa kue'e ñayiu tnu'u-s. Amén,
du'a na koo.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Sluka

Tnu'u yodotnuni ya'a kakune'e na io na jua'an tnu'u Ianyuux

1-2 Dito, Ta Teófilo, tnu'u dijan kakune'e-da ya nakaxtna'a xi'in xa n-ka chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ñayiu n-ka xini xi'in nuu-i xa n-ya'a n-ka na-jani-i nuu-da xijan, te n-ka chi-dotnuni dava-i xa na ka'u koio-ro xijan. N-ka kixe'e dava ka ñayiu xa chidotnuni-i ntdanditu'u xijan, ko ñatu n-ka daxinokava-i. Kue'e-i n-ka chidotnuni xijan. 3 Dani daña, vii nene n-nduku tnu'u-da, te n-xini-da nax n-kuu nax n-xino, te xini-da xandaa. Xijan kuu xa xini-da xa io va'a xa chidotnuni-da xa n-kuu xa n-xino. 4 Kachitnu'u ña'a-da xa na kuna'a-n xa xandaa kuu xa n-ka ja'an ñayiu jan nuu-n tuku.

N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, xa koo da'ya Zacarías xi'in Isabel

5 Na n-taxnuni Herodes distrito Judea, n-xio ɨɨn dutu nani Zacarías. Da'ya dana dutu Abías n-xo kuu-s. Isabel nani ñadɨ'ɨ-s. Da'ya dana Aarón kuu-ña. 6 Va'a-s nduu-s nuu Ianyuux. N-ka xo jandixa-s xa n-xo ta'u tniu-ia. Ña n-ka kuxee ini-s nuu-ia. Xijan kuu xa ña n-ja'an-ia xa io kuechi-s nduu-s. 7 Ña n-xio da'ya Zacarías xi'in Is-abel chi ña n-kua'a xa koo da'ya-ña, te n-ka yɨɨ-s nduu-s. 8 Ntna'a sem-ana n-xo nadama tna'a dutu ka xi-nokuechi veñu'u Jerusalén xa n-ka xo kida-s tniu Ianyuux, te n-xee semana kada Zacarías xi'in dava ka dutu xnetna'a xi'in-s tniu-ia. 9 N-ka dadɨki-s suerte-s ná xne'e tnɨɨ-s vaxi nuu ndeda ɨɨn-s na kakunuu xa kɨu-s veñu'u Jerusalén xa jandodo-s kuu ñu'u duxa nuu altar Ianyuux kɨu ijan, te n-kakunuu Zacarías. 10 Nɨni kayu duxa ka xijan ta'u ñayiu xyuku nukeñu'u. Kue'e-i xyuku. 11 Danaa n-xini-s ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, nu-juiin lado kua'a altar nuu kayu duxa jan. 12 Nu n-xini-s-ia, yo n-yu'u-s, te kue'e xa n-xani ini-s. 13 Te n-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, nuu-s:

—Maxku yu'u-n, Zacarías, chi chinuu Ianyuux vaxi xa xko xijan ta'u-n nuu-ia. Koo da'ya ñadɨ'ɨ-n vitna. Seyɨɨ kajan-ña. Danani-n-sɨ Sua. 14 Xaxe'e xa kaku-s yo kudɨ ini-n nduu-n, te kue'e ñayiu kudɨ ini tuku. 15 Se ndandɨ'ɨ ku kuu-s nuu Ianyuux, te ma ko'o-s vinu. Ni ɨɨn nuu ndɨdí ma ko'o-s, te ju'un ña'a Espíritu Ianyuux nde kɨu jun tuu-s xiti dɨ'ɨ-s. 16 Kada-s xa kue'e da'ya dana Israel dama mudu-i, te jandixa koio-i Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, Ia ndeka ña'a. 17 Ki'na ka-s kixi dada Ia kuu Xto'o-ro. Ju'un ña'a espíritu n-ñu'u Elías. Nani n-kua'a Elías xa kada-s, dani kua'a-s xa kada-s. Kada-s xa juemani se ka kuu taa da'ya-s. Kada-s xa ñayiu ka kuxee ini, kixe'e-i xa kani ini-i ná ka xani ini ñayiu va'a anu. Kada-s xa kada tu'a ñayiu mee-i xa xe ini-i Ia kuu Xto'o-ro —kuu ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, xia'an-ia.

18 —¿Janda kada-da xa jini-da xa du'a ya'a?, chi yo n-ka kuxa'nu-da xi'in ñadɨ'ɨ-da —kuu Zacarías, xia'an-s.

19 —Ru'u kuu Gabriel, te xinokuechi-r nuu Ianyuux. N-tunda'a ña'a-ia xa kachitnu'u ña'a-r ɨɨn xava'a ya'a, 20 ko xaxe'e xa ña n-jandixa-n xa n-ja'an-r, ma kuu ka xa ja'an-n. Nde na kaku da'ya ñadɨ'ɨ-n, ijan dada naja'an-n. Kɨu n-xantuu Ianyuux jɨn tna'a xa'a —kuu-ia, xia'an-ia.

21 Xndetu ñayiu xyuku nukeñu'u jan Zacarías. Ka yu'u anu-i xa na'a n-kuu n-kɨu-s xiti veñu'u. 22 Nu n-ndee-s veñu'u jan, ña n-kuu ka xa ja'an-s. N-ka kutnuni ini ñayiu jan xa n-kida Ianyuux xa n-xini-s

ɨɨn xa n-xini-s. Ña n-kuu ka xa
ja'an-s; diko nga seña n-kida-s.
23 Nu n-xinokava kɨu n-kidatniu-s
veñu'u, te juan nu'u-s ve'e-s.
24 Nu n-ya'a xijan, te n-ni'i da'ya
ñadɨ'ɨ-s, Isabel. O'on yoo ñatu n-kee
Isabel ve'e-ña chi n-xo tuu kutu
n-xo tuu kuu-ña. N-xo xani ini-ña:
25 "N-kida Ianyuux xa koo da'ya-r,
te ma kujanuu ka-r nuu ñayiu."

N-ja'an ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, nuu María xa kajan-ña ɨɨn da'ya yɨɨ

26 Nu n-kuu iñu yoo ñu'u
da'ya-ña, te n-tunda'a Ianyuux
Gabriel, ia xinokuechi nuu-ia,
ñuu nani Nazaret, distrito Galilea.
27 N-tunda'a ña'a-ia nuu ɨɨn dichi
ii nani María. Xá n-xia'an María
tnu'u-ña xa tnunda'a-ña xi'in se
nani José, se kuu da'ya dana David.
28 N-kɨu-ia ve'e-ña, n-ja'an-ia
nuu-ña:
—Va'a nga ta'u kuu-n. Kun-
duu-n xi'in Ianyuux. Ta'u kuu-n
chi kada ña'a-ia ɨɨn xava'a —kuu-ia,
xia'an-ia.
29 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia, n-chi
ini María, te n-xani ini-ña nuu nax
kuu xa n-ja'an-ia nuu-ña. 30 Te
xia'an-ia nuu-ña:
—Maxku yu'u-n, María chi ɨɨn xa
va'a kada ña'a Ianyuux. 31 Vitna
ni'i da'ya-n, kajan-n da'ya yɨɨ. Jesús
danani-n-ia. 32 Ia ya'a, ndandɨ'ɨ-ia,
te kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro. Juña'a-ia ñuu da'ya dana
Israel nuu n-taxnuni David, se kuu
xixitna-ia, 33 xa taxnuni-ia nɨkava
nɨkuita —kuu-ia.
34 Te n-ja'an-ña nuu-ia:
—¿Janda io xa du'a ya'a?, chi ta
jini ka-da teyɨɨ.
35 Te xia'an ángel nuu-ña:
—Keé ña'a Espíritu Ianyuux, te
ni'i da'ya-n. Da'ya Yɨɨ Ianyuux
kuu-ia. Ii-ia. 36 Juini n-yɨɨ Isabel, ñá
kuu tna'a-n, ko n-kuu iñu yoo ñu'u
da'ya-ña. N-ka xani ini ñayiu xa ma
koo da'ya-ña, ko koo da'ya-ña vitna.
37 Xaxa Ianyuux ntdanditu'u xa
ñatu kua'a ñayiu xa kada-i kida-ia —
kuu ángel, xia'an-ia.
38 —Daña xinokuechi-da nuu
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro. Na kuu
na n-ja'an-n —kuu-ña, xia'an-ña.
Ijan dada juan nu'u ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux.

N-xe kotoni'ni María Isabel

39 Kɨu ijan ni jua'an-ña yuku dis-
trito Judea nuu katuu ɨɨn ñuu luchi.
40 N-xee-ña ijan, te n-xe'en-ña ve'e
Zacarías, te n-ja'an-ña nyuux nuu
Isabel. 41 Nu n-teku Isabel xa
n-ja'an-ña nuu-ña, te n-kanda da'ya
ñu'u xiti-ña chi n-kudɨ ini-s, te n-keé
Espíritu Ianyuux Isabel. 42 Xee
n-ja'an-ña. Xia'an-ña nuu María:
—N-kida ña'a Ianyuux xava'a.
Ta'u kuu-un, te ta'u kuu da'ya
kajan-un. 43 Nava vaxi dichi
kuu dɨ'ɨ Ia kuu Xto'o-ro ve'e-r.
44 Nu n-teku-r xa n-ja'an-un nyuux
nuu-r, n-kudɨ ini da'ya ñu'u xiti-r,
te n-kanda-i. 45 Naka ta'u-un chi
jandixa-un xa jɨn tna'a xa n-ja'an
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro —kuu
Isabel, xia'an-ña.
46 Xia'an María:
Ndadaka'nu-da Ia kuu Xto'o-ro.
47 Te kudɨ ini-da chi dananita'u
ña'a-ia.
48 N-chinuu Ianyuux xa kunda'u
kukee-da.
Na'a ña'a-ia, te na'a-ia xa xi-
nokuechi-da nuu-ia.
Vitna kixe'e ntdaa ñayiu xa ja'an-i
xa ta'u kuu-da,
49 chi kue'e xava'a n-kida ña'a
Ianyuux.
Ii-ia.
50 Kunda'u ini-ia ñayiu ka yu'u
nuu-ia.
N-kunda'u ini-ia xixitna-ro, te
n-kunda'u ini ña'a-ia roo,
te dani kunda'u ini-ia da'ya
dana-ro.
51 Kue'e xava'a n-kida ña'a-ia.
N-xate ni'no-ia ñayiu xe ini.
Ñayiu ijan ka xani ini xa ña ka
ndoñu'u-i-ia.
52 N-kida-ia xa te ka taxnuni, ña
taxnuni ka-te.
N-kida-ia xa ñayiu ka kunda'u ka
kukee, nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ.

53 Kue'e xa n-taxi-ia roo, ñayiu
ka kojon ka yichi chi ka
kunda'u-ro, te ma kojon
ka-ro.
Ni ɨɨn ña tuu nax n-xia'an-ia ñayiu
kuika;
du'a ntakaa nda'a-i ka nu'u-i.
54 N-chindee ña'a-ia roo, ñayiu
Israel, ñayiu xinokuechi
nuu-ia chi na'a ña'a-ia, te
kunda'u ini ña'a-ia.
55 Na'a-ia nax n-ja'an-ia nuu
xixitna-ro Abram xi'in nuu
da'ya dana-te.
Nɨkava nɨkuita koo xijan,
kuu María, xia'an-i.
56 Naxa uni yoo n-xo tuu María
ve'e Isabel. Ijan dada juan nu'u-ña
ve'e-ña.

N-xee kɨu n-kaku Sua

57 N-xee kɨu kaku da'ya Isabel,
te n-xajan-ña ɨɨn seyɨɨ. 58 Yo n-kudɨ
ini-ña. N-ka teku ñayiu xndaxio
yatni xi'in-ña xi'in ñayiu ka kuu
tna'a-ña xa yo n-kunda'u ini ña'a
Ianyuux, te n-ka kudɨ ini-i tuku.
59 Nu n-kuu una kɨu seluchi jan,
te xndeka ña'a tadɨ'ɨ-s jua'an
xa ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s, te
n-ka juini ñayiu xyuku ijan xa
danani-i-sɨ Zacarías ná nani taa-s,
60 ko xia'an dɨ'ɨ-s nuu ñayiu jan:

—Ña'a, chi Nxua kunani-i.

61 Te ka xia'an ñayiu jan nuu-ña:

—Ko ñayo ñayiu ka kuu tna'a-n
nani du'a.

62 N-ka kida ñayiu jan seña xa
kajan tnu'u-i taa-s janda juini-s
xa kunani seluchi jan. 63 N-xijan
taa-s tutu, te n-chidotnuni-s: "Sua
kunani-s." N-ka yu'u anu ñayiu
xyuku ijan. 64 Hora ni ijan n-kida
Ianyuux xa n-naja'an Zacarías,
te n-nakuetu-s nuu-ia. 65 N-ka
yu'u ntdaa ñayiu xndaxio yatni
xi'in Zacarías xi'in Isabel. N-ka
xo kakune'e ntdaa ñayiu xndaxio
nitu'u yuku distrito Judea ntdaa
xa n-ya'a. 66 Ntdantu'u ñayiu n-ka
teku xijan n-ka xani ini nax ya'a.
Te n-ka xo xijan tnu'u tna'a-i:

—¿Nax ku kuu seluchi ya'a na
tnuu ini-s u?

Du'a n-ka xo xia'an tna'a-i chi
n-ka chinuu-i xa Ianyuux chindee
chituu ña'a.

N-nakuetu Zacarías nuu Ianyuux

67 N-keé Espíritu Ianyuux
Zacarías, te du'a n-ja'an-s nuu
ñayiu:
68 Na ndadaka'nu-ro Ianyuux, Ia
ndeka ña'a roo, ñayiu Israel.
N-kixee-ia xa dakaku ña'a-ia roo,
ñayiu ndeka-ia.
69 N-kida Ianyuux xa kixi Ia
dananita'u ña'a.
Kuu-ia da'ya dana David, se
n-xinokuechi nuu Ianyuux.
70 Jɨn tna'a tnu'u n-ja'an-ia nuu se
ka ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu
ka kuu da'ya-ia.
71 N-kixee-ia xa dakaku ña'a-ia nuu
se ka kida u'u ña'a xi'in nuu
se ka xini u'u ña'a.
72 N-kunda'u ini-ia xixitna-ro.
Na'a-ia xa n-ja'an-ia xa du'a
kada-ia.
Ii tnu'u-ia.
73 N-xia'an-ia tnu'u-ia Abraham,
taa xixitna-ro, xa du'a kada
ña'a-ia mee-ro.
74 N-ja'an-ia xa dakaku ña'a-ia nuu
se ka xini u'u ña'a.
Ma yu'u ka-ro nuu-s vitna, te ndaa
vatuu junukuechi-ro nuu-ia.
75 Xaxe'e xijan ndaku-ro xa
kada-ro xava'a, te junukuechi-ro
nuu-ia ndɨkɨu ndɨñuu,
kuu Zacarías, n-ja'an-s.
76 Te n-ja'an-s nuu seluchi jan:
Ndo'o, seluchi, ja'an-n tnu'u
Ianyuux, Ia taxnuni ka nuu
ñayiu.
Ki'na ka-n n-kixee dada Ia kuu
Xto'o-ro xa kada tu'a-n ñayiu
xa na xe ini-i-ia.
77 Juña tnu'u-n ñayiu ka kuu da'ya
Ianyuux nax io xa kada-i xa
nanita'u koio-i, te taxkanu
ini-ia kuechi n-ka kida-i.
78 Xaxe'e xa kunda'u ini ña'a-ia, xi-
jan kuu xa daa kada-ia.

Te nde andɨu tunda'a-ia Ia kuu
ná kuu ngandii xino datne,
datne.
79 Kixi Ia kachitnu'u ña'a jundu kuu
Ianyuux.
Kuenda kɨu nuu nee nuu kuu-ro ka
xikonuu-ro,
xa ñatu ka kutnuni ini-ro jundu
kuu-ia,
Te dandumani ña'a-ia xi'in-ia,
kuu Zacarías, xia'an-s nuu seluchi
jan.
80 N-tnuu ini seluchi jan, te idii
vuelta n-xajan-s anu-s xa kada-s
tniu Ianyuux. Jua'an-s nuu ñayo
ñayiu io, te ñatu nga juun dau. N-xo
tuu-s ijan nde kɨu n-xee-s nuu ka
nataka ñayiu Israel xa jini-i jundu
kuu-s.

2

N-kaku Jesús

1 Tiempu ijan, n-ta'u tniu
Augusto César, se kuu emper-
ador, xa nkodotnuni dɨu ntdaa
ñayiu xndaxio ntakaa ñuu nuu
n-taxnuni-s xa jini-s nuu nadaa-i
io. Te n-xe kodotnuni xa n-ta'u
tniu-s. 2 Tiempu daa n-taxnuni se
nani Cirenio distrito Siria. Vuelta
ya'a kuu vuelta ki'na nuu n-ka
ka'u-s ñayiu. 3 Xijan kuu xa n-ka
xe'en ntdaa ñayiu ñuteyu xixitna-i
xa nkodotnuni dɨu-i. 4 Xijan
kuu xa n-kee José xi'in María
ñuu Nazaret, distrito Galilea xa
ka xe'en-s Belén, distrito Judea.
Belén kuu ñuteyu-s chi da'ya dana
David kuu-s. 5 Jua'an-s nduu-s
xi'in María, ñá tnunda'a xi'in-s xa
nkodotnuni-s. Xa ñu'u da'ya-ña
daa. 6 Nɨni xtuu-s Belén n-xee kɨu
kaku da'ya-ña. 7 N-kaku da'ya ki'na
nuu-ña. Seyɨɨ kuu-s. N-duku ni'no
ña'a-ña da'ma, te n-xajan ni'no
ña'a-ña ɨɨn nuu xju'un xa ka xaxi
kɨtɨ chi ñatu ni'i José mesón nuu
ndoo koio-s.

N-ka ja'an ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, nuu se xñunuu tkachi

8 Yuku yu'u ñuu Belén xtuu se
xñunuu tkachi-s xakuaa ijan. 9 Nɨni
xtuu-s ijan, danaa n-juun ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, te
n-kida Ianyuux xa n-ndii nɨkaduku
nuu xtuu-s, te yo vichi n-ka yu'u-s.
10 N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, nuu-s:

—Maxku yu'u koio-n chi ɨɨn
xa va'a kachitnu'u ña'a-r, te yo
kudɨ ini-n xi'in ntdaa ñayiu teku
xa'a. 11 Vitna n-kaku Ia dananita'u
ña'a. Kuu-ia Cristu, te dɨuni kuu-ia
Ianyuux. Kuu-ia Xto'o-ro tuku.
N-kaku-ia ñuteyu David. 12 Duku
ni'no-ia da'ma, te kaa ni'no-ia ɨɨn
nuu xju'un xa ka xaxi kɨtɨ. Na jini
koio-n-ia, te jini-n xa dɨu-ia kuu Ia
kakune'e-r.
13 Danaa kue'e ka ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, n-ka juun
andɨu. Yo kue'e ka-ia n-kuu. N-ka
nakuetu-ia nuu Ianyuux. N-ka
ja'an-ia:
14 Na ndadaka'nu koio-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu.
Kutuu mani-ia xi'in ñayiu kada xa
juini-ia,
ka kuu-ia.
15 Nɨni juan ndaa koio ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux, andɨu, te
n-ka xia'an tna'a se xñunuu tkachi
jan:

—Na jɨ'ɨn-ro Belén. Na jɨn koto-ro
nax n-ya'a. Na jɨn koto-ro xa n-ka
kune'e ia n-tunda'a ña'a Ianyuux—
kuu-s, ka xia'an tna'a-s.
16 Hora ijan jua'an koio-s Belén,
te n-ka nanduku-s Jesús, te n-ka
nani'i-s-ia xi'in dɨ'ɨ-ia xi'in José.
Kaa ni'no-ia ɨɨn nuu xju'un xa ka
xaxi kɨtɨ. 17 Nu n-ka xini-s Ia luchi
jan, te n-ka xiko-s, te n-ka xian
tnu'u-s ñayiu xa n-ka ja'an ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux. 18 Te
n-ka yu'u ñayiu n-ka teku xa n-ka
najani se xñunuu tkachi jan. 19 N-xo
na'a María ntdaa xa n-ya'a, te
kue'e xa n-xo xani ini-ña. 20 N-ka
nakuetu se xñunuu tkachi jan nuu
Ianyuux ichi ka nu'u-s xaxe'e xa
n-ka xo nde'a-s xa n-ya'a xi'in
xaxe'e ntdaa xa n-ka teku-s. Dɨuni
n-ka najuen tnu'u-s-ia. N-ka xini-s

xa n-xetna'a xa n-xian tnu'u ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.

Xndeka-s Jesús n-xe'en veñu'u Jerusalén

21 Nu n-kuu una kɨu Jesús,
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-ia, te
n-ka danani ña'a tadɨ'ɨ-ia Jesús na
n-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, xa kunani-ia na ta juntuu
ka-ia xiti dɨ'ɨ-ia. 22 N-ndundoo
María xa n-xajan-ña da'ya chi
n-chidotnuni Moisés xa daa kada
ñadɨ'ɨ Israel. Nu n-xinokava xa
n-ndundoo-ña, xndeka-ña nduu-ña
xi'in José Jesús jua'an veñu'u
Jerusalén xa juña'a-s xi'in-ña nuu
Ianyuux xa kuenda mee-ia kuu-ia.
23 Du'a n-ka kida-s chi yodotnuni
xa n-ta'u tniu Ianyuux xa da'ya
yɨɨ ki'na nuu n-kaku, ñadu kuenda
tadɨ'ɨ-s kuu-s chi kuenda mee-ia
kuu-s. 24 Dɨuni yodotnuni tnu'u
Ianyuux xa ndoñu'u xa doko-s ɨɨn
tayu nleu (ɨɨn kɨt yɨɨ, ɨɨn kɨt dɨ'ɨ) a uu
data kuechi nuu altar-ia.

25 Ñuu Jerusalén io ɨɨn se yo va'a
nani Simeón, tiempo daa. Va'a xi-
nokuechi-s nuu Ianyuux, te ñu'u
ña'a Espíritu Ianyuux. N-xo ndetu-s
xa kixi se juña'a tnu'u kanu ini
nuu ñayiu Israel. 26 N-ja'an Espíritu
Ianyuux nuu-s xa ki'na ka jini-s
Cristu, Ia tunda'a-ia; ijan dada
kuú-s. 27 Dɨuni n-ja'an Espíritu-ia
nuu-s xa na jɨ'ɨn-s veñu'u. Xndeka
tadɨ'ɨ Jesús-ia jua'an veñu'u daa.
N-ka kɨu-s xa kada koio-s Jesús na
io ley n-chidotnuni Moisés xa kada
ntdaa ñayiu. 28 N-nundee Simeón
Jesús, te n-najuen tnu'u-s Ianyuux.
Dɨuni nakuetu-s nuu-ia. N-ja'an-s:

29 Taa-ro Ianyuux, xa kuu-n Ia tax-
nuni nuu ntdanditu'u ñayiu
ñuñayiu,
ndaa vatu na kuu-da.
Nakueka-n anu-da.
Na kuu ná n-ja'an ná n-kachi-n
vitna.
30 Chi n-xini-da xi'in nuu-da Ia
dananita'u ña'a.
31 N-kida-n xa daa kada-ia, te
n-kixee-ia xa kunde'a ña'a
ntdaa ñayiu.
32 Kuenda kɨu ɨɨn xa datnuni kuu-ia
xa kada-ia xa na jini ñayiu
ña ka kuu ñayiu Israel jundu
kuu Ianyuux.
Kuvete ñayiu Israel chi kuu-ia se
Israel.
Israel kuu nación ndeka-n, Taa-ro
Ianyuux,
kuu Simeón, n-ja'an-s nuu
Ianyuux.

33 N-ka yu'u tadɨ'ɨ Jesús nu n-ka
teku-s xa du'a n-ja'an Simeón.

34 N-xijan ta'u Simeón nuu
Ianyuux xa kada-ia xa na kuu José
xi'in dɨ'ɨ Jesús xavii xava'a. Te
xia'an-s nuu-ña:

—Kuna'a-n xa kue'e ñayiu Is-
rael ma kukanu ini-i-ia, te kada
Ianyuux xa kujanuu-i chi ma ku
kuu ka-i ñayiu ndandɨ'ɨ. Dɨuni kue'e
ñayiu Israel kukanu ini-ia, te nduu-i
ñayiu ndandɨ'ɨ. Dɨu-ia kada xa jini
ñayiu ñuñayiu jundu kuu Ianyuux,
te kui'a ja'an ña'a dava-i. 35 Hora
kui'a na ja'an ña'a ñayiu, jini-ia
janda kuu anu-i, te ndo'o, yo tnau
ini-n kuenda kɨu espada tuu ña'a
ñayiu —kuu Simeón, n-xia'an-s nuu
María.

36 Hora ijan nujuiin ɨɨn ñá yo
n-kuxa'nu nani T-ana nukeñu'u
jan. Ñá ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu kuu-ña. Taa-ña n-kuu Fanuel,
se n-kuu da'ya dana Aser. Idii ni
yɨɨ-ña n-xio. Uxa kuia n-xo tuu-ña
xi'in-s, te n-xi'í-s. 37 Koon diko
koon kuia io-ña. Ña n-xo kee-ña
veñu'u Jerusalén xaxe'e xa n-xo
xijan ta'u-ña nuu Ianyuux. N-xo xo
ne'e ii-ña, te n-xo xio ndite-ña. Mee
ni xa xinokuechi-ña nuu Ianyuux.
Nduu, xakuaa n-xo xinokuechi-ña.
38 N-kendita-ña nuu xnii tadɨ'ɨ
Jesús. N-nakuetu-ña nuu Ianyuux.
N-xo kakune'e-ña-ia nuu ñayiu
Jerusalén n-ka xo ndetu se dakaku
ña'a.

39 N-ka daxinokava José xi'in
María ntdaa xa n-ta'u tniu Ianyuux

n-chidotnuni Moisés, te n-ka
xiko-s. Ka ndixi-s Nazaret, distrito
Galilea. 40 Vax kue'nu Jesús, te
n-xia'an Ianyuux xandendaku. Yo
kaxi n-xo kuu ini-ia, te n-chindee
n-chituu ña'a Ianyuux.

N-xo tuu Jesús veñu'u

41 Ntna'a kuia n-xo xe'en tadɨ'ɨ
Jesús viko Paxcua Jerusalén. 42 Na
io Jesús uxi kuia, jua'an-ia xi'in
tadɨ'ɨ-ia viko Paxcua ná ka kida
ntdaa ñayiu ñuteyu-ia vaxi. 43 Nu
n-xinokava viko jan, te n-ka xiko
tadɨ'ɨ-ia xa ka ndixi-s ñuu-s, te
ña n-ka chinuu-s xa n-ndoo-ia
Jerusalén. 44 N-ka xani ini-s xa
yɨtna'a-ia nuu ñayiu ka ndixi koio
xi'in-s Nazaret. Łɨn kɨu n-kuu
ka xika-s juan ndixi koio. Ijan
dada n-ka nanduku-s-ia nuu ñayiu
kuu tna'a-s xi'in nuu ñayiu ka
xini tna'a xi'in-s. 45 Xaxe'e xa
ña n-ka nani'i-s-ia, xijan kuu xa
n-ka nangondita-s; jua'an ntuku-s
Jerusalén, te n-ka nanduku-s-ia
ichi n-ka nangondita-s. 46 Kɨu kuu
uni, dada n-ka nani'i-s-ia veñu'u
Jerusalén. Nukoo-ia xi'in se ka
dakua'a ñayiu xa n-chidotnuni
Moisés. Nini-ia tnu'u-s, te dandichi
ña'a-ia. 47 Diko n-ka yu'u ntdantu'u
se ijan xaxe'e xa va'a kutnuni ini-ia
xi'in xaxe'e tnu'u n-ja'an-ia nuu-s.
48 Nu n-ka xini ña'a tadɨ'ɨ-ia, te n-ka
yu'u-s. N-ja'an dɨ'ɨ-ia:

—Jesús, ¿nakuenda du'a n-kida
ña'a-un? Te ka nanduku ña'a-r xi'in
taa-un. Yo n-ka chi ini-r xaxe'e-un
—kuu-ña, xia'an-ña.

49 Te xia'an-ia nuu-ña nduu-ña
xi'in yɨɨ-ña:

—¿Nakuenda ka nanduku ña'a-n
u? ¿Ñadu xa ka xini-n xa io xa
kutuu-da ve'e Taa-da u? —kuu-ia,
xia'an-ia.

50 Ña n-ka kutnuni ini tadɨdɨ-ia
nakuenda xa daa n-ja'an-ia.
51 N-xiko-ia xi'in-s, te n-ka naxee-s
xi'in-ia Nazaret.

N-xo jandixa-ia xa n-ka xo ta'u
tniu tadɨ'ɨ-ia nuu-ia. N-xo na'a
dɨ'ɨ-ia ntdaa xa n-kuu. 52 Vax
kue'nu-ia, te va'a xani ini-ia.
N-chindee n-chituu ña'a Ianyuux,
te n-ka tna ini ña'a ñayiu.

3

N-dakua'a Sua Bautista ñayiu nuu ñayo io

1 Tiempu ijan n-kuu uxi koon
kuia taxnuni Tiberio César. Daa
n-taxnuni Poncio Pilato distrito
Judea, te n-taxnuni Herodes
distrito Galilea, te n-taxnuni ñani
Herodes, se nani Slipe distrito
Iturea xi'in nuu nani Traconite,
te Lisanias n-taxnuni distrito
Abilinia. 2 Dutu taxnuni ka n-ka
kuu Anás xi'in Caifás. Tiempu
daa n-ja'an Ianyuux nuu Sua,
se kuu da'ya yɨɨ Zacarías. N-xo
tuu-s nuu ñatu nga juun dau, te
ñayo io. 3 N-xe'en-s ntdaa ñuu
kuechi xndatuu yu'u ndute xika
De'va Jordán xa n-xo ja'an-s nuu
ñayiu ijan xa na natu ini-i xa n-ka
kida-i kuechi te na juendute-i xa
na taxkanu ini Ianyuux xa n-ka
kida-i. 4 N-ja'an-s nuu ñayiu ná
n-chidotnuni Isaías, se n-xo ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Du'a
n-ja'an Isaías:

Xee kana ɨɨn se kutuu nuu ñatu nga
juun dau, te ñayo io:
“Kada tu'a-n mee-n ɨɨn ɨɨn-n na
kua'a na xe ini-n Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro.
Kuenda kɨu ichi ka kuu-n.
Ndadandaa-n ichi jan.
5 Nadachitu-n de'va, ndada ndaa-n
yuku xi'in tnduu.
Ndine'e ndaa-n ichi.
Ndada ndaa-n nuu kui'a kaa.
6 Te jini ntdaa ñayiu Ia dananita'u
ña'a”,
kuu-s, xia'an-s.

7 Kue'e ñayiu n-ka xo xe'en nuu
Sua xa dajuendute ña'a-s. N-xo
ja'an-s nuu-i:

—Da'ya Kui'na ka kuu-n. ¿Jundu
n-kachitnu'u ña'a xa kaku koio-n
nuu Ianyuux? ¿Ka kachi ini-n xa
ma kiti ini-ia nuu-n na kixi-ia u?
¿Jundu n-kachitnu'u ña'a xa ma
ndadandaa-ia kuechi-n? 8 Nux
xandaa xakuiti n-ka natu ini-n

xa n-ka kida-n kuechi, kada koio
xava'a. Maxku ku ja'an koio-n:
“Ndandɨ'ɨ-ro nuu Ianyuux chi
da'ya dana Abraham ka kuu-ro”,
chi ru'u ja'an xa kua'a Ianyuux
xa kada-ia xa yuú ya'a nduu da'ya
dana Abraham. 9 Ka kuu-n kuenda
kɨu yutnu ta'nde xa xá katuu kaa
xe'e-tnu. Ntdaa yutnu ñatu juun
xavidi va'a, ta'nde-tnu, te keé-tnu
nuu nu'u koko.
10 Te n-ka xo xijan tnu'u ñayiu
Sua:
—Nux du'a ya'a, ¿nax io xa kada
koio-da?
11 Te n-xo xia'an Sua nuu-i:
—Nux xneva'a-n uu du'nu,
juña'a koio ɨɨn ñayiu ñatu du'nu
io. Dani nux xneva'a kue'e-n xa
kaxi-n, juña'a koio ñayiu ña tuu nax
kaxi io.
12 Se ka xijan tvini nandajan go-
bierno, n-ka xee-s xa dajuendute
ña'a Sua, te n-ka ja'an-s nuu-s:
—Maestru, ¿nax io xa kada
koio-da?
13 Te xia'an Sua nuu-s:
—Maxku kajan-n kue'e tvini nuu
ñayiu; kajan koio-n nani ta'u tniu se
ka taxnuni.
14 Dɨuni n-ka xee soldado nuu-s.
N-ka ja'an-s:
—¿Nax io xa kada koio-da?
Te xia'an-s:
—Maxku tnɨɨ koio-n ñayiu xa
taxjuexa-i tvini. Maxku tekuechi-n
ñayiu kuechi neñuu xa ni'i koio-n
tvini. Kajan koio tvini ñayiu nani
ta'u tniu gobierno, te ndoo koio-n
xi'in tvini kuu ya'u-n; maxku
kukajan ini koio ka-n tvini.
15 N-xo ñu ini ñayiu jan xa kixi se
n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa kixi-s,
te ñayo-i n-xini nuu ndaa xa Sua
kuu Cristu a ña'a. 16 Xijan kuu xa
du'a xia'an Sua nuu-i:
—Ru'u, dajuendute ña'a,
te Ia kixi kada xa keé ña'a
Espíritu Ianyuux, te ndadandaa-ia
kuechi-n. Taxnuni ka-ia dada ru'u.
Ñatu natau xa junukuechi-r nuu-ia,
ni xa nandaxi-r correa ndixa-ia
chi se dakuu nga kuu-r. 17 Kuenda
kɨu ɨɨn se ne'e pala-s xa dandechi-s
trɨu-s kuu-ia. Kuenda kɨu trɨu jan
kuu ñayiu. Se ijan nataxtna'a-s
trɨu-s, te chi'i-s ɨɨn ve'e, te teñu'u-s
paja nuu nu'u koko nɨkava nɨkuita
—kuu Sua, xia'an-s.
18 Yo kue'e ka xa n-dakua'a Sua
ñayiu na n-ja'an-s tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ɨɨn xandaa kuu xa
n-xo ja'an-s. 19 Dɨuni n-ja'an
do'o-s se taxnuni nani Herodes
chi n-xeka-s ñadɨ'ɨ ñani-s. Herodías
nani-ña. Dɨuni n-kanandee-s-sɨ chi
kue'e ka kuechi n-kida-s. 20 N-xe
xee ka kuechi Herodes jan chi
n-chindi'u-s Sua vekaa.

N-xendute Jesús

21 Na ta chindi'u ka Herodes Sua,
n-dajuendute Sua ñayiu. Dɨuni
n-dajuendute-s Jesús. Nɨni xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux n-najaan
andɨu, 22 te n-juun Espíritu Ianyuux
dɨkɨ-ia. Data n-nduu-ia. Nde andɨu
n-ja'an Ianyuux nuu Jesús:
—Da'ya Yɨɨ Mani-r kuu ña'a.
Vichi tna ini-r xa kida-n —kuu-ia,
xia'an-ia.

Xixitna Jesús

23 N-kixe'e Jesús xa kada-ia tniu
Ianyuux. Io-ia naxa oko uxi kuia
daa. N-xo xani ini ñayiu xa kuu-ia
da'ya yɨɨ José. José n-kuu da'ya Elí.
24 Elí n-kuu da'ya Matat. Matat
n-kuu da'ya Leví. Leví n-kuu da'ya
Melqui. Melqui n-kuu da'ya Jana.
Jana n-kuu da'ya José. 25 José n-kuu
da'ya Matatías. Matatías n-kuu
da'ya Amós. Amós n-kuu da'ya
Nahúm. Nahúm n-kuu da'ya Esli.
Esli n-kuu da'ya Nagai. 26 Nagai
n-kuu da'ya Maat. Maat n-kuu
da'ya Matatías. Matatías n-kuu
da'ya Semei. Semei n-kuu da'ya
José. José n-kuu da'ya Judá. 27 Judá
n-kuu da'ya Joana. Joana n-kuu
da'ya Resa. Resa n-kuu da'ya
Zorobabel. Zorobabel n-kuu da'ya
Salatiel. Salatiel n-kuu da'ya
Neri. 28 Neri n-kuu da'ya Melqui.
Melqui n-kuu da'ya Adi. Adi n-kuu
da'ya Cosam. Cosam n-kuu da'ya
Elmodam. Elmodam n-kuu da'ya

Er. 29 Er n-kuu da'ya Josué. Josué
n-kuu da'ya Eliezer. Eliezer n-kuu
da'ya Jorim. Jorim n-kuu da'ya
Matat. 30 Matat n-kuu da'ya Leví.
Leví n-kuu da'ya Simeón. Simeón
n-kuu da'ya Judá. Judá n-kuu da'ya
José. José n-kuu da'ya Jonán. Jonán
n-kuu da'ya Eliaquim. 31 Eliaquim
n-kuu da'ya Melea. Melea n-kuu
da'ya Mainán. Mainán n-kuu da'ya
Matata. Matata n-kuu da'ya Natán.
32 Natán n-kuu da'ya David. David
n-kuu da'ya Isaí. Isaí n-kuu da'ya
Obed. Obed n-kuu da'ya Booz.
Booz n-kuu da'ya Salmón. Salmón
n-kuu da'ya Naasón. 33 Naasón
n-kuu da'ya Aminadab. Aminadab
n-kuu da'ya Aram. Aram n-kuu
da'ya Esrom. Esrom n-kuu da'ya
Fares. Fares n-kuu da'ya Judá.
34 Judá n-kuu da'ya Jacob. Jacob
n-kuu da'ya Isaac. Isaac n-kuu
da'ya Abraham. Abraham n-kuu
da'ya Taré. Taré n-kuu da'ya
Nacor. 35 Nacor n-kuu da'ya Serug.
Serug n-kuu da'ya Ragau. Ragau
n-kuu da'ya Peleg. Peleg n-kuu
da'ya Heber. Heber n-kuu da'ya
Sala. 36 Sala n-kuu da'ya Cainán.
Cainán n-kuu da'ya Arfaxad.
Arfaxad n-kuu da'ya Sem. Sem
n-kuu da'ya Noé. Noé n-kuu da'ya
Lamec. 37 Lamec n-kuu da'ya
Matusalén. Matusalén n-kuu da'ya
Enoc. Enoc n-kuu da'ya Jared.
Jared n-kuu da'ya Mahalaleel.
Mahalaleel n-kuu da'ya Cainán.
38 Cainán n-kuu da'ya Enós. Enós
n-kuu da'ya Set. Set n-kuu da'ya
Adán. Adán n-kuu da'ya Ianyuux
chi n-kidava'a-ia-s.

4

N-juini Kui'na xa daja'an-i Jesús xa kada-ia kuechi

1 N-keé Espíritu Ianyuux Jesús
nuu n-nane-ia nuu ndute xika
De'va Jordán, te n-ja'an Espíritu
Ianyuux nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia nuu
ñatu nga juun dau, te ñayo io. 2 Ijan
n-xo tuu-ia uu diko kɨu. Ntdaa kɨu
ijan n-kuu Kui'na xa daja'an ña'a-i
xa kada-ia kuechi. Ni ɨɨn xa ña
tuu nax n-xaxi-ia uu diko kɨu ijan.
Ijan dada yo n-kojon-ia. 3 N-ja'an
Kui'na nuu-ia:

—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux
kuu-n juña'a yuú ya'a na nduu-i
tila.

4 Te n-ja'an Jesús nuu-i:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa:
"Ñadu diko ni xa kaxi koio ñayiu
kundito-i."

5 Ijan te ndeka ña'a Kui'na
jua'an ɨɨn nuu dujun, te nuni'no ni
n-dande'a ña'a-i ntdaa ñuu ñuñayiu
nuu ka taxnuni se ka taxnuni. 6 Te
xia'an-i nuu-ia:

—Ntdanditu'u xa'a taxi-r, te
tetutniu ña'a-r xa taxnuni-n ntdan-
ditu'u ñuñayiu ya'a. Ndadaka'nu
ña'a ñayiu ya mee-n chi mee-r
n-taxi Ianyuux ntdaa xa'a, te ñayiu
kuu ini mee-r juña'a-r. 7 Nux njuiin
xiti-n nuu-r te nakuetu-n nuu-r, te
xaxii-n kuu ntdanditu'u xa'a.

8 Xia'an Jesús nuu-i:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa:
"Nuu Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro,
njuiin xiti koio, te nakuetu koio.
Nuu mee ni-ia junukuechi koio."

9 Dɨuni ndeka ña'a Kui'na jua'an
xa jandodo ña'a-i nuu dujun ka
dɨkɨ veñu'u Jerusalén. Te xia'an-i
nuu-ia:

—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux
kuu-n, jungava nde nuu ñu'u jan
10 chi yodotnuni tnu'u Ianyuux xa:
"Ta'u tniu Ianyuux nuu ángel, ia
ka xinokuechi nuu-ia, xa junuu
ña'a-ia." 11 Dɨuni yodotnuni
tnu'u-ia: "Junuu ña'a koio-ia xa na
ña'a tnukue'e xe'e-n nuu yuú" —
kuu Kui'na, n-xia'an-i.

12 Te xia'an Jesús nuu-i:

—Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia:
"Maxku kototnuni-n Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro."

N-kixe'e Jesús xa kada-ia tniu-ia

13 Nu n-ya'a xa n-xitotnuni
Kui'na Jesús, te n-dandoo ña'a-i,
te ña n-naxee ka-i nde kɨu
n-ngondita-i ɨnka vuelta.

14 Ñu'u Espíritu Ianyuux Jesús,
te n-kua'a-ia xa kada-ia tniu-ia.
N-xiko-ia juan ndixi distrito
Galilea. Yo n-ka xo najani ñayiu
Galilea xa n-kida-ia. 15 N-xo
dakua'a-ia ñayiu Israel xiti veñu'u
kuechi-i, te n-ka xo najuen
tnu'u-i-ia.

N-ka dangondita ñayiu Nazaret Jesús

16 N-xiko-ia, n-naxee-ia Nazaret,
ñuteyu-ia. Nani n-xo xe'en-ia
veñu'u kuechi ntna'a sabado nuu
n-xo tuu-ia, dani n-xo xe'en-ia
veñu'u luchi ñuu-ia. N-xee ntuku
kɨu sabado, te jua'an-ia veñu'u
luchi jan, te n-nukoo-ia. Ijan dada
n-ndojuiin-ia xa ka'u ndodo-ia
tnu'u Ianyuux yodotnuni nuu
ñayiu xyuku ijan, 17 te n-xia'an
se xko kida veñu'u tutu tuni'no
n-kidava'a Isaías, se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. N-nandɨka-ia
tutu jan, te nu n-nani'i-ia tnu'u
ka'u-ia, n-ka'u ndodo-ia nuu ñayiu
xyuku ijan:

18 N-tetutniu ña'a Espíritu Ianyuux
xa ja'an-r tnu'u-ia nuu ñayiu
ka kunda'u.
Ɨɨn xava'a kuu xa ja'an-r nuu-i.
Ñu'u ña'a Espíritu-ia.
N-tunda'a ña'a-ia xa ja'an-r nuu
ñayiu xyɨndi'u nax kada
koio-i xa yaa-i.
N-tunda'a ña'a-ia xa ndadava'a-r
ñayiu kuaa na kua'a na
nukonde'a-i.
N-tunda'a ña'a-ia xa kada-r xa yaa
ñayiu nuu ñayiu kida u'u ña'a.
19 N-tunda'a ña'a-ia xa ja'an-r xa
n-xee kɨu n-xantuu Ianyuux
xa kada-ia ɨɨn xa kada-ia.

20 Ijan dada n-natuni'no-ia
tutu jan, te n-najuña'a-ia se xko
kida veñu'u, te n-nukoo-ia. N-ka
nukonde'a ña'a ntdanditu'u ñayiu
xyuku veñu'u luchi jan. 21 Te
n-kixe'e-ia xa ja'an-ia:

—Vitna kuu xa n-xetna'a tnu'u
Ianyuux yodotnuni, te n-ka xo
nini-n —kuu-ia, xia'an-ia.

22 N-ka kutnuni ini ñayiu n-ka
teku tnu'u n-ja'an-ia xa tnu'u vii
tnu'u va'a n-ja'an-ia. Dɨuni n-ka
kutnuni ini-i xa ɨɨn xava'a kuu.
N-ka xia'an tna'a-i:

—¿Ñadu se ya'a kuu da'ya yɨɨ José
a?

23 Te xia'an Jesús nuu ñayiu jan:

—Vaa kachi koio-n nuu-r: "Na
ja'an-r tnu'u ya'a: Nani dakua'a-n
ɨnka ñayiu, dani dakua'a-n ñayiu
ya'a." Te vaa dɨuni kachi-n nuu-r:
"Nani n-kida-n ñuu Capernaum,
dani ndoñu'u xa kada-n ñuteyu-n
chi n-ka teku-r xa n-kida-n ijan."
24 Xandaa xakuiti xa se ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, ñayo ñayiu
ñuteyu-s xe ini ña'a. 25 Na n-xo tuu
Elías nación Israel ya, daa n-ndii
uni yodo kuia, te n-kixi tnama
nde'e nitu'u nación ya. Kue'e
ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ n-xio daa. 26 Ña
n-tunda'a Ianyuux Elías nuu ɨɨn ñá
ya'a chi n-tunda'a-ia Elías nuu ɨɨn
ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ ñuu nani Sarepta,
distrito Sidón. 27 Dɨuni n-xio kue'e
ñayiu tna'a kue'e te'yu ñɨɨ nación
Israel ya na n-xo tuu Eliseo, se
n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
Ñayo-i n-ndva'a. Mee ni Naamán,
se nación Siria n-ndva'a.

28 Yo n-ka kiti ini ñayiu xyuku
veñu'u luchi jan xa n-ka teku-i
tnu'u ijan, 29 te n-ka ndojuiin-i,
te n-ka kine'e ña'a-i yu'u ñuu jan.
Xndeka ña'a-i jua'an ɨɨn dɨkɨ yuku
nuu katuu ñuu-i xa dajungava ña'a
koio-i, 30 ko n-ya'a-ia me'ñu-i nt-
daa-i, te n-kee-ia.

N-kine'e Jesús xaloko ñu'u anu ɨɨn seyɨɨ

31 Juan nu'u-ia Capernaum.
Capernaum kuu ɨnka ñuu katuu
distrito Galilea. Ntna'a sabado
n-dakua'a-ia ñayiu veñu'u luchi ñuu
ijan. 32 N-ka yu'u ñayiu n-ka teku xa
n-ja'an-ia jan, te n-kunuu tnu'u-ia
chi n-ka kutnuni ini-i xa n-tunda'a
ña'a Ianyuux.

33 Veñu'u luchi jan tuu ɨɨn se
ñu'u ña'a xaloko, te xee n-kana-s.
Xia'an-s nuu Jesús:
34 —Dito, ¿nax juun ña'a-n?
¿Vaxi-n xa danaa ña'a-n a? Xini-da
jundu kuu-n. Da'ya Yɨɨ Ianyuux
kuu-n.
35 Te n-kudeen Jesús nuu xaloko
ñu'u anu se ijan. Xia'an-ia:
—Kadɨ yu'u-n. Ta kee anu-s —
kuu-ia, xia'an-ia nuu-i.
Te n-dajane xaloko jan se ijan
me'ñu ñayiu xyuku ijan. N-ndua-s,
ko ña tuu nax n-kuu-s, te n-kee
xaloko jan anu-s. 36 Te yo nde'e
n-ka yu'u ntdaa ñayiu xyuku jan.
Xia'an tna'a-i:
—Ñayo n-xani ini xa du'a kada ɨɨn
se ya'a xa ta'u tniu-s nuu xaloko, te
kee-i.
37 Te n-ka teku ntdaa ñayiu io
nɨkaduku Capernaum xa'a.

N-ndadava'a Jesús dididoSimón

38 N-kee-ia veñu'u luchi jan,
te jua'an-ia ve'e Simón. Tna'a
dididoSimón ka'ni nde'e, te n-ka
ja'an ñayiu xyuku ijan nuu-ia xa
na ndadava'a ña'a-ia. 39 N-xe
juiin ndeyu-ia nuu kaa-ña, te
n-kudeen-ia nuu ka'ni nde'e ñu'u
ña'a, te n-ndiko ña'a ka'ni. Hora
ijan ni n-ndokoo-ña, te n-xia'an-ña
xa n-xaxi ñayiu xyuku ijan.

N-ndadava'a Jesús kue'e ñayiu

40 Nɨni juan keé ngandii, xndeka
ñayiu ñuu ijan ñayiu ka tna'a
nudɨɨn kue'e n-ka xee nuu-ia.
N-xajan ndodo-ia nda'a-ia-i, te
n-ndadava'a-ia-i ntdaa-i. 41 Dɨuni
n-ka kee ña'a kue'e xaloko. Xee ka
kana-i. Ka xia'an-i nuu-ia:
—Mee-n kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Te n-kudeen-ia nuu-i. Xaxe'e xa
na'a mee-ia xa xna'a xaloko jan xa
mee-ia kuu Cristu, n-ta'u tniu-ia xa
maxku ja'an koio-i xijan.

N-dakua'a Jesús tnu'u Ianyuux ñayiu distrito Galilea

42 N-tuu kɨu kuu uu, te n-kee-ia.
Jua'an-ia ɨɨn nuu ñatu nga juun dau,
te ñayo io. N-ka nanduku ña'a ñayiu,
te n-ka nani'i ña'a-i. N-ka juini-i xa
na ndoo ka-ia ijan, te maxku ndee
ni-ia. 43 N-ja'an-ia nuu-i:
—Io xa jɨ'ɨn-r ɨnka ntuku ñuu xa
ja'an-r nuu ñayiu ijan nax io xa
kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
Xaxe'e xa'a n-tunda'a ña'a-ia xa
vaxi-r —kuu-ia, xia'an-ia.
44 Daa ni n-dakua'a na'i ka-ia
ñayiu n-ka xo nataka xiti veñu'u
kuechi Israel.

5

N-ja'an Jesús nuu uni seyɨɨ xa na nkuitandijun ña'a-s

1 N-xika kɨu, te jua'an-ia yu'u
laguna ka'nu nani Genesaret.
Ka data'i ña'a ñayiu xyuku nuu
nujuiin-ia xaxe'e xa ka kuu-i
xa kunini koio-i tnu'u Ianyuux
ja'an-ia. 2 Te n-xini-ia uu barcu
kuechi xtuu yatni yu'u ndute xi'in
se ka tava chaka ka najini ñunu
chaka-s. 3 N-keé Jesús ɨɨn barcu jan.
Barcu kuu barcu Simón. N-ja'an
Jesús nuu Simón xa na dakaka-s
barcu nuu kaa kunu ka ndute ita'u.
Nu n-dakaka-s barcu, n-nukoo
Jesús xiti barcu, te n-dakua'a-ia
ntdaa ñayiu xyuku yu'u ndute. 4 Nu
n-ya'a xa n-dakua'a Jesús ñayiu, te
xia'an-ia nuu Simón:
—Kandeka barcu-n jua'an nuu
kunu ka kaa ndute, te dakeé-n ñunu
chaka xa tava-n-tɨ.
5 Te n-ja'an Simón:
—Maestru, niniu n-ka dakeé-da
ñunu-tɨ, ko ni ɨɨn-t ña n-ka tava-da.
Juini ñayo-da n-ka tava-tɨ, ko nux
daa juini-n, na dakeé ntuku-da.
6 N-ka kida-s ná n-ja'an-ia te n-ka
keé kue'e chaka ñunu jan. Te
n-kixe'e ndata ñunu jua'an. 7 Te
n-ka xaxa nda'a-s nuu dava ka se
xnetna'a xi'in-s xñutuu ɨnka barcu
xa na xee koio-s xa na chindee
tna'a-s. Te n-ka xee-s ijan. N-ka
dachitu-s ntdaa-s nduu barcu jan
chaka. Xaku nga nduxi barcu jan
nuu ndute.

8 N-xini Simón Pedru xijan, te
n-xe juiin xiti-s nuu Jesús. Xia'an-s:
—Jua'an-n, Dito, chi se kida
kuechi kuu-da.
9 N-ka yu'u Simón xi'in se xndeka
tna'a xi'in-s xaxe'e xa vichi kue'e
chaka n-ka tava-s. 10 Se xndeka
tna'a xi'in Simón xa ka tava-s chaka
kuu Jacobo xi'in Sua, se ka kuu
da'ya yɨɨ Zebedeo. Te xia'an Jesús
nuu Simón:
—Maxku ku yu'u-n. Vitna
kixe'e-n xa dataka-n ñayiu. Nani
dataka-n chaka xi'in ñunu-n, dani
dataka-n ñayiu.
11 N-ka dakaka-s barcu-s, te n-ka
ndinexio-s yu'u ndute. N-ka dan-
doo-s ndatniu-s, te n-ka xe kui-
tandijun-s Jesús.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se te'yu ñɨɨ

12 Nu n-xika kɨu, te jua'an Jesús
ɨnka ñuu distrito Galilea. Ijan
tuu ɨɨn se tna'a kue'e te'yu ñɨɨ.
N-xini-s-ia, te n-xe juiin xiti-s
nuu-ia, te n-xijan ta'u-s. Te
xia'an-s:
—¿Vatuka ndadava'a ña'a-n a?
Dito. Ndadava'a ña'a-n chi n-kida
Ianyuux xa ndadava'a-n ñayiu.
13 N-dakaa-ia nda'a-ia, te
n-tenee-ia nda'a-ia-s, te n-ja'an-ia
nuu-s:
—Vatuka, te na ndva'a-n.
Danaa n-ndva'a-s. 14 N-ja'an-ia
nuu-s xa mee ni-s na kuna'a xijan.
Te xia'an ntuku-ia-s:
—Juan dande'a dutu ñɨɨ-n xa na
jini-s xa n-ndva'a-n. Juña'a-n-sɨ ɨɨn
xa na doko-s nuu altar ná io ley
n-chidotnuni Moisés na kua'a na
jini-s xa mee-r n-ndadava'a ña'a —
kuu Jesús, xia'an-ia.
15 N-xitendodo xa n-kida Jesús
jua'an, te kue'e ñayiu n-ka xo taka
xa kunini koio-i tnu'u-ia, te n-xo
ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u, 16 ko
kue'e vuelta ñayo-ia n-xo tuu chi
n-xo xe'en-ia xa kajan ta'u-ia nuu
Ianyuux nuu ñatu nga juun dau te
ñayo io.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se n-xi'í xe'e

17 Nu n-xika kɨu, n-ka xee se
fariseu xi'in se ka dakua'a ñayiu xa
n-chidotnuni Moisés nuu dakua'a
Jesús ñayiu. Se distrito Galilea xi'in
distrito Judea ka kuu-s. Dava-s ka
kuu se Jerusalén. Kɨu ijan n-kida
Ianyuux xa n-kua'a Jesús xa nda-
dava'a-ia ñayiu ka ku'u, te n-ka
xe'en-i nuu-ia. 18 Daa xndeka-s ɨɨn
se kaa nuu xito n-xi'í nduu xe'e
n-ka xee nuu tuu-ia. N-ka nduku
ini-s xa kɨu koio-s xi'in se ku'u jan
ve'e nuu tuu-ia xa kajan tuu-s-sɨ
nuu-ia, 19 ko ña n-kua'a xa kɨu
koio-s do ye'e jan chi yo chitu ñayiu
xiti ve'e jan, te n-ka xe kaa-s dɨkɨ
ve'e jan. N-ka dita ndee-s teja te
n-ka dajuun-s se ku'u jan nuu Jesús
me'ñu ñayiu xyuku ijan.
20 N-xini-ia xa ka kukanu ini-s
Ianyuux, te n-ja'an-ia nuu se ku'u
jan:
—N-taxkanu ini-r kuechi
n-kida-n.
21 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia n-ka
nukuita se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés xi'in se ka
kuu se fariseu ka ndatnu'u-s. N-ka
xani ini-s: "¿Ndee se kuu se ya'a xa
dadavatna'a-s xi'in Ianyuux? Ñayo
ñayiu taxkanu ini xa n-ka kida-ro
kuechi; mee dii Ianyuux."
22 N-kutnuni ini Jesús nax n-ka
ndatnu'u-s, te xia'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda daa ka xani ini-n?
¿Nax ka kachi-n? 23 Ka xini-n xa
ndva'a se ya'a nux na ja'an-r:
"Ndokoo. Kaka", ko ñatu ka
jandixa-n xa taxkanu ini-r kuechi
n-kida-s. 24 Kuna'a koio xa mee-r, Ia
kuu ñayiu, taxkanu ini kuechi n-ka
kida ñayiu.
Te xia'an-ia nuu se n-xi'i xe'e:
—Ndokoo. Ndone'e xito-n,
doo-n, te juan nu'u-n ve'e-n.
25 Hora ijan ni n-ndokoo-s me'ñu
ñayiu xyuku ijan. N-ndone'e-s
doo-s, xito-s, te juan nu'u-s ve'e-s.
Nɨni xika-s ichi juan nu'u-s,
n-nakuetu-s nuu Ianyuux.
26 N-ka yu'u ntdaa ñayiu xyuku
ijan, te dɨuni n-ka nakuetu koio-i

nuu-ia. N-ka yu'u-i te ka xia'an tna'a-i:

—Ña uun ka xini-ro xa n-ka xini-ro vitna. Ña uun xini-ro xa du'a kada ɨɨn ñayiu.

N-ja'an Jesús nuu Leví xa nkuitandijun ña'a-s

27 Nu n-ya'a xijan, jua'an Jesús ɨnka lado. N-ya'a-ia nuu nukoo ɨɨn se xijan tvini nandajan gobierno nani Leví. Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Ne'e, te nkuitandijun ña'a.

28 N-dandoo Leví ntdaa xa yɨnda'a-s, te n-xe kuitandijun-s-ia. 29 Jua'an-s xi'in-ia ve'e-s, te n-ja'an-s-ia xi'in se dakua'a-ia xa kaxde'ñu koio-ia ve'e-s, te kue'e ndeyu n-kida tu'a-s. Kue'e se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu n-ka xee xa kaxde'ñu koio-i tuku. 30 Dɨuni n-ka xee se fariseu xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés te n-ka jan kuechi-s.

Ka xia'an-s nuu se dakua'a Jesús:

—¿Nakuenda ka xaxi ka xi'i-n xi'in se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu yo ka kida kuechi?

31 Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Ñayiu io va'a, ña ka ndoñu'u-i setatna, ko ñayiu ka ku'u, ndoñu'u-i-sɨ. 32 Ñadu n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu va'a xa nkuitandijun ña'a-i chi n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu ka kida kuechi xa na nkuitandijun ña'a-i, te na natu ini koio-i xa n-ka kida-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ka kidandichi-s Jesús

33 Ka xia'an ñayiu ka xaxde'ñu ijan nuu Jesús:

—Se dakua'a ña'a Sua, tɨtnɨ vuelta xne'e ii-s. Nɨni xne'e ii-s, ña ka xaxi-s, te tɨtnɨ vuelta ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux. Dani ka kida se dakua'a ña'a se fariseu. ¿Nakuenda se dakua'a mee-n, ka xaxi-s, ka xi'i-s, te ñayo-s ne'e ii?

34 Te n-ja'an Jesús tnu'u kandee. Xia'an-ia:

—Se dakua'a-r ka kuu na ka kuu se xtuu viko tnunda'a, te mayo ku dada'an xa kaxi koio-s dita hora xtuu-s xi'in noviu, 35 ko na xee kɨu tnɨɨ ñayiu noviu jan, daa kondite koio-s chi xaxe'e xa kuko'yo ini-s.

36 Te n-ja'an-ia ɨnka tnu'u kandee ya'a. Xia'an-ia:

—Ñayo ñayiu kachi da'ma xee xa dandee-i da'ma n-kutu'u chi hora nakate-i, nandɨyɨ da'ma xee jan, te nataka da'ma n-kutu'u. Ñatu natau xa ndee da'ma xee da'ma n-kutu'u. Kuenda kɨu tnu'u ja'an-r kuu da'ma xee jan. 37 Dɨuni ñayo ñayiu dakeé vinu xee bolsa ñɨɨ n-kutu'u chi ndata vinu xee bolsa jan, te katu ntdantu'u vinu, te ma jiniñu'u ka bolsa ñɨɨ jan. 38 Ñayo daa kida chi dakeé-ro vinu xee bolsa ñɨɨ xee. 39 Ñayiu xi'i vinu na'a n-kuu io, ñayo-i xi'i vinu xee, chi ja'an-i: "Adɨ ka vinu na'a n-kuu io." Kuenda kɨu tnu'u-r kuu vinu xee jan —kuu Jesús, xia'an-ia.

6

Ta'u tniu Jesús nuu ñayiu nuu nax kada-i kɨu sabado

1 N-xee ntuku kɨu sabado, te n-ya'a Jesús xi'in se dakua'a-ia ɨɨn nuu ñu'u kaa trɨu. Nɨni n-ka ya'a-s n-ka tnundodo-s yoko trɨu jan. N-ka kɨɨn-s, te n-ka xaxi-s. 2 N-ka xini dava se fariseu, te n-ka ja'an-s:

—¿Nakuenda ka kida-n xa ña xejoon Ianyuux xa kada-ro kɨu kuu sabado?

3 N-ja'an Jesús nuu-s:

—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n xa n-kida David xi'in se xndeka tna'a xi'in-s ɨɨn vuelta na ka kojon-s? 4 N-kɨu-s veñu'u, te n-tnɨɨ-s tila n-doko dutu nuu Ianyuux. N-xia'an David se xndeka tna'a xi'in-s, te n-ka xaxi-s ntdaa-s. Ñatu xejoon Ianyuux xa kaxi koio ɨnka ñayiu tila ijan chi diko ni dutu xejoon-ia xa kaxi-s. 5 Ru'u, Ia kuu ñayiu, taxnuni-r nuu ñayiu kɨu kuu sabado, te ta'u tniu-r nuu-i —kuu-ia, xia'an-ia.

N-ndadava'a Jesús nda'a ɨɨn seyɨɨ kɨu sabado

6 Łnka ntuku kɨu kuu sabado,
n-kɨu-ia veñu'u, te n-dakua'a-ia
ñayiu. Ijan tuu ɨɨn se n-natɨyɨ
nda'a kua'a. 7 Te n-ka xitoyu'u
ña'a se fariseu xi'in se ka tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
nu na ndadava'a-ia ñayiu kɨu kuu
sabado chi n-ka kuu-s xa tekuechi
neñuu-s-ia. 8 N-kutnuni ini-ia xa
n-ka xani ini se ijan. Xijan kuu xa
n-ja'an-ia nuu se n-natɨyɨ nda'a:

—Ndojuiin-n, te kunujuiin-n
me'ñu-s ntdaa-s.

N-ndojuiin-s. Te n-xo nujuiin-s
me'ñu ntdaa se xyuku ijan. 9 Te
xia'an Jesús nuu se xyuku ijan:

—Na kajan tnu'u ña'a-r ɨɨn xa
kajan tnu'u ña'a-r. ¿Kada-ro ɨɨn xa
va'a a kada-ro ɨɨn xa ña io va'a kɨu
kuu sabado ja'an ley n-chidotnuni
Moisés a? ¿Xejoon ley-s xa kada-ro
xa kundito na'i ɨɨn ñayiu a xa
ka'ni-ro-i a?

10 N-nukonde'a Jesús se n-ka
naduku nduu ña'a, te xia'an-ia nuu
se n-natɨyɨ nda'a:

—Nadakaa nda'a-n.

N-dakaa-s nda'a-s, te n-ndva'a.
11 Yo n-ka kiti ini se xyuku ijan,
te n-ka ndatnu'u-s nuu naxa kada
koio-s Jesús.

N-kaxí Jesús uxi uu se n-dakua'a-ia

12 Nu n-xika kɨu, te n-xe kaa-ia
yuku xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux.
Niniu n-xijan ta'u-ia. 13 Nu
n-tuu, te n-kana-ia ñayiu xndijun
ña'a. N-kaxí ni'no-ia uxi uu
seyɨɨ nuu ntdaa ñayiu xyuku ijan.
N-kaxí-ia-s, te n-tunda'a-ia-s xa
kada koio-s tniu-ia. 14 N-kaxí-ia
Simón, se n-danani-ia Spedru.
N-kaxí-ia Ndrixi Simón. N-kaxí-ia
Jacobo, Sua, Slipe, Stolo, 15 Steu,
Tomaxi, Jacobo, da'ya yɨɨ Alfeo
du. N-kaxí-ia Simón, se n-dandee
ña'a ñayiu Zelote. 16 N-kaxí-ia
Judas, da'ya yɨɨ Jacobo xi'in Judas
Iscariote. Judas Iscariote ya kuu se
n-kida xa n-tnɨɨ juxtixia Jesús.

N-dakua'a Jesús kue'e ñayiu, te n-ndadava'a-ia-i

17 Te n-nuu Jesús xi'in-s, te
n-xee-ia xi'in-s nuu ndaa, ɨɨn nuu io
yodo. Kue'e xa kue'e ñayiu xndijun
ña'a. Dani kue'e ñayiu dijan n-ka
xee xyuku ijan tuku. Xyuku ñayiu
Jerusalén. Xyuku ñayiu xndaxio
dava ka ñuu distrito xndatuu
Judea. Xyuku ñayiu Tiro xi'in ñayiu
Sidón. Nduu ñuu ya'a xndatuu yu'u
mar. 18 N-ka xee-i xa kunini koio-i
tnu'u-ia xi'in xa ndadava'a-ia-i
kue'e ka tna'a-i, te n-ka ndva'a-i.
Dani n-ka ndva'a ñayiu n-ñu'u ña'a
xaloko. 19 N-juini ntdantu'u ñayiu
xyuku ijan xa kaju'un-i Jesús xa
ndva'a-i chi n-kida Ianyuux xa
kua'a-ia xa ndadava'a-ia-i.

Ñayiu nda'u ya'a xi'in ñayiu xtuu va'a

20 N-nukonde'a Jesús ñayiu
dakua'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-i:

—Mee-n ñayiu ka xani ini xa
ma dananita'u ña'a Ianyuux, naka
ta'u-n chi kɨu tna'a-n nuu ñayiu tax-
nuni-ia nuu-i.

21 'Ndo'o ñayiu io anu xa kada
koio-n xa juini Ianyuux, naka
ta'u-n chi kada ndɨ'ɨ-n xijan, te kudɨ
ini-n.

'Mee-n xa ka kuu-n ñayiu ka nda'i
vitna, naka ta'u-n chi kueku koio-n.

22 'Naka ta'u kuu koio-n hora na
jini u'u ña'a ñayiu. Ma juejoon ka-i
xa kandeka tna'a ka-n xi'in-i, te
kui'a ja'an ña'a koio-i. Ja'an koio-i
xa unu loko-n. Ntdaa xijan kada
ña'a-i xaxe'e ru'u, Ia kuu ñayiu.
23 Nux daa na ya'a koio-n, ta'u kuu
koio-n chi yo kue'e xa io andɨu
taxi Ianyuux. Kudɨ ini koio-n, daa.
Du'a kada ña'a koio-i chi daa n-ka
kida xixitna ñayiu ijan se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.

24 'Ko ndo'o, ñayiu unu kuika,
nda'u ya'a koio-n chi xa n-ka ni'i-n
xa ka kukajan ini-n.

25 'Ndo'o, ñayiu io xa kaxi xa ko'o
vitna, nda'u ya'a koio-n chi kojon
koio-n.

’Ndo'o, ñayiu ka xaku vitna,
nda'u ya'a koio-n na xee kɨu chi
nda'i koio-n xaxe'e xa kuko'yo
ini-n.
26 ’Ndo'o, ñayiu ka najuen tnu'u
ña'a ntdantu'u ñayiu, nda'u ya'a
koio-n chi du'a n-ka najuen tnu'u
xixitna-n se n-ka ja'an vete xa
kuu-s se ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu.

Juemani koio-n ñayiu ka xini u'u ña'a

27 ’Mee-n ñayiu ka teku tnu'u
ja'an-r nuu-n, maxku jini u'u
koio-n ñayiu kui'a ka kida ña'a;
juemani koio-n-yɨ. 28 Kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xa ta'u na kuu
ñayiu ka ja'an u'u ña'a. Kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xaxe'e ñayiu ka
jan kui'a ña'a. 29 Nux na kani ñayiu
ɨɨn lado kuñu nuu-n ngone'e-n
ɨnka lado xa na kani ntuku-i. Nux
na jendee ñayiu doo-n, maxku
nadita-n, nux jendee-i du'nu-n
tuku, juña'a na'i-n na kane'e-i
jɨ'ɨn. 30 Dava'a nga xa na kajan
ñayiu, juña'a koio-n. Nux na jendee
ñayiu ndatniu-n, maxku nandajan
koio-n. 31 Nuxa juini-n xa juemani
ña'a ñayiu, juemani-n-yɨ. 32 Nux
mee ni ñayiu ka xemani ña'a, ka
xemani-n, ña tna ini Ianyuux xa
ka kida-n chi ntdaa ñayiu du'a ka
kida. Nde ñayiu ka kida kue'e
kuechi kida xa'a. 33 Nux mee ni
ñayiu ka kida ña'a xava'a ka kida-n
xava'a, ña tna ini Ianyuux xa ka
kida-n. Ntdaa ñayiu du'a ka kida,
nde ñayiu ka kida kue'e kuechi
kida xijan. 34 Nux diko ni ñayiu
ka nataxi, ka xia'an nuu-n, ña tna
ini Ianyuux xa ka kida-n. Ntdaa
ñayiu du'a ka kida, nde ñayiu ka
kida kue'e kuechi kida xijan. Ka
xia'an nuu ñayiu tvini xi'in xaxii-i
xa na najuña'a nuu ñayiu n-xia'an
nuu-i ɨnka kɨu. 35 Maxku du'a kada
koio-n; juemani koio-n ñayiu ka
xini u'u ña'a. Juña'a nuu koio-n xa
ka xijan nuu-i, te maxku jun ini-n
xa naje'en koio-n xa n-xia'an nuu-n
ñayiu nux ña tuu nax nani'i-i xa
nataxi-i. Nux du'a na kada koio-n
kue'e xa taxi Ianyuux. Kada koio-n
ná kida Ianyuux, Ia taxnuni ka, chi
va'a-ia nuu ñayiu ña uun ka ja'an
xa n-kuta'u-i nuu-ia. Va'a-ia nuu
ñayiu loko. 36 Kunda'u ini-n ñayiu
ná kunda'u ini Taa-ro Ianyuux-yɨ.

Maxku jan tnu'u koio-n ñayiu

37 ’Maxku jan tnu'u koio-n ñayiu
na kua'a maxku jan tnu'u ña'a-i.
Nux taxkanu ini koio-n xa n-kida
ña'a ñayiu, taxkanu ini ña'a-i tuku.
38 Juña'a nga-n ɨɨn xa juña'a nga-n
ñayiu. Nux daa na kada koio-n, taxi
ɨnka ñayiu ɨɨn xa taxi-i. Diko kuedi
ni'no-i xa taxi-i, diko kodo yɨɨ yu'u
maquila. Nani juña'a koio-n ñayiu,
dani nataxi-i —kuu Jesús, xia'an-ia.
39 Te n-ja'an-ia ɨnka tnu'u
kandee:
—Ma ndaku ɨɨn se kuaa xa kan-
deka-s ɨnka se kuaa jɨ'ɨn ɨɨn nuu
jɨ'ɨn-s chi nduu-s kekava ɨɨn nua.
40 Ñayo ñayiu xyɨ'ɨ xkuela tu'a ka
dada maestru-i. Na daxinokava se
xyɨ'ɨ xkuela xa ka'u-s, dada xee-s
maestru-s, te ma ya'a nduu ña'a-s.
41 ’Kuenda kɨu yakua luchi lii kaa
ni'no nduchi nuu ñayiu xka ndeka
tna'a xi'in-n kuu kuechi luchi ka
kida-i. ¿Nax kuu xa ka chinuu-n xi-
jan, te ña ka chinuu-n kuechi na'nu
ka kida mee-n kuenda kɨu tndu'u
kaa ni'no nduchi nuu mee-n?
42 ¿Nakuenda ka xia'an-n nuu ñayiu
xnetna'a xi'in-n: “Taxtuu nuu-n na
natava-r yakua luchi lii kaa ni'no”,
te ña ka chinuu-n tndu'u kaa ni'no
nduchi nuu mee-n? Kuenda kɨu
kuechi ka'nu ka kida-n kuu xijan.
Ka kida nga-n xa va'a-n. Ki'na
nuu natava koio-n tndu'u kaa
ni'no nuu-n na kua'a kaxi kunde'a
koio-n xa natava-n yakua luchi kaa
ni'no nuu ñayiu.

Ka xini-ro nuu na yutnu kuu-tnu chi xini-ro nax juun-tnu

43 ’Yutnu juun xavidi, ñatu
juun-tnu ɨɨn xa ña xiniñu'u. Daa ka
kuu ñayiu va'a. Tnunde'a vax te'yu,
ñatuka xiniñu'u nde'a juun-tnu.

Daa ka kuu ñayiu loko. 44 Ka
xini-n nuu na yutnu kuu-tnu hora
xnde'a-n xavidi juun-tnu. Ñatu
juun tnutitnu higo. Dani tnuyɨkɨ
ñatu juun-tnu uva. 45 Nux va'a-n,
va'a ka ja'an-n. Nux loko-n, kui'a
ka ja'an-n. Xa xñu'u anu-n, xijan
ka ja'an-n.

Ɨɨn se n-tava cimientu ve'e-s, xi'in ɨɨn se ña n-tava

46 '¿Nakuenda ka ja'an-n xa xto'o-n
kuu ña'a, te ñatu ka jandixa ña'a-n?
47 Na kakune'e-r ñayiu jandixa ña'a
xi'in ñayiu ña jandixa ña'a. 48 Ñayiu
teku tnu'u-r te kida-i xa ja'an-r jan
kuu ná kuu ɨɨn se n-kidava'a ve'e-s.
Kunu n-xate-s, te n-xajan ndodo-s
cimientu ve'e-s nuu toto ndɨka yɨ'ɨ
nuu ñu'u. N-juun dau. N-naneñu
ndute xika de'va, te n-tuxindee-te
xeve'e-s, ko ñatu n-tunda'a-te ve'e
jan chi va'a n-kua'a ve'e-s. 49 Ñayiu
teku tnu'u-r te ña jandixa-i, kuu-i
ná kuu ɨɨn se n-kidava'a ve'e nuu
ñu'u ni, te ñatu n-tava-s cimientu.
N-juun dau. N-naneñu ndute xika
de'va, te n-tuxindee-té xeve'e jan,
te danaa n-ndua. Ndondoo ve'e jan
junkoio —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

7

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se xi-nokuechi nuu ɨɨn centurión

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús nt-
daa xa'a, te juan nu'u-ia Caper-
naum. 2 Ijan tuu ɨɨn centurión. Yo
ka'u ku'u se kidatniu nuu-s, diko
nga xa kuú-s. Yo mani n-juini-s-sɨ.
3 N-teku-s xa ka ndatnu'u ñayiu xa
kida Jesús, te n-tunda'a-s sexa'nu
taxnuni nuu ñayiu Israel xa na ka-
jan ta'u koio-s nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia
ve'e-s xa na ndadava'a-ia se ku'u
jan. 4 Nu n-ka xee-s nuu Jesús, yo
n-ka xijan ta'u-s nuu-ia xa na jɨn
ndadava'a-ia se xinokuechi nuu se
kuu centurión jan 5 xaxe'e xa mani
juini-s ñayiu Israel xi'in xaxe'e xa
tvini mee-s n-dakaa-s veñu'u ñuu-i.
6 Ijan dada jua'an Jesús xi'in-s ve'e
centurión jan. Nu n-kuyatni Jesús
ve'e-s, te n-tunda'a-s se ka xinitna'a
xi'in-s xa jɨn tna'a-s Jesús. N-ka
ja'an-s nuu-ia:

—Dito, maxku dakuita-n
tiempo-n chi kachi centurión:
"Ñatu natau xa kixi-ia ve'e-r chi
ndandɨ'ɨ-ia." 7 Dɨuni kachi-s: "Ni
ñatu natau xa jɨ'ɨn-r nuu-ia. Diko
ni na ja'an-ia xa na ndva'a se
xinokuechi nuu-r, te ndva'a-s ne."
8 Te n-ja'an ka-s xa io ɨnka se
taxnuni nuu-s, te dɨuni taxnuni-s
tuku. Taxnuni-s nuu se ka kuu
soldado. Nux na ja'an-s nuu ɨɨn-s
xa na jɨ'ɨn-s ɨɨn nuu jɨ'ɨn-s te xe'en-s.
Nux na ja'an-s nuu ɨnka-s xa xee-s
ve'e-s te xee-s. Nux ta'u tniu-s nuu
se xinokuechi nuu-s xa na kada-s
dava'a nga xa juini-s, te kida-s —ka
kuu-s, n-ka xia'an-s nuu Jesús.

9 Nu n-teku Jesús tnu'u se ijan
n-yu'u anu-ia. N-ngokoo-ia xa
kunde'a-ia ñayiu xndijun ña'a. Te
n-ja'an-ia nuu-i:

—Ta uun ka jini-r ɨɨn ñayiu Israel
kukanu ini ña'a ná kukanu ini ña'a
se ya'a.

10 N-ka naxee se n-tunda'a cen-
turión jan ve'e-s, te n-ka xini-s xa
n-ndva'a se xinokuechi jan.

N-nadandoto Jesús da'ya yɨɨ ɨɨn ña n-xi'í yɨɨ

11 Kɨu kuu uu jua'an Jesús xi'in
ñayiu dakua'a-ia Naín. Dɨuni xndi-
jun ña'a kue'e ka ñayiu jua'an. 12 Nu
n-kuyatni Jesús xi'in ñayiu jan ye'e
ñuu jan, n-xe juntna'a-ia xi'in ñayiu
juan kuxi koio ndɨyɨ. N-ndoo mee
n-ndoo ɨɨn dɨ'ɨ ndɨyɨ jan chi dɨuni
n-xi'í yɨɨ-ña. Idii ni da'ya-ña daa
n-xio, te n-xi'í-s. Yo kue'e ñayiu
xndeka tna'a xi'in-ña jua'an koio.

13 N-kunda'u ini Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro, ña ijan, te n-ja'an-ia
nuu-ña:

—Maxku ku nda'i-n.

14 N-xe nde'e-ia xatnu ndɨyɨ jan,
te n-xajan ndodo-ia nda'a-ia xatnu
jan. N-ka nujuiin se xndido ndɨyɨ
jan. Te n-ja'an-ia nuu ndɨyɨ jan:

—Ndokoo, Lungo.

15 N-ndokoo se n-kuu ndɨyɨ jan,
te n-naja'an-s. N-xani Jesús-sɨ
nuu dɨ'ɨ-s, te n-nakueka ña'a-ña.
16 Nu n-xini ñayiu xyuku ijan xa
du'a n-kida-ia n-ka yu'u-i, te n-ka
nakuetu-i nuu Ianyuux. Ka xia'an
tna'a-i:
—N-kixee se tu'a va'a xa ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu-ro. N-kixee
Ianyuux xa chindee ña'a-ia.
17 Te ntdanditu'u Judea xi'in ñuu
xndatuu nɨkanduu Judea jan n-ka
teku ñayiu xa n-kida Jesús.

N-tunda'a Sua Bautista se dakua'a-s nuu Jesús

18 Ntdaa xa'a n-ka najani se
dakua'a ña'a Sua nuu-s. Xaxe'e
xijan n-kana-s uu-s. 19 Te
n-tunda'a-s-sɨ nuu Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro, xa kajan tnu'u koio-s-ia.
Du'a xia'an Sua xa na juña'a
koio-s-ia: "¿Dɨu ndixi kuu se n-ja'an
Ianyuux xa kixi-n te kundetu
koio-da-s a ɨnka-s a?"
20 Nu n-ka xee se ijan nuu Jesús,
te ka xia'an-s nuu-ia:
—Sua Bautista n-tunda'a ña'a xa
vaxi-da. Łɨn xa juini-s xa kajan
tnu'u ña'a-da. Ja'an-s: "¿Dɨu ndixi
kuu se n-ja'an Ianyuux xa kixi-s te
kundetu-da-s a ɨnka-s a?"
21 Hora ijan ni n-ndadava'a ka-ia
kue'e ñayiu ka ku'u. Nudɨɨn kue'e
n-ka tna'a-i. N-ndadava'a-ia ñayiu
xñu'u ña'a xaloko. N-ndadava'a-ia
kue'e ñayiu kuaa. 22 Te n-ja'an-ia
nuu se n-tunda'a Sua:
—Juan nu'u koio, te najani-n nuu
Sua xa n-ka xini-n xi'in xa n-ka
teku-n. Juña'a koio-n xa xnde'a
ñayiu kuaa n-ka kaku. Ka ndva'a
xe'e ñayiu yakua. N-ka ndva'a
ñayiu n-te'yu ñɨɨ. Ka teku ñayiu
do'o n-kaku. N-ka nandoto dava
ñayiu n-xi'í. Te ja'an-r nuu ñayiu
ka kunda'u nax io xa kada-i xa
nanita'u-i. Łɨn xava'a kuu. 23 Naka
ta'u kuu ñayiu ña ka dangondita
ña'a juini ñatu kida-r xa xñu ini-i xa
kada-r, te xndijun ña'a na'i-i —kuu
Jesús, n-xia'an-ia nuu se n-tunda'a
ña'a Sua.

24 Nu n-ka ndee se n-tunda'a
ña'a Sua, te n-kixe'e Jesús xa
kakune'e-ia Sua. Xia'an-ia nuu
ñayiu xyuku ijan:
—¿Nax n-ka xe nde'a-n nuu ñatu
nga juun dau te ñayo io? Ñatu n-ka
xe nde'a-n ɨɨn se kuu ná kuu tnu
ite xa jua'an vaxi-tnu hora kane
tachi xa kava uu kava uni anu-s.
25 Ñadu se ni'no da'ma va'a te vita
n-ka xe nde'a-n chi se ndixnda'u
ndixkee n-ka xe nde'a-n. Se xni'no
da'ma va'a te ya'u, xndaxio-s ve'e
se taxnuni te xneva'a-s ndatniu yo
ya'u. 26 Se ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu n-ka xe nde'a-n. Xa ndaa
xa ndandɨ'ɨ ka Sua dada dava ka
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. 27 Sua kuu se n-kakune'e
ña'a se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux yo-
dotnuni. N-chidotnuni-s xa n-ja'an
Ianyuux nuu-r:

Ki'na nuu tunda'a-r ɨɨn se tunda'a-r
jɨ'ɨn.
Ijan dada tunda'a ña'a-r mee-n.
Kada-s xa koo tu'a ntdaa ñayiu
xa xe ini ña'a-i na jɨ'ɨn-n
ñuñayiu.

28 Ru'u ja'an xa ndandɨ'ɨ ka Sua
dada ɨnka ñayiu ñuñayiu, ko ñayiu
kutuu nuu taxnuni Ianyuux andɨu,
ndandɨ'ɨ ka-i dada Sua vitna.
29 N-ka xia'an tna'a se ka xijan
tvini nandajan gobierno xi'in
dava ka ñayiu n-ka teku xa daa
n-ja'an Jesús xa ɨɨn xava'a kuu
xa ta'u tniu Ianyuux. Ka kuu-i
ñayiu n-dajuendute ña'a Sua. 30 Ko
se fariseu xi'in se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, ña
n-ka kida-s xa n-ñu ini Ianyuux
xa kada-s, ni ña n-ka xe'en-s xa
dajuendute ña'a Sua.

31 Te xia'an Jesús nuu ñayiu
xyuku ijan:
—Mee-n, ñayiu io vitna, 32 ka
kuu-n ná ka kuu dichi kuechi
xi'in sekuechi xtuu nuu ya'u. Xee
n-ka ja'an dava-s nuu dava ka-s:
"N-ka tɨu-r tnuyoo, ko ñayo-n n-ka
xataxe'e. N-ka xita-r yaa ko'yo ini,
ko ñayo-n n-ka nda'i." 33 Xijan

ja'an-r nuu-n chi Sua Bautista,
ña xaxi-s tila te ña xi'i-s vinu, te
ka ja'an-n: "Xaloko ñu'u anu-s."
34 Mee-r, Ia kuu ñayiu, dava'a nga
xa xaxi-r. Dɨuni xi'i-r vinu, te ka
ja'an-n xa kuu-r se nde'e xi'i. Dɨuni
ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xaxi.
Ka ja'an-n xa kumani-r xi'in se ka
xijan tvini nandajan gobierno xi'in
dava ka ñayiu ka kida kue'e kuechi.
35 Ka xini-ro nuu xava'a a ɨɨn xa
u'u dakua'a ɨɨn maestru ñayiu hora
xnde'a-ro xa ka kida ñayiu ijan —
kuu Jesús, xia'an-ia.

N-xajan ɨɨn ñadɨ'ɨ perfume xe'e Jesús

36 N-ja'an ɨɨn se kuu fariseu Jesús
xa kaxde'ñu-s xi'in-ia, te jua'an-ia.
N-kɨu-ia ve'e-s, te n-nukoo-ia xa
kaxde'ñu-ia. 37 Ñuu ijan io ɨɨn ñadɨ'ɨ
kue'e kuechi n-kida. N-teku-ña xa
tuu Jesús ve'e se fariseu, te ne'e-ña
frascu alabastro ñu'u perfume
n-xee ve'e ijan. 38 N-xee-ña
nuu nukoo Jesús, te n-xe juiin
xiti-ña yatni xe'e-ia. Nda'i-ña,
te n-todo ndute nuu-ña xe'e-ia.
N-nadayichi-ña xe'e-ia xi'in idi
dɨkɨ-ña. Tɨtnɨ vuelta n-teyu'u-ña
xe'e-ia. Dɨuni n-xajan-ña perfume
xe'e-ia.
39 Nu n-xini se n-ja'an Jesús xi-
jan, te n-xani ini-s: "Nu se ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu se
ya'a, ¿nakuenda ña xini-s xa ñá kida
kue'e kuechi kuu ñá ya'a?"
40 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús
nuu-s:
—Simón, ɨɨn xa juini-r xa ja'an-r.
—Io va'a ni, Maestru —kuu-s,
xia'an-s.
41 —N-xio uu se n-ka xo tau nuu
ɨɨn se daxa nuu tvini. Łɨn-s n-xo
tau o'on denario. Łnka-s n-xo tau
uu diko uxi denario. 42 Xaxe'e xa
ñayo-s ni'i tvini xa nachiya'u-s, xi-
jan kuu xa ña n-nandajan juexa se
daxa nuu tvini jan tvini-s. ¿Ndeda
ɨɨn-s n-xemani ka se daxa nuu tvini
jan? —kuu Jesús, xia'an-ia.
43 Te xia'an-s nuu-ia:
—Xani ini-da xa se n-xo tau kue'e
ka tvini-s —kuu-s, xia'an-s.
Te xia'an ntuku-ia nuu-s:
—Va'a n-ja'an-n.
44 N-ngokoo Jesús xa kunde'a-ia-ña.
Ijan dada xia'an-ia nuu Simón:
—Kunde'a ñadɨ'ɨ ya'a. Na
n-kɨkɨu-r ve'e-n, ña n-taxi-n ndute
xa n-ndundoo xe'e-r, ko mee-ña,
n-najini-ña xe'e-r xi'in ndute
nuu-ña, te n-xu'a-ña xe'e-r xi'in
idi dɨkɨ-ña. 45 Ña n-teyu'u ña'a-n,
ko mee-ña, nde na n-kɨkɨu-ña
ve'e-n teyu'u-ña xe'e-r. 46 Ña
n-xodo-n aciti dɨkɨ-r, ko mee-ña,
chi n-xodo-ña perfume xe'e-r.
47 Xaxe'e xa du'a n-kida-ña na
ja'an-r nuu-n xa n-taxkanu ini
Ianyuux ntdaa xa n-kida-ña, juini
kue'e kuechi n-kida-ña chi yo
xemani-ña-ia. Ñayiu ñatu ka'nu
kuechi, te n-taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i xaku ni xemani-i-ia —
kuu-ia, xia'an-ia nuu Simón.
48 Te xia'an-ia nuu ñá ijan:
—N-taxkanu ini-r kuechi
n-kida-n.
49 N-ka nukuita dava ñayiu xyuku
ijan ka xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Jundu kuu se ya'a xa ja'an-s xa
taxkanu ini-s kuechi n-kida ñayiu?
50 Te xia'an Jesús nuu ñadɨ'ɨ jan:
—Xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n,
nanita'u-n. Jua'an xandaa xavatu.

8

Ñadɨ'ɨ n-ka chindee Jesús

1 Nu n-ya'a xijan, n-ya'a-ia
xi'in uxi uu se dakua'a-ia jan
ñuu xi'in ñuu xa n-xian tnu'u-ia
ñayiu nax kada-i xa kɨu tna'a-i
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i. Nani n-xe'en-ia
ñuu kuechi, dani n-xe'en-ia ñuu
na'nu. 2 Dɨuni n-kunduu-ia xi'in ñá
n-ndadava'a-ia. Dava-ña n-ka tna'a
kue'e, te dava-ña n-ka ñu'u ña'a
xaloko. Dɨuni n-kunduu-ia xi'in
kue'e ka ñadɨ'ɨ. Łɨn-ña nani María
Magdalena. Ñá ya'a n-ñu'u ña'a
uxa xaloko. 3 Łnka-ña nani Juana.
Ñadɨ'ɨ Chuza, se n-xo netniu xa
n-yɨnda'a-s xaxii Herodes kuu-ña.
Łnka-ña nani Susana. N-ka xo

xia'an-ña Jesús xi'in se dakua'a-ia
xa n-ka ndoñu'u-ia xi'in-s.

Se xitu tri̇u

4 Kue'e ñuu n-ka taka nuu
Jesús. Te n-ja'an-ia tnu'u kandee.
Xia'an-ia:
5 —N-xio i̇i̇n se n-xo xitu tri̇u.
Juan dada'u-s tri̇u-s. Dava tri̇u
n-dada'u-s jan n-ndava ichi, te
n-xeñi ni'no ñayiu. N-ka xee
chilidaa, te n-ka xaxi-ti̇. 6 Dava tri̇u
jan n-ndava nuu kaa yuú. N-ka
xite, te n-yichi chi ña tuu na ko'yo io
nuu ñu'u. 7 Dava tri̇u jan n-ndava
nuu yuku iñu, te ntdaa n-ka xite, ko
ña n-xejoon yuku iñu jan xa kue'nu
ka tri̇u jan, te n-ka kudichi kuiñi-i.
8 Te dava tri̇u n-xe kava nuu ñu'u
kojon. N-xa'nu, te n-kua'a. Ntna'a
i̇i̇n i̇i̇n yoko tri̇u ñu'u i̇i̇n i̇i̇n cientu
nuni.
N-ja'an ka Jesús, te xee n-ja'an-ia:
—Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r,
xijan kuu xa kunini va'a-n xa na
kutnuni ini koio-n.
9 Ijan dada jua'an di̇i̇n Jesús xi'in
se dakua'a-ia, te n-ka xijan tnu'u
ña'a-s nax kuu xa dijan n-najani-ia.
10 Te xia'an-ia:
—Kida Ianyuux xa kutnuni
ini-n i̇i̇n i̇i̇n-n i̇i̇n xa mee ni-ia
xini. Xa kakune'e-ia kuu xa
taxnuni-ia nuu-n, ko nuu dava
ka ñayiu n-ja'an-r tnu'u kandee
xa ma kutnuni ini-i xa n-ja'an-r.
Xijan kuu xa kunde'a koio-i, ko
ma kutnuni ini-i. Teku koio-i, ko
dani ma kutnuni ini-i. 11 Xa'a
kuu xa n-najani-r. Tri̇u kuu ná
kuu tnu'u Ianyuux. 12 Ichi nuu
n-ndava tri̇u jan kuu dava ñayiu ka
teku tnu'u-ia. Xee Kui'na nuu-i, te
dada'u ini-i-yi̇ xa maxku kukanu
ini ña'a koio-i, te ma nanita'u-i.
13 Nuu kaa yuú nuu ndava dava
tri̇u jan kuu ná kuu dava ñayiu
xnini tnu'u Ianyuux. Ka kudi̇ ini-i,
te ka jandixa-i tnu'u jan. Ña tuu
na yo'o tri̇u jan n-xika. Xaku ni ki̇u
ka jandixa-i xijan, te hora kui'a ka
kida ña'a dava ñayiu, ka dandoo-i
xa n-ka jandixa-i. 14 Nuu ñu'u
nuu ndava tri̇u me'ñu yuku iñu
te n-kida yuku iñu xa n-kuchachi
tri̇u jan, kuu ñayiu xnini tnu'u jan,
te ka chi ini-i nuu nax ya'a koio-i.
Di̇uni yo ka kukajan ini-i xa nkotuu
kuika-i. Yo ka jun ini-i xa kada
koio-i xa ka kukajan ini anu-i.
15 Nuu ñu'u va'a nuu n-ndava tri̇u,
xijan kuu ná kuu ñayiu kida xa
va'a chi va'a anu-i. Ka teku-i tnu'u
Ianyuux, te idii ni vuelta ka xajan-i
anu-i xa ka jandixa-i tnu'u-ia, te ka
teyi̇ka-i mee-i xa ka kida-i xava'a.

N-kakune'e Jesús candil n-ki̇u ndeyu

16 'Ñayo ñayiu natnuu candil, te
chindeyu-i candil jan ki̇di̇ a ku jan-
tuu-i ka'a xito. Ñayo daa kida chi
jandodo-ro i̇i̇n nuu dujun xa na koo
kanda nuu ñayiu ki̇u xiti ve'e-ro.
17 Xa na'i kida ñayiu vitna, xijan
kunde'a koio ñayiu na xee ki̇u. Xa
na'i ka ja'an ñayiu vitna, teku koio
ñayiu na xee ki̇u. 18 Chinuu koio xa
na kutnuni ini-n nax ka teku-n chi
ñayiu ka kutnuni ini, kutnuni koio
ka ini-i. Te ñayiu ita'u ni ka kutnuni
ini, ka tu ini-i xa yo va'a ka kutnuni
ini-i, ñayiu ijan ndunaa koio xa n-ka
kutnuni ini-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-xee di̇'i̇ Jesús xi'in ñani-ia nuu tuu-ia

19 İi̇n vuelta n-xee di̇'i̇ Jesús
xi'in ñani-ia ve'e nuu tuu-ia, te ña
n-kua'a xa ki̇u koio-ña ve'e jan chi
kue'e ñayiu xyuku. 20 Te n-xian
tnu'u i̇i̇n se n-xian tnu'u Jesús:
—Ndetu ña'a di̇'i̇-n xi'in ñani-n
yata ve'e ya xa ndatnu'u koio-ña
xi'in-n.
21 Te xia'an Jesús nuu ñayiu
xyuku ijan:
—Ñayiu xnini tnu'u Ianyuux te
ka jandixa-i-ia, ka kuu di̇'i̇-r, ñani-r,
ku'a-r tuku.

N-nujani Jesús tachi nde'e kane nuu mar

22 İnka ki̇u n-keé Jesús xi'in
se dakua'a-ia xiti i̇i̇n barcu, te
xia'an-ia nuu-s:
—Na ji̇'i̇n-ro i̇nka lado yu'u mar.

N-ka nandaxi-s barcu, te n-ka
dakaka-s xa jua'an koio-s xi'in-ia.
23 Nu n-ka kudava-s nuu mar, te
n-kidi-ia. N-kane ɨɨn tachi nde'e.
Vax chitu ndute xiti barcu. Io
n-kuu. 24 N-ka xe dandoto ña'a se
dakua'a-ia. Ka xia'an-s:
—Maestru, Maestru, vax
nduxi-ro nuu ndute.
N-ndokoo-ia te n-kudeen-ia nuu
tachi xi'in nuu ndute xekandava.
Nanii nga n-kuu. N-nujuiin tachi
xi'in ndute. 25 Te xia'an Jesús:
—¿Ña ka kukanu ini ña'a-n a?
N-ka yu'u-s te ka xia'an tna'a-s:
—¿Jundu kuu se ya'a xa taxnuni-s
nuu ntdaa xa io? Nde tachi xi'in
ndute jandixa ña'a.

N-kine'e Jesús xaloko xñu'u ña'a ɨɨn se Gadara

26 Ijan dada jua'an na'i-ia xi'in-s,
te n-xee-ia xi'in-s ɨnka lado yu'u
mar jan nuu nani Gadara, nuu
nde'a tna'a xi'in Galilea. 27 N-ka
nane-s xi'in Jesús barcu, te n-xetu'a
ña'a ɨɨn se Gadara xñu'u ña'a
xaloko. N-kuna'a ña ni'no-s da'ma.
Io vichi-s. Ña ndoo-s ve'e-s chi
n-xo ndoo-s yau kava nuu xyɨnduxi
ndɨyɨ. 28-29 Kue'e vuelta n-ka
keé ña'a xaloko, te n-ka xo duku
ña'a ñayiu cadena. N-ka xo duku
ña'a-i yo'o. Te n-xo ndee ña'a-i xa
na ña'a kunu-s, ko n-xo xa'nde-s
cadena jan xi'in yo'o jan, te n-ka
xo kandeka ña'a xaloko jan n-ka
xo xe'en nuu ñatu nga juun dau, te
ñayo ñayiu io. N-xini-s Jesús, te xee
n-kana-s, te n-xe juiin xiti-s nuu-ia.
Xia'an-s:
—Jesús, Da'ya Yɨɨ Ianyuux, Ia tax-
nuni ka. ¿Nax juun ña'a-n? Xijan
ta'u-da nuu-n xa maxku yo nde'e
kada u'u ña'a-n —kuu-s, xia'an-s.
Te n-ta'u tniu Jesús xa kee xaloko
jan se ijan. 30 Te n-xijan tnu'u ña'a
Jesús:
—¿Nax nani-n?
Xia'an-s:
—Yo kue'e dɨu-da io.
Du'a xia'an-s chi yo kue'e xaloko
xñu'u anu-s. 31 Te n-ka xijan ta'u
xaloko xñu'u anu-s nuu Jesús xa
maxku ta'u tniu-ia nuu-i xa keé
koio-i nua ña xe ndɨ'ɨ.
32 Kue'e kuchi xñu'u xe'e yuku
io ijan. N-ka ja'an xaloko jan xa
na juejoon-ia xa keé koio-i kuchi
jan. Te n-xejoon-ia. 33 N-ka kee
xaloko jan anu se ijan, te n-ka keé-i
kuchi jan, te ñama n-ka kendava-t
ɨɨn nuu ndichi. N-ka kekava-t nuu
mar, te n-ka xi'í-t. 34 Nu n-ka xini
se xñunuu kuchi jan xa du'a n-ya'a,
te n-ka kendava-s. Ka nu'u-s ñuu-s
jan xa najani koio-s nax n-kuu
nuu ñayiu ñuu-s xi'in nuu ñayiu io
yuku. 35 Juan nde'a koio ñayiu ñuu
jan xa n-kuu, te n-ka xee-i nuu
Jesús. N-ka xini-i xa n-ndva'a se
n-xo ku'u jan. Dɨuni n-ka xini-i xa
nukoo-s nuu nukoo Jesús. Ni'no-s
da'ma, te n-nani'i-s xaxtnuni-s.
N-ka yu'u anu ñayiu n-ka xini-sɨ.
36 Ñayiu n-ka xini xa n-ka kee
xaloko n-ñu'u anu se ijan n-ka
najani xa n-ya'a nuu ñayiu n-ka
xee nuu Jesús. 37-39 Te kue'e ñayiu
ñuu nadukunduu Gadara n-ka xee.
N-ka ja'an-i nuu Jesús xa na ndee-ia
ijan chi yo ka yu'u-i.
N-ja'an se n-ndva'a jan nuu Jesús
xa na kandeka ña'a-ia jɨ'ɨn. Te
xia'an-ia:
—Juan nu'u ve'e-n, te najani nax
n-kida ña'a Ianyuux nuu ñayiu xtuu
ve'e-n.
Ijan dada n-ndee Jesús barcu,
te n-nangondita-ia. Se n-ndva'a
jan, juan nu'u-s ve'e-s, te n-najani-s
nuu ntdantu'u ñayiu ñuu-s nax
n-kida ña'a Jesús.

N-ndadava'a Jesús da'ya dɨ'ɨ Jairo xi'in ñá n-xe kaju'un da'ma-ia

40 Nu n-nxee Jesús yu'u ndute
nuu n-kee-ia, te n-ka kuvete ñayiu
xyuku ijan chi n-ka xo ñu ini-i xa
kuiko-ia. 41-42 Ijan n-xee ɨɨn se nani
Jairo. Se kida veñu'u kuu-s. Idii
ni da'ya dɨ'ɨ-s io. Xika-i uxi uu
kuia. N-xe juiin xiti-s nuu Jesús, te
n-ja'an-s nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia ve'e-s
chi ku'u da'ya dɨ'ɨ-s. Vi'i nga ndetnɨɨ
anu-i. Ijan jua'an Jesús, te diko ka

chita'i ña'a koio ñayiu xndijun ña'a
jua'an.
43 Nuu ñayiu xndijun ña'a jan
yɨtna'a ɨɨn ñadɨ'ɨ ku'u. N-kuu uxi uu
kuia ndita ña'a nɨñɨ. Ntdaa tvini
n-xo neva'a-ña n-xetniu-ña xa n-xo
xe'en-ña nuu setatna xa kada tatna
ña'a koio-s, ko ñayo setatna jan
n-kua'a n-ndadava'a ña'a-s. 44 N-xe
nde'e-ña yata Jesús, te n-xe ju'un-ña
ndɨkɨ xe'e da'ma-ia. Hora ijan ni
n-yichi ña'a nɨñɨ. 45 Te n-xijan tnu'u
Jesús ñayiu xndijun ña'a jan:
—¿Jundu n-xe ju'un ña'a?
N-ka ja'an ntdaa ñayiu jan xa
ñayo-i n-xe ju'un ña'a. Te xia'an
Spedru nuu-ia:
—Maestru, kue'e ñayiu xndijun
ña'a; diko ka chita'i ña'a koio-i xa
kue'e-i.
46 Xia'an ntuku Jesús ɨnka vuelta:
—N-xe ju'un ña'a ɨɨn ñayiu chi
n-tuu-r xa n-kida-r ɨɨn xa n-kida-r.
47 Nu n-tu ini ñá ijan xa ma
kuu xa chida'u-ña xa n-kida-ña, te
n-nɨ'ɨ-ña. N-xe juiin xiti-ña nuu
Jesús chi mee-ña n-xe ju'un ndɨkɨ
xe'e da'ma-ia. N-najani-ña nuu
ntdaa ñayiu ijan nakuenda n-xe
ju'un-ña da'ma-ia, te janda n-kuu
xa danaa n-ndva'a-ña. 48 Te xia'an
Jesús nuu-ña:
—Xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n,
xijan kuu xa n-ndva'a-n. Jua'an
xi'in xavii xava'a.
49 Nɨni du'a ja'an Jesús, n-xee ɨɨn
se xinokuechi nuu se kida veñu'u
jan. N-ja'an-s nuu-s:
—N-xi'í da'ya dɨ'ɨ-n. Maxku
dakuita-n tiempo maestru ya.
50 Nu n-teku Jesús, te xia'an-ia
nuu se kida veñu'u jan:
—Maxku tnau ini-n. Diko ni
kukanu ini Ianyuux, te ndva'a
da'ya dɨ'ɨ-n.
51-53 Nu n-xee-ia ve'e se ijan, ka
nda'i xa ka nda'i koio ñayiu xyuku
ijan. Te n-ja'an Jesús nuu-i:
—Maxku ku nda'i koio-n chi ña
n-xi'í-i, diko ni tachi-i jua'an.
N-ka xakundee ña'a ñayiu xyuku
ijan chi n-ka xini-i xa n-xi'í-i. Diko
ni Spedru, Sua, Jacobo xi'in tadɨ'ɨ
dichi kuu ndɨyɨ jan, n-xejoon-ia xa
kɨu koio-s xi'in-ia ve'e nuu kaa-i;
ñatu n-xejoon-ia xa kɨu ka ɨnka
ñayiu. N-xetu'a-ia-i 54 te n-tnɨɨ-ia
nda'a-i, te n-ja'an-ia nuu-i:
—Ndokoo, Lungo.
55 N-nandoto-i. Danaa
n-ndokoo-i, te n-ta'u tniu Jesús xa
na juña'a dɨ'ɨ-i xa kaxi-i. 56 N-ka
yu'u tadɨ'ɨ-i, te n-ja'an-ia xa maxku
nde ku ja'an ñayiu xyuku ijan xa
n-ya'a; mee ni-i na kuna'a.

9

N-tunda'a Jesús uxi uu se dakua'a-ia xa kada koio-s tniu Ianyuux

1 Nu n-xika kɨu, te n-nadataka
Jesús uxi uu se dakua'a-ia jan.
N-kida-ia xa n-ka kua'a-s xa kine'e
koio-s xaloko xñu'u anu ñayiu, te
dɨuni n-kida-ia xa n-ka kua'a-s xa
ndadava'a koio-s ñayiu ka ku'u.
2 N-tunda'a-ia-s xa juña tnu'u
koio-s ñayiu nax kada koio-i xa
kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa
xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Dɨuni
n-tunda'a-ia-s xa ndadava'a koio-s
ñayiu ka ku'u. 3 Xia'an-ia nuu-s:
—Maxku kane'e koio-n xa
ndoñu'u-n jɨ'ɨn. Maxku kane'e
koio-n karruti-n. Maxku kane'e
koio-n jayate-n. Maxku kane'e
koio-n xa kaxi-n. Maxku kane'e
koio-n tvini. Maxku kane'e koio-n
ɨnka dijun xa nadama-n. 4 Hora
na xee-n ɨɨn ve'e ɨɨn ñuu, ijan ndoo
koio-n, te maxku dama-n ve'e ndoo
koio-n. 5 Nux ma kunini ñayiu ɨɨn
ñuu tnu'u ja'an-n te hora na ndee
koio-n ñuu jan kɨdɨ koio-n xe'e-n
xa na kee ñuyaka ñuu-i xa na jini
ñayiu jan xa io kuechi-i —kuu Jesús,
xia'an-ia.
6 Jua'an koio-s ñuu xi'in ñuu. N-ka
ja'an-s nuu ñayiu nax io xa kada-i
xa nanita'u-i, te n-ka ndadava'a-s
ñayiu ka ku'u.

N-xi'í Sua

7 N-teku Herodes, se taxnuni, nt-
daa xa kida Jesús, te n-chi ini-s
chi n-kutnu'u xa n-nandoto Sua.

8 Dɨuni n-kutnu'u xa n-nandoto
Elías, te n-nxee-s. Dani n-kutnu'u
xa n-ka nandoto dava ka se xana'a
n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
9 Te n-ja'an Herodes:
—¿Ndee se kuu se kida ntdaa
xa teku-r? Ñadu Sua kuu-s chi
n-xa'nde-r dɨkɨ-s.
Te n-juini Herodes xa jini-s Jesús.

N-xia'an Jesús xa kaxi kue'e ñayiu

10 N-ka naxee se n-dakua'a ña'a
Jesús nuu-ia. N-ka najani-s nax
n-ka kida-s. Ijan dada ndeka dɨɨn
ña'a-ia jua'an yu'u ñuu nani Bet-
saida. 11 N-ka taka ñayiu nuu n-xo
tuu-ia, te nu n-ka xini koio-i xa xá
jua'an-ia, xndijun ña'a-i ka xe'en.
Nu n-ka nanitna'a-i xi'in-ia, n-kuu
va'a anu-ia nuu-i, te n-ka kuvete-i.
N-ja'an-ia nuu-i nax io xa kada
koio-i xa kɨu tna'a koio-i nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. Dɨuni n-ndadava'a-ia ñayiu
ka ku'u. 12 Nu n-kundi'i ngandii, te
n-ka xetu'a ña'a se dakua'a-ia. Ka
xia'an-s nuu-ia:
—Tunda'a-n ñayiu ya xa na jɨ'ɨn
koio-i ñuu xndatuu yatni xi'in
ranchu xa na nduku koio-i nuu
ndoo-i te na jueen-i xa kaxi-i chi
nuu ñayo io tuu-ro.
13 Te xia'an-ia nuu-s:
—Juña'a koio xa na kaxi-i.
Te ka xia'an-s nuu-ia:
—O'on ni tila xi'in uu ni chaka io
a dɨu nga nux na njueen-ro xa kaxi
koio-i.
14 Xyuku naxa o'on mil seyɨɨ ijan
xi'in ñadɨ'ɨ-s xi'in da'ya-s. Nu n-ya'a
n-ka ja'an se dakua'a-ia xijan, te
n-ta'u tniu-ia nuu-s:
—Juña'a koio nuu ñayiu xa uu
diko uxi uu diko uxi-i na nkoo koio.
Nuu dɨɨn nuu dɨɨn na nkoo koio-i.
15 Daa n-ka kida-s, te n-ka nukoo
ntdaa ñayiu xyuku ijan. 16 N-tnɨɨ-ia
o'on tila jan xi'in nduu chaka jan,
te n-nukonde'a-ia andɨu, te n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia
tila jan, te n-xia'an-ia se dakua'a-ia
xa dakexio koio-s nuu ñayiu xyuku
jan. 17 N-ka xaxi koio-i xa nde
n-ka chitu xiti-i ntdaa-i. N-ka na-
dataka-s pedazo n-kendoo, te n-ka
dachitu-s uxi uu yɨka.

N-ja'an Spedru nuu Jesús xa dɨu-ia kuu Cristu

18 Łnka ntuku vuelta tuu-ia xi'in
se dakua'a-ia, te mee ni-ia n-kee
dɨɨn xa n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux.
Ijan dada n-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Jundu kuu-r ka ja'an ñayiu?
19 Ka xia'an-s:
—Dava ñayiu ka ja'an xa Sua
Bautista kuu-n, dava-i ka ja'an xa
Elías kuu-n, dava tuku-i ka ja'an
xa xixitna-ro, se n-xo ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu kuu-n. Ka xani
ini-i xa n-nandoto-n.
20 Te n-xijan tnu'u-ia-s:
—Ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, ¿jundu kuu-r, ka
ja'an-n u?
Xia'an Spedru:
—Cristu, Ia n-tunda'a ña'a
Ianyuux kuu-n.
21 Te xia'an-ia xa maxku ja'an
koio-s nuu ñayiu jundu kuu-ia; mee
ni-s na kuna'a koio. 22 Xia'an-ia:
—Io xa kada u'u ña'a koio
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
país-ro ru'u, Ia kuu ñayiu. Dɨuni
io xa kada u'u ña'a dutu ka
taxnuni xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. Io xa ja'an
koio-s xa ña ndoñu'u ña'a-s. Dɨuni
io xa ka'ni ña'a koio-s te nandoto-r
nuu uni kɨu —kuu-ia, xia'an-ia nuu
se dakua'a-ia.
23 Te n-ja'an-ia nuu ntdaa ñayiu
xyuku ijan:
—Ñayiu juini xa nkuitandijun
ña'a-i, na kande ini koio-i xa ka
kukajan ini-i, te jun ini koio-i
xa kuú-i ná ñu ini ɨɨn se doko
curuxi-s xa nkuitakaa dika-s. Ijan
dada nkuitandijun ña'a koio-i.
24 Ñayiu ña ka kuu ini-i xa naa-i
xaxe'e-r, naa da'u ni-i. Ñayiu naa
yɨkɨ kuñu-i xaxe'e-r, kundito koio-i
nɨkava nɨkuita. 25 Ñayiu na ni'i
ntdaa xa io nitu'u ñuñayiu te naa-i,
ñatu nax kine'e koio-i. 26 Ñayiu
kujanuu xa xndeka tna'a-r xi'in-i
a xa kakune'e-i xa ja'an-r, dɨuni

kujanuu-r xa kandeka tna'a-r
xi'in-i hora na ndixi mee-r, Ia
kuu ñayiu. Ndii-r ná ndii Taa-r
Ianyuux, Ia ii. Ndii-r ná ndii ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.
27 Xandaa xakuiti ma kuú koio-n
nde na jini dava ndo'o ñayiu xtuu
ya'a, xa taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-dama nuu Jesús, te n-koko da'ma ni'no-ia

28 Nu n-ya'a naxa una kɨu, te
ndeka dɨɨn-ia Spedru, Sua, Jacobo
jua'an koio ɨɨn yuku xa kajan
ta'u-ia nuu Ianyuux. 29 Nɨni xijan
ta'u-ia n-dama nuu-ia, te n-koko
da'ma-ia. Ná kuu xa xeye'e kuu xa
koko da'ma-ia. 30 Moisés xi'in Elías
n-ka nxee, te n-ndatnu'u-ia xi'in-s.
31 N-ka diñu-s tuku. Ndatnu'u-ia
xi'in-s xa vax kuyatni kɨu ndee-ia
Jerusalén te ndaa-ia andɨu. 32 Yo
n-kuu nuu Spedru xi'in nuu dava
ka se xtuu xi'in-s xa kidi, ko ña
n-ka kidi-s, te n-ka xini-s xa koko
Jesús xi'in nduu se xnii xi'in-ia.
33 Diko nga xa ndaa Moisés xi'in
Elías andɨu te xia'an Spedru nuu
Jesús:

—Maestru, naka va'a xa n-ka
kixee-ro ya'a. Na kadava'a koio-da
uni ve'e yutnu vixi — ɨɨn kuu xi'in
mee-n, ɨnka na kuu xi'in Moisés, te
ɨnka na kuu xi'in Elías.

Juini daa n-xani ini Spedru
xa kada-s, ko ña kutnuni ini-s
nakuenda xa daa n-kuu ini-s.
34 Nɨni du'a ja'an-s, te n-ndixi vikó
nu'u nde nuu ñu'u, te n-ka da'u-s
nuu vikó jan. 35 Te n-ja'an Ianyuux
xiti vikó jan:

—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ-r.
N-kaxí-r-ia xa kada-ia tniu-r.
Kunini koio xa ja'an-ia.

36 Nu n-ya'a xa n-ja'an Ianyuux,
te mee nga Jesús n-ndoo xi'in-s.
Na'a n-kuu n-ya'a xa'a, ijan dada
n-ka najani-s xa n-ka xini-s.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seluchi tna'a kue'e xiyɨ'ɨ

37 Kɨu kuu uu, n-nuu-ia xi'in-s
xeyuku jan, te kue'e ñayiu n-ka
xetna'a ña'a. 38 Nuu ñayiu ijan
yɨtna'a ɨɨn se tna'a. Xee n-kana-s:

—Maestru, ɨɨn xa juini-da. Koto
tna'a-n da'ya yɨɨ-da nuu nax
tna'a-s chi idii ni-s io. 39 Xko keé
xaloko anu-s, te danaa kana-s,
te kava ña'a-i. Nduyutnu-s, te
xido t-iñu yu'u-s, te datnukue'e
ña'a-i. Ña juini-i xa dayaa ña'a-i.
40 N-xia'an-da se dakua'a-n xa na
kine'e koio-s-yɨ, ko ñayo-s n-ka
ndaku.

41 Te n-ja'an Jesús nuu ñayiu
xyuku ijan:

—Ndo'o, ñayiu io vitna, ña ka
kukanu ini ña'a va'a-n. Unu loko-n.
¿Nadaa ka kɨu ndoñu'u xa kutuu-ro?
¿Kuiti nadaa ka kɨu nadaa ka ñuu
kundee ini-r?

Ijan dada n-ja'an Jesús nuu taa
seluchi jan:

—Juan kueka da'ya-n.

42 Nɨni juan tu'a seluchi jan Jesús
n-dajane ña'a xaloko jan nuu ñu'u,
te n-kava ña'a-i. Xido t-iñu yu'u-s,
te n-nduyutnu-s. N-kudeen Jesús
nuu xaloko jan, te n-ndadava'a-ia
seluchi jan. Ijan dada n-nakueka
ña'a taa-s. 43 Nu n-ka xini ñayiu n-ka
xo nde'a xijan xa taxnuni Ianyuux
nuu Kui'na, n-ka nakuetu koio-i
nuu-ia. N-ka yu'u-i, te kue'e xa n-ka
xani ini koio-i. Nɨni ka ndatnu'u
ñayiu jan xa n-ya'a, xia'an Jesús
nuu se dakua'a-ia:

44 —Maxku ndunaa koio-n xa
n-ja'an-r xa vax kuyatni kɨu kada
ɨɨn se kada xa tnɨɨ ña'a juxtixia ru'u,
Ia kuu ñayiu.

45 Ñayo se dakua'a-ia n-kutnuni
ini nakuenda xa daa n-ja'an-ia chi
n-kida Ianyuux xa ma kutnuni ini
koio-s. Ñayo-s n-kuyɨɨ xa kajan
tnu'u-s-ia.

Ndeda ñayiu ku kuu ñayiu ndandɨ'ɨ ka

46 Nɨni juan nu'u-ia xi'in se
dakua'a-ia Capernaum nuu io-ia,
ka ndatnu'u-s nuu ndeda ɨɨn-s
taxnuni nuu-s ntdaa-s, te ka

jantna'a tnu'u-s. 47 N-tu ini Jesús
nax n-ka xani ini-s te n-tnɨɨ-ia ɨɨn
seluchi, te n-xani-ia-s diñɨ-ia. 48 Te
xia'an-ia nuu-s:
—Se ka xe ini seluchi ya'a xaxe'e
xa daa juini-r kuenda kɨu ka xe ini
ña'a-s ru'u. Se ka xe ini ña'a dɨuni
xe ini-s Ia n-tunda'a ña'a. Se xani
ini xa ñatu ndandɨ'ɨ-s nuu dava
ka-n, ndandɨ'ɨ-s nuu Ianyuux.
49 Te xia'an Sua nuu-ia:
—Maestru, n-ka xini-da ɨɨn se
xetniu dɨu-n xa ta'u tniu-s nuu
xaloko xa kee-i anu ñayiu, te ka
xia'an-da nuu-s xa na nujani-s
xaxe'e xa ña ndeka tna'a-ro xi'in-s.
50 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Maxku dada'an-n xa daa
kida-s chi ñayiu ña jan tnu'u ña'a, iñi
xi'in-ro xi'in-i —kuu-ia, xia'an-ia.

N-kanandee Jesús Jacobo xi'in Sua

51 Vax kuyatni kɨu ndaa Jesús
andɨu xa nakueka ña'a Ianyuux.
Tiempu ijan idii vuelta n-xajan-ia
anu-ia xa jɨ'ɨn ntuku-ia Jerusalén.
52 N-tunda'a-ia dava se dakua'a-ia
xa na ku juindodo nuu-s ichi jua'an
Jerusalén, te n-ka xee-s ɨɨn ñuu luchi
katuu distrito Samaria xa kada
tu'a-s ve'e nuu ndoo koio-s xi'in-ia.
53 Ñatu n-juini ñayiu ñuu ijan xa
ndoo Jesús ñuu-i xaxe'e xa n-ka tu
ini-i xa jɨ'ɨn-ia Jerusalén. 54 Nu
n-ka xini Sua xi'in Jacobo xa ñatu
n-ka juini-i xa kueka-i Jesús, te ka
xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ¿vatuka xa kajan
ta'u-ro nuu Ianyuux xa na da-
juun-ia ñu'ú nde andɨu na kua'a na
naa ñayiu ya'a u? 55 N-ngonenuu
Jesús, te n-kanandee ña'a-ia. 56 Ijan
dada jua'an-ia xi'in-s ɨnka ñuu.

Se n-ka juini xa nkuitandijun-s Jesús

57 Nɨni xika-ia xi'in-s jua'an, n-xe
juntna'a-ia xi'in ɨɨn se n-xe juntna'a
xi'in-ia. Xia'an se ijan nuu-ia:
—Maestru, nkuitandijun
ña'a-da, te kandijun ña'a-da jɨ'ɨn
juini nde kuu nuu na jɨ'ɨn-n.
58 Te n-ja'an Jesús:
—Chikuii, io yau kava xyɨ'ɨ-tɨ.
Dani chilidaa, io taka-tɨ, ko mee-r,
Ia kuu ñayiu, ña tuu na ve'e-r.
Ñavada io nuu ndetatu-r —kuu-ia,
xia'an-ia-s.
59 Xia'an-ia nuu ɨnka-s:
—Ne'e te nkuitandijun ña'a.
Xia'an-s:
—Dito, ¿vatuka xa ki'na ka
nu'u-da ve'e-da te na kuú taa-da
kuxi-da-s? Ijan dada nkuitandijun
ña'a-da.
60 Te xia'an-ia nuu-s:
—Na kuxi tna'a na'i koio ñayiu
ña xini jundu kuu Ianyuux. Juan
juña'a mee-n nuu ñayiu nax io xa
kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
61 N-ja'an ɨnka ntuku-s nuu-ia:
—Maestru, nkuitandijun
ña'a-da, ko vatuka xa ki'na ka na
jɨn nu koto-da janda ndoo ñayiu io
ve'e-da, te juña'a-da nuu-i: "Kutuu
koio, te kixee-r" —kuu-s, xia'an-s.
62 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Se n-kixe'e xa kidatniu-s xi'in
nkutu, te ngonenuu-s ichi yata-s,
ñatu xiniñu'u-s xa kadatniu-s nuu
ñu'u. Daa kuu dava ñayiu juini
xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i.

10

N-tunda'a Jesús uni diko uxi se ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu

1 Nu n-ya'a ntdaa xijan, te n-kaxí
Jesús uni diko uxi ntuku seyɨɨ.
N-tunda'a-ia-s xa ku jɨ'ɨn ndɨ uu ndɨ
uu-s ñuu na'nu, ñuu kuechi nuu
ñu ini-ia xa jɨ'ɨn-ia. 2 Te xia'an-ia
nuu-s:
—Yo kue'e ñayiu ta kukanu ini
ka Ianyuux. Kuenda kɨu trɨu
n-yichi kuu-i, te xaku ni ñayiu io
xa nakueka-i trɨu jan. Xijan kuu xa
kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa
na tunda'a ka-ia ñayiu nakueka trɨu
jan. 3 Jɨ'ɨn koio-n, te kuna'a koio-n
xa kuenda kɨu tkolelu xee me'ñu
kɨt kuu lobo ka kuu-n. 4 Maxku
kane'e koio-n tvini. Maxku kane'e
koio-n jayate. Maxku kane'e koio-n
ɨnka tayu ndixa-n. Maxku na'a

ku ndatnu'u koio-n xi'in ñayiu
nanitna'a xi'in-n ichi jua'an koio-n.
5 Hora na kɨu koio-n ɨɨn ve'e,
juña'a-n nuu ñayiu io ve'e jan: "Na
kutuu vii kutuu va'a koio-n." 6 Nux
ijan io ñayiu juini xa kutuu vii
kutuu va'a-i ná juini Ianyuux, te
kutuu vii kutuu va'a-i ná n-ja'an-n.
Nux ña'a, ma kutuu vii kutuu
va'a-i. 7 Ve'e ndoo koio-n kax ko'o
koio-n xa taxi ñayiu ijan chi io ya'u
ɨɨn se kidatniu. Maxku dama-n ve'e
ndoo koio-n. 8 Dava'a nga ñuu kɨu
koio-n, nux na kunini ñayiu ñuu
ijan xa ja'an-n, kaxi koio-n xa na
taxi-i. 9 Ndadava'a koio-n ñayiu
ka ku'u, te juña'a koio-n nuu-i:
"Vax kuyatni kɨu taxnuni Ianyuux
nuu-n." 10 Nux ma xe ini ñayiu
ɨɨn ñuu xa ja'an koio-n, jɨ'ɨn koio-n
ichi ka'nu yu'u ñuu jan, te kɨdɨ
koio-n xe'e-n, te xee ja'an koio-n:
11 "Kɨdɨ-da xe'e-da xa maxku kɨ'ɨ
ñuyaka ñuu-n chi ñatu ka xe ini-n
xa n-ka ja'an-da. Juini ña n-ka xe
ini-n xa n-ja'an-da, ko kidayɨka-i
xa kuna'a-n xa vax kuyatni kɨu
taxnuni Ianyuux nuu-n." Xa'a
juña'a koio-n nuu ñayiu jan. 12 Kɨu
na ndixi juexi, nda'u ka ya'a ñuu
ijan dada ñayiu n-xio Sodoma —
kuu-ia, xia'an-ia.

Te xia'an-ia nuu ñayiu ñuu
Corazín xi'in nuu ñayiu ñuu Bet-
saida:

13 —Nda'u ya'a mee-n, ñayiu
Corazín. Nda'u ya'a ndo'o, ñayiu
Betsaida. Nuu n-kida-r kue'e
milagru Tiro xi'in Sidón ná n-kida-r
ñuu mee-n, xa n-kuna'a n-ka
natu ini ñayiu jan xa n-ka kida-i
kuechi, te kui'no-i da'ma ndayu
te kunukoo koio-i nuu yaa n-kuu
xa n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi. 14 Nda'u ka ya'a mee-n,
ñayiu Corazín xi'in ñayiu Betsaida,
dada ñayiu Tiro xi'in Sidón hora
na ndadandaa Ianyuux kuechi
ñayiu ñuñayiu. 15 Te ndo'o, ñayiu
Capernaum, ma jɨ'ɨn koio-n andɨu
chi keé koio-n andea.

Te xia'an-ia nuu se dakua'a-ia:

16 —Ñayiu kunini xa ja'an koio-n,
kuenda kɨu xa ja'an mee-r kunini
koio-i. Ñayiu ma xe ini ña'a, kuenda
kɨu mee-r ma xe ini ña'a koio-i.
Ñayiu ñatu xe ini ña'a mee-r, ña xe
ini-i Ia n-tunda'a ña'a —kuu Jesús,
xia'an-ia.

17 N-ka kee se n-tunda'a-ia; ka
xe'en-s. Nu n-ka nangondita-s nuu
Jesús, te n-ka kudɨ ini-s. N-ka
ja'an-s nuu-ia:

—Dito, ka jandixa ña'a ñayiu; nde
xaloko n-ka jandixa ña'a chi n-ka
xetniu-da dɨu-n xa n-ta'u tniu-da
nuu-i xa kee-i anu ñayiu, te n-ka
kee-i.

18 Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—N-xini-r xa jungava Satanás
nde andɨu. N-kee-i ná kee taxa.
19 Kuna'a koio-n xa kada-r xa
ndaku-n nuu Kui'na, te juini na
jueñi ni'no-n koo a tdu'an, ña tuu
nax ya'a koio-n. 20 Kudɨ ini koio-n,
ko ñadu xaxe'e xa ka jandixa ña'a
xaloko kudɨ ini koio-n, chi kudɨ ini
koio-n xaxe'e xa andɨu yodotnuni
dɨu-n —kuu-ia, xia'an-ia.

21 Nu n-teku Jesús tnu'u n-ka
ja'an-s, te n-kidadɨ ini ña'a Espíritu
Ianyuux. Ijan dada n-ja'an Jesús
nuu Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, Ia taxnuni
andɨu xi'in ñuñayiu, najuen tnu'u
ña'a-da chi ña n-datuu-n xa'a nuu
ñayiu ka tu'a va'a tutu, ñayiu io
xaxtnuni xa kutnuni ini-i, ko
n-datuu-n ntdaa xa'a nuu ñayiu ña
ka tu'a. Kuu-i ná kuu sekuechi.
Du'a n-kida-n, Taa-ro, chi du'a
n-kuu anu-n —kuu Jesús, xia'an-ia
nuu Taa-ro Ianyuux.

22 Ijan dada xia'an-ia nuu se
xyuku ijan:

—N-taxi Ianyuux xaxtnuni xa
ntdaa xa kuu xa xino xini-r. Ñayo
ñayiu xini jundu kuu Da'ya Yɨɨ-ia.
Mee ni Taa-ro Ianyuux xini jundu
kuu-r, te mee ni-r xini jundu
kuu-ia. Dɨuni jini ñayiu kuu anu-r
xa juña tnu'u-r jundu kuu-ia. Ña yo
ka ñayiu xini —kuu Jesús, xia'an-ia.

23 Ijan dada n-ndonenuu-ia xa
kunde'a-ia uxi uu se dakua'a-ia
jan, te xia'an-ia nuu-s:
—Naka ta'u kuu ñayiu nde'a xa
xnde'a mee-n. 24 Kue'e se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in se
n-kunxa'nu n-ka juini xa jini koio-s
xa kida-r. N-ka juini-s xa jini-s
xa xnde'a-n vitna, ko ñayo-s n-xini.
N-ka juini-s xa kunini koio-s tnu'u
xnini-n, ko ña n-kuu xa teku-s —
kuu-ia, xia'an-ia.

Xava'a n-kida ɨɨn se Samaria

25 Ɨɨn vuelta nujuiin ɨɨn se tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
me'ñu ñayiu xyuku nuu dakua'a
Jesús ñayiu xa kototnuni-s-ia.
N-xijan tnu'u-s-ia:
—Maestru, ¿nax kada-da xa kun-
dito-da nɨkava nɨkuita?
26 Te n-xijan tnu'u ña'a Jesús:
—¿Nax ka'u-n? ¿Nax xyodotnuni
nuu libru Moisés xa kada-n?
27 Te xia'an-s:
—Du'a yodotnuni: "Io xa jue-
mani koio-n Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-n, xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n.
Ná mani juini-n mee-n, daa
juemani ñanitna'a-n."
28 Te xia'an-ia nuu-s:
—Va'a n-ja'an-n. Kada xijan te
kundito-n nɨkava nɨkuita.
29 N-juini-s xa kani ini Jesús xa ña
tuu na kuechi kida-s, xijan kuu xa
xia'an-s:
—¿Ko jundu kuu ñanitna'a-da?
30 Xia'an Jesús:
—N-kee ɨɨn seyɨɨ Jerusalén xa
jua'an-s Jericó. N-ka xadɨ ña'a
ñadu'u ichi jua'an-s, te n-ka du'u
ña'a-s. N-ka tava-s da'ma-s. N-ka
janña'a-s, te n-ka dandoo ña'a-s.
Katuu-s ichi te junee-s. 31 Ijan
dada n-kendita ɨɨn dutu nuu
katuu-s. N-xini-s xa katuu se
ijan, te n-xiko nduu-s ɨnka xio
yu'u ichi. 32 N-kuyatni ɨɨn se kuu
levita nuu katuu se n-tnukue'e
jan. N-xini ña'a-s, te n-xiko
nduu-s ɨnka xio yu'u ichi. 33 Dɨuni
n-kendita ɨɨn se Samaria. N-xini-s
se n-tnukue'e jan, te n-kunda'u
ini ña'a-s. 34 N-xetu'a-s-sɨ, te
n-xodo-s aciti xi'in vinu nuu
n-tnukue'e-s. N-duku-s nuu
n-tnukue'e-s, te n-dakaa ña'a-s
yata kɨtɨ-s. Ndeka ña'a-s jua'an
mesón. Ijan n-ñunuu ña'a-s. 35 Kɨu
kuu uu n-tava-s uu denario, te
n-chiya'u-s se ndee mesón jan,
te xia'an-s nuu-sɨ: "Junuu-n-sɨ te
nux nadaa ka na nju'un-n, te kɨu
na kuiko-da nataxi-da tvini-n",
kuu-s, xia'an-s. 36 ¿Nax kachi-n?
¿Ndeda ndruni-s n-kida na io xa
kada-ro ñanitna'a-ro? —kuu Jesús,
xia'an-ia.
37 Te xia'an-s nuu-ia:
—Se n-kunda'u ini se ijan.
Te xia'an ntuku Jesús:
—Nani n-kida se ijan, dani juan
kada-n.

Na n-xo tuu Jesús ve'e María xi'in Tmarta

38 Dani, dani jua'an Jesús xi'in
uxi uu se dakua'a-ia jan ichi jua'an
Jerusalén. N-kɨu-ia ɨɨn ñuu luchi, te
n-ja'an ña'a ɨɨn dichi nani Tmarta
ve'e-i. 39 Ku'u Tmarta kuu María.
Nukoo María nuu nukoo Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro, te n-xo nini-i xa
n-ja'an-ia. 40 Nɨni nini María xa
ja'an-ia, kida Tmarta tniu ve'e-i, te
yo ndu ini-i. Xijan kuu xa n-xetu'a-i
Jesús, te n-ja'an-i nuu-ia:
—Dito, nakuenda ña chinuu-n
xa ña chindee ña'a María. Mee
nga-da kidatniu. Juña'a-n-yɨ xa
na chindee ña'a-i —kuu Tmarta,
xia'an-i nuu-ia.
41 Xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:
—Marta mee ni nuu nax ya'a
xani ini-n. Dɨuni yo ndu ini-n nuu
tniu-n, 42 ko ñatu kida ndɨ'ɨ-n xa io
xa kada-n, ko María, va'a kida-i xa
nini-i xa ja'an-r, te ma ndunaa-i.

11

N-dakua'a Jesús se dakua'a-ia janda kajan ta'u koio-s nuu Ianyuux

1 Ɨɨn vuelta n-xijan ta'u Jesús nuu
Ianyuux ɨɨn nuu n-xe'en-ia. Nu
n-ya'a xa n-xijan ta'u-ia, te n-ja'an
ɨɨn se dakua'a-ia nuu-ia:

—Dito, ¿Janda ja'an koio-da
hora na kajan ta'u koio-da nuu
Ianyuux? Dakua'a ña'a-n ná
n-dakua'a Sua se n-dakua'a-s.
2 N-ja'an Jesús nuu-s xi'in nuu
ntdaa ñayiu xyuku ijan:
—Hora na kajan ta'u koio-n, du'a
ja'an koio-n:
Taa-ro Ianyuux, na ja'an-da xa ii-n.
Na koo-da xañu'u nuu-n.
Na ja'an koio-da xa taxnuni-n
nuu-da ntdaa-da xa ka
kuu-da ñayiu ñuñayiu.
3 Taxi-n xa kaxi xa ko'o koio-da
vitna nani kida-n ndɨkɨu
ndɨñuu.
4 Xijan ta'u-da xa taxkanu ini-n
kuechi n-ka kida-da ná ka
taxkanu ini-da ñayiu kui'a ka
kida ña'a daña.
Kada-n xa maxku daja'an ña'a
Kui'na xa kada koio-da
kuechi.
Du'a kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux.
5 'Ñayiu na jɨ'ɨn ve'e ɨɨn se kumani
xi'in-i niu dava te juña'a-i nuu-s:
"Taxnuu uni tila 6 chi n-kixee se
kumani xi'in-r, te ña tuu naxa
juña'a-r-sɨ. Xika vaxi-s." 7 Nux du'a
na ja'an-i, ma ja'an se ijan: "Maxku
datna'a ña'a-n. Xá n-nakadɨ-r
ye'e-r. Xá n-nukava-r xi'in da'ya-r.
Ma kuu xa ndokoo-r xa taxi-r." Ma
du'a ja'an-s 8 chi juña'a-s ntdaa
xa ndoñu'u-i, ko ñadu xaxe'e xa
kumani-i xi'in-s juña'a-s chi xaxe'e
xa maxku kujanuu-s nuu-i. 9 Ku
kajan koio-n te ni'i-n. Nduku
koio-n te ni'i-n. Nani dakande-n
ye'e ñayiu xa najaan-i xa kɨu-n, dani
kajan koio-n nuu Ianyuux xa ka
ndoñu'u-n, te taxi-ia 10 chi ñayiu xko
xijan ka ni'i-i. Dani ka ni'i ñayiu xko
nduku. Ñayiu xko dakande ye'e,
najaan ye'e xa kɨu-i.
11 'Ndo'o, se ka kuu taa, nux
xijan da'ya-n chaka ma juña'a-n
koo chi juña'a-n chaka. 12 Nux
xijan da'ya-n ndɨu, ma juña'a-n
tdu'an chi juña'a-n ndɨu. 13 Juini
ka kuu-n ñayiu ka kida kue'e
kuechi, xnde'a-n xa ka xia'an-n
da'ya-n. Naka Taa-ro Ianyuux, Ia
tuu andɨu, ma ku taxi-ia Espíritu-ia
nux ndeda-n na kajan-ia. Kue'e
ka taxi Taa-ro Ianyuux dada xa ka
xia'an mee-n da'ya-n —kuu Jesús,
xia'an-ia.

N-ka ja'an ñayiu xa Kui'na kida
xa kine'e Jesús xaloko

14 N-xee ɨɨn se ñu'u ña'a xaloko ña
kuu ja'an nuu-ia. Te n-kine'e Jesús
xaloko jan anu-s. Nu n-ya'a xa
n-kine'e-ia xaloko jan, te n-kixe'e-s
xa ja'an-s, te n-ka yu'u ñayiu xyuku
ijan. 15 N-ja'an dava-i:
—Mee Kui'na taxnuni nuu dava
ka xaloko kida xa kua'a se ya'a
xa kine'e-s xaloko anu ñayiu.
Beelzebú nani-i.
16 Te n-ka ja'an tɨtnɨ ñayiu xyuku
ijan nuu Jesús xa kada-ia mila-
gru xa kototnuni-i-ia. 17 N-kutnuni
ini-ia xa n-xani ini ñayiu ijan. Xijan
kuu xa xia'an-ia nuu-i:
—Nux ka jantna'a se ka taxnuni
ɨɨn ñuu xi'in ntna'a ka taxnuni-s,
danaa tna'a-s. Dani ñayiu xtuu
ka'nu ɨɨn ve'e, nux ka jantna'a-i ma
kutuu ka'nu ka-i. 18 Nux jantna'a
Kui'na ntna'a mee-i, ma taxnuni ka
Kui'na nani Satanás. Xa'a ja'an-r
xaxe'e xa n-ka ja'an-n xa Beelzebú
kida xa kine'e-r xaloko. 19 Nux
Beelzebú kida xa kine'e-r xaloko,
dɨuni Beelzebú kida xa kine'e se
dakua'a-n xaloko xñu'u anu ñayiu
nuda. Mee se dakua'a mee-n ka
datuu ña'a. 20 Xaxe'e xa kida
Ianyuux xa kine'e-r xaloko, xijan
kuu xa n-kixe'e ka jandixa dava-n
xa taxnuni-ia nuu-n. 21 Ɨɨn se
ndaku te nde'e-s, nux ndee-s ve'e-s,
ña tuu nax ya'a ve'e-s chi xa io
tu'a-s xi'in arma-s. 22 Xaxe'e xa
neva'a-s arma xani ini-s xa ñayo
nde'e ka dada mee-s, ko nux xee ɨɨn
se nde'e ka dada mee-s janña'a-s,
te kane'e-s ntdaa xaxii-s jɨ'ɨn, te
dakexio-s. 23 Ñayiu ña ka kun-
duu xi'in-r, ñatu ka xe ini ña'a-i.
Ñayiu ña dataka ñayiu xa kunini-i xa
ja'an-r, kuenda kɨu xate ni'no-i-yɨ
xa maxku teku-i xa ja'an-r.

N-nangondita xaloko; ndeé-i anu n-ñuʼu-i

24 ʼHora kee ɨɨn xaloko anu ɨɨn
ñayiu, te xikonuu-i nuu ñayo io
xa nduku-i ɨɨn nuu ndetatu-i, ko
xaxeʼe xa ñatu niʼi-i, jaʼan mee
jaʼan ɨɨn-i: “Vaʼa ka nu na ndeé-ro
anu ñayiu n-kane-ro.” 25 Te hora
naxee-i, chinuu-i xa n-natɨʼu nuu
n-kee-i, te vaʼa n-xe kotnaʼa ndat-
niu. 26 Ijan te nkueka-i uxa tnaʼa
xaloko ka dada mee-i, te n-ndeé-i
xiʼin xaloko ijan nuu n-kane-i, te
juʼun koio-i anu ñayiu ijan. Te ndaʼu
ka yaʼa ñayiu jan hora ijan dada xa
kiʼna —kuu Jesús, xiaʼan-ia.

Jundu kuu ñayiu xandaa xakuiti taʼu kuu

27 Nɨni jaʼan-ia xijan, te xee
n-jaʼan ɨɨn ñadɨʼɨ yɨtnaʼa nuu ñayiu
xyuku nuu Jesús. Xiaʼan-ña nuu-ia:
—Naka taʼu ñadɨʼɨ n-xajan ñaʼa, te
n-dakadi ñaʼa —kuu-ña, xiaʼan-ña.
28 Te xiaʼan-ia nuu-ña:
—Taʼu ka kuu ñayiu ka teku tnuʼu
Ianyuux, te jandixa-i-ia dada ñayiu
kuu dɨʼi-r.

Ná n-yaʼa Jonás yaʼa Jesús

29 Nu n-kukueʼe ka ñayiu ka taka
nuu-ia, te xiaʼan-ia:
—Unu loko ñayiu io vitna. Ka
jaʼan-i xa kada-r milagru, ko ma
kuu xa jini-i xijan. Diko ni jini
koio-i xa yaʼa-r ná n-yaʼa Jonás.
30 Nani n-yaʼa xa n-xini ñayiu Nínive
xa Jonás n-kuu ɨɨn seña, dani jini
koio ndoʼo, ñayiu io vitna, xa kuu
ruʼu, Ia kuu ñayiu, ɨɨn seña. 31 Kɨu na
ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu,
nandoto ñá n-kunxaʼnu n-xio do
sur xiʼin ñayiu io vitna, te taka
koio-i xiʼin-ña, te datuu-ña kuechi
ñayiu io vitna chi ña xnini-i tnuʼu-r.
Xika n-kixi mee-ña xa n-xo nini-ña
tnuʼu ndichi n-jaʼan Salomón.
Kunaʼa koio xa n-kixee mee-r, te
ndandɨʼɨ ka-r dada Salomón, te ñatu
ka jandixa-n xa jaʼan-r. 32 Kɨu na
ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu,
nandoto ñayiu Nínive xiʼin ñayiu io
vitna, te kajan koio ñayiu Nínive jan
kuechi-i chi ña n-ka natu ini-i xa
n-ka kida-i, ko ñayiu Nínive n-natu
ini xa n-ka kida-i kuechi na n-jaʼan
Jonás tnuʼu Ianyuux nuu-i. Kunaʼa
koio xa n-kixee-r, te ndandɨʼɨ ka-r
dada Jonás, te ñatu ka jandixa-n xa
jaʼan-r.

Kuenda kɨu ɨɨn candil dakutnuni kuu nduchi nuu-ro

33 ʼÑayo ñayiu natnuu candil
te jantuu-i ɨɨn nuu yɨdaʼu. Ñayo
chindeyu candil kaʼa maquila.
Ñayo ñayiu daa kida chi jandodo-i
candil ɨɨn nuu dujun xa na kutnuni
nuu ñayiu ka kɨu veʼe-i. 34 Kuenda
kɨu ɨɨn xa dakutnuni kuu nduchi
nuu-ro. Nux io vaʼa nduchi nuu-n,
kaxi xndeʼa-n ɨɨn xa xndeʼa-n te
xini-n nax yaʼa, ko nux ña io vaʼa
nduchi nuu-n, ña xndeʼa-n xa io,
ni ña xini-n nax yaʼa. 35 Maxku
jandixa-n ntdaa xa ka jaʼan ñayiu
ñuu-n vaxi chi ñadu ntdaa xa ka
jaʼan-i ndaa. 36 Nux kanda nituʼu
nuu tuu-n, ma jaʼan-ro xa ña kanda
ɨɨn lado ñɨɨ-n —kuu Jesús, xiaʼan-ia.

N-kakuneʼe Jesús kuechi se ka kuu fariseu xiʼin se ka tuʼa vaʼa ley

37 Nu n-yaʼa n-jaʼan Jesús xaʼa,
te n-jaʼan ñaʼa ɨɨn se fariseu xa
kaxi-ia xiʼin-s veʼe-s. N-kɨu-ia
veʼe-s, te n-nukoo-ia yuʼu mexa-s.
38 N-yuʼu anu se fariseu xa ña
n-nandaʼa-ia ná ka kida ñayiu
ñuu-s, te n-nukuita-ia xaxi-ia. 39 Te
xiaʼan Jesús nuu se ijan:
—Mee-n se fariseu, najini-n yata
yaxi xiʼin yata koʼo te ñatu ka
najini-n xiti-i nuu ñuʼu xa kuiʼa kaa
ná kuiʼa kaa xa ka kida-n. 40 Lilu-n.
Nani n-kidavaʼa Ianyuux ñɨɨ-ro,
dani n-kidavaʼa-ia xaxtnuni-ro
xiʼin anu-ro. 41 Nux na juñaʼa
nga-n ñayiu ka kundaʼu ɨɨn xa juñaʼa
nga-n, kada Ianyuux xa ndunini-n.
42 Mee-n, se fariseu, ntnaʼa uxi
nuʼne kuechi mino kaxtila xiʼin
yuku ruda xiʼin ntdantuʼu nuu yua
ka xaxi-ro ka niʼi-n ka najuñaʼa-n
ɨɨn Ianyuux. Juini ka kida-n xa vaʼa
yaʼa, ko ñatu dayaʼa-n juxtixia ñayiu

ka kida kuechi, te ka kidandaa-n
kuechi ñayiu ña tuu nax kida, ni ña
ka xemani-n dava ka ñayiu. Xaxe'e
xijan nda'u ya'a koio-n. Kada na'i
koio xa va'a ya'a, ko maxku daa
ka kada-n ñayiu. Jandixa koio xa
ta'u tniu Ianyuux. 43 Nda'u ya'a
koio mee-n, se fariseu, chi ka tna
ini-n xa kunukoo koio-n silla ka
xko nukoo se ndandi'i xiti veñu'u
kuechi, te ka tna ini-n xa koo ñayiu
xañu'u nuu-n nuu ya'u. 44 Nda'u
ya'a koio mee-n chi ka kuu-n ná
ka kuu yau kava nuu xndaa ndiyi
xa ña kanda nde'a-ro xiti-i, te ñayiu
ka xika ijan, ñatu ka chinuu-i xa
nuu xndaa ndiyi kuu —kuu Jesús,
xia'an-ia.
45 Te n-ja'an iin se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés:
—Maestru, jan tnu'u ña'a-n
daña xi'in dava ka ñayiu xa du'a
n-ja'an-n.
46 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Dani nda'u ya'a koio mee-n,
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, chi ka ta'u tniu-n nuu
ñayiu xa na jandixa koio-i ley-n.
Kuenda kiu iin xa yo vee xndido
ñayiu jan kuu xijan, te mee-n
ñatu ka jandixa-n xijan. Ni xa
kaju'un iin diki nda'a-n xijan ña
kuu. 47 Nda'u ya'a koio-n ntdaa-n
chi ka kaan-n nuu xndaa se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ka
kuu-s se n-ka xa'ni ña'a xixitna-n.
48 Xna'a-n xa n-ka kida xixitna-n
jan. Ka xani ini-n ná n-ka xani ini
xixitna-n chi ka xani ini-n xa iin
xava'a kuu xa n-ka kida-s xa n-ka
xa'ni-s se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, te ka kaan mee-n nuu
xndaa-s. 49 Xaxe'e xijan, n-ja'an
Ianyuux, Ia xini ntdanditu'u xa
kuu xa xino: “Tunda'a-r se ja'an
tnu'u-r nuu ñayiu xi'in se dakua'a
ña'a. Kada u'u koio-n dava-s, te
ka'ni koio-n dava-s.” 50 Xijan kuu
xa mee-n, ñayiu io vitna, kundido
kutau-n xi'in xixitna-n se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
Nde na n-xe kavatuu ñuñayiu n-ka
nukuita-s ka xa'ni-s se n-ka xo
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in
nde vitna. 51 Nde tiempo n-xo tuu
Abel xi'in nde tiempo n-xo tuu
Zacarías n-ka nukuita-s ka xa'ni-s
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Zacarías n-ka xa'ni-s me'ñu
altar xi'in veñu'u. Ru'u ja'an xa
kundido kutau mee-n, ñayiu io
vitna-si. 52 Nda'u ya'a koio mee-n,
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés chi ñatu n-ka ja'an ndaa-n
nuu ñayiu xa na kutnuni ini-i tnu'u
Ianyuux. Ña ka xe ini mee-n
tnu'u-ia, te ñayiu xndaxio anu xa
kunini-i tnu'u-ia, datu ini-n-yi —
kuu Jesús, n-xia'an-ia nuu-s.
53 N-ndee Jesús ijan, te n-ka
kixe'e se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés xi'in se
fariseu xa ja'an-s xa ñatu ja'an
ndaa Jesús, te vichi n-ka dandichi
ña'a-s. 54 Va'a n-ka xo nini-s
tnu'u n-ja'an-ia chi n-ka kuu-s xa
tekuechi neñuu-s-ia.

12

N-kakune'e Jesús se ka kida nga xa va'a-s

1 Tiempu ijan n-ka taka titni mil
ñayiu nuu tuu-ia. Diko ka xeñi
ni'no tna'a-i. Te n-kixe'e Jesús xa
dakua'a-ia ñayiu dakua'a-ia. Ki'na
ka du'a xia'an-ia:
—Chinuu koio xa ka ja'an se
fariseu. Kuenda kiu levadura kuu
xa dakua'a ña'a-s. Ka kida nga-s xa
jandixa-s xa ka ja'an-s nuu-n. 2 Xa
na'i ka kida-s tuu na xee kiu. Xee
kiu jini koio ñayiu nax n-ka kida-s.
3 Xa na'i n-ka ja'an-n xakuaa, teku
ñayiu na xee kiu. Xa n-ka ja'an
ni'ni-n do'o ñayiu na n-yindi'u-n
xiti iin cuartu ve'e, xee kana koio-n
diki ve'e.

Jundu nuu ndoñu'u-ro xa yu'u-ro

4 ’Ndo'o, se ka kumani xi'in-r,
maxku yu'u koio-n nuu se ka'ni
ña'a chi ña tuu nax kada-s anu-n.
5 Na kachitnu'u ña'a-r jundu nuu
ndoñu'u xa yu'u koio-n. Yu'u koio
nuu Ia kida xa xi'í-ro, te dajane
ni'no-ia ñayiu andea chi taxnuni-ia.

Nuu mee-ia io xa yu'u koio-n.
6 Xaku ni tvini ya'u ɨɨn ɨɨn gorrión.
Juini ita'u ni ya'u-tɨ, ko ñatu xande
ini Ianyuux-tɨ 7 chi chinuu-ia ntdaa
xa io. Nde idi dɨkɨ-n n-ka'u-ia te
na'a-ia nuu nadaa io. Xijan kuu xa
maxku yu'u koio-n. Yodo ka ya'u
ɨɨn ɨɨn-n dada gorrión, juini kue'e-t.

Ñayiu na ja'an jundu kuu-r xini tna'a-r xi'in-i

8 'Ñayiu na ja'an jundu kuu-r
nuu dava ka ñayiu, dani ru'u, Ia
kuu ñayiu, ja'an-r nuu ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa
xini-r-yɨ. 9 Ñayiu na ja'an xa ña
xini ña'a-i nuu dava ka ñayiu, dani
ru'u, juña'a-r nuu ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux, xa ña
xini-r-yɨ. 10 Taxkanu ini Ianyuux
kuechi n-kida ñayiu. Juini n-ka jan
tnu'u ña'a-i ru'u xa kuu-r Ia kuu
ñayiu, taxkanu ini-ia xa n-kida-i, ko
ma taxkanu ini-ia ñayiu jan kui'a
Espíritu-ia. 11 Hora na kandeka
ña'a se Israel jɨ'ɨn nuu se taxnuni
nuu ñayiu ka xe'en veñu'u-n xi'in-s
a nux kandeka ña'a se to'o jɨ'ɨn nuu
se ka taxnuni xi'in nuu se xnetniu,
maxku yu'u koio-n xa ma ni'i-n
tnu'u ja'an koio-n nuu-s 12 chi kachi
tnu'u ña'a Espíritu Ianyuux hora
ijan xa ja'an koio-n nuu-s —kuu
Jesús, xia'an-ia.

Kachi tnu'u ña'a Jesús janda xtuu ñayiu kuika

13 Te n-ja'an ɨɨn se yɨtna'a nuu
ñayiu xyuku ijan nuu Jesús:
—Maestru, juña'a-n ñani-da xa
na kudava-da xi'in-s xa n-dandoo
taa-da.
14 Te xia'an-ia nuu-s:
—Ña n-xe konetniu-r xa ku kuu-r
juexi a juxtixia xa dakexio-r ñu'u a
ndatniu.
15 Te xia'an Jesús nuu-s xi'in nuu
ñayiu dakua'a-ia xi'in nuu ntdaa
ñayiu xyuku ijan:
—Koo koio-n cuedado xa maxku
kukajan ini-n xa io ñuñayiu chi
ñadu vaxi-ro ñuñayiu xa koo kue'e
xaxii-ro.
16 Ijan dada n-ja'an Jesús tnu'u
kandee nuu-i ntdaa-i:
—N-xio ɨɨn se kuika. Yo n-xo
kua'a nuu ñu'u-s. 17 Te n-xani ini-s:
"¿Nax kada-ro?, chi ña tuu ka nuu
kuneva'a-ro ntdaa xa n-kee nuu
ñu'u-ro." 18 Ijan dada n-xani ini
ka-s, te n-ndatnu'u-s xi'in anu-s:
"Du'a na kada-ro. Na kanu-ro ve'e
xyɨ'ɨ xa n-kee nuu ñu'u-ro, te nda-
dava'a-ro ve'e na'nu ka. Chi'i-ro
ntdaa trɨu-ro, ntdaa xaxii-ro, 19 te
ja'an mee ja'an ɨɨn-ro: N-chi'i-ro
kue'e xaxii-ro, te kuia koo. Nde-
tatu-ro vitna. Na kaxi na ko'o-ro,
te na kada-ro xa juini-ro." 20 Te
n-ja'an Ianyuux nuu-s: "Lilu-n.
Mee xakuaa vitna kuú-n. Te ñadu
mee-n kaxi ko'o ntdaa xa n-kida
tu'a-n." 21 Du'a ya'a ñayiu kaya
kue'e ndatniu yo ya'u, te ña tuu nax
kida-i xaxe'e Ianyuux —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu ñayiu xyuku ijan.

Ndeka Ianyuux ñayiu kuu da'ya-ia

22 Te xia'an-ia nuu ñayiu
dakua'a-ia:
—Xijan kuu xa maxku kundu
ini-n nax kaxko'o-n, nax kundix
kuda'u koio-n 23 chi ndandɨ'ɨ ka
ndo'o dada xa kaxi xa ko'o-n.
Ndandɨ'ɨ ka ñɨɨ-n dada da'ma-n.
24 Kani ini koio janda ndito tkaka.
Ñayo-t dada'u trɨu. Dɨuni ñayo-t
nataxtna'a trɨu. Ñayo-t chi'i trɨu
ve'e-t. Juini ñayo-t chi'i trɨu ve'e-t,
ko dakaxi Ianyuux kɨt ijan. Yo
vichi yodo ka ya'u ndo'o dada kɨt
ijan. 25 Maxku yo kundu ini-n chi
mayo-n ndaku xa dakue'nu ka-n
mee-n, ni dava metro ma kue'nu
ka-n. 26 ¿Nax kuu xa mee ni xa
nde kee nde kixi xa kax xa ko'o-n
xi'in da'ma-n xñu ini-n?, te ni ita'u
lii ñayo-n ndaku xa dakue'nu-n
mee-n. 27 Kani ini koio janda
xa'nu ita liriu. Ñatu kidatniu-ta.
Ñatu kava-ta yu'a. Juini vili n-kaa
da'ma n-xo ndixi Salomón, ko vili
ka kaa ita liriu dada da'ma n-xo
ndixi-s. 28 Ite xa'nu vitna te tnee
kayu xiti xitnu, ite ijan n-kida
Ianyuux xa vili kaa. Naka ndo'o,

ma ku kada-ia xa koo xa kundix
kuda'u-n. Naka ita'u ni ka kukanu
ini-n-ia. 29 Ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, maxku
yo kundu ini-n nax kaxko'o koio-n.
Maxku yo jun ini koio-n xijan 30 chi
ñayiu ña ka jandixa Ianyuux xñu
ini xa ni'i-i ntdaa xijan. Xa na'a
Taa-ro Ianyuux xa ka ndoñu'u-n.
31 Naa xa jun ini koio-n xa ni'i-n
xijan, ndukundee koio xa kɨu tna'a
koio-n nuu ñayiu ka jandixa xa
taxnuni Ianyuux nuu-i, te taxi-ia
xa ka ndoñu'u-n xa xtuu-n ñuñayiu.
32 Kuenda kɨu xaku ni tkachi xyuku
ka kuu-n, ko maxku yu'u koio-n
chi tna ini Ianyuux xa kada-ia xa
taxnuni koio-n. 33 Nadiko koio-n
xaxii-n. Te tvini ni'i-n juña'a nga-n
ñayiu ka kunda'u. Kada koio-n
xava'a. Kuenda kɨu bolsa tvini
ma kutu'u xi'in ndatniu yo ya'u io
andɨu kuu xijan. Ijan ñayo ñadu'u
kɨu te ñayo tkidi datɨu ndatniu-ro.
34 Nuu io xaxii-n, jun ini-n xa kutuu
koio-n.

Ñatu ka kuu ɨnuu ñayiu xaxe'e tnu'u Jesús

35 'Kadatu'a koio mee-n xa nkada
koio-n tniu Ianyuux ná kida tu'a
ɨɨn se kida tu'a mee-s xa kadat-
niu-s. Ndɨu-s cinturón-s, te nat-
nuu-s candil xa kukanda nuu ka-
datniu-s. 36 Kada tu'a-n mee-n xa
nakueka ña'a-n ná ka kida tu'a se
ka xinokuechi nuu xto'o-s mee-s
xa nakueka-s-sɨ. Xndetu tu'a-s
hora naxee xto'o-s xa n-xe'en-s
viko tnunda'a. Na naxee xto'o-s
ve'e-s, dakande-s ye'e, te najaan
se xinokuechi jan ye'e. 37 Naka
ta'u kuu koio se ijan hora na naxee
xto'o-s ve'e-s chi jini-s xa xndito-s.
Ndɨu xto'o-s cinturón-s xa kada
tu'a-s xa kaxi koio-s, te juña'a-s
nuu-s ɨɨn ɨɨn-s xa na nkoo koio-s
nuu mexa te dakexio-s ndeyu kaxi
koio-s. 38 Naka ta'u kuu se kun-
dito hora na naxee xto'o-s, juini
n-kukuee xto'o-s, te nde niu dava
a kui'i ka daa naxee-s. 39 Kunini
va'a koio xa'a. Nu n-xini ɨɨn se
kuu xto'o ve'e na hora xee ñadu'u
ve'e-s n-kuu, kundito-s te ma jue-
joon-s xa kɨu ñadu'u ve'e-s xa du'u-s
xaxii-s. 40 Kada tu'a koio-n mee-n
xa nakueka ña'a-n hora na ndixi-r
chi hora ña xñu ini-n ndixi ru'u,
Ia kuu ñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia
nuu ñayiu dakua'a-ia.

41 Ijan dada n-xijan tnu'u Spe-
dru-ia:

—Dito, ¿nuu uxi uu daña
n-ja'an-n tnu'u ya'a a n-ja'an-n nuu
ntdaa ñayiu a?

42 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:

—Kuenda kɨu ɨɨn se yo kaxi ini,
te yo va'a xinokuechi-s nuu xto'o-s
ka kuu-n. N-tetutniu ña'a xto'o se
ijan xa taxnuni-s nuu dava ka se
ka xinokuechi nuu-s. Dɨu se ya'a
dakexio xa kaxi dava ka se ka xi-
nokuechi jan na xee hora. 43 Naka
ta'u kuu se ijan hora na naxee
xto'o-s chi jini-s xa n-kida-s ntdaa
xa n-ta'u tniu-s. 44 Xandaa xakuiti
tetutniu ña'a xto'o-s xa junuu-s nt-
daa xaxii-s. 45 Nux na kani ini ɨɨn se
xinokuechi nuu xto'o-s: "Na'a jɨ'ɨn
xto'o-ro, te kukuee-s xa nxee-s", te
kixe'e-s xa kani-s dava ka se ka
xinokuechi xi'in ñá ka xinokuechi
nuu se kuu xto'o-s. Kixe'e-s kaxi-s,
ko'o-s, te xini-s. 46 Naxee xto'o
se ijan kɨu ña ñu ini-s xa naxee-s.
Nde'e kada u'u ña'a xto'o-s xa daa
n-kida-s. Daa kada Ianyuux ñayiu
ña jandixa ña'a. 47 Se xá na'a
nax juini xto'o-s xa kada-s te ña
io tu'a-s xa nakueka-s-sɨ, ni ña
n-kida-s xa n-juini xto'o-s; se ijan
janña'a xto'o-s kue'e vuelta, 48 ko
se ña ka xini nax juini xto'o-s xa
kada-s, te n-ka kida-s kuechi, io
xa ndo'o-s, ko xaku ni. Ñayiu va'a
xna'a xa juini Ianyuux xa kada-i,
ta'u tniu-ia nuu-i xa kada koio-i
kue'e tniu-ia. Ñayiu n-kɨunda'a
kue'e tvini xa dakaka-i, kue'e ka
tvini io xa najuña'a-i ñayiu n-xia'an.
Daa kuu ñayiu va'a kutnuni ini
tnu'u Ianyuux.

49 'N-kixee-r xa tnuu-r ñu'ú
ñuñayiu. Te naka kuu anu-r xa
naya'a ni. 50 Io xa nda'u ya'a-r. Te
nde vitna tnau ini da'u ni-r. 51 Ka
xani ini-n xa n-kixee-r xa kutuu
vii kutuu va'a koio-n xi'in dava

ka ñayiu, ko ña'a, chi n-kixee-r xa
tuku jandixa koio-n. 52 O'on ñayiu
kutuu ka'nu ɨɨn ve'e, tuku jandixa
uni-i te tuku jandixa uu-i. 53 Tuku
jandixa se kuu taa, te tuku jandixa
se kuu da'ya. Tuku jandixa ñá kuu
dɨ'ɨ, te tuku jandixa da'ya dɨ'ɨ-ña.
Tuku jandixa ñá kuu dididо, te
tuku jandixa xanu-ña. Ma ɨnuu
jandixa koio-i —kuu-ia, xia'an-ia
nuu se dakua'a-ia.

Kua'a ñayiu xa kutnuni ini-i nuu nax ya'a

54 Kue'e ñayiu n-ka nataka
nuu-ia, te xia'an-ia nuu-i:
—Hora nane vikó do nuu keé
ngandii, ka ja'an-n xa kixi dau, te
daa ya'a. 55 Hora kane tachi xajan
do norte, ka xia'an tna'a-n: "Nde'e
juun ka'ni." Te ndaa juun ka'ni.
56 Ka kida nga-n xa va'a-n. Ka
kutnuni ini-n nax ya'a chi xnde'a-n
andɨu xi'in ñuñayiu. ¿Nax kuu xa
ña ka kutnuni ini koio-n nax ya'a
vitna?

Kada ɨnuu-n xi'in ñayiu juini xa kajan-i kuechi-n

57 '¿Nakuenda ña ka kutnuni ini-n
nax kuu xava'a, nax kuu xa u'u?
58 Nux ɨɨn se ndeka ña'a jua'an
nuu juxtixia xa kajan-s kuechi-n,
dava ichi ndatnu'u va'a-n xi'in-s
xa maxku kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu
juexi te kandeka ña'a juexi jɨ'ɨn
nuu se ndee vekaa, te chindi'u
ña'a-s. 59 Te ma yaa-n. Nde na
chiya'u-n ntdanditu'u centau xijan
juxtixia; ijan dada yaa-n —kuu
Jesús, xia'an-ia.

13

Tnu higo ñatu juun xavidi

1 Tiempu ijan n-ka xee se n-ka
xee nuu Jesús. Te n-ka najani-s xa
mee hora ka doko tɨtnɨ se Galilea
kɨtɨ-s nuu altar, n-xa'ni ña'a Pilato.
Te n-daka ni'no-s nɨñɨ-s xi'in nɨñɨ
kɨtɨ n-xi'i nuu altar jan. 2 Xia'an
Jesús:
—Ka xani ini-n xa n-ka kida se
ijan kue'e ka kuechi dada dava ka
se Galilea xa du'a n-ka ya'a-s. Va
daa ka xani ini-n, 3 ko ña'a. Nux ma
natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi,
dani ya'a koio mee-n. 4 Va dɨuni ka
xani ini-n xa xaun uni ni se n-ka xi'í
na jungava ndodo ña'a torri nani
Siloé n-ka kida kue'e ka kuechi
dada dava ka ñayiu io Jerusalén,
5 ko ña'a. Nux ma natu ini-n xa n-ka
kida-n kuechi, daa ya'a koio mee-n
—kuu Jesús, xia'an-ia.

6 Te n-ja'an-ia tnu'u kandee nuu
ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:
—N-ta'u tniu ɨɨn se kuu xto'o ñu'u
xa dandee ɨɨn se xinokuechi nuu-s
tnu higo me'ñu tnu uva xetata-s.
Nu n-xa'nu-tnu, te juan tnɨɨ xto'o
ñu'u jan higo, ko ña tuu na higo
ni'i-s. 7 Te n-ja'an-s nuu se ndee
tnu uva jan: "Ne'e. Kunde'a-n-tnu
xa ña tuu nax juun-tnu. Xa n-kuu
uni kuia kixi-r xa tnɨɨ-r higo, te
ña tuu nax ni'i-r. Ka'nde-tnu chi
nukoo du'a ni-tnu." 8 Te n-ja'an
se ijan: "Dito, idii nga kuia na
ku nukoo na'i-tnu. Kuia vitna
na nadataya-da ñu'u nɨkanduu
xe'e-tnu xa dakeé-da xe'en. 9 Te
nux na juun-tnu, io va'a. Nux ña'a,
ka'nde-n-tnu" —kuu-s, xia'an-s.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn ñadɨ'ɨ kɨu ndetatu ñayiu

10 N-xee kɨu sabado, kɨu ndetatu
ñayiu Israel. Kɨu ijan dakua'a Jesús
ñayiu xiti ɨɨn veñu'u luchi. 11 Ijan
n-xee ɨɨn ñá ñu'u ña'a xaloko. Ku'u
yata-ña. N-kuu xaun uni kuia io tɨ'ɨ
yata-ña. Ña kuu da'u ni xa kunu-
juiin ndaa-ña. 12 N-xini ña'a-ia, te
n-kana ña'a-ia. Xia'an-ia nuu-ña:
—N-yaa-n nuu xaloko. Ma koo
tɨ'ɨ ka yata-n.

13 Te n-xajan ndodo ña'a-ia
nda'a-ia. Danaa n-ndundaa
yata-ña. Te n-nakuetu-ña nuu
Ianyuux. 14 Yo n-kiti ini se
kida veñu'u nuu Jesús chi
n-ndadava'a-ia ñayiu kɨu ka nde-
tatu ñayiu Israel. Te n-ja'an-s nuu
ñayiu xyuku ijan:
—Maxku kixi-n xa ndva'a koio-n
kɨu ka ndetatu-ro. ¿Nakuenda ñatu

ka kixi-n kɨu ka kidatniu-ro? —
kuu-s, xia'an-s.
15 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
nuu-s:
—Ka kida nga-n xa va'a-n.
Dava'a nga-n ka nandaxi nkutu-n
a burru-n, te xndeka-n-tɨ ka xe'en
ndute kɨu ndetatu-ro. 16 Nani ka
kuu-n da'ya dana Abraham, dani
kuu-ña da'ya dana Abraham. Xa
yɨ'ɨ xaun uni kuia ñu'u ña'a Satanás.
¿Nax kuu xa ña io va'a xa yaa-ña
nuu-i kɨu ndetatu-ro?
17 Nu n-ya'a xa n-ja'an-ia xijan,
te n-ka kujanuu ñayiu kui'a n-ka
ja'an nuu-ia. N-ka kudɨ ini ntdaa
ñayiu xyuku ijan xaxe'e xa vichi
va'a n-kida-ia.

N-kakune'e Jesús xa taxnuni Ianyuux

18 Xijan kuu xa xia'an-ia:
—Ñayiu n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i kuu ná kuu ɨɨn 19 ndɨjɨn
tnumaxtaxa. N-dakeé ɨɨn seyɨɨ
idii ni ndɨjɨn-tnu nuu ñu'u-s, te
n-ka'ndɨ-tnu. N-xa'nu dujun tnu-
maxtaxa, te n-ka xajan chilidaa
taka-tɨ da'nda-tnu.
20 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka ntuku
tnu'u kandee:
—Xaku ni ñayiu ka jandixa xa
taxnuni Ianyuux nuu-i. Juini xaku
ni-i jandixa-ia, ko kue'e ka ñayiu
ka teku tnu'u-ia jua'an. 21 Tnu'u-ia
kuu ná kuu levadura. N-tnɨɨ ɨɨn
ñadɨ'ɨ levadura, te n-daka ni'no-ña
xi'in oko uu litro yuchi trɨu. N-ndaa
yuxa jan nde n-xee na koo.

Ye'e Tna'a

22 Dani jua'an-ia ichi jua'an
Jerusalén. Nɨni n-ya'a-ia ñuu na'nu,
ñuu kuechi n-dakua'a-ia ñayiu.
23 Te n-ja'an ɨɨn ñayiu nuu-ia:
—Dito, ¿xaku ni ñayiu nanita'u a
kue'e-i a?
Te n-ja'an ka ntuku Jesús tnu'u
kandee nuu-i:
24 —Teyɨka koio-n mee-n xa mee
ni tnu'u ru'u jandixa koio-n xa
jɨ'ɨn-n andɨu. Kuenda kɨu jɨ'ɨn-n
ɨɨn ve'e, te kɨu-n ye'e tna'a kuu xa
jɨ'ɨn-n ijan. Kue'e ñayiu nduku ini
xa jɨ'ɨn koio-i ijan, ko ma ntdaa-i
jɨ'ɨn. 25 Nu n-kunee nakadɨ kutu ɨɨn
se kuu xto'o ɨɨn ve'e ye'e-s. Nux
jɨ'ɨn koio-n ve'e-s xa kɨu-n ijan te
nux kunujuiin koio-n yata ve'e-s
te dakande-n ye'e jan, te juña'a-n:
"Dito, Dito, najaan-n ye'e na xe
kɨu koio-da", te ja'an-s: "Ña'a, chi
ña xini ña'a-r. Ña xini-r nde kuu
ñuu-n." 26 Te ja'an koio-n: "N-ka
xaxi-ro, n-ka xi'i-ro, te n-dakua'a-n
ñayiu ichi ka'nu ñuu-da." 27 Kuenda
kɨu xto'o ve'e jan kuu-r. Te ja'an-r
nuu-n: "Aru ja'an xa ña xini ña'a-r.
Ña xini-r nde kuu ñuu-n. Jua'an
na'i koio chi ñayiu ka kida kuechi
ka kuu-n." 28 Yo nde'e nda'i koio-n,
te nde'e kiti ini koio-n nuu Ianyuux
kɨu ijan xaxe'e xa mayo-n kɨu nuu
taxnuni-ia xi'in xaxe'e xa jini-n
xa tuu Abraham, Isaac xi'in Ja-
cob xi'in ntdaa se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. 29 Xee ñayiu nt-
dantu'u ñuu xndatuu ñuñayiu ijan.
Kee koio-i nkoon lado ñuñayiu. Nde
nuu kane ngandii xi'in nde nuu keé
ngandii, nde xe'e ñuñayiu xi'in nde
dɨkɨ ñuñayiu kee koio-i xa kunukoo
koio-i yu'u mexa xa kaxde'ñu-i nuu
taxnuni Ianyuux. 30 Kue'e ñayiu
kunuu ka vitna, nduu-i ñayiu ña
ndandɨ'ɨ. Ñayiu ña ndandɨ'ɨ vitna,
nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ kɨu ijan —
kuu Jesús, xia'an-ia.

N-nda'i Jesús xaxe'e Jerusalén

31 Hora ijan n-ka xee dava se
fariseu nuu Jesús, te ka xia'an-s
nuu-ia:
—Jua'an ɨnka lado chi kuu
Herodes xa ka'ni ña'a-s.
32 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Juan juña'a koio-n se kuu
ná kuu chikuii jan, xa xaku nga
kɨu ndoñu'u xa daxinokava-r xa
ndadava'a-r ñayiu xi'in xa kine'e-r
xaloko xñu'u anu-i. 33 Dani xaku
nga kɨu ndoñu'u xa jɨ'ɨn ntuku-r
Jerusalén. Io xa jɨ'ɨn-r chi ñatu

io va'a nux xi'í ɨɨn se ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu ɨnka ñuu.
34 Te n-kixe'e-ia xa kakune'e-ia
ñayiu Jerusalén. N-ja'an-ia:
—Mee-n xa kuu-n ñayiu
Jerusalén, ka xa'ni-n se ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te ka
jani-n se n-tunda'a ña'a Ianyuux
yuú. Naka kue'e vuelta n-juini-r xa
kada-r ná kida chuun. Nadataka-t
da'ya-t ka'a ndixi-t xa ñunuu-t-tɨ.
Du'a n-juini-r xa kada ña'a-r, ko
ñayo-n n-juini. 35 Kuna'a koio-n
xa mayo ka-n kutuu Jerusalén, te
ma kutuu ka-ro. Xee kɨu ja'an-n:
"Naka ta'u Ia n-natunda'a ña'a
Ianyuux xa juan ndixi-ia ñuñayiu;
ijan dada jini ña'a ntuku-n" —
kuu-ia, xia'an-ia.

14

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se ñu'u ña'a Kuiña

1 N-xee ɨɨn sabado, te n-ja'an ɨɨn
se fariseu taxnuni Jesús xa kax-
dini-ia xi'in-s, te n-xee-ia ve'e-s
xa kaxdini-ia. Nɨni tuu-ia ijan,
n-ka xo nde'a se n-ka taka ijan
nu nax kida-ia xa na kua'a na
tekuechi-s-ia. 2 Ijan nujuiin ɨɨn se
ñu'u ña'a Kuiña. 3 Xaxe'e xa n-tu
ini Jesús nax n-ka xani ini se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
xi'in se fariseu xyuku ijan, n-xijan
tnu'u-ia-s:
—¿Io va'a xa ndadava'a-ro ñayiu
ku'u kɨu kuu sabado a ña'a u?
4 Ni ɨɨn ña tuu nax n-ka ja'an se
ijan. N-tnɨɨ Jesús se ku'u jan, te
n-ndadava'a-ia-s, te n-ja'an-ia xa
na nu'u-s ve'e-s. 5 Te xia'an-ia nuu
se fariseu:
—Nux kekava da'ya yɨɨ-n a
ngutu-n xiti yau kɨu kuu sabado,
ña xndetu-n chi ka xe nutava-n-sɨ
juini kɨu sabado kuu. ¿Ndaa a ña'a
u? —kuu Jesús, xia'an-ia nuu se
ijan, ɨɨn ɨɨn-s.
6 Ñayo-s ni'i tnu'u ja'an-s.

Ñayiu jɨ'ɨn viko tnunda'a

7 Nu n-xini-ia xa ka kaxí se
n-ka xee ijan nuu kunukoo koio-s
nuu ka xko nukoo se ndandɨ'ɨ ka,
xia'an-ia nuu-s:
8 —Hora na jɨ'ɨn koio-n viko
tnunda'a, maxku nkoo koio-n
nuu kaxko nukoo se ndandɨ'ɨ xa
na ña'a xee ɨnka se ndandɨ'ɨ ka
dada ndo'o viko jan. 9 Nkueka
se n-ja'an ña'a ndo'o se ndandɨ'ɨ
ka jan, te xee-s nuu nukoo-n, te
ja'an-s nuu-n: "Xikojuiin na nkoo
se ya'a nuu nukoo-n." Nux daa na
ya'a-n kujanuu-n, te jɨ'ɨn-n. Nkoo-n
nuu ka xko nukoo se dakuu nga.
10 Maxku daa kada-n. Nux na ja'an
ña'a ɨɨn se kida viko te hora na xee
koio-n viko jan, nkoo koio-n nuu
ka xko nukoo ñayiu dakuu nga, ijan
te xee se n-ja'an ña'a, te kachi-s
nuu-n ɨɨn ɨɨn-n: "Dito, jua'an-n.
Nkoo-n nuu xtuu ñayiu ndandɨ'ɨ
ka." Najuen tnu'u ña'a-s nuu ntdaa
ñayiu xyuku ijan. 11 Ñayiu najuen
tnu'u mee-i, nduu-i ñayiu dakuu
nga, te kujanuu-i. Ñayiu xko kida
ná kida ñayiu dakuu nga, najuen
tnu'u ña'a ñayiu —kuu-ia, xia'an-ia.
12 Te xia'an-ia nuu mee ni se
n-ja'an ña'a:
—Hora na kada-n viko, maxku
ja'an-n ñayiu kumani xi'in-n.
Maxku ja'an-n ñani-n, ku'a-n.
Maxku ja'an-n ñayiu kutna'a
xi'in-n. Maxku ja'an-n ñayiu kuika
io yatni xi'in-n chi dani na ja'an
ña'a mee-i. 13 Maxku du'a kada
koio-n; hora na kada-n ɨɨn viko
ka'nu, ja'an-n ñayiu ka kukee ka
kunda'u, ñayiu n-ka ndune'e, ñayiu
ka xika yakua, ñayiu kuaa du.
14 Kudɨ ini-n chi ña tuu nax nataxi
ñayiu ijan. Ni'i-n ta'u-n kɨu na
nandoto ñayiu va'a.

Ñayiu ñatu n-ka juini xa jɨ'ɨn-i viko ɨɨn se n-ja'an ña'a

15 Nu n-teku ɨɨn se yɨtna'a nuu
ñayiu xyuku ijan, te xia'an-s:
—Naka ta'u ñayiu kaxi ko'o nuu
taxnuni Ianyuux.
16 Te xia'an Jesús:
—N-xio ɨɨn se n-kida tu'a kue'e
ndeyu xa kaxde'ñu kue'e ñayiu

n-ja'an-s. 17 N-xee hora kaxde'ñu
koio-s, te n-tunda'a se kida viko
jan se xinokuechi nuu-s xa du'a na
juña'a-s nuu ñayiu n-ja'an-s: “Juan
xee-n chi xa io tu'a xa kaxde'ñu-n.”
18 Ntdaa se ijan ña n-ka juini xa
jɨ'ɨn koio-s. Xia'an se ki'na nuu nuu
se xinokuechi jan: “N-xeen-r ñu'u
te ndoñu'u xa nkoto-r. Juña'a-n
nuu se kida viko xa na taxkanu
ini-s chi ma kuu xa xee-r”, kuu-s,
xia'an-s. 19 Xia'an se kuu uu:
“O'on tayu ngutu n-xeen-r, te io
xa nkoto-r-tɨ. Juña'a-n nuu-s xa na
taxkanu ini-s chi ma kuu xa xee-r.”
20 Xia'an ɨnka ntuku se n-ja'an se
kida viko: “Dijan n-tnunda'a-r, te
ma kuu xa xee-r.” 21 Te n-xiko se
xinokuechi jan, te n-najani-s nuu
xto'o-s xa n-ka ja'an se ijan. Yo
n-kiti ini xto'o-s jan, te xia'an-s
nuu-s: “Yachi. Jua'an ichi ka'nu,
ichi kuechi xiti ñuu, te ja'an-n ñayiu
ka kukee ka kunda'u, ñayiu n-ka
ndune'e, ñayiu kuaa, ñayiu xika
yakua du.” 22 N-kee-s. Jua'an
ntuku-s. Ijan dada n-naxee-s, te
xia'an-s: “Dito, xa n-kida-da xa
n-ta'u tniu-n, ko ta chitu ka ve'e-n”,
kuu-s, xia'an-s nuu xto'o-s. 23 Te
xia'an ntuku xto'o-s jan nuu-s:
“Jua'an ichi ka'nu. Jua'an ichi yu'u
ñuu, te kandeka juexa-n ñayiu kixi
xa na chitu ve'e-r. 24 Kaxde'ñu
koio-i, ko se ña n-ka juini xa kixi-s,
mayo-s kaxko'o viko-r. Ni ita'u
ndeyu-r ma juña'a-r xa kaxi-s” —
kuu Jesús, xia'an-ia.

Nuxa ñatu ede ñɨɨ́ ñatu xiniñu'u

25 N-ndee Jesús ve'e se fariseu
jan, te jua'an-ia nuu io xa jɨ'ɨn-ia.
Kue'e ñayiu xndijun ña'a jua'an,
te n-ngokoo-ia xa kunde'a-ia ñayiu
jan, te n-ja'an-ia nuu-i:

26 —Se juini xa nkuitandijun
ña'a-s, nux dani kukajan ini-s taa-s,
dɨ'ɨ-s, ñadɨ'ɨ-s, da'ya-s, ñani-s, ku'a-s;
ma kuu xa dakua'a-r-sɨ. Dani
ma kuu xa dakua'a-r-sɨ nux ma
dandoo-s xa kukajan ini mee-s.
27 Nux ña io tu'a-n xa kuu koio-n
kuenda kɨu se doko curuxi-s xa
nkuitakaa dika-s xaxe'e-r, na io
tu'a ru'u, ma kuu xa dakua'a
ña'a-r. 28 Se juini xa kadava'a-s
ve'e iñu uxa piso, ki'na ka juen
tnu'u-s nadaa nju'un-s xa kua'a
ve'e dujun jan xa na daxinokava-s
29 na ña'a tava-s cimientu, te ma
kuu daxinokava-s, te kuekundee
ña'a ñayiu xnde'a ña'a. 30 Te juña'a
tna'a-i: “Se ya'a n-kixe'e-s xa
kadava'a-s ve'e-s, ko ña n-kuu
xa daxinokava-s.” 31 Dani ɨɨn se
taxnuni, nux ñu ini-s xa jantna'a-s
xi'in ntna'a ka taxnuni-s, ki'na ka
kani ini-s nux ndaku-s xi'in uxi
mil soldado-s nuu ɨnka se taxnuni
io oko mil soldado. 32 Nux tu
ini-s xa ma ndaku-s xi'in uxi mil
soldado-s, tunda'a-s ɨɨn soldado xa
kada ɨnuu-s xa kutuu mani na'i
koio-s. 33 Dani ndo'o, ɨɨn ɨɨn-n, ma
ndaku-n xa nkuitandijun ña'a-n
nux ma dandoo-n ntdaa xaxii-n.

34 ’Va'a ñɨɨ́, ko nux ñatuka ede,
ma kuu xa nduu ede mee. 35 Ña
xiniñu'u ka, ni xa kate-ro nuu ñu'u
xa ku kuu-i xe'en, ni xa daka-ro
xi'in xe'en kɨtɨ. Diko nga kate-ro.
Daa ka kuu ndo'o. Xaxe'e xa
xnini-n xa ja'an-r, xijan kuu xa
kunini va'a koio xa na kutnuni
ini-n —kuu Jesús, xia'an-ia.

15

Tkachi n-xita

1 Ndɨkɨu ndɨñuu n-ka xo xe'en se
n-ka xo xijan tvini nandajan go-
bierno xi'in dava ka ñayiu yo ka
kida kuechi nuu n-xo tuu Jesús
xa kunini koio-i xa n-xo ja'an-ia.
2 Se fariseu xi'in se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, kui'a
n-ka ja'an-s Jesús. Ka xia'an tna'a-s:

—Se ya'a kumani-s xi'in ñayiu
ka kida kue'e kuechi te xko xaxi
ka'nu-s xi'in-i.

3 Xijan kuu xa n-ja'an-ia tnu'u
ya'a nuu-s. Xia'an-ia:

4 —Ñayiu io ɨɨn cientu tkachi te
na kuita ɨɨn-tɨ yuku, dandoo-i koon
diko xaun koon kɨtɨ ndeka-i, te jɨn
nunduku-i kɨtɨ n-xita jan. Xaxe'e
xa n-xita-tɨ ma kande ini-i-tɨ. 5 Na
nani'i-i-tɨ, te kadoko-i-tɨ nu'u ve'e-i,

te yo kuvete-i. 6 Na naxee-i ve'e-i, te
nadataka-i ñayiu ka kumani xi'in-i
xi'in ñayiu io yatni xi'in-i. Ja'an-i
nuu-i: “Kuvete-da chi n-nani'i-da
tkachi-da n-xita”, xa na kuvete
koio-i tuku. 7 Daa ka kudɨ ini ia
xtuu andɨu. Yo kudɨ ini ka-ia hora
natu ini ɨɨn ñayiu xa n-ka kida-i
kuechi dada xaxe'e koon diko xaun
koon ñayiu kida xava'a chi ña tuu
nax n-ka kida-i xa ku natu ini-i.

Tvini kaa n-xita

8 ’Nux io uxi tvini kaa ɨɨn ñadɨ'ɨ
te dakuita-ña ɨɨn, natnuu-ña candil
te tɨ'u-ña ve'e-ña. Vii nene nan-
duku-ña, 9 te hora na nani'i-ña,
nadataka-ña ñayiu kumani xi'in-ña
xi'in ñayiu io yatni xi'in-ña ve'e-ña,
te ja'an-ña nuu-i: “Kuvete-da chi
n-nani'i-da tvini kaa n-xita.” Du'a
ja'an-ña nuu-i xa na kuvete koio-i
tuku. 10 Daa ka kudɨ ini ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux, hora
natu ini ɨɨn ñayiu xa n-kida-i kuechi.

Se n-diko ta'u-s, te n-datɨu-s tvini n-ni'i-s

11 ’N-xio ɨɨn se n-xio uu da'ya
yɨɨ. 12 N-ja'an seluchi ka nuu taa-s:
“Taa-ro, ka'nde dava-n xaxii-n xa
taxi-n ta'u-da.” Te n-xia'an taa-s
dava xaxii-s, dava ñu'u-s. 13 Nu
n-kuu jeen kɨu, te n-diko seluchi
ka jan ñu'u-s xi'in xaxii-s, te ni'i-s
tvini xa n-diko-s ñu'u jan xi'in
xaxii-s, te jua'an-s ñuu xika. Ijan
n-xetniu-s ntdaa tvini-s. N-datɨu-s
tvini-s xa n-xeen-s dava'a nga xa
n-kukajan ini-s. 14 Nu n-dandɨ'ɨ-s
tvini-s, te n-kuu tnama ñuu ijan,
te n-ndoñu'u xa kaxi-s. 15 N-xe
kajan-s tniu nuu ɨɨn se ñuteyu
ijan, te n-tunda'a ña'a-s nde nuu
xetata-s kuchi xa junuu-s-tɨ. 16 Yo
n-kuu anu-s xa kaxi-s doo ndichi
ka xaxi kuchi jan xa na xikojuiin
xa kojon-s, ko ñayo n-xia'an. 17 Ijan
dada va'a n-najani ini-s, te n-ja'an
mee n-ja'an ɨɨn-s: “Diko tunga
io xa kaxi ntdaa se xinokuechi
nuu taa-ro, te ya'a xi'i-ro doko.
18 Na nangondita-ro. Na nu'u-ro
ve'e taa-ro, te juña'a-ro: Taa-ro,
n-kida-da kuechi chi n-kuxee
ini-da nuu Ianyuux, te n-kuxee
ini-da nuu ndixi. 19 Va'a ka nux
maxku ja'an da'ya ña'a ka-n. Na
nduu-da se xinokuechi nuu-n”,
kuu-s, n-xani ini-s.

20 ’N-ndojuiin-s. N-tnɨɨ-s ichi.
Juan nu'u-s ve'e taa-s. Nu
n-nduyatni-s nuu ñu'u taa-s, te
xika ka juan nu'u-s, te n-xini
ña'a taa-s. N-kunda'u ini ña'a-s.
N-kendava-s. N-xetna'a ña'a-s, te
n-nundee ña'a-s. N-teyu'u ña'a-s.
21 Te n-ja'an-s nuu taa-s: “Taa-ro,
n-kida-da kuechi chi n-kuxe ini-da
nuu Ianyuux. N-kuxe ini-da nuu
ndixi. Va'a ka maxku ja'an da'ya
ña'a ka-n”, kuu-s, xia'an-s nuu
taa-s. 22 Te n-ja'an taa-s nuu se
ka xinokuechi nuu-s: “Juan je'en
koio dijun va'a ka, te dandukutu
koio-n-sɨ. Tnaa koio-n de'e dɨkɨ
nda'a-s. Chi'i koio-n-sɨ ndixa. 23 Te
nkueka koio-n nserru kandee ka.
Ka'ni koio-n-tɨ xa na kaxi-ro-t. Na
koo-ro xadɨ ini 24 chi da'ya yɨɨ-r
ya'a, kuenda kɨu ndɨyɨ n-kuu-s, te
vitna n-nandoto-s. Ña n-xini-ro
nuu nde n-xe'en-s, te n-nani'i-ro-s”,
kuu taa-s, xia'an-s. Te n-xio xadɨ
ini.

25 ’Da'ya yɨɨ-s, se xa'nu jan,
n-xiko-s. Juan nu'u-s ve'e-s
xa n-ñutuu-s nuu ñu'u-s. Nu
n-nduyatni-s ve'e-s, te n-teku-s
xa ka tɨu música. N-teku-s xa
ka xataxe'e ñayiu xiti ve'e taa-s.
26 N-kana-s ɨɨn se xinokuechi nuu
taa-s, te n-xijan tnu'u-s nuu nax
kuu ve'e taa-s. 27 Te n-ja'an se
xinokuechi jan: “N-nxee ñani-n,
Dito. N-nxee va'a-s, n-nxee ndito-s.
Xijan kuu xa n-ka xa'ni-s ncerru
io ndee ka.” 28 N-kiti ini da'ya yɨɨ
xa'nu ka se ijan, te ña n-juini-s
xa ndɨu-s ve'e taa-s. Te n-xe
nukueka ña'a taa-s. Vivii n-ja'an-s
nuu-s xa na ndɨu-s. 29 N-ja'an-s
nuu taa-s: “Mee-da, kuia n-kuu
xinokuechi-da nuu-n. Te ni ɨɨn
vuelta ña kuxe ini-da nuu-n, ko
ta taxi ka-n juini nga ɨɨn da'ya
nchiva xa kaxdɨɨ-da xi'in ñayiu
ka kumani xi'in-da. 30 Se kuu
da'ya-n n-nxee, n-xaxi-s tvini-n.

N-chiya'u-s ñadɨ'ɨ n-kaa xi'in-s, te
xaxe'e-s n-xa'ni-n ncerru kandee
ka", kuu-s. 31 Te xia'an taa-s nuu-s:
"Mee-n, ntdantu'u kɨu tuu-ro, te
ntdaa xa neva'a-r kuu xaxii-n.
32 Io va'a xa kida-r viko, te io xadɨ
ini chi se kuu ñani-n kuenda kɨu
ndɨyɨ n-kuu-s, te n-nandoto-s. Ña
n-xini-ro nuu nde n-xe'en-s, te
n-nani'i-ro-s", kuu-s, n-xia'an-s.

16

Ɨɨn se yo mii xa n-kida-s

1 Ijan dada n-ja'an ka Jesús tnu'u
ya'a nuu se dakua'a-ia. Xia'an-ia:
—N-xio ɨɨn se n-yɨnda'a xaxii ɨɨn
se kuika. N-kutnu'u xa xidoya'u-s
xaxii se kuika jan jua'an chi ña
n-yɨnda'a va'a-s. 2 Nu n-teku
se kuika jan, te n-kana ña'a-s.
Xia'an-s: "N-teku-r xa kida-n.
Ja'an nuu-r nde n-kida-n tvini-r
xi'in xaxii-r chi ma kuu ka xa
kɨnda'a-n." 3 Nu n-ya'a xa n-xijan
tnu'u ña'a se ijan, te n-ja'an mee
n-ja'an ɨɨn se yɨnda'a xaxii-s: "¿Nax
kada-ro chi ma taxi ka xto'o-ro
tniu kada-ro? Ña ndaku-ro xa
kate-ro. Januu xa kajan nda'u-ro.
4 An n-kixdɨkɨ-ro nax kada-ro hora
ma juetniu ña'a ka-s xa na kua'a
na juemani ña'a ñayiu hora na
jɨ'ɨn-ro ve'e-i." 5 Ijan dada n-kana-s
ɨɨn xi'in ɨɨn se tau nuu se kuika
jan. N-xijan tnu'u-s se ki'na nuu:
"¿Nadaa tau-n nuu xto'o-ro?" 6 Te
n-ja'an se ijan: "Koon mil litro aciti
tau-da." Xia'an-s nuu-s: "Ju'un
tutu yodotnuni xa tau-n ya. Nkoo.
Dama número. Tenee uu mil litro.
Yachi", kuu-s, xia'an-s. 7 Te n-xijan
tnu'u-s se kuu uu: "¿Nadaa tau-n
nuu xto'o-ro." Te n-ja'an-s: "Oko
uxi ɨɨn yodo maquila trɨu." Te
xia'an-s: "Ju'un tutu yodotnuni xa
tau-n ya. Dama número yodotnuni.
Tenee oko o'on maquila", kuu-s,
xia'an-s. 8 Nu n-teku se kuu xto'o-s
xa n-kida-s, te xia'an-s nuu-s xa io
va'a ni xa n-kida-s xaxe'e xa kaxi
ini-s.
'Daa n-ja'an-ia chi ñayiu ma ku-
tuu andɨu te ña jandixa-i Ianyuux,
ɨnuu mii ka-i xa kada-i xa ni'i-i tvini
dada ñayiu jandixa-ia. 9 Ndoñu'u xa
juña'a nga-n tvini ñayiu na kua'a na
kutuu mani-n xi'in-i, te kɨu na jɨn
ndɨ'ɨ xaxii-n, kueka ña'a Ianyuux
xa kutuu-n xi'in-ia nɨkava nɨkuita.
10 Nuxa xaku ni xa xneva'a-n te
va'a ñunuu-n xijan, dani va'a junuu
koio-n nux kue'e na koo, ko nux
ita'u ni xaxii-n io te ña kua'a-n
junuu koio-n, dani ma kua'a-n
junuu koio-n xijan nux kue'e na
koo. 11 Nux ña xñunuu va'a-n
xaxii-n xi'in tvini-n io ñuñayiu, ma
kua'a-n junuu va'a koio-n xa taxi
Ianyuux. 12 Nux ñayo-n ndee va'a
xaxii se nuu kidatniu-n, mayo taxi
ta'u-n te ma koo xaxii-n. 13 Ñayo se
xinokuechi io uu xto'o chi nuu uu-s
na koo, jini u'u-s ɨɨn-s, te juemani-s
ɨnka-s; a kada-s ntdaa xa juini ɨɨn-s,
te jini u'u-s ɨnka-s. Dɨuni mayo-n
ndaku junukuechi-n nuu Ianyuux
nux mee ni xa kadatniu-n xa koo
xaxii-n te ña tuu nax kada-n xaxe'e
Ianyuux —kuu Jesús, xia'an-ia.
14 N-ka xakundee se fariseu
xyɨtna'a nuu ñayiu xyuku ijan Jesús
xa n-ka teku-s tnu'u ijan chi se
fariseu, yo unu kajan ini-s tvini.
15 Xia'an Jesús nuu-s:
—Mee-n ka ja'an-n nuu ñayiu
xa va'a-n, ko Ianyuux xini janda
kuu anu-n. Ɨɨn xa xani ini ñayiu
ñuñayiu xa xiniñu'u ka, xijan xini
u'u Ianyuux.

Ñayiu dandoo tna'a

16 'Nde tiempo n-kixi Moisés xi'in
nde tiempo n-kixi Sua, taxnuni
ley n-chidotnuni Moisés. Nde na
n-ka xo tuu se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xi'in nde na
n-xo tuu Sua, nde daa, taxnuni
ley n-chidotnuni-s. Na n-kixi
Sua, n-ja'an-s nuu ñayiu nax io
xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. Ñayiu kɨu tna'a nuu ñayiu
ijan, juexa ka kɨu tna'a-i. 17 Jɨn tna'a
tnu'u Ianyuux yodotnuni xa naa
andɨu xi'in ñuñayiu; naka tnu'u-ia

n-chidotnuni Moisés ma ku jɨn
tna'a.
18 ’Nux dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s
te natnunda'a-s xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ,
kida-s kuechi. Dɨuni kuechi kuu
nux natnunda'a ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ
n-dandoo ña'a yɨɨ-ña.

Ɨɨn se kuika xi'in se nani Lázaro

19 ’N-xio ɨɨn se yo kuika. Va'a
n-xo ndixi-s. N-xo xi'no-s da'ma
tndee kue'e xi'in da'ma linu ya'u.
Ndɨkɨu ndɨñuu n-xo xaxi va'a-s, te
n-xo kudɨ ini-s. 20 Dɨuni n-xio ɨɨn
se n-xo nani Lázaro. N-kunda'u
n-kukee-s. N-xo xantuu ña'a ñayiu
yatni ye'e se kuika jan, te n-xo xo
nukoo-s ijan. N-xiñi ndɨ'yɨ te'yu
nitu'u ñɨɨ-s. 21 N-xo kojon-s te yo
n-xo kuu anu-s xa kaxi-s tila xi'in
ndeyu n-xo junkoio yu'u mexa se
kuika jan xa kaxi-s xa xikojuiin
xa kojon-s. Nda'u n-ya'a-s. N-ka
xo nayuu ti-ina ñɨɨ-s nuu n-xiñi
ndɨ'yɨ. 22 N-xi'í se n-kunda'u jan, te
xndeka ña'a ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux, jua'an nuu tuu
Abraham. Dɨuni n-xi'í se kuika, te
n-xe konduxi-s. 23 Jua'an-s andea,
te yo vichi nda'u ya'a-s. N-ndakoto
ni'ni-s ɨɨn nuu dujun, te xika
n-xini-s Lázaro. Nukoo-s yatni nuu
nukoo Abraham. 24 Xee n-kana
se n-xo tuu kuika jan. Xia'an-s
nuu Abraham: “Dito Ta Abraham,
kunda'u ini ña'a-n. Tunda'a-n
Lázaro na kixi-s na datnɨɨ-s dɨkɨ
nda'a-s nuu ndute, te nadandoyo-s
nuu yaa-da xa na ndiko chi yo
nde'e nda'u ya'a-da nuu yañu'u
ya'a.” 25 Te n-ja'an Abraham nuu
se n-xo tuu kuika: “¿Ñatu naja'an-n
xa va'a n-xo tuu ndo'o ñuñayiu,
te Lázaro nda'u n-xo tuu-s?, ko
ya'a tuvii tuva'a-s, te ndo'o nda'u
ya'a-n. 26 Daxa ma kuu xa ya'a
Lázaro do dian xa xee-s chi yo
kunu. Ña kua'a xa ya'a ñayiu do
dian, ni ña kua'a xa ya'a ñayiu dian
do ya'a”, kuu Abraham, xia'an-s
nuu se n-xo tuu kuika. 27 “Nuxa
daa kuu, Dito, xijan ta'u-da nuu-n
xa na tunda'a-n-sɨ na nu'u-s ve'e
taa-da 28 chi io o'on ka ñani-da. Na
juña'a-s nax ya'a ñayiu kida ná ka
kida-s na ña'a kixi-s ya'a nuu yo
nda'u ka ya'a ntdaa daña”, kuu-s,
xia'an-s. 29 “Ka ka'u-s libru Moisés,
ka ka'u-s libru se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Na jandixa-s
tnu'u ijan”, kuu Abraham, xia'an-s.
30 “Ña'a, Dito, ma jandixa koio-s,
ko nux ɨɨn se n-nandoto na nu'u
ijan te ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu-s
natu ini koio-s xa ka kida-s”, kuu-s,
xia'an-s. 31 “Nux ña xnini-s tnu'u
n-chidotnuni Moisés xi'in tnu'u se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
dani ma jandixa koio-s Ianyuux
nux na jini-s ɨɨn se n-nandoto”,
kuu Abraham, xia'an-s kuu Jesús,
xia'an-ia nuu se fariseu.

17

Io xa taxkanu ini-ro ñayiu n-kida ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i

1 Ijan dada xia'an Jesús nuu ñayiu
dakua'a-ia:
—Xandaa xakuiti kixi ñayiu
kada xa kada ɨnka ñayiu kuechi.
Naka nda'u ya'a-i. 2 Va'a ka
nuu na kudukundee ɨɨn yodo
molino dujun ɨɨn ñayiu daa kada te
dakekava ña'a ɨnka ñayiu nuu mar
te kuú-i dada xa kada-i xa kada
ɨɨn seluchi yɨtna'a nuu ñayiu xyuku
ya'a kuechi.
3 ’Kani ini va'a koio nax
kada-n. Nux kida ña'a ɨɨn ñayiu
jandixa Ianyuux ɨɨn xa kida ña'a-i
kanandee-n-yɨ. Nux natu ini ñayiu
jan xa n-kida-i kuechi, taxkanu
ini-n-yɨ. 4 Juini uxa vuelta ɨɨn kɨu
na kada ña'a ñayiu jan ɨɨn xa kada
ña'a-i, ko nux na ja'an-i nuu-n:
“Taxkanu ini-n xa n-kida ña'a-da.
Natu ini-da xa daa n-kida ña'a-da.
Ma du'a ka kada-da”, te taxkanu
ini-n-yɨ —kuu Jesús, xia'an-ia.
5 Ijan dada ka xia'an se
dakua'a-ia:
—Dito, kada-n xa kukanu ini
koio ka-da Ianyuux.
6 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
nuu-s:

—Nux kukanu ini-n Ianyuux,
juini ita'u lii kukanu ini-n-ia nani
kuu ɨɨn ndɨjɨn maxtaxa, juña'a-n
nuu tnuneñu ya'a: “Ta kane te
ndeé-n nuu mar”, te jandixa
ña'a-tnu.
7 ’Nux n-kidatniu ɨɨn se xi-
nokuechi nuu-n xi'in nkutu-n
a n-xe'en-s ku'u xi'in tkachi-n
te n-naxee-s te n-ndɨu-s ve'e-n,
mayo-n juña'a nuu-s: “Yachi. Ne'e.
Nkoo nuu mexa xa kaxdini-n.”
8 Mayo-n ja'an du'a chi juña'a-n
nuu-s: “Kada tu'a mee-n xa ka-
dava'a-n xa kax xa ko'o-r. Na ya'a
xa kaxi-r, te kaxi-n.” 9 Ma ja'an-n
xa n-kuta'u-n nuu se ijan xaxe'e xa
n-kida-s xa n-ta'u tniu-n. 10 Dani
hora na kada-n tniu Ianyuux, te
hora na daxinokava-n ntdaa xa
n-ta'u tniu-ia nuu-n, te juña'a tna'a
koio-n: “Ñatu n-ka xinokuechi
va'a-ro chi diko ni xa io xa kada-ro,
xijan ni n-ka kida-ro chi io ka
tniu-ia kada-ro n-kuu.” Kachi
koio-n —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ndadava'a Jesús uxi se ka tna'a kue'e te'yu ñɨɨ

11 N-tnɨɨ ntuku-ia ichi jua'an
Jerusalén. N-ya'a-ia Galilea xi'in
Samaria. 12 N-kɨu-ia ɨɨn ñuu luchi.
Ijan n-xe juntna'a-ia xi'in uxi se ka
tna'a kue'e te'yu ñɨɨ. Xika xnii-s.
13 Xee n-ka kana-s. Ka xia'an-s nuu
Jesús:
—Maestru, kunda'u ini ña'a-n.
14 Nu n-xini-ia-s, n-ja'an-ia nuu-s:
—Jua'an. Dande'a koio-n mee-n
dutu xa na jini koio-s xa n-ka
ndva'a-n.
Nɨni jua'an koio-s n-ka ndva'a-s.
15 Nu n-xini ɨɨn-s xa n-ndva'a-s,
te n-xiko-s, te xee n-kana-s. Xee
n-nakuetu-s nuu Ianyuux. 16 Te
n-naxee-s nuu Jesús. N-xe juiin
xiti-s xe'e-ia te xia'an-s nuu-ia
xa n-kuta'u-s. Se Samaria kuu-s.
17 Xia'an Jesús nuu ñayiu xyuku
ijan:
—¿Ñadu uxi-s n-ka n-ndva'a u?
¿Nde io ka ɨɨn-s? 18 Ñayo-s n-ka xiko
xa ja'an-s nuu Ianyuux xa n-ka
kuta'u-s. Mee ni se to'o ya'a n-xiko
—kuu Jesús, xia'an-ia.
19 Te xia'an Jesús nuu se
n-nangondita:
—Ndojuiin te juan nu'u.
Xaxe'e xa kukanu ini-n Ianyuux
n-ndva'a-n.

Kachitnu'u ña'a Jesús xa taxnuni Ianyuux

20 Nu n-xika kɨu, te n-ka xi-
jan tnu'u se fariseu Jesús nakɨu
tunda'a Ianyuux se taxnuni nuu-s.
Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Ñadu ɨɨn xa nde'a-ro kuu
nuu taxnuni Ianyuux. 21 Hora
na kakune'e ñayiu xa taxnuni
Ianyuux, ma ja'an-i: “Kunde'a koio
xa ya'a tuu se taxnuni nuu-ro.”
Dɨuni ma ja'an koio-i: “Ijan tuu se
taxnuni nuu-ro”, chi anu ñayiu kuu
nuu taxnuni Ianyuux.
22 Te xia'an Jesús nuu ñayiu
dakua'a-ia:
—Xee kɨu ku kuu anu-n xa
kunde'a koio-n xa taxnuni ru'u, Ia
kuu ñayiu, ko ma kuu xa jini ña'a
koio-n. 23 Te ja'an ɨɨn ñayiu: “Ijan
taxnuni-ia.” “Ya'a taxnuni-ia”,
kachi ɨnka ñayiu. Maxku nkui-
tandijun-n-yɨ 24 chi ma du'a ya'a
chi na kuu xa xeye'e taxa nde xe'e
andɨu xi'in nde ɨnka xe'e andɨu, ku
kuu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu,
25 ko ta xee ka kɨu chi ki'na nuu
io xa nde'e kada u'u ña'a ñayiu
io vitna, te io xa ja'an-i xa ña
ndoñu'u ña'a-i. 26 Ná n-ya'a na
n-xo tuu Noé ñuñayiu ya'a kɨu na
ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu. 27 N-ka
xo xaxi ñayiu. N-ka xo xi'i-i te
n-ka xo datnunda'a tna'a-i tiempo
ijan. Ntdaa xijan n-ka kida-i nde
kɨu n-kɨu Noé xiti barcu. Daa
n-ndindodo ndute nitu'u ñuñayiu,
te n-ka naa ntdanditu'u ñayiu ijan.
28 Dani n-ya'a Sodoma tiempo n-xo
tuu Lot. N-ka xo xaxi ñayiu kɨu ijan.
N-ka xo xi'i-i. N-ka xo xeen-i. N-ka
xo diko-i. N-ka xo xitu-i ñu'u. N-ka
xo kidava'a ñayiu n-ka xio kɨu ijan
ve'e du. 29 Kɨu n-kee Lot Sodoma
n-juun ñu'ú xi'in azufri nde andɨu,

te n-ka naa ntdanditu'u ñayiu ñuu
ijan. 30 Daa kuu na ndixi ru'u,
Ia kuu ñayiu. 31 Ñayiu iin ndodo
dɨkɨ ve'e-i kɨu ijan, maxku ndɨu-i
ve'e-i xa kine'e-i xaxii-i. Ñayiu
kidatniu nuu ñu'u-i, maxku nu'u-i
ve'e-i xa kine'e-i xaxii-i. 32 Maxku
ndunaa koio-n xa n-ya'a ñadɨ'ɨ Lot.
33 Dani ndo'o, nux diko ni mee ni-n
xemani-n, dakuita-n anu-n. Nux
juña'a-n vida-n nuu tniu Ianyuux,
kutuu-n nɨkava nɨkuita xi'in-ia.
34 Xakuaa ijan kava ka'nu uu
ñayiu ɨɨn ni xito. Ɨɨn-i kandeka
ña'a Ianyuux jɨ'ɨn. Ɨɨn-i dandoo-ia.
35-36 Kɨu ijan ku ndiko tayu uu
ñadɨ'ɨ. Ɨɨn-ña kandeka ña'a Ianyuux
jɨ'ɨn andɨu. Ɨnka-ña dandoo-ia —
kuu-ia, xia'an-ia.
37 Nu n-ka teku ñayiu xijan, te
n-ka xijan tnu'u-i-ia:
—¿Ndexu ya'a xa'a, Dito?
Te xia'an-ia nuu-i:
—Ná ka xko yuku ñau nuu katuu
ɨɨn kɨtɨ n-xi'í, daa kuyuku koio
ñayiu nuu-r na ndixi-r —kuu-ia,
xia'an-ia.

18

Io xa ku kajan-ro nuu Ianyuux xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia

1 Te n-ja'an-ia ɨnka ntuku
tnu'u nuu ñayiu dakua'a-ia jan.
N-ja'an-ia xa ndɨkɨu ndɨñuu io xa
ku kajan ta'u koio-i nuu Ianyuux;
te maxku kande ini-i. Na koo ndaa
koo kuiti anu-i hora ku kajan ta'u
koio-i. Xia'an-ia:
2 —Ɨɨn ñuu n-xio ɨɨn juexi ña
n-xo yu'u nuu Ianyuux, ni ña
n-xio-s xañu'u nuu ñayiu. 3 Dɨuni
n-xio ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ ñuu ijan,
te n-xo xe'en-ña nuu-s xa n-xo
xia'an-ña: "Kana-n te xini u'u ña'a,
te daya'a-n-te juxtixia xa maxku
kada ña'a ka-te ná kida ña'a-te."
4 Ña n-juini-s xa chindee-s-ña, te
na'a n-kuu. Ijan dada n-ja'an mee,
n-ja'an ɨɨn-s: "Juini ña yu'u-ro nuu
Ianyuux te ña io-ro xañu'u nuu
ñayiu, 5 ko xa maxku ña'a kixi ka
ñá ya'a xa datna'a ña'a-ña, te xee
xa ma kundee ka ini-ro na daya'a
na'i-ro se ijan juxtixia", kuu-s,
n-ja'an-s.
6 'Kunde'a koio nax n-ja'an
juexi loko jan, se n-daya'a se ijan
juxtixia. 7 Daa kida Ianyuux.
Ndadandaa-ia kuechi ñayiu kui'a
kida ñayiu n-kaxi-ia nux ka xijan
ta'u-i nduu xakuaa. Chindee-ia-i,
te ña kukuee-ia. 8 ¿Ka xani ini-n xa
kɨu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, koo
ka ñayiu kukanu ini ña'a u?
Te ñayo-i n-ja'an.

Uu se n-ka xijan ta'u nuu Ianyuux

9 Ijan dada n-ja'an Jesús ɨnka
ntuku tnu'u xa dakua'a-ia ñayiu ka
xani ini xa yo va'a-i, te ña ka xe ini-i
dava ka ñayiu:
10 —Uu seyɨɨ n-ka xe'en veñu'u
Jerusalén xa kajan ta'u-s nuu
Ianyuux. Ɨɨn-s kuu se fariseu.
Ɨnka-s kuu se xijan tvini nandajan
gobierno. 11 N-ja'an mee n-ja'an ɨɨn
se fariseu nuu nujuiin-s xa n-xijan
ta'u-s. N-ja'an-s: "Taa-ro Ianyuux,
nakuta'u-da xa ñatu kuu-da ñadu'u,
ñatu loko-da, ñatu xkaa-da xi'in
ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-da ná
ka kida dava ka ñayiu. Dɨuni
ñatu kuu-da ná kuu se xijan tvini
nandajan gobierno nujuiin ya'a.
12 Daña xko ndite-da uu kɨu xa
ne'e ii-da ntna'a una kɨu. Ntna'a
uxi xa ni'i-da nataxi-da ɨɨn", kuu-s,
xia'an-s. 13 Xika xika ni nujuiin
se xijan tvini nandajan gobierno.
Ñatu n-kuu ini-s xa ndakoto ni'ni-s
andɨu xaxe'e xa n-kune ini-s,
ko n-katu-s pechu-s, te n-ja'an-s
nuu Ianyuux: "Taa-ro Ianyuux,
taxkanu ini-n xa n-kida-da kue'e
kuechi; kunda'u ini ña'a-n", kuu-s,
xia'an-s. 14 N-taxkanu ini Ianyuux
se kuu uu, ko ɨnka se jan, ña'a.
Ñayiu ka najuen tnu'u mee-i, xee
kɨu kujanuu-i te kune ini-i, ko ñayiu
ka xani ini xa ñatu ndandɨ'ɨ-i nuu
Ianyuux, vichi najuen tnu'u ña'a-ia
—kuu-ia, xia'an-ia.

N-kida ii Jesús sekuechi xi'in dichi kuechi

15 N-ka xo kandeka ñayiu
sekuechi xi'in dichi kuechi n-ka xo
xe'en nuu Jesús xa kajan ndodo-ia
nda'a-ia dɨkɨ-s, ko nu n-ka xini se
dakua'a-ia, te n-ka kudeen-s nuu
ñayiu jan. 16 N-kana Jesús-sɨ, te
xia'an-ia nuu-s:

—Juejoon koio xa na kandeka
ñayiu sekuechi xi'in dichi kuechi
kixi nuu-r, te maxku dada'an
koio-n chi kuenda kɨu sekuechi
xi'in dichi kuechi ka kuu ñayiu
jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. 17 Ñayiu ma jandixa xa
taxnuni Ianyuux nuu-i ná ka
jandixa sekuechi xi'in dichi kuechi
tnu'u-ia, ma kuu xa kɨu tna'a-i nuu
ñayiu taxnuni-ia nuu-i —kuu-ia,
xia'an-ia.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se yo kuika

18 N-xee ɨɨn se taxnuni nuu-ia.
Xia'an-s:

—Maestru, yo va'a-n. ¿Nax io
xa kada-da xa kundito-da nɨkava
nɨkuita andɨu?

19 Xia'an Jesús:

—¿Nakuenda ja'an-n xa va'a-r? Ña
yoo ñayiu va'a. Mee ni Ianyuux
va'a. 20 Xa xini-n ley n-chidotnuni
Moisés ja'an xa: "Maxku kava-n
xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu ñadɨ'ɨ-n. Maxku
ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku du'u-n.
Maxku ja'an vete-n nuu juxtixia.
Koo-n xañu'u nuu tadɨ'ɨ-n."

21 Te xia'an-s:

—Nde na luchi-da jandixa-da nt-
dantu'u xa'a.

22 Te xia'an Jesús:

—Juini ka-i ɨɨn xa kada-n. Diko-n
ntdaa xaxii-n, te dakexio-n tvini
ni'i-n nuu ñayiu ka kunda'u, te kada
Ianyuux xa kutuu kuika-n andɨu.
Ijan dada kixi-n, te nkuitandijun
ña'a-n.

23 Nu n-teku-s tnu'u ijan,
n-kuko'yo ini-s chi yo vichi kue'e
xaxii-s io. 24 Xaxe'e xa n-xini Jesús
xa n-kuko'yo ini-s n-ja'an-ia:

—Xaxe'e xa nda'u ya'a ñayiu
kuika xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i,
xaku ni-i ndaku xa kɨu tna'a-i.
25 Yachi ka ya'a ɨɨn kɨtɨ kuu camello
ɨɨn yau yɨkɨ nakiku dada xa kɨu
tna'a ɨɨn ñayiu kuika nuu ñayiu
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i
—kuu Jesús, xia'an-ia.

26 Ijan dada n-ka ja'an ñayiu n-ka
teku tnu'u n-ja'an-ia:

—Nux ñatu nanita'u ñayiu kuika,
naka ñayiu ka kunda'u ku nanita'u.

27 Te xia'an Jesús:

—Ñayo kua'a xa kada-i xijan, ko
ntdanditu'u xa ñatu kua'a ñayiu xa
kada-i kida Ianyuux.

28 Xia'an Spedru nuu-ia:

—Maestru, na'a-n xa ntdaa daña
n-ka dandoo ntdaa xaxii-da, te
n-ka xe kuitandijun ña'a-da.

Te xia'an Jesús:

29 —Xandaa xakuiti nux
n-dandoo-n ve'e-n a n-dandoo-n
ñadɨ'ɨ-n a ñanɨ-n a ku'a-n a tadɨ'ɨ-n
a da'ya-n xa ja'an-n nuu ñayiu nax
io xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
taxtnuni Ianyuux nuu-i, 30 kue'e ka
ni'i ndo'o ñuñayiu ya'a dada xa n-ka
dandoo-n. Nani seyɨɨ dani ñadɨ'ɨ,
kutuu koio-n xi'in Ianyuux nɨkava
nɨkuita.

N-kakune'e ntuku Jesús xa kuú-ia

31 Ijan dada n-kine'e dɨɨn-ia uxi
uu se dakua'a-ia jan, te xia'an-ia
nuu-s:

—Vitna kuu xa jɨ'ɨn-ro Jerusalén
xa na jɨn tna'a tnu'u n-ka chidot-
nuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu xa ya'a ru'u, Ia kuu ñayiu.
32 Diko ña'a se nación mee-ro nuu
se ña ka kuu se Israel. Kuekundee
ña'a koio-s. Kui'a ja'an ña'a koio-s.
Tudɨɨ ña'a-s. 33 Janña'a-s chirrión
ñɨɨ. Ijan dada ka'ni ña'a-s, ko nan-
doto-r kɨu kuu uni.

34 Ñayo-s n-kutnuni ini tnu'u
n-ja'an-ia. Ña n-xia'an Ianyuux
xaxtnuni xa kutnuni ini-s xa
n-ja'an-ia.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa ñuu Jericó

35 N-nujunu ichi-ia xi'in-s.
N-kuyatni-ia xi'in-s Jericó. Ijan io
ɨɨn se kuaa nukoo yu'u ichi xa xijan
nda'u-s. 36 N-teku-s xa kue'e ñayiu
ka ya'a, te n-xijan tnu'u-s nuu nax
kuu.
37 Te n-ka ja'an ñayiu xyuku ijan:
—Jesús Nazaret ya'a ya'a.
38 Te xee n-kana-s. Xia'an-s:
—Dito, Ta Jesús, Da'ya Dana
David kunda'u ini ña'a-n.
39 N-ka kanandee ña'a ñayiu xn-
dodo nuu, te n-ka ja'an-i xa maxku
kana ka-s, ko xee ka n-kana-s.
Xia'an-s:
—Dito, Ta Jesús Da'ya Dana
David, kunda'u ini ña'a-n.
40 N-nujuiin Jesús, te n-ta'u
tniu-ia xa kandeka ñayiu se kuaa
jan xee nuu-ia. N-kuyatni-s-ia te
n-ja'an-ia nuu-s:
41 —¿Nax juini-n xa kada ña'a-r?
Te xia'an-s nuu Jesús:
—Dito, kada-n xa na nukonde'a-da.
42 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Na nukonde'a-n. Xaxe'e xa
kukanu ini ña'a-n, n-ndva'a-n —
kuu-ia, xia'an-ia.
43 Danaa n-nukonde'a-s, te n-xe
kuitandijun-s Jesús. Nɨni ndi-
jun-s-ia najuen tnu'u-s Ianyuux.
Dani n-ka najuen tnu'u ntdaa ñayiu
n-xini xijan Ianyuux.

19

N-xini tna'a Jesús xi'in Zaqueo

1 N-kɨu Jesús Jericó. N-ya'a
ndaa-ia ñuu jan. 2 Ijan tuu ɨɨn
se kuika nani Zaqueo xijan tvini
nandajan gobierno. Taxnuni-s
nuu dava ka se ka xijan tvini
nandajan gobierno. 3 Nu n-xini-s
xa n-kɨu Jesús Jericó, n-kuu anu-s
xa jini-s-ia, ko ña n-kuu xa jini-s-ia
chi yo kue'e ñayiu xyuku, daxa yo
ndi'i-s. 4 N-kendava-s. N-xe juin-
dodo nuu-s nuu jua'an-ia, te n-xe
kaa-s ɨɨn yutnu nani sicómoro xa
kunde'a-s-ia chi ijan ya'a-ia. 5 Nu
n-xee Jesús ijan, n-ndonenuu-ia.
N-xini-ia-s, te n-ja'an-ia nuu-s:
—Zaqueo, yachi. Ta nuu chi ki-
dayɨka-i xa ndoo-r ve'e-n vitna.
6 Ñama n-nuu-s. N-kudɨ ini-s,
te ndeka-s-ia jua'an ve'e-s te
n-nukoo-s xi'in-ia. 7 N-ka nukuita
ntdaa ñayiu n-xini xa n-ya'a xa
n-ka jan tnu'u-i Jesús. N-ka xia'an
tna'a-i:
—Jua'an Jesús ve'e se yo kue'e
kuechi kida xa ndoo-s ijan.
8 N-ndojuiin Zaqueo te n-ja'an-s
nuu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:
—Dito, kuna'a-n xa juña'a-da
ñayiu ka kunda'u dava xaxii-da,
te ñayiu n-danda'u-da, najuña'a-da
xaxii-i koon vuelta —kuu-s,
xia'an-s.
9 Te xia'an-ia nuu ñayiu xyuku
xiti ve'e jan:
—Vitna ni'i se io ve'e ya'a ta'u-s
chi da'ya dana Abraham kuu-s ná
ka kuu-ro. 10 N-kixee ru'u, Ia kuu
ñayiu, xa dananita'u-r ñayiu ñatu ka
xini jundu kuu Ianyuux.

N-kakune'e Jesús uxi tvini kaa

11 Nu n-ya'a xa n-xo nini ñayiu
ijan xa n-ja'an-ia, te n-ja'an-ia
ɨnka ntuku tnu'u nuu-i. Xa'a
n-ja'an-ia xaxe'e xa n-kuyatni-ia
xi'in-i Jerusalén, te n-ka xani ini-i
xa hora ijan kixe'e-ia xa taxnuni-ia
nuu ñayiu Israel. 12-15 Xia'an-ia:
—N-xio ɨɨn da'ya yɨɨ ɨɨn se
n-taxnuni. N-kana-s uxi se ka
xinokuechi nuu-s, te kue'e tvini
n-xia'an-s ɨɨn ɨɨn-s. Ɨnuu n-xia'an-s
ɨɨn ɨɨn-s, te n-ja'an-s: “Dakaka koio
dava tvini ya'a, te dava tvini ya
jueen koio-n xa jueen-n te nadiko
koio-n, te dani ku kada-n nde
kɨu na nxee-r”, kuu-s, xia'an-s.
Ijan dada n-kee-s. Xika jua'an-s
xa jantuu tniu ña'a se taxnuni
ka. Ka xini u'u ña'a se ñuu-s, te
n-ka tunda'a-s se jua'an koio nuu
nkonetniu-s xa ndatnu'u-s xi'in
se taxnuni ka nuu-s. Ka xia'an-s
nuu-s: “Ña ka juini se ñuu-da xa
taxnuni se ya'a ñuu-da.” N-xe
konetniu na'i da'ya yɨɨ se taxnuni
jan ñuu xika. Ijan dada n-xiko-s;
juan nu'u-s ñuu-s xa taxnuni-s ijan.

Te n-kana-s uxi se n-xia'an-s tvini
jan xa na juña'a-s nuu-s nadaa
n-ka ni'i-s xa n-ka dakaka-s tvini-s
xi'in xa n-ka xetniu-s tvini-s xa
n-ka najueen-s te n-ka nadiko-s.
16 N-xee se ki'na nuu nuu-s, te
n-ja'an-s: "Dito, na tvini n-taxi-n
xa dakaka-da ya'a, te na yo da'ya-i
ya'a. Diko uxi vuelta naya'a
nduu-i dɨ'ɨ-i xa n-dakaka-da",
kuu-s, xia'an-s. 17 Te n-ja'an se
taxnuni jan: "Naka va'a n-kida-n.
Va'a xinokuechi-n nuu-r. Xaxe'e
xa va'a n-yɨnda'a-n xaku ni tvini
n-taxi-r, xijan kuu xa nkonetniu-n
xa taxnuni-n nuu uxi ñuu", kuu-s,
xia'an-s. 18 Ijan n-xee se kuu uu.
N-ja'an-s: "Dito, na tvini n-taxi-n
xa dakaka-da ya'a, te na yo da'ya-i
ya'a. Diko o'on vuelta naya'a
nduu-i dɨ'ɨ-i xa n-dakaka-da." 19 Te
n-ja'an se taxnuni nuu se kuu
uu jan: "Ndo'o, taxnuni-n nuu
o'on ñuu." 20 N-xee se kuu uni.
N-ja'an-s: "Na tvini n-taxi-n ya'a.
N-chiduku-da ɨɨn pañitu, te n-xo
neva'a-da. 21 N-yu'u ña'a-da chi
ma kachi ini-n. Kine'e-n tvini ñatu
chi'i-n bancu. Nakueka-n xa ñatu
dada'u-n", kuu-s, xia'an-s. 22 Te
n-ja'an se taxnuni jan: "Xaxe'e
xa n-najandixa-n xa daa n-kida-n,
io kuechi-n. Xini-n xa se ma
kachi ini kuu-r. Kine'e-r tvini
ñatu n-chi'i-r bancu. Nakueka-r
xa ñatu n-dada'u-r. 23 ¿Nakuenda
ña n-xe chi'i-n tvini-r bancu xa
kɨu na nxee-r te nakueka-r da'ya
tvini-r xi'in tvini n-taxi-r?", kuu-s,
xia'an-s nuu se xinokuechi jan.
24 Te xia'an-s nuu se xnii yatni:
"Tnɨɨ koio tvini-s, te juña'a se
kue'e ka tvini n-ni'i xa n-dakaka-s
tvini-r", kuu-s, xia'an-s. 25 Te ka
xia'an se xnii ijan: "Ase, kue'e tvini
n-xia'an-n ne'e-s." 26 Te xia'an se
taxnuni: "Ñayiu neva'a kue'e, kue'e
ka ni'i-i. Ñayiu ita'u ni neva'a, dita
ñayiu ntdaa xa neva'a-i. 27 Se ña
n-ka juini xa taxnuni-r ñuu-s te ka
xini u'u ña'a-s, juan kueka koio-s,
te ka'ni-n-sɨ na kunde'a-r", kuu se
taxnuni jan, xia'an-s.

N-kɨu Jesús Jerusalén

28 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús
tnu'u ya'a, te n-nujunu ichi-ia.
N-xe juindodo nuu-ia nuu ñayiu
jua'an xi'in-ia Jerusalén. 29 Nu
n-kuyatni-ia xi'in se dakua'a-ia
ñuu nani Betfagé xi'in ñuu nani
Betania yatni Yuku Tnu Olivo,
te n-tunda'a-ia uu-s jua'an ijan.
30 Xia'an-ia nuu-s:

—Jua'an koio ñuu nde'a ña'a ya'a.
Na kɨu koio-n ñuu ijan, jini-n ɨɨn
burru luchi ta yoo ka kodo ndi-
jun. Nandaxi koio-n-tɨ, te kan-
deka-n-tɨ kixi. 31 Nux jundu ja'an:
"¿Nakuenda nandaxi-n-tɨ?", juña'a
koio-n: "Ia kuu Xto'o-ro ndoñu'u kɨt
ya'a."

32 Nu n-ka xee-s nduu-s ijan, te
n-ka xini-s xa n-xetna'a ntdaa xa
n-ja'an Jesús. 33 Nɨni ka nandaxi-s
burru luchi jan, n-ja'an xto'o-tɨ:

—¿Nakuenda ka nandaxi-n-tɨ?

34 N-ka ja'an-s:

—Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, ndoñu'u
kɨtɨ ya'a.

35 Ijan dada xndeka-s-tɨ n-ka
naxee nuu Jesús. N-ka xajan-s
da'ma-s yata-tɨ, te n-ka dakaa-s
Jesús-tɨ. 36 N-ka xe juindodo nuu
ñayiu nuu Jesús, te n-ka xajan-i
da'ma-i ichi xa jɨn ndodo burru
yodo-ia jan.

37 N-kuyatni-ia nuu vax nuu ichi
Yuku Tnu Olivo, te vichi n-ka kudɨ
ini ntdaa ñayiu xndijun ña'a. N-ka
kixe'e-i ka najuen tnu'u-i Ianyuux.
Xee n-ka kana-i. N-ka kakune'e-i xa
n-kida Jesús kue'e milagru. 38 Ka
xia'an-i:

—Naka ta'u se taxnuni, se
n-tunda'a ña'a Ianyuux xa kixi-s.
Na kutuu vii kutuu va'a ntdaa
xa io andɨu. Na najuen tnu'u-ro
Ianyuux, Ia taxnuni ka —kuu-i, ka
ja'an-i.

39 Ka xia'an se fariseu xyɨtna'a
nuu ñayiu ka xe'en ijan nuu Jesús:

—Maestru, kanandee-n ñayiu
xndijun ña'a.

40 Te xia'an Jesús:

—Ru'u ja'an xa nux ma kana
ñayiu, kana yuú chi nux ñatu kida
ñayiu xa juini Ianyuux kada yuú
xijan.
41 Nu n-kuyatni-ia Jerusalén,
n-xo nde'a-ia ñuu ijan, te n-nda'i-ia.
42 N-ja'an-ia:
—Mee-n xa kuu-n ñayiu
Jerusalén, nu n-xini-n nax n-juini
Ianyuux xa kada-n xa kutuu vii
kutuu va'a koio-n va'a kutuu-n
n-kuu, ko vitna ma taxi Ianyuux
xaxtnuni xa kutnuni ini koio-n
nax ya'a koio-n. 43 Xee kɨu kixi
se ka xini u'u ña'a. Dandaa koio-s
ñu'u nɨkanduu xe'e nama ñuu-n,
te chicurrali ña'a koio-s xa maxku
kee koio-n ñuu-n. 44 Danaa ña'a-s
ntdaa-n xi'in da'ya-n. Dani ñuu-n.
Kanu-s ntdanditu'u nama ñuu-n.
Ma juejoon-s xa kava ndodo tna'a
ka ni ɨɨn yuú nama ñuu-n xaxe'e xa
ña n-ka xini-n xa n-kixee Ianyuux
—kuu Jesús.

N-kine'e Jesús ñayiu ka nadiko ka najueen nukeñu'u

45 Ijan dada n-kɨu Jesús veñu'u
Jerusalén. N-nukuita-ia xijun-ia se
ka nadiko ijan. 46 N-ja'an-ia nuu-s:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux:
"Veñu'u nuu io xa kajan ta'u ñayiu
nuu-r kuu veñu'u ya'a, te ve'e-r
kuu", ko ka xetniu-n ve'e Ianyuux
ná ka xetniu ñadu'u yau kava.
47 N-dakua'a-ia ñayiu xiti veñu'u
jan ntdaa kɨu n-xo tuu-ia ijan. N-ka
nduku ini dutu ka taxnuni xi'in
se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni
Moisés xi'in se ka taxnuni nuu
ñayiu Israel xa ka'ni koio-s-ia,
48 ko ñayo-s ni'i mudu tnɨɨ ña'a-s
xa ka'ni ña'a-s chi n-ka xo xe'en
ñayiu nuu-ia xa n-ka xo nini-i xa
n-ja'an-ia chi n-ka tna ini-i.

20

N-ka xijan tnu'u se Israel Jesús nuu jundu n-tetutniu ña'a

1 Kɨu n-ja'an-ia nuu-i nax kada
koio-i xa na nanita'u-i, kɨu ijan
xyuku dutu ka taxnuni xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xi'in sexa'nu ka ka taxnuni nuu
ñayiu Israel. 2 Te n-ka ja'an-s
nuu-ia:
—Kachitnu'u ña'a: "¿Jundu n-ta'u
tniu xa kada-n xa kida-n? ¿Jundu
n-taxtutniu ña'a xa kida-n xa'a?"
ka kuu-s, ka xia'an-s.
3 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Dani ru'u, na kajan tnu'u
ña'a-r, te ja'an koio nuu-r: 4 "¿Jundu
n-tetutniu Sua xa n-dajuendute-s
ñayiu? ¿N-tetutniu ña'a Ianyuux a
n-tetutniu ña'a ñayiu a?"
5 Te n-ka ndatnu'u-s. Ka xia'an
tna'a-s:
—Nux na juña'a-ro: "Ianyuux
n-tetutniu ña'a", te kachi-s nuu-ro:
"¿Nakuenda ña n-ka jandixa-n-sɨ?"
6 Nux na juña'a-ro: "Ñayiu
n-taxtutniu ña'a", te janña'a ñayiu
yuú chi va'a ka jandixa-i xa tnu'u
n-ja'an Sua kuu tnu'u Ianyuux —
kuu-s, ka xia'an tna'a-s.
7 Te ka xia'an-s nuu-ia xa ña ka
xini-s jundu n-tetutniu Sua. 8 Dani
xia'an Jesús:
—Dani ru'u, ma ja'an-r jundu
n-tetutniu ña'a xa du'a kada-r.

Se loko n-ka xitu tnu uva

9 Te n-najani Jesús ɨɨn xa na-
jani-ia nuu se n-ka kidandichi ña'a
xi'in nuu dava ka ñayiu xyuku ijan.
Du'a n-najani-ia:
—N-xio ɨɨn se n-dandee kue'e
tnu uva nuu ñu'u-s. Ijan dada
n-xia'an-s ñu'u-s se kundee xi'in-s
tnu uva xa na ka'nde dava
koio-s uva juun jan. Ijan dada
jua'an-s ɨɨn nuu xika. N-kuna'a
jua'an-s. 10 N-xee yoo xichi uva,
te n-tunda'a-s ɨɨn se xinokuechi
nuu-s xa na jɨn nuka'nde dava-s
uva n-juun jan xi'in se xndee
xi'in-s tnu uva jan, ko n-ka jani-s
se ijan. Du'a ni io-s n-ka nakuijun
ña'a-s. 11 Dani n-kida ntuku se
kuu xto'o ñu'u jan. N-tunda'a-s
ɨnka ntuku se xinokuechi nuu-s
xa jɨ'ɨn-s nuu se xndee xi'in-s tnu
uva jan. Dani, n-ka janña'a-s.
Ɨɨn xa januu kuu xa n-ka kida-s.
N-ka jan kui'a ña'a-s, te dani se

ijan, du'a ni io-s n-ka nakuijun
ña'a-s. 12 Dani n-kida ntuku se
kuu xto'o ñu'u jan. N-tunda'a-s
ɨnka se xinokuechi nuu-s nuu se
xndee xi'in-s tnu uva jan. Se kuu
uni kuu se ya'a. N-ka datnukue'e
ña'a-s, te n-dajane ña'a-s yu'u ñu'u
jan. 13 N-ja'an mee n-ja'an ɨɨn se
kuu xto'o ñu'u jan: "¿Nax kada-ro?
Tunda'a-ro da'ya yɨɨ-ro, se mani
juini-ro jɨ'ɨn. Kudana koo koio-s
xañu'u nuu-s", kuu-s, n-xani ini-s.
14 Nu n-ka xini se xndee xi'in-s
tnu uva jan xa n-kuyatni da'ya yɨɨ
xto'o ñu'u jan, te ka xia'an tna'a-s:
"Dɨu-s kendoo xi'in ñu'u taa-s. Na
ka'ni-ro-s na kua'a na ndoo-ro xi'in
ta'u-s." 15 N-ka kine'e ña'a-s yu'u
ñu'u tnu uva jan, te n-ka xa'ni
ña'a-s. ¿Nax kada se kuu xto'o ñu'u
tnu uva jan se xndee xi'in-s uva
jan? 16 Jɨ'ɨn-s nuu xndaxio se ka
xitu tnu uva-s, te ka'ni-s-sɨ. Juña'a
nuu ntuku-s ñu'u-s ɨnka ntuku se
kundee koio xi'in-s tnu uva jan —
kuu Jesús, xia'an-ia.

Ka xia'an se n-ka teku tnu'u-ia:
—Maxkɨu, maxñuu kuu xijan.

17 Te n-nukonde'a-ia-s, te
xia'an-ia:
—¿Nax kuu xa ña ka kutnuni
ini-n tnu'u Ianyuux yodo tnuni?
Du'a ja'an:

Ná kuu yuú ña n-xe ini se ka ki-
dava'a ve'e kuu-s.
Yuú ña n-ka xe ini se ijan n-ndunuu
yɨtnɨɨ nama ve'e.

18 Ñayiu na jungava ndodo nuu yuú
ijan, kukuechi-i, te nux jungava
ndodo ña'a yuú jan, dandi'i ña'a-i
—kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ka xijan tnu'u ñayiu Jesús nux io va'a xa juña'a-i tvini nandajan se taxnuni ka

19 Hora ijan n-ka nduku ini se
ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés xi'in dutu ka taxnuni xa
tnɨɨ-s-ia chi n-ka kutnuni ini-s xa
mee-s n-kakune'e ña'a Jesús xa
n-najani-ia xijan, ko n-ka yu'u-s
nuu ñayiu Israel.

20 N-ka tunda'a-s se kotoyu'u ña'a
xa kunde'a va'a-s xa kida-ia chi
n-ka juini-s xa tekuechi neñuu-s-ia
xaxe'e tnu'u ja'an-ia, te kajan-s
kuechi-ia nuu gobernador. Nu
n-ka xee se ijan nuu-ia, n-ka kida
nga-s xa ka kuu-s ñayiu va'a. 21 Ka
xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ka xini-da xa tnu'u
ndaa ja'an-n nuu ñayiu. Xava'a
kuu xa ja'an-n nuu-i. Ñatu kaxí-n
ñayiu chi ɨnuu kuu ini va'a-n
nuu-i ntdaa-i. Xanu ichi-n-yɨ ichi
Ianyuux, te va'a kutnuni ini-n
tnu'u-ia. 22 Kachitnu'u ña'a-n, ¿Io
va'a xa najuña'a-ro tvini nandajan
César a ña'a u? —kuu-s, ka xia'an-s
nuu-ia.
23 N-kutnuni ini-ia xa xaloko
ka juini-s; xaxe'e xijan xia'an-ia
nuu-s:
24 —Dande'a ña'a tvini roma.
¿Jundu nuu ndenee nuu tvini ya'a?
¿Jundu dɨu ndenee?
Ka xia'an-s:
—Nuu César. Dɨu César.
25 Xia'an ntuku Jesús nuu-s:
—Ate, najuña'a koio-n César
xa nandajan-s, te najuña'a koio
Ianyuux xa io xa najuña'a-n-ia.

26 Ña n-kuu xa ja'an koio-s xa io
kuechi Jesús xaxe'e tnu'u n-ja'an-ia
nuu ñayiu xyuku ijan. N-ka yu'u-s,
te n-ka xadɨ yu'u-s. Ña n-ka ja'an
ka-s.

N-kakune'e Jesús xa nandoto ndɨyɨ

27 N-ka xee se saduceu nuu Jesús.
Se ya'a ka ja'an nuu ñayiu xa ñayo
ndɨyɨ nandoto. N-ka ja'an-s nuu-ia:
28 —Maestru, n-chidotnuni
Moisés xa: "Nux na kuú ɨɨn seyɨɨ
te ña n-xio da'ya-s xi'in ñadɨ'ɨ-s, io
xa natnunda'a ñani-s xi'in ñadɨ'ɨ-s
xa na koo da'ya-ña xi'in ñani-s
te kuenda kɨu da'ya se n-xi'í jan
ku kuu da'ya ijan." 29 N-xio uxa
da'ya yɨɨ ɨɨn seyɨɨ. Se xa'nu ka,
n-tnunda'a-s xi'in ñadɨ'ɨ-s. Ñayo na
da'ya-s xi'in-ña n-xio, te n-xi'í-s.
30 Dani se kuu uu. N-natnunda'a-s
xi'in ñadɨ'ɨ jan. Dɨuni ña n-xio

da'ya-s xi'in-ña, te n-xi'í-s. 31 Dani
se kuu uni. Uxa ñani-s n-tnunda'a
xi'in ñá ijan, te ni ɨɨn-s ña n-xio
da'ya xi'in-ña, te n-ka xi'í-s. 32 Ijan
dada ndijun nga mee-ña n-xi'í.
33 ¿Ndeda ɨɨn-s ñadɨ'ɨ ku kuu-ña
na nandoto ñayiu n-ka xi'í?, chi
ntdaa-s n-kuu yɨɨ-ña —ka kuu-s,
n-ka xijan tnu'u-s Jesús.

34 Xia'an Jesús nuu-s:

—Ka datnunda'a tna'a ñayiu
io vitna, 35 ko na xee kɨu na
nandoto ñayiu io xa kutuu andɨu,
ma datnunda'a tna'a-i, 36 ni ma kuú
ka-i chi ku kuu-i ná ka kuu ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.
Nani kuu xa ma kuú Ianyuux,
dani ma kuú-i chi nadandoto ña'a
Ianyuux. 37 Xaxe'e xa n-kakune'e
Moisés ndɨyɨ na n-xo tuu-s nuu
n-xini-s yutnu koko, xini-ro xa
n-kutnuni ini-s xa nandoto ndɨyɨ.
Mee-s n-chidotnuni xa Taa-ro
Ianyuux kuu Ianyuux Abraham.
Kuu-ia Ianyuux Isaac. Dani kuu-ia
Ianyuux Jacob. Taa-ro Ianyuux
kuu Ianyuux mee-s ɨɨn ɨɨn-s. 38 Ñatu
ndeka Ianyuux ndɨyɨ chi ndeka-ia
ñayiu xndito. Xaxa mee-ia ntdaa
ñayiu xndito, juini n-ka xi'í-i —kuu
Jesús, xia'an-ia.

39 Te n-ka xia'an se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés nuu
Jesús:

—Maestru, va'a n-ja'an-n.

40 Te ñayo ka-s n-kuyɨɨ xa kajan
tnu'u ka-s-ia.

Da'ya dana David kuu Cristu, Ia kuu Ianyuux

41 Ijan dada n-xijan tnu'u-ia-s:

—¿Nakuenda ka ja'an ñayiu xa
Cristu kuu da'ya dana David?
42 N-chidotnuni David nuu libru
Salmos:

N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu
Xto'o-ro:
"Nkoo diñi kua'a-r,
43 nɨni na xee tiempo kada-r xa
taxnuni-n nuu se ka xini u'u
ña'a."
44 Xaxe'e xa n-ja'an David xa xto'o-s
kuu Cristu na n-xo tuu-s, ¿Janda kuu
Cristu da'ya dana-s?

N-ja'an Jesús xa io kuechi se ka tu'a va'a ley Moisés

45 Nɨni xyuku ñayiu ijan xa
xnini-i xa ja'an-ia, xia'an-ia nuu se
dakua'a-ia:
46 —Kuna'a koio xa ñatu
ɨnuu va'a se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. Ka tna ini-s
xa kui'no-s dijun nani, dijun se
ndandɨ'ɨ. Ka tna ini-s xa koo ñayiu
xyuku nuu ya'u xañu'u nuu-s. Ka
tna ini-s xa kunukoo-s yatni nuu
ka xko nukoo se ka ja'an ndodo
nuu ñayiu xyuku xiti veñu'u kuechi.
Dɨuni ka tna ini-s xa kunukoo-s
nuu ka xku nukoo se ndandɨ'ɨ
hora ka xaxde'ñu-s ɨɨn nuu io viko.
47 Ka jendee-s ve'e ñá n-ka xi'í
yɨɨ. Ka kida nga-s xa va'a-s. Yo
na'a ka xijan ta'u-s xa na kunde'a
ñayiu. Nde'e nda'u ka ya'a koio-s na
ndundaa kuechi ñayiu dada dava
ka ñayiu.

21

Tvini n-dakeé ɨɨn ñadɨ'ɨ kunda'u kukee alcancía

1 Ijan dada n-ngonenuu Jesús, te
n-xini-ia ñayiu kuika ka dakeé tvini
xiti ɨɨn alcancía xa ka doko-i nuu
Ianyuux. 2 Dɨuni n-xini-ia ɨɨn ñadɨ'ɨ
n-xi'í yɨɨ dakeé uu tvini kuechi xa
doko-ña. Yo kunda'u-ña. 3 Te
n-ja'an-ia:

—Ñá ya'a, kunda'u-ña, ko
kuenda kɨu kue'e ka tvini
n-doko-ña nuu Ianyuux dada
dava ka ñayiu n-ka doko tvini-i.
4 Ntdaa ñayiu n-ka dakeé tvini
n-kendodo, ko mee-ña n-dakeé-ña
tvini jueen-ña xa kax xa ko'o-ña.

N-ja'an Jesús xa junkoio veñu'u

5 Ijan dada n-ka ndatnu'u se
dakua'a-ia xa vili xndaa yuú
xndenee nama veñu'u Jerusalén.
Dɨuni n-ka ja'an-s xa vili xndaa
yuú n-doko ñayiu nuu Ianyuux
xa n-kukutu nama veñu'u. 6 Nu
n-teku-ia xijan, te xia'an-ia:

—Ntdaa xa xnde'a-n ya'a, xee kɨu
ma kava ndodo tna'a ka ni ɨɨn yuú
n-kua'a veñu'u ya'a. Ntdanditu'u
junkoio.

N-ja'an Jesús xa n-kuyatni xa naa ñuñayiu

7 Ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ¿nakɨu ya'a ntdaa xi-
jan? ¿Na milagru kada Taa-ro
Ianyuux xa na kutnuni ini koio-da
xa vax kuyatni kɨu ijan?
8 Te xia'an Jesús nuu-s xi'in nuu
ñayiu xyuku ijan:
—Koo koio-n cuedado xa maxku
danda'u ña'a se kixi. Kue'e-s
kixi, te ja'an-s xa n-tunda'a-r-sɨ.
Ja'an-s: "Ru'u kuu Cristu. N-xee
kɨu ndixi-r", kachi-s. Maxku
nkuitandijun koio-n-sɨ. 9 Kɨu na
teku-n xa ka jantna'a ɨɨn nación
xi'in ɨnka nación, maxku ña'a
chi ini koio-n. Kɨu na teku-n xa
n-ndandita ñayiu nuu se taxnuni
nuu-i, maxku ña'a chi ini koio-n.
Maxku kundu ini-n. Ki'na ka io
xa ya'a ntdaa xijan. Ijan dada
naa ñuñayiu. Kukuee ka, dada
ya'a xa'a. 10 Ndandita ɨɨn país nuu
ɨnka país. Jantna'a koio soldado
ɨɨn se kunxa'nu xi'in soldado ɨnka
se kunxa'nu. 11 Kixi ñutnaa nde'e.
Kue'e ñuu xndatuu ñuñayiu kixi
tnama. Kixi kue'e. Kue'e xa ña
uun xini-n koo andɨu. Dande'a
ña'a Ianyuux xijan, te yu'u koio
ñayiu. 12 Antecas xa ya'a xijan
tnɨɨ ña'a koio ñayiu, te kandeka
ña'a-i jɨ'ɨn nuu se ka kuu juxtixia,
te tekuechi neñuu ña'a-i. Kada
u'u ña'a-i. Diko ña'a koio-i nuu
juexi ka ndadandaa kuechi ñayiu
ka xe'en veñu'u kuechi, te chindi'u
ña'a koio-s vekaa. Kandeka ña'a
koio-i jɨ'ɨn nuu se ka kunxa'nu
xi'in nuu se ka kuu gobernador xa
tekuechi neñuu ña'a-i. Ntdaa xijan
kada ña'a koio-i xaxe'e-r. 13 Kɨu
ijan kakune'e ña'a koio-n nuu se
ndadandaa kuechi-n. 14 Maxku
jun ini-n xa koo tu'a-n xa ja'an
koio-n nuu-s xa dada'an ni'no-n
mee-n 15 chi hora ijan kachitnu'u
ña'a-r tnu'u ñukax ini, tnu'u ndichi
ja'an-n. Ka'nu koio-n tnu'u se
kada u'u ña'a. Kunuu ka tnu'u
koio-n. 16 Datuu ña'a tadɨ'ɨ-n.
Datuu ña'a ñani-n, ku'a-n, ñayiu
kutna'a xi'in-n, ñayiu kumani
xi'in-n. Dava-n ka'ni ña'a-i. 17 Jini
u'u ña'a ntdaa ñayiu xaxe'e xa ka
kukanu ini ña'a-n. 18 Ma naa yɨkɨ
kuñu-n, ni ɨɨn idi dɨkɨ-n, ma naa.
19 Nux dani na kukanu ini ña'a-n,
kundito-n nɨkava nɨkuita andɨu.
20 'Kɨu na jini koio-n xa duku
nduu kue'e soldado nɨkanduu
Jerusalén, kutnuni ini-n xa
n-kuyatni xa naa Jerusalén. 21 Se
xtuu Judea kɨu ijan na kunu koio-s,
jɨ'ɨn-s yuku. Se xtuu Jerusalén, na
kee koio-s kɨu ijan. Se xtuu yu'u
ñuu, maxku ndɨu koio-s ñuu jan
22 chi nda'u ya'a koio ntdaa ñayiu
xtuu ijan kɨu ijan xaxe'e kuechi
n-ka kida-i hora na jɨn tna'a tnu'u
Ianyuux xyodotnuni. 23 Nda'u
ya'a koio ñadɨ'ɨ xñu'u da'ya. Nda'u
ya'a koio ñadɨ'ɨ dakadi yɨjɨn kɨu
ijan. Nda'u ya'a ñayiu chi yo kiti
ini Ianyuux nuu ñayiu ñuu ya'a.
24 Dava ñayiu kuú espada, te dava-i,
kandeka ña'a seto'o jɨ'ɨn ñuu-s.
Danaa koio-s Jerusalén. Taxnuni
seto'o jan nde na xee kɨu n-xe kotuu
xa ma taxnuni ka-s, ijan dada ma
taxnuni ka-s.
25 'Kada Ianyuux milagru andɨu.
Kada-ia xa dama nuu ngandii.
Kada-ia xa dama nuu yoo. Kada-ia
xa dama nuu chudini. Yo yu'u
ñayiu xndaxio ñuñayiu hora na
kunde'a-i xijan. Dɨuni yu'u-i xaxe'e
xa nde'e kayu mar. 26 Junee koio-i
xaxe'e xa yo yu'u-i. Yo yu'u-i xa
ya'a ñuñayiu chi junkoio ntdaa xa
io andɨu. 27 Ijan dada jini ña'a
ñayiu ñuñayiu ru'u, Ia kuu ñayiu.
Kunde'a-i xa ndixi-r nuu vikó. Jini
ñayiu xa taxnuni-r. Yo nde'e ndii-r.
28 Kɨu na kixe'e xa ya'a ntdaa xa'a
koo ka'nu anu-n chi n-kuyatni kɨu
dananita'u ña'a Ianyuux —kuu
Jesús, xia'an-ia.
29 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka ntuku

tnu'u:
—Xa xna'a-n nax ya'a tnu higo
xi'in dava ka yutnu. 30 Hora
nandɨdɨ-tnu xá vax nduyatni yoo
i'ni. 31 Nani ka xini-n xa vax
nduyatni yoo i'ni, dani jini-n xa
vax kuyatni kɨu taxnuni Ianyuux
nuu ñayiu hora na jini-n xa ya'a
ntdaa xijan chi xijan kuu seña xa
daa ya'a. 32 Xandaa xakuiti nde na
ya'a ntdaa xijan ijan dada kuú ndɨ'ɨ
ñayiu io vitna. 33 Naa andɨu. Naa
ñuñayiu, ko xa n-ja'an-r ma kuita.
34 'Koo koio-n cuedado xa maxku
kada-n kuechi kuu anu-n xa
kada-n; kundedi ini-n xijan. Ni
maxku yoo-n ko'o kue'e xa xini-n;
ni maxku yoo-n yo kɨ ini xa kaxi
xa ko'o-n xa kundix kuda'u-n, te
ma jun ini koio-n xa juini Ianyuux.
Ñadu xa du'a kada-n chi dana
ini ndixi-r, te mayo-n koo tu'a.
35 Kuenda kɨu ɨɨn xiti ñunu xa dakeé
ña'a ñayiu kɨu ijan xa kada ña'a-i
ɨɨn xa kada ña'a-i. Ntdaa ñayiu
ñuñayiu ya'a ntdaa xa ya'a kɨu
ijan. 36 Kuna'a koio-n xa ndixi-r.
Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa
na kaku koio-n nuu ntdaa xijan.
Xa kuyatni xa ya'a ntdaa xijan.
Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa
taxkanu ini-ia kuechi n-ka kida-n
na kua'a maxku kajan ru'u xa
kuu-r Ia kuu ñayiu, kuechi-n nuu-ia
—kuu Jesús, xia'an-ia.
37 Nduu n-xo dakua'a-ia ñayiu
veñu'u Jerusalén, te xakuaa n-xo
ndoo-ia Yuku Tnu Olivo. 38 Ne'e
datne datne n-ka xo xe'en ñayiu
veñu'u Jerusalén xa kunini koio-i
xa n-xo ja'an-ia.

22

N-ka nduku ini se taxnuni nuu ñayiu Israel janda tnɨɨ-s Jesús

1 Vax kuyatni viko Paxcua. Viko
Paxcua ka xaxi ñayiu tila ña kɨu
levadura. 2 N-ka nduku ini dutu
ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés nuu
janda kada koio-s xa ka'ni-s Jesús,
ko ña n-kuu chi n-ka xo yu'u-s
nuu ñayiu n-ka xo nataka ijan.
3 N-keé Satanás anu Judas, se
nani Iscariote, ɨɨn se n-kuu uxi
uu se n-dakua'a ña'a Jesús. 4 Te
n-xe ndatnu'u-s xi'in dutu ka
taxnuni xi'in soldado xndee veñu'u
Jerusalén nuu janda kada-s xa tnɨɨ
koio-s Jesús. 5 N-ka kuvete se ijan.
Te n-ka kendoo-s xi'in Judas xa
juña'a-s tvini. 6 Te n-nduku ini
Judas xa kada-s xa tnɨɨ juxtixia
Jesús nuu ñayo ñayiu xyuku.

N-xaxdini Jesús xi'in uxi uu se dakua'a-ia

7 N-xee kɨu ki'na nuu viko ka
xaxi ñayiu tila ña kɨu levadura. Kɨu
ijan ka xa'ni ñayiu tkolelu xa kaxi-i
kuñu-tɨ viko Paxcua. 8 N-tunda'a
Jesús Spedru xi'in Sua xa jɨn kada
tu'a koio-s xa kaxdini-ia xi'in-s ɨɨn
ñuu io yatni nuu xtuu-ia xi'in-s.
Xia'an-ia:
—Juan kada tu'a koio xa kax-
dini-ro viko Paxcua.
9 Te ka xia'an-s nuu Jesús:
—¿Ndexu juini-n xa kada tu'a
koio-da?
10 Te xia'an ntuku-ia nuu-s:
—Hora na kɨu koio-n ñuu ijan,
nitna'a-n xi'in ɨɨn se ndido yoo
ndute. Nkuitandijun koio-n-sɨ te
kɨu-n ve'e ndɨu-s. 11 Te juña'a
koio-n nuu se kuu xto'o ve'e
jan: "Ja'an maestru-da: ¿Ndexu
io cuartu nuu kaxdini-r xi'in se
dakua'a-r viko Paxcua?" 12 Ijan
dada dande'a ña'a-s ɨɨn cuartu
ka'nu piso kuu uu nuu io mexa,
silla, traxti du. Ijan kada va'a
koio-n xa kaxdini-ro.
13 Jua'an koio-s. Nu n-ka xee-s
ijan, te n-ka xini-s ntdaa xa n-ja'an
Jesús. Te n-ka kida tu'a-s xa kaxdini
koio-s xi'in-ia. 14 Nu n-xee hora, te
n-nukoo Jesús xi'in se dakua'a-ia.
15 Te xia'an-ia nuu-s:
—Yo vichi n-kuu anu-r xa kaxi
ka'nu-ro tila viko Paxcua ki'na ka;
ijan dada nda'u ya'a-r. 16 Xandaa
xakuiti ma kaxi ka-r kuñu tkolelu
viko Paxcua ɨnka vuelta. Nde kɨu
kaxi ka'nu koio-ro nuu taxnuni
Ianyuux, ijan dada kaxi-r kuñu-tɨ.

17 N-tnɨɨ-ia taxa ñuˈu ndudi uva,
te n-jaˈan-ia xa n-kutaˈu-ia nuu
Ianyuux, te xiaˈan-ia nuu-s:
—Tnɨɨ koio, te dakexio nuu tnaˈa.
18 Xandaa xakuiti ma koˈo ka-r
ndudi uva ɨnka vuelta nde kɨu
na kixeˈe Taa-ro Ianyuux xa tax-
nuni-ia.
19 N-tnɨɨ-ia tila, te dɨuni n-jaˈan-ia
xa n-kutaˈu-ia nuu Ianyuux. N-taˈu
dava-ia tila jan, te xiaˈan-ia:
—Kuenda kɨu ñɨɨ-r kuu xaˈa xa
doko-r xaxeˈe-n. Kaxi koio tila
ya, te duˈa ku kada koio-n xa ku
najaˈan ñaˈa koio-n —kuu-ia.
20 Nu n-yaˈa xa n-xaxdini-ia xiˈin
se dakuaˈa-ia, n-tnɨɨ-ia taxa ñuˈu
ndudi uva, te n-xiaˈan-ia-s. Nani
n-xiaˈan-ia-s tila, dani n-xiaˈan-ia-s
taxa ñuˈu ndudi uva jan. Te xiaˈan
ntuku-ia:
—Ndudi uva ñuˈu taxa yaˈa kuu
nɨñɨ-r katu xaxeˈe xa kada Ianyuux
tratu xee xiˈin ñayiu. 21 Kunaˈa
koio xa se kada xa tnɨɨ ñaˈa jux-
tixia, xtuu-ro xiˈin-s nuu mexa
yaˈa. 22 Yaˈa ruˈu, Ia kuu ñayiu, na
n-xantuu Ianyuux, te naka ndaˈu
yaˈa se kada xa tnɨɨ ñaˈa juxtixia.
23 N-ka nukuita se dakuaˈa-ia ka
xijan tnuˈu tnaˈa-s xa jini-s nuu
ndeda-s daa kada.

Ntdaa se dakuaˈa Jesús n-ka juini xa ku kuu-s se ndandɨˈɨ ka

24 Dɨuni n-ka kixeˈe-s xa ka
ndatnuˈu-s nuu ndeda ɨɨn-s
ndandɨˈɨ ka, te ka jantnaˈa tnuˈu-s.
25 Te xiaˈan Jesús nuu-s:
—Se ka taxnuni nuu ñayiu, ndeˈe
taxnuni-s. Te ka jaˈan-s xa kuu-s
se vaˈa ka kida. 26 Maxku duˈa ku
kuu koio ndoˈo. Se ndandɨˈɨ ka, io
xa ku kuu-s ná kuu ɨɨn se kuechi. Se
taxnuni, io xa ku kuu-s ná kuu ɨɨn
se xinokuechi. 27 ¿Jundu ndandɨˈɨ
ka? ¿Ndandɨˈɨ ka se nukoo nuu
mexa xa xaxdeˈñu-s a ndandɨˈɨ ka
se xinokuechi xa dakexio-s ndeyu?
Ndandɨˈɨ ka se nukoo nuu mexa,
ko ruˈu tuku kuu-r. Kuu-r ná kuu
se xinokuechi nuu-n. 28 Ndoˈo ɨɨn
ɨɨn-n, kunduu-ro hora ndaˈu yaˈa-r.
29 Nani n-tetutniu ñaˈa Ianyuux xa
taxnuni-r, dani tetutnuniu ñaˈa-r
xa taxnuni-n. 30 Xijan kuu xa
kaxkoˈo koio-n nuu kutuu-r xa
taxnuni-r, te kunukoo koio-n silla
nuu taxnuni koio-n, te ndadandaa
koio-n kuechi daˈya dana uxi uu
xixitna-ro ka kuu daˈya yɨɨ Israel.

N-jaˈan Jesús xa jaˈan Spedru xa ñatu xini-s-ia

31 Te xiaˈan-ia nuu Simón Pedru:
—Simón, n-jaˈan Satanás nuu-r
xa kada ñaˈa-i ɨɨn xa kada ñaˈa-i.
Kuenda kɨu trɨu yɨˈɨ paja kɨdɨ-i
xa kada ñaˈa-i xijan. 32 N-xijan
taˈu-r nuu Ianyuux xaxeˈe mee
ni-n na ñaˈa nujani-n xa jandixa-n
Ianyuux. Hora na jandixa ntuku-n
Ianyuux ɨnka vuelta, te chindee-n
se ka kunduu xiˈin-ro ya xa na
jandixa naˈi-s-ia.
33 Te xiaˈan Spedru nuu-ia:
—Maestru, xa io tuˈa-da xa kun-
duu-ro, juini na chindiˈu ñaˈa ñayiu,
juini na kaˈni ñaˈa ñayiu xaxeˈe-n.
34 Te xiaˈan-ia:
—Na jaˈan ndaa-r xa kiˈna ka
jaˈan-n uni vuelta xa ña xini ñaˈa-n;
ijan dada kana ɨɨn liˈi datne vitna.

N-xee hora ndaˈu yaˈa Jesús

35 Ijan dada n-xijan tnuˈu-ia-s nt-
daa-s:
—Kɨu na n-tundaˈa ñaˈa-r xa
jɨn dakuaˈa-n ñayiu, n-jaˈan-r xa
maxku kaneˈe koio-n tvini, maxku
kaneˈe koio-n bolsa-n; maxku
kaneˈe koio-n ɨnka tayu ndixa-n.
¿Nax n-ka n-ndoñuˈu-n tiempo ijan?
Ka xiaˈan-s:
—Ña tuu nax n-ka ndoñuˈu-da.
36 Te xiaˈan-ia:
—Te vitna, se io tvini, na kaneˈe-s
tvini-s jɨˈɨn. Se io bolsa, na kaneˈe-s
bolsa-s jɨˈɨn. Se ña tuu na es-
pada io, na nadiko-s cotona-s, te na
jueen-s. 37 Xandaa xakuiti yaˈa-r
xa io xa yaˈa-r xa na jɨn tnaˈa tnuˈu
Ianyuux xyodotnuni. Duˈa yodot-
nuni: “Kani ini koio ñayiu xa n-kida
se n-kixee kuechi xiˈin se loko.” Xa
yodotnuni xa yaˈa-r jɨn tnaˈa.
38 Te ka xiaˈan se dakuaˈa-ia:
—Maestru, na uu espada yaˈa.
Te xiaˈan-ia:

—Xa'a ni.

N-xijan ta'u Jesús nuu nani Getsemaní

39 Ijan dada jua'an-ia Yuku Tnu
Olivo nani xko kida-ia, te n-ka
xe kuitandijun ña'a se dakua'a-ia.
40 Nu n-xee-ia xi'in-s ijan, te
xia'an-ia:
—Kajan ta'u koio nuu Ianyuux
xa na chindee ña'a-ia xa maxku
daja'an ña'a Kui'na xa kada-n
kuechi.
41 N-kee dɨɨn-ia ita'u. Jua'an-ia
naxa nuu xee ɨɨn yuú dajɨ'ɨn-ro.
N-xe juiin xiti-ia, te n-xijan ta'u-ia
nuu Ianyuux:
42 —Taa-ro Ianyuux, nux vatuka
xa dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a,
dakaku ña'a-n, ko maxku kada-n
xa juini mee-da. Kada-n xa juini
mee-n.
43 Te n-juun ɨɨn ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, nuu-ia.
N-xia'an-ia xandendaku. 44 Yo
vichi n-kuko'yo ini-ia. Vichi
n-yɨ ini-ia xa ya'a-ia, te n-xijan
ta'u ka-ia nuu Ianyuux xi'in nde
yɨkɨ nde tuchi-ia, te n-kixi ña'a
tnee. Ná xatu nɨñɨ-ro, daa n-xatu
tnee-ia nuu ñu'u. 45 Nu n-ya'a
xa n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux,
te n-ndojuiin-ia. N-xiko-ia. Juan
nu'u-ia nde nuu xtuu ndruni se
dakua'a-ia. N-xini-ia xa ka kidi-s
xaxe'e xa nde'e n-ka tnau ini-s
xaxe'e-ia. 46 Te xia'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda ka kidi-n u? Ndokoo
koio. Kajan ta'u koio nuu Ianyuux
xa maxku daja'an ña'a Kui'na xa
kada koio-n kuechi.

N-ka tnɨɨ-s Jesús te xndeka ña'a-s jua'an

47 Nɨni ja'an-ia xijan, n-xee Ju-
das, se n-xo kandeka tna'a xi'in se
dakua'a-ia. Kue'e se ndeka-s n-xee
nuu-ia xi'in se dakua'a-ia. N-xetu'a
Judas Jesús te n-teyu'u-s-ia. 48 Te
n-ja'an Jesús nuu-s:
—Judas, ¿n-teyu'u ña'a-n xa
datuu ña'a-n ru'u, Ia kuu ñayiu, te
kada-n xa tnɨɨ ña'a koio-s a?
49 N-ka tuu ini se dakua'a-ia xa
ya'a, te ka xia'an-s:
—Maestru, ¿jantna'a koio-da
xi'in-s xi'in espada u?
50 Ijan n-xa'nde ɨɨn se dakua'a-ia
do'o kua'a se xinokuechi nuu dutu
taxnuni ka. 51 Xia'an Jesús nuu se
du'a n-kida:
—Na ya'a na'i xa io xa ya'a.
Te n-tnɨɨ-ia do'o se xinokuechi
jan, te n-natenee-ia. 52 N-ja'an-ia
nuu dutu ka taxnuni nuu soldado
kidatniu nuu-s xi'in nuu sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu Israel n-ka
xee ijan:
—¿Nakuenda xne'e-n espada xi'in
karruti n-ka kixee xa tnɨɨ ña'a
koio-n xa kuenda kɨu ñadu'u kuu-r?
53 Ndɨkɨu ndɨñuu n-xo dakua'a-r
ñayiu veñu'u Jerusalén, te ijan n-ka
xo yuku-n. Ñayo-n n-tnɨɨ ña'a hora
ijan, ko vitna n-xee hora kada
koio-n xa kada-n. N-xee hora kada
koio xaloko xa kada-i —kuu Jesús,
xia'an-ia.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús

54 Te n-ka tnɨɨ-s-ia. Xndeka-s-ia
jua'an ve'e dutu taxnuni ka. Xika
xika ni n-xe kuitandijun Spedru-ia.
55 Jua'an-s ve'e dutu jan. Dava-s
n-ka tɨu ñu'ú dava dava nuke'e
dutu, te n-ka nukoo-s yunu'u.
Dɨuni n-nukoo Spedru yunu'u jan.
56 N-kutnuni nuu Spedru, te n-xini
ña'a ɨɨn ñá xinokuechi nuu dutu
jan te n-nukonde'a va'a-ña-s. Te
n-ja'an-ña nuu ñayiu xtuu ijan:
—Dani te ya'a, kunduu-te xi'in te
ijan.
57 N-ja'an Spedru xa ñatu
n-kunduu-s xi'in Jesús. Xia'an-s:
—Ña xini-da-s.
58 Nunuvii ni n-kuu te n-xini ña'a
ɨɨn se tna'a nuu ñayiu xtuu ijan.
N-ja'an-s:
—Dani ndo'o kunduu-n xi'in-s
ntdaa-s.
Te n-ja'an Spedru:
—Ña'a, ñatu kunduu-da xi'in-s.
59 N-ya'a naxa ɨɨn hora, te n-ja'an
ɨnka-s nuu ñayiu xyuku ijan:
—Xandaa xakuiti kunduu se ya'a
xi'in-s chi se Galilea kuu-s.
60 Te n-ja'an Spedru:

—Ña kutnuni ini-da nuu nax
ja'an-n.
Ni ta ndɨ'ɨ ka ja'an Spedru
tnu'u ijan, te n-kana ɨɨn li'i.
61 Ijan dada n-ngonenuu Jesús,
te n-nukonde'a-ia Spedru, te
n-naja'an-s xa n-ja'an-ia nuu-s:
"Ki'na ka ja'an-n uni vuelta xa ña
xini ña'a-n; ijan dada kana ɨɨn li'i."
62 N-kee dɨɨn-s, te vichi n-tnau ini-s,
te nde'e n-nda'i-s.

N-ka xakundee-s Jesús

63 Se xndee Jesús, n-ka
xakundee-s-ia, te n-ka kani-s-ia.
64 N-ka duku-s da'ma nuu-ia, te
n-ka ja'an-s:
—Ja'an jundu janña'a —ka kuu-s,
ka xia'an-s.
65 Te yo kui'a n-ka ja'an-s-ia.

Xndeka-s Jesús jua'an nuu se kunuu ka ndadandaa kuechi

66 Nu n-tuu kɨu kuu uu te n-ka
taka sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel xi'in dutu ka taxnuni xi'in
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, te n-ka xe ndeka-s Jesús
nuu ntdaa se ka kuu juxtixia Israel.
67 Te n-ja'an-s nuu-ia:
—Ja'an: "¿Mee-n kuu Cristu a
ña'a?"
Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Nux na ja'an-r, ma jandixa
koio-n. 68 Nux na kajan tnu'u ña'a-r
ɨɨn xa kajan tnu'u ña'a-r, mayo-n
ja'an. 69 Vax kuyatni xa nkoo ru'u,
Ia kuu ñayiu, diñi kua'a Ianyuux
nuu taxnuni-ia.
70 Te ka xia'an-s ntdaa-s:
—¿Xijan juini kachi xa mee-n kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux a?
Te xia'an-ia nuu-s:
—Joon.
71 Te ka xia'an tna'a-s:
—Ñatu ka ndoñu'u-ro se kixi xa
ja'an-s nax kuu kuechi-s chi mee-s
n-tekuechi mee-s. N-ka teku-ro
vitna.

23

Xndeka-s Jesús jua'an nuu Pilato

1 Ijan dada n-ka ndojuiin-s nt-
daa-s te xndeka ña'a-s jua'an nuu
Pilato chi tuu-s Jerusalén daa. 2 Te
n-ka kixe'e-s xa ka tekuechi-s-ia
nuu Pilato. Ka xia'an-s:
—Se ya'a, daja'an-s ñayiu Israel
xa jandixa-i ɨɨn xa ña ndaa. Xia'an-s
nuu-i xa maxku kajan-i tvini
nandajan César. Ja'an-s xa mee-s
kuu Cristu. Ja'an-s xa kuu-s se
kunxa'nu.
3 Ijan dada n-xijan tnu'u Pilato
Jesús:
—¿Ndo'o kuu se taxnuni nuu
ñayiu Israel a?
Xia'an Jesús:
—Joon.
4 Ijan dada xia'an Pilato nuu
dutu ka taxnuni xi'in nuu ñayiu
xyuku ijan:
—Ña tuu na kuechi se ya'a io.
5 Te juexa n-ka ja'an na'i se ijan
xa io kuechi Jesús nuu Pilato. Ka
xia'an ka ntuku-s:
—Dandandita-s ñayiu nuu gob-
ierno. Du'a kida-s vaxi nde Galilea
xi'in nde ya'a.

N-tunda'a Pilato Jesús; jua'an-ia nuu Herodes

6 Nu n-teku Pilato xijan, te
n-xijan tnu'u-s nux se Galilea kuu
Jesús. 7 Nu n-teku Pilato xa distrito
taxnuni Herodes kuu distrito Jesús,
te n-tunda'a-s-ia jua'an. Jua'an-ia
nuu Herodes chi dɨuni tuu Herodes
Jerusalén kɨu ijan. 8 Nu n-xini
Herodes Jesús, te yo n-kuvete-s chi
n-xo juini-s xa kunde'a-s Jesús chi
n-xo teku tnu'u-s nax n-xo kida-ia.
N-juini-s xa kada-ia ɨɨn milagru
xa kunde'a-s. 9 Kue'e xa n-xijan
tnu'u Herodes-ia, ko ni ɨɨn tnu'u
ñatu n-ja'an-ia. 10 N-ka ndixe'e
dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a
va'a ley n-chidotnuni Moisés xa
ka ja'an juexa-s xa io kuechi Jesús.
11 N-ja'an Herodes xi'in soldado-s
xa ña tuu nax juun ña'a-s. N-ka
xakundee-s-ia. N-ka dakɨu nuu-s-ia
da'ma diñu, da'ma se taxnuni xa
kueku ndee-s-ia, te n-nadaya'a-s-ia
nuu Pilato. 12 Kɨu ijan n-ndumani
Herodes xi'in Pilato. N-xo xini u'u
tna'a-s n-kuu.

N-ja'an Pilato xa kuú Jesús

13 Ijan dada n-dataka Pilato dutu
ka taxnuni xi'in dava ka se Israel
ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in
ñayiu xtuu ijan. 14 Xia'an Pilato
nuu-s ntdaa-s:

—N-ka ki ndeka-n se ya'a te ka
tekuechi-n-sɨ xa daja'an-s ñayiu
xa na ndandita-i nuu-r. N-ka
xo nde'a-n xa n-xijan tnu'u-r-sɨ,
ko ña tuu na kuechi-s io na ka
ja'an-n. 15 Dani Herodes ña tuu na
kuechi-s io ja'an-s. Xijan kuu xa
n-nadaya'a-s-sɨ nuu-r. Ña tuu nax
n-kida-s xa kuú-s. 16-17 Kani-r-sɨ
chirrión ñɨɨ te dayaa-r-sɨ.

18 Ko xee n-ka kana ntdaa ñayiu
xyuku ijan. Ka xia'an-i:

—Kandeka-n-sɨ jua'an, te
ka'ni-n-sɨ. Dayaa-n Barrabás.

19 Barrabás n-xo kandeka tna'a
xi'in se n-ka ndandita nuu gober-
nador romano te n-xa'ni-s ndɨyɨ.
Du'a n-ka kida-s Jerusalén. Xijan
kuu xa yɨndi'u-s. 20 Xee n-ja'an
Pilato nuu ñayiu ɨnka ntuku vuelta
xa n-ja'an-s xa dayaa-s Jesús. 21 Te
n-ka kana ntuku se xyuku ijan nuu
Pilato:

—Katakaa dika-n-sɨ. Katakaa
dika-n-sɨ.

22 Xia'an ntuku Pilato nuu-s ɨnka
vuelta. Vuelta kuu uni kuu vuelta
ya'a.

—¿Nakuenda? ¿Na kuechi
n-kida-s? Ña tuu na kuechi n-kida-s
xa ka'ni-r-sɨ. Kani-r-sɨ chirrión ñɨɨ,
te dayaa-r-sɨ —kuu Pilato.

23 Xee ka n-ka kana-s xa na
nkuitakaa dika Jesús. Te n-ka
kundee tnu'u-s. 24 Te n-xino ini
Pilato xa kada-s Jesús ná n-ka juini
se xyuku ijan. 25 N-dayaa Pilato
se n-ka juini se xyuku ijan xa
yaa-s. Yɨndi'u se ijan xaxe'e xa
n-ndandita-s nuu gobierno xi'in xa
n-xa'ni-s ndɨyɨ. N-xejoon Pilato
xa nkuitakaa dika Jesús nani n-ka
juini se xyuku ijan.

N-ka xatakaa dika-s Jesús

26 Xndeka ña'a soldado jua'an,
te n-ka xe juntna'a-s xi'in ɨɨn se
nani Simón. Se Cirene kuu-s.
Juan nu'u-s xa n-xe'en-s yuku.
N-ka tnɨɨ-s-sɨ, te n-ka ta'u tniu-s
xa kadoko-s curuxi Jesús, te n-xe
kuitandijun-s-ia. 27 Kue'e ñayiu
n-ka xe kuitandijun ña'a —nani
seyɨɨ, dani ñadɨ'ɨ. Ka katu dava-ña
pechu-ña xaxe'e xa ka tnau ini-ña,
te ka nda'i-ña. 28 N-ngonenuu
Jesús xa kunde'a-ia-ña ntdaa-ña.
N-ja'an-ia nuu-ña:

—Ndo'o, ñá Jerusalén, maxku
nda'i koio-n xaxe'e-r. Nda'i koio
xaxe'e mee-n xi'in xaxe'e da'ya-n
29 chi xee kɨu ja'an ñayiu: "Naka
ta'u ñadɨ'ɨ ñayo na da'ya io, ñadɨ'ɨ ña
n-kua'a xa koo da'ya, ñadɨ'ɨ ña uun
n-dakadi yɨjɨn." 30 Daa kixe'e ñayiu
ya'a xa ja'an-i nuu yuku: "Ndua
ndodo ña'a." Juña'a-i nuu tnduu:
"Dada'u ña'a." 31 Kuenda kɨu yutnu
yɨ'ɨ kuu-r, te ka kida u'u ña'a-s.
Naka se kuu kuenda kɨu yutnu
yichi, ma kada u'u ña'a koio-s.

32 Dɨuni xndeka-s uu ka se jua'an
xa nkuitakaa dika-s. Xndido tau-s
kuechi na'nu. 33 Nu n-xee-ia ɨɨn
nuu nani Yɨkɨ Dɨkɨ Ndɨyɨ, te ijan
n-ka xatakaa dika-s-ia xi'in se
xndido tau kuechi-s. Łɨn-s n-ka
xatakaa dika-s diñi kua'a-ia, ɨnka-s
n-ka xatakaa dika-s diñi datni-ia.

34 Nu n-xatakaa dika-s Jesús, te
xia'an-ia nuu Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, taxkanu
ini-n-sɨ chi ñayo-s ka xini xa kuechi
kuu xa n-ka kida-s.

Te n-ka dadɨkɨ soldado jan
suerte-s nuu ndedaa-s kendoo xi'in
da'ma-ia. 35 N-ka xo nde'a ñayiu
xnii ijan nax n-ya'a. Se Israel ka
taxnuni nuu ñayiu Israel, nde'e
n-ka xakundee-s Jesús. Ka xia'an
tna'a-s:

—N-dakaku-s dava ñayiu. Nux
kuu-s Cristu, se n-kaxí ña'a
Ianyuux, na dakaku-s mee-s.

36 Dani n-ka xakundee soldado
xtuu ijan Jesús. Te n-ka dakaa-s
vinu xa ko'o-ia. 37 Te ka xia'an-s:

—Nux kuu-n se kunxa'nu nuu
ñayiu Israel, dakaku mee-n.

38 Te n-ka tenee-s tutu dɨkɨ cu-
ruxi. Yodotnuni: “Se ya'a kuu se
taxnuni nuu ñayiu Israel.”
39 Ɨɨn se kue'e kuechi n-kida
ntakaa dika curuxi jan, kui'a
n-ja'an-s nuu Jesús. Xia'an-s:
—Nux kuu-n Cristu dakaku-n
mee-n, te dani dakaku ña'a.
40 N-kanandee ña'a ɨnka se
ntakaa dika jan. Xia'an-s nuu-s:
—¿Nax kuu xa ña yu'u-n nuu
Ianyuux? Ɨnuu nda'u ya'a-ro xi'in-s.
Xaxe'e xa ndido tau-ro kuechi-ro,
41 xijan kuu xa chiya'u-ro, ko se
ya'a ña tuu nax n-kida-s —kuu-s,
xia'an-s.
42 Te xia'an-s nuu Jesús:
—Dito, naja'an ña'a-n hora na
xee-n nuu taxnuni-n.
43 Xia'an Jesús nuu-s:
—Xandaa xakuiti kutuu-ro nuu
kuu jardín paraíso andɨu vitna.

N-xi'í Jesús

44 Xaku nga xa kuu kaa x-uu
n-kunee nitu'u ñuñayiu xa nde kaa
uni xa ñini 45 chi n-kida Ianyuux xa
ña ndii ka. Te n-ndata dava cortina
ndi'u dava xiti veñu'u Jerusalén.
46 Te xee xa xee n-kana Jesús.
N-ja'an-ia:
—Taa-ro Ianyuux, nakueka-n
anu-da.
Ijan dada n-najuen tachi-ia ɨɨn
nga vuelta, te n-xi'í-ia. 47 N-xini
centurión nujuiin yatni xe'e cu-
ruxi xa n-ya'a, te n-najuen tnu'u-s
Ianyuux. N-ja'an-s:
—Xandaa xakuiti ña tuu na
kuechi se ya'a io.
48 Ñayiu xyuku ijan xa kunde'a-i
naxa ya'a, n-ka xini-i xa n-ya'a, te
n-ka katu-i pechu-i xaxe'e xa yo
ka tnau ini-i. N-ka katu-i pechu-i
nɨni juan nu'u koio-i. 49 Ñadɨ'ɨ
n-ka xitandijun-ia nde Galilea xi'in
ñayiu n-ka xo xinitna'a xi'in-ia,
xika n-ka xo nujuiin-ña xi'in-i xa
kunde'akoio-i xa ya'a-ia.

N-xe konduxi Jesús

50 N-xee ɨɨn se nani José tna'a
nuu se Israel ka taxnuni nuu
ñayiu Israel ijan. Yo va'a-s. 51 Se
ñuu Arimatea kuu-s. Arimatea
katuu distrito Judea. N-xo ndetu-s
xa taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu. Ña n-kuu ɨnuu-s xi'in se
n-ka ñu ini xa ka'ni-s Jesús. 52 N-xe
nundajan-s Jesús nuu Pilato.
53 N-xe nune'e-s-ia nuu curuxi te
n-chiduku-s-ia da'ma linu. N-xajan
ni'ni-s-ia xiti ɨɨn yau kava n-ka
kaan se xinokuechi nuu-s nuu ta
kava ka ndɨyɨ. 54 Vax kuyatni xa
keé ngandii, te vax kuyatni kɨu
kuu sabado, kɨu ka ndetatu ñayiu
Israel. N-ka kida-i ntdaa tniu-i xa
ma kadatniu-i ɨnka kɨu jan. 55 Ñadɨ'ɨ
n-ka xitandijun Jesús nde Galilea
xi'in nde Jerusalén jan, n-ka xo
nde'a-ña xa n-xajan ni'ni José Jesús
yau kava jan. 56 Ijan dada juan
nu'u-ña xa kada tu'a-ña perfume
xi'in yuchi xe'en vidi. Te n-ka
ndetatu-ña kɨu sabado jan na n-ta'u
tniu Ianyuux.

24

N-nandoto Jesús

1 Kɨu kixe'e semana, ntanene
ka xne'e-ña perfume xi'in yuchi
xe'en vidi n-ka kida tu'a-ña jua'an
ntuku yau kava nuu n-kaa ni'ni
Jesús. 2 Nu n-ka xee-ña ijan, te
n-ka xini-ña xa xá n-xikojuiin yuú
tkute ka'nu ndi'u yau kava. 3 N-ka
kɨu-ña xiti kava jan, te ña n-ka
nani'i-ña Jesús. Ijan dada n-ka
ndee-ña. 4 Ñayo-ña n-ka kutnuni ini
nax n-kuu. Mee ni xa n-ka xani
ini-ña nax n-ya'a. Danaa xnii uu
ángel nuu xnii-ña. Xni'no-ia da'ma
diñu. 5 Xaxe'e xa n-ka yu'u-ña,
n-ka xe juiin xiti-ña nuu-ia. Te ka
xia'an-ia:
—Maxku ku nanduku koio-n Ia
n-nandoto nuu kaa ndɨyɨ. 6 Ña
yoo-ia. N-nandoto-ia. Naja'an koio
nax n-ja'an-ia na ta kee ka-ia dis-
trito Galilea. 7 N-ja'an-ia xa mee-ia,
Ia kuu ñayiu, io xa kada ɨɨn se
kada xa tnɨɨ ña'a se loko. N-xio xa

nkuitakaa dika-ia. N-xio xa nan-
doto-ia kɨu kuu uni.
8 Te n-ka naja'an-ña tnu'u
n-ja'an-ia. 9 N-ka xiko-ña te n-ka
xian tnu'u-ña uxi ɨɨn se n-dakua'a
ña'a Jesús xi'in dava ñayiu nax
n-ya'a yau kava. 10 Ɨɨn ñá jan nani
María Magdalena. Ɨnka-ña nani
Juana. Ɨnka-ña nani María. Dɨ'ɨ
Jacobo kuu ñá ya'a. N-ka xian
tnu'u ñá ijan xi'in dava ka ñadɨ'ɨ
n-ka xe'en ijan uxi ɨɨn-s xijan.
11 Ñayo-s n-jandixa. N-ka xani ini-s
xa ña n-ka ja'an ndaa-ña. N-ka
xani ini-s xa n-ka ja'an lilu-ña.
12 Nu n-teku Spedru, te n-kee-s.
N-kendava-s. Juan kotoni'ni-s yau
kava jan. N-xajan nenuu-s, te
n-xini-s xa mee nga da'ma linu
n-ñuduku Jesús yuku. N-yu'u-s.
N-xiko-s, te juan nu'u-s Jerusalén.

Ndatnu'u Jesús xi'in uu se Emaús

13 Kɨu ni ijan ka ndixi se
n-dakua'a ña'a Jesús ñuu luchi nani
Emaús xa n-ka xe'en-s Jerusalén.
Naxa uxi kilómetro ne'e Jerusalén
xi'in Emaús. 14 Ka ndatnu'u-s ntdaa
xa n-ya'a. 15 Nɨni ka ndatnu'u-s
xijan, n-kendita Jesús, te n-xika-ia
xi'in-s. 16 N-kida Ianyuux xa ñayo-s
n-najini Jesús. 17 Te xia'an-ia nuu-s:
—¿Nax ka ndatnu'u-n nɨni ka
xika-n?
N-ka nujuiin-s. Xñu'u ko'yo
nuu-s. 18 Cleofas nani ɨɨn-s.
Xia'an-s:
—Ntdaa ñayiu xtuu Jerusalén
n-ka teku xa n-ya'a, ¿nax kuu xa ña
n-teku-n xa n-ya'a?
19 Te xia'an-ia:
—¿Nax n-kuu?
Ka xia'an-s:
—Ka ndatnu'u-da nax n-ya'a
Jesús, se Nazaret, se n-ja'an nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Va'a
n-kutnuni ini-s tnu'u-ia, te va'a
n-kida-s tniu-ia. Dɨuni va'a n-kida-s
ñayiu. 20 Ka ndatnu'u-da janda n-ka
kida dutu ka taxnuni nuu-da xi'in
dava se Israel ka taxnuni nuu-da
xa n-tnɨɨ ña'a juxtixia romano,
te janda n-ka tekuechi ña'a-s xa
n-xe kodo u'u-s te n-xatakaa dika
ña'a-s. 21 Ntdaa daña, ñayiu Israel
n-ka ñu ini xa dayaa ña'a-s nuu
se Roma n-kuu. Kuiti ndaa xa
daa kada-s na n-ja'an-s chi vitna
n-chitu uni kɨu n-xi'í-s. 22 Dɨuni
kue'e xa n-ka xani ini-da xa n-ka
ja'an dava ñá xndeka tna'a xi'in-da
xa n-nandoto-s. Ne'e datne vitna
n-ka xe'en-ña yau kava nuu n-xe
konduxi-s, 23 ko ñayo-ña n-nani'i-s.
N-ka xiko-ña te n-ka najani-ña xa
n-kida Ianyuux xa n-ka xini-ña
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia.
N-ka ja'an-ia xa n-nandoto-s. 24 Te
n-ka xe'en dava se ka kunduu
xi'in-da yau kava te n-xetna'a tnu'u
n-ka ja'an-ña. Dani mee-s, ñatu
n-nani'i ña'a-s.
25 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Naka u'u ka kutnuni ini-n.
Naka kuee xa kuee ka jandixa-n
ntdaa tnu'u n-ka chidotnuni se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
26 ¿Nax kuu xa ña ka kutnuni ini-n
xa n-xio xa nda'u ya'a Cristu, te
ndadaka'nu ña'a Ianyuux?
27 Te n-dakua'a-ia-s. N-kakune'e-ia
ntdaa tnu'u Ianyuux xyodotnuni
kakune'e ña'a. N-kixe'e-ia xa
kakune'e-ia tnu'u n-chidotnuni
Moisés xi'in tnu'u n-ka chidotnuni
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Ijan dada n-kakune'e-ia
dava ka tnu'u Ianyuux kakune'e
ña'a.
28 Te n-ka kuyatni-ia xi'in-s ñuu
juan ndixi-s, te n-kida nga-ia xa
jɨ'ɨn ka-ia. 29 Te juexa n-ka ja'an-s
nuu-ia xa ndoo-ia xi'in-s. Ka
xia'an-s:
—Na ndoo-ro chi juan keé
ngandii.
Te n-kɨu-ia ve'e-s. 30 N-nukoo-ia
xa kaxdini-ia xi'in-s. N-tnɨɨ-ia ɨɨn
tila, te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux.
N-ta'u-ia tila jan, te n-dakexio-ia.
31 Te n-kida Ianyuux xa n-ka na-
jini-s-ia. Danaa n-ndoñu'u-ia. 32 Te
ka xia'an tna'a-s:
—Naka vichi n-kuu anu-ro xa
kutnuni ka ini-ro tnu'u Ianyuux na
n-ndatnu'u-ro xi'in-ia te n-kida-ia

xa kutnuni ini-ro tnu'u Ianyuux na
ndeka tna'a-ro xi'in-ia juan ndixi.
33 Te hora ijan ni n-ka ndojuiin-s.
N-ka xiko ntuku-s. Jua'an koio-s
Jerusalén. N-ka kɨu-s ve'e nuu
xyuku uxi ɨɨn se n-dakua'a ña'a
Jesús xi'in dava ñayiu n-ka xo
kandijun ña'a. 34 N-xian tnu'u
ñayiu xyuku ijan se Emaús jan xa
n-nandoto Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, te
n-xini ña'a Simón. 35 Te n-ka najani
mee-s naxa n-ya'a ichi ka nu'u-s.
Dɨuni n-ka najani-s xa n-ta'u-ia tila,
te dana ini n-ka najini-s-ia.

N-xee Jesús nuu xyuku ñayiu n-dakua'a-ia

36 Nɨni ka najani-s xijan nuu
ñayiu xyuku ijan, danaa nujuiin
Jesús me'ñu-i ntdaa-i. N-ja'an-ia:
—Va'a nga ta'u kuu koio-n.
37 Yo vichi n-ka yu'u-i, te n-ka
xani ini-i nuu nax xnde'a-i.
38 Xia'an-ia nuu-i:
—¿Nakuenda ka yu'u-n? ¿Nakuenda
ka chi ini-n? 39 Kunde'a koio
nda'a-r. Kunde'a koio xe'e-r, te tnɨɨ
ña'a koio xa na kutnuni ini-n xa
mee-r kuu Jesús chi nu anu n-kuu-r
ma koo yɨkɨ-r, ma koo kuñu-r; ko io
kuñu-r, io yɨkɨ-r —kuu-ia, xia'an-ia.
40 Ijan dada n-dande'a-ia-i
nda'a-ia, xe'e-ia, 41 ko ñatu n-ka
jandixa-i xa mee Jesús nujuiin chi
xaxe'e xa ka yu'u anu-i xi'in xaxe'e
xa yo vichi ka kudɨ ini-i. Xia'an-ia:
—¿Io xa kaxi-ro a?
42 Te n-ka xia'an-i-ia dava chaka
n-tau. 43 N-tnɨɨ-ia-tɨ, te n-ka xo
nde'a-i xa n-xaxi-ia-tɨ. 44 Te
xia'an-ia:
—Na n-xo tuu-ro, n-ja'an-r nuu-n
xa: "Io xa jɨn tna'a ntdantu'u
tnu'u Ianyuux kakune'e ña'a
n-chidotnuni Moisés xi'in xa
n-ka chidotnuni se n-ka kidava'a
Salmos."
45 Ijan dada n-kida-ia xa n-ka
kutnuni ini-i tnu'u Ianyuux xyo-
dotnuni. 46 Te xia'an-ia:
—Xyodotnuni xa io xa nda'u ya'a
ru'u, Ia kuu Cristu, te nandoto-r kɨu
kuu uni. 47 Xyodotnuni xa io xa
tunda'a ña'a-r jɨ'ɨn ntdantu'u ñuu
ñuñayiu xa ja'an koio-n nuu ñayiu
nax io xa kada-i xa na natu ini-i
xa n-ka kida-i kuechi, te taxkanu
ini ña'a Ianyuux. Io xa du'a kada
koio-n ki'na ka Jerusalén. 48 N-ka
xo nde'a-n xa n-xetna'a tnu'u xy-
odotnuni. Juña tnu'u koio xa'a
dava ka ñayiu. 49 N-taxi Taa-ro
Ianyuux tnu'u-ia xa taxi-ia ɨɨn xa
taxi-ia ndo'o ɨɨn ɨɨn-n. Tunda'a-r xi-
jan, ko kundetu koio-n ñuu ya'a, te
dani kundetu koio-n hora na kada
Ianyuux xa kua'a koio-n xa kada-n
tniu-ia —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-i.

Juan ndaa Jesús andɨu

50 Nu n-xika kɨu, te ndeka-ia
ñayiu jua'an yu'u ñuu Betania, te
n-dandaa nda'a-ia andɨu, te n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux xa na chindee
chituu ña'a-ia. 51 Nɨni du'a ja'an-ia
nuu Ianyuux, juan ndaa-ia andɨu.
52 Te n-ka nakuetu-i nuu-ia nɨni
juan nu'u koio-i Jerusalén. Yo
n-ka kudɨ ini-i. 53 Te n-ka xo
xe'en-i veñu'u Jerusalén xa n-ka xo
nakuetu-i nuu-ia.
Xa'a kuu tnu'u n-najani daña,
Sluka nuu-n, Ta Teófilo.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Sua

Ia nani Tnu'u Ianyuux, n-kixee-ia ñuñayiu

1 Nde ki'na nuu, xá daa, tuu Ia
nani Tnu'u Ianyuux. Kunduu Ia
nani Tnu'u Ianyuux xi'in Ianyuux.
Te Ia nani Tnu'u Ianyuux kuu
Ianyuux. 2 Antecas xa kua'a ntdaa
xa io, te n-xo tuu Tnu'u Ianyuux
xi'in Ianyuux. 3 N-kidava'a
Ianyuux xi'in mee-ia ntdaa xa io.
Ni ɨɨn xa io ña n-kidava'a meni
Ianyuux. Xi'in Ia nani Tnu'u
Ianyuux n-kidava'a Ianyuux ntdaa
xa io. 4 Kida Ia nani Tnu'u Ianyuux
xa xtuu ñayiu. Kida-ia xa kutnuni
ini ñayiu xa kuu xandaa. Ná kuu
luz va'a ka koko, da kuu Tnu'u
Ianyuux. 5 Koko luz va'a ka koko
nuu nee, te ña n-kua'a nuu nee xa
chida'u-i luz va'a ka koko.
6 Te n-xee ɨɨn seyɨɨ n-tunda'a
Ianyuux. Nani-s Sua. 7 N-xee-s
xa ja'an ndaa-s xaxe'e luz va'a ka
koko. N-ja'an ndaa-s xaxe'e luz
va'a ka koko, xa na jandixa koio
ntdaa ñayiu luz jan. 8 Sua, ñatu
n-kuu-s luz va'a ka koko. Diko ni
n-xee-s xa ja'an ndaa-s xaxe'e luz
jan. 9 Te luz va'a ka koko, luz
ndaa, n-kixee ñuñayiu. Kida-ia xa
kutnuni ini ntdaa ñayiu xa kuu xan-
daa.
10 N-xo tuu Tnu'u Ianyuux
ñuñayiu. Xi'in mee-ia n-kidava'a-ia
xi'in Ianyuux ñuñayiu. Ko ña n-ka
kutnuni ini ñayiu ñuñayiu jundu
kuu-ia. 11 N-kixee-ia ñuñayiu, ko
ñayiu n-kidava'a-ia, ña n-ka xeka
va'a-i-ia. 12 Dava-i, joon, n-ka
xeka va'a-i-ia, n-ka jandixa-i-ia.
Te xaxe'e xa n-ka jandixa-i-ia, te
n-kida-ia xa n-ka nduu-i da'ya
Ianyuux. 13 Ña ka kuu da'ya
Ianyuux ná ka kuu da'ya ñayiu. Chi
da'ya ñayiu ka kaku-i hora tuu ɨɨn
seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ-s. Ka kaku-i xaxe'e
xa juini ɨɨn seyɨɨ xa koo da'ya. Ko
da'ya Ianyuux, ka kuu-i da'ya-ia
xaxe'e xa n-kida-ia xa n-ka nduu-i
da'ya-ia.
14 Ia nani Tnu'u Ianyuux,
n-kixee-ia ñuñayiu. N-kaku-ia ná
ka kaku mee-ro, te n-xo tuu-ia
xi'in-ro. N-ka xo nde'a-da xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia. Ia kunxa'nu
ka kuu-ia, te medini-ia kuda'ya
ña'a Taa-ia Ianyuux. N-ka xo
nde'a-da xa xemani ña'a-ia mee-ro,
te kundau ini ña'a-ia mee-ro, te
ja'an-ia xa kuu xandaa. 15 Te
n-ja'an ndaa Sua xaxe'e-ia hora
n-kana-s:

—Se ya'a kuu se n-kakune'e-da
nuu-n. N-ja'an-da xa juindodo nuu
mee-da nuu mee-ia kixee, ko tax-
nuni ka mee-ia dada mee-da. Chi
antecas xa kua'a ntdaa xa io, te xá
daa tuu-ia.

16 Te kue'e xa kue'e xa n-taxi-ia.
Xá n-ka tnɨɨ-ro, ntdaa-ro, xamani-ia
xi'in xamani-ia. 17 Chi tnu'u n-ta'u
tniu Ianyuux, n-taxi Ianyuux xi'in
Moisés. Te xamani-ia xi'in xa kuu
xandaa, n-taxi-ia xi'in Jesucristu.
18 Nuncas ña n-xini ni ɨɨn ñayiu
Ianyuux, xi'in nuu-i. Idini Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, n-kida-ia xa jini-ro
Ianyuux. Kunduu-ia xi'in Taa-ia
Ianyuux, te dande'a ña'a-ia Taa-ia
Ianyuux mee-ro.

N-ja'an ndaa Sua xaxe'e Jesús
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Te se Israel io ñuu nani
Jerusalén, n-ka tunda'a-s dutu xi'in
se levita nuu Sua, xa kajan tnu'u
koio-s jundu kuu-s. 20 N-ja'an ndaa
Sua. Xandaa xakuiti n-ja'an Sua
jundu kuu-s, ña n-chida'u-s ni ɨɨn.
N-ja'an-s:

—Ru'u, ñatu kuu-r Cristu, Ia
tunda'a Ianyuux.

21 N-ka xijan tnu'u ka-s:

—¿Jundu kuu-n? ¿Elías kuu-n a?
N-ja'an-s:

—Ñatu kuu-r Elías.
N-ka xijan tnu'u ka-s:

—¿Kuu-n se tunda'a Ianyuux xa
juña tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu a?
N-xia'an-s:
—Ña'a.
22 Xijan kuu xa n-ka ja'an-s:
—Ndoñu'u-n xa ja'an ndaa-n
jundu kuu-n. Io xa najuña tnu'u
koio-r nuu se n-ka tunda'a ña'a.
¿Nax ja'an-n xaxe'e-n?
23 N-xia'an Sua:
—Ru'u kuu se kana yuku nuu
ñayo ñayiu io: "Kada tu'a koio-n ichi
nuu kixi Xto'o-ro." Ja'an mee-r
ná n-ja'an se n-xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xá n-kuu kue'e
kuia, se n-xo nani Isaías.
24 Te se ijan, se n-ka tunda'a se
Israel io ñuu nani Jerusalén, mee-s
ka kuu se fariseu. 25 N-ka xijan
tnu'u-s:
—Nux ñatu kuu-n Cristu, ni Elías,
ni se juña tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, te, ¿nakuenda dajuendute-n
ñayiu nda?
26 N-ja'an Sua:
—Mee-r dajuendute ñayiu xi'in
ndute ni. Io ɨnka seyɨɨ tuu me'ñu
mee-n vitna, ko ta najini ka-n-sɨ.
27 Juini ndodo nuu ka-r vaxi, ko
taxnuni ka mee-s dada mee-r. Ni
xa ku kuu-r muxu-s, ma kua'a-r.
Ni xa nandaxi-r correa ndixa-s, ma
kua'a-r.
28 Te ntdaa xa'a n-ya'a ñuu
nani Betábara, ɨnka xio de'va nani
Jordán, nuu n-dajuendute Sua
ñayiu.

Jesús kuu Tkolelu n-taxi Ianyuux

29 Kɨu kuu uu, n-xini Sua xa vax
kuyatni Jesús, te n-ja'an-s:
—Kunde'a koio-n. Vaxi se
kuu Tkolelu n-taxi Ianyuux. Se
dita kuechi ñayiu ñuñayiu kuu-s.
30 N-ja'an ndaa-da xaxe'e mee-s,
hora n-ja'an-da xa ndodo nuu
ka-da n-kixee nuu ɨɨn seyɨɨ taxnuni
ka dada mee-da. Taxnuni ka-ia, chi
xá daa tuu-ia, antecas xa kua'a nt-
daa xa io. 31 Te mee-da, ña n-xo na-
jini-da-ia. Juini n-dajuendute-da
ñayiu, xa kutnuni ini koio ñayiu
Israel jundu kuu mee-ia, ko na
n-kixi-ia, te ña n-najini-da-ia.
32 N-ja'an ndaa Sua:
—N-xini-da Espíritu Ii vax juun
nde andɨu. Ná kaa ɨɨn data n-kaa-ia,
te n-ndoo-ia xi'in se ya'a. 33 Ta
kutnuni ini ka-da jundu kuu-s,
ko n-xo naja'an-da nax n-ja'an
Ianyuux, hora n-tunda'a ña'a-ia
mee-da vaxi, xa dajuendute-da
ñayiu nuu ndute. N-ja'an Ianyuux:
"Jini-n Espíritu Ii vax juun nde
andɨu, te jini-n xa ndoo-ia nuu ɨɨn
seyɨɨ. Seyɨɨ jan kada xa tnɨɨ koio
ñayiu Espíritu Ii." 34 N-xini-da xa
du'a n-kuu, te ja'an ndaa-da xa se
ya'a kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.

N-ja'an Jesús Ndrixi xi'in Spedru

35 Kɨu kuu uni, ɨnka vuelta n-xo
tuu Sua xi'in uu se dakua'a-s.
36 N-xini Sua xa ya'a Jesús ijan, te
n-ja'an-s:
—Kunde'a koio. Se ijan kuu
Tkolelu n-taxi Ianyuux.
37 Na n-ka teku uu se dakua'a
Sua nax n-ja'an-s, te n-ka xe kui-
tandijun-s Jesús. 38 N-konenuu
Jesús, te n-xini-ia se xndijun ña'a.
N-ja'an-ia:
—¿Nax ka nduku-n?
N-ka ja'an-s:
—Rabí, ¿ndexu io-n? (Rabí juini
kachi: maestru.)
39 N-ja'an-ia:
—Na jɨ'ɨn-ro, te jini-n nde tuu-r.
Xijan kuu xa ndeka-ia-s jua'an, te
n-ka xini-s nde tuu-ia. N-ka ndoo-s
xi'in-ia kɨu ijan, chi n-ñini. Vaa xá
kaa koon xañini kuu.
40 Ɨɨn se ijan nani Ndrixi. Ñani
Simón Spedru kuu-s. N-teku-s nax
n-ja'an Sua, te n-xe kuitandijun-s
Jesús. 41 Hora ijan ni n-nanitna'a-s
xi'in ñani-s Simón, te n-ja'an-s:
—N-ka nanitna'a-r xi'in Mesías,
Ia n-tunda'a Ianyuux. (Mesías juini
kachi: Cristu.)
42 Ndeka Ndrixi Simón jua'an
nuu Jesús. Na n-xini Jesús Simón,
n-ja'an-ia:

—Ndo'o kuu Simón, da'ya Jonás. Danani ña'a-r Cefas. (Cefas juini kachi: Spedru. Te Spedru juini kachi: yuú ka'nu ka.)

N-ja'an Jesús Slipe xi'in Natanael

43 Kiu kuu koon, n-juini Jesús xa jɨ'ɨn-ia do Galilea. N-nanitna'a-ia xi'in ɨɨn seyɨɨ nani Slipe. N-ja'an Jesús:

—Kunduu-n xi'in-r.

44 Te Slipe kuu se ñuu nani Betsaida. Te Betsaida kuu ñuu Ndrixi xi'in Spedru xi'in Slipe. 45 N-nanitna'a Slipe xi'in Natanael, te n-ja'an-s:

—N-ka nanitna'a-r xi'in ɨɨn seyɨɨ. Hora n-chidotnuni Moisés tnu'u n-ta'u tniu Ianyuux, n-ja'an-s xa kixi ɨɨn seyɨɨ. Se n-ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu du. N-ka chidotnuni-s xa kixi ɨɨn seyɨɨ. Te vitna xa n-ka nanitna'a-r xi'in-s. Kuu-s Jesús, da'ya José. Se ñuu Nazaret kuu-s.

46 N-xia'an Natanael:

—¿Ñuu Nazaret? ¡Ma kua'a xa kee ɨɨn se va'a nde ijan!

N-xia'an Slipe:

—Na jɨ'ɨn-ro, te jini-n.

47 Te n-xini Jesús xa vaxi Natanael nuu tuu-ia, te n-ja'an-ia:

—Kunde'a koio. Se ndaa ñuu Israel kuu mee-s. Nuncas ña n-danda'u-s ni ɨɨn ñayiu.

48 N-xia'an Natanael:

—¿Nanda xinitnuni ña'a-n?

N-ja'an Jesús:

—Antecas xa kana ña'a Slipe mee-n, te n-xini ña'a-r nuu nukoo-n xeyutnu higo.

49 N-ja'an Natanael:

—Maestru, mee-n kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Mee-n kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel.

50 N-xia'an Jesús:

—¿Jandixa ña'a-n xaxe'e xa n-ja'an-r xa n-xini ña'a-r nuu nukoo-n xeyutnu higo a? Kunde'a-n tniu na'nu ka dada xijan.

51 N-ja'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Kunde'a koio-n xa najaan andɨu. Kunde'a koio-n ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, juan ndaa koio-ia andɨu te vax juun koio-ia andɨu. Te kunde'a ña'a koio-n mee-r. Se kuu ñani tna'a ñayiu kuu-r. Kunde'a koio-n ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, kixi nuu tuu mee-r.

2

Ɨɨn viko tnunda'a ñuu nani Caná

1 Nuu uni kiu n-xio ɨɨn viko tnunda'a ñuu nani Caná distrito Galilea. Te viko ve'e ijan tuu dɨ'ɨ Jesús. 2 Te dɨuni n-ka ja'an ñayiu ijan Jesús xi'in se dakua'a-ia, xa jɨ'ɨn-ia viko tnunda'a. 3 Te n-ndoko vinu kuixi, te n-ja'an dɨ'ɨ Jesús nuu-ia:

—Xá n-ndoko vinu.

4 N-ja'an Jesús:

—Dɨ'ɨ-da, ¿nakuenda du'a ja'an-n? Ta xee ka hora xa kada-da tniu n-taxi Ianyuux.

5 N-ja'an dɨ'ɨ-ia nuu se ka dakee xio xa io viko:

—Kada koio dava'a nga xa ta'u tniu-i.

6 Te io iñu yoo yuú kaxi yɨyujun ijan. Ɨɨn ɨɨn yoo ñu'u koon diko a ɨɨn cientu litro ndute. Ndute ka nanda'a ñayiu Israel xa xne'e ii-i. 7 Te n-ja'an Jesús nuu se ka dakee xio xa io viko:

—Dachitu yoo ya ndute.

N-ka dachitu-s yoo ndute. 8 N-xia'an-ia:

—Vitna tava ita'u-té, te kane'e-té jua'an nuu se yɨnda'a ntdaa xa io viko.

Te ne'e-s-té jua'an. 9 N-xi'i se yɨnda'a viko ita'u ndute n-nduu vinu, ko mee-s ña n-xini nde n-kixi vinu. Ko n-ka xini se ka dakee xio xa io viko, chi mee-s n-ka xe tava-té. Se yɨnda'a xa io viko, n-kana-s noviu, te n-ja'an-s:

10 —Ntdaa ñayiu, ditna ka dakee xio-i vinu va'a ka. Te dada, na n-ya'a xa n-ka xi'i va'a se xyɨ'ɨ viko, dakee xio-i vinu nda'u ka. Ko

mee-n, neva'a-n vinu va'a ka nde
vitna.
11 Du'a n-kuu milagru ki'na nuu
n-kida Jesús. Ñuu nani Caná dis-
trito Galilea, n-dande'a Jesús ñayiu
xa taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. Te
n-ka jandixa ña'a se dakua'a-ia.
12 Te n-xe'en Jesús ñuu nani Caper-
naum. Dɨ'ɨ-ia, ñani-ia, se dakua'a-ia
du. Ijan n-ndoo-ia uni koon kɨu.

N-ja'an Jesús: "Maxku kada koio ka-n xa ve'e Taa-r kuu ná kuu nuya'u"
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Vax kuyatni ɨɨn viko ñayiu
Israel. Viko nani Paxcua. N-xe'en
Jesús ñuu nani Jerusalén. 14 Ijan
yeñu'u, n-nanitna'a-ia xi'in se ka
diko ngutu, tkachi, data. Se ka
dama tvini du. N-ka nukoo-s
ijan. 15 N-kava-ia ɨɨn chirrión ñɨɨ.
Chirrión jan, n-kine'e-ia ntdaa
se ijan, xi'in tkachi-s, ngutu-s.
N-kida-ia xa jungoio centau kuechi
se ka dama tvini, te n-dajane-ia
mexa-s. 16 N-ja'an-ia nuu se ka diko
data:
—¡Kane'e koio ntdaa xa'a jua'an!
¡Maxku kada koio ka-n xa ve'e Taa-r
kuu ná kuu nuya'u!
17 Te n-ka naja'an se dakua'a-ia
nax ja'an tnu'u Ianyuux: "Yo
kuda'an-da ve'e Ianyuux. Kuu ná
kuu ñu'u koko danaa ña'a."
18 Xijan kuu xa n-ka ja'an se Is-
rael nuu-ia:
—¿Na milagru kada-n xa dande'a
ña'a-n xa taxnuni-n? ¿Nax kuu xa
kine'e-n se ijan veñu'u?
19 N-ja'an Jesús:
—Kanu koio veñu'u ya'a, te nuu
uni kɨu ndadava'a-r.
20 Xijan kuu xa n-ka ja'an se Is-
rael:
—Uu diko iñu kuia n-ka ki-
dava'a-s veñu'u ya'a, ¿te mee-n
ja'an xa ndadava'a-n nuu uni kɨu
a? ¡Juun!
21 Ko xaxe'e yɨkɨ kuñu mee-ia
n-ja'an-ia. 22 Xijan kuu xa, na
n-nandoto-ia xa n-kuu-ia ndɨyɨ, te
n-ka naja'an se dakua'a-ia xa du'a
n-ja'an-ia. Te n-ka jandixa-s tnu'u
Ianyuux xi'in tnu'u n-ja'an Jesús.

Va'a kutnuni ini Jesús nax kuu anu ñayiu

23 N-xo tuu Jesús Jerusalén viko
Paxcua, te n-ka jandixa ña'a kue'e
ñayiu, chi n-ka xini-i milagru
n-kida-ia. 24 Ko mee Jesús, n-xetnɨɨ
anu-ia nuu ñayiu jan, chi na'a-ia
ntdaa xa ka xani ini-i. 25 Ña
ndoñu'u-ia xa ja'an ndaa ni ɨɨn
ñayiu xaxe'e ñayiu jan. Chi va'a
n-kutnuni ini mee-ia ntdaa ñayiu.

3

Ɨɨn seyɨɨ nani Nicodemo

1 Te io ɨɨn se fariseu nani
Nicodemo. Sexa'nu taxnuni nuu
ñayiu Israel kuu-s. 2 Ɨɨn xakuaa n-xe
kotoni'ni-s Jesús, te n-ja'an-s:
—Maestru, ka xini-da xa
n-tunda'a ña'a Ianyuux mee-n
xa dakua'a ña'a-n. Ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa kada-i milagru kida
mee-n, nux ña tuu mee-n xi'in
Ianyuux.
3 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
ma nakaku ɨɨn ñayiu ɨnka vuelta,
ma kua'a-i xa jini-i nuu taxnuni
Ianyuux.
4 N-xia'an Nicodemo:
—¿Nanda kua'a xa nakaku ɨɨn
ñayiu xa'nu ɨnka vuelta? Ma
kua'a xa ndeé ɨɨn ñayiu xiti dɨ'ɨ-i te
nakaku-i vuelta kuu uu.
5 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
ndute ma nakaku ɨɨn ñayiu, ma
kua'a-i xa kɨu-i nuu taxnuni
Ianyuux. Te nux ma kada Espíritu
Ii xa nakaku-i, te ma kua'a-i xa
kɨu-i nuu taxnuni Ianyuux. 6 Hora
kaku ɨɨn ñayiu, kuu-i da'ya ñayiu
te kuu-i ñayiu. Hora kida Espíritu
Ii xa nakaku ɨɨn ñayiu, xijan kuu
ná kuu xa n-nakaku-i vuelta kuu
uu, te n-nduu-i da'ya Ianyuux.
7 Maxku yu'u-n xaxe'e xa n-ja'an-r
xa io xa nakaku koio-n ɨnka vuelta.

8 Kuu ná kuu xa kane tachi. Dava'a
nga nuu juini tachi xa kane-i, te
kane-i. Teku-n xa kane tachi, ko
ña xini-n ndexu vaxi tachi, ni ña
xini-n nde jɨ'ɨn tachi. Du'a kuu hora
kida Espíritu Ii xa nakaku ɨɨn ñayiu
vuelta kuu uu.
9 N-ja'an Nicodemo:
—¿Nanda kuu xa du'a kuu?
10 N-ja'an Jesús:
—Mee-n kuu maestru ñayiu Is-
rael, te, ¿ñatu kutnuni ini-n a?
11 Xandaa kuu xa ja'an-r. Ka ja'an-r
xa ka xini-r. Ka ja'an ndaa-r xaxe'e
xa n-ka xini-r. Ko ña jandixa koio-n
nax ka ja'an-r. 12 N-ja'an-r xa
io ñuñayiu, te ña jandixa koio-n.
¿Janda kua'a xa jandixa koio-n nux
na ja'an-r xa io nde andɨu?
13 'Nuncas ña n-xe xee ni ɨɨn ñayiu
andɨu. Ko vax juun ɨɨn seyɨɨ nde
andɨu. Se kuu ñani tna'a ñayiu
kuu-s, te n-xo tuu-s andɨu. 14 Ná
n-xe katakaa Moisés ɨɨn koo nuu
ñayo ñayiu io, du'a io xa katakaa
koio ñayiu Se kuu ñani tna'a ñayiu.
15 Ntdaa ñayiu ka jandixa Se kuu
ñani tna'a ñayiu, ma kuú-i xi'in
kuechi-i. Kutuu va'a koio-i andɨu
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

Yo kue'e n-xemani Ianyuux ñayiu ñuñayiu

16 'Yo kue'e n-xemani Ianyuux
ñayiu ñuñayiu. Xijan kuu xa
n-taxi-ia Da'ya Yɨɨ-ia. Medini-ia
n-kuda'ya ña'a Taa-ia Ianyuux.
Ntdaa ñayiu ka jandixa mee-ia, ma
kuú-i. Kutuu va'a koio-i andɨu kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 17 Chi ña n-tunda'a
Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu xa
kada u'u-ia ñayiu. N-tunda'a-ia
Da'ya Yɨɨ-ia vaxi, xa dakaku-ia
ñayiu xa ma kuú-i xi'in kuechi-i.
18 'Ma kada u'u Ianyuux
ñayiu jandixa Da'ya Yɨɨ-ia. Ko
ñayiu ña jandixa Da'ya Yɨɨ-ia, xá
n-ndadandaa-ia-i, chi ña jandixa-i
idini Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 19 Xá
n-ndadandaa-ia-i, xaxe'e xa ña ka
xemani-i luz va'a ka koko. N-ki
xee luz jan ñuñayiu, ko n-ka juini
ñayiu xa ndoo na'i-i nuu nee, chi
ka kida-i xa u'u. 20 Ntdaa ñayiu
kida xa u'u, ka xini u'u-i luz va'a ka
koko. Ma xee-i nuu koko luz jan,
nada na dande'a-ia-i xa ka kida-i
xa u'u. 21 Ko ñayiu ka kida xandaa,
mee-i xee koio nuu koko luz va'a
ka koko. Xee-i xa na dande'a-ia-i
xa n-ka kida-i xa juini Ianyuux. —
Kuu Jesús xia'an-ia.

Ɨnka vuelta ja'an ndaa Sua xaxe'e Jesús

22 Dada, n-xe'en Jesús distrito
Judea. Ijan n-xo tuu-ia xi'in se
dakua'a-ia. Ijan n-xo dajuen-
dute-ia ñayiu. 23 Sua tuku, n-xo
dajuendute-s ñayiu, nuu nani Enón
yatni ñuu nani Salim. Ijan io kue'e
ndute. Ijan n-ka xo xee ñayiu, te
n-dajuendute-s-yɨ. 24 Chi daa ta
kɨndi'u ka Sua vekaa.
25 Te n-ka jantna'a tnu'u se
dakua'a Sua xi'in ɨnka se Israel.
N-ka jantna'a tnu'u-s nanda koo xa
kune'e ii ñayiu. 26 Se dakua'a Sua
n-ka xee-s nuu-s, te n-ka ja'an-s:
—Maestru, kunde'a-n se n-xo
tuu xi'in-n ɨnka lado de'va Jordán.
Ijan n-ja'an ndaa-n xaxe'e-s. Vitna
dajuendute mee-s ñayiu tuku, te nt-
daa ñayiu xee koio nuu-s.
27 N-ja'an Sua:
—Ɨɨn seyɨɨ, ma kua'a xa tnɨɨ-s ni
ɨɨn, nux ña xia'an Ianyuux. 28 N-ka
teku-n xa n-ja'an-r xa ñatu kuu-r
Cristu, Ia tunda'a Ianyuux. N-ka
teku-n xa n-ja'an-r xa n-tunda'a
ña'a Ianyuux mee-r, xa ndodo
nuu-r nuu se ijan vaxi. 29 Ná kuu ɨɨn
noviu kuu Jesús. Ná kuu se kumani
xi'in noviu kuu mee-r. Se kueka
novia kuu noviu. Ko se kumani
xi'in noviu, nujuiin-s yatni noviu,
te teku-s tnu'u-s, te yo kuvete-s
xaxe'e tnu'u-s. Xijan kuu xa kuvete
xa kuvete mee-r, xaxe'e xa xee koio
ñayiu nuu Jesús. 30 Io xa dandoo
ña'a ñayiu mee-r. Io xa koo koio-i
xañu'u ka xi'in xañu'u ka nuu Jesús.

Jesús, nde andɨu vaxi-ia

31 Jesús, nde andɨu vaxi-ia, te
kunxa'nu ka mee-ia dada ntdaa
ñayiu ñuñayiu. Se ñuñayiu, ɨɨn nuu
ka kuu-s xi'in ntdaa ñayiu ñuñayiu.
Ka ja'an ni-s xa io ñuñayiu. Jesús
vaxi nde andɨu, te kunxa'nu ka-ia
dada ntdaa ñayiu ñuñayiu. 32 Ja'an
ndaa-ia xaxe'e xa n-xini-ia. Ja'an
ndaa-ia xaxe'e xa n-teku-ia. Ko
dani ña jandixa ni ɨɨn ñayiu nax
ja'an-ia. 33 Nux jandixa ɨɨn ñayiu
tnu'u-ia n-kuu, te du'a joon ja'an
anu-i xa ja'an Ianyuux xandaa.
34 Chi n-tunda'a Ianyuux Da'ya
Yɨɨ-ia vaxi-ia ñuñayiu. Ja'an Da'ya
Yɨɨ-ia tnu'u Ianyuux, chi xia'an
Ianyuux xa xia'an ka-ia Espíritu
Ii nuu Da'ya Yɨɨ-ia. 35 Xemani
Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia. Xá n-xia'an
Ianyuux ntdaa xa io nuu Da'ya
Yɨɨ-ia. 36 Nux jandixa ɨɨn ñayiu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, tuu va'a-i xi'in
Ianyuux vitna xi'in nde kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Nux ña jandixa ɨɨn ñayiu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ma kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux. Kada u'u Ianyuux
mee-i, vitna xi'in nde kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ.

4

Ɨɨn ñadɨ'ɨ ñuu nani Samaria

1 N-kutnuni ini Jesús xa ka
tekutnu'u se fariseu ntdaa xa
kida-ia. N-ka tekutnu'u-s xa kue'e
ka ñayiu kunduu xi'in Jesús dada
Sua. N-ka teku-s xa dajuendute
Jesús kue'e ka ñayiu dada Sua.
2 Mee Jesús, ña n-xo dajuendute-ia
ñayiu, ko se dakua'a-ia n-ka xo
dajuendute-s ñayiu. 3 Te n-kee
Jesús distrito Judea, te juan nu'u-ia
distrito Galilea.
4 Te n-xio xa ya'a-ia distrito
Samaria. 5 Xijan kuu xa n-xee-ia
ñuu nani Sicar distrito Samaria.
Katuu ñuu Sicar yatni ñu'u n-xia'an
taxa'nu tnetnu-ro Jacob nuu
da'ya-s José. 6 Ijan katuu doko
ndute Jacob. Te n-xiau Jesús
xa n-xika-ia ichi. Xijan kuu xa
nukoo-ia yudoko jan. Naxa kaa
x-uu kuu. 7 Ijan n-xee ɨɨn ñadɨ'ɨ
Samaria xa tava-ña ndute doko jan.
N-ja'an Jesús nuu-ña:
—Taxi xaku ndute na ko'o-r, chi
yichi-r-té.
8 Chi xá jua'an se dakua'a-ia xiti
ñuu, xa jueen-s xa kaxi-s xi'in-ia.
9 Xijan kuu xa n-ja'an ñadɨ'ɨ
Samaria:
—Té Israel kuu mee-n. ¿Nax kuu
xa xijan-n ndute nuu mee-da? Chi
kuu-da ñadɨ'ɨ Samaria.
(Chi se xini u'u tna'a ka kuu
ñayiu Israel xi'in ñayiu Samaria.)
10 N-ja'an Jesús nuu-ña:
—Nux n-kutnuni ini-n xa n-taxi
Ianyuux, te n-kutnuni ini-n jundu
xijan ndute n-kuu, te kajan mee-n
nuu mee-r, te taa-r ndute va'a xa
kutuu va'a-n.
11 N-ja'an ñadɨ'ɨ:
—Dito, ña tuu nax ne'e-n xa
tava-n ndute, te yo kunu doko
ndute. ¿Ndexu tava-n ndute va'a
jan? 12 Taxa'nu tnetnu-da Jacob
n-taxi doko ndute ya'a. Mee-te xi'in
da'ya-te, kɨtɨ-te, ntdaa-te n-ka xi'i
ndute ya'a. ¿Kunxa'nu ka mee-n
dada mee-te a?
13 N-ja'an Jesús:
—Ntdaa ñayiu ka xi'i ndute ya'a,
nayichi-i-té ɨnka vuelta. 14 Ko
dava'a nga ñayiu ko'o ndute juña'a
mee-r, nuncas ma nayichi ka-i. Ná
kuu doko ndute kane anu ñayiu jan,
da kuu ndute juña'a-r ñayiu jan, te
xijan kutuu va'a-i kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
15 N-ja'an ñadɨ'ɨ:
—Dito, taa-n ndute jan, xa ma
yichi ka-da-té, te ma kixi ka-da ya'a
xa tava-da-té.
16 N-ja'an Jesús:
—Jua'an, juan kueka yɨɨ-n, te
kandeka-n-sɨ ndixi ya'a.
17 N-ja'an ñadɨ'ɨ:
—Ñayo yɨɨ-da io.
N-ja'an Jesús:
—Va'a ja'an-n xa ñayo yɨɨ-n io.
18 N-xo tuu-n xi'in o'on seyɨɨ. Te
tuu-n xi'in ɨnka seyɨɨ vitna, ko ña
kuu-s yɨɨ-n. Ndaa n-ja'an-n.
19 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Dito, tu ini-da xa té xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
kuu mee-n. 20 Taxa'nu tnetnu-da,
n-ka nakuetu-te nuu Ianyuux yuku
ya'a. Ka ja'an ñayiu mee-n, xa io
xa nakuetu ñayiu nuu Ianyuux ñuu
nani Jerusalén.

21 N-ja'an Jesús:

—Ñadɨ'ɨ, io xa jandixa-n nax
ja'an-r. Xee hora, xa ni yuku ya'a
ni ñuu Jerusalén, ma nakuetu koio
ka ñayiu nuu Taa-ro Ianyuux. 22 Ka
nakuetu mee-n nuu Ianyuux ta jini
koio ka-n. Ka nakuetu mee-r nuu
Ianyuux ka xini-r. Chi nuu ñayiu
Israel, n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia,
xa kixi Ia dakaku ñayiu xa ma kuú-i
xi'in kuechi-i. 23 Xee kɨu, te xá
n-xee hora, ndadaka'nu ndaa koio
ñayiu Taa-ro Ianyuux. Ñayiu ndaa
jandixa Ianyuux, ni'i koio-i tnu'u
ndaa-ia, te ndadaka'nu koio-i-ia
xi'in anu-i. Nduku Taa-ro Ianyuux
ñayiu jan, xa ndadaka'nu koio-i-ia.
24 Ná kuu Espíritu Ianyuux, da kuu
Ianyuux. Chi ña kua'a xa jini koio
ñayiu Ianyuux xi'in nuu-i. Ñayiu
ndadaka'nu Ianyuux, io xa ndaa
jandixa koio-i-ia, io xa jandixa
koio-i-ia xi'in ntdaa anu-i.

25 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Na'a-da xa kixi Mesías, Ia
tunda'a Ianyuux. Danani ña'a
ñayiu Cristu. Na kixi mee-ia, te
kachitnuña'a-ia ntdaa.

26 N-ja'an Jesús:

—Mee-r kuu-ia. Se ndatnu'u
xi'in-n kuu-ia.

27 Nɨni du'a ndatnu'u Jesús xi'in
ñadɨ'ɨ, n-ka naxee se dakua'a-ia.
Ña n-ka kutnuni ini-s nax kuu xa
ndatnu'u-ia xi'in ɨɨn ñadɨ'ɨ. Ko ni
ɨɨn-s ña n-ka xijan tnu'u nax xijan
tnu'u-ia, nax kuu xa ndatnu'u-ia
xi'in-ña. 28 Ñadɨ'ɨ jan, n-dandoo-ña
yoo-ña te juan nu'u-ña xiti ñuu.
N-xian tnu'u-ña nuu se ñuu-ña:

29 —Ne'e koio-n, te jini-n ɨɨn teyɨɨ
n-ja'an ndaa ntdaa xa n-kida-da.
¿Kuu-te Cristu, Ia tunda'a Ianyuux
a?

30 Se ijan, n-ka kee-s ñuu jan, te
jua'an-s nuu tuu Jesús. 31 Te nɨni
juan nu'u ñadɨ'ɨ jan xiti ñuu, te n-ka
ja'an se dakua'a Jesús nuu-ia:

—Maestru, kaa-n ita'u.

32 Ko n-ja'an-ia:

—Io xa xaa-r xa ña ka kutnuni ini
mee-n.

33 Xijan kuu xa n-ka ndatnu'u se
dakua'a-ia ɨɨn-s xi'in ɨnka-s:

—¿N-xia'an ɨɨn ñayiu xa
n-xaxi-ia?

34 N-ja'an Jesús:

—Xa xaa-r kuu xa kida-r xa juini
Ianyuux n-tunda'a ña'a. Kuu xa
daxinokava-r tnɨu n-taxi-ia. 35 Ka
ja'an mee-n xa juini ka-i koon yoo
xa ka'nde-ro trɨu. Ko ja'an mee-r xa
io xa kunde'a koio-n, te jini koio-n
xa xá n-yichi trɨu, te io xa ka'nde-ro
trɨu jan vitnadii. 36 Ná kuu trɨu
n-yichi, ka kuu ñayiu xeka va'a
tnu'u mee-r. Ná kuu se xa'nde trɨu,
ka kuu se xian tnu'u tnu'u mee-r
nuu ñayiu, te ka tnɨɨ-s ya'u-s. Ka
kida-s xa kutuu va'a koio ñayiu xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Se n-xate
trɨu, xi'in se xa'nde trɨu, nduu-s
kuvete. 37 Ndaa ka ja'an ñayiu xa ɨɨn
seyɨɨ xate trɨu, te ɨnka seyɨɨ xa'nde
trɨu. 38 N-tunda'a ña'a-r mee-n, xa
ka'nde koio-n nuu ña n-ka kidat-
niu-n. Ɨnka-s n-ka kidatniu ijan, te
n-ka kɨu mee-n nuu n-ka kidatniu
mee-s.

39 Te n-ka kixe'e kue'e ñayiu
Samaria xa jandixa-i Jesús. Xaxe'e
tnu'u ñadɨ'ɨ jan, n-ka jandixa-i-ia.
N-ja'an ndaa-ña: "N-ja'an ndaa-te
ntdaa xa n-kida-da." 40 Xijan kuu
xa na n-ka xee ñayiu Samaria nuu
tuu Jesús, n-ka xijan-i xa ndoo-ia
xi'in-i. Te n-ndoo-ia xi'in-i uu kɨu.
41 Te kue'e ka ñayiu n-ka kixe'e xa
jandixa-i-ia xaxe'e tnu'u mee-ia.
42 N-ka ja'an-i nuu ñadɨ'ɨ jan:

—Ditna ka, n-kixe'e-r xa
jandixa-r-ia, xaxe'e tnu'u mee-n.
Vitna, xá n-ka teku ndaa-r tnu'u
mee-ia. Ka xini-r xa ndaa xa se ya'a
kuu Ia kida xa ma kuú koio ñayiu
xi'in kuechi-i.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seluchi

43 Nuu n-kuu uu kɨu, n-kee Jesús
ñuu ijan, te jua'an-ia ichi distrito
Galilea. 44 Nani n-ja'an Jesús, dani
n-kuu: "Łɨn se xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, te ñayiu ñuu
mee-s ña xndaxio-i xañu'u nuu-s."
45 Chi na n-naxee-ia Galilea, te n-ka
xeka va'a ña'a ñayiu Galilea. Ntdaa
xa n-kida-ia viko Jerusalén n-ka
xini-i, chi n-ka xe'en mee-i viko ijan
tuku.
46 N-xee-ia ɨnka vuelta ñuu
nani Caná distrito Galilea. Ijan
nuu n-kida-ia xa n-nduu ndute
vinu. Ijan n-xio ɨɨn se netniu
nuu se kunxa'nu ka, te ku'u
da'ya-s ñuu nani Capernaum. 47 Se
ijan, n-tekutnu'u-s xa n-kee Jesús
distrito Judea te vaxi-ia Galilea.
N-xee-s nuu tuu-ia, te n-xijan-s xa
na jɨ'ɨn-ia xi'in-s ñuu Capernaum,
xa ndadava'a-ia da'ya-s. Chi
da'ya-s yo ka'u ku'u. 48 Xijan kuu
xa n-ja'an Jesús:

—Ka juini-n xa jini koio-n mila-
gru, te nux ma jini koio-n, nuncas
ma jandixa ña'a koio-n.

49 N-ja'an se netniu nuu se
kunxa'nu ka:

—Dito, na jɨ'ɨn-ro, antecas xa kuú
da'ya-da.

50 N-ja'an Jesús:

—Juan nu'u, chi xá n-ndva'a
da'ya-n, dani ndito-s.

Te se ijan, n-jandixa-s tnu'u
n-ja'an Jesús, te juan nu'u-s. 51 Nɨni
juan nu'u-s ichi, te n-ka xe tna'a
ña'a se ka xinokuechi nuu-s. N-ka
xian tnu'u-s xa xá n-ndva'a da'ya-s.
52 Xijan kuu xa n-xijan tnu'u-s-sɨ
nahora n-kixe'e da'ya-s xa vax
ndva'a-s. N-ka ja'an-s:

—Iku, kaa ɨɨn xañini, n-ndiko ña'a
ka'ni.

53 Xijan kuu xa n-kutnuni ini
taa seluchi jan, xa hora n-ja'an
Jesús: "Xá n-ndva'a da'ya-n, dani
ndito-s", hora ijan ni n-ndva'a-s. Te
se ijan, xi'in ntdaa ñayiu io ve'e-s,
n-ka kixe'e-s xa jandixa koio-s
Jesús.

54 Du'a n-kida Jesús milagru kuu
uu distrito Galilea. Du'a n-kida-ia,
na n-kee-ia Judea te n-naxee-ia
Galilea.

5

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seyɨɨ n-xi'í nda'a-s n-xi'í xe'e-s

1 Na n-ya'a xa'a, te io ɨɨn viko
ñayiu Israel, te jua'an Jesús ñuu
nani Jerusalén. 2 Ijan, yatni nuu
nani Ye'e Tkachi, katuu ɨɨn tanque
ka'nu ñu'u ndute. Ñayiu ka ja'an
tnu'u hebreu danani tanque jan
Betesda. Yundute jan io o'on por-
tal. 3 Ijan n-ka kaa kue'e xa
kue'e ñayiu ku'u. Ñayiu kuaa, ñayiu
yakua, ñayiu n-xi'í nda'a-i n-xi'í
xe'e-i. Xndetu-i nahora na kanda
nuu ndute. 4 Danaa, xo juun ɨɨn
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux.
Xo juun-ia tanque, xa dakanda-ia
ndute. Na ya'a xa dakanda-ia
ndute, te dava'a nga ñayiu keé ki'na
nuu nuu ndute, te ndva'a-i dava'a
nga kue'e tna'a-i. 5 Te ijan n-xo
ndetu ɨɨn seyɨɨ. Xá n-kuu oko xaun
uni kuia ku'u-s. 6 Na n-xini Jesús
se ku'u kaa ijan, n-kutnuni ini-ia xa
da kaa-s n-kuu kue'e kuia. N-xijan
tnu'u-ia nuu-s:

—¿Juini-n xa ndva'a-n a?

7 N-ja'an se ku'u:

—Dito, ñayo ñayiu io xa kandeka
ña'a-i jɨ'ɨn hora kanda ndute. Nɨni
jua'an-da, te ki'na ka ɨnka ñayiu keé
nuu ndute.

8 N-ja'an Jesús:

—Ndokoo. Ndone'e yuu-n te
kaka.

9 Hora ijan ni, n-ndva'a-s.
N-ndone'e-s yuu-s te n-xika-s. Te
kɨu ijan kuu kɨu ndetatu ñayiu
Israel. 10 Xijan kuu xa n-ka ja'an
se fariseu nuu se n-ndva'a:

—Kɨu ndetatu-ro kuu. Ja'an
tnu'u ta'u tniu xa ni ɨɨn ñayiu
maxku kane'e-i yuu-i kɨu nde-
tatu-ro.

11 N-ja'an-s:

—Se n-ndadava'a ña'a n-ja'an xa
ndone'e-da yuu-da te kaka-da.

12 N-ka xijan tnu'u-s:
—¿Jundu kuu se n-ja'an xa
ndone'e-n yuu-n te kaka-n?
13 Ko se n-ndva'a, ña xini-s ndese
kuu se n-ndadava'a ña'a. Chi
xaxe'e xa kue'e ñayiu n-xio ijan, te
jua'an ni Jesús. 14 Dada n-nanitna'a
Jesús xi'in se n-ndva'a veñu'u
ka'nu. N-ja'an-ia:
—Kunde'a xa xá n-ndva'a-n
vitna. Maxku kada ka-n xa u'u,
nada kue'e ka vida ya'a-n.
15 Te jua'an se n-ndva'a nuu se Is-
rael, te n-xian tnu'u-s xa Jesús kuu
se n-ndadava'a ña'a. 16 Xijan kuu
xa n-ka xini u'u se Israel Jesús. N-ka
juini-s xa ka'ni-s-ia, xaxe'e xa tniu
ya'a n-kida-ia kɨu ndetatu ñayiu Is-
rael. 17 Ko n-ja'an Jesús nuu-s:
—Taa-r, kidatniu-ia nde vitna.
Dɨuni kidatniu mee-r.
18 Xijan kuu xa yo n-ka juini se
Israel xa ka'ni-s-ia. N-ka ja'an-s
xa ña chinuu-ia kɨu ndetatu ñayiu
Israel. N-ka ja'an-s xa xa u'u kuu xa
n-ja'an-ia xa Ianyuux kuu Taa-ia,
chi du'a n-ja'an-ia xa ɨɨn nuu kuu
mee-ia xi'in Ianyuux.

N-kida Ianyuux xa ndadandaa Jesús ñayiu ñuñayiu

19 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús
nuu-s:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, meni mee-ia, ña
kua'a-ia xa kada-ia ni ɨɨn. Nde'a-ia
xa kida Taa-ia, te du'a kida mee-ia.
Dava'a nga xa kida Ianyuux, xa'a
kida Da'ya Yɨɨ-ia tuku. 20 Chi
xemani Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia.
Ntdaa xa kida-ia dande'a-ia Da'ya
Yɨɨ-ia. Te tniu na'nu ka dada xa'a
dande'a-ia Da'ya Yɨɨ-ia, xa jini
koio-n te yu'u koio-n. 21 Nani
kida Taa-ia xa nandoto ndɨyɨ xa
kutuu va'a-i, dani kida Da'ya
Yɨɨ-ia xa kutuu va'a koio ñayiu
juini-ia xa kutuu va'a-i. 22 Chi
Taa-r, ña ndadandaa-ia ni ɨɨn
ñayiu. Xá n-taxi-ia xa taxnuni-ia
xa ndadandaa Da'ya Yɨɨ-ia ntdaa
ñayiu. 23 Du'a koo xa koo koio
ntdaa ñayiu xañu'u nuu Da'ya
Yɨɨ-ia, nani xndaxio-i xañu'u nuu
mee-ia. Ñayiu ña io xañu'u nuu
Da'ya Yɨɨ-ia, dani ña io-i xañu'u nuu
Ia n-tunda'a ña'a.
24 'Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn
ñayiu xeka va'a tnu'u mee-r te
jandixa-i Ia n-tunda'a ña'a mee-r,
tuu va'a-i vitna xi'in kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Ma kada u'u-r-yɨ, chi xá
n-ya'a-i xa ma kuú-i xi'in kuechi-i,
xa kutuu va'a-i xi'in Ianyuux kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 25 Xandaa kuu xa
ja'an-r. Vaxi hora, te vitna xá
n-xee hora, xa ñayiu ka xi'í xi'in
kuechi-i, teku koio-i tnu'u Da'ya
Yɨɨ Ianyuux. Ntdaa ñayiu ka xeka
va'a tnu'u-ia, kutuu va'a koio-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
26 Nani kida Taa-r xa kutuu va'a
koio ñayiu, dani n-kida-ia xa kada
Da'ya Yɨɨ-ia xa kutuu va'a koio
ñayiu. 27 N-kida-ia xa ndadan-
daa mee-r ñayiu, chi Se kuu ñani
tna'a ñayiu kuu-r. 28 Maxku yu'u
koio ka-n xa du'a ja'an-r. Vaxi
hora xa kunini koio ntdaa ndɨyɨ
xa ja'an mee-r. 29 Ndee koio-i nuu
xyɨnduxi-i. Ñayiu n-ka kida xava'a,
nandoto koio-i xa kutuu va'a-i xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ñayiu
n-ka kida xa u'u, nandoto koio-i xa
ndadandaa-r-yɨ, te jɨ'ɨn koio-i an-
dea.

N-ja'an Jesús: "Tniu kida-r ja'an ndaa xaxe'e-r"

30 'Meni mee-r, ña kua'a-r xa
kada-r ni ɨɨn. Nani ta'u tniu Taa-r,
dani ndadandaa-r ñayiu. Te va'a
ndadandaa-r-yɨ, chi ña kida-r xa
juini mee-r, ko kida-r xa juini Taa-r
n-tunda'a ña'a. 31 Nux n-ja'an
mee-r xaxe'e mee-r n-kuu, te ja'an
koio mee-n xa ña ndaa. 32 Ko ja'an
ndaa Taa-r xaxe'e-r tuku, te na'a-r
xa ndaa ja'an mee-ia. 33 Xá n-ka
tunda'a mee-n se n-ka xe'en nuu
tuu Sua, te n-ja'an ndaa Sua xaxe'e
xa kuu xandaa. 34 Ko ña ndoñu'u-r
xa ja'an ndaa ɨɨn seyɨɨ xaxe'e-r.
Kakune'e-r xa n-ja'an Sua, xa teku

koio mee-n, xa ma kuú koio-n xi'in
kuechi-n. 35 Ná kuu iti va'a ka koko
n-kuu Sua. Xaku kɨu n-ka tna ini-n
xa n-kida Sua, te n-ka kudɨ ini-n.
36 Ko io ɨnka, ka'nu ka dada Sua,
ja'an ndaa xaxe'e-r. N-taxi Taa-r
tniu daxinokava-r. Tniu kida-r
ja'an ndaa xaxe'e-r xa n-tunda'a
ña'a Taa-r. 37 N-tunda'a ña'a Taa-r,
te n-ja'an ndaa-ia xaxe'e-r. Nuncas
ña n-ka teku mee-n tnu'u-ia, ni ña
ka xini-n nanda kuu-ia. 38 Ñatu
ka xeka va'a-n tnu'u-ia, chi ña ka
jandixa-n Ia n-tunda'a ña'a. 39 Ka
ka'u-n xa ka ka'u-n tnu'u Ianyuux,
chi ka xani ini-n xa du'a kutuu va'a
koio-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Ko tnu'u ka ka'u-n ja'an ndaa
xaxe'e mee-r. 40 Te ña ka juini-n xa
kunduu-n xi'in-r, xa kutuu koio-n
xi'in Ianyuux.

41 'Ña ndoñu'u-r xa najuen tnu'u
ña'a ñayiu. 42 Ko xini ña'a-r mee-n.
Na'a-r xa ñatu xemani koio-n
Ianyuux. 43 Xaxe'e Taa-r n-kixee-r,
ko ñatu ka xeka va'a ña'a-n. Nux
kixi ɨnka seyɨɨ xaxe'e mee-s, te
se ijan kuu xa kueka va'a koio-n.
44 Ña ka kua'a mee-n xa jandixa
ña'a koio-n. Ka kida-n xa juini
mee-n, te ka najuen tnu'u tna'a
mee-n, ko ña ka kida-n xa juini
idini Ianyuux, xa najuen tnu'u ña'a
mee-ia mee-n. 45 Maxku kani ini
koio-n xa tekuechi ña'a mee-r nuu
Taa-r. Tekuechi ña'a Moisés mee-n.
Ka ja'an-n xa kida-n nax n-ta'u
tniu Moisés, ko ña ndaa. 46 Nux
n-ka jandixa-n Moisés n-kuu, te
jandixa ña'a koio-n mee-r. Chi
n-kakune'e ña'a Moisés mee-r,
na n-chidotnuni-s tnu'u Ianyuux.
47 Nux ña ka jandixa-n tnu'u
n-chidotnuni Moisés, ¿janda kada
koio-n xa jandixa-n tnu'u mee-r?

6

N-kida Jesús xa n-ka xaxi o'on mil seyɨɨ

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Na n-ya'a xa'a, te jua'an Jesús
nde ɨnka lado ndute nani Mar
Galilea. Dava ñayiu danani ndute
jan Mar Tiberias. 2 Ijan n-ka xe
kuitandijun kue'e ñayiu Jesús, chi
n-ka xini-i milagru n-kida-ia, hora
n-ndadava'a-ia ñayiu ku'u. 3 Ɨnka
lado Mar Galilea, n-xe xee Jesús
dɨkɨ tnduu ijan. Ijan nukoo-ia, xi'in
se dakua'a-ia. 4 Te vax kuyatni ɨɨn
viko ñayiu Israel, viko nani Paxcua.
5 N-xini Jesús kue'e xa kue'e ñayiu
vaxi nuu tuu-ia. N-ja'an-ia nuu
Slipe:

—¿Ndexu jueen-ro tila xa kax
koio ñayiu ya'a?

6 Du'a n-ja'an-ia xa kototnuni-ia
Slipe, chi na'a mee-ia nax kada-ia.
7 N-ja'an Slipe:

—Juini ita'u ita'u tila na tnɨɨ
ɨɨn ɨɨn-i, ko ma kendita uu cientu
denario xa kax koio-i.

8 N-ja'an Ndrixi, ɨɨn se dakua'a
Jesús. Ñani Simón Spedru kuu-s.
N-ja'an-s:

9 —Ya'a io ɨɨn seluchi ne'e o'on
tila cebada xi'in uu chaka. ¿Ko nax
ku kendita xa'a ni xa kax koio kue'e
ñayiu ya'a?

10 N-ja'an Jesús:

—Juña'a nuu ñayiu xa na nkoo
koio-i.

Ijan io kue'e ite. Nuu ite n-ka
nukoo se xyuku ijan. Vaa na
o'on mil seyɨɨ. 11 N-tnɨɨ Jesús
o'on tila ne'e seluchi jan. Na
n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu
Ianyuux, te n-xia'an-ia nuu se
dakua'a-ia, xa na dakexio koio-s
nuu ñayiu ka nukoo ijan. Dɨuni
n-dakexio-s chaka, ndenda n-ka
juini-i xa kaxi-i. 12 Na n-ya'a xa
n-ka xax va'a-i, te n-ja'an-ia nuu
se dakua'a-ia:

—Naje'en koio xa ndoo, xa
maxku tɨu ni ita'u.

13 Te ijan n-ka naje'en-s tila ndoo.
Uxi uu yɨka n-ka dachitu-s pedazu
tila cebada n-ndoo, na n-ya'a xa
n-ka xaxi ñayiu. 14 Na n-ka xini
ñayiu xa n-kida Jesús milagru ya'a,
n-ka ja'an-i:

—Xandaa xa se ya'a kuu se juña tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xá n-kixee-s ñuñayiu ya'a vitna.
15 N-xinitnuni Jesús xa ka juini ñayiu jan xa kandeka juexa ña'a koio-i jɨ'ɨn, xa ku kuu-ia se kunxa'nu ka nuu-i. Xijan kuu xa n-kee-ia. Juan xee ka-ia, meni mee-ia, yuku ijan.

N-xika ndodo Jesús nuu ndute mar
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Vax kunee, te n-ka nuu se dakua'a Jesús nde yundute mar. 17 Ijan n-ka keé-s ɨɨn barcu, te n-ka kixe'e-s xa dakaka-s barcu, xa nu'u-s ñuu nani Capernaum. Xá vax kuaa ka, ko dani ta naxee ka Jesús. 18 Kane tachi nde'e, te n-kixe'e ndute nakuido tna'a-té. 19 Na n-ka dakaka-s barcu o'on iñu kilómetro, n-ka xini-s Jesús, xika ndodo-ia nuu ndute. N-kuyatni-ia barcu, te n-ka yu'u-s. 20 Ko n-ja'an-ia:
—Mee-r vaxi. Maxku yu'u koio-n.
21 Xijan kuu xa n-ka tna ini-s xa keé-ia barcu. Na n-keé-ia barcu, te danaa ni n-xee barcu nde yundute mar, nuu ka juini-s xa jɨ'ɨn-s.

N-ka xe nunduku ñayiu Jesús

22 Kɨu kuu uu, xyuku kue'e xa kue'e ñayiu, nuu n-ka xaxi-i tila n-xia'an Jesús. N-ka xini-i xa n-xio idini barcu ijan, te n-ka kutnuni ini-i xa ña n-keé Jesús barcu xi'in se dakua'a-ia. N-ka xini-i xa meni se dakua'a-ia n-ka keé barcu, jua'an-s nde ɨnka lado ndute mar. 23 N-ka kee kue'e barcu ñuu nani Tiberias. N-ka xee-tnu yatni nuu n-ka xaxi ñayiu tila, na n-ya'a xa n-xia'an Xto'o-ro xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. 24 Xijan kuu xa, na n-ka xini ñayiu xa ña yoo Jesús, ni se dakua'a-ia, n-ka keé mee-i barcu tuku. N-ka xee-i ñuu nani Capernaum, n-ka nanduku-i Jesús.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu tila kida xa tuu va'a ñayiu."

25 Na n-ka nanitna'a ñayiu xi'in Jesús, ɨnka xio ndute mar, n-ka ja'an-i:
—Maestru, ¿nahora n-kixee-n ya'a?
26 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ña nanduku ña'a-n xaxe'e xa n-ka xini-n milagru n-kida-r. Nanduku ña'a-n, xaxe'e xa n-ka xaxi-n tila nde va'a n-ka chitu xiti-n. 27 Tila xaa-n vitna vax ndɨ'ɨ. Io xa kadatniu koio-n xa ni'i koio-n tila ma jɨn ndɨ'ɨ. Se kuu ñani tna'a ñayiu, taxi-s tila ma jɨn ndɨ'ɨ nuu mee-n, xa kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Chi n-kaxí ña'a Taa-r xa du'a kada-r.
28 N-ka ja'an-i:
—¿Nax kada-ro xa tna ini Ianyuux?
29 N-ja'an Jesús:
—Xa tna ini Ianyuux, kuu xa jandixa koio-n se n-tunda'a-ia.
30 Xijan kuu xa n-ka ja'an-i:
—¿Na milagru kada-n, xa kunde'a koio-r, xa jandixa ña'a-r? ¿Nax kada-n? 31 Taxa'nu tnetnu-ro, n-ka xaxi-s xa nani maná, hora n-ka xikonuu-s yuku nuu ñayo ñayiu io. Ja'an tnu'u Ianyuux xa n-xia'an-ia tila andɨu xa n-ka xaxi-s.
32 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Moisés ña n-taxi tila andɨu. Taxi Taa-r tila vaxi nde andɨu, tila ndaa kuu. 33 Tila Ianyuux kuu xa vaxi nde andɨu. Kida mee-s xa kutuu va'a koio ñayiu.
34 N-ka ja'an-i:
—Dito, taa-n tila jan, taa-n kɨu xi'in kɨu.
35 N-ja'an Jesús:
—Mee-r kuu tila kida xa tuu va'a ñayiu. Nux kunduu ɨɨn ñayiu xi'in mee-r, nuncas ma kojon ka-i. Nux jandixa ña'a ɨɨn ñayiu mee-r, nuncas ma yichi ka-i. 36 Ko xá n-ja'an-r nuu-n, xa juini xa n-ka xini ña'a-n, ko ña jandixa ña'a-n. 37 Ntdaa ñayiu taxi Taa-r, kunduu koio-i xi'in mee-r. Te ɨɨn ɨɨn ñayiu kunduu

xi'in mee-r, kueka va'a-r-yɨ, nuncas ma dangondita-r-yɨ. 38 Chi
ñatu vaa-r nde andɨu xa kada-r
xa juini mee-r. Vaa-r xa kada-r
xa juini Ia n-tunda'a ña'a mee-r
vaxi. 39 Xa juini Ia n-tunda'a ña'a,
kuu xa ma dajɨ'ɨn-r ni ɨɨn ñayiu
n-taxi-ia. Juini-ia xa kada-r xa nan-
doto koio-i, ntdaa-i, kɨu jɨn ndɨ'ɨ nt-
daa xa io. 40 Xa juini Taa-r, kuu
xa ntdaa ñayiu ka xini Da'ya-ia te
ka jandixa-i-ia, te mee-i kutuu va'a
koio-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Kada-r xa nandoto koio-i, kɨu
jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io.

41 Xijan kuu xa n-ka jan kuechi
se Israel Jesús, xaxe'e xa n-ja'an-ia:
"Mee-r kuu tila vaxi nde andɨu."
42 N-ka ja'an-s:

—¿Ña dɨu mee-s kuu Jesús, da'ya
yɨɨ José a? Mee-ro ka xini tadɨ'ɨ-s.
¿Nax kuu xa ja'an-s xa vaxi-s nde
andɨu?

43 N-ja'an Jesús:

—Maxku jan kuechi koio-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n. 44 Ni ɨɨn ñayiu, ña kua'a
xa kunduu-i xi'in mee-r, nux ma
kada Taa-r xa du'a koo. N-tunda'a
ña'a Taa-r mee-r, te kɨu jɨn ndɨ'ɨ nt-
daa xa io, te kada mee-r xa nan-
doto koio ñayiu kunduu xi'in mee-r.
45 Se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, n-ka chidotnuni-s: "Dakua'a
Ianyuux mee-i, ntdaa-i." Ntdaa
ñayiu n-ka teku tnu'u Ianyuux, te
n-ka dakua'a-i tnu'u-ia, kunduu
koio mee-i xi'in mee-r.

46 'Ni ɨɨn ñayiu, nuncas ña
n-xini-i Taa-r. Se vaxi nde nuu
tuu Ianyuux, mee-s xini Taa-s.
47 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
jandixa ña'a ɨɨn ñayiu mee-r, kutuu
va'a-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 48 Mee-r kuu tila kida xa
tuu va'a ñayiu. 49 Taxa'nu tnetnu
mee-n, n-ka xikonuu-s nuu ñayo
ñayiu io, te n-ka xaxi-s maná, ko
n-ka xi'í-s. 50 Mee-r kuu tila vaxi
nde andɨu. Dava'a nga ñayiu kaxi
tila ya'a, te ma kuú-i. 51 Mee-r kuu
tila kida xa tuu va'a ñayiu. Tila vaxi
nde andɨu. Dava'a nga ñayiu kaxi
tila ya'a, kutuu va'a-i kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Tila taxi mee-r, kuu yɨkɨ kuñu
mee-r. Juña'a-r, xa kutuu va'a koio
ñayiu ñuñayiu.

52 Xijan kuu xa n-ka jantna'a
tnu'u se Israel. N-ka xijan tnu'u-s:

—¿Nanda kua'a se ya'a xa taxi-s
yɨkɨ kuñu-s xa kaxi-ro?

53 N-ja'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
ma kaxi koio-n kuñu Se kuu ñani
tna'a ñayiu, te ma ko'o koio-n nɨñɨ-s,
ma kua'a koio-n xa kutuu va'a-n.
54 Ñayiu ka xaxi kuñu mee-r, te ka
xi'i-i nɨñɨ mee-r, xtuu va'a-i vitna
xi'in kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te kada-r
xa nandoto koio-i, kɨu jɨn ndɨ'ɨ nt-
daa xa io. 55 Chi kuñu mee-r,
kuu xandaa xa kaa-ro kuu, te nɨñɨ
mee-r, kuu xandaa xa ko'o-ro kuu.
56 Ñayiu ka xaxi kuñu mee-r, te
ka xi'i-i nɨñɨ mee-r, kunduu-i xi'in
mee-r, te kunduu mee-r xi'in mee-i.
57 N-tunda'a ña'a Taa-r. Ia Ndito
kuu-ia. Ndito mee-ia, te kida-ia
xa ndito mee-r. Nani kida mee-ia
xa ndito mee-r, dani kida mee-r xa
ñayiu ka xaxi ña'a mee-r, kundito
koio mee-i. 58 Tila va'a kuu tila vaxi
nde andɨu. Taxa'nu tnetnu-n n-ka
xaxi maná, ko n-ka xi'í-s. Ñayiu
xaxi tila ya'a, kutuu va'a-i xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

59 Du'a n-ja'an Jesús, hora
dakua'a-ia ñayiu veñu'u luchi ñuu
nani Capernaum.

Tnu'u n-ja'an Jesús kida xa xtuu va'a ñayiu vitna xi'in kuia ma jɨn ndɨ'ɨ

60 Na n-ka teku se dakua'a-ia nax
n-ja'an-ia, kue'e-s n-ka ja'an:

—Yo u'u tnu'u-ia. ¿Jundu kua'a xa
kueka va'a-s tnu'u ja'an-ia?

61 Na'a anu Jesús xa ka jan kuechi
se dakua'a-ia xaxe'e tnu'u-ia.
N-ja'an-ia:

—¿Ka kiti ini-n xaxe'e tnu'u-r
a? 62 ¿Nax kani ini koio-n, nux
kunde'a koio-n Se kuu ñani tna'a
ñayiu, hora ndaa-s nde nuu n-xo
tuu-s ki'na nuu? 63 Anu-ro kuu xa
kida xa xndito-ro. Meni kuñu-ro
ñatu xiniñu'u ni ɨɨn. Ná kuu anu-ro

kuu tnu'u mee-r. Kida tnu'u mee-r
xa xtuu va'a ñayiu. 64 Ko ña ka
jandixa ña'a-n. Dava-n, joon, ko
dava-n, ña'a.
Chi nde xa ki'na nuu, n-xo na'a
Jesús jundu ña jandixa ña'a, te
jundu diko ña'a nuu se ka'ni ña'a.
65 N-ja'an-ia:
—Xijan kuu xa n-ja'an-r xa ni ɨɨn
ñayiu, ma kua'a xa kunduu-i xi'in
mee-r, nux ña kida Taa-r xa du'a
koo.
66 Kɨu ijan, n-ka dandoo kue'e se
xndijun Jesús mee-ia. Ñatuka n-ka
xikonuu-s xi'in-ia. 67 Xijan kuu xa
n-xijan tnu'u Jesús nuu n-uxi uu se
dakua'a-ia:
—Ndo'o, ¿ñatu ka juini-n xa jɨ'ɨn
koio mee-n tuku a?
68 N-ja'an Simón Spedru:
—Xto'o-ro, ¿jundu nuu jɨ'ɨn
koio-da u? Tnu'u mee-n kida xa
xtuu va'a-da, vitna xi'in kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 69 Ka jandixa ña'a-da. Xá
n-ka xini-da xa mee-n kuu Cristu,
Ia n-tunda'a ña'a Ianyuux. Da'ya
Yɨɨ Ianyuux Ndito kuu-n.
70 N-xia'an Jesús:
—¿Ña ndaa xa n-kaxí ña'a-r uxi
uu tna'a-n, ko ɨɨn mee-n kuu-s
kui'na u?
71 Te kakune'e-ia Judas Iscariote,
da'ya yɨɨ Simón. Se ijan diko Jesús
nuu se ka'ni ña'a. Ɨɨn se tna'a nuu
n-uxi uu se dakua'a Jesús kuu-s.

7

Ñani Jesús, ñatu n-ka jandixa-s-ia

1 Na n-ya'a xa'a, te n-xikonuu
Jesús distrito Galilea. Ña n-juini-ia
xa kuikonuu-ia distrito Judea,
xaxe'e xa ka juini se Israel xa ka'ni
ña'a-s. 2 Te vax kuyatni viko ñayiu
Israel, viko nani Viko Ve'e Yutnu
Vixi. 3 N-ka ja'an ñani Jesús nuu-ia:
—Maxku ndoo ka-n ya'a. Juan
na'i Judea, na jini koio se dakua'a-n
milagru kida-n. 4 Ɨɨn seyɨɨ, nux
juini-s xa jini ña'a koio ñayiu, ma
kada-s tniu xa na'i. Nux kida-n mi-
lagru, dande'a mee-n ntdaa ñayiu.
5 Du'a n-ka ja'an ñani-ia, chi
xaxe'e xa ña n-ka jandixa-s-ia.
6 N-ja'an Jesús:
—Ta xee ka hora-r. Ko hora
mee-n, dava'a nga hora io va'a.
7 Ma kua'a xa jini u'u ña'a ñayiu
ñuñayiu mee-n. Mee-r, ka xini u'u
ña'a-i, chi ja'an ndaa-r xaxe'e-i xa
ka kida-i xa u'u. 8 Juan na'i koio
mee-n viko. Ma jɨ'ɨn-r viko ya'a
vitna, chi ta xee ka hora-r.
9 Du'a n-ja'an-ia, te n-ndoo-ia
Galilea.

N-xo tuu Jesús Viko Ve'e Yutnu Vixi

10 Ko na n-ya'a xa ka xe'en ñani-ia
viko, te n-kee mee-ia jua'an-ia
tuku. Ña jua'an-ia xi'in kue'e
ñayiu, chi na'i ni jua'an-ia. 11 Te ka
nanduku se Israel mee-ia viko ijan.
N-ka ja'an-s:
—¿Nde io se ijan?
12 Te ijan xyuku kue'e xa kue'e
ñayiu. Ka ndatnu'u-i xa ka
kakune'e-i Jesús, ko na'i ni. Dava-i
n-ka ja'an: "Se va'a kuu-s", ko
dava-i n-ka ja'an: "Ña ndaa, chi
danda'u-s ñayiu ya'a."
13 Ko ni ɨɨn ñayiu ña n-ja'an xee,
chi n-ka yu'u-i nuu se Israel.
14 Na ñudava viko, te n-xe xee
Jesús nde veñu'u Jerusalén, te
n-kixe'e-ia xa dakua'a-ia ñayiu.
15 Ña n-ka kutnuni ini se Israel
janda kuu xa dakua'a-ia ñayiu.
N-ka ja'an-s:
—¿Janda kuu xa tu'a va'a se ya'a?
Mee-s ña n-ka'u-s kue'e kuia.
16 N-ja'an Jesús:
—Xa dakua'a-r ñayiu, ñatu kuu xa
xani ini mee-r. Xa dakua'a-r-yɨ, kuu
xa xani ini Ia n-tunda'a ña'a mee-r.
17 Nux juini ɨɨn ñayiu xa kada-i xa
juini Ianyuux, kutnuni ini-i nux
tnu'u ja'an-r kuu tnu'u Ianyuux a
tnu'u mee-r. 18 Ɨɨn seyɨɨ, nux ja'an-s
xa xani ini mee-s, juini-s xa koo
koio ñayiu xañu'u nuu mee-s. Ko
ɨɨn seyɨɨ, nux juini-s xa ndadaka'nu
ñayiu Ia n-tunda'a ña'a vaxi-s, se

ijan, se ndaa kuu-s. Kada-s xava'a,
te ma kada-s ni ɨɨn xa u'u.
19 '¿Ña ndaa xa n-taxi Moisés
tnu'u ta'u tniu mee-n a? Ko ñayo-n
ka kida ná ja'an tnu'u ta'u tniu.
¿Nakuenda juini-n xa ka'ni ña'a
koio-n?
20 N-ka ja'an ñayiu jan:
—¡N-nduloko-n! ¿Jundu juini xa
ka'ni ña'a-i?
21 N-ja'an Jesús:
—Idini tniu n-kida-r kɨu nde-
tatu-ro, te ñatu ka kutnuni ini-n.
22 N-ja'an Moisés xa io xa ka'nde-n
ñɨɨ nuu ii ntdaa seyɨɨ Israel. (Te
kue'e kuia antecas xa ja'an Moisés,
te n-ka xa'nde taxa'nu tnetnu-n
ñɨɨ nuu ii seyɨɨ.) Kɨu ndetatu-ro
ka xa'nde koio mee-n ñɨɨ nuu ii
seyɨjɨn. 23 Ka xa'nde-s ñɨɨ nuu
ii ɨɨn seyɨjɨn, juini kɨu ndetatu-ro
kuu, xa kada koio-n xa ja'an tnu'u
n-chidotnuni Moisés. ¿Nax kuu
xa ka kiti ini-n nuu mee-r xaxe'e
xa n-ndadava'a-r ɨɨn se ku'u kɨu
ndetatu-ro? 24 Maxku kada u'u
koio-n ɨɨn seyɨɨ antecas xa kutnuni
ini koio-n nax n-kida-s. Io xa va'a
ndadandaa koio-n ntdaa ñayiu.

Jesús ja'an ndexu vaxi-ia

25 Te n-ka ja'an dava ñayiu
Jerusalén:
—Se ya'a, ¿ña dɨu se ya'a ka
juini se ñuu-ro xa ka'ni koio-s a?
26 Jira, ja'an-s nuu ntdaa ñayiu, te
se ñuu-ro, ni ɨɨn tnu'u ña ka ja'an-s
nuu-s. ¿Ka jandixa sexa'nu ñuu-ro
xa ndaa xa kuu-s Cristu, Ia tunda'a
Ianyuux a? 27 Ko se ya'a, xini-ro
nde n-kixi-s. Na kixi Cristu, te ma
jini ni ɨɨn ñayiu nde kixi-s.
28 Xijan kuu xa xee n-ja'an Jesús
veñu'u nuu dakua'a-ia ñayiu:
—Ka ja'an-n xa ka xini ña'a-n
mee-r. Ka ja'an-n xa ka xini-n
ndexu vaxi-r. Xaxe'e mee-r, ñatu
vaxi-r. Ia ndaa kuu Ia n-tunda'a
ña'a mee-r vaxi. Mee-ia, ñatu ka
xini-n. 29 Mee-r, joon, xini-r-ia,
chi vaa-r nde nuu tuu-ia, te mee-ia
n-tunda'a ña'a vaa-r.
30 Te n-ka juini-s xa tnɨɨ presu
koio-s-ia. Ko ni ɨɨn-s ña n-ka
tnɨɨ-s-ia, chi ta xee ka hora-ia. 31 Ko
kue'e ñayiu jan n-ka jandixa-ia.
N-ka ja'an-i:
—Cristu, Ia tunda'a Ianyuux, na
kixi mee-ia, ¿kada-ia kue'e ka mila-
gru dada xa n-kida se ya'a u?

Se fariseu, n-ka tunda'a-s ausiliu xa jɨn tnɨɨ presu koio-s Jesús

32 Te n-ka tekutnu'u se fariseu xa
du'a ka kakune'e kue'e ñayiu jan
Jesús. Mee-s, xi'in se ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, n-ka tunda'a-s
ausiliu, xa jɨn tnɨɨ presu koio-s
Jesús. 33 Te n-ja'an Jesús:
—Xaku nga kɨu kutuu-r xi'in-n, te
dada nu'u-r nuu tuu Ia n-tunda'a
ña'a. 34 Nanduku ña'a koio-n, ko ma
nani'i ña'a-n. Chi mayo-n kua'a xa
jɨ'ɨn-n nuu kutuu mee-r.
35 Te n-ka kixe'e se Israel xa ka
xijan tnu'u tna'a-s:
—¿Ndexu jɨ'ɨn se ya'a, xa ma
nani'i-ro-s? ¿Jɨ'ɨn-s nde ñuu seto'o,
nuu tuu ñayiu Israel me'ñu ñayiu
ka ja'an tnu'u griegu a? ¿Ijan
dakua'a-s ñayiu to'o, ñayiu ñatu
jandixa Ianyuux a? 36 ¿Nax juini
kachi xa ja'an-s: "Nanduku ña'a
koio-n, ko ma nani'i ña'a-n, chi
mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn-n nuu kutuu
mee-r"?

Ñayiu ka jandixa Cristu, nde anu-i kane ndute ndito kida xa kutuu va'a koio-i

37 Kɨu xinokava viko, kɨu ka'nu
ka viko kuu, daa n-xo nujuiin Jesús,
te n-ja'an-ia:
—Nux yichi ɨɨn ñayiu, na kun-
duu-i xi'in mee-r, te ko'o-i. 38 Ná
ja'an tnu'u Ianyuux, du'a koo.
Ñayiu ka jandixa ña'a mee-r, nde
anu-i kane ndute ndito kida xa
kutuu va'a koio-i.
39 Ko du'a n-kakune'e-ia Espíritu
Ianyuux tnɨɨ koio ñayiu jandixa
Jesús. Chi ta kixi ka Espíritu
Ianyuux, xaxe'e xa ta ndadaka'nu
ka Ianyuux Jesús.

Dava ñayiu, n-ka jandixa-i Cristu, ko dava-i, ña'a

40 Dava ñayiu jan, na n-ka teku-i
tnu'u ya'a, n-ka ja'an-i:
—Se ya'a, xandaa kuu xa kuu-s
se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu.
41 Dava-i n-ka ja'an:
—Se ya'a kuu Cristu, Ia tunda'a
Ianyuux.
Ko dava-i n-ka ja'an:
—¿Ñuu Galilea ni kixi Cristu a?
Ña ndaa. 42 Ja'an tnu'u Ianyuux xa
Cristu ku kuu ɨɨn da'ya dana David.
Ja'an xa kixi-ia nde ñuu nani Belén,
ñuu David.
43 Xijan kuu xa xaxe'e mee-ia,
ñatu n-kuu ɨɨn nuu ñayiu xyuku ijan.
44 Te dava-i n-ka juini xa tnɨɨ presu
koio-i-ia, ko ni ɨɨn-i ña n-kuyɨɨ xa
tnɨɨ-i-ia.

Sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, ña n-ka jandixa-s Jesús

45 Ijan n-ka naxee ausiliu, nuu
xtuu se fariseu xi'in dutu ka tax-
nuni. N-ka ja'an se fariseu xi'in
dutu:
—¿Nakuenda ña n-ka ndeka-n-sɨ
kixi?
46 N-ka ja'an ausiliu:
—Nuncas ña n-ja'an ɨɨn seyɨɨ ná
ja'an se ya'a.
47 Te n-ka ja'an se fariseu:
—¿Ndɨ'ɨ ndo'o, n-danda'u ña'a-s
tuku a? 48 Sexa'nu ka taxnuni nuu
ñayiu Israel, xi'in se fariseu, ¿mee-s
n-ka jandixa se ya'a u? ¡Ña'a!
49 ¡Ñayiu lilu ka kuu ñayiu! Ña ka
xini-i tnu'u n-chidotnuni Moisés.
¡Na kada u'u Ianyuux mee-i, nt-
daa-i!
50 Te dada n-ja'an ɨɨn se nani
Nicodemo. Nicodemo kuu se
n-xe kotoni'ni Jesús ɨɨn xakuaa.
Se fariseu kuu-s, ná ka kuu seyɨɨ
xyuku ijan. N-ja'an-s nuu-s:
51 —¿Nax ja'an tnu'u n-chidotnuni
Moisés? ¿Vatuka xa kada u'u-ro
ɨɨn seyɨɨ, antecas xa kunini-ro xa
ja'an-s xaxe'e mee-s a? ¿Vatuka xa
kada u'u-ro-s, antecas xa kutnuni
ini-ro nax n-kida-s a?
52 N-ka ja'an-s:
—¿Ndo'o tuku, se Galilea kuu-n
a? Ka'u ka tnu'u Ianyuux, te jini-n
xa nde Galilea, nuncas ña n-kixi
se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu.
53 Te nuu dɨɨn ka nu'u-s ve'e-s.

8

N-taxkanu ini Jesús ɨɨn ñadɨ'ɨ

1 Te jua'an Jesús yuku nani
Yuku Yutnu Olivo. 2 Ne'e datne
n-naxee-ia veñu'u Jerusalén,
te n-ka xee ntdaa ñayiu nuu
tuu-ia. Nukoo-ia nukeñu'u ijan,
te n-dakua'a-ia ñayiu. 3 Ijan n-ka
xee se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, xi'in se fariseu. Xndeka-s
ɨɨn ñadɨ'ɨ n-ka tnɨɨ-s hora kaa-ña
xi'in ɨɨn seyɨɨ ña kuu yɨɨ-ña. N-ka
kida-s xa nujuiin-ña me'ñu-s
ntdaa-s. 4 N-ka ja'an-s:
—Maestru, n-ka tnɨɨ-r ñadɨ'ɨ ya'a
hora kaa-ña xi'in se ña kuu yɨɨ-ña.
5 Ja'an tnu'u n-chidotnuni Moisés
xa yuú io xa ka'ni-ro ñadɨ'ɨ du'a ka
kida. Te mee-n, ¿nanda kachi-n?
6 Du'a n-ka ja'an-s, xa ka xi-
totnuni-s-ia, chi n-ka juini-s xa
tekuechi koio-s-ia. Ko Jesús,
nukuita ndeyu-ia, te xi'in dɨkɨ
nda'a-ia n-kidava'a-ia nuu ñu'u.
7 Ko se ijan, n-ka xijan tnu'u ka-s,
te n-ndojuiin Jesús te n-ja'an-ia:
—Se tna'a nuu mee-n nuncas ña
n-kida kuechi, ki'na ka-s na kani
yuú mee-ña.
8 Ɨnka vuelta nukuita ndeyu-ia, te
n-kidava'a-ia nuu ñu'u. 9 Se ijan, na
n-ka teku-s tnu'u-ia, n-ka dakuido
n-ka datau anu-s, te ɨɨn ni ɨɨn ni-s
n-ka kee ijan. Ki'na nuu n-ka kee
se xa'nu ka. Dada xndijun dava-s,
nde n-ndoo menga Jesús ijan. Te
ñadɨ'ɨ jan, n-ndoo na'i-ña nuu nu-
juiin-ña. 10 N-ndojuiin Jesús, te ña
n-xini ka-ia ni ɨnka se ka tekuechi
ñadɨ'ɨ jan. Menga ñadɨ'ɨ jan nujuiin
ijan. N-xijan tnu'u-ia nuu-ña:
—Ñadɨ'ɨ, ¿nde xndaxio se n-ka
tekuechi ña'a mee-n? ¿Ni ɨɨn-s ña
n-ka kida u'u ña'a u?
11 N-ja'an-ña:

—Ña'a. Ni ɨɨn-te, Dito.
Te n-ja'an Jesús:
—Mee-r tuku, ma kada u'u ña'a-r.
Jua'an, te maxku kada ka-n kuechi.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu luz va'a ka koko ñuñayiu"

12 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús nuu
ñayiu ijan:
—Mee-r kuu luz va'a ka koko
ñuñayiu. Ñayiu kunduu xi'in mee-r,
nuncas ma kaka-i nuu nee. Kun-
duu-i xi'in luz va'a ka koko, luz
kida xa tuu va'a-i.
13 Te n-ka ja'an se fariseu:
—Mee-n ja'an ndaa xaxe'e
mee-n. Xijan ñatu xiniñu'u.
14 N-ja'an Jesús:
—Juini ja'an-r xaxe'e mee-r, ko
xandaa kuu xa ja'an-r, chi xini-r
nde vaxi-r te xini-r nde nu'u-r. Ko
mee-n, ñayo-n ka xini nde vaxi-r
ni nde nu'u-r. 15 Ka ndadandaa
mee-n xaxe'e xa ka xini-n xi'in
nuu-n. Ña ndadandaa mee-r ni
ɨɨn. 16 Ko nux ndadandaa-r n-kuu,
va'a ndadandaa-r. Chi meni mee-r
ma ndadandaa, ko mee-r xi'in
Ia n-tunda'a ña'a mee-r, nduu-r
ndadandaa. 17 Nuu tnu'u ta'u
tniu mee-n, yodotnuni xa uu seyɨɨ,
nux ɨɨn nuu ka ja'an ndaa-s, te
io xa jandixa-ro xa ka ja'an-s.
18 Mee-r kuu se ja'an ndaa xaxe'e-r,
te xaxe'e-r ja'an ndaa Taa-r, Ia
n-tunda'a ña'a vaxi-r.
19 N-ka ja'an-s:
—¿Nde io taa-n?
N-xia'an Jesús:
—Ña ka xini ña'a-n mee-r, te dani
ña ka xini-n Taa-r. Nux n-ka xini
ña'a-n mee-r n-kuu, te dani jini
koio-n Taa-r.
20 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús
hora n-dakua'a-ia ñayiu veñu'u
Jerusalén. Ijan nukoo-ia yatni nuu
ka dakeé ñayiu tvini ka doko-i nuu
Ianyuux. Te se ijan, ñayo-s n-ka
tnɨɨ-ia, chi ta xee ka hora-ia.

"Nuu nu'u mee-r, te mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n"

21 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús:
—Nu'u-r, te nanduku ña'a koio-n,
ko ma nani'i ña'a-n, te kuú koio-n
xi'in kuechi-n. Nuu nu'u mee-r, te
mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n.
22 Te n-ka ja'an se Israel:
—¿Ka'ni-s mee-s a? ¿Xijan kuu
xa ja'an-s: "Nuu nu'u mee-r, te
mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n", a?
23 N-ja'an-ia:
—Mee-n ka kuu se nde ya'a,
mee-r kuu se nde ijan. Ka kuu
mee-n se ñuñayiu, mee-r, ñatu kuu-r
se ñuñayiu. 24 Xijan kuu xa ja'an-r
xa kuú koio-n xi'in kuechi-n. Chi
nux ma jandixa ña'a koio-n mee-r,
te kuú koio-n xi'in kuechi-n.
25 Te n-ka xijan tnu'u-s:
—¿Ndo'o, jundu kuu-n?
N-ja'an Jesús:
—Nde xa ki'na nuu xa n-ja'an-r
jundu kuu-r. 26 Kue'e io xa
kakune'e ka-r xa ndadandaa ña'a-r.
Ia n-tunda'a ña'a mee-r, Ia ndaa
kuu-ia. Te tnu'u mee-ia ja'an-r.
Nani n-teku-r xa ja'an mee-ia, dani
ja'an-r nuu ñayiu ñuñayiu.
27 Ko se ijan, ñayo-s n-kutnuni
ini xa Taa-ia Ianyuux kakune'e-ia.
28 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús:
—Na katakaa koio-n Se kuu ñani
tna'a ñayiu, te kutnuni ini koio-n
jundu kuu-r. Kutnuni ini koio-n xa
mee-r, ña kida-r ni ɨɨn. Kutnuni ini
koio-n xa nani n-dakua'a ña'a Taa-r
dani ja'an mee-r. 29 Ia n-tunda'a
ña'a mee-r, kunduu-ia xi'in-r. Ña
dandoo ña'a-ia. Chi kɨu xi'in kɨu
kida mee-r xa tna ini mee-ia.
30 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, te
kue'e ñayiu jan n-ka jandixa ña'a.

Ntdaa ñayiu ka kida xa u'u, ñatu xtuu libre-i

31 Te n-ja'an Jesús nuu se Israel
n-ka jandixa ña'a:
—Nux kueka va'a koio ka-n tnu'u
mee-r, du'a ndaa kuu xa kunduu
koio-n xi'in mee-r. 32 Te kutnuni
ini koio-n xa kuu xandaa, te xa kuu
xandaa kada xa kutuu libre koio-n.
33 N-ka xia'an-s:
—Da'ya taxa'nu tnetnu-ro Abra-
ham ka kuu-r. Nuncas ñayo-r n-ka
kuu ñayiu kidatniu du'a nuu ɨnka

ñayiu. ¿Nax kuu xa ja'an-n vitna xa
kutuu libre koio-r?
34 N-xia'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ntdaa
ñayiu ka kida kuechi, kuu-i ñayiu
ñatu xtuu libre. Ná kuu xto'o-i kuu
kuechi ka kida-i. 35 Ñayiu ka kidat-
niu du'a nuu ɨnka ñayiu, ma kutuu
va'a koio-i ve'e jan nɨkava nɨkuita.
36 Xijan kuu xa, nux kada Da'ya
Yɨɨ Ianyuux xa koo libre koio-n, te
ndaa xa koo libre koio-n. 37 Xini-r
xa da'ya Abraham ka kuu-n, ko ka
juini-n xa ka'ni ña'a-n. Chi ñatu ka
xeka va'a-n tnu'u-r. 38 Kakune'e-r
xa n-dande'a ña'a Taa-r. Te mee-n,
ka kida-n xa n-ja'an taa mee-n.
39 N-ka ja'an-s:
—Taa-r kuu Abraham.
N-ja'an Jesús:
—Nux n-ka kuu-n da'ya Abra-
ham n-kuu, kada koio-n ná n-kida
Abraham. 40 N-ja'an-r xa kuu
xandaa, n-ja'an-r tnu'u n-ja'an
Ianyuux nuu-r. Ko ka juini mee-n
xa ka'ni ña'a koio-n. Du'a ña n-kida
Abraham. 41 Mee-n, ka kida-n nani
kida taa-n.
Xijan kuu xa n-ka ja'an-s:
—Mee-r, ña ka kuu-r dainda'u.
Idini Taa-r io. Ianyuux kuu Taa-r.
42 N-ja'an Jesús:
—Nux Ianyuux kuu Taa-n n-kuu,
te juemani ña'a koio-n mee-r. Chi
nuu tuu Ianyuux, n-kee mee-r te
vaa-r. Xaxe'e mee-r ñatu vaa-r.
N-tunda'a ña'a Ianyuux mee-r vaxi.
43 Ñatu ka kutnuni ini-n xa ja'an-r,
chi ñatu ka xeka va'a-n tnu'u-r.
44 Mee-n, ka kuu-n da'ya taa-n.
Da'ya kui'na ka kuu-n. Ka juini-n
xa kada-n xa juini taa-n. Nde
xa ki'na nuu xa'ni kui'na ndɨyɨ.
Ña jandixa-i xandaa, chi ña tna
ini-i xandaa. Hora ja'an kui'na
tnu'u vete, ja'an-i xa xani ini mee-i.
Se ja'an tnu'u vete kuu kui'na,
te dakua'a-i ñayiu xa ja'an koio
mee-i tuku tnu'u vete. 45 Ko mee-r,
xaxe'e xa ja'an-r xandaa, te ña
ka jandixa-n xa ja'an-r. 46 ¿Ndeda
mee-n kua'a xa tekuechi ña'a-n xa
kida-r xa u'u? Nux ja'an-r xandaa,
te, ¿nakuenda ña ka jandixa ña'a-n?
47 Se kuu da'ya Ianyuux, ka teku-s
tnu'u Ianyuux. Xijan kuu xa ña ka
teku mee-n, chi ña ka kuu-n da'ya
Ianyuux.

N-ja'an Jesús: "Antecas xa kaku Abraham, te xá daa tuu-r"

48 Te n-ka ja'an se Israel:
—¡Va'a ka ja'an-r xa kuu-n se
Samaria, te kidatniu kui'na anu-n!
49 N-ja'an Jesús:
—Ñatu kidatniu kui'na anu-r, ko
io mee-r xañu'u nuu Taa-r. Te
mee-n ña ndaxio xañu'u nuu mee-r.
50 Ñadu xa juini mee-r xa koo koio-n
xañu'u nuu-r, chi juini Taa-r xa koo
koio-n xañu'u nuu-r, te ndadandaa
ña'a mee-ia mee-n. 51 Xandaa kuu
xa ja'an-r. Nux chinuu ɨɨn ñayiu
tnu'u mee-r, te nuncas ma kuú-i.
52 Te n-ka ja'an se Israel:
—Vitna xa n-ka xini-r xa kidat-
niu kui'na anu-n. N-xi'í Abraham.
Dɨuni n-ka xi'í ntdaa se n-ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Te
ja'an mee-n: "Nux chinuu ɨɨn ñayiu
tnu'u mee-r, te nuncas ma kuú-i."
53 ¿Kunxa'nu ka mee-n dada taxa'nu
tnetnu-ro Abraham a? ¡Ña ndaa!
N-xi'í Abraham. Dɨuni n-ka xi'í se
n-ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. ¿Jundu xani ini mee-n xa
kuu-n?
54 N-ja'an Jesús:
—Nux ndadaka'nu-r mee-r, ña
xiniñu'u ni ɨɨn. Ndadaka'nu ña'a
Taa-r. Ka ja'an mee-n xa mee-ia
kuu Ianyuux ka jandixa-n. 55 Ko
ña ka xini-n-ia. Ko mee-r, xini-r-ia.
Nux ja'an-r xa ña xini-r-ia, te du'a
se ja'an tnu'u vete kuu mee-r, ná
ka kuu mee-n. Ko xini-r-ia, te
chinuu-r tnu'u-ia. 56 N-xo ndetu
taxa'nu tnetnu-n Abraham xa kixi
mee-r, te n-kuvete-s. N-xini ña'a-s,
te yo n-kuvete-s.
57 Te n-ka ja'an se Israel:
—Ni ta xee ka-n uu diko uxi kuia,
¿te ja'an-n xa n-xini-n Abraham a?
58 N-ja'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Antecas xa kaku Abraham, xá daa tuu mee-r.
59 Xijan kuu xa n-ka tnɨɨ-s yuú xa ka'ni-s-ia. Ko mee-ia n-xekova'a nuu-s, te n-kee-ia veñu'u ijan. N-ya'a-ia dava me'ñu ñayiu xyuku ijan, te jua'an-ia.

9

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa nde na n-kaku-s

1 Na jua'an Jesús ichi, n-xini-ia ɨɨn se kuaa. Nde na n-kaku-s kuaa-s. 2 N-ka xijan tnu'u se dakua'a Jesús nuu-ia:

—Maestru, ¿jundu n-kida kuechi? ¿Mee se ya'a a tadɨ'ɨ-s a? ¿Nakuenda xa kuaa-s?

3 N-ja'an Jesús:

—Ñadu xaxe'e xa n-kida mee-s kuechi, ni taa-s, ni dɨ'ɨ-s. Chi da kuaa-s xa dande'a Ianyuux ñayiu xa kua'a-ia xa kada-ia xaxe'e-s. Dande'a-ia-i tniu-ia. 4 Io xa kada-r tniu n-taxi Ia n-tunda'a ña'a. Nɨni dani tuu-r xi'in-n, kada-r tniu n-taxi-ia. Kuu ná kuu xa vax kunee vitna. Te hora ijan, mayo ka ñayiu kua'a xa kada-i tniu n-xia'an-ia. 5 Nɨni tuu-r ñuñayiu, kuu-r luz va'a ka koko ñuñayiu.

6 Te na n-ya'a xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a, te n-xatu dɨɨ-ia nuu ñu'u. Xi'in dɨɨ-ia n-kidava'a-ia ita'u nde'yu, te n-xajan-ia nde'yu ñɨɨ nduchi nuu se kuaa jan. 7 N-ja'an-ia:

—Jua'an, juan nanda'a nuu-n nuu tanque ndute nani Siloé. (Te Siloé juini kachi: se n-tunda'a Ianyuux.)

Se kuaa jan, n-xe'en-s, te n-nanda'a-s nduchi nuu-s. Nu n-xiko-s, te n-kua'a-s xa nde'a-s. 8 Te ñayiu xtuu yatni xi'in-s, xi'in ñayiu n-ka xini mee-s na n-xo kuu-s se kuaa, n-ka ja'an-i:

—¿Ña dɨu se xko nukoo ichi, se xko xijan nda'u, kuu-s a?

9 Dava-i n-ka ja'an:

—Joon, dɨu-s.

Łnka-i n-ka ja'an:

—Ña'a. Da kaa-s ná kaa se ijan, ko ña dɨu-s.

Ko mee-s n-ja'an:

—Joon, se ijan kuu-r.

10 Te n-ka xijan tnu'u-i:

—¿Janda n-kuu xa nde'a-n vitna?

11 N-ja'an-s:

—Se nani Jesús n-kidava'a nde'yu, te n-xajan-s ñɨɨ nduchi nuu-r, te n-ja'an-s: "Jua'an nuu nani Siloé, te ndute jan nanda'a-n ñɨɨ nduchi nuu-n." N-xe'en-r, te n-nanda'a-r nuu-r, te kua'a-r xa kunde'a-r vitna.

12 Te n-ka xijan tnu'u-i:

—¿Ndexu tuu se ijan?

N-ja'an-s:

—Ña xini-r.

N-ka xijan tnu'u se fariseu nuu se n-xo kuu se kuaa

13 Xndeka-i se n-xo kuu se kuaa jua'an nuu xtuu se fariseu. 14 Te kɨu ndetatu ñayiu Israel kuu kɨu n-kidava'a Jesús nde'yu xa n-kida-ia xa nde'a-s. 15 Xijan kuu xa n-ka xijan tnu'u se fariseu tuku nanda n-kuu xa nde'a-s. N-ja'an-s:

—Nde'yu n-xajan-s ñɨɨ nduchi nuu-r, te n-nanda'a-r nduchi nuu-r, te n-kukanda nuu-r.

16 Xijan kuu xa n-ka ja'an dava se fariseu:

—Ñadu Ianyuux n-kida xa n-kida-s xa'a, chi ña chinuu-s kɨu ndetatu-ro.

Ko dava-s n-ka ja'an:

—¿Janda kua'a-s xa kada-s milagru, nux kuu-s se kida kuechi?

Ñayo-s n-xani ini ɨɨn nuu. 17 Te ɨnka vuelta n-ka xijan tnu'u-s nuu se n-xo kuu se kuaa:

—¿Nax ja'an mee-n xaxe'e-s, xa n-kida-s xa nde'a-n?

N-xia'an-s:

—Se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu-s.

18 Ko ña n-ka jandixa se Israel xa da kuaa-s n-kaku-s te vitna nde'a-s. N-ka kana-s tadɨ'ɨ se kanda nuu vitna. 19 Nu n-xee tadɨ'ɨ-s, te n-ka xijan tnu'u ña'a se fariseu:

—Se ya'a, ¿kuu-s da'ya-n a? ¿Ka ja'an mee-n xa da kuaa-s n-kaku-s? ¿Nux du'a n-xo kuu-s, te nax kuu xa vitna nde'a-s?
20 N-ka ja'an tadɨ'ɨ-s:
—Ka xini-da xa se ya'a kuu da'ya-da, te ndaa xa da kuaa-s n-kaku-s. 21 Ko nax n-kuu xa vitna nde'a-s, ña ka xini-da. Jundu n-kida xa nde'a-s, ña ka xini-da. Se tnu ini kuu-s. Kajan tnu'u-n nuu mee-s. Ja'an mee-s xaxe'e mee-s.
22 Tnu'u ya'a n-ka ja'an tadɨ'ɨ-s, xaxe'e xa n-ka yu'u-s nuu se Israel. Chi xa n-ka kida ɨɨn nuu se Israel xa kada koio-s. Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa Jesús kuu Ia n-tunda'a Ianyuux, te kine'e koio-s ñayiu jan veñu'u ñayiu Israel, xa ma nataka ka-i xi'in ñayiu Israel. 23 Xijan kuu xa n-ka ja'an tadɨ'ɨ-s: "Se tnu ini kuu-s. Kajan tnu'u-n nuu mee-s."
24 Vuelta kuu uu n-ka nakana-s se n-xo kuu se kuaa. N-ka xia'an-s:
—Koo xañu'u nuu Ianyuux te ja'an ndaa. Ka xini-r xa se nani Jesús kuu se kida kuechi.
25 Te n-ja'an-s:
—Nux kida-s kuechi, daña ña xini-da. Idini xa xini-da kuu xa da kuaa-da n-kaku-da, te vitna nde'a-da.
26 N-ka xijan tnu'u ntuku-s:
—¿Nax n-kida ña'a-s? ¿Nanda n-kida-s xa nde'a-n?
27 N-xia'an-s:
—Xá n-ja'an-da, ko ñayo-n n-ka jandixa tnu'u-da. ¿Nax kuu xa ka juini-n xa kunini koio-n ɨnka vuelta? ¿Ka juini mee-n xa kunduu koio-n xi'in-s tuku a?
28 Te kui'a n-ka ja'an-s nuu-s:
—Kunduu mee-n xi'in-s. Mee-r ka kida xa ja'an tnu'u n-chidotnuni Moisés. 29 Ka xini mee-r xa n-ja'an Ianyuux nuu Moisés. Ko se ijan, ña ka xini-r nde n-kixi-s.
30 N-ja'an se n-xo kuu se kuaa:
—Ña kutnuni ini-da nax kuu xa ñayo mee-n ka kutnuni ini nde n-kixi-s. ¡N-kida-s xa nde'a-da! 31 Na'a-ro xa ña nini Ianyuux se ka kida kuechi. Nux yu'u ɨɨn ñayiu nuu Ianyuux te kida-i xa juini Ianyuux, te nini Ianyuux mee-i. 32 Nde kɨu n-kixe'e xa kua'a ntdaa xa io xi'in nde vitna, te ñayo-ro n-ka teku xa ni ɨɨn ñayiu ña n-kida xa kunde'a ɨɨn se kuaa nde na n-kaku-s. 33 Se ya'a, nux ña n-tunda'a ña'a Ianyuux n-kuu, te ma kua'a-s xa kada-s ni ɨɨn.
34 N-ka ja'an-s:
—Xi'in kuechi n-kaku-n, te, ¿juini-n xa dakua'a ña'a-n mee-r a?
Te n-ka kine'e-s se n-xo kuu se kuaa jua'an-s.

N-ja'an Jesús: "Ka ja'an-n xa xnde'a-n, ko ña ndaa"

35 Nu n-teku Jesús xa n-ka kine'e-s-sɨ jua'an-s, n-nanitna'a-ia xi'in-s, te n-ja'an-s:
—¿Jandixa-n Da'ya Yɨɨ Ianyuux a?
36 N-ja'an-s:
—Dito, ¿jundu kuu-ia? Ja'an-n, te jandixa-da-ia.
37 N-ja'an Jesús:
—Xá nde'a-n-ia, te ndatnu'u-ia xi'in-n.
38 N-ja'an-s:
—Xto'o-da, jandixa ña'a-da.
Te n-nujuiin xiti-s nuu-ia.
39 Te n-ja'an Jesús:
—Vaa-r ñuñayiu ya'a xa ndadandaa-r ñayiu. Kada-r xa ñayiu ña nde'a, kunde'a koio-i. Te kada-r xa ñayiu nde'a, ku kuu koio-i ná kuu ñayiu kuaa.
40 Te ijan xtuu se fariseu. Na n-ka teku-s tnu'u-ia, n-ka xijan tnu'u-s:
—¿Ja'an-n xa mee-r ka kuu se kuaa tuku a?
41 N-ja'an Jesús:
—Nux se kuaa n-ka kuu mee-n n-kuu, te ma tekuechi ña'a-r. Ko ka ja'an-n xa xnde'a-n, te xijan kuu xa kuú koio-n xi'in kuechi-n.

10

Currali tkachi Ianyuux

1 'Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn seyɨɨ, nux kuyatni-s currali tkachi, ko ña kɨu ndaa-s ye'e currali, ko xido-s dɨkɨ currali, te xini-ro xa ñadu'u kuu-s, xini-ro xa juini-s xa

du'u-s tkachi jan. 2 Se kɨu ndaa
ye'e currali, mee-s kuu se ñunuu
tkachi. 3 Mee-s, ña tnɨɨ ña'a ti-ina,
te tnu'u mee-s ka najini tkachi-s.
Kana-s dɨu ɨɨn ɨɨn tkachi-s, te ka
natu'a ña'a-tɨ, te kine'e-s-tɨ currali.
4 Kana-s ntdaa tkachi-s, te xe juin-
dodo nuu-s nuu-tɨ. Xndijun ña'a-tɨ,
chi na'a-tɨ tnu'u xto'o-tɨ. 5 Ko
ma nkuitandijun-tɨ seto'o. Kunu
koio-tɨ, chi ñatu ka xini-tɨ tnu'u
seto'o.
6 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús xa
dakua'a-ia se fariseu ijan, ko ña
n-ka kutnuni ini-s nax n-ja'an-ia.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu Se ñunuu va'a tkachi."

7 Te n-ja'an Jesús ɨnka vuelta:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Mee-r
kuu ye'e currali tkachi. 8 Se n-ka
kixi antecas xa kixi mee-r, ntdaa-s
ka kuu ñadu'u, n-ka juini-s xa
du'u-s tkachi. Ko ñayo tkachi n-ka
teku tnu'u-s. 9 Ye'e currali kuu
mee-r. Nux jandixa ña'a ɨɨn ñayiu
mee-r, te taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i, te kutuu va'a-i xi'in-ia. Ka
kuu ñayiu jan ná kuu tkachi ndɨu
ye'e currali. Kee-tɨ xa kaxi-tɨ, te
ndɨu-tɨ xa kutuu va'a-tɨ.
10 'Kixi ñadu'u, xa du'u-s tkachi.
Ka'ni-s-tɨ te danaa-s-tɨ. Ko vaxi
mee-r, xa kutuu va'a koio-tɨ. Vaa-r,
xa ñayiu ka jandixa ña'a mee-r, va'a
xa va'a kutuu koio mee-i vitna xi'in
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 11 Mee-r kuu
Se ñunuu va'a tkachi. Juejoon-r
xa ka'ni ña'a koio ñayiu mee-r, xa
kutuu va'a koio tkachi-r. 12 Du'a
ma kada koio se ka juini xa ni'i
ni-s tvini. Ña kuu-s ɨɨn se ñunuu
va'a tkachi, chi tkachi, ña ka kuu-tɨ
tkachi mee-s. Se ijan, na nde'a-s
xa vaxi ñaña, te dandoo-s tkachi
te kunu-s. Te tnɨɨ ñaña tkachi
jan, te xate ni'na ña'a-tɨ. 13 Xino
se ijan, chi kidatniu-s xaxe'e xa
ni'i-s tvini, te ña tuu nax vi'i-s
tkachi jan. 14-15 Mee-r kuu Se
ñunuu va'a tkachi. Nani xini ña'a
Taa-r mee-r, te xini mee-r mee-ia,
dani xini-r ñayiu ka jandixa ña'a
mee-r, te mee-i ka xini ña'a mee-r.
Juña'a-r mee-r, xa ka'ni ña'a koio
seyɨɨ xaxe'e tkachi-r. 16 Ko io ɨnka
ñayiu ta jandixa ña'a koio ka. Ná
kuu tkachi yɨ'ɨ ɨnka currali, ka kuu
ñayiu jan. Io xa kandeka-r mee-i
kixi tuku. Kunini koio ñayiu jan
tnu'u mee-r, te mee-i xi'in ñayiu ka
jandixa ña'a mee-r vitna, nduu-i,
ku kuu koio-i tkachi yɨndi'u ka'nu
idini currali, te junuu va'a-r-yɨ nt-
daa-i.
17 'Xijan kuu xa xemani ña'a
Taa-r, chi juña'a-r mee-r xaxe'e
tkachi-r. Kuú-r xa nandoto-r ɨnka
vuelta. 18 Ni ɨɨn ñayiu ña kida xa
kuú-r. Ka'ni ña'a koio-s, ko du'a
koo xaxe'e xa du'a koo. Xi'in xa
taxnuni mee-r kuú-r, te xi'in xa tax-
nuni mee-r nandoto-r. Du'a n-ta'u
tniu Taa-r, te du'a koo.
19 Xaxe'e tnu'u ya'a, te ɨnka
vuelta ña n-ka xani ini ɨɨn nuu se
Israel. 20 Kue'e-s n-ka ja'an:
—Tachi u'u ñu'u anu-s,
n-nduloko-s. ¿Nakuenda ka
chinuu-n tnu'u ja'an-s?
21 Ko dava ka-s n-ka ja'an:
—Va'a ja'an-s, ñatu ñu'u tachi u'u
anu-s. Chi ña kua'a tachi u'u kada-i
xa kunde'a ñayiu n-xo kukuaa nde
na n-kaku-i.

Na n-ka teku se Israel tnu'u Jesús, n-ka tnɨɨ-s yuú xa ka'ni-s-ia

22 Te n-xio ɨɨn viko ñayiu Is-
rael. Ñuu nani Jerusalén n-ka xo
naja'an ñayiu nanda n-ka kida ii
taxa'nu tnetnu-ro veñu'u ñayiu
Israel. Te yoo vixi kuu daa.
23 N-xikonuu Jesús xiti veñu'u
Jerusalén. N-xikonuu-ia nuu nani
Portal Salomón. 24 Ijan n-ka
dukunduu se Israel Jesús, te n-ka
ja'an-s:
—Io xa ja'an kaxi-n. Nux mee-n
kuu Cristu, Ia n-tunda'a ña'a
Ianyuux, kachitnuña'a-n.
25 N-ja'an Jesús:
—Xá n-ja'an-r, te ñayo-n ka
jandixa. N-tunda'a ña'a Taa-r, te
kida-r tniu n-taxi-ia, te tniu kida-r
ja'an ndaa xaxe'e-r. 26 Ko ñayo-n

ka jandixa, chi ña ka kuu-n tkachi
mee-r. Nani n-ja'an-r nuu-n, du'a
kuu. 27 Tkachi mee-r ka chinuu
tnu'u-r. Xini-r mee-i, te xndijun
ña'a-i mee-r. 28 Te kada-r xa kutuu
va'a koio-i, xi'in Ianyuux kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Ni ɨɨn-i, nuncas ma kuú-i
xi'in kuechi-i. Te ni ɨɨn ñayiu ma
kua'a xa tnɨɨ-i tkachi-r yɨnda'a-r.
29 Taa-r n-taxi tkachi-r, te kunxa'nu
ka mee-ia dada ntdaa xa io. Mayo
ñayiu kua'a, te ni kui'na ma kua'a,
xa dita-i tkachi mee-r neva'a Taa-r
nda'a-ia. 30 Te ɨɨn nuu kuu mee-r
xi'in Taa-r, idini ka kuu-r.
31 Te ɨnka vuelta n-ka tnɨɨ se Is-
rael yuú xa ka'ni-s-ia. 32 N-ja'an
Jesús:
—N-taxi Taa-r kue'e tniu va'a,
te n-dande'a ña'a-r tniu jan nuu
mee-n. ¿Xaxe'e ndeda ɨɨn tniu
n-kida-r, ka juini-n xa ka'ni ña'a-n
yuú?
33 N-ka ja'an-s:
—Ñayo-r ka janña'a xaxe'e tniu
va'a kida-n. Ka'ni ña'a koio-r
xaxe'e xa kui'a ja'an-n Taa-ro
Ianyuux. Seyɨɨ kuu-n, ko ja'an-n
xa Ianyuux kuu-n.
34 N-ja'an Jesús:
—¿Nax ja'an tnu'u n-chidotnuni
Moisés? Yodotnuni xa n-ja'an
Ianyuux: “Mee-n ka kuu ianyuux.”
35 N-danani-ia se ijan ianyuux, chi
n-ka tnɨɨ-s tnu'u Ianyuux. Tnu'u
Ianyuux n-chidotnuni Moisés kuu,
te io xa chinuu-ro tnu'u jan.
36 Xijan kuu xa, ¿nax kuu xa ka
ja'an-n xa kui'a ja'an mee-r nuu
Ianyuux, hora n-ja'an-r xa kuu-r
Da'ya Yɨɨ Ianyuux? Kuu-r Ia n-kaxí
ña'a-ia, kuu-r Ia n-tunda'a ña'a-ia
vaxi-r ñuñayiu. 37 Nux ña kida-r
tniu Taa-r, te maxku jandixa ña'a
koio-n. 38 Ko nux kida-r tniu Taa-r,
te io xa jandixa koio-n tniu-r. Juini
ma jandixa ña'a koio-n mee-r, ko io
xa jandixa koio-n tniu kida-r. Xijan
jini koio-n xa kunduu Taa-r xi'in
mee-r te kunduu mee-r xi'in Taa-r.
Xijan kutnuni ini koio-n xa Taa-r
xi'in mee-r, idini xa kuu-r nduu-r.
39 Xijan kuu xa ɨnka vuelta n-ka
kixe'e-s xa tnɨɨ presu koio-s-ia, ko
n-kaku-ia nda'a-s.
40 Te jua'an Jesús ɨnka vuelta,
n-ya'a-ia de'va Jordán, nde nuu
ki'na nuu n-dajuendute Sua ñayiu.
Ijan n-xo tuu Jesús. 41 Ijan n-ka
kixee kue'e ñayiu, te n-ka ja'an-i:
—Ni ɨɨn milagru ña n-kida Sua,
ko ndaa n-ja'an-s xaxe'e se ya'a.
Ntdaa xa n-ja'an-s kuu xandaa.
42 Te ijan n-ka jandixa kue'e ñayiu
jan Jesús.

11

N-xi'í Lázaro

1 Te ku'u ɨɨn se nani Lázaro. Se
ñuu nani Betania kuu-s. Betania
kuu ñuu María xi'in ku'u-i Tmarta.
2 María jan kuu ñadɨ'ɨ n-xajan
xe'e Xto'o-ro Jesús xaxe'en vidi, te
xi'in idi dɨkɨ-i n-nadayichi-i xe'e-ia.
Ku'a-i, Lázaro, kuu se ku'u jan.
3 Xijan kuu xa, nduu ku'a Lázaro
n-ka tunda'a ɨɨn muxu jua'an-s, xa
na juña tnu'u-s nuu Jesús:
—Xto'o-ro, ku'u se mani xi'in-n.
4 Na n-teku Jesús nax n-ja'an
muxu, n-ja'an-ia:
—Ku'u-s, ko ma kuú-s. Dande'a
ña'a Ianyuux mee-n xa Ia kunxa'nu
ka kuu-ia. Xaxe'e xa ku'u Lázaro,
te jini koio mee-n xa nani taxnuni
Ianyuux, dani taxnuni Da'ya Yɨɨ-ia
tuku.
5 Te xemani Jesús Tmarta xi'in
ku'u-i xi'in ku'a-i, Lázaro. 6 Xijan
kuu xa na n-teku-ia xa ku'u Lázaro,
te n-ndoo ka-ia uu ka kɨu nuu
tuu-ia. 7 Te dada n-ja'an-ia nuu se
dakua'a-ia:
—Na jɨ'ɨn-ro Judea ɨnka vuelta.
8 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—Maestru, xaku nga xa ka'ni
ña'a koio se Judea xi'in yuú. ¿Te
juini ka-n xa jɨ'ɨn-n nde ijan ɨnka
vuelta u?
9 N-ja'an Jesús:
—Uxi uu hora ndii ngandii ɨɨn kɨu
ɨɨn kɨu. Ɨɨn ñayiu, nux kaka-i hora
ndii ngandii ñuñayiu, ma jɨn kɨ'ɨ-i
yuú, chi va'a kanda. 10 Ko nux kaka

ɨɨn ñayiu xakuaa, jɨn kɨ'ɨ-i, chi ña kanda.
11 Du'a n-ja'an-ia, te dada
n-ja'an-ia:
—Lázaro, se mani xi'in-ro, kidi-s.
Ko jɨ'ɨn-r xa dandoto-r-sɨ.
12 Xijan kuu xa n-ka ja'an se
dakua'a-ia:
—Xto'o-ro, nux kidi-s, te
ndva'a-s.
13 Te ja'an Jesús xa n-xi'í Lázaro,
ko ñayo se ijan n-ka kutnuni ini
tnu'u-ia, chi n-ka xani ini-s xa ndaa
xa kidi-s. 14 Xijan kuu xa n-ja'an
kaxi Jesús:
—Xá n-xi'í Lázaro. 15 Te xaxe'e
mee-n, kuvete-r xa ña n-xo tuu-r
ijan hora n-xi'í-s, chi vitna jandixa
ña'a koio ka mee-n. Na jɨ'ɨn-ro nuu
tuu-s.
16 Xijan kuu xa Tomás, se ka
danani ñayiu Cuati, n-ja'an-s nuu se
dakua'a Jesús:
—Na jɨ'ɨn mee-ro tuku, xa kuú-ro
xi'in-ia.

N-ja'an Jesús: "Kida mee-r xa nandoto koio ndɨyɨ"

17 Na n-xee Jesús Betania,
n-teku-ia xa xá n-kuu koon kɨu xa
yɨnduxi Lázaro. 18 Te katuu ñuu
nani Betania yatni ñuu Jerusalén.
Vaa uu uni ni kilómetro Betania
xi'in Jerusalén. 19 Te n-ka kixee
kue'e ñayiu Israel, xa juña'a-i tnu'u
kanu ini nuu Tmarta xi'in María,
xaxe'e ku'a-i Lázaro. 20 Te na
n-tekutnu'u Tmarta xa vax kuyatni
Jesús, n-kee-i ve'e te jua'an-i, juan
tna'a-i Jesús. Ko nukoo na'i María
xiti ve'e. 21 Na n-nanitna'a Tmarta
xi'in Jesús, te n-ja'an-i:
—Xto'o-da, nux n-xo tuu-n ya'a,
te ma kuú ku'a-da n-kuu. 22 Te
na'a-da xa vitna taxi Ianyuux
dava'a nga xa kajan-n nuu-ia.
23 N-ja'an Jesús:
—Nandoto ku'a-n.
24 N-ja'an Tmarta:
—Na'a-da xa nandoto-i, na xee
kɨu xa nandoto koio ndɨyɨ, hora
ndadandaa Ianyuux ntdaa xa io.
25 N-ja'an Jesús:
—Kida mee-r xa nandoto koio
ndɨyɨ. Kida mee-r xa kutuu va'a
koio-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Ɨɨn ñayiu, nux jandixa ña'a-i
mee-r, juini na kuú-i, ko kutuu
va'a-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 26 Ntdaa ñayiu xtuu te ka
jandixa ña'a-i mee-r, nuncas ma
kuú koio-i. ¿Jandixa-n tnu'u ya'a u?
27 N-ja'an Tmarta:
—Joon, Xto'o-da. Xá n-jandixa-da
xa mee-n kuu Cristu, Ia n-tunda'a
Ianyuux. Xá n-jandixa-da xa
mee-n kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Xá
n-kuu kue'e kuia yodotnuni xa
kii-n ñuñayiu, te vitna xá n-kixee-n.

N-nda'i Jesús nuu yɨnduxi Lázaro

28 Na n-ja'an Tmarta tnu'u ya'a,
te n-xiko-i juan nu'u-i ve'e-i, te na'i
ni n-ja'an-i nuu ku'u-i, María:
—Xá n-kixee Maestru, te juini-ia
xa ja'an-ia xi'in-un.
29 Na n-teku María tnu'u ja'an
Tmarta, te yachi n-ndojuiin-i, te
jua'an-i nuu ndetu Jesús. 30 Te ta
xee ka Jesús ñuu Betania. Dani
ndetu-ia nuu n-nanitna'a Tmarta
xi'in-ia. 31 Te ve'e ijan xyuku kue'e
ñayiu Israel xi'in María, xa juña'a
koio-i tnu'u kanu ini nuu-i. Na n-ka
xini-i xa yachi n-ndojuiin María te
n-kee-i ve'e, te n-ka xe kuitandijun
ña'a-i. N-ka xani ini-i xa jua'an
María panteón, xa nda'i-i xaxe'e
ku'a-i.
32 Te n-kixee María nuu tuu Jesús.
N-xini-i-ia, n-nduandee-i xe'e-ia.
N-ja'an-i:
—Xto'o-da, nux n-xo tuu-n ya'a,
te ma kuú ku'a-da n-kuu.
33 Na n-xini Jesús xa nda'i María,
te ka nda'i ñayiu Israel vaxi xi'in-i,
yo n-kiti ini-ia te n-tnau ini-ia.
34 N-ja'an-ia:
—¿Ndexu n-chinduxi-n-sɨ?
Te n-ka ja'an-i:
—Xto'o-da, ne'e-n, te jini-n.
35 Te n-nda'i Jesús.
36 Ñayiu Israel xyuku ijan n-ka
ndatnu'u-i:
—Kunde'a xa yo n-xemani-s-sɨ.

37 Ko dava-i n-ka ja'an:
—N-kida-s xa kua'a se kuaa xa
kunde'a-s. ¿Ña n-kua'a-s xa kada-s
xa maxku kuú Lázaro a?

N-kida Jesús xa n-nandoto Lázaro

38 Ɨnka vuelta kue'e xa kue'e
n-tnau ini Jesús, te jua'an-ia nuu
n-ka chinduxi-s ndi Lázaro. Ɨin yau
kava kuu, te n-xo ndenee ii̇n toto
ka'nu yuyau jan.
39 N-ja'an Jesús:
—Dita toto de.
Ko n-ja'an Tmarta, ku'a ndi
Lázaro:
—Xto'o-da, xá xe'en te'yu-i vitna,
chi xá n-kuu koon kɨu yɨnduxi-i.
40 N-ja'an Jesús:
—Te, ¿ñadu n-ja'an-r xa nux
jandixa-n, te jini-n xa kunxa'nu ka
Ianyuux dada ntdaa xa io?
41 Xijan kuu xa n-ka dita-s
toto ka'nu nuu yɨnduxi ndɨyɨ.
Nukonde'a Jesús andɨu, n-ja'an-ia:
—Taa-da, n-kuta'u-da xa
n-teku-n tnu'u-da. 42 Na'a-da xa
ntdantu'u kɨu nini-n tnu'u-da, ko
n-ja'an-da xaxe'e ñayiu xyuku ya'a,
xa na jandixa koio mee-i xa mee-n
n-tunda'a ña'a mee-da.
43 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, te
n-kana xee-ia:
—Lázaro, ¡ta kee, ne'e ya'a!
44 Te n-ndee se n-xi'í xiti yau.
Duku da'ma nda'a-s, xe'e-s, te da'u
da'ma nuu-s. N-ja'an Jesús nuu
ñayiu xyuku ijan:
—Nandaxi koio nda'a-s, xe'e-s,
xa kua'a-s xa nakaka-s.

N-ka xani ini-s nanda kua'a-s xa ka'ni-s Jesús
(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Xijan kuu xa kue'e ñayiu Israel
n-ka jandixa Jesús. N-ka kixee-i xa
juña'a-i tnu'u kanu ini nuu María,
te n-ka xini-i nax n-kida Jesús, te
n-ka jandixa-i-ia. 46 Ko dava-i
jua'an nuu xyuku se fariseu, te
n-ka najani-i ntdaa xa n-kida Jesús.
47 Xijan kuu xa n-ka nataka dutu
ka taxnuni xi'in se fariseu, te n-ka
ja'an-s:
—¿Nax kada-ro? Chi se ijan,
kida-s kue'e milagru. 48 Nux ma
ja'an-ro, te du'a kada ka-s, te
jandixa koio ntdaa ñayiu mee-s, te
kix koio soldado romano, xa kanu
koio-s veñu'u-ro te datɨu-s ñuu-ro.

49 Ko ii̇n-s, se nani Caifás, se kuu
dutu taxnuni ka kuia ijan, n-ja'an:

—Mee-n, ñayo-n ka kutnuni ini ni
ii̇n. 50 Ña ka kutnuni ini-n xa va'a
ka xa kuú ii̇n seyii̇ xaxe'e ñayiu Is-
rael, dada xa kuú koio ntdaa ñayiu
Israel.

51 Te tnu'u ya'a ña n-xani ini
mee Caifás. Xaxe'e xa kuu-s dutu
taxnuni ka kuia ijan, te n-kida
Ianyuux xa juña tnu'u-s tnu'u
mee-ia nuu ñayiu, xa kuú Jesús
xaxe'e ñayiu Israel. 52 Kuú-ia
xaxe'e ñayiu Israel, ko dɨuni kuú-ia
xaxe'e ntdaa ñayiu ta jandixa koio
ka Ianyuux. Juini xtuu-i nitu'u
ñuñayiu, ko nadataka-ia mee-i, xa
ku kuu-i idini ñayiu.

53 Xijan kuu xa, nde kɨu ijan
n-ka xani ini dutu taxnuni, xi'in
se fariseu, nanda kua'a-s xa
ka'ni-s Jesús. 54 Xijan kuu xa
ñatuka n-xikonuu Jesús ñuu nani
Jerusalén. Ijan jua'an-ia ñuu
nani Efraín, yatni yuku nuu ñayo
ñayiu io. Ijan n-ndoo-ia xi'in se
dakua'a-ia.

55 Te vax kuyatni ii̇n viko ñayiu Is-
rael, ii̇n viko nani Paxcua. Te kue'e
ñayiu ntdaa ñuu jua'an Jerusalén.
Antecas xa kixe'e viko, jua'an-i
nuu dutu xa ndada ii ña'a-ia, xa
kua'a-i xa ndadaka'nu-i viko Pax-
cua. 56 Ijan ka nanduku ñayiu Israel
Jesús. Xyuku-i xiti veñu'u ka xijan
tnu'u tna'a-i:

—¿Naxa xani ini-n? ¿Ma kixi Jesús
viko a?

57 Te xá n-ka ta'u tniu dutu tax-
nuni, xi'in se fariseu, xa nux najini
ii̇n ñayiu Jesús, te na juña tnu'u-i
nuu juxtixia nuu tuu-ia, xa tnii̇
koio-s-ia.

12

Ndute nardo n-najini ɨɨn ñadɨ'ɨ xe'e Jesús
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Iñu ka kɨu juini xa xee viko
Paxcua, te n-kixee Jesús ñuu nani
Betania, ñuu se nani Lázaro. Te
Lázaro kuu se n-xi'í te n-nadandoto
Jesús mee-s. 2 Te ijan n-ka
kidava'a-i ndeyu xaxe'e Jesús.
N-dakee Tmarta ndeyu, te nukoo
Lázaro xi'in se xtuu xi'in Jesús.
3 Te ijan María ne'e dava kilo
xaxe'en vidi nani nardo. Nardo
va'a xa kue'e ya'u. Ndute nardo
jan n-najini-i xe'e Jesús. Idi dɨkɨ-i
n-nadayichi-i xe'e-ia. Te nitu'u
xiti ve'e jan n-xe'en vidi. 4 Ko
n-kudeen Judas Iscariote, se kuu
da'ya Simón, nuu María. Juini
kuu-s ɨɨn se dakua'a Jesús, ko se
diko Jesús kuu-s. N-ja'an-s:

5 —¿Nakuenda ña n-diko-ro ndute
nardo jan xa uni cientu denario,
xa juña'a nga-ro tvini ñayiu ka
kunda'u?

6 Du'a ña ja'an-s xaxe'e xa juini-s
xa chindee-s ñayiu kunda'u. Du'a
ja'an-s chi ñadu'u kuu-s. Ne'e mee-s
tvini se dakua'a Jesús, te tnɨɨ-s
dava'a nga tvini juini-s. 7 N-ja'an
Jesús nuu Judas:

—Maxku kudeen ka-n nuu-i. An-
tecas xa kuú-r, te xá n-kida tu'a-i
yɨkɨ kuñu-r, xa chinduxi va'a ña'a-s.
8 Ñayiu ka kunda'u, xtuu-i xi'in-n
ntdaa kɨu, ko mee-r, ma kutuu ka-r
xi'in-n.

N-ka kida ɨɨn nuu-s xa ka'ni koio-s Lázaro tuku

9 N-ka tekutnu'u kue'e ñayiu Is-
rael xa tuu Jesús Betania, te ijan
n-ka xee-i nuu tuu-ia. N-ka juini-i
xa jini-i Jesús, ko dɨuni n-ka juini-i
xa jini-i Lázaro, se n-nadandoto-ia.
10 Te n-ka kida ɨɨn nuu dutu tax-
nuni xa ka'ni koio-s Lázaro tuku.
11 Chi xaxe'e Lázaro, te ka dandoo
ñayiu xa xetniu ñayiu Israel, te ka
jandixa-i Jesús.

N-kɨu Jesús ñuu nani Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

12 O'on ka kɨu juini xa xee viko
Paxcua, te ka xee kue'e xa kue'e
ñayiu Jerusalén. N-ka tekutnu'u-i
xa ijan xee Jesús. 13 N-ka xa'nde-i
nda'a ñuu kuii, te n-ka kee-i
Jerusalén, xa jɨn tna'a-i Jesús dava
ichi. N-ka kana-i:

—¡Na kuta'u-ro Ianyuux! ¡Na
kada-ia xa kutuu va'a se vaxi! ¡Se
n-tunda'a Ianyuux xa taxnuni-s!
¡Na ku kuu-s se kunxa'nu ka nuu
ñayiu Israel!

14 N-ni'i Jesús ɨɨn burru, te n-xe
kaa-ia-tɨ. Te xá n-kuu kue'e kuia,
se n-ka chidotnuni tnu'u Ianyuux,
n-ka kidava'a-s xa du'a koo. N-ka
chidotnuni-s:

15 Maxku yu'u koio ka-n, ñayiu
Jerusalén.
Kunde'a koio-n xa vaxi se
kunxa'nu ka nuu-n,
yodo-s ɨɨn burru.

16 Te hora ijan ni, ña ka kutnuni
ini se dakua'a Jesús nax n-kuu. Ko
hora juan ndaa Jesús andɨu, n-ka
naja'an-s xa du'a n-ka kidava'a
se n-chidotnuni tnu'u Ianyuux, te
du'a n-ya'a.

17 Te n-ka ja'an ndaa kue'e
ñayiu ijan xaxe'e Jesús. N-xo
tuu-i xi'in-ia, hora n-kana-ia ndi
Lázaro xa ndee-s yau kava, te
n-nadandoto-ia-s nuu n-yɨnduxi-s.
18 N-ka tekutnu'u kue'e xa kue'e
ñayiu xa n-kida Jesús milagru jan,
te xaxe'e xijan n-ka xe tna'a-i-ia
ichi Jerusalén. 19 Te n-ka ja'an se
fariseu, nuu ɨɨn-s nuu ɨnka-s:

—Xini-n xa ni ɨɨn xa kida-ro ñatu
xiniñu'u. Ntdaa ñayiu ñuñayiu ka
kunduu xi'in-s.

Se ja'an tnu'u griegu, n-ka nanduku-s Jesús

20 Nuu ñayiu n-ka xe'en Jerusalén,
xa ndadaka'nu-i viko Paxcua, ijan
tna'a uni koon ñayiu griegu, ñayiu
ña ka kuu ñayiu Israel. 21 N-ka kuy-
atni-s Slipe, se ñuu nani Betsaida

distrito Galilea. Ɨin se dakua'a
Jesús kuu-s. N-ka xijan-s nuu-s:
—Dito, ka juini-da xa jini-da
Jesús.
22 N-nanitna'a Slipe xi'in Ndrixi,
te n-xia'an-s xa n-ka ja'an se griegu,
te nduu-s jua'an xi'in-s xa juña'a-s
Jesús. 23 N-ja'an Jesús:
—Mee-r kuu Se kuu ñani tna'a
ñayiu. Xá n-xee kɨu xa kadaka'nu
ña'a Taa-r mee-r. 24 Xandaa kuu xa
ja'an-r. Ná kuu ɨin tata trɨu kuu-r.
Nux ña xate seyɨi tata trɨu nuu ñu'u,
ma kane ni ɨin xa kaxi xa ko'o-ro.
Ko nux jungoio trɨu nuu ñu'u, te
koo kue'e xa kaxi xa ko'o-ro. Du'a
koo xa kuú mee-r, te kutuu va'a
koio mee-n. 25 Ɨin seyɨi, nux tuu-s xa
ni'i-s ntdaa xa juini-s, te dakuita-s
ntdaa xa n-xani ini-s xa n-ni'i-s. Ko
ɨin seyɨi, nux daxio-s xa io ñuñayiu
xa kunduu-s xi'in Ianyuux, te ni'i-s
xa kutuu va'a-s xi'in Ianyuux andɨu
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 26 Ɨin seyɨi, nux ɨin
se xinokuechi nuu mee-r kuu-s, te
io xa kunduu-s xi'in-r. Nuu kutuu
mee-r, ijan kutuu se xinokuechi
nuu-r tuku. Nux xinokuechi ɨin
ñayiu nuu-r, te kadaka'nu Taa-r
mee-i tuku.

N-ja'an Jesús nanda koo xa kuú-ia

27 'Yo loko kue'e tnau ini-r vitna.
¿Nax ja'an-r? ¿Kajan-r nuu Taa-r
xa dakaku ña'a-ia, xa maxku ya'a-r
kue'e vida u? Du'a ma kajan-r, chi
vaa-r xa kada-r ná io ná jua'an tniu
n-taxi-ia.
28 Dada n-ja'an-ia nuu Ianyuux:
—Taa-da, kada-n xa kutnuni
ini ntdaa ñayiu xa mee-n kuu Ia
kunxa'nu ka.
Hora ijan ni n-ja'an ɨin tnu'u nde
andɨu:
—Xá n-kida-r xa kutnuni ini koio
ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu-r, te
kada-r ɨnka vuelta.
29 Te xyuku kue'e ñayiu ijan.
N-ka teku-i tnu'u nde andɨu, te
dava-i n-ka ja'an xa kana dau. Ko
dava-i n-ka ja'an xa ɨin ángel, ia
xinokuechi nuu Ianyuux, n-ja'an
nuu Jesús.
30 N-ja'an Jesús nuu ñayiu xyuku
ijan:
—Ñadu xaxe'e mee-r n-ja'an
tnu'u jan nde andɨu. N-ja'an
Ianyuux xaxe'e mee-n. 31 Vitna
ndadandaa-r kuechi ñuñayiu.
Vitna kine'e-r kui'na ñuñayiu, xa
ma taxnuni ka-i nuu ñayiu. 32 Na
katakaa ña'a koio-s mee-r, te kada-r
xa jandixa ña'a ntdaa ñayiu mee-r.
33 Te xi'in tnu'u ya'a n-ja'an-ia
janda kuu xa kuú-ia.
34 N-ka ja'an ñayiu:
—Xá n-ka teku-r xa kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ taxnuni Cristu, Ia tunda'a
Ianyuux. ¿Nanda kuu xa ja'an-n
xa katakaa koio ñayiu Se kuu ñani
tna'a ñayiu? ¿Jundu kuu se ijan, Se
kuu ñani tna'a ñayiu?
35 N-ja'an Jesús:
—Ná kuu luz va'a ka koko kuu
mee-r. Xaku nga kɨu kutuu-r
xi'in-n. Nɨni tuu-r ñuñayiu, io xa
kunduu koio-n xi'in-r, xa ma ku
kuu koio mee-n ná kuu ɨin seyɨi
xikonuu nuu nee, ɨin se ña xini
ndexu jɨ'ɨn-s. 36 Nɨni tuu-r xi'in-n,
io xa jandixa ña'a koio-n, xa nduu
koio mee-n da'ya-r.
N-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te
jua'an-ia. Ñayo ka-s nani'i ña'a.

Se Israel, dani ña n-ka jandixa-s Jesús

37 Juini kida-ia kue'e milagru
xnde'a ñayiu Israel, ko dani ña ka
jandixa-i-ia. 38 Du'a n-xetna'a nax
n-kidava'a Isaías. Se xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu Isaías.
Xá n-kuu kue'e kuia n-kidava'a-s:
Xto'o-da, ña n-ka jandixa ñayiu
tnu'u n-xian tnu'u-da nuu-i.
N-dande'a-n xa taxnuni-n nuu-i, ko
dani ña n-ka jandixa ña'a-i.
39 Xijan kuu xa ña n-ka kua'a-i xa
jandixa-i. N-kidava'a Isaías ɨnka
vuelta:
40 N-kida-ia xa kuaa-i.
N-kida-ia xa kuxee ini-i.
N-kida-ia xa nduchi nuu-i ña
kua'a-i xa kunde'a-i.
N-kida-ia xa ña kutnuni anu-i.

N-kida-ia xa ña kua'a-i xa natu ini-i
kuechi, xa ndadava'a-ia-i.
41 Du'a n-ja'an Isaías, chi n-xini-s
nax koo hora kixi Cristu, Ia tunda'a
Ianyuux. N-kutnuni ini-s xa tax-
nuni-ia, te n-ja'an ndaa-s xaxe'e-ia.

42 Ko kue'e ñayiu, joon, n-ka
jandixa-i Jesús. Nde dava se
taxnuni nuu ñayiu Israel n-ka
jandixa-ia. Ko xaxe'e se fariseu,
te ña n-ka ja'an kanda-s xa
jandixa-s-ia, chi ña n-ka juini-s xa
kine'e ña'a koio se fariseu veñu'u
ñayiu Israel. 43 Chi se taxnuni nuu
ñayiu, n-ka tna ini ka-s xa koo koio
ñayiu xañu'u nuu mee-s, dada xa
ja'an Ianyuux xa ka kida-s xava'a.

N-ja'an Jesús: "Xi'in tnu'u ja'an mee-r ndadandaa Ianyuux ñayiu"

44 Hora ijan ni xee n-ja'an Jesús:

—Ɨin ñayiu, nux jandixa ña'a-i
mee-r, ña jandixa-i meni mee-r,
chi jandixa-i Ia n-tunda'a ña'a
mee-r tuku. 45 Te ii̇n ñayiu, nux
nde'a ña'a-i mee-r, du'a nde'a-i Ia
n-tunda'a ña'a mee-r. 46 Ná kuu
luz va'a ka koko kuu mee-r. Vaa-r
ñuñayiu, xa ntdaa ñayiu ka jandixa
ña'a mee-r, ma kutuu koio ka-i
nuu nee. 47 Ɨin ñayiu, nux teku-i
tnu'u mee-r, ko ña chinuu-i nax
ja'an-r, te ña ndadandaa-r-yi̇. Chi
ñatu vaa-r xa ndadandaa-r ñayiu,
vaa-r xa dakaku-r ñayiu, xa maxku
kuú koio-i xi'in kuechi-i. 48 Ñayiu
ña ka jandixa ña'a mee-r, ñayiu ña
ka chinuu tnu'u-r, ma kaku koio-i.
Ki̇u ndadandaa Ianyuux ntdaa xa
io, daa, xi'in tnu'u n-ja'an mee-r,
ndadandaa-ia ñayiu jan. 49 Chi ñatu
ja'an-r tnu'u mee-r. N-tunda'a ña'a
Taa-r, te n-ta'u tniu mee-ia nax
ja'an-r te na tnu'u ja'an-r. 50 Na'a-r
xa nux jandixa i̇i̇n ñayiu tnu'u ta'u
tniu Taa-r, te kutuu va'a-i xi'in-ia
kuia ma ji̇n ndi̇'i̇. Xijan kuu xa
ja'an-r tnu'u Taa-r. Tnu'u n-ja'an
mee-ia nuu mee-r, tnu'u ijan, ja'an
mee-r nuu mee-n.

13

N-najini Jesús xe'e se dakua'a-ia

1 Ɨin ki̇u nga xa xee viko Pax-
cua. Na'a Jesús xa xá n-xee ki̇u xa
kee-ia ñuñayiu, xa ndaa-ia nuu tuu
Taa-ia. Ni̇ni n-xo tuu-ia ñuñayiu,
n-xemani-ia ñayiu ka jandixa ña'a.
Te ki̇u nga ijan n-dande'a-ia ñayiu
jan xa yo xemani-ia-i. 2-4 Te xá
n-kidatniu kui'na anu Judas Iscar-
iote, da'ya yi̇i̇ Simón, xa diko-s
Jesús nuu se ka'ni koio-ia. Na'a
Jesús xa n-kixi-ia nde nuu tuu
Taa-ia, te na'a-ia xa nu'u-ia nuu
tuu Taa-ia. Na'a-ia xa n-kida Taa-ia
xa taxnuni-ia nuu ntdaa xa io.
Nukoo Jesús xi'in se dakua'a-ia
xa kaxdini-ia xi'in-s. N-ndojuiin
Jesús nuu n-xaxdini-ia, te n-dita-ia
da'ma ni'na-ia. N-tni̇i̇-ia i̇i̇ toalla,
te n-duku ni'na-ia dujun ka'a-ia.
5 N-dachitu-ia i̇i̇n caxuela ndute,
te n-kixe'e-ia xa najini-ia xe'e se
dakua'a-ia. Xi'in toalla n-xo duku
ni'na dujun ka'a-ia, n-nadayichi-ia
xe'e-s.

6 Na n-xee-ia nuu Simón Spedru
xa najini-ia xe'e-s, te n-ja'an Spe-
dru:

—Xto'o-ro, ¿xe'e mee-da najini-n
a?

7 N-ja'an Jesús:

—Ta kutnuni ka ini-n nax kida-r
vitna, ko nunuu ka kutnuni ini-n.

8 N-ja'an Spedru:

—¡Nuncas ma najini mee-n xe'e
mee-da!

N-ja'an Jesús:

—Nux ma najini-r xe'e-n, te ma
kunduu ka-n xi'in-r.

9 Te n-xia'an Simón Spedru nuu
Jesús:

—Xto'o-ro, nux du'a koo, te
maxku najini-n diko ni xe'e-da.
Najini-n nda'a-da, di̇ki̇-da tuku.

10 N-ja'an Jesús nuu-s:

—Xá n-dakuchi ña'a Taa-r
Ianyuux mee-n. Xijan kuu xa
meni xe'e-n najini mee-r vitna. Xá
n-kida Ianyuux xa n-ndundoo-n,
ña tuu nax io ka-n. Mee-n, xá n-ka

ndundoo-n, ko ñatu ntdaa-n ndaxio
ndoo.
11 Chi na'a Jesús jundu diko ña'a
mee-ia. Xijan kuu xa n-ja'an-ia xa
ñatu ntdaa-s ndaxio ndoo.
12 Na n-ya'a xa n-najini-ia
xe'e-s ntdaa-s, te n-nukondixi-ia
da'ma-ia, te n-nukoo-ia ɨnka
vuelta, n-ja'an-ia:
—¿Ka kutnuni ini-n nax n-kida
ña'a-r a? 13 Danani ña'a-n Maestru,
te ka ja'an-n xa Xto'o-n kuu ña'a, te
xandaa ka ja'an-n, chi ndaa kuu-r.
14 Nux kuu-r Xto'o-n te Maestru te
najini mee-r xe'e mee-n, te io xa na-
jini tna'a koio mee-n xe'e-n. 15 Kuu
mee-r ichi ka ne'e ka tnɨɨ koio-n
jɨ'ɨn. Ná n-kida ña'a mee-r, da io xa
kada tna'a koio mee-n. 16 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Kunxa'nu ka se
kuu xto'o ve'e, dada se xinokuechi
nuu-s. Kunxa'nu ka se ta'u tniu,
dada se tunda'a-s. 17 Nux kutnuni
ini-n xa'a te kada-n xa'a, te kuvete
koio-n.
18 'Ña ja'an-r xaxe'e ntdaa-n. Xini
va'a-r jundu n-kaxí-r. Ɨɨn tna'a
mee-n, kada xa jɨn tna'a xa ja'an
tnu'u Ianyuux, yodotnuni xá n-kuu
kue'e kuia: "Se xax ka'nu xi'in-r
xini u'u ña'a." 19 Vitna, antecas
xa ya'a, te ja'an-r xa du'a koo. Te
dada, hora ya'a, te jandixa koio-n
xa kuu-r jundu kuu-r. 20 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Ɨɨn ñayiu, nux kueka
va'a-i se tunda'a-r, du'a kueka va'a
ña'a-i mee-r tuku. Te nux kueka
va'a ña'a-i mee-r, te kueka va'a-i Ia
n-tunda'a ña'a mee-r vaxi.

N-ja'an Jesús xa diko ña'a Judas nuu se ka'ni ña'a
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te
yo n-tnau ini-ia. N-ja'an kaxi-ia:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn
tna'a mee-n diko ña'a mee-r nuu se
ka'ni ña'a koio.
22 N-ka nukonde'a tna'a se
dakua'a-ia. Ñayo-s n-ka kutnuni
ini nuu ndeda ɨɨn-s n-ja'an-ia.
23 Nuu n-ka xaxdini-s, ijan, yatni
Jesús, nukoo ɨɨ se dakua'a-ia. Yo
n-xemani Jesús se ijan. 24 N-kida
Simón Spedru ɨɨn seña nda'a-s nuu
se ijan, xa kajan tnu'u-s-ia nuu
jundu kuu se diko-ia. 25 N-nundee
se ijan Jesús, te n-ja'an ni'ni-s
do'o-ia:
—Xto'o-ro, ¿jundu kuu-s?
26 N-ja'an ni'ni Jesús do'o se ijan:
—Dandoyo-r ita'u tila nuu
ndeyu, te juña'a-r-sɨ. Mee-s kuu-s.
N-dandoyo-ia ita'u tila, te
n-xia'an-ia nuu Judas Iscariote,
da'ya yɨɨ Simón. 27 N-tnɨɨ Judas tila
jan, te dada n-kɨu kui'na anu-s.
N-ja'an Jesús:
—Xa kada-n, yachi kada-n.
28 Te ñayo se xtuu ijan n-ka kut-
nuni ini nakuenda n-ja'an Jesús
tnu'u ya'a nuu Judas. 29 Dava-s
n-ka xani ini xa du'a n-ja'an-ia
xaxe'e xa n-yɨnda'a Judas tvini-s
ntdaa-s. N-ka xani ini-s xa juini-ia
xa jueen-s xa kax koio-s viko Pax-
cua, a xa juña'a-s tvini nuu ñayiu
ka kunda'u. 30 N-tnɨɨ Judas tila,
te yachi n-kee-s jua'an-s. Te xá
n-kuaa hora ijan.

N-ja'an Jesús: "Io xa juemani tna'a koio-n"

31 Na n-kee Judas jua'an-s, te
n-ja'an Jesús:
—Vitna koo xa kunxa'nu ka Se
kuu ñani tna'a ñayiu, te xaxe'e
mee-s, koo xa kunxa'nu ka
Ianyuux. 32 Nux dande'a mee-s
ñayiu xa kunxa'nu ka Ianyuux,
dada dande'a Ianyuux ñayiu xa
kunxa'nu ka mee-s. Te ña kue'e
ka ndoñu'u xa xee xa du'a koo.
33 Da'ya kuechi-r, xaku nga hora
kutuu-r xi'in-n. Nanduku ña'a
koio-n, ko mayo ka-n nani'i ña'a.
Nani n-ja'an-r nuu se ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, dani ja'an-r nuu
mee-n vitna: "Nuu jɨ'ɨn mee-r,
mayo-n kua'a xa kandijun ña'a
koio-n." 34 Vitna taa-r ɨɨn tnu'u
ta'u tniu xee: "Io xa juemani
tna'a koio-n." Nani xemani ña'a
mee-r, dani juini-r xa juemani
tna'a koio-n. 35 Nux juemani tna'a

koio-n, te jini koio ntdaa ñayiu xa
se dakua'a mee-r ka kuu mee-n.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ña xini-s-ia
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 N-xijan tnu'u Simón Spedru:
—Xto'o-ro, ¿ndexu jɨ'ɨn-n?
N-xia'an Jesús:
—Nuu jɨ'ɨn-r, ma kua'a-n xa
kandijun ña'a-n jɨ'ɨn vitna, ko ɨnka
kɨu, joon, kandijun ña'a-n xee.
37 N-ja'an Spedru:
—Xto'o-ro, ¿nakuenda xa ña
kua'a-da xa kandijun ña'a-da
jɨ'ɨn vitna? Io tu'a-da xa kuú-da
xaxe'e-n.
38 N-ja'an Jesús:
—¿Xandaa kuu xa io tu'a-n xa
kuú-n xaxe'e-r a? Xandaa kuu xa
ja'an-r. Antecas xa kana li'i xakuaa
vitna, te ja'an mee-n uni vuelta xa
ña xini ña'a-n mee-r.

14

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu ichi"

1 'Maxku tnau ini koio ka-n. Io xa
jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Te
io xa jandixa ña'a koio ka-n mee-r
tuku. 2 Nuu tuu Taa-r, io kue'e ve'e
vili xndaa. Nu'u-r nuu tuu Taa-r,
xa kada tu'a-r ve'e koio mee-n nuu
kutuu va'a koio-n. Chi nux ma du'a
koo, te ma kachitnuña'a-r n-kuu.
3 Nu'u-r, xa kada tu'a-r ve'e koio
mee-n, te ndii-r, xa kandeka ña'a-r
jɨ'ɨn, xa kutuu va'a koio mee-n nuu
kutuu mee-r. 4 Ka xini-n nde jɨ'ɨn-r,
te ka xini-n ichi.
5 N-ja'an Tomás:
—Xto'o-ro, ñayo-da xini nde
jɨ'ɨn-n. ¿Nanda kua'a-da jini koio-da
ichi?
6 N-ja'an Jesús:
—Mee-r kuu ichi. Te kuu-r xan-
daa. Te kida mee-r xa kutuu va'a
koio ñayiu xi'in Ianyuux. Ni ɨɨn
ñayiu ma kua'a xa jɨ'ɨn-i nuu tuu
Taa-r, nux ña kunduu-i xi'in mee-r.
7 Nux ndaa n-ka xini ña'a-n mee-r
n-kuu, te dɨuni jini koio-n Taa-r
n-kuu. Vitna ka xini-n mee-ia, chi
n-ka xini ña'a-n mee-r.
8 N-ja'an Slipe:
—Dande'a ña'a-n Taa-ro Ianyuux
idini vuelta, te xijan ni ña ndoñu'u
ka-da.
9 N-ja'an Jesús:
—Slipe, xá n-kuu uni kuia
xtuu-ro. ¿Te ta jini ña'a ka-n a?
Ɨɨn ñayiu, nux xini ña'a-i mee-r,
dani xini-i Taa-r tuku. ¿Nax kuu
xa xijan-n xa dande'a ña'a-r Taa-r?
10 ¿Ña ka jandixa-n xa kunduu
mee-r xi'in Taa-r te kunduu Taa-r
xi'in mee-r a? Tnu'u ja'an-r nuu-n,
ñatu kuu tnu'u mee-r. Kunduu
Taa-r xi'in-r, te kida mee-ia tniu-ia.
11 Io xa jandixa koio-n xa kunduu
mee-r xi'in Taa-r te kunduu Taa-r
xi'in mee-r. Io xa jandixa-n xaxe'e
tnu'u-r, a juini ña kua'a-n xa
jandixa-n xaxe'e tnu'u-r, ko io
xa jandixa-n xaxe'e tniu kida-r.
12 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
jandixa ña'a ɨɨn ñayiu mee-r, te
mee-i tuku kada-i tniu ná kida
mee-r. Te kue'e ka kada koio
mee-i dada xa kida mee-r, chi
xaxe'e xa nu'u mee-r nuu tuu
Taa-r. 13 Nux jandixa ña'a-n mee-r,
kajan-n dava'a nga xa kajan-n, te
kada-r, xa jini koio-n xa Taa-r kuu
Ia kunxa'nu ka. 14 Dava'a nga xa
kajan-n xaxe'e xa jandixa ña'a-n
mee-r, te kada-r.

N-ja'an Jesús: "Tunda'a-r Espíritu Ii"

15 'Nux ka xemani ña'a-n mee-r,
io xa kada-n ná ja'an tnu'u ta'u
tniu n-taxi-r. 16 Kajan-r nuu Taa-r
xa tunda'a-ia Espíritu Ii, xa kun-
duu Espíritu Ii xi'in-n, ná n-kunduu
mee-r xi'in-n. Ia chindee ña'a
mee-n kuu-ia, te kida-ia xa kundee
ini koio ka-n, xa jandixa ña'a na'i
ka-n mee-r. Kunduu-ia xi'in-n kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 17 Dakua'a ña'a-ia
mee-n xa kuu xandaa. Ñayiu ña
jandixa ña'a mee-r, ña kua'a-i xa
kueka-i Espíritu Ii, chi ña xini-i-ia,
te ña kutnuni ini-i nax kida-ia. Ko
mee-n, jini koio-n-ia, chi ndoo-ia
xi'in-n, te kunduu-ia xi'in-n. 18 Ma
dandoo ña'a-r, chi ndii-r. 19 Xaku

nga hora, te dada, ma jini ña'a ka
ñayiu ñuñayiu mee-r, ko mee-n, jini
ña'a koio-n. Xaxe'e xa ndito mee-r,
te kundito koio mee-n tuku. 20 Kɨu
ijan, kutnuni ini koio-n xa kunduu
mee-r xi'in Taa-r, te kunduu mee-n
xi'in mee-r, te kunduu mee-r xi'in
mee-n. 21 Nux jandixa ɨɨn ñayiu
tnu'u ta'u tniu mee-r, te kida-i xa
ja'an tnu'u jan, du'a dande'a-i ñayiu
xa xemani ña'a-i mee-r. Te ñayiu xe-
mani ña'a-i mee-r, te juemani Taa-r
mee-i, te juemani mee-r mee-i, te
dande'a-r mee-r nuu mee-i.
22 N-ja'an se nani Judas. Ko
ña dɨu Judas Iscariote, chi ɨnka-s.
N-ja'an-s:
—Xto'o-ro, ¿nakuenda xa dande'a
ña'a-n mee-n nuu mee-da, ko
ma dande'a-n mee-n nuu ñayiu
ñuñayiu?
23 N-ja'an Jesús:
—Nux xemani ña'a ɨɨn ñayiu
mee-r, kada-i nax ja'an tnu'u mee-r.
Te juemani Taa-r ñayiu jan. Te
kixi Taa-r xi'in mee-r, nduu-r, xa
kunduu koio-r xi'in-i. 24 Ñayiu ña
xemani ña'a mee-r, ñayo-i chinuu
tnu'u mee-r. Te tnu'u ka teku
mee-n, ña kuu tnu'u mee-r. Tnu'u
Taa-r, Ia n-tunda'a ña'a mee-r vaxi,
kuu tnu'u ka teku-n.
25 'Xá n-ja'an-r tnu'u ya'a nɨni
tuu-r xi'in-n. 26 Xaxe'e mee-r,
tunda'a Taa-r Ia chindee ña'a
mee-n, Ia kuu Espíritu Ii. Dakua'a
ña'a-ia mee-n ntdaa xa ndoñu'u-n.
Kada-ia xa naja'an koio-n ntdaa xa
n-ja'an-r nuu-n.
27 'Kida-r xa kutuu va'a koio-n,
kida-r xa ma kɨ ini koio ka-n. Ka
ja'an ñayiu ñuñayiu: "Juan nu'u
xandaa xavatu", ko ña kua'a-i xa
kada-i xa du'a koo. Ko mee-r, joon,
kua'a-r, te du'a kada-r. Maxku
tnau ini koio ka-n, maxku yu'u
koio ka-n. 28 Xá n-ka teku-n xa
ja'an-r nuu-n, xá n-ka teku-n xa
nu'u-r te ndii-r. Nux va'a n-ka xe-
mani ña'a-n n-kuu, yo kue'e kuvete
koio-n, xaxe'e xa nu'u-r nuu tuu
Taa-r, chi kunxa'nu ka Taa-r dada
mee-r. 29 Vitna xá n-ja'an-r xa'a, an-
tecas xa koo, xa na xee xa du'a koo,
te jandixa ña'a na'i koio ka-n. 30 Ma
ja'an kue'e ka-r xi'in-n vitna, chi
vaxi kui'na, te taxnuni mee-i nuu
ñuñayiu ya'a. Juini ñatu taxnuni-i
nuu mee-r, ko du'a koo. 31 Du'a koo,
xa kutnuni ini koio ñayiu ñuñayiu,
xa xemani-r Taa-r te kida-r tniu
n-taxi-ia. Ndojuiin koio vitna. Na
jɨ'ɨn-ro.

15

*N-ja'an Jesús: "Ná kuu yutnu xa-
vidi nani uva kuu-r"*

1 'Ná kuu yutnu xa ndaa xa
yutnu kuu-tnu kuu mee-r. Yutnu
xavidi nani uva. Ná kuu se ñunuu
yutnu uva kuu Taa-r. 2 Ná kuu
da'nda-tnu kuu ñayiu ka jandixa
ña'a mee-r. Ntdaa da'nda-tnu xa
ña ka juun xavidi, te ka'nde-ia-tnu.
Ntdaa da'nda-tnu xa ka juun
xavidi, te dandanduu-ia-tnu, xa
nandundoo-tnu, xa najuun ka
xavidi. 3 Mee-n ka kuu da'nda
yutnu xa n-dandanduu-ia-tnu,
chi n-ndundoo-n xaxe'e xa n-ka
jandixa-n tnu'u mee-r. 4 Io xa
kunduu koio ka-n xi'in mee-r, te
kunduu mee-r xi'in mee-n. Chi
meni mee da'nda yutnu, ña kua'a
xa juun xavidi. Io xa ku netna'a
da'nda-tnu xi'in ndu'u-tnu. Du'a
ka kuu mee-n tuku. Meni mee-n,
ña kua'a-n xa kada koio-n ni ɨɨn
xava'a. Io xa kunduu koio ka-n,
ɨɨn ɨɨn mee-n, xi'in mee-r.
5 'Mee-r kuu yutnu. Mee-n ka
kuu da'nda yutnu. Ɨɨn ñayiu, nux
kunduu-i xi'in mee-r, te kunduu
mee-r xi'in mee-i, te juun-i kue'e
xavidi. Ko nux ma kunduu-n xi'in
mee-r, ma kua'a-n xa kada-n ni ɨɨn.
6 Ɨɨn ñayiu, nux ma kunduu-i xi'in
mee-r, te kine'e Taa-r mee-i. Ná kuu
da'nda yutnu ñatu xiniñu'u kuu-i.
Yichi da'nda-tnu jan, te naje'en
ñayiu, te dakee-i-tnu nuu ñu'u koko,
te kayu-tnu.
7 'Nux kunduu koio ka-n xi'in
mee-r te chinuu koio ka-n tnu'u
mee-r, te kajan koio-n dava'a

nga xa ka juini-n, te du'a koo.
8 Du'a koo, xa kutnuni ini koio
ñayiu xa Taa-r kuu Ia kunxa'nu
ka. Du'a juun koio mee-n kue'e
xavidi, te ndaa xa nduu koio-n
se dakua'a mee-r. 9 Ná xemani
ña'a Taa-r mee-r, da xemani ña'a
mee-r mee-n. Kunduu na'i koio
ka-n xi'in-r, xa juemani ña'a na'i-r.
10 Nux kada koio-n xa ja'an tnu'u
ta'u tniu-r, du'a kunduu na'i koio
ka-n xi'in mee-r, te juemani ña'a
na'i-r. Koo ná kuu xa n-kida
mee-r ntdaa ná io ná jua'an tnu'u
n-ta'u tniu Taa-r, te kunduu-r xi'in
mee-ia, te xemani ña'a-ia mee-r.
11 'Tnu'u ya'a n-ja'an-r nuu-n,
xa nani kuvete mee-r, dani kuvete
koio mee-n, te kuvete koio-n xa
kuvete koio ka-n. 12 Ta'u tniu
ña'a-r xa juemani tna'a-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n, ná xemani ña'a mee-r
mee-n. 13 Ña tuu na ɨɨn xa ka'nu
ka, dada xa juña'a ɨɨn ñayiu mee-i,
xa ma kuú koio ñayiu mani xi'in-i.
14 Ñayiu mani xi'in mee-r ka kuu
mee-n, nux ka kida-n xa ta'u
tniu ña'a-r. 15 Ñatuka danani
ña'a-r se xinokuechi nuu-r, chi se
xinokuechi nuu ɨɨn se kuu xto'o
ve'e, ña ka kutnuni ini-s nax kida
xto'o-s. Xá n-danani ña'a-r se mani
xi'in-r, chi ntdaa xa n-ja'an Taa-r
nuu mee-r, du'a n-ja'an mee-r nuu
mee-n. 16 Ñatu n-ka kaxí ña'a mee-n
mee-r, ko n-kaxí ña'a mee-r mee-n.
N-kaxí ña'a-r, xa jɨ'ɨn koio-n, xa
kada koio-n tniu mee-r. Ná kuu
yutnu ka juun xavidi va'a, ku kuu
koio mee-n, te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ
xavidi jan. Xaxe'e xa ka jandixa
ña'a-n mee-r, kajan koio-n nuu
Taa-r dava'a nga xa ka ndoñu'u-n,
te taxi-ia. 17 Tnu'u ya'a kuu xa ta'u
tniu ña'a-r: Juemani tna'a koio-n,
ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.

Ñayiu ñuñayiu, ka xini u'u-i Jesús

18 'Nux ka xini u'u ña'a ñayiu
ñuñayiu mee-n, naja'an koio-n xa
ki'na nuu mee-r n-ka xini u'u ña'a-i.
19 Nux ɨɨn nuu n-ka kuu mee-n xi'in
ñayiu ñuñayiu n-kuu, te juemani
ña'a koio ñayiu ñuñayiu. Ko n-kaxí
ña'a-r mee-n me'ñu ñayiu ñuñayiu,
te ñatuka ka kuu ɨɨn nuu mee-n xi'in
ñayiu ñuñayiu. Xijan kuu xa ka
xini u'u ña'a ñayiu ñuñayiu mee-n.
20 Naja'an koio-n tnu'u n-ja'an-r
nuu-n, xa kunxa'nu ka se kuu xto'o
ve'e dada se xinokuechi nuu-s. Xi-
jan kuu xa nux n-ka xini u'u ña'a
ñayiu mee-r, dani jini u'u ña'a koio-i
mee-n. Nux n-ka chinuu-i tnu'u
mee-r, dani chinuu koio-i tnu'u
mee-n. 21 Ntdaa xa'a kada ña'a
koio-i mee-n, xaxe'e xa ka jandixa
ña'a-n mee-r. Du'a ka kida-i, chi
ña ka xini-i Ia n-tunda'a ña'a mee-r
vaxi.
22 'Nux ña n-kixi-r te ña n-ja'an-r
nuu ñayiu jan n-kuu, te ma
tekuechi-i anu mee-i. Ko xa
n-kixee-r, te vitna ña kua'a ka-i xa
danda'u ka-i mee-i. 23 Ɨɨn ñayiu, nux
xini u'u ña'a-i mee-r, te dani xini
u'u-i Taa-r tuku. 24 Nux ña n-kida-r
milagru ñayo ɨnka ñayiu nuncas ña
n-kida n-kuu, ma tekuechi-i anu
mee-i. Ko vitna, xa n-ka xini ña'a-i
mee-r, te dani xa n-ka xini-i Taa-r
tuku. Xá n-ka xini u'u ña'a-i mee-r,
te dani xa n-ka xini u'u-i Taa-r
tuku. 25 Du'a ya'a, xa jɨn tna'a tnu'u
Ianyuux, n-ka chidotnuni seyɨɨ xá
n-kuu kue'e kuia: "Meni xava'a
n-kida-r, ko mee-i, n-ka xini u'u
ña'a-i."
26 'Na kixi Espíritu Ianyuux, ja'an
ndaa-ia xaxe'e mee-r. Ia chindee
ña'a mee-n kuu-ia. Na nu'u-r nuu
tuu Taa-r, tunda'a-r-ia kixi-ia. Nde
nuu tuu Taa-r kixi-ia, te ja'an-ia
xa kuu xandaa. 27 Te mee-n tuku,
ja'an ndaa koio-n xaxe'e-r, chi nde
xa ki'na nuu xa n-ka kunduu-n
xi'in-r.

16

1 'Xa'a n-ja'an-r xa maxku kada
koio-n kuechi, n-ja'an-r xa kunduu
na'i koio ka-n xi'in mee-r. 2 Kine'e
ña'a koio-s mee-n veñu'u ñayiu Is-
rael. Vaxi hora xa ka'ni ña'a koio-s
mee-n, te kani ini-s xa du'a kuu xa
xia'an-s ɨɨn xa doko-s nuu Ianyuux.
3 Xa'a kada koio-s, chi ñayo-s ka xini
Taa-r, ni ñayo-s ka xini ña'a mee-r.
4 Xa'a xá n-ja'an-r, xa hora du'a

kada ña'a koio-s mee-n, te naja'an
koio-n xa du'a n-ja'an-r nuu-n.

Espíritu Ianyuux, ndadandaa-ia ñayiu ñuñayiu

'Xa'a ña n-ja'an-r ki'na nuu, chi
dani n-xo tuu-r xi'in-n. 5 Vitna
nu'u-r nuu tuu Ia n-tunda'a ña'a
mee-r vaxi. Te ñayo-n ka xijan
tnu'u ña'a ndexu jɨ'ɨn-r. 6 Diko
ni yo ka tnau ini-n, xaxe'e tnu'u
n-ja'an-r. 7 Xandaa kuu xa ja'an-r.
Xaxe'e mee-n nu'u-r. Chi nux ma
nu'u-r, te ma kixi Espíritu Ianyuux,
Ia chindee ña'a mee-n. Nux
nu'u-r, te tunda'a-r-ia, xa kunduu
mee-ia xi'in mee-n. 8 Na kixi
Espíritu Ianyuux, ndadandaa-ia
ñayiu ñuñayiu. Kada-ia xa kutnuni
ini koio ñayiu ñuñayiu xa n-ka kida-i
kuechi. Kada-ia xa kutnuni ini
koio ñayiu ñuñayiu xa n-kida mee-r
xava'a. Kada-ia xa kutnuni ini
koio ñayiu ñuñayiu xa ndadandaa
Ianyuux kuechi-i. 9 Kada Espíritu
Ianyuux xa kutnuni ini koio-i xa
ka kida-i kuechi xa ña ka jandixa
ña'a-i mee-r. 10 Kada Espíritu
Ianyuux xa kutnuni ini koio-i xa
n-kida mee-r xava'a, chi nu'u-r
nuu tuu Taa-r, te mayo-n jini
ña'a ka mee-r. 11 Kada Espíritu
Ianyuux xa kutnuni ini koio-i xa
ndadandaa Ianyuux ntdaa xa io,
chi xá n-ndadandaa-ia kui'na.
Taxnuni kui'na ñuñayiu ya'a, ko xá
n-ndadandaa Ianyuux kui'na.

12 'Kue'e ka io xa ja'an-r, ko
mayo-n kua'a xa kundee ini
ka-n tnu'u-r vitna. 13 Ko na kixi
Espíritu Ianyuux, te kada mee-ia
xa kutnuni ini koio-n. Xandaa
ja'an-ia, te kada-ia xa kutnuni ini
koio mee-n ntdaa xandaa. Ma
ja'an-ia tnu'u mee-ia. Nani teku-ia,
dani ja'an-ia. Kachitnuña'a-ia nax
koo. 14 Ndadaka'nu ña'a Espíritu
Ianyuux mee-r. Tnɨɨ-ia tnu'u mee-r,
te ja'an-ia tnu'u mee-r nuu mee-n.
15 Ntdaa xa kuu kuenda Taa-r
kuu kuenda mee-r. Xijan kuu xa
n-ja'an-r xa tnɨɨ Espíritu Ianyuux
tnu'u mee-r, xa ja'an-ia tnu'u jan
nuu mee-n.

N-ja'an Jesús: "Yo ku tnau ini koio-n, ko dada nduvete koio-n"

16 'Xaku nga hora, te ma jini ña'a
koio ka-n, te dada xaku ni kɨu, te
jini ña'a koio-n ɨnka vuelta. Chi
nu'u-r nuu Taa-r.
17 Dava se dakua'a-ia, n-ka xijan
tnu'u nuu tna'a-s:
—¿Nax juini kachi tnu'u ja'an-ia?
Ja'an-ia xa xaku nga hora, te ma
jini ka-ro-ia, te dada xaku ni kɨu,
te jini-ro-ia ɨnka vuelta. Ja'an-ia xa
du'a kuu, xaxe'e xa nu'u-ia nuu tuu
Taa-ia. 18 ¿Nax juini kachi xaku ni
kɨu? Ña kutnuni ini-ro tnu'u-ia.
19 N-kutnuni ini Jesús xa
ka juini-s xa kajan tnu'u-s-ia.
N-ja'an-ia:
—¿Ka xijan tnu'u nuu tna'a-n nax
juini kachi xa n-ja'an-r xa xaku
nga hora, te ma jini ña'a koio ka-n,
te dada, xaku ni kɨu, te jini ña'a
koio-n ɨnka vuelta u? 20 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Ku nda'i koio mee-n,
te yo ku tnau ini koio-n, ko kudɨ
ini koio ñayiu ñuñayiu. Yo ku tnau
ini koio-n, ko dada nduvete koio-n.
21 Kuu ná kuu hora xajan ɨɨn ñadɨ'ɨ
da'ya-ña. Na xee hora, te kɨ ini-ña
xa xaxia'an kue'e da'ya-ña. Ko
na n-ya'a xa n-kaku da'ya-ña, hora
ijan ni, ñatuka naja'an-ña xa n-tna
u'u-ña, chi kuvete-ña xa n-kaku
va'a ɨɨn seyɨɨ ñuñayiu. 22 Du'a ka
kuu mee-n. Vitna ka tnau ini-n, ko
jini ña'a-r ɨnka vuelta, te kada-r xa
kuvete koio-n xa kuvete koio ka-n.
Kɨu ijan, ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa
kada-i xa tnau ini koio ka-n.
23 'Kɨu ijan, ma kajan tnu'u ña'a
koio-n ni ɨɨn. Xandaa kuu xa
ja'an-r. Dava'a nga xa kajan koio-n
nuu Taa-r, te taxi-ia, xaxe'e mee-r.
24 Nde vitna, ñatu ni ɨɨn xa n-ka
xijan-n nuu Taa-r xaxe'e mee-r. Ka-
jan koio-n, te tnɨɨ koio-n, xa kuvete
koio-n xa kuvete koio ka-n.

Ndaku ka Jesús dada ntdaa xa io ñuñayiu

25 ’Nde vitna, n-ja'an-r meni
tnu'u xa dakua'a ña'a-r. Xee hora,
te ma ja'an ka-r tnu'u xa dakua'a
ña'a-r. Hora ijan, kaxi kakune'e-r
Taa-r nuu-n. 26 Kɨu ijan, kajan
koio-n nuu Taa-r, xaxe'e mee-r.
Ma ndoñu'u ka xa kajan mee-r
nuu Taa-r xaxe'e-n. 27 Ma ndoñu'u
ka, chi xemani ña'a Taa-r mee-n.
Xaxe'e xa ka xemani ña'a mee-n
mee-r, te ka jandixa-n xa vaa-r nde
nuu tuu Ianyuux, te du'a xemani
ña'a Taa-r mee-n. 28 N-kee-r nuu
tuu Taa-r, te n-kixee-r ñuñayiu.
Vitna kee-r ñuñayiu, xa nu'u-r nde
nuu tuu Taa-r.
29 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—Vitna kaxi ja'an-n, ñatuka
ja'an-n meni tnu'u xa dakua'a
ña'a-n. 30 Vitna ka xini-da xa
xini mee-n ntdantu'u. Ka xini-da
xa na'a-n ntdaa xa kajan tnu'u
ña'a koio ñayiu. Xijan kuu xa
ka jandixa-da xa n-tunda'a ña'a
Ianyuux mee-n.
31 N-ja'an Jesús:
—¿Vitna ka jandixa-n a?
32 Chinuu koio xa vaxi hora, te
vitna xá n-xee, xa nuu dɨɨn nu'u
koio-n ve'e-n, ɨɨn ɨɨn-n. Dandoo
ña'a koio-n. Ko ma kutuu medini-r,
chi kunduu Taa-r xi'in-r. 33 Tnu'u
ya'a xá n-ja'an-r, xa kutuu va'a koio
mee-n. Ñuñayiu ya'a, kue'e vida
ya'a koio-n. Ko maxku yu'u koio-n,
te maxku kuita koio-n. Ndaku ka
mee-r dada ntdaa xa io ñuñayiu.

17

Xijan ta'u Jesús xaxe'e se dakua'a-ia

1 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús, te
n-nukonde'a-ia andɨu, te n-xijan
ta'u-ia:
—Taa-da, vitna xee hora xa kue'e
vida ya'a-da. Ndadaka'nu ña'a
mee-n mee-da, xa ndadaka'nu ña'a
mee-da mee-n. 2 Xá n-kida-n xa
taxnuni-da nuu ntdaa ñayiu, xa
kada-da xa kutuu va'a koio ntdaa
ñayiu n-taa-n. Kada-da xa kutuu
va'a koio mee-i, xi'in mee-n kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 3 Xa kutuu va'a koio-i,
kuu xa jini ña'a koio-i mee-n, te
jini ña'a koio-i mee-da. Mee-n kuu
idini Ianyuux ndaa, te mee-da kuu
Jesucristu n-tunda'a ña'a-n.
4 ’N-ndadaka'nu ña'a-da mee-n
ñuñayiu, xá n-daxinokava-da tniu
n-taa-n xa kada-da. 5 Taa-da,
vitna ndadaka'nu ña'a-n mee-da.
Kada-n xa kutuu-da xi'in mee-n,
te kunxa'nu-da xi'in mee-n ɨnka
vuelta, ná n-kuu-ro nde xa ki'na
nuu, hora ta kua'a ka ntdaa xa io
ñuñayiu.
6 ’Xá n-kida-da xa jini ña'a koio
se n-taa-n. Me'ñu ñayiu ñuñayiu
n-kaxí-n-sɨ, te kuenda mee-n ka
kuu-s. N-taa-n-sɨ, te n-ka jandixa-s
tnu'u-n. 7 Vitna ka kutnuni ini-s
xa ntdaa xa taa-n kuu kuenda
mee-n. 8 Tnu'u n-taxi mee-n,
n-ja'an mee-da nuu mee-s. N-ka
xeka va'a-s tnu'u-n, te ka kutnuni
ini-s xa vaa-da nde nuu tuu mee-n,
ka jandixa-s xa n-tunda'a ña'a
mee-n mee-da.
9 ’Xijan-da xaxe'e se n-taa-n.
Ñatu xijan-da xaxe'e ñayiu ñuñayiu.
Xijan-da xaxe'e se n-taa-n,
chi kuenda mee-n ka kuu-s.
10 Ntdantu'u xa kuu kuenda
mee-da kuu kuenda mee-n, te
ntdantu'u xa kuu kuenda mee-n
kuu kuenda mee-da. Xa ka
jandixa ña'a mee-s mee-da, kuu xa
n-ndadaka'nu ña'a mee-n mee-da.
11 ’Mee-da, ma kutuu ka-da
ñuñayiu, ko mee-s, kutuu na'i koio
ka-s ñuñayiu, te naxee mee-da
nuu tuu mee-n. Taa-da, Ia Ii kuu
mee-n. Se n-taa-n ka kuu mee-s.
Xi'in xa taxnuni-n, junuu va'a-n-sɨ.
Junuu-n-sɨ, xa kunduu koio-s, ɨɨn-s
xi'in ɨnka-s, ná kunduu mee-n xi'in
mee-da te mee-da xi'in mee-n.
12 Nɨni tuu-da xi'in-s ñuñayiu, ñunuu
mee-da mee-s, xi'in xa taxnuni
n-taa-n. Ni ɨɨn-s ña n-dakuita-da.
Ɨɨn-s, joon, da'ya andea kuu-s, se
kida xa juini kui'na kuu-s. Du'a jɨn
tna'a tnu'u mee-n n-ka chidotnuni
seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia.
13 ’Vitna naxee-da nuu tuu
mee-n. Tnu'u ya'a ja'an-da, nɨni
tuu-da ñuñayiu, xa na kuvete koio

se n-taa-n, ná kuvete mee-da.
14 N-xia'an-da tnu'u mee-n nuu
se n-taa-n, te n-ka xini u'u ñayiu
ñuñayiu se ijan, xaxe'e xa ñatuka
ka kuu-s ná ka kuu ñayiu ñuñayiu.
Mee-da, ña kuu-da ná ka kuu
ñayiu ñuñayiu, te se n-taa-n, ñatuka
ka kuu mee-s ná ka kuu ñayiu
ñuñayiu. 15 Ñatu xijan-da xa
kine'e-n-sɨ ñuñayiu. Xijan-da xa
junuu va'a-n-sɨ, xa maxku danda'u
ña'a kui'na mee-s. 16 Nani kuu
mee-da, xa ñatu kuu-da ná ka kuu
ñayiu ñuñayiu, dani ñatu ka kuu
mee-s ná ka kuu ñayiu ñuñayiu.

17 'Tnu'u mee-n, tnu'u ndaa kuu.
Xi'in xandaa, kada-n xa se n-taa-n
ku kuu dɨɨn koio-s, xa kada koio-s
xa juini mee-n. 18 Ná n-tunda'a
ña'a mee-n mee-da ñuñayiu, da
n-tunda'a mee-da mee-s, jɨ'ɨn-s
nitu'u ñuñayiu. 19 Vitna xaxe'e
mee-s, kida-da xa kuu dɨɨn mee-da,
xa daxinokava-da ntdaa xa juini
mee-n. Te du'a kada-da xa ku kuu
dɨɨn koio mee-s, xa daxinokava
koio mee-s ntdaa xa juini mee-n.

20 'Xijan-da xaxe'e mee-s, te
dɨuni xijan-da xaxe'e ñayiu jandixa
ña'a koio mee-da, hora na teku
koio-i tnu'u ja'an koio mee-s.
21 Xijan-da xa kunduu koio-i ɨɨn-i
xi'in ɨnka-i. Taa-da, kunduu
mee-n xi'in mee-da, te mee-da
xi'in mee-n, te xijan-da xa du'a
na kunduu koio ñayiu jandixa ña'a
mee-da, ɨɨn-i xi'in ɨnka-i. Xijan-da
xa kunduu koio ñayiu jan xi'in
mee-ro, xa na jandixa koio ñayiu
ñuñayiu xa mee-n n-tunda'a ña'a
mee-da. 22 Nani n-kida mee-n xa
taxnuni mee-da, dani xá n-kida
mee-da xa taxnuni koio mee-i,
xa kunduu koio-i ɨɨn-i xi'in ɨnka-i,
ná kunduu mee-n xi'in mee-da te
mee-da xi'in mee-n. 23 Mee-da xi'in
mee-i, te mee-n xi'in mee-da, xa
idini xa kuu-ro. Du'a jini koio ñayiu
ñuñayiu xa n-tunda'a ña'a mee-n
mee-da, te nani xemani ña'a-n
mee-da, dani xemani-n ñayiu ka
jandixa ña'a mee-da.

24 'Taa-da, juini-da xa ñayiu
n-taa-n, kutuu koio-i xi'in-da nuu
kutuu-da. Juini-da xa kunde'a
koio-i xa taxnuni-da. Chi nde na
ta kua'a ka ñuñayiu, xemani ña'a-n
mee-da. Xaxe'e xa xemani ña'a-n,
n-kida-n xa taxnuni-da. 25 Taa-da,
Ia kida meni xava'a kuu-n. Juini
ña n-ka xini ña'a ñayiu ñuñayiu
mee-n, ko xini ña'a mee-da mee-n,
te se n-taa-n, n-ka kutnuni ini-s
xa n-tunda'a ña'a mee-n mee-da.
26 Xá n-kida-da xa ka xini ña'a-s
mee-n, te kada na'i ka-da xa va'a
ka jini ña'a koio-s. Du'a kida-da,
xa juemani-n mee-s, ná xemani
ña'a-n mee-da, te du'a kunduu na'i
ka mee-da xi'in mee-s.

18

N-ka tnɨɨ presu-s Jesús
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

1 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te
n-kee-ia xi'in se dakua'a-ia. N-ka
ya'a-ia xi'in-s de'va nani Cedrón.
Ijan n-ka kɨu-ia xi'in-s ɨɨn jardín.
2 Judas, se diko Jesús, xini mee-s
jardín jan, chi kue'e vuelta n-xo
nataka Jesús xi'in se dakua'a-ia
ijan. 3 Xijan kuu xa ijan n-xee
Judas. Ndeka-s soldado romano,
xi'in policía n-ka tunda'a se fariseu
xi'in dutu ka taxnuni. Xne'e-s can-
dil xi'in iti kava, xne'e-s machiti-s
xi'in vara. 4 Xá na'a Jesús ntdaa
xa ya'a-ia. N-kee-ia nuu tuu-ia, xa
nanitna'a-ia xi'in se ijan. N-xijan
tnu'u-ia-s:
—¿Jundu ka nanduku-n?
5 N-ka ja'an-s:
—Jesús, se ñuu Nazaret.
N-ja'an-ia:
—Mee-r kuu-s.
Te Judas, se diko Jesús, ijan
tna'a-s nuu soldado. 6 Na n-ja'an
Jesús: "Mee-r kuu-s", te se ijan, n-ka
xika yata-s te n-ka ndua-s nuu ñu'u.
7 Te n-xijan tnu'u Jesús ɨnka vuelta:
—¿Jundu ka nanduku-n?
N-ka ja'an-s:
—Jesús, se ñuu Nazaret.
8 N-ja'an-ia:

—Xá n-ja'an-r xa mee-r kuu-s. Nux mee-r ka nanduku ña'a-n, juejoon koio xa na jɨ'ɨn se ya'a, se ka kunduu xi'in-r.
9 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús xa jɨn tna'a tnu'u n-ja'an-ia nuu Taa-ia: "Ni ɨɨn se n-taa-n ña n-dakuita-da."
10 Te Simón Spedru ne'e ɨɨn machiti. N-tava-s machiti-s, te n-xa'nde-s do'o kua'a se xinokuechi nuu dutu taxnuni ka. Te se xinokuechi jan nani Malco. 11 Te n-ja'an Jesús nuu Spedru:

—Dandee machiti-n nuu cubierta-i. Io xa kue'e vida ya'a-r. Kuu ná kuu xa n-taxi Taa-r ɨɨn taxa xa ñu'u ndute ua, te io xa ko'o-r ntdaa.

Xndeka-s Jesús jua'an nuu dutu taxnuni ka
(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Xijan kuu xa soldado romano, xi'in se taxnuni nuu-s, xi'in policía n-ka tunda'a se taxnuni nuu ñayiu Israel, ntdaa mee-s, n-ka tnɨɨ presu-s Jesús, te n-ka duku-s-ia. 13 Te xndeka-s-ia jua'an ki'na nuu nuu Anás. Anás kuu tadido Caifás. Kuia ijan n-kuu-s dutu taxnuni ka nuu ntdaa dutu ñayiu Israel. 14 Te Caifás kuu se n-ja'an nuu se Israel, xa va'a ka xa kuú ɨɨn seyɨɨ xaxe'e ñayiu Israel, dada xa kuú ntdaa ñayiu Israel.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Te Simón Spedru xi'in ɨnka se dakua'a Jesús, n-xe kuitandijun-s-ia. Xini tna'a dutu taxnuni ka xi'in se kunduu xi'in Spedru. N-kɨu se ijan xi'in Jesús nuke'e dutu taxnuni ka. 16 Ko dani nujuiin Spedru yata ve'e. Xijan kuu xa se ijan, ɨnka se dakua'a Jesús, se xini tna'a dutu taxnuni ka, n-kɨu-s ve'e, te n-ja'an-s xi'in dichi ndee ye'e, te ndeka-s Spedru juan kɨu nde nuke'e. 17 Dichi ndee ye'e, n-xijan tnu'u nuu Spedru:

—¿Ña dɨu ndixi kuu ɨɨn té dakua'a té ya'a u?

N-ja'an Spedru:

—Ña'a, ña kuu-r-sɨ.
18 Nuke'e xnii se ka kidatniu du'a nuu dutu taxnuni ka, xi'in policía. N-ka tɨu-s ñu'u, xaxe'e xa da vixi. Ka ndvidi-s yunu'u, te ijan nujuiin Spedru xi'in-s, xa ndvidi-s tuku.

N-xijan tnu'u dutu taxnuni ka Jesús
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Te n-kixe'e dutu taxnuni ka xa kajan tnu'u-s Jesús:

—¿Ndeda se kuu se ka kunduu xi'in-n? ¿Nax dakua'a-n-sɨ?
20 N-ja'an Jesús:

—Kaxi n-ja'an-r nuu ntdaa ñayiu. Kɨu xi'in kɨu, n-dakua'a-r ñayiu, veñu'u Jerusalén, xi'in veñu'u kuechi ɨnka ñuu, nuu ka nataka koio ñayiu Israel. Ni ɨɨn tnu'u nuncas ña n-ja'an na'i-r. 21 ¿Nakuenda xijan tnu'u ña'a-n mee-r? Kajan tnu'u nuu ñayiu n-ka tekutnu'u-r. Mee-i va'a xna'a nax n-ja'an-r.
22 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te ɨɨn se nujuiin ijan, se kuu policía, n-katu-s nuu-ia. N-ja'an-s:

—¿Du'a ja'an-n nuu dutu taxnuni ka u?
23 N-ja'an Jesús:

—Nux ña n-ja'an-r xandaa, te ja'an mee-n ndeda ɨɨn tnu'u n-ja'an-r ña kuu xandaa. Te nux ja'an-r xandaa, te, ¿nakuenda janña'a-n?
24 Xijan kuu xa n-tunda'a Anás Jesús jua'an-ia nuu Caifás. Duku-ia jua'an. Te Caifás kuu dutu taxnuni ka.

Ɨnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Te nujuiin Spedru yunu'u, xa ndvidi-s. Te n-ka ja'an se n-nataka ijan:

—¿Ñadu ndaa xa ndo'o kuu ɨɨn se dakua'a ña'a se ijan u?

N-ja'an Spedru:

—Ña'a. Ña xini-r-sɨ.

26 Ijan nujuiin ɨɨn se xinokuechi nuu dutu taxnuni ka. Tna'a-s kutna'a xi'in se n-xa'nde Spedru do'o-s. N-ja'an-s:

—¿Ñadu ndo'o n-xini ña'a-r xi'in se ijan jardín jan?

27 Ɨnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús. Te hora ijan ni, n-kana li'i.

N-kixe'e Pilato xa kajan tnu'u-s Jesús

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Te n-ka kee ntdaa se ijan ve'e Caifás, xndeka-s Jesús jua'an nde palaciu gobernador romano. Ijan n-ka xee-s xi'in Jesús datne ne'e. Ko ña n-ka kɨu mee-s ijan, chi n-ka juini-s xa kune'e ii koio-s kɨu ijan, xa kax koio-s ndeyu viko Paxcua. 29 Xijan kuu xa n-kee Pilato palaciu, xa nanitna'a-s xi'in se ijan. N-ja'an-s:

—¿Nax n-kida se ya'a? ¿Nax tekuechi-n-sɨ?

30 Te n-ka ja'an-s:

—Nux ña n-kida-s kuechi n-kuu, te ma kandeka koio-r-sɨ kixi.

31 N-ja'an Pilato:

—Kandeka-s jua'an. Tnu'u ta'u tniu mee-n ndadandaa kuechi-s.

N-ka ja'an se Israel:

—Ja'an tnu'u ta'u tniu romano xa ma kua'a xa ka'ni koio-da ɨɨn ñayiu.

32 Te du'a n-xetna'a tnu'u n-ja'an Jesús na n-ja'an-ia xa katakaa koio-s-ia. 33 N-ndɨu Pilato palaciu. Ijan n-kana-s xa na kɨu Jesús, te n-xijan tnu'u-s-ia:

—¿Ndo'o kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel a?

34 N-ja'an Jesús:

—¿Ja'an-n xa xani ini mee-n, a ɨnka-s n-ka ja'an nuu-n nax kida-r a?

35 N-ja'an Pilato:

—¿Mee-r kuu ɨɨn se Israel a? Se ñuu mee-n, se Israel, xi'in dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, xndeka ña'a-s vaxi nuu mee-r. ¿Nax n-kida-n?

36 N-ja'an Jesús:

—Se kunxa'nu ka kuu-r, ko ñatu kuu-r ná ka kuu se kunxa'nu ka ñuñayiu ya'a. Nux n-kuu-r se kunxa'nu ka ná ka kuu se kunxa'nu ka ñuñayiu ya'a n-kuu, te dada'an ña'a koio se ka xinokuechi nuu-r, xa maxku kandeka ña'a koio se Israel kixi. Se kunxa'nu ka ñayiu kuu-r, ko ya'a ña'a.

37 N-ja'an Pilato:

—¿Xijan kuu xa kuu-n ɨɨn se kunxa'nu ka u?

N-ja'an Jesús:

—Se kunxa'nu ka kuu-r, ná n-ja'an-n. Xandaa kuu xa ja'an-n. Xijan, kuu xa n-kaku-r, xijan, kuu xa vaa-r ñuñayiu. Vaa-r xa ja'an ndaa-r xaxe'e xa kuu xandaa. Ntdaa ñayiu ka juini xa kutnuni ini xa kuu xandaa, ka teku-i tnu'u-r.

38 N-ja'an Pilato:

—¿Nax kuu xa kuu xandaa?

¡Katakaa-s! ¡Katakaa-s!

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Na n-ja'an Pilato tnu'u ya'a, te n-kee-s ɨnka vuelta, xa ja'an-s nuu se Israel. N-ja'an-s:

—Ña ni'i-r kuechi-s xa kida-s ni ɨɨn xa u'u. 39 Ka xetniu-n ɨɨn xa xetniu-n, xa dayaa-r ɨɨn se yɨndi'u vekaa nuu-n, viko Paxcua. ¿Ka juini-n xa dayaa-r nuu-n se kunxa'nu ka ñayiu Israel a?

40 Ntdaa se ijan n-ka kana xee-s ɨnka vuelta:

—¡Maxku dayaa-n se ya'a! ¡Dayaa Barrabás!

Te Barrabás kuu ɨɨn se kuu ñadu'u.

19

1 Xijan kuu xa n-ta'u tniu Pilato xa chirrión ñɨɨ jani koio soldado Jesús. 2 N-ka kidava'a soldado ɨɨn corona tnuyɨkɨ, te n-ka dakeé-s dɨkɨ-ia. N-ka dandukutu-s-ia da'ma tndee. 3 N-ka kuyatni-s nuu-ia te n-ka ja'an-s:

—¡Viva!, se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel.

Te n-ka jani-s nuu-ia.

4 N-kee Pilato ɨnka vuelta. N-ja'an-s:

—¡Kunde'a koio! N-kine'e-r se ya'a, xa kutnuni ini koio-n xa ñatu ni'i-r ni ɨɨn kuechi mee-s.

5 N-kee Jesús. Ñu'u corona tnuyɨkɨ dɨkɨ-ia, te ni'no-ia da'ma tndee. N-ja'an Pilato nuu se Israel:

—¡Kunde'a koio-sɨ! Naa-s ya'a.

6 Na n-ka xini dutu ka taxnuni xi'in policía-s Jesús, n-ka kana xee-s:

—¡Katakaa-s! ¡Katakaa-s!

N-ja'an Pilato:

—Mee-n kandeka koio-s jua'an, te katakaa koio mee-n-sɨ. Chi mee-r, ña ni'i-r ni ɨɨn kuechi-s.

7 N-ka ja'an se Israel:

—Ka jandixa mee-da tnu'u n-chidotnuni Moisés. Ja'an tnu'u jan xa io xa kuú se ya'a, chi ja'an-s xa kuu-s Da'ya Yɨɨ Ianyuux.

8 Na n-teku Pilato tnu'u ya'a, te n-yu'u ka-s. 9 N-ndɨu-s palaciu ɨnka vuelta, te n-xijan tnu'u-s nuu Jesús:

—¿Ndexu vaa-n?

Ko ni ɨɨn tnu'u ña n-ja'an Jesús.

10 N-ja'an Pilato:

—¿Ma ja'an-n nuu-r a? ¿Ña kutnuni ini-n xa kua'a-r xa ta'u tniu-r xa dayaa ña'a-s a? ¿Te kua'a-r xa ta'u tniu-r xa katakaa ña'a-s a?

11 N-ja'an Jesús:

—Nux ña n-kida Ianyuux xa taxnuni-n n-kuu, te ma kua'a-n xa kada ña'a-n ni ɨɨn. Xijan kuu xa se ndeka ña'a mee-r vaxi nuu-n, ka'nu ka kuechi n-kida mee-s dada mee-n.

12 Nde hora ijan n-juini Pilato xa dayaa-s Jesús, ko n-ka kana xee se Israel:

—Nux dayaa-n se ya'a, du'a ñatu jandixa-n César, se kuu emperador ñayiu romano. Ja'an se ya'a xa se kunxa'nu ka kuu-s, te du'a xini u'u tna'a-s xi'in César.

13 Na n-teku Pilato tnu'u ya'a, n-ta'u tniu-s xa kandeka koio soldado Jesús jɨ'ɨn. Te nukoo Pilato nuu kidandaa-s kuechi ñayiu. Ñayiu ka ja'an tnu'u griegu danani ijan Empedrado, te ñayiu ka ja'an tnu'u hebreu danani ijan Gabata. 14 Te kɨu ijan kuu kɨu xndaxio tu'a ñayiu, xa kax koio-i ndeyu viko Paxcua. Kaa x-uu kuu. N-ja'an Pilato nuu se Israel:

—¡Kunde'a koio! Naa se kunxa'nu ka nuu-n ya'a.

15 N-ka kana xee se ijan:

—¡Na kuú-s! ¡Na kuú-s! ¡Katakaa-s!

N-ja'an Pilato:

—¿Ka juini-n xa katakaa-r se kunxa'nu ka nuu-n a?

N-ka ja'an dutu ka taxnuni:

—Mee-s, ña kuu-s se kunxa'nu ka. ¡César kuu idini se kunxa'nu ka nuu-da!

16 Xijan kuu xa n-xia'an Pilato Jesús nuu dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, xa katakaa koio soldado romano Jesús.

N-ka xatakaa-s Jesús nuu curuxi (Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ndido mee-ia curuxi-ia, jua'an-ia nuu nani Yɨkɨ Dɨkɨ Ndɨyɨ. Ñayiu ka ja'an tnu'u hebreu danani ijan Gólgota. 18 Ijan n-ka xatakaa-s-ia nuu curuxi. N-ka xatakaa-s uu ka seyɨɨ xi'in-ia tuku. Ɨɨn-s n-takaa curuxi lado kua'a-ia, te ɨnka-s n-takaa curuxi lado datni-ia. Me'ñu uu se ijan n-ka xatakaa-s Jesús. 19 N-ta'u tniu Pilato xa kadava'a ɨɨn seyɨɨ letreru xa tenee-s dɨkɨ curuxi. Ja'an letreru jan: "Jesús, se ñuu Nazaret, se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel." 20 Xijan kuu xa n-ka ka'u kue'e ñayiu Israel letra jan, chi yatni yuñuu Jerusalén kuu nuu n-ka xatakaa-s Jesús. Tnu'u hebreu, xi'in tnu'u latín, xi'in tnu'u griegu, n-kidava'a-s letreru jan. 21 Xijan kuu xa dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, n-ka ja'an-s nuu Pilato:

—¡Maxku kadava'a-n: "Se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel"!

Kadava'a-n: “Se ya'a n-ja'an xa
kuu-s se kunxa'nu ka nuu ñayiu
Israel.”
22 N-ja'an Pilato:
—Xá n-chidotnuni-s tnu'u
n-ja'an-r, te du'a kendoo.
23 Na n-ka xatakaa soldado
Jesús, n-ka tnii-s da'ma-ia, te n-ka
dakexio nuu tna'a-s. Koon soldado,
te koon nuu yuku da'ma-ia. Da'ma
dijun-ia du. Ko da'ma jan n-xio
nii, ñatu n-xo ndiku. 24 N-ka ja'an
soldado iin-s nuu inka-s:
—Maxku ndata-ro da'ma dijun
de. Na tava-ro suerte, nuu
ndeda-ro na ni'i da'ma de.
Te du'a n-xetna'a tnu'u Ianyuux
n-ka chidotnuni seyii xá n-kuu
kue'e kuia. Ja'an tnu'u Ianyuux:
“N-ka dakexio nuu tna'a-s da'ma-r,
te n-ka tava-s suerte xaxe'e
da'ma-r.” Te du'a n-ka kida soldado
romano, hora n-ka xatakaa-s Jesús.
25 Te yatni xe'e curuxi Jesús,
n-xo nujuiin dii'i-ia xi'in ku'u-ña.
María, ñadii'i Cleofas, xi'in María
Magdalena tuku. 26 Na n-xini
Jesús xa ijan nujuiin dii'i-ia xi'in se
dakua'a-ia, se xemani-ia, n-ja'an-ia
nuu dii'i-ia:
—Ñadii'i, kada-n kuenda xa da'ya
yii-n kuu-s.
27 Dada n-ja'an-ia nuu se
dakua'a-ia:
—Kada kuenda xa dii'i-n kuu
mee-ña.
Te kiu ijan ni, se ijan, se
dakua'a-ia, n-xeka-s-ña ve'e-s.

N-xi'í Jesús
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Te na n-ya'a ntdaa xa'a, te
na'a Jesús xa xá n-daxinokava-ia
tniu n-xia'an Ianyuux. Xa na jin
tna'a tnu'u Ianyuux n-ka chidot-
nuni seyii xá n-kuu kue'e kuia,
n-ja'an Jesús:
—Yichi-r ndute.
29 Ijan nukoo iin tndo'o chitu
ndute vinagri. N-ka dandoyo sol-
dado iin da'ma vita xi'in vinagri.
N-dukundee-s da'ma jan diki iin
vara yutnu nani hisopo, te n-ka te-
nee-s da'ma jan yu'u-ia. 30 Na n-tii'u
Jesús vinagri jan, n-ja'an-ia:
—¡Xá n-daxinokava-r tniu-r!
N-nune diki-ia, te n-xi'í-ia.

Łin soldado n-tuu yiki na'a ndi Jesús

31 Kiu ijan kuu kiu ka kida tu'a
ñayiu Israel, xa kax koio-i ndeyu
viko Paxcua. Kiu kaxi-i ndeyu jan,
kuu kiu ndetatu ñayiu Israel. Yo
ka'nu kiu kuu. Se Israel, ñayo-s
n-ka juini xa kuitakaa ka ndiyi nuu
curuxi kiu ijan. Xijan kuu xa n-ka
xijan-s nuu Pilato, xa ka'nu koio
soldado yiki dichi Jesús, xi'in yiki
dichi uu ka se n-ka xatakaa-s, xa
nune'e koio-s ndiyi, te kane'e-s-yi
ji'in. 32 Xijan kuu xa n-ka xee
soldado nuu xtuu curuxi. N-ka
xa'nu-s yiki dichi se n-ka xatakaa-s
ki'na nuu hora n-ka xatakaa-s
Jesús. Dada n-ka xa'nu-s yiki dichi
inka se n-ka xatakaa-s. 33 Ko na
n-ka xee-s nuu n-takaa Jesús, n-ka
xini-s xa xá n-xi'í-ia, te ñayo-s n-ka
xa'nu yiki dichi-ia.
34 Ko iin soldado, n-tuu-s yutnu
io punda deen yiki na'a Jesús, te
n-xatu niñi-ia xi'in ndute. 35 Se
n-xini xa'a, ja'an ndaa-s xa du'a
n-kuu. Xandaa ja'an-s, te na'a-s xa
ja'an-s xandaa. Ja'an-s xa jandixa
koio mee-n tuku. 36 Te n-ya'a xa'a,
xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux n-ka
chidotnuni seyii xá n-kuu kue'e
kuia. N-ka chidotnuni-s: “Ni iin
yiki-ia ma ka'nu koio-s.” 37 Diuni
n-ka chidotnuni-s: “Kunde'a koio
ñayiu se n-ka datnukue'e-i.”

N-ka kuxi-s yiki kuñu ndi Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Te io iin seyii nani José. Se ñuu
nani Arimatea kuu-s. Jandixa-s
Jesús, ko yo na'i jandixa-s-ia, chi
yu'u-s nuu se Israel. N-xijan-s nuu
Pilato, xa juejoon-s xa kane'e-s yiki
kuñu ndi Jesús, xa jin chinduxi-s-ia.
N-xejoon Pilato, te n-xe'en José,
te n-nune'e-s yiki kuñu ndi Jesús

nuu curuxi. 39 N-xe'en Nicodemo
tuku. Nicodemo kuu se n-xitoni'ni
Jesús ɨɨn xakuaa. Ne'e-s uu diko
o'on kilo yuku ua, yuku nani mirra
xi'in yuku nani áloe. 40 Xndeka-s
yɨkɨ kuñu ndi Jesús, n-ka duku
ni'na-s-ia da'ma xi'in yuku ua.
Du'a kida ñayiu Israel, hora chin-
duxi-i ndɨyɨ.
41 Yatni nuu n-ka xatakaa sol-
dado Jesús, io ɨɨn jardín. Ijan n-xio
ɨɨn yau kava xee, nuu ta kɨnduxi ka
ni ɨɨn ndɨyɨ. 42 Kɨu ijan kuu kɨu ka
kida tu'a ñayiu Israel, xa kax koio-i
ndeyu viko Paxcua, te katuu yau
kava jan yatni nuu n-ka xatakaa
soldado Jesús. Xijan kuu xa, ijan
n-ka kuxi José, se ñuu Arimatea,
xi'in Nicodemo, yɨkɨ kuñu ndi Jesús.

20

N-nandoto Jesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

1 Kɨu ki'na nuu semana, jua'an
María Magdalena yau kava jan.
Datne ne'e kuu, dani iin nee
ka. N-xini-i xa ñatuka ndi'u yuú
yau. 2 N-kendava-i, n-naxee-i nuu
tuu Simón Spedru, xi'in ɨnka se
n-dakua'a Jesús, se yo n-xemani-ia.
N-ja'an-i nuu-s:
—N-ka kine'e ñayiu yɨkɨ kuñu
Xto'o-ro yau kava, te ña xini-da
ndexu n-ka kida ña'a-i.
3 Ijan n-kee Spedru, xi'in se ijan,
ɨnka se n-dakua'a Jesús kuu-s,
te ka xe'en-s, nduu-s, yau kava.
4 N-ka kendava-s nduu-s, ko xee
ka n-kendava se ijan. Łnka se
n-dakua'a Jesús kuu-s, te ki'na ka
se ijan n-xee yau kava. 5 N-xajan
nenu-s xiti yau kava, te n-xini-s
da'ma ndi Jesús kandodo ijan, ko
ña n-kɨu-s yau kava. 6 Ndijun ka
Simón Spedru n-xee, te n-kɨu mee-s
yau kava, te n-xini-s da'ma ndi
Jesús kandodo ijan. 7 Te dɨuni
n-xini-s da'ma n-xo da'u nuu-ia
kandodo ijan. Ña kandodo ka'nu
da'ma jan xi'in ɨnka da'ma. Nuu
kandodo dɨɨn da'ma katna'nu.
8 Ijan dada, n-kɨu se ijan, ɨnka se
n-dakua'a Jesús kuu-s, xiti yau
kava. Ki'na ka-s n-xee, ko ña n-kɨu-s
ijan. N-xini-s, te n-jandixa-s. 9 Te
tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni
seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia, ja'an xa
io xa nandoto Jesús nuu n-kuu-ia
ndɨyɨ. Ko se n-dakua'a-ia, ta
kutnuni ini koio ka-s tnu'u ya'a.
10 Te ka nu'u se n-dakua'a Jesús
ve'e-s.

N-kixee Jesús nuu María Magdalena

11 Te nujuiin María Magdalena
yata yau kava jan. Te nda'i-i.
Nɨni nda'i-i, te n-xajan nenu-i xa
kunde'a-i xiti yau kava. 12 N-xini-i
uu ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux. Xni'na-ia da'ma kuixi, te
xtuu-ia nuu n-kaa ndi Jesús. Łɨn-ia
nukoo nuu n-kaa dɨkɨ-ia, ɨnka-ia
nukoo nuu n-kaa xe'e-ia. 13 N-ka
ja'an-ia:
—Ñadɨ'ɨ, ¿nakuenda nda'i-n?
N-ja'an-i:
—Xne'e ñayiu yɨkɨ kuñu Xto'o-da
jua'an, te ña xini-da ndexu n-kida-i.
14 N-ja'an-i tnu'u ya'a, te
n-konenuu-i. N-xini-i Jesús nu-
juiin-ia ijan, ko ña n-najini-i-ia.
15 N-ja'an Jesús:
—Ñadɨ'ɨ, ¿nakuenda nda'i-n?
¿Jundu nanduku-n?
N-xani ini-i xa se ñunuu jardín
kuu-s, te n-ja'an-i:
—Dito, nux mee-n n-ndeka-ia
jua'an, kachitnuña'a-n ndexu io-ia,
xa kua'a-da xa kandeka-da-ia jɨ'ɨn.
16 N-ja'an Jesús:
—¡María!
N-konenuu-i, te tnu'u hebreu
n-ja'an-i:
—¡Raboni! (Te raboni juini kachi:
maestru.)
17 Te n-ja'an Jesús:
—Maxku tnɨɨ ña'a-n, chi ta ndaa
ka-r nuu tuu Taa-r. Jua'an nuu xtuu
ñani-r. Juña tnu'u-n nuu-s: “Nu'u-r
nuu tuu Taa-r. Taa mee-n kuu-ia
tuku. Ianyuux jandixa mee-r

kuu-ia, te Ianyuux ka jandixa
mee-n tuku.”
18 N-xee María Magdalena nuu
xtuu se n-dakua'a Jesús. N-ja'an-i
nuu-s:
—¡Xá n-xini-da Xto'o-ro vitna!
Ijan dada n-ja'an-i nuu mee-s nt-
daa xa n-ja'an Jesús nuu mee-i.

N-kixee Jesús nuu se n-dakua'a-ia

19 Na n-kunee kɨu ki'na nuu sem-
ana, daa n-ka nataka se n-dakua'a
Jesús. Va'a ndi'u ye'e, chi n-ka
yu'u-s nuu se Israel. Ijan n-xee
Jesús, te n-nujuiin-ia me'ñu mee-s.
N-ja'an-ia:
—Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a koio-n.
20 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a,
n-dande'a-ia-s nda'a-ia xi'in yɨkɨ
na'a-ia. Xijan kuu xa yo n-ka
kuvete se n-dakua'a-ia, na n-ka
xini-s Xto'o-ro. 21 N-ja'an Jesús ɨnka
vuelta:
—Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a koio-n. Ná n-tunda'a ña'a
Taa-r mee-r, da tunda'a ña'a mee-r
mee-n.
22 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a,
n-tutachi-ia nuu-s, ntdaa-s, te
n-ja'an-ia:
—Juejoon koio xa kadatniu
Espíritu Ii anu-n. 23 Ɨɨn ñayiu,
nux taxkanu ini-n kuechi-i, xá
n-taxkanu ini Ianyuux kuechi-i.
Nux ma taxkanu ini-n kuechi-i,
dani tuu-i xi'in kuechi-i.

N-xini Tomás xa n-nandoto Jesús

24 Ko Tomás, se n-ka xo danani-s
Cuati, ña n-xo tuu-s xi'in-s hora
n-xee Jesús. Se n-dakua'a Jesús
kuu-s, ko xakuaa ijan, ña n-xo tuu-s
xi'in-s. 25 Xijan kuu xa n-ka ja'an
ɨnka se n-dakua'a Jesús nuu-s:
—¡N-ka xini-r Xto'o-ro vitna!
Ko n-ja'an Tomás nuu-s:
—Io xa jini-r nda'a-ia, nuu n-ka
keé ndɨi kaa. Xi'in dɨkɨ nda'a-r, io xa
tnɨɨ-r nuu n-ka keé-i. Xi'in nda'a-r,
io xa tnɨɨ-r yɨkɨ na'a-ia. Dada kuu xa
jandixa-r xa ka ja'an-n.
26 Nuu una kɨu, ɨnka vuelta
n-ka nataka se n-dakua'a-ia xiti
ve'e jan. Te vuelta ya'a n-xo tuu
Tomás xi'in-s. Juini n-xo ndi'u
va'a ye'e, ko n-xe kɨu Jesús xiti
ve'e, te n-nujuiin-ia me'ñu mee-s.
N-ja'an-ia:
—Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a koio-n.
27 Dada n-ja'an-ia nuu Tomás:
—Xi'in dɨkɨ nda'a-n, tnɨɨ ña'a ya'a.
Kunde'a nda'a-r. Xi'in nda'a-n, tnɨɨ
yɨkɨ na'a-r. Te maxku ku kuu ka-n
ɨɨn se ña jandixa. Jandixa ña'a.
28 N-ja'an Tomás:
—¡Xto'o-da kuu-n! ¡Ianyuux
jandixa-da kuu-n!
29 N-ja'an Jesús:
—Xaxe'e xa xi'in nuu-n n-xini
ña'a-n, vitna jandixa-n. ¡Naka ku-
vete koio ñayiu ña n-xini ña'a xi'in
nuu-i, ko dani jandixa ña'a-i!

Libru ya'a n-kua'a, xa jandixa ñayiu Jesús

30 Kue'e ka milagru n-kida
Jesús xa n-ka xini se n-dakua'a-ia,
ko ñatu yodotnuni ya'a. 31 Ko
n-kidava'a-da tnu'u ya'a, xa
jandixa koio mee-n xa Jesús kuu
Cristu, Ia n-tunda'a Ianyuux,
te kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
N-kidava'a-da tnu'u ya'a, xa
jandixa koio mee-n mee-ia, te du'a
kutuu va'a koio mee-n, xi'in mee-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

21

N-kixee Jesús nuu uxa se n-dakua'a-ia

1 Na n-ya'a xa'a, te ɨnka vuelta
n-dande'a Jesús mee-ia nuu se
n-dakua'a-ia. Xa'a n-kuu yu'u
ndute mar, mar nani Tiberias.
2 Ijan n-ka nataka Simón Spedru
xi'in Tomás, se n-ka xo danani-s
Cuati, xi'in Natanael, se ñuu nani
Caná distrito Galilea, xi'in uu
da'ya yɨɨ Zebedeo, xi'in uu ka se
n-dakua'a Jesús. 3 N-ja'an Simón
Spedru nuu-s:
—Jɨ'ɨn-r, jɨn tava-r chaka.
N-ka ja'an-s:
—Jɨ'ɨn koio mee-r tuku.

Ka xe'en-s te n-ka keé-s barcu. Te
xakuaa ijan, ñayo-s n-ka tava ni ɨɨn
chaka. 4 Ne'e datne, nujuiin Jesús
yu'u ndute, ko ña n-ka najini ña'a
se n-dakua'a-ia xa mee-ia kuu-ia.
5 N-ja'an Jesús nuu-s:
—Sekuechi, ¿n-ka ni'i-n chaka u?
N-ka ja'an-s:
—Ni ɨɨn-tɨ.
6 N-ja'an-ia:
—Dakeé koio ñunu nuu ndute
diñi kua'a barcu, te tnɨɨ koio-n
chaka.
Du'a n-ka kida-s, te ña n-ka
kundee-s xa natava koio-s ñunu,
xaxe'e xa kue'e xa kue'e chaka n-ka
keé xiti ñunu. 7 Se n-dakua'a Jesús,
se yo n-xemani-ia, n-ja'an-s nuu
Spedru:
—Xto'o-ro kuu-ia.
Na n-teku Simón Spedru xa se
ijan kuu Xto'o-s, yachi n-ndɨu nuu-s
da'ma-s, chi xa n-dita-s da'ma-s xa
tnɨɨ-s chaka, te n-keé-s nuu ndute,
n-kida nadari-s xa kexio-s yun-
dute. 8 Dava ka-s n-ka dakaka
barcu xa xee koio-s nde yundute.
Ñatu yo xika, vaa ɨɨn cientu ni
metru. N-ka natava-s ñunu n-chitu
chaka. 9 Na n-ka nane-s barcu yun-
dute, n-ka xini-s kayu ñu'u te xá
ka'ya chaka, te io tu'a tila tuku.
10 N-ja'an Jesús nuu-s:
—Kane'e ɨɨn uu chaka ne'e. Kɨtɨ
dijan n-ka tnɨɨ-n vitna.
11 N-keé Simón Spedru barcu, te
ñu'u-s ñunu n-keé nuu ñu'u. Chaka
na'nu n-chitu xiti ñunu. Ɨɨn cientu
uu diko uxi uni-tɨ. Ko juini ñu'u
kue'e xa kue'e-tɨ, ko ñatu n-ta'nde
ñunu. 12 N-ja'an Jesús nuu-s:
—Ne'e koio, na kadi ini-ro.
Ni ɨɨn se n-dakua'a-ia ña n-juini
xa kajan tnu'u-s jundu kuu-ia, chi
n-ka kutnuni ini-s xa Xto'o-s kuu se
ijan. 13 N-kuyatni Jesús nuu kayu
ñu'u, te n-tnɨɨ-ia tila, te n-dakexio-ia
tila nuu-s. Te dani n-kida-ia chaka.
14 Vuelta ya'a kuu vuelta kuu
uni, xa n-nadande'a Jesús mee-ia
nuu se n-dakua'a-ia, na n-ya'a xa
n-nandoto-ia nuu n-kuu-ia ndɨyɨ.

N-ja'an Jesús xi'in Spedru

15 Na n-ya'a xa n-ka xadi ini-s,
te n-xijan tnu'u Jesús nuu Simón
Spedru:
—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani
ña'a ka mee-n dada se ya'a u?
N-ja'an-s nuu-ia:
—Joon, Xto'o-da, na'a mee-n xa
xemani ña'a-da.
N-ja'an-ia nuu-s:
—Ná ka kuu tkachi kuechi,
ka kuu ñayiu jandixa ña'a mee-r.
Juña'a xa kax koio tkachi kuechi-r.
16 N-xijan tnu'u-ia nuu-s vuelta
kuu uu:
—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani
ña'a-n a?
N-ja'an-s nuu-ia:
—Joon, Xto'o-da, na'a mee-n xa
xemani ña'a-da.
N-ja'an-ia nuu-s:
—Junuu tkachi-r.
17 N-xijan tnu'u-ia-s vuelta kuu
uni:
—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani
ña'a-n a?
N-tnau ini Spedru, xaxe'e xa
n-xijan tnu'u-ia-s vuelta kuu uni:
"¿Xemani ña'a-n a?" N-ja'an-s
nuu-ia:
—Xto'o-da, na'a mee-n nt-
dantu'u. Na'a-n xa xemani ña'a-da.
N-ja'an Jesús nuu-s:
—Juña'a xa kax koio tkachi-r.
18 Xandaa kuu xa ja'an-r. Na
luchi ka-n, n-ndukutu-n da'ma-n,
te n-xikonuu-n dava'a nga nuu
n-juini-n. Ko na xee xa kuxa'nu-n,
diko nga kuita nda'a-n, te
ndadakutu ña'a ɨnka ñayiu, te
kandeka ña'a-i jɨ'ɨn, nuu ma tna
ini-n xa jɨ'ɨn-n.
19 Te du'a ja'an Jesús nanda kuu
hora kuú Spedru. Hora ijan kada
Spedru xa kutnuni ini koio ñayiu xa
kunxa'nu ka Ianyuux. Te n-ja'an-ia
nuu-s:
—¡Kunduu na'i xi'in mee-r!

Se yo n-xemani Jesús

20 N-konenuu Spedru, te n-xini-s
se yo n-xemani Jesús ndijun ña'a-s.
Se ijan kuu se n-xo nukoo diñi
Jesús, hora n-xaxdini-ia xi'in se

n-dakua'a-ia ɨnka xakuaa ijan.
Hora ijan, n-xijan tnu'u se ijan
nuu-ia: “Xto'o-da, ¿ndeda-da kuu
se diko ña'a?”
21 Te n-xini Spedru se ijan xa ndi-
jun ña'a-s, te n-xijan tnu'u-s nuu
Jesús:
—Xto'o-da, ¿te nax ya'a mee-s?
22 N-ja'an Jesús nuu Spedru:
—Nux juini-r xa ndoo na'i-s nde
na ndixi-r, te maxku kɨ ini mee-n
xaxe'e-s. ¡Kunduu na'i mee-n xi'in
mee-r!
23 Xijan kuu xa n-ka tekutnu'u
ñani-ro, ku'a-ro xa ma kuú se ijan,
se n-dakua'a Jesús. Ko ña n-ja'an
Jesús xa ma kuú-s. N-ja'an-ia:
“Nux juini-r xa ndoo na'i-s nde
na ndixi-r, te maxku kɨ ini mee-n
xaxe'e-s.”
24 Se ijan, se n-dakua'a Jesús
kuu-s, se ja'an ndaa xaxe'e xa'a,
se n-kidava'a tnu'u ya'a kuu-s. Te
xna'a-da xa ja'an-s xa kuu xandaa.
25 Te io kue'e ɨnka xa n-kida Jesús.
Nux n-yodotnuni ɨɨn ɨɨn n-kuu, te
xani ini-da xa yo kue'e xa kue'e
libru koo, xa ni ma kue'e ñuñayiu
n-kuu. Amén. Du'a na koo.

Xa n-ka ja'an se n-tunda'a Jesús xi'in xa n-ka kida-s

N-ja'an Jesús xa keé Espíritu Ianyuux ñayiu

1 Dito Teófilo, libru n-kidava'a-da
ki'na nuu n-kakune'e-da nt-
danditu'u xa n-kixe'e Jesús xa
n-kida-ia xi'in xa n-dakua'a-ia
ñayiu. 2 N-kixe'e-ia xa kada-ia
tniu-ia te dani n-kidatniu-ia xa nde
kɨu juan ndaa-ia andɨu. Antecas
xa n-ndaa-ia andɨu n-ta'u tniu-ia
nuu se n-kaxí-ia xa kada koio-s
xa n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu-ia
xa kada-s. Te dɨuni n-ja'an-ia nuu
se n-kaxí-ia jan xa tunda'a-ia-s
xa juña tnu'u koio-s ñayiu xa
n-ja'an-ia. 3 Nda'u n-ya'a-ia te
n-xi'í-ia te n-nandoto-ia. Nu n-ya'a
xijan tɨtnɨ vuelta n-xe'en-ia nuu
xtuu-s te kue'e xa n-kida-ia xa
na kutnuni ini koio-s xa xandaa
xakuiti ndito-ia. Te n-kakune'e-ia
xa taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu. Uu diko ka kɨu daa n-ya'a.

4 Ɨɨn kɨu nu n-nataka Jesús xi'in se
n-dakua'a-ia, n-ta'u tniu-ia nuu-s
xa maxku kee koio ni-s Jerusalén
chi na kundetu koio-s. Xia'an-ia:

—N-ja'an-r xa n-ja'an Taa-ro
Ianyuux xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia.
Kundetu koio-n ya'a nde na xee
kɨu jɨn tna'a xijan. 5 N-dajuendute
ña'a Sua xi'in ndute, ko Espíritu
Ianyuux, tuku kada-ia. Nuu xaku
kɨu keé ña'a-ia ndo'o ɨɨn ɨɨn-n —
kuu-ia, n-ja'an-ia.

Juan ndaa Jesús andɨu

6 N-ka nataka ñayiu nuu Jesús, te
n-ka xijan tnu'u-i-ia:

—¿Kada-n xa taxnuni ntuku se Is-
rael vitna u?

Xia'an Jesús nuu-i:

7 —Ñadu ndo'o ɨɨn ɨɨn-n io xa jini
koio-n na kɨu, na hora ya'a xijan,
chi Taa-ro Ianyuux ni xini. Mee
ni-ia na'a na kɨu n-xantuu-ia xaxe'e
xa taxnuni-ia. 8 Kɨu na keé ña'a
Espíritu Ianyuux, daa kada-ia xa
kada-n tniu-ia, te kakune'e ña'a-n
nuu ñayiu Jerusalén ya xi'in dava
ka ñuu distrito Judea xi'in distrito
Samaria xi'in nitu'u ñuñayiu.

9 Tnu'u ya'a n-ja'an-ia, te nɨni
xnde'a ña'a ñayiu xyuku ijan juan
ndaa-ia andɨu. N-da'u-ia nuu
vikó te ñayo ka-i n-ka xini-ia.
10 Nɨni xnde'a-i xa juan ndaa-ia
andɨu, dana ini n-ka xini-i uu ia
xni'no da'ma kuixi xnii ijan. 11 Ka
xia'an-ia:

—Ndo'o, ñayiu Galilea, ¿nakuenda
xa xnii ni-n ya'a, te xnde'a-n andɨu?
Xa juan ndaa-ia. Ia ya'a, nani juan
ndaa-ia, dani ndixi-ia ɨnka vuelta.

N-kaxí se n-tunda'a ña'a Jesús Matías, xa n-nujuiin naa-s nuu Judas

12 N-ka ndee se n-kaxí ña'a Jesús
nuu nani Yuku Tnu Olivo xa ka
nu'u ntuku-s Jerusalén. Ñatu xika
Jerusalén xi'in nde Yuku Tnu Olivo.
Kani ichi ijan ná kani ichi xejoon
ley ñayiu Israel xa kaka-i kɨu ka
ndetatu-i. 13 Juan nu'u koio-s nuu
xtuu-s, te n-ka ndaa-s pisu kuu uu
nuu xtuu-s. Du'a xnani se ya'a:
Spedru, Sua, Jacobo, Ndrixi, Slipe,
Tomaxi, Stolo, Steu, Jacobo da'ya
yɨɨ Alfeo, Simón se kuu partido
Zelote, Judas ñani Jacobo du. 14 Ijan
n-ka xo nataka kutu-s ntdaa-s xi'in
María, dɨ'ɨ Jesús, ñani-ia du xi'in
dava ka ñadɨ'ɨ xa n-ka xo xijan
ta'u ka'nu-s xi'in-ña ntdaa-ña nuu
Ianyuux.

15 Tiempu ijan n-ka taka naxa ɨɨn
cientu oko ñayiu n-ka kukanu ini Je-
sucristu. Te n-ja'an ndodo Spedru.
Xia'an-s:

16 —Dito, Ñani, n-xetna'a
xa n-ja'an Espíritu Ianyuux
xa n-chidotnuni David na
n-kakune'e-s Judas xa kandeka-s
se tnɨɨ koio Jesús jɨ'ɨn nuu-ia. N-xio
xa du'a ya'a. 17 Judas n-kuu ɨɨn se
n-ka xo kandeka tna'a xi'in-da nt-
daa-da xa kadatniu koio-da xi'in-s.
18 N-xeen-s ɨɨn ñu'u xi'in tvini ni'i-s
xaxe'e kuechi n-kida-s. Ijan dada

jungava ndeyu-s. N-ndata xiti-s te
n-kee xiti kuechi-s.
19 'N-ka teku ntdaa ñayiu
Jerusalén xa'a, te n-ka dandee-i
ñu'u ijan Acéldama. Yu'u ya'a
kuu yu'u ka ja'an ñayiu Jerusalén.
(Acéldama kuu ñu'u niñi.) 20 Daa
ya'a chi du'a yodotnuni libru
Salmos:
Ni in ñayiu, maxku kutuu ka ve'e
n-xo tuu-s.
Diuni yodotnuni:
Na nujuiin naa inka se nujuiin naa
nuu-s.
21 'Kidayika-i xa kaxí-ro in seyi
n-ka xo kandijun xi'in-da Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro, 22 nde tiempo
n-dajuendute ña'a Sua xi'in nde
tiempo juan ndaa-ia andiu. Io xa
ntdaa-da xi'in-s ja'an nuu ñayiu
xa n-nandoto Jesús —kuu Spedru,
xia'an-s nuu ñayiu xyuku ijan.
23 Xijan kuu xa n-ka nduku-s
uu-s. Iin-s nani José. Diuni nani-s
Barsabás. Diuni nani-s Justo. Inka-s
nani Matías. 24 Te du'a n-ka xijan
ta'u-s nuu Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, ndixi xa
xini-n janda kuu anu ntdaa
ñayiu, datnuu daye'e-n ndeda
nduu se ya'a kaxí-n xa nkonet-
niu-s 25 xa junukuechi-s nuu-n
te tunda'a-n-si xa juña tnu'u-s
ñayiu xa n-ja'an Jesús xi'in xa
n-kida-ia chi n-dakuita Judas xa
junukuechi-s, te jua'an-s nuu ni'i-s
ta'u-s —kuu-s, n-ka xijan ta'u-s.
26 N-ka kida sortiari-s-si, te
n-kakunuu Matías, te n-kiu tna'a-s
nuu uxi in se tunda'a ña'a Jesús xa
juña tnu'u koio-s ñayiu xa n-ja'an-ia
xi'in xa n-kida-ia.

2

N-keé Espíritu Ianyuux ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu

1 N-xee viko Pentecostés te
ntdaa ñayiu n-ka kukanu ini
Jesucristu xyuku ka'nu in ve'e
katuu Jerusalén. 2 Te danaa nde'e
n-kayu andiu te n-ka teku-i in xa
kuu ná kuu xa kane tachi nde'e.
Nitu'u xiti ve'e nuu xtuu-i n-kayu.
3 N-ka xee xa ná xndaa yañu'u.
Nudiin nudiin n-ka xe juindodo
xijan dikii. 4 Ntdaa-i n-keé ña'a
Espíritu Ianyuux te n-ka kixe'e-i ka
ja'an-i nudiin yu'u sejoon n-juini
Espíritu Ianyuux xa ja'an koio-i iin
iin-i.
5 Kue'e ñayiu ne'e tnii mudu ñayiu
Israel xndaxio nudiin ñuu xtuu
Jerusalén tiempo ijan. Xndaxio-i
xañu'u nuu Ianyuux. 6 Nu n-ka
teku-i xa nde'e n-kayu andiu,
n-ka nataka-i nuu xyuku ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu jan, te n-ka
teku-i xa ka ja'an ñayiu ijan nudiin
yu'u ná ka ja'an mee-i país-yi. N-ka
yu'u anu-i chi ñayo-i n-xani ini xa
daa ya'a. 7 Vichi n-ka yu'u-i, te ka
xia'an tna'a-i:
—¿Ñadu ñayiu Galilea ka kuu
ntdaa ñayiu ka ja'an ya'a u? 8 ¿Janda
n-kuu xa ka ja'an-i yu'u ka ja'an-ro
país-ro, te ka teku-ro? 9 Ya'a
xyuku ñayiu Partia, ñayiu Media,
ñayiu Elam, ñayiu io Mesopotamia,
ñayiu Judea, ñayiu Capadocia, ñayiu
Ponto, ñayiu Asia, 10 ñayiu Frigia,
ñayiu Panfilia, ñayiu Egipto, ñayiu
ñuu katuu yatni Cirene país Libia,
ñayiu Roma xtuu Israel ya, 11 ñayiu
Creta, xi'in ñayiu Arabia. Dava-ro
ka kuu yatnu'u Israel. Dava-ro
ñatu ka kuu yatnu'u Israel, ko
ntdaa-ro ka jandixa Ianyuux.
Ntdaa-ro ka kutnuni ini xa ka
ja'an-i xa ka nakuetu-i nuu-ia chi
ka ja'an-i yu'u-ro —ka kuu-i, ka
xia'an tna'a-i.
12 Ntdaa-i n-ka yu'u anu te ñayo-i
n-ka kutnuni ini janda n-kuu xa
dana ini n-ka ja'an ñayiu ijan inka
yu'u. Dava-i ka xia'an tna'a:
—¿Janda n-kuu xa daa ka ja'an-i?
13 Ko dava-i n-ka xakundee ñayiu
n-ka ja'an inka yu'u. Ka xia'an
tna'a-i:
—¡Ka xini ñayiu dian!

N-dakua'a Spedru ñayiu

14 Te n-ndojuiin Spedru xi'in uxi
in ka se tunda'a ña'a Jesús xa

juña tnu'u koio-s ñayiu xa n-ja'an
Jesús xi'in xa n-kida-ia me'ñu nt-
daa ñayiu. Te xee n-ja'an-s nuu-i
ntdaa-i:
—Ñani, Dito, xa ka kuu-n ñayiu
Israel xi'in ndixi, ñayiu n-ka kixee
xa xtuu-n Jerusalén ya. Kunini
va'a koio-n xa na kutnuni ini-n xa
na ja'an-da. 15 Ñayo ñayiu ya'a ka
xini ná ka xani ini-n. Dijan kaa
ɨín datne kuu. Ñadu hora ku xini
ñayiu kuu. 16 N-xetna'a xa ya'a
vitna ná n-ja'an se n-xo nani Joel,
se n-xian tnu'u ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Du'a n-chidotnuni-s:
17 N-ja'an Ianyuux:
"Danduu nga dakeé-r Espíritu-r
ñayiu xi'in da'ya-i,
te ja'an koio da'ya dɨ'ɨ-i xi'in da'ya
yɨɨ-i nax koo.
Da'ya yɨɨ-i, se ka kuu solteru, datu-
tuku-r-sɨ.
Sexa'nu, kachi xene koio-s nax
ya'a.
18 Tiempu ijan dakeé-r Espíritu-r se
ka xinokuechi nuu-r xi'in ñá
ka xinokuechi nuu-r.
Ju'un-s xi'in-ña Espíritu-r, te ja'an
koio-s xi'in-ña tnu'u-r nuu
ñayiu.
19 Kada-r xa koo nɨñɨ xi'in ñu'ú,
te junu ñu'a tkoo andɨu xi'in
ñuñayiu.
Ntdaa xijan kada-r xa kunde'a
ñayiu ñuñayiu xa na yu'u-i
nuu-r.
20 Kunee nuu ngandii te kukue'e
nuu yoo ná kue'e nɨñɨ.
Du'a kuu antecas xa xee kɨu
nduka'nu-r,
te jini ñayiu xa taxnuni-r.
21 Ntdaa ñayiu kajan ta'u nuu-r
nanita'u daa",
kuu Ianyuux, n-ja'an-ia.
22 'Kunini koio ndixi xa ka kuu-n
yatnu'u Israel. Xna'a mee-n xa
Jesús Nazaret, n-kida Ianyuux
xa n-kida-ia kue'e milagru, te
n-ka xini-ro. Xaxe'e xa n-ka xo
nde'a-ro xa'a n-ka kutnuni ini-ro
xa Ianyuux n-tunda'a ña'a. 23 N-ka
kida-n xa n-ka tnɨɨ se unu loko-ia,
te n-ka xatakaa dika-n-ia. Xa daa
nga ñu ini Ianyuux xa daa ya'a, te
na'a-ia. 24 N-kida-ia xa n-nandoto
Jesús, te n-ndokoo-ia nuu xndaa
ndɨyɨ chi ña n-kuu ka xa kuu ka-ia
ndɨyɨ:
25 Daa ya'a chi n-chidotnuni David:
"Ndɨkɨu ndɨñuu nde'a ña'a-da.
Ña tuu na xa chi ini-da chi nu-
juiin-n lado kua'a-da.
26 Xijan kuu xa yo kudɨ ini-da,
te najani-da nuu ñayiu xa kudɨ
ini-da.
Jandixa-da xa xandaa xakuiti
nadandoto ña'a-n na
kuú-da.
27 Na kuú-da ma dandoo ña'a-n nuu
xyɨnduxi ndɨyɨ.
Ni ma juejoon-n xa tɨu yɨkɨ kuñu
Da'ya Yɨɨ-n, Ia ii.
28 N-kachitnu'u ña'a-n xa kada-da
na nandoto-da.
Te kutuu-ro nɨkava nɨkuita te yo
kudɨ ini-da."
29 'Ñatu yu'u-da xa ja'an-da
xa n-xi'í xixitna-ro David chi
xandaa xakuiti n-xi'í-s, te n-xe
konduxi-s. Ntdaa-ro ka xini nuu
n-xe konduxi-s chi io daa nde vitna.
30 David n-kuu se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, te n-xo na'a-s
xa n-chinaa Ianyuux nuu-s xa ɨɨn
da'ya dana-s ku kuu se taxnuni.
31 Xá ama n-ja'an David xa nandoto
Cristu te n-chidotnuni-s: "Ma
ndoo-ia nuu xyɨnduxi ndɨyɨ, ni ma
tɨu yɨkɨ kuñu-ia." 32 N-nadandoto
Ianyuux-ia, te n-ka xini ntdaa
daña xa n-nandoto-ia. 33 N-kida
Ianyuux xa juan ndaa-ia andɨu
xa kunukoo-ia diñi kua'a-ia xa
taxnuni-ia. Dɨuni n-kida Ianyuux
xa n-kidatniu ka Espíritu-ia anu
Jesús te n-kida Jesús xa keé
ña'a Espíritu-ia ntdaa daña na
n-ja'an-ia. N-ka xo nde'a-n te n-ka
teku-n vitna. 34 Ñadu David juan
ndaa andɨu chi mee-s kuu se du'a
n-chidotnuni:
N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu
Xto'o-da:
"Nkoo diñi kua'a-r nɨni na xee kɨu,
35 kada-r xa taxnuni-n nuu ntdaa
ñayiu ka xini u'u ña'a."

36 ʼNdixi, ñayiu ka kuu daʼya dana
Israel, kunaʼa koio-n xa n-kida
Ianyuux xa n-nduu Jesús Xtoʼo-ro.
Dɨuni n-kida-ia xa n-kuu-ia Cristu
te n-xe konetniu-ia xa taxnuni-ia.
Maxku jɨn tnɨɨ anu-n chi xandaa
kuu. Mee-ia n-ka xatakaa dika-n
—kuu Spedru, xiaʼan-s.
37 Nu n-ka teku ñayiu n-ka taka
ijan xaʼa, te vichi n-ka kune ini-i.
N-ka xijan tnuʼu-i Spedru xiʼin
dava se n-tundaʼa ñaʼa Jesús xa
dakuaʼa-s ñayiu:
—Dito, ¿Nax kada koio-da?
38 Xiaʼan Spedru nuu-i:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n
kuechi na kuaʼa na taxkanu ini
Ianyuux kuechi-n, te juendute
koio-n ɨɨn ɨɨn-n xaxeʼe xa ka kukanu
ini-n Jesucristu. Kada Taa-ro
Ianyuux xa keé ñaʼa Espíritu-ia.
39 Juʼun koio-n Espíritu-ia chi
n-jaʼan-ia xa juʼun ñaʼa Espíritu-ia
ndoʼo xiʼin daʼya-n xiʼin ñayiu
xndaxio xika. Juʼun Espíritu-ia
ntdaa ñayiu kida-ia xa kunini-i
tnuʼu-ia, te jandixa-i —kuu-s.
40 Tnuʼu yaʼa n-jaʼan Spedru
nuu-i. Ijan dada n-jaʼan ka-s xa
n-jan doʼo-s-yɨ. N-jaʼan-s nuu-i xa
maxku kada koio ka-i kuechi.
—Maxku kada ka-n xaloko
xaduʼa ka kida dava ñayiu io vitna
—kuu ntuku Spedru, xiaʼan-s.

Janda n-xo tuu ñayiu kiʼna nuu
kiʼna vii n-ka kukanu ini Jesucristu

41 Duʼa n-kuu xa n-ka jandixa
ñayiu tnuʼu n-jaʼan Spedru, te n-ka
xendute-i. Naxa uni mil ñayiu n-ka
kɨu tnaʼa nuu ñayiu ka kukanu ini
Jesús kɨu ijan. 42 Kɨu xiʼin kɨu
n-ka xo nataka ñayiu xa kunini
vaʼa-i xa n-xo jaʼan se n-tundaʼa
ñaʼa Jesús nuu-i. N-ka xo xijan
taʼu kaʼnu-i nuu Ianyuux, te n-ka
xo xaxi kaʼnu-i. 43 N-ka xo yuʼu
ñayiu chi n-ka xo kida se n-tundaʼa
Jesús milagru. 44 Ɨnuu n-ka xani
ini ñayiu kukanu ini Jesucristu, te
ntdaa xaxii ɨɨn-i n-ka kuu xaxii nt-
daa-i. 45 N-ka diko ñayiu ñuʼu-i
xiʼin xaxii-i, te n-ka xo dakexio nuu
tnaʼa-i tvini n-ka xo niʼi-i según
janda ka ndoñuʼu mee-i ɨɨn ɨɨn-i.
46 Ntdantuʼu kɨu n-ka xo nataka-i
veñuʼu Jerusalén. Dani n-ka xo
nataka-i veʼe-i ɨɨn ɨɨn-i xa n-ka xo
xaxi kaʼnu-i. N-ka xo kudɨ ini-i.
Ñayo-i n-kuxaʼnu anu nuu tnaʼa.
47 N-ka xo ndadakaʼnu-i Ianyuux,
te n-ka xo kudɨ ini-i chi n-ka tna
ini ñaʼa ñayiu. Te n-kida Ianyuux
xa kueʼe ka ñayiu n-ka xo nanitaʼu
kɨu xiʼin kɨu te n-kɨu tnaʼa ñayiu
ijan nuu ntdaa ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu.

3

N-ndadavaʼa Spedru ɨɨn se yakua

1 Ɨɨn kɨu juan kɨu Spedru xiʼin Sua
veñuʼu kaʼnu Jerusalén naxa kaa
uni xañini. Hora ka xijan taʼu ñayiu
kuu hora ijan. 2 Nukoo ɨɨn se yakua
yeñuʼu nani Yeʼe Vili Kaa. Daa
n-kaku-s. Ntnaʼa kɨu n-xo xantuu
ñaʼa ñayiu yeʼe jan xa kajan ndaʼu-s
hora ka kɨu ñayiu veñuʼu. 3 Nu
n-xini se yakua jan xa juan kɨu Spe-
dru xiʼin Sua veñuʼu jan, te n-xijan
ndaʼu-s tvini. 4 N-ka nukondeʼa-s
se yakua jan. Te n-jaʼan Spedru
nuu-s:
—Kundeʼa ñaʼa nduu-r.
5 N-nukondeʼa ñaʼa-s, te n-kachi
ini-s xa juñaʼa koio-s ɨɨn xa juñaʼa
nga-s. 6 Xiaʼan ntuku Spedru nuu-s:
—Ña tuu na tvini-r xa taxi-r, ko io
ɨɨn xa kada ñaʼa-r. N-kida Jesucristu
Nazaret xa ndadavaʼa ñaʼa-r. Ndo-
juiin te kaka.
7 N-tnɨɨ-s ndaʼa kuaʼa se yakua
jan te n-ndojani ñaʼa-s. Hora ijan
ni n-kuyutnu nduu xeʼe-s. 8 Ñama
n-ndojuiin ni-s te n-xe kandava-s.
Xika nga mee-s, te juan kɨu-s veñuʼu
xiʼin Spedru xiʼin Sua. N-najuen
tnuʼu-s Ianyuux. 9 N-ka xini ntdaa
ñayiu xyuku ijan xa xika-s xiʼin xa
najuen tnuʼu-s Ianyuux. 10 Ka xini-i
xa n-xo xo nukoo se ijan yeñuʼu
nani Yeʼe Vili Kaa jan xa n-xo xijan
ndaʼu-s. Ñayo-i n-kutnuni ini janda
n-kuu xa n-xika-s, te loko n-ka yuʼu
anu-i.

N-ja'an Spedru nuu ñayiu n-ka nataka Portal Salomón

11 N-tnɨɨ se n-xo ku'u xe'e jan,
xe'e da'ma Spedru xi'in xe'e da'ma
Sua te n-xe kuitandijun ña'a-s.
N-ka yu'u anu ntdaa ñayiu n-ka xo
nde'a xa'a, te n-ka kendava-i nde
ye'e nani Portal Salomón nuu xnii
ndruni se ya'a. 12 Nu n-xini Spedru
xa'a, n-ja'an-s nuu ñayiu:

—Dito, Didi, ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel. ¿Nakuenda ka yu'u-n
xa n-ka xini-n xa'a? ¿Nakuenda
daa xnde'a ña'a-n xa kuenda kɨu
daña n-ka kida xa n-xika se ya'a?
¿Nakuenda xnde'a ña'a-n xa kuenda
kɨu daña kua'a xa du'a kada-da
xaxe'e xa unu va'a-da? 13 Xndeka
ndixi Jesús, Ia xinokuechi nuu
Ianyuux n-ka xe'en nuu Pilato
xa ka'ni ña'a-s, te n-ka ja'an-n
xa maxku dayaa-s-ia. Jesús ya
ndadaka'nu ña'a Taa-ro Ianyuux,
Ia ndeka xixitna-ro Abraham xi'in
Isaac, Jacob du. N-juini Pilato xa
dayaa-s-ia, ko ñayo-n n-ka juini.
14 Naa xa ja'an koio-n xa dayaa
Pilato Ia ii te ña tuu na kuechi-ia io,
n-ka ja'an-n xa dayaa-s se n-xa'ni
ndɨyɨ. 15 Du'a n-kuu xa n-ka xa'ni-n
Ia kida xa ndito roo, ñayiu ñuñayiu,
ko n-kida Ianyuux xa n-nandoto-ia.
N-ka xini-da xa n-nandoto-ia.
Kachitnu'u ña'a-da xa n-ka xini-da.
16 Xaxe'e xa n-kukanu ini se
ya'a Jesús xa ndadava'a ña'a-ia,
xijan kuu xa n-ndadava'a ña'a-ia.
Ntdaa-n ka xinitna'a xi'in-s, te n-ka
xo nde'a-n xa n-kuu. Diko ni xaxe'e
xa n-kukanu ini-s-ia, n-kuyutnu
xe'e-s te n-xika-s.
17 'Xaxe'e xa ñayo ndixi ni se ka
taxnuni nuu-ro n-ka kutnuni ini
jundu kuu-ia, xijan kuu xa n-ka
xa'ni-n-ia. 18 Du'a n-kida Ianyuux
xa n-xetna'a xa n-ja'an-ia nuu
ntdaa se n-ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu
xa nda'u ya'a Cristu. 19 Natu ini
koio-n xa n-ka kida-n chi kuechi
kuu, te kukanu ini koio-n Cristu
xa na taxkanu ini Ianyuux xa
n-ka kida-n, te kada-ia xa kutuu
va'a koio-n. 20 Cristu Jesús, Ia
n-kaxí-ia, n-tunda'a-ia-ia nuu roo,
ñayiu ñuñayiu. 21 Tuu Jesucristu
andɨu vitna, te kutuu-ia ijan nde
na ndadava'a xee Ianyuux ntdaa
xa io ñuñayiu xi'in andɨu. Xa'a xá
daa nga n-ja'an-ia nuu se n-ja'an
tnu'u-ia nuu ñayiu. Ka kuu-s se
n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-s se
ii. 22 N-ja'an Moisés nuu xixitna-ro:
"Kada Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, xa
ɨɨn se kuu da'ya dana-ro ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu nación-ro na
kida-r. Jandixa koio-i ntdaa tnu'u
ja'an-s." 23 Ntdaa ñayiu ma jandixa
tnu'u na ja'an se ijan, danaa ña'a
Ianyuux.

24 'Nde tiempo n-xo tuu Samuel
xi'in nde tiempo n-xo tuu ɨɨn nga
se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
n-ka kakune'e ntdaa se n-ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa ya'a.
25 Ka xini-n xa n-ja'an Ianyuux nuu
se n-ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu. Dɨuni
ka xini-n xa n-xia'an-ia tnu'u-ia
xixitna-ro Abraham xa taxi-ia ɨɨn
xa taxi-ia chi n-ja'an-ia nuu-s:
"Chindee chituu-r ñayiu xndaxio
ntdaa ñuu ñuñayiu xaxe'e da'ya
dana-n." 26 Ki'na nuu nuu ndixi
n-tunda'a Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia na
n-nadandoto-ia-ia xa na natu ini-n
ɨɨn ɨɨn-n xa n-ka kida-n kuechi.

4

N-ka xijan tnu'u se ka taxnuni nuu ñayiu Israel Spedru xi'in Sua

1 Nɨni ka ja'an Spedru xi'in Sua
nuu ñayiu, n-ka xee dutu xi'in
agente taxnuni nuu policía xndee
veñu'u xi'in se ka kuu saduceu.
2 N-ka kiti ini ntdaa se ijan xaxe'e
xa n-ka ja'an Spedru xi'in Sua nuu
ñayiu xa nandoto ndɨyɨ xaxe'e xa
n-nandoto Jesús. 3 Te n-ka tnɨɨ-s
Spedru xi'in Sua. Xaxe'e xa n-ñini,
ña n-kuu xa kadandaa-s kuechi-s,
te n-ka chindi'u ña'a-sɨ vekaa. Nde
kɨu kuu uu dada n-ka kine'e ña'a-s
xa n-kundaa kuechi-s. 4 Kue'e ñayiu
n-ka xo nini xa n-ja'an-s nduu-s te
n-ka kukanu ini-i Jesucristu. Kue'e

ka-i n-kuu; naxa o'on mil mee ni
seyɨɨ te ña tuu na kuenda ñadɨ'ɨ.
5 Kɨu kuu uu n-ka nataka
sexa'nu. N-ka nataka dava ka se ka
taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés.
6 N-ka nataka Anás se kuu dutu
taxnuni ka, Caifás, Sua, Alejandro
xi'in ntdaa ñayiu ka kuu familia
dutu ka taxnuni ka Jerusalén. 7 Te
n-ka ta'u tniu-s nuu se xndee vekaa
xa na kandeka koio-s Spedru xi'in
Sua jɨ'ɨn nuu-s. N-ka xani-s Spedru
xi'in Sua me'ñu-s ntdaa-s xa kajan
tnu'u ña'a-s. Te ka xia'an-s nuu-s:
—¿Jundu n-ta'u tniu xa du'a
ka kida-n? ¿Jundu ja'an xa du'a
kada-n?
8 N-kidatniu ka Espíritu Ianyuux
anu Spedru, te n-ja'an-s nuu ntdaa
se ijan:
—Ndixi, sexa'nu xi'in dava ka
se ka taxnuni nuu ntdaa ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel, 9 ka xijan tnu'u
ña'a-n nuu janda n-ka kida-da
xa n-xika se n-kakune'e. 10 Na
kachitnu'u ña'a-da ntdaa-n xa
Jesucristu, Ia Nazaret, n-kida xa
n-xika-s. Kuu-ia Ia n-ka xatakaa
dika koio-n te n-nadandoto ña'a
Ianyuux. Mee-ia n-kida xa n-xika
se ya'a te nujuiin-s nuu-n nt-
daa-n. Kuna'a-n xi'in ntdantu'u ka
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xa'a:
11 "Kuenda kɨu ɨɨn yuú ña n-ka xe
ini se ka kidava'a ve'e kuu-ia, ko
yuú ijan n-nduu yuú n-ndunuu
yɨtnɨɨ ve'e jan vitna." 12 Ñayo ka
io xa dakaku ña'a-i; mee ni Jesús
dakaku ña'a. Ña n-tunda'a Ianyuux
ɨnka Ia dakaku ña'a chi Jesús kuu
Ia n-tunda'a-ia xa dakaku ña'a-ia
—kuu-s.
13 N-ka xini-s xa ña n-ka yu'u Spe-
dru xi'in Sua xa ja'an koio-s. Dɨuni
n-ka xini-s xa ñatu kuia n-ka xe'en-s
xcuela xi'in xa ñatu ka kuu-s se
ndandɨ'ɨ. Nu n-ka xini-s xijan, n-ka
yu'u anu-s. Ijan dada n-ka tuu ini-s
xa Jesús n-dakua'a ña'a. 14 Daa
xa n-ka xini-s xa nujuiin yatni se
n-xika jan, xijan kuu xa ña n-ka
ja'an ka-s xa ñatu io va'a xa n-ka
kida-s. 15 Ijan dada ka xia'an se ka
taxnuni nuu ñayiu Israel jan nuu-s
xa na kee koio-s ijan. Te n-ka
ndatnu'u se ka taxnuni jan. 16 Ka
xia'an tna'a-s:
—¿Nax kada koio-ro se ya'a?, chi
ntdaa ñayiu Jerusalén n-ka xini
xa n-ka kida-s milagru ya. Ma
kuu xa danda'u-ro-i. 17 Xa maxku
kakune'e ka-s xa n-dakua'a ña'a
Jesús nuu ñayiu na dayu'u-ro-s na
kua'a maxku juña tnu'u ka-s-yɨ.
18 Ijan dada n-ka nakana ntuku-s
Spedru xi'in Sua xa ndɨu-s vetniu
te n-ka xia'an-s xa maxku kakune'e
ka-s Jesús, ni maxku dakua'a ka-s
ñayiu ná n-ja'an Jesús xa kada-s.
19 Ijan dada xia'an Spedru xi'in Sua
nuu-s ntdaa-s:
—¿Nax ka kachi-n? ¿Io va'a
xa jandixa ña'a-da ndixi ɨɨn ɨɨn-n
a xa jandixa koio-da Ianyuux a?
20 Ma kuu xa nujani koio-da xa
ja'an-da xa n-ka xini-da xi'in xa
n-ka teku-da —kuu Spedru xi'in
Sua, xia'an-s.
21 N-ka ja'an-s xa kada u'u ña'a-s
xa n-ka dayu'u ña'a-s, te n-ka dayaa
ña'a-s. N-ka dayaa ña'a-s chi ña
n-kuu xa kada u'u ña'a koio-s
xaxe'e xa n-ka najuen tnu'u ñayiu
n-ka teku xa n-ka kida-s Ianyuux.
22 Vi'i ka uu diko kuia io se n-xika
xa n-ka kida Spedru xi'in Sua
milagru.

N-ka xijan ta'u ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

23 Nu n-ka yaa Spedru xi'in Sua,
ka nu'u-s nuu xyuku ñayiu xndeka
tna'a xi'in-s te n-ka najani-s ntdaa
xa n-ka ja'an dutu ka taxnuni xi'in
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Is-
rael. 24 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini-i
ntdaa xa n-ja'an Spedru xi'in Sua,
ɨɨn ni tnu'u n-ka ja'an-i xi'in-s xa
n-ka xijan ta'u-i nuu Ianyuux. Xee
n-ka ja'an-i xi'in-s. Du'a n-ka xijan
ta'u koio-i xi'in-s:
—Taa-ro Ianyuux, ndixi taxnuni
nuu ntdantu'u xa io. Ndixi,
n-kidava'a andɨu, ñuñayiu, mar

xi'in ntdaa xa io nuu ndruni
xa'a. 25 N-ja'an-n nuu Espíritu-n
nax chidotnuni xixitna-da David,
se n-xinokuechi nuu-n, te
n-chidotnuni-s:
¿Nakuenda ka kiti ini ñayiu ñatu ka
kuu yatnu'u Israel xndaxio
ɨnka ɨnka nación nuu-n?
¿Nakuenda xñu ini-i xa kada-i ɨɨn xa
ña xiniñu'u?
26 Se ka taxnuni xi'in se ka
kunxa'nu ka kida ɨnuu-s xa
ndandita-s nuu-n xa kuu-n
Xto'o-da.
Nani ndandita-s nuu-n, dani
ndandita-s nuu Cristu, Ia
n-tunda'a-n.
27 'N-ka nataka Herodes xi'in
Poncio Pilato, ñayiu ñatu kuu
yatnu'u Israel, ñayiu Israel du
ñuu ya'a xa n-ka ndandita-s nuu
Jesús, Ia ii, Ia xinokuechi nuu-n, Ia
n-kaxí-n xa nkonetniu-ia. 28 N-ka
kida-s ntdaa xa n-ñu ini mee-n xa
kada-s. N-ya'a xa n-ñu ini-n xa
ya'a. 29 Taa-ro Ianyuux, kuna'a-n
xa n-ka dayu'u ña'a-s daña, ñayiu ka
xinokuechi nuu-n. Kada-n xa ma
yu'u-da xa ja'an koio-da tnu'u-n
nuu ñayiu. 30 Kada-n xa na kada
Jesús, Ia ii, Ia xinokuechi nuu-n xa
na ndadava'a koio-da ñayiu te na
kada koio ka-da milagru.
31 Nu n-xinokava xa n-ka xijan
ta'u ñayiu xyuku ijan nuu Ianyuux
te n-tnaa nuu xtuu-i. Ijan dada
n-keé ña'a Espíritu Ianyuux te
ñayo-i n-yu'u xa ja'an-i tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu.

*Ni ɨɨn ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu ñatu n-ja'an xa xaxii mee ni-i
kuu xa n-ka xo neva'a-i*

32 Ɨnuu n-ka xo xani ini ntdaa
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu. Ni
ɨɨn-i ñatu n-ja'an xa xaxii mee ni-i
kuu xa n-ka xo neva'a-i, chi xaxii
ntdaa-i n-kuu.
33 N-kida Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
xa n-kunuu tnu'u n-ka ja'an
se n-tunda'a-ia xaxe'e xa n-ka
kakune'e-s xa n-nandoto-ia. Yo
n-xo chindee ña'a Ianyuux xa daa
n-ka xo ja'an-s. 34 Ni ɨɨn ñayiu n-ka
xo kandeka tna'a xi'in-s, ñatu n-ka
kunda'u-i chi ñayiu io ve'e a ñu'u,
n-ka xo diko-i te tvini n-ka xo ni'i-i
35 n-ka xo xia'an-i se n-tunda'a ña'a
Jesús te n-ka xo dakexio-s tvini jan
según janda ka ndoñu'u-i ɨɨn ɨɨn-i.
36 Nuu ñayiu ijan yɨtna'a ɨɨn se
nani José. N-ka dandee ña'a se
n-tunda'a ña'a Jesús Bernabé. Dɨu
ya'a kuu tnu'u kanu ini. Se Chipre
kuu-s, te Leví n-kuu xixitna-s.
37 N-xio ñu'u-s te n-diko-s. Ne'e-s
tvini ni'i-s jua'an nuu se n-tunda'a
ña'a Jesús te n-xia'an-s.

5

*N-ka ja'an vete Ananías xi'in
ñadɨ'ɨ-s Safira*

1 Dɨuni tna'a ɨɨn se nani Ananías
xi'in ñadɨ'ɨ-s Safira nuu ñayiu ijan.
N-ka diko-s ñu'u-s, 2 te n-kida
ɨnuu-s xi'in ñadɨ'ɨ-s xa n-ka ndoo-s
xi'in dava tvini n-ka ni'i-s. Ijan
dada ne'e-s dava tvini jan n-xee
nuu se n-tunda'a ña'a Jesús te
n-xia'an-s. 3 Te xia'an Spedru
nuu-s:
—Vete-n, Ananías chi Satanás
n-keé anu-n xa ja'an vete-n nuu
Espíritu Ianyuux. ¿Nakuenda n-ka
ndoo-n xi'in dava tvini n-ka ni'i-n
xa n-diko-n ñu'u-n? 4 ¿Ñadu ñu'u
mee-n n-kuu ñu'u jan u? Nuu n-ka
xani ini-n xa ndoo-n nduu-n xi'in
tvini n-ka ni'i-n xa n-ka diko-n
ñu'u-n, ndoo-n xi'in tvini ijan
n-kuu chi tvini mee-n n-kuu, te
nuu n-ka xani ini-n xa taxi-n ntdaa,
ntdaa taxi-n n-kuu. ¿Nakuenda du'a
n-ka xani ini-n xa kada koio-n? Ña
n-ja'an vete-n nuu ñayiu, chi n-ja'an
vete-n nuu Ianyuux.
5 Nu n-teku Ananías tnu'u ya'a,
n-ndua-s te n-xi'í-s. Yo n-ka yu'u
ntdaa ñayiu n-ka teku xijan. 6 N-ka
xetu'a uu solteru n-ka xo nukoo
yatni nuu n-katuu yɨkɨ kuñu-s,
te n-ka chiduku-s yɨkɨ kuñu-s, te
ndido ña'a-s jua'an xa kuxi ña'a
koio-s.
7 Naxa uni hora n-kuu. Ijan dada
n-kɨu ñadɨ'ɨ Ananías nuu tuu Spe-
dru. Ña n-xini-ña xa n-ya'a. 8 Te
n-xijan tnu'u ña'a Spedru:

—¿Ya'u ka ja'an-n n-ka diko-n ñu'u a?
Te xia'an-ña:
—Joon, daa jua'an.
9 Xia'an Spedru nuu-ña:
—¿Nakuenda xa nduu-n xi'in yɨɨ-n n-kida ɨnuu xa kototnuni-n Espíritu Ianyuux? Na se n-ka xe kuxi yɨɨ-n xá n-ka nxee, jiin. Na-s xniñi ye'e de. Dɨuni kandido ña'a-s ndo'o jɨ'in vitna —kuu Spedru, xia'an-s.
10 Hora ijan n-ndua Safira xe'e Spedru te n-xi'í-ña. N-ka naxee ndɨu solteru jan te n-ka xini-s xa n-xi'í-ña, te xndido-s-ña jua'an xa nkuxi-s-ña nuu n-xe konduxi yɨɨ-ña.
11 N-yu'u ntdaa ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xi'in dava ka ñayiu n-ka teku xa'a.

N-ka ndadava'a se n-tunda'a Jesús kue'e ñayiu

12 Kue'e milagru n-ka xo kida se n-tunda'a ña'a Jesús xa chindee-s ñayiu te n-ka xo nataka-s xi'in ñayiu kukanu ini Jesucristu ye'e nani Portal Salomón. Ɨnuu n-ka xo xani ini-i. 13 Dava ñayiu ña ka kukanu ini Jesucristu, n-ka najuen tnu'u ña'a-i, ko ña n-ka kuyɨɨ-i xa kɨu tna'a-i nuu-i.
14 N-kukue'e ka ñayiu ka kukanu ini Jesús, Ia kuu Xto'o-ro; nani n-ka kɨu tna'a seyɨɨ, dani n-ka kɨu tna'a ñadɨ'ɨ. 15 N-ka xo kandeka ñayiu ñayiu ka ku'u n-ka xo xe'en ichi ka'nu xa hora na ya'a Spedru juini nga juenda'u-s na kaju'un dava ñayiu ka ku'u jan. Camilla xi'in xito n-ka xo ñu'u-i. 16 Dɨuni n-ka xee ñayiu ñuu xndatuu nadukunduu Jerusalén nuu-s. N-ka xo kandeka-i ñayiu ka ku'u xi'in ñayiu kida u'u ña'a xaloko n-ka xo xee, te n-ka xo ndva'a-i ntdaa-i.

N-ka nduku se ka taxnuni nuu ñayiu Israel Sua xi'in Spedru xa kada u'u ña'a koio-s

17 N-kukuedi ini dutu taxnunika xi'in se ka kuu saduceu ndeka tna'a xi'in-s xaxe'e xa'a, 18 te n-ka tnɨɨ-s Spedru xi'in Sua, te n-ka chindi'u ña'a-s vekaa. 19 Ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, n-kaan yekaa xakuaa ijan, te n-kine'e-ia-s. Xia'an-ia nuu-s:
20 —Jua'an koio veñu'u te juña tnu'u-n ñayiu nax kada-i xa kutuu-i xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita.
21 Nu n-tuu, n-ka kɨu-s nduu-s veñu'u, te n-ka ndixe'e-s dakua'a-s ñayiu chi n-ka jandixa-s xa n-ja'an-ia. N-naxee dutu taxnuni ka xi'in se xnetniu xi'in-s vetniu. Te n-ka nadataka-s ntdaa juxtixia ka taxnuni nuu ñayiu Israel, te n-ka ta'u tniu-s nuu se ka xinokuechi nuu-s xa na jɨn nukueka koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús. 22 Nu n-ka xee se ijan vekaa jan, ñayo se n-tunda'a ña'a Jesús n-ka nani'i-s. N-ka nangondita-s, te n-ka xian tnu'u-s se n-ka tunda'a ña'a xa du'a n-kuu. 23 Ka xia'an-s:
—Ndi'u va'a yekaa. Ijan xnii ntdaa se xndee vekaa. N-ka najaan-da yekaa jan, te n-ka kɨu-da xiti-i, ko ñayo-s n-ka nani'i-da.
24 Nu n-ka teku agente taxnuni nuu policía xndee veñu'u xi'in dutu ka taxnuni, te kue'e xa n-ka xani ini-s xa du'a n-kuu, te n-ka chi ini-s.
25 Hora ijan n-xee ɨɨn se xia'an:
—Na se n-ka chindi'u-n vekaa ka dakua'a ñayiu xiti veñu'u.
26 N-ka xe nukueka ña'a agente taxnuni xi'in policía-s, ko ña tuu nax n-ka kida ña'a-s chi n-ka yu'u-s xa janña'a ñayiu xyuku ijan yuú.
27 Xndeka ña'a-s n-naxee nuu xyuku ntdaa se ka kuu juxtixia Israel te xia'an dutu taxnuni ka nuu-s:
28 —Xá n-ka ja'an-r xa maxku dakua'a koio ka-n ñayiu xa n-dakua'a ña'a se ijan. ¿Nakuenda xa dani dakua'a na'i-n ñayiu?, te nitu'u Jerusalén ka teku ka ñayiu xa ka ja'an-n jua'an, te ka ja'an-n nuu ñayiu xa ru'u n-ka xa'ni-s.
29 Xia'an Spedru xi'in dava ka se n-tunda'a ña'a Jesús nuu koio-s:
—Io xa jandixa-ro xa ja'an Ianyuux chi ndandɨ'ɨ ka-ia dada se ñuñayiu. 30 Taa-ro Ianyuux, Ia kuu

Ianyuux xixitna-ro, n-nadandoto
Jesús, Ia n-ka xatakaa dika-n
nuu curuxi xa n-ka xa'ni-n-ia.
31 N-xantuu Ianyuux-ia diñi
kua'a-ia andɨu xa najuen tnu'u
ña'a-ia, te n-jantuu tniu ña'a
Ianyuux xa taxnuni-ia. Dɨuni
n-kida-ia xa kuu-ia Ia dananita'u
ña'a. Xijan kuu xa na natu ini roo,
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel kuechi
n-ka kida-ro, te taxkanu ini ña'a-ia.
32 Testiu ka kuu mee-da xi'in
Espíritu Ianyuux xa daa io. N-kida
Ianyuux xa n-keé ña'a Espíritu-ia
ntdaa-da xi'in ñayiu ka jandixa-ia
—kuu Spedru xi'in dava ka se
n-tunda'a ña'a Jesús, ka xia'an-s.
33 Nu n-ka teku juxtixia jan xa
n-ka ja'an se n-tunda'a ña'a Jesús
xa'a, yo nde'e n-ka kiti ini-s. N-ka
juini-s xa ka'ni ña'a koio-s, 34 ko
ña n-kuu xaxe'e tnu'u n-ja'an ɨɨn
se fariseu nani Gamaliel nuu se
ka kuu juxtixia jan. N-ndojuiin-s,
te n-ta'u tniu-s xa na kine'e koio-s
se n-tunda'a ña'a Jesús ita'u.
Gamaliel jan n-dakua'a ñayiu ley
n-chidotnuni Moisés. Ntdaa ñayiu
io xañu'u nuu-s. 35 N-ja'an-s nuu se
ka kuu juxtixia xnetniu xi'in-s:

—Kani ini va'a koio-n nu vatuka
xa kada koio-n ɨɨn xa kada koio-n
se ya'a a ña'a. 36 Xna'a-n xa n-kixi
Teudas, te n-ja'an-s xa se ndandɨ'ɨ
kuu-s. N-ka xe kuitandijun ña'a
naxa koon cientu ñayiu. N-ka
xa'ni-s-sɨ, te se n-ka xe kuitandijun
ña'a, du'a du'a n-ka xite ni'no-s.
Ijan n-xe ndɨ'ɨ ntdaa xa n-juini se
ijan xa kada-s. Xa n-kuu kuia
n-kuu xa'a. 37 Nu n-ya'a xa n-kixi
se ijan, n-kixi Judas, se Galilea.
Tiempu ijan n-nukodotnuni ñayiu.
N-ka xe kuitandijun ña'a ñayiu, te
n-daja'an-s-yɨ xa ndandita-s xi'in-i
nuu gobierno. Dɨuni n-ka xa'ni-s
se ya'a, te du'a du'a n-ka xite ni'no
ntdaa ñayiu n-ka xo kandijun ña'a
tuku. 38 Xijan kuu xa daa na koo
na'i se ya'a. Dayaa koio-n-sɨ chi
nux xa ka ta'u tniu ñayiu ka kida-s,
te yachi jɨn ndɨ'ɨ tniu-s, 39 ko nux
xa Ianyuux n-ta'u tniu xa kada-s
xa ka kida-s mayo-n ndaku nuu-s.
Xa maxku ndandita koio-n nuu
Ianyuux maxku jantna'a tnu'u-n
xi'in-s —kuu Gamaliel, xia'an-s.

Ñatu n-ka chindi'u ña'a ka
juxtixia jan xaxe'e xa daa n-ja'an
Gamaliel. 40 Ijan dada n-ka nakana
ntuku-s se n-tunda'a ña'a Jesús
te n-ka janña'a-s chirrión. N-ka
xia'an-s nuu-s xa maxku kakune'e
koio ka-s Jesús te n-ka dayaa
ña'a-s. 41 Ijan dada n-ka ndee-s
vetniu. N-ka kudɨ ini-s chi n-kaxí
ña'a Ianyuux xa kue'e xa januu
ya'a-s xaxe'e Jesús. Dɨuni nda'u
ya'a-s. 42 Ñatu n-ka nujani-s xa
n-xo dakua'a-s ñayiu, te n-ka xo
kakune'e-s xa Jesús kuu Cristu, Ia
n-tunda'a Ianyuux. Kɨu xi'in kɨu
n-ka xo dakua'a-s ñayiu veñu'u xi'in
ntaka ve'e.

6

N-ka kaxí ñayiu ka kukanu ini Jesucristu uxa se nkonetniu xa junukuechi-s nuu-i

1 Kukue'e ka ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu jua'an tiempo ijan. N-ka
jan kuechi ñayiu ka kuu yatnu'u Is-
rael ka ja'an griegu xa ña xee xa ni'i
ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ xyɨtna'a nuu-i xa
kexio kɨu xi'in kɨu ná ka ni'i ñadɨ'ɨ
n-xi'í yɨɨ ka ja'an hebreu. 2 N-ka
nadataka uxi uu se n-tunda'a ña'a
Jesús ntdaa ñayiu ka kukanu ini-ia,
te n-ka ja'an-s nuu-i:

—Kunini koio-n xa na ja'an-da.
Ñatu io va'a nux dandoo koio-da
xa dakua'a-da ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux, te dakexio koio-da xa ka
ndoñu'u-n. 3 Va'a ka nuu na nduku
koio-n uxa tna'a mee-n. Nduku
koio-n se ka xini-n xa ɨnuu kaxi
ini-s, te ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux.
Te jantuu tniu-ro-s xa kada-s tniu
ya'a. 4 Ja'an na'i koio daña tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, te kajan ta'u
na'i koio-da nuu-ia —kuu uxi uu se
n-tunda'a ña'a Jesús, n-ka xia'an-s.

5 Ntdaa-i n-ka kida ɨnuu te n-ka
kendoo-i xa daa koo. Te n-ka kaxí-i

Steba. Idii ni vuelta n-xajan se ya'a anu-s xa n-kukanu ini-s Jesucristu. Ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. Dɨuni n-ka kaxí ni'no-i Slipe. N-ka kaxí ni'no-i Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás du. Se Antioquía kuu Nicolás, ko n-xo ne'e tnɨɨ-s mudu ñayiu Israel. 6 Xndeka-i-sɨ ntdaa-s jua'an nuu se n-tunda'a ña'a Jesús te n-ka xijan ta'u se n-tunda'a ña'a Jesús nuu Ianyuux. N-ka xajan ndodo-s nda'a-s dɨkɨ-s te n-ka xe konetniu-s. 7 Kɨu xi'in kɨu ka teku ka ñayiu tnu'u Ianyuux jua'an, te kue'e ka ñayiu Jerusalén n-kixe'e xa kukanu ini-i Jesucristu. Dɨuni kue'e dutu n-ka kukanu ini-ia tuku.

N-ka tnɨɨ presu-s Steba

8 Yo n-kidatniu Ianyuux anu Steba. N-kida-ia xa kada-s milagru xa chindee-s ñayiu. 9 Kue'e se tɨtnɨ ñuu n-ka taka nuu tuu Steba. N-ka taka se ñuu Cirene, se ñuu Alejandría, se distrito Cilicia, se distrito Asia xi'in se ka xe'en veñu'u ñayiu n-ka yaa xa n-ka kidatniu du'a-i nuu xto'o-i. N-ka jantna'a tnu'u se ijan xi'in Steba. 10 N-xa'nu Steba jan tnu'u se ijan xaxe'e xa ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. 11 Na'i n-ka ja'an-s nuu tɨtnɨ se ja'an koio nuu juxtixia xa na ja'an koio-s xa n-ka teku-s xa n-jan kui'a Steba Moisés xi'in Ianyuux, te n-ka chiya'u ña'a-s xa na ja'an-s. 12 Mudu ya'a n-ka kida-s xa n-ka kiti ini ñayiu Jerusalén xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés nuu Steba te n-ka tnɨɨ-s-sɨ. Xndeka ña'a-s jua'an koio nuu xyuku juxtixia. 13 Te n-ka ja'an-s nuu juxtixia jan xa xndeka-s se ka kuu testiu n-ka teku xa n-ja'an Steba. Ka xia'an testiu jan nuu juxtixia:

—Ña nujani Steba xa jan kui'a-s veñu'u ii-ro. Ja'an-s xa ñatu xiniñu'u ley n-chidotnuni Moisés. 14 N-ka teku-da xa n-ja'an-s xa Jesús, se Nazaret kanu veñu'u-ro, te kada-s xa dandoo-ro xa n-dakua'a ña'a Moisés. Ja'an-s xa tuku na jandixa-ro.

Tnu'u ya'a n-ka kidava'a vete-s xa n-ka tekuechi neñu-s Steba.

15 N-ka ndakoto ndee se ka taxnuni xyuku vetniu Israel nuu Steba, te n-ka xini-s xa kaa nuu-s na kaa nuu ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux.

7

N-dada'an ni'no Steba mee-s

1 N-xijan tnu'u dutu taxnuni Steva:

—¿Ndaa xa du'a n-ja'an-n a?

2 Xia'an Steva nuu ñayiu:

—Dito, Ñani, ɨɨn ni ñayiu ka kuu-ro. Kunini-n tnu'u na ja'an-da. N-dande'a Ianyuux mee-ia Abraham país Mesopotamia na ta nkotuu ka-s ñuu Harán. N-xini-s xa ndii-ia. 3 N-ja'an-ia nuu-s: "Ta kee ñuu-n ya. Dandoo ñayiu ka kuu tna'a-n, te jua'an ɨnka ñuu nuu dane'e ña'a-r." 4 N-kee Abraham país nani Caldea te n-xe kotuu-s ñuu Harán. Ijan n-xi'í taa-s. Ijan dada n-xe kotuu-s nuu tuu-ro ya na n-ja'an Ianyuux nuu-s, 5 ko ni ita'u ñu'u ña n-xia'an-ia, juini nga nuu kunujuiin mee-s, ko n-xia'an-ia tnu'u-ia xa kuta'u da'ya dana-s ñu'u ya'a. Du'a n-ja'an Ianyuux juini ñayo na da'ya-s n-xio daa. 6 Dɨuni n-ja'an Ianyuux nuu-s xa da'ya dana-s jɨ'ɨn koo-i ɨnka país te kadatniu du'a koio-i nuu to'o ñuu ijan. Kada u'u ñayiu ijan da'ya dana-s koon cientu kuia. 7 Xia'an Ianyuux nuu Abraham: "Kada u'u-r ñayiu ñuu ijan xaxe'e xa kadatniu du'a ñayiu ndeka-r nuu-i. Ijan dada kee koio-i ñuu to'o jan te ndadaka'nu ña'a-i mee-r ya'a." 8 N-kendoo tratu Ianyuux xi'in Abraham xa juña'a-ia ɨɨn xa juña'a-ia. Xaxe'e tratu ijan, n-xa'nde ndodo Abraham ñɨɨ nuu ii Isaac nu n-kuu una kɨu-s. Dani n-xa'nde ndodo Isaac ñɨɨ nuu ii

da'ya yɨɨ-s, se kuu Jacob. Dani
n-kida Jacob uxi uu da'ya yɨɨ-s.

9 'Xaxe'e xa ɨnuu kuedi ini dava
ka da'ya yɨɨ Jacob n-ka diko-s ñani-s
José nuu se ka xe'en Egipto, te
xndeka ña'a se n-ka xeen ña'a jan
jua'an ijan. Juini daa n-ya'a-s,
ko n-xo kunduu-s xi'in Ianyuux.
10 Xaxe'e xa nda'u n-xo ya'a-s
n-chindee ña'a-ia, te ñatuka daa
n-ya'a-s. N-xia'an Ianyuux xa
xinitnuni José, te n-kidatniu-ia
anu se n-taxnuni Egipto xa n-tna
ini-s-sɨ. Xijan kuu xa n-tetutniu-s
José xa taxnuni-s nuu ñayiu Egipto.
Dɨuni n-tetutniu-s-sɨ xa taxnuni-s
nuu ñayiu ka kidatniu ve'e-s.
11 N-kuu tnama nde'e Egipto xi'in
Canaán te nda'u n-ka ya'a ñayiu.
Ña n-ka xo ni'i xixitna-ro xa kaxi-i.
12 Nu n-teku Jacob xa io trɨu Egipto
te n-tunda'a-s da'ya yɨɨ-s ijan.
13 N-ka xe'en ntuku ñani José Egipto
ɨnka vuelta, te vuelta ya'a n-datuu
José mee-s nuu ñani-s. Ijan dada
n-xini se taxnuni ka Egipto jundu
kuu familia José. 14 N-tunda'a José
razón Canaán xa n-kana-s taa-s,
ñani-s xi'in ntdaa ka familia-s xtuu
ijan. Uni diko xa'un-s xa ntdaa-s
15 n-ka xee Egipto. Ntdaa-s xi'in
dava ka xixitna-ro n-ka xi'í ijan.
16 Xne'e se Israel yɨkɨ kuñu Jacob
juan ndixi Siquem te n-ka ki kuxi-s
nuu ñu'u n-xeen Abraham nuu
da'ya yɨɨ Hamor xi'in tvini kuu
plata.

17 'Nu vax kuyatni tiempo jɨn
tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu Abra-
ham, te n-ka kukue'e xixitna-ro
Egipto. 18 Ijan dada n-taxnuni
ɨɨn se ña n-xo xini tna'a xi'in José
nuu ñayiu Egipto. 19 N-kida u'u-s
da'ya dana xixitna-ro Jacob. N-ta'u
tniu-s xa kajan tuu koio da'ya
dana-s da'ya yɨjɨn-i juera xa na
kuú koio-s. 20 Tiempu ijan n-kaku
Moisés, te n-tna ini ña'a Ianyuux.
Uni yoo n-xo ndeka ña'a tadɨ'ɨ-s
ve'e-s. 21 Daa n-xe dandoo ña'a
dɨ'ɨ-s ɨɨn nuu n-dandoo ña'a-ña, te
n-nakueka ña'a da'ya dɨ'ɨ se tax-
nuni Egipto. N-xo ndeka ña'a-ña, te
n-dakaka ña'a-ña xkuela. Kuenda
kɨu da'ya-ña n-kuu-s. 22 Du'a n-kuu
xa n-kua'a va'a-s tutu na ka tu'a se
Egipto. Va'a n-xo tu'a-s xa ja'an-s.
Va'a n-xo tu'a-s xa kada-s ɨɨn xa
kada-s.

23 'Nu n-chitu-s uu diko kuia te
n-kuu anu-s xa kotoni'ni-s ñayiu
kuu tna'a-s, ñayiu ka kuu da'ya
dana Israel. 24 Nu n-xee-s nuu
xndaxio yatnu'u-s, te n-xini-s xa
kani ɨɨn se Egipto se kuu yatnu'u-s
te n-nujuiin xi'in-s xi'in-s. N-kani-s
se Egipto xa n-dandenaa-s, te
n-xa'ni-s-sɨ. 25 Xa'a n-kida
Moisés chi n-kaxí ña'a Ianyuux
xa dakaku-s yatnu'u-s, ko ñayo
yatnu'u-s n-ka xani ini xa dɨu-s
kuu se dakaku ña'a. 26 Kɨu kuu uu
n-xini ntuku Moisés uu se ka kuu
yatnu'u-s ka jantna'a. N-juini-s
xa dada'an ni'no-s. Xia'an-s:
"¿Nakuenda ka jantna'a-n te ñani
mee-n ka kutna'a?" 27 N-tunda'a se
jani ɨnka-s jan Moisés te n-ja'an-s:
"¿Jundu n-tetutniu ña'a xa ku kuu-n
se taxnuni nuu koio-r a ku kuu-n
juexi u? 28 ¿A juini-n xa ka'ni
ña'a-n ná n-xa'ni-n se Egipto iku
a?", kuu-s, n-xia'an-s. 29 Nu n-teku
Moisés xa du'a n-ja'an se ijan
te n-xino-s. Jua'an-s nuu nani
Madián. N-xe kotuu-s ñuu ijan, te
n-xio uu da'ya yɨɨ-s.

30 'Nu n-ya'a uu diko kuia, te
jua'an-s yatni nuu nani Yuku Sinaí
nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun
dau. Te nde andɨu n-juun ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, ɨɨn nuu
yutnu iñu koko nukoo ijan. 31 Nu
n-xini-s xijan te n-yu'u anu-s. N-xe
tu'a-s yutnu koko jan xa kunde'a
va'a ka-s te n-teku-s xa n-ja'an
Ianyuux. N-ja'an-ia: 32 "Ru'u kuu
Ianyuux xixitna-n Abraham, Isaac,
Jacob." Nɨ'ɨ Moisés xaxe'e xa yo
vichi n-yu'u-s te ña n-kuyɨɨ-s xa
kunde'a ka-s xijan. 33 Ijan dada
xia'an Ianyuux nuu-s: "Kine'e
ndixa-n chi ii nuu nujuiin-n. 34 Xá

na'a-r xa ka kida u'u ñayiu Egipto
da'ya-r. Ka jan kuechi-i nuu-r te
n-juun-r xa dakaku-r-yɨ. Ta kinde'e
ka xa kunini-n xa ja'an-r. Tunda'a
ña'a-r nu'u Egipto", kuu Ianyuux,
n-xia'an-ia nuu-s. 35 Dɨu-s kuu se ña
n-xe ini ña'a xixitna-ro. N-ka ja'an-i
nuu-s: "¿Jundu n-tetutniu ña'a xa
ku kuu-n se taxnuni nuu-r a xa
ku kuu-n juexi u?" Juini daa n-ka
ja'an-i nuu-s, ko n-tunda'a ña'a
Ianyuux xa taxnuni-s nuu ñayiu
ijan xi'in xa dakaku-s-yɨ ná n-ja'an
ángel, ia n-juun nuu yutnu koko jan
nuu-s. 36 Dɨu-s n-kuu se n-kine'e
xixitna-ro Egipto. N-kida-s milagru
na n-xo tuu-i ijan, na n-ka ya'a-i
mar nani Mar Kue'e, na n-ka xo
tuu-i nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga
juun dau du. Uu diko kuia n-xo
tuu-i ijan. 37 Dɨu-s n-kuu se n-ja'an
nuu xixitna-ro: "Kada Ianyuux
xa ɨɨn da'ya dana-n ja'an tnu'u
Ianyuux ná ja'an ru'u", kuu-s,
n-xia'an-s. 38 Mee-s kuu se n-xo
tuu xi'in xixitna-ro na n-ka xo
tuu-i nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga
juun dau. Dɨuni n-xo tuu-s xi'in
ángel n-ja'an xi'in-s Yuku Sinai.
N-chidotnuni-s xa n-ja'an-ia, te
n-kendoo xijan xi'in xixitna-ro.
39 Ña n-ka juini xixitna-ro xa
jandixa-i Moisés. Ña n-ka xe
ini-i-sɨ, te n-ka juini-i xa ngondita
koio-i xa nu'u-i Egipto. 40 N-ka
ja'an-i nuu Aarón: "Kadava'a-n ɨɨn
ianyuux na juindodo nuu nuu-ro
chi ña kutnuni nax n-kuu xa ñayo
ka Moisés, se ndeka ña'a vaxi
nde Egipto." 41 Te n-kidava'a
Aaron xi'in-i ɨɨn xa kaa ná kaa
ncerru. N-ka xa'ni-i kɨtɨ xa n-ka
doko-i-tɨ nuu xijan. N-ka kida-i
viko xa chiñu'u-i ncerru n-ka
kidava'a-i. 42 Xaxe'e xa'a n-xika
yata Ianyuux nuu-i. N-dandoo-ia-i
xa ndadaka'nu koio-i chudini, chi
du'a n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu:

Ndo'o, ñayiu Israel, na n-ka xo
tuu-n nuu ñayo ñayiu io te
ñatu nga juun dau uu diko
kuia,
n-ka doko-n ɨɨn xa n-ka doko-n
nuu-r, ko kuenda kɨu ña tuu
nax n-ka doko-n nuu-r,
43 xaxe'e xa xne'e-n veñu'u luchi
ianyuux nani Moloc n-ka
kixee.
Dɨuni xne'e-n chudini ianyuux
nani Renfán n-ka kixee.
Xne'e-n xa n-ka kidava'a-n jan n-ka
kixee xa nakuetu koio-n
nuu-i.
Xijan kuu xa kandeka ña'a-r jɨ'ɨn
ɨnka lado yu'u ñuu nani Ba-
bilonia.
Kuu Ianyuux, n-ja'an-ia nuu se
n-ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu.
44 'Na n-xo tuu xixitna-ro nuu
ñayo ñayiu io te ñatu nga juun
dau, n-ka xo neva'a-i tabernáculo
nuu n-kaa ni'no yuú yodotnuni
tnu'u-ia. N-ta'u tniu Ianyuux xa
n-kidava'a Moisés tabernáculo kaa
ná kaa xa n-dande'a-ia-s. 45 N-xika
kuia, te n-kendoo Josué xi'in dava
ka xixitna-ro xi'in tabernáculo jan.
Xne'e-s-tnu n-ka kixee ya'a, te n-ka
xo neva'a xixitna-ro-tnu. Nde
n-xi'í David, ijan dada ñatuka n-ka
xetniu-i-tnu. N-chindee Ianyuux
xixitna-ro xa n-ka xijun-s ntdaa
ñayiu n-ka xio ya'a, te n-ka tnɨɨ-s
ñu'u-i. 46 N-tna ini Ianyuux David
te dɨu-s n-xijan tnu'u-ia nuu io
va'a xa kadava'a-s ɨɨn veñu'u-ia.
Kuu-ia Ianyuux xixitna-ro Jacob.
47 Juini daa n-juini David, ko ñadu
dɨu-s n-kidava'a veñu'u Jerusalén
chi Salomón n-kidava'a veñu'u-ia.
48 N-kidava'a Salomón veñu'u-ia
juini ñatu io-ia xiti veñu'u ka ki-
dava'a ñayiu. Du'a n-ka chidotnuni
se n-ka ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu:
49 Andɨu nukoo silla-r xa nukoo-r te
ñuñayiu neñi ndodo xe'e-r.
¿Janda kava veñu'u kadava'a-n xa
kutuu-r a xa ku ndetatu-r?
50 ¿Ñadu mee-r n-xani ini ntdantu'u
xa io a?
Kuu Ianyuux, n-ja'an-ia.
51 'Ña ka juini-n xa natu ini-n xa
n-ka kida-n kuechi, ña ka jandixa-n
Ianyuux, ña ka chinuu-n tnu'u-ia.
Ndɨkɨu ndɨñuu ka dangondita-n

Espíritu-ia. Ná n-ka kuu xixitna-n,
daa ka kuu-n. 52 Kunini va'a koio-n
xa ja'an-da ya. Xixitna-n jan n-ka
kida u'u ntdaa se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Nde se n-ka
ja'an xa kixi Ia ña tuu na kuechi
kada n-ka xa'ni-i. N-ka diko-n Ia
ya'a, te n-ka xa'ni ña'a se n-ka tnɨɨ
ña'a. 53 N-ka teku-n tnu'u-ia n-ja'an
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
ko ña ka jandixa-n tnu'u jan —kuu
Steba, n-xia'an-s.

N-xi'í Steba

54 Nu n-ya'a n-ja'an-s xa'a yo
nde'e n-ka kiti ini ñayiu n-ka xo
nini xa n-ja'an-s xa diko n-ka nɨ'ɨ
yu'u n-ka nɨ'ɨ nuu-i. 55 N-ndakoto
ni'ni Steba andɨu te n-xini-s xa
diñu Ianyuux xaxe'e xa ñu'u
Espíritu-ia-s. Dɨuni n-xini-s xa
nujuiin Jesús lado kua'a-ia. 56 Te
xia'an-s nuu ñayiu jan:

—Vitna di nde'a-da xa nune
andɨu. Nde'a-da Ia kuu ñayiu.
Nujuiin-ia diñi kua'a Ianyuux —
kuu-s, n-xia'an-s.

57 N-ka xadɨ nda'a ñayiu xyuku
ijan do'o-i, te xee n-ka kana-i.
N-ka xetu'a se xyuku ijan nuu
nujuiin Steba, te n-ka tnɨɨ-s-sɨ.
58 N-ka kine'e ña'a-s nde yu'u ñuu
Jerusalén, te ijan n-ka janña'a-s
yuú. Se n-ka xo nde'a naxa n-kuu,
n-ka janyuku-s da'ma-s nuu ɨɨn
solteru nani Saulo. 59 Nɨni ka
jani-s Steba yuú, n-xijan ta'u-s nuu
Ianyuux. N-ja'an-s:

—Jesús, Ia kuu Xto'o-da,
nakueka-n anu-da.

60 Ijan dada n-xe juiin xiti-s te xee
xa xee n-kana-s:

—Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-n
kuechi ka kida se ya'a —kuu-s,
n-xia'an-s.

Du'a n-ja'an-s te n-xi'í-s.

8

1-2 N-kuu ɨnuu Saulo xi'in se n-ka
xa'ni Steba.

Dava se va'a, n-ka kuxi-s-sɨ te yo
n-ka nda'i-s xaxe'e-s. Kɨu ni ijan
n-ka nukuita se ña ka kukanu ini Je-
sucristu ka kida u'u-s ñayiu kukanu
ini-ia xndaxio Jerusalén. Xaxe'e
xijan n-ka xite ni'no-i. Jua'an koio-i
distrito Judea xi'in Samaria, diko
ni se n-tunda'a ña'a Jesús n-ka ndoo
Jerusalén. 3 N-nukuita se kuu Saulo
kida u'u-s ñayiu ka kukanu ini Jesús
tuku. N-xo xe'en-s ve'e xi'in ve'e
xa kine'e-s ñayiu, nani seyɨɨ, dani
ñadɨ'ɨ. Diko n-xo ñu'u ña'a-s te
n-xo xe ndeka ña'a-s vekaa. 4 N-ka
ja'an ñayiu n-ka xite ni'no jan nuu
ñayiu ñuu n-ka xee-i nax kada-i xa
nanita'u-i.

N-dakua'a Slipe ñayiu Samaria

5 Se nani Slipe, n-kee-s Jerusalén.
N-kixee-s ñuu Samaria, te n-ja'an-s
nuu ñayiu ijan xa Jesús kuu Cristu.
6 N-ka xo taka ñayiu nuu-s, te nt-
daa-i n-ka xo nini xa n-xo ja'an-s
xaxe'e xa n-ka xini-i ntaka milagru
n-xo kida-s xi'in xaxe'e xa n-ka tna
ini-i tnu'u-s. 7 Kue'e ñayiu n-ñu'u
ña'a xaloko n-ka ndva'a. Xee n-ka
xo kana xaloko hora n-ka xo ndee-i
anu ñayiu. Dɨuni kue'e ñayiu n-xi'í
xe'e xi'in ñayiu yakua n-ka ndva'a.
8 Xaxe'e xa'a yo n-ka kuvete ñayiu
ñuu ijan.

9 Ijan tuu ɨɨn se n-xo kida ma-
gia. Simón nani-s. Kua'a-s kada-s
milagru. N-xo ja'an-s xa dɨu-s
kuu ɨɨn se tu'a va'a, te ndandɨ'ɨ-s.
10 Kue'e ñayiu n-ka xo nini tnu'u
n-xo ja'an-s, nde sekuechi n-ka xo
nini xa n-xo ja'an-s, te n-ka xo
ja'an-i:

—Ianyuux chindee se ya'a xa
du'a kida-s.

11 Xaxe'e xa va'a kua'a Simón xa
kada-s magia, xijan kuu xa n-ka xo
xe nde'a ñayiu jan xa n-xo kida-s,
te n-ka xo yu'u-i. Na'a n-kida-s
xa'a, 12 ko nu n-ka jandixa ñayiu
jan xa n-ja'an Slipe, n-ka xendute-i;
nani seyɨɨ, dani ñadɨ'ɨ. N-kakune'e
Slipe xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
Dɨuni n-ja'an-s nax kada koio-i xa
nanita'u-i. 13 Kue'e ñayiu n-ka
kukanu ini Jesucristu, nde Simón

n-kukanu ini-ia, te n-xendute-s.
Ijan dada n-kunduu-s xi'in Slipe;
ñatu n-dandoo-s-sɨ. N-yu'u anu-s xa
kue'e milagru n-xo nde'a-s. Kue'e
xa n-xani ini-s.
14 Nu n-ka teku se n-tunda'a
ña'a Jesús xtuu Jerusalén xa n-ka
jandixa ñayiu distrito Samaria xa
n-ja'an Ianyuux, n-ka tunda'a-s
Spedru xi'in Sua ijan. 15 Nu n-ka
xee-s, n-ka xijan ta'u-s xa keé
Espíritu Ianyuux ñayiu Samaria
jan 16 chi ta keé ña'a ka Espíritu
Ianyuux daa. Diko ni n-ka xen-
dute-i xaxe'e xa n-ka kukanu ini-i
Jesús. 17 Xijan kuu xa n-xajan
ndodo Spedru xi'in Sua nda'a-s
dɨkɨ-i te n-keé ña'a Espíritu-ia.
18 Nu n-xini Simón xa keé Espíritu
Ianyuux anu ñayiu hora n-ka xajan
ndodo Spedru xi'in Sua nda'a-s
dɨkɨ-i, xia'an-s nuu-s:
19 —Kada-n xa na keé Espíritu
Ianyuux ñayiu hora na kajan
ndodo-da nda'a-da dɨkɨ-i, te taxi-da
tvini —kuu-s, xia'an-s.
20 Xia'an Spedru:
—Na naa-n xi'in tvini-n.
¿Nakuenda xani ini-n xa jueen-n xa
kuta'u-ro nuu Ianyuux? 21 Ma taxi
Ianyuux xijan chi xini-ia xa ñatu
kuu-n ñayiu va'a. 22 Natu ini xa
n-kida-n kuechi, te kajan ta'u nuu
Ianyuux nuu ma taxkanu ini-ia
xa daa n-xani ini-n 23 chi yo kajan
ini-n, te mee ni xaloko xadu'a xani
ini-n.
24 Te xia'an Simón nuu Spedru:
—Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux
xa maxku ya'a-da na n-ja'an-n xa
ya'a-da.
25 N-ja'an Spedru xi'in Sua nuu
ñayiu ijan xa n-kida Jesús xi'in xa
n-ja'an-ia. Ijan dada n-ka xiko-s; ka
nu'u-s Jerusalén. N-ka ja'an-s nuu
ñayiu nax kada-i xa nanita'u-i ñuu
xi'in ñuu ichi ka nu'u-s.

N-dakua'a Slipe ɨɨn se Etiopía

26 Nu n-ya'a xa'a, n-ja'an ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, nuu
Slipe. Xia'an-ia:
—Jua'an do sur te tnɨɨ-n ichi
n-kee nde Jerusalén xa n-xee nde
Gaza. Ichi ya'a ya'a nuu ñayo ñayiu
io te ñatu nga juun dau.
27 N-tnɨɨ ichi-s. Jua'an-s, te
n-xe juntna'a-s xi'in ɨɨn se país
Etiopía nuu taxnuni ɨɨn ñadɨ'ɨ nani
Candace. Kuu-s se yɨnda'a tvini
país ijan. N-xe'en-s Jerusalén
xa n-nakuetu-s nuu Ianyuux.
28 N-xiko-s, juan nu'u-s xi'in
carreta-s. Nɨni ñutuu-s xiti carreta
jan, ka'u-s libru yodotnuni tnu'u
Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. 29 Xia'an Espíritu Ianyuux
nuu Slipe:
—Juan tu'a carreta jan.
30 N-kendava Slipe; n-xe tu'a-s
carreta jan, te n-teku-s xa ka'u se
Etiopía jan libru yodotnuni tnu'u
Isaías jan.
Nu n-teku-sɨ xijan, n-xijan
tnu'u-s-sɨ:
—¿Kutnuni ini-n tnu'u ka'u-n de
a?
31 N-ja'an se Etiopía nuu-s:
—Ña kutnuni ini-da chi ñayo ka-
chitnu'u ña'a.
Xia'an-s nuu Slipe xa na nkaa-s
carreta jan te na nkoo-s diñi-s.
32 Xa'a kuu xa yodotnuni nuu ka'u
se Etiopía jan:
Ná kuu tkachi xi'in tkolelu kuu-s.
Chi ñatu nda'i tkachi hora xn-
deka-s-tɨ jua'an xa ka'ni-s-tɨ.
Ni tkolelu, ñatu nda'i-t hora ka
dete-s-tɨ.
33 Ñatu n-dakaku ña'a juxtixia
nuu se ñuu-s xa n-ka
tekuechi neñu ña'a-s, te n-ka
xa'ni-s-sɨ.
Nda'u n-ya'a-s xaxe'e xa ñatu n-ka
xe ini ña'a-s.
Ñayo da'ya dana-s n-xio,
chi n-ka xa'ni-s-sɨ.
34 N-xia'an se netniu país Etiopía
Slipe:
—Xijan ta'u-da nuu-n xa ka-
chitnu'u ña'a-n, ¿Jundu kakune'e se
n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa
du'a ja'an-s u? ¿Kakune'e-s mee-s a
kakune'e-s ɨnka-s a?

35 Nɨni xika carreta jan n-nukuita
Slipe dakua'a-s se Etiopía jan.
Ki'na nuu n-xian tnu'u-s-sɨ xa
tnu'u yodotnuni ka'u-s kakune'e
Jesús. Ijan dada n-kakune'e ka-s-ia.
N-xian tnu'u-s-sɨ nax n-kida Jesús
xa nanita'u ñayiu. 36-37 Te n-ka xee-s
ɨɨn nuu kaa ndute. Xia'an se netniu
Etiopía nuu Slipe:
—¿Vatuka juendute-da u?, chi na
ndute kaa ya'a.
38 N-ta'u tniu-s xa na nujuiin kɨtɨ
ñu'u carreta jan te nduu-s n-ka
nuu te n-dajuendute Slipe-sɨ. 39 Nu
n-ka nane-s nuu ndute, dana ini
n-ndone'e Espíritu Ianyuux Slipe.
Te ña n-xini ña'a ka se netniu jan.
Vichi n-kudɨ ini-s ichi juan nu'u-s.
40 N-xe'en Slipe ñuu nani Azoto. Te
juan ndixi-s Cesarea. N-ja'an-s nuu
ñayiu nax kada-i xa nanita'u-i ñuu
xi'in ñuu ichi juan ndixi-s.

9

N-kukanu ini Saulo Jesucristu

1 Ñatu n-nujani Saulo xa kida
u'u-s ñayiu ka kukanu ini Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro. N-xo ja'an-s
nuu-i xa ka'ni-s-yɨ nux dani na
kukanu ini-i-ia. N-xe'en-s nuu
dutu taxnuni ka 2 xa n-xijan-s
tutu xa na kua'a jɨn nukueka-s
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ka
xe'en veñu'u-i katuu Damasco te
kandeka ña'a-s ndixi Jerusalén
xa chindi'u ña'a-s vekaa, nani
seyɨɨ, dani ñadɨ'ɨ. 3 Ne'e-s tutu jan
jua'an Damasco, te nu n-kuyatni-s
Damasco, danaa ndii ɨɨn xa ndii
andɨu, te nde'e n-ndii nɨkanduu
nuu nujuiin-s. 4 N-ndua Saulo te
n-teku-s xa n-ja'an. Du'a n-teku-s:
—Saulo, Saulo, ¿nakuenda kida
u'u-n ñayiu ndeka-r u? Kuenda kɨu
mee-r kida u'u ña'a-n.
5 Xia'an Saulo:
—¿Jundu kuu ndixi u?
Te n-ja'an xa n-ja'an jan:
—Ru'u kuu Jesús. Kuenda kɨu
mee-r kida u'u ña'a-n xa kida u'u-n
ñayiu ndeka-r. 6 Ndokoo. Jua'an
Damasco. Ijan teku-n nax io xa
kada-n.
7 Yo n-ka yu'u se xndeka tna'a
xi'in Saulo xa n-ka teku-s xa daa
n-ja'an-ia, ko ñayo-ia n-ka xini-s.
Xaxe'e xa yo n-ka yu'u-s, ña tuu nax
n-ka ja'an-s. 8 Ijan dada n-ndokoo
Saulo, ko nu n-najaan-s nuu-s, ña
n-kuu ka xa kunde'a-s chi n-kuaa-s.
Xijan kuu xa n-ka tnɨɨ se ndeka
tna'a xi'in-s nda'a-s te xtañu'u
ña'a-s jua'an Damasco. 9 Uni kɨu ña
n-kuu xa kunde'a-s, ni ña tuu nax
n-xaxi-s, ni ña tuu nax n-xi'i-s.
10 Damasco jan io ɨɨn se nani
Ananías. Kukanu ini-s Jesucristu.
N-kida Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
xa n-tutuku-s xa n-xini-s-ia te
n-ja'an-ia nuu-s:
—Ananías.
N-ja'an-s:
—Jai. Na-da ya'a.
11 Xia'an-ia nuu-s:
—Jua'an ichi nani Ichi Ndaa nuu
io ve'e Judas. Ijan nanduku-n ɨɨn
se Tarso nani Saulo chi xijan ta'u-s
nuu-r. 12 N-kida-r xa n-xini-s xa
n-kɨu-n ve'e-s te n-xajan ndodo-n
nda'a-n dɨkɨ-s xa na nukonde'a-s —
kuu-ia, xia'an-ia.
13 Nu n-teku Ananías xa'a,
xia'an-s:
—Kue'e ñayiu ka ja'an nuu-da xa
n-kida u'u se ya'a ñayiu n-kida-n xa
nduu-i ñayiu ii xndaxio Jerusalén.
14 Te ne'e-s tutu n-ka xia'an dutu
ka taxnuni vaxi vitna xa chindi'u-s
ñayiu ka ndadaka'nu ña'a te ka xi-
jan ta'u-i nuu-n.
15 Te xia'an-ia nuu Ananías:
—Jua'an chi mee-r n-kaxí-sɨ xa
ja'an-s nuu ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel xi'in nuu se ka taxnuni nuu-i
jundu kuu-r. Dɨuni n-kaxí-r-sɨ
xa ja'an-s nuu ñayiu Israel jundu
kuu-r. 16 Ja'an-r nuu-s xa io xa
nda'u ya'a-s xaxe'e xa ja'an-s jundu
kuu-r.
17 Ijan dada jua'an Ananías ve'e
nuu tuu Saulo, te n-kɨu-s. N-xajan
ndodo-s nda'a-s dɨkɨ Saulo, te
n-ja'an-s:

—Va'a nga ta'u kuu-n, Ñani. Jesús, Ia n-xini-n ichi vaxi-n, n-tunda'a ña'a. Kuu-ia Xto'o-ro. Vaxi-da na nukonde'a-n te ju'un ña'a Espíritu Ianyuux.

18 Hora ijan ni junkoio xa ná kaa chichi n-xo ndeyuku nuu Saulo te n-nukonde'a-s. N-ndokoo-s te n-xendute-s. 19 Ijan dada n-xaxi-s te n-nani'i ndee-s.

N-dakua'a Saulo ñayiu ñuu Damasco

Tɨtnɨɨ kɨu n-ndoo-s xi'in ñayiu ka kukanu ini Jesucristu Damasco. 20 Ijan dada jua'an-s veñu'u ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xndaxio ñuu ijan. N-ja'an-s nuu ñayiu jan xa Jesús kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 21 N-ka yu'u anu ntdaa ñayiu n-ka xo nini tnu'u-s. N-ka xia'an tna'a-i:

—¿Ñadu se ya'a kuu se kida u'u ñayiu Jerusalén ka kakune'e Jesús a? ¿Ñadu vax ndi kueka ña'a-s xa kandeka ña'a-s nu'u nuu dutu ka taxnuni a?

22 Kua'a ka Saulo xa dakua'a-s ñayiu jua'an. N-ja'an-s nuu ñayiu Israel xtuu Damasco xa Jesús kuu Cristu, te n-kunuu tnu'u-s. Xaxe'e xa daa n-ja'an-s, kue'e xa n-ka xani ini-i.

23 Nu n-kuna'a tuu Saulo ijan, te n-ka kida ɨnuu dava ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xa ka'ni ña'a-i. 24 Nduu, xakuaa n-ka xo ndetu-i-sɨ ye'e nama ndi'u yu'u ñuu xa ka'ni ña'a koio-i, ko n-teku-s xa n-ka kida ɨnuu-i xa ka'ni ña'a-i. 25 Xaxe'e xijan n-ka dakeé se ka kukanu ini Jesucristu Saulo xiti yɨka ka'nu ɨɨn xakuaa, te n-ka daya'a ña'a-s ɨɨn yau nama ndi'u yu'u ñuu jan, te n-ka june'e-s-sɨ yata nama jan.

N-naxee Saulo Jerusalén

26 N-naxee Saulo Jerusalén, te n-juini-s xa kɨu tna'a-s nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu, ko ñayo ñayiu jan n-juini xaxe'e xa n-ka yu'u-i nuu-s chi ña n-ka jandixa-i xa kukanu ini-s Jesucristu. 27 Ijan dada ndeka se nani Bernabé Saulo jua'an nuu se n-tunda'a ña'a Jesús. N-najani-s nuu se ijan xa n-xini Saulo Jesucristu ichi jua'an-s te n-ja'an-ia nuu-s. Dɨuni n-ja'an Bernabé xa ña n-yu'u Saulo xa n-kakune'e-s Jesús nuu ñayiu Damasco. 28 N-kunduu Saulo xi'in se n-tunda'a ña'a Jesús nuu n-ka xikonuu-s, te n-kakune'e-s Jesús nuu ñayiu; ñatu n-yu'u-s xa kakune'e-s-ia. 29 N-jantna'a tnu'u Saulo xi'in se ka kuu da'ya dana Israel xne'e tnɨɨ mudu ñayiu Grecia xa n-ka kune'e-s Jesús, te tuku n-kakune'e Saulo-ia, te n-ka nduku ini-s xa ka'ni koio-s-sɨ. 30 Nu n-ka teku se ka kukanu ini Jesucristu xijan, n-ka ki ndi ndeka-s-sɨ nde ñuu nani Cesarea. Ijan n-ka najanu ichi-s-sɨ xa juan ndixi-s ñuteyu-s Tarso.

N-ndva'a Eneas

31 Ña n-ka kida u'u ka ñayiu ña ka kukanu ini Jesucristu ñayiu ka kukanu ini-ia tiempo ijan. Ndaa vatuu n-ka xo tuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñuu xndatuu distrito Judea xi'in ñuu xndatuu distrito Galilea, ñuu xndatuu distrito Samaria du. Va'a ka n-ka kutnuni ini-i tnu'u Ianyuux. N-xe koo ka-i xañu'u nuu-ia, te n-kida Espíritu Ianyuux xa ñatuka n-ka kuko'yo ini-i. 32 Xikonuu Spedru ñuu xi'in ñuu, te n-xee-s ñuu Lida xa kotoni'ni-s ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. 33 Ijan n-nitna'a-s xi'in ɨɨn se nani Eneas. Xá n-kuu una kuia kaa-s xa ku'u-s xa n-xi'í xe'e-s. 34 Xia'an Spedru nuu-s:

—Dito Ta Eneas, ndadava'a ña'a Jesucristu. Ndokoo-n, te ndone'e-n yuu-n xi'in doo-n.

Danaa n-ndokoo-s. 35 Ntdaa ñayiu io Lida xi'in ñuu Sarón n-ka xini xa ndva'a Eneas te ntdaa-i n-ka kukanu ini Jesucristu.

N-nandoto Dorcas

36 Tiempu ijan n-xio ɨɨn ñadɨ'ɨ kukanu ini Jesucristu nani Tabita ñuu Jope. (Griegu nani-ña Dorcas.) Yo n-xo kidatniu-ña xa n-xo

chindee-ña ñayiu ka kunda'u, te yo
n-chindee-ña-i. 37 N-kane kue'e-ña
te n-xi'í-ña. N-ka dakuchi ñii ña'a
ñá n-ka xo xini tna'a xi'in-ña, te
n-ka xajan ña'a-ña iin cuartu pisu
kuu uu. 38 Yatni Jope katuu ñuu
nani Lida nuu tuu Spedru. N-ka
teku ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu io Jope xa tuu Spedru Lida.
N-ka tunda'a-i uu se n-ka tunda'a-i
nuu-s xa na kajan ta'u-s nuu-s xa
na jɨ'ɨn-s Jope. Nu n-ka xee nduu se
ya'a Lida, ka xia'an-s nuu Spedru:

—Vax ki kueka ña'a-da xa jɨ'ɨn-ro
ñuu-da, te maxku kukuee-n.

39 Hora ijan ni jua'an Spedru
xi'in-s Jope. Nu n-xee Spedru
xi'in-s ve'e nuu kaa Dorcas, te
xndeka ña'a-s n-xe xee cuartu
pisu kuu uu. Xtuu ñadɨ'ɨ n-ka
xi'í yii cuartu jan, te ka nda'i-ña
xa ka nda'i-ña. N-ka dande'a-ña
Spedru dijun xi'in dava ka da'ma
n-kiku Tabita xa juña'a nga-ña
ñayiu. 40 N-ta'u tniu-s xa na
kee-ña ntdaa-ña cuartu ijan. N-xe
juiin xiti-s xa n-xijan ta'u-s nuu
Ianyuux. N-nukonde'a-s-ña, te
n-ja'an-s:

—Didi, Di Tabita, ndokoo-n.

N-najaan-ña nduchi nuu-ña,
te nu n-nukonde'a-ña Spedru,
n-ndandita-ña. 41 N-tnii Spe-
dru nda'a-ña, te n-ndojani-s-ña.
N-kana-s ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu xi'in ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yii
xtuu ijan xa na kunde'a koio-s-ña.
42 Nu n-ka teku ntdaa ñayiu Jope
xa'a, kue'e ka-i n-ka kukanu ini
Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro.

43 Jeen kɨu n-ndoo Spedru ve'e
iin se kida vita ñii ñuu ijan. Simón
nani-s.

10

N-kana Cornelio Spedru

1 Cesarea io iin centurión nani
Cornelio. Italiano nani iin cientu
soldado ndeka-s. 2 Jandixa-s
Ianyuux, te ntdaa-s xi'in familia-s
xndaxio xañu'u nuu-ia. Dɨuni xko
xia'an nga-s xa ka ndoñu'u ñayiu
ka kunda'u, te xko xijan ta'u-s
nuu Ianyuux. 3 Nɨni xijan ta'u-s
nuu-ia iin vuelta, n-kida Ianyuux
xa n-xini-s iin ángel, ia xinokuechi
nuu-ia, xa juan kɨu-ia nuu tuu-s.
Naxa kaa uni xañini kuu hora ijan.
N-ja'an-ia:

—Cornelio.

4 N-ndakoto ndee-s-ia. Vichi
n-yu'u-s te n-xijan tnu'u-s-ia:

—¿Nax juini-n u?

Xia'an ángel:

—N-chinuu Ianyuux xa xijan
ta'u-n nuu-ia xi'in xa xia'an nga-n
xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u.
5 Tunda'a-n se na jɨ'ɨn ñuu Jope
xa na nkueka-s iin se nani Simón.
Dɨuni nani-s Spedru. 6 Tuu-s ve'e
ɨnka ntuku se nani Simón. Kidavita
se ijan ñii kɨtɨ. Yatni yu'u mar io-s
—kuu-ia, xia'an-ia.

7 Nu juan nu'u ángel n-ndatnu'u
xi'in Cornelio, n-kana-s uu se ka
xinokuechi nuu-s xa ka kidatniu-s
ve'e-s xi'in iin soldado. Va'a
jandixa soldado jan Ianyuux.
8 N-najani Cornelio ntdaa xa
n-ya'a. Ijan dada n-tunda'a-s
ndruni se ijan. Jua'an koio-s Jope.

N-tutuku Spedru xa n-xini-s iin xa n-xini-s

9 Naxa kaa x-uu, kɨu kuu uu,
n-ka kuyatni-s ñuu Jope. Hora ijan
n-xe xee Spedru dɨkɨ ve'e xa kajan
ta'u-s nuu Ianyuux. 10 N-kojon-s,
te n-kuu anu-s xa kaxde'ñu-s. Nɨni
kidatu'a iin ñá kida tu'a xa kaxi-s,
n-kida Ianyuux xa n-xini-s iin xa
n-xini-s. 11 N-xini-s xa n-najaan
andɨu te vax juun iin xa kaa ná
kaa da'ma. Ndɨka te ka'nu xijan,
te duku ndetna'a nkoon punda-i.
12 Xiti da'ma jan ñu'u tɨtnɨ kɨtɨ. Ñu'u
kɨtɨ uu nda'a uu xe'e, kɨtɨ ndava
xi'in koo. 13 Te n-teku-s xa n-ja'an:

—Ndojuiin, Pedru. Ka'ni kɨtɨ de
te kaxi-tɨ.

14 N-ja'an Spedru:

—Ña'a, Taa-ro Ianyuux, ta uun
ka kaxi-da iin xa ña va'a xa kaxi-ro.

15 N-teku ntuku-s ɨnka vuelta xa
n-ja'an:

—Ru'u n-kida xa n-ndunini-tɨ, maxku ja'an ndo'o xa ñatu va'a xa kaxi-n-tɨ.
16 Du'a n-ya'a uni vuelta. Ijan dada juan ndaa ntdaa xijan andɨu.
17 Nu n-ka xee se n-tunda'a ña'a Cornelio Jope, n-ka xijan tnu'u-s ndexu katuu ve'e tuu Spedru. Nɨni xani ini Spedru nuu nakuenda xa n-xini-sɨ xijan, n-ka xee se n-tunda'a Cornelio nuu tuu-s.
18 N-ka xijan tnu'u-s nuu ijan tuu ɨɨn se nani Simón. N-ka ja'an-s xa dɨuni nani-sɨ Spedru.
19 Nɨni xani ini ka Spedru nuu nax kuu xa n-xini-s, n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu-s:
—Uni se ka nanduku ña'a, Pedru.
20 Ndojuiin, te ta nuu. Jua'an xi'in-s, te maxku ña'a kani ini-n chi mee-r n-tunda'a-s.
21 N-nuu Spedru te n-ja'an-s nuu ndruni se ijan:
—Ru'u kuu se ka nanduku-n. ¿Nax ka juini anu-n xa vaxi koio-n u? —kuu-s, xia'an-s.
22 Ka xia'an se ijan:
—Ɨɨn se kuu centurión n-tunda'a ña'a xa vaxi koio-da. Cornelio nani-s. Jandixa-s Ianyuux, te io-s xañu'u nuu-ia. Ntdaa ñayiu Israel ka ja'an xa va'a-s. Ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, n-ja'an nuu-s. N-xia'an-ia xa na kana ña'a-s ndixi xa jɨ'ɨn-n ve'e-s te kunini-s ntdaa xa na ja'an-n nuu-s.
23 N-ja'an Spedru nuu-s xa kɨu koio-s ve'e nuu tuu-s, te n-ka ndoo-s xakuaa ijan. Ijan dada xndeka se Cesarea jan Spedru xi'in dava se ka kukanu ini Jesucristu xndaxio ñuu Jope vaxi Cesarea.

N-xe dakua'a Spedru Cornelio ve'e-s

24 Kɨu kuu uu n-ka kixee-s xi'in-s Cesarea. Nu n-ka xee-s ve'e Cornelio, xa xndetu ña'a-s xi'in familia-s xi'in ñayiu kumani xi'in-s n-nadataka-s ve'e-s.
25 Jua'an Spedru xa kɨu-s ve'e-sɨ, te n-xe tu'a ña'a-s. N-xe juiin xiti-s xa nakuetu-s nuu-s,
26 ko n-ndojani ña'a Spedru. Xia'an-s nuu Cornelio:
—Ndojuiin-n, chi dɨuni ñayiu kuu-da ná kuu-n de.
27 Nɨni ndatnu'u Spedru xi'i-s, n-kɨu-s ve'e-s te n-xini-s xa kue'e ñayiu xyuku.
28 Xia'an Spedru nuu ñayiu jan:
—Xá xna'a-n xa ka ja'an ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xa kuechi kuu nux kandeka tna'a-i xi'in ñayiu ña ka kuu da'ya dana Israel a xa kotoni'ni-i-yɨ. Daa ka ja'an-i, ko n-ja'an Ianyuux nuu-da xa maxku ku ja'an ka-da xa ñatu xe ini-ia dava ñayiu a ña tuu nax juun-ia-i.
29 Xijan kuu xa nu n-ka kachitnu'u ña'a se ya'a xa kana ña'a-n, ñatu n-kidachɨɨn-da chi vaxi ni-da. Juini-da xa kutnuni ini-da nakuenda n-kana ña'a-n —kuu Spedru, xia'an-s.
30 Xia'an Cornelio nuu-s:
—Vitna n-kuu koon kɨu, te naxee hora ya'a xa n-xijan ta'u-da nuu Ianyuux ve'e-da ya, te io ndite-da. Danaa n-xini-da ɨɨn ángel ni'no da'ma diñu nujuiin nuu-da.
31 N-ja'an-ia nuu-da: “Cornelio, xko nini Ianyuux xa xko xijan ta'u-n te xini-ia xa xia'an nga-n xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u.
32 Tunda'a-n se tunda'a-n xa na jɨ'ɨn-s Jope xa na nkueka-s Simón. Dɨuni nani-s Spedru. Tuu-s ve'e ɨnka se nani Simón. Se kidavita ñɨɨ kɨtɨ kuu-s. Io-s yatni yu'u mar.”
33 Xijan kuu xa nuni'no ni n-tunda'a-da se n-ka xe nunduku ña'a, te n-kida-n xamani xa vaxi-n. Ntdaa-da xyuku ya'a vitna xa kunini koio-da ntdaa xa n-ja'an-ia xa ja'an-n nuu-da.
34 N-kixe'e Spedru xa ja'an-s. Xia'an-s:
—Vitna kuu xa n-xini ndaa n-xini kuiti-da xa ɨnuu ka kuu nandɨkaa ñayiu ñuñayiu nuu Ianyuux.
35 Ntdaa ñayiu xndaxio dava'a nga ñuu, nux io-i xañu'u nuu-ia, te kida-i xava'a, tna ini ña'a-ia.
36 N-kachitnu'u ña'a Ianyuux daña xa ka kuu-da ñayiu

Israel nax n-kida Jesucristu xa
ndumani Ianyuux xi'in ñayiu. Tax-
nuni Jesucristu nuu-ro ntdaa-ro.
37 Xá ka xini ndixi nax n-ya'a
Israel na n-ya'a xa n-ja'an Sua
Bautista nuu ñayiu xa io xa natu
ini koio-i xa n-ka kida-i kuechi,
te n-dajuendute-s-yɨ. 38 Xá ka
xini-n xa n-kida Ianyuux Jesús
Nazaret xi'in xa n-kida Jesús.
N-dakeé Ianyuux Espíritu-ia Jesús,
xa n-kida Jesús xa n-kida-ia. Xava'a
n-kida-ia. N-ndadava'a-ia ntdaa
ñayiu n-xo kida u'u ña'a Kui'na.
N-kida-ia xijan chi n-kunduu-ia
xi'in Ianyuux. Distritu Galilea
kuu nuu n-kixe'e xa'a. 39 N-xo
nde'a-da xi'in dava ka se n-dakua'a
Jesús ntdaa xa n-kida-ia Jerusalén
xi'in dava ñuu xndatuu distrito
Judea. N-ka xatakaa dika-s-ia
nuu ɨin curuxi xa n-ka xa'ni-s-ia.
40 N-nadandoto Ianyuux-ia kɨu
kuu uni, te n-kida Ianyuux xa
n-ka xo nde'a-da-ia. 41 Ñadu ntdaa
ñayiu n-xini-ia na n-nandoto-ia,
chi ntdaa ni daña, se n-kaxí dɨin
ña'a Ianyuux, n-ka xini-ia. N-ka
xaxi-da te n-ka xi'i-da xi'in-ia na
n-nandoto-ia. 42 Te n-ta'u tniu
ña'a-ia xa ja'an koio-da nuu ñayiu
xa Ianyuux n-tetutniu-ia xa kuu-ia
juexi nuu ñayiu xndito xi'in nuu
ñayiu n-ka xi'í. 43 Ntdaa se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá
n-kakune'e Jesús. N-ka ja'an-s xa
ñayiu kukanu ini-ia, taxkanu ini
Ianyuux kuechi n-ka kida-i —kuu
Spedru, xia'an-s.

44 Nɨni ja'an Spedru, n-keé
Espíritu Ianyuux ntdantu'u ñayiu
xnini tnu'u ja'an-s. 45 N-ka yu'u se
Israel ka kukanu ini Jesucristu ka
kunduu xi'in Spedru xa dɨuni n-keé
Espíritu Ianyuux se ñatu kuu da'ya
dana Israel. 46 N-ka xo nini-s xa
ka ja'an ñayiu ijan ɨnka yu'u, te ka
najuen tnu'u-i Ianyuux. 47 Xia'an
Spedru nuu se kunduu xi'in-s:

—Mayo-n dada'an xa juendute
koio ñayiu ya'a chi n-keé ña'a
Espíritu Ianyuux ná ñu'u ña'a-ia
mee-ro.

48 Te n-ta'u tniu Spedru xa na
juendute koio ñayiu jan xaxe'e
xa n-xi'í Jesucristu na kua'a
nanita'u-i. Ijan dada n-ka ja'an
ñayiu jan nuu Spedru xa na ndoo-s
xi'in-i uni koon kɨu.

11

N-najani Spedru nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu nakuenda n-xe'en-s ve'e Cornelio

1 N-ka teku tnu'u se n-tunda'a
ña'a Jesús xi'in ntaka dava ñayiu
kukanu ini Jesucristu xndaxio
ntaka ñuu xndatuu distrito Judea
xa dɨuni n-ka teku ñayiu ñatu kuu
da'ya dana Israel tnu'u Ianyuux,
te n-ka kuvete-i, 2 ko nu n-naxee
Spedru Jerusalén, n-kanandee ña'a
dava se ka kukanu ini Jesucristu.
Se n-ka ta'nde ndodo ñɨi nuu ii-s ka
kuu-s. 3 Ka xia'an-s nuu-s:

—¿Nakuenda n-xe kotoni'ni-n se
ñatu n-ta'nde ndodo ñɨi nuu ii-s ná
ka kida roo, ñayiu ka kuu da'ya
dana Israel te nakuenda n-xaxi-n
xi'in-s u?

4 N-najani Spedru ná n-kuu ná
n-xino. Xia'an-s:

5 —Nɨni xijan ta'u-da nuu
Ianyuux na n-xo tuu-da Jope,
n-kida-ia xa n-xini-da ɨin xa kaa ná
kaa da'ma. Ndɨka te ka'nu xijan,
te duku ndetna'a nkoon punda-i.
N-xini-da xa vax juun xijan andɨu,
te n-xino nuu nujuiin-da. 6 N-xo
nde'a va'a-da xa jini-da nax ñu'u
xiti-i te n-xini-da xa ñu'u kɨtɨ uu
nda'a uu xe'e, kɨtɨ ndava xi'in koo.
7 Te n-teku-da xa n-ja'an nuu-da:
“Ndojuiin, Pedru. Ka'ni kɨtɨ de
te kaxi-tɨ.” 8 Xia'an-da: “Ña'a,
Taa-ro Ianyuux, Ia kuu Xto'o-da,
ma kaxi-da chi ta uun ka kaxi-da
ɨin xa ña va'a xa kaxi-da a ɨin xa
kui'a kaa.” 9 Ijan n-ja'an ntuku
nde andɨu ɨnka vuelta: “Ru'u
n-kida xa n-ndunini-tɨ, maxku
ku ja'an ndo'o xa ñatu va'a xa
kaxi-n.” 10 Du'a n-kuu uni vuelta.
Ijan dada juan ndaa ntdaa xijan
andɨu. 11 Hora ijan, n-ka xee

uni se Cesarea ve'e nuu tuu-da. Ɨin se ñuu-s n-tunda'a ña'a xa na
nanduku ña'a koio-s. 12 N-ja'an
Espíritu Ianyuux xa maxku ña'a
kani ini-da xa jɨ'ɨn-da xi'in se n-ka
xee jan. Te n-xe'en-da xi'in iñu
ñani-ro ya'a. Ntdaa-da n-ka kɨu ve'e
se n-kana ña'a jan. 13 N-najani-s
xa ve'e-s n-xini-s xa nujuiin ɨin
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
te n-ja'an-ia nuu-s: "Tunda'a se
jɨ'ɨn ñuu Jope na nkueka-s ɨin se
nani Simón. Dɨuni nani-s Spedru.
14 Se ijan kachitnu'u ña'a nax kada
koio-n xa nanita'u-n xi'in ntdaa
familia xtuu nukee nuve'e-n", kuu
ángel, n-xia'an-ia nuu-s. 15 Nu
n-kixe'e-da xa ja'an-da nuu ñayiu
ijan, n-keé Espíritu Ianyuux ñayiu
jan nani n-keé ña'a-ia roo. 16 Ijan
dada n-naja'an-da xa daa n-ja'an
Jesús: "Sua n-dajuendute ña'a
xi'in ndute, te Ianyuux kada xa
ju'un ña'a Espíritu-ia." 17 Dɨuni
n-dakeé Ianyuux Espíritu-ia se ijan
nani n-dakeé ña'a-ia roo xaxe'e xa
kukanu ini-ro Jesucristu. ¿Nuda
daña ka ku dada'an-da u? —kuu
Spedru, n-xia'an-s.

18 Nu n-ka teku se xtuu Jerusalén
xa'a, ni ɨin xa ñatuka n-ka ja'an-s, te
n-ka ndadaka'nu-s Ianyuux. N-ka
ja'an-s:

—Ate n-kida Ianyuux xa n-ka
natu ini ñayiu ñatu kuu da'ya dana
Israel xa n-ka kida-i kuechi te ku-
tuu-i xi'in-ia nɨkava nɨkuita nuda
—ka kuu-s.

N-ka dakua'a Spalu xi'in Bernabé ñayiu xndaxio Antioquía

19 Ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
n-ka kixee distrito Fenicia, distrito
Chipre xi'in ñuu Antioquía xa n-ka
kee-i Jerusalén, n-ka kakune'e-i xa
n-ja'an Jesús, ko ña n-ka dakua'a-i
ñayiu ña ka kuu da'ya dana Israel
chi diko ni ñayiu kuu da'ya dana
Israel xndaxio ijan n-ka dakua'a-i.
N-ka xe kotuu-i ijan xaxe'e xa n-ka
kida u'u ña'a ñayiu ña ka kukanu
ini Jesucristu ñuu-i chi n-ka kuu
ɨnuu-i xi'in Steba, se n-ka xa'ni-s.
20 Xijan kuu xa dava se ka kukanu
ini Jesucristu, xndaxio Chipre xi'in
Cirene n-ka xee-s ñuu Antioquía,
te n-ka ja'an-s nuu se ñatu ka kuu
da'ya dana Israel nax n-kida Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro, xa na nanita'u-i.
21 N-chindee ña'a Ianyuux, te kue'e
ñayiu n-ka kukanu ini Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro, te n-ka natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi. 22 Nu n-ka
teku ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xtuu Jerusalén xa'a, n-ka tunda'a-i
Bernabé ñuu Antioquía. 23 Nu
n-xee Bernabé ijan, n-xini-s xa va'a
ka kutnuni ini ñayiu ijan tnu'u
Ianyuux chi n-kidatniu-ia anu-i, te
n-kuvete-s. N-ja'an-s nuu-i xa idii
vuelta na kajan-i anu-i xa kukanu
ini-i Jesucristu. 24 Bernabé kuu ɨin
se va'a. Ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux
te va'a kukanu ini-s Jesucristu. Xi-
jan kuu xa kue'e ñayiu n-ka kukanu
ini-ia.

25 Nu n-ya'a xa'a, n-kee Bernabé
Antioquía xa n-kixee-s ñuu nani
Tarso xa n-nanduku-s Saulo. 26 Nu
n-nani'i ña'a-s, ndeka ña'a-s jua'an
Antioquía. Ijan n-ka xo tuu-s xi'in
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
ɨin kuia tɨtɨi, te kue'e ñayiu n-ka
dakua'a-s. Antioquía kuu nuu
ki'na nuu n-ka xe konani ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu cristianu.

27 Ijan dada n-ka xee se ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
Antioquía xa n-ka kee-s Jerusalén.
28 Ɨin-s nani Agabo. Nu n-ka
xee-s ijan, n-ka taka ñayiu nuu-s,
te n-ja'an Agabo nuu-i. N-kida
Espíritu Ianyuux xa n-ja'an-s xa
koo tnama nitu'u nación ijan,
te daa n-ya'a tiempo n-xo kuu
Claudio emperador. 29 Daa n-ka
kida ɨnuu ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu xndaxio Antioquía jan
xa chindee-i ñayiu kukanu ini
Jesucristu xndaxio Judea según
janda n-ka kundee ini mee-i xa
chindee-i. 30 Daa n-ka kida-i te n-ka
tunda'a-i Bernabé xi'in Saulo xa

kane'e-s xa n-ka doko-i jɨ'ɨn Judea nuu se ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.

12

N-xa'ni Herodes Santiago, te n-chindi'u-s Spedru vekaa

1 Tiempu ijan, n-kixe'e se taxnuni nani Herodes xa kida u'u-s dava ñayiu ka kukanu ini Jesucristu. 2 N-ta'u tniu-s xa n-ka xa'ni soldado-s Jacobo, ñani Sua xi'in espada. 3-4 Nu n-xini-s xa n-ka tna ini ñayiu Israel xa'a, n-ta'u tniu-s xa n-ka tnɨɨ soldado-s Spedru, te n-ka chindi'u ña'a-s vekaa. (Xa'a n-ya'a kɨu kuu viko Paxcua, kɨu ka xaxi ñayiu tila ña n-kɨu levadura.) Ijan n-ka xe kondee ña'a koon soldado ntna'a iñu hora. N-ñu ini Herodes xa kadandaa-s kuechi Spedru nuu ka nataka ñayiu ñuu Jerusalén na xinokava viko Paxcua jan. 5 Nɨni yɨndi'u-s, ka xijan ta'u xa ka xijan ta'u ñayiu ka kukanu ini Jesucristu nuu Ianyuux xa na kee-s.

N-kida ángel xa n-xino Spedru vekaa

6 Ɨɨn nga xakuaa kɨndi'u-s, te kɨu kuu uu kadandaa Herodes kuechi-s n-kuu. Xakuaa ijan kidi-s me'ñu uu soldado, te xndijun ndetna'a-s xi'in-s cadena. Xyuku ka dava soldado yekaa xa xndee-s vekaa. 7 Danaa n-xee ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, te ndii nitu'u xiti vekaa. N-katu ángel yɨkɨ na'a Spedru xa n-dandoto ña'a-ia te n-ja'an-ia nuu-s:

—Yachi ndokoo.

Te hora ijan ni n-nandaxi mee cadena nda'a Spedru te jungoio. 8 Xia'an ángel:

—Juan ndɨu nuu da'ma-n. Juan ndɨu ndixa-n.

Te daa n-kida Spedru. Xia'an ntuku ángel:

—Nukondixi capa-n te kandijun ña'a.

9 Ndijun Spedru ángel n-kee. Ña n-kutnuni ini-s nuu xa xandaa xakuiti n-kee-s xi'in ángel vekaa a ña'a. N-xani ini-s xa n-tutuku-s. 10 N-ya'a-s xi'in ángel nuu xyuku ɨɨn montón soldado, ijan dada n-ya'a ka-s xi'in-ia nuu xyuku ɨnka montón-s. Te n-xee-s xi'in-ia yekaa nde'a do ichi jua'an xiti ñuu. Najaan mee ye'e ya'a. N-xika-s xi'in-ia, te ndeka ña'a-ia jua'an ɨɨn ichi xiti ñuu, te n-dandoo ña'a ángel. 11 Ijan dada n-kutnuni ini-s xa ndaa n-kee-s vekaa, te n-ja'an mee n-ja'an ɨɨn-s: "Vitna n-xini-ro xa xandaa xakuiti n-tunda'a Ianyuux ángel-ia xa dakaku ña'a-ia nuu Herodes xi'in nuu ntdaa xa n-juini se Judea xa kada ña'a-s."

12 Nu n-tuu ini-s xa n-kee-s vekaa, n-xe'en-s ve'e María, dɨ'ɨ Sua. Dɨuni nani-s Smarku. Kue'e ñayiu n-ka nataka xa ka xijan ta'u-i ijan. 13 N-dakande Spedru ye'e ndi'u nuu kɨu-ro nuke'e, te n-xe koto ɨɨn dichi xinokuechi nani Rode nuu jundu dakande. 14 N-najini-i tnu'u Spedru, te ña najaan-i ye'e chi vichi n-kuvete-i. N-kendava-i. Juan ndɨu-i xiti ve'e. N-xian tnu'u-i ñayiu xyuku xiti ve'e xa Spedru nujuiin ye'e. 15 Ka xia'an ñayiu jan nuu-i:

—Lilu-n.

Ko xia'an na'i-i xa dɨu te dɨu Spedru.

Ka xia'an ntuku ñayiu jan:

—Axa ñadu mee-s, axa ángel-sɨ xu.

16 Dani dakande Spedru ye'e. Nu n-ka najaan ñayiu ye'e jan n-ka xini-i Spedru, te n-ka yu'u anu-i. 17 Te n-ndone'e nda'a Spedru xa maxku ja'an koio ka-i, te n-najani-s nuu-i janda n-kuu xa n-kine'e ña'a Ianyuux vekaa. Dɨuni xia'an-s:

—Juña tnu'u koio-n xa'a Jacob xi'in dava ka ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.

Ijan dada n-kee-s; jua'an-s ɨnka lado.

18 Nu n-tuu, ña n-ka kutnuni ini soldado nax n-kuu xa ñayo ka Spedru yɨndi'u, te kue'e xa n-ka xani ini-s. 19 N-teku Herodes xijan, te n-ta'u tniu-s xa na jɨn nunduku ña'a

koio soldado-s, ko ñayo-s n-nani'i
ña'a. N-kana Herodes soldado-s
vetniu xaxe'e xa n-xino Spedru, te
n-xijan tnu'u-s-sɨ nde jua'an Spe-
dru. N-ta'u tniu-s nuu dava ka sol-
dado-s xa n-ka xa'ni-s soldado n-ka
xo ndee Spedru jan.

N-xi'í Herodes

Nu n-ya'a xa'a, n-kee Herodes
distrito Judea. Vaxi-s Cesarea xa
kutuu-s ijan. 20 Xaxe'e xa n-ka
jantna'a Herodes xi'in ñayiu Tiro
xi'in ñayiu Sidón, xijan kuu xa n-ka
kida ɨnuu ñayiu ijan xa n-ka xe
koto-i-sɨ xa ndatnu'u-i xi'in-s. N-ka
daja'an-i ɨɨn se ndandɨ'ɨ xinokuechi
nuu Herodes xa na juña'a-s nuu
Herodes xa na ndumani koio-i
xi'in-s. Blasto nani-s. Xaxe'e xa
nuu taxnuni Herodes kee xa ka
ndoñu'u-i, xijan kuu xa daa n-ka
kida-i.
21 N-xantuu Herodes kɨu
ndatnu'u-s xi'in ñayiu ijan. Nu
n-xee kɨu ndatnu'u-s xi'in-i,
n-ndadakutu-s mee-s da'ma
xkui'no se ka taxnuni. N-nukoo-s
nuu silla nuu xko nukoo-s xa
taxnuni-s, te n-ja'an-s nuu ñayiu
xyuku ijan. 22 Nu n-ka teku-i xa
n-ja'an-s, n-ka kana-i:

—Ianyuux kuu se ja'an ya; ñadu
ñayiu —ka kuu-i.

23 Dana ini n-kida ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, xa
n-kane kue'e Herodes xaxe'e xa
ña n-najuen tnu'u-s Ianyuux nuu
ñayiu jan. N-xaxia'an tndaku, te
n-xi'í-s.
24 Kɨu xi'in kɨu ka teku ka ñayiu
tnu'u Ianyuux jua'an, te kue'e ka-i
ka kukanu ini Jesucristu jua'an.

25 N-ka daxinokava Spalu xi'in
Bernabé tniu n-ka ja'an ñayiu xa
kada-s, te n-ka ndee-s Jerusalén.
Xndeka-sɨ Sua, se dɨuni nani
Smarku, vaxi Antioquía.

13

N-ka tunda'a ñayiu Antioquía Spalu xi'in Bernabé xa kixi-s tɨtnɨ ñuu

1 Dava ñayiu kukanu ini Jesu-
cristu xtuu Antioquía, ka kuu se
ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
te dava-i ka kuu se ka dakua'a
ñayiu. Du'a xnani dava-s: Bern-
abé, Simeón, Lucio, Manaén, Saulo
du. Simeón ya, n-ka xo dandee
ña'a ñayiu Se Ñɨɨ Tnuu. Lucio kuu
se Cirene. Manaén n-xa'nu dava
xi'in Herodes, se n-taxnuni Galilea.
2 N-ka xo ndadaka'nu-s Ianyuux
te n-ka xo xio ndite-s. Ɨɨn vuelta
nɨni daa ka kida-s n-ja'an Espíritu
Ianyuux nuu-s:

—Kine'e dɨɨn Bernabé xi'in Saulo
xa nkada-s tniu-r ɨnka ñuu chi
xaxe'e xijan n-kaxi-r-sɨ.

3 Nu n-ya'a xa n-ka xijan ta'u-s
nuu Ianyuux xi'in xa n-ka xio
ndite-s, n-ka xajan ndodo-s nda'a-s
dɨkɨ Bernabé xi'in Saulo, te n-ka
ja'an-s nuu-s xa na jɨ'ɨn koio-s ɨnka
ñuu.

N-ka dakua'a Bernabé xi'in Saulo ñayiu país Chipre

4-5 N-tunda'a ña'a Espíritu
Ianyuux xa kixi-s ñuu xi'in ñuu.
N-ka kee-s. Vaxi koio-s ñuu
Seleucia. Xndeka-sɨ Sua vaxi xa
chindee ña'a-s. N-ka keé-s barcu
Seleucia xa vaxi koio-s ñuu nani
Salamina país nani Chipre. N-ka
kixe'e-s ka ja'an-s tnu'u Ianyuux
xiti veñu'u ñayiu Israel xndaxio
ijan.

6 Nɨkani yu'u mar n-ka kixi-s xa
nde n-ka kixee-s ñuu nani Pafos.
Ijan n-ka xe juntna'a-s xi'in ɨɨn se
Israel kida magia. N-xo ja'an-s
xa tnu'u Ianyuux ja'an-s, ko ña
ndaa. Barjesús nani-s. Dɨuni nani-s
Elimas. 7 Kunduu-s xi'in gober-
nador nani Sergio Paulo. Yo kaxi
ini Sergio Paulo jan. N-kana-s
Bernabé xi'in Saulo chi n-juini-s
xa kunini-s tnu'u Ianyuux. 8 Dɨu
Elimas kuu Magia. Elimas jan
n-dada'an xa ja'an ka Bernabé xi'in
Saulo tnu'u Ianyuux nuu gober-
nador jan, xa na ña'a jandixa ka-s
xa n-ka ja'an-s. 9 Saulo ya, dɨuni
nani-s Spalu. Ñu'u ña'a Espíritu

Ianyuux. N-nukonde'a-s se kida magia jan. 10 Te n-ja'an-s:

—Da'ya Kui'na kuu-n. Xini u'u-n ntdaa xava'a. Mee ni xa danda'u-n ñayiu. Mee ni xa ña ndaa kida-n. ¿Nakuenda ña nujani-n xa ja'an-n xa tnu'u Ianyuux kuu tnu'u vete? 11 Kada u'u ña'a Ianyuux vitna. Kuaa-n te ma kuu xa kunde'a ka-n xa ndii nde na xee kɨu nukonde'a-n.

Hora ijan ni n-kuaa Elimas, te n-nduku-s ɨɨn ñayiu kuitañu'u ña'a. 12 Xaxe'e xa n-tna ini gobernador jan xa n-ja'an Saulo xa n-kida Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, xi'in xaxe'e xa n-xini-s xa n-ya'a Elimas, n-kukanu ini-s Cristu.

N-ka dakua'a Bernabé xi'in Saulo ñayiu ñuu Antioquía, distrito Pisidia

13 N-ka keé Spalu xi'in se xndeka tna'a xi'in-s barcu ñuu Pafos. N-ka kixee-s ñuu Perge, distrito Panfilia. Ijan n-dandoo Sua Spalu xi'in Bernabé, te n-xiko-s. Juan nu'u-s Jerusalén. 14 N-ka ya'a Spalu xi'in Bernabé Perge, te n-ka kixee-s ñuu Antioquía, distrito Pisidia. N-ka kɨu-s veñu'u ñayiu ka kuu yatnu'u Israel kɨu ka ndetatu-i, te n-ka nukoo-s. 15 Nu n-ya'a n-ka'u ndodo tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in tnu'u se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, n-ka ja'an se ka kida veñu'u jan nuu Spalu xi'in nuu Bernabé:

—Dito, nux io ɨɨn xa ja'an-n nuu ñayiu xa jan do'o-n-yɨ, ja'an koio-n vitna.

16 N-ndojuiin Spalu te n-ndone'e nda'a-s nuu ñayiu xyuku ijan xa na kunini koio-i xa ja'an-s. Te n-ja'an-s:

—Dito, Didi, kunini koio ndixi, ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel, te ka jandixa-n Ianyuux xi'in ndixi, ñayiu ka kuu da'ya dana Israel. 17 N-kaxi Ianyuux xixitna roo, ñayiu Israel, xa ku kuu-i da'ya-ia, te n-kida-ia xa n-xini da'ya dana-i, te n-kuu ñuu n-ka xo tuu-i país Egipto ɨɨn ñuu ka'nu. Ijan dada n-kida-ia xa n-ka kee-i nación ijan. 18 N-kundee ini Ianyuux xa ñatu n-ka jandixa ña'a xixitna-ro, na n-ka xo tuu-i nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau uu diko kuia. 19 N-danaa Ianyuux uxa nación kuechi Canaán xa n-xia'an-ia ñu'u ijan xixitna-ro. 20 Koon yodo cientu kuia n-kuu ntdaa xa'a.

'Ijan dada n-kida Ianyuux xa n-ka taxnuni se ka kuu juexi nuu ñayiu Israel nde kɨu n-xo tuu Samuel, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu-i. 21 Ijan dada n-ka xijan se Israel nuu Ianyuux ɨɨn rey taxnuni nuu-s, te n-xia'an Ianyuux Saul, se kuu da'ya yɨɨ Cis, da'ya dana Benjamín. Uu diko kuia n-taxnuni-s. 22 Ijan dada n-kine'e-ia-s, te n-jantuu-ia David. Du'a n-ja'an-ia xa n-kakune'e-ia-s: "Xini-r xa David, da'ya yɨɨ Isaí, tna ini-s xa tna ini-r, te kada-s ntdaa xa juini-r", kuu Ianyuux. 23 N-kida Ianyuux xa ɨɨn da'ya dana David ya kuu Ia dananita'u ña'a roo xa ka kuu-ro da'ya dana Israel na n-ja'an-ia.

24 'Na ta kixe'e ka Jesús xa kada-ia tniu Ianyuux, xá n-xo ja'an Sua tnu'u Ianyuux nuu ñayiu Israel. N-xo ja'an-s xa na natu ini koio-i xa n-ka kida-i kuechi, te na juendute-i. 25 Nu n-kuyatni xa jɨn ndɨ'ɨ tniu Sua, te n-ja'an-s: "Tuku se kuu-r, ñadu se ka xani ini-n xa kuu-s kuu-r. Na jɨn ndɨ'ɨ tniu-r, kixi ɨɨn ia ndandɨ'ɨ ka dada ru'u." Xaxe'e xa ndandɨ'ɨ-ia, ni xa nandaxi-r correa ndixa yɨ'ɨ-ia ñatu natau.

26 'Ntdaa-ro n-ka teku xa n-ja'an Ianyuux xa nanita'u koio-ro. Nani daña xa ka kuu-da da'ya dana Abraham, dani ndixi ñayiu ñatu ka kuu da'ya dana Israel ka jandixa Ianyuux. 27 Ñayiu n-ka xio Jerusalén xi'in se n-ka taxnuni nuu-i, ña n-ka kutnuni ini-i xi'in-s jundu kuu Jesús, ni ña n-ka kutnuni ini-i tnu'u n-chidotnuni se n-ka

ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu juini
n-ka xo ka'u-i libru yodotnuni
tnu'u-s xiti veñu'u ntna'a kɨu
n-ka xo ndetatu-i. N-xetna'a xa
xyodotnuni nuu libru-s ná n-ka
ja'an-i nuu se ka taxnuni nuu-i jan
xa ka'ni-s Jesús. 28 Juini n-ka xo
na'a-i xa ñatu io xa kuú-ia chi ña tuu
na kuechi-ia n-xio, n-ka ja'an-i nuu
Pilato xa ka'ni-s-ia. 29 Nu n-ya'a
ntdaa xa xyodotnuni xa ya'a-ia,
n-ka nune'e-s-ia nuu curuxi, te
n-ka chinduxi-s-ia yau kava,
30 ko n-nadandoto Ianyuux-ia.
31 Tɨtnɨ vuelta n-ka xini ña'a ñayiu
n-kunduu xi'in-ia nde Galilea xi'in
nde Jerusalén, te dɨu-i ka najani
xa n-ka xini-i xa n-nandoto-ia nuu
ñayiu.

32 'Xa ka najani daña vitna, xijan
n-ja'an Ianyuux nuu xixitna-ro
xa ya'a. 33 N-xetna'a xa'a xaxe'e
roo xa ka kuu-ro da'ya dana
Abraham na n-nadandoto-ia Jesús
ná yodotnuni nuu Salmo kuu
uu. Du'a yodotnuni: "Ndo'o ku
kuu Da'ya Yɨɨ-r vitna, chi mee-r
n-nduu taa-n." 34 Xa daa nga
n-ja'an Ianyuux xa nadandoto-ia
Jesús te ma tɨu yɨkɨ kuñu-ia.
Dɨuni yodotnuni: "N-xia'an-r
tnu'u-r David xa chindee chituu
ña'a-r, te xandaa xakuita kada-r
xijan." 35 Dɨuni yodotnuni: "Ma
juejoon-n xa tɨu yɨkɨ kuñu Ia ii."
36 N-xinokuechi David nuu ñayiu
ñuu-s na n-xo tuu-s ná n-ta'u tniu
Ianyuux nuu-s xa junukuechi-s.
Ijan dada n-xi'í-s te n-xe konduxi-s
nuu n-ka xe konduxi taa-s xi'in
xixitna-s te n-tɨu yɨkɨ kuñu-s, 37 ko
Jesús, n-nadandoto ña'a Ianyuux,
te ña n-tɨu yɨkɨ kuñu-ia. 38 Xijan kuu
xa kachitnu'u ña'a-da xa taxkanu
ini Ianyuux kuechi n-ka kida-ro
xaxe'e xa n-xi'í Jesús. Ñatu kida ley
n-chidotnuni Moisés xa ndunini
koio-n, 39 ko n-kida Ianyuux xa
ntdaa ñayiu ka kukanu ini Jesús
n-ka ndunini. 40 Koo koio-n
cuedado xa maxku ya'a koio-n
ná n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Du'a n-ka
chidotnuni-s:
41 Ndo'o, ñayiu ña xe ini tnu'u
ja'an-r, kunini koio xa na
ja'an-r.
Kuna'a koio-n xa ya'a ɨɨn xa ya'a, te
kɨ ini koio-n.
Naa koio-n.
Kuna'a koio-n xa kue'e xa kada-r, te
yu'u koio-n.
Nde na ya'a xijan, ijan dada kuú
koio-n.
Juini na ja'an ɨɨn ñayiu nuu nax ya'a
kɨu ijan,
ma jandixa-n xa daa ya'a
—kuu Spalu, n-xia'an-s nuu ntdaa
ñayiu xyuku ijan.
42 Nu n-kee Spalu xi'in se
xnetna'a xi'in-s veñu'u ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel, te n-ka ja'an se
ñatu ka kuu yatnu'u Israel nuu-s
xa na ja'an ntuku-s tnu'u ya'a ɨnka
sabado. 43 Nu n-tu'u veñu'u te kue'e
ñayiu ka kuu da'ya dana Israel
xi'in ñayiu xne'e tnɨɨ mudu ñayiu
Israel n-ka xe kuitandijun Spalu
xi'in Bernabé. N-ka ja'an-s nuu
ñayiu ijan xa na jandixa koio ka-i
tnu'u Ianyuux, te na kada na'i-i xa
juini-ia.
44 Na xee una kɨu te nadaa nga
ñayiu ñuu ijan n-ndoñu'u xa nt-
daa-i nataka koio xa kunini koio-i
tnu'u Ianyuux, 45 ko nu n-ka xini
dava se ka kuu da'ya dana Israel
xa kue'e ñayiu n-ka nataka, n-ka
kukuedi ini-s, te n-ka kixe'e-s ka
jan tnu'u-s Spalu, te n-ka ja'an-s
xa ñatu ja'an-s tnu'u ñukax ini.
46 Ña n-yu'u Spalu xi'in Bernabé xa
ja'an-s te ka xia'an-s:
—Ki'na ka nuu ndixi xa ka
kuu-n da'ya dana Israel io xa
ja'an koio-da tnu'u Ianyuux, ko
xaxe'e xa ñatu ka xe ini-n tnu'u-ia
xyodotnuni, te ka xani ini-n xa ña
natau xa kutuu-n xi'in-ia nɨkava
nɨkuita, xijan kuu xa jɨ'ɨn koio-da
ñuu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u-ro xa
ja'an koio-da tnu'u Ianyuux nuu-i
47 chi du'a n-ta'u tniu Ianyuux
nuu-da. N-ja'an-ia:

N-tetutniu ña'a-r xa ku kuu-n kuenda kɨu ɨɨn xa datnuni nuu ñayiu ña ka kuu yatnu'u Israel.
Juña tnu'u-n nɨkaxiko ñuñayiu nax io xa kada ñayiu xa na nanita'u koio-i
—kuu Spalu, xia'an-s.
48 Nu n-ka teku ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel tnu'u ya'a n-ka kuvete-i, te n-ka nukuita-i ka najuen tnu'u-i Ianyuux. Ntdaa ñayiu n-ñu ini Ianyuux xa kutuu koio-i nɨkava nɨkuita andɨu, n-ka kukanu ini Jesucristu. 49 Nitu'u región ijan n-ka teku ñayiu tnu'u Ianyuux. 50 Juini kue'e ñayiu n-ka teku tnu'u-ia, ko dava ñayiu Israel n-ka daja'an-i ñadɨ'ɨ ndandɨ'ɨ ña ka jandixa Ianyuux xi'in se unu ndandɨ'ɨ ñuu-i xa kada u'u koio-ña xi'in-s Spalu xi'in Bernabé, te n-ka xijun ña'a-i región ijan. 51-52 Ijan n-kine'e Spalu xi'in Bernabé ndixa-s te n-ka kɨdɨ-s xe'e-s xa na kee ñuyaka ñuu jan xa najini ñayiu jan xa kuechi kuu xa n-ka kida-i, te n-ka ndee-s. Vichi n-ka kuvete ñayiu ka kukanu ini Jesucristu, te ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. Te jua'an Spalu xi'in Bernabé ñuu nani Iconio.

14

N-ka xee Pablo xi'in Bernabé ñuu Iconio

1 N-ka xee-s Iconio, te n-ka xe'en-s veñu'u ñayiu Israel nani xko kida-s xa dakua'a-s ñayiu ijan. Kue'e ñayiu kuu yatnu'u Israel xi'in ñayiu Grecia n-ka kukanu ini Jesucristu chi kaxi n-ka ja'an-s. 2 N-ka daja'an ñayiu ka kuu yatnu'u Israel ña n-ka kukanu ini Jesucristu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel jan xa jini u'u-i ñayiu ka kukanu ini Jesucristu. 3 Tɨtnɨ kɨu n-ndoo Spalu xi'in Bernabé ijan. Ñatu n-ka yu'u-s xa ja'an-s tnu'u Ianyuux chi n-ka kukanu ini-s xa chindee ña'a-ia. N-ka ja'an-s xa dananita'u Ianyuux ñayiu juini n-kida-i kuechi, te n-kida-ia xa n-ka kida-s milagru xa jini ñayiu jan xa va'a-ia. 4 Ñatu ɨnuu n-ka xani ini ñayiu ñuu jan. Dava-i n-ka nujuiin xi'in xi'in ñayiu Israel, dava-i n-ka nujuiin xi'in xi'in se n-tunda'a ña'a Jesús. 5 N-ka kida ɨnuu ñayiu ñatu kuu yatnu'u Israel xi'in ñayiu kuu yatnu'u Israel xi'in juxtixia xa kada u'u koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús, te janña'a koio-s yuú xa ka'ni ña'a-s. 6 Nu n-teku Spalu xi'in Bernabé, te n-ka xino-s. Jua'an koio-s ñuu nani Listra xi'in ñuu nani Derbe, distrito Licaonia. Ijan dada n-ka xe'en-s ntaka ñuu xndaxio región ijan. 7 Dɨuni n-ka ja'an-s nuu ñayiu ijan nax io xa kada koio-i xa na nanita'u-i.

N-ka jani ñayiu ñuu Listra Spalu yuú

8 Ñuu Listra io ɨɨn se ña kuu kaka chi daa n-kaku-s. 9 N-xee-s nuu dakua'a Spalu ñayiu ñuu ijan, xa kunini-s tnu'u ja'an-s, te n-ndakoto ndee ña'a Spalu, te n-tuu ini-s xa kukanu ini se ijan xa ndadava'a ña'a Ianyuux. 10 Ijan dada xee n-ja'an Spalu. Xia'an-s nuu-s:
—Ndojuiin-n, te kunujuiin ndaa-n.
Nuni'no ni n-ndojuiin se ijan. N-xe kandava-s, te n-xika-s. 11 Nu n-ka xini ñayiu xa n-kida Spalu, n-ka nukuita-i ka kana-i. Yu'u mee-i n-ka xetniu-i. Ka xia'an-i:
—N-ka juun ianyuux ñuu-ro. Ná xndaa seyɨɨ xndaa-ia.
12 N-ka xani ini-i xa Bernabé kuu ianyuux nani Júpiter te Spalu kuu ianyuux nani Mercurio xaxe'e xa kue'e ka n-ja'an Spalu dada Bernabé. 13 Xndeka dutu ndadaka'nu ianyuux nani Júpiter xi'in ñayiu ñuu jan nkutu n-ka xee veñu'u katuu yu'u ñuu nuu kɨu-ro xa ka'ni koio-s-tɨ xa ndadaka'nu koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús n-kuu. Dɨuni xne'e-s corona ita n-ka xee. 14 Nu n-ka xini Spalu xi'in Bernabé xa ka kuu ñayiu ijan xi'in dutu jan xa ndadaka'nu ña'a koio-i, n-ka

ndata-s du'nu-s chi ña n-juini-s xa
daa kada-i, te n-ka kendava-s. N-ka
xee-s nuu xyuku-i. N-ka kana-s:
15 —¿Nakuenda xa daa ka kuu-n
xa kada koio-n u? Ñayiu ka kuu-da,
ná ka kuu-n de. N-ka kixee-da
xa ja'an-da xa dandoo koio-n xa
ka kida-n chi ñadu xava'a kuu,
te io xa kukanu ini-n Ianyuux
ndixa. Na kachitnu'u ña'a-da
jundu kuu Ianyuux ndixa, Ia
n-kidava'a andɨu, ñuñayiu, mar
xi'in ntdaa xa io nuu ndruni xa'a
xa na jini-n jundu kuu-ia. 16 Juini
n-xejoon Ianyuux xa n-ka tnɨɨ-n
xi'in dava ka ñayiu ñuñayiu nudɨɨn
ichi te ñayo-n n-ka tnɨɨ ichi-ia, 17 ko
dani kida ña'a-ia xava'a xa na jini
koio-n jundu kuu-ia. Dɨu-ia dajuun
dau ñuu-n, te kida-ia xa kane nuu
ñu'u-n. Mee-ia kida xa xe kandita
xa ka xaxi-n te ka kudɨ ini-n —kuu
Spalu, xia'an-s nuu ñayiu jan.
18 Juini du'a n-ka ja'an-s ntdaa
xa'a, ko xaku nga ma jandixa ña'a
koio-i chi dani ka kuu-i xa ka'ni-i
nkutu jan xa ndadaka'nu ña'a
koio-i.
19 Nu n-xika kɨu n-ka xee se ka
kuu yatnu'u Israel xndaxio Antio-
quía xi'in Iconio ñuu Listra xa n-ka
daja'an-s ñayiu Listra jan xa jani
koio-i Spalu yuú. Te daa n-ka
kida-i. N-ka xani ini-i xa n-ka
xa'ni-i-sɨ, te n-ka ñu'u ña'a-i xa n-ka
kine'e ña'a-i yu'u ñuu jan, 20 ko
nuu n-ka naduku nduu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu nuu katuu
Spalu, n-ndokoo-s. Ñatu n-xi'í-s.
Te juan ndɨu ntuku-s ɨnka vuelta
ñuu jan. Kɨu kuu uu n-ndee-s xi'in
Bernabé ijan, te ka xe'en-s ñuu
Derbe.
21 N-ka ja'an-s nuu ñayiu Derbe
nax kada-i xa nanita'u-i, te kue'e-i
n-ka kukanu ini Jesucristu, te juan
ndixi koio-s ñuu Listra. Ijan dada
n-ka ndixi-s Iconio, te n-ka ndixi-s
ñuu nani Antioquía katuu Pisidia.
22 Ntdaa ñuu ya'a n-ka ja'an-s nuu
ñayiu ka jandixa Jesucristu xa na
kukanu ini na'i-i-ia; maxku kande
ini-i-ia. N-ka ja'an-s nuu ñayiu
jan xa yo nda'u ya'a koio-i xa kɨu
tna'a-i nuu ñayiu jandixa xa tax-
nuni Ianyuux nuu-i. 23 Dɨuni n-ka
kaxi ni'no-s se taxnuni koio nuu
ñayiu kukanu ini Jesucristu ntaka
ñuu n-ka xe'en-s. N-ka xijan ta'u-s
xi'in ñayiu ntaka ñuu n-ka xe'en-s
nuu Ianyuux, te dɨuni n-ka xio
ndite-s xi'in-i. Ntaka ñuu nuu n-ka
xe'en-s n-ka dandoo-s se taxnuni
koio jan nda'a Ianyuux, Ia n-ka
kukanu ini-s.

N-ka nangondita Spalu xi'in Bernabé Antioquía, distrito Siria

24 N-ka ndee-s Pisidia. N-ka
ndixi-s Panfilia, te n-ka ndixi-s
Perge. 25 Nu n-ya'a n-ka ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ñuu ijan,
ijan dada juan nu'u-s Atalia. 26 Ijan
n-ka keé-s barcu xa juan nu'u-s
Antioquía, Siria, ñuu nuu n-ka xijan
ta'u ñayiu nuu Ianyuux xa chindee
ña'a-ia xa kada-s nduu-s tniu dijan
n-ka daxinokava-s. 27 Nu n-ka
naxee-s Antioquía, n-nadataka-s
ntdaa ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu te n-ka najani-s xa yo
n-kidatniu Ianyuux anu ñayiu hora
n-ka kida-s tniu-ia. Dɨuni n-ka
najani-s xa n-kida-ia xa ñayiu ñatu
kuu da'ya dana Israel n-ka teku
tnu'u-ia te n-ka kukanu ini-i Jesús.
28 Na'a n-ka xo tuu Spalu xi'in
Bernabé ñuu Antioquía xi'in ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu.

15

N-ka nataka ñayiu ka kukanu ini Jesucristu Jerusalén, te n-ka ndatnu'u-i nax kada-i

1 Tiempu ijan n-ka kixee ka se
Israel Antioquía. N-ka kixe'e-s xa
ja'an-s nuu se ka kukanu ini Jesu-
cristu xa ma nanita'u koio-s nuxa
ma juejoon-s xa ta'nde ndodo ñɨɨ
nuu ii-s ná n-chidotnuni Moisés.
2 N-ka jantna'a tnu'u Spalu xi'in
Bernabé xi'in se ijan xaxe'e xa du'a
ka ja'an-s. Xaxe'e xa ñatu n-ka kuu
ɨnuu-s, xijan kuu xa n-ka nduku-s
dava se xyuku ijan xa jɨ'ɨn koio-s

xi'in Spalu xi'in Bernabé Jerusalén
xa kada ɨnuu koio-s xi'in dava ka se
n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu ñuu Jerusalén nuu janda
koo.
3 Ijan dada n-ka tunda'a-s-sɨ
xa jua'an koio-s ijan. Nu n-ka
ya'a-s región Fenicia xi'in distrito
Samaria, n-ka najani-s nuu ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu io ijan
xa n-ka dandoo ñayiu ñatu ka kuu
yatnu'u Israel kuechi n-ka kida-i,
te n-ka kukanu ini-i Jesucristu. Nu
n-ka teku ñayiu ijan xa'a, yo n-ka
kuvete-i.
4 Nu n-ka xee Spalu xi'in Bernabé
Jerusalén, n-ka kuva'a anu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu jan xi'in se
n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu
ini-ia nuu-s ɨɨn ɨɨn-s. Ijan dada n-ka
najani-s xa yo n-kidatniu Ianyuux
na n-ka kida-s tniu-ia. 5 N-ka ndo-
juiin dava se fariseu ka kukanu ini
Jesucristu, te n-ka ja'an-s:
—Se ka kukanu ini Jesucristu te
ñatu kuu-s yatnu'u Israel, io xa
ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s te dɨuni
io xa jandixa-s ley n-chidotnuni
Moisés.
6 Ijan dada n-ka nataka ntuku se
n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu xa kada ɨnuu-s nuu
janda koo xa'a. 7 Nu n-ya'a xa
na'a ka ndatnu'u-s, ijan dada
n-ndojuiin Spedru te n-ja'an-s:
—Dito, Ñani, xna'a mee-n xa xá
n-kuna'a n-kaxi ña'a Ianyuux daña
nuu-n xa ja'an-da tnu'u-ia nuu
ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel
xa na jandixa koio-i Jesucristu.
8 Kida Ianyuux, Ia xini janda kuu
anu ñayiu, xa n-ka tuu ini dava
ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel xa xe
ini-ia-i chi n-kida-ia xa n-keé ña'a
Espíritu-ia ná n-kida-ia xa n-keé
ña'a Espíritu-ia roo. 9 Ñatu ja'an-ia
xa va'a ka roo dada ñayiu ijan chi
n-kida-ia xa n-ka ndunini-i xaxe'e
xa ka kukanu ini-i Jesucristu.
10 Maxku ku kototnuni-n Ianyuux
xa jini-n nu jɨn tna'a tnu'u-ia a
ña'a. Ka ja'an-n xa na jandixa
koio ñayiu ñatu kuu yatnu'u Israel
n-ka kukanu ini Jesucristu ɨɨn xa ni
roo, ni xixitna-ro ña n-ka jandixa.
11 Nani n-dananita'u du'a ña'a
Taa-ro Ianyuux xaxe'e xa va'a-ia,
dani n-dananita'u du'a-ia ñayiu
ijan —kuu Spedru, xia'an-s.
12 Ijan dada ñatu n-ka ja'an ka-s.
Te nanii nga n-ka xo nini-s xa n-ka
ja'an Bernabé xi'in Spalu. N-ka na-
jani Bernabé xi'in Spalu xa n-kida
Ianyuux xa n-ka kida-s milagru xa
kunde'a ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel. 13 Nu ndɨ'ɨ n-ja'an-s, n-ja'an
Jacob:
—Dito, Ñani, kunini koio-n xa na
ja'an-da. 14 N-najani Simón janda
n-kixe'e Ianyuux xa kunda'u ini-ia
ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel, te
n-kuda'ya-ia-i. 15 N-nakaxtna'a xa
n-najani-s xi'in xa n-ka chidotnuni
se n-ka xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Du'a n-chidotnuni ɨɨn-s:
16 Ja'an Ianyuux:
“Na ya'a xa'a te xee ntuku-r te
kada-r xa taxnuni da'ya
dana David ɨnka vuelta.
Kuenda kɨu ve'e jungoio ka kuu
da'ya dana-s.
Ndadava'a xee-r xa n-tɨu.
Ndone'e xee-r xa jungoio.
17 Xa'a kada-r xa na kua'a na-
jini dava ka ñayiu xndaxio
región ñuñayiu jundu kuu-r.
Te kundeka-r-yɨ.
Du'a ja'an mee-r, Ia kada xa'a”,
kuu-ia, n-ja'an-ia.
18 Xa ama n-ja'an-ia xa'a.
19 ’Ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel, te n-ka dandoo-i kuechi
n-ka kida-i, te jandixa-i Ianyuux,
tu ini-da xa ñatu io va'a xa ta'u
tniu-ro nuu-i xa jandixa koio-i nt-
daa ley Moisés chi ma ndaku-i xa
jandixa-i. 20 Diko ni xa'a na chidot-
nuni-ro nuu tutu jɨ'ɨn nuu-i xa na
jandixa-i: Maxku kaxi koio-i kuñu
n-yodo yuku nuu altar-yɨ. Maxku

kava seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-s. Dɨuni maxku
kaxi-i kuñu kɨtɨ n-xe'ne, ni maxku
kaxi koio-i nɨñɨ kɨtɨ 21 chi xa daa
nga, ka ka'u ndodo ñayiu ka xe'en
veñu'u jan xa'a ntna'a ɨɨn ɨɨn ñuu
nuu xndatuu veñu'u ñayiu Israel
ntna'a kɨu ndetatu-ro —kuu Jacob,
xia'an-s.

N-ka tunda'a ñayiu n-ka nataka Jerusalén carta nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu ñayiu Israel

22 N-ka kendoo se n-tunda'a ña'a
Jesús xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xi'in
ntdaa ñayiu ka kukanu ini-ia xa
kaxí-s se tunda'a-s jɨ'ɨn xi'in Spalu,
Bernabé Antioquía. N-ka kaxí-s
Silas xi'in Judas. Dɨuni nani Ju-
das Barsabás. Ka kuu-s se ndandɨ'ɨ
nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.
23 Du'a n-ka chidotnuni-s nuu carta
n-ka tunda'a-s:

"Dito, Ñani, xa ka kuu-n ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu, te xndaxio-n
Antioquía, Siria xi'in Cilicia.
Ndajan tnu'u ña'a ntdaa daña, se
n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu-da. 24 N-ka teku
tnu'u-da xa dava ñayiu xndaxio
ya'a n-ka xee dian, te ka daka
ni'no ña'a-i chi tuku ka dakua'a
ña'a-i. Ñayo-da n-tunda'a-i. 25 Xijan
kuu xa n-ka kida ɨnuu-da xa n-ka
kaxi-da se tunda'a koio-da juan
xee dian xi'in Bernabé xi'in Spalu,
se unu mani xi'in-ro. 26 Ña tuu
nax vi'i koio se ya'a vida-s juini
na kuú-s xaxe'e Jesucristu, Ia
kuu Xto'o-ro. 27 N-ka tunda'a-da
Judas xi'in Silas juan xee dian
xa na kachitnu'u ña'a koio-s
xa'a. 28 Ntdaa daña xi'in Espíritu
Ianyuux ka xani ini xa maxku
ta'u tniu-da xa jandixa koio-n
ɨɨn xa ma ndaku-n xa jandixa-n.
29 Xa io xa jandixa koio-n kuu
xa'a: Maxku kaxi koio-n kuñu
n-yodo yuku nuu santu. Maxku
kaxi koio-n nɨñɨ, ni kuñu kɨtɨ n-ka
xe'ne. Maxku kava seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ
xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-s.
Nuxa na jandixa koio-n ntdaa xa'a
kee koio-n xava'a", kuu tutu n-ka
chidotnuni-s.

30 Ijan dada n-ka xanu ichi-s
Bernabé xi'in Spalu xi'in se n-ka
kaxí-s xa vaxi koio-s Antioquía. Nu
n-ka xee-s ijan nadataka-s ntdaa
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu, te
n-ka xia'an-s carta jan. 31 Nu
n-ka ka'u ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu carta jan, n-ka teku-i tnu'u
kanu ini xyodotnuni, te n-ka ku-
vete-i. 32 Na'a n-ka ja'an Judas xi'in
Silas nuu ñayiu xyuku ijan xa na
kukanu ini ka-i Jesucristu te n-ka
xia'an-s nuu-i xa na koka'nu anu
koio-i. Dɨuni se ka ja'an nuu ñayiu
tnu'u n-ja'an Ianyuux ka kuu-s.
33-34 Jeen kɨu n-ka ndoo-s ijan. Ijan
dada n-ka najanu ichi ña'a ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu io Antio-
quía jan, te n-ka ja'an-i xa na nu'u
koio-s xandaa xavatu nuu se n-ka
tunda'a ña'a. 35 Spalu xi'in Bernabé
n-ka ndoo Antioquía, te kue'e ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu xndaxio
ijan n-ka dakua'a xi'in-s dava ka
ñayiu ñuu jan. N-ka xo ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu-i xa na nanita'u
koio-i.

Ñatu n-kuu ɨnuu Spalu xi'in Bernabé

36 N-ya'a tɨtnɨ kɨu te n-ja'an Spalu
nuu Bernabé:

—Na nkoto-ro ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu ntdaa ñuu xa
n-xe'en-ro nuu n-dakua'a-ro ñayiu
tnu'u Ianyuux nuu janda xtuu-i.

37 N-juini Bernabé xa kandeka
koio ntuku-s Sua kixi. Dɨuni ka
dandee ñayiu Sua ya Smarku. Daa
n-juini Bernabé, 38 ko ñatu n-juini
Spalu xaxe'e xa n-dandoo ña'a-s
distrito Panfilia. N-nangondita
Sua, te ña n-kandeka tna'a ka-s xa
kadatniu ka'nu-s. 39 N-ka jantna'a
tnu'u Spalu xi'in Bernabé chi ña
n-kuu ɨnuu-s. Nudɨɨn kixi ntuku-s.
Ndeka na'i Bernabé Smarku vaxi
ntuku. N-ka keé-s barcu xa vaxi
ntuku-s Chipre. 40 Spalu n-kaxí

Silas xa kunduu-s xi'in-s. N-ka
xijan ta'u ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu nuu Ianyuux xa na
chindee-ia-s, te n-ka kee-s ñuu
Antioquía. 41 N-ka kexio-s Siria,
te n-ka nxee-s ñuu kuechi distrito
Cilicia. N-ka ja'an-s tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu ijan xa na kukanu ini
koio ka-i Jesucristu.

16

N-xeka tna'a Timoteo xi'in Spalu xi'in Silas

1 Ijan dada n-ka kixee-s ñuu
Derbe xi'in Listra. Ijan io ɨɨn
se kukanu ini Jesucristu nani
Timoteo. Dɨ'ɨ-s kuu ɨɨn ñá kuu
yatnu'u Israel. Dɨuni kukanu ini-ña
Jesucristu. Taa-s kuu se Grecia.
2 Ka ja'an ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu ñuu Listra xi'in Iconio xa
va'a Timoteo. 3 Xaxe'e xa n-juini
Spalu xa kunduu-s xi'in Timoteo
n-ja'an-s xa ta'nde ndodo ñɨɨ nuu
ii-s xa maxku tu u'u ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel xndaxio ijan chi
ntdaa-i ka xini xa taa-s kuu se
Grecia. 4 Ntdaa ñuu nuu n-ka
ya'a-s, n-ka xian tnu'u-s ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu nax n-ka
kida ɨnuu se n-tunda'a-ia xi'in
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka
kukanu ini-ia io Jerusalén. Dɨuni
n-ka ja'an-s xa na jandixa koio-i
xijan. 5 Xijan kuu xa n-ka kukanu
ini ka ñayiu jan Jesucristu, te kɨu
xi'in kɨu n-ka kɨu tna'a ka ñayiu
nuu-i.

N-tutuku Spalu xa n-xini-s ɨɨn se Macedonia

6 Xaxe'e xa ña n-juini Espíritu
Ianyuux xa ja'an koio-s tnu'u-ia
ñuu kuechi provincia nani Asia,
xijan kuu xa n-ka kixee-s región
Frigia xi'in Galacia. 7 Ijan dada
n-ka kixee-s distrito Misia. N-ka
juini-s xa jɨ'ɨn koio-s región Bitinia,
ko ñatu n-xejoon Espíritu Jesús xa
jɨ'ɨn koio-s ijan. 8 N-ka ya'a-s dava
ñuu kuechi Misia, te n-ka kixee-s
ñuu nani Troas. 9 Xakuaa ijan
n-kida Ianyuux xa n-xini Spalu ɨɨn
se distrito Macedonia xa nujuiin-s
te n-ja'an-s: “Xee-n Macedonia te
chindee ña'a-n ntdaa daña, ñayiu
xndaxio ijan.”

10 Nu n-ya'a xa n-tutuku Spalu xa
n-xini-s ɨɨn se n-xini-s, te hora ijan
ni n-ka kidatu'a-da mee-da xi'in-s
xa kixi koio-da Macedonia. N-ka
kutnuni ini-da xa Ianyuux n-kana
ña'a xa na ja'an koio-da nuu ñayiu
ñuu ijan nax kada-i xa nanita'u-i.

Xa n-ya'a Spalu xi'in Silas ñuu Filipos

11 N-ka keé-da barcu yu'u mar
Troas, n-ka ya'a ndaa-da nde
Samotracia, te kɨu kuu uu n-ka
kixee-da ñuu Neápolis. 12 N-ka
ndee-da Neápolis te n-ka kixee-da
ñuu Filipos, ñuu kunuu nuu ñuu
kuechi xndatuu distrito Mace-
donia. Jeen kɨu n-ka xo tuu-da
ijan. 13 Kɨu ndetatu ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel n-ka xe'en-da yu'u
ndute xika de'va yu'u ñuu Filipos
nuu ka xko nataka ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel xndaxio ijan xa ka
xijan ta'u-i chi kuu tnu'u xa ijan
ka nataka-i. N-ka nukoo-da, te
n-ka dakua'a-da ñadɨ'ɨ xyuku ijan.
14 Ñá Tiatira kuu ɨɨn-ña, te Lidia
nani-ña. Diko-ña da'ma tndee te
ya'u. Xko ndadaka'nu-ña Ianyuux.
N-kida-ia xa n-xo nini va'a-ña tnu'u
n-ja'an Spalu. 15 Te n-xendute-ña
xi'in ntdaa familia-ña. Ijan dada
n-ja'an-ña nuu-da ntdaa-da:

—Nux ka xani ini-n xa xandaa
xakuiti kukanu ini-da Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro, na jɨ'ɨn-ro ve'e-da, te ndoo
koio-n ijan —kuu-ña.

Juexa n-kida-ña xa n-ka ndoo-da
ve'e-ña.

N-ka kɨundi'u Spalu xi'in Silas vekaa

16 Ɨɨn vuelta ka xe'en-da nuu ka
xijan ta'u-da xi'in-ña nuu Ianyuux,
te n-ka xe juntna'a-da xi'in ɨɨn dichi
dɨ'ɨ ñu'u ña'a ɨɨn espíritu kida xa
xinitnuni-i. Kue'e tvini n-ka xo
ni'i ñayiu ka kuu xto'o-i. 17 N-xe

kuitandijun ñaˈa-i ntdaa-da xiˈin
Spalu, te kana-i:
—Te yaˈa ka kuu te ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux ndixa tuu
andɨu, Ia taxnuni ka, te n-ka
kixee-te xa jaˈan-te nuu-n nax
kada koio-n xa nanitaˈu-n —kuu-i,
kana-i.
18 Jeen kɨu n-xo kandijun ñaˈa-i,
te daa n-xo kana-i. Nanga ɨnka
vuelta daa kana-i te n-kiti ini Spalu,
te n-ngokoo-s, te n-jaˈan-s nuu
espíritu ñuˈu anu-i:
—Xaxeˈe xa n-tundaˈa ñaˈa Jesu-
cristu taˈu tniu-r nuu-n: “Ta ndee
anu-i” —kuu Spalu, xiaˈan-s.
Te hora ijan ni n-dandoo espíritu
jan dichi ijan. 19 Nu n-ka xini
xtoˈo-i xa ma kuu ka xa niˈi-s tvini
xaxeˈe xa xinitnuni-i, n-ka tnɨɨ-s
Spalu xiˈin Silas te xndeka ñaˈa-s
juaˈan nuu yaˈu kaˈnu nuu xyuku
juxtixia. 20 Ijan dada xndeka ñaˈa-s
juaˈan nuu juexi. Ka xiaˈan-s:
—Yo ka daka niˈno se ka kuu
yatnuˈu Israel ya ñayiu ñuu-ro te
n-kida-s xa n-ka ndandita-i nuu se
ka taxnuni ñuu-ro 21 chi ɨnka mudu
ka dakuaˈa-s-yɨ. Mayo-ro jandixa
xijan, ni ma tnɨɨ-ro mudu-s chi xn-
daxio tutu-ro xa ka kuu-ro ñayiu
romano.
22 N-ka nataka ñayiu ñuu jan te
dani n-ka jaˈan-i tuku. Ijan dada
n-ka taˈu tniu juexi xa dita koio
policía daˈma Spalu xiˈin Silas xa
janñaˈa koio-s vara. 23 Nu n-yaˈa xa
ndeˈe n-ka janñaˈa-s, n-ka chindiˈu
ñaˈa-s vekaa. N-ka taˈu tniu juexi
nuu se xndee vekaa xa vaˈa na
kundee koio-s Spalu xiˈin Silas xa
na ñaˈa kee koio-s. 24 Nu n-ka teku
se xndee vekaa xa duˈa n-taˈu tniu
nuu-s, n-ka chindiˈu-s Spalu xiˈin
Silas ɨɨn cuartu xiti vekaa kaˈnu, te
n-ka chiˈi-s xeˈe-s yutnu kuu cepo
xa maxku kunu koio-s.
25 Nu n-kuu niu dava, n-ka
xijan taˈu Spalu xiˈin Silas nuu
Ianyuux. Dɨuni n-ka xita-s
xa ndadakaˈnu-s-ia. Nɨni ka
nakuetu-s xnini dava se xyɨndiˈu
vekaa jan. 26 Dana ini ndeˈe
n-tnaa xa nde cimientu vekaa jan
n-kanda, te hora ijan ni najaan
mee ntdaa yekaa jan te n-ka
nandaxi mee cadena xndijun xeˈe
ntdaa se xyɨndiˈu vekaa jan. 27 Nu
n-ndoto ɨɨn se ndee vekaa jan,
n-xini-s xa xnune yekaa jan, te
n-tava-s espada-s xa kaˈni-s mee-s,
chi n-xani ini-s xa n-ka xino se
xyɨndiˈu jan, 28 ko ña n-kuu xaxeˈe
xa n-kana Spalu xa xiaˈan-s nuu-s:
—Maxku ñaˈa kada-n mee-n, chi
ntdaa-da xyuku naˈi.
29 Ijan dada n-xijan se ndee
vekaa jan ɨɨn xa kutnuni, te
n-kendava-s. Juaˈan-s cuartu Spalu
xiˈin Silas, te n-kɨu-s. N-nɨˈɨ-s xaxeˈe
xa n-yuˈu-s, te n-xe juiin xiti-s
nuu-s nduu-s. 30 N-kineˈe-s Spalu
xiˈin Silas, te n-xijan tnuˈu-s-sɨ:
—¿Nax kada-da xa nanitaˈu-da u?
31 Xiaˈan Spalu xiˈin Silas:
—Kukanu ini-n Jesús, Ia kuu
Xtoˈo-da, te nanitaˈu-n xiˈin ñayiu
xtuu nukee nuveˈe-n.
32 Te n-ka jaˈan-s tnuˈu Ianyuux
nuu se ndee vekaa jan xiˈin nuu
ntdaa ñayiu xtuu veˈe-s. 33 Xakuaa
ijan n-najini se ndee vekaa jan nuu
n-tnukueˈe Spalu xiˈin Silas. Ijan
dada n-xendute-s xiˈin ntdaa fa-
milia-s. 34 Ijan dada n-ka kɨu-s nt-
daa-s xiˈin Spalu xiˈin Silas veˈe-s,
te n-xiaˈan-s xa n-ka xaxi-s. Yo
n-ka kuvete se ndee vekaa jan xiˈin
ñayiu xtuu nukee nuveˈe-s xaxeˈe
xa n-ka kukanu ini-s Jesucristu.
Ijan dada n-ka nangondita-s vekaa.
35 N-tuu datne, te n-ka tundaˈa
juexi policía-s xa na dayaa-s Spalu
xiˈin Silas. 36 N-ka xee-s ijan, te n-ka
xian tnuˈu-s Spalu xa n-jaˈan juexi.
Ka xiaˈan-s:
—N-ka tundaˈa ñaˈa se ka kuu
juexi xa dayaa ñaˈa-da nduu-n. Xi-
jan kuu xa ta kee-n, te jɨˈɨn-n xan-
daa xavatu.
37 Xiaˈan Spalu nuu policía jan:
—Ase xá n-ka janñaˈa, daña
se xndaxio tutu xa ka kuu-da
se romano, nuu xyuku ñayiu te
n-ka chindiˈu ñaˈa-s vekaa, te ña

n-xijan tnu'u ña'a-s ki'na ka nax
n-ka kida-da. Te vitna nax kuu xa
ka juini-s xa dana ini dayaa ña'a
koio-s. Vaa ña'a xu. Na kixi koio
mee-s te na kine'e ña'a-s.
38 Ka nu'u policía, te n-ka na-
jani-s tnu'u ya'a nuu se ka kuu
juexi. Yo n-ka yu'u-s xa n-ka teku-s
xa se romano ka kuu Spalu xi'in
Silas. 39 N-ka xe'en juexi vekaa
xa ja'an koio-s xa na taxkanu ini
Spalu xi'in Silas xa daa n-ka kida
ña'a-s xi'in xa na kee koio-s ñuu jan.
40 Nu n-kee Spalu xi'in Silas vekaa
jan, n-ka xe'en-s ve'e Lidia nuu ka
nataka ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu. N-ka ja'an-s xa na koka'nu
anu-i. Te n-ka ndee-s ñuu Filipos.

17

N-dakua'a Spalu xi'in Silas ñayiu ñuu Tesalónica

1 Do Anfípolis xi'in Apolonia
ka kixi Spalu xi'in Silas xa n-ka
kixee-s ñuu nani Tesalónica nuu
io ɨɨn veñu'u ñayiu Israel. 2 Nani
xko kida Spalu ntna'a sabado
nuu n-xo xe'en-s, dani n-kida-s
Tesalónica. N-xo tuu-s ñuu ijan oko
kɨu, te ndruni sabado n-xe'en-s
veñu'u ñayiu Israel. N-ndatnu'u-s
xi'in ñayiu Israel, te n-kakune'e-s
tnu'u Ianyuux yodotnuni. 3 N-xian
tnu'u-s-yɨ xa n-xio xa nda'u ya'a
Cristu te na ya'a xa kuu-ia nan-
doto-ia. N-ka'u ndodo-s nuu-i nuu
daa yodotnuni. Te n-ja'an ka-s:

—Cristu kuu Jesús, Ia kakune'e-da.

4 N-ka jandixa dava ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel xi'in kue'e ñayiu Gre-
cia ka jandixa Ianyuux xi'in kue'e
ñá ndandɨ'ɨ xa n-ja'an Spalu, te
n-ka xeka tna'a-i xi'in-s xi'in Silas.
5 Xaxe'e xa'a n-ka kukuedi ini dava
se ka kuu yatnu'u Israel ña n-ka
jandixa Jesucristu, te n-ka dataka-s
se loko ka xikonuu ni nga nuu ya'u
xa n-ka kida-s xa n-ka ndandita
ñayiu nuu se ka taxnuni, te n-ka
kana n-ka kau-i. N-ka kɨu nde'e
se Israel jan ve'e Jasón xa ka nan-
duku-s Spalu xi'in Silas xa kine'e
ña'a koio-s te kandeka ña'a koio-s
jɨ'ɨn nuu ñayiu n-ka taka, 6 ko ñayo-s
n-ka nani'i ña'a. Te n-ka tnɨɨ-s Jasón
xi'in dava ñayiu n-ka kukanu ini Je-
sucristu. Ndeka ña'a juexa-s jua'an
nuu juxtixia ñuu jan. Ka kana-s:

—Se ya'a ka kida xa ka ndan-
dita ñayiu ñuñayiu nuu se ka tax-
nuni nuu-i, te n-ka kixee-s xa dani
kada-s ya'a, 7 te n-xeka ña'a se
nani Jasón ya ve'e-s. Ñayo-s ka
jandixa xa ta'u tniu emperador
Roma chi ka ja'an-s xa io ɨnka se
taxnuni. "Jesús nani-s", ka ja'an-s
—ka kuu-s, ka xia'an-s nuu juxtixia
jan.

8 Nu n-ka teku juxtixia xi'in ñayiu
xyuku ijan tnu'u ijan, n-ka kana
n-ka kau-i. 9 N-ka chiya'u Jasón jan
xi'in dava ka ñayiu kukanu ini Jesu-
cristu, te n-ka dayaa ña'a juxtixia.

N-ka dakua'a Spalu xi'in Silas ñayiu Berea

10 Nu n-kunee, te hora ijan n-ka
xanu ichi ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu Spalu xi'in Silas xa vaxi
koio-s ñuu Berea. Nu n-ka kixee-s
ijan, jua'an koio-s veñu'u ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel. 11 Ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel xndaxio ijan,
unu va'a ka-i dada ñayiu xndaxio
Tesalónica. N-ka xe ini-i tnu'u
Ianyuux n-ja'an Spalu, te n-ka
kuva'a anu-i xa n-ka teku-i. Juan
kɨu juan ñuu n-ka xo ka'u-i libru
yodotnuni tnu'u-ia xa jini-i nuu
ndaa kuu xa ka ja'an Spalu xi'in
Silas a ña'a. 12 Te kue'e ñayiu ka
kuu da'ya dana Israel n-ka kukanu
ini Jesús. Dɨuni kue'e seyɨɨ xi'in
ñá ndandɨ'ɨ xndaxio Grecia n-ka
kukanu ini-ia. 13 N-ka teku ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel ña ka kukanu
ini Jesucristu xndaxio Tesalónica
xa ja'an Spalu tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu Berea, te n-ka kixee-i Berea
xa n-ka daka ni'no-i ñayiu ijan,
te n-ka kana n-ka kau ñayiu jan.
14 Hora ijan ni n-ka xanu ichi
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

Spalu xi'in se ka kunduu xi'in-s
xa jua'an koio-s yu'u mar. Silas
xi'in Timoteo, n-ka ndoo-s Berea.
15 N-xe ndeka ña'a se n-ka kunduu
xi'in Spalu Atenas, te n-ja'an Spalu
nuu-s xa na juña tnu'u koio-s Silas
xi'in Timoteo xa nuni'no ni na
jɨ'ɨn-s Atenas xa nanitna'a-s xi'in
Spalu ijan, te n-ka nangondita se
ijan.

N-dakua'a Spalu ñayiu Atenas

16 Nɨni ndetu Spalu xa xee Silas
xi'in Timoteo Atenas yo n-kiti
ini-s xa n-xini-s xa nitu'u xiti ñuu
jan xdika santu xndeñu'u ñayiu
Atenas jan. 17 N-xo ndatnu'u-s xi'in
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xi'in
ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel
ka jandixa Ianyuux xiti veñu'u
ñayiu Israel. Ntdantu'u kɨu n-xo
ndatnu'u-s xi'in dava'a nga ñayiu
n-xo taka nuu ya'u. 18 N-ka nukuita
se ka tu'a va'a xa ndatnu'u-s xi'in
Spalu. Ná ka xani ini ñayiu xyɨtna'a
nuu ñayiu ka kuu epicúreo ka xani
ini dava-s, te dava-s ka xani ini ná
ka xani ini ñayiu xyɨtna'a nuu ñayiu
ka kuu estoico, te n-ka xia'an tna'a
se ijan:

—¿Nax ja'an se ya'a xa yo kue'e
ja'an-s?, te ñatu katna'a tnu'u-s u.

Te dava-s n-ka ja'an:

—Axa va se ka kakune'e ɨnka
ntuku ianyuux kuu-s —ka kuu
dava se ka tu'a va'a jan.

Xa'a n-ka ja'an-s xaxe'e xa
n-kakune'e Spalu xa n-kida
Jesús xi'in xa n-kakune'e-s xa
n-nandoto-ia. 19 Ijan dada xn-
deka-s Spalu jua'an Areópago nuu
ka nataka se ka taxnuni. Te ka
xia'an-s:

—¿Vatuka kachitnu'u ña'a-n nax
kuu xa kakune'e-n a?, chi ñayo-da
ka xini xijan. 20 Naka tuku ka xani
ini-n. Ka juini-da xa kutnuni ini-da
nax kuu xa ja'an-n ka kuu se ka tu'a
va'a, —ka xia'an-s nuu Spalu.

21 Daa n-ka ja'an-s chi se Atenas
xi'in seto'o xtuu ijan, mee ni xa
dijan n-ka teku-s xi'in xa dijan n-ka
xani ini-s ka kakune'e-s. Tnu'u
ndichi kuu.

22 N-ndojuiin Spalu me'ñu se
xyuku ijan, te n-ja'an-s:

—Ndixi xa ka kuu-n se Atenas
kunini koio-n xa na ja'an-da.
N-xikonuu-da ñuu-n te n-xini-da
ianyuux xndeñu'u-n. N-xini-da xa
kue'e vuelta ka ndadaka'nu-n-ia.
23 Dɨuni n-xini-da xa du'a du'a
xdika santu ka chiñu'u-n nuu
n-xikonuu-da. Dɨuni n-xini-da
kue'e altar. Ɨɨn altar yodotnuni
tnu'u ya'a: "Na ndadaka'nu-ro
Ianyuux ña ka xini-ro." Ianyuux
kakune'e-da nuu-n; ñayo-n ka
xini-ia, te Ia ijan ka ndadaka'nu-n.

24 'Kuu-ia Ianyuux n-kidava'a
ñuñayiu xi'in ntdaa xa io ñuñayiu.
Kuu-ia xto'o andɨu xi'in ñuñayiu.
Ñatu io-ia veñu'u ka kidava'a ñayiu,
25 ni ñatu ndoñu'u xa kadava'a
ɨɨn ñayiu ɨɨn xa kadava'a-i xa
kuu xi'in-ia, chi mee-ia kida xa
xndito-ro ntdaa-ro. Taxi-ia tachi
najuen tachi-ro xi'in ntdaa ka xa
io.

26 'Idii ni seyɨɨ n-kidava'a-ia
xa n-kuu-s taa-ro xi'in ntdaa
ñayiu ñuñayiu xa koo koio-ro,
te kutuu koio-ro nitu'u ñuñayiu,
te n-datnuni-ia tiempo xtuu-ro
ntdaa-ro xi'in nuu kutuu koio-ro.
27 Xa'a n-kida Ianyuux xa na
nduku ini koio-ro xa jini-ro jundu
kuu-ia te kudana, kutnuni ini-ro
jundu kuu-ia, chi xandaa xakuiti,
ñatu xika tuu-ia. 28 Kida-ia xa
xndaxio-ro te kanda-ro. Na
ja'an-da xa n-ka ja'an dava se
ñuu-n, se n-ka xo ja'an poesía:
"Da'ya Ianyuux ka kuu-ro chi
n-kidava'a ña'a-ia." 29 Xaxe'e xa
ka kuu-ro da'ya-ia, ka kuu-ro ná
kuu-ia; xijan kuu xa maxku kani
ini-ro xa kuu-ia oro a plata a yuú
na ka xani ini ñayiu xa kaa-ia. Ka
kidava'a-i xijan, ko ñadu xijan kuu
Ianyuux ndixa. 30 Ña n-chinuu
Ianyuux ñayiu xana'a, ñayiu ña
n-kutnuni ini jundu kuu-ia, ko
vitna ta'u tniu-ia xa ntdanditu'u
ñayiu ñuñayiu natu ini koio-i xa n-ka

kida-i kuechi. 31 N-xantuu Ianyuux
kɨu ndadandaa-ia kuechi n-ka kida
ñayiu, te ndaa kada-ia. Kada-ia xa
xa'a kada ɨɨn se kada. Kuu-s Ia
n-kaxí dɨɨn-ia. Ka xini-da xa daa
ya'a chi n-nadandoto Ianyuux-ia
—kuu Spalu, xia'an-s.
32 Nu n-ka teku se xyuku ijan
xa nandoto koio ndɨyɨ, dava-s n-ka
xakundee Spalu, ko dava-s n-ka
ja'an:
—Ɨnka kɨu dada na kunini
koio-da xa ja'an-n de.
33 Ijan dada n-dandoo Spalu se
xyuku ijan. 34 N-ka jandixa tɨtnɨ
ñayiu xa n-ja'an-s, te n-ka kukanu
ini-i Jesucristu. Ɨɨn-s kuu juxtixia
Areópago nani Dionisio. Ɨɨn-ña nani
Dámaris.

18

N-dakua'a Spalu ñayiu Corinto

1 Nu n-ya'a xa'a, n-ndee Spalu
Atenas te vaxi-s Corinto. 2 Ijan
n-nitna'a-s xi'in ɨɨn se kuu yatnu'u
Israel nani Áquila xi'in ñadɨ'ɨ-s.
Priscila nani-ña. Se Ponto kuu-s.
Dijan xaku n-kuu n-ka xee-s
Corinto xa n-ka xo tuu-s Roma,
país Italia. N-ka ndee-s ya'a xaxe'e
xa n-ta'u tniu se kuu emperador
nani Claudio xa kee ntdaa ñayiu
ka kuu yatnu'u Israel Roma. N-xe
kotoni'ni Spalu se ya'a xi'in ñadɨ'ɨ-s.
3 N-ndoo-s xi'in Áquila xa kadatniu
ka'nu-s xi'in-s nduu-s xi'in ñadɨ'ɨ-s
chi ɨɨn ni tniu ka kida-s ndruni-s.
Ve'e idi nchiva ka kidava'a-s.
4 Ntna'a kɨu ndetatu ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel, n-xo xe'en Spalu
veñu'u-i, te n-xo ndatnu'u-s xi'in-i
xi'in ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel n-ka xo nataka ijan. N-ka
jantna'a tnu'u-s xi'in dava-i, te n-ka
ja'an-s nuu-i xa io xa kukanu ini
koio-i Jesucristu.
5 Nu n-xee Silas xi'in Timoteo
Corinto xa n-ka xo tuu-s Macedo-
nia, te n-ja'an Spalu tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu ka kuu yatnu'u Israel
ijan, te n-xian tnu'u-s-yɨ xa Jesús
kuu Cristu. Ñatu n-kida-s ɨnka tniu.
6 N-ka ja'an se ka kuu yatnu'u Is-
rael jan xa ñatu ja'an ndaa Spalu,
te n-ka nukuita-s kui'a ka ja'an-s-sɨ.
Xijan kuu xa n-kɨdɨ Spalu da'ma-s
xaxe'e xa ña n-tna ini-s xijan. Te
n-ja'an-s nuu se ka kuu yatnu'u Is-
rael jan:
—Kuechi mee-n ka kuu xa
ma nanita'u koio-n; ña tuu na
kuechi-da. Ma dakua'a ña'a ka-da;
jɨ'ɨn-da nuu se ñatu ka kuu yatnu'u
Israel vitna —kuu Spalu, xia'an-s.
7 N-ndee-s veñu'u jan te jua'an-s
ve'e ɨɨn se ñatu kuu yatnu'u Is-
rael, ko jandixa-s Ianyuux. Ticio
Justo nani-s. Kandetna'a ve'e-s
xi'in veñu'u ñayiu Israel. 8 N-ka
kukanu ini se kida veñu'u nani
Crispo xi'in familia-s Jesucristu.
Nu n-ka teku dava ka ñayiu Corinto
tnu'u Ianyuux, n-ka kukanu ini-i
Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro, te n-ka
xendute-i.
9 N-kida Ianyuux xa n-xini Spalu
ɨɨn xa n-xini-s ɨɨn xakuaa, te n-ja'an
Ianyuux nuu-s:
—Maxku yu'u-n. Ja'an na'i
tnu'u-r nuu ñayiu; maxku nujani-n
xa ja'an, 10 chi kunduu-ro nuu
xikonuu-n, te ni ɨɨn mayo tnɨɨ ña'a
xa kada u'u ña'a-i. Kue'e ñayiu
ndeka-r io ñuu ya'a.
11 Xijan kuu xa n-xo tuu-s ɨɨn
yodo kuia Corinto xa n-ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ijan.
12 Na n-xo kuu Galión gober-
nador Acaya, n-ka nataka se ka kuu
yatnu'u Israel xa kada u'u-s Spalu.
Xndeka-s-sɨ jua'an nuu se ka kidan-
daa kuechi ñayiu. 13 Ka xia'an-s nuu
gobernador:
—Se ya'a kuu se daja'an ñayiu
xa na tuku nakuetu koio-i nuu
Ianyuux. Ñadu du'a ja'an ley
nuu-da ɨɨn ɨɨn-da.
14 Xa jua'an Spalu xa ja'an-s, te
n-ja'an Galión nuu se Israel:
—Nuxa na ɨɨn kuechi n-kida-s
a ndɨyɨ xido kuechi-s, kunini-r
tnu'u ka ja'an ndo'o xa ka kuu-n
yatnu'u Israel n-kuu, 15 ko xaxe'e

xa diko ni dɨu ɨɨn ñayiu xi'in ley
koio-n kakune'e-s, kadandaa koio
mee-n kuechi-s chi ñatu kuu ini-r
xa kadandaa-r xijan —kuu Galión,
xia'an-s nuu se ka kuu yatnu'u
Israel.
16 Te n-xijun Galión se Israel nuu
se ka kidandaa kuechi ñayiu jan.
17 Antecas xa n-ndee koio-s ijan,
ntdaa-s n-ka tnɨɨ ɨɨn se kida veñu'u
nani Sóstenes. N-ka jani-s-sɨ nuu se
ka kidandaa kuechi ñayiu jan, ko
ñatu n-chinuu Galión xijan.

N-nangondita ntuku Spalu Antioquía, distrito Siria

18 Tɨtnɨ ka kɨu n-ndoo Spalu
Corinto. Ijan dada n-ja'an-s nuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xa xá io xa nu'u-s distrito Siria.
N-keé-s xi'in Priscila xi'in Áquila
barcu, te n-ka xee-s ñuu Cencrea.
Diko nga xa ndee koio-s barcu, te
n-dete ndɨɨ dɨkɨ Spalu chi n-xia'an-s
tnu'u-s Ianyuux xa juña'a-s-ia ɨɨn
xa juña'a-s-ia. Ijan dada n-ka
ndeé-s barcu xa nu'u koio-s ñuu
nani Éfeso. 19 Nu n-xee Spalu Éfeso,
n-dandoo-s Priscila xi'in Áquila te
jua'an-s veñu'u yatnu'u Israel xa
ndatnu'u-s xi'in-i. 20 N-ka ja'an-i
nuu-s xa jeen kɨu ka na ndoo-s
xi'in-i, ko ña n-juini-s. 21 Xia'an-s
nuu-i:
—Na kachi Ianyuux, kixi-da
ɨnka vuelta. Ku ja'an-ro —kuu-s,
xia'an-s.
Ijan dada n-ndeé ntuku-s barcu
te n-ndee-s Éfeso. Te juan nu'u-s
Cesarea. Ijan dada n-ndee-s ijan,
te 22 juan nu'u ntuku-s Jerusalén
xa kotoni'ni-s ñayiu kukanu ini
Jesucristu ijan. Ijan dada juan
ndixi-s Antioquía. 23 Na'a n-xo
tuu-s ijan. Ijan dada n-kee ntuku-s
xa kixi-s ɨnka vuelta ntaka ñuu xn-
datuu región Galacia xi'in Frigia xa
kotoni'ni-s ñayiu kukanu ini Jesu-
cristu xndaxio ijan. N-ja'an-s nuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa
na kukanu ini na'i-i-ia, te va'a ka
n-ka kukanu ini-i-ia.

24 Tiempu ijan n-xee ɨɨn se
kuu yatnu'u Israel Éfeso. Apolos
nani-s. N-xe kotuu-s Alejandría.
Tu'a va'a-s, te va'a katna'a tnu'u
ja'an-s. Va'a tu'a-s tnu'u Ianyuux
yodotnuni 25 chi n-dakua'a ña'a
ñayiu, te n-kutnuni ini-s. Dɨuni
dakua'a-s ñayiu. N-kakune'e-s
tnu'u-ia, te n-ja'an-s xi'in nde
yɨkɨ nde tuchi-s. Kakune'e-s xa
n-kida Jesús, te ja'an-s na n-kuu na
n-xino, ko diko ni xa n-dajuendute
Sua ñayiu n-ka natu ini xa n-ka
kida-i kuechi xini-s. Ñatu xini-s
xa dɨuni keé ña'a Espíritu Ianyuux.
26 N-kixe'e Apolos xa ja'an-s nuu
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xiti
veñu'u-i, te ña n-yu'u-s. Nuu
n-teku Áquila xi'in Priscila xa
n-ja'an-s, n-ka kana-ña-s, te n-ka
dakua'a-ña-s xa na kutnuni va'a
ka ini-s tnu'u Ianyuux yodotnuni.
27 N-ja'an Apolos xa kixi-s distrito
Acaya, te n-ka ja'an ñayiu kukanu
ini Jesucristu xa io va'a ni xa
kixi-s. N-ka kidava'a ñayiu ka
xe'en veñu'u ijan ɨɨn tutu vaxi nuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xndaxio Acaya xa na kunini koio-i
xa ja'an Apolo. Nu n-kixee-s Acaya,
nde'e n-chindee-s ñayiu ijan xa
kutnuni ka ini-i tnu'u Ianyuux.
Xa daa nga n-kida Ianyuux xa
n-ka kukanu ini-i Cristu. Daa
n-kida-ia chi va'a-ia. 28 N-xo
ndatnu'u-s xi'in se ka kuu yatnu'u
Israel nuu ka nataka-s. N-jantna'a
tnu'u-s xi'in-s. N-ka'u ndodo-s
tnu'u Ianyuux kakune'e Jesús, te
n-dande'a-s-sɨ nuu yodotnuni xa
dɨu-ia kuu Cristu. N-kunuu tnu'u-s
chi n-xa'nu-s tnu'u ñayiu ijan, te
n-ka jandixa-i.

19

N-nangondita Spalu; juan ndixi-s Éfeso

1 Nɨni tuu Apolos Corinto, n-ya'a
Spalu nuu io yuku te juan ndixi
ntuku-s Éfeso. Ijan n-nitna'a-s

xi'in se ka kukanu ini Jesucristu.
2 N-xijan tnu'u-s-sɨ:
—¿Nkeé ña'a Espíritu Ianyuux
na n-ka kukanu ini-n Jesucristu a?
Ka xia'an se ijan:
—Ñatu n-keé ña'a-ia, ni ñayo-da
ka xini xa io Espíritu Ianyuux.
3 N-xijan tnu'u ntuku Spalu-s:
—¿Nux ñatu n-keé ña'a-ia na n-ka
xendute-n, nakuenda n-ka xen-
dute-n? ¿Jundu n-kachitnu'u ña'a
xa io xa juendute koio-n?
Te ka xia'an-s:
—N-ka xendute-da xaxe'e xa
n-ka natu ini koio-da xa n-ka
kida-da kuechi chi daa n-ja'an Sua
nuu ñayiu Israel xa kada koio-i, te
n-dajuendute-s ñayiu n-ka natu ini
xa n-ka kida-i kuechi.
4 Xia'an Spalu:
—Xaxe'e xa n-ka natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi, xijan kuu xa
n-dajuendute ña'a Sua, ko ñadu
xijan ni n-kida-s chi dɨuni n-xo
ja'an-s nuu-i xa na kukanu ini
koio-i Ia vaxi yata-s, Ia kuu Jesús.
5 Nu n-ka teku se ijan tnu'u ya'a,
te n-ka najuendute-s xaxe'e xa n-ka
kukanu ini-s Jesús, Ia kuu Xto'o-ro.
6 N-xajan ndodo Spalu nda'a-s
dɨkɨ-s ɨɨn ɨɨn-s, te n-keé ña'a Espíritu
Ianyuux. N-ka nukuita-s ka ja'an-s
ɨnka yu'u, te n-ka ja'an-s xa n-ja'an
Ianyuux nuu ñayiu. 7 Naxa uxi uu-s
xa ntdaa-s.
8 Uni yoo n-xo tuu Spalu Éfeso,
te n-xo xe'en-s veñu'u ñayiu Israel
xa n-xo ja'an-s tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ñatu n-yu'u-s xa n-xo
ja'an-s. N-xo daxino ini-s ñayiu
xa jandixa-i tnu'u n-xo ja'an-s.
N-kakune'e-s janda kada koio-i xa
kɨu tna'a-i nuu ñayiu jandixa xa
taxnuni Ianyuux nuu-i, 9 ko n-xio
ñayiu ñatu n-jandixa. Ña n-juini-i
xa kukanu ini-i Jesucristu. N-ka
ja'an-i nuu ñayiu n-ka xo nataka xa
ñatu xiniñu'u xa n-xo ja'an Spalu.
Xijan kuu xa n-dandoo Spalu ñayiu
ijan. Ndeka-s ñayiu n-ka kukanu
ini Jesucristu jua'an vexcuela ɨɨn se
nani Tirano. Ijan n-xo dakua'a-s-yɨ
ntdaa kɨu n-xo tuu-s ijan. 10 Du'a
n-kida-s uu kuia. Xijan kuu xa
ntdaa ñayiu xndaxio ñuu kuechi
xndaxio distrito Asia, n-ka teku
tnu'u Ianyuux, nani ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel, dani ñayiu ñatu ka
kuu ñayiu Israel.
11 N-xetniu Ianyuux Spalu xa
kada-ia milagro 12 xa nde pañitu a
mandili n-xe kaju'un Spalu xne'e
ñayiu jua'an nuu ñayiu ka ku'u.
Te n-ka ndva'a ñayiu ka ku'u jan.
Dɨuni n-ka xo kee xaloko anu-i.
13 Dava se Israel n-ka xo xikonuu
Éfeso xa ka kine'e-s xaloko xñu'u
anu ñayiu. N-ka xo juini-s xa
kine'e-s xaloko jan xa n-ka xo
kakune'e-s dɨu Jesús. N-ka xo
ja'an-s:
—Xaxe'e xa n-tunda'a ña'a Jesús,
Ia kakune'e Spalu, xa kada-r
tniu-ia, ta'u tniu-r xa kee koio-n
anu ñayiu ya'a —n-ka xo kuu se
ijan.
14 Xa'a ka kida uxa da'ya yɨɨ ɨɨn
se Israel nani Eseva. Kuu-s dutu
taxnuni. 15 Nanga ɨnka vuelta n-ka
juini-s xa kakune'e-s dɨu Jesús xa
kine'e koio-s xaloko ñu'u anu ɨɨn
se ñu'u ña'a xaloko, te n-ka ja'an
xaloko nuu-s ɨɨn ɨɨn-s:
—Xini-r Jesús. Xini-r jundu kuu
Spalu, ko ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, ñatu xini
ña'a-r.
16 Hora ijan ni n-ndava ndee
se ñu'u ña'a xaloko jan uxa ñani
tna'a-s. Ndaku ka se ñu'u ña'a
xaloko jan dada ntdaa se ijan.
Xaxe'e xa loko n-jani-s se ka kine'e
xaloko jan, n-ka kee-s ve'e se n-ñu'u
ña'a xaloko jan, te n-ka kendava-s.
N-ka kuvichi-s, te n-ka tnukue'e-s.
17 Ntdaa ñayiu xndaxio Éfeso n-ka
teku xa'a, nani n-ka teku ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel, dani n-ka teku
ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel,
te loko n-ka yu'u-i. Du'a n-kuu xa
kue'e ñayiu n-ka najuen tnu'u Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro.
18 Kue'e ñayiu n-ka kukanu ini
Jesucristu jan, n-ka xo nataka, te

n-ka xo na'ma-i kuechi n-ka kida-i.
19 Kue'e ñayiu n-ka xo nataka jan
n-ka xo kida magia, te xne'e-i li-
bru-i n-ka xee xa na kunde'a nt-
daa ñayiu n-ka nataka jan te n-ka
teñu'u-i libru-i. N-ka kida-s cuenta
ya'u libru n-kayu jan. Naxa uu diko
uxi mil tvini kuu plata kuu ya'u
libru jan xa ntdaa. 20 Du'a n-kuu xa
kue'e ñuu n-ka teku ka ñayiu tnu'u
Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro, jua'an.
N-kunuu tnu'u-ia.
21 Nu n-ya'a ntdaa xa'a, n-xani
ini Spalu xa kixi ntuku-s Macedo-
nia xi'in Acaya, te ijan dada nu'u-s
Jerusalén. Te n-xo ja'an-s:

—Na ya'a xa nu'u-r Jerusalén, io
xa jɨ'ɨn-r Roma.

22 Ijan n-tunda'a-s Timoteo xi'in
se nani Erasto vaxi ntuku Macedo-
nia nɨni ndoo ka mee-s ɨɨn uu ka yoo
distrito Asia. Se ya'a ka kuu se ka
chindee ña'a.

Xa n-ya'a Spalu Éfeso

23-24 Tiempu ijan, n-nadataka
ɨɨn se nani Demetrio ñayiu Éfeso.
N-kida-s xa n-ka kana, n-ka
kau-i xaxe'e tnu'u Ianyuux. Ki-
dava'a-s veñu'u kuechi lii xa
nane'e-s veñu'u ianyuux nani
Artemisa. Kue'e tvini ni'i-s
xi'in se ka kidava'a xi'in-s xijan.
25 N-nadataka-s se ɨɨn ni tniu ka
kida xi'in-s. N-ja'an-s nuu se n-ka
nataka jan:

—Dito, ka xini-n xa xtuu va'a-ro
xa ka kida-ro tniu ka kida-ro. 26 Ka
xini-n te ka teku-n xa ɨɨn se nani
Spalu xikonuu ya'a, te ja'an-s nuu
ñayiu xa ianyuux ka kidava'a ñayiu
ñuñayiu ñatu kuu-ia ianyuux. Du'a
ja'an-s te kue'e ñayiu daja'an-s, te
danda'u-s-yɨ. Ñadu ni ñuu-ro kida-s
xa'a chi diko nga xa ndexio-s ntdaa
ñuu kuechi Asia. 27 Ñadu xava'a kuu
xa kida-s, chi dakuita-s tniu-ro, te
dɨuni mayo ka ñayiu chinuu veñu'u
Artemisa, ia yo ndandɨ'ɨ, ia ka
ndadaka'nu ntdaa ñayiu xndaxio
Asia xi'in nɨka'nu ñuñayiu. Dɨuni
mayo ka-i ku ja'an xa ndandɨ'ɨ-ia,
ni mayo ka jandixa xa kuu-ia
ianyuux —kuu Demetrio, xia'an-s.
28 Nu n-ka teku se n-ka nataka
jan tnu'u ya'a, yo n-ka kiti ini-s, te
n-ka kana-s:

—¡Yo ndandɨ'ɨ ianyuux ñuu-ro, ia
kuu Artemisa!

29 N-ka kana n-ka kau ntuku
ñayiu ñuu jan ɨnka vuelta. N-ka tnɨɨ
se Éfeso se nani Gayo xi'in se nani
Aristarco, te xndeka ña'a-s jua'an
nuu xko nataka ñayiu ñuu jan.
Se Macedonia n-ka kunduu xi'in
Spalu ka kuu-s. 30 N-juini Spalu xa
kɨu tna'a-s ijan xa ja'an-s nuu ñayiu
jan, ko ña n-ka xejoon ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xa chitna'a-s.
31 Dani n-ka ja'an se ka kuu jux-
tixia distrito Asia ka xini tna'a xi'in
Spalu nuu ɨɨn se kuu nda'a xe'e-s
xa na juña tnu'u-sɨ Spalu xa maxku
chitna'a-s. 32 Ka kana ñayiu n-ka
nataka jan. Dava-i ka kana ɨɨn
tnu'u, dava-i ka kana ɨnka tnu'u, te
kue'e-i ña xini nakuenda xa n-ka
nataka-i. 33 Dava se ka kuu yatnu'u
Israel n-ka tunda'a ɨɨn se nani Ale-
jandro nuu ntdaa ñayiu jan, te
n-ka xian tnu'u dava se xyuku jan
nax ja'an-s nuu ñayiu xyuku jan.
Ijan n-ndone'e nda'a-s nuu ñayiu xa
maxku ja'an koio ka-i, te n-ja'an-s
nax kuu xa ndaa nuu ñayiu ñuu jan.
34 Nu n-ka xini ñayiu jan xa se Israel
kuu Alejandro jan, uu hora n-ka
kana-i ntdaa-i:

—¡Yo ndandɨ'ɨ ianyuux ñuu-ro, ia
kuu Artemisa!

35 Ɨɨn se netniu ñuu jan n-kida xa
n-kuna'i ñayiu jan, te n-ja'an-s:

—Ndixi xa ka kuu-n ñayiu Éfeso,
kunini koio-n xa na ja'an-da.
Ntdaa-ro xna'a xa xñunuu-ro
veñu'u ianyuux kuu Artemisa, ia
yo ndandɨ'ɨ n-juun andɨu. 36 Te xa'a
mayo ja'an xa ña ndaa. Kundetu
koio-n ita'u. Maxku ña'a kada
koio-n. Ki'na ka kani ini va'a
koio-n. 37 Se xndeka-n n-ka kixee
ya'a, maxku kandeka-n-sɨ kixi
n-kuu chi ñayo-s n-ka du'u ndatniu
io xiti veñu'u, ni ña kui'a ka ja'an-s
ianyuux-ro. 38 Nuxa Demetrio xi'in

se ɨɨn ni tniu ka kida xi'in-s, ka juini
xa tekuechi-s ɨɨn ñayiu, io juexi xi'in
vetniu. Na jɨ'ɨn koio-s ijan; kajan-s
kuechi-i. 39 Nux ɨnka xa ka juini-n,
na kada-ro junta na ja'an ley-ro
xa ki'na ka ndatnu'u koio-ro nuu
nax kada-ro. 40 Xaxe'e xa n-ka
kana-n n-ka kau-n vitna, vaa ni
kada u'u ña'a gobierno romano
nux ma taxkanu ini ña'a-s. ¿Nax
ja'an-ro nuu-s xa dada'an ni'no-ro
mee-ro?
41 Nu n-ya'a n-ja'an-s xijan, te
n-ja'an-s nuu ñayiu xa na nan-
dute-i.

20

N-xo tuu Spalu Macedonia xi'in Grecia

1 Nu n-ya'a xa n-ka kana n-ka
kau ñayiu, n-kana Spalu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xa ja'an
do'o-s-yɨ. Ijan dada n-ja'an-s
nuu-i xa ndee-s te kixi ntuku-s
Macedonia, te n-ndee-s Éfeso.
2 Ntdaa ñuu kuechi xndaxio ijan
n-xikonuu ntuku-s. Na'a n-ja'an-s
xa n-jan do'o-s ñayiu kukanu
ini Jesucristu. Ijan dada n-kixi
ntuku-s Grecia. 3 Uni yoo n-xo tuu-s
ijan. Diko nga xa keé-s barcu xa
nu'u-s Siria, te n-teku-s xa n-ka
kida ɨnuu se ka kuu yatnu'u Israel
xa ka'ni ña'a koio-s. Xijan kuu xa
n-xani ini-s xa naya'a-s do nuu
ñu'u te naya'a ntuku-s ɨnka vuelta
Macedonia. 4 N-kunduu-s xi'in
Sópater, Aristarco, Segundo du
xa n-ka nangondita-s Macedonia.
Sópater kuu se Berea. Piroo nani
taa-s. Aristarco xi'in Segundo kuu
se Tesalónica. N-ka kunduu-s xi'in
Gayo, Timoteo, Tíquico, Trófimo du.
Gayo kuu se Derbe. Tíquico xi'in
Trófimo ka kuu se Asia. 5 N-ka
xe juindodo nuu se ya'a jua'an
Troas, te n-ka xo ndetu ña'a-s ñuu
Troas. 6 Nu n-ya'a viko ka xaxi
ñayiu tila ña n-kɨu levadura, daña
xi'in Spalu, n-ka ndeé-da barcu
xa ndee koio-da Filipos. Te kɨu
kuu o'on dada n-ka nanitna'a-da
ntdaa-da Troas. Uxa kɨu n-ka ndoo
koio-da ijan.

N-nadandoto Spalu Eutico

7 Kɨu ki'na nuu semana n-ka
nataka-da xi'in Spalu xa kaxi
koio-da xi'in-s tila ña n-kɨu
levadura, te n-ja'an-s nuu daña,
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.
Xaxe'e xa io xa ndee-s kɨu kuu
uu, xijan kuu xa na'a n-ja'an-s.
8 Xyuku-da ɨɨn cuarto piso kuu uni.
Kue'e candil ka koko ijan. 9 Na'a
n-kuu n-ja'an Spalu. N-kuu niu
dava, te n-kuu nuu ɨɨn solteru nani
Eutico nukoo yu'u ventana xa kidi.
N-kidi naa-s, te n-xidokava-s nde
nuu ñu'u. N-xi'í-s, te n-ka ndone'e
ña'a ñayiu. 10 Ijan dada n-nuu
Spalu. N-xe kava ndodo-s solteru
jan, te n-nundee ña'a-s. N-ja'an-s
nuu ñayiu kukanu ini Jesucristu:
—Maxku yu'u koio-n, chi
n-nandoto-s.
11 Ijan dada juan ndaa Spalu, te
n-ka xaxi-da xi'in-s tila ña n-kɨu
levadura jan. Dani n-ja'an-s xa
nde n-tuu. Ijan dada n-ka ndee-da
xi'in-s ñuu jan.
12 Xndeka ñayiu jan solteru jan
juan nu'u ve'e-s te n-ka kuvete-i chi
n-nandoto-s.

N-dayaa tna'a Spalu xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñuu Éfeso

13 N-ka keé-da xi'in se n-ka xo
kunduu xi'in Spalu barcu xa jua'an
koio-da do Asón, te juan nu'u
xe'e Spalu ijan chi ña n-juini-s
xa kandeka tna'a ka'nu-da xi'in-s
nu'u xaxe'e xa n-juini-s xa nu'u
xe'e-s. N-ka xe juindodo nuu-da,
te n-nanitna'a-da xi'in-s ijan. 14 Nu
n-ka nanitna'a-da xi'in-s Asón, n-ka
ndeé-da xi'in-s barcu, te jua'an
koio-da xi'in-s Mitilene. 15 N-ka
ndee-da ijan te kɨu kuu uu n-ka
ya'a-da yu'u mar nde'a tna'a xi'in
Quio. Ɨnka kɨu, dada n-ka xee-da
yu'u mar yɨnda'a Samos. Dani
jua'an koio-da xi'in barcu.
Kɨu kuu uu n-ka xee-da xi'in-s
Mileto. 16 Xa maxku kutuu na'a

Spalu distrito Asia, ña n-juini-s xa
nu'u-s Éfeso chi n-juini-s xa naxee
yachi-s Jerusalén nu ma kuu xa na
naxee-s antecas xa xee viko Pente-
costés. 17 Na n-ka xo tuu-da Mileto,
n-kana Spalu sexa'nu Éfeso ka tax-
nuni nuu ñayiu kukanu ini Jesu-
cristu xndaxio ijan. 18 Nu n-ka xee
se taxnuni jan n-ja'an Spalu nuu-s:
—Ndixi ka xini janda n-xo tuu
n-xo nukoo-da ntdaa kɨu n-xo
tuu-da ñuu kuechi Asia, te dɨuni
xna'a-n xa n-xo kida-da. Daa n-xo
kuu-da nde kɨu n-kixee-da xi'in
nde kɨu n-ndee-da. 19 Ntdaa kɨu
n-xo tuu-ro n-xo xinokuechi-da
nuu Ianyuux xanda'u xakee, te
nde'e n-xo nda'i-da. Nda'u n-xo
ya'a-da xaxe'e xa n-ka xo juini
dava se ka kuu yatnu'u Israel
xa ka'ni ña'a koio-s. 20 Juini daa
n-ya'a-da, ko n-ja'an na'i-da nax
kada koio-n xa nanita'u-n. Dɨuni
n-xo ja'an-da tnu'u Ianyuux nuu-n
ve'e-n ɨɨn ɨɨn-n xi'in nuu n-ka xo
nataka-n. 21 N-ja'an-da xa'a nuu
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xi'in
nuu mee-n, ñayiu ñatu ka kuu
yatnu'u Israel. Dɨuni n-ja'an-da xa
na natu ini koio-n xa n-ka kida-n
kuechi xi'in xa na kukanu ini-n
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. 22 Te vitna
nu'u-da Jerusalén. Ja'an Espíritu
Ianyuux xa kidayɨka-i xa nu'u-da
ijan. Ña kutnuni nax ya'a-da ijan.
23 Xa xini-da kuu xa nitu'u ñuu nuu
jua'an-da ja'an Espíritu Ianyuux
xa ndetu ña'a vekaa te kue'e xa
ya'a-da. 24 Ña tuu nax juun-da
vida-da. Xa ñu ini-da kuu xa na
daxinokava-da tniu n-taxi Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro. Ndu ini-da xa kada
ndɨ'ɨ-da xa'a xi'in xa kachitnu'u
ña'a-da xa taxkanu ini Ianyuux
kuechi n-ka kida ñayiu xaxe'e xa
va'a-ia.
25 'Ni ɨɨn ndixi, ñayiu n-ka teku
tnu'u n-ja'an-da na n-xikonuu-da
xa n-kakune'e-da xa taxnuni
Ianyuux nuu ñayiu, mayo ka jini
ña'a. 26 Kachitnu'u ña'a-da vitna
xa ñadu kuechi daña kuu nux ma
nanita'u-n chi n-ja'an-da. 27 N-xo
ja'an-da nax n-kida Ianyuux xa
nanita'u koio-n. Ni ɨɨn xa ña
tuu nax n-chida'u-da. 28 Kunde'a
koio-n xa maxku dandoo ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu Ianyuux chi
n-tetutniu ña'a Espíritu Ianyuux xa
junuu-n-yɨ. Dani mee-n ɨɨn ɨɨn-n,
maxku dandoo-n-ia. Xa ku kuu-n
ntdaa-n da'ya-ia n-xi'í Jesús. 29 Na
ya'a xa nu'u-da, kixi koio ɨnka-s.
Xandaa xakuiti daa ya'a. Daja'an
ña'a-s dava-n xa ma kukanu ini
ka-n Jesús. Kada koio-s xa du'a
du'a kute ni'no koio-n ná kida ñaña
nde'e tkachi. 30 Dava-n dakua'a
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ɨɨn
xa ña ndaa xa na jandixa ña'a
koio-i. 31 Jun ini koio-n xa maxku
jandixa-n ɨɨn xa ña ndaa. Xna'a-n
xa uni kuia tɨtɨɨ, nduu niu n-xo
jan do'o ña'a-da, te n-xo nda'i-da
xaxe'e-n.
32 'Na kutuu koio-n xi'in Ianyuux,
te na junuu ña'a-ia. Xa n-ka teku-n
xa dananita'u ña'a Ianyuux xaxe'e
xa n-kunda'u ini ña'a-ia. Io xa
kutnuni ini-n tnu'u ya'a na kua'a
na kukanu ini ka-n Jesús te taxi-ia
ta'u-n ɨɨn ɨɨn-n andɨu ná n-xia'an-ia
ta'u ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-i
ñayiu ii.
33 'Ñatu n-kukajan ini-da tvini-n
xi'in da'ma-n. 34 Xa xna'a mee-n
xa n-kidatniu-da xa n-xo ni'i-da
xa n-ndoñu'u-da xi'in xa n-ndoñu'u
se n-ka kunduu xi'in-da nuu tniu
Ianyuux.
35 'Dɨuni n-xo ja'an-da xa kadat-
niu-n ná kida daña xa na kua'a
chindee-n ñayiu ka kunda'u. Na
naja'an-ro tnu'u n-ja'an Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro: "Va'a ka kuu
anu-ro xa xia'an-ro ɨɨn xa xia'an-ro
ñayiu dada xa taxi-i" —kuu Spalu,
xia'an-s.
36 Nu n-ya'a xa n-ja'an Spalu nt-
daa tnu'u ya'a n-ka xe juiin xiti
koio-da xi'in-s, te n-ka xijan ta'u-da
nuu Ianyuux. 37 Ntdaa-s n-ka
nda'i te n-ka nundee-s Spalu te
n-ka teyu'u-s-sɨ. 38 Yo n-ka kuko'yo
ini-s xa daa n-ja'an-s, ko nde'e ka
n-ka kuko'yo ini-s xaxe'e xa n-ja'an
Spalu xa mayo ka-s jini ña'a. Ijan

dada n-ka xe daya'a-s Spalu nde nuu nukoo barcu.

21

Juan nu'u Spalu Jerusalén

1 Nu n-ka dandoo-da se ka kukanu ini Jesucristu jan, n-ka ndeé-da barcu, te n-ka ya'a ndaa-da nde yu'u mar nuu nani Cos. Ijan dada n-ka ndee-da Cos, te kɨu kuu uu n-ka xee-da yu'u mar nuu nani Rodas. Ijan dada n-ka xee-da nuu nani Pátara. 2 Pátara jan n-ka ni'i-da ɨnka barcu jɨ'ɨn distrito Fenicia, te n-ka keé-da. 3 Dikonga xa xee-da Fenicia n-ka ya'a-da do sur isla Chipre, te n-ka xe'en-da do Siria. N-ka xee-da Tiro, te n-ka nane-da barcu jan. Barcu xñu'u-da jua'an jan io xa jɨn ne'e-i xa ndido-i ijan. 4 Tiro n-ka nitna'a-da xi'in se ka kukanu ini Jesucristu. Uxa kɨu n-ka ndoo-da ve'e ɨɨn-s. N-ka xian tnu'u-sɨ Spalu xa n-ja'an Espíritu Ianyuux xa maxku nu'u ka-s Jerusalén, 5 ko nu n-ya'a uxa kɨu, n-ka ndee-da ijan. Ntdaa se ijan xi'in ñadɨ'ɨ-s xi'in da'ya-s n-ka xe daya'a ña'a nde yu'u mar. N-ka xe juiin xiti-da ntdaa-da, te n-ka xijan ta'u koio-da nuu Ianyuux. 6 N-ka ja'an-da nuu ñayiu ijan xa ndee koio-da Tiro. Ijan dada n-ka ndeé-da barcu, te n-ka xiko ñayiu jan; ka nu'u-i ve'e-i.

7 Dani jua'an koio-da, te n-ka xee-da ñuu Tolemaida:

—Va'a nga ta'u kuu koio-n —kuu-da, ka xia'an-da nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio ijan.

N-ka ndoo-da xi'in-i ɨɨn kɨu. 8 Kɨu kuu uu n-ka ndeé ntuku-da barcu, te n-ka xee-da Cesarea. Ijan xndaxio uxa tna'a se ka ja'an nuu ñayiu nax io xa kada koio-i xa na kua'a nanita'u-i, te n-ka ndoo-da ve'e ɨɨn-s. Slipe nani-s. 9 Koon da'ya dɨ'ɨ-s io. Mee ni soltera ka kuu-i. Dichi ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-i. 10 Nuu n-kuu tɨtnɨ kɨu xtuu-da ijan, te n-xee ɨɨn se Judea nani Agabo. Se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu-s tuku. 11 Nuu n-xee-s nuu xtuu-da, te n-tnɨɨ-s cinturón Spalu. N-duku-s nda'a-s xi'in xe'e-s, te n-ja'an-s:

—Ja'an Espíritu Ianyuux xa du'a duku koio ñayiu Israel se kuu xto'o cinturón ya Jerusalén, te kandeka ña'a-i jɨ'ɨn nuu se ñatu kuu yatnu'u-ro te diko ña'a koio-i.

12 Nuu n-ka teku daña xi'in ñayiu Cesarea xa'a, n-ka xijan ta'u-da nuu Spalu xa maxku nu'u-s Jerusalén.

13 Juini n-ka xijan ta'u-da nuu-s xa maxku nu'u-s ijan, ko n-ja'an-s:

—¿Nakuenda ka nda'i-n te datnau ini ña'a-n? Io anu-r xa daa ya'a-r, te ñadu ni xa kuduku-r xi'in xa kɨndi'u-r vekaa io anu-r chi dɨuni io anu-r xa kuú-r Jerusalén xaxe'e Jesús, Ia kuu Xto'o-ro.

14 Ñayo-da n-kundee tnu'u xa daxino ini-da-s, te n-ka ja'an-da:

—Na kuu na juini Taa-ro Ianyuux.

15 Nu n-ya'a xa'a, n-ka kidatu'a-da mee-da xa n-ka ndee-da xi'in-s ijan, te jua'an koio-da Jerusalén. 16 N-ka kunduu-da xi'in dava ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Cesarea jua'an Jerusalén. Ñayiu ya'a xndeka ña'a n-ka xe'en ve'e ɨɨn se nani Mnason xa n-ka ndoo-da ijan. Se Chipre kuu-s. Xa n-kuu na'a, daa nga kukanu ini se ya'a Jesucristu.

N-ndatnu'u Spalu xi'in Santiago

17 N-ka xee-da Jerusalén, te n-ka kuvete ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa n-ka xee-da. 18 Kɨu kuu uu n-ka xe'en-da ntdaa-da xi'in Spalu nuu tuu Jacob. Ijan xtuu sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu:

19 —Va'a nga ta'u kuu koio-n —kuu Spalu, xia'an-s nuu ñayiu ijan.

Ijan dada n-najane-s xa yo n-kidatniu Ianyuux anu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel n-ka teku tnu'u-s chi n-ka jandixa-i

xa n-ja'an-s. Kayuchi kandi'i
n-najane-s.

20 Nuu n-ka teku sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu kukanu ini
Jesucristu jan, n-ka najuen tnu'u-s
Ianyuux, te n-ka ja'an-s nuu Spalu:

—Ñani, na'a-n xa kue'e xa
kue'e ñayiu Israel ka kukanu ini
Jesucristu io, te ka kidajuexa-i xa
jandixa na'i-ro ley n-chidotnuni
Moisés. 21 Ka najani ñayiu ya'a xa
ja'an-n xa maxku chinuu koio ñayiu
ka kuu yatnu'u Israel xndaxio
ñuu to'o ley n-chidotnuni Moisés.
Nunxa xia'an-n nuu-i xa maxku
ka'nde ndodo-i ñɨɨ nuu ii da'ya
yɨɨ-i, ni maxku kada-i nax xndijun
tnɨɨ-ro vaxi. 22 Xaxe'e xa n-ka
teku-i xa'a, hora na teku-i xa
n-nxee ntuku-n, ¿nax ja'an-ro nuu-i
hora na kajan tnu'u ña'a-i nu
ndaa daa n-kida-n a ña'a? 23 Na
kachitnu'u ña'a koio-da nuu janda
kada-n. Ya'a xtuu koon se xa io xa
kada koio-s ɨɨn xa n-ka chinaa-s
nuu Ianyuux. 24 Kandeka-n-sɨ
jɨ'ɨn veñu'u xa ndunini-n xi'in-s,
te chiya'u-n. Ijan dada na dete
dɨkɨ-s na kua'a na jini ñayiu Israel
xa vete ñayiu n-ka najani xijan
nuu-i, te jini-i xa jandixa na'i-n ley
n-chidotnuni Moisés. 25 Xa n-ka
tunda'a-da tutu jua'an nuu ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka
kuu yatnu'u Israel xa n-ka kida
ɨnuu-ro xa maxku kaxi koio-i kuñu
n-ka doko-i nuu santu. Maxku
kaxi-i nɨñɨ. Maxku kaxi koio-i kuñu
kɨtɨ n-ka xe'ne. Ni maxku kava
koio seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-ña —kuu sexa'nu
jan, ka xia'an-s nuu Spalu.

26 Ijan dada ndeka Spalu nkoon
se ijan jua'an xa ndunini koio-s
xi'in-s. Nu n-ka daxinokava Spalu
xi'in-s xa n-ka ndunini-s kɨu ijan,
te n-xe'en-s veñu'u xa juña tnu'u-s
dutu na kɨu daxinokava-s xijan
xi'in xa na kɨu doko-s nuu Ianyuux
xa io xa doko koio se ijan.

N-ka tnɨɨ presu-s Spalu

27 Diko nga xa daxinokava koio-s
xijan, n-ka xini se ka kuu yatnu'u
Israel xndaxio Asia Spalu veñu'u,
te n-ka dataka-s ñayiu. N-ka kida-s
xa n-ka kana n-ka kau-i, te n-ka
tnɨɨ-s Spalu. 28 Ka kana-s xa na xee
koio dava ka se Israel xyuku ijan.
Ka xia'an-s:

—Chindee ña'a koio-n na tnɨɨ-ro
se ya'a chi ntdantu'u ñuu nuu
xikonuu-s jan tnu'u ña'a-s. Ja'an-s
nuu ñayiu xa ña xiniñu'u ley
n-chidotnuni Moisés, ni veñu'u-ro
ya. Te vitna ndeka-s se griegu
n-xe'en veñu'u-ro. Du'a kuu xa
ñatu xe ini-s veñu'u ii-ro.

29 Xaxe'e xa n-ka xini-s xa
ndeka tna'a Spalu xi'in ɨɨn se Éfeso
xikonuu xiti ñuu Jerusalén, xijan
kuu xa du'a n-ka ja'an-s te n-ka
xani ini-s xa ndeka-s-sɨ n-xe'en
veñu'u. Trófimo nani se ijan.

30 Ntdantu'u ñayiu ñuu jan n-ka
kana n-ka kau. N-ka kendava-i,
te n-ka xee-i nuu nujuiin Spalu.
N-ka tnɨɨ dava-s Spalu, te n-ka
kine'e-s-sɨ veñu'u jan. Hora
ijan ni n-ka nakadɨ-s yeñu'u jan.
31 N-teku comandante ɨɨn batallón
xa ntdantu'u ñayiu Jerusalén n-ka
ndandita nuu Spalu xi'in xa ka
kuu anu-i xa ka'ni koio-i-sɨ, 32 te
n-nadataka-s soldado-s xi'in sol-
dado ka taxnuni. N-ka kendava-s;
ka xe'en-s nuu xyuku ñayiu jan. Nu
n-ka xini ñayiu jan comandante
xi'in soldado-s, n-ka nujani-i xa
ka jani-i Spalu. 33 Ijan dada n-xe
tu'a comandante jan Spalu. N-tnɨɨ
ña'a-s, te n-ta'u tniu-s xa na duku
ña'a koio soldado-s uu cadena.
Ijan dada n-xijan tnu'u-s ñayiu
nuu nde se kuu-s, te nax n-kida-s.
34 Dava ñayiu n-ka ja'an ɨɨn tnu'u,
dava-i n-ka ja'an ɨnka tnu'u. Xaxe'e
xa yo n-ka kana n-ka kau ñayiu
jan, xijan kuu xa ña n-kuu xa
kajan tnu'u comandante Spalu
nax n-kida-s. Xaxe'e xijan n-ta'u
tniu-s xa kandeka koio soldado jan
Spalu jɨ'ɨn ve'e nuu xtuu-s. 35 Nu
n-ka naxee soldado jan escalera

ve'e nuu xtuu-s, n-ka xido-s Spalu
xaxe'e xa yo ka kunde'e ñayiu jan.
36 Ntdantu'u-i xndijun ña'a te ka
kana-i:
—Na kuu-s.

N-dada'an ni'no Spalu mee-s

37 Diko nga xa ndɨu koio-s xi'in
Spalu ve'e jan, n-xijan tnu'u Spalu
comandante jan:
—¿Vatuka ndatnu'u-ro ita'u a?
Xia'an comandante jan nuu-s:
—¿Tu'a-n griegu a? 38 ¿Ñadu
ndo'o kuu se Egipto n-kixi ya'a xa
dandandita-n ñayiu nuu gobierno
kuia xa uni, kuia xa koon a? ¿Ñadu
ndo'o ndeka koon mil se ka xa'ni
ndɨyɨ n-xe'en nuu ñatu nga juun
dau, te ñayo io a?
39 Xia'an Spalu:
—Ña'a, chi yatnu'u Israel kuu-da.
Ñuteyu-da kuu Tarso, distrito Cili-
cia. Kuu-da ñayiu ɨɨn ñuu ndandɨ'ɨ.
¿Vatuu ka xa ja'an-da nuu ñayiu ya
u?
40 N-xejoon comandante xa ja'an
Spalu. N-xani soldado jan Spalu
escalera, te n-ndone'e nda'a-s xa
maxku ja'an koio ka ñayiu xndijun
ña'a jan. Ña tuu ka nax n-ka ja'an-i,
te n-ja'an-s hebreu. Xia'an-s:

22

1 —Dito, Ñani, kunini koio-n xa
na ja'an-da xa dada'an ni'no-da
mee-da —kuu-s.
2 Nu n-ka teku ñayiu jan xa he-
breu ja'an-s, te nanii nga n-kuu, te
n-ja'an ka Spalu:
3 —Kuu-da yatnu'u Israel.
N-kaku-da Tarso, ɨɨn ñuu katuu
distrito Cilicia, ko Jerusalén ya
n-xa'nu-da te ya'a n-ka'u-da.
Xkuela Gamaliel n-ka'u-da.
N-ka'u-da ntdaa tnu'u Ianyuux
yodotnuni n-ka xo ka'u xixitna-ro,
te io ndaa io kuiti anu-da xa
xinokuechi-da nuu Ianyuux ná
io ndaa io kuiti anu ntdaa ndixi
xa ka xinokuechi-n nuu-ia nde
vitna. 4 N-xokida u'u-da ñayiu
n-ka kukanu ini Jesús. N-xo
tnɨɨ-da-i, te n-xo chindi'u-da-i
vekaa. Nani n-xo chindi'u-da seyɨɨ
dani n-xo chindi'u-da ñadɨ'ɨ. Dava-i
n-xa'ni-da. 5 Na'a dutu taxnuni ka
xi'in ntdaa sexa'nu ka taxnuni xa'a
chi mee-s n-ka taxi oficiu ne'e-da
jua'an nuu se ka kuu yatnu'u
Israel xndaxio Damasco. Kajan
tnu'u-n-sɨ te jini koio-n xa ndaa
ka. N-xe'en-da ijan xa nanduku-da
ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu xa
kandeka-da-i ndixi Jerusalén ya te
kada u'u-da-i.
6 'Nu n-kuyatni-da Damasco,
naxa kaa x-uu danaa n-koko ɨɨn
luz andɨu, te nde'e n-ndii nɨkanduu
nuu nujuiin-da. 7 N-ndua-da, te
n-teku-da n-ja'an: "Saulo, Saulo,
¿nakuenda kida u'u-n ñayiu ndeka-r?
Kuenda kɨu mee-r kida u'u ña'a-n
xa kida u'u-n-yɨ." 8 N-xijan
tnu'u-da: "¿Dito, jundu kuu-n?"
Te n-ja'an ka: "Ru'u kuu Jesús, Ia
Nazaret, Ia kida u'u-n." 9 Se jua'an
xi'in-da n-ka xini-s xa n-ndii nuu
nujuiin-da, ko ñayo-s n-ka teku xa
n-ja'an. 10 N-xijan tnu'u-da: "¿Nax
kada-da, Dito?" Te n-ja'an Jesús, Ia
kuu Xto'o-da: "Ndojuiin te jua'an
na'i Damasco. Ijan kachitnu'u
ña'a ɨɨn se ijan nax kada-n chi
n-tetutniu ña'a Ianyuux." 11 Xaxe'e
xa n-dakuaa ña'a luz nde'e n-ndii
jan, n-ka xe kuitañu'u ña'a se
xnetna'a xi'in-da xa jua'an na'i-da
Damasco.
12 'Ijan tuu ɨɨn se nani Ananías.
Ntdaa ñayiu Israel xtuu Damasco
ka najuen tnu'u ña'a. Ka ja'an-i
xa va'a jandixa-s ley n-chidotnuni
Moisés. 13 N-xee Ananías nuu
n-xo tuu-da, te n-ja'an-s: "Saulo,
na nukonde'a-n." Hora ijan ni
n-nukonde'a-da te n-xini-da-s.
14 Ijan te n-ja'an ka-s nuu-da:
"Xa daa nga n-kaxí ña'a Ianyuux
xixitna'a-ro mee-n xa jini-n xa
ñu ini-ia xa kada-ia xi'in xa jini-n
Jesús, Ia kida mee ni xandaa. Dɨuni
kunini-n xa ja'an-ia. 15 Najani-n
nuu ñayiu xa n-xini-n xi'in xa
n-teku-n xa n-kida-ia. 16 Te vitna,
¿nax ndetu-n? Ndojuiin-n te
juendute-n. Kajan ta'u-n nuu

Ianyuux xa na taxkanu ini-ia
kuechi n-kida-n”, kuu Ananías
nuu-da.
17 ’N-nxee-da Jerusalén ya, te
n-kixi-da veñu'u ya xa n-xijan
ta'u-da nuu Ianyuux, te n-tuu-da
xa n-xini-da 18 Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro, te n-ja'an-ia nuu-da:
“Kundu ini. Yachi. Ta kee Jerusalén
ya, chi mayo tna ini xa kakune'e
ña'a-n ya'a”, kuu-ia.
19 ’Xia'an-da nuu-ia: “Xna'a ñayiu
xa n-xo xe'en-da veñu'u xndatuu
ñuu xi'in ñuu xa n-xo tnɨɨ-da ñayiu
n-ka kukanu ini ña'a mee-n, te
n-xo chindi'u-da-i vekaa. Dɨuni
n-xo kani-da-i. 20 Na n-ka xa'ni
ñayiu Steva, se n-xo ja'an tnu'u-n
nuu ñayiu, n-xo nujuiin-da ijan, te
n-kuu ɨnuu-da xi'in se n-ka xa'ni
ña'a. Dɨuni n-ñunuu-da da'ma se
n-xa'ni ña'a jan.” 21 N-ja'an Jesús:
“Ma kutuu ka-n ya'a chi tunda'a
ña'a-r jɨ'ɨn nuu xndaxio ñayiu ña ka
kuu yatnu'u-n. Xika jɨ'ɨn-n”, kuu-ia
—kuu Spalu, n-xia'an-s nuu ñayiu.
22 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini ñayiu
tnu'u ya'a, te n-ka ndixe'e ntuku-i
xa ka kana-i:
—Maxku kundito ka-s, chi ñadu
xava'a kida-s; tuu-s ya. Na kuú-s.
23 Dani ka kana-i. N-ka tava-i
da'ma-i, te n-ka dajane-i. Dɨuni
n-ka dakaa-i ñu'u yuchi andɨu
xaxe'e xa ka kiti ini-i. 24 N-ta'u
tniu comandante jan xa na kan-
deka koio-s Spalu kɨu ve'e nuu
xtuu soldado, te na jani koio-s-sɨ
chirrión ñɨɨ na kua'a na ja'an-s nax
n-kida-s xa daa ka kana ñayiu jan.
25 N-ka duku-s Spalu xa janña'a
koio-s n-kuu, ko n-ja'an Spalu nuu
centurión:
—¿Io va'a xa jani koio-n ɨɨn se io
tutu xa kuu-s se Roma juini ña ka
xini-n na kuechi n-kida-s a? ¿Daa io
ley a?
26 Nu n-teku centurión xa'a, n-xe
juña tnu'u-s comandante. Xia'an-s:
—¿Janda kada-n?, chi io tutu se
ya'a xa kuu-s se romano.
27 N-xetu'a comandante Spalu te
n-xijan tnu'u-s:
—¿Ndaa xa io tutu-n xa kuu-n se
romano a?
Xia'an Spalu:
—Joon.
28 Xia'an ntuku comandante jan:
—Ru'u yo kue'e tvini n-xe ju'un-r
xa n-kidakutu-r tutu-r xa nduu-r se
romano.
Xia'an ntuku Spalu:
—Daña chi nde na n-kaku-da, io
tutu-da xa kuu-da se romano.
29 Xaxe'e xa du'a n-ja'an Spalu,
n-ka xika yata se jua'an xa jani
koio-s-sɨ. Nu n-teku comandante
xa io tutu Spalu xa kuu-s se ro-
mano, n-yu'u-s xaxe'e xa n-duku
ña'a-s cadena.
30 Kɨu kuu uu n-juini coman-
dante jan xa jini-s nakuenda ka
tekuechi se Israel Spalu. N-juini-s
xa jini ndaa jini kuiti-s. Xijan kuu
xa n-kine'e-sɨ Spalu ve'e soldado
jan, te n-ta'u tniu-s xa na nataka
dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel
xi'in ntdaa se Israel ka kidandaa
kuechi. Ijan dada n-kine'e-s Spalu
te n-xani-s-sɨ nuu-s ntdaa-s.

23

N-ka xijan tnu'u juxtixia Israel Spalu nuu nax n-kida-s

1 N-xo nde'a Spalu juxtixia Israel,
te n-ja'an-s:
—Dito, Ñani, ñatu nujani-da
xa kida-da xa ta'u tniu Ianyuux
nuu-da. Kida-da xa'a vaxi, te ñatu
kune ini-da.
2 Dutu taxnuni ka nani Ananías.
N-ta'u tniu-s nuu se xnii yatni nuu
nujuiin Spalu xa na jani koio-s
yu'u-s. 3 Te xia'an Spalu nuu dutu
jan:
—Mee-n janña'a Ianyuux.
Nukoo-n dian xa kadandaa-n ná
yodotnuni. ¿Nakuenda ña jandixa-n
ley jan xa daa ta'u tniu ka-n xa
janña'a koio ñayiu ya u? Kida nga-n
xa jandixa-n ley n-chidotnuni
Moisés.
4 N-ka ja'an dava se xtuu ijan nuu
Spalu:

—¿Nakuenda dadavatna'a-n xi'in
dutu taxnuni ka?
5 Xia'an Spalu:
—Ña xini-da xa se dian kuu dutu
taxnuni ka. Maxku daa kada-da
n-kuu chi ka xini-ro xa yodot-
nuni: “Maxku kui'a ja'an-n juxtixia
ñuu-n.”
6 Xaxe'e xa xini Spalu xa dava se
Israel ka kidandaa kuechi ka kuu
se saduceu, te se fariseu ka kuu
dava-s; xijan kuu xa xee n-ja'an-s:
—Se fariseu kuu-da, te ñayiu
fariseu n-ka kuu tadɨ'ɨ-da. Xaxe'e
xa jandixa-da xa nandoto ndɨyɨ,
xndeka ña'a-n vaxi ya'a xa ka-
jan tnu'u ña'a koio-n nax kuu
kuechi-da.
7 Nu du'a n-ja'an Spalu tnu'u
ya'a, n-ka nukuita se fariseu xi'in
se saduceu ka jantna'a tnu'u-s,
te tuku n-ka xani ini dava ñayiu
xyuku ijan, te tuku n-ka xani
ini dava ka-i. 8 Ka ja'an se
saduceu xa ma nandoto ndɨyɨ.
Dɨuni ka ja'an-s xa ñayo ángel io,
ni espíritu, ko se fariseu ntdaa
xa'a ka jandixa-s. 9 Ntdaa-s n-ka
kana, te n-ka ndojuiin dava se
fariseu ka kuu maestru ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, te n-ka
ja'an-s mudu kutnuni ini-s tnu'u
Ianyuux xa daxino ini-s se ka kuu
saduceu. Ka xia'an-s:
—Se ya'a, ña tuu nax n-kida-s. Va
ɨɨn espíritu a ɨɨn ángel du'a n-ja'an
nuu-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.
10 Xaxe'e xa loko ka jantna'a
tnu'u se yuku ijan, n-yu'u coman-
dante xa kada kuechi koio-s Spalu.
Xijan kuu xa n-ta'u tniu-s nuu dava
soldado-s xa na jɨn nundeka ña'a
koio-s ve'e nuu xtuu-s.
11 Xakuaa ijan n-kɨu Ianyuux
nuu tuu Spalu te n-ja'an-ia:
—Maxku yu'u-n xa ja'an-n nuu
ñayiu xa n-ja'an-r. Nani n-ja'an-n xa
kida-r nuu ñayiu Jerusalén ya, dani
ja'an-n nuu ñayiu Roma.

N-ka kida ɨnuu-s xa ka'ni koio-s Spalu

12 Kɨu kuu uu n-ka kida ɨnuu se
Israel xa ka'ni koio-s Spalu. N-ka
chinaa-s xa ni ɨɨn xa ña tuu nax kaxi
koio-s, ni ña tuu nax ko'o koio-s.
Nde na ka'ni-s Spalu, ijan dada
kaxi koio-s. N-ka ja'an-s xa nux
ma du'a kada koio-s, na ka'ni ña'a
Ianyuux. 13 Vi'i ka uu diko-s du'a
n-ka chinaa. 14 N-ka xe juña'a-s nuu
dutu ka taxnuni xi'in nuu juxtixia
Israel xa n-ka chinaa-s. Ka xia'an-s:
—N-ka chinaa-da xa ni ɨɨn ña
tuu nax kaxi koio-da. Nde na
ka'ni koio-da Spalu, ijan dada kaxi
koio-da. 15 Juña'a koio ndixi xi'in
dava ka juxtixia Israel nuu co-
mandante vitna xa na kandeka-s
Spalu kixi nuu-n ya tnee. Tnu'u
ni nga juña'a-n xa juini-n xa jini-n
nax kuu kuechi-s chi ta jini ndaa
ka-n nax kuu kuechi-s. Na kuy-
atni-s ya'a te xá koo tu'a koio-da xa
ka'ni-da-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.
16 Ka'ni koio-s Spalu n-kuu, ko
n-teku da'ya ku'a Spalu tnu'u ya'a
te n-xe'en-s nuu xtuu soldado
xa n-xian tnu'u-s Spalu xijan.
17 N-kana Spalu ɨɨn centurión te
xia'an-s:
—Kandeka-n solteru ya jua'an
nuu comandante chi io ɨɨn xa juña
tnu'u-s-sɨ.
18 Ndeka centurión solteru jan
jua'an nuu comandante jan, te
xia'an-s:
—Se yɨndi'u nani Spalu n-kana
ña'a, te n-ja'an-s xa na kandeka-da
solteru ya kixi nuu-n chi io ɨɨn xa
ja'an-s nuu-n ne.
19 N-tnɨɨ comandante jan nda'a
solteru jan, te ndeka dɨɨn ña'a-s
jua'an ɨɨn lado, te n-xijan tnu'u
ña'a-s:
—¿Nax juini-n xa ja'an-n nuu-r?
20 Xia'an solteru jan:
—N-ka kida ɨnuu se Israel xi'in
juxtixia-s xa ja'an juxtixia jan
nuu-n xa kandeka-n Spalu jɨ'ɨn
tnee nuu ka nataka-s xa tnu'u
ni nga kajan tnu'u-s-sɨ nuu nax
n-kida-s xa jini ndaa-s nax kuu
kuechi-s. 21 Maxku jandixa-n xa
ja'an koio-s chi vi'i ka uu diko

se Israel xyɨva'a ichi ya'a Spalu. Xndetu-s xa ya'a-s ijan, te ka'ni ña'a koio-s. N-ka chinaa-s xa ña tuu nax kaxi-s ni ña tuu nax ko'o-s. Nde na ka'ni ña'a koio-s, ijan dada kaxi koio-s. Diko nga xndetu-s nuu janda na ja'an-n —kuu solteru jan, xia'an-s nuu comandante.

22 Ijan dada n-ja'an comandante jan xa na nu'u-s, te maxku nde ku ja'an-s xijan.

N-ka tunda'a-sɨ Spalu; vaxi-s Cesarea

23 Ijan dada n-kana comandante jan uu centurión, te n-ta'u tniu-s xa na kada tu'a koio-s uu cientu soldado ka xika xe'e xi'in uni diko uxi soldado xyodo caballu xi'in uu cientu soldado xne'e lanza te na jɨ'ɨn koio-s Cesarea kaa ɨɨn xakuaa. 24 Dɨuni n-ta'u tniu-s xa na kada tu'a koio-s caballu kodo Spalu. N-ta'u tniu-s xa na junuu va'a koio-s-sɨ, te na xee vii na xee va'a-s nuu gobernador nani Skueli. 25 N-kidava'a-s ɨɨn carta xne'e soldado jan jua'an nuu gobernador. Du'a yodotnuni:

26 "Daña kuu Claudio Lisias. Va'a nga ta'u kuu-n, Dito. Tnu'u ya'a ja'an-da nuu ndixi xa kuu-n gobernador. 27 N-ka tnɨɨ se Israel se ya'a xa ka'ni koio-s-sɨ, ko nu n-teku-da xa io tutu-s xa se romano kuu-s, n-xe'en-da xi'in soldado-da nuu n-ka tnɨɨ-s-sɨ, te n-dakaku-da-s. 28 Xaxe'e xa n-juini-da xa jini-da nax kuu kuechi-s ndeka-da-s n-xe'en nuu juxtixia Israel, 29 te n-ka ja'an-s xa kuechi-s kuu xa ñatu jandixa-s ley-s ɨɨn ɨɨn-s ná ka jandixa mee-s, ko ñatu kuu xijan ɨɨn xa va'a vi'i xa kuú-s a xa kɨndi'u-s vekaa. 30 Nu n-teku-da xa n-ka kida ɨnuu se Israel xa ka'ni koio-s-sɨ, nuni'no ni n-tunda'a-da-s juan xee nuu-n. Te dɨuni xia'an-da nuu se n-ka xajan kuechi-s xa na xee koio-s nuu-n de na ja'an-s nuu-n nax n-kida-s. Xa'a kuu xa kachitnu'u ña'a-da, Dito."

31 Xakuaa ijan xndeka soldado jan Spalu vaxi ñuu nani Antipatris ná n-ta'u tniu comandante. 32 Kɨu kuu uu, n-ka nangondita soldado ka xika xe'e, te soldado xyodo caballu, dani ka kixi-s xi'in Spalu. 33 Nu n-ka kixee-s Cesarea, xndeka-s Spalu jua'an nuu gobernador, te n-ka xia'an-s carta jan. 34 Nu n-ya'a xa n-ka'u gobernador carta jan, n-xijan tnu'u-s nde se kuu Spalu. Nu n-teku-s xa se Cilicia kuu-s, 35 xia'an-s nuu-s:

—Na kixi koio se n-ka xajan kuechi-n, ijan dada kadandaa-r kuechi-n —kuu-s.

Ijan dada n-ta'u tniu-s xa kɨndi'u Spalu ɨɨn cuartu ve'e Herodes, se n-taxnuni, te na kundee ña'a soldado.

24

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Skueli

1 O'on kɨu n-kuu, te n-kixee dutu taxnuni ka nani Ananías xi'in dava sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in ɨɨn abogado nani Tértulo ñuu Cesarea. N-ka xe'en-s nuu gobernador xa tekuechi neñuu koio-s Spalu. 2 Nu xndeka-s Spalu n-ka xee nuu-s, n-kixe'e Tértulo xa tekuechi neñuu-s Spalu. Xia'an-s nuu se kuu gobernador jan:

—Dito, xtuu vii xtuu va'a-da chi va'a kida-n. Xaxe'e xa va'a tu'a-n va'a ñunuu-n ñuu-da. Xijan kuu xa kue'e xava'a xe koo nación-da jua'an. 3 Yo nakuta'u-da xa kida-n xa'a ntdaa ñuu nuu taxnuni-n. 4 Xa maxku taxkuee ña'a ka-da, Dito, ma kakune'e ka-da xijan, te xijan ta'u-da nuu-n xa kada-n xamani xa kunini-n ununuu tnu'u na ja'an koio-da. 5 N-ka xini-da xa daka ni'no se ya'a ñayiu Israel chi dakua'a-s-yɨ xa n-dakua'a ña'a ɨɨn se n-xio Nazaret. Nitu'u ñuñayiu, daa kida-s. Ɨɨn kue'e kuu-s. 6-7 Jua'an-s xa kandeka-s to'o kɨu veñu'u-da. Mudu ya'a kuu xa ñatu xe ini-s veñu'u-da. Xijan kuu xa n-ka tnɨɨ-da-s. 8 Kajan tnu'u-n-sɨ te

jini-n ka xa ndaa xa ntdaa xa'a kuu
kuechi-s —kuu Tértulo, xia'an-s.
9 Te n-ka ja'an dava se Israel
xyuku ijan xa ndaa n-kida Spalu
ntdaa xa'a.
10 N-ndone'e nda'a gobernador
xa na ja'an Spalu, te n-ja'an-s:
—Xini-da xa xá n-kuu kuia kuu-n
juexi nación ya'a. Xaxe'e xijan
na ja'an-da nuu-n xa ña tuu na
kuechi-da io, te ña tuu nax kuu
anu-da. 11 Kajan tnu'u-n se n-ka
xajan kuechi-da nuu nax n-kida-da
te jini-n nax kuu kuechi-da. Dijan
n-kuu uxi uu kɨu n-naxee-da
Jerusalén xa n-ndadaka'nu-da
Ianyuux. 12 Ña ndaa xa n-ka xini
ña'a se ya'a xa jantna'a tnu'u-da
xi'in ñayiu, ni ñatu n-dandandita-da
ñayiu nuu-s xiti veñu'u Jerusalén, ni
xiti ntaka veñu'u kuechi, ni ɨnka
parti Jerusalén. 13 Ka tekuechi
neñuu ña'a-s. Na kine'e koio-s
testiu na kua'a na jini ndaa-n.
14 Na ja'an ndaa-da xa kukanu
ini-da Jesús, te xinokuechi-da nuu
Ianyuux xixitna-da chi jandixa
na'ɨ-da ntdaa xa n-chidotnuni
Moisés xi'in xa n-ka kidava'a se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, ko ñatu daa ka ja'an-s chi
ka ja'an-s xa tuku jandixa-da.
15 Nani ñu ini-da xa nadandoto
Ianyuux ndɨyɨ, dani xñu ini mee-s
ɨɨn ɨɨn-s. Nani nadandoto-ia ñayiu
va'a dani nadandoto-ia ñayiu ñatu
va'a. 16 Xijan kuu xa jandixa-da xa
ta'u tniu Ianyuux xa maxku kune
ini-da nuu-ia na xee kɨu ijan, ni nuu
ñayiu.
17 'Kuia n-kuu ñatuka tuu-da
Jerusalén te n-naxee-da xa juña'a
nga-da ɨɨn xa juña'a nga-da ñayiu
ka kunda'u xi'in xa doko-da ɨɨn xa
doko-da nuu Ianyuux. 18-19 Xa'a
kida-da, na n-ya'a xa n-ndunini-da
na xne'e tnɨɨ-da vaxi. N-ka xini
ña'a se Israel xndaxio Asia xiti
veñu'u Jerusalén. Se ijan ka kuu
se na kixi, te na ja'an-s na kuechi
n-kida-da. Ñadu kue'e ñayiu xyuku
na n-ka xini ña'a-s, te ni ɨɨn ñayo
n-ndandita nuu se ka taxnuni ya
xaxe'e-da. 20 Nux ma kixi koio
se ijan na ja'an koio mee-s janda
n-ka ja'an juxtixia Israel nuu-s
na n-ka xijan tnu'u ña'a-s. 21 Ña
tuu na kuechi-da io, a xa xee
n-ja'an-da xa nandoto ndɨyɨ na
n-ka kidandaa-s kuechi-da: "Ka
kidandaa-n kuechi-da vitna xaxe'e
xa jandixa-da xa nandoto ndɨyɨ",
kuu-da, xia'an-da nuu-s. ¿Xijan kuu
kuechi-da u? —kuu Spalu, xia'an-s.
22 Xaxe'e xa xá xini Skueli nax
kuu xa n-kakune'e Spalu, n-ja'an-s
xa na kundetu kuee. Xia'an-s nuu
se Israel:
—Na kixi se kuu comandante
nani Lisias, dada na kajan tnu'u
ka-r-sɨ.
23 Te n-ta'u tniu se kuu gober-
nador jan, nuu centurión xa na
kɨundi'u na'ɨ Spalu, ko na juejoon-s
xa kuikonuu-s juera danaa danaa.
Dɨuni na juejoon-s xa na kotoni'ni
ña'a ñayiu kumani xi'in-s xa na
juña'a-i xa ndoñu'u-s.
24 Nu n-ya'a tɨtnɨ kɨu, n-naxee
se kuu gobernador jan vetniu,
te ndeka-s ñadɨ'ɨ-s n-xee. Drusila
nani-ña. Ñá Israel kuu-ña.
N-ta'u tniu-s xa n-ka xe kueka-s
Spalu xa kunini koio-s xa na
ja'an-s. Nu n-xee Spalu nuu koio-s
n-kakune'e-s xa kukanu ini-s Jesu-
cristu. 25 N-ja'an Spalu xa ndoñu'u
xa kada ñayiu xandaa. N-ja'an-s xa
maxku kada ñayiu xaloko xadu'a;
na kundedi ini koio-i. N-ja'an-s xa
xee kɨu ndundaa kuechi-i, te n-yu'u
se kuu gobernador jan. Xaxe'e xa
n-yu'u-s, du'a xia'an-s:
—Jua'an na'i. Ɨnka kɨu na kuy-
achi-r, te nakana ña'a ntuku-r.
26 Kue'e vuelta n-kana ña'a-s xa
ndatnu'u-s xi'in-s chi n-juini-s xa
na juña'a Spalu tvini na kua'a na
kine'e ña'a-s vekaa. 27 Uu kuia
n-ya'a. Ijan dada n-kee gober-
nador ijan, te n-nujuiin naa Porcio
Festo nuu-s. Xaxe'e xa dani na ku
kuva'a anu se Israel nuu Skueli jan,
ñatu n-kine'e-s Spalu vekaa.

25

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Festo

1 Nu n-kuu uni kɨu netniu Festo
xa kuu-s gobernador, n-kee-s;
jua'an-s Jerusalén. 2 Nu n-xee-s
ijan, te n-ka ja'an dutu ka taxnuni
xi'in se ka taxnuni ñuu Israel nuu
Festo nax n-kida Spalu. 3 Ka xia'an
se Israel jan xa na kada Festo ɨɨn
xamani xa na ta'u tniu-s xa na nu'u
Spalu Jerusalén. Xaxe'e xa n-ka
kida ɨnuu-s xa ka'ni koio-s Spalu
ichi nu'u-s, xijan kuu xa du'a n-ka
ja'an-s, 4 ko xia'an Festo nuu-s xa
Cesarea kuu nuu yɨndi'u Spalu,
ñadu Jerusalén. Dɨuni n-ja'an-s xa
ndixi-s Cesarea nuu uu a nuu uni
kɨu.

5 —Nux daa io, na jɨ'ɨn-ro Ce-
sarea te ijan ja'an koio-n na kuechi
n-kida se ijan nux ndaa n-kida-s
ɨɨn xa n-kida-s —kuu Festo, xia'an-s
nuu se ka taxnuni jan.

6 Una uxi ka kɨu n-xo tuu Festo
Jerusalén. Ijan dada n-nxee-s Ce-
sarea, te n-ka kixee se ka tax-
nuni nuu ñayiu Israel ijan. Kɨu
kuu uu nukoo Festo nuu silla nuu
taxnuni-s, te n-ta'u tniu-s xa n-ka
xe kueka soldado Spalu. 7 Nu
n-kɨu Spalu vetniu, te n-ka nan-
duku nduu ña'a se n-ka kixi nde
Jerusalén jan, te n-ka ja'an-s nax
n-kida-s. Kue'e xa n-ka dakuido
kuechi ña'a-s, ko ñatu n-jandixa
Festo xijan xaxe'e xa ña yoo na
testiu. 8 N-dada'an ni'no Spalu
mee-s. Xia'an-s:

—Daña ñatu kuxee ini-da chi
jandixa-da ley ñayiu Israel, te dɨuni
jandixa-da emperador. Ña ndaa xa
ñatu xe ini-da veñu'u Jerusalén.

9 Xaxe'e xa na ku kuva'a anu
se Israel nuu Festo, n-xijan tnu'u-s
Spalu:

—¿Kuu ini-n xa nu'u-n Jerusalén,
te kadandaa-r kuechi-n ijan u?

10 Xia'an Spalu:

—Vetniu nuu taxnuni se romano
tuu-da, te ya'a kuu nuu kajan tnu'u
ña'a-n nax n-kida-da. Xini mee-n
xa jandixa-da ley ñayiu Israel, te
ñatu kuxee ini-da nuu Ianyuux.
11 Nuxa n-kida-da ɨɨn kuechi ka'nu,
te xaxe'e kuechi ijan io xa kuú-da,
na kuú-da, ko nuxa kuechi neñuu
kuu ñatu io ley ja'an xa nadaya'a
ña'a-n nuu-s xa kajan tnu'u ña'a
ntuku-s Jerusalén. Xijan ni'no-da
xa mee emperador na kadandaa
kuechi-da —kuu Spalu.

12 N-ndatnu'u Festo xi'in
sexa'nu, te n-xian tnu'u-s nuu
janda koo. Ijan dada xia'an-s nuu
Spalu:

—Xaxe'e xa xijan ni'no-n xa
jɨ'ɨn-n nuu emperador, nuu emper-
ador jɨ'ɨn-n.

N-najani Festo nuu Agripa xa ya'a Spalu

13 Nu n-ya'a tɨtnɨ kɨu, n-kixee se
taxnuni nani Agripa xi'in Berenice
Cesarea xa kotoni'ni-s Festo. 14 Nu
n-kuu tɨtnɨ kɨu xtuu-s ijan, te
n-najani Festo nuu Agripa xa ya'a
Spalu. Xia'an-s:

—Ya'a tuu ɨɨn se yɨndi'u vekaa
chi ñatu n-kine'e ña'a Skueli na
n-xo netniu-s. 15 Kɨu na n-xe'en-da
Jerusalén, n-ka xajan dutu ka
taxnuni ka xi'in sexa'nu ka tax-
nuni nuu ñayiu Israel kuechi se
ya'a, te ka xijan ni'no-s xa kuú-s.
16 Xia'an-da xa juxtixia Roma, ñatu
mudu-s xa ka'ni-s ñayiu xidokuechi
ɨɨn xa xidokuechi-i nuxa ñatu
nitna'a nuu-i xi'in ñayiu n-ka xajan
kuechi-i xa na kua'a na dada'an
ni'no-i mee-i. 17 Xijan kuu xa nu
n-ka kixi se Israel ya'a, kɨu kuu uu
n-xe'en-da vetniu. N-nadataka-da
juxtixia, te n-ta'u tniu-da xa n-ka
xe kueka soldado se ya'a. 18 Nu
n-ka kixee se n-ka xajan kuechi-s,
tuku xa n-ka kakune'e-s; ñatu n-ka
kakune'e-s kuechi n-xani ini-da.
19 Xa ka kakune'e-s kuu mudu ka
jandixa-s, te ka ja'an-s xa kuechi
Spalu kuu xa ja'an-s xa ɨɨn se nani
Jesús n-nandoto, te mee-s ka ja'an
xa ña ndaa. 20 Xaxe'e xa ñatu ni'i-da
mudu kadandaa-da kuechi Spalu,
xijan kuu xa n-xijan tnu'u-da-s
nuu vatuu ka nu'u-s Jerusalén

xa kundaa kuechi-s ijan, 21 ko
n-xijan ni'no-s xa na kadandaa
mee emperador kuechi-s. Xijan
kuu xa n-ta'u tniu-da xa na kɨndi'u
na'i-s nde na tunda'a-da-s jɨ'ɨn nuu
César.
22 Ijan dada xia'an Agripa nuu-s:
—Juini-da xa ndatnu'u-da xi'in-s
tuku —kuu-s, xia'an-s.
—Tnee kunini-n na ja'an-s nuda
—kuu Festo, xia'an-s.

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Agripa

23 Kɨu kuu uu ndeka tna'a Agripa
xi'in Berenice xi'in comandante
xi'in dava ka se ka taxnuni ñuu jan
n-ka xee vetniu. Ni'no Agripa xi'in
Berenice da'ma va'a te n-kukutu.
N-ta'u tniu Festo xa n-xe kueka sol-
dado Spalu. 24 Nu n-xee Spalu,
n-ja'an Festo nuu Agripa xi'in nuu
ntdaa ñayiu n-ka nataka ijan:
—Ndixi xa n-ka kixee-n ya'a, na
se ka xijan ni'no ntdaa se Israel xa
kadandaa-da kuechi-s ya'a. Nani
ka ja'an-s Jerusalén, dani ka ja'an-s
ya'a. Ka xijan ni'no-s xa na na-
daya'a-da-s juxtixia, te ka kana-s
xa io xa kuú-s. 25 Xani ini-da xa
ña tuu na kuechi n-kida-s xa kuú-s,
ko xijan ni'no mee-s xa kadan-
daa emperador kuechi-s te n-xino
ini-da xa tunda'a-da-s jɨ'ɨn nuu-s,
26 ko xaxe'e xa ña tuu nax chidot-
nuni-da nuu tutu tunda'a-da jɨ'ɨn
nuu emperador, xijan kuu xa n-xe
kueka-da-s xa kajan tnu'u ndixi,
Dito Ta Agripa xi'in dava ka ndixi,
ñayiu n-ka nataka ya'a nax n-kida-s
na kua'a daa kadava'a-da tutu jɨ'ɨn
nuu emperador. 27 Xani ini-da xa
ñatu io va'a xa tunda'a-da ɨɨn presu
jɨ'ɨn nuu-s nux ma kodotnuni ɨɨn xa
n-kida-s —kuu Festo, n-xia'an-s.

26

1 Ijan dada n-ja'an Agripa nuu
Spalu:
—Vatuu ka dada'an ni'no-n
mee-n vitna.
N-ndone'e nda'a Spalu xa na
kunini ñayiu xa ja'an-s, te n-ja'an-s:
2 —Dito, Ta Agripa, kuvete-da xa
ja'an-da nuu ndixi xa kuu-n se tax-
nuni, ntdaa xa ka tekuechi ña'a
se Israel vitna xa dada'an ni'no-da
mee-da. 3 Xini ndixi na xa xne'e
tnɨɨ koio-da xa ka kuu-da yatnu'u
Israel, te dɨuni xini-n nax kuu xa
ka jantna'a tnu'u-da. Xijan kuu xa
xijan ta'u-da nuu-n xa kada nde
ini-n xa kunini-n tnu'u na ja'an-da.
4 'Ntdaa se ka kuu yatnu'u Israel
xini janda n-xo kuu-da ñuu-da xi'in
Jerusalén na luchi-da, te dani ka
xini-s janda kuu-da vitna. 5 Nde
daa xini tna'a-da xi'in-s, te na ja'an
koio-s nux ka juini-s xa ja'an-s nax
kida-da chi jandixa-da ley se Israel
ka kuu fariseu. 6 Te vitna xndeka
ña'a-s n-ka kixee ya'a xaxe'e xa
ñu ini-da xa ya'a ɨɨn xa n-chinaa
Ianyuux nuu xixitna-da ntdaa-da
xa ka kuu-da da'ya dana Israel xa
ya'a. 7 Ka xinokuechi-da xa ka
kuu-da da'ya dana uxi uu da'ya
yɨɨ Israel nuu Ianyuux xa na ni'i
koio-da xa xndetu-da, te xa'a kida
xa ka ja'an-s xa io kuechi-da. 8 ¿A
ña jandixa ndixi xa kua'a Ianyuux
xa nadandoto-ia ndɨyɨ a?
9 'N-xo xani ini-da xa io va'a
xa kida u'u-da ñayiu ka kukanu
ini Jesús, Ia n-xio Nazaret. Kue'e
xa n-kida-da ñayiu ijan. 10 Daa
n-kida-da Jerusalén. N-ta'u tniu
dutu ka taxnuni xa n-chindi'u-da
kue'e ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii vekaa, te nu n-ka xo
xa'ni-s-yɨ n-xo ku ɨnuu-da xi'in-s.
11 Kue'e vuelta n-kida u'u-da ñayiu,
te n-kidajuexa-da-i xa na jan kui'a-i
Jesús. Ntdaa veñu'u kuechi ñayiu
Israel n-xo kida-da xa'a. N-xo kiti
ini-da nuu ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu, te nde ñuu to'o n-xo kandi-
jun-da-i n-xo xe'en.
12 'Xaxe'e xijan ne'e-da orde n-ka
taxi dutu ka taxnuni jua'an ñuu
Damasco xa kada u'u-da ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu ijan.
13 Ichi jua'an-da naxa kaa x-uu
n-xini-da ɨɨn xa ndii andɨu. Nde'e
ka n-ndii xijan dada ngandii.

N-ndii nɨkanduu nuu jua'an-da
xi'in se jua'an xi'in-da. 14 N-ka
ndua-da ntdaa-da, te n-teku-da
xa n-ja'an. Hebreu n-ja'an. Du'a
n-ja'an: “Saulo, Saulo, ¿nakuenda
kida u'u-n ñayiu ndeka-r? Kuenda
kɨu ngutu xeñi ditni arado hora
kidatniu-tɨ kuu-n, te datnukue'e
ña'a-tnu.”
15 ’Ijan dada n-ja'an-da: “¿Jundu
kuu ndixi?” Te n-ja'an-ia:
“Ru'u kuu Jesús, Ia kida u'u-n.
16 Ndojuiin. Xaxe'e xa n-kaxí
ña'a-r xa junukuechi-n nuu-r, xijan
kuu xa nde'a ña'a-n, te jini-n xa
kada-r. Najani-n nuu ñayiu xa
n-xini-n vitna xi'in xa jini ka-n.
17 Tunda'a ña'a-r jɨ'ɨn nuu ñayiu
ka kuu yatnu'u Israel xi'in nuu
ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel,
te dakaku ña'a-r nuu-i. 18 Ja'an-n
nuu-i jundu kuu Ianyuux xa na
kutnuni ini-i jundu kuu-ia, te ma
kutuu ka-i nuu nee. Kada-r xa
jandixa-i-ia; ma taxnuni ka Kui'na
nuu-i. Taxkanu ini-ia xa n-ka kida-i
kuechi, te nanita'u-i xi'in dava ka
ñayiu kukanu ini ña'a n-kida-ia xa
n-ka nduu-i ñayiu ii”, kuu Jesús, Ia
kuu Xto'o-da, n-ja'an-ia.
19 ’N-jandixa-da xa n-ja'an-ia
nuu-da na n-xini-da ɨɨn xa
n-xini-da andɨu; ñatu n-kida
yata-da-ia. 20 Ki'na nu ka nuu ñayiu
Damasco n-ja'an-da xa na natu
ini koio-i xa n-ka kida-i kuechi, te
na kukanu ini-i Ianyuux. Dɨuni
n-ja'an-da xa na kada koio-i xava'a
xa na kunde'a koio dava ka ñayiu
xa n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi. Ijan dada n-ja'an-da xa'a
nuu ñayiu Jerusalén xi'in nitu'u
región Judea xi'in nuu ñayiu ñatu
ka kuu yatnu'u Israel. 21 Xaxe'e
xa'a, n-ka tnɨɨ ña'a se Israel xiti
veñu'u Jerusalén, te n-ka juini-s xa
ka'ni ña'a koio-s, 22 ko n-chindee
ña'a Ianyuux xa ñatu n-ka xa'ni
ña'a-s, te kakune'e na'i-da-ia nuu
ñayiu ndandɨ'ɨ xi'in nuu ñayiu ñatu
ndandɨ'ɨ. Ñadu xa xani ini mee-da
ja'an-da chi ja'an-da xa n-ka ja'an
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu xi'in xa n-chidotnuni Moisés
na n-kakune'e-s nuu nax ya'a.
23 N-ka ja'an se jan xa io xa kuú
Ia kuu Cristu, te dɨu-ia kuu Ia ki'na
nu nandoto xa kuú-ia. Ijan dada
nandoto ñayiu ka xi'í. N-ka ja'an-s
xa kada-ia xa teku ñayiu Israel
xi'in ñayiu ñatu kuu yatnu'u Israel
tnu'u-ia. Du'a n-ka chidotnuni-s —
kuu Spalu, xia'an-s.
24 Nu n-ya'a xa n-dada'an ni'no-s
mee-s, n-kana Festo:
—Va nduloko-n, Palu. Xaxe'e
xa yo ka'u-n, xijan kuu xa ndulilu
dɨkɨ-n.
25 Te xia'an Spalu nuu Festo:
—Ñatu ndulilu-da, Dito, chi xan-
daa kuu xa ja'an-da. Tnu'u ñukax
ini kuu. 26 Xini va'a To Agripa de
xa kakune'e-da. Xijan kuu xa ñatu
yu'u-da xa ja'an-da xa'a. Na'a-da
xa n-xo teku-s tnu'u kakune'e-da
chi nuu kanda n-kuu xa'a.
Xia'an ntuku Spalu nuu se tax-
nuni nani Agripa jan:
27 —Dito, ¿jandixa-n xa n-ka ja'an
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu a? Jandixa-n. Nax kuu ña'a.
28 Xia'an Agripa jan:
—¿Xani ini-n xa xaxe'e uni koon
ni tnu'u ja'an-n de, xino ini-r xa
kukanu ini-r Jesucristu a?
29 Xia'an Spalu:
—Juini uni koon ni tnu'u
n-ja'an-da nuu-n a kue'e
n-ja'an-da, xijan ta'u-da nuu
Ianyuux xa ñadu mee ni-n xee ku
kuu ná kuu-da ya chi xijanta'u-da
xa ntdaa ñayiu xnini xa'a vitna xee
ku kuu ná kuu-da, ko ñadu du'a
kutnɨɨ-i cadena, te kɨndi'u koio-i
ná yɨndi'u daña vitna —kuu-s,
xia'an-s.
30 Ijan dada n-ndojuiin Agripa
xi'in Festo xi'in Berenice xi'in nt-
daa se xyuku ijan. 31 Te n-ka kee
dɨɨn-s xa ndatnu'u koio-s. Ka xia'an
tna'a-s:
—Ña tuu nax n-kida se ya'a xa
kuú-s, ni ñatu io xa kɨndi'u-s vekaa.
32 Te xia'an Agripa nuu Festo:

—Nu ña n-xijan ni'no mee-s xa kundaa kuechi-s nuu emperador, dayaa-n-sɨ n-kuu.

27

Xndeka presu soldado Spalu vaxi Roma

1 N-ka xino ini-s xa tunda'a-s Spalu xi'in dava ka se xyɨndi'u xa kixi koio-s Italia. N-ka tnɨɨ koio-s barcu. N-xeka ɨɨn centurión nani Skuliu Spalu xi'in dava ka se xyɨndi'u. Centurión Batallón Emperador kuu-s.

2 Diko nga xa kee ɨɨn barcu n-kee Adramitio xa kixi-i yu'u mar Asia. N-ka keé-da barcu jan. Aristarco nani ɨɨn se tna'a nuu se xndeka tna'a xi'in-da vaxi. Se distrito Macedonia kuu-s. Tesalónica nani ñuu-s. 3 Kɨu kuu uu n-ka kixee-da yu'u ñuu Sidón. Va'a n-kida Skuliu chi n-xejoon-s xa n-xitoni'ni Spalu ñayiu xini tna'a xi'in-s xa n-ka xia'an-i xa n-ndoñu'u-s. 4 N-ka ndee-da Sidón; vaxi koio-da xi'in barcu yatni yu'u isla Chipre xaxe'e xa kane tachi do nuu vaxi barcu jan. 5 N-ka ya'a ndaa-da yatni yu'u mar io yatni Cilicia xi'in Panfilia, te n-ka kixee-da distrito Licia, te n-nujuiin barcu ñuu nani Mira. N-ka nane-da barcu ijan.

6 Mira jan n-ni'i Skuliu ɨɨn barcu Alejandría vaxi Italia. N-ja'an-s xa na keé koio-da barcu ijan, te n-ka keé-da. 7 Jeen kɨu n-xika barcu jan. Ñatu n-kuu xa kaka yachi-i xaxe'e xa kane tachi do nuu vaxi-i. Kuee xa kuee, dada n-ka kixee-da yatni nuu nani Gnido. Xaxe'e xa dani kane tachi do nuu vaxi koio-da ña n-kuu ka kixi-da do nuu n-xio xa ya'a-da, ko n-ka kixee-da isla nani Creta, te n-ka xiko nduu-da país jan xa n-ka ya'a-da Salmón. 8 Ñatu n-kuu xa dakaka yachi koio-s barcu xaxe'e xa dani kane tachi jan. Nikanduu yu'u mar Creta jan n-ka kixi-da, te n-ka kixee-da ñuu nani Yu'u Ndute Va'a (Buenos Puertos) yatni nuu katuu ñuu nani Lasea.

9 Yo kue'e tiempo n-ka dakuita-da. Io kuu xa vaxi koio-da xaxe'e xa n-kuyatni yoo vixi, te n-ya'a kɨu ñatu xaxi ñayiu Israel xaxe'e xa xne'e ii-i. Xaxe'e xa yo io kuu, xia'an Spalu nuu se ka dakaka barcu jan xi'in nuu centurión jan:

10 —Dito, yo io kuu xa vaxi-ro. Dakuita-ro barcu ya xi'in xa ndido-i, te ñadu ni xa'a kuita chi nde mee-ro kuú.

11 Juini daa n-ja'an Spalu ñatu n-jandixa ña'a centurión jan chi naa xa n-jandixa-s xa n-ja'an Spalu n-jandixa-s xa n-ja'an se kuu xto'o barcu jan xi'in se taxnuni nuu se ka dakaka barcu jan.

12 Xaxe'e xa ñatu io va'a yu'u mar ñuu nani Yu'u Ndute Va'a jan xa kunukoo barcu jan yoo vixi, xi-jan kuu xa nadaa nga-s ndoñu'u xa ntdaa-s ja'an xa va'a ka nux na kixi na'i koio-da, te na kadayɨka se ka dakaka barcu jan xa na kixee koio-da ɨnka ñuu país Creta jan. N-ka kendoo-s xa kunukoo barcu ijan yoo vixi. Fenice nani ñuu ijan. Do nuu keé ngandii nde'a yu'u mar ñuu ijan.

N-kane tachi nde'e nuu vaxi barcu ñu'u Spalu xi'in se xnetna'a xi'in-s

13 N-ka ja'an-s xa vatuka kixi na'i koio-da chi n-ka xani ini-s xa ña tuu nax ya'a xaxe'e xa n-nukuita kane vii tachi xajan-i do norte. N-ka natava-s ancla xa na nakaka barcu jan, te vaxi na'i koio-da nikan-duu yu'u mar Creta jan. 14 Dijan xaku n-kuu kane vii tachi xajan-i do norte, te n-kane nde'e tachi xa-jan-i do suroeste, te n-ñu'u-i barcu jan. 15 N-kixe'e ndeka-i barcu jan jua'an. Xaxe'e xa ña ndaku xa kixi ka-i do nuu vaxi-i, n-ka xejoon-s xa ndeka ña'a tachi jan jua'an do nuu jua'an-i. 16 N-ka ya'a-da do sur isla nani Clauda nuu yɨndido. Xaxe'e xa dani kane tachi jan, nda'u n-ka ya'a-da xa n-ka dandaa-da barcu luchi dakaku ñayiu. 17 Nu n-ya'a

xa n-ka dandaa-da barcu luchi jan,
n-ka xetniu se ka dakaka barcu
yo'o xa n-ka duku-s barcu ka'nu
jan xa maxku ña'a tnanu. Xaxe'e xa
n-ka yu'u-s xa na ña'a jɨ'ɨn-i nuu kaa
ñu'u kuchi nuu nani Sirte te nduxi-i
ijan, xijan kuu xa n-ka natuni'no-s
da'ma barcu jan xa maxku kaka
ni'i ka-i. N-ka xejoon ntuku-s xa
ndeka ña'a tachi jan jua'an do nuu
jua'an-i. 18 Kɨu kuu uu nde'e ka
ntuku kane tachi, te nde'e xendita
barcu jan. Xaxe'e xa daa ntuku
kuu n-ka kixe'e-s xa ka dakeé-s xa
ndido barcu jan nuu mar. 19 Te
kɨu kuu uni xi'in nda'a mee-s n-ka
dakeé-s ndatniu xetniu barcu hora
xika-i nuu mar xa nduñama ka-i.
20 Jeen kɨu ña n-ka xini-da ngandii
ni chudini. Xaxe'e xa yo nde'e kane
tachi te nde'e n-juun dau ñatuka
n-ka ñu ini-da xa kaku koio-da.
21 Jeen kɨu n-kuu ña tuu
nax ka xaxi-da. Ijan dada
n-ndojuiin Spalu nuu-da ntdaa-da,
te n-ja'an-s:
—Nuu n-ka jandixa-n xa
n-ja'an-da, ma ndee-ro Creta
n-kuu, te ma du'a ya'a-ro, ni ma
tɨu xa ndido barcu ya. 22 Juini
daa n-kuu, ko maxku yoo-n chi
ini ka, chi ni ɨɨn-ro ma kuú. Diko
ni barcu ya kuita. 23 Xini-da xa
du'a ya'a chi ingini n-ki kachitnu'u
ña'a ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, Ia ndeka ña'a mee-da, te
xinokuechi-da nuu-ia. 24 N-ja'an
ángel jan nuu-da: “Maxku yu'u-n,
Palu, chi io xa jɨ'ɨn-n nuu Em-
perador. Xaxe'e ndo'o dakaku
Ianyuux ntdaa se xñu'u xi'in-n
barcu ya”, kuu-ia. 25 Xijan kuu xa
koo ka'nu anu koio-n. Xaxe'e xa
kukanu ini-da Ianyuux, jandixa-da
xa ndaa ya'a ná n-ja'an ángel
nuu-da. 26 Diko ni xa kandeka tachi
barcu ya jɨ'ɨn ɨɨn isla, te nduxi-i ijan
—kuu Spalu, n-ja'an-s.

Xa n-ya'a Spalu nuu mar

27 Nu xa'un kɨu dada n-ka
kixee-da mar nani Adria. Nde ya'a
nde ijan ndeka ña'a tachi jua'an.
Naxa niu dava n-ka tutnuni ini
se ka dakaka barcu jan xa vax
kuyatni koio-da yu'u mar jan.
28 N-ka dakeé-s yo'o nuu ndute xa
jini-s nuu nadaa nda'a kunu kaa-té,
te n-ka xini-s xa oko nda'a kunu
kaa-té. N-xika ka barcu jan ita'u, te
n-ka dakeé ntuku-s yo'o jan ɨnka
vuelta. N-ka xenda'a-s, te n-ka
xini-s xa xa'un nda'a kunu kaa-té
ijan.
29 Xaxe'e xa n-ka yu'u-s xa na
ña'a kaju'un tna'a barcu jan xi'in
toto xndaa nuu mar, xijan kuu xa
n-ka dakeé-s koon ancla nuu mar
do yata barcu jan xa na nujuiin-i, te
n-ka xo ndetu-s xa na tuu chi n-ka
yu'u-s na ña'a ya'a koio-s. 30 Xaxe'e
xa n-juini se ka dakaka barcu jan
xa dakaku-s mee-s n-ka nukuita-s
ka dandeé-s barcu luchi dakaku
ñayiu nuu mar. N-ka kida nga-s xa
ancla ka dandeé-s nuu mar do nuu
barcu jan, ko ña ndaa. 31 Xaxe'e
xa daa ka kida se ijan, xia'an Spalu
nuu centurión xi'in nuu soldado-s:
—Nuxa ma ndoo koio se ya'a xiti
barcu ya, mayo ndixi kaku koio.
32 Ijan dada n-ka xa'nde soldado
jan yo'o ndijun barcu luchi dakaku
ñayiu, te n-ka dayaa-s xa juan keé-i
nuu mar.
33 Ntanene ka n-ja'an Spalu xa
kaxi koio-da. N-ja'an-s nuu-da nt-
daa-da:
—Xa n-kuu xa'un kɨu ñayo-n ka
kidi, te ña tuu nax ka xaxi-n. Diko
ni xa jini-n nuu nax ya'a-n xñu
ini-n. 34 Xijan ta'u-da nuu-n xa kaxi
koio-n chi ndoñu'u xa kaxi koio-n
na kua'a na kundito-n, chi ni ɨɨn-ro
ña tuu nax ya'a.
35 Nu n-ya'a xa n-ja'an Spalu
tnu'u ya'a, n-tnɨɨ-s ɨɨn tila te
n-ja'an-s xa n-kuta'u-s nuu
Ianyuux nuu-da ntdaa-da. Ijan
dada n-ta'u-s tila jan te n-nukuita-s
xaxi-s. 36 Ijan dada n-ka kuka'nu
anu dava ka se xndeka tna'a
xi'in-da vaxi, te n-ka xaxi-s tuku.
37 Uu cientu uni diko xaun ɨɨn-da
xa ntdaa-da. 38 Nu n-ya'a xa n-ka
xaxi-da xa nde n-ka chitu xiti-da,

n-ka dakeé-s trɨu ndido barcu jan
nuu mar xa na nduñama ka-i.
39 Nu n-tuu, te n-ka xini se ka
dakaka barcu jan ñu'u yichi, ko
ñayo-s n-ka najini ijan, ko n-ka
xini-s xa n-kuyatni-s yu'u mar.
N-ka kida ɨnuu-s xa dakaka koio
ka-s barcu jan jɨ'ɨn nu ma ndaku-s
xa xee koio-s yu'u mar jan. 40 N-ka
xa'nde-s yo'o xndijun ancla, te
n-ka dandoo-s nuu mar. Dɨuni
n-ka dataya-s yutnu xetniu-ro xa
dakaka-ro barcu. Ijan dada n-ka
nakata-s da'ma nuu yutnu xndodo
nuu barcu jan xa na kaka-i kixi
yu'u mar jan. 41 Ijan dada n-xee-i
nuu n-kɨu-i me'ñu uu nuu xika
ndute xiti mar, te n-xee-i nuu io
ñu'u kuchi. Ijan n-nduxi nuu-i. Ña
n-kuu ka xa kaka ka-i. N-kixe'e
kukuechi diu-i jua'an xaxe'e xa yo
nde'e tuxindee ña'a ndute.
42 N-ka juini soldado xa ka'ni
koio-sɨ presu xndeka-s vaxi, xa
maxku yoo se ijan kadanadari nuu
ndute te kunu koio-s, 43 ko ñatu
n-xejoon centurión chi n-juini-s xa
kakú Spalu xa kuú-s. N-ta'u tniu-s
xa se ka tu'a xa kada nadari-s, ki'na
ka-s na keé koio nuu ndute xa na
xee koio-s nde nuu ñu'u yichi, 44 te
se ña ka tu'a xa kadanadari-s, na
nkodotuu koio-s nuu yutnu n-ñu'u
xiti barcu jan xi'in ntaka yutnu
n-kee xa n-tnanu-i xa kandijun-s se
n-ka xe juindodo nuu. Du'a n-ka
kida-da xa n-ka kakú-da ntdaa-da
xa kuú-da, te n-ka xee-da ɨɨn isla.

28

N-kixee Spalu isla nani Malta

1 Nu n-ya'a n-ka kaku-da, te
n-kachitnu'u ña'a ñayiu io isla
ijan xa Malta nani ijan. 2 Va'a
n-ka xitondee ña'a-i. Xaxe'e xa
yo ndita dau xi'in xa yo vixi, n-ka
tɨu-i ñu'u, te n-ka ja'an-i xa na
jɨn nde'e koio-da xa na ndvidi-da.
3 N-dataka Spalu uni koon tutnu
kuechi, te n-dakeé-s-tnu nuu nu'u
jan. Danaa n-kee ɨɨn koo yunu'u
jan, te n-duku ni'no-tɨ nda'a-s.
4 Nu n-ka xini ñayiu xndaxio ijan
koo ntakaa nda'a-s, n-ka xia'an
tna'a-i:
—Vaa, ndɨyɨ n-xa'ni se ya'a. Juini
n-kaku-s xa kuú-s nuu mar, ko ña
juini ka ianyuux, ia ndadandaa
kuechi-ro xa kundito-s.
5 N-kɨdɨ Spalu nda'a-s, te n-keé
koo nuu nu'u, te ña tuu nax
n-ya'a-s. 6 Ntdaa ñayiu xndaxio
ijan n-ka xani ini xa ndatachi
nda'a-s, te ndua-s, te kuú-s. Nu
na'a n-kuu n-ka xo nde'a-i, n-ka
xini-i xa ña tuu nax n-ya'a-s, te n-ka
yu'u anu-i. Ijan dada ñatuka n-ka
xani ini-i xa n-xa'ni Spalu ndɨyɨ, te
n-ka nukuita-i ka xia'an tna'a-i xa
ianyuux kuu-s.
7 Yatni ijan io ñu'u se ndandɨ'ɨ ka
io ñuu ijan. Spubliu nani-s. N-xeka
ña'a-s ve'e-s te va'a n-xitondee
ña'a-s uni kɨu. 8 Kaa taa Spubliu xa
tna'a-s ka'ni xi'in daxi. N-kɨu Spalu
nuu kaa-s, te n-xijan ta'u-s nuu
Ianyuux xa na ndva'a-s. Ijan dada
n-xajan ndodo-s nda'a-s dɨkɨ-s, te
n-ndadava'a-s-sɨ. 9 Xaxe'e xa du'a
n-kida Spalu, kue'e ñayiu ka ku'u
xndaxio ijan n-ka xee nuu tuu-s,
te n-ndadava'a-s-yɨ. 10-11 Va'a n-ka
xitondee ña'a ñayiu ijan.

N-kixee Spalu Roma

Nu n-kuu uni yoo xtuu-da isla
jan, dada n-ka tnɨɨ-da ɨɨn barcu n-xo
tuu ijan yoo vixi. Barcu Alejan-
dría kuu. Xndenee ianyuux ka kuu
cuati nani Cástor xi'in Pólux. Nu
n-ka keé-da barcu jan xa n-ka nu-
junu ichi-da, n-ka taxi ñayiu xn-
daxio ijan xa n-ka ndoñu'u-da ichi
vaxi-da. 12 N-ka kixee-da ñuu nani
Siracusa. Ijan n-ka ndoo-da uni
kɨu. 13 Ijan dada n-ka nujunu ichi
ntuku-da, te n-ka kixee-da xi'in
barcu jan ñuu nani Regio. Dani
vaxi koio-da, te kɨu kuu uu kane
tachi xajan-i do norte. Kɨu kuu
uni n-ka kixee-da nuu nani Pute-
oli. 14 Ijan n-ka nitna'a-da xi'in
se ka kukanu ini Jesucristu. N-ka
kana ña'a-s ve'e-s xa n-ka xo tuu-da

xi'in-s una kɨu. Ijan dada n-ka nu-
junu ichi ntuku-da xa vaxi koio-da
Roma.
15 Ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xndaxio Roma, xá ama n-ka
teku tnu'u-i xa vaxi koio-da, te
n-ka xetna'a ña'a-i nde ñuu nani
Apio xi'in ñuu nani Uni Taberna.
Nu n-xini Spalu-i, n-ja'an-s
xa n-kuta'u-s nuu Ianyuux, te
n-kuka'nu anu-s.
16 Nu n-ka kixee-da Roma,
n-xejoon centurión xa kutuu dɨɨn
Spalu ɨɨn ve'e, te n-xo ndee ña'a ɨɨn
soldado xa maxku kee-s.

N-dakua'a Spalu ñayiu Roma

17 Nu n-kuu uni kɨu tuu Spalu
Roma, n-kana-s se ka kuu yatnu'u
Israel ndandɨ'ɨ xndaxio Roma. Nu
n-ka taka se ijan n-ja'an-s nuu-s:

—Ñani, ndixi xa ka kuu-n ñayiu
Israel, ña tuu nax n-kida-da
ñayiu ka kuu yatnu'u-ro, ni ñatu
n-daja'an-da-i xa n-dandoo-i mudu
xixitna-ro, ko n-ka tnɨɨ ña'a se
Israel, te n-ka kida-s xa tnɨɨ ña'a
koio se Roma ka taxnuni Jerusalén.
18 Nu n-ya'a xa n-xijan tnu'u ña'a
se romano, n-ka juini-s xa dayaa
ña'a koio-s chi n-kutnuni ini-s xa
ña tuu na kuechi-da io xa ka'ni
ña'a koio-s. 19 N-ka dada'an se
Israel xa dayaa ña'a se romano;
xijan kuu xa n-xijan ni'no-da xa
kadandaa emperador kuechi-da,
ko ñadu kuechi se nación-ro vax
ki kajan-da chi xa kadandaa
emperador kuechi-da vaxi-da.
20 Xaxe'e xa daa ka kida ña'a se
ka kuu yatnu'u-ro n-kana ña'a-da
xa ndatnu'u-ro xi'in xa na jini
tna'a-ro. Xaxe'e xa kakune'e-da
xa nadandoto Ianyuux ndɨyɨ, xijan
kuu xa ndijun-da cadena ya'a.
Xijan xñu ini roo xa ka kuu-ro
yatnu'u Israel xa ya'a.
21 Ka xia'an se ijan nuu Spalu:

—Ñayo se Judea tunda'a ɨɨn tutu
nuu daña ɨɨn ɨɨn-da xa kakune'e
ña'a-s ndixi, ni ñatu n-ka ki na-
jani-s xa n-kida-n ɨɨn xa n-kida-n.
22 Juini-da xa kachitnu'u ña'a-n
nuu nax jandixa-n chi ka teku
tnu'u-da xa ñayiu ndanditu'u ñuu
ka jan tnu'u ñayiu ka jandixa ná
jandixa-n.
23 Te n-ka xantuu-s kɨu nataka
koio-s. Kue'e ka ñayiu n-ka taka
nuu tuu Spalu kɨu n-ka xantuu-s,
te nyakanyaa n-ka xo yuku-i
ijan. N-ja'an-s nuu-i xa taxnuni
Ianyuux, te dɨuni n-kakune'e-s
xa n-chidotnuni Moisés xi'in xa
n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa daxino
ini-s-yɨ xa na kukanu ini-i Jesús.
24 N-ka jandixa dava-i xa n-ja'an-s,
ko dava-i ña n-ka jandixa.
25 Xaxe'e xa ña n-ka kuu ɨnuu
dava ñayiu jan n-ka ndee-i xa nu'u
koio-i ve'e-i, te xia'an Spalu nuu-i:

—Ndaa n-ja'an Espíritu Ianyuux
nuu Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu xa n-ja'an-ia nuu xix-
itna-ro:
26 Jua'an ñuu ya'a, te du'a juña'a-n
nuu ñayiu ijan:
Juini dani na kunini koio-n, ko
mayo-n kutnuni ini.
Juini dani na kunde'a koio-n, ko
mayo-n jini nax kuu.
27 Ma jandixa ñayiu xa ɨɨn xa ndaa
kuu xa teku-i chi unu xe
ini-i.
Ñatu ke ini-i, ni ñatu kutnuni ini-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i do'o-i xa
maxku kunini koio-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i nuu-i xa
maxku kunde'a-i.
Du'a kida-i chi ñatu juini-i xa kut-
nuni ini-i,
ni ñatu juini-i xa natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi na
kua'a taxkanu ini-r-yɨ te
dananita'u-r-yɨ.
Du'a n-chidotnuni-s.
28-29 'Kuna'a koio-n xa tnu'u
Ianyuux ya xitendodo jua'an ñuu
nuu xndaxio ñayiu ñatu ka kuu
yatnu'u-ro, te ñayiu ijan xnini tnu'u
ya, te ka jandixa-i xa ja'an-ia —kuu
Spalu, n-xia'an-s nuu ñayiu jan.
30 Uu tɨtɨɨ kuia n-xo tuu-s ve'e
n-xijan nuu-s. N-xo kuva'a ini-s

nuu ntdaa ñayiu n-ka xo xe ko-
toni'ni ña'a. 31 Ña n-xo yu'u-s
xa ja'an-s nuu ñayiu xa taxnuni
Ianyuux.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Roma

N-ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

1 Daña Spalu, se xinokuechi nuu
Cristu Jesús, n-kaxi ña'a Taa-ro
Ianyuux xa dakua'a-da ñayiu, te
n-tunda'a ña'a-ia xa kada-da xijan.
N-kaxí ña'a-ia xa ja'an-da nuu ñayiu
nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
Tnu'u va'a kuu. 2 Xa daa nga
n-ja'an Ianyuux nuu se n-ka xo
ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu xa'a. Xa
daa nga n-xia'an-ia tnu'u-ia-s xa
kada-ia ɨin xa kada-ia xa na kua'a
nanita'u ñayiu. N-ka chidotnuni-s
xijan. Ii tutu xyodotnuni xa
n-ja'an-ia. 3 N-kakune'e-ia nax
kada Da'ya Yɨi-ia. Ñayiu n-kuu
Da'ya Yɨi-ia, te kuu-ia da'ya dana
David. 4 N-nadandoto Espíritu
Ianyuux-ia na n-xi'í-ia. Ii Espíritu
Ianyuux. N-nandoto Jesucristu, te
n-ka xini ña'a ñayiu, te dɨuni n-ka
xini-i xa kuu-ia Da'ya Yɨi Ianyuux.
Xto'o-ro kuu Jesucristu, te tax-
nuni-ia. 5 N-kaxi ña'a Jesucristu xa
kada-da tniu-ia. Mee-ia n-tunda'a
ña'a ntdaa-da xa dakua'a koio-da
ñayiu ntdaa nación io ñuñayiu xa
na kua'a na kukanu ini koio-i-ia,
te jandixa-i-ia. 6 Tna'a ñayiu
n-kida Ianyuux xa teku-i tnu'u-ia
xa na kua'a nanita'u-i ka kuu-n.
7 Tunda'a-da carta ya'a juan xee
nuu ntdaa ndixi xa ka kuu-n ñayiu
xemani ña'a Ianyuux xndaxio
Roma. N-ja'an-ia xa nduu koio-n
ñayiu ii, te daa n-kida-ia. Xijan
ta'u-da nuu Ianyuux xi'in nuu
Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, xa na
chindee chituu ña'a-ia. Dɨuni xijan
ta'u-da nuu-ia xa na ku kundaa ku
kuvatu anu koio-n chi n-ka natu
ini-n xa n-ka kida-n kuechi.

Kuu anu Spalu xa nkotoni'ni-s ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

8 Ki'na ka na ja'an-da nuu-n xa
xko xia'an-da nuu Taa-ro Ianyuux
xa n-kuta'u-da chi n-kida-ia xa ka
kukanu ini-n Jesucristu. Dɨuni
xko xia'an-da nuu-ia xa kuvete-da
xa ka teku ñayiu ntdaa ñuu io
ñuñayiu vaxi xa ka kukanu ini-n
Jesucristu. Xaxe'e xa n-xi'í Je-
sucristu, chinuu Ianyuux xa xi-
jan ta'u-da. 9 Na'a Ianyuux xa
xko kakune'e ña'a-da hora xko xi-
jan ta'u-da nuu-ia ndɨkɨu ndɨñuu.
Tniu-da kuu xa dakua'a-da ñayiu.
Du'a xinokuechi-da nuu-ia. Xko
ja'an-da nuu-i xa io xa kukanu
ini-i Da'ya Yɨi-ia. Vichi nde'e xi-
nokuechi-da nuu-ia.
10 Ndɨkɨu ndɨñuu xijan ta'u-da
nuu-ia te xijan tnu'u-da-ia nu ma
kachi-ia xa xee-da dian. 11 Yo kuu
anu-da xa xe kotoni'ni ña'a-da na
kua'a na kachitnu'u ña'a va'a-da
nax kuu xa n-ja'an Ianyuux xi'in
Jesucristu na kua'a va'a ka na
kutnuni ini koio-n xa n-ka ja'an-ia,
te va'a ka kukanu ini koio-n
Jesucristu. 12 Na teku-n xa va'a
ka kukanu ini-da-ia, dani ndixi
va'a ka kukanu ini koio-n-ia.
Dɨuni va'a ka kukanu ini-da-ia
hora na teku-da xa ka kukanu
ini ka-n-ia tuku. 13 Kachitnu'u
ña'a-da ndixi xa kuu-n ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xa kue'e
vuelta n-xantuu-da kɨu xa xee-da
dian, ko daa nga ñatu n-kuu xa
xee-da. Xa dakua'a ña'a-da kuu-da
xa xee-da xa na kua'a na jandixa
koio-n Jesucristu. Dava ñayiu ñatu
ka kuu da'ya dana Israel xndaxio
dava ka ñuu ka jandixa Ianyuux
xaxe'e xa n-dakua'a-da-i. Ná ka
jandixa ñayiu ijan Ianyuux, io xa
jandixa koio-n-ia. 14-15 Kidayɨka-i
xa juña tnu'u ka-da dava ka ñayiu
Grecia xi'in dava ka ñayiu ka kuu
yatnu'u ñayiu Grecia xi'in ñayiu
ñatu ka kuu yatnu'u-i nax io xa
kada-i xa nanita'u-i. Kidayɨka-i xa
kachitnu'u ña'a-da ndixi nax io xa
kada-n xa nanita'u-n tuku. Nani

xian tnu'u-da ñayiu kaxi ini, dani
xian tnu'u-da ñayiu ka kukuee xi'in
xaxtnuni-i.
16 Ñatu kujanuu-da xa xian
tnu'u-da ñayiu nax io xa kada-i
xa nanita'u-i. Hora ka teku-i
xijan, ka kukanu ini-i Jesucristu
te ka nanita'u-i. Dava'a nga ñayiu
kukanu ini-ia nanita'u. Ki'na nuu
ñayiu Israel n-ka kukanu ini-ia.
Ijan dada ndijun nga n-ka kukanu
ini ña'a ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel. 17 Xia'an-da nuu ñayiu xa
na kukanu ini koio-i Jesucristu
na kua'a maxku kundido kutau
ka-i kuechi n-ka kida-i. Ñayiu n-ka
kixe'e xa kukanu ini-i-ia, kukanu
ini ka-i-ia jua'an. Ná ja'an-da ya
n-ja'an Ianyuux, te yodotnuni.
Du'a yodotnuni: "Ña tuu ka na
kuechi xndido xtau ñayiu n-ka
kukanu ini-ia, te xaxe'e xijan
kutuu koio-i andɨu nɨkava nɨkuita."

Yo kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka kida kuechi

18 Kue'e xa kida Ianyuux xa na
kutnuni ini ñayiu xa kiti ini-ia nuu
ntakaa ñayiu ña ka chinuu-ia te
ka kida-i xaloko xadu'a. Xaloko
ka kida-i jan kida xa ñatuka xini
dava ka ñayiu ndeda xa kuu xan-
daa, te ni mee-i ñatuka xini ndeda
kuu xandaa tuku. 19 Ntdaa ñayiu
ñuñayiu xna'a xa io Ianyuux chi
xnde'a-i xa n-kidava'a-ia, te ka tut-
nuni ini-i janda kuu-ia. 20 Ka tut-
nuni ini-i janda kuu Ianyuux juini
ña xini-i janda kaa-ia xaxe'e xa ñatu
kanda nde'a-i-ia. Ka kutnuni ini-i
janda kuu-ia chi nde na n-xe ka-
vatuu ñuñayiu xi'in nde vitna io xa
n-kidava'a-ia, te xnde'a-i. Xna'a-i
xa mee-ia n-kidava'a ntdantu'u xa
io. Xa daa nga kua'a-ia kadava'a-ia
xa n-kidava'a-ia, te dani kua'a-ia
xa kani ini-ia ɨɨn xa juini-ia xa
koo. Dɨuni ka xini-i xa nɨkava
nɨkuita kutuu-ia. Xijan kuu xa
maxku yoo-i ku ja'an xa ñayo-i xini
janda kuu Ianyuux ndixa. 21 Juini
ka xini-i xa io Ianyuux, ko ña ka
ndadaka'nu-i-ia, ni ñatu ka ja'an-i
xa mee-ia kuu Ianyuux ndixa. Ni
ñayo-i xia'an nuu-ia: "Na kuta'u-da,
Taa-ro." Ñatu ka chinuu-i xa io-ia,
ni ñatu ka juini-i kada-i xa juini-ia
xa kada koio-i. Mee ni xaloko
xadu'a xñu'u anu-i. Ka kuu-i ná
ka kuu ñayiu xtuu nee xtuu du'a.
Kuenda kɨu nuu nee xtuu-i xa ñatu
ka kida-i xava'a. 22 Ka ja'an-i xa
ka tu'a va'a-i, ko unu lilu-i. 23 Ñatu
ka ndadaka'nu-i Ianyuux ndixa,
chi daa xa n-ka kidava'a mee-i ka
ndadaka'nu-i. Ka ndadaka'nu-i xa
xndaa ná xndaa ñayiu, xa xndaa ná
xndaa kɨtɨ ka ndava xi'in xa xndaa
ná xndaa kɨtɨ koon nda'a xi'in xa
xndaa ná xndaa koo. Ntdaa xa'a
ka naa, ko Ianyuux makɨu mañuu
naa-ia.
24 Xaxe'e xijan n-dandoo ña'a
Ianyuux, te xejoon-ia xa kada-i
xaloko xadu'a ka kuu ini mee-i.
Kui'a kaa xa ka kida-i chi dava se
ka kuu seyɨɨ daa ntna'a mee ka-s
xndaa. Dani ka kida dava ñadɨ'ɨ
tuku. Kue'e xa januu kuu. 25 Naa
xa jandixa koio-i xa ɨɨn xandaa
kuu xa n-ja'an Ianyuux, daa xa
ka ja'an ñayiu vete ka jandixa-i.
Ña xndaxio-i xañu'u nuu-ia, ni
ña ka ndadaka'nu-i-ia. Daa nuu
xa n-kidava'a-ia xndaxio-i xañu'u
te ka ndadaka'nu-i. Mee-ia io
xa nduka'nu. Nɨkava nɨkuita,
na ku nduka'nu-ia. 26 Xaxe'e
xijan n-dandoo ña'a Ianyuux, te
xejoon-ia xa kada-i xaloko xadu'a
kuu anu-i xa kada-i. Ñatuka ka tna
ini dava ñadɨ'ɨ xa kava-ña xi'in seyɨɨ
chi daa ntna'a mee ka-ña xndaa, te
ñadu daa vaxi-ña. Ɨɨn xa januu kuu
xa ka kida-i. 27 Dani ka kida dava
seyɨɨ. Ñatuka ka tna ini-s xa kava-s
xi'in ñadɨ'ɨ chi daa ntna'a seyɨɨ ka-s
xndaa. Yo vichi ka tna ini-s xa
daa kada-s. Xa januu kuu, te nde'e
nda'u ka ya'a-s xaxe'e xijan. Xijan
kuu ta'u-s.
28 Ña tuu nax vi'i ñayiu ya'a
xa io Ianyuux. Ka xani ini-i xa
ñatu ka ndoñu'u-i-ia. Xijan kuu
xa n-dandoo ña'a-ia, te ñatu xe-
joon-ia xa kani ini koio-i xava'a.
Mee ni xaloko xadu'a ka xani ini-i.

29 Mee ni xaloko ñuˈu anu-i. Ña tuu
nax kuu anu-i xa ka kida-i xaloko
xaduˈa. Yo unu kajan ini-i tvini.
Yo ka kida-i kuechi. Yo ka tna
ini-i xa daa kada-i. Yo unu kuedi
ini-i. Yo ka xaˈni-i ndɨyɨ. Yo ka tna
ini-i xa jantnaˈa koio-i. Ka dandaˈu
tnaˈa-i. Yo ka kineˈe tnuˈu tnaˈa-i.
30 Ka jan tnuˈu tnaˈa-i. Ka xini uˈu-i
Ianyuux. Ñatu xndaxio-i xañuˈu
nuu ɨnka ñayiu chi ka ndandita-i.
Unu xe ini-i. Unu iˈni-i. Ka xani
ini-i xa kada-i ɨɨn xaloko ta yoo ka
kada. Ka ndandita-i nuu taa nuu
dɨˈɨ-i. 31 Ñatuka kuu anu-i xa kada-i
xavaˈa. Ka jaˈan-i xa kada-i ɨɨn
xa kada-i a juñaˈa-i ɨɨn xa juñaˈa-i
ñayiu, te ñatu xetnaˈa tnuˈu-i. Ñatu
xemani tnaˈa-i, ni ñatuka kundaˈu
ini tnaˈa-i. 32 Juini xnaˈa-i xa n-jaˈan
Ianyuux xa jɨˈɨn koio ñayiu duˈa ka
kida andea chi xijan kuu taˈu-i, ko
ka kida naˈi-i xaloko xaduˈa yaˈa.
Te ñadu xijan ni ka kida-i chi dɨuni
ka jaˈan-i xa io vaˈa xa ka kida dava
ka ñayiu xaloko xaduˈa.

2

Kidandaa Ianyuux hora ndadandaa-ia kuechi ñayiu

1 Dava-n ka jan tnuˈu ñayiu ka
kida kuechi, te ka jaˈan-n xa io
xa yaˈa-i juxtixia. ¿Nakuenda xa
duˈa ka jaˈan-n?, te dɨuni ka kida-n
tnaˈa kuechi ka jaˈan-n xa ka kida-i.
Xndido xtau-n ɨɨn ɨɨn-n kuechi ka
kida-n xaxeˈe xa ka kida-n na ka
kida ñayiu ijan. 2 Xaxeˈe xa naˈa
Ianyuux xa duˈa ka kida-n, xijan
kuu xa ndadandaa-ia kuechi-n, te
yaˈa koio-n juxtixia. Xa xnaˈa-ro xa
daa kada-ia. 3 ¿Nakuenda ka jaˈan-n
xa yaˈa koio ñayiu juxtixia te dɨuni
ka kida-n ná ka kida-i? Kunaˈa
koio-n xa ndadandaa Ianyuux
kuechi mee-n, te yaˈa koio-n
juxtixia. Ma kaku-n xa jɨˈɨn-n nuu
uˈu nuu ndaˈu. 4 ¿Nakuenda ña ka
chinuu-n xa taxi-ia tiempo xa natu
ini koio-n xa n-ka kida-n kuechi?
Vaˈa-ia xa daa kida-ia. ¿Nakuenda
ña ka chinuu-n xa ndetu kuee-ia,
ni ña ka chinuu-n xa kaˈnu anu-ia?
5 Xaxeˈe xa unu xee ini-n xiˈin
xaxeˈe xa ña ka jandixa-n Ianyuux
xiˈin xaxeˈe xa ñayo-n ka natu ini xa
n-ka kida-n kuechi, dakiti ini ka-n
Ianyuux juaˈan. Xee kɨu kachitnuˈu
ñaˈa-ia xa kiti ini-ia nuu-n, te kɨu
ijan jini-n xa kidandaa-ia hora
ndadandaa-ia kuechi ñayiu, te yaˈa
koio-n juxtixia. 6 Ka chiyaˈu ñayiu
n-ka kida xaloko xaduˈa kuechi-i,
te niˈi ñayiu vaˈa taˈu-i. 7 Ñayiu ka
kida xavaˈa te ka teyɨka-i mee-i xa
kada-i xijan xa na najuen tnuˈu
ñaˈa Ianyuux, kada-ia xa kutuu
koio-i xiˈin-ia nɨkava nɨkuita. Ka
kida-i xavaˈa, te ka teyɨka-i mee-i
xa kada-i xijan xa maxku naa
koio-i xiˈin xa na nduu koio-i
ñayiu vaˈa, te kueˈe xa juñaˈa-ia-i.
8 Ñayiu ña tuu nax viˈi dava ka
ñayiu, te ñatu ka kundaˈu ini-i-yɨ
te ña ka jandixa-i xa ka jaˈan-da,
kada uˈu ñaˈa Ianyuux chi yo vichi
kiti ini-ia nuu-i. Kada uˈu-ia-i
xaxeˈe xa ka tna ini-i xa kada koio-i
xaloko xaduˈa tuku. 9 Ndaˈu yaˈa
koio-i, te ndeˈe yuˈu koio-i kɨu ijan.
Nani ndaˈu yaˈa ñayiu Israel, dani
ndaˈu yaˈa ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel. 10 Ñayiu ka kida xavaˈa, kada
Ianyuux xa nduu koio-i ñayiu vaˈa
ka, te najuen tnuˈu ñaˈa-ia, te kueˈe
xa juñaˈa-ia-i. Dɨuni ndumani-ia
xiˈin-i xaxeˈe xa n-ka natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi. Nani kada-ia
ñayiu Israel, dani kada-ia ñayiu ñatu
kuu ñayiu Israel 11 chi ñatu kaxí-ia
ñayiu. 12 Nux ka kida ñayiu ña
n-ka xini ley n-chidotnuni Moisés
kuechi, naa koio-i. Naa koio-i, ko
ñadu xaxeˈe xa ñatu n-ka jandixa-i
ley jan. Nux ka kida ñayiu ka xini
ley n-chidotnuni Moisés kuechi,
ndadandaa Ianyuux kuechi-i,
te chiyaˈu-i kuechi-i ná chiyaˈu
ñayiu n-ka xini ley n-chidotnuni
Moisés kuechi-i. Ndadandaa-ia
kuechi-i xaxeˈe xa ña n-ka jandixa-i
ley jan. 13 Ñayiu ka jandixa ley
n-chidotnuni-s kuu ñayiu ña tuu ka
na kuechi xndido xtau, ñadu ñayiu

xnini ni ley n-chidotnuni-s. 14 Juini
ñatu ka xini ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel ley n-chidotnuni Moisés, ka
kida dava-i na ja'an ley jan xaxe'e
xa dɨuni xndaxio xaxtnuni-i, te
ka xani ini-i. 15 Xijan kuu xa ka
xini-i ndeda xa kuu xava'a ndeda
xa kuu xaloko. Ka kune ini-i nux
ka kida-i ɨɨn kuechi, te nux ña tuu
nax ka kida-i, ña tuu nax ka kuu
anu-i. Nux ñatu ndaa n-ka kida-i
ɨɨn xa ka xidokuechi-i ma kune
ini-i. Nux ndaa n-ka kida-i xa ka
xidokuechi-i ka kune ini-i. 16 Xee
kɨu kada Ianyuux xa ndadandaa
Jesucristu kuechi n-ka kida ñayiu.
Nde ñayiu na'i n-ka kida ɨɨn xa n-ka
kida-i ndundaa kuechi-i. Dɨuni
xa'a ka xian tnu'u-da ñayiu vaxi.

Ka xani ini ñayiu Israel xa ka jandixa-i ley n-chidotnuni Moisés

17 Dava-n ka ja'an i'ni xa ka
kuu-n da'ya dana Israel xi'in xa
ndeka ña'a Ianyuux. Dɨuni ka
ja'an-n xa nanita'u koio-n xaxe'e
xa ka xini-n ley n-chidotnuni
Moisés. 18 Xá xna'a-n nax tna
ini Ianyuux xa kada-ro, te ka
xini-n ndeda xa kuu xava'a ndeda
xa kuu xaloko chi ka ka'u-n
ley n-chidotnuni Moisés. 19 Ka
dakua'a-n ñayiu xa n-chidotnuni
Moisés, chi ka xani ini-n xa yo
va'a ka tu'a-n ley jan. Kuenda kɨu
ñayiu kuaa ka kuu ñayiu dakua'a-n.
Dɨuni ka xani ini-n xa kuenda
kɨu luz ka kuu-n xa dakutnuni-n
nuu ñayiu ka kuu ná ka kuu ñayiu
ka xikonuu xakuaa. 20 Dɨuni ka
dakua'a-n dava ñayiu ta jini ka
ley Ianyuux n-chidotnuni Moisés
xi'in ñayiu ka kuu ná kuu sekuechi
xaxe'e xa ka xani ini-n xa yo va'a ka
tu'a-n. Ka ka'u-n libru yodotnuni
ley n-chidotnuni Moisés, te ka
xini-n xa ɨɨn xandaa kuu. 21 Nux
ka dakua'a-n ñayiu xa n-chidotnuni
Moisés, ¿nakuenda ña ka jandixa
mee-n xijan? Ka ja'an-n nuu ñayiu
xa ña io va'a xa du'u-ro, te ka
du'u-n. 22 Ka ja'an-n nuu ñayiu
xa ña va'a xa kava-ro xi'in ñayiu
ñatu kuu ñadɨ'ɨ-ro, te xndaa-n xi'in
ñadɨ'ɨ ñatu ka kuu ñadɨ'ɨ-n. Ka
xini u'u-n ianyuux ñayiu, te ka
du'u-n ndatniu ya'u io veñu'u nuu
xdika xijan. 23 Ka kuu i'ni-n xa
ka tu'a-n xa n-chidotnuni Moisés,
ko, ¿nakuenda ñatu ka jandixa-n ley
jan? Daa kuu xa ñatu io-n xañu'u
nuu Ianyuux. 24 Nakaxtna'a xa
ka kida-n xi'in xa n-ja'an Ianyuux
te yodotnuni. Du'a yodotnuni:
"Kui'a ka ja'an ñayiu ñatu ka kuu
da'ya dana Israel Ianyuux xaxe'e
xa ka kida-n xaloko." 25 Se ka
jandixa ley n-chidotnuni Moisés
xiniñu'u xa ka ta'nde ndodo ñɨɨ
nuu ii-s, ko se n-ta'nde ndodo ñɨɨ
nuu ii-s te ña jandixa-s ley jan na
kada-s kuenda xa ñatu n-ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s. 26 Se ña n-ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s te jandixa-s ley
jan na kada-s kuenda xa n-ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s. 27 Se ñatu n-ka
ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s, te ka
kida-s na ja'an ley jan kadandaa
koio-s kuechi mee-n xa ka kuu-n
se n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii xaxe'e
xa ñatu jandixa-n ley jan juini ka
ka'u-n libru yodotnuni. 28 Nux ñatu
jandixa se ka kuu da'ya dana Israel
ley n-chidotnuni Moisés kuenda
kɨu ñatu ka kuu-s da'ya dana-s
juini n-ka ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s.
29 Xaxe'e xa va'a anu dava-n dani
ka kuu-n ñayiu Israel, ñadu xaxe'e
xa n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-n.
Ñadu xaxe'e xa ka ka'u-ro ntaka xa
n-chidotnuni Moisés najuen tnu'u
ña'a Ianyuux; najuen tnu'u ña'a-ia,
ko xaxe'e xa ka kida-ro xa juini-ia.
Mee-ia kuu Ia najuen tnu'u ña'a,
ñadu ñayiu.

3

Ná n-ja'an Ianyuux xa kada-ia, kada-ia

1 Vaa mee-n xa ka kuu-n ñayiu
Israel, kachi koio-n: "Nux daa
io, ¿nax kine'e-ro xa ka kuu-ro
da'ya dana Israel nudaa? ¿Nax
va'a xa n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu
ii-ro?" 2 Kue'e xa kine'e-ro.
Kue'e xa kine'e-ro chi ka ka'u-ro
tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni

xixitna-ro, te n-kukanu ini ña'a
Ianyuux roo xa dakua'a-ro ñayiu.
3 ¿Nax kada Ianyuux xa ñatuka
kukanu ini dava ñayiu Israel-ia?
Xaxe'e xa ña n-ka kukanu ini-i-ia,
¿ma kada-ia xa n-ja'an-ia xa kada-ia
u? 4 Kada na'i-ia xa n-ja'an-ia
xa kada-ia chi ñatu vete-ia na
vete ntdaa ñayiu ñuñayiu. Xandaa
xakuiti xetna'a tnu'u-ia. Du'a
yodotnuni xa n-ja'an ɨɨn se n-ja'an
nuu Ianyuux, te n-chidotnuni-s:
Na ja'an ñayiu xa kidandaa-n hora
ndadandaa-n kuechi-i.
Dɨuni na ja'an-i xa va'a n-kida-n xa
n-ndadandaa-n kuechi-i,
kuu-s, n-xia'an-s nuu Ianyuux.
5 Xaxe'e xa ka kida ñayiu kuechi,
daya'a Ianyuux-yɨ juxtixia te
xaxe'e xijan ja'an koio-i: "Va'a
kida Ianyuux xa ndadandaa-ia
kuechi-ro ntdaa-ro, te daya'a
ña'a-ia juxtixia." Najuen tnu'u
koio-i Ianyuux xa daa ka ja'an-i. Ɨɨn
xava'a kuu. Vaa ku ja'an koio-ro:
"Xaxe'e xa ka najuen tnu'u-i-ia,
ñatu io va'a xa kiti ini-ia nuu-i,
ni ñatu io va'a xa ndadandaa-ia
kuechi-i, ni xa ya'a-i juxtixia."
(Daa ku ja'an-ro chi ñayiu ka
kuu-ro, ñadu Ianyuux.) Maxku
kani ini-ro xa ñatu kida-ia ná
juxtixia kuu-ia. 6 Nu ñatu kida
ndaa-ia xa ndadandaa-ia kuechi
ñayiu, ma ndadandaa-ia kuechi-i
n-kuu. 7 Ka najuen tnu'u ñayiu
kidava'a tnu'u vete Ianyuux chi
ka ja'an-i xa ñatu vete-ia ná vete
mee-i. ¿Nakuenda xa ndadandaa-ia
kuechi-i?, te adichi ka najuen
tnu'u ña'a. 8 Ka ja'an ñayiu xa ka
ja'an-da nuu dava ka ñayiu: "Na
kada na'i-ro kuechi chi xaxe'e
xijan najuen tnu'u ñayiu Ianyuux
hora ndadandaa-ia kuechi-ro te
ya'a-ro juxtixia." Ka ja'an-i xa du'a
ka ja'an-da, ko ña ndaa. Ni'i ñayiu
du'a ka ja'an ta'u-i.

Ni ɨɨn ñayiu ñatu va'a

9 Ñadu xaxe'e xa ka kuu-ro
da'ya dana Israel va'a ka-ro dada
ñayiu ñatu ka kuu da'ya dana-s.
Maxku daa kani ini koio-n chi xá
n-ja'an-da xa ntdaa ñayiu ka kida
kuechi. 10 Du'a yodotnuni tnu'u
Ianyuux:
Ni ɨɨn ñayiu ñayo kida ntdaa xa juini
Ianyuux, juini nga ɨɨn-i.
11 Ñayo ñayiu kida ná io ná jua'an.
Ni ñayo-i nduku tnu'u xa jini-i
janda kuu-ia.
12 Ntdaa-i n-ka dandoo Ianyuux.
Mee ni xaloko xadu'a ka kida-i.
Ñayo ka-i ka kida xava'a;
juini nga ɨɨn-i na kada xava'a.
13 Kuenda kɨu ndɨyɨ xndaa yau kava
ka kuu yaa-i xa nde'e kui'a
ka ja'an-i.
Danda'u tna'a-i chi unu vete-i.
Kui'a ka ja'an tna'a-i, te ka jan kui'a
tna'a-i.
14 Mee ni xaloko xadu'a xñu'u
yu'u-i chi nde'e kui'a ka
ja'an tna'a-i.
Nde'e ka ja'an deen nuu tna'a-i chi
ka xini u'u tna'a-i.
15 Yo ka kuu anu-i xa ka'ni-i ndɨyɨ.
16 Ka xanu-i, ka ta'u-i, ka kachi-i
dava'a nga xa ka ni'i-i xaxe'e
xa unu loko-i.
Dɨuni ka kida u'u tna'a-i, te nda'u
ka ya'a-i.
17 Ña yoo-i ka xini xa kutuu mani
koio-i.
18 Dɨuni ñayo-i ka xini xa koo-i
xañu'u nuu Ianyuux, ni ña
ka yu'u-i nuu-ia.
Du'a yodotnuni.
19 Ka xini-ro xa ñayiu n-kendoo
xa ka'u koio-i tnu'u Ianyuux yodot-
nuni kuu ñayiu io xa jandixa-i-ia.
Ni ɨɨn ñayiu maxku ja'an xa ña
tuu na kuechi kida-i; nani ka kida
ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel kuechi,
dani ka kida ñayiu Israel kuechi.
Xijan kuu xa io xa ndadandaa
Ianyuux kuechi ntdanditu'u ñayiu,
te ya'a koio-i juxtixia chi ntdaa-i
xndido xtau kuechi n-ka kida-i.
20 Ñadu xa ma kundido kutau ka-ro
kuechi-ro kuu xa jandixa-ro ley
n-chidotnuni Moisés chi xa kida ley
n-chidotnuni-s kuu xa ka xini-ro xa
kuechi kuu ɨɨn xaloko ka kida-ro.

Ñatuka xndido xtau ñayiu kukanu ini Jesucristu kuechi n-ka kida-i

21-22 N-ja'an Ianyuux nuu ñayiu nax kada-i xa ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka kida-i. N-ja'an-ia xa ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka kida-i nux kukanu ini-i Jesucristu. Ñadu xaxe'e xa n-ka jandixa-i ley-ia ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka kida-i. Ni ñatu n-chidotnuni Moisés xi'in se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa ley kada xa ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka kida-i. Dava'a nga ñayiu kukanu ini Jesucristu ñatuka xndido xtau-i kuechi-i; idii ni xa'a io xa kada-i te ma kundido kutau ka-i kuechi-i. 23 Xaxe'e xa ntdantu'u-ro ka kida kuechi, ɨnuu ka kuu-ro nuu Ianyuux. Ñayo-ro va'a xa najuen tnu'u ña'a-ia. 24 Ja'an Ianyuux xa ñatuka xndido xtau dava ñayiu kuechi-i xaxe'e xa n-chiya'u Cristu Jesús kuechi-i. Daa n-kida Ianyuux chi kunda'u ini-ia-i. 25-26 N-kida Ianyuux xa n-xi'í Jesús xa n-chiya'u-ia kuechi-ro. Na kada-ro kuenda xa kɨtɨ n-ka xo doko roo, ñayiu Israel nuu altar Ianyuux n-kuu-ia na n-doko-ia mee-ia na n-xi'í-ia. Mudu ya'a n-dakenaa-ia kuechi-ro xaxe'e xa ka jandixa-ro xa n-chiya'u-ia kuechi-ro xi'in nɨñɨ-ia. Daa n-kida Ianyuux xa na kuna'a-ro xa ndaa kada-ia hora ndadandaa-ia kuechi ñayiu te ja'an-ia xa ñatuka xndido xtau-ro kuechi-ro xaxe'e xa n-ka kukanu ini-ro Jesucristu. Antes ñatu n-ndadandaa-ia kuechi ñayiu dava ka país chi n-xo ndetu kuee-ia.

27 Maxku ku ku i'ni da'ya dana Israel xa ka jandixa-i ley n-chidotnuni Moisés chi ñayo-ro ndaku. Na ku ku i'ni-ro xaxe'e xa ka kukanu ini-ro Jesucristu. 28 Maxku ku i'ni-ro xaxe'e xijan chi xá ka xini-ro xa ñadu xaxe'e xa jandixa-ro ley n-chidotnuni Moisés ñatuka xndido xtau-ro kuechi-ro chi xaxe'e xa ka kukanu ini-ro Cristu Jesús. 29 Ñadu diko ni da'ya dana Israel ndeka-ia chi dɨuni ndeka-ia kue'e ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel vitna; 30 xandaa xakuiti idii ni-ia ndeka ña'a ntdaa-ro. Te ñatu chinuu-ia nuu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii seyɨɨ a ña'a. Ja'an Ianyuux xa ntdaa ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús ñatuka xndido xtau kuechi-i. 31 Juini nanita'u-ro xaxe'e xa kukanu ini-ro Jesucristu, maxku yoo-ro kani ini xa ñatu xiniñu'u ley n-chidotnuni Moisés chi dani xiniñu'u. Xaxe'e xa kukanu ini-ro-ia, ndaku-ro xa jandixa-ro ley jan vitna.

4

N-kukanu ini Abraham Ianyuux

1 Vaa ka xijan tnu'u tna'a ndixi xa ka kuu-n ñayiu Israel: "¿Janda nanita'u Taa-ro Abraham n-xani ini-s?" 2 Ñadu xaxe'e xa n-jandixa Abraham ley Ianyuux ñatuka n-xo ndido tau-s kuechi n-kida-s. Nuu n-jandixa-s ley-ia, vatuka najuen tnu'u-s mee-s n-kuu, ko ñadu nuu Ianyuux. 3 Du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Ñatuka ndido tau Abraham kuechi n-kida-s xaxe'e xa n-kukanu ini-s Ianyuux." 4 Ñadu kuta'u ɨɨn ñayiu kidatniu nuu xto'o-i tvini chiya'u ña'a-s chi ya'u-i kuu. 5 Ñayiu ñatu ka kida xa juini Ianyuux, ni ñatu ka jandixa-i ley-ia, te ka jandixa-i xa kada-ia xa ma kundido kutau ka ñayiu ka kukanu ini-ia kuechi n-ka kida-i, kuenda kɨu ka jandixa-i ley-ia. 6 Nakaxtna'a xa'a xi'in xa n-chidotnuni David. N-chidotnuni-s xa ka kudɨ ini dava ñayiu n-ka kida kue'e kuechi xaxe'e xa n-ja'an Ianyuux xa ñatuka xndido xtau-i kuechi-i. N-ja'an-ia xa ñatuka xndido xtau-i kuechi-i, ko ñadu xaxe'e xa n-ka kida-i xava'a. Du'a n-chidotnuni-s:

7 Naka ta'u ñayiu n-taxkanu ini Ianyuux kuechi n-ka kida-i.

Ma chinuu ka-ia kuechi n-kida-i.

8 Naka ta'u-i chi kuenda kɨu ña tuu
na kuechi n-kida-i chi ñatuka
ja'an-ia xa io kuechi-i.

9 Ñadu mee ni se jandixa xa io xa
ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s kuu se ta'u
kuu chi dɨuni ta'u kuu se ñatu ka
xini xa daa kada-s. Xa n-ja'an-da xa
yodotnuni xa: "Ñatuka n-xo ndido
tau Abraham kuechi-s xaxe'e xa
n-kukanu ini-s Ianyuux." 10 ¿Ñatu
xna'a-n xa na ta ta'nde ndodo ka ñɨɨ
nuu ii-s n-ja'an Ianyuux xa ñatuka
ndido tau-s kuechi-s a? 11 Xa na
kuna'a-s xa xaxe'e xa n-kukanu
ini-s Ianyuux ñatuka n-xo ndido
tau-s kuechi-s, n-ta'nde ndodo ñɨɨ
nuu ii-s. Xa'a n-kida-ia xa na
kua'a ku kuu-s taa nuu ntdaa se
ka kukanu ini Ianyuux te ñatu
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s. Kuu-s
taa-s ntdaa-s xi'in da'ya dana-s chi
dɨu-s kuu se ki'na nuu n-kukanu
ini Ianyuux xa na kukanu ini ntdaa
ñayiu-ia tuku, te ma kundido kutau
ka-i kuechi n-ka kida-i. 12 Kuu-s
taa nuu ntdaa se ka ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s xaxe'e xa dɨu-s kuu se
ki'na nuu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu
ii-s. Dɨuni kuu-s taa nuu koio se
ya'a xaxe'e xa dɨu-s kuu se ki'na
nuu n-kukanu ini Ianyuux xa na
kukanu ini koio-s xi'in da'ya-s-ia.

13 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
Abraham xa kendoo-s xi'in dava
da'ya dana-s xi'in ñuñayiu. Ñadu
xaxe'e xa n-jandixa-s ley-ia kendoo
koio-i xi'in ñuñayiu. Kendoo koio-i
xi'in ñuñayiu, ko xaxe'e xa ñatuka
xndido xtau-i kuechi n-ka kida-i.
Ñatuka xndido xtau-i kuechi-i
xaxe'e xa n-ka kukanu ini-i-ia.
14 Nuu n-xio xa jandixa-ro ley
Ianyuux ni'i-ro ta'u-ro, ñatu n-xio
xa kukanu ini-ro-ia te ma taxi-ia
tnu'u-ia xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia
n-kuu. 15 Xaxe'e xa io ley te ña
tuu jandixa-ro, kiti ini Ianyuux
nuu-ro, ko nu ña tuu na ley n-xio
n-kuu, ma ja'an Ianyuux xa ñatu
n-jandixa-ro ley. 16 Xaxe'e xa ka
kukanu ini-ro-ia, xijan kuu xa
n-ja'an-ia xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia.
Ña tuu nax jenya'u-ia kɨu na taxi-ia
xa n-ja'an-ia xa taxi-ia xaxe'e
xa kunda'u ini ña'a-ia. Xaxe'e
xijan ntdaa ñayiu kukanu ini-ia
xa juña'a-ia-i xa n-ja'an-ia xa
juña'a-ia-i ná n-kukanu ini Abra-
ham-ia xa juña'a-ia xa n-ja'an-ia;
ñadu mee ni ñayiu ka ka'u ley-ia
kuu ñayiu ni'i xa n-xia'an-ia xa
juña'a-ia. Taa-ro ntdaa-ro xi'in
ñayiu ijan kuu-s. 17 Du'a yodotnuni
xa n-ja'an Ianyuux nuu Abraham:
"Kada-r xa kue'e da'ya dana-n
koo, te kue'e nación koo xaxe'e xa
koo-i." N-jandixa Abraham xa daa
kada Ianyuux. Kuu-ia Ia kida xa
nandoto ndɨyɨ, te kani ini-ia ɨɨn xa
ta koo ka. 18 Juini ñatuka n-xio xa
koo da'ya Abraham xi'in ñadɨ'ɨ-s, ko
n-kukanu ini-s Ianyuux xa kada-ia
xa ku kuu-s xixitna kue'e da'ya
dana-s ná n-ja'an-ia nuu-s. Dɨuni
n-ja'an-ia nuu-s: "N-ja'an-r xa koo
da'ya dana-n, te koo-i." 19 Xaxe'e
xa n-kukanu ini-s xa jɨn tna'a
xa n-ja'an Ianyuux, n-ñu ini-s xa
koo da'ya-s juini n-yɨɨ-s, te juini
xaku nga xa chitu-s ɨɨn cientu kuia
te juini n-yɨɨ Sara tuku. 20 Ñatu
n-xe tnɨɨ anu-s chi n-xani ini-s
xa ndaa jɨn tna'a tnu'u Ianyuux.
N-kukanu ini-s xa jɨn tna'a tnu'u
n-ja'an-ia nuu-s chi n-jandixa-s-ia.
N-kuvete-ia xa daa n-xani ini-s.
21 N-jandixa-s xa koo da'ya-s xi'in
ñadɨ'ɨ-s ná n-ja'an Ianyuux chi
n-xo na'a-s xa kua'a-ia xa kada-ia
dava'a nga xa juini-ia. 22 Xaxe'e
xa n-kukanu ini-s-ia, n-ja'an-ia
xa ñatuka ndido tau-s kuechi-s.
23 Ñadu ni Abraham n-ja'an-ia xa
ma kundido kutau ka kuechi-s
24 chi dani roo xa ka kuu-ro ñayiu
ka jandixa xa n-nadandoto-ia
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, ma kundido
kutau-ro kuechi-ro. 25 Mee-ia
kuu Ia n-xi'í xaxe'e kuechi-ro te
n-nandoto-ia xa ma kundido kutau
ka-ro kuechi-ro.

5

*Xtuu ndaa xtuu vatu ñayiu ñatu
xndido xtau ka kuechi n-ka kida-i*

1 Xaxe'e xa kukanu ini-ro Je-
sucristu ñatuka xndido xtau-ro
kuechi n-ka kida-ro, te xaxe'e xa
ñatuka xndido xtau-ro kuechi n-ka
kida-ro ñatuka kiti ini Ianyuux
nuu-ro, te kundaa kuvatu anu-ro.
Xa maxku ku kiti ini ka Ianyuux
nuu-ro n-xi'í Jesucristu, Ia kuu
Xto'o-ro. 2 Dɨuni xaxe'e xa n-xi'í-ia
xaxe'e kuechi-ro, n-kunda'u ini
ña'a Ianyuux, te dani ku kunda'u
ini ña'a-ia. Xaxe'e xa n-ka kukanu
ini-ro Ianyuux xa dananita'u
ña'a-ia, daa n-kida ña'a-ia. Ka kudɨ
ini-ro chi ñu ini-ro xa kada-ia xa
nduu koio-ro ñayiu va'a. 3 Dɨuni
kudɨ ini-ro xaxe'e xa nda'u ka
ya'a-ro xaxe'e-ia, te xaxe'e xijan
dani kundee ini-ro vaxi nuu
xijan. 4 Xaxe'e xa dani kundee
ini-ro vaxi, nduu-ro ñayiu va'a.
Xaxe'e xa nduu-ro ñayiu va'a, ka
xini-ro xandaa xakuiti najuen
tnu'u ña'a-ia. 5 Xñu ini-ro xa
najuen tnu'u ña'a-ia, te ma danda'u
ña'a-ia xaxe'e xa yo vichi xemani
ña'a-ia. N-kida-ia xa n-keé Espíritu
Ianyuux anu-ro xa na kuna'a-ro
xa xemani ña'a-ia. 6 Tiempu ta
jini ka-ro xa kada-ro xava'a n-xi'í
Cristu xaxe'e ñayiu ka kida kuechi.
Xa daa nga n-xantuu Ianyuux xa
tiempo ijan kuú-ia. 7 Ñayo ñayiu
xadɨ nuu ɨnka ñayiu va'a io xa
kuú-i. Dɨuni xaku ni ñayiu kuyɨɨ xa
kuú-i nuu ɨɨn ñayiu va'a n-kida ña'a.
8 Ñayo daa ka kida, ko Ianyuux,
n-kida-ia xa n-xi'í Cristu xaxe'e-ro
juini n-ka xo kida-ro kuechi xaxe'e
xa xemani ña'a-ia. 9 N-xi'í Cristu
Jesús xa maxku kundido kutau
ka-ro kuechi-ro; naka vitna ma ku
kada-ia xa maxku kiti ini Ianyuux
nuu-ro. 10 N-kumani Ianyuux
xi'in-ro xaxe'e xa n-xi'í da'ya
yɨɨ-ia xaxe'e-ro. Kɨu ka n-xo kiti
ini Ianyuux nuu-ro n-kida-ia xa
n-kumani-ro xi'in-ia, naka vitna xa
ndito Da'ya Yɨɨ-ia, ma ku kada-ia
xa ni'i-ro ta'u-ro. 11 Te ñadu xa'a
ni kuu ntdaa xa n-kida Jesucristu,
Ia n-kida xa n-kumani-ro xi'in
Ianyuux, chi dɨuni n-kida-ia xa ka
kudɨ ini-ro xaxe'e xa kunduu-ro
xi'in Ianyuux.

Adán xi'in Cristu

12 Xaxe'e kuechi idii seyɨɨ, n-xe
koo kuechi ñuñayiu. N-kida-s
kuechi te n-xi'í-s. Xaxe'e kuechi
idii se ijan, ntdaa-ro ka kida kuechi
te ntdaa-ro ka xi'í. 13 Xa daa nga
n-ka xo kida ñayiu kuechi, na ta koo
ka ley n-chidotnuni Moisés. Xa daa
nga n-ka xo kida ñayiu kuechi, ko
ñatu n-ja'an Ianyuux tiempo daa
xa ñatu n-ka jandixa ñayiu ley chi ta
koo ka ley. 14 Nde na n-xo tuu Adán
xi'in nde tiempo n-xo tuu Moisés
ñuñayiu, n-ka xo xi'í ñayiu xaxe'e
kuechi n-ka kida-i. Ka xi'í-i, ko ñadu
xaxe'e xa n-ka kida-i kuechi n-kida
Adán. Xaxe'e Adán ka kida ñayiu
kuechi, te xaxe'e Jesús, Ia n-kixi,
kue'e ñayiu ka kida xava'a.
15 Tuku n-kida ña'a Adán, te
tuku n-kida ña'a Ianyuux; ñatu
ɨnuu kuu. Xaxe'e kuechi n-kida
idii seyɨɨ kue'e ñayiu n-ka xi'í, te
xaxe'e idii ni xa n-kida Jesucristu,
va'a Ianyuux nuu ñayiu ka kukanu
ini-ia. N-kida-ia xa ñatuka xndido
xtau-ro kuechi-ro. 16 Kue'e xa ka
ya'a-ro xaxe'e Adán, te va'a kida
ña'a Ianyuux. Xaxe'e idii kuechi
n-kida se ya'a n-xio xa chiya'u-ro
ntdaa-ro kuechi-ro. Kue'e kuechi
n-ka kida-ro, ko n-kida Ianyuux xa
ñatuka xndido xtau-ro kuechi n-ka
kida-ro, te ña tuu nax jenya'u-ia.
17 Xaxe'e idii kuechi n-kida se ya'a
ka xi'í ñayiu, te xaxe'e idii Ia kuu
Jesucristu, vichi va'a Ianyuux nuu
ñayiu ka kukanu ini-ia. N-kida
Ianyuux xa ñatuka xndido xtau-ro
kuechi-ro xi'in xa kutuu-ro nɨkava
nɨkuita andɨu. Dɨuni n-kida-ia xa
taxnuni koio-ro, te ña tuu nax
jenya'u-ia xa daa n-kida-ia. 18 Na
ja'an ntuku-da xa xá n-ja'an-da.
Xaxe'e idii kuechi n-kida ɨɨn seyɨɨ
n-xio xa chiya'u ntdaa ñayiu kuechi
n-ka kida-i, dani xaxe'e ɨɨn xa
n-kida Jesucristu ñatuka xndido
xtau dava-i kuechi-i te kue'e-i
kutuu nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita.
19 Xaxe'e xa ñatu n-jandixa ɨɨn

seyɨɨ Ianyuux, kue'e ñayiu ka kida
kuechi; te xaxe'e xa idii Ia n-kuu
se n-jandixa ley Ianyuux, kue'e
ñayiu ka jandixa-ia. 20 Xa na jini
ñayiu xa kuechi kuu ɨɨn xaloko ka
kida-i, n-xe koo ley n-chidotnuni
Moisés. Nu n-ka xini-i xa kuechi
kuu ɨɨn xaloko ka kida-i, kue'e
ka kuechi n-ka kida-i. Xaxe'e
xa yo kue'e ka kuechi ka kida
ñayiu jua'an, n-kunda'u ini ña'a
ka Ianyuux. 21 Ka kida-ro kuechi,
te ka xi'í-ro xaxe'e xijan. Xaxe'e
xa ka xi'í-ro n-kunda'u ini ña'a
Ianyuux, te n-kida-ia xa nduu-ro
ñayiu ñatuka xndido xtau kuechi
n-ka kida na kua'a kutuu-ro nuu
tuu-ia nɨkava nɨkuita. Xaxe'e xa
n-kida Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro
ɨɨn xa n-kida-ia, xijan kuu xa daa
n-kida ña'a Ianyuux.

6

Kuenda kɨu ndɨyɨ n-ka xo kuu-ro xaxe'e kuechi n-ka xo kida-ro

1 Vaa kachi koio-n: "Nux daa
kuu na kada na'i ka-ro kuechi
nudaa chi taxkanu ini Ianyuux xa
kida-ro xijan xaxe'e xa kunda'u ini
ña'a-ia." 2 Ñadu xa daa ku kani ini
koio-n chi ña tuu ka nax ka io xa
dada'an ña'a xa ku kada-ro xava'a
chi n-ka dandoo-ro xaloko xadu'a
n-ka xo kida-ro. Ɨnka ñayiu nduu-ro
vitna. 3-4 Kuenda kɨu n-ka xi'í-ro
xi'in Cristu Jesús te n-ka yɨnduxi-ro
xi'in-ia xa n-ka xendute-ro. Xa
n-nadandoto Ianyuux-ia kuenda
kɨu n-nadandoto ña'a-ia roo tuku,
te ma ku kuu ka-ro ná n-ka xo
kuu-ro. N-nadandoto Ianyuux-ia
chi kua'a-ia xa daa kada-ia. 5 Dɨuni
xaxe'e xa kuenda kɨu n-ka xi'í-ro
na n-xi'í Jesucristu, nandoto-ro kɨu
na ndixi-ia xaxe'e xa n-nandoto
mee-ia. 6 Xaxe'e xa kuenda kɨu
n-ka xitakaa dika-ro xi'in-ia na
n-xitakaa dika-ia, ñatuka kuu
anu-ro xa kada-ro kuechi n-ka
xo kida-ro. Ñatuka kuu anu-ro xa
kada-ro kuechi n-ka xo kida-ro chi
n-ka dandoo-ro xijan. Xna'a-ro xa
daa n-ya'a.

7 Dɨuni xaxe'e xa kuenda kɨu n-ka
xi'í-ro xi'in Cristu n-dayaa ña'a-ia
nuu xijan. 8 Xaxe'e xa kuenda
kɨu n-ka xi'í-ro xi'in Cristu, n-ka
kukanu ini-ro xa kutuu-ro nuu
tuu-ia nɨkava nɨkuita. 9 Xna'a-ro
xa n-nandoto Cristu te ma kuú
ka-ia. Ni ɨɨn nuu kue'e ma ka'ni
ña'a. 10 Ma kuú ntuku-ia xaxe'e
kuechi n-ka xo kida-ro chi idii
ni vuelta n-xi'í-ia xaxe'e xijan.
N-nandoto-ia te kida-ia ntdaa xa
juini Ianyuux. 11 Dani roo, xaxe'e
xa n-ka dandoo-ro xaloko xadu'a
n-ka xo kida-ro, kuenda kɨu xa n-ka
xi'í-ro te n-ka nandoto-ro te n-ka
nduu-ro ɨnka ñayiu. Xaxe'e xijan
ka kida-ro xa juini Ianyuux vitna,
chi ka kunduu-ro xi'in Cristu Jesús.

12 Xaxe'e xijan maxku juejoon
koio ka-n xa taxnuni xaloko nuu-n
na kua'a maxku kada ka-n kuechi
ka kida-n vaxi, chi ka kuu anu-n
xa kada-n xaloko xaxe'e xa ka
kuu-n ñayiu ñuñayiu. 13 Maxku
kada ka-n kuechi xaxe'e yu'u-n,
nda'a-n, nduchi nuu-n. Naa xa
kada ka-n kuechi xaxe'e ndruni
xijan, kada-n xa ta'u tniu Ianyuux.
Kada-n xava'a chi ñatuka kuu-n
ná n-ka xo kuu-n; tuku ñayiu
ka kuu-n vitna. 14 Ñatuka kuu
anu-ro xa kada-ro kuechi n-ka xo
kida-ro chi ñatuka kuu anu-ro xa
kada-ro xijan. Xaxe'e xa kunda'u
ini ña'a Ianyuux, ñatuka taxnuni
xijan nuu-ro; ñadu xaxe'e xa ka
jandixa-ro ley ñatuka taxnuni xijan
nuu-ro.

Ná ka kuu ñayiu n-ka xia'an tnu'u-i xto'o-i xa kadatniu du'a-i ka kuu ñayiu ka jandixa Ianyuux

15 Vaa kachi koio-n: "Nux daa io
na kada na'i-ro kuechi nudaa chi
xaxe'e xa kunda'u ini ña'a Ianyuux
xi'in xa n-taxkanu ini-ia xa n-ka
kida-ro kuechi nanita'u-ro; ñadu
xaxe'e xa jandixa-ro ley." 16 Ná
ka kuu ñayiu n-ka xia'an tnu'u-i
nuu se ku kuu xto'o-i xa kadat-
niu du'a-i, te kada koio-i xa ta'u
tniu-s nuu-i ka kuu ñayiu ka kida
xa ta'u tniu Ianyuux nuu-i xi'in
ñayiu ka kida xaloko kuu anu-i
xa kada-i. Io xa jandixa koio
ñayiu jan xto'o-i hora ta'u tniu-s
nuu-i chi n-ka xia'an-i tnu'u-i xa

jandixa-i-sɨ. Ñayiu ka kida xaloko
kuu anu-i xa kada-i, dandoo ña'a
Ianyuux, te ñayiu ka kida xa ta'u
tniu Ianyuux ñatuka xndido xtau-i
kuechi-i. 17 N-ka xo kida-n xaloko
n-kuu anu-n xa kada-n. Ná ka kuu
ñayiu ka xinokuechi nuu xto'o-i
kɨu xi'in kɨu n-ka xo kuu-n. Ko
vitna, n-ka dandoo-n xijan chi ka
jandixa-n xa ɨɨn xandaa kuu xa
n-ka dakua'a ña'a ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús, te ñatuka xe tnɨɨ
anu-n. Na kuta'u-ro nuu Ianyuux
xa n-ka jandixa-n xa ɨɨn xandaa
kuu xa n-ka dakua'a ña'a ñayiu ijan.
18 Kuenda kɨu n-ka yaa-n nuu se
kuu xto'o-n xa ñatuka ka kida-n
xaloko xadu'a. N-ka kixe'e-n ka
xinokuechi-n nuu Ianyuux vitna,
te ka kida-n xa ta'u tniu-ia nuu-n.
19 Du'a kakune'e-da xa na kua'a
na kutnuni ini koio-n xa ja'an-da
chi ñayiu ñuñayiu ka kuu-n. N-ka
xo kida-n kuechi xaxe'e yu'u-n,
nda'a-n, nduchi nuu-n. N-ka xo
kida-n xaloko xadu'a n-ka xo kuu
ini ndixi; ñatu n-ka xo kida-n ná
ja'an ley. Na xa kada koio ka-n
kuechi xaxe'e ndruni xijan, kada-n
xa ta'u tniu Ianyuux vitna, te ka-
datniu ka-ia anu-n te kada ka-n xa
juini-ia. 20 Tiempu ta dandoo ka-n
xaloko n-ka xo kida-n, ña n-kuu
xa jandixa koio-n ley Ianyuux chi
n-ka xo kida-n xa n-kuu anu-n xa
kada-n. Ná kuu ñayiu ka jandixa
xto'o-i n-ka xo kuu-n. 21 Ña tuu
nax n-ka kine'e-n xa n-ka xo kida-n
xaloko xadu'a. Ka kujanuu-n vitna
xa n-ka xo kida-n xijan. Dandoo
Ianyuux ñayiu ka kida ná n-ka xo
kida-n. 22 Kuenda kɨu ñayiu n-ka
yaa nuu xto'o-i ka kuu-n vitna te
ka xinokuechi-n nuu Ianyuux ná
ka xinokuechi-ro nuu ñayiu kuu
xto'o-ro. Kadatniu ka-ia anu-n te
kada ka-n xa juini-ia. Xaxe'e xijan
kutuu koio-n nuu tuu-ya nɨkava
nɨkuita. 23 Dandoo Ianyuux ñayiu
dani ka kida xaloko xadu'a kuu
anu-i xa kada-i. Te roo, ñayiu
ka xinokuechi nuu Ianyuux, kutuu
koio-ro nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita
xaxe'e xa n-xi'í Cristu Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro xaxe'e-ro. Xijan kuu
ta'u-ro.

7

Ná ka kuu ñayiu n-tnunda'a ka kuu ñayiu ka jandixa ley Ianyuux

1 Mee-n, ñayiu ka xini ley
Ianyuux, ka xini-n xa io xa
jandixa-ro ley jan hora xndito-ro
te nux n-ka xi'í-ro ñatuka io xa
jandixa-ro ley jan. 2 Ná kuu ɨɨn
ñadɨ'ɨ n-tnunda'a ka kuu-ro xa
ka jandixa-ro ley jan. Łɨn ñá
n-tnunda'a, ma kuu xa dandoo-ña
yɨɨ-ña xa natnunda'a-ña xi'in ɨnka-s
chi daa io ley Ianyuux xaxe'e
xa n-tnunda'a-ña xi'in-s. Ko nux
n-xi'í yɨɨ-ña ña tuu nax kuu xa nat-
nunda'a-ña xi'in ɨnka-s. 3 Nux tuu
yɨɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ te n-chitna'a-ña xi'in
ɨnka seyɨɨ, kida-ña kuechi, ko nux
n-xi'í yɨɨ-ña, ñatu io ley ja'an xa ma
kuu xa natnunda'a-ña xi'in ɨnka
seyɨɨ. Ña tuu na kuechi kada-ña xa
natnunda'a-ña xi'in ɨnka-s. 4 Ná
kuu ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ ka kuu-ro xa
ñatuka taxnuni ley n-chidotnuni
Moisés nuu-ro chi kuenda kɨu n-ka
xi'í-ro na n-xi'í Cristu, te kuenda
kɨu n-ka nandoto-ro xi'in-ia na
n-nandoto-ia xa n-xi'í-ia, te n-xeka
ña'a-ia xa na kua'a na kada-ro xa
juini Ianyuux. 5 Kue'e kuechi n-ka
xo kida-ro na n-ka xo kuu anu-ro
xa kada-ro xaloko xadu'a xaxe'e
xa n-ka xo ka'u-ro ley Moisés
chi daa vaxi-ro ñuñayiu. Xaxe'e
xijan dandoo ña'a Ianyuux nɨkava
nɨkuita n-kuu. 6 Kuenda kɨu ñayiu
n-ka yaa nuu xto'o-i ka kuu-ro
xa ñatuka io xa jandixa-ro ley
n-chidotnuni Moisés. Ñatuka io xa
jandixa-ro ley jan chi kuenda kɨu
n-ka xi'í-ro te n-ka nandoto-ro xa
junukuechi-ro nuu Ianyuux. Ñadu
xaxe'e ley n-chidotnuni Moisés
xinokuechi-ro nuu-ia vitna, chi
xaxe'e xa kidatniu-ia anu-ro daa
ka kuu anu-ro.

Kida Spalu kuechi

7 Vaa kachi koio-n vitna xa:
“Ñatu xiniñu'u ley”, xaxe'e xa du'a

ja'an-da. Maxku du'a kani ini
koio-n chi xiniñu'u ley chi nuu
ñatu n-xio ley n-chidotnuni Moisés,
ma kutnuni ini-da xa kuechi kuu
ɨɨn xaloko kida-da n-kuu. Nuu
ñatu n-yodotnuni, "Maxku kukajan
ini-n xaxii ñayiu", ma uun kani
ini-da xa kuechi kuu xijan n-kuu.
8 N-kunuu kuechi nuu ley jan
chi yo n-xo kukajan ini-da xaxii
ñayiu. Juini kue'e xa n-ka xo kida
ñayiu, na ta koo ka ley, ko ña yoo
n-ja'an xa kuechi kuu xa n-ka xo
kida-i. 9 Ña tuu nax n-xo kuu
anu-da hora n-xo kida-da kuechi,
chi ñatu n-xini-da nax kuu ley,
ko kɨu n-xini-da xa io ley, n-kuu
ka anu-da xa kada-da xaloko.
10 N-xani ini-da xa jandixa-da ley
jan te kutuu-da nuu tuu Ianyuux
nɨkava nɨkuita, ko ñatu n-kuu
xaxe'e xa ñatu n-jandixa ndɨ'ɨ-da
ley jan. Te xaxe'e xijan n-xio xa
dandoo ña'a-ia n-kuu. 11 Xaxe'e xa
n-kunuu kuechi nuu ley jan ñatu
ndaku-da xa jandixa-da, te ñatu
n-xee xa kada-da ná n-xani ini-da.
Xaxe'e xijan n-xio xa dandoo ña'a
Ianyuux n-kuu.

12 Ii ley Ianyuux n-chidotnuni
Moisés, ii ɨɨn ɨɨn tnu'u n-ja'an-ia
na n-ta'u tniu-ia, te dɨuni va'a.
Ja'an ley xa io xa kada-ro ɨɨn xa
ka kida-ro ná io ná jua'an xa
kada-ro. 13 Vaa kachi koio-n:
"¿Nakuenda xa ja'an-s xa va'a ley,
te dɨuni ja'an-s xa xaxe'e ley ijan
dandoo ña'a Ianyuux?" Vaa daa
kani ini koio-n, ko ñadu ley n-kida
xa n-xio xa dandoo ña'a-ia chi
xaxe'e kuechi n-ka kida-ro n-xio
xa dandoo ña'a-ia. Va'a ley jan. Nu
n-ka'u-da ley, n-kutnuni ini-da xa
kue'e kuechi n-kida-da te xaxe'e
xijan n-xio xa dandoo ña'a-ia.
Dɨuni xa n-ka'u-da ley n-xini-da
xa yo kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka
kida kuechi. 14 N-xani ini Ianyuux
ley xa kachitnu'u ña'a-ia ndeda
xa kuu xava'a kada-ro, ko xaxe'e
xa kuu-da ñayiu ñuñayiu, kida-da
kuechi. Ná kuu ɨɨn se jandixa
xto'o-s kuu-da xa daa kida-da.
15 Ñatu xini-da nax tna'a-da xa naa
xa kada-da xava'a kuu anu-da xa
kada-da, daa xa ñatu kuu anu-da
xa kada-da kida-da. 16 Xaxe'e xa
xini-da xa io va'a xa ka jandixa-ro
ley jan, io anu-da xa jandixa-da.
17 Ñadu mee-da io kuechi xa
kida-da kuechi; kida-da chi daa
vaxi-da ñuñayiu. 18 Najandixa-da
xa ña tuu nax va'a ñu'u anu-da
xaxe'e xa kuu-da ñayiu ñuñayiu.
Juini kuu anu-da xa kada-da
xava'a, ko ñatu ndaku-da. 19 Ñatu
kida-da xava'a juini-da xa kada-da,
chi daa xaloko ña kuu anu-da xa
kada-da kida-da. 20 Xaxe'e xa ñatu
kuu anu-da xa kada-da xaloko,
xijan kuu xa ñadu mee-da io kuechi
xa kida-da kuechi; kida-da kuechi
chi daa vaxi-da ñuñayiu. 21 Juini
kuu anu-da xa kada-da ɨɨn xava'a,
ko ñatu kida-da xava'a chi mee ni
xaloko xani ini-da. Du'a ya'a-da.
22 Io va'a xa io ley Ianyuux. Tna
ini-da, 23 ko xaxe'e xa io ɨɨn xa
dada'an xa kada-da xa ñu ini-da
xa kada-da, ñatu ndaku-da xa
jandixa-da ley jan. Xa dada'an
kuu xaloko ñu'u anu-da. Ná kuu
ɨɨn se yɨndi'u xa ñatu kua'a xa
kuikonuu kuaan-s kuu-da. 24 Naka
vichi tnau ini-da xa daa ya'a-da.
Nda'u-da. ¿Jundu kada xa ma kada
ka-da kuechi nɨni na kutuu ka-da
ñuñayiu?, 25 nani Ianyuux. Idii
mee-ia kada xa ma kada ka-da
kuechi xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu,
Ia kuu Xto'o-ro xaxe'e-ro. Na
kuta'u-da nuu-ia. Ɨɨn se kidatniu
du'a nuu xto'o-s, io xa jandixa-s
xto'o-s. Vitna dada n-kutnuni
ini-da xa io xa jandixa-da ley
Ianyuux ná jandixa se ijan xto'o-s,
ko xaxe'e xa kuu-da ñayiu, kida
na'i-da kuechi. Ná kuu ɨɨn se
kidatniu du'a nuu xto'o-s kuu-da
xa kida na'i-da kuechi.

8

Ndeka Espíritu Ianyuux ñayiu

1 Ma ja'an ka-ia xa io kuechi
roo, ñayiu ka kunduu xi'in Cristu
Jesús, ni ma ja'an-ia xa io xa

chiya'u-ro kuechi-ro. 2 Xaxe'e
xa ka kunduu-ro xi'in-ia n-kixe'e
Espíritu Ianyuux xa taxnuni-ia
nuu-ro. Ka kuu-ro ná ka kuu ñayiu
n-ka yaa nuu xto'o-i vitna. Ñatuka
kuu anu-ro xa kada ka-ro kuechi
n-ka xo kida-ro, te xaxe'e xijan ma
dandoo ña'a Ianyuux, te kutuu-ro
andɨu nuu tuu-ia. 3 Xaxe'e xa ñatu
ka ndaku ñayiu xa jandixa-i ley
kundido kutau-i kuechi-i n-kuu, te
ntdaa-i jɨ'ɨn andea. Ñatu ka ndaku-i
xaxe'e xa ka kuu-i ñayiu ñuñayiu.
Xaxe'e xijan n-tunda'a Ianyuux
Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu xa kuú-ia
xaxe'e kuechi-ro xi'in-i. Ná xndaa
roo, ñayiu ka kida kuechi, n-kaa
Da'ya Yɨɨ-ia. Idii mee-ia n-ndaku xa
n-jandixa-ia ley Ianyuux. N-xi'í-ia
xa na kua'a ndaku-ro xa jandixa-ro
ley-ia. 4 Ndaku-ro xa jandixa-ro ley
vitna chi ñatuka ka kida-ro xa n-xo
kuu anu-ro xa kada-ro. Ka kida-ro
xa juini Espíritu Ianyuux chi ndeka
ña'a-ia. 5 Ñayiu ka kida mee ni
xaloko xadu'a, te ka kukajan ini-i
xa io ñuñayiu ya'a, mee ni xijan
xñu ini-i. Ko ñayiu ka xani ini ná
xani ini Espíritu Ianyuux, ka kuu
anu-i xa kada-i mee ni xa juini
mee-ia. 6 Ñayiu ka kida xa ka kuu
ini mee-i, te ka kida-i xa ka kuu
anu-i xa kada-i, kuenda kɨu n-ka
xi'í-i chi ñatu ka kunduu-i xi'in
Ianyuux. Ñayiu ka xani ini ná xani
ini Espíritu-ia, kutuu-i nuu tuu-ia
nɨkava nɨkuita, te kundaa kuvatu
anu-i chi n-ka natu ini-i xa n-ka
kida-i kuechi. 7 Ñayiu ka kida xa
kuu ini mee-i ka xini u'u-i Ianyuux,
te ñatu kuu anu-i xa jandixa-i
ley-ia, ni ma ndaku-i xa jandixa-i.
8 Ñayiu ka kida xa kuu ini mee-i
jan, ma ndaku-i xa kada-i xa tna
ini Ianyuux. 9 Daa ka kuu ñayiu
ya'a, ko ndixi, xaxe'e xa kunduu-n
xi'in Espíritu Ianyuux, ñatu daa
ka kuu-n chi ñu'u ña'a-ia. Ñayiu
ñatu ñu'u ña'a Espíritu Cristu, ñatu
ndeka ña'a Cristu. 10 Juini na kuú
koio-ro xaxe'e xa ka kuu-ro ñayiu
ka kida kuechi, ko nux kunduu-ro
xi'in Cristu, nandoto-ro te kutuu-ro
xi'in-ia nɨkava nɨkuita. 11 Xaxe'e
xa ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux, Ia
n-nadandoto Jesús na n-xi'í-ia,
nadandoto ña'a Ianyuux roo na
kuú-ro tuku.
12 Kidajuexa Ianyuux xa maxku
kada-ro xaloko kuu anu-ro xa
kada-ro. 13 Nux dani ka kida
dava-n mee ni xa loko kuu anu-n
xa kada-n, dandoo ña'a Ianyuux,
ko nux na dandoo-n xijan, kutuu-n
nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita. Espíritu
Ianyuux kida xa dandoo ñayiu xi-
jan. 14 Nux Espíritu Ianyuux, ndeka
ña'a, da'ya Ianyuux ka kuu-ro.
15 Ñatu kida Espíritu Ianyuux xa
ku yu'u-ro nuu Ianyuux ná n-ka
xo yu'u-ro. N-ka xo yu'u-ro ná ka
yu'u ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-i. Ñatuka yu'u-ro chi kida-ia
xa ja'an-ro nuu Taa-ro Ianyuux:
“Abba.” (Taa-ro kuu tnu'u mee-ro.)
16 Nani xini Espíritu-ia xa ka
kuu-ro da'ya Ianyuux, dani xini
roo. 17 Hora na juña'a Ianyuux
ta'u Cristu, ni'i-ro xa n-ja'an-ia
xa taxi-ia xaxe'e xa ka kuu-ro
Da'ya-ia. Xijan kuu ta'u-ro. Xaxe'e
xa nda'u ka ya'a-ro ná nda'u n-ya'a
Cristu, nduka'nu-ro xi'in-ia.

Yo vichi ku nduka'nu-ro andɨu

18 Yo nda'u ya'a-ro tiempo ya'a,
ko vichi va'a kada ña'a Ianyuux chi
yo vichi ku nduka'nu-ro. 19 Ntdaa
ñayiu xi'in ntdaa ka xa n-xani
ini Ianyuux xna'a xa dande'a-ia-i
jundu ka kuu da'ya-ia. Yo ka
kuu anu-i xa jini-i da'ya-ia; naxku
na jini ña'a-i vitnadii. 20 N-kida
Ianyuux xa ña ndaku ka ntdaa
xa n-kidava'a-ia xi'in ñayiu xa
kada-i ɨɨn xa ka kida-i ná io ná
jua'an. Ñadu kuechi mee-i kuu
xa ña ndaku-i xa kada-i ɨɨn xa
kada-i ná io ná jua'an chi daa
n-juini mee Ianyuux xa ya'a. Ñatu
daa n-ka juini mee ñayiu xi'in xa
n-kidava'a-ia xa ya'a. Juini daa kuu
vaxi, ko xee kɨu ma daa ka ya'a.

Jandixa-ro 21 xa kada Ianyuux xa
ma tɨu ka dava'a nga xa tɨu vaxi,
ni yɨkɨ kuñu-ro ma tɨu ka chi kada
Ianyuux xa ma tɨu ka xaxe'e xa
ka kuu-ro da'ya-ia. Naka va'a.
22 Ka xini-ro xa nda'u ka ya'a
ñayiu xi'in ntdaa ka xa n-xani ini
Ianyuux xaxe'e xa tɨu ntdaa xa io
ñuñayiu. Ná ka ya'a ñadɨ'ɨ hora kaku
da'ya-ña, ka ya'a-i. Ná ka tnana-ña,
ka tnana-i. 23 Ñadu ni xa n-xani ini
Ianyuux xi'in dava ka ñayiu nda'u
ya'a te ka jan kuechi-i, chi dani
roo xa ka kuu-ro ñayiu ki'na ka
n-keé ña'a Espíritu Ianyuux, nda'u
ka ya'a-ro, te xñu ini-ro xa xee kɨu
nakueka ña'a Ianyuux. Nadandoto
ña'a-ia na ya'a xa kuú-ro, te ma
kuú ka-ro. 24 N-kukanu ini-ro xa
xandaa xakuiti daa ya'a. Xaxe'e xa
ta ya'a ka xijan, dani xñu ini-ro xa
ya'a, te ma kande ini-ro. 25 Nux ta
jini ka-ro xa ya'a ɨɨn xa n-kukanu
ini-ro xa ya'a, ñu ini na'i-ro xa daa
ya'a.

26 Ñatu ka xijan ta'u-ro nuu
Ianyuux ná io ná jua'an, ko
chindee ña'a Espíritu-ia. Yo
kakune'e ña'a-ia hora xijan ta'u-ia
nuu Ianyuux, te tnau ini-ia. Ñatu
ja'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux hora
xijan ta'u-ia xa kuu-ro xava'a ná ka
xani ini roo chi tuku xijan ta'u-ia.
27 Xini Taa-ro Ianyuux nax xani ini
Espíritu-ia, te dɨuni chinuu-ia janda
ka kuu anu-ro. Hora xijan ta'u
Espíritu-ia nuu Taa-ro Ianyuux xa
kuu-ro xava'a, xijan ta'u-ia nuu-ia
xa kada-ia xa xá ñu ini Taa-ro
Ianyuux xa kada ña'a-ia.

Nda'u ka ya'a-ro vitna xa xtuu-ro ñuñayiu, ko xee kɨu kutuu-ro andɨu

28 Roo, ñayiu ka kuva'a anu nuu
Ianyuux, juini nda'u ka ya'a-ro a
ña tuu nax ka ya'a-ro, ka xini-ro xa
nduu-ro ñayiu va'a ka. Ka kuu-ro
ñayiu kida-ia xa teku-ro tnu'u-ia
xa na kua'a nanita'u-ro chi daa
n-juini-ia. 29 Ñayiu xa daa nga ñu
ini Ianyuux xa nduda'ya ña'a-ia,
n-kida-ia xa ka kuu-i da'ya-ia
vitna ná kuu Da'ya Yɨɨ-ia; xa daa
nga n-ñu ini-ia xa kada-ia xijan.
Da'ya Yɨɨ-ia kuu Ia kunuu ka nuu
roo xa ka kuu-ro da'ya-ia tuku.
30 Dɨuni n-kida Ianyuux xa ka
teku dava ñayiu tnu'u-ia na kua'a
nanita'u-i. Dɨuni kida-ia xa ñatuka
xndido xtau-i kuechi-i, te kada-ia
xa nduka'nu-i.

31 Xaxe'e xa va'a kida ña'a
Ianyuux vaxi, ña tuu nax kuu xa
ka kida u'u ña'a ñayiu. 32 Da'ya
yɨɨ ka-ia ñatu n-kukui'a kuu-ia xa
kixi-ia ñuñayiu xa kuú-ia xaxe'e-ro
ntdaa-ro. Naka xa kada ña'a-ia
kue'e xava'a ku kukui'a kuu-ia.
33 Ña tuu nax kada xa ka ja'an
ñayiu nuu Ianyuux xa io kuechi
roo, ñayiu n-kaxi ña'a Ianyuux xa
ku kuu-ro da'ya-ia chi na'a-ia xa
ñatuka xndido xtau-ro kuechi-ro.
34 Ni mayo ja'an nuu Ianyuux
xa io xa chiya'u-ro kuechi-ro chi
na'a-ia xa n-xi'í Cristu Jesús xaxe'e
kuechi-ro. Ñadu ni xijan n-kida
Cristu Jesús chi dɨuni n-nandoto-ia
te nukoo-ia lado kua'a Taa-ro
Ianyuux xa taxnuni-ia, te kakune'e
ña'a-ia hora xijan ta'u-ia nuu-ia.
35 Xemani ña'a Cristu, te dani ku
juemani ña'a-ia, te mayo dada'an.
Maxku kani ini-ro xa ñatu xemani
ña'a Cristu hora nda'u ka ya'a-ro,
a hora ka tnau ini-ro xaxe'e xa ka
ya'a-ro ɨɨn xa ka ya'a-ro chi dani
kuva'a anu-ia nuu-ro. Ni maxku
kani ini-ro xa ñatu xemani ña'a-ia
hora ka kida u'u ña'a ñayiu xaxe'e
xa kukanu ini-ro-ia, a xa ña tuu nax
io xa kaxi xa ko'o-ro, xa kundix
kuda'u-ro, a hora xtuu-ro nuu io
kuu a nuu ka kuu ñayiu xa ka'ni
ña'a-i. 36 Nakaxtna'a xa'a xi'in xa
n-ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux, te
yodotnuni:

Xaxe'e-n ntdantu'u kɨu ka kuu
ñayiu xa ka'ni ña'a-i.
Kuenda kɨu tkachi xa io xa kuu-tɨ ka
kuu-da.

37 Juini daa ka ya'a-ro, ko ña tuu
nax kuu chi kee-ro xava'a xaxe'e xa
xemani ña'a-ia. 38 Xandaa xakuiti
xemani ña'a Ianyuux, te dani ku

juemani ña'a-ia. Xemani ña'a-ia chi n-xi'í Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xaxe'e-ro. Ndito-ro a n-xi'í-ro, ko dani xemani ña'a-ia. Mayo ku dada'an xa ma juemani ña'a-ia. Ni ángel ma dada'an, ni xaloko tax-nuni ma dada'an. Ni xa io vitna, ni ɨɨn xa ta koo ka ma kada xa ma juemani ña'a-ia. 39 Ni xa nde'a-ro andɨu, ni xa yɨ'ɨ ka'a ñu'u, ni ɨnka xa n-kidava'a-ia io ñuñayiu a io andɨu ma ku dada'an xa ma jue-mani ña'a-ia.

9

N-kaxi Ianyuux ñayiu Israel

1-2 Ja'an ndaa-da; ñatu ja'an vete-da, chi kunduu-da xi'in Cristu. Ñatu ja'an vete-da. Xandaa xakuita xa yo vichi kuko'yo ini-da xaxe'e da'ya dana Israel. Nda'u ya'a-da hora naja'an-da-i. Dani ja'an Espíritu Ianyuux nuu-da xa ja'an ndaa-da tuku. 3 Date nuu n-xio xaxe'e xa dandoo ña'a Cristu nanita'u ñayiu ñuu-da xi'in yatnu'u-da, diko kajan ta'u-da nuu Ianyuux xa na dandoo ña'a-ia n-kuu. 4 Roo xa ka kuu-ro da'ya dana Israel, ka kuu-ro ñayiu n-kuda'ya ña'a Ianyuux. Xixitna-ro n-ka kuu ñayiu n-dande'a ña'a Ianyuux mee-ia na n-koko-ia nuu n-ka xo yuku-i. N-kida-ia xi'in-i ɨɨn tratu. N-xia'an-ia ley-ia, te n-ja'an-ia janda kada-i xa ndadaka'nu-i-ia, dɨuni n-xia'an-ia tnu'u-ia xa taxi-ia ɨɨn xa xá n-taxi-ia roo xa ka kuu-ro da'ya dana Israel. 5 Yatnu'u-ro n-ka kuu da'ya yɨɨ Israel. Uxi uu-s xa ntdaa-s. Ijan vaxi yatnu'u-ro xi'in Cristu. Kuu-ia Ianyuux te taxnuni-ia nuu-ro ntdaa-ro xi'in nuu ntdaa xa io. Io xa ndadaka'nu-ro-ia nɨkava nɨkuita. Amén.

6 Ñatuka io xa ku ja'an-ro xa ka kuu na'i dava da'ya dana Israel ñayiu Israel xaxe'e xa ñatu ka kida-i na io xa kada-i. Ñatu ka jandixa-i Ianyuux, ko kida na'i Ianyuux xa n-ja'an-ia xa kada-ia. Xetna'a tnu'u-ia. 7 Ñadu ntdaa da'ya dana Abraham n-ja'an Ianyuux xa ku kuu da'ya dana-s chi yodotnuni tnu'u n-ja'an-ia nuu-s: "Diko ni da'ya dana Isaac ku kuu da'ya dana-n." 8 Ña ntdaa ñayiu ka kuu da'ya dana Abraham ka kuu da'ya Ianyuux chi diko ni ñayiu n-ja'an-ia nuu-s xa ku kuu-i da'ya-ia ka kuu da'ya-ia. 9 Te dɨuni n-ja'an Ianyuux nuu Abraham tnu'u ya'a: "Kɨu n-xantuu-r xa kixi-r, kixi ntuku-r, te kɨu ijan kajan Sara ɨɨn da'ya yɨɨ." 10 Ñadu ni Sara n-xajan da'ya chi dɨuni n-xajan Rebeca da'ya. Cuati n-xajan-ña, te Isaac n-kuu taa da'ya-ña. 11-13 Na ta kaku ka cuati ñu'u xiti Rebeca, n-ja'an Ianyuux nuu-ña: "Se juindodo nuu kaku junukuechi nuu se kandijun nga." Juini ta kada ka-s ɨɨn xava'a a ɨɨn xaloko, xá ama n-ja'an-ia xijan. Dɨuni yodotnuni: "N-xemani-r Jacob te n-xini u'u-r Esaú."

Ñayiu kuu ini mee Ianyuux xa kutuu-i xi'in-ia kuu ñayiu kaxí-ia xa kutuu-i xi'in-ia. Ñadu xaxe'e xa va'a ñayiu kaxí-ia-i chi xaxe'e xa xa daa nga ñu ini-ia xa kaxí-ia-i xa kutuu-i xi'in-ia, te kida-ia xa teku-i tnu'u-ia xa na kua'a nanita'u-i. 14 Maxku kachi-ro xa ñatu kida Ianyuux ɨɨn xava'a xaxe'e xa du'a kida-ia. Ni ɨɨn kɨu maxku daa kani ini-ro.

15 N-ja'an-ia nuu Moisés: "Kunda'u ini-r ñayiu kuu ini-r xa kunda'u ini-r. Tnau ini-r xaxe'e-i chi daa kuu ini-r." 16 Ñayiu kunda'u ini Ianyuux kaxí-ia xa kutuu-i xi'in-ia. Kaxí Ianyuux ñayiu ijan xaxe'e xa kunda'u ini-ia-i, ñadu xaxe'e xa ka kuu ini ñayiu ijan xa kaxí-ia-i, kaxí-ia-i. Ni ñadu xaxe'e xa ka ndukundee-i xa kaxí ña'a-ia, kaxí-ia-i. 17 Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an-ia nuu Faraón. Du'a n-ja'an-ia: "N-kida-r xa taxnuni-n te n-kida-n xa n-kida-n na kua'a jini ñayiu ñuñayiu xa kua'a-r kida-r

dava'a nga xa ja'an-r xa kada-r,
te ja'an koio ñayiu ñuñayiu xa
kuu-r Ianyuux ndixa xaxe'e xijan."
18 Kundau ini Ianyuux ñayiu kuu
ini-ia xa kutuu xi'in-ia xaxe'e xa
daa kuu ini-ia, te nux kuu ini-ia xa
ku kulilu na'i dava ka ñayiu, dani
ku kulilu-i.
19 Vaa ku ja'an koio-n: "Nux
du'a io ¿nakuenda ja'an-ia xa io
kuechi ñayiu ka kida kuechi? Kida
Ianyuux xa kuu ini mee-ia xa
kada-ia, te mayo ku dada'an."
20 ¡Nuda xijan ku ja'an ndixi!
Maxku yoo ñayiu ku ja'an xa nuu io
va'a xa kida-ia a ñatu io va'a. Ñatu
ja'an ɨɨn kɨdɨ nuu se n-kidava'a:
"¡Nuda du'a kaa n-kidava'a ña'a-n
u!" 21 Kidava'a ɨɨn se kidava'a
kɨdɨ ñu'u kɨdɨ kuu ini mee-s. Idii
ni nde'yu kidava'a-s kɨdɨ va'a kaa
xi'in kɨdɨ nda'u kaa. 22 Kiti ini
Ianyuux nuu ñayiu ñatu n-ka natu
ini xa n-ka kida-i kuechi. Xaxe'e
xijan io xa naa-i. Ñatu n-xo kida
u'u ni-ia-i chi n-xo xo ndetu kuee-ia
xaxe'e xa n-juini-ia xa na natu ini-i
xa n-ka kida-i kuechi. Kada u'u-ia-i
na kua'a na jini koio-i xa kiti ini-ia
nuu-i. Dɨuni juini-ia xa jini ntdaa
ñayiu xa taxnuni-ia nuu-i. 23 N-xo
ndetu kuee-ia chi dɨuni n-juini-ia
xa natu ini roo, ñayiu n-kunda'u
ini-ia xa n-ka kida-ro kuechi xaxe'e
xa n-juini-ia xa jini-ro xa kada-ia
xa nduka'nu koio-ro nuu tuu-ia.
Dɨuni n-kidatniu-ia anu-ro xa
n-ka nduu-ro ñayiu va'a. 24 Ñadu
ni roo xa ka kuu-ro ñayiu Israel
n-kida-ia xa teku-ro tnu'u-ia xa
na kua'a nanita'u koio-ro, chi
dɨuni n-kida-ia xa teku ñayiu ñatu
kuu ñayiu Israel tnu'u-ia. 25 Nani
ja'an-da ya, dani n-ja'an Ianyuux
nuu Oseas, te n-chidotnuni-s:

Ñayiu ñatu n-ka kuu da'ya-r kuu
da'ya-r vitna.

Ñayiu ña n-xo xemani-r, xemani-r
vitna.

26 Ñayiu n-xo ja'an-r nuu-i:

"Ñatu ka kuu-n da'ya-r."

Ñayiu ijan ku kuu da'ya-r xa kuu-r
Ianyuux ndixa, te ndito-r.
27 Du'a n-ja'an se n-xo nani Isaías
te n-chidotnuni-s: "Kue'e da'ya
dana Israel io ná kue'e ñu'u kuchi
io yu'u mar. Kue'e-i io, ko xaku ni-i
nanita'u. 28 Vax kuyatni kɨu kada
Ianyuux xa jɨn tna'a xa n-ja'an-ia
nuu ñayiu ñuñayiu". 29 Dɨuni n-ja'an
Isaías te chidotnuni-s:

Nuu ña n-dakaku Ianyuux dava
da'ya dana Israel,
ma koo koio-da n-kuu ná ñayo
ka da'ya dana ñayiu Sodoma
xi'in da'ya dana ñayiu Go-
morra io.

Ñatu n-ka kukanu ini dava ñayiu Israel Jesucristu

30 Xaxe'e xa ka kukanu ini ñayiu
Cristu, ñatuka xndido xtau-i kuechi
n-ka kida-i, juini ñatu n-ka xo kuu
anu-i xa jandixa-i Ianyuux.
31 N-ka kuu ñayiu Israel xa
jandixa ndɨ'ɨ-i ley Ianyuux xa
ma kundido kutau ka-i kuechi
n-ka kida-i, ko ñatu n-ka ndaku-i.
32 N-ka kuu-i xa ndaku-i xa jandixa
koio-i ley Ianyuux na kua'a maxku
kundido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i, ko ña yoo-i ndaku xaxe'e
xa ñatu n-ka kukanu ini-i Ianyuux.
Kuenda kɨu ñayiu nde'e ka xe kɨ'ɨ
yuú hora xndijun-i ɨnka ñayiu, ka
kuu-i xa ñatu jandixa-i-ia. 33 Dɨuni
yodotnuni tnu'u Ianyuux:

Kuna'a koio xa tunda'a-r Ia xee
Sión.
Kada-ia ɨɨn xa ta uun ka jini ñayiu
dian.
Te xaxe'e xijan ma jandixa ña'a
ka-i.
Kuenda kɨu ɨɨn yuú a ɨɨn toto katuu,
te ka xe kɨ'ɨ ñayiu te ka ndua-i ku
kuu-ia.
Kuenda kɨu ñayiu nde'e ka xe kɨ'ɨ
yuú hora xndijun-i ɨnka
ñayiu ku kuu ñayiu ma
kukanu ini ña'a,
ko ñayiu kukanu ini ña'a,
ma jɨn kɨ'ɨ-i, ni ma uun kujanuu-i xa
kukanu ini-i-ia.

10

1 Yo xijan ta'u-da nuu Ianyuux
xa nanita'u koio ñayiu ka kuu da'ya
dana Israel. Yo kuu anu-da xa
nanita'u koio-i. 2 Ka kuu anu-i xa
junukuechi-i nuu Ianyuux, ko ñatu
ka xini-i janda io xa junukuechi-i
nuu-ia. 3 Ñayo-i n-kutnuni ini
janda kada-i xa ma kundido ku-
tau ka-i kuechi n-ka kida-i. Ka
ndukundee-i xa ma kundido ku-
tau ka-i kuechi n-ka kida-i, ko tuku
ka kida-i, te tuku juini Ianyuux.
Xaxe'e xijan dani xndido xtau-i
kuechi n-ka kida-i. 4 Ñatu ka xini-i
xa Cristu kuu Ia n-jandixa ntdan-
ditu'u ley Ianyuux n-chidotnuni
Moisés xa na kua'a maxku kun-
dido kutau ka roo, ñayiu ka kukanu
ini-ia kuechi n-ka kida-ro.
5 Na n-ja'an Moisés nax kada
ñayiu xa maxku kundido kutau ka-i
kuechi n-ka kida-i, n-kakune'e-s
ley Ianyuux, te n-chidotnuni-s:
"Ñayiu jandixa ley-ia, kutuu-i
xi'in-ia nikava nikuita." 6 Roo xa
ka kuu-ro ñayiu n-kida Ianyuux xa
ñatuka xndido xtau-ro kuechi n-ka
kida-ro xaxe'e xa kukanu ini-ro
Cristu, ñatu ka ja'an-ro ná ja'an
dava ñayiu: "Na nkaa-ro andiu."
Ñayiu daa ja'an kuu ñayiu kuu xa
jin june'e-i Cristu. 7 Ni ñatu ka
ja'an-ro ná ka ja'an dava ñayiu: "Na
keé-ro nua ña xe ndi'i." Ñayiu daa
ja'an kuu ñayiu kuu xa natava-i
Cristu nuu ka xani ini-i xa n-xe
konduxi-ia. 8 Ñatu ka xini-ro xa
daa ku ja'an-ro chi ka dakua'a
tna'a-ro xa n-chidotnuni Moisés.
Du'a n-chidotnuni-s: "Xá n-kixee
Tnu'u Ianyuux. Xá ka teku-ro.
Xá ka xini-ro. Xá ka xko ja'an-ro
xa n-ja'an-ia nuu ñayiu." Xijan
n-chidotnuni-s. Xa ka ja'an-ro
nuu-i kuu xa io xa kukanu ini-i
Cristu.
9 Nuxa xandaa xakuita ka
jandixa-ro xa n-nadandoto
Ianyuux Jesús, te nux ka ja'an-ro
nuu ñayiu xa Jesús kuu Ianyuux,
nanita'u-ro. 10 Xaxe'e xa kukanu
ini-ro Jesús, ma kundido kutau
ka-ro kuechi n-ka kida-ro, te
nanita'u-ro xaxe'e xa ja'an-ro
nuu ñayiu xa kuu-ia Ianyuux.
11 Yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Ma
uun ja'an ñayiu kukanu ini-i-ia
xa n-danda'u ña'a-ia." 12 Nani
kuda'ya Ianyuux ñayiu Israel ka
xijan ta'u nuu-ia, dani kuda'ya-ia
ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel ka
xijan ta'u nuu-ia. Ntdaa-i kuu
da'ya-ia. Yo va'a kida ña'a-ia
ntdaa-ro. 13 Ntdaa ñayiu ka xijan
ta'u nuu Ianyuux nanita'u.
14 Ka xijan ta'u ñayiu ijan nuu-ia,
ko ñayiu ta kukanu ini ka-ia, ñatu ka
xini-i xa kajan ta'u-i nuu-ia. Xaxe'e
xa ta teku ka-i jundu kuu Cristu
ñatu kuu xa kukanu ini-i-ia. Nux
mayo dakua'a ñayiu ijan xa n-ja'an
Ianyuux, ma kuu xa teku-i tnu'u-ia.
15 Nux mayo tunda'a ñayiu dakua'a
ñayiu ijan, mayo dakua'a-i. Du'a
yodotnuni: "Naka ka kudi ini-ro
xaxe'e xa n-ka kixee ñayiu ka ja'an
nuu-ro xa n-ja'an Ianyuux."
16 Juini ka dakua'a-ro ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux, ko ñadu ntdaa-i
jandixa xa iin xandaa kuu xa
ka teku-i. Du'a n-ja'an Isaías
nuu Ianyuux. Xia'an-s: "Taa-ro
Ianyuux, xaku ni ñayiu jandixa xa
iin xandaa kuu xa ja'an-da nuu-i",
kuu Isaías, xia'an-s. 17 Ndoñu'u xa
teku-i xa n-ja'an Cristu na kua'a na
kukanu ini-i-ia. Kakune'e-ro Cristu
hora ka dakua'a-ro-i. 18 Maxku ku
ja'an-ro xa ñatu n-ka teku ñayiu
jan xa n-ka ja'an-ro, chi n-ka
teku-i. Diuni du'a yodotnuni tnu'u
Ianyuux:

Ntdantu'u ñuu io ñuñayiu n-ka teku
ñayiu nax kuu xa n-ja'an
Ianyuux.
Nde diki ñuñayiu xi'in nde xe'e
ñuñayiu ka xini ñayiu nax
n-kida-ia.

19 Na ja'an ntuku-da, "Ñadu xa
ña n-ka teku ñayiu Israel tnu'u-ia
chi n-ka teku-i." Moisés kuu
se ki'na nuu n-kakune'e xa'a, te
n-chidotnuni-s xa n-ja'an Ianyuux
nuu ñayiu Israel. N-ja'an-ia:

Kada-r xa ñayiu ña tuu na nación io
kada xa kukuedi ini koio-n.
Kada-r xa ñayiu ñatu xe ini tnu'u
ja'an-r dakiti ini ña'a.
20 N-teku Isaías xa n-ja'an
Ianyuux, te n-kuyii-s xa n-chidotnuni-s:
Du'a n-ja'an-ia:
Ñayiu ñatu n-ka xo xini jundu kuu-r,
ka xini-i jundu kuu-r vitna.
Ñayiu ñatu n-ka xijan tnu'u jundu
kuu-r, dakua'a-r-yi, te ka
xini-i jundu kuu-r vitna.
21 N-kakune'e-ia ñayiu Israel na
n-ja'an-ia: "Ntdaa kiu xko ja'an-r
nuu ñayiu xa na jandixa ña'a-i, ko
ñayo-i ka juini. Unu xe ini-i."

11

N-kaxi Ianyuux dava ñayiu Israel xa ku kuda'ya-ia-i

1 Ni iin kiu maxku kani ini-ro
xa n-dandoo Ianyuux ñayiu Is-
rael, ñayiu n-xo ndeka-ia, juini
n-ka kuxe ini-i nuu-ia. Ñatu
n-dandoo-ia-i chi ñatu n-dandoo
ña'a-ia daña. Da'ya dana Abraham
ka kuu ñayiu Israel, te da'ya
dana-s kuu-da tuku. Kuu-da da'ya
dana Benjamín. 2 Ñatu n-dandoo
Ianyuux ñayiu Israel xaxe'e xa
na'a n-kuu n-kaxi-ia-i xa ku kuu-i
da'ya-ia. ¿Ñatu ka xini-n nax kuu
xa n-kakune'e Elías, se n-xo ja'an
xa n-ja'an Ianyuux nuu ñayiu na
n-ja'an-s nuu-ia xa n-ka kida ñayiu
Israel kuechi a? 3 Du'a n-ja'an-s
nuu-ia, te n-chidotnuni-s: "Taa-ro
Ianyuux, n-ka xa'ni ñayiu ya'a
ntdaa se n-ka xo ja'an nuu-i xa
n-ja'an-n. Mee dii nga-da n-ndoo,
te ka nduku ña'a-i xa ka'ni ña'a-i
tuku. Diuni n-ka xanu-i altari-n",
kuu-s, xia'an-s. 4 ¿Ñatu xna'a-n nax
n-ja'an Ianyuux nuu-s a? N-ja'an-ia
nuu-s: "N-dada'an-r xa dandoo
ña'a uxa mil ñayiu, te ñayiu ijan
ñatu n-ka xe juiin xiti nuu xa
nani Baal xa ndadaka'nu koio-i
xijan", kuu-ia, n-xia'an-ia nuu-s.
5 Nani n-kuu xa n-kaxi Ianyuux
dava ñayiu Israel na n-xo tuu Elías,
daa kuu vitna xa n-kaxi-ia dava
ñayiu ku kuu da'ya-ia xaxe'e xa
kunda'u ini-ia-i. 6 N-kaxi ña'a-ia
xa ku kuu-ro da'ya-ia, ko ñadu
xaxe'e xa n-ka kida-ro xava'a.
N-kaxi ña'a-ia xaxe'e xa kunda'u
ini ña'a-ia. Date nuu n-xio xaxe'e
xa n-ka kida-ro xava'a kaxí ña'a-ia
xa ku kuu-ro da'ya-ia, ma kuu xa
kaxí ña'a-ia xaxe'e xa kunda'u ini
ña'a-ia n-kuu. 7 N-ka kuu ñayiu
Israel xa jandixa ndi'i-i ley Ianyuux
xa maxku kundido kutau ka-i
kuechi n-ka kida-i, ko ña ndaku-i.
Diko ni ñayiu n-kaxi Ianyuux xa ku
kuu-i da'ya-ia ma kundido kutau
ka-i kuechi n-ka kida-i. Dava
ka ñayiu, ka kuxe ini ka-i nuu-ia
jua'an. 8 Du'a yodotnuni:
N-kida Ianyuux xa n-ka ndulilu-i
xa maxku kutnuni ini-i xa
ja'an-ia.
Juini xnde'a-i iin xa xnde'a-i, ko
ñatu ka xini-i nax kuu.
Juini ka teku-i iin xa ka teku-i,
ko ñayo-i ka kutnuni ini nax
kuu xijan.
Daa ka kuu-i vaxi.
9 Diuni n-kakune'e David ñayiu
ya'a, te n-chidotnuni-s:
Na kada u'u ña'a ndeyu ka xaxi ka
xi'i-i.
Maxku tna'a ña'a xa ka xaxi-i.
Nda'u na ya'a koio-i. Xijan kuu
ta'u-i.
10 Na kuaa-i. Maxku kunde'a ka-i.
Na ndui'i yata-i te maxku ndundaa
ka.

Nanita'u ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu ñayiu Israel

11 Ñadu xaxe'e xa xaku ni ñayiu
Israel ka jandixa Ianyuux vitna,
te dani xaku ni-i jandixa-ia vaxi,
chi xee kiu jandixa ntdaa-i-ia. Nax
kuu ña'a. Xaxe'e xa ñatu ka jandixa
da'ya dana Israel-ia, xijan kuu
xa n-ka kukanu ini ñayiu ñatu ka
kuu da'ya dana Israel-ia. Ijan te
n-ka kukuedi ini da'ya dana-s.
12 Nuu xaxe'e xa n-ka kida da'ya
dana Israel kuechi kida Ianyuux
ñayiu ñuñayiu xava'a, naka ñayiu
ñuñayiu ma ku kada-ia-i xava'a na

xee kɨu kukanu ini da'ya dana-s
Cristu. Nuu xaxe'e xa n-ka dandoo
da'ya dana-s-ia kuu ñayiu ñatu kuu
da'ya dana-s xava'a, naka ñayiu
ñatu ka kuu da'ya dana-s ma ku
kada-ia-i xava'a na xee kɨu kukanu
ini da'ya dana-s Cristu. Vichi va'a
ku kada-ia-i.
13 Kachitnu'u ña'a-da ndixi,
ñayiu ñatu ka kuu da'ya dana
Israel xa n-tunda'a ña'a Ianyuux
xa dakua'a ña'a-da. Xijan kuu
tniu n-taxi-ia, tniu ndandɨ'ɨ kuu.
14 Dakua'a ña'a-da, ndixi ñayiu
ñatu kuu da'ya dana Israel na
kua'a kukuedi ini ñayiu ñuu-da
xi'in yatnu'u-da na kua'a kue'e-i
na nanita'u. 15 Xaxe'e xa n-xika
yata Ianyuux nuu ñayiu ñuu-da
xi'in yatnu'u-da n-ndumani-ia
xi'in kue'e ñayiu ñuñayiu. Kuenda
kɨu ndɨyɨ ka kuu ñayiu Israel, ko
kɨu na ndumani Ianyuux xi'in-i
kuenda kɨu nandoto koio-i. 16 Ná
kuu yuxa ka kuu ñayiu Israel. Nux
ii ɨɨn parti yuxa n-doko ɨɨn ñadɨ'ɨ
nuu Ianyuux, dɨuni ii ɨnka parti
yuxa jan. Nux ii yo'o yutnu, dɨuni
ii ntakaa da'nda-tnu.
17 Dɨuni ka kuu ñayiu Israel
ná ka kuu da'nda tnu olivo
xetata-ro, te ndixi, ñayiu ñatu ka
kuu ñayiu Israel, ka kuu-n ná ka
kuu da'nda tnu olivo io yuku.
N-xa'nde Ianyuux da'nda tnu
olivo xetata-ro, te n-xa'nde-ia ɨɨn
da'nda tnu olivo io yuku, te n-kida
injertari-ia da'nda yutnu ijan tnu
olivo xetata-ro jan. Ɨɨn nga yo'o-tnu
ne'e nduu da'nda-tnu jan. Ɨɨn ni
ndute yɨ'ɨ-tnu.
18 Mee-n, ñayiu Israel, maxku
ja'an i'ni koio-n xa ka kuu-n ná
kuu da'nda tnu olivo xetata-ro,
chi xa xna'a-n xa ñadu da'nda-tnu
ne'e-tnu xa nukoo-tnu chi yo'o-tnu
ne'e ña'a.
19 Te ndixi, ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel, vaa ku ja'an koio-n:
"N-ta'nde da'nda tnu olivo xe-
tata-ro xa na kua'a na kada
injertari Ianyuux da'nda tnu olivo
io yuku nuu n-ta'nde tnu jan."
20 N-xika yata Ianyuux nuu ñayiu
ka kuu da'ya dana Israel xaxe'e
xa ñatu n-ka kukanu ini-i-ia, te
ndixi ka kunduu-n xi'in Ianyuux
xaxe'e xa ka kukanu ini-n-ia. Ko
maxku ku ku i'ni-n xaxe'e xijan;
koo koio-n cuedado na ña'a daa
ya'a koio-n tuku. 21 Nux n-xika
yata Ianyuux nuu ñayiu ka kuu
ná kuu da'nda tnu olivo xetata-ro,
naka nuu ndixi ma ku kaka yata-ia.
22 Xá xna'a-n janda kuu Ianyuux.
Xá xna'a-n xa vichi va'a kida-ia
dava ñayiu chi kue'e xa xia'an-ia-i,
te xtuu vii xtuu va'a-i. Dɨuni ka
xini-n xa kida-ia xa nda'u ya'a
dava ñayiu. Kunda'u ini ña'a-ia,
ndixi, te kida-ia xa nda'u ka ya'a
ñayiu n-ka xika yata nuu-ia. Kada
na'i koio-n xava'a na kua'a dani
na kada ña'a-ia xava'a. Nux ña'a,
dani kaka yata-ia nuu-n tuku.
23 Kuenda kɨu da'nda tnu olivo
xetata-ro n-ta'nde jan ka kuu da'ya
dana Israel. Ndada injertari ntuku
Ianyuux da'nda tnu olivo n-ta'nde
jan nux na ndixe'e koio da'ya dana
Israel xa kukanu ini-i Ianyuux ɨnka
vuelta. Daa kuu chi kada-ia xa
kɨu tna'a koio-i nuu-n xa ka kuu-n
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.
24 Nux n-kida injertari-ia da'nda
tnu olivo io yuku nuu tnu olivo
xetata-ro, naka da'nda tnu olivo
xetata-ro, ma ndada injertari-ia
mee tnu olivo jan.

Nanita'u ntdaa da'ya dana Israel io xa nanita'u

25 Na kachitnu'u ña'a-da nax
xani ini Ianyuux xa koo xa na kua'a
na jini koio-n nax ya'a te nax koo,
chi nux ma kachitnu'u ña'a-da, vaa
ku ja'an koio-n xa xá ka xini-n nax
ya'a, te ku ku i'ni-n. Xa'a kuu xa
kachitnu'u ña'a-da. Kue'e ñayiu
Israel ñatu ka juini xa kukanu ini-i
Jesucristu. Nde kɨu na kukanu ini
ndɨ'ɨ ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel
io xa kɨu tna'a nuu ñayiu kukanu
ini-ia Cristu, ijan dada ndixe'e
ñayiu Israel xa kukanu ini ntuku-i
Ianyuux. 26 Xee kɨu nanita'u ntdaa

da'ya dana Israel io xa nanita'u chi
daa yodotnuni. Du'a yodotnuni:
Sión kee Ia dakaku kue'e ñayiu ka
kuu da'ya dana Jacob.
Kada-ia xa ma kada koio ka ñayiu
ka kuu da'ya dana-s kuechi
n-ka xo kida-i.
N-ka xo kida-i kuechi chi ñatuka
n-ka xo jandixa-i Ianyuux.
27 N-ja'an Ianyuux:
"N-ja'an-r xa kada-r xa ma kun-
dido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i, te daa kada-r."
28 Xaxe'e xa kue'e da'ya dana
Israel n-xika yata nuu Ianyuux,
kiti ini-ia nuu-i. Te xaxe'e xijan
va'a kida ña'a-ia ndixi, ñayiu ñatu
ka kuu ñayiu Israel. Juini kue'e-i
n-ka xika yata nuu-ia, ko dani xe-
mani-ia ñayiu Israel xaxe'e uxi uu
da'ya yɨɨ Israel chi n-kaxi-ia-i xa ku-
tuu-i nuu tuu-ia. 29 Juña'a na'i-ia xa
n-ja'an-ia xa juña'a-ia chi xetna'a
xa ja'an-ia. Kida-ia xa teku ñayiu
tnu'u-ia xa na kua'a nanita'u-i ná
n-ja'an-ia. 30 N-ka xo kuxe ini-n
nuu Ianyuux, te vitna ka kuxe ini
da'ya dana Israel nuu-ia. Xaxe'e
xa ka kuxe ini-i nuu-ia kundau ini
ña'a-ia ndixi. 31 Ka kuxe ini ñayiu
Israel nuu-ia vitna, ko ndunda'u
ini-ia-i na xee kɨu. Xaxe'e xa
kunda'u ini ña'a-ia ndixi, ndunda'u
ini-ia-i tuku. 32 Nani ka kuxe ini
ñayiu Israel nuu Ianyuux dani ka
kuxe ini ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel
nuu-ia. N-xio xa nda'u ya'a nt-
daa-ro na kuú-ro n-kuu, ko xaxe'e
xa kunda'u ini ña'a-ia, ma kuu ka
xa nda'u ya'a-ro.
33 Naka kue'e xa taxi Ianyuux.
Naka vichi kunda'u ini ña'a-ia.
Naka kue'e xa kutnuni ini-ia. Naka
kue'e xa xini-ia. Naka tu'a-ia.
Ñayo-ro xini nakuenda kida-ia ɨɨn
xa kida-ia, ni nakuenda daa xani
ini-ia. Ñayo-ro xini naxa xani ini-ia
xa kada-ia. 34 Ná ja'an-da ya, daa
yodotnuni:
Ñayo-ro xini nax xani ini-ia.
Ñatu xe tnu'u-ia nuu ñayiu.
35 Ñayo-ro xia'an nga ɨɨn xa xia'an
nga-ro-ia.
Ña tuu nax kuta'u-ia nuu-ro.
Ña tuu nax n-xia'an nga-ro-ia xa
kutau-ia nuu-ro.
36 Mee-ia n-xani ini ntdaa xa io,
te xaxii mee-ia kuu. N-kidava'a-ia
ntdaa xa io xa na kua'a na
najuen tnu'u ña'a xijan. Io xa
ndadaka'nu-ro-ia. Ndɨkɨu ndɨñuu
nduka'nu-ia te ma jɨn ndɨ'ɨ. Amén.

12

Kuenda kɨu doko-ro mee-ro nuu Ianyuux xa xinokuechi-ro nuu-ia

1 Ta'u tniu-da nuu-n ntdaa-n xa
junukuechi koio-n nuu Ianyuux
chi kunda'u ini ña'a-ia. Kuenda
kɨu doko-n mee-n nuu-ia xa
junukuechi koio-n nuu-ia chi vichi
va'a n-kida ña'a-ia. Kuvete-ia xa
daa kada-n. Ñatuka ka kuu-ro
ná kuu dava'a nga ñayiu chi xi-
nokuechi-ro nuu Ianyuux. Xaxe'e
xa daa kida ña'a-ia, io xa kada-ro
ntdaa-ro xijan. 2 Maxku ku kuu
ka anu-n xa kada koio-n xaloko.
Maxku kada koio-n ná ka kida
ñayiu ñatu ka xini jundu kuu
Ianyuux. Ni maxku kukajan ini-n
mee ni xa io ñuñayiu ya'a. Juejoon
koio-n xa na kadatniu ka Ianyuux
anu-n xa maxku ku kuu ka-n ná
n-ka xo kuu-n. Juejoon koio-n xa
na kadatniu ka-ia anu-n na kua'a
na kani ini-n ná xani ini-ia te jini
koio-n nax ñu ini-ia xa kada-ro. Xa
ñu ini-ia xa kada-ro kuu xa kada-ro
xava'a xi'in xa nduu-ro ñayiu kida
mee ni xava'a. Tna ini-ia xijan.
3 Na ja'an-da nuu-n xa maxku
ku ku i'ni-n xa yo va'a ka tu'a-n
nux ña tuu nga ka tu'a-n. Nux
ka xinokuechi-n nuu Ianyuux,
maxku ku ku i'ni koio-n xa yo va'a
xinokuechi-n nuu-ia. Nux va'a ka
kukanu ini koio-n-ia, maxku ku ku
i'ni-n xa va'a ka tu'a-n a va'a ka
xinokuechi-n. Xaxe'e xa n-tetutniu
ña'a-ia xa du'a ja'an-da nuu-n,
du'a ja'an-da. 4 Na ja'an-da tnu'u
kandee ya'a nuu-n. Io nda'a-ro.
Io nuu-ro. Io xiti-ro. Io dɨkɨ-ro,
io xe'e-ro du, te nudɨɨn nudɨɨn

xetniu-ro ntdaa, ko ɨɨn ni xa ka
kuu. 5 Ná ka kuu xijan ka kuu
ñayiu ka kukanu ini Cristu chi idii
nga ñayiu ka kuu-i. Ná ndoñu'u-ro
nda'a-ro, xe'e-ro, dɨkɨ-ro, daa
ndoñu'u tna'a ñayiu ka kukanu ini
Cristu. 6 Ntdaa-ro tu'a kada-ro tniu
Ianyuux. N-xani ini-ia xa nudɨɨn
tniu kada-ro. Naka va'a-ia xa
daa n-kidava'a ña'a-ia. Ndeda-ro
vaxi xa ja'an-ro nuu ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux, na ja'an-ro xijan.
Nux va'a ka kukanu ini-ro Cristu,
ndaku-ro xa va'a ja'an-ro nuu ñayiu
xa n-ja'an-ia. 7 Te ndeda-ro vaxi
xa junukuechi-ro nuu ñayiu ka
kukanu ini Cristu, daa na kada-ro.
Ndeda-ro vaxi xa dakua'a-ro
ñayiu, na dakua'a-ro-i. 8 Ndeda-ro
vaxi xa jan do'o-ro ñayiu, daa na
kada-ro. Ndeda-ro vaxi xa juña'a
nga-ro ñayiu ka kunda'u dava
xa xneva'a-ro, kue'e na juña'a
nga-ro-i. Ndeda-ro vaxi xa tax-
nuni-ro, va'a na taxnuni-ro. Nux
vaxi-ro xa chindee-ro ñayiu xaxe'e
xa nda'u ini-ro, na chindee-ro-i, te
maxku kava uu kava uni anu-ro.

Io xa juemani tna'a ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

9 Xandaa xakuiti juemani
tna'a-n; maxku kada nga-n. Jun ini
koio-n xa kada-n xava'a. Dandoo
koio-n xaloko xadu'a. 10 Juemani
tna'a-n xi'in dava ka ñayiu ka
kukanu ini Cristu chi kuenda kɨu
ñani-n ka kutna'a. Najuen tnu'u
tna'a koio-n. 11 Maxku kava uu
kava uni anu-n hora kida-n tniu-ia.
Na ku kuva'a anu-n nuu tniu
Cristu. Xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n
junukuechi-n nuu-ia. 12 Io xa ku
kuvete koio-n chi n-ka kukanu
ini-n xa dananita'u ña'a Ianyuux.
Hora na kada u'u ña'a ñayiu, kada
nde ini koio-n. Ku kajan ta'u
kutu koio-n nuu-ia, te maxku
kande ini-n. 13 Chindee-n ñayiu ka
kunda'u n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii. Kotondee koio-n-yɨ,
te juña'a koio-n-yɨ ve'e-n na ndoo-i
nux ña vada ndoo-i. 14 Kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xa na kuu
ñayiu ka kida u'u ña'a xava'a, te
maxku kui'a ja'an-n-yɨ. 15 Hora
na kudɨ ini ñayiu, kudɨ ini koio-n;
hora na nda'i ñayiu, nda'i koio-n.
16 Kutuu mani koio-n xi'in dava ka
ñayiu. Maxku ku kuxe ini koio-n.
Tu'a tna'a koio-n xi'in ñayiu ka
kunda'u ka kukee. Maxku ku ja'an
koio-n xa ntdanditu'u xa kua'a-n
kada-n. 17 Nux n-janña'a ɨɨn ñayiu
a nax n-kida ña'a-i maxku ña'a
dandenaa-n. Kada-n ntdaa xa
ka xani ini ñayiu xa kuu xava'a.
18 Maxku ku jantna'a-n xi'in ñayiu
nuu ka xikonuu ka xikondodo-n.
Ntdaa-i kutuu mani-n xi'in-i, jun
ini-n xa maxku jantna'a-n xi'in-i.
19 Maxku daa mee ka-n ku kada u'u
ñayiu ka kida u'u ña'a. Ianyuux io
xa kada u'u ñayiu ijan, ñadu mee-n
chi du'a yodotnuni: “Mee-r io xa
kada u'u-r ñayiu. Mee-r juña'a
ta'u-i.” 20 Dɨuni yodotnuni: “Nux
kojon ñayiu xini u'u ña'a, juña'a-n
xa kaxi-i. Nux ka yichi-i ndute,
juña'a-n ndute na ko'o-i. Juña'a
koio-n xa kaxi xa ko'o-i na kua'a na
kujanuu-i.” 21 Naa xa kada u'u-n
ñayiu n-ka kida u'u ña'a, juña'a-n xa
ka ndoñu'u-i. Naa xa dandenaa-n
xa n-kida ña'a ɨɨn ñayiu, kada-n-yɨ
xava'a.

13

Io xa jueyu'u juendetu-ro nuu se ka taxnuni nuu-ro

1 Jueyu'u juendetu koio-n nuu
se ka taxnuni nuu-n. Ianyuux
kuu Ia n-xani ini xa koo se tax-
nuni nuu-ro. Xnetniu-s chi mee
Ianyuux kida xa ka tetutniu ña'a
ñuu. 2 Ñayiu ndandita nuu se
ka taxnuni, io kuechi-i chi ndan-
dita-i nuu se n-kida Ianyuux xa
n-tetutniu ña'a ñayiu. Kada u'u
se ka taxnuni ñayiu ka ndandita
nuu-s. 3 Ñayiu ña tuu nax ka kida
ñatu ka yu'u nuu se ka taxnuni chi
ña tuu nax ka kida-i. Ñayiu ka
kida xaloko ka kuu ñayiu ka yu'u
nuu-s. Xa maxku ku yu'u-ro nuu

se ka taxnuni nuu-ro, na kada-ro
xava'a na kua'a na najuen tnu'u
ña'a koio-s. 4 N-kida Ianyuux xa
koo se taxnuni xa na kua'a na ku-
tuu va'a-ro. Nux na kada-n xaloko
yu'u koio-n nuu-s, chi ka kida u'u-s
ñayiu loko. Kiti ini-s nuu ñayiu
ka kida xaloko, te daya'a-s-yɨ jux-
tixia. Xaxe'e xa xinokuechi-s nuu
Ianyuux, daa kida-s. 5 Jueyu'u
juendetu koio-n nuu koio-s, ko
ñadu xa na ña'a daya'a ña'a-s jux-
tixia. Jueyu'u juendetu koio-n
nuu koio-s xaxe'e xa daa io xa
kada-ro. 6 Xaxe'e xa ka kida-s tniu
ijan ka xia'an-ro tvini ka ndajan-s.
Ka xinokuechi-s nuu Ianyuux xa
daa ka kida-s. 7 Juña'a koio-n
ntaka tvini ka ndajan se ka tax-
nuni. Dɨuni juña'a koio-n tvini
ka xijan-s. Ja'an koio-n, "Dito"
nuu se io xa ja'an-ro "Dito." Na-
juen tnu'u koio-n se io xa najuen
tnu'u-ro-s. Du'a kada koio-n. 8 Io
xa najuña'a-n xa tau-n nuu ñayiu.
Dɨuni io xa juemani tna'a-n. Nux
xemani tna'a ñayiu, jandixa-i dava
ka ley Ianyuux tuku. 9 Yodotnuni:
"Maxku kava-n xi'in ñadɨ'ɨ ñatu
kuu ñadɨ'ɨ-n. Maxku ka'ni-n ndɨyɨ.
Maxku du'u-n. Maxku kukajan
ini-n xaxii ñayiu." Nux jandixa-ro
ley ya'a, ndaku koio-ro xa jandixa
koio-ro dava ka ley Ianyuux: "Io xa
juemani-n ñanitna'a-n ná xemani-n
mee-n." 10 Nux xandaa xakuita
xemani-n ñanitna'a-n, ña tuu nax
kada-n-yɨ. Kida-ro xa ja'an ley
Ianyuux nux xemani-ro ñayiu.

11 Maxku ku kidi-n chi xa ka
xini-n na tiempo tuu-ro. Xa vax
kuyatni xa nanita'u-ro. Na'a ka
n-kuu xndetu-ro vaxi dada xa
kundetu-ro. 12 Kuenda kɨu xa
n-tuu yaa te vax kuyatni xa xino
ngandii xa vax kuyatni tiempo
nanita'u-ro. Xijan kuu xa maxku
kada ka-ro xaloko ka kida ñayiu
loko xakuaa. Mee nga xava'a na
ku kada-ro ná ka kida ñayiu va'a
nduu. Na kada-ro xa juini Ianyuux.
Xava'a ka kida ñayiu nduu kuu
ná kuu armadura soldado. 13 Na
ku kuñukax ini-ro nuu xikonuu
xikondodo-ro; na kuikonuu-ro
ná kida ñayiu va'a xikonuu nduu.
Maxku nde'e kaxi-ro hora xe'en-ro
viko, ni maxku yo ku jɨ'ɨn-ro viko,
ni maxku ko'o-ro xa nde xini-ro.
Maxku kada-ro kuechi xi'in ñadɨ'ɨ
ñatu kuu ñadɨ'ɨ-ro, ni maxku mee ni
xa ku kada-n kuechi ku jun ini-n.
Maxku jantna'a koio-ro, ni maxku
ku kuu-ro ñayiu kuedi ini. 14 Maxku
daa kada koio-n. Jun ini koio-n
xa kada-n xa juini Jesucristu, Ia
kuu Xto'o-ro. Maxku ku kuu ka
anu-n xa kada-n xaloko ka kida
ñayiu loko.

14

Maxku ku jan tnu'u-ro dava ka ñayiu kukanu ini Jesús tuku ka kida

1 Io xa ku kuu ini va'a-n nuu
ñayiu ñatu ka kida ná ka kida-n nux
ka xani ini-i xa ñatu io va'a xa ka
kida-n. Io xa ku kuu ini va'a-n
nuu-i chi ñayo-ro ka xini ndaa ka
xini kuiti nux vatuka xa kada-ro
xa ka kida-ro a ña'a. Maxku jan
tnu'u-n-yɨ. 2 Io-n ka xani ini xa
io va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa
kaxi-ro, ko io-n ka xani ini xa ñatu
io va'a xa kaxi-ro kuñu. 3 Ñayiu
ka xaxi dava'a nga xa ka xaxi-i,
maxku kui'a ja'an-i ñayiu ka xani
ini xa ñatu io va'a xa kaxi-ro dava'a
nga xa kaxi-ro. Ñayiu ka xani
ini xa ñatu tna ini Ianyuux xa
kaxi-ro dava'a nga xa io, maxku
jan tnu'u-i ñayiu ka xani ini xa
io va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa
io xa kaxi-ro, chi ntdaa-i ka kuu
da'ya Ianyuux. 4 Ñatu io va'a xa
jan tnu'u-ro ñayiu chi ñadu roo io
xa chinuu nax ka kida-i chi ñadu
nuu mee-ro xinokuechi-i. Mee
Ianyuux taxnuni nuu-i te xini-ia
nax ka kida-i. Kendoo va'a xa
ka kida-i chi mee-ia chindee ña'a.
5 Io-n ka xani ini xa nani kuu ɨɨn
kɨu dani kuu ɨnka kɨu. Te io-n ka
xani ini xa dava kɨu ii, te io xa
kune'e ii-ro. Ñayiu ka xani ini xa
ii dava kɨu, na kune'e ii-i kɨu ijan.

6 Ñayiu ka xani ini xa ii dava kɨu,
io va'a xa xe ii-i chi xaxe'e Ianyuux
ka xe ii-i. Ñayiu ka xaxi dava'a
nga xa io xa kaxi-ro, io va'a chi
ka xani ini-i xa tna ini Ianyuux xa
daa ka kida-i, te ka xia'an-i nuu-ia:
"N-kuta'u-da, Taa-ro." Ñayiu ñatu
ka xaxi dava'a nga xa io xa kaxi-ro,
io va'a chi dɨuni ka xani ini-i xa
tna ini Ianyuux xa ka kida-i, te
ka xia'an-i nuu-ia: "N-kuta'u-da,
Taa-ro." 7 Ñayo-ro vaxi ñuñayiu
xa kada-ro xa ka ku ini mee-ro.
Dɨuni ñayo-ro xantuu kɨu kuú-ro.
8 Hora xtuu-ro ñuñayiu kida-ro xa
juini Ianyuux, te hora n-xee xa
kuu-ro ndɨyɨ, yɨnda'a ña'a na'i-ia.
Xndito-ro a n-ka xi'í-ro, dani ka
kuu-ro da'ya-ia, 9 chi xaxe'e xi-
jan n-xi'í Cristu te n-nandoto-ia.
N-xi'í-ia te n-nandoto-ia xa tax-
nuni-ia nuu ntdaa-ro xa ka kuu-ro
da'ya-ia; xndito-ro a n-ka xi'í-ro.
10 ¿Nakuenda ka jan tnu'u-n dava
ñayiu ka kukanu ini-ia? ¿Nakuenda
ñatu ka xe ini-n-yɨ? Ntdaa-ro, io xa
ndadandaa Ianyuux kuechi-ro, ma
yoo-ro kaku. 11 Du'a yodotnuni:

Xandaa xakuiti ndito-r,
te xandaa xakuiti ntdanditu'u
ñayiu njuiin xiti nuu-r.
Te ja'an koio-i xa Ianyuux ndixa
kuu-r.
Kuu Ianyuux n-ja'an-ia.

12 Xee kɨu ntdaa-ro ja'an nuu
Ianyuux nax n-ka xo kida-ro
xa n-ka xo tuu-ro ñuñayiu ya'a.
Mayo-ro kaku.

13 Maxku jan tnu'u tna'a koio-ro.
Na dandoo-ro xijan. Maxku
kada-ro ɨɨn xa xani ini ɨnka ñayiu xa
ñatu kuu xava'a, na kua'a maxku
daa kada-i na kua'a maxku kada-i
kuechi. 14 Ka xani ini dava ñayiu
xa ñatu va'a xa kaxi-ro dava'a
nga xa io xa kaxi-ro, ko xini daña
xa ntdaa xa io xa kaxi-ro, va'a
xa kaxi-ro. N-kida Jesucristu
xa xini-da xa ñadu kuechi kuu
xa kaxi-ro dava'a nga xa io xa
kaxi-ro. Daa ja'an daña, ko nux
ndeda-n ka xani ini xa kuechi
kuu xa kaxi koio-n dava xa ka
xaxi ɨnka ñayiu, maxku kaxi koio-n
nudaa. 15 Nux ɨɨn xa ka xaxi-n
kida xa kida ñanitna'a-n kuechi,
te nux dani na ku kaxi na'i-n ña
tuu nax vi'i-n-yɨ. Maxku dandoo
ɨɨn ñanitna'a-n Cristu xaxe'e ɨɨn
xa ka xaxi-n chi dɨuni n-xi'í-ia
xaxe'e-i. 16 Maxku daa kada-n na
ña'a jan tnu'u ñayiu ñatu kukanu
ini Cristu Ianyuux. 17 Hora xian
tnu'u-da ñayiu nax io xa kada-i xa
kɨu tna'a-i nuu roo xa ka kuu-ro
ñayiu jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-ro, ñatu kakune'e-da xa kaxi
xa ko'o-ro. Xa ka kakune'e-da kuu
xa io xa jandixa koio-ro-ia. Dɨuni
ka kakune'e-da xa n-ndumani
Ianyuux xi'in-ro. Ka kudɨ ini
ñayiu n-kɨu tna'a nuu roo xa ka
kuu-ro ñayiu jandixa xa taxnuni-ia
nuu-ro. Ka kudɨ ini-i chi ñu'u ña'a
Espíritu-ia. 18 Ñayiu jandixa-ia, ka
xinokuechi-i nuu Cristu, te tna ini
Ianyuux xa daa ka kida-i. Xndaxio
ñayiu xañu'u nuu ñayiu daa ka
kida. 19 Na nduku-ro mudu kutuu
mani-ro xi'in ñayiu. Na chindee
tna'a-ro xa na kua'a na kutnuni
va'a ka ini-ro nax kuu xa juini
Ianyuux. 20 Maxku kuu xa ka
xaxi ka xi'i-ro kada xa kada ñayiu
n-dakua'a-n ɨɨn xa maxku kada-i.
Ntdaa xa io xa kaxi xa ko'o-ro
va'a, ko nux ndeda ɨɨn xijan kada
xa kada ñayiu kukanu ini Cristu
kuechi, ñatu io va'a xa kaxi-ro
ntdaa xijan. 21 Va'a ka nuu maxku
kaxi-ro kuñu, ni maxku ko'o-ro
vinu, ni maxku kada-ro ɨnka xa
xani ini ɨnka ñayiu kukanu ini
Cristu xa kuechi kuu. Va'a ka nuu
maxku kada-ro xijan nux xaxe'e
xijan kada-i kuechi. 22 Ñayiu xani
ini xa xandaa xakuiti io va'a ɨɨn xa
kida-i, mee dii nga-i xi'in Ianyuux
na'a. Naka ta'u ñayiu ña tuu nax
kida xa kune ini-i. 23 Ñayiu kaa uu
kaa uni anu hora ka xaxi-i ɨɨn xa
ka xaxi-i xaxe'e xa ñatu io ndaa
io kuiti anu-i, kida-i kuechi. Ki'na
nuu io xa kani ini-ro nux io va'a xa
kada-ro ɨɨn xa kada-ro. Ñayiu kaa
uu kaa uni anu hora ka kida-i ɨɨn xa

ka kida-i, ka kida-i kuechi xaxe'e xa
ñatu io ndaa io kuiti anu-i.

15

Na kada-ro xa tna ini ñayiu ka kuu ñanitna'a-ro

1 Roo, ñayiu ka xani ini xa xandaa
xakuiti io va'a xa kida-ro ɨɨn xa ka
xko kida-ro, nux ka xani ini ɨnka
ñayiu xa kuechi kuu xijan, maxku
kada ka-ro xijan na kua'a maxku
daa kada ɨnka ñayiu, te kune ini-i
xa daa kada-i, chi ka xani ini-i xa
kuechi kuu xijan. Maxku kada-ro
xa tna ini ni mee-ro. 2 Na jun
ini-ro xa kada-ro xa tna ini ñayiu
ka kuu ñanitna'a-ro xa kada-ro na
kua'a na nduu koio-i ñayiu va'a
ka. Na kada-ro xa na kutnuni
va'a ka ini-i nax kuu xa n-ja'an
Ianyuux. 3 Daa na kada-ro chi
Cristu, naa xa kada-ia xa n-ku
ini mee-ia n-xejoon-ia xa ya'a-ia
na n-ja'an ɨɨn se n-chidotnuni xa
n-ja'an Ianyuux. Du'a n-ja'an-s
nuu Ianyuux: "Nayiu n-ka jan
kui'a ña'a ndixi n-ka jan kui'a ña'a
daña. Ñayiu kui'a n-ka ja'an ña'a
mee-n kui'a n-ka ja'an ña'a daña."
4 Dava'a nga tnu'u Ianyuux yodot-
nuni xa daa nga n-xe kodotnuni
xa na ka'u ñayiu, te kutu'a va'a-i
xa yodotnuni. Xaxe'e xa ka tu'a
va'a-ro xa yodotnuni jan ndɨkɨu
ndɨñuu xñu ini-ro xa nanita'u-ro,
te ña tuu nax ku ini-ro hora nda'u
ya'a-ro. Tnu'u yodotnuni jan
kida xa kuka'nu anu-ro. 5 Kida
Ianyuux xa dani ñu ini-ro xa ndixi
Cristu Jesús, te xndetu kanu ini-ro.
Dɨuni kida-ia xa kuka'nu anu-ro.
Mee-ia na kada xa ɨnuu na kani
ini koio-n na xani ini Cristu Jesús
6 na kua'a ɨnuu kani ini koio-n
hora najuen tnu'u koio-n Taa-ro
Ianyuux. Kuu-ia Taa Jesucristu, Ia
kuu Xto'o-ro.
7 Nani kuva'a anu Cristu nuu
koio-n, dani io xa ku kuva'a anu-n
nuu dava ka ñayiu kukanu ini-ia
xee ve'e-n. Nduka'nu Ianyuux
hora na kada koio-n xijan. Tna
ini-ia xijan. 8 Daa io xa kada koio-n
chi n-xinokuechi Cristu nuu ñayiu
Israel xa na jɨn tna'a xa n-ja'an
Ianyuux nuu uxi uu da'ya yɨɨ Israel,
chi xa daa nga n-ja'an Ianyuux
xa kada-ia ɨɨn xa kada-ia da'ya
dana-s. 9 N-xetna'a xa n-ja'an-ia
xa kada-ia xa na kua'a ndadaka'nu
ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel-ia. Ka
ndadaka'nu-i-ia xaxe'e xa kunda'u
ini-ia-i. Du'a yodotnuni xa n-ja'an
ɨɨn se n-ja'an nuu Ianyuux:

Juña'a-da nuu ñayiu ñatu kuu ñayiu
Israel xa kuu-n Ianyuux.
Nakuetu-da nuu-n.
Kata-da Salmos.

10 Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an ɨnka
se n-ja'an:

Ndixi, ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Is-
rael, io xa kuvete koio-n xi'in
ñayiu ka kuu da'ya Ianyuux.

11 Du'a yodotnuni ɨnka ntuku nuu
yodotnuni:

Io xa najuen tnu'u ndixi, xa ka
kuu-n ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel Ianyuux.
Na nakuetu ntdaa ñuu ñuñayiu
nuu-ia.

12 Te dɨuni n-chidotnuni se n-xo
nani Isaías:

Łɨn se kuu da'ya dana Isaí taxnuni,
chi n-taxnuni xixitna-s.
Taxnuni-s nuu ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel.
Kukanu ini ña'a ñayiu xa kada-s xa
n-ja'an Ianyuux xa kada-s.

13 Ianyuux, kuu-ia Ia kida xa ñatu
xe tnɨɨ ini-ro xa ya'a xa xñu ini-ro
xa ya'a. Na kada-ia xa kuvete
koio-n xaxe'e xa kukanu ini-n-ia,
te dɨuni na kada-ia xa maxku kune
ini ka-n xaxe'e kuechi n-ka kida-n
chi ndumani-ia xi'in-n xaxe'e xa
kukanu ini-n-ia. Nux daa na xee
kuu, kada Espíritu-ia xa ma natu
ini-n xa kukanu ini-n-ia, ni ma jɨn
tnɨɨ anu-n xa kukanu ini ka-n-ia.
14 Xini-da xa ka ka'u-n tnu'u
Ianyuux yodotnuni, te va'a ka
tu'a-n. Dɨuni xini-da xa va'a ka
dakua'a tna'a-n. Xaxe'e xijan
xini-da xa xandaa xakuiti yo
unu va'a-n. 15 Xa nadaja'an
ña'a ntuku-da xa kada-n xa

n-ja'an-da ya, n-chidotnuni-da
ntdaa tnu'u ya'a. N-kuyɨɨ-da xa
n-chidotnuni-da xa'a. Nadaja'an
ña'a-da xijan xaxe'e xa n-tetutniu
ña'a Ianyuux 16 xa dakua'a-da
ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel.
Mudu ya'a xinokuechi-da nuu
Cristu Jesús. Ja'an-da nuu ñayiu
nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
Kuenda kɨu dutu kuu-da, te kuenda
kɨu ɨɨn xa n-ka doko dutu nuu
altar te nakueka Ianyuux ka kuu
ñayiu dakua'a-da. Ɨɨn xa tna ini
Ianyuux ka nduu-i chi n-kida
Espíritu-ia xa n-ka nduu-i ñayiu ii.
17 Xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu
Jesús, najuen tnu'u-da mee-da
hora kakune'e-da ñayiu ndeka
Ianyuux. Ndeka-ia-i xaxe'e xa
dakua'a-da-i. 18-19 Ñadu mee ni-da
n-kida xa n-kida-da chi Cristu
n-kida xa n-ndaku-da xa n-kida-da
xijan. N-kida-ia xa ndaku-da xa
ja'an-da xa n-ja'an Ianyuux nuu
ñayiu. Dɨuni n-chindee ña'a-ia xa
n-kida-da xava'a, te n-ka xo nde'a
ñayiu. N-kida Espíritu Ianyuux
xa tɨtnɨ vuelta n-kida-da milagru.
Xaxe'e ntdaa xijan jandixa ñayiu
ñatu ka kuu da'ya dana Israel
Ianyuux. N-ja'an-da nuu ñayiu
Jerusalén xi'in ntaka ñuu n-ka
nadukunduu Jerusalén xa na
kukanu ini-i Cristu na kua'a
nanita'u-i. Nde Jerusalén xi'in
nde nuu nani Iliria n-ja'an-da
xijan. N-kida-da ntdaa tniu n-taxi
Ianyuux. 20 N-xe'en-da nuu ñayo
n-xo xini jundu kuu Cristu. Xijan
ñu ini-da xa kada-da chi ñatu
n-kuu anu-da xa jɨ'ɨn-da nuu xá
n-ka kixe'e ɨnka ñayiu xa ja'an-i
xijan. 21 Nakaxtna'a xa'a xi'in xa
yodotnuni. Du'a yodotnuni:

Ñayiu ta jini ka xa n-kida-s, jini-i
xijan vitna.

Ñayiu ta teku ka xa n-kida-s, teku-i
xijan.

Te jini koio-i nax kuu xijan.

*Ku ini Spalu xa kajanta'u ñayiu
Roma xaxe'e-s*

22 Xaxe'e xa'a ña kuu xa xe
kotoni'ni ña'a-da, 23 ko vitna ñatuka
tniu n-taxi Ianyuux io ya'a xa
kada-da. Xá n-kuu kuia daa nga
kuu anu-da xa xe kotoni'ni ña'a-da.
24 Jɨ'ɨn-da España, te ichi dian
kotoni'ni ña'a-da. Hora na xee-da
xa kutuu-ro, yo kudɨ ini-da. Jun
ini-da xa janu ichi ña'a koio-n xa
jɨ'ɨn-da España. 25 Ki'na ka jɨ'ɨn
ntuku-da Jerusalén xa dakexio-da
xa ndoñu'u ñayiu n-kida Ianyuux
xa n-ka nduu ii-i xtuu ijan. Ijan
dada xee-da dian 26 chi xndaxio
anu dava ñayiu Macedonia xi'in
Acaya xa juña'a nga-i xa ka
ndoñu'u ñayiu Jerusalén n-kida-ia
xa n-ka nduu-i ñayiu ii. 27 Io anu
ñayiu Macedonia xi'in ñayiu Acaya
xa daa kada-i. Io xa daa kada-i
ñayiu Jerusalén xaxe'e xa ñayiu
Israel ka kukanu ini Jesucristu
n-kida xa n-ka teku ñayiu Acaya
tnu'u-ia. Kidayɨka-i xa juña'a
koio nga-i tvini xa chindee-i ñayiu
Jerusalén. 28 Na ya'a xa dakexio
ndɨ'ɨ-da tvini n-ka taxi ñayiu Acaya
xi'in Macedonia yɨnda'a-da, te
ngondita-da xa xee-da dian. Ijan
dada ya'a-da xa jɨ'ɨn-da España.
29 Xa na'a-da xa xandaa xakuiti
juini Cristu xa xee-da dian.

30 Xijan ta'u-da nuu-n xa na
kajan ta'u koio-n xi'in nde yɨkɨ
nde tuchi-n nuu Ianyuux xa na
chindee ña'a-ia daña. Nani xko
xijan ta'u-da nuu-i, dani xijan ta'u
koio-n nuu-ia. N-kida Jesucristu,
Ia kuu Xto'o-ro, xa ta'u tniu-da
nuu-n xa kajan ta'u-n nuu Ianyuux
xa na chindee ña'a-ia. Xaxe'e xa
n-kida Espíritu Ianyuux xa xemani
ña'a-n, kajan ta'u-n nuu-ia xa na
chindee ña'a-ia. 31 Kajan ta'u
koio-n xa na kaku-da nuu ñayiu ña
ka kukanu ini Jesucristu xndaxio
Judea. Dɨuni kajan ta'u koio-n
xa na xe ini koio ñayiu n-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii
xndaxio Jerusalén xa juña'a-da.
32 Dɨuni kajan ta'u koio-n xa na
kudɨ ini-ro hora na xee-da dian te

ndetatu-da nux na kachi Ianyuux.
33 Na kunduu koio-n xi'in Ianyuux.
N-ndumani-ia xi'in-ro. Amén.

16

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

1 Juini-da xa ku ku ini va'a
koio-n nuu Febe, ɨɨn ña kukanu
ini Jesucristu hora na xee-ña
dian. Ñuu Cencrea netniu-ña
xa xinokuechi-ña nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu. 2 Juini-da
xa ku ku ini va'a koio-n nuu-ña
ná ka ku ini va'a-ro nuu ntdaa
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii. Juña'a koio-n xa
na ndoñu'u-ña, chi yo kue'e ñayiu
n-kuu chindee-ña vaxi; nde daña
xko chindee-ña.
3 Yo ndajan tnu'u-da Priscila xi'in
Áquila, ñayiu ka kida xi'in-da tniu
Cristu Jesús. 4 Diko nga xa kuú
koio-ña xaxe'e-da. Na kuta'u-da.
Ñadu mee ni-da kuu ñayiu ja'an xa
n-kuta'u-da xa n-ka kida ña'a-ña
xava'a chi dɨuni ka ja'an ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu
da'ya dana Israel xa n-kuta'u-i
xa daa n-ka kida-ña-i. 5 Dɨuni
ndajan tnu'u-da ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús ka nataka ve'e-ña
xa ndadaka'nu-i-ia. Dɨuni ndajan
tnu'u-da Epeneto, se mani xi'in-da.
Dɨu-s kuu se Asia n-kukanu ini
Cristu Jesús ki'na nuu. 6 Dɨuni
ndajan tnu'u-da María. Yo vichi
n-kidatniu-ña xaxe'e-n. 7 Ndajan
tnu'u-da Andrónico xi'in Junias.
Ñayiu ñuu-da ka kuu-s nduu-s.
N-ka yɨndi'u-s kɨu n-yɨndi'u-da.
Ndandɨ'ɨ-s nduu-s nuu se n-tunda'a
Cristu Jesús xa dakua'a koio-s
ñayiu. Ki'na ka se ya'a n-ka kixe'e
xa kukanu ini-s Cristu dada daña.
8 Ndajan tnu'u-da Ampliato, se
mani xi'in-da xaxe'e Cristu tuku.
9 Ndajan tnu'u-da Urbano. N-ka
kida-da tniu Cristu xi'in-s. Ndajan
tnu'u-da Estaquis, se mani xi'in-da
tuku. 10 Ndajan tnu'u-da Apeles.
Nda'u n-ya'a-s xaxe'e Cristu, ko
kukanu ini na'i-s-ia. Ndajan
tnu'u-da ñayiu xtuu ka'nu xi'in
Aristóbulo. 11 Ndajan tnu'u-da
Herodión, tna'a-da kuu-s. Ndajan
tnu'u-da ñayiu kuu familia Narciso
ka kukanu ini Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro. 12 Ndajan tnu'u-da
Trifena xi'in Trifosa. Yo vichi n-ka
kidatniu-ña xaxe'e Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro. Ndajan tnu'u-da Pérsida.
Dɨuni mani-da xi'in-ña. Dani
mee-ña, yo vichi n-kidatniu-ña
xaxe'e Cristu, Ia kuu Xto'o-ro.
13 Ndajan tnu'u-da Rufo, se n-kaxi
ña'a Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, xa
ku kuu-s da'ya-ia tuku. Dɨuni
ndajan tnu'u-da dɨ'ɨ-s. Kuenda kɨu
dɨ'ɨ-da kuu-ña. 14 Ndajan tnu'u-da
Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pa-
trobas, Hermas xi'in familia-s ɨɨn
ɨɨn-s xa ka kuu-i ñayiu ka kukanu
ini Cristu. 15 Ndajan tnu'u-da
Filólogo, Julia, Nereo xi'in ku'a-s
xi'in Olimpas xi'in familia-s ɨɨn ɨɨn-s
xa ka kuu-i ñayiu ka kukanu ini
Cristu. N-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii. 16 Juña'a tna'a-n
xanyuux, te teyu'u tna'a-n ná ka
kida dava ka ñayiu ka kukanu ini
Cristu. Ndajan tnu'u ña'a dava ka
ñayiu ka kukanu ini Cristu xtuu
ya'a.

17 Ta'u tniu-da nuu-n xa koo
koio-n cuedado nuu ñayiu ka kida
xa ma ɨnuu ka kani ini koio-n. Daka
ni'no ña'a-i xa maxku jandixa ka-n
ntaka xa n-ja'an Cristu. Xa ka
xini-n xa xandaa kuu xa n-ja'an-ia.
Maxku kandeka tna'a ka-n xi'in
ñayiu ijan. 18 Hora dakua'a-i ñayiu,
ñadu nuu Cristu, Ia kuu Xto'o-ro ka
xinokuechi-i chi xa kuu ini mee-i
ka kida-i. Ka ja'an-i xa ka kukajan
ini mee-i xa kada-i. Ka danda'u-i
ñayiu lilu chi yo vii ja'an-i, te ka
xani ini ñayiu jan xa va'a ka tu'a-i.
19 Kue'e ñayiu kue'e ñuu n-ka teku
xa va'a jandixa-n Cristu. Xaxe'e
xijan kudɨ ini-da. Jun ini-n xa
kaan-n xa kada-n mee ni xava'a,
ñadu xa daa xaloko ka ku kada

koio-n. 20 Na kada Ianyuux, Ia kida
xa xtuu mani ñayiu xa na ndaku-n
nuu Kui'na nuu xaku tiempo. Na
chindee chituu ña'a Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro.
21 Ndajan tnu'u ña'a Timoteo, se
kida xi'in-da tniu Cristu. Dɨuni ka
ndajan tnu'u ña'a se nani Lucio
xi'in se nani Jasón xi'in se nani
Sosípater. Dɨuni tna'a-da ka kuu-s.
22 Daña Tercio, se chidotnuni
tnu'u Spalu, dɨuni ndajan tnu'u
ña'a-da chi ntdaa-ro ka kukanu ini
Cristu, Ia taxnuni nuu-ro.
23-24 Dɨuni ndajan tnu'u ña'a se
nani Gayo xi'in dava ka ñayiu ka
kukanu ini Cristu. N-xeka ña'a
Gayo daña nukee nuve'e-s. Ndajan
tnu'u ña'a se nani Erasto, se yɨnda'a
tvini ñuu ya'a. Dɨuni ndajan tnu'u
ña'a se nani Cuarto.
25 Kida Ianyuux xa kutnuni
ka ini-n jua'an xa n-xe kodot-
nuni ya. Yodotnuni xa io xa
kukanu ini ñayiu Jesucristu na
kua'a nanita'u-i. Xa'a kuu xa ka
ja'an-da nuu-n xi'in dava ka ñayiu.
Kachitnu'u ña'a-da xa n-datuu
Ianyuux vitna. Nde na ta nkavatuu
ka ñuñayiu, xa daa nga na'a-ia
xijan. 26 Ñayo ñayiu n-ka xini xijan
xaki'na. N-ta'u tniu Ianyuux xa
n-ka chidotnuni se n-ka ja'an nuu
ñayiu xa n-ja'an-ia xa xijan ya'a xa
na kua'a na jini-n ntdaa-n xijan
vitna na kua'a kukanu ini-n Cristu,
te jandixa-n Ianyuux. Xa'a kuu xa
n-kachitnu'u ña'a Ianyuux. 27 Na
najuen tnu'u-ro Ianyuux. Mee
dii-ia tu'a ka. Ñayo xee-ia. Na
chindee ña'a Jesucristu xa na ku
ndadaka'nu-ro Ianyuux nɨkava
nɨkuita. ¡Amén!

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Corinto

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu Corinto

1 Mee-da kuu Spalu. N-kida
Ianyuux xa n-ja'an ña'a Jesu-
cristu mee-da xa ku kuu-da ɨɨn
se n-tunda'a-ia. Carta ya'a ki-
dava'a-da xi'in ñani-ro Sóstenes.
2 Kidava'a-da nuu mee-n ka kuu
ñayiu ka jandixa Ianyuux ñuu nani
Corinto. Xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in Cristu Jesús, te n-kida Ianyuux
xa ka kuu-n ñayiu dɨɨn nuu mee-ia.
Xá n-ja'an ña'a-ia mee-n xa ku
kuu koio-n ñayiu ka kida xa
juini mee-ia. Ntdaa ñuu ñuñayiu
n-ja'an-ia ñayiu xa jandixa koio-i
Xto'o-ro Jesucristu. Xto'o mee-i
kuu-ia, te Xto'o mee-ro kuu-ia. 3 Na
taxi Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro
Jesucristu xamani-ia nuu-n, te na
kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

Ntdaa kɨu xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux

4 Ntdaa kɨu xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu Ianyuux, xaxe'e
mee-n. Hora n-ka jandixa-n Cristu
Jesús, te n-taxi Ianyuux xamani-ia
nuu-n, te xaxe'e xijan xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu mee-ia. 5 Xaxe'e
Cristu Jesús, kuu ná kuu xa n-ka
nduu-n ñayiu kuika. Xá n-ka tnɨɨ-n
xakuika Ianyuux. Kida-ia xa ka
xian tnu'u-n tnu'u-ia nuu ɨnka
ñayiu, te kida-ia xa ka kutnuni ini-n
tnu'u-ia. 6 N-ja'an ndaa-da xaxe'e
Cristu nuu mee-n, te n-ka xeka
va'a-n tnu'u-da. 7 Ña ka ndoñu'u
ka-n ni ɨɨn, chi xa n-ka tnɨɨ-n
ntdaa xa n-taxi Ianyuux. Diko ni
xndetu-n nakɨu ndixi Xto'o-ro Je-
sucristu, xa dande'a ña'a-ia mee-ia
nuu mee-n. 8 Kada-ia xa kundee ini
koio ka-n, xa jandixa na'i ka-n-ia
nde na ndixi-ia, xa maxku dakuido
datau-n anu-n kɨu ndadandaa
Xto'o-ro Jesucristu ntdaa xa io.
9 N-ja'an ña'a Ianyuux mee-n, xa
kunduu koio-n xi'in Da'ya Yɨɨ-ia.
Da'ya Yɨɨ-ia kuu Xto'o-ro Jesucristu.
Ka kua'a-n xa koo koio-n confianza
nuu Ianyuux, xa daxinokava-ia
ntdaa xa n-kixe'e-ia.

Maxku jantna'a ka-n

10 Ñani-da ku'a-da, ka ja'an
mee-n xa ka jandixa-n Xto'o-ro
Jesucristu. Xijan kuu xa, xijan-da
nuu-n xa ɨɨn nuu ja'an koio-n,
ntdaa-n. Maxku jantna'a tnu'u-n,
kutuu mani koio-n, ɨɨn-n xi'in
ɨnka-n. Na koo xa ɨɨn nuu kani ini
koio-n, ntdaa-n. 11 Ñani-da ku'a-da,
du'a ja'an-da, xaxe'e xa n-ka
kachitnuña'a ñayiu ve'e Cloé xa ka
jantna'a tnu'u-n. 12 Ja'an-da xa
ka jantna'a tnu'u-n chi ja'an ɨɨn-n:
"Kunduu mee-r xi'in Spalu", te
ja'an ɨnka-n: "Kunduu mee-r xi'in
Apolos." Te ɨnka-n ja'an: "Ko kun-
duu mee-r xi'in Spedru", te ɨnka-n:
"Kunduu mee-r xi'in Cristu."
13 Kuu ná kuu xa n-ka dakexio
nuu tna'a-n Cristu. ¿N-xitakaa
Spalu nuu curuxi xaxe'e-n a?
¿N-ka xendute-n xa kunduu koio-n
xi'in Spalu a? Ña'a. 14 Xia'an-da
xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux xa
mee-da, ña n-dajuendute ña'a-da
ni ɨɨn-n. Diko ni se nani Crispo xi'in
se nani Gayo n-dajuendute-da.
15 Xijan kuu xa, ñayo-n kua'a
xa ja'an-n xa n-ka xendute-n xa
kunduu-n xi'in mee-da. 16 Te
dɨuni n-dajuendute-da ñayiu ve'e
Estéfanas. Ña naja'an-da nux
n-dajuendute ka-da ɨnka ñayiu.
17 Ña n-tunda'a ña'a Cristu mee-da
xa dajuendute-da ñayiu, n-tunda'a
ña'a-ia xa juña tnu'u-da tnu'u
va'a-ia ñayiu. Ña n-tunda'a ña'a-ia,
xa ja'an-da tnu'u ɨɨn nuu xi'in tnu'u
ka xani ini ñayiu. N-tunda'a ña'a-ia,
xa juña tnu'u-da ñayiu xa n-xi'í
Cristu nuu curuxi, xa ma kuú koio
ñayiu xi'in kuechi-i.

Va'a na'a Ianyuux te va'a tax-nuni-ia

18 Nuu ñayiu jɨ'ɨn koio andea, xa
kakune'e-da curuxi Cristu, kuu
ná kuu xa ja'an-da tnu'u lilu.
Ko mee-ro, ñayiu dakaku ña'a
Ianyuux xa ma jɨ'ɨn-ro andea, xa
kakune'e-da curuxi Cristu, kuu xa
ja'an-da xa xá n-kida Ianyuux xa
ma kuú-ro xi'in kuechi-ro. 19 Nani
ja'an tnu'u Ianyuux, dani kuu:
Danaa-r tnu'u se ka ja'an xa ka tu'a
va'a-s.
Daxio-r tnu'u se ka xani ini xa va'a
ka kutnuni ini-s.
20 ¿Nde io se xani ini xa kutnuni
ini-s? ¿Nde io se tu'a va'a? ¿Nde
io se va'a ja'an tnu'u ka xani ini
ñayiu ñuñayiu? Xá n-kida Ianyuux
xa tnu'u lilu kuu ntdaa xa ka
ja'an-s. 21 Va'a na'a Ianyuux xa ñatu
xiniñu'u xa ka xani ini ñayiu, xa
jini koio ñayiu Ianyuux. N-tna ini
Ianyuux xa tunda'a ña'a-ia mee-da,
xa juña tnu'u koio-da tnu'u mee-ia
nuu ñayiu. Juini tnu'u mee-da kaa
ná kaa tnu'u lilu nuu mee-i, ko xi'in
tnu'u jan, dakaku Ianyuux ñayiu ka
jandixa mee-ia, xa ma kuú koio-i
xi'in kuechi-i.
22 Se Israel, ka juini-s xa jini-s
milagru. Se ña ka kuu ñayiu Israel,
se ka ja'an tnu'u griegu, xnduku-s
se va'a ja'an xa ka xani ini ñayiu
ñuñayiu. 23 Ko mee-da, kachitnu'u
koio-da Cristu, Ia n-xitakaa. Ñayiu
Israel, ka kiti ini-i xaxe'e tnu'u-da.
Ná kuu ɨɨn toto ka'nu katuu ichi,
xa jɨn kɨ'ɨ-i te ndua ndeyu-i, kuu
tnu'u mee-da. Nuu ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel, tnu'u mee-da
kuu ná kuu tnu'u lilu. 24 Ko ñayiu
n-ja'an Ianyuux xa kunduu-i xi'in
mee-ia, ka kutnuni ini-i tnu'u
ja'an-da. Juini ka kuu-i ñayiu Israel,
a ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, ko
ka kutnuni ini-i xa n-xi'í Cristu
xaxe'e mee-i. Ka kutnuni ini-i
xa du'a n-dakaku Ianyuux mee-i,
xa ma kuú-i xi'in kuechi-i. Ka
kutnuni ini-i xa va'a na'a-ia te
va'a taxnuni-ia nuu-i. 25 Xa n-kida
Ianyuux, kaa ná kaa xa lilu nuu
ñayiu ñuñayiu, ko yo va'a ka xa
n-kida mee-ia dada ntdaa xa ka
xani ini mee-i. Nuu mee-i, kaa
Ianyuux ná kaa Ia ña ndaku, ko
yo ndaku ka mee-ia dada mee-i.
26 Ñani-da, naja'an koio jundu
kuu-n. Se tu'a va'a xa xani ini ñayiu
ñuñayiu ña ka kuu-n. Ni se taxnuni
nuu ñayiu ña ka kuu-n, ni se kuika
ña ka kuu-n. Ko n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n, xa kunduu koio
mee-n xi'in mee-ia. 27 N-kaxí-ia
se kaa ná kaa se lilu nuu ñayiu
ñuñayiu, xa kada-ia xa kujanuu
koio se ñuñayiu nuu mee-ia. Ka
xani ini-s xa se tu'a va'a ka kuu-s,
ko kujanuu koio ka mee-s nuu
Ianyuux. N-kaxí-ia se kaa ná kaa
se ña ndaku nuu ñayiu ñuñayiu, xa
kada-ia xa kujanuu koio se ñuñayiu
nuu mee-ia. Se taxnuni nuu ñayiu
ñuñayiu ka kuu-s, ko kujanuu
koio-s nuu Ianyuux. 28 N-kaxí-ia
ñayiu kunda'u kukee, xi'in ñayiu
ñatu xiniñu'u. Nde ñayiu ña tuu nax
kuu, n-kaxí-ia. N-kaxí-ia mee-i,
xa kada-ia xa se ka taxnuni nuu
ñayiu ñuñayiu maxku ya'u ka ni ɨɨn.
29 Du'a n-kida-ia, xa ni ɨɨn ñayiu ma
kua'a xa najuen tnu'u-i mee-i nuu
mee-ia. 30 N-kida-ia xa kunduu
koio mee-n xi'in Cristu Jesús.
N-kida Jesucristu xa nduu-ro ñayiu
ka xini Ianyuux. Xaxe'e xa xini
Jesucristu Ianyuux, kida-ia xa xini
mee-ro Ianyuux. Xaxe'e Jesucristu,
n-taxkanu ini ña'a Ianyuux mee-ro.
N-kida Jesucristu xa kuu-ro ñayiu
dɨɨn nuu Ianyuux, te n-kida-ia
xa juini-ro xa kada-ro xa juini
Ianyuux. N-chiya'u Jesucristu
kuechi-ro, te n-kida-ia xa xtuu
libre-ro. 31 Xijan kuu xa, na koo ná
ja'an tnu'u Ianyuux: “Ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa ja'an va'a-i xaxe'e
mee-i. Na ja'an va'a koio ñayiu
xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu.”

2

N-xitakaa Jesucristu nuu curuxi xaxe'e-ro

1 Ñani-da ku'a-da, na n-xee-da
ñuu-n xa juña tnu'u-da tnu'u

va'a Ianyuux, ña n-ja'an-da tnu'u
ndichi, ña n-ja'an-da xa ka xani ini
ñayiu ñuñayiu. 2 N-kachitnu'u-da
Jesucristu. N-kachitnu'u-da xa
n-xitakaa Jesucristu nuu curuxi,
xaxe'e mee-ro. Ña n-juini-da xa
kachitnu'u-da ni ɨnka xa io. 3 Kɨu
ijan ña ndaku-da. N-yu'u-da te
niɨ'ɨ-da. 4 Ña n-kachitnu'u-da xa
ka xani ini ñayiu ñuñayiu. Ña
n-juini-da xa kueka ña'a va'a
koio-n xaxe'e tnu'u mee-da. Ko
n-ja'an-da tnu'u n-taxi Espíritu
Ianyuux. Xi'in xa taxnuni Ianyuux,
n-kachitnu'u-da tnu'u mee-ia nuu
mee-n. 5 Chi ña n-juini-da xa
jandixa koio-n meni tnu'u mee-da.
N-juini-da xa dande'a ña'a Ianyuux
xa taxnuni mee-ia nuu-n, te xijan
jandixa koio-n Jesucristu.

*Dande'a ña'a Espíritu Ianyuux nt-
daa xa kida Ianyuux*

6 Ka xian tnu'u-da tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu ka kua'a xa kutnuni
ini-i tnu'u-ia. Ñatu ka ja'an-da xa
ka xani ini ñayiu ñuñayiu, ñatu ka
ja'an-da xa ka xani ini se kunxa'nu
ka ñuñayiu. Chi vax ndɨ'ɨ xa ka
xani ini ñayiu ñuñayiu, te vax ndɨ'ɨ
se kunxa'nu ka ñuñayiu. 7 Tnu'u
Ianyuux nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ, tnu'u
mee-ia kuu xa ka xian tnu'u-da
nuu ñayiu. Ná kuu ɨɨn xa yɨva'a
kuu xa xani ini Ianyuux, ná kuu
ɨɨn xa na'i kuu. Antecas xa kua'a
ntdaa xa io, xá daa, xá n-xani ini
Ianyuux xa kada-ia xaxe'e mee-ro.
N-kida-ia xa katakaa koio-s Cristu
nuu curuxi, xa kutuu va'a mee-ro
xi'in mee-ia. 8 Xa'a kuu xa ñayo
se kunxa'nu ka ñuñayiu n-ka kut-
nuni ini. Chi nux n-ka kutnuni
ini-s n-kuu, te ma katakaa koio-s
Xto'o-ro Jesús. Ia kunxa'nu ka nuu
ntdaa xa io kuu Xto'o-ro Jesucristu.
9 Ná ja'an tnu'u Ianyuux du'a kuu:

Kue'e io xa n-kida tu'a Ianyuux xa
tnɨɨ koio ñayiu ka xemani-ia.
Ta jini ka nduchi nuu-ro ntdaa xa
n-kida tu'a-ia xaxe'e-ro.
Ta teku ka do'o-ro, ni ta kani ini ka
anu-ro nax koo.

10 N-kida Ianyuux xa n-dande'a
ña'a Espíritu Ianyuux mee-ro ntdaa
xa n-kida tu'a Ianyuux xaxe'e-ro.
Chi kutnuni ini Espíritu Ianyuux
ntdaa xa io. Nde xa na'i Ianyuux
kutnuni ini Espíritu Ianyuux.

11 Xa xani ini ɨɨn seyɨɨ, ña kua'a
xa kutnuni ini va'a ɨnka seyɨɨ. Meni
anu mee-s kutnuni ini va'a xa xani
ini-s. Xa xani ini Ianyuux du. Xa
xani ini Ianyuux, ña kua'a kutnuni
ini mee-ro. Diko ni Espíritu
Ianyuux kutnuni ini xa xani ini
Ianyuux. 12 Mee-ro, ña n-ka tnɨɨ-ro
xa ka xani ini ñayiu ñuñayiu. Xá
n-ka xeka va'a-ro Espíritu Ianyuux,
te du'a kua'a-ro xa kutnuni ini-ro
ntdaa xa n-tax nga Ianyuux.
13 Tnu'u n-taxi Ianyuux, ka xian
tnu'u-da nuu ñayiu. Ña ka ja'an-da
tnu'u n-ka dakua'a ña'a ñayiu.
Ka ja'an-da tnu'u n-dakua'a ña'a
Espíritu Ianyuux. Nuu ñayiu xa
n-ka xeka va'a Espíritu Ianyuux, ka
ja'an-da tnu'u Espíritu Ianyuux.

14 Ko ɨɨn seyɨɨ, nux ma juejoon-s
xa kadatniu Espíritu Ianyuux
anu-s, ma kua'a-s xa kueka va'a-s
tnu'u Espíritu Ianyuux. Chi nuu
mee-s, tnu'u Espíritu Ii kuu ná kuu
tnu'u lilu. Ña kua'a-s xa kutnuni
ini-s, chi ñatu kidatniu Espíritu Ii
anu-s. 15 Ko ɨɨn seyɨɨ, nux juejoon-s
xa kadatniu Espíritu Ianyuux
anu-s, te kutnuni ini-s. Kutnuni
ini mee-s ntdaa. Te ñayiu ñuñayiu,
ma kutnuni ini koio-i nanda kuu xa
kutnuni ini-s. 16 Chi ná ja'an tnu'u
Ianyuux yodotnuni xá n-kuu kue'e
kuia, du'a kuu: "Ni ɨɨn ñayiu ma
kutnuni ini nax xani ini Ianyuux,
xa kua'a-i xa dakua'a-i-ia." Ko
mee-ro, ka kunduu-ro xi'in Cristu,
te dakua'a ña'a Espíritu Ianyuux
ntdaa xa xani ini Cristu.

3

*Se ka kidatniu xi'in Ianyuux ka
kuu-da*

1 Ñani-da ku'a-da, na n-xo tuu-da
xi'in-n, ña n-kuu xa ja'an-da nuu
mee-n ná ja'an-da nuu ñayiu
ka xejoon xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-i. Kɨu ijan, ta juejoon
ka koio-n xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-n. Nani ka kuu
sekuechi yɨjɨn, dani n-ka kuu
mee-n, chi ña n-ka kua'a-n xa
kutnuni ini-n nax xani ini Cristu.
2 Xa n-dakua'a ña'a-da, kuu ná kuu
xa n-taxi-da dɨku ko'o koio-n. Ná
kuu kuñu kaxi-ro kuu xa xani ini
Cristu. Ko ña n-taxi-da kuñu jan,
chi ña n-ka kua'a-n xa kaxi-n kuñu.
Te nde vitna, dani ña ka kua'a-n.
3 Chi dani ña n-ka xejoon-n xa
kadatniu Espíritu Ianyuux anu-n.
Xini-da xa du'a kuu, chi ka kukuedi
ini nuu tna'a-n, te ka jantna'a
tnu'u-n. Xtuu mee-n ná xtuu ñayiu
ñuñayiu, ñayiu ña ka kunduu xi'in
Cristu. Ta juejoon ka-n xa kadatniu
Espíritu Ianyuux anu-n. 4 Chi
ja'an ɨɨn-n: "Kunduu mee-r xi'in
Spalu", te ɨnka-n ja'an: "Kunduu
mee-r xi'in Apolos." Ka kuu mee-n
ná ka kuu ñayiu ñuñayiu, chi ña
ka xejoon-n xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-n.

5 ¿Jundu kuu Apolos? ¿Jundu kuu
mee-da? Diko ni se xinokuechi
nuu Ianyuux ka kuu-da, nduu-da
xi'in-s. N-ta'u tniu ña'a Xto'o-ro
Jesucristu xa kachitnu'u koio-da
tnu'u va'a Ianyuux, te na n-ka
teku-n xa n-ka ja'an-da, n-ka
jandixa-n tnu'u-ia. 6 Ná kuu se
dandeé yutnu tata kuu mee-da, te
ná kuu se xodo ndute yutnu tata
kuu Apolos. Ko Ianyuux kida xa
vax kue'nu koio-n. 7 Se dandeé
yutnu tata, ña ya'u-s ni ɨɨn, te se
xodo ndute yutnu tata, ña ya'u-s
ni ɨɨn. Diko ni Ianyuux, chi kida
mee-ia xa kue'nu va'a-n. 8 Ɨɨn
nuu ka kuu se dandeé yutnu tata,
xi'in se xodo ndute yutnu tata,
te nani kidatniu ɨɨn ɨɨn-s, dani
chiya'u Ianyuux ɨɨn ɨɨn-s. 9 Se ka
kidatniu xi'in Ianyuux ka kuu-da.
Te mee-n, ka kuu-n ná kuu nuu
ñu'u kidatniu-ia.

Ná kuu ve'e kidava'a Ianyuux ka
kuu-n. 10 Ná kuu albañɨɨ tu'a va'a
kuu mee-da. Xi'in xamani n-taxi
Ianyuux, n-kidava'a-da cimientu
ve'e, hora n-kachitnu'u-da tnu'u
va'a Jesucristu. Te vitna, ka
dakua'a ña'a ɨnka seyɨɨ mee-n.
Ná kuu se kidava'a xeve'e nuu
cimientu ve'e, ka kuu-s. Xijan
kuu xa na koo koio-s ɨɨn ɨɨn-s
cuedado, xa kadava'a va'a-s
xeve'e nuu cimientu n-kidava'a
mee-da. 11 Idini cimientu ve'e io,
te cimientu jan kuu Jesucristu.
Maxku koo xa kadava'a ɨnka ñayiu
ɨnka cimientu ve'e jan. 12 Nux
dakua'a va'a ña'a ɨɨn seyɨɨ mee-n,
kuu ná kuu xa kidava'a-s xeve'e
oro, xeve'e plata, xeve'e yuú yo
ya'u. Nux ma dakua'a va'a ña'a-s,
te kuu ná kuu xa kidava'a-s xeve'e
yutnu, xeve'e ndayo'o, xeve'e
tnuñama. 13 Te jini Ianyuux nanda
n-ka kidava'a-s, ɨɨn ɨɨn-s. Na
ndadandaa-ia ntdaa xa io, daa
kototnuni-ia xa n-ka kidava'a-s, ɨɨn
ɨɨn-s. Xi'in ñu'u koko, kototnuni-ia
tniu n-ka kida-s. 14 Ɨɨn seyɨɨ, nux
n-kidava'a va'a-s ve'e, te tnɨɨ-s
premiu-s. 15 Ko nux kayu ve'e
n-kidava'a-s, dakuita-s ntdaa xa
n-kidatniu-s, ko mee-s dakaku ña'a
Ianyuux. Ko ku kuu-s ná kuu ɨɨn
seyɨɨ n-ya'a me'ñu ñu'u koko.

16 ¿Ña kutnuni ini koio-n xa
ka kuu mee-n veñu'u Ianyuux a?
Xaxe'e xa tuu Espíritu Ianyuux anu
mee-n, te ka kuu-n veñu'u Ianyuux.
17 Nux na kanu ɨɨn seyɨɨ veñu'u
Ianyuux, te danaa Ianyuux mee-s.
Chi ii veñu'u Ianyuux, te mee-n ka
kuu veñu'u jan.

18 Maxku danda'u koio-n mee-n,
ni ɨɨn-n. Ɨɨn seyɨɨ, nux xani ini-s
xa va'a kutnuni ini-s xa ka xani
ini ñayiu ñuñayiu, io xa juejoon-s
xa ku kuu-s ná kuu ɨɨn se lilu,
io xa dandoo-s xa ka xani ini
ñayiu ñuñayiu, xa kunduu-s xi'in
Ianyuux. Ijan dada, ku kuu-s ɨɨn
se kutnuni ini va'a. 19 Chi xa ka
xani ini ñayiu ñuñayiu kuu ɨɨn xa lilu

nuu Ianyuux. Ja'an tnu'u Ianyuux:
“Kida Ianyuux xa xa xani ini ɨɨn
seyɨɨ kuu ná kuu ɨɨn trampa tnɨɨ
ña'a.” 20 Ɨnka vuelta ja'an tnu'u
Ianyuux: “Na'a Ianyuux nax xani
ini se tu'a va'a, na'a-ia nax ka xani
ini ñayiu ñuñayiu. Na'a-ia xa ɨɨn xa
ñatu xiniñu'u kuu xa ka xani ini-i.”
21 Xijan kuu xa maxku najuen
tnu'u-n mee-n, xa kunduu-n xi'in
ɨɨn seyɨɨ, a ɨnka seyɨɨ. Chi ntdaa xa
io kuu xaxii mee-n. 22 Mee-da, xi'in
Apolos, xi'in Spedru, ndruni-da,
kuu kuenda mee-n. Ntdaa xa io
ñuñayiu kuu kuenda mee-n. Xa
xtuu-n, a xa kuú koio-n. Ntdaa xa
io vitna, xi'in ntdaa xa koo. Ntdaa
xa io kuu xaxii mee-n. 23 Chi mee-n,
ka kuu-n kuenda Cristu, te Cristu
kuu kuenda Ianyuux.

4

Se ka xinokuechi nuu Jesucristu ka kuu-da

1 Xijan kuu xa io xa kutnuni
ini koio-n nax ka kuu mee-da.
Ka kuu-da se xinokuechi nuu Je-
sucristu. Ka kuu-da se dakua'a
ña'a mee-n xa xani ini Ianyuux.
2 Io xa daxinokava-da tniu n-taxi
Ianyuux. Io xa dande'a-da Ianyuux
xa kua'a-ia xa koo-ia confianza
nuu-da, xa kada-da xa juini mee-ia.
3 Juini ka xitotnuni ña'a mee-n,
ko ñatu xiniñu'u. Juini ka xitot-
nuni ña'a se ka taxnuni ñuñayiu,
ko ñatu xiniñu'u. Nde mee-da,
nux xitotnuni-da mee-da, ko ña
xiniñu'u. 4 Juini ñatu tekuechi
ña'a anu mee-da, ko xini-da xa se
kida kuechi kuu-da. Io xa kotot-
nuni ña'a Ianyuux mee-da. 5 Xijan
kuu xa maxku ja'an koio ka-n xa
kunduu-n xi'in ɨɨn seyɨɨ, a ɨnka
seyɨɨ. Io xa kundetu koio-n, nde na
ndixi Xto'o-ro Jesucristu. Kɨu ijan,
ndadandaa ña'a mee-ia mee-ro. Na
ndixi-ia, datuu-ia ntdaa xa yɨva'a
nuu nee, datuu-ia ntdaa xa ka xani
ini ɨɨn ɨɨn ñayiu. Kɨu ijan, ndada
kuenda Ianyuux ɨɨn ɨɨn ñayiu, nux
n-kida-i ɨɨn xava'a, a n-kida-i ɨɨn xa
ña ya'u ni ɨɨn.

6 Ñani-da ku'a-da, xaxe'e mee-n,
kidava'a-da tnu'u ya'a. Mee-da
xi'in Apolos, ɨɨn ichi ka ne'e ka
tnɨɨ-n ka kuu-da. Ka kida mee-da
ná ja'an tnu'u Ianyuux, te ka
juini-da xa dakua'a koio mee-n,
xa kada koio mee-n ná ja'an tnu'u
Ianyuux. Ñayo-n kua'a ja'an va'a-n
ɨɨn se dakua'a ña'a, te kui'a ja'an-n
ɨnka se dakua'a ña'a. 7 ¿Nax kuu xa
xani ini-n xa kunxa'nu ka mee-n
dada ɨnka ñayiu? ¿Nax neva'a-n
xa ña n-taxi Ianyuux? Te nux
n-taxi Ianyuux ntdaa xa neva'a-n,
¿nakuenda najuen tnu'u-n mee-n?
8 Ka xani ini-n xa se kuika ka
kuu-n, ka xani ini-n xa ntdaa
xa ka kukajan ini-n xneva'a-n.
Xtuu-n ná xtuu se kunxa'nu ka.
Te ka xani ini-n xa ñatuka ndoñu'u
ña'a-n. ¡Naka va'a koo, nux ku kuu
koio-n se kunxa'nu ka, te taxnuni
mee-da xi'in-n! 9 Xani ini-da xa
juini Ianyuux xa kujuiin koio
ntdaa ñayiu nuu se n-tunda'a-ia.
Ka xika mee-da, ná ka xika se
n-ka kidandaa-s xa kuú-s. Xá
n-xee ntdaa ñayiu, xa jini koio-i,
hora ka'ni ña'a koio-s. Ñayiu,
xi'in nde ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux, xnde'a ña'a mee-da.
10 Xaxe'e Cristu, kuu ná kuu xa ka
kuu-da se lilu. Ko mee-n, ka xani
ini-n xa ka kuu-n se tu'a va'a. Ka
xani ini-n xa ña ndaku mee-da te
yo ndaku mee-n. Xndaxio ñayiu
xañu'u nuu mee-n, ko ñayo ñayiu io
xañu'u nuu mee-da. 11 Nde vitna ka
kojon-da, te ka yichi-da ndute, te ña
tuu na da'ma va'a-da. Ka janña'a-i,
te ña tuu na ve'e-da xndaxio. 12 Ka
kidatniu-da nde n-xiau-da. Xi'in
nda'a mee-da ka kidatniu-da. Nɨni
kui'a ja'an ñayiu nuu mee-da, te ka
xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e
mee-i, xa kada-ia xa kutuu va'a
koio-i. Juini ka xini u'u ña'a ñayiu,
ko dani ka kundee ini-da. 13 Nɨni ka
kakune'e ña'a ñayiu, te ka kidatniu
mee-da xa kutuu mani-da xi'in-i.
Ka xani ini-i xa mi'i ñuñayiu ka
kuu-da. Nde vitna, ka kida ña'a-i
ná ka kida-i nuu se ñatu xiniñu'u.
14 Ña n-kidava'a-da tnu'u ya'a xa

kada-da xa taxi-da xa januu. Diko
ni jan do'o ña'a-da, chi ka kuu
mee-n da'ya mani-da. 15 Juini na
koo uxi mil se dakua'a ña'a tnu'u
Cristu mee-n, ko idini-s kuu ná
kuu taa-n. N-ja'an mee-da tnu'u
va'a Cristu nuu mee-n, te du'a n-ka
jandixa-n-ia. Nde kɨu ijan, kuu-da
taa-n. 16 Xijan kuu xa ja'an-da nuu
mee-n, xa kada koio mee-n ná kida
mee-da.
17 Xijan kuu xa n-tunda'a-da
Timoteo nuu mee-n. Ná kuu
ɨɨn da'ya mani-da kuu Timoteo.
Kunduu mee-s xi'in mee-da, te
ka kunduu-da, nduu-da xi'in-s,
xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Kada-s
xa naja'an koio mee-n nanda kida
mee-da xa kunduu na'i ka-da xi'in
Cristu. Nani dakua'a-da ñani-ro
ku'a-ro nitu'u ñuu xa kada koio
mee-i, dani kida mee-da, te dani io
xa kada koio mee-n. 18 Dava-n, xa
n-ka kuxee ini-n, chi ka xani ini-n
xa ma xee ka-da ñuu-n. 19 Ko vax
kuyatni xa xee-da ñuu-n, nux na
kachi Ianyuux. Te kototnuni-da se
ka najuen tnu'u mee-s. Jini-da nux
kua'a koio-s xa kada-s ná ka ja'an-s,
a ña'a. 20 Nux ña kua'a-s, te xandaa
kuu xa ña n-kaxí Ianyuux mee-s xa
taxnuni-s xi'in-ia. 21 Te mee-n, ¿nax
ka juini-n? ¿Ka juini-n xa xee-da
ñuu-n, xa kudeen ña'a-da? ¿O ka
juini-n xa xee-da ñuu-n, xa juemani
ña'a-da, te xi'in tnu'u mani chindee
ña'a-da u?

5

Ɨɨn se io me'ñu mee-n, kida-s xa u'u

1 N-teku-da xa me'ñu mee-n,
tna'a ɨɨn seyɨɨ n-tnɨɨ-s ñadɨ'ɨ taa-s,
xa kava-s xi'in-ña. Nde ñayiu ña
ka jandixa Ianyuux, ñayiu ka kida
kuechi xi'in kuechi, nde mee-i,
ña ka kida ɨɨn-i ná n-kida mee-s.
2 ¡Te mee-n, ka najuen tnu'u-n
mee-n! Io xa ku kujanuu koio-n,
io xa tnau ini koio-n, nde na nda'i
koio-n. Io xa kine'e koio-n se n-kida
kuechi jan, xa maxku kutuu ka-s
me'ñu-n. 3 Chi mee-da, juini ña
tuu-da xi'in-n vitna, ko kuu ná kuu
xa tuu-da xi'in-n. Juini ña tuu-da
xi'in-n, ko xá n-ndadandaa-da
se n-kida kuechi jan. 4 Ñayiu ka
jandixa Xto'o-ro Jesús ka kuu-n. Io
xa nataka koio-n, xa ndadandaa
koio mee-n se ijan tuku. Juini ma
kutuu-da xi'in-n, ko koo ná kuu xa
kutuu-da xi'in-n. Xi'in xa taxnuni
n-taxi Xto'o-ro Jesús mee-n, io xa
ndadandaa koio mee-n mee-s. 5 Io
xa juña'a koio-n se n-kida kuechi
jan nuu kui'na, xa danaa-i yɨkɨ
kuñu-s. Ko juini na danaa kui'na
yɨkɨ kuñu-s, ko na koo xa dakaku
Ianyuux anu-s, hora ndixi Xto'o-ro
Jesús xa ndadandaa-ia ntdaa xa io.

6 Xa ka najuen tnu'u-n mee-n, ña
kuu xava'a. Ná kuu ndɨdí kuixi
kuu kuechi n-kida se ijan. ¿Ña ka
xini-n xa ita'u ni ndɨdí kuixi dakuu
ia ntdaa yuchi tila u? Ná kuu ndɨdí
kuixi kuu kuechi n-kida se ijan, te
ná kuu yuchi tila ka kuu mee-n.
7 Xijan kuu xa dita koio mee-n nt-
daa xa u'u, xa ku kuu koio-n ná
kuu yuxa xee. Chi xaxe'e Cristu,
ka kuu-ro xa xee. Ná kuu tkolelu
n-ka xa'ni ñayiu Israel viko Paxcua,
da kuu Cristu, chi n-xejoon-ia xa
n-ka xa'ni ña'a seyɨɨ mee-ia, xaxe'e
mee-ro. 8 Xijan kuu xa na kutuu
mee-ro ná xtuu ñayiu ndadaka'nu
viko Paxcua. Na dita-ro ntdaa xa
u'u. Maxku kani ini ka-ro xa u'u,
maxku kada ka-ro kuechi. Na kani
ini-ro xa kuu xandaa, te na ja'an-ro
xa kuu xandaa, te na kada-ro xa
kuu xandaa.

9 Na n-kidava'a-da carta ki'na
nuu, n-ja'an-da xa maxku kunduu
koio mee-n xi'in ñayiu ka kidi
xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i.
10 Ko du'a ña juini kachi xa io xa
ka'nde tna'a-n xi'in ñayiu ñuñayiu.
Xandaa kuu xa mee-i ka kuu ñayiu
ka kidi xi'in ñayiu ña n-tnunda'a
xi'in-i. Ñayiu kukuedi ini, xi'in
ñadu'u ka kuu-i. Ñayiu ka jandixa
santu ka kuu-i. Ko nux n-xio xa
ka'nde tna'a-n xi'in mee-i n-kuu,
te koo xa kee koio-n ñuñayiu.

11 Tnu'u n-kidava'a-da, juini kachi
xa maxku kunduu koio-n xi'in se
ka ja'an xa kunduu-s xi'in Cristu,
ko kidi-s xi'in ñadɨ'ɨ ña n-tnunda'a
xi'in-s. O kuu-s se kuedi ini, o
jandixa-s santu, o se kui'a ja'an
kuu-s, o sexini kuu-s, o ñadu'u
kuu-s. Maxku nkoo koio-n ni xa
kax ka'nu-n xi'in-s. 12-13 Ko ña
kuu tniu mee-da xa ndadandaa-da
ñayiu ña ka jandixa Cristu. Meni
mee Ianyuux ndadandaa-ia mee-i.
Ko kuu tniu mee-n, xa ndadandaa
koio-n ñayiu ka ja'an xa kuu-i ñani-n
ku'a-n, ko dani ka kida-i kuechi. Io
xa kine'e koio-n se n-kida kuechi
jan, xa ma kutuu ka-s me'ñu mee-n.

6

Jantna'a-n nuu se ña ka jandixa Cristu

1 Nux ka jantna'a-n, ɨɨn-n xi'in
ɨnka-n, ¿te ña ka kujanuu-n xa
jɨ'ɨn-n nux juxtixia, nuu se ña ka
jandixa Cristu a? Nux ka kiti
ini nuu tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n,
io xa jɨ'ɨn-n xa kajan-n consejo
nuu ñani-ro ku'a-ro, nuu ñayiu ka
jandixa Cristu. Maxku jɨ'ɨn koio-n
nuu ñayiu ña ka jandixa Cristu.
2 ¿Ña n-ka teku-n xa ndadandaa
mee-ro ñuñayiu a? Nux ndadan-
daa koio-n ñuñayiu, te xandaa kuu
xa kua'a-n xa ndadandaa koio-n
xa luchi ya'a. 3 ¿Ña n-ka teku-n
xa ndadandaa mee-ro nde ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
a? Nux ndadandaa-ro ángel, dɨuni
kua'a-ro xa ndadandaa-ro kuechi
ñani-ro ku'a-ro. 4 Xijan kuu xa
nux jantna'a koio-n, te nde se
ñatu xiniñu'u me'ñu-n, io xa jue-
joon koio-n xa ndadandaa ña'a
mee-s mee-n. 5 Ja'an-da tnu'u ya'a,
xa kada-da xa na kujanuu koio-n.
¿Me'ñu mee-n, ña yoo ni ɨɨn se tu'a
va'a kua'a xa ndadandaa-s ñayiu ka
jandixa Cristu a? Joon, io-s. 6 ¿Nax
kuu xa kandeka tna'a-n jɨ'ɨn nuu
juxtixia ñuu-n, nuu se ña ka jandixa
Cristu a?

7 Xandaa kuu xa ta dita koio ka-n
xa u'u. Xa ka jantna'a-n, ɨɨn-n xi'in
ɨnka-n, te xndeka tna'a-n jua'an
nuu juxtixia, kuu xa ka kida-n xa
u'u. Nux kada ña'a ñani-n ku'a-n
xa u'u, te va'a ka xa juejoon-n xa
du'a koo, dada xa jantna'a-n xi'in-s.
Va'a ka xa juejoon-n xa du'u ña'a-s,
dada xa kandeka-n-sɨ jɨ'ɨn nuu jux-
tixia. 8 Ko mee-n ka kida tna'a-n
xa u'u, te danda'u tna'a-n. Ñayiu ka
jandixa Cristu ka kuu-n, ko dani ka
kida tna'a-n xa u'u.

9 ¿Ña ka kutnuni ini-n xa ñayiu
ka kida xa u'u, ma kua'a-i xa ku-
tuu va'a-i nuu taxnuni Ianyuux
a? Maxku danda'u koio-n mee-n.
Ñayiu kidi xi'in ñayiu ña n-tnunda'a
xi'in-i, ma kua'a-i xa kutuu-i nuu
taxnuni Ianyuux. Ni ñayiu ka
jandixa santu, ni seyɨɨ n-dandoo
ñadɨ'ɨ-s, ni ñadɨ'ɨ n-dandoo yɨɨ-ña.
Ni seyɨɨ kidakuechi ntna'a seyɨɨ, ni
ñadɨ'ɨ kidakuechi ntna'a ñadɨ'ɨ. 10 Ni
ñadu'u. Ni ñayiu ka kukuedi ini.
Ni sexini, ni ñáxini. Ma kua'a
ñayiu jan xa kutuu-i nuu taxnuni
Ianyuux. Ni ñayiu kui'a ja'an, ni
ñayiu danda'u ɨnka ñayiu. Ma ku-
tuu-i xi'in Ianyuux. 11 Te mee-n
ka kuu ñayiu n-ka kida xa u'u ya'a.
Ntdaa-n ña'a, ko dava-n, joon. Du'a
n-ka kida-n. Ko n-ka natu ini-n
kuechi-n, te n-ka xendute-n xaxe'e
xa jandixa-n Jesucristu. Te xá
n-kida Ianyuux xa ka kuu-n ñayiu
dɨɨn nuu mee-ia, ñayiu ka kida xa
juini mee-ia. Te xaxe'e xa n-ka
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu, te
n-ka xejoon-n xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-n, te xá ndadandaa
ña'a Ianyuux mee-n. Xá n-taxkanu
ini ña'a-ia mee-n, xá n-ja'an-ia xa
ka kuu mee-n ná kuu ñayiu nuncas
ña n-kida ni ɨɨn xa u'u.

Xa ii kuu yɨkɨ kuñu-n

12 Ka ja'an mee-n xa io libre-n xa
kada-n dava'a nga xa juini-n. Joon,
io libre-n, ko ña ntdaa xiniñu'u
va'a. Io libre-n xa kada-n dava'a
nga xa juini-n, ko maxku juejoon
koio-n xa kadajuexa ña'a ni ɨɨn xa

io. 13 Xandaa kuu xa n-kidava'a
Ianyuux xa kaxi-ro, xa tnɨɨ-ro xa
ndoñu'u xiti-ro. Te n-kidava'a-ia
xiti-ro xa tnɨɨ-ro xa kaxi-ro. Te
kada-ia xa vax ndɨ'ɨ xiti-ro xi'in
xa kaxi-ro. Ko ña n-kidava'a
Ianyuux yɨkɨ kuñu-ro xa kidi-ro
xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-ro.
N-kidava'a-ia yɨkɨ kuñu-ro, xa
kada-ro xa juini mee-ia. Te kada-ia
xa kutuu va'a-ro, xi'in mee-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 14 Nani n-kida Ianyuux
xa n-nandoto Xto'o-ro Jesús, dani
taxnuni-ia xa nandoto koio mee-ro
tuku.
15 ¿Ñatu kutnuni ini koio-n xa
xaxe'e xa jandixa-ro Cristu, te
kuu ná kuu xa n-nduu-ro yɨkɨ
kuñu Cristu a? ¿Dandoo-da Cristu,
xa kunduu-da xi'in ñadɨ'ɨ diko
yɨkɨ kuñu-ña? ¡Maxku du'a koo!
16 ¿Ña kutnuni ini koio-n xa hora
kida-n kuechi xi'in ñadɨ'ɨ diko
mee-ña, du'a nduu idini yɨkɨ kuñu,
mee-n xi'in mee-ña u? Ja'an tnu'u
Ianyuux: "Idini yɨkɨ kuñu ku kuu-s
nduu-s." 17 Ko nux kunduu ɨɨn
ñayiu xi'in Cristu, te idini anu
nduu-i xi'in-ia. Chi nani tuu
Espíritu Ianyuux xi'in Cristu, dani
tuu Espíritu Ianyuux xi'in ñayiu ka
kunduu xi'in Cristu.
18 Xijan kuu xa maxku kidi
koio-n xi'in ñayiu ña n-tnunda'a
xi'in-n. Dava'a nga ɨnka xa u'u kida
ɨɨn seyɨɨ, du'a kida-s kuechi nuu
ɨnka ñayiu, ko nux kidi-s xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-s, du'a kida-s
kuechi nuu mee-s. 19 ¿Ña kutnuni
ini koio-n xa yɨkɨ kuñu mee-n, ɨɨn
ɨɨn-n, kuu veñu'u nuu tuu Espíritu
Ianyuux a? N-taxi Ianyuux Espíritu
Ii, xa kutuu-ia xi'in-n. Xijan kuu
xa yɨkɨ kuñu-n, ñatu kuu kuenda
mee-n, chi kuenda Ianyuux kuu.
20 Ya'u n-xeen ña'a Cristu, hora
n-xi'í-ia xaxe'e-n. Xijan kuu
xa, nani xndaxio-n xañu'u nuu
Ianyuux xi'in anu-n, dani io xa koo
koio-n xañu'u nuu mee-ia xi'in yɨkɨ
kuñu-n.

7

Na kidi ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ mee-s, na kidi ɨɨn ñadɨ'ɨ xi'in yɨɨ mee-ña

1 Xá n-tnɨɨ-da tutu n-ka ki-
dava'a-n. Vitna kachitnu'u-da
ntdaa xa n-ka xijan tnu'u ña'a-n.
2 Ɨɨn seyɨɨ, va'a ka xa ma tnunda'a-s.
Ko maxku koo xa kidi-s xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-s. Xijan kuu xa,
va'a ka xa tnunda'a ɨɨn seyɨɨ xi'in
ɨɨn soltera ku kuu ñadɨ'ɨ mee-s, te
va'a ka xa tnunda'a ɨɨn soltera xi'in
ɨɨn se ku kuu yɨɨ mee-i. 3 Na kidi ɨɨn
seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ mee-s. Na kidi ɨɨn
ñadɨ'ɨ xi'in yɨɨ mee-ña. 4 Yɨkɨ kuñu
ñadɨ'ɨ, ñatu kuu kuenda mee-ña,
chi kuenda yɨɨ-ña kuu. Yɨkɨ kuñu
seyɨɨ, ñatu kuu kuenda mee-s, chi
kuenda ñadɨ'ɨ-s kuu. 5 Juejoon nuu
tna'a-n. Ko nux kani ini ɨɨn nuu-n,
nduu-n, xa ma kidi ka'nu-n uu
uni kɨu, xa kajan ta'u-n, nduu-n,
nuu Ianyuux, te vatuka. Ko dada,
juejoon nuu tna'a-n ɨnka vuelta,
xa maxku kadajuexa ña'a kui'na
xa kada-n xa u'u, xaxe'e xa ma
kua'a ka-n xa kada maxu ka-n yɨkɨ
kuñu-n.
6 Tnu'u ya'a kuu consejo-da.
Ñatu kuu tnu'u ta'u tniu-da nuu-n.
7 Xani ini mee-da xa va'a ka xa
kutuu koio mee-n ná tuu mee-da.
Ko nux ña kua'a-n xa kutuu
meni-n, te vatuka. Xá n-tnɨɨ-ro, ɨɨn
ɨɨn-ro, xamani taxi Ianyuux. Nuu
ɨɨn-s, xia'an-ia xamani-ia xa ma
tnunda'a-s. Nuu ɨnka-s, xia'an-ia
xamani-ia xa tnunda'a-s.
8-9 Vitna ja'an-da nuu se ka kuu
solteru. Va'a ka xa kutuu koio-s
ná tuu mee-da. Ko nux ña kua'a-s
xa kada maxu-s yɨkɨ kuñu-s, na
tnunda'a-s. Va'a ka xa tnunda'a-s,
dada xa koo ná kuu xa koko xiti
yɨkɨ kuñu-s. Dɨuni ñá ka kuu viuda
tuku. Va'a ka xa kutuu koio-ña ná
tuu mee-da. Ko nux ma kua'a-ña
xa kada maxu-ña mee-ña, na nat-
nunda'a-ña.
10 Vitna, ta'u tniu-da tnu'u ya'a
nuu ñayiu xá n-ka tnunda'a. Tnu'u
mee-da ña kuu, chi tnu'u ta'u tniu
Xto'o-ro Jesucristu nuu-n kuu.
Ja'an-ia xa maxku dandoo ñadɨ'ɨ
yɨɨ-ña. 11 Ko nux dandoo-ña yɨɨ-ña,

te maxku natnunda'a-ña xi'in ɨnka
seyɨɨ. O nux kua'a-ña xa ndu-
mani-ña xi'in yɨɨ-ña, na nukotuu-ña
xi'in yɨɨ-ña ɨnka vuelta. Dani seyɨɨ.
Ja'an Xto'o-ro Jesucristu xa maxku
dandoo koio seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s.
12 Nuu dava ka-n, ja'an-da con-
sejo mee-da. Tnu'u mee-da kuu, ña
kuu xa ta'u tniu Xto'o-ro Jesucristu.
Ñani-da, nux ña jandixa ñadɨ'ɨ-n
Cristu, ko maxku kuijun-n-ña. Nux
kudɨ ini-ña xa kutuu na'i ka-ña
xi'in-n, te vatuka. 13 Ku'a-da, nux
ña jandixa yɨɨ-n Cristu, ko maxku
kuijun-n-sɨ. Nux kudɨ ini-s xa ku-
tuu na'i ka-s xi'in-n, te vatuka.
14 Chi hora n-ka kixe'e mee-n xa
jandixa-n Cristu, du'a n-ka kida-n
xa yɨɨ-n xi'in ñadɨ'ɨ-n ka kuu ñayiu
dɨɨn nuu Ianyuux. N-ka kida-n xa
da'ya kuechi-n ka kuu ñayiu dɨɨn
nuu Ianyuux. 15 Ku'a-da, nux ña
jandixa yɨɨ-n Cristu, te juini-s xa
jɨ'ɨn-s, te du'a na koo. Nux du'a koo,
te io libre mee-n. Ñani-da, nux ña
jandixa ñadɨ'ɨ-n Cristu, te juini-ña
xa jɨ'ɨn-ña, te du'a na koo. Io libre-n.
Chi n-ja'an ña'a Ianyuux mee-ro
xa kutuu mani-ro. 16 Ñadɨ'ɨ, jue-
joon koio-n xa du'a koo, chi ña xini
mee-n nux xaxe'e mee-n jandixa
yɨɨ-n Cristu, a ña'a. Seyɨɨ, juejoon
koio-n xa du'a koo, chi ña xini
mee-n nux xaxe'e mee-n jandixa
ñadɨ'ɨ-n Cristu, a ña'a.
17 Nuu ɨɨn ɨɨn-n, n-taxi Xto'o-ro
Jesucristu tniu mee-n. Ná n-ja'an
ña'a Ianyuux mee-n, du'a kada
koio-n, ɨɨn ɨɨn mee-n, vitna. Te
du'a ta'u tniu-da nuu ntdaa
ñayiu ka jandixa Xto'o-ro Jesu-
cristu. 18 ¿N-xa'nde dutu nuu
ii-n na yɨjɨn-n, te dada n-ja'an
ña'a Ianyuux a? Vatuka, maxku
kujanuu-n xaxe'e xa n-ka xa'nde-s
nuu ii-n. ¿Ña n-xa'nde taa-n
nuu ii-n na yɨjɨn-n, ko n-ja'an
ña'a Ianyuux a? Vatuka, maxku
ka'nde-n nuu ii-n vitna. 19 Ña tuu
na kuenda nux n-xa'nde taa-n nuu
ii-n, te dɨuni ña tuu na kuenda
nux ña n-xa'nde taa-n nuu ii-n. Xa
xiniñu'u, kuu xa kada koio-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa juini Ianyuux. 20 Na ku
kuu na'i koio ka-n vitna, ná n-ka
kuu-n hora n-ja'an ña'a Ianyuux
mee-n. 21 ¿N-kuu-n se kidatniu
du'a nuu ɨnka ñayiu, hora n-ja'an
ña'a Ianyuux a? Maxku kɨ ini-n
xaxe'e xa kuu-n se kidatniu du'a
nuu ɨnka ñayiu. Ko nux kua'a-n
xa kutuu libre-n, te vatuka. 22 Chi
ɨɨn seyɨɨ, juini kuu-s se kidatniu
du'a nuu ɨnka ñayiu, ko se tuu
libre kuu-s nuu Ianyuux. N-ja'an
Ianyuux mee-s, xa ku kuu-s ɨɨn
se xinokuechi nuu Cristu. Dɨuni
ɨɨn seyɨɨ tuu libre. Juini ña kuu-s
se xinokuechi nuu ɨnka ñayiu,
ko n-ja'an Ianyuux mee-s, xa ku
kuu-s se xinokuechi nuu Cristu.
23 Na n-xi'í Cristu xaxe'e-n, ya'u
n-xeen ña'a-ia mee-n, xa ku kuu
koio-n kuenda mee-ia. Maxku
juejoon-n xa kadajuexa ña'a ñayiu
mee-n, xa daxio-n xa juini Cristu,
xa kada-n xa juini mee-i. 24 Ñani-da
ku'a-da, na ku kuu koio-n ná n-ka
kuu-n hora n-ja'an ña'a Ianyuux,
te kunduu na'i koio ka-n xi'in
Ianyuux.
25 Vitna, kakune'e-da soltera
ta tnunda'a koio ka. Ña n-taxi
Xto'o-ro Jesucristu tnu'u mee-ia
xaxe'e-i, ko ja'an-da xa xani ini
mee-da. Xaxe'e xa kidatniu
xamani Xto'o-ro Jesucristu anu-da,
te kua'a-n xa koo-n confianza
nuu-da. 26 Xaxe'e xa kue'e vida
ya'a-ro, ntdaa-ro, vitna, xani ini-da
xa va'a ka xa kutuu na'i-n, ɨɨn
ɨɨn-n, ná xtuu-n vitna. 27 Nux xá
n-tnunda'a-n, te maxku dandoo-n
ñadɨ'ɨ-n. Nux kuu-n solteru vitna,
te maxku tnunda'a-n. 28 Ko nux
tnunda'a-n, ñatu kuu kuechi. Te
nux tnunda'a ɨɨn soltera vitna,
ñatu kuu kuechi. Diko ni juini-da
xa chindee ña'a-da, ntdaa-n. Ña
juini-da xa kue'e ka vida ya'a
koio-n, xaxe'e ñadɨ'ɨ-n, xaxe'e yɨɨ-n,
xaxe'e da'ya kuechi-n.
29 Ñani-da, ja'an-da xa ña tuu na
tiempo. Vitna, juini io ñadɨ'ɨ-n,
ko io xa kutuu-n ná xtuu ñayiu ña

n-tnunda'a. 30 Ña tuu na tiempo
xa tnau ini-n. Ña tuu na tiempo
xa kuvete-n. Ña tuu na tiempo xa
jueen-n xa juini-n. 31 Juini xtuu-n
ñuñayiu, ko ña tuu na tiempo xa
tna ini-n xa io ñuñayiu, chi vax ndɨ'ɨ
ntdaa xa io ñuñayiu.
32 Juini-da xa ma kɨ ini koio-n.
Seyɨɨ ña n-tnunda'a, juini-s xa
kada-s xa juini Xto'o-ro Jesucristu,
xa na tna ini mee-ia. 33 Seyɨɨ
n-tnunda'a, kidatniu-s xa ni'i-s xa
io ñuñayiu, xa na tna ini ñadɨ'ɨ-s.
Xijan kuu xa yɨ ini-s. 34 Te soltera
xi'in ñadɨ'ɨ ña yoo yɨɨ, ka juini-i xa
kada-i xa juini Xto'o-ro Jesucristu.
Juini-i xa kutuu ii-i, yɨkɨ kuñu-i
xi'in anu-i. Ko ñadɨ'ɨ n-tnunda'a,
kidatniu-ña xa kada-ña xa juini
yɨɨ-ña, xa na tna ini mee-s.
35 Tnu'u ya'a, n-ja'an-da xaxe'e
mee-n. Ñatu kidajuexa ña'a-da.
Juini-da xa kutuu libre koio-n, xa
kada koio-n xava'a. Juini-da xa
kunduu na'i ka koio-n xi'in Cristu,
xi'in ntdaa anu-n.
36 Ko nux xani ini ɨɨn seyɨɨ xa
n-danda'u-s da'ya dɨ'ɨ-s, xaxe'e xa
ña n-xejoon-s xa tnunda'a-i, na
juejoon-s. Nuxa xá io kuia-i, te
juini-i xa tnunda'a-i, na juejoon-s.
Vatuka xa tnunda'a-i. Ñatu kida-s
xa u'u. 37 Ko nux kundee ini ɨɨn
seyɨɨ, xa kani ini ka-s xa va'a ka xa
ma tnunda'a da'ya dɨ'ɨ-s, te vatuka.
Mee-s, ma kadajuexa mee-s, xa dat-
nunda'a-s da'ya-s. Vatuka, ñatu
kida-s xa u'u. Na kutuu na'i ka
da'ya dɨ'ɨ-s ve'e-s. 38 Xijan kuu xa
nduu-s kada-s xava'a. Va'a kada
taa datnunda'a da'ya dɨ'ɨ-s, te va'a
ka kada taa ña datnunda'a da'ya
dɨ'ɨ-s.
39 Io xa kutuu ɨɨn ñadɨ'ɨ xi'in yɨɨ-ña
ntdaa kuia tuu yɨɨ-ña. Ko nux n-xi'í
yɨɨ-ña, te juini-ña xa natnunda'a-ña
ɨnka vuelta, te vatuka. Diko ni io xa
natnunda'a-ña xi'in ɨɨn se jandixa
Cristu. 40 Ko xani ini mee-da xa
kue'e ka kuvete-ña xa kutuu meni
mee-ña. Te xani ini-da xa du'a ja'an
Espíritu Ianyuux tuku.

8

Xa ka doko ñayiu nuu santu

1 Vitna kakune'e-da xa ka doko
ñayiu nuu santu. Ka ja'an mee-n
xa va'a kutnuni ini-n xa santu ña
ka kuu Ianyuux Ndaa. Te xijan
kuu xa, ka ja'an xa vatuka, nux
kaa-n xa ka doko ñayiu nuu santu.
Ko juini kutnuni ini-ro xa du'a
kuu, ko ñatu xiniñu'u xa du'a na-
juen tnu'u-ro mee-ro. Xa xiniñu'u,
kuu xa juemani-ro ntdaa ñayiu, xa
chindee-ro-i. 2 Nux xani ini ɨɨn seyɨɨ
xa kutnuni ini va'a-s, dani ta kut-
nuni ka ini-s ni ɨɨn. 3 Ko nux xemani
ɨɨn seyɨɨ Ianyuux, te da kuu xa xini
Ianyuux mee-s.
4 Xijan kuu xa, ku kani ini-ro xa
ka doko ñayiu nuu santu. Na'a-ro
xa ña kanda santu, na'a-ro xa santu
ña ka kuu Ianyuux. Na'a-ro xa idini
Ianyuux Ndito io. 5 Ka ja'an ñayiu
xa io kue'e ianyuux, ianyuux xtuu
andɨu, xi'in ianyuux xtuu ñuñayiu.
Ka jandixa-i kue'e ianyuux, te
danani-i-yɨ xto'o-i. 6 Ko na'a
mee-ro xa idini Ianyuux io, Taa-ro
Ianyuux kuu-ia. N-kidava'a-ia
ntdaa xa io, te xtuu mee-ro ñuñayiu
xa kada-ro xa juini-ia. Jandixa-ro
idini Jefe, Xto'o-ro Jesucristu. Xi'in
mee-ia, n-kidava'a Taa-ia ntdaa xa
io, te xaxe'e mee-ia, xtuu mee-ro.
7 Ko dava ñani-ro ku'a-ro, ta
xee ka-i xa kutuu libre-i. N-ka
jandixa-i santu, xi'in ntdaa anu-i.
Juini n-ka dandoo-i santu, xa
kunduu-i xi'in Cristu, ko ta xee
ka-i xa kutuu libre-i. Nde vitna,
nux kaxi-i kuñu n-ka doko ñayiu
nuu santu, te tekuechi-i anu mee-i.
8 Xa xaxi-ro, ma kada xa kueka
va'a ña'a Ianyuux mee-ro. Xa ña
xaxi-ro, ña kuu xa kida-ro xa u'u.
Dɨuni xa xaxi-ro, ña kuu xa kida-ro
xava'a. Nux xaxi-n, te vatuka, o
nux ña xaxi-n, te vatuka. 9 Ka
ja'an mee-n xa io libre-n xa kaa-n
kuñu n-ka doko ñayiu nuu santu.
Vatuka, ko maxku kada koio mee-n
xa kada koio ña-ni-n ku'a-n xa u'u.
Ka xani ini mee-i xa kada-i xa u'u,

nux kaxi-i kuñu n-ka doko ñayiu
nuu santu. 10 Ja'an mee-n xa va'a
kutnuni ini-n, ko, ¿nax kuu, nux jini
ña'a ñani-n ku'a-n, hora nukoo-n
veñu'u santu, xa kaa-n ndeyu n-ka
doko ñayiu nuu santu? Nux kaxi
mee-i tuku, xaxe'e xa n-ka xaxi
mee-n, te dada tekuechi koio-i
anu mee-i. 11 Xani ini-n xa ndaku
mee-n te ña ndaku mee-i. Xaxe'e
xa xani ini-n xa va'a kutnuni
ini-n, te kada-n xa danaa-n ñani-n
ku'a-n. Te xaxe'e mee-i, n-xi'í
Cristu. 12 Xijan kuu xa kida-n xa u'u
nuu ñani-n ku'a-n, te du'a kida-n
xa u'u nuu Cristu. Na kida-n xa
tekuechi-i anu-i, kida-n xa u'u nuu
mee-i, te kida-n xa u'u nuu Cristu.
13 Xijan kuu xa nux ndua ñani-da
ku'a-da, xaxe'e xa xaxi mee-da
kuñu, te nuncas ma kaxi-da kuñu.
Chi ña juini-da xa kada-da xa ndua
ñani-da ku'a-da.

9

Se n-tunda'a Cristu, io xa ni'i-s xa ndoñu'u-s

1 Te mee-da, ¿ña kulibre mee-da
u? ¿Ña kuu-da se n-tunda'a
Ianyuux a? ¿Ña n-xini-da Xto'o-ro
Jesús xi'in nduchi nuu-da u?
¿Ña ndaa xa tniu n-kida-da nuu
Xto'o-ro, ka kuu mee-n a? 2 Nux
ka ja'an ɨnka ñayiu xa ña kuu-da
se n-tunda'a Ianyuux, ko io xa
ja'an koio mee-n xa xandaa kuu xa
kuu-da se n-tunda'a Ianyuux, chi
xaxe'e tnu'u n-kachitnu'u mee-da,
ka kunduu mee-n xi'in Cristu.
3 Xa'a kuu xa dada'an-da mee-da
nuu se ka xitotnuni ña'a. 4 ¿Ña
io libre-da, xa tnɨɨ-da dava'a nga
xa ka taxi mee-n, xa kaxi-da xa
ko'o-da u? 5 ¿Ña io libre-da, xa
tnunda'a-da xi'in ɨɨn ñadɨ'ɨ? Ɨɨn
ñadɨ'ɨ jandixa Xto'o-ro Jesucristu,
xa kandeka-da-ña jɨ'ɨn nuu juña
tnu'u-da tnu'u va'a Cristu. Du'a ka
kida dava ka se n-tunda'a Ianyuux,
du'a ka kida ñani Xto'o-ro, te du'a
kida Spedru. 6 Ka xia'an mee-n
xa kaxi-s xa ndixi-s nuu ɨnka se
n-tunda'a Ianyuux. ¿Kuu xa meni
mee-da xi'in Bernabé, io xa kadat-
niu koio-da xi'in nda'a-da, hora
juña tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux
nuu ñayiu a? 7 Io xa kani ini koio-n.
Nux juini ɨɨn se kunxa'nu ka xa
jantna'a ɨɨn soldado xaxe'e-s, te
io xa chiya'u-s-sɨ. Nux ɨɨn seyɨɨ
dandeé yutnu tata juun xavidi, io
libre-s xa kaxi-s xavidi jan. Nux
ñunuu ɨɨn seyɨɨ nchiva, io libre-s xa
ko'o-s dɨku-tɨ. Xijan kuu xa, xini-ro
xa nux kidatniu ɨɨn seyɨɨ, te vatuka
xa ni'i-s xa ndoñu'u-s. 8 Du'a xetniu
ñayiu, te du'a ja'an tnu'u Ianyuux.
9 Tnu'u n-ta'u tniu Moisés ja'an:
“Maxku chi'i koio-n ñunu yu'u kɨtɨ,
hora xadi-tɨ trɨu.” ¿Ka xani ini-n
xa n-kakune'e Ianyuux meni kɨtɨ
a? 10 Xani ini-da xa n-ja'an-ia
xaxe'e mee-ro tuku. Joon, xaxe'e
mee-ro, n-ka chidotnuni-s tnu'u
jan. Se kidatniu ñu'u-s, xi'in se xadi
trɨu, nduu-s kidatniu xa ni'i-s xa
kax ko'o-s. 11 Dɨuni mee-da. N-ka
kachitnu'u-da tnu'u va'a Cristu,
te vatuka xa taa-n xa kaxi-da xa
kundixi-da. 12 Nux ɨnka seyɨɨ ka
tnɨɨ xa xia'an-n, te vatuka xa na tnɨɨ
mee-da xa taa-n.

Ko ña n-xejoon-da xa taa-n xa
kaxi-da xa kundixi-da. N-kundee
ini-da, xa xi'in nda'a mee-da
n-kidatniu-da, chi n-juini-da xa
tax nga-da tnu'u va'a Cristu.
Ña juini-da xa tekuechi ña'a ni
ɨɨn ñayiu xa ni'i-da tvini, hora
kachitnu'u-da tnu'u va'a Cristu.
13 Ka xini mee-n xa dutu ñayiu
Israel, ka xaxi-s kuñu xi'in trɨu ka
doko ñayiu Israel nuu Ianyuux.
N-ta'u tniu Ianyuux xa kax koio
dutu xa ka doko ñayiu. 14 Dɨuni
se ka xian tnu'u tnu'u va'a Cristu
nuu ñayiu. N-ta'u tniu Xto'o-ro
Jesucristu xa na ni'i koio-s xa
ndoñu'u-s, hora xian tnu'u-s tnu'u
va'a-ia. 15 Ko du'a ña n-kida
mee-da. Te ña kidava'a-da tnu'u
ya'a vitna, xa tax koio mee-n xa
kaxi-da xa kundixi-da. Va'a ka xa
kuú-da, dada xa taxi ɨɨn ñayiu xa
ndoñu'u-da. Juini-da xa ja'an na'i
ka-da xa xia'an nga-da tnu'u va'a

Cristu nuu ntdaa ñayiu.
16 Chi ña kua'a-da xa najuen
tnu'u-da mee-da xaxe'e xa ka-
chitnu'u-da tnu'u va'a Cristu.
N-kidajuexa ña'a Ianyuux xa juña
tnu'u-da tnu'u va'a-ia nuu ñayiu.
Kada u'u ña'a Ianyuux mee-da,
nux ma juña tnu'u-da tnu'u-ia
nuu ñayiu. 17 Nux kachitnu'u-da
tnu'u-ia xaxe'e xa juini mee-da,
te du'a koo xa kadatniu-da xa
kada-da ná io ná jua'an tniu n-taxi
mee-ia. 18 ¿Te nax kuu premiu-da
u? Xa xia'an nga-da tnu'u va'a
Xto'o-ro Jesucristu nuu ntdaa
ñayiu. Hora kachitnu'u-da tnu'u-ia,
ña juini-da xa ni'i-da ni ɨɨn. Ja'an
tnu'u Ianyuux xa vatuka xa ni'i-da,
ko mee-da, ña juini-da.
19 Kulibre-da, ni ɨɨn ñayiu ña kida
kuenda ña'a. Ko juini kulibre-da,
ko kida-da ná ka kida se kidatniu
du'a nuu ɨnka ñayiu, chi juini-da
xa ni'i ka-da ñayiu, xa kunduu
koio mee-i tuku xi'in Cristu. 20 Na
n-xian tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux
nuu ñayiu Israel, n-xo tuu mee-da
ná xtuu mee-i, xa na kueka va'a
koio mee-i tnu'u Cristu. Nani n-ka
jandixa mee-i tnu'u n-ta'u tniu
Moisés, dani n-jandixa mee-da
tuku. Juini ña ndoñu'u xa kada
mee-da ná io ná jua'an tnu'u n-ta'u
tniu Moisés, ko n-jandixa-da tnu'u
Moisés, xa kueka va'a koio ñayiu
jan tnu'u Cristu. 21 Na n-xian
tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu
ñayiu ña n-ka tnɨɨ-i tnu'u n-ta'u
tniu Moisés, n-xo tuu mee-da ná
xtuu mee-i, xa na kueka va'a koio
mee-i tnu'u Cristu. Xijan ña juini
kachi xa n-daxio-da tnu'u n-ta'u
tniu Ianyuux. Xaxe'e xa jandixa-da
tnu'u n-ta'u tniu Ianyuux, du'a
jandixa-da tnu'u ta'u tniu Cristu,
te kunduu-da xi'in Cristu. 22 Na
n-xo tuu-da xi'in ñani-ro ku'a-ro
ta xee ka xa kutuu libre-i, n-xo
tuu mee-da ná xtuu mee-i, xa
chindee-da-i xa kunduu na'i ka
mee-i xi'in Cristu. Kida-da xa
kuu mee-da ná kuu ntdaa ñayiu,
xa dakaku-da-i, xa ma kuú-i xi'in
kuechi-i. Dava'a nga xa ndoñu'u
ka mee-i, kida mee-da, xa na
kueka va'a koio mee-i tnu'u Cristu.
23 Ntdaa xa kida-da, kida-da xaxe'e
tnu'u va'a Cristu, xa kada-da xa io
ná jua'an xa kunduu mee-da xi'in
Cristu.
24 Kani ini koio-n nanda kuu
hora io ɨɨn carrera. Ka xino-s, nt-
daa-s, ko idini-s ni'i premiu. Io
xa kunu va'a koio mee-n, ɨɨn ɨɨn-n,
xa ni'i mee-n premiu. 25 Se xino
carrera, ka kundaa-s mee-s. Nt-
daa xa kida-s, kida-s xa kua'a-s
xa kunu va'a-s. Te vax ndɨ'ɨ pre-
miu ni'i mee-s. Ko premiu ni'i
koio mee-ro, koo na'i kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 26 Xijan kuu xa, kunduu na'i
ka mee-da xi'in Cristu. Xi'in nt-
daa anu-da, jandixa-da mee-ia, xa
kada-da xa juini mee-ia. Kuu ná
kuu xa xino-da xa xino ka-da, nde
ni'i-da. Kuu ná kuu xa kani-da
te kani ka-da, te ma kuita-da, nde
ni'i-da. 27 Juini-da xa kada-da xa
juini Cristu. Ña juini-da xa kada-da
xa u'u. Xijan kuu xa kida maxu-da
mee-da. ¡Naka u'u, nux na juña
tnu'u-da tnu'u va'a Cristu nuu ɨnka
ñayiu, ko ma ni'i mee-da xa kunduu
mee-da xi'in Cristu!

10

Maxku ndadaka'nu-n santu

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa
kutnuni ini koio-n nax n-ka ya'a
taxa'nu tnetnu-ro. Ntdaa-s n-xo
kandijun vikó Ianyuux. Ntdaa-s
n-ka ya'a va'a ndute ka'nu nani
Mar Kue'e. 2 Xa n-ka xitandi-
jun-s vikó, te xa n-ka ya'a-s ndute
ka'nu, kuu ná kuu xa n-dajuendute
Moisés se ijan, xa kunduu koio-s
xi'in Moisés. 3 Ntdaa-s n-ka xaxi xa
n-xia'an Ianyuux. 4 Ntdaa-s n-ka
xi'i xa n-xia'an Ianyuux. N-ka xi'i-s
ndute n-xo kee xiti yuú kava. Te
kuu ná kuu xa kunduu kava jan
xi'in-s, ntdaa nuu n-ka xikonuu-s.
Te kava jan kuu Cristu. 5 Ko juini
du'a n-kuu, ko kue'e-s n-ka kida xa
ña tna ini Ianyuux, te xijan kuu

xa n-danaa-ia-s, na n-ka xikonuu-s
nuu ñayo ñayiu io.
6 Du'a n-kuu, xa dakua'a-ro
xa maxku kada mee-ro ná n-ka
kida mee-s. Maxku kukajan ini
mee-ro xa u'u, ná n-ka kukajan
ini mee-s xa u'u. 7 Chi dava-s
n-ka dandoo Ianyuux Ndito, xa
ndadaka'nu koio-s santu. Ja'an
tnu'u Ianyuux: “N-ka xo nukoo
ñayiu jan xa kaxi-i te ko'o-i, te n-ka
xo ndojuiin-i xa kada-i dava'a nga
xa juini-i.” Xijan kuu xa, maxku
kada koio mee-n ná n-ka kida
mee-i. 8 Maxku kidi-ro xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-ro. Du'a n-ka
kida dava taxa'nu tnetnu-ro, te
n-kida Ianyuux xa n-ka xi'í oko
uni mil seyɨɨ idini kɨu. 9 Te maxku
kototnuni-ro Ianyuux, ná n-kida
ñayiu jan. Chi n-tunda'a Ianyuux
koo, xa danaa koio-tɨ ñayiu jan,
te du'a n-kuu. 10 Te maxku jan
kuechi koio mee-n, ná n-ka kida
ñayiu ijan. N-ka jan kuechi-i nuu
se n-tunda'a Ianyuux, te n-ka jan
kuechi-i nuu mee Ianyuux, te ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
n-kida xa n-ka naa ñayiu jan.
11 Te xa'a kuu ɨɨn ichi maxku
tnɨɨ koio mee-ro. N-kida Ianyuux
xa n-xe kodotnuni nax n-ka ya'a
taxa'nu tnetnu-ro, xa dakua'a
ña'a-ia mee-ro, ñayiu xtuu vitna,
hora na ndadandaa-ia ntdaa xa
io. 12 Xijan kuu xa nux xani ini ɨɨn
ñayiu xa va'a kutnuni ini-i, io xa
koo-i cuedado xa maxku ndua-i.
13 Juini Satanás xa kadajuexa
ña'a-i mee-n, xa kada-n xa u'u.
Nani xitotnuni-i ntdaa ñayiu, dani
xitotnuni ña'a-i mee-n. Ko io xa koo
koio-n confianza nuu Ianyuux. Chi
ma juejoon Ianyuux xa kadajuexa
ña'a kui'na xa kada-n xa u'u. Hora
kadatniu kui'na, hora ijan ni,
dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa
kua'a-n xa kundee ini-n xa kada-n
xa juini mee-ia.
14 Xijan kuu xa, maxku
ndadaka'nu koio mee-n santu.
15 Ja'an-da nuu ñayiu ka kutnuni
ini. Kua'a-n xa kototnuni koio-n xa
ja'an-da. 16 Kani ini koio-n nanda
kuu hora nataka-ro. Kunduu-ro
xi'in Cristu, te xijan kuu xa
kunduu-ro ɨɨn-ro xi'in ɨnka-ro.
Xi'i-ro ndudi uva n-taxi Cristu,
te xia'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu
Ianyuux, xaxe'e xa n-xatu nɨñɨ
Cristu xaxe'e-ro. Ta'u dava-ro
tila xa kaxi-ro, te xia'an-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux, xaxe'e
xa n-xia'an Cristu yɨkɨ kuñu mee-ia,
hora n-xi'í-ia xaxe'e-ro. 17 Xaxi-ro,
ntdaa-ro, tila jan. Xijan kuu xa
juini kue'e-ro io, ko xaxe'e xa ka
xaxi-ro idini tila, te idini xa kuu-ro.
Kuu ná kuu xa idini yɨkɨ kuñu
kuu-ro.
18 Kani ini koio ka-n. Ñayiu Israel,
ka doko-i kuñu nuu altar Ianyuux.
Hora ka xaxi-i xa n-ka doko-i, ka
kunduu-i xi'in Ianyuux, te ka kun-
duu-i ɨɨn-i xi'in ɨnka-i. 19 Dɨuni
ñayiu ña ka jandixa Ianyuux, ñayiu
ka ndadaka'nu santu. Xini-ro xa
ña ndito santu. Xini-ro xa ɨɨn
nuu kuu kuñu n-ka doko ñayiu nuu
santu, xi'in dava'a nga ɨnka kuñu.
20 Xa'a kuu xa ja'an-da. Hora ka
doko ñayiu kuñu nuu santu, ka
doko-i kuñu jan nuu kui'na. Ña
ka doko-i nuu Ianyuux Ndito. Te
ña juini-da xa kunduu koio mee-n
xi'in kui'na. 21 Ña kua'a-n xa
ko'o-n ndudi uva n-taxi Xto'o-ro Je-
sucristu, xi'in xa doko ñayiu nuu
kui'na. Ña kua'a-n xa kaa-n tila
n-taxi Xto'o-ro Jesucristu, xi'in xa
doko ñayiu nuu kui'na. 22 Maxku
kada-ro xa kukuedi ini Ianyuux. Yo
ndaku ka mee-ia dada mee-ro.

Kulibre-ro, ko io xa juemani-ro ñayiu

23 Kulibre-ro xa kada-ro ntdaa,
ko ntdaa xa kada-ro, io xa kada-ro
xa kunduu na'i ka-ro xi'in Cristu.
Kulibre-ro, ko maxku kada-ro xa
u'u nuu ñani-ro ku'a-ro. 24 Va'a
ka xa chindee-n ñani-n ku'a-n, xa
kunduu na'i koio ka-i xi'in Cristu,
dada xa kada-n dava'a nga xa juini
mee-n. 25 Kaa-n dava'a nga kuñu ka
diko-s nuya'u. Ña ndoñu'u xa kajan

tnu'u-n-sɨ nux kuu kuñu n-ka doko
ñayiu nuu santu. 26 N-kidava'a
Ianyuux ñuñayiu, te n-kidava'a-ia
ntdaa xa io ñuñayiu. Kuenda
mee-ia kuu.
27 Nux ja'an ña'a ɨɨn ñayiu ña
jandixa Cristu, xa kaa-n xi'in-i, te
vatuka. Nux juini-n xa jɨ'ɨn-n, juan
na'i-n, te kaa-n dava'a nga xa taxi-i.
Ña ndoñu'u xa kajan tnu'u-n nux
xa xaa-n kuu xa n-ka doko ñayiu
nuu santu. 28 Ko nux ja'an ɨɨn ñayiu
nukoo ijan xa xaa-n kuñu n-ka
doko ñayiu nuu santu, te maxku
kaxi ka-n. Xaxe'e seyɨɨ a ñadɨ'ɨ
du'a n-ja'an, te maxku kaxi ka-n.
Maxku kada mee-n xa tekuechi
ña'a anu mee-i. 29 Kulibre mee-n xa
kaa-n, ko hora ijan nux kaa-n, du'a
kada-n xa u'u nuu ɨnka ñayiu. Xijan
kuu xa maxku kaxi ka-n.
Nux ka ja'an-n: "¿Nakuenda
du'a kuu?", te ja'an-da xa kulibre
mee-da, ko ma juejoon-da xa
ndadandaa ña'a ñani-da ku'a-da ta
xee ka xa kutuu libre-i. 30 Xi'in
xa xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu
Ianyuux, xaxi-da. Ma juejoon-da
xa ja'an u'u ña'a ni ɨɨn ñayiu,
xaxe'e xa xaxi-da. 31 Xijan kuu
xa, dava'a nga xa kaa-n, o dava'a
nga xa ko'o-n, kaa-n te ko'o-n,
xa kada-n xa na koo koio ñayiu
xañu'u nuu Ianyuux. Dava'a nga
xa kada koio-n, kada koio-n xa na
juña'a ntdaa ñayiu xa n-kuta'u-i
nuu Ianyuux. 32 Maxku kada koio
mee-n xa ndua ni ɨɨn ñayiu xa kada-i
kuechi. Ni ñayiu ka kuu ñayiu
Israel, ni ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel, ni ñani-n ku'a-n, ñayiu ka
jandixa Cristu. 33 Kada koio mee-n
ná kida mee-da. Ntdaa xa kida-da,
kida-da xa chindee-da ntdaa ñayiu,
xa na jandixa koio mee-i Cristu.
Ñatu kidatniu-da xa ni'i mee-da.
Kidatniu-da xa ni'i koio mee-i, xa
dakaku ña'a Cristu, xa ma kuú-i
xi'in kuechi-i.

11

1 Kada koio mee-n ná kida
mee-da, chi kida mee-da ná n-kida
Cristu.

Ñadɨ'ɨ ka jandixa Cristu, ¿nax io xa kada koio-ña?

2 Tna ini-da xa ka naja'an ña'a-n.
Tna ini-da xa ka jandixa na'i-n
ntdaa tnu'u n-ja'an-da nuu-n. 3 Ko
io ɨnka xa juini-da xa kutnuni
ini koio-n. Juini-da xa kutnuni
ini koio-n xa taxnuni Cristu nuu
ɨɨn ɨɨn seyɨɨ, te ka taxnuni seyɨɨ
nuu ñadɨ'ɨ-s, te taxnuni Ianyuux
nuu Cristu. 4 Ɨɨn seyɨɨ, maxku
ju'un-s lelu-s hora xijan ta'u-s nuu
Ianyuux. Maxku ju'un-s lelu-s
hora xian tnu'u-s tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Nux dada'u ɨɨn seyɨɨ
dɨkɨ-s, du'a ña io-s xañu'u dɨkɨ-s,
chi dande'a-s ñayiu xa ɨɨn nuu kuu
mee-s xi'in ñadɨ'ɨ. 5 Ko ñadɨ'ɨ, nux
ma dada'u-ña dɨkɨ-ña, du'a ña io-ña
xañu'u dɨkɨ-ña. Dande'a-ña ñayiu
xa ɨɨn nuu kuu mee-ña xi'in ñadɨ'ɨ
ña tuu na idi dɨkɨ, ñadɨ'ɨ kida ná
ka kida seyɨɨ, ñadɨ'ɨ ka kida xa
u'u. Xijan kuu xa, na dada'u koio
ñadɨ'ɨ dɨkɨ-ña, hora xijan ta'u-ña
nuu Ianyuux o xian tnu'u-ña tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. 6 Nux juini-ña
xa kada-ña ná ka kida seyɨɨ, nux ña
juini-ña xa dada'u-ña dɨkɨ-ña, te na
dete-ña dɨkɨ-ña. Ko nux kujanuu-ña
xa dete-ña dɨkɨ-ña, xa ma tuu na idi
dɨkɨ-ña koo, te io xa kada-ña ná ka
kida ñadɨ'ɨ, io xa dada'u-ña dɨkɨ-ña.
7 Maxku dada'u koio seyɨɨ dɨkɨ-s.
Chi ná kuu Ianyuux, da kuu seyɨɨ.
N-kidava'a-ia-s xa taxnuni-s. Ko ña
n-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ xa taxnuni-ña.
N-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ xa chindee
koio-ña yɨɨ-ña. 8 Chi na n-kidava'a
Ianyuux seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ, ditna ka
n-kidava'a-ia seyɨɨ. Ijan dada, xi'in
ɨɨn yɨkɨ na'a seyɨɨ, n-kidava'a-ia
ñadɨ'ɨ. 9 Chi ña n-kidava'a-ia seyɨɨ
xaxe'e ñadɨ'ɨ. N-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ
xaxe'e seyɨɨ. 10 Xijan kuu xa vatuka
xa dada'u ñadɨ'ɨ dɨkɨ-ña. Du'a
dande'a-ña ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux, xa Ianyuux xi'in
yɨɨ-ña taxnuni nuu-ña. 11 Ko ñadɨ'ɨ
xi'in seyɨɨ, nduu-s ka kunduu
xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Ndoñu'u

ñadɨ'ɨ seyɨɨ, te ndoñu'u seyɨɨ ñadɨ'ɨ.
12 Na n-kidava'a Ianyuux ñadɨ'ɨ,
n-kidava'a-ia-ña xi'in yɨkɨ na'a
seyɨɨ, ko vitna kida-ia xa ñadɨ'ɨ
xajan seyɨɨ. Ianyuux kuu Ia
n-kidava'a nduu-s.
13 Kototnuni koio mee-n tnu'u
ya'a. ¿Vatuka xa ña dada'u ñadɨ'ɨ
dɨkɨ-ña, hora xijan ta'u-ña nuu
Ianyuux, a ña'a? 14 Na n-kidava'a
Ianyuux ntdaa xa io, n-kida-ia xa
kujanuu seyɨɨ xa kani idi dɨkɨ-s.
15 Ko n-kida-ia xa na kokani idi
dɨkɨ ñadɨ'ɨ, chi xadiñu-ña kuu.
N-xia'an-ia idi dɨkɨ-ña xa da'u
va'a dɨkɨ-ña. 16 Ja'an-da xa xijan
xetniu-ro, ntdaa mee-ro ka kuu
ñayiu jandixa Cristu. Maxku kuxee
ini koio mee-n.

Ka ja'an-n xa ka xaxi-n ndeyu Xto'o-ro, ko ña ndaa

17 Ko io ɨnka xa ña tna ini-da.
N-teku-da xa hora nataka koio-n
veñu'u, ñatu ka chindee tna'a-n xa
kunduu koio na'i ka-n xi'in Cristu.
N-teku-da xa ka kida tna'a-n xa u'u.
18 Juini ka nataka-n xa ndadaka'nu
koio-n Ianyuux, ko ñatu ka kida ɨɨn
nuu-n, chi jantna'a tnu'u-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n. N-teku-da xa dava-n
ka kida ɨɨn xa kida-n, te dava
ka-n ka kida ɨnka xa kida-n. Te
dava tnu'u n-teku-da, jandixa-da.
19 Ka xa'nde tna'a-n, xa dande'a
tna'a-n jundu ka kuu se ndaa
kunduu xi'in Cristu. 20 Juini ka
nataka-n, te ka ja'an-n xa ka xaxi-n
ndeyu Xto'o-ro Jesucristu, ko ña
ndaa. 21 N-teku-da xa ka xaxi ɨɨn
ɨɨn-n ndeyu xne'e mee-n, te ñatu
dakexio nuu tna'a-n. Na ya'a xa
n-ka xaxi-n, te dava-n ña n-ka
xaxi-n, te dava-n diko n-ka xini-n.
22 ¡Ay! ¿Ña tuu na ve'e-n, nuu
kaa-n nuu ko'o-n? Ñatu ndaxio-n
xañu'u nuu Ianyuux, ni nuu ñayiu
ka jandixa-ia. Ka xia'an-n xa januu
nuu ñani-n ku'a-n ka kunda'u. ¿Nax
io xa ja'an-da nuu-n? Ja'an-da xa
ña tna ini-da, ja'an-da xa ka kida
mee-n xa u'u.

Ndeyu Xto'o-ro Jesucristu (Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

23 Chi nani n-dakua'a ña'a
Xto'o-ro Jesús mee-da, dani
n-dakua'a ña'a mee-da mee-n.
N-ja'an-da nax n-kuu xakuaa
ijan, hora n-diko Judas Iscariote
Xto'o-ro Jesús nuu se n-ka xa'ni
ña'a. N-ja'an-da xa xakuaa ijan,
n-tnɨɨ Xto'o-ro Jesús tila. 24 Na
n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu
Ianyuux, n-ta'u dava-ia tila, te
n-ja'an-ia: "Tnɨɨ koio, te kaa-n. Xa'a
kuu yɨkɨ kuñu mee-r. Juejoon-r
xa ka'ni ña'a koio-s mee-r, xaxe'e
mee-n. Kax koio tila ya, te du'a
ku naja'an ña'a koio-n mee-r."
25 Na n-ya'a xa n-xaxdini-ia xi'in
se dakua'a-ia, n-tnɨɨ-ia ɨɨn taxa ñu'u
ndudi uva, te n-ja'an-ia: "Ndudi
uva ya'a kuu nɨñɨ mee-r. Xa
kuú mee-r xaxe'e mee-n, kuu xa
ndone'e Ianyuux ɨɨn tratu xee. Ko'o
koio ndudi uva ya'a, te du'a ku
naja'an ña'a koio-n mee-r." 26 Xijan
kuu xa ntna vuelta kax koio-n tila
ya'a te ko'o koio-n ndudi uva ya'a,
du'a dande'a koio-n ñayiu xa n-xi'í
Xto'o-ro Jesucristu xaxe'e-ro. Xijan
kuu xa, ku kada na'i koio-n xa'a,
nde na ndixi mee-ia.

Io xa koo koio-n xañu'u hora xaa-n ndeyu Xto'o-ro

27 Xijan kuu xa koo koio-n
cuedado, xa xandaa kuu xa xn-
daxio-n xañu'u nuu Xto'o-ro Jesús,
hora xaa-n tila ya'a te xi'in ndudi
uva ya'a. Maxku kada koio ka-n xa
u'u nuu tila kuu yɨkɨ kuñu Xto'o-ro,
maxku kada koio ka-n xa u'u
nuu ndudi uva kuu nɨñɨ Xto'o-ro.
28 Kototnuni mee-n, ɨɨn ɨɨn-n. Dada
kua'a-n xa kaa-n tila ya'a te ko'o-n
ndudi uva ya'a. 29 Xijan kuu
xa, io xa kutnuni ini koio-n nax
kuu xa kida-n, io xa koo koio-n
cuedado xa koo-n xañu'u nuu
Xto'o-ro Jesucristu, hora xaa-n tila
ya'a te xi'i-n ndudi uva ya'a. Nux
ña ndaxio-n xañu'u nuu mee-ia,
te koo xa kada u'u ña'a Ianyuux

mee-n. 30 Xijan kuu xa, dava-n
ka kuita vitna, te dava-n ka ku'u.
Te dava-n xá n-ka xi'í. Du'a kida
u'u ña'a Ianyuux mee-n. 31 Nux
va'a na kototnuni-ro mee-ro, te ma
ndoñu'u xa kada u'u ña'a Ianyuux.
32 Chi na kida u'u ña'a Ianyuux
mee-ro, kuu ná kuu xa kida u'u ɨɨn
seyɨɨ da'ya yɨɨ-s xemani ka-s. Kida
u'u ña'a-ia mee-ro vitna, xa maxku
ndada u'u ña'a-ia mee-ro, hora
ndada u'u-ia ñayiu ña ka jandixa
mee-ia.
33 Ñani-da ku'a-da, hora nataka
koio-n xa kaa-n ndeyu Xto'o-ro
Jesús, io xa kundetu tna'a-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n. 34 Nux ña kua'a-n xa
kundetu tna'a-n, kaa-n te ko'o-n
ve'e mee-n. Nux juini-n xa nataka
koio-n, nataka va'a koio-n. Maxku
kada koio-n xa io xa kada u'u ña'a
ka Ianyuux. Te nux io ɨnka xa ka
juini-n xa kajan tnu'u koio-n, te
ja'an ka-ro hora xee-da ñuu-n.

12

Xa taxi Espíritu Ianyuux nuu ɨɨn ɨɨn-ro

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kut-
nuni ini koio-n nanda kidatniu
Espíritu Ianyuux anu-ro, juini-da
xa kutnuni ini koio-n nax taxi
Espíritu Ianyuux nuu ɨɨn ɨɨn-ro.
2 Va'a xini-n nanda n-ka kida-n,
antecas xa jandixa-n Jesucristu.
N-ka jandixa-n santu ña ndito.
3 Vitna, juini-da xa kutnuni ini
va'a koio-n. Nux kui'a kakune'e
ɨɨn ñayiu Jesús, te du'a xini-ro xa
ña kidatniu Espíritu Ianyuux anu-i.
Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa Jesús kuu
Xto'o-i, te du'a xini-ro xa kidatniu
Espíritu Ianyuux anu-i.
4 Io idini Espíritu Ianyuux. Io
ɨɨn xa xia'an-ia nuu ɨɨn ñayiu, te
ɨnka xa xia'an-ia nuu ɨnka ñayiu,
ko mee-ia kuu idini. 5 Io idini
Xto'o-ro Jesús. Io ɨɨn xa kida ɨɨn
ñayiu, te ɨnka xa kida ɨnka ñayiu, ko
ñayiu ka xinokuechi nuu Xto'o-ro
Jesús ka kuu-ro, ntdaa-ro. 6 Idini
Ianyuux io. Ntdaa xa kida-ro, kuu
xaxe'e xa kidatniu Ianyuux anu-ro.
Ntdaa-ro, kidatniu-ia anu-ro, ko
xa kidatniu-ia anu-ro, ɨɨn ɨɨn-ro, ña
ka kuu ɨɨn nuu. 7 Xi'in xa taxi-ia
ɨɨn ɨɨn-ro, dande'a ña'a Espíritu
Ianyuux xa kidatniu-ia anu-ro.
Kidatniu-ia anu-ro, xa chindee
tna'a-ro, ɨɨn-ro xi'in ɨnka-ro. 8 Nuu
ɨɨn-ro, kida Espíritu Ianyuux xa
va'a kutnuni ini-s xa kuu xandaa.
Kutnuni ini mee-s xa ja'an-s nuu
mee-ro, te du'a chindee ña'a-s
ntdaa-ro. Ɨnka-ro kuu se tu'a
va'a. Kida Espíritu Ianyuux xa tu'a
va'a-s, te ja'an-s nuu mee-ro, te
du'a chindee ña'a-s ntdaa-ro. 9 Nuu
ɨnka-ro, kida Espíritu Ianyuux xa
io-s confianza ka'nu nuu Ianyuux,
xa kua'a-s xa kajan-s dava'a nga
xa ndoñu'u-ro. Nuu ɨnka ñani-ro
ku'a-ro, kida Espíritu Ianyuux
xa kua'a-s xa ndadava'a-s ñayiu
ku'u. 10 Nuu ɨnka-ro, kida Espíritu
Ianyuux xa kua'a-s xa kada-s
milagru, ná kida mee-ia. Nuu
ɨnka ñani-ro ku'a-ro, xia'an Espíritu
Ianyuux tnu'u Ianyuux, xa juña
tnu'u ñani-ro ku'a-ro nuu ñayiu. Te
io ɨnka ñani-ro ku'a-ro kuu tna'a
xi'in-ro. Hora kidatniu kui'na
xa danda'u ña'a-i mee-ro, te kida
Espíritu Ianyuux xa kutnuni ini
ñani-ro ku'a-ro xa du'a kuu, te du'a
ka chindee ña'a-s ntdaa-ro. Kida
Espíritu Ianyuux xa ɨnka-ro kua'a
xa ja'an-s tnu'u xee, tnu'u Espíritu
Ianyuux. Te kida Espíritu Ianyuux
xa ɨnka-ro kua'a xa dandee-s tnu'u
jan. 11 Ko idini Espíritu Ianyuux
io. Kidatniu-ia anu-ro, te taxi-ia
dava'a nga xa juini mee-ia nuu ɨɨn
ɨɨn-ro.

Idini yɨkɨ kuñu kuu-ro xi'in Cristu

12 Kani ini koio-n nanda kuu
yɨkɨ kuñu-ro. Io nda'a-ro, xe'e-ro,
dɨkɨ-ro, ko ntdaa xa'a kuu idini yɨkɨ
kuñu-ro. Dani Cristu tuku. Xaxe'e
xa kunduu-ro, ntdaa-ro, xi'in
mee-ia, te kuu ná kuu xa idini yɨkɨ
kuñu kuu-ro xi'in-ia. 13 Dava-ro
ka kuu ñayiu Israel, te dava-ro ka
kuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel.
Dava-ro ka kuu ñayiu kidatniu du'a
nuu ɨnka ñayiu, te dava-ro ka kuu

ñayiu xtuu libre. Ko idini xa kuu-ro.
Na n-ka xendute-ro, n-ka tnɨɨ-ro
Espíritu Ianyuux, te n-kida mee-ia
xa idini xa kuu-ro.
14 Ñadu idini xa kuu yɨkɨ kuñu-ro,
chi kue'e xa kuu. 15 Na kani
ini-ro nax koo, nux kukuedi ini
xe'e-ro nuu nda'a-ro. “Xaxe'e xa
ña kuu-r nda'a, ñatu xiniñu'u-r”,
kachi-i. Juini du'a xani ini-i, ko xa
ja'an-i ña kuu xandaa. 16 Na kani
ini-ro nax koo, nux kukuedi ini
do'o nuu nduchi nuu-ro. “Xaxe'e
xa ña kuu-r nduchi nuu, ñatu
xiniñu'u-r”, kachi-i. Juini du'a xani
ini-i, ko xa ja'an-i ña kuu xandaa.
17 Nux nduchi nuu-ro n-kuu yɨkɨ
kuñu-ro, te, ¿nanda kuu xa teku-ro?
Nux do'o-ro n-kuu yɨkɨ kuñu-ro,
te, ¿nanda kuu xa xen ditni-ro?
18 N-kidava'a Ianyuux yɨkɨ kuñu-ro.
Ɨɨn ɨɨn xa io-ro, n-kida tu'a-ia,
xa ku kuu-i, ntdaa-i, idini yɨkɨ
kuñu-ro. Du'a n-juini Ianyuux, te
du'a n-kida-ia. 19 Nux n-kidava'a-ia
nda'a ni-ro n-kuu, te ma ku kuu
yɨkɨ kuñu-ro. Nux n-kidava'a-ia
nduchi nuu ni-ro n-kuu, te ma ku
kuu yɨkɨ kuñu-ro. 20 Xijan kuu xa,
n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io yɨkɨ
kuñu-ro. Ko juini io kue'e xa io-ro,
ko idini yɨkɨ kuñu-ro kuu.

21 Te nduchi nuu-ro, ña kua'a-i
xa ja'an-i nuu nda'a-ro: “Ña
ndoñu'u ña'a-r.” Te dɨkɨ-ro, ña
kua'a-i xa ja'an-i nuu xe'e-ro: “Ña
ndoñu'u ña'a-r.” 22 Io ɨɨn uu xa
io yɨkɨ kuñu-ro, xa tu ini-ro xa
ñatu xiniñu'u, ko xijan kue'e ka
ndoñu'u ka-ro. 23 Io ɨnka xa io
yɨkɨ kuñu-ro, xa xani ini-ro xa
ña vili kaa, te ɨnka io xa juini-ro
xa dada'u-ro. Ko nuu xa'a, io-ro
kue'e ka xañu'u, te dada'u va'a-ro
hora ndixi-ro da'ma-ro. 24 Te io
kue'e ɨnka xa io yɨkɨ kuñu-ro, xa
ña ndoñu'u xa dada'u-ro. Du'a
n-kidava'a Ianyuux yɨkɨ kuñu-ro,
te du'a n-kida-ia xa koo-ro kue'e
ka xañu'u nuu xa xani ini-ro xa
ña vili kaa. 25 Chi ña n-juini-ia
xa jantna'a koio-i. N-juini-ia xa
chindee tna'a-i, ntdaa-i. 26 Nux
kue'e vida ya'a nda'a-ro, do'o-ro, te
du'a kuu xa kue'e vida ya'a ntdaa
xa io yɨkɨ kuñu-ro. Nux koo-ro
xañu'u nuu ɨɨn xa io yɨkɨ kuñu-ro,
te du'a kuvete koio ntdaa xa io yɨkɨ
kuñu-ro.
27 Te mee-n ka kuu yɨkɨ kuñu
Cristu. Juini kue'e-n io, ko ka
kuu-n idini yɨkɨ kuñu-ia. 28 Nuu
ɨɨn ɨɨn-n, xá n-taxi Ianyuux tniu
mee-n. N-ja'an ña'a-ia mee-n, xa
ku kuu koio-n ñayiu ka jandixa
Cristu. Ditna ka, n-kaxí-ia se ka
kuu se n-tunda'a Jesucristu. Dada,
se ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Te dada, se ka dakua'a tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. N-kida-ia xa
ɨnka-n ka kida milagru, te ɨnka-n ka
kua'a-n xa ndadava'a-n ñayiu ku'u.
N-kida-ia xa ɨnka-n ka chindee
ñayiu ndoñu'u, te ɨnka-n ka ta'u tniu
nuu ñayiu. Te n-kida-ia xa ɨnka-n
ka ja'an tnu'u xee n-taxi Espíritu
Ianyuux. 29 Ña ntdaa-n ka kuu
se n-tunda'a ña'a-ia. Ña ntdaa-n
ka kuu se xian tnu'u tnu'u-ia
nuu ñayiu. Ña ntdaa-n ka kuu se
dakua'a tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
Ña ntdaa-n ka kida milagru. 30 Ña
ntdaa-n ndadava'a ñayiu ku'u. Ña
ntdaa-n kua'a-n xa ja'an tnu'u xee,
te ña ntdaa-n kua'a xa dandee-n
tnu'u xee. 31 Ko io xa kajan koio-n,
xa tnɨɨ koio-n xa va'a ka. Te dande'a
ña'a-da ɨɨn xa kuu xa va'a ka dada
ntdaa xa'a.

13

*Xa vii xa va'a ka kuu xa xe-
mani-ro Ianyuux xi'in ñayiu*

1 Xa kuu xa va'a ka kuu xa
xemani-ro Ianyuux te xemani-ro
ñayiu. Nux kua'a-da xa ja'an-da
ntdaa tnu'u ka ja'an ñayiu, xi'in
nde tnu'u ka ja'an ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, ko ñatu xe-
mani-da ñayiu, te xijan kuu xa ñatu
xiniñu'u tnu'u ja'an-da. Nux ña
xemani-da ñayiu, te du'a kuu-da ná
kuu ɨɨn xa kupaa ni, kuu-da ná
kuu ɨɨn kaa ña kande va'a. 2 Nux
xian tnu'u-da tnu'u Ianyuux nuu

ñayiu, ko ña xemani-da-i, te du'a
ñatu ya'u-da ni ɨɨn. Nux ka'u-da
tnu'u Ianyuux, nde kutnuni ini-da
ntdaa xa n-dande'a ña'a-ia mee-ro,
ko ñatu xiniñu'u-da ni ita'u, nux
ña xemani-da ñayiu. Nux io-da
kue'e confianza nuu Ianyuux, nde
xa kua'a-da xa kajan-da nuu-ia
xa dakanda-ia yuku te najantuu-ia
yuku ɨnka lado, ko ña ya'u-da ni ɨɨn,
nux ña xemani-da ñayiu. 3 Nuxa
xia'an nga-da ntdaa xaxii-da ñayiu
kunda'u, ko ña xemani-da-i, te du'a
ña kida-da ni ɨɨn xava'a. Nux
juña'a-da mee-da, xa teñu'u ña'a
koio ñayiu nde ka'ni ña'a-i, ko ña
xemani-da ñayiu, te du'a koo xa ña
n-kida-da ni ɨɨn xa kuu xava'a.
4 Ɨɨn seyɨɨ xemani ñayiu, io-s
pacencia nuu-i. Se va'a kuu-s, te
chindee-s ntdaa ñayiu. Ña kukuedi
ini mee-s ntdaa xa io. 5 Xemani-s
ntdaa ñayiu, ña kui'a ja'an-s, ña
kui'a kuu-s. Ñatu ja'an-s xa io xa
kada-ro xa juini mee-s. Ñatu kiti
ini-s nuu ñayiu, ña kuu-s se kunde'e
nuu ñayiu. Ña kida kuenda-s xa
u'u ka kida ña'a ñayiu. 6 Xemani-s
ntdaa ñayiu. Kuko'yo ini-s hora
ka kida-i xa u'u, te kuvete-s
hora ka jandixa-i xa kuu xandaa.
7 Xemani-s ñayiu. Ña jan tnu'u-s
kuechi-i. Io-s confianza nuu-i,
jandixa-s xa kada-i xava'a. Nux
io xa kue'e vida ya'a mee-s xaxe'e
mee-i, du'a kada-s, te taxkanu ini
na'i ka-s-yɨ.
8 Xemani-s ñayiu. Nde ma jɨn
ndɨ'ɨ xa xemani-s-yɨ. Vax ndɨ'ɨ xa
xian tnu'u-ro tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Vax ndɨ'ɨ xa ja'an-ro tnu'u
xee, tnu'u taxi Espíritu Ianyuux.
Vax ndɨ'ɨ xa ka'u-ro tnu'u Ianyuux,
xa kutnuni ini-ro xa n-dande'a
ña'a-ia. Ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ
xa xemani-ro Ianyuux xi'in ñayiu.
9 Vitna kutnuni ini-ro ita'u ni. Te
juini xian tnu'u-ro tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, ko ta kutnuni ini ka-ro
ntdaa xa ja'an-ia. 10 Ko na koo
xa daxinokava Ianyuux ntdaa xa
kida-ia ñuñayiu, te ndixi Xto'o-ro
Jesús, te hora ijan va'a kutnuni
ini-ro.
11 Na luchi-da, n-xo ja'an-da
ná ja'an ɨɨn seluchi. N-xo xani
ini-da ná xani ini sekuechi, te
n-xo kutnuni ini-da ná kutnuni
ini sekuechi. Ko na n-xa'nu-da, te
n-dandoo-da xa xani ini sekuechi.
12 Vitna ña kutnuni va'a ini-ro, kuu
ná kuu xa nde'a-ro nuu spejo. Ɨɨn
kɨu, kutnuni va'a ini-ro, chi jini-ro
Ianyuux nuu xi'in nuu. Vitna, ita'u
ni xini-ro-ia. Kɨu ijan, jini va'a-ro
mee-ia, ná xini ña'a mee-ia mee-ro.
13 Xijan kuu xa, vitna jandixa-ro
Ianyuux, io-ro confianza nuu-ia xa
ntdaa xa kida ña'a-ia kuu xava'a,
te xemani-ro mee-ia xi'in ñayiu.
Ndruni xa'a io, te nuncas ma jɨn
ndɨ'ɨ. Ko xa vii xa va'a ka, kuu xa
xemani-ro Ianyuux te xemani-ro
ñayiu.

14

Tnu'u xee taxi Espíritu Ianyuux

1 Io xa kukajan ini koio-n xa
juemani-n Ianyuux xi'in ñayiu.
Dɨuni io xa kukajan ini koio-n xa
tnɨɨ koio-n xa taxi Espíritu Ianyuux.
Te io xa yo kukajan ini koio-n
xa tnɨɨ koio-n tnu'u Ianyuux, xa
juña tnu'u koio-n tnu'u-ia nuu
ñayiu. 2 Hora ka ja'an-n tnu'u
xee n-taxi Espíritu Ianyuux, du'a
ka ja'an-n nuu Ianyuux. Ñatu
ka ja'an-n nuu ñayiu, chi ña ka
kutnuni ini ñayiu tnu'u ka ja'an-n.
Xi'in Espíritu Ianyuux, ka ja'an-n
xa kuu xa na'i. 3 Ko nux juña
tnu'u koio-n tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, du'a chindee va'a-n-yɨ.
Dakua'a-n-yɨ, te chindee-n-yɨ xa
kundee ini-i xa jandixa na'i ka-i
Xto'o-ro Jesucristu, te xia'an-n
tnu'u kanu ini nuu-i. 4 Ɨɨn seyɨɨ, nux
ja'an-s tnu'u xee, du'a chindee-s
meni mee-s. Ko nux juña tnu'u-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, du'a
chindee-s ñani-s ku'a-s tuku.

5 Vatuka xa ja'an koio-n, ntdaa-n,
tnu'u xee taxi Espíritu Ianyuux,
ko va'a ka xa juña tnu'u koio-n
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ya'u ka
se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, dada se ja'an ni tnu'u xee
xia'an Espíritu Ianyuux. Ko nux
ja'an-s tnu'u xee-s te dada dandee-s
tnu'u jan, te vatuka, chi du'a
chindee-s ntdaa ñayiu ka jandixa
Cristu. 6 Ñani-da ku'a-da, nux
vitna naxee-da ñuu-n, te ja'an-da
tnu'u xee-da, te, ¿nax xiniñu'u?
Ko nux dakua'a ña'a-da te vatuka.
Dakua'a ña'a-da ɨɨn xa n-dande'a
ña'a Ianyuux mee-da. O dakua'a
ña'a-da ɨɨn xa tu'a va'a mee-da.
O kachitnu'u-da tnu'u Ianyuux
nuu-n. Ntdaa xa'a, chindee ña'a-da
mee-n.
7 Kani ini koio-n ná kuu ɨɨn flauta,
ɨɨn yolii. Juini ña ndito-tnu, ko
kande-tnu. Ko nux ma tɨu ɨɨn
seyɨɨ flauta, o nux ma dakande ɨɨn
seyɨɨ yolii, te, ¿nanda koo xa vili
kande-tnu xa kunini-ro? 8 Dɨuni
trompeta. Nux ma danda'i xee ɨɨn
seyɨɨ trompeta, te, ¿nanda kada tu'a
koio seyɨɨ xa dada'an koio-s ñuu-s?
9 Mee-n tuku. Nux ja'an koio-n
tnu'u xee n-taxi Espíritu Ianyuux,
ko ma dandee koio-n tnu'u jan,
te, ¿nanda kutnuni ini koio ñayiu
nax ka ja'an-n? Du'a ñatu xiniñu'u
tnu'u-n. 10 Nuu dɨɨn tnu'u ka ja'an
ñayiu ñuñayiu. Tuku ka ja'an ñayiu,
ɨɨn ɨɨn ñuu. Ko juini kue'e tnu'u
io, ko va'a kutnuni ini ñayiu ɨɨn
ɨɨn ñuu, hora ja'an ɨɨn seyɨɨ xa kuu
tnu'u mee-i. 11 ¿Ko nax koo, nux ña
kutnuni ini-da tnu'u ja'an ɨɨn seyɨɨ?
Du'a kuu mee-da se ña ja'an va'a
nuu mee-s, te du'a kuu mee-s se ña
ja'an va'a nuu mee-da. 12 Mee-n
tuku. Ka kukajan ini-n xa tnɨɨ-n xa
taxi Espíritu Ianyuux. Vatuka. Ko
va'a ka xa kukajan ini-n xa tnɨɨ-n
xa kua'a-n xa chindee-n ñayiu ka
jandixa Cristu.
13 Xijan kuu xa, nux ja'an-n
tnu'u xee n-taxi Espíritu Ianyuux,
io xa kajan ta'u-n nuu Ianyuux,
xa na kada-ia xa dandee-n tnu'u
xee-n nuu ñayiu. 14 Nux xijan
ta'u-da tnu'u xee-da, du'a xijan
ta'u-da xi'in anu ni-da, ko ña
xani ini va'a-da tnu'u ja'an-da.
15 Xijan kuu xa, ¿nax koo?, ¿nax io
xa kada-da? Kajan ta'u-da xi'in
anu-da, ko dɨuni kani ini va'a-da
hora kajan ta'u-da. Kata-da xi'in
anu-da, ko dɨuni kani ini va'a-da
hora kata-da. 16 Nux kajan ta'u-n
xi'in anu ni-n, te, ¿nanda kua'a
xa kajan ta'u ɨnka ñayiu xi'in-n?
Hora xia'an-n xa n-kuta'u-n nuu
Ianyuux, te ña kua'a-i xa ja'an-i:
"¡Du'a na koo!", chi ña kutnuni
ini-i tnu'u ja'an-n. 17 Xandaa kuu
xa va'a xia'an-n xa n-kuta'u-n
nuu Ianyuux, ko ñatu chindee-n
ñani-n ku'a-n. 18 Na kuta'u-da
Ianyuux xa ja'an-da tnu'u xee-da
n-taxi Espíritu Ianyuux. Kue'e ka
ja'an mee-da dada ntdaa mee-n.
19 Ko hora ja'an-da nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu, juini-da xa
dakua'a-da-i. Juini-da xa kani
ini-da, te ja'an-da o'on ni tnu'u, te
du'a chindee-da ñayiu ka jandixa
Jesucristu, dada xa ja'an-da uxi mil
tnu'u xee-da, te du'a kuu xa ma
chindee-da-i ni ita'u.

20 Ñani-da ku'a-da, maxku kani
ini koio ka-n ná ka xani ini
sekuechi. Ko vatuka xa ku kuu koio
mee-n ná kuu seyɨjɨn, xa maxku
kada koio ka-n xa u'u. Ko hora
kani ini-n, io xa kani ini va'a-n,
ná ka xani ini sexa'nu. 21 Ja'an
tnu'u Ianyuux: "Tnu'u xee ja'an-da
nuu ñayiu ya'a, ja'an-da tnu'u
seto'o nuu-i, ko dani ña ka chinuu-i
tnu'u ja'an-da nuu-i." 22 Xijan kuu
xa, xa kida Espíritu Ianyuux xa
ja'an-n tnu'u xee-n n-taxi-ia, kuu
xa kida-ia ɨɨn milagru nuu ñayiu ña
ka jandixa Jesucristu. Te xa kida-ia
xa xian tnu'u-n tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, kuu xa kida-ia ɨɨn milagru
nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu.
Nuu ñayiu ka jandixa-ia, kida-ia
ɨɨn. Nuu ñayiu ña ka jandixa-ia,
kida-ia ɨnka. 23 Kani ini koio-n.

Nux nataka-n ntdaa-n, te ja'an-n
ntdaa-n tnu'u xee n-taxi Espíritu
Ianyuux, te ijan kɨu ɨɨn ñayiu ta tnɨɨ
ka tnu'u xee, o ñayiu ña jandixa
Jesucristu, te, ¿nax koo? Ja'an
ñayiu jan xa n-ka nduloko-n. 24 Ko
nux juña tnu'u-n, ntdaa-n, tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, te ijan kɨu ɨɨn
ñayiu ta tnɨɨ ka tnu'u xee, o ɨɨn
ñayiu ña jandixa Jesucristu, te, ¿nax
koo? Xi'in tnu'u-n, koo xa kada-n
ntdaa-n xa kutnuni ini ñayiu jan
xa kuu mee-i ñayiu kida xa u'u.
25 Dande'a Espíritu Ianyuux xa na'i
io anu-i, te nujuiin ndeyu-i nuu
Ianyuux xa koo-i xañu'u nuu-ia, te
ja'an ndaa-i xa xandaa kuu xa tuu
Ianyuux me'ñu mee-n.

Maxku kada koio ka-n pletu

26 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa,
¿nax koo? Hora nataka koio-n, io
xa chindee tna'a koio-n xa jandixa
ka-n, ntdaa-n, Jesucristu. Kata
koio-n alabanza nuu Ianyuux.
Dakua'a tna'a koio-n. Juña
tnu'u tna'a-n nax n-dande'a ña'a
Ianyuux mee-n. Ja'an-n tnu'u
xee n-taxi Espíritu Ianyuux, te
dandee-n tnu'u jan nuu ñani-n
ku'a-n. Ko ntdaa xa kada koio-n,
ɨɨn ɨɨn-n, io xa kada-n xa chindee
tna'a-n xa jandixa ka-n, ntdaa-n,
Jesucristu. 27 Nux ja'an-n tnu'u
xee n-taxi Espíritu Ianyuux, diko ni
uu uni ni ja'an-n. Ditna ka ɨɨn-n,
te dada ɨnka-n. Te io xa dandee
ɨɨn ñani-n ɨɨn ku'a-n tnu'u-n nuu
ntdaa ñayiu nataka ijan. 28 Nux
ña yoo ɨɨn ñayiu kua'a xa dandee-i
tnu'u-n, te maxku ja'an-n tnu'u
xee hora nataka ñayiu ka jandixa
Jesucristu. Vatuka xa na'i ja'an-n
tnu'u xee anu mee-n xi'in Ianyuux.
29 Dɨuni na ja'an uu uni ni se ka
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Te na ja'an dava ka ñani-n
ku'a-n nux ja'an-s tnu'u Ianyuux,
o nux kidatniu kui'na me'ñu-n, xa
danda'u ña'a-i xi'in tnu'u ja'an-s.
30 Te se kuu uu, xi'in se kuu uni.
Hora juña'a Ianyuux ɨɨn tnu'u xa
juña tnu'u mee-s nuu ñayiu, te
io xa nkoo se ja'an ki'na nuu,
xa ndojuiin se kuu uu, xa ja'an
mee-s. Te dada nkoo se kuu uu, te
ndojuiin se kuu uni, xa ja'an mee-s.
31 Nux du'a kada koio-n, te kua'a
xa ja'an-n, ntdaa-n, tnu'u Ianyuux
n-ka tnɨɨ-n. Ditna ka ɨɨn-n, te dada
ɨnka-n. Du'a dakua'a-n ntdaa-n, te
tnɨɨ-n ntdaa-n tnu'u kanu ini. 32 Chi
kua'a-n, ntdaa-n, xa kada maxu-n,
hora kua'a xa ja'an-n, te hora ma
kua'a xa ja'an-n. 33 Chi nuncas ma
kada Ianyuux xa koo pletu me'ñu
mee-n, ni ma kada-ia xa uu uni-n
juña tnu'u tnu'u-ia nuu ñayiu idini
vuelta.

Io xa kada koio mee-n, ná ka kida
ñayiu ka jandixa Jesucristu ntdaa
ñuu. Ñayiu n-kida dɨɨn Ianyuux
ka kuu-n. 34 Hora nataka koio-n,
te maxku ndatnu'u koio ñadɨ'ɨ.
Maxku juejoon koio-n xa ndatnu'u
koio-ña. Na kada koio-ña ná ja'an
tnu'u Ianyuux, na jandixa koio-ña
yɨɨ-ña. 35 Nux juini-ña xa kutnuni
ini va'a ka-ña, na kajan tnu'u-ña
nuu yɨɨ-ña ve'e, chi ña kuu xa va'a
xa ndatnu'u koio ñadɨ'ɨ hora nataka
koio-n.

36 Naja'an koio-n xa ɨnka ñayiu
n-ka kachitnu'u tnu'u va'a Ianyuux
nuu-n. Dɨuni naja'an koio-n xa
n-ka tnɨɨ ɨnka ñayiu tnu'u-ia tuku.
37 Ka xani ini-n xa se ka xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-n.
Ka ja'an-n xa n-ka tnɨɨ-n xa n-taxi
Espíritu Ianyuux. Nux du'a kuu, te
io xa jandixa koio-n xa xa kidava'a
mee-da kuu xa ta'u tnɨu Xto'o-ro
nuu-n. 38 Nux ña ka juini-n xa tnɨɨ-n
tnu'u-da, ña ka kuu-n se n-ka tnɨɨ
tnu'u Ianyuux, ña ka kuu-n se n-ka
tnɨɨ xa taxi Espíritu Ianyuux.

39 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu
xa, io xa kukajan ini koio-n xa
tnɨɨ koio-n tnu'u Ianyuux, xa juña
tnu'u koio-n tnu'u-ia nuu ñayiu. Te
maxku ja'an koio-n xa maxku ja'an
ñani-n ku'a-n tnu'u xee n-xia'an
Espíritu Ianyuux. 40 Hora nataka
koio-n, io xa kada koio-n xa va'a,

maxku kada ka-n pletu me'ñu mee-n.

15

N-nandoto Cristu

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni ini koio-n tnu'u va'a n-kachitnu'u-da. N-ka tnii-n tnu'u va'a jan, te xaxe'e tnu'u jan, ka kunduu-n xi'in Cristu. 2 Xaxe'e xa n-ka tnii-n tnu'u va'a Jesucristu, te n-dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa ma kuú koio-n xi'in kuechi-n. Io xa kundee ini koio-n, xa jandixa na'i ka koio-n tnu'u n-kachitnu'u-da. ¿O kuu xa ña n-ka jandixa-n Jesucristu a?

3 N-ja'an-da nuu mee-n xa n-tnii mee-da. Xa ki'na nuu, kuu xa n-xi'í Cristu xaxe'e kuechi mee-ro. Du'a n-kida Cristu ntdaa ná io ná jua'an tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni seyii xá n-kuu kue'e kuia. 4 N-ka kuxi ñayiu yiki kuñu ndi Jesús, te nuu uni kiu n-kida Ianyuux xa n-nandoto-ia. Du'a n-ka chidot-nuni seyii xá n-kuu kue'e kuia. 5 Na n-ya'a xa n-nandoto Cristu, te n-xini Spedru mee-ia. Dada n-kixee Cristu nuu se tunda'a-ia. 6 Ijan dada n-kixee-ia nuu n-ka xo nataka o'on cientu ñani-ro ku'a-ro. N-ka xini-s-ia, ntdaa-s. Te juini iin uu-s xá n-ka xi'í, ko tuu na'i dava ka-s xi'in-ro nde vitna. 7 Dada n-kixee-ia nuu Jacobo, dada nuu ntdaa se tunda'a-ia.

8 Te dada n-kixee Cristu nuu mee-da tuku. Ña n-xo tuu-da xi'in-ia, na n-xo tuu-ia ñuñayiu ya'a. Ná kuu iin se kuee n-kaku kuu mee-da. 9 Se luchi ka kuu-da nuu ntdaa se n-tunda'a-ia. Xaxe'e xa n-kida-da kue'e xa u'u nuu ñayiu ka jandixa Cristu, ñatu ya'u-da xa danani ña'a-ia se tunda'a-ia. 10 Xi'in xamani-ia, n-kida Ianyuux xa kuu mee-da iin se tunda'a Jesucristu. Te va'a xiniñu'u xamani-ia, chi kue'e ka n-kidatniu mee-da, dada ntdaa se n-tunda'a-ia. Ko meni mee-da ña'a, chi xaxe'e xamani mee-ia du'a n-kuu. 11 Xijan kuu xa, nux ja'an mee-da, o nux ja'an koio inka se n-tunda'a-ia, ko ka ja'an-da, ntdaa-da, xa n-nandoto Cristu. Te n-ka jandixa mee-n tnu'u n-ka ja'an-da.

Nandoto koio ndiyi

12 Nux xa ka xian tnu'u-da nuu ñayiu, kuu xa n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu, te, ¿nax kuu xa ka ja'an dava mee-n xa ña kua'a xa nandoto yiki kuñu ndiyi? 13 Nux ña kua'a xa nandoto yiki kuñu ndiyi, du'a ña n-nandoto Cristu nda vi. 14 Nux ña n-nandoto Cristu, te du'a ñatu xiniñu'u xa kachitnu'u-da, te ñatu xiniñu'u xa ka jandixa-n. 15 Nux du'a kuu, te kuu xa mee-da ka kuu se ña n-ja'an ndaa, chi n-ka ja'an-da xa n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu. Ko nux xandaa kuu xa ma nandoto yiki kuñu ndiyi, te du'a ña n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu. 16 Nux ma kada Ianyuux xa nandoto koio ndiyi, te nde Cristu ña n-nandoto tuku. 17 Te nux ña ndito Cristu, te ña ya'u ni iin xa ka jandixa-n-ia. Nux du'a kuu, te dani xtuu-n xi'in kuechi-n. 18 Nux du'a kuu, te ñani-ro ku'a-ro xá n-ka n-xi'í, xá n-ka jua'an da'u ni-s andea. Juini n-ka kunduu mee-s xi'in Cristu, ko nux ña ndito Cristu, te du'a n-ka xi'í-s xi'in kuechi-s. 19 Nux n-dandoo-ro ntdaa xa io ñuñayiu, xa kunduu-ro xi'in Cristu, te ña n-nandoto-ia, te kuu mee-ro ñayiu nda'u ka dada ntdaa ñayiu.

20 ¡Ko vitna xa n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu! Xandaa kuu xa Cristu Jesús kuu se n-nandoto ki'na nuu, te kutnuni ini-ro xa ñayiu n-ka xi'í, nandoto koio-i tuku. 21 Nani n-kida Ianyuux xa kuú koio ntdaa ñayiu, xaxe'e xa n-kida idini seyii xa u'u, dani kada-ia xa nandoto koio ñayiu, xaxe'e xa n-nandoto idini seyii. 22 Nani ka xi'í ntdaa ñayiu xaxe'e Adán, dani nandoto koio nt-daa ñayiu xaxe'e Cristu. 23 Ko iin ni iin ni. Ditna ka Cristu, te dada nt-daa ñayiu ka kunduu xi'in-ia hora

ndixi-ia ñuñayiu. 24 Te dada dax-
inokava Cristu ntdaa xa kida-ia
vitna. Kada-ia xa ma koo ka se
kunxa'nu ka nuu ñayiu, ni se tax-
nuni nuu ñayiu, ni se ndaku ka nuu
ñayiu. Kada-ia xa ma taxnuni ka
ni ángel nuu ñayiu, ni kui'na nuu
ñayiu. Te dada juña'a Cristu ntdaa
nuu xa taxnuni mee-ia nuu Taa-ia
Ianyuux. 25 Io xa taxnuni Cristu,
nde xa kada maxu-ia ntdaa xa xini
u'u tna'a xi'in-ia. 26 Ná kuu ɨɨn
se ndaku ka xini u'u tna'a xi'in
Cristu, du'a kuu xa io xa kuú koio
ntdaa ñayiu. Ko ndaku ka Cristu
dada se ijan. Xaxe'e xa n-nandoto
Cristu, n-ni'i-ia xa nandoto koio
ñayiu ka kunduu xi'in-ia. 27 Koo
ná ja'an tnu'u Ianyuux n-ka chi-
dotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia.
Ja'an tnu'u Ianyuux xa xá n-kida-ia
xa taxnuni Cristu nuu ntdaa xa io.
Ko xa n-ja'an-ia xa taxnuni Cristu
nuu ntdaa xa io, ña juini kachi xa
taxnuni Cristu nuu Taa-ia Ianyuux.
Kunxa'nu ka Taa-ia Ianyuux dada
Cristu, chi Taa-ia kuu Ia n-kida xa
taxnuni Cristu nuu ntdaa xa io.
28 Na ya'a xa juña'a nga Ianyuux
ntdaa xa io nuu Cristu, hora ijan
ni, juña'a nga Cristu mee-ia nuu
Taa-ia, xa taxnuni na'i Taa-ia nuu
Cristu, xi'in nuu ntdaa xa io.

29 Io ñayiu ka xendute xaxe'e
ñayiu n-ka xi'í. ¿Nakuenda du'a
ka kida-i? Nux ma nandoto koio
ndɨyɨ, te, ¿nakuenda ka xendute
ñayiu xaxe'e ñayiu n-xi'í?

30 Nux ma nandoto-ro, te,
¿nakuenda kadatniu koio ka-da?
¿Nakuenda ya'a koio ka-da xa yo
io kuu, kɨu xi'in kɨu? 31 Ñani-da
ku'a-da, nux io xa kuú-da vitnadii,
te vatuka. Juini-da xa kutnuni ini
koio mee-n xa du'a kuu. Xandaa
kuu xa najuen tnu'u mee-da xaxe'e
mee-n, xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Te dɨuni
xandaa kuu, xa io tu'a-da xa
kuú-da, kɨu xi'in kɨu. 32 Juini-da
xa kani ini koio-n. Na n-xian
tnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu nuu
ñayiu ñuu nani Éfeso, n-kuu ná kuu
xa n-jantna'a-da xi'in kɨtlavichi
yo nde'e. Te, ¿naxa xiniñu'u xa
du'a n-kidatniu-da? ¿Nax n-ni'i-da
ñuñayiu ya'a? Nux ma nandoto-ro,
te kada mee-ro ná ka kida ɨnka
ñayiu: “Na kaxi-ro, na ko'o-ro vitna,
chi kuú-ro tnee, te ma koo ka.” ¡Ko
ña ndaa!

33 Maxku juejoon koio ka-n xa
danda'u ña'a koio-s. Xandaa kuu,
xa nux kunduu-ro xi'in se ka kida
xa u'u, te koo xa mee-ro tuku
kada-ro xa u'u, chi kadajuexa ña'a
mee-s. 34 Io xa kani ini va'a koio-n,
te maxku kada koio ka-n xa u'u.
Dava mee-n, ta jini ka-n Ianyuux.
Io xa kujanuu koio-n xa du'a kuu.

¿Nanda koo xa nandoto koio ndɨyɨ?

35 N-teku-da xa ka ja'an-n xa ña
kutnuni ini-n nanda kada Ianyuux
xa nandoto koio ndɨyɨ. N-teku-da
xa juini-n xa jini-n nanda kava
yɨkɨ kuñu ñayiu, hora na ndixi-i.
36 ¡Se lilu ka kuu-n! Io xa kani ini
koio-n nanda kuu, hora dakeé-ro
tata. Nde kuxi-ro tata, dada kane
itu xee. 37 Hora dakeé-n itu-n, ta
koo ka ndɨdɨ. Diko ni tata nuni kuu.
O dava'a nga ɨnka tata dakeé-n.
38 Ko kida Ianyuux xa dada koo
ndɨdɨ. Hora io ndɨdɨ, kuu ná kuu xa
n-xia'an Ianyuux xa xee nuu tata
xa ndɨ'ɨ. Nani n-xani ini-ia, dani
kida-ia, xa xia'an-ia xa xee nuu ɨɨn
ɨɨn tata. 39 Ña ka kuu ɨɨn nuu, ntdaa
xa io. Yɨkɨ kuñu ñayiu kuu ɨɨn, te
yɨkɨ kuñu kɨtɨ kuu ɨnka. Yɨkɨ kuñu
chilidaa kuu ɨɨn, te yɨkɨ kuñu chaka
kuu ɨnka. 40 Io xa io andɨu, te io
xa io ñuñayiu. Te vili kaa xa io
andɨu, te vili kaa xa io ñuñayiu. Ka
kuu-i, nduu-i, xa vili kaa, ko tuku
ka kuu ɨɨn ɨɨn-i, ña ka kuu ɨɨn nuu-i,
nduu-i. 41 Ndii ngandii, te ndii
yoo, ko ña ndii ɨɨn nuu ngandii xi'in
yoo. Dɨuni ndii chudini. Ko tuku
ndii ɨɨn ɨɨn-tɨ. 42 Du'a kuu ntdaa
xa'a, te du'a koo hora nandoto koio
ndɨyɨ. Yɨkɨ kuñu se ndito vitna kuu
ɨɨn, te yɨkɨ kuñu se n-nandoto kuu
ɨnka. Hora kuxi-ro ndɨyɨ, te vax

ndɨ'ɨ yɨkɨ kuñu-i. Xa te'yu kuu. Ko
hora kada Ianyuux xa nandoto-i,
te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ yɨkɨ kuñu
xee-i. 43 Kuxi-ro ɨɨn xa ñatuka vili
kaa. Kada Ianyuux xa nduu-i ɨɨn xa
yo vili kaa. Kuxi-ro ɨɨn xa ña ndaku
ka. Kada Ianyuux xa yo ndun-
daku-i. 44 Kuxi-ro ɨɨn xa n-xo tuu
ñuñayiu. Kada Ianyuux xa nduu-i
ɨɨn xa kua'a xa kutuu andɨu. Nux
io yɨkɨ kuñu kua'a xa xtuu-i ñuñayiu,
dɨuni io yɨkɨ kuñu kua'a xa kutuu-i
andɨu.

45 Ná ja'an tnu'u Ianyuux, du'a
kuu. N-kidava'a Ianyuux Adán.
Se ki'na nuu n-kuu Adán. Se
ndito n-kuu-s, ɨɨn se n-xo tuu va'a
ñuñayiu. Ná kuu Adán kuu uu,
kuu Cristu. N-kida Ianyuux xa
kada Cristu xa kutuu va'a mee-ro
xi'in Ianyuux andɨu. 46 Ko xa nan-
doto-ro, ña kuu xa ki'na nuu. Ditna
ka ndito-ro xa kutuu-ro ñuñayiu
ya'a, te dada nandoto-ro xa ku-
tuu-ro andɨu. 47 Xi'in ñu'u ñuñayiu,
n-kidava'a Ianyuux Adán. Se ki'na
nuu n-kuu-s. Andɨu, n-kixi Cristu.
Se kuu uu n-kuu mee-ia. 48 Ná kuu
Adán kuu-ro, hora tuu-ro ñuñayiu.
Ná kuu Cristu ku kuu-ro, hora ku-
tuu-ro andɨu. 49 Nani kuu-ro ná
n-kuu Adán, se ñuñayiu, dani ku
kuu-ro ná kuu Cristu, se n-kixi nde
andɨu.

50 Ñani-da ku'a-da, ja'an-da
nuu-n xa ña kua'a xa kutuu yɨkɨ
kuñu-ro io vitna nuu taxnuni
Ianyuux. Xa vax ndɨ'ɨ, ma kua'a-i
xa kutuu-i nuu ma jɨn ndɨ'ɨ ni
ɨɨn. 51 Juini-da xa chinuu koio-n
vitna, chi ja'an-da ɨɨn xa na'i
nuu-n. Ma ntdaa-ro kuú-ro antecas
xa ndixi Jesucristu, ko hora na
ndixi-ia, ndada xee ña'a Ianyuux
ntdaa-ro. 52 Ña ndoñu'u Ianyuux
kue'e tiempo xa ndada xee ña'a-ia.
Ɨɨn nunuu ni, te natnɨɨ-ro yɨkɨ kuñu
xee. Kuu ná kuu xa najuene-ro,
te najaan-ro nduchi nuu-ro, te
du'a koo. Na danda'i ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, trompeta
idinga vuelta, te kada Ianyuux
xa nandoto koio ndɨyɨ, xa nuncas
ma kuú koio ka-i. Nuni'no ni
nadama ña'a-ia mee-ro, ntdaa-ro.
53 Yɨkɨ kuñu-ro io vitna vax ndɨ'ɨ.
Ndoñu'u xa na taxi Ianyuux yɨkɨ
kuñu xee ma jɨn ndɨ'ɨ. Vitna ka
xi'í-ro, ntdaa-ro. Ndoñu'u xa kada
Ianyuux xa kutuu va'a-ro xi'in-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 54 Yɨkɨ kuñu-ro
io vitna vax ndɨ'ɨ. Vitna ña kua'a
xa kutuu-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko
na taxi Ianyuux yɨkɨ kuñu xee,
te kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Kɨu ijan, koo ná n-ja'an
Ianyuux, hora n-ja'an-ia nuu se
n-ka chidotnuni tnu'u-ia xá n-kuu
kue'e kuia. Ná kuu xa n-ja'an-ia
nuu ɨɨn seyɨɨ xini u'u tna'a xi'in-ia
n-kuu. Se xini u'u tna'a xi'in-ia,
kuu xa io xa kuú koio ntdaa ñayiu.
N-ja'an Ianyuux nuu se ijan: "Xá
n-xaxi ña'a-r, xaxe'e xa n-ndaku-r
nuu-n. 55 N-kida-n xa n-ka xi'í-i,
ntdaa-i, ko vitna kutuu koio-i xi'in
mee-r kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ma ni'i ka-n
ni ɨnka-i, ma kaxi ka-n ni ɨnka-i."
Du'a n-ja'an Ianyuux. 56 Xaxe'e
xa n-ka kida seyɨɨ xa u'u, kuu xa
io xa kuú koio-s. Xaxe'e xa n-ka
tnɨɨ-s tnu'u n-chidotnuni Moisés,
kuu xa taxnuni ña'a kuechi-s. 57 ¡Ko
na kuta'u-ro Ianyuux! Xaxe'e
Xto'o-ro Jesucristu, kida Ianyuux
xa nandoto-ro, xa kutuu va'a-ro
xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

58 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
xijan kuu xa kunduu koio ka-n
xi'in Cristu. Kundee ini na'i ka-n,
xa jandixa na'i ka-n Cristu. Kɨu
xi'in kɨu kada koio na'i ka-n tniu
n-taxi Xto'o-ro Jesucristu, chi xini
va'a koio-n xa nux kadatniu koio
ka-n, dada tnɨɨ koio-n ntdaa xa juini
Xto'o-ro xa taxi-ia.

16

Ñani-ro ku'a-ro ka kunda'u

1 N-ka kakune'e mee-n tvini ka
xia'an-n nuu ñani-ro ku'a-ro ka
kunda'u. Ja'an-da nuu mee-n,
nani n-ja'an-da nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu, distrito Galacia.
2 Kɨu ki'na nuu, ɨɨn ɨɨn semana,

kuneva'a-n, ɨɨn ɨɨn-n, xa juini-n
xa juña'a nga-n. Nani ni'i-n, dani
juña'a-n, ntna una kɨu. Te du'a
ma koo xa io xa dataka-ro tvini
jan, hora nde na xee-da ñuu-n.
3 Na xee-da, te tunda'a-da dava'a
nga seyɨɨ kaxí koio mee-n, xa jɨ'ɨn
koio-s ñuu nani Jerusalén. Kane'e
koio-s jɨ'ɨn xa xia'an nga mee-n
nuu ñani-ro ku'a-ro Jerusalén.
Tunda'a-da-s jɨ'ɨn-s xi'in carta
kadava'a mee-da. 4 O nux vatuka
xa jɨ'ɨn mee-da tuku, te jɨ'ɨn koio-da
xi'in-s.

Jɨ'ɨn-da distrito Macedonia

5 Ko ditna ka, io xa jɨ'ɨn-da
distrito Macedonia. Te dada,
xee-da ñuu mee-n. 6 Nux vatuka,
te ndoo-da xi'in-n yoo vixi, xa
kua'a xa chindee ña'a koio-n
mee-da, xa jɨ'ɨn na'i-da dava'a nga
ñuu jɨ'ɨn-da. 7 Chi ña juini-da xa
ya'a-da ñuu-n vitna, xa kotoni'ni
tna'a-ro uni koon ni kɨu. Juini-da
xa ndoo-da xi'in-n, nux juejoon
Xto'o-ro Jesucristu. 8 Kutuu-da ñuu
nani Éfeso, vitna xi'in nde viko
Pentecostés. 9 Chi kuu ná kuu
xa io ɨɨn ye'e najaan va'a nuu-da.
Kua'a-da xa juña tnu'u-da tnu'u
va'a Ianyuux nuu kue'e xa kue'e
ñayiu vitna. Ko dɨuni, io kue'e ñayiu
ka xini u'u ña'a.
10 Nux na xee Timoteo ñuu-n,
te io xa kueka va'a koio-n-sɨ.
Dande'a-n-sɨ xa ña ndoñu'u-s xa
yu'u-s xaxe'e-n. Kida-s tniu n-ta'u
tniu Xto'o-ro Jesucristu. Nani kida
mee-da, dani kida mee-s. 11 Xijan
kuu xa koo koio-n xañu'u nuu-s.
Chindee mani-n-sɨ, xa kuiko-s
ndixi-s nuu-da, chi ndetu-da xa
ndixi-s xi'in ñani-ro kix koio.
12 Ñani-ro nani Apolos tuku.
Kue'e n-xijan-da nuu-s, xa jɨ'ɨn-s
ñuu-n xi'in ɨnka ñani-ro jɨ'ɨn vitna.
Ko n-ja'an mee-s xa ña juini-s xa
jɨ'ɨn-s ñuu-n vitna. Ja'an-s xa xee-s
ñuu-n nakɨu kua'a-s.

Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu ka tunda'a xanyuux nuu-n

13 Koo koio-n cuedado, xa maxku
danda'u ña'a ni ɨɨn. Jandixa na'i
koio ka-n tnu'u Jesucristu. Kada
koio mee-n ná ka kida se va'a, se
ndaku. Te kundee ini na'i koio
ka-n. 14 Ntdaa xa kada-n, kada-n
xaxe'e xa xemani-n Ianyuux te xe-
mani-n ñayiu.
15 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n
Estéfanas xi'in familia-s. Ka xini-n
xa ka kuu-s ñayiu ki'na nuu n-ka
kunduu xi'in Cristu, distrito Acaya.
Ka xini-n xa ka kida-s ntdaa xa
kua'a-s, xa chindee-s ñayiu ka
jandixa Jesucristu. 16 Xijan-da
nuu-n xa jandixa koio-n xa ja'an
mee-s, xijan-da nuu-n xa jandixa
koio-n ntdaa ñani-ro ku'a-ro ka
kida tniu n-xia'an Xto'o-ro Jesu-
cristu. 17 Kudɨ ini-da xa xá n-kixee
Estéfanas, xi'in Fortunato, xi'in
Acaico. N-ka taxi mee-s ntdaa
xa ña n-ka kua'a mee-n xa taxi-n.
18 Xá n-ka taxi-s tnu'u kanu ini, te
xini-da xa n-ka taxi-s tnu'u kanu
ini mee-n tuku. Io xa kueka va'a
koio-n se ijan, te koo koio-n xañu'u
nuu-s.
19 Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesu-
cristu, ñuu xi'in ñuu Asia, ka ndajan
tnuña'a-i. Ndajan tnuña'a Áquila
xi'in Priscila tuku, xaxe'e xa ka
jandixa mee-n Jesucristu, nani ka
jandixa mee-s mee-ia. 20 Dɨuni
ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu
nataka ve'e-s ka ndajan tnuña'a-i.
Io xa tnɨtnanda'a va'a-n.
21 Xi'in nda'a mee-da kidava'a-da
vitna.
22 Nux ña xemani ɨɨn ñayiu
Xto'o-ro Jesucristu, na jɨ'ɨn-i andea.
Yachi na ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
23 Na taxi Xto'o-ro Jesús xam-
ani-ia nuu-n. 24 Na jini koio-n xa
xemani ña'a-da, ntdaa-n, xaxe'e xa
kunduu-ro, nduu-ro, xi'in Cristu.
Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Corinto

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu ñuu nani Corinto

1 Mee-da, Spalu, xaxe'e xa da
n-juini Ianyuux, kuu-da ɨɨn se
n-tunda'a Jesucristu. Xi'in ñani-ro
Timoteo, kidava'a-da carta ya'a
nuu ñayiu ka jandixa Ianyuux ñuu
nani Corinto. Dɨuni kidava'a-da
nuu ntdaa ñayiu n-kaxí Ianyuux
xndaxio nitu'u distrito Acaya.
N-kida dɨɨn ña'a Ianyuux mee-n, xa
kada koio-n xa juini mee-ia. 2 Na
taxi Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro
Jesucristu xamani-ia nuu-n, te na
kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

Kue'e vida n-ya'a Spalu

3 Na kuta'u-ro Ianyuux. Taa
Xto'o-ro Jesucristu kuu-ia. Nani
kundau ini ɨɨn seyɨɨ da'ya-s, dani
kundau ini ña'a Ianyuux mee-ro.
Nujuiin-ia diñi-ro xa taxi-ia tnu'u
kanu ini. 4 Dava'a nga xa ya'a-da,
te taxi-ia tnu'u kanu ini. Taxi-ia
tnu'u kanu ini mee-da, xa kua'a-da
xa juña'a-da tnu'u kanu ini nuu
ɨnka ñayiu. Dava'a nga xa io xa ya'a
koio mee-i, te kua'a-da xa juña'a-da
tnu'u kanu ini nuu mee-i, xaxe'e
xa n-taxi Ianyuux tnu'u kanu ini
nuu mee-da. 5 Kue'e vida n-ya'a
Cristu, te xaxe'e xa kunduu-da
xi'in Cristu, kue'e vida ya'a mee-da
tuku. Ko nujuiin Cristu diñi-da xa
taxi-ia tnu'u kanu ini, xa kundee
ini-da. Nani ya'a-da xa ya'a ka-da
kue'e vida, dani taxi-ia xa taxi
ka-ia kue'e tnu'u kanu ini, xa
kundee ini-da. 6 Kue'e vida ya'a
mee-da, xa kutuu koio mee-n xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te
nujuiin-da diñi-n, xa taa-da tnu'u
kanu ini, xa kunduu na'i koio ka-n
xi'in Ianyuux. Nujuiin Cristu diñi
mee-da, xa kada-ia xa kundee ini
mee-da, te kunujuiin-ia diñi mee-n,
xa kada-ia xa kundee ini koio
mee-n. Du'a kutuu va'a koio mee-n
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te
du'a kundee ini koio-n hora kue'e
vida ka ya'a mee-n ná kue'e vida
ka ya'a mee-da. 7 Xndaxio-da kue'e
confianza nuu-n. Xna'a-da xa nani
ka kunduu-n xi'in-da hora kue'e
vida ka ya'a-da, dani ka kunduu-n
xi'in-da hora ka tnɨɨ-da tnu'u kanu
ini taxi Ianyuux.

8 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kut-
nuni ini koio-n xa yo kue'e vida
n-ya'a-da hora n-xo tuu-da Asia.
Kue'e xa kue'e vida n-ya'a-da. Nde
n-xee xa ña n-kundee ini ka-da, te
n-xani ini-da xa kuú-da. 9 N-ka
xo na'a-da xa io xa kuú-da xaxe'e
xa kunduu-da xi'in Cristu. Ko
du'a n-kuu xa koo-da confianza
nuu Ianyuux. Ia nadandoto ndɨyɨ
kuu-ia. 10 Xá n-dakaku ña'a-ia,
te vitna dakaku ña'a-ia, xa du'a
ma kuú koio-da. Te xndaxio-da
confianza nuu-ia xa dani dakaku
ña'a-ia. 11 Mee-n tuku, kua'a-n xa
chindee ña'a-n. Kajan ta'u koio-n
xaxe'e-da. Nux kue'e-n na kajan
ta'u xaxe'e-da, dani kue'e-n juña'a
koio xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux
hora dakaku ña'a-ia.

Nakuenda n-kukuee Spalu xa jɨ'ɨn-s ñuu Corinto

12 Io ɨɨn xa kida xa yo kuvete-da.
Ña tuu nax tekuechi ña'a anu-da.
Meni xava'a n-ka kida-da ñuñayiu
ya'a, ña n-ka danda'u ña'a-da ni
mee-n ni ɨnka ñayiu. N-chindee
ña'a Ianyuux xa du'a xtuu-da. Ñadu
xaxe'e xa va'a ka xani ini mee-da,
kuu xaxe'e xa n-taxi Ianyuux xa-
mani-ia. 13 Kaxi kaxi kidava'a-da
nuu-n, xa ka'u koio-n, te kutnuni
ini koio-n tnu'u-da. Juini-da xa
kutnuni ini va'a koio-n. 14 Na
n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka kixe'e-n
xa kutnuni ini-n xa ja'an-da, xa
kida-da, ko dava ni. Juini-da xa
va'a ka kutnuni ini koio-n. Kɨu
na ndixi Xto'o-ro Jesucristu, te
juini-da xa kua'a-n xa ja'an va'a
koio mee-n xaxe'e mee-da, ná ja'an

va'a koio mee-da xaxe'e mee-n.
15 N-xo na'a-da xa kuvete koio-n
nux kotoni'ni ña'a-da. Xijan kuu
xa n-xani ini-da xa xee-da ñuu
mee-n ki'na nuu. Te du'a kuvete
koio-n xa kotoni'ni ña'a-da uu
vuelta. 16 N-xani ini-da xa ki'na ka
mee-n kotoni'ni ña'a-da, hora na
ya'a-da xa jɨ'ɨn-da Macedonia. Te
dada kotoni'ni ña'a-da ɨnka vuelta,
hora na ndixi-da xa n-xe'en-da
Macedonia. Nux du'a n-kuu, te
n-ka kua'a-n xa chindee ña'a-n xa
jɨ'ɨn-da Judea. 17 ¿Ka xani ini-n xa
n-juini-da xa danda'u ña'a-da u?
¿Ka xani ini-n xa uu tnu'u-da io a?
Ña ndaa. Ñatu ja'an mee-da ná ka
ja'an ñayiu ña ka jandixa Cristu,
ñatu ja'an-da "joon" ni ña ja'an-da
"ña'a" idini vuelta. 18 Nani ja'an
Ianyuux, dani ja'an mee-da. Nux
ja'an-ia "joon", te "joon" kuu. Te
nux ja'an-ia "ña'a", "ña'a" kuu. Te
du'a ja'an mee-da tuku. 19 Mee-da
xi'in Silvanu xi'in Timoteo, n-ka
kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu-n. Jesucristu kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, te mee-ia, ñatu ja'an-ia
"joon" ni ña ja'an-ia "ña'a" idini
vuelta. Nux ɨɨn xa ja'an-ia xa
kada-ia, te du'a kida-ia. 20 Chi
kida Jesucristu ntdaa ná io ná
jua'an ntdaa tnu'u n-taxi Ianyuux.
¡Xijan kuu xa ja'an-ro xa du'a na
koo! Xaxe'e Jesucristu xia'an-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux. 21 Kida
Ianyuux xa kunduu-ro xi'in Cristu.
Kida-ia xa ka kunduu mee-da
xi'in-ia, te kida-ia xa kunduu koio
mee-n xi'in-ia. N-kaxí ña'a-ia
mee-ro, xa ku kuu-ro ñayiu mee-ia.
22 Kuu ná kuu xa n-dakeé tnuni
ña'a Ianyuux xi'in ɨɨn sellu. Xá
n-taxi-ia Espíritu Ii, xa kadatniu-ia
anu-ro. Xi'in Espíritu Ii, n-taxi-ia
tnu'u-ia, xa kutuu va'a-ro xi'in-ia.

23 Na'a Ianyuux xa kida-da, te
ja'an ndaa-ia xaxe'e-da nakuenda
kuu xa ta xee ka-da Corinto. Xaxe'e
mee-n ta xee ka-da, chi ña juini-da
xa kudeen ña'a-da. Te io anu-da
xa kuú-da nux ña ndaa ntdaa xa
ja'an-da. 24 Ñadu juini-da xa tax-
nuni-da nuu-n xa jandixa koio-n.
Chi va'a na'a-da xa ka jandixa-n
Jesucristu te ka kunduu-n xi'in-ia.
Xa juini-da kuu xa chindee ña'a-da,
xa kuvete koio ka-n.

2

1 Xaxe'e xa ña n-juini-da xa
kudeen ña'a-da ɨnka vuelta, n-xani
ini-da xa ma xee-da Corinto vitna.
Ña n-juini-da xa ku tnau ini ka-ro.
2 Nux n-kida-da xa ku tnau ini
koio mee-n n-kuu, te du'a kada-da
xa ku tnau ini ñayiu ka kida xa
kuvete mee-da. 3 Xijan kuu xa
n-kidava'a-da nuu-n. N-juini-da
xa kuvete-da xi'in-n hora na
xee-da ijan, ña n-juini-da xa ku
tnau ini-da xaxe'e-n. N-xio-da
confianza nuu-n xa kuvete koio
ntdaa mee-n hora kuvete mee-da.
4 Yo n-xo ndu ini-da te n-xo tnau
ini-da, hora n-kidava'a-da carta
ijan. Xa diko n-xo nda'i-da. Ko
ñatu n-kidava'a-da xa ku tnau ini
koio-n. N-juini-da xa jini koio-n
nada xemani ña'a-da.

Io xa taxkanu ini-ro se n-kida xa u'u

5 Io ɨɨn se n-kida xa tnau ini-ro.
Hora n-kida-s kuechi, n-kida-sɨ xa
tnau ini mee-da, te n-kida-sɨ xa
n-ka tnau ini ntdaa mee-n tuku. Ko
ñatu juini-da xa kodo ka ja'an-da.
6 Na n-ka nataka-n, te n-ka kida
u'u-n se ijan, ko vitna maxku kada
u'u ka-n-sɨ. 7 Vitna io xa taxkanu
ini koio-n-sɨ, xa juña'a koio-n tnu'u
kanu ini nuu-s, xa maxku kuita
ka anu-s. 8 Xijan-da nuu-n xa
dande'a-n-sɨ xa xandaa kuu xa
xemani-n-sɨ. 9 Xá n-kidava'a-da
nuu-n, xa kototnuni ña'a-da, nux
jandixa ña'a-n, a ña'a. 10 Taxkanu
ini koio-n-sɨ, te dani taxkanu ini
mee-da mee-s. Na'a Cristu xa
dava'a nga xa n-taxkanu ini-da,
n-taxkanu ini-da xaxe'e mee-n.
11 Xá n-taxkanu ini-da-sɨ, xa maxku
danda'u ña'a Satanás, chi va'a
xini-ro nanda kidatniu-i.

Ñatu n-kundaa n-kuvatu anu Spalu

12 Na n-xee-da ñuu nani Troas,
xa juña tnu'u-da tnu'u Cristu
nuu ñayiu ijan, te n-kida Xto'o-ro
Jesús xa n-ka xeka va'a ñayiu
jan tnu'u-da. Kuu ná kuu xa
n-najaan-ia ɨɨn ye'e ka'nu nuu-da.
13 Ko ñatu n-xo kundaa n-xo
kuvatu anu-da, xaxe'e xa ñatu
n-nanitna'a-da xi'in ñani-ro Tito
ijan. Xijan kuu xa n-kee-da Troas,
xa jɨ'ɨn-da Macedonia.

Ndaku-ro xaxe'e Cristu

14 Cristu Jesús kuu Ia kunxa'nu
ka. Na kuta'u-da Ianyuux xa
ndeka ña'a-ia nuu iin yujun ñayiu
ka jandixa Cristu Jesús. Xaxe'e
mee-da xite ni'na tnu'u-ia nitu'u
lado, ná xite ni'na ɨɨn diko vidi
xe'en. 15 Chi mee-da kuu diko
duxa doko Cristu nuu Ianyuux. Te
nani xite ni'na diko jan nuu ñayiu
dakaku-ia, dani xite ni'na nuu
ñayiu ma dakaku-ia. 16 Nuu ñayiu
ña ka jandixa Cristu, diko ka'ni
ñayiu ka kuu-da. Ko nuu ñayiu ka
jandixa Cristu, diko kada xa kutuu
va'a koio-i ka kuu-da. ¿Te jundu ka
kuu mee-da xa du'a koo? 17 Ñatu ka
kuu mee-da ná ka kuu ɨnka ñayiu,
xa ka nadama-i tnu'u Ianyuux,
xa ni'i koio-i xa ka juini mee-i.
Mee-da kuu ñayiu ka kunduu xi'in
Cristu. N-tunda'a ña'a Ianyuux,
xa juña'a-da tnu'u Jesucristu nuu
ñayiu. Ka ja'an-da xi'in xandaa, te
xini-ia ntdaa xa ka kida-da.

3

Ɨɨn tratu xee

1 Hora ja'an-da xa'a te, ¿ka
xani ini-n xa kixe'e-da xa najuen
tnu'u-da mee-da ɨnka vuelta? ¿Io
xa dande'a ña'a-da ɨɨn tutu ja'an
xa ñayiu va'a kuu-da u? ¿O io xa
kajan-da xa kadava'a koio mee-n
tutu jan xaxe'e-da u? Chi du'a ka
kida dava ñayiu. 2 Mee-n ka kuu
tutu ja'an va'a xaxe'e-da nuu ñayiu.
Xá n-kida Ianyuux xa va'a xemani
ña'a-da. Te ntdaa ñayiu xini xa'a,
te ka'u-i tutu jan. 3 Mee-n ka kuu
tutu n-kidava'a Cristu. Mee-da,
diko ni n-ka kachitnu'u-da tnu'u
va'a-ia. N-kidava'a Cristu tnu'u-ia
anu-n. Xi'in tinta ña n-kidava'a-ia,
n-kidava'a-ia xi'in Espíritu Ii. Te
Espíritu Ii kuu Espíritu Ianyuux
Ndito. Ña n-kidava'a-ia nuu yuú,
n-kidava'a-ia xiti anu ñayiu.

4 Xaxe'e xa jandixa-da Cristu,
io-da confianza nuu Ianyuux xa
du'a kuu. 5 Meni mee-da, ña
kua'a-da xa kada-da ni ɨɨn. Nt-
daa xa kida-da, kida-da xaxe'e xa-
mani Ianyuux. 6 N-kida Ianyuux
ɨɨn tratu xee, te dada n-kida-ia xa
juña'a mee-da tnu'u va'a jan nuu
ñayiu. Ñadu xa io xa jandixa-ro
tnu'u ta'u tniu Moisés, kuu xa
kada-ro xa juini Espíritu Ianyuux.
Chi tnu'u ta'u tniu Moisés kida
xa kuú-ro xi'in kuechi-ro, ko kida
Espíritu Ianyuux xa kutuu va'a-ro
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

7 Na n-tnɨɨ Moisés tnu'u ta'u tniu,
tnu'u n-kidava'a Ianyuux nuu uu
yuú ijan, te ndii xa ndii nuu Moisés.
Ndii nuu-s xaxe'e xa n-nanitna'a-s
xi'in Ianyuux. Te xaxe'e xadiñu
jan, ña n-kua'a ñayiu Israel xa
kunde'a koio-i nuu-s. Ko dada,
kuee ni kuee ni n-xe ndɨ'ɨ xadiñu
jan. Na n-tnɨɨ Moisés tnu'u ta'u
tniu, n-xia'an-sɨ xa n-kuta'u-s nuu
Ianyuux. Te tnu'u ta'u tniu kida
xa kuú koio ñayiu xi'in kuechi-i.
8 Mee-ro, xá n-ka tnɨɨ-ro tnu'u taxi
Espíritu Ii. Te yo va'a ka xa va'a
ka tnu'u taxi Espíritu Ii dada tnu'u
ta'u tniu n-tnɨɨ Moisés. Xijan kuu
xa xia'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu
Ianyuux. 9 Va'a xa va'a tnu'u ta'u
tniu, ko kida tnu'u ta'u tniu xa
kuú koio-ro xi'in kuechi-ro. Va'a
ka xa va'a ka xa ja'an Ianyuux xa
ña tuu na kuechi-ro io, xaxe'e xa
jandixa-ro tnu'u va'a Jesucristu.
10 Yo va'a tnu'u ta'u tniu, ko ná
kuu xa ñatu xiniñu'u ka, nux
dadavatna'a-ro xi'in tnu'u va'a
Jesucristu. 11 Chi nux va'a xa vax
ndɨ'ɨ, yo va'a ka xa nuncas ma jɨn
ndɨ'ɨ.

12 Xaxe'e xa ka xini-da xa du'a

kuu, xijan kuu xa ñatu ka ku-
januu-da xa ja'an kaxi-da. 13 Ñatu
ka kida mee-da ná n-xo kida
Moisés, xa n-xo dada'u-s nuu-s
ɨɨn da'ma, xa maxku jini koio
ñayiu Israel xa vax ndɨ'ɨ xadiñu
nuu-s. 14 Ko ñayiu jan, ñatu du'a
n-ka kutnuni ini-i. Te nde vitna,
hora ka ka'u ñayiu Israel tnu'u ta'u
tniu, te kuu ná kuu xa dani da'u
nuu-i da'ma jan, xa ma kutnuni
ini koio-i. Chi io xa jandixa ɨɨn
ñayiu Cristu, te dada dita Cristu
da'ma jan. 15 Nde vitna, ñatu
ka kutnuni ini-i. Ka ka'u-i tnu'u
ta'u tniu n-xia'an Ianyuux nuu
Moisés, ko ñatu ka kutnuni ini-i nax
ja'an. 16 Ko nux jandixa ɨɨn ñayiu
Xto'o-ro Jesucristu, te xikojuiin
da'ma jan nuu-i. 17 Te ɨɨn nuu kuu
Xto'o-ro Jesucristu xi'in Espíritu
Ii. Ɨɨn ñayiu, nux kidatniu Espíritu
Xto'o-ro Jesucristu anu-i, te du'a
tuu va'a-i xi'in Ianyuux. 18 Xijan
kuu xa ntdaa mee-ro, ñatuka da'u
nuu-ro da'ma jan. Kuu-ro ná
kuu ɨɨn spejo nuu kixee dɨndu'a
Ianyuux te xeye'e nuu ɨnka ñayiu.
Te dɨuni, dama ña'a-ia mee-ro.
Tnɨɨ-ro xa tnɨɨ-ro xadiñu-ia, te du'a
dama ña'a-ia mee-ro, xa ku kuu-ro
ná kuu Cristu. Xa'a kuu xa kida
Espíritu Xto'o-ro Jesucristu.

4

1 Xaxe'e xa n-kundau ini ña'a
Ianyuux mee-da, n-ta'u tniu-ia xa
daña juña tnu'u tnu'u Jesucristu
nuu ñayiu, te xijan kuu xa ña
kuita anu-da. 2 Daxio-da ntdaa
xa yɨda'u, xi'in ntdaa xa kada xa
kujanuu-da nuu ñayiu xi'in nuu
Ianyuux. Ña danda'u-da ñayiu, ñatu
dama-da tnu'u Ianyuux. Ka xini
ntdaa ñayiu xa ja'an-da xandaa,
te ja'an ndaa anu-i xa kuu-da se
ja'an xandaa. Te na'a Ianyuux nax
kida-da, te teku-ia nax ja'an-da.
3 Xian tnu'u-da tnu'u Jesucristu
nuu ñayiu. Nux ñatu ka kutnuni
ini ñayiu tnu'u jan, kuu xaxe'e xa
ña ka juini-i xa jandixa-i Cristu.
4 Xaxe'e xa ña ka juini-i, te xadɨ
kui'na anu-i, xa maxku kutnuni
ini koio-i tnu'u Jesucristu. Taxnuni
kui'na nuu ñuñayiu vitna, te kida-i
xa ñatu ka xini ñayiu xa n-kida
Cristu xaxe'e-ro. Ia kunxa'nu ka
kuu Cristu, te ná kuu ɨɨn xa diñu
xa diñu kuu tnu'u va'a-ia. Ko
ñatu ka xini ñayiu xa n-tunda'a
Ianyuux Cristu, xa taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io, ñatu ka xini-i
xa nani kuu Ianyuux dani kuu
Cristu tuku. 5 Ñatu kachitnu'u-da
tnu'u Jesucristu, xa kunduu koio-n
xi'in mee-da, kachitnu'u-da tnu'u
Jesucristu, xa kunduu koio-n xi'in
mee-ia. Jesucristu kuu Xto'o-ro, te
mee-da ka kuu se xinokuechi nuu
mee-n, xaxe'e xa xemani-da Jesús.
6 Ná n-ta'u tniu Ianyuux xa ndii
ngandii nuu nee, xa kua'a-ro xa
kunde'a-ro xa io ñuñayiu ya'a, da
n-tunda'a Ianyuux Cristu ñuñayiu,
xa kua'a-ro xa jini-ro Ianyuux.
Hora xini-ro nuu Jesucristu,
xini-ro xadiñu Ianyuux, xini-ro xa
Ia kunxa'nu ka kuu-ia, Ia taxnuni
nuu ntdaa xa io.

Ñayiu ka jandixa Cristu kuu-ro

7 Xa n-xini-da xadiñu Ianyuux
te xian tnu'u-da tnu'u Jesucristu
nuu ñayiu, kuu ɨɨn xa va'a xa va'a
xa ni ɨɨn ñayiu ña neva'a. Ná
kuu kɨdɨ ñu'u ka kuu-da. Ña tuu
na xadiñu mee-da. Meni xadiñu
Ianyuux io. Na juña tnu'u-da tnu'u
Jesucristu nuu ñayiu, ma jini koio
ña'a-i mee-da, jini koio-i xa taxnuni
Ianyuux kunxa'nu ka. 8 Juini
kue'e vida ya'a-da, ko chindee ña'a
Ianyuux xa kundee ini na'i-da.
Juini kue'e xa da ndu ini ña'a,
ko ñatu kuita anu-da. 9 Juini ka
xini u'u ña'a-s, ko ñatu dandoo
ña'a Ianyuux. Juini ka jantna'a-s
xi'in-da, ko ma ka'ni ña'a-s. 10 Kɨu
xi'in kɨu dava'a nga ñuu nuu
tuu-da, kuu ná kuu xa xi'í mee-da
ná n-xi'í Jesús. Ko n-nandoto Jesús,
te kida-ia xa dani tuu ka mee-da.
11 Xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu
Jesús, te kɨu xi'in kɨu ka juini ñayiu

xa ka'ni ña'a-i. Hora xini ña'a ñayiu
mee-da, xini-i xa kida Jesús xa
tuu na'i ka mee-da ná tuu na'i ka
mee-ia. 12 Xijan kuu xa xi'í mee-da,
xa kutuu va'a koio mee-n xi'in
Ianyuux.
13 Ja'an tnu'u Ianyuux:
"N-jandixa-r. Xijan kuu xa
n-ja'an-r." Mee-da tuku. Io-da con-
fianza nuu Ianyuux. Jandixa-da
tnu'u va'a, tnu'u Jesucristu. Xijan
kuu xa xian tnu'u-da tnu'u jan nuu
ñayiu. 14 Xini-da xa ná n-nadandoto
Ianyuux Xto'o-ro Jesús, dani
nadandoto ña'a-ia mee-da tuku.
Ndone'e ña'a-ia mee-da xi'in
mee-n, xa kutuu-ro, nduu-ro, xi'in
Jesús nuu tuu Ianyuux kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 15 Kundee ini-da xaxe'e
mee-n. Kundee ini ka-da, xa kue'e
xa kue'e ka ñayiu tnɨɨ koio xamani
Ianyuux. Te dada juña'a-i xa
juña'a-i xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux,
xa ndadaka'nu-i xa ndadaka'nu
ka-i mee-ia.
16 Xijan kuu xa ña kuita anu-da.
Juini kue'e vida ya'a-da, te ñatuka
kundee va'a yɨkɨ kuñu-da, ko ña
kuita anu-da. Kɨu xi'in kɨu kida
Ianyuux xa tuu va'a xa tuu va'a ka
anu-da. 17 Juini kue'e vida ya'a-da
vitna, ko ña kuu ná kuu ɨɨn xa vee,
chi kida xa kutuu va'a-ro mee-n
xi'in mee-da xi'in Cristu kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Vax ndɨ'ɨ xa ya'a-da kue'e
vida, ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ xa ku-
tuu va'a-da xi'in Cristu. Ná kuu ɨɨn
xa kuta'u nga-da kuu, te ña tuu xa
ka'nu ka. 18 Xijan kuu xa ñatuka
xini-da nax io ñuñayiu. Xini-da nax
io nuu tuu Cristu Jesús. Vax ndɨ'ɨ
ntdaa xa io ñuñayiu, ko nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ xa io nuu tuu Cristu Jesús.

5

1 Ná kuu ɨɨn ve'e todo ñuñayiu
ya'a, kuu yɨkɨ kuñu-ro. Xini-ro
xa nux danaa koio-s ve'e jan, te
nataxi Ianyuux ɨɨn ve'e xee andɨu.
Ɨɨn ve'e ña n-kidava'a nda'a ñayiu,
ɨɨn ve'e nuu kutuu-ro kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 2 Nɨni tuu-ro ve'e ñuñayiu
ya'a, xenu ini-ro, chi kukajan ini-ro
xa tnɨɨ-ro ve'e xee andɨu. 3 Kuu ná
kuu xa ndunuu-ro da'ma xee, xa
nuncas koo vichi-ro. 4 Vitna tuu-ro
ve'e ya'a xa kuu yɨkɨ kuñu-ro, xenu
ini-ro te kue'e vida ya'a-ro. Ñadu xa
juini-ro xa dandoo-ro ve'e tu'u, chi
juini-ro xa tnɨɨ-ro ve'e xee. Xini-ro
xa ɨɨn kɨu kuú-ro. Ko hora tnɨɨ-ro
yɨkɨ kuñu xee, dada nuncas ma kuú
ka-ro. Kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux
andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 5 N-kida
tu'a ña'a Ianyuux mee-ro xa du'a
kuu. Te xá n-taxi-ia Espíritu Ii, xa
kutnuni ini-ro xa du'a kuu.
6 Xijan kuu xa ñatu kuita anu-da.
Xa tuu na'i ka-da ñuñayiu ya'a,
kuu xa ta xee ka-da ve'e xee. Na
xee-da nde ijan, kutuu va'a-da
xi'in Xto'o-da. 7 Ñuñayiu ya'a,
jandixa-da-ia, ko ijan, jini-da-ia
nuu xi'in nuu. 8 Xijan kuu
xa ñatu kuita anu-da. Va'a ka
xa jɨ'ɨn-da xa kutuu-da xi'in
Xto'o-da, dada xa kutuu ka-da
ya'a. 9 Xijan kuu xa kida-da xa
tna ini Xto'o-da. Nux kutuu ka-da
ya'a, a kutuu-da xi'in-ia ijan, ko
juini-da xa kada-da xa tna ini
mee-ia. 10 Chi io xa kunujuiin-ro,
ntdaa-ro, nuu Cristu. Ndadandaa
ña'a-ia, na dande'a ña'a-ia ntdaa xa
n-kida-ro na n-xo tuu-ro ñuñayiu
ya'a. Nani n-kida-ro, dani tnɨɨ-ro.
Kada-ia cuenta nuu ɨɨn ɨɨn-ro, nux
n-kida-ro xava'a, a n-kida-ro xa
ñatu xiniñu'u.

Maxku jantna'a koio ka-n xi'in Ianyuux

11 Xijan kuu xa, xaxe'e xa xini-da
xa io xa yu'u koio ntdaa ñayiu
nuu Ianyuux, kidatniu-da xa nax-
ino ini ñayiu xa jandixa-i Cristu.
Xini va'a Ianyuux nax kida-da, te
xini-da xa mee-n tuku, va'a ka
xini-n nax kida-da. 12 Ñadu xa ɨnka
vuelta ja'an va'a-da xaxe'e mee-da.
Xa juini-da, kuu xa kua'a koio
mee-n xa ja'an va'a-n xaxe'e-da
nuu se kui'a ja'an. Xnde'a-s nanda
kaa-da, ko ña ka xini-s nax kuu
anu-da. 13 Nux n-nduloko-da, ndu-
loko-da xaxe'e Ianyuux. Nux va'a

xani ini-da, va'a xani ini-da xaxe'e
mee-n. 14 Xaxe'e xa xemani ña'a
Cristu mee-da, kida-da ntdaa xa
kida-da. Xini-da xa n-xi'í mee-ia
xaxe'e ntdaa ñayiu, te xijan kuu xa
kuu ná kuu xa ntdaa ñayiu n-ka
xi'í. 15 N-xi'í-ia xaxe'e ntdaa ñayiu,
xa ñayiu ka jandixa mee-ia, mayo
ka-i kutuu koio xaxe'e mee-i, ko ku-
tuu koio-i xaxe'e mee-ia. 16 Ñatuka
ja'an-da nanda kaa ɨɨn ñayiu. Nde
Cristu, juini tuku n-xani ini-da
xaxe'e-ia, ko vitna va'a xini-da
jundu kuu-ia. 17 Ɨɨn ñayiu, nux
kunduu-i xi'in Cristu, xá n-ndada
xee-ia-i. Ntdaa xa n-xo kuu-i xá
n-ya'a. Xa kuu-i vitna, xa xee kuu.
18 Ntdaa xa'a n-kida Ianyuux.
Xa ka kida ñayiu kuechi, kuu
ná kuu xa ka jantna'a-i xi'in
Ianyuux. N-tunda'a Ianyuux
Cristu, xa kada-ia xa kutuu mani
koio ñayiu xi'in Ianyuux. N-kida
Cristu xa tuu mani mee-da xi'in
Ianyuux, te n-tunda'a ña'a-ia xa
juña tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu
ntdaa ñayiu, xa mee-i tuku kutuu
mani koio-i xi'in Ianyuux. 19 Xa
ja'an-da kuu xa'a. Na n-xi'í Cristu,
n-kida Ianyuux xa kutuu mani
Ianyuux xi'in ñayiu ñuñayiu. Nux
jandixa ɨɨn ñayiu Cristu, te matuka
kada kuenda Ianyuux kuechi-i.
N-taxi Ianyuux tnu'u Jesucristu
nuu mee-da, xa juña tnu'u-da
nuu ntdaa ñayiu, xa kutuu mani
koio ñayiu xi'in Ianyuux. 20 Xijan
kuu xa kuu-da bajadori n-tunda'a
Ianyuux xaxe'e Cristu. Hora xian
tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu
ñayiu, kuu ná kuu xa mee Ianyuux
ja'an nuu-i. Xaxe'e Cristu xijan-da:
"Maxku jantna'a koio ka-n xi'in
Ianyuux." 21 Cristu, nuncas ña
n-kida-ia ni ɨɨn kuechi. N-kida
u'u Ianyuux Cristu, xa ma kuú
mee-ro xi'in kuechi-ro. Xaxe'e xa
kunduu-ro xi'in Cristu, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-ro io.

6

1 Xá n-ka tnɨɨ-n xamani taxi
Ianyuux. Ka kunduu-n xi'in Cristu
Jesús. Kidatniu-da xi'in Ianyuux,
xa kajan-da nuu-n xa kada koio-n
xa kada koio ka-n xava'a. 2 Ja'an
tnu'u Ianyuux:
Va'a tiempo n-teku-r tnu'u-n.
Kɨu ijan n-chindee ña'a-r,
xa kutuu va'a-n xi'in-r.
Te ja'an-da nuu-n xa vitna kuu
tiempo va'a, te vitna kuu kɨu
chindee Ianyuux ñayiu, xa kutuu
va'a koio-i xi'in-ia.
3 Kida-da xava'a, xa ni ɨɨn ñayiu
ma ndua xaxe'e ɨɨn xa kida mee-da.
Kida-da xava'a, xa ni ɨɨn ñayiu ma
kua'a xa kui'a ja'an-i xaxe'e tniu
kida-da. 4 Ntdaa xa ka kida-da,
juini-da xa dande'a-da nuu ñayiu
xa Ianyuux kuu Xto'o-da te ka
kida-da xa juini mee-ia. Juini
kue'e vida ya'a-da, te kiti ini ñayiu
nuu-da, te ka xini u'u ña'a-i, ko
kundee ini-da. 5 Juini ka janña'a-i,
te ka chindi'u ña'a-i vekaa, ko
kundee ini-da. Te kidatniu-da nde
n-xiau loko-da, ko kundee ini-da.
Juini ña tuu tiempo xa kidi-da, te
n-xo xio-da doko, ko kundee ini-da.
6 Kida-da xava'a. Juini-da xa jini
ka-da Ianyuux. Ndetu kuee-da nuu
ñayiu. Va'a-da. Kidatniu Espíritu Ii
anu-da. Xemani-da Ianyuux xi'in
ñayiu. 7 Xian tnu'u-da xa kuu xan-
daa. Xi'in xa taxnuni Ianyuux,
kida-da xava'a. Te xi'in xava'a jan,
kuu ná kuu xa jantna'a-da xi'in nt-
daa xa ña kuu xandaa. Jantna'a-da
xi'in nda'a kua'a-da, xi'in nda'a
datni-da, xa kundee-da. 8 Uun tnee
xndaxio ñayiu xañu'u nuu-da, te
uun tnee kui'a ka ja'an ña'a-i. Uun
tnee tekuechi ña'a-i, te uun tnee ka
ja'an-i xa se va'a kuu-da. Ka ja'an-i
xa danda'u-da ñayiu, ko ja'an na'i
ka-da tnu'u Ianyuux, tnu'u xan-
daa. 9 Ka ja'an ñayiu xa ña ka xini
ña'a-i, ko va'a xini ña'a Ianyuux.
Io-da xa kuú-da, ko na da tuu
na'i ka. Ka xini u'u ña'a-i, ko ta
ka'ni ña'a ka-i. 10 Juini tnau ini-da,
ko kɨu xi'in kɨu kida Ianyuux xa
kuvete-da. Juini kunda'u-da, ko

xia'an-da xaxii Ianyuux nuu kue'e
ka xa kue'e ka ñayiu. Juini ña tuu
nax neva'a-da, ko xaxii-da kuu nt-
daa xa io.
11 Seyɨɨ, ñadɨ'ɨ ñuu Corinto,
ñani-da ku'a-da, xá n-ja'an kaxi-da
nuu-n. Va'a xa va'a xemani ña'a-da
mee-n. 12 Ñatu ndi'u anu-da nuu-n.
Ko mee-n, ndi'u anu-n nuu mee-da.
13 Ja'an-da nuu mee-n ná ja'an ɨɨn
seyɨɨ nuu da'ya kuechi-s. Xijan-da
xa juemani ña'a koio mee-n, ná
xemani ña'a mee-da mee-n.

Ka kuu mee-ro veñu'u nuu tuu Ianyuux Ndito

14 Ná kuu uu ngutu ka yuku xa
ña xika ɨɨn nuu-tɨ, kuu xa tuu-ro
xi'in ñayiu ña kunduu xi'in Cristu.
Maxku juejoon koio-n xa ku kuu
ɨɨn nuu-n xi'in ñayiu ña jandixa
Cristu. ¿Nanda kua'a xa kunduu
ɨɨn ñayiu xika nuu kanda, xi'in ɨɨn
ñayiu xika nuu nee? 15 Nani ñatu
xani ini ɨɨn nuu Cristu xi'in kui'na,
dani ña kua'a xa kani ini ɨɨn nuu
ñayiu jandixa Cristu xi'in ñayiu ñatu
jandixa-ia. 16 Ña kua'a xa veñu'u
nuu tuu Ianyuux Ndito, ku kuu ɨɨn
nuu xi'in santu n-kidava'a ñayiu. Io
xa kutnuni ini koio-n xa mee-n kuu
nuu tuu Ianyuux Ndito. Ja'an tnu'u
Ianyuux:

Kutuu-r xi'in ñayiu jan,
kaka mee-r me'ñu mee-i.
Ku kuu-r Ianyuux ka jandixa-i,
te ku kuu koio mee-i ñayiu xe-
mani-r.
17 Dani ja'an tnu'u Ianyuux:
Maxku kada koio ka mee-n,
ná ka kida ñayiu ñatu ka jandixa
ña'a mee-r.
Ku kuu koio mee-n ñayiu dɨɨn nuu
mee-r.
Maxku tnɨɨ koio ka-n xa kui'a kaa.
Te dada kueka va'a ña'a mee-r
mee-n.
18 Te ku kuu mee-r Taa-n.
Te ku kuu koio mee-n da'ya yɨɨ-r
xi'in da'ya dɨ'ɨ-r.
Du'a ja'an Ianyuux taxnuni nuu nt-
daa xa io.

7

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xá
n-tnɨɨ-ro tnu'u n-taxi Ianyuux. Xi-
jan kuu xa na dandoo-ro ntdantu'u
xa ja'an Ianyuux xa kui'a kaa. Na
ku yu'u-ro nuu Taa-ro Ianyuux te
kada-ro xa juini mee-ia, xa ndun-
doo yɨkɨ kuñu-ro xi'in xaxtnuni-ro.

N-ka natu ini ñayiu Corinto kuechi-i

2 Kueka va'a ña'a-n xi'in ntdaa
anu-n. Ña n-kida-da xa u'u nuu-n,
ni ɨɨn-n. Ña n-kida-da xa na kada
ɨɨn-n xa u'u, ña n-danda'u ña'a-da,
ni ɨɨn-n. 3 Ñatu ja'an-da xa'a xa
tekuechi ña'a-da. Xá n-ja'an-da
xa xtuu-n anu-da. Io tu'a-da xa
kuú-da xi'in-n a kutuu-da xi'in-n.
4 Io-da kue'e confianza nuu-n.
Najuen tnu'u ña'a-da nuu ntdaa
ñayiu. Juini kue'e vida ya'a-da, ko
kuka'nu anu-da te yo kuvete-da
xaxe'e-n.
5 Na n-kixee-da Macedonia, ña
n-kua'a-da xa ndetatu-da. Kue'e
vida n-ya'a-da. Kɨu xi'in kɨu
ñayiu ña ka jandixa Cristu, n-ka
jantna'a tnu'u-i xi'in-da. Te n-yu'u
anu-da xaxe'e mee-n, xa nada
ña'a ma jandixa koio ka-n. 6 Ko
xia'an Ianyuux tnu'u kanu ini
nuu ñayiu kuita anu. N-taxi-ia
tnu'u kanu ini nuu mee-da, na
n-kida-ia xa n-kixee Tito. 7 Kuka'nu
anu-da, xaxe'e xa n-kixee Tito, ko
dani kuka'nu anu-da, xaxe'e xa
kuka'nu anu mee-s xaxe'e mee-n.
N-ja'an-s xa ka kukajan ini-n xa jini
ña'a-n. N-najani-s xa ka tnau ini-n.
N-ja'an-s xa ka juini-n xa jandixa
koio-n tnu'u-da. Te xijan kuu xa
n-kuvete-da xa n-kuvete-da.
8 Juini n-kida-da xa n-ka tnau
ini-n, xaxe'e carta n-kidava'a-da,
ko n-ndoñu'u xa da kada-da. Juini
n-tnau ini-da xaxe'e carta jan, ko
ñatuka tnau ini-da vitna. Xini-da
xa n-ka tnau ini-n, ko xaku ni kɨu.
9 Vitna kuvete-da. Ñatu kuvete-da
xaxe'e xa n-kida-da xa n-ka tnau
ini-n. Kuvete-da xa hora n-ka tnau
ini-n, n-ka natu ini-n kuechi-n nuu
Ianyuux. N-juini Ianyuux xa tnau

ini koio-n xaxe'e kuechi-n. Nux
ña n-kidava'a-da n-kuu, te dani
kutuu-n xi'in kuechi-n. 10 Xaxe'e
xa n-ka tnau ini-n xaxe'e kuechi-n
ná n-juini Ianyuux, n-ka natu
ini-n kuechi-n nuu-ia, te n-dakaku
ña'a-ia. Te du'a ñatuka ka tnau
ini-n. Ñayiu ñatu jandixa Ianyuux,
juini tnau ini-i, ko ñatu xiniñu'u,
te dani kuú koio-i xi'in kuechi-i.
11 Kunde'a koio-n nax n-ya'a.
Xaxe'e xa n-ka tnau ini-n ná n-juini
Ianyuux, n-ka kidatniu-n xa kada
koio-n xava'a. N-ka ja'an ndaa-n
xaxe'e-n. N-ka kiti ini-n, te n-ka
yu'u-n. N-ka kukajan ini-n xa
jini ña'a-n mee-da ɨnka vuelta, te
n-ka xio anu-n xa kada u'u-n se
n-kida xa u'u. Xi'in ntdaa xa n-ka
kida-n, xá n-ka dande'a ña'a-n xa
ka juini-n xa kada koio-n xava'a.
12 N-kidava'a-da nuu mee-n, xa
dande'a tna'a mee-n xa xandaa
kuu xa kada koio-n ná n-ja'an-da.
Te nde'a Ianyuux xa da kada
koio-n. 13 Xijan kuu xa kuka'nu
anu-da.

Kuka'nu anu-da, ko dani yo
kue'e kuvete-da, xaxe'e xa kuvete
Tito. N-ka chindee-n-sɨ xa ñatuka
yɨ ini-s, n-ka kida-n, ntdaa-n, xa
ndetatu anu-s. 14 N-ja'an va'a-da
xaxe'e mee-n, te n-ka kida-n xa
ñatu kujanuu-da. Nani n-ja'an-da
meni xandaa nuu mee-n, dani
n-dande'a ña'a-n mee-da xa meni
xandaa n-ja'an-da nuu Tito, hora
n-ja'an va'a-da xaxe'e mee-n. 15 Yo
va'a xemani ña'a Tito mee-n,
xaxe'e xa naja'an-s nanda n-ka
jandixa-n tnu'u-s. Ja'an-s xa ña
n-ka kuxee ini-n, ja'an-s xa yo kue'e
n-ka kukajan ini-n xa kada koio-n
xava'a. 16 Kuvete-da. Io-da ntdaa
confianza nuu-n.

8

Juña'a koio-n jundu ndoñu'u ka

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa
jini koio mee-n xamani n-xia'an
Ianyuux ñani-ro ku'a-ro xtuu do
Macedonia. 2 Juini kue'e xa kue'e
vida ka ya'a-i, ko dani kuvete-i xa
kuvete-i. Juini yo nde'e kunda'u-i,
ko n-ka xia'an-i xa n-ka xia'an-i
nuu ñani-ro xi'in ku'a-ro xtuu ñuu
Jerusalén. 3 Ja'an ndaa-da xa n-ka
xia'an-i ntdaa xa n-kua'a-i, te kue'e
ka. 4 Ñatu n-xijan-da xa juña'a-i.
Mee-i, yo n-ka xijan-i xa kada-da
xamani xa juejoon-da xa mee-i
tuku kunduu koio xi'in-da, xa
chindee-i ñani-ro ku'a-ro ndoñu'u
ka. 5 N-xani ini-da xa ita'u ni
xa juña'a-i, chi yo kunda'u-i. Ko
ña'a. N-ka kukajan ini-i xa kada-i
ntdaa xa juini Ianyuux. Ditna
ka n-xia'an-i mee-i nuu Ianyuux,
te dada n-ka xio anu-i xa kada-i
dava'a nga xa kajan mee-da.
6 Xijan kuu xa n-xijan-da nuu
Tito xa chindee ña'a-s mee-n,
xa daxinokava koio-n tniu n-ka
kixe'e-n, na n-xo tuu-s xi'in-n. 7 Yo
va'a ka kida-n ntdaa xa ka kida-n.
Ka jandixa-n Cristu Jesús. Ka xian
tnu'u-n tnu'u Jesucristu nuu ñayiu.
Ka kutnuni ini-n tnu'u-ia, te ka
kida-n xava'a. Ka xemani ña'a-n
mee-da. Io xa tnɨɨ koio-n xa tnɨɨ koio
ka-n xamani ya'a tuku, xa chindee
koio-n ñani-ro ku'a-ro ka ndoñu'u
ka.

8 Ñatu ta'u tniu-da nax juña'a-n
nuu ñani-ro ku'a-ro Jerusalén. Diko
ni juini-da xa jini koio-n nax n-ka
kida ñani-ro ku'a-ro Macedonia.
Nux xandaa kuu xa xemani-n
ñani-ro ku'a-ro, io xa dande'an-yɨ
xa xemani-n-yɨ. 9 Xá n-ka xini-n
xamani Xto'o-ro Jesucristu. Ka
xini-n xa juini n-xo tuu kuika-ia
andɨu, ko na n-kixee-ia ñuñayiu
ya'a, te n-kunda'u-ia. N-kunda'u-ia
xaxe'e mee-n, xa kutuu kuika koio
mee-n andɨu.

10 Xaxe'e mee-n, du'a ka-
chitnu'u-da. Kuia n-ya'a-ro, va'a
n-ka kixe'e-n xa nakueka koio-n
xa juña'a-n. N-ka juini-n xa kada
koio-n xa'a. 11 Vitna daxinokava
koio-n xa n-ka kixe'e-n. Nani n-ka
xio tu'a-n xa kada-n, dani kada
koio-n ná io ná jua'an. Kada koio-n
ntdaa xa kua'a-n. 12 Nux juini ɨɨn
ñayiu xa juña'a-i, te kueka va'a
Ianyuux dava'a nga xa io. Ñatu

xijan Ianyuux xa juñaˈa-i xa ña tuu
nax io.
13 Ñadu xa juini-da xa juñaˈa
mee-n xa kutuu vaˈa koio ɨnka
ñayiu, te duˈa kueˈe vida yaˈa koio
mee-n. 14 Juini-da xa kuaˈa xa ku-
tuu vaˈa koio mee-i, ná xtuu vaˈa
mee-n. Vitna xtuu vaˈa mee-n, te
ndoñuˈu ka mee-i. Mee-n ka kuaˈa
xa chindee-n-yɨ vitna, te ɨnka kɨu,
na chindee ñaˈa mee-i mee-n. Dani
kutuu vaˈa koio mee-i, te kutuu
vaˈa koio mee-n. 15 Kuu ná jaˈan
tnuˈu Ianyuux: “Se n-xo nachii
kueˈe maná ña tuu nax ndoo ka, te
se n-xo nachii itaˈu ni, ña ndoñuˈu
ka-s.”

Tito xiˈin se ka kidatniu xiˈin-s

16 Na kutaˈu-da Ianyuux xa
n-kida-ia xa nani ndu ini mee-da
xaxeˈe-n, dani ndu ini Tito
xaxeˈe-n. 17 Na n-xijan-da xa
jɨˈɨn-s nuu-n, te n-xejoon-s. Ña
n-kidajuexa-da-s, ni itaˈu ni. Jɨˈɨn-sɨ
xaxeˈe xa ndu ini-s xaxeˈe mee-n,
te juini-s xa jɨˈɨn-s.
18 Tundaˈa-da ɨnka ñani-ro xiˈin
Tito. Xian tnuˈu-s tnuˈu Jesucristu
nuu ñayiu, te ntdaa ñayiu jandixa
Cristu ka jaˈan vaˈa xaxeˈe-s.
19 Ñani-ro xiˈin kuˈa-ro ntdaa
veñuˈu Macedonia, nduku-s-sɨ xa
kunduu-s xiˈin-da, hora kada-da
xamani yaˈa. Te xamani yaˈa,
kida-da xa jini koio ntdaa ñayiu
xa Ia kunxaˈnu ka kuu Ianyuux
jandixa-ro. Dɨuni juini-da xa
dandeˈa-da ntdaa ñayiu xa ka kida
mee-n xavaˈa. 20 Duˈa ka kida-da,
xa ma tekuechi ñaˈa ni ɨɨn ñayiu
xa kida-da xa uˈu, chi kueˈe xa
n-ka doko-i io. 21 Juini-da xa jini
Ianyuux xiˈin ntdaa ñayiu xa ka
kida-da meni xavaˈa.
22 Te tundaˈa-da ɨnka ñani-ro
tuku. Kueˈe vuelta xá n-xini-da xa
juini-s xa kada-s xa juini Ianyuux.
Vaˈa kida-s ntdaa xa kida-s. Io-s
kueˈe confianza nuu mee-n, te
naˈa-da xa vaˈa kadatniu-s xiˈin-n.
23 Tito, kuu-s se kunduu xiˈin
mee-da, kidatniu-da, nduu-da,
xaxeˈe mee-n. Uu ka ñani-ro,
kuu-s se tundaˈa ñaˈa ñani-ro
veñuˈu yaˈa. Ka kidatniu-s xa
koo koio ntdaa ñayiu xañuˈu nuu
Cristu. 24 Xijan kuu xa kueka vaˈa
koio-n-sɨ. Dandeˈa koio-n ñani-ro
kuˈa-ro, xa ndaa xa xemani vaˈa-n
ñayiu xiˈin Ianyuux. Duˈa kutnuni
ini koio-s nakuenda jaˈan vaˈa-da
xaxeˈe-n.

9

Kuvete koio-n hora xiaˈan-n ɨɨn xa ndoñuˈu ñayiu

1 Ñatu ndoñuˈu xa jaˈan-da
kuenda tvini ka xajan tnaˈa-n
xaxeˈe ñani-ro kuˈa-ro ka jandixa
Jesucristu. 2 Xini-da xa ka juini-n
xa chindee-n-yɨ. Nuu ñani-ro
kuˈa-ro Macedonia, xa n-jaˈan
vaˈa-da xaxeˈe-n. Jaˈan-da xa nde
xá nduxi xá xndaxio tuˈa mee-n, se
Acaya, xa chindee koio-n. Xaxeˈe
xa ka kida mee-n xamani yaˈa,
kueˈe ñani-ro kuˈa-ro Macedonia
ka juini xa chindee mee-i tuku.
3 Tundaˈa-da ñani-ro nuu-n vitna,
xa chindee ñaˈa-s xa koo tuˈa
koio-n, ná n-jaˈan-da. Xá n-jaˈan
vaˈa-da xaxeˈe-n, te ña juini-da xa
duˈa ma koo. 4 Chi nux naxee koio
ɨɨn uu ñani-ro Macedonia xiˈin-da,
te ta koo tuˈa koio ka-n, te yaˈa-da
xa januu nuu-s, xaxeˈe xa n-xio-da
confianza nuu-n. Te mee-n tuku,
kujanuu koio-n nuu-s. 5 Xijan
kuu xa n-xani ini-da xa ndoñuˈu
xa kajan-da ñani-ro, xa juindodo
nuu-s jɨˈɨn, xa chindee ñaˈa-s xa
koo tuˈa ntdaa. Xá n-ka jaˈan-da
xa juini-n xa juñaˈa-n ɨɨn xa vaˈa xa
vaˈa. Nux duˈa kada-ro, te duˈa kuu
ɨɨn xavaˈa kada koio-n, te ma kuu
ɨɨn xa xiaˈan nga te dada natu ini-n.
6 Najaˈan koio-n xa jaˈan-ro:
Nux xate ɨɨn seyɨɨ itaˈu ni trɨu, te
itaˈu ni xa kax koˈo-s niˈi-s. Nux
xate-s kueˈe trɨu, te kueˈe xa kax
koˈo-s niˈi-s. 7 Mee-n du. Na
juñaˈa koio-n nanda ka juini-n xa
juñaˈa-n. Maxku juñaˈa-n ni ɨɨn xa
ña juini-n xa juñaˈa-n. Maxku tnau
ini koio-n, maxku juñaˈa-n xaxeˈe
xa xijan mee-da. Chi xemani

Ianyuux ñayiu kuvete hora xia'an-i
ɨɨn xa xia'an-i. 8 Kua'a Ianyuux xa
taxi-ia xamani-ia xi'in xamani-ia
nuu-n. Kɨu xi'in kɨu tnɨɨ koio ka-n
ntdaa xa ndoñu'u-n. Taxi-ia xa
ndoñu'u mee-n, te taxi-ia xa juña'a
nga-n xa juña'a nga-n nuu ɨnka
ñayiu. 9 Ja'an tnu'u Ianyuux:
Se kui'a ña n-kuu-s.
N-xia'an-s nuu ñayiu ka kunda'u.
Nɨkava nɨkuita ndoo xava'a
n-kida-s.
10 Ná xia'an Ianyuux trɨu nuu se
xate trɨu, te dada xia'an-ia tila
xa kaxi-s, da taxi-ia ntdaa xa
ndoñu'u mee-n, te kada-ia xa kada
koio-n xa kada koio ka-n xava'a.
11 Taxi Ianyuux kue'e xa kue'e
ka nuu mee-n, xa kue'e xa kue'e
ka juña'a nga mee-n nuu ɨnka
ñayiu. Kane'e-da jɨ'ɨn xa juña'a
koio mee-n, te xijan kada xa juña'a
koio ñani-ro ku'a-ro xa n-kuta'u-i
nuu Ianyuux. 12 Na kada koio
mee-n xamani ya'a, juña'a-n xa
ndoñu'u ka nuu ñayiu ka kunduu
xi'in Ianyuux, te dɨuni kada-n xa
juña'a koio mee-i xa n-kuta'u-i
xi'in xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux.
13 Na kada koio-n xamani ya'a, jini
koio ñani-ro ku'a-ro xa ka jandixa
mee-n tnu'u Jesucristu, te juña'a
koio-i xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux.
Dɨuni juña'a koio-i xa n-kuta'u-i,
xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in mee-i,
hora xia'an-n xamani ya'a nuu
mee-i, xi'in nuu ntdaa ñani-ro
ku'a-ro. 14 Te kajan ta'u koio-i
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Juemani
ña'a koio-i mee-n, xaxe'e xa taxi
Ianyuux xamani-ia xi'in xamani-ia
nuu-n. 15 ¡Na kuta'u-ro Ianyuux
xaxe'e xamani taxi-ia! ¡Ña ni'i-da
tnu'u ja'an-da nanda xemani ña'a
Ianyuux!

10

Mee-da, Spalu, se n-tunda'a Ianyuux kuu-da

1 Mee-da, Spalu, xijan-da
nuu-n, xa maxku daxio koio-n
tnu'u-da. Ná n-jandixa Cristu
Taa-ia Ianyuux, da jandixa mee-da
Ianyuux. Se va'a n-kuu Cristu,
se ñatu n-kuxee ini nuu Ianyuux.
Te du'a kuu mee-da. Ka ja'an-s
xa kunda'u kukee-da nuu-n hora
tuu-da xi'in-n, te ka ja'an-s xa
yo ndunde'e-da nuu-n hora xika
tuu-da. 2 Xijan-da nuu-n xa
maxku kadajuexa ña'a koio-n, xa
ndunde'e-da nuu se ka ja'an xa
kida-da dava'a nga xa juini-da xa
ni'i-da xa juini-da. 3 Xandaa kuu
xa kuu-da ɨɨn seyɨɨ, ná kuu dava'a
nga ɨnka seyɨɨ, ko ña jantna'a-da ná
jantna'a ɨnka seyɨɨ. 4 Jantna'a-da,
ko ñatu xetniu-da xa xetniu ñayiu
ñatu ka jandixa Cristu. Jantna'a-da
xi'in xa taxnuni Ianyuux, xa
danaa-da ntdaa xa kida xa ma
jandixa koio ñayiu Ianyuux. Kuu
ná kuu xa danaa-da ɨɨn cuartel
a ɨɨn vekaa ka'nu. Dajane-da
xeve'e, danaa-da ntdaa xa io.
5 Dande'a ña'a-da xa ña ka xani
ini va'a se ijan. Dande'a ña'a-da
xa se najuen tnu'u mee-s ka kuu-s,
se ñatu juini xa jini koio mee-n
Ianyuux. Kada-da xa dandoo
koio-n xaxtnuni mee-s, xa kada
koio-n xa juini Cristu. 6 Na kada
koio mee-n ná io ná jua'an xa
jandixa va'a koio-n Cristu, te io tu'a
mee-da xa kada u'u-da ntdaa se ka
kuxee ini.

7 Ka xini-n nanda kaa xa
xnde'a-n, te ka xani ini-n xa
kutnuni ini-n. Nux xani ini ɨɨn
ñayiu xa kunduu-i xi'in Cristu, io xa
najani ini-i xa nani kunduu-i xi'in
Cristu, dani kunduu mee-da xi'in
Cristu tuku. 8 Ja'an-da xa n-taxi
Xto'o-ro xa taxnuni-ia nuu mee-da,
te n-tunda'a ña'a-ia mee-da nuu
mee-n. Te ma kujanuu-da xa du'a
ja'an-da. Ña n-taxi-ia xa taxnuni-ia
xa danaa ña'a-da, n-taxi-ia xa
taxnuni-ia xa chindee ña'a-da.
9 Ña juini-da xa kani ini koio-n xa
kidava'a-da carta nuu-n xa dayu'u
ña'a-da. 10 Xini-da xa ka ja'an-s:
“Carta kidava'a Spalu kuu xa
taxnuni-s xi'in xa ndaku-s, ko mee

mee-s ña ndaku-s, te ñatu xiniñu'u
tnu'u ja'an-s." 11 Ña kutnuni ini
koio-s xa nani kuu-da hora tuu
xika-da, dani ku kuu-da hora
kutuu-da xi'in-n. Xa kidava'a-da
xi'in xa kada-da, ɨɨn nuu kuu.
12 Ña kua'a-da xa dadavatna'a-da
xi'in se ja'an va'a mee-s. Ka chiku'a
tna'a-s mee-s, ka dadavatna'a-s
mee-s. Du'a kuu xa xa lilu ka
kida-s. 13 Na n-taxi Ianyuux
tniu-da, n-tunda'a ña'a-ia mee-da
nde Corinto. Nux ja'an va'a-da,
ja'an va'a-da xaxe'e tniu n-taxi
Ianyuux. 14 Kidatniu-da xi'in
mee-n, xaxe'e xa n-tunda'a ña'a
Ianyuux nuu-n. Ki'na ka mee-da
n-xee nde ñuu-n, xa kachitnu'u-da
tnu'u Jesucristu. 15 Ñatu ka najuen
tnu'u-da mee-da xaxe'e tniu n-ka
kida ɨnka ñayiu. Xndetu-da, xa hora
jandixa va'a koio ka mee-n, dani
kadatniu koio ka mee-da me'ñu
mee-n. 16 Te dada juña tnu'u-da
tnu'u Jesucristu nuu ñayiu xtuu
xika ka dada mee-n. Chi ma najuen
tnu'u-da mee-da xaxe'e tniu ka
kida ɨnka ñayiu.
17 Nux ja'an va'a ɨɨn ñayiu, na
ja'an va'a-i xaxe'e Xto'o-ro. 18 ¿Nax
xiniñu'u nux ja'an va'a ɨɨn seyɨɨ
xaxe'e mee-s? Xa xiniñu'u kuu xa
xitotnuni Ianyuux mee-s, te ja'an
va'a mee-ia xaxe'e-s.

11

Se ka ja'an xa Ianyuux n-tunda'a mee-s, ko ña ndaa

1 ¿Ka xani ini-n xa ja'an-da ná
ja'an ɨɨn se lilu a? Ko io xa
kunini na'i koio ka-n. Joon, kun-
detu kuee koio-n. 2 Xá n-kida
Ianyuux xa yo va'a xemani ña'a-da.
Ná kida ɨɨn seyɨɨ nuu da'ya dɨ'ɨ-s
hora tnunda'a-i, da n-kida ña'a-da
mee-n. N-xia'an-da tnu'u-da nuu
Cristu, xa juña'a-da mee-n nuu
mee-ia. Te juini-da xa ku kuu
koio-n ná kuu ɨɨn dichi luchi va'a
tnunda'a xi'in idini seyɨɨ. 3 Ko ndu
ini-da xaxe'e-n. Io seyɨɨ ka juini
xa kada maxu ña'a-s. Danda'u
ña'a-s mee-n, ná n-danda'u kui'na
Eva. N-ja'an kui'na tnu'u vete,
ko ña n-kutnuni ini Eva xa tnu'u
vete n-kuu. Juini-da xa va'a kut-
nuni ini koio mee-n. Juini-da
xa juemani koio-n Cristu, juini-da
xa jandixa koio-n-ia xi'in ntdaa
anu-n. 4 Se ijan, tuku kachitnu'u-s
Jesús, ka dama-s-ia. N-ka tnɨɨ
mee-n Espíritu Ianyuux. Se ijan ka
kida xa dandoo-n Espíritu Ianyuux,
xa kada-n xa juini kui'na. N-ka
tnɨɨ mee-n tnu'u Jesucristu. Ɨnka
tnu'u kachitnu'u-s nuu-n, te ka xe-
joon-n. Dava'a nga se vaxi, te ka
xeka va'a-n-sɨ. Te ndu ini-da xa
nada ña'a kueka va'a koio-n tnu'u
ka ja'an-s. 5 Ka ja'an-s xa kun-
duu-s xi'in Cristu, ka ja'an-s xa se
n-tunda'a Ianyuux ka kuu-s. Va'a
xa va'a ka najuen tnu'u-s mee-s.
Ja'an mee-da xa ñatu kunxa'nu ka
mee-s dada mee-da. 6 Juini ña ja'an
vivo-da, ko kutnuni ini va'a-da xa
ja'an-da. Kɨu xi'in kɨu, ntdaa xa
kida-da, n-dande'a ña'a-da xa kut-
nuni ini va'a-da tnu'u va'a Jesu-
cristu.
7 Nuncas ña n-jen ya'u-da na
n-kachitnu'u-da tnu'u Ianyuux.
N-ka ni'i mee-n xa kutuu va'a
koio-n xi'in Ianyuux, ko n-xo
kunda'u n-xo kukee mee-da. ¿Ka
xani ini-n xa xa'a kuu xa n-kida-da
xa u'u nuu-n a? 8 Kuu ná kuu
xa n-du'u-da ñani-ro ku'a-ro ɨnka
veñu'u, xa ma ndoñu'u xa kajan-da
nuu mee-n xa kundeka ña'a-n.
9 Na n-xo tuu-da xi'in-n, juini
n-ndoñu'u ka-da, ko ni ɨɨn xa ña
n-xijan-da nuu-n. Na n-ka xee
ñani-ro Macedonia, n-ka taxi nga
mee-s ntdaa xa ndoñu'u-da. Kɨu
ijan ña n-xijan-da ni ɨɨn, te vitna
ma kajan-da ni ɨɨn. 10 Ná n-ja'an
Cristu xandaa, da ja'an mee-da
xandaa. Juini-da xa ni ɨɨn ñayiu
distrito Acaya, maxku ja'an xa
n-xo ndeka ña'a-i. 11 Te, ¿nakuenda
xa du'a ja'an-da? ¿Xaxe'e xa ñatu
xemani ña'a-da mee-n a? ¡Ña'a!
Na'a Ianyuux xa yo xemani ña'a-da
mee-n.
12 Ko ná kida-da vitna, du'a kada

na'i ka-da, xa ma kua'a xa ja'an
koio se ijan xa kuu mee-s ná kuu
mee-da. 13 Ña n-tunda'a Cristu
mee-s. Ka danda'u-s ñayiu. Ka
ja'an-s xa ka kuu-s se n-tunda'a
Cristu, ko ña ndaa. 14 Mee kui'na
kida xa kaa-i ná kaa ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, ia vaxi
xi'in xadiñu Ianyuux. 15 Te dɨuni,
¿nakuenda ka xani ini-n xa ma kada
koio se ijan ná ka kida-s? Se xi-
nokuechi nuu kui'na ka kuu-s, te
ka kida-s xa kaa-s ná kaa se kida
xava'a. Ko nani ka kida-s, dani
ndadandaa ña'a Ianyuux mee-s.

Ntdaa vida n-ya'a Spalu

16 Ɨnka vuelta ja'an-da xa
maxku kani ini koio-n xa
n-nduloko-da. Ko nux ka xani
ini-n xa n-nduloko-da, ko kundetu
koio-n, na ja'an-da ná ja'an ɨɨn se
lilu. Juejoon koio-n xa na najuen
tnu'u-da mee-da ita'u ni. 17 Vitna,
ñatu ja'an-da tnu'u Xto'o-da. Diko
ni najuen tnu'u-da mee-da, ná
ja'an ɨɨn se n-nduloko. 18 Io
kue'e ñayiu ka najuen tnu'u mee-i
ñuñayiu ya'a. Te dani daña, ¿nax
kuu xa na najuen tnu'u-da mee-da?
19 Andix ka kuu se kutnuni ini
va'a, te kundee ini koio-n nuu se
n-nduloko. 20 Nux ka kida-s xa ka
kuu-n se kidatniu du'a nuu mee-s,
dani xndetu kuee-n nuu-s. Nux ka
xetniu ña'a du'a-s, te ña tuu nax ka
ja'an mee-n. Nux ka danda'u ña'a-s
xi'in tnu'u-s, te kidajuexa ña'a-s
xa kada koio-n xa juini mee-s,
te ka xejoon-n. Nux se taxnuni
nuu-n ka kuu-s, ko vatuka. Nux
ka katu-s nuu-n, ko dani ka xeka
va'a-n-sɨ. 21 ¡Kujanuu-da nuu-n, xa
ña n-ndunde'e mee-da nuu-n, ná
n-ka kida ña'a mee-s!

Ja'an-da ná ja'an ɨɨn se lilu. Nux
ka ja'an va'a mee-s xaxe'e mee-s,
te ja'an va'a mee-da xaxe'e mee-da
tuku. 22 ¿Ka ja'an-s xa ka kuu-s se
Israel a? Mee-da tuku. ¿Ka ja'an-s
xa ka kuu-s da'ya taxa'nu tnetnu-s
Abraham a? Mee-da tuku. 23 ¿Ka
ja'an-s xa ka kuu-s se xinokuechi
nuu Cristu a? Ja'an-da ná ja'an
ɨɨn se n-nduloko, ko ja'an-da xa
kuu-da ɨɨn se xinokuechi yo va'a ka
dada mee-s. Kue'e ka n-kidatniu
mee-da dada mee-s. Xaxe'e Cristu,
n-yɨndi'u-da vekaa kue'e ka vuelta
dada mee-s. Kue'e ka vuelta n-ka
janña'a ñayiu mee-da dada mee-s.
Kue'e vuelta xaku nga kuú-da.
24 O'on vuelta n-ka janña'a sexa'nu
Israel cuarta ñɨɨ. Ɨɨn ɨɨn vuelta
n-ka janña'a-s oko xaun koon
vuelta. 25 Uni vuelta n-ka janña'a
soldado romano bastón. Ɨɨn vuelta
n-ka janña'a ñayiu yuú, xa ka'ni
ña'a-i. Uni vuelta nduxi barcu nuu
jua'an-da ndute mar. Te oko koon
hora n-kundee ini-da nuu ndute.
26 Kue'e vuelta n-xikonuu-da ñuu
xi'in ñuu, te n-xio kue'e xa n-kida
xa yu'u-da. N-ya'a-da de'va na'nu.
N-ya'a-da nuu io ñadu'u. N-ka xini
u'u ña'a ñayiu Israel, te n-ka xini u'u
ña'a ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel.
N-ya'a-da ñuu na'nu, n-ya'a-da
yuku, n-ya'a-da nuu ndute mar.
N-ka xini u'u ña'a se ka danda'u
ñayiu, se ka ja'an xa ka kuu-s
ñani-ro, ko ña ndaa. 27 Yo nde'e
n-xo kidatniu-da, te kue'e vida n-xo
ya'a-da. Io kɨu ni ña n-xo kidi-da.
N-xo kojon-da. N-xo yichi-da
ndute. Kue'e vuelta ña n-xio
tiempo xa kaxi-da, xa chindee-da
ɨnka ñayiu. N-xo kuvixi-da, te ña
n-xio da'ma-da.

28 Kɨu xi'in kɨu kue'e vida ya'a
yɨkɨ kuñu-da, ko dɨuni kue'e vida
ya'a anu-da, xaxe'e xa ndu ini-da
xaxe'e ñani-ro xi'in ku'a-ro ntdaa
veñu'u. 29 Nux ɨɨn ñayiu ña kundee
ini xa jandixa na'i ka-i Xto'o-ro Je-
sucristu, te juini-da xa nujuiin-da
diñi-i, xa juña'a-da tnu'u kanu ini
nuu-i. Nux ɨɨn ñayiu ndua xa kida-i
xa u'u, te kujanuu mee-da, te tnau
ini mee-da. 30 Nux io xa ja'an
va'a-da xaxe'e-da, ja'an-da xa ña
ndaku-da. 31 Na'a Ianyuux xa ña
ja'an-da tnu'u vete. Kuu-ia Taa
Xto'o-ro Jesucristu. Na juña'a-ro
xa n-kuta'u-ro nuu-ia, kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 32 Na n-xo tuu-da ñuu

nani Damasco, te n-nanduku ña'a
gobernador. N-kidatniu-s nuu se
kunxa'nu ka nani Aretas. N-ta'u
tniu-s soldado-s, xa kadɨ koio-s ye'e
ñuu Damasco, xa tnɨɨ presu ña'a-s
mee-da. 33 Ko ñani-ro n-ka dakeé
ña'a xiti ɨɨn yɨka ka'nu, te n-ka nune
ña'a-s ɨɨn ventana xeve'e ka'nu ñuu
jan, te du'a n-kuu xa n-kaku-da.

12

N-xe'en Spalu nuu tuu Ianyuux

1 Ña tuu nax ni'i-da, xa ja'an
va'a-da xaxe'e-da. Ja'an-da
nax n-kida Xto'o-ro Jesucristu.
N-datu ini ña'a-ia, n-dande'a
ña'a-ia mee-ia xi'in xa taxnuni-ia.
2 Xini-da ɨɨn seyɨɨ kunduu xi'in
Cristu. Xá n-kuu uxi koon kuia
n-tnɨɨ Ianyuux mee-s, xa n-xe'en-s
xi'in-ia nde andɨu nuu tuu-ia. Ña
xini-da nux n-xe'en yɨkɨ kuñu-s,
o meni anu-s. Ko Ianyuux na'a
nax n-kuu. 3-4 Xini-da xa ndeka
Ianyuux se ijan n-xe'en nde andɨu,
nuu nani paraíso. Ña xini-da nux
n-xe'en yɨkɨ kuñu-s, o meni anu-s.
Na'a Ianyuux nax n-kuu, ko ña xini
mee-da. Te ijan n-teku-s tnu'u ña
kua'a xa ja'an-s, chi ña n-xejoon
Ianyuux xa ja'an-s tnu'u jan. 5 Ja'an
va'a-da, xaxe'e ɨɨn seyɨɨ kuu ná kuu
se ijan, ko xaxe'e mee-da, ma ja'an
va'a-da. Xaxe'e mee-da, ja'an ni-da
xa ña ndaku-da xa kada-da tniu
n-taxi Ianyuux. 6 Nux n-juini-da
xa najuen tnu'u-da mee-da n-kuu,
kua'a-da, ko dani ma ku kuu-da se
lilu, chi xandaa ja'an-da. Ko du'a
ñatu kida-da, nada kani ini va'a
ka ɨɨn ñayiu xaxe'e-da. Va'a ka xa
kototnuni ña'a mee-i, mee-da xi'in
tnu'u-da.
7 Va'a xa va'a xa n-dande'a ña'a
Ianyuux. Xaxe'e xa n-xini-da ɨɨn
xava'a xa ña kua'a ñayiu xa jini-i,
te n-kida Ianyuux xa ña ndaku-da.
N-xejoon-ia xa janña'a kui'na
mee-da. Kuu ná kuu xa tuu ña'a
ka-i, xi'in ɨɨn iñu deen. Du'a n-kida
Ianyuux, xa ña kua'a-da xa najuen
tnu'u-da mee-da. 8 Uni vuelta
n-xijan-da nuu Xto'o-ro Jesucristu
xa kine'e-ia iñu jan. 9 Ko n-ja'an-ia:
"Xemani ña'a-r mee-n, te xijan kuu
xa ña tuu nax ndoñu'u-n. Hora
ña ndaku mee-n, te jini koio ñayiu
xa chindee ña'a-r xi'in xa taxnuni
mee-r." Xijan kuu xa kuvete-da
hora ja'an-da xa ña ndaku-da, chi
hora ña ndaku mee-da, tnɨɨ-da xa
tnɨɨ ka-da xandaku Cristu. 10 Xijan
kuu xa juini ña ndaku-da, ko
kuvete-da. Juini kui'a ka ja'an
ñayiu nuu-da, ko kuvete-da. Juini
kue'e vida ya'a-da, ko kuvete-da.
Juini ka xini u'u ña'a ñayiu, ko
kuvete-da. Juini ña kua'a-da xa
kada-da xa juini-da, ko kuvete-da.
Kuvete-da xaxe'e Cristu. Xaxe'e
mee-ia, nahora ña ndaku-da, hora
ijan, taxi-ia xandaku mee-ia.

Yo ndu ini Spalu

11 Xá n-kuu-da ɨɨn se lilu. Xá
n-ja'an va'a-da xaxe'e-da, ko mee-n
n-ka kidajuexa ña'a. N-xio xa
ja'an va'a koio mee-n xaxe'e-da,
ko ña n-ka kida-n. Se ka ja'an xa
n-tunda'a Ianyuux mee-s, ña ka
kunxa'nu ka-s dada mee-da. Juini
ña ya'u-da ni ɨɨn, ko ña kunxa'nu
ka mee-s dada mee-da. 12 Na
n-xo tuu-da xi'in-n, n-dande'a
ña'a Ianyuux xa kuu-da ɨɨn se
n-tunda'a-ia. N-kida-ia milagru
xi'in tniu ka'nu ka, xa ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa kada-i. N-kida-ia
xa n-ka yu'u-n te n-ka kuvete-n.
N-kundee ini-da, nde n-kida-da
tniu n-taxi-ia me'ñu-n. 13 ¿Nakuenda
ka xani ini-n xa va'a ka ñani-ro
ku'a-ro ɨnka veñu'u dada mee-n?
¿Ka xani ini-n xa n-kida-da xa
u'u nuu-n, hora ña n-xejoon-da
xa kundeka ña'a koio-n a? Nux
ka xani ini-n xa n-kida-da xa u'u
nuu-n, ¡io xa taxkanu ini ña'a
koio-n!
14 Io tu'a-da xa xee-da ñuu-n
vuelta kuu uni, ko ma juejoon-da
xa kundeka ña'a koio-n. Ña juini-da
xa ni'i-da xaxii-n. Juini-da xa ni'i
ña'a-da mee-n. Chi ña ndoñu'u
xa kuneva'a sekuechi xaxii-s
xa kundeka-s tadɨ'ɨ-s, ndoñu'u
xa kuneva'a sexa'nu xaxii-s xa

kundeka-s da'ya-s. 15 Kuvete-da
xa kuvete-da xa taxi-da ntdaa
xaxii-da, xi'in ntdaa xa kuu-da,
xaxe'e-n. Ko kuu ná kuu xa ntna'a
xemani ña'a ka-da mee-n, da xini
u'u ña'a ka-n mee-da.
16 Ka xini-n xa ña n-xijan ña'a-da
ni ɨɨn. ¿Ka xani ini-n xa se danda'u
ña'a kuu-da u? ¿Ka ja'an-s xa xi-
jan-da tvini xaxe'e ñayiu kunda'u te
xetniu mee-da tvini jan u? 17 ¿Ka
xani ini-n xa n-tunda'a-da ñani-ro,
xa na danda'u ña'a-s mee-n a?
18 N-xijan-da nuu Tito, xa jɨ'ɨn-s
ñuu-n, te n-tunda'a-da ɨnka ñani-ro
xi'in-s. ¿N-danda'u ña'a Tito mee-n
a? N-ka xini-n xa n-xani ini Tito ná
n-xani ini mee-da, te n-kida mee-s
ná n-kida mee-da.
19 Ka xani ini-n xa mee-da
dada'an-da xa du'a ja'an-da, ko
ña ndaa. Kunduu-da xi'in Cristu,
te ja'an-da xandaa nuu Ianyuux.
Ñani mani-da, ku'a mani-da, ntdaa
xa kida-da, kida-da xa kunduu
na'i koio ka mee-n xi'in Cristu.
20 Yu'u-da, nux xee-da Corinto
te nani'i ña'a-da ka kida-n xa ña
juini-da. Yu'u-da xa nani'i ña'a
mee-n xa kuu-da xa ña ka juini-n.
Yu'u-da, xa ka jantna'a-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n, te kukuedi ini nuu
tna'a-n. Yu'u-da, xa ka kiti ini-n,
te ka kida-n, ɨɨn ɨɨn-n, xa ka juini
mee-n. Yu'u-da, xa ka jan loko ka
jan du'a-n, te ka jan tnu'u tna'a-n.
Yu'u-da, xa kuxee ini-n, te nuu
dɨɨn ka kuu-n. 21 Yu'u-da, xa hora
xee-da ñuu-n, te kada Ianyuux xa
kujanuu-da xaxe'e-n ɨnka vuelta.
Yu'u-da, xa tnau ini-da xaxe'e ñayiu
xtuu me'ñu mee-n, ñayiu n-ka kida
kuechi te nuncas ña n-ka natu ini-i
kuechi-i. Xá n-ka kida-i xa ñatu kuu
xava'a, xá n-ka kidi-i xi'in ñayiu ña
n-tnunda'a xi'in-i, xá n-ka kida-i
ntdaa xa u'u n-ka kukajan ini-i.

13

Na jandixa na'i koio ka-n Xto'o-ro Jesucristu

1 Xee-da ñuu-n vuelta kuu uni
vitna. Nux tekuechi ɨɨn ñayiu xa
n-dakua'a ña'a-da, te io xa ja'an
ndaa uu uni ñayiu xa du'a kuu. 2 Na
n-xo tuu-da xi'in-n vuelta kuu uu,
n-ja'an-da xa nux naxee-da ñuu-n
ɨnka vuelta, te maxku taxkanu
ini ka-da ñayiu n-ka kida xa u'u.
Vitna, antecas xa xee-da, ja'an-da
nuu mee-i xi'in ntdaa mee-n, xa
ma kaku-n, ni ɨɨn-n. 3 Ka juini-n
xa kototnuni ña'a-n, nux ja'an-da
xi'in xa taxnuni Cristu, a ña'a.
Ma ku kuu-ia Ia ña ndaku nuu-n.
Dande'a ña'a-ia me'ñu mee-n xa
yo ndaku-ia, te dande'a ña'a-ia xa
ja'an mee-da tnu'u n-taxi mee-ia.
4 Na n-ka xatakaa-s Cristu, ña
ndaku-ia, ña n-dande'a-ia ñayiu xa
taxnuni-ia. Ko tuu-ia vitna, xi'in
xa taxnuni Ianyuux. Mee-da tuku.
Juini kunduu-da xi'in Cristu, ko ña
ndaku-da, ñatu dande'a ña'a-da xa
taxnuni-da. Ko xi'in xa taxnuni
Ianyuux kutuu-da, xa ku kuu-da
se xinokuechi nuu-n.

5 Io xa kototnuni koio-n mee-n,
nux jandixa-n Cristu, a ña'a. Ko-
totnuni na'i koio ka-n mee-n. ¿Ña
ka kutnuni ini-n xa tuu Jesucristu
anu-n a? Nux ña yoo-ia anu-n, du'a
na'a-n xa ña jandixa-n-ia. 6 Io-da
confianza xa kutnuni ini koio-n xa
ja'an-da xi'in xa taxnuni Cristu.
7 Xijan ta'u-da nuu Ianyuux xa
maxku kada koio-n xa u'u. Ñadu
xa juini-da xa jini koio ñayiu xa
kida mee-da xava'a. Nux koo xa
kani ini koio ñayiu xa ña kua'a-da
xa taxnuni-da nuu-n, ko vatuka.
Diko ni juini-da xa kada koio mee-n
xava'a. 8 Nux xandaa kuu xa ka
kida-n xava'a, te ma ndoñu'u xa
taxnuni-da nuu-n. Chi diko ni
taxnuni-da nuu-n xa kada koio-n
xava'a. 9 Kuvete-da hora unu
ndaku mee-n. Kuvete-da hora ka
kida-n xava'a. Te kuvete-da, xa
du'a ña ndaku mee-da. Kuvete-da,
xa ña ndoñu'u xa taxnuni-da
nuu-n. 10 Xijan kuu xa kidava'a-da
nuu-n, nɨni ña yoo-da xi'in-n, xa
hora na kutuu-da xi'in-n, te ma
ndoñu'u xa ndunde'e-da nuu-n
xi'in xa taxnuni n-taxi Xto'o-ro
Jesucristu. N-taxi-ia xa taxnuni-ia,

xa chindee ña'a-da, ñadu xa danaa
ña'a-da.
11 Ñani-da ku'a-da, na kuvete
koio-n. Juejoon koio-n xa kadatniu
Espíritu Ianyuux anu-n, xa ku kuu
koio-n ñayiu ka kida xava'a. Juña
tna'a-n tnu'u kanu ini. Kani ini
koio ii̇n nuu-n, te kutuu mani
koio-n, ii̇n-n xi'in i̇nka-n. Te
juemani ña'a Ianyuux mee-n, te
kada-ia xa kutuu va'a koio-n.
12 Tni̇tnanda'a-n, ntdaa mee-n, xa
dande'a tna'a-n xa xemani tna'a-n.
13 Ntdaa ñani-ro ku'a-ro ka jandixa
Jesucristu ka tunda'a xanyuux
nuu-n.
14 Na taxi xto'o-ro Jesús xam-
ani-ia nuu-n. Na juemani ña'a
Taa-ro Ianyuux. Na kunduu na'i
Espíritu Ii xi'in-n ntdaa-n. Du'a na
koo.

Carta n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Galacia

Kidava'a Spalu nuu ñayiu Galacia

1 Mee-da kuu Spalu, se n-tunda'a
ña'a Jesucristu kuu-da. Ña n-ka
tunda'a ña'a seyii, ña n-ka kaxí
ña'a seyii. N-kaxí ña'a Jesucristu
xi'in Taa-ro Ianyuux, Ia n-kida xa
n-nandoto Jesús. 2 Carta ya'a ki-
dava'a-da xi'in ntdaa ñani-ro xtuu
xi'in-da ya'a. Ka kidava'a-da nuu
mee-n ka kuu ñani-da ku'a-da nt-
daa veñu'u distrito Galacia. 3 Na
taxi Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro
Jesucristu xamani-ia, na kada-ia xa
kutuu va'a koio-n. 4 N-xejoon Jesu-
cristu xa kuú-ia xaxe'e-ro. N-xi'í-ia
xaxe'e kuechi mee-ro, xa dakaku
ña'a-ia ñuñayiu ya'a nuu ka kida
ñayiu xa u'u. Du'a n-kida Jesucristu
ntdaa xa n-juini Taa-ro Ianyuux
xa kada-ia. 5 Na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux nikava
nikuita. Du'a na koo.

Ña tuu na inka tnu'u kada xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro

6 Ñatu kutnuni ini-da nakuenda
kuu xa yachi ka dandoo-n Ianyuux.
Xaxe'e xa xemani ña'a Cristu
mee-n, te n-ja'an ña'a Ianyuux
xa kunduu koio-n xi'in-ia. Te
vitna ñatu ka jandixa-n tnu'u va'a
Jesucristu, chi ka jandixa-n inka
tnu'u. 7 Ko ña tuu na inka tnu'u
kada xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Diko ni io se ka daka ni'na ña'a,
ka juini-s xa dama-s tnu'u va'a
Jesucristu. 8 Nux kachitnu'u iin
ñayiu inka tnu'u ñatu kuu tnu'u
va'a Jesucristu, te na tunda'a ña'a
Ianyuux ñayiu jan ji'in andea.
Mee-da tuku. Nde ángel andiu
du. Nux kachitnu'u-da tnu'u
ñatu kuu tnu'u Jesucristu, te na
tunda'a ña'a Ianyuux mee-da ji'in
andea. 9 Xá n-ja'an-da, te vitna
ja'an-da inka vuelta: Xá n-ka
xeka va'a-n tnu'u va'a Jesucristu.
Nux ka kachitnu'u-s tnu'u ñatu
kuu tnu'u va'a Jesucristu, te na
tunda'a Ianyuux mee-s ji'in-s
andea. 10 Ñatu nduku-da xa tna ini
ñayiu, nduku-da xa tna ini Ianyuux.
Nux ña tna ini ñayiu tnu'u-da, ko
vatuka. Chi nux n-juini-da xa
kendoo va'a-da xi'in ñayiu n-kuu,
ma ku kuu-da se xinokuechi nuu
Jesucristu.

Iin se n-tunda'a Cristu kuu-da

11 Ñani-da ku'a-da, juini-da
xa kutnuni ini koio-n xa hora
n-ja'an-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu-n, ñatu n-ja'an-da tnu'u ñayiu.
12 Tnu'u va'a xa n-ja'an-da nuu-n
ñatu n-taxi seyii, ñatu n-dakua'a
ña'a seyii. N-dakua'a ña'a Jesu-
cristu tnu'u va'a n-ja'an-da nuu-n.

13 Xá n-ka tekutnu'u-n nanda
n-kida-da, xa kada-da ná io ná
jua'an ntdaa tnu'u ta'u tniu ñayiu
Israel. Xá n-ka tekutnu'u-n xa
yo u'u n-juini-da ñayiu ka jandixa
Ianyuux. N-juini-da xa danaa-da
ntdaa-i. 14 N-xo kunuu-da nuu
ntdaa se dava xi'in-da, xaxe'e
xa yo va'a n-jandixa-da tnu'u
ta'u tniu ñayiu Israel. Xi'in nt-
daa anu-da n-kida-da ná io ná
jua'an ntdaa xa n-ka dakua'a ña'a
taxa'nu tnetnu-da. 15-16 Antecas
xa kaku-da, n-kaxí ña'a Ianyuux
mee-da. Xaxe'e xa yo n-xemani
ña'a-ia, n-ja'an ña'a-ia xa kun-
duu-da xi'in-ia. Te na n-juini-ia,
n-kida-ia xa jini-da Da'ya Yii-ia, xa
juña'a-da tnu'u va'a Jesucristu nuu
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Na
du'a n-kuu, ñayo n-xijan tnu'u-da
xa kada-da. 17 Ni ña n-nu'u-da
Jerusalén, xa ndatnu'u-da xi'in
se n-tunda'a Jesucristu xtuu
Jerusalén. Chi du'a n-xe'en-da
do Arabia, te dada n-nu'u-da
Damasco.

18 Na n-ya'a uni kuia, dada
n-nu'u-da Jerusalén, xa jini
tna'a-da xi'in Spedru. Ijan n-xo
tuu-da xa'un kiu xi'in-s. 19 Ijan
n-xini-da Jacobo, ñani Xto'o-ro

Jesucristu, ko ña n-xini-da dava ka
se n-tunda'a Jesucristu. 20 Nde'a
ña'a Ianyuux xa ñadu tnu'u vete
kuu xa kidava'a-da. 21 Ijan dada
n-xe'en-da do Siria xi'in do Cilicia.
22 Te ñayiu ka jandixa Jesucristu
veñu'u do Judea, ñayo-i n-ka xo
xini ña'a mee-da. 23 Diko ni n-ka
tekutnu'u-i: "Se nde'e n-xo xini
u'u ña'a, se n-juini xa ka'ni ña'a-s
ntdaa-ro, se ijan, xian tnu'u-s tnu'u
va'a Jesucristu nuu ñayiu vitna."
24 Te n-ka xia'an-i xa n-kuta'u-i nuu
Ianyuux xaxe'e-da.

2

N-ka xeka ña'a va'a dava ka se n-tunda'a Cristu

1 Na n-ya'a uxi koon kuia, te
n-nu'u-da Jerusalén. N-xe'en-da
xi'in Bernabé, te n-kunduu Tito
xi'in-da tuku. 2 N-dande'a ña'a
Ianyuux xa n-xio xa ja'an-da xi'in
se ka kunuu nuu ñayiu ka jandixa
Cristu Jerusalén. N-ndatnu'u-da
xi'in ndruni ni se ijan, chi
n-juini-da xa kutnuni ini se ijan
ntdaa xa xian tnu'u-da nuu ñayiu
ña ka kuu ñayiu Israel. N-juini-da
xa jini-da nu n-ka xani ini ɨɨn
nuu-s xi'in-da, a ña'a. 3 Te du'a
n-kuu. N-ka kutnuni ini-s xa ña
ñdoñu'u xa ka'nde-ro nuu ii se ña
ka kuu se Israel, hora ka jandixa-s
Jesucristu. Juini Tito kuu se griegu
te n-kunduu-s xi'in-da, ko ña n-ka
kidajuexa ña'a-s xa ka'nde-da
nuu ii-s. 4 Ñayiu ka kunduu xi'in
Jesucristu kuu-ro. N-ka kɨu tna'a se
ka ja'an xa jandixa-s Jesucristu, ko
ña ndaa. N-ka juini-s xa kotoyu'u
ña'a-s, nux kida-ro ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés, a ña'a. N-ka
juini-s xa kadajuexa ña'a-s, xa kada
mee-ro ná ka kida mee-s. 5 Ni ita'u
ña n-ka xejoon-da xa kadajuexa
ña'a-s xa kada-ro xa ka juini-s.
N-dada'an-da tnu'u va'a Jesucristu,
xa ni'i koio mee-n tuku xa kuu
xandaa.

6 Se ijan, se ka kunuu nuu ñayiu
ka jandixa Jesucristu Jerusalén,
ña n-ka taxi-s ni ɨɨn tnu'u ta'u
tniu xee. (Ka ja'an ñayiu xa se
ka kunuu ka kuu-s, ña xini-da.
Ja'an Ianyuux xa ɨɨn nuu kuu-ro
ntdaa-ro.) 7 N-ka kutnuni ini-s
xa n-kaxí ña'a Ianyuux mee-da,
xa ja'an-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel.
8 Dɨuni Ianyuux n-tunda'a Spedru
nuu ñayiu Israel, n-tunda'a ña'a
mee-da nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel. Se n-tunda'a Jesucristu kuu
Spedru, te se n-tunda'a Jesucristu
kuu mee-da.

9 Se ijan, Jacobo xi'in Spedru xi'in
Sua, se ka kunuu nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu Jerusalén, n-ka
kutnuni ini-s xa xá n-taxi Ianyuux
xamani-ia nuu mee-da tuku. N-ka
tnɨtnanda'a-da xi'in-s, xa n-ka xeka
ña'a va'a-s. N-ka kida ɨɨn nuu-da
xi'in-s, xa jɨ'ɨn mee-da xi'in Bern-
abé nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Is-
rael, te jɨ'ɨn mee-s nuu ñayiu Is-
rael. 10 Diko ni n-ka xijan-s xa
chindee-da ñayiu kunda'u, te xa'a
du'a ni xani ini-da xa kada-da.

N-kanandee-da Spedru ñuu Antioquía

11 Na n-xee Spedru ñuu nani
Antioquía, te n-kanandee-da-s, chi
n-xini-da xa ña n-kida-sɨ xa kuu
xava'a. 12 Du'a n-kuu. Antecas xa
xee koio se kunduu xi'in Jacobo,
te n-xo xaxi Spedru xi'in ñani-ro
ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel.
Ko hora n-ka xee se ka kunduu
xi'in Jacobo, te n-dandoo Spedru
ñani-ro ku'a-ro ña ka kuu ñayiu
Israel. Ñatuka n-xaxi-s xi'in-i, chi
n-yu'u-s nuu se ka ja'an xa ndoñu'u
xa ka'nde-ro nuu ii-ro. 13 Hora
ijan, se ja'an ɨɨn te kida ɨnka n-kuu
Spedru. Te du'a n-ka kida ntdaa
ɨnka ñani-ro ku'a-ro ka kuu ñayiu
Israel n-ka xo tuu Antioquía. Nde
Bernabé, se ja'an ɨɨn te kida ɨnka
n-kuu-s, chi n-dandoo-s ñani-ro
ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel.
14 N-xini-da xa ña n-ka kida-s ná io
ná jua'an tnu'u va'a Jesucristu, te
n-kanandee-da Spedru nuu ntdaa

ñani-ro ku'a-ro. Xia'an-da: “Ndo'o
kuu se Israel, ko hora n-kii-n ya'a,
ña n-xo tuu-n ná xtuu ñayiu Israel.
N-xo tuu-n xi'in ñani-ro ku'a-ro ña
ka kuu ñayiu Israel, te n-xo tuu
mee-n ná xtuu mee-i. Te vitna,
juini-n xa kadajuexa-n ñani-ro
ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel, xa
kutuu koio mee-i ná xtuu ñayiu
Israel.”

Nde ñayiu Israel, io xa jandixa koio-i Jesucristu

15 Nduu-ro, n-kaku-ro ñuu Israel.
Xaxe'e xa n-tnɨɨ-ro tnu'u ta'u tniu
Moisés, te ña n-kida-ro ntdaa xa
u'u ka kida ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel. 16 Xini-ro xa ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa kada-i ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés. Te dɨuni
xini-ro xa ma ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-i io. Ko ɨɨn ñayiu,
nux jandixa-i Jesucristu, da kuu xa
ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa
ña tuu na kuechi-i io. Xijan kuu
xa mee-ro tuku, jandixa-ro Jesu-
cristu. Juini ña kua'a-ro xa kada-ro
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés, ko xaxe'e xa jandixa-ro Je-
sucristu, te ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-ro. Chi ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa kada-i ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés, te xijan kuu
xa ma ja'an Ianyuux xa ña tuu na
kuechi-i io.

17 Nduku-ro xa na ja'an Ianyuux
xa ña tuu na kuechi-ro io xaxe'e xa
kunduu-ro xi'in Jesucristu. Xijan
kuu xa ña ndoñu'u xa kada-ro ná io
ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés.
Xijan kuu xa, ¿Xá n-kida Cristu
xa ku kuu-ro ñayiu kida kuechi?
¡Ña ndaa! 18 Nux danaa-da ɨɨn xa
danaa-da, te dada ndadava'a-da
ɨnka vuelta, xijan kuu xa dakuido
kuechi-da mee-da. 19 Kuu ná kuu
xa n-xi'í-da, xaxe'e xa ña n-kida-da
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés. Te xaxe'e xa n-xi'í-da,
ma kada-da ná io ná jua'an tnu'u
jan. Tuu-da xa kada-da xa juini
Ianyuux. 20 N-xi'í Cristu nuu
curuxi, te kuu ná kuu xa n-xi'í
mee-da xi'in-ia. Xijan kuu xa
ñatuka taxnuni-da nuu mee-da, chi
taxnuni Cristu nuu-da. Tuu-da
vitna, xaxe'e xa kunduu-da xi'in
Da'ya Yɨɨ Ianyuux. N-xemani
ña'a-ia, te n-xi'í-ia xaxe'e-da. 21 Ña
juini-da xa kada yata-da xamani
Ianyuux. Nux ja'an Ianyuux xa
ña tuu na kuechi ɨɨn ñayiu, xaxe'e
xa n-kida-i ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés, nux du'a kuu, te
ñatu xiniñu'u xa n-xi'í Jesucristu
xaxe'e-ro.

3

Jandixa-ro tnu'u ta'u tniu Moisés, o jandixa-ro Jesucristu

1 Ñani-da ku'a-da, ñayiu Galacia,
¡ñayiu lilu ka kuu-n! ¿Jundu
n-danda'u ña'a, xa ñatu ka
jandixa-n xa kuu xandaa? Na
n-kachitnu'u-da tnu'u va'a Je-
sucristu, te n-kuu ná kuu xa
n-ka xini-n xi'in nuu-n hora n-ka
xatakaa-s-ia nuu curuxi. 2 Juini-da
xa kachitnuña'a koio-n. Xá n-ka
tnɨɨ-n Espíritu Ianyuux. ¿Nanda
n-kuu? ¿Xaxe'e xa n-ka kida-n ná
io ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés?
O xaxe'e xa n-ka teku-n tnu'u
va'a Jesucristu te n-ka jandixa-n.
3 ¿Ñatu ka kutnuni ini-n a? Na n-ka
kixe'e-n xa jandixa-n Jesucristu,
te n-taxi Ianyuux Espíritu Ii, ko
vitna ka dandoo-n Espíritu Ii, xa
kada koio-n ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu. 4 Te, ¿ñatu xiniñu'u xa
kue'e vida n-ka ya'a-n a? ¡Naka va'a
nuxa xiniñu'u! 5 Hora taxi Ianyuux
Espíritu Ii te kida-ia milagru nuu
ntna'a mee-n, ¿nakuenda du'a
kida-ia? ¿Xaxe'e xa ka kida-n ná
io ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés?
O xaxe'e xa n-ka teku-n tnu'u va'a
Jesucristu te n-ka jandixa-n.

6 N-jandixa Abraham Ianyuux,
te n-ja'an Ianyuux xa ña tuu na
kuechi-s io. 7 Xijan kuu xa, ndoñu'u
xa jini koio-n xa ñayiu ndaa ka
jandixa Ianyuux, ñayiu ijan, ka
kuu da'ya dana Abraham. 8 Ja'an
tnu'u Ianyuux xa xee kɨu jandixa

koio ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel
Ianyuux. Te mee-i tuku, xaxe'e
xa jandixa-i Ianyuux, te ja'an-ia
xa ña tuu na kuechi-i io. N-ja'an
Ianyuux nuu Abraham: "Xaxe'e
mee-n, kuvete xa kuvete koio ñayiu
ntdaa ñuu ñuñayiu." 9 Xaxe'e
xa n-jandixa Abraham Ianyuux,
te n-ja'an Ianyuux xa ña tuu na
kuechi-s io. Dani ntdaa ñayiu ka
jandixa Ianyuux, ja'an Ianyuux xa
ña tuu na kuechi-i io.

10 Ñayiu ka xani ini xa kua'a-i
xa kada-i ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés, kuú koio-i xi'in
kuechi-i, chi ja'an tnu'u Ianyuux:
"Ntdaa ñayiu ña ka kida ntdaa, ná
io ná jua'an tnu'u ta'u tniu, kɨu
xi'in kɨu, kuú koio-i xi'in kuechi-i."
11 Xijan kuu xa kutnuni ini-ro xa ni
ɨɨn ñayiu ma kua'a xa kada-i ná io
ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés, te
dɨuni ma ja'an Ianyuux xa ña tuu
na kuechi-i io. Ja'an tnu'u Ianyuux:
"Ɨɨn ñayiu, nux ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-i io, te kutuu va'a-i
xaxe'e xa jandixa-i-ia." 12 Ɨɨn ñayiu
io confianza xa kua'a-i xa kada-i ná
io ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés,
te kuu ná kuu xa ña ndoñu'u-i xa
jandixa-i Ianyuux n-kuu, chi ja'an
tnu'u ta'u tniu Moisés: "Nux kada
ɨɨn ñayiu xa'a, te kutuu-i xaxe'e
xa'a."

13 Nux ña kua'a-ro xa kada-ro
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés, te kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Ko n-chiya'u Cristu kuechi-ro,
hora n-xi'í-ia xaxe'e-ro. Chi ja'an
tnu'u Ianyuux: "Kida u'u Ianyuux
dava'a nga se n-takaa nuu yutnu."
14 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu
Abraham xa kuvete koio ñayiu
ntdaa ñuu ñuñayiu. Te du'a kuu.
Xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu, nux
jandixa ɨɨn ñayiu mee-ia, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i
io. Te nde ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel, nux jandixa-i Jesucristu,
te tnɨɨ koio-i Espíritu Ianyuux, ná
n-ja'an-ia.

N-taxi Moisés tnu'u ta'u tniu,
n-taxi Ianyuux tnu'u mee-ia

15 Ñani-da ku'a-da, kani ini
koio-n nanda kuu hora ka kida
uu seyɨɨ tratu te kida firmari-s
ɨɨn tutu. Io xa kada-s, nduu-s,
ná yodotnuni nuu tutu. Te ni
ɨɨn ñayiu ma kua'a xa dama-i xa
yodotnuni jan. 16 Ná kuu tutu
jan kuu tnu'u n-xia'an Ianyuux
nuu Abraham. N-xia'an-ia tnu'u-ia
nuu Abraham xi'in da'ya-s. Ko
ñatu n-ja'an Ianyuux "kue'e da'ya
Abraham", chi n-ja'an-ia "idini
da'ya-s." Te da'ya ijan kuu Cristu.
17 Xa'a kuu xa ja'an-da: Ki'na ka
n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu
Abraham. Ijan dada, nu n-ya'a
koon cientu oko uxi kuia, te
n-xia'an Moisés tnu'u ta'u tniu nuu
taxa'nu tnetnu-ro. Ko tnu'u ta'u
tniu Moisés, ña n-kida xa ñatuka
xiniñu'u tnu'u n-xia'an Ianyuux
nuu Abraham, chi ni ɨɨn ña dama.
18 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu
Abraham xa du'a koo. Xijan kuu
xa ña ndoñu'u-ro xa kada-ro ná io
ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés,
xa ni'i-ro xa taxi Ianyuux, chi
n-ja'an-ia nuu Abraham xa io ɨɨn
xa tax du'a nga-ia.

19 Xijan kuu xa, ¿nakuenda io
tnu'u ta'u tniu? N-xia'an Moisés
tnu'u ta'u tniu nuu ñayiu, xa na
kutnuni ini koio-i xa ka kuu-i ñayiu
ka kida kuechi. N-xio tnu'u ta'u
tniu Moisés, nde n-kixee se kuu
da'ya Abraham nuu se n-xia'an-ia
tnu'u-ia. N-ka xia'an ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, tnu'u ta'u
tniu nuu Moisés, te Moisés n-xia'an
tnu'u jan nuu ñayiu. 20 Ko ni ɨɨn
ñayiu ña n-xo nujuiin me'ñu Abra-
ham xi'in Ianyuux, chi Ianyuux,
idini-ia kuu-ia.

Tnu'u ta'u tniu Moisés kandeka
ña'a jɨ'ɨn nuu Cristu

21 ¿Xa'a juini ja'an xa tnu'u ta'u
tniu Moisés kida xa ña io va'a
tnu'u n-xia'an Ianyuux nuu Abra-
ham? ¡Ña'a! Ñatu n-kua'a tnu'u
ta'u tniu n-xia'an Moisés nuu ñayiu,

xa kutuu va'a-i. Ña n-kua'a ni ɨɨn
ñayiu, xa kada-i ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés. Te dɨuni
ña n-kua'a xa ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-i io. 22 Ja'an tnu'u
Ianyuux xa ntdaa ñayiu ñuñayiu io
kuechi-i. Kuu ná kuu xa yɨndi'u-i
vekaa xaxe'e kuechi ka kida-i. Xa'a
kuu xa jandixa koio-i Jesucristu.
Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu,
tnɨɨ koio-i xa n-ja'an Ianyuux xa
juña'a-ia.
23 Antecas xa tnɨɨ-ro tnu'u va'a
Jesucristu, n-ka kuu-ro ná kuu
ñayiu yɨndi'u vekaa. Xaxe'e tnu'u
ta'u tniu Moisés, n-yɨndi'u-ro nde
n-kixee Jesucristu. 24 Ná kuu ɨɨn ñá
xinokuechi ñunuu da'ya-da, n-kuu
tnu'u ta'u tniu Moisés kandeka
ña'a jɨ'ɨn nuu Cristu. Xá jandixa-ro
Cristu, te ja'an Ianyuux xa ña tuu
na kuechi-ro io. 25 Xá n-kixee
Jesucristu, te ma kundeka ña'a ka
tnu'u ta'u tniu Moisés.
26 Ntdaa-n n-ka nduu da'ya
Ianyuux, xaxe'e xa ka jandixa-n
Jesucristu. 27 Xá n-ka najuendute-n
xaxe'e, xa ka kunduu-n xi'in Cristu.
Kuu ná kuu xa dandukutu ña'a
Jesucristu da'ma xee. 28 Ntdaa-n,
ɨɨn nuu n-ka nduu-n. Ma ja'an-ro
xa ɨɨn-n n-kaku se Israel, te ɨnka-n
ña n-kaku se Israel. Ma ja'an-ro xa
ɨɨn-n n-kaku libre, te ɨnka-n n-kuu
se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu. Ma
chinuu ka-ro xa ɨɨn-n kuu ñadɨ'ɨ, te
ɨnka-n kuu seyɨɨ. Ntdaa-n ka kuu
ɨɨn nuu nuu Ianyuux, xaxe'e xa
ka jandixa-n Jesucristu. 29 Xaxe'e
xa ka kunduu-n xi'in Cristu, n-ka
nduu-n da'ya Abraham, te xijan
kuu xa tnɨɨ koio mee-n ntdaa xa
n-ja'an Ianyuux xa juña'a-ia nuu
Abraham.

4

1 Xa'a kuu xa ja'an-da: Ɨɨn
seluchi, juini na tnɨɨ-s ntdaa xa
juña'a taa-s, ko nɨni kuu-sɨ seluchi,
ɨɨn nuu kuu-s xi'in se ka xinokuechi
nuu taa-s. Ntdaa kuu xaxii-s, ko
ta kua'a ka-s xa tnɨɨ-s ni ɨɨn. 2 Te
se xinokuechi nuu taa-s xñunuu
seluchi jan, te xneva'a-s xaxii-s,
nde na kue'nu-sɨ xa nakueka-sɨ
xaxii-s. 3 Mee-ro du. N-ka kida-ro
ntdaa xa n-ka ta'u tniu taxa'nu
tnetnu-ro, ntdaa xa ka kida ñayiu
ñuñayiu. N-ka kuu-ro ná kuu
sekuechi, o se kidatniu du'a nuu
ɨnka ñayiu. 4 Ko nu n-xee kɨu vii
kɨu va'a, te n-tunda'a Ianyuux
Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu. N-ñu'u-ia xiti
ɨɨn ñadɨ'ɨ. N-kaku-ia ñuu Israel,
te n-kida-ia ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés. 5 N-kixi-ia xa
chiya'u-ia kuechi mee-ro, xaxe'e
xa ña n-kua'a-ro xa kada-ro ná
io ná jua'an tnu'u ta'u tniu. Te
du'a, n-ndadada'ya ña'a Ianyuux
mee-ro.
6 Te xá dande'a ña'a Ianyuux
mee-ro xa n-nduu-ro da'ya-ia.
N-tunda'a-ia Espíritu Da'ya Yɨɨ-ia,
xa kutuu-ia anu-ro. Te ijan kana-ia:
"¡Taa-da, Taa Mani-da!" 7 Xijan
kuu xa, ñatuka kuu-n ɨɨn se kidatniu
du'a nuu tnu'u ta'u tniu, chi kuu-n
ɨɨn da'ya Ianyuux. Te xaxe'e xa
kuu-n da'ya Ianyuux, te tnɨɨ-n
ntdaa xa taxi-ia, chi n-kida Cristu
xa du'a koo.

Ndu ini-da xaxe'e-n

8 Antecas xa jandixa koio-n
Ianyuux, ñayiu n-ka xo xinokuechi
du'a nuu santu n-ka kuu-n. Te ñatu
kuu santu Ianyuux Ndito. 9 Ko
vitna ka kunduu-n xi'in Ianyuux,
o va'a ka xa ja'an-ro, kunduu
Ianyuux xi'in mee-n. ¿Nakuenda
ka juini-n xa dandoo-n Ianyuux
Ndito, xa jandixa-n ɨɨn tnu'u ta'u
tniu, ɨɨn xa ña ndaku, ɨɨn xa ña
ndaa? Ɨnka vuelta ka kuu-n ñayiu
ka xinokuechi nuu ɨɨn xa ñatu
xiniñu'u. 10 Ka ja'an-n xa io xa
ndadaka'nu-n viko ñayiu, xi'in xa
xetniu ñayiu. Viko kɨu, viko yoo,
viko kuia, viko dandeé-n tata, te
viko xa ka xaxi ka xi'i-n. 11 Yu'u-da,
xa ñatu xiniñu'u xa n-ja'an-da tnu'u
va'a Jesucristu nuu-n.
12 Ñani-da ku'a-da, xijan-da nuu
mee-n xa nduu-n ná kuu mee-da,
chi n-nduu mee-da ná n-ka xo kuu
mee-n. Na n-xo tuu-da xi'in-n,

ñatu n-ka kida ña'a-n ni ɨɨn xa
u'u. 13 Ka xini-n xa ki'na nuu n-xo
tuu-da xi'in-n xaxe'e xa n-ku'u-da,
te n-ja'an-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu-n. 14 Juini xa n-xio xa kundee
ini koio-n xa yo n-ku'u-da, ko ña
n-ka kuyichi ini ña'a-n, te ña n-ka
ja'an-n xa ma xe ini ña'a-n. N-ka
xeka va'a ña'a-n, kuenda kuu-da
ɨɨn ángel Ianyuux, o mee Jesucristu
n-kuu-da. 15 ¿Te vitna naxa n-kuu?
¿Nakuenda kuu xa ñayo ka-n ka
kuvete? Ja'an ndaa-da xaxe'e-n,
xa nux n-kua'a koio-n xa tava-n
nduchi nuu-n xa taa-n, te kada-n
n-kuu. 16 Te vitna, xaxe'e xa
ja'an-da xa kuu xandaa, ¿te xijan
ka xani ini-n xa kuu-da se xini u'u
tna'a xi'in-n a?
17 Se ka danda'u ña'a mee-n, ka
juini-s xa kada-s xa dandoo ña'a
koio-n mee-da, xa kunduu koio-n
xi'in mee-s. 18 Maxku kani ini-n
xa kukuedi ini-da. Ña'a. Naka
va'a xa juini ñayiu xa chindee ña'a-i
mee-n. Hora tuu-da xi'in-n, o
hora ña yoo-da xi'in-n. Ko io
xa chindee ña'a-i, io xa dakua'a
ña'a-i xa kuu xandaa. Se ya'a,
ka danda'u ña'a-s. 19 Da'ya-da ka
kuu-n. Kue'e vida ya'a-da xaxe'e-n.
Ná kuu ñadɨ'ɨ hora kaku da'ya-ña
kuu-da, chi juini-da xa xee koio-n
xa kunduu va'a koio-n xi'in Cristu.
20 Naka va'a nux kutuu mee-da
xi'in-n vitna, xa ndatnu'u-ro nt-
daa-ro. Chi ndu ini-da xaxe'e-n,
ñatu kutnuni ini-da nax ka kida-n.

Agar xi'in Sara

21 ¿Xandaa kuu xa ka juini-n xa
kada koio-n ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés? ¿Ñatu n-ka teku-n
xa ja'an tnu'u ta'u tniu a? 22 Ja'an
xa n-xio uu da'ya Abraham: ɨɨn-s
kuu da'ya ɨɨn ñadɨ'ɨ xinokuechi du'a
nuu ñadɨ'ɨ Abraham, te ɨnka-s kuu
da'ya mee ñadɨ'ɨ-s. 23 Da'ya ñadɨ'ɨ
mee Abraham, n-kaku-s xaxe'e
xa n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu
Abraham xa koo da'ya ñadɨ'ɨ-s.
Da'ya ɨnka ñadɨ'ɨ jan xi'in Abraham,
n-kaku-s ná kaku dava'a nga ñayiu.
24 Xa'a kuu ɨɨn xa dande'a ña'a
Ianyuux nuu mee-ro. Agar xi'in
Sara kuu ná kuu uu tutu legal.
Nani kuu tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ
Moisés yuku nani Sinaí, du'a kuu
Agar. Da'ya mee-i ka kuu ñayiu
ka kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu.
25 Ná kuu Yuku Sinaí io do Arabia
kuu Agar, te ná kuu Agar kuu
ñuu Jerusalén. Chi ná kuu ñayiu
kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu ka
kuu ñayiu Israel, chi ka kidatniu-i
xa kada koio-i ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ Moisés. 26 Ko
io ɨnka Jerusalén, Jerusalén io
andɨu kuu. Ná kuu Sara kuu
Jerusalén io andɨu. Da'ya mee-ña
kuu mee-ro, te io libre-ro. 27 Ja'an
tnu'u Ianyuux:
Ndo'o, ñadɨ'ɨ ña yoo da'ya,
io xa kudɨ ini-n.
Juini ñayo da'ya-n n-kaku xa tna
u'u-n,
ko kana-n.
Kana-n xaxe'e xa kudɨ ini-n.
Juini ñayo yɨɨ-n io,
ko kudɨ ini-n,
chi koo koio kue'e ka da'ya mee-n
dada ñadɨ'ɨ n-tnunda'a.
28 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa
kuu mee-ro ná kuu Isaac, da'ya
Sara. N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
nuu Abraham xa koo koio kue'e
xa kue'e da'ya-s, te da'ya ijan
kuu mee-ro. 29 Isaac, da'ya ñadɨ'ɨ
mee Abraham, n-kaku-sɨ xaxe'e xa
n-kidatniu Espíritu Ianyuux. Te
da'ya ɨnka ñadɨ'ɨ xi'in Abraham,
n-xini u'u-s Isaac. Te dani kuu
vitna. 30 ¿Te nax ja'an tnu'u
Ianyuux? “Kine'e-n Agar xi'in
da'ya-i, chi ma tnɨɨ da'ya Agar
xaxii Abraham. Xaxii Abraham
tnɨɨ da'ya Sara.” 31 Ñani-da ku'a-da,
ñayo-ro kuu da'ya Agar. Ka kuu-ro
da'ya Sara.

5

Ñayiu libre ka kuu-n

1 Xaxe'e xa jandixa-ro Cristu, te
ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa
ña tuu na kuechi-ro. Xijan kuu xa

kundee ini koio-n, xa jandixa na'i
ka-n Jesucristu. Maxku juejoon-n
xa kadajuexa ña'a koio-s, xa kada
koio-n ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Moisés.

2 Kunini koio-n. Mee-da, Spalu,
ja'an-da nuu-n. Nux juejoon-n xa
kadajuexa ña'a-s xa ka'nde-n nuu
ii-n, te xijan juini kachi xa ñatu
xiniñu'u xa n-xi'í Cristu xaxe'e-n.
3 Ja'an-da ɨnka vuelta. Łɨn seyɨɨ,
nux juejoon-s xa ka'nde koio-s nuu
ii-s, te xijan kuu xa ndoñu'u-sɨ xa
kada-s ná io ná jua'an ntdantu'u
tnu'u ta'u tniu Moisés. 4 Ka xani
ini-n xa kada koio-n ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés. Ka xani
ini-n xa nux du'a kada koio-n,
te ja'an Ianyuux xa ña tuu na
kuechi-n io. Xá n-ka dandoo-n Je-
sucristu, xá n-ka xande ini-n xam-
ani Ianyuux. 5 Ko mee-ro, xaxe'e xa
kidatniu Espíritu Ianyuux anu-ro
te jandixa-ro Jesucristu, xndetu
kuee-ro xa ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-ro. 6 Ñayiu kunduu
xi'in Cristu kuu-ro. ¿Nuu se Israel
n-kaku-n, te n-xa'nde taa-n nuu
ii-n? Vatuka. ¿Nuu se ña ka kuu
se Israel n-kaku-n, te ña n-xa'nde
taa-n nuu ii-n? Vatuka tuku. Xa
ndoñu'u kuu xa jandixa-ro Jesu-
cristu. Te xaxe'e xa jandixa-ro Je-
sucristu, io xa juemani-ro Ianyuux
xi'in ñayiu.

7 Va'a n-ka kixe'e-n xa jandixa
koio-n Jesucristu. ¿Jundu n-daja'an
ña'a, xa ñatuka ka jandixa-n xa kuu
xandaa? 8 Ña n-tunda'a Ianyuux
se ka danda'u ña'a. Chi ja'an ña'a
Ianyuux xa kunduu koio-n xi'in Je-
sucristu. 9 Tnu'u se ijan kuu ná kuu
ita'u ni ndɨdí. Te maxku ndunaa
koio-n xa ja'an-ro xa "ita'u ni ndɨdí
dandaa yuxa tila." 10 Xaxe'e xa
io-da confianza nuu Xto'o-ro Je-
sucristu, te io-da confianza nuu
mee-n, xa ma juejoon koio-n xa
kadajuexa ña'a ka-s. Ko kada u'u
Ianyuux se ka daka ni'na ña'a, juini
ndese kuu-s.

11 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n xa
se Israel, ña kua'a-sɨ xa jandixa-s
xa n-chiya'u Jesucristu kuechi-ro
na n-xi'í-ia nuu curuxi. Xijan kuu
xa nux juña tnu'u-da nuu se ka
jandixa Jesucristu xa io xa ka'nde
koio-s nuu ii-s, te ma jini u'u ña'a
ka se Israel mee-da n-kuu. 12 Se ka
daka ni'na ña'a mee-n, ¡Naka va'a
nux ka'nde koio-s mee-s n-kuu!

13 Ñani-da ku'a-da, xa n-ja'an
ña'a Ianyuux mee-n, xa kunduu
koio-n xi'in Jesucristu. Xaxe'e
xa jandixa-n Jesucristu, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-n
io. Ko maxku kani ini koio-n xa
kua'a-n xa kada-n dava'a nga xa
juini-n. Io xa juemani tna'a-n, te
chindee tna'a-n, ɨɨn-n nuu ɨnka-n.
14 Nuxa xemani tna'a-n, ka kida-n
xa ja'an tnu'u ta'u tniu, chi ja'an
tnu'u ta'u tniu Ianyuux: "Nani
xemani-n mee-n, dani io xa jue-
mani-n ɨnka ñayiu." 15 Koo koio-n
cuedado xa maxku kax tna'a-n.
Maxku jantna'a-n, maxku jini u'u
tna'a-n, chi du'a koo xa danaa
tna'a-n.

Io xa kada koio-n xa juini Espíritu Ianyuux

16 Xa'a kuu xa ja'an-da: Kada
koio-n xa juini Espíritu Ianyuux.
Te maxku kada-n xa ka kukajan
ini mee-n. 17 Antecas xa kixe'e-ro
xa kunduu-ro xi'in Ianyuux, te
n-kida-ro dava'a nga xa n-juini-ro,
ko vitna io xa kada-ro xa juini
Espíritu Ianyuux. Kuu ná kuu xa
jantna'a xa juini mee-ro xi'in xa
juini Espíritu Ianyuux, te xijan kuu
xa ña kua'a-n xa kada-n ntdaa xa
ka kukajan ini-n. 18 Nux kada-n xa
juini Espíritu Ianyuux, te ma kada
tnu'u ta'u tniu Moisés xa dakuido
datau-n anu-n.

19 Va'a ka xini-n xa kukajan
ini ñayiu. Ka kidi-i xi'in ñayiu ña
n-tnunda'a xi'in-i, ka kida-i xa ñatu
kuu xava'a, ka kida-i dava'a nga
xa ka juini-i, ña ka kunxa'nu-i.
20 Ka ndadaka'nu-i santu ñatu kuu
Ianyuux Ndito, te ka chibruju

tna'a-i. Ka xini u'u tna'a-i, te
kida-i pletu. Kukuedi ini-i, te yachi
kiti ini-i. Kida-i xava'a mee-i, te
jantna'a tnu'u-i. 21 Kukajan ini-i
xaxii ɨnka ñayiu, te xa'ni-i ndɨyɨ.
Ñayiu xini ka kuu-i, te nde'e ka
xaxi-i, xa kudɨ ini koio-i. Te kue'e
ka ɨnka xa ka kida-i. Nani xá
n-ja'an-da, ja'an-da vitna. Ñayiu ka
kida xa'a, ma xee-i xa kutuu-i nuu
taxnuni Ianyuux.
22 Ko nux juejoon ɨɨn ñayiu xa
taxnuni Espíritu Ianyuux anu-i, te
kada-ia xa ku kuu-i ná kuu ɨɨn
yutnu juun xavidi va'a. Kada-ia
xa juemani-i ñayiu, te kuvete-i, te
kutuu mani-i xi'in ñayiu. Kada-ia
xa kundetu kuee anu-i, te ku kuu-i
ñayiu va'a. Kada-ia xa chindee-i
ñayiu, te jandixa na'i ka-i Ianyuux.
23 Kada-ia xa ma kuxee ini-i, te
kada-ia xa kada maxu-i mee-i, xa
ma kada ka-i xa u'u. Nux juejoon-i
xa taxnuni Espíritu Ianyuux anu-i,
te ma kada ni ɨɨn tnu'u ta'u tniu
xa dakuido datau-i anu-i. 24 Ɨɨn
ñayiu kunduu xi'in Cristu, kuu ná
kuu xa n-xi'í-i, xa ma kada ka-i
xa juini mee-i. 25 Nux tuu-ro xi'in
Espíritu Ianyuux, na juejoon-ro xa
taxnuni-ia anu-ro, xa kada-ro xa
juini mee-ia.
26 Maxku najuen tnu'u-ro
mee-ro, xa dakiti ini nuu tna'a-ro,
ni maxku kukuedi ini nuu tna'a-ro.

6

Chindee tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n

1 Ñani-da ku'a-da, xtuu-n xi'in
Espíritu Ianyuux. Nuxa ka xini-n
xa ñani-n ku'a-n kida kuechi, io
xa chindee-n-yɨ xa najani ini-i
kuechi-i. Xi'in xa xemani-n-yɨ,
chindee-n-yɨ. Te koo koio-n
cuedado, nada juejoon mee-n tuku
xa kadatniu kui'na anu-n. 2 Xa
juini kui'na xa kadajuexa ña'a-i
mee-ro xa kada-ro kuechi, kuu
ná kuu xa ndido-ro ɨɨn xa vee.
Io xa chindee tna'a-ro, te du'a
kada-ro ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Cristu ja'an xa io xa juemani
tna'a-ro.
3 Te nux ɨɨn-n xani ini xa va'a
ka mee-n dada ñani-n ku'a-n, dani
danda'u-n mee-n. 4 Kototnuni
koio-n, ɨɨn ɨɨn-n, nax kida mee-n.
Nuxa xini-n xa kida-n xava'a,
vatuka. Ko maxku ja'an-n xa
va'a ka mee-n dada ɨnka ñayiu.
5 Ɨɨn ɨɨn-ro, io xa kada-ro xa juini
Ianyuux xa kada-ro.
6 Nux ɨɨn ñayiu dakua'a ña'a tnu'u
va'a Jesucristu, te juña'a-n ntdaa xa
ndoñu'u-i.
7 Maxku danda'u koio-n
mee-n. Ni ɨɨn ñayiu, ma kua'a
xa kuekundee-i Ianyuux. Xa
kida-ro ñuñayiu, kuu ná kuu xa
xajan-ro trɨu. Xajan-ro xava'a, te
nakueka-ro xava'a. 8 Ɨɨn ñayiu, nux
kada-i dava'a nga xa kukajan ini-i,
te kue'e vida ya'a-i, vitna xi'in kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko nux kada-i xa juini
Espíritu Ianyuux, te kada Espíritu
Ianyuux xa kutuu va'a-i vitna, te
kutuu va'a-i andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
9 Xijan kuu xa maxku ku xiau-ro
ni maxku natu ini-ro xa kida-ro
xava'a, te dada tnɨɨ-ro ntdaa xa
taxi Ianyuux. 10 Xijan kuu xa, nɨni
kua'a-ro, na kada-ro xava'a nuu
ntdaa ñayiu. Te na koo-ro cuedado
xa kada-ro xava'a nuu ñani-ro
ku'a-ro ka jandixa Jesucristu.

Xanyuux nuu-n

11 Kunde'a koio-n xa xi'in nda'a
mee-da kidava'a-da nuu-n vitna.
Letra na'nu kidava'a-da vitna.
12 Se ka juini xa kadajuexa ña'a-sɨ
xa ka'nde koio-n nuu ii-n, diko
ni ka kida-sɨ xa kendoo va'a-s
nuu ñayiu. Ka yu'u-s xa jini u'u
ñayiu Israel mee-s, xaxe'e xa ka
jandixa mee-n Cristu, Ia n-xi'í
nuu curuxi. 13 Ko mee-s, juini
xá n-ka ta'nde nuu ii-s, ko ña ka
kida-s ná io ná jua'an ntdaa tnu'u
ta'u tniu Moisés. Ka juini-s xa
najuen tnu'u-s mee-s, xaxe'e xa
n-kidajuexa ña'a-s xa kunetnuni
koio-n. 14 Ko mee-da, nux ja'an
va'a-da, ja'an va'a-da xaxe'e curuxi

nuu n-xi'í Xto'o-ro Jesucristu.
Xaxe'e xa jandixa-da Jesucristu,
kuu ná kuu xa n-xi'í-da, te ñatuka
chinuu-da xa io ñuñayiu. 15 Ka
kunduu-ro xi'in Jesucristu. Xijan
kuu xa ñatu xiniñu'u nuxa n-ta'nde
nuu ii-ro, a ña'a. Xa xiniñu'u, kuu
xa n-nduu-ro ñayiu xee, xaxe'e xa
jandixa-ro Jesucristu. 16 Ntdaa
ñayiu ka kida ná io ná jua'an tnu'u
ya'a, na kundau ini Ianyuux mee-i,
te na kada-ia xa kutuu va'a koio-i.
Du'a na koo nuu ntdaa ñayiu ndaa
jandixa Ianyuux.

17 Nde vitna xi'in ntdaa kɨu,
maxku datnaña'a ka ni ɨɨn ñayiu
mee-da. Chi menga xa ne'e do'o
ñɨɨ-da, xaxe'e xa kuu-da se xi-
nokuechi nuu Xto'o-ro Jesucristu.

18 Ñani-da ku'a-da, na taxi
Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n, ntdaa-n. Du'a na koo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Éfeso

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Éfeso

1 Daña Spalu, se n-tunda'a ña'a
Cristu Jesús xa dakua'a-da ñayiu,
tunda'a-da carta ya'a juan xee nuu
ndixi xa n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-n ñayiu ii, te xndaxio-n Éfeso,
te ka kukanu ini-n Cristu Jesús.
N-tunda'a ña'a-ia chi daa n-ñu ini
Ianyuux xa koo. 2 Xijan ta'u-da
nuu Taa-ro Ianyuux xi'in nuu Jesu-
cristu xa na chindee chituu ña'a-ia.
Xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia
xa na ku kundaa ku kuvatu anu
koio-n chi n-ka natu ini-n xa n-ka
kida-n kuechi.

Kue'e xava'a kida Ianyuux ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

3 Na ndadaka'nu-ro Taa-ro
Ianyuux, Ia kuu Taa Jesucristu.
Dɨuni kuu-ia Ianyuux-ia. Xto'o-ro
kuu Jesucristu. Kue'e xava'a
kida ña'a Ianyuux. Kida-ia xa
xee-ro ku kuu-ro ñayiu va'a ka, te
kutuu-ro xi'in-ia andɨu. Xaxe'e
xa kunduu-ro xi'in Cristu, daa
kida ña'a-ia. 4 N-kaxi ña'a-ia xa
ku kuu-ro da'ya-ia, te n-kida-ia xa
n-nduu-ro ñayiu ii. Naka va'a-ia.
Dɨuni n-kida-ia xa n-nduu-ro ñayiu
ñatuka xndido xtau kuechi-i. Na
ta nkavatuu ka ñuñayiu, n-kaxi
ña'a-ia. Xaxe'e xa xemani ña'a-ia
n-kaxi ña'a-ia. 5 Xa daa nga n-xo
ñu ini-ia xa nduda'ya ña'a-ia, te
n-nduda'ya ña'a-ia. Daa n-ñu ini-ia
xa kada-ia chi daa n-juini-ia, te
tna ini-ia xijan. Dɨuni xa daa nga
n-xo ñu ini-ia xa kada Jesucristu
ɨɨn xa kada-ia na kua'a nduu
koio-ro da'ya-ia. Xijan kuu xa
n-nduda'ya ña'a-ia. 6 Xaxe'e xa
n-kida Cristu, Ia mani juini-ia,
xa n-kida-ia, ntdaa xijan n-kida
Ianyuux. Na ja'an koio-ro, "Naka
kue'e xava'a n-kida ña'a-ia. Naka
va'a-ia." Xijan n-kida ña'a-ia xa
na ndadaka'nu-ro-ia. 7 N-xatu nɨñɨ
Cristu xa n-chiya'u-ia kuechi-ro,
te n-taxkanu ini Ianyuux kuechi
n-ka-kida-ro. Ña tuu nax jeya'u-ia
xa daa n-kida-ia. Naka kue'e
xava'a n-kida ña'a-ia. 8 Xaxe'e xa
yo va'a-ia, n-kida-ia xa ku kuu-ro
ñayiu kaxi ini, te va'a xini-ro nax
kuu xa n-kida-ia. 9 Vitna n-kida-ia
xa n-xini-ro xa n-xo ñu ini-ia xa
ya'a. Ya'a ɨɨn xa ñayo uun n-xo xini,
chi mee ni-ia n-xo na'a xijan. Vitna
dada n-datuu-ia xijan nuu-ro. Xa
daa nga n-ñu ini-ia xa kada-ia xa'a
chi daa n-juini-ia xa ya'a. 10 N-ñu
ini-ia xa nkonetniu Cristu. Kɨu n-ñu
ini-ia xa nkonetniu-ia, kɨu ijan n-xe
konetniu-ia. N-ñu ini-ia xa taxnuni
Cristu nuu ntdaa ñayiu xi'in nuu
ntdaa ángel xi'in nuu xaloko.
11 Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu
ku kuu-ro ta'u Ianyuux. Xa daa nga
n-kaxi ña'a Ianyuux xa ku kuu-ro
ta'u-ia. Xa daa nga n-ñu ini-ia xa
du'a ya'a. Mee-ia kida xa ya'a
ntdaa xa n-xio xa ya'a; koo ntdaa
xa ñu ini-ia xa koo. 12 Ki'na ka daña
n-ka kukanu ini Cristu, ijan dada
n-ka kukanu ini ndixi-ia. Ntdaa-ro,
nani daña, dani ndixi, xñu ini xa
ndixi-ia, te ku kuu-ro ta'u Ianyuux.
N-ñu ini-ia xa ku kuu-ro ta'u-ia, te
ndadaka'nu-ro-ia. 13 N-kida Cristu
xa n-ka teku-n nax io xa kada
koio-n xa nanita'u-n. Ɨɨn xandaa
kuu xijan. N-keé Espíritu Ianyuux
anu-n xaxe'e xa n-ka kukanu ini-n
Cristu. N-taxi Ianyuux tnu'u-ia xa
taxi-ia Espíritu-ia. Kuenda kɨu ɨɨn
sellu kuu Espíritu-ia, te kuenda
kɨu ɨɨn nuu ndenee sellu jan ka
kuu-n. 14 Xa na kuna'a-ro xa ni'i-ro
ta'u-ro n-taxi Ianyuux Espíritu-ia.
N-chiya'u Cristu kuechi-ro xa na
kua'a kaku-ro. Xa na ndadaka'nu
koio-ro-ia daa n-kida-ia.

Xijan ta'u Spalu nuu Ianyuux xa na juña'a-ia xa xaxtnuni ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

15-16 N-teku-da xa ka kukanu ini
na'i-n Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. Dɨuni
n-teku-da xa yo ka xemani-n dava

ka ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii. Xijan kuu xa hora
xijan ta'u-da nuu Ianyuux, naja'an
ña'a-da, te kɨu xi'in kɨu xia'an-da
nuu-ia xa n-kuta'u-da xaxe'e xa
n-ka kukanu ini-n Cristu. 17 Xijan
ta'u-da nuu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu
andɨu, Ia kuu Taa Xto'o-ro Jesu-
cristu, xa na taxi-ia xa xaxtnuni
xa na kutnuni ini koio-n jundu
kuu Ianyuux. Dɨuni xijan ta'u-da
nuu-ia xa na kada-ia xa na jini-n
nax kuu xa n-ja'an-ia na kua'a na
jini ndaa jini kuiti-n jundu kuu-ia.
18 Xijan ta'u-da nuu-ia xa na jini-n
nakuenda n-kida-ia xa n-ka teku
koio-n tnu'u-ia. Xa na kua'a na
jun ini-n xa ndixi-ia, n-kida-ia xa
n-ka teku koio-n tnu'u-ia. Dɨuni
xijan ta'u-da nuu-ia xa maxku
ndunaa-n xa ku kuu-ro ta'u-ia.
Ndandɨ'ɨ-ro nuu-ia xa ka kuu-ro
ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-ro
ñayiu ii, te ku kuu-ro ñayiu yo
ndandɨ'ɨ. 19 Dɨuni xijan ta'u-da
nuu-ia xa maxku ndunaa-n xa
yo kidatniu-ia anu roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia xa na kua'a na ku
kuu-ro ñayiu va'a. Naka kue'e xa
kida-ia. Naka kidatniu-ia anu-ro.
20 N-kida-ia xa n-nandoto Cristu te
n-xantuu-ia-ia diñi kua'a-ia andɨu
xa taxnuni-ia 21 nuu ntdanditu'u
ñayiu xi'in nuu ntdanditu'u se ka
taxnuni ñuñayiu, nuu xaloko xi'in
nuu ángel-yɨ, nuu ángel xtuu andɨu
du. Ñayo xee ña'a. Taxnuni-ia
vitna, te dani taxnuni-ia nɨkava
nɨkuita. 22 Junukuechi ntdaa
ñayiu, ntdaa ángel, ntdaa xaloko
du nuu-ia. Dani roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia, n-kida Ianyuux xa
taxnuni-ia nuu ntdanditu'u roo.
Kuenda kɨu dɨkɨ ntdanditu'u-ro
kuu-ia. 23 Kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia
ka kuu-ro. N-keé-ia anu-ro te ñu'u
ña'a-ia ntdaa-ro, te ka kuu-ro ná
kuu-ia.

2

Xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a Ianyuux dananita'u ña'a-ia

1 N-ka xo kida-n kue'e kuechi na
ta jandixa ka-n Ianyuux. Kuenda
kɨu ndɨyɨ n-ka xo kuu-n chi ñatu
n-ka kutnuni ini-n jundu kuu-ia.
2 Daa n-ka xo kida-n xaloko xadu'a
ná ka kida ñayiu ñatu ka jandixa
Ianyuux. N-ka xo kida-n xa n-xo
ta'u tniu Kui'na. Taxnuni Kui'na
nuu dava ka xaloko, te kidatniu-i
anu ñayiu ka kuxe ini nuu Ianyuux.
3 Ntdaa-ro n-ka kida ná ka kida
ñayiu ka kuxe ini jan. Nandɨkaa
nanditu'u kuechi n-ka xo kida-ro
xa n-ka xo kida-ro xa juini mee-ro.
N-ka xo kida-ro ntdanditu'u kuechi
n-ka kuu ini-ro xa kada-ro chi
daa vaa-ro ñuñayiu. N-ka kida-ro
dava'a nga xaloko n-kixdɨkɨ-ro xa
kada-ro. Daa n-xo kiti ini Ianyuux
nuu-ro ná kiti ini-ia nuu dava ka
ñayiu ka kuxe ini nuu-ia, te kada
u'u ña'a-ia n-kuu. 4-5 Kuenda kɨu
ndɨyɨ n-ka kuu-ro xaxe'e xa ñatu
n-kua'a-ro xa kada-ro xava'a; te
n-ka xo kida-ro kuechi. Kuenda kɨu
ndɨyɨ n-ka kuu-ro, ko n-nadandoto
ña'a-ia na n-nadandoto-ia Cristu.
Xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a
Ianyuux roo xi'in xaxe'e xa mani
juini ña'a-ia, daa n-kida ña'a-ia.
N-dananita'u ña'a-ia xaxe'e xa
va'a-ia. Naka va'a-ia. 6 Xaxe'e
xa kunduu-ro xi'in Cristu Jesús,
kuenda kɨu n-nadandoto ña'a
Ianyuux roo na n-nadandoto-ia-ia,
te jantuu ña'a-ia xi'in-ia andɨu.
7 Xa na jini ñayiu ta koo ka xa
yo va'a-ia, du'a n-kida-ia. Va'a
xa va'a n-kida ña'a-ia. Xaxe'e
xa kunduu-ro xi'in Cristu Jesús,
n-kida ña'a-ia xa'a. Yo vichi va'a-ia.
8 N-dananita'u ña'a Ianyuux, ko
xaxe'e xa va'a-ia xi'in xaxe'e xa
n-kunda'u ini ña'a-ia xi'in xaxe'e
xa kukanu ini-ro Jesucristu; ñadu
xaxe'e xa ka kida-ro xava'a. Ña
tuu nax n-jenya'u-ia. Nakuta'u-ro
xa daa n-kida ña'a-ia. 9 Ñadu
xa xaxe'e xa n-ka jandixa-ro-ia,
nanita'u-ro chi nuu n-xio xa xaxe'e
xijan nanita'u-ro n-kuu, naka ku
kuu i'ni-ro. 10 Xaxe'e xa kunduu-ro
xi'in Cristu Jesús kidatniu Ianyuux
anu-ro xa nduu-ro ñayiu va'a xa na
kua'a kada-ro xava'a. Xa daa nga
n-ñu ini Ianyuux xa na nduu-ro

ñayiu va'a te kada-ro xava'a ndɨkɨu
ndɨñuu.

N-kida Jesucristu xa n-ka ku-
mani ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel
xi'in ñayiu Israel

11 Ndixi, xaxe'e xa ñatu ka ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-n, ka dandee ña'a
se Israel se ña ta'nde ndodo ñɨɨ
nuu ii. Maxku ndunaa koio-n
janda n-ka xo kuu-n. 12 Ñatu n-ka
xo xini-n jundu kuu Cristu. Na
ja'an-da ɨɨn tnu'u. Kuenda kɨu
ñatu n-yɨtna'a-n nuu ñayiu Israel,
ko vitna yɨtna'a-n nuu-i. Ñayiu
juera n-ka xo kuu-n. Ña n-ka xo
xini-n nuu nax n-ja'an Ianyuux xa
juña'a-ia ñayiu Israel. Ñatu n-ka
xani ini-n xa nanita'u-n. Ni ñatu
n-xo ndeka ña'a Ianyuux, 13 ko
vitna ndeka ña'a-ia xaxe'e xa n-xi'í
Cristu xaxe'e kuechi-n, te kun-
duu-n xi'in-ia nuu ka xikonuu ka
xikondodo-n.
14 N-xio ɨɨn xa n-xo kida xa n-ka
xo xini u'u tna'a-n xi'in ñayiu Israel.
Kuenda kɨu ɨɨn nama dujun nukoo
me'ñu uu ñuu n-xo kuu xijan, te
n-xanu Jesucristu xijan na n-xi'í-ia.
Te n-kida-ia xa n-ka kumani-n xi'in
ñayiu Israel, kuenda kɨu ɨɨn nga ñuu
teyu-n xi'in-i vitna. 15 Ley n-xo
taxnuni nuu ñayiu Israel kuu nama
dujun jan. N-kida-ia xa ñatuka
taxnuni ley ñayiu Israel nuu-i.
Xa na nduu-n ntdaa-n xi'in ñayiu
Israel ɨɨn nga ñayiu n-kida-ia xijan.
Kuenda kɨu ɨɨn ni ñuu ɨɨn ni teyu-n
ntdaa-n vitna, te n-ka kumani-i
xi'in-n. 16 N-xi'í-ia nuu curuxi xa na
kua'a na nduu koio-n ɨɨn nga ñayiu
te kumani Ianyuux xi'in-n ntdaa-n.
Dɨuni na n-xi'í-ia n-kida-ia xa
ma jini u'u tna'a ka-n xi'in ñayiu
Israel. 17 Na n-kixi Cristu ñuñayiu,
n-ja'an-ia nax io xa kada-ro xa
kumani koio-ro xi'in Ianyuux.
Xa n-ja'an-ia nuu ndixi xa ñatu
n-xo ndeka ña'a-ia, xijan n-ja'an-ia
nuu ñayiu xa daa nga ndeka-ia.
18 Ka kuu-ro ñayiu Israel a ka
kuu-ro ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel,
ko chinuu Taa-ro Ianyuux tnu'u
ja'an-ro nuu-ia xaxe'e xa ñu'u ña'a
Espíritu-ia. Xa na kua'a ju'un ña'a
Espíritu Ianyuux ntdaa-ro, n-xi'í
Cristu. 19 Ñatuka ka ja'an ñayiu
Israel jan xa ka kuu-n ñayiu juera
chi kuenda kɨu ɨɨn ni ñuu ɨɨn ni
teyu-n xi'in-i vitna. N-kɨu tna'a-n
nuu ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii vitna. Ka kuu-n
da'ya Ianyuux vitna na ka kuu
ñayiu Israel da'ya-ia. 20 Kuenda
kɨu yuú xe kava tna'a nama ve'e
kua'a jua'an ka kuu-ro ntdaa-ro.
Kuenda kɨu cimientu nama jan
ka kuu uxi uu se n-tunda'a ña'a
Jesús xa dakua'a-s ñayiu xi'in se
n-ka xo ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux nuu-s. Yuú ñukax ini ka
yɨtnɨɨ nama ve'e jan kuu Cristu
Jesús. 21 Xa vax kukue'e ka ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu jua'an kuu
xa xe kava tna'a ka yuú kua'a nama
ve'e jan jua'an. Na xinokava ve'e
jan, te ku kuu veñu'u ii. Kuenda
kɨu veñu'u ii jan ku kuu-ro chi
ka kunduu-ro xi'in Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro. 22 N-kida Ianyuux xa
n-ka kɨu tna'a-n nuu-da ntdaa-da
te kukue'e ka-ro jua'an. Kuenda
kɨu ɨɨn ve'e tuu Ianyuux ku kuu-ro
ntdaa-ro chi ñu'u ña'a Espíritu-ia
ntdaa-ro.

3

N-tetutniu Ianyuux Spalu xa
juña tnu'u-s ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel xa n-kida Cristu

1 Xaxe'e ntdaa xa'a xi'in xaxe'e
ntdaa ndixi, ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel, yɨndi'u daña vekaa. 2 Kuiti
xna'a-n xa n-tetutniu ña'a Ianyuux
xa kachitnu'u ña'a-da nax io xa
kada-n xa na dananita'u ña'a-ia.
Va'a-ia xa du'a n-tetutniu ña'a-ia.
3 N-kachitnu'u ña'a Ianyuux nax
kada-ia xa na kua'a nanita'u
koio-n. Mee ni-ia xa daa nga n-xo
na'a xijan. Xá n-chidotnuni-da
xaku xa kakune'e-da ya juan xee
nuu-n. 4 Na ya'a xa ka'u koio-n
tutu ya'a, jini koio-n nax kuu
xa n-kida Cristu. Xijan kuu xa

n-kachitnu'u ña'a Ianyuux daña.
5 Ñatu n-datuu Ianyuux xijan nuu
ñayiu antes, ko vitna n-datuu
Espíritu-ia nuu se n-tunda'a ña'a
Jesús xa dakua'a koio-s ñayiu xi'in
nuu se ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Espíritu Ianyuux nuu-s. N-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-s se ii.
6 N-kachitnu'u ña'a-ia xa teku ñayiu
ñatu kuu ñayiu Israel vitna nax io xa
kada-i xa nanita'u-i na kua'a ni'i-i
ta'u-i andiu tuku. Nani ni'i ñayiu
Israel ta'u-i, dani ni'i ñayiu ñatu
kuu ñayiu Israel ta'u-i. Ni'i koio-i
xa n-ja'an Ianyuux xa juña'a-ia
xaxe'e xa ka kunduu-i xi'in Cristu
Jesús. Kuenda kiu idii nga ñayiu
ka kuu-i ntdaa-i. 7 N-tetutniu ña'a
Ianyuux xa juña tnu'u-da ñayiu
xijan. Mudu ya'a xinokuechi-da
nuu-ia. Kidatniu-ia anu-da xa na
ndaku-da xa kada-da tniu-ia. Na
kuta'u-da xa n-tetutniu ña'a-ia.
Naka va'a-ia. 8 Daña, se ndijun nga
ndandi'i nuu ñayiu ii kuu-da, ko
n-tetutniu ña'a-ia xa juña tnu'u-da
ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel nax
n-kida Cristu xa na nanita'u-i.
Va'a xa va'a kida ña'a-ia. Yo
vichi va'a-ia. 9 N-xantuu Ianyuux,
Ia n-kidava'a ñayiu, ángel, ntdaa
xa io du xa juña tnu'u koio-da
ñayiu nax kuu xa n-ñu ini-ia xa
kada-ia na kua'a nanita'u-i. Mee
ni Ianyuux xa daa nga n-xo na'a
xijan. 10 Xa na jini koio xaloko
xi'in ángel ndeka-i xa yo va'a tu'a
Ianyuux, kida-ia ñayiu kukanu
ini Jesucristu xijan vaxi. Diuni
jini koio-i xa yo ndichi tnu'u-ia.
11 Nde na ta nkavatuu ka ñuñayiu
xa daa nga n-ñu ini Ianyuux xa
daa kada ña'a-ia chi n-xo na'a-ia xa
kuú Cristu Jesús, ia kuu Xto'o-ro.
12 Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu
Jesús, kuyii-ro xa xijan ta'u-ro
nuu Ianyuux, te tuu-ro xa nini-ia
ntdaa xa ja'an-ro nuu-ia. 13 Xaxe'e
xijan, xijan ta'u-da nuu Ianyuux xa
maxku ku tnau ini koio-n xa nda'u
ya'a-da. Koo ka'nu anu koio-n.
Xaxe'e xa dakua'a ña'a-da ntdaa-n,
du'a ya'a-da. Kuu mee-n xava'a xa
du'a ya'a-da chi nduka'nu koio-n
andiu.

Yo vichi xemani Cristu ñayiu ka kukanu ini-ia

14 Xaxe'e xijan xko xijan ta'u-da
nuu Taa-ro Ianyuux. Xjuiin
xiti-da hora xijan ta'u-da. 15 Taa
ntdaa ñayiu kuu Ianyuux xaxe'e
xa n-kidava'a-ia-i. Diuni kuu-ia
Taa ntdaa ángel, ia io andiu, chi
n-kidava'a-ia-ia tuku. 16 Xijan
ta'u-da nuu-ia xa na kadatniu
Espíritu-ia anu-n na kua'a na
kukanu ini ka-n-ia. Naka kue'e xa
kua'a Ianyuux xa kada-ia. Naka
vichi kidatniu-ia anu-ro. 17 Diuni
xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia
xa kunduu-n xi'in Cristu chi ka
kukanu ini-n-ia. Na kada Cristu
xa juemani koio-n-ia xi'in ñayiu.
18 Xijan ta'u-da nuu Ianyuux xa
na chindee ña'a-ia xa na jini-n
ntdaa-n xi'in ntdaa ñayiu n-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii xa
yo vichi xemani ña'a Cristu. Naka
xemani ña'a-ia. Naka mani ini-ia.
19 Yo vichi xemani ña'a-ia. Xijan
ta'u-da nuu Ianyuux xa na nduu
ntdanditu'u-n ñayiu va'a na va'a-ia.
20 Kidatniu-ia anu-ro, te kue'e
xava'a kida ña'a-ia. Nde xa ña
kixdiki-ro xa ja'an-ro nuu-ia xa
kada ña'a-ia, kada ña'a-ia. Nde
xa ña kixdiki-ro xa kada ña'a-ia,
kada ña'a-ia. 21 Na ndadaka'nu
roo, ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús, Ianyuux nikava nikuita, chi
ka kunduu-ro xi'in-ia. Dani na
ndadaka'nu ña'a dava ka ñayiu xn-
daxio vitna xi'in ñayiu ta koo ka.
Amén.

4

Idii nga ñayiu n-ka nduu ntdaa ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Xaxe'e xijan, ja'an daña, se
yindi'u xaxe'e Ia kuu Xto'o-ro, nax
io xa kada koio-n. Maxku kada
koio-n iin xa ñatu natau chi ñayiu
n-kida Ianyuux xa teku-ro tnu'u-ia
ka kuu-ro. 2 Maxku ku kuu koio-n
ñayiu xe ini. Vivii ja'an koio-n nuu

ñayiu. Maxku yachi kiti ini koio-n.
Juemani tna'a-n na kua'a taxkanu
ini nuu tna'a-n. 3 Jun ini koio-n
xa ma jantna'a tnu'u-n na kua'a
maxku dandoo tna'a-n. Xaxe'e xa
ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux ndixi
xi'in xaxe'e xa mani xtuu-n, ndaku
koio-n xa ma jantna'a tnu'u-n. 4 Idii
nga ñayiu ka kuu-ro ntdaa-ro chi
kuenda kɨu yɨkɨ kuñu Cristu ka
kuu-ro. Idii ni Espíritu Ianyuux
io, te ñu'u ña'a-ia ntdaa-ro. Ɨɨn ni
Ia xndetu-ro ntdaa-ro chi n-kida
Ianyuux xa teku-ro tnu'u-ia xa na
kua'a na kuvete-ro xa ndixi Ia xn-
detu-ro. 5 Idii ni Ia kuu Xto'o-ro
Jesús io. Ɨɨn ni xa ka jandixa-ro. Ɨɨn
ni-ia ka kukanu ini-ro. Xaxe'e xa
ka kukanu ini-ro-ia, ka xendute-ro.
6 Idii ni Ianyuux io, te kuu-ia Taa-ro
ntdaa-ro. Kunduu-ro xi'in-ia. Ki-
datniu-ia anu-ro ntdaa-ro xa na
kada-ro xa juini-ia. Kuu-ia Ia tax-
nuni nuu-ro ntdaa-ro.
7 N-kida Cristu xa tuku tniu ka
kida dava-ro, te tuku tniu kada
dava ka-ro. Io ñayiu va'a ka ka
kida tniu-ia, io ñayiu ña'a nga.
Kidatniu-ia anu-ro ɨɨn ɨɨn-ro xa
na kada-ro tniu-ia. Naka va'a-ia.
8 Du'a yodotnuni:

Kɨu juan ndaa-s andɨu, ndeka-s se
n-tnɨɨ-s juan ndaa.

Kue'e xa n-xia'an nga-s ñayiu.

9 N-xio xa ndaa-ia andɨu xaxe'e
xa n-juun-ia nuu kunu xa kunu
ñuñayiu. 10 Ia n-juun nuu kunu
ñuñayiu kuu Ia juan ndaa nde yata
andɨu xa na kua'a kada-ia xa ku
kuu-ro ná kuu mee-ia xi'in xa na
ju'un-ia ñayiu, ángel, ntdaa xa io
andɨu xi'in ñuñayiu du. 11 Mee-ia
n-kida xa ma ɨɨn ni tniu kada-ro
ntdaa-ro chi tuku tniu n-taxi-ia
xa kada dava-ro, te tuku tniu
n-xia'an-ia xa kada dava ka ñayiu.
Dava-i ka ja'an nuu ñayiu nax io xa
kada-i xa na kua'a na nanita'u-i.
Dava-i n-tunda'a-ia xa dakua'a-i
ñayiu ta teku ka tnu'u-ia. Dava-i
ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux nuu-i. Dava-i xñunuu
ñayiu ka kukanu ini Cristu, te ka
dakua'a-i-yɨ. 12 Ka kida-i xa na
kutnuni va'a ka ini koio ñayiu kuu
kuenda kɨu yɨkɨ kuñu Jesús xa
n-ja'an Ianyuux. N-kida Ianyuux
xa n-ka nduu-i ñayiu ii. 13 Juini
Ianyuux xa ɨnuu na kukanu ini-ro
Cristu xi'in xa na jini koio-ro
jundu kuu-ia xi'in nax n-kida-ia
na kua'a na xee-ro ku kuu-ro ɨɨn
ñayiu n-tnuu ini, te ku kuu-ro ñayiu
va'a na va'a mee-ia. 14 Maxku
ku kuu ka-ro ná kakuu sekuechi
xa ka jandixa-s dava'a nga xa ka
ja'an ñayiu. Kuenda kɨu ɨɨn barcu
du'a du'a ndeka ña'a tachi nde'e
jua'an ka kuu-s. Ka jandixa-s ñayiu
n-kua'a xa daja'an-i ɨnka ñayiu
xa na jandixa-i ɨɨn xa ñatu kuu
xandaa. Va'a n-kua'a ñayiu ijan
xa danda'u-i ɨnka ñayiu. 15 Xaxe'e
xa mani ka juini tna'a-ro, io xa
juña tnu'u tna'a-ro ntdaa xa n-ja'an
Ianyuux xa na xee-ro ku kuu-ro
ná kuu Cristu. Ɨɨn xandaa kuu
xa n-ja'an-ia. Kuenda kɨu dɨkɨ
roo, ñayiu ka kukanu ini Cristu
kuu-ia. 16 N-kida-ia xa ɨɨn ni ñayiu
n-ka nduu-ro, te kuenda kɨu ɨɨn
ɨɨn parti yɨkɨ kuñu-ia ka kuu-ro.
Xa'nu ɨɨn ɨɨn parti yɨkɨ kuñu-ro
según janda xnetna'a-i. Xaxe'e
xa mani ka juini tna'a-ro, kida-ro
ntdaa-ro tniu n-taxi Ianyuux xa na
kua'a kutnuni va'a ka ini dava ka
ñayiu tnu'u-ia yodotnuni xi'in xa na
kukanu ini va'a ka-i Cristu xi'in xa
na kukue'e ka ñayiu kukanu ini-ia.
Dɨuni kuenda kɨu ɨɨn ve'e kua'a
jua'an ka kuu-ro.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu ka kukanu ini Cristu

17 Xaxe'e xijan kachitnu'u
ña'a-da xa maxku kutuu kunukoo
ka-n ná xtuu ñayiu ñatu ka xini
jundu kuu Ianyuux. Ka xani ini-i
xa ɨɨn xa ñukax ini ka ke'e-i, ko ñadu
ɨɨn xa ñukax ini kuu xa ka kida-i.
Ta'u tniu Cristu xa ja'an-da xa'a
nuu-n. 18 Xaxe'e xa ñayo-i ka xini
xa tnu'u Ianyuux kuu ɨɨn xandaa,
ñayo-i xtuu ná ta'u tniu-ia. Hora
ja'an-ro nuu-i xa n-kida-ia, ñatu
ka juini-i xa kunini-i; unu lilu-i.

Xaxe'e xijan kuenda kɨu xtuu nee
xtuu du'a-i. 19 Xaxe'e xa ñatuka
ka xini-i xa januu, mee ni kuechi
ka kuu anu-i xa kada-i kida-i;
ka kida-i xaloko nde ndaa n-xee.
20 Maxku du'a ku kada koio-n chi
ñadu xijan n-ka dakua'a ña'a ñayiu
ka kakune'e Cristu. 21 ¿A ñatu n-ka
kachitnu'u ña'a-i xa n-kida Jesús
xi'in xa n-ja'an-ia u? Ɨɨn xa ndaa
kuu xa n-ja'an-ia. 22 N-ka ja'an-i
xa juini-ia xa dandoo koio-n mudu
n-ka xo tuu-n. Dɨuni n-ka ja'an-i
nuu-n xa maxku ku kuu koio-n
ná n-ka xo kuu-n xi'in xa io xa
dandoo koio-n xaloko xadu'a n-ka
xo kida-n. N-ka xo xani ini-n xa
ɨɨn xava'a kuu xijan, te n-ka xo kuu
anu-n xa kada-n xijan. 23 N-ka ja'an
ñayiu ijan nuu-n xa maxku kani ini
ka-n xa kada-n xaloko. 24 Dɨuni
n-ka ja'an-i xa io xa tuku ñayiu
nduu koio-n. N-kida Ianyuux xa
n-ka nduu-n ñayiu jandixa koio-ia
te kada-n xa juini-ia xa kada-n
nudaa. Kada ndixa-n xa juini-ia.

25 Xaxe'e xa n-ka nduu-n ɨnka
ñayiu, maxku ku ja'an vete koio
ka-n. Ja'an ndaa koio nuu tna'a-n
chi ɨɨn ni ñayiu n-ka nduu-n.
26 Nux kiti ini-n nuu ñayiu maxku
ña'a kada-n-yɨ na kua'a maxku
kada-n kuechi, xa maxku kiti
ini koio-n nuu-i nyakanyaa 27 na
kua'a maxku ndaku Kui'na xa
kada-n kuechi. 28 Ñayiu n-ka kuu
ñadu'u, maxku du'u koio ka-i. Na
kadatniu koio-i xa na ni'i koio-i
xa ka ndoñu'u-i xi'in xa na ni'i-i
xa juña'a nga-i ñayiu ka kunda'u.
29 Maxku ku ja'an koio-n tnu'u
loko tnu'u du'a. Ja'an koio-n nuu
ñayiu xa n-ja'an Cristu xi'in xa
n-kida-ia na kua'a va'a ka na jini-i
xa'a. 30 Maxku ña'a kada-n-yɨ na
kua'a maxku kuko'yo ini Espíritu
Ianyuux. Kuenda kɨu sellu xne'e-n
kuu-ia xa n-keé-ia anu-n, xa kuna'a
koio-n xa dananita'u ña'a Ianyuux
na xee kɨu. 31 Taxkanu ini-n ñayiu
kida u'u ña'a. Maxku kiti ini nuu
tna'a ka-n. Maxku ndunde'e ka-n
nuu ñayiu. Ni maxku kanandodo
tna'a ka-n. Ni maxku kui'a ja'an
ka-n ñayiu. Maxku jan kui'a
tna'a-n. Maxku ña'a kada koio
ka-n ñayiu. 32 Kada-n xa na kuu
ñayiu xava'a. Kunda'u ini nuu
tna'a-n. Taxkanu ini nuu tna'a-n
na n-taxkanu ini ña'a Ianyuux
xaxe'e xa n-xi'í Jesús.

5

1 Xijan kuu xa kada koio-n
xava'a ná kida Taa-ro Ianyuux
chi n-nduda'ya ña'a-ia, te xemani
ña'a-ia. 2 Xaxe'e xa xemani
ña'a Cristu n-doko-ia mee-ia nuu
Ianyuux. N-kuu-ia ná kuu ɨɨn xa
vili xe'en n-ka xo doko ñayiu Israel
nuu altar Ianyuux. Mudu ya'a
n-chiya'u-ia kuechi-ro. Kada-n ná
n-kida Cristu. Juemani-n ñayiu, te
kada koio-n xa na kuu-i xava'a.
3 Maxku kava ɨɨn solteru xi'in ɨɨn
soltera chi ta tnunda'a ka-i. Maxku
kada-n kuechi xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-n; maxku ku kuu
anu-n xa daa kada-n. Dɨuni maxku
ku kuu koio-n ñayiu kajan ini.
Maxku kada koio-n xijan chi ñatu
natau chi n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-ro ñayiu ii. 4 Maxku ku jan ne
ku jan yichi-n chi januu. Maxku ku
jan loko ku jan du'a-n; ja'an nxa'nu
koio-n. Maxku ku kine tnu'u-n
ɨɨn ñadɨ'ɨ janda kaa-ña. Ni ɨnka
tnu'u loko maxku ja'an-n. Va'a
ka na ja'an koio-n nuu ñayiu: "Na
kuta'u-da nuu Ianyuux." 5 Solteru
xkaa xi'in tɨtnɨ soltera a soltera
xkaa xi'in tɨtnɨ solteru, xá ka xini-n
xa ma ni'i-i ta'u-i nuu taxnuni
Cristu xi'in Ianyuux nux daa ka
xko kida-i. Ni ñayiu kida xane
xayichi ma jɨ'ɨn nuu taxnuni-ia.
Ni ñayiu yo ka kukajan ini xa
xneva'a ɨnka ñayiu, mayo-i ni'i-i
ta'u-i tuku. Kuenda kɨu xndeñu'u-i
ɨɨn xa xndeñu'u-i xa ka kukajan
ini-i xa xneva'a ɨnka ñayiu.

6 Maxku juejoon-n xa danda'u
ña'a ñayiu ka ja'an tnu'u loko tnu'u
du'a. Xaxe'e xa ka ja'an-i xijan,
kiti ini Ianyuux nuu-i, te kada
u'u-ia-i na xee kɨu chi ka kuxe

ini-i nuu-ia. 7 Maxku kandeka
tna'a ka-n xi'in ñayiu ijan, ni
maxku kada-n ná ka kida-i. 8 N-ka
xo kuu-n ñayiu ñatu n-ka xini
jundu kuu Ianyuux, ko vitna ka
xini-n jundu kuu-ia. Kuenda kɨu
nuu kanda ka xikonuu-n vitna.
Kuikonuu kuikondodo koio-n ná
ka xikonuu ka xikondodo ñayiu
xini jundu kuu Ianyuux. 9 Ñayiu
ka xini jundu kuu Ianyuux ndixa,
va'a-i, te jandixa-i-ia. Ka ja'an-i
ɨɨn xandaa. 10 Chinuu koio-n nuu
nax juini-ia xa kada-ro, te jun ini
koio-n xa daa kada-n. 11 Maxku
kandeka tna'a-n xi'in ñayiu ta jini
ka jundu kuu Ianyuux, ni maxku
kada-n xaloko ka kida-i. Naa xa
kada-n ná ka kida-i, datuu koio-n
nax ka kida-i. 12 Ɨɨn xa januu kuu xa
kakune'e-ro xaloko ka kida-i nuu
ñayo nde'a. 13 Ntdaa xaloko n-ka
kida-i nuu ñayo xnde'a, datuu ñayiu
ka xini jundu kuu Ianyuux nuu
dava ka ñayiu. 14 Hora na datuu
ñayiu xini jundu kuu Ianyuux
xaloko n-ka kida-i, jini ntdaa ñayiu
xa xaloko kuu xa n-ka kida ñayiu
ijan. Du'a yodotnuni:

Maxku kidi ka-n, nujun ini koio.

Ndoto ndo'o, ñayiu ka kuu kuenda
kɨu ndɨyɨ.

Te datnuu daye'e Cristu nuu kutuu
kunukoo-n.

15 Ta'u tniu-da nuu-n xa kani ini
va'a koio-n janda kutuu-n ñuñayiu.
Maxku ku kuu-n ná kuu ñayiu ña ka
xini jundu kuu Ianyuux; kuikonuu
kuikondodo-n ná ka xikonuu
ka xikondodo ñayiu ka kukaxi
ini. 16 Kundu ini koio-n kada-n
tniu Ianyuux; maxku dakuita-n
tiempo chi yo kue'e xaloko kuu
ñuñayiu. 17 Maxku ku kuu koio-n
ñayiu lilu. Jun ini koio-n xa jini-n
nuu nax juini Ianyuux xa kada
koio ñayiu. 18 Maxku ko'o koio-n
vinu xa nde xini-n chi dakuita
ña'a-i. Naa xa ju'un ña'a ndɨdí
ka xi'i-n, na ju'un ña'a Espíritu
Ianyuux 19 na kua'a najani koio-n
nuu ñayiu xa yodotnuni nuu libru
Salmos. Dɨuni ja'an koio-n nuu-i
nax kakune'e canción Ianyuux.
Xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n nakuetu
koio-n alabanza nuu-ia. Xi'in
nde yɨkɨ nde tuchi-n kata koio-n
nuu-ia, te dɨuni dakande koio-n.
20 Ndɨkɨu ndɨñuu juña'a koio-n nuu
Taa-ro Ianyuux: “N-kuta'u-da,
Taa-ro”, xaxe'e xa va'a kida ña'a-ia.
Xijan ta'u-ro nuu-ia chi nini-ia xa
ja'an-ro xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu,
Ia kuu Xto'o-ro, xaxe'e-ro.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu n-ka tnunda'a nukee nuve'e-i

21 Xaxe'e xa ndeka ña'a-ia
ntdaa-ro, io xa jueyu'u juendetu
nuu tna'a-n. 22 Ñadɨ'ɨ io yɨɨ, na
jueyu'u juendetu-ña nuu-s. Na
kada-ña kuenda xa nuu Cristu, Ia
kuu Xto'o-ro, xeyu'u xendetu-ña;
ñadu nuu yɨɨ-ña. 23 Se io ñadɨ'ɨ,
io xa junuu-s ñadɨ'ɨ-s ná ñunuu
Cristu ñayiu ka kukanu ini ña'a.
Mee-ia n-dakaku ña'a roo, ñayiu
ka kuu kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia.
Kuenda kɨu dɨkɨ ntdaa-ro kuu-ia, te
kuenda kɨu dɨkɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ kuu yɨɨ-ña.
24 Ná ka xeyu'u ka xendetu-ro
ntdaa-ro nuu Cristu, daa na
jueyu'u juendetu ñadɨ'ɨ nuu yɨɨ-ña
ndɨkɨu ndɨñuu. 25 Se xndaxio ñadɨ'ɨ,
na juemani koio-s-ña ná xemani
ña'a Cristu mee-ro xa ka kuu-ro
ñayiu ka kukanu ini-ia. N-doko-ia
mee-ia na n-xi'í-ia xaxe'e-ro.
26 N-doko-ia mee-ia xa kada-ia
xa nduu koio-ro ñayiu ii xi'in
xa ndundoo ndunini-ro. Dɨuni
n-kida-ia xa ka'u koio-ro tnu'u-ia
yodotnuni, te jandixa-ro-ia xa na
kua'a ndundoo ndunini koio-ro.
Kuenda kɨu n-xichi ñɨɨ-ro xa
ndundoo ndunini-ro. 27 Hora na
nadayujun nadataka ña'a Ianyuux
nuu-ia jini-ia xa va'a roo, ñayiu
ka kukanu ini-ia. Dɨuni jini-ia xa
n-ka nduu-ro ñayiu ii, ñayiu ña tuu
na kuechi ndido tau, te najuen
tnu'u ña'a-ia. 28 Io xa juemani se
io ñadɨ'ɨ ñadɨ'ɨ-s ná xemani ña'a
Cristu roo. Io xa juemani-s-ña
ná xemani-s mee-s. Nux xemani
ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s, xemani-s mee-s.

29 Ñayo ñayiu xini u'u mee-i, chi
du'a ñunuu-i mee-i. Xaxi xi'i-i xa
na koo va'a-i, te xni'no-i da'ma-i.
Ná ñunuu-ro mee-ro daa ñunuu
ña'a Cristu roo, ñayiu kukanu ini-ia
30 chi kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia ka
kuu-ro. 31 Du'a yodotnuni tnu'u
Ianyuux: "Xaxe'e xijan dandoo
seyɨɨ tadɨ'ɨ-s te xeka tna'a-s xi'in
ñadɨ'ɨ-s xa na ku kuu-s nduu-s idii
nga ñayiu." 32 Ñayo-ro kutnuni ini
nakuenda du'a kakune'e Ianyuux
Cristu xi'in ñayiu kukanu ini-ia.
33 Na juemani se io ñadɨ'ɨ ñadɨ'ɨ-s ná
xemani-s mee-s. Te na koo mee-ña
xañu'u nuu yɨɨ-ña.

6

Janda io xa kutuu kunukoo da'ya xi'in tadɨ'ɨ-i

1 Ndo'o, sekuechi xi'in dichi
kuechi xi'in solteru kuechi, io xa
jandixa koio-n tadɨ'ɨ-n. Maxku
kuxe ini-n nuu tadɨ'ɨ-n chi ñatu
natau chi ñayiu ka kukanu ini
Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, ka kuu-n.
Ɨɨn xava'a kuu xijan. 2-3 Yodotnuni:
"Koo koio-n xañu'u nuu tadɨ'ɨ-n."
N-ja'an Ianyuux xa nux jandixa-ro
ley ya'a, kue'e xa kine'e-ro. Xa'a
kuu xijan: "Kani jɨ'ɨn-ro ñuñayiu te
kutuu vii kutuu va'a-ro." Vuelta
ya'a kuu vuelta ki'na nuu n-ja'an-ia
xa nux jandixa-ro ley-ia, kue'e xa
kine'e-ro. 4 Ndixi, ñayiu ka kuu
taa, maxku dakiti ini-n da'ya-n.
Najani-n nuu-i xa n-ja'an Ianyuux.
Juña tnu'u-n-yɨ nuu nax ta'u tniu-ia
xa kada-ro.

Janda io xa kutuu ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i, te janda io xa kutuu se kuu xto'o-i

5 Ndixi, ñayiu ka kidatniu du'a
nuu xto'o-n, koo-n xañu'u nuu-s.
Koo ndaa koo kuiti anu-n hora
kida-n tniu-s. Kada koio-n kuenda
xa nuu Cristu xinokuechi-n, ñadu
nuu xto'o-n. 6 Maxku hora ni nde'a
ña'a xto'o-n nde'e ku kadatniu-n
xa na tna ini ña'a-s. Io xa ku
kundaa ku kuva'a anu-n hora ka
kida-n tniu-s, chi xijan ndajan
Ianyuux. Kuenda kɨu nuu Cristu
xinokuechi-n xa xinokuechi-n
nuu xto'o-n. 7 Koo ini koo anu-n
xa kada-n tniu xto'o-n. Kada-n
kuenda xa nuu Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro, ka xinokuechi-n, ñadu
nuu ñayiu. 8 Xá ka xini-n ntdaa-n xa
nux ka kida-n xava'a, taxi Ianyuux
ta'u-n; kuu-n ñayiu ka kidatniu du'a
nuu xto'o-n a ka kuu-n ñayiu ña ka
kidatniu du'a nuu xto'o-n.

9 Dani ndixi, se xndaxio ñayiu
ka kidatniu du'a nuu-n, maxku
ja'an-n nuu-i xa kada u'u-n-yɨ a xa
jani-n-yɨ. Xa xna'a-n xa ɨɨn ni Ia kuu
xto'o ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-i io xi'in ñayiu ñayo na xto'o
io. Ña tuu nax vi'i-ia nuu ka kuu-ro
ñayiu ka kidatniu du'a a ka kuu-ro
se xndaxio ñayiu ka kidatniu du'a
nuu-ro. Andɨu kuu nuu tuu-ia.

Kuenda kɨu soldado xetniu armadura ka kuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

10 Xa'a nga na ja'an-da nuu-n. Na
chindee ña'a Ianyuux xa dani na
kukanu ini-n Cristu, te kunduu-n
xi'in-ia. Na kadatniu Ianyuux
anu-n xa daa na kada-n. 11 Va'a xa
va'a kada tu'a koio-n mee-n xa na
kua'a maxku daja'an ña'a Kui'na
xa kada koio-n kuechi. Kada koio-n
kuenda xa soldado ka kuu-n. Ndɨu
nuu ɨɨn soldado vestidura-s, te
ne'e-s armas xa jɨn jantna'a-s.
12 Kuenda kɨu jantna'a-ro xa
nde'e ka ndukundee-ro xa maxku
kada-ro kuechi hora ka daja'an
ña'a xaloko xi'in tachi loko xi'in
mee Kui'na taxnuni nuu ntdaa
xa'a. Kuenda kɨu ka jantna'a-ro,
ko ñadu ñayiu ka jantna'a xi'in-ro
chi xaloko. Ka xikonuu-i andɨu
xi'in ñuñayiu, te ka taxnuni-i nuu
ñayiu loko xtuu ñuñayiu. Ñatu ka
kida-ro kuechi hora daja'an ña'a
Kui'na xa kada-ro nux xndedi
ini-ro. 13 Xa na kua'a maxku ndaku
xaloko xa kada koio-n kuechi, kada
tu'a koio-n mee-n ná io tu'a ɨɨn
soldado jɨn jantna'a. Xa na kua'a
maxku ndaku Kui'na xa daja'an
ña'i-i xa kada-n kuechi, kuna'a
va'a-n nax kuu xa n-ja'an Ianyuux
xa io xa kada-n, te kukanu ini

na'i-n-ia. Ma kaka yata-n nuu-ia
nux daa na kada-n. 14 Kuenda
kɨu ɨɨn soldado duku dujun ka'a
cinturón nunu xa maxku kɨu ña'a
ɨɨn xa ñani ña'a ku kuu koio-n
xa ja'an-n nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Łɨn xandaa kuu. Dɨuni
kuenda kɨu ɨɨn soldado ndi'u pechu
ɨɨn xa nani coraza ka kuu-n xa
jandixa-n Ianyuux. 15 Xa na kua'a
jɨ'ɨn ɨɨn soldado xa jantna'a-s io xa
ndɨu-s ndixa-s, te xa na kua'a jɨ'ɨn-n
xa juña tnu'u-n ñayiu nax io xa
kada-i xa na kua'a na ku kundaa ku
kuvatu anu-i, kada tu'a-n mee-n.
16 Xko xadɨ soldado escudo-s
nuu-s, xiti-s xa nda'va-s nda'a
kuxi koko ka daxee se jantna'a
xi'in-s. Kuenda kɨu kada-n ná
kida soldado jan xa nda'va-s nda'a
kuxi koko jan xa ma juejoon-n
xa kadatniu Kui'na anu-n. Nux
kukanu ini-n Cristu ma juejoon-n
xa kadatniu-i anu-n. 17 Kuenda
kɨu ɨɨn soldado n-kaku xa kuú-s xa
n-ñani dɨkɨ-s ɨɨn xa n-ñani xaxe'e xa
ñu'u-s lelu kaa ku kuu-n xa kaku
koio-n nuu Kui'na, te nanita'u-n.
Ná kada-ro kuenda xa soldado
ne'e espada-s xa dada'an ni'no-s
mee-s ku kuu-n xa dada'an ni'no-n
mee-n nuu ñayiu hora ja'an-n
tnu'u Ianyuux yodotnuni n-ja'an
Espíritu-ia. 18 Naja'an koio-n
Ianyuux hora na kada-n ntdaa xa
ja'an-da ya. Ndɨkɨu ndɨñuu kajan
ta'u koio-n nuu Ianyuux xaxe'e
ntdaa ñayiu n-kida-ia xa nduu-i
ñayiu ii. Chindee ña'a Espíritu-ia
hora na kajan ta'u koio-n nuu-ia.
Kadayɨka-n mee-n te jun ini-n xa
daa kada koio-n.

19 Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux
xaxe'e daña tuku. Kajan ta'u
koio-n nuu-ia xa na ni'i-da tnu'u
io xa ja'an-da nuu ñayiu. Dɨuni
kajan ta'u koio-n xa na kuyɨɨ-da
xa ja'an-da nuu ñayiu nax io xa
kada-i xa nanita'u-i. Ñayo-ro n-xo
xini janda nanita'u-ro, ko vitna
ka xini-ro. 20 Xaxe'e xa'a yɨndi'u
daña se kuu nda'a xe'e Jesucristu.
Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa
maxku yu'u-da xa ja'an-da xa io xa
ja'an-da.

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Éfeso

21 Tíquico kuu se kachitnu'u
ña'a nuu janda tuu-da, te nax
kida-da do ya'a kɨu na naxee-s do
dian. Ñani-ro kuu-s chi ka kukanu
ini-ro xi'in-s Cristu, te mani ka
juini-ro-s. Xinokuechi kutu-s nuu
Ianyuux te ña dandoo-s tniu-ia.
22 Natunda'a-da-s juan naxee na
kua'a na kachitnu'u ña'a-s nuu
janda xtuu koio-da xi'in nax ka
ya'a-da. Kutuu-n xi'in-s, te kuka'nu
anu-n.
23 Yo kuu anu-da xa kada Taa-ro
Ianyuux xi'in Jesucristu, Ia kuu
Xto'o-ro, xa na kutuu vii kutuu
va'a koio-n xa ka kuu-n ñayiu ka
kukanu ini-ia. Na kutuu mani
koio-n. Dɨuni na kada-ia xa dani
na kukanu ini-n-ia. 24 Na chindee
chituu ña'a Ianyuux ntdaa-n xa ka
kuu-n ñayiu ka xemani Xto'o-ro Je-
sucristu. Dɨuni na kada-ia xa dani
ku juemani-n Jesucristu.

Carta n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Filipos

Kidava'a Spalu nuu ñayiu Filipos

1 Pablo xi'in Timoteo, se xi-
nokuechi nuu Jesucristu ka
kuu-da, ka kidava'a-da carta ya'a
nuu ntdaa ñayiu ka kunduu xi'in
Cristu Jesús ñuu nani Filipos.
N-kida dɨɨn Ianyuux mee-n, xa ku
kuu koio-n ñayiu mee-ia. Dani
kidava'a-da nuu se ka taxnuni
nuu-n, xi'in se ka kuu jefe veñu'u.
2 Na taxi Taa-ro Ianyuux xi'in
Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n, te na kada-ia xa kutuu va'a
koio-n.

Xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n

3 Ntna'a naja'an ña'a-da,
xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu
Ianyuux xaxe'e-n. 4 Kɨu xi'in kɨu
kuvete-da xaxe'e-n te xijan ta'u-da
xaxe'e-n, ntdaa-n. 5 Kuvete-da
xaxe'e xa ka kidatniu-n xi'in-da.
Na n-xee-da ñuu-n ki'na nuu, n-ka
chindee ña'a-n. Nde vitna, ka
chindee ña'a-n, xa juña tnu'u-da
tnu'u va'a Jesucristu nuu ñayiu.
6 Xini-da xa kidatniu Ianyuux
anu-n. Io-da confianza nuu-ia xa
daxinokava-ia ntdaa xa kida-ia.
Nani n-kixe'e-ia xa kadatniu-ia
anu-n, dani kadatniu na'i-ia anu-n
nde na ndixi Jesucristu. 7 Te vatuka
xa va'a xani ini-da xaxe'e-n. Va'a
xemani ña'a-da. N-taxi Ianyuux
xamani-ia mee-da, te n-taxi-ia
xamani-ia mee-n tuku. Kunduu-ro,
ntdaa-ro, xi'in Jesucristu. Tuu-da
vekaa te jɨ'ɨn-da nuu juxtixia,
xa ja'an ndaa-da xaxe'e Jesu-
cristu. Dada'an-da tnu'u va'a
Jesucristu, xa kuu xandaa. 8 Va'a
na'a Ianyuux xa xemani ña'a-da,
ntdaa-n. Na'a-ia xa nani xemani
ña'a Jesucristu mee-n, dani xemani
ña'a mee-da tuku. 9 Xijan ta'u-da xa
juemani koio-n mee-ia xi'in ñayiu.
Xijan ta'u-da xa va'a jini koio-n,
xa kutnuni ini-n xa kuu xava'a
te kada koio-n xava'a. 10 Du'a
kada koio-n xa juini Ianyuux, te
ma kua'a xa tekuechi ña'a ni ɨɨn
ñayiu, kɨu na ndixi Jesucristu xa
ndadandaa-ia ntdaa xa io. 11 Ná
kuu cosecha va'a kuu xa kada-n
xa kuu xava'a. Na kada Jesucristu
xa du'a kada koio-n. Te xaxe'e
xava'a kada koio-n, te koo koio
ñayiu xañu'u nuu Ianyuux, te ja'an
va'a-i xaxe'e-ia.

Nux kutuu na'i-da ñuñayiu ya'a, kutuu-da xi'in Cristu

12 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa
kutnuni ini koio-n, xa ntdaa xa
ya'a-da kida xa kue'e xa kue'e ñayiu
ka teku tnu'u va'a Jesucristu vitna.
13 Ntdaa soldado io ya'a, xi'in nt-
daa ñayiu xtuu ya'a, ka xini xa
yɨndi'u-da vekaa xaxe'e xa kun-
duu-da xi'in Cristu. 14 Te va'a ka
kida ñani-ro ku'a-ro ya'a. Xaxe'e
xa yɨndi'u mee-da vekaa, te ka xian
tnu'u mee-s tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Xndaxio-s kue'e ka confi-
anza nuu Xto'o-ro Jesucristu vitna,
te ñatu ka yu'u-s nuu ñayiu.
15 Xandaa kuu, xa io ñayiu ka
ja'an tnu'u Cristu, xaxe'e xa ka
kukuedi ini-i nuu mee-da, te ka
juini-i xa kunuu-i nuu-da. Ko io
ɨnka ñayiu ka ja'an tnu'u Cristu,
xaxe'e xa ka kuu ini va'a-i. 16 Io
ñayiu, juini ka xian tnu'u-i tnu'u
Cristu, ko ɨɨn xa ja'an-i te ɨnka xa
kida-i, chi kida-i xava'a mee-i. Ka
juini-i xa kue'e ka vida na ya'a-da
vitna xa yɨndi'u-da. 17 Dɨuni, io
ñayiu ka xian tnu'u tnu'u Cristu,
xaxe'e xa xemani ña'a-i mee-da. Ka
xini-i xa n-kaxí ña'a Ianyuux, xa
dada'an-da tnu'u va'a Jesucristu.
18 Ko ñatu xkuu, nux ka ja'an va'a-i,
a ña'a. Ko xaxe'e xa ka xian
tnu'u-i tnu'u Cristu nuu ñayiu, te
kuvete-da.
Te kue'e ka kuvete-da. 19 Xaxe'e
xa ka xijan ta'u-n nuu Ianyuux
xaxe'e-da, te chindee ña'a Espíritu
Jesucristu mee-da, te xini-da xa
kada na'i ka-da xa juini Ianyuux.

20 Io-da confianza xa ma dakendoo
ña'a Ianyuux xa januu. Juini-da
xa ja'an-da xaxe'e Cristu, te ma
yu'u-da ni ɨɨn nuu ñayiu. Ntdaa xá
n-kida-da, n-kida-da xa kutnuni
ini koio ñayiu xa Ia kunxa'nu ka
kuu Cristu. Dani vitna. Nux kutuu
na'i-da, te juini-da xa kada-da xa
koo koio ñayiu xañu'u nuu Cristu.
Nux io xa kuú-da, ko dani juini-da
xa kada-da xa koo koio ñayiu
xañu'u nuu Cristu. 21 Nux kutuu
na'i-da ñuñayiu ya'a, kutuu-da
xi'in Cristu, te kada-da xa juini
mee-ia. Nux kuú-da, jɨ'ɨn-da andɨu,
xa kutuu va'a ka-da xi'in-ia ijan.
22 Ko nux ya'a kutuu-da, kua'a-da
xa kadatniu ka-da xaxe'e Xto'o-ro
Jesucristu. Ña kua'a-da xa kaxí-da.
Nux kutuu-da ya'a, te vatuka. Nux
jɨ'ɨn-da andɨu, te vatuka. 23 Yo
u'u xa kaxí-da. Juini mee-da xa
jɨ'ɨn-da, xa kutuu-da xi'in Cristu
andɨu. Yo va'a ka. 24 Ko ndoñu'u
mee-n xa kutuu-da ya'a. 25 Xaxe'e
xa kutnuni ini-da xa ndoñu'u
ña'a-n, io-da confianza xa vitna
ma kuú-da. Kutuu-da xi'in mee-n,
xa chindee ña'a-da, xa kunduu
koio-n xi'in Cristu, xa jandixa ka-n
te kuvete ka-n. 26 Xee-da ñuu-n
ɨnka vuelta, te du'a koo xa juña'a
koio-n xa n-kuta'u-n nuu Cristu
Jesús xaxe'e-da.
27 Idini xa juini-da: Xá n-ka
xeka va'a-n tnu'u va'a Jesucristu.
Na kada koio-n xa juini mee-ia.
Nuxa xee-da a ña'a, ko juini-da
xa teku-da xa kunduu koio-n xi'in
Cristu. Chindee tna'a-n xa kundee
ini-n xa jandixa koio-n tnu'u va'a
Jesucristu, te chindee tna'a-n xa
juña'a koio-n tnu'u-ia nuu ɨnka
ñayiu. 28 Juini-da xa teku-da xa
ñatu ka yu'u-n ni ɨɨn nuu ñayiu.
Juini io ñayiu ka kiti ini nuu-n,
te ka jantna'a-i xi'in-n, ko maxku
yu'u koio-n. Xijan kuu xa, jini
koio-i xa ndadandaa Ianyuux
mee-i andea, te dakaku ña'a-ia
mee-n xa kutuu va'a-n andɨu.
Du'a kada Ianyuux. 29 Xaxe'e xa
ka kunduu-n xi'in Cristu, te taxi
Ianyuux xamani-ia, xa jandixa
koio-n-ia, te dani xa kue'e vida
ya'a koio-n xaxe'e-ia. 30 N-ka xini
ña'a-n mee-da, hora n-xini u'u
ña'a ñayiu, te ka tekutnu'u-n xa
dani kuu vitna. Nani kundee ini
mee-da, dani na kundee ini koio
mee-n tuku.

2

Na kani ini koio mee-n ná n-xani ini Cristu Jesús

1 Chindee ña'a Cristu mee-n,
xa maxku kuita anu-n. Xemani
ña'a-ia, te taxi-ia tnu'u kanu ini.
Ka kunduu-n xi'in Espíritu Ii, te
kidatniu-ia anu-n. Ka xemani
tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n, te
chindee tna'a-n. 2 Xijan kuu
xa, kada koio-n xa kuvete xa
kuvete-da. Ɨɨn nuu kani ini koio-n.
Juemani koio-n Cristu, te juemani
tna'a-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Kunduu
koio-n xi'in Cristu, te kunduu
koio-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Te kada
koio-n xa juini Ianyuux. 3 Maxku
kadatniu-n xa kunuu mee-n nuu
ñani-n ku'a-n. Maxku najuen
tnu'u-n mee-n. Xakee xanda'u
kadatniu-n. Kani ini koio-n xa
va'a ka ñani-n ku'a-n dada mee-n.
4 Maxku nduku-n xa ni'i-n ntdaa xa
juini mee-n, nduku-n xa ni'i ñani-n
ku'a-n xa ndoñu'u mee-i tuku.
5 Na kani ini koio mee-n ná
n-xani ini Cristu Jesús. 6 N-xo
tuu-ia xi'in Taa-ia Ianyuux andɨu,
n-taxnuni-ia nduu-ia xi'in-ia. Ko
juini ɨɨn nuu kuu Jesucristu xi'in
Taa-ia Ianyuux, ko n-dandoo-ia
nuu taxnuni-ia, xa kixee-ia
ñuñayiu. 7 Ñatu n-taxnuni ka-ia.
Ná kuu ɨɨn se xinokuechi nuu ɨnka
ñayiu n-kuu-ia ñuñayiu. N-kaku-ia,
ná kaku mee-ro. 8 N-kuu-ia ɨɨn
seyɨɨ, ná kuu mee-ro. Ñatu n-kuxee
ini-ia. Xaxe'e xa n-jandixa-ia
Taa-ia Ianyuux, te n-xi'í-ia. Nde
xa n-xejoon-ia xa n-ka xa'ni ña'a-s
nuu curuxi, n-jandixa-ia Taa-ia
Ianyuux. 9 Xijan kuu xa, n-kida
Ianyuux xa kunxa'nu ka Cristu
dada ntdaa ɨnka xa io. N-kida-ia
xa ja'an koio ntdaa ñayiu: “Xto'o-ro

kuu Jesús.” 10 Xaxe'e xa taxnuni
Jesús nuu ntdaa xa io, te xá n-kida
Ianyuux xa nujuiin xiti koio ntdaa
ñayiu nuu-ia. Ntdaa xa io andɨu,
ntdaa xa io ñuñayiu, ntdaa xa io
andea. 11 Xá n-kida Ianyuux xa
kutnuni ini koio ntdaa ñayiu xa
taxnuni Xto'o-ro Jesucristu nuu
ntdaa xa io, te du'a ka kutnuni ini
ntdaa ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu
Taa-ia Ianyuux.

Ka kuu-n ná kuu chudini diñu ñuu nee

12 Ñani-da ku'a-da, xemani
ña'a-da mee-n. Na n-xo tuu-da
xi'in-n, n-ka jandixa-n tnu'u
Ianyuux n-ja'an-da nuu-n. Dani
vitna, juini-da xa jandixa koio ka-n
Ianyuux, juini xika tuu-da. N-ja'an
ña'a Ianyuux xa kunduu koio-n
xi'in-ia. Łɨn ɨɨn-n, kunduu na'i ka-n
xi'in-ia. Yu'u-n nuu-ia, te kada-n xa
juini-ia. 13 Xaxe'e ntdaa xa juini-ia,
kidatniu Ianyuux anu-ro, xa kani
ini-ro xa kada-ro xava'a, te chindee
ña'a-ia xa du'a kada-ro.
14 Maxku ja'an-n: “¿Nakuenda io
xa kada-da xa'a?” Maxku jantna'a
tnu'u-n xi'in Ianyuux. 15 Chi da'ya
Ianyuux n-ka nduu-n. Kada koio-n
xava'a, xa ma kua'a xa tekuechi
ña'a ni ɨɨn ñayiu, te ma dakuido
datau-n anu-n. Xtuu-n me'ñu ñayiu
ka kida xa u'u, ñayiu kuxee ini.
Io xa ku kuu mee-n ñayiu ka kida
xa juini Ianyuux. Me'ñu ñayiu
jan, ka kuu-n ná kuu chudini diñu
ñuu nee. 16 Xá n-ka tnɨɨ-n tnu'u
va'a Jesucristu, te xtuu va'a-n xi'in
Ianyuux. Hora na ndixi Cristu, te
juini-da xa ja'an va'a-da xaxe'e-n.
Kuu ná kuu xa kendava-da xa
tnɨɨ-da premiu-da. Juini-da xa
jini-da xa va'a n-kidatniu-da te
va'a n-kendava-da. 17 Xa ka
jandixa-n Jesucristu, kuu ná kuu
xa ka xia'an-n ɨɨn xa doko-n nuu
Ianyuux. Te nux ka'ni ña'a koio
ñayiu mee-da, te kuu ná kuu
xa daxinokava-da xa n-ka doko
mee-n. Ko vatuka. Xaxe'e xa ka
kunduu mee-n xi'in Jesucristu,
te kuvete mee-da, te juini-da xa
kuvete koio mee-n tuku. 18 Nux
io xa kuú-da, xaxe'e xa n-chindee
ña'a-da xa kunduu-n xi'in Cristu,
ko kuvete-da. Te juini-da xa kuvete
koio mee-n tuku.

Timoteo xi'in Epafrodito

19 Nux juejoon Xto'o-ro Jesús, te
juini-da xa yachi tunda'a-da Tim-
oteo na xee-s ñuu-n, xa kuvete-da
hora na teku-da xa xtuu va'a-n.
20 Chi ña yoo ɨnka se xani ini ná
xani ini mee-da. Łnka ñani-ro ya'a,
ka xani ini-sɨ xaxe'e tniu mee-s,
ñatu ka xani ini-sɨ xa chindee
ña'a-s mee-n. 21 Ka nduku-sɨ
xava'a mee-s, te ñatu ka kida-s xa
juini Jesucristu. 22 Ko n-ka xini-n
Timoteo hora n-kidatniu-da xi'in-s
ñuu-n. Xini-n xa va'a n-kidatniu-s.
Na n-kachitnuña'a-s tnu'u va'a
Jesucristu, n-kidatniu mee-s xi'in
mee-da ná kidatniu ɨɨn daiyɨɨ xi'in
taa-s. 23 Xijan kuu xa, juini-da xa
yachi tunda'a-da-sɨ xee-s ñuu-n,
diko ni na jini-da nax kada koio
juxtixia ya'a. 24 Te io-da confianza
nuu Xto'o-ro Jesús, xa yachi xee
mee-da ñuu-n tuku.
25 N-xani ini-da xa tunda'a-da
Epafrodito xee-s tuku. N-ka
tunda'a-n-sɨ xa kixi-s xa chindee
ña'a-s, te va'a n-chindee ña'a-s.
Ñani mani-da kuu-s. Xá
n-kidatniu-s xi'in-da, te n-kundee
ini-s xi'in-da. Va'a n-kida-s ntdaa
xa n-ka juini-n. 26 Ko yo n-kukajan
ini-sɨ xa jini ña'a-s, ntdaa-n. Yo
n-ndu ini-s, hora n-teku-sɨ xa
n-ka tekutnu'u mee-n xa n-ku'u-s.
27 Xandaa kuu xa yo n-ku'u-s,
diko nga xa kuú-s, ko du'a ña
n-kuu. Chi n-kundau ini ña'a
Ianyuux mee-s, te mee-da tuku,
xa maxku yo kuko'yo ini-da xa
kuko'yo ini-da. 28 Xijan kuu xa
yachi ni tunda'a-da-s nuu-n, xa na
kuvete koio-n hora najini-n-sɨ ɨnka
vuelta, te xa maxku yo kuko'yo ini
ka mee-da. 29 Xijan kuu xa kueka
va'a koio-n-sɨ, te kuvete koio-n, te
juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu Xto'o-ro
Jesús xaxe'e-s. Io xa koo koio-n

xañu'u nuu seyɨɨ ka kuu ná kuu
mee-s. 30 Xaku nga xa kuú-s, xaxe'e
xa kuu-sɨ se xinokuechi nuu Cristu.
Xaxe'e xa n-kida-s ntdaa xa ña
n-kuu kada koio mee-n xaxe'e-da,
te xaku nga xa kuú-s.

3

Jandixa-da Cristu, te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-da io

1 Ñani-da ku'a-da, kuvete
koio-n xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Nani
n-ja'an-da nuu-n, dani kidava'a-da
vitna, chi juini-da xa kutnuni
ini koio-n. 2 Io seyɨɨ ka juini xa
danda'u ña'a-s, se ja'an tnu'u vete
ka kuu-s. Ina nde'e ka kuu-s, se
kida xa u'u. Ka ja'an-sɨ xa io xa
ka'nde-s nuu ii-n, nux juini-n xa
kunduu-n xi'in Jesucristu. 3 Mee-s
n-ka xa'nde-s nuu ii-sɨ, xa ne'e
ii-s nuu Ianyuux. Mee-ro, xá
n-nduu-ro da'ya Ianyuux, xaxe'e
xa jandixa-ro Jesucristu. Xaxe'e xa
kidatniu Espíritu Ianyuux anu-ro,
te kuu-ro ñayiu xinokuechi nuu
Ianyuux. Xaxe'e xa kunduu-ro
xi'in Cristu Jesús, te kuvete-ro xa
kuvete-ro. Te ñatu io-ro confianza
xa kada-ro ná ka kida mee-s.
4 Ko mee-da tuku, dɨuni n-kida-da
ná ka kida mee-s, te n-xio-da
confianza xa n-kida-da xava'a.
5 Nu una kɨu xa n-kaku-da, te
n-xa'nde taa-da nuu ii-da. Se
Israel kuu-da. Taxa'nu tnetnu-da
n-ka xo kuu se ñuu Benjamín.
Se ja'an tnu'u hebreu kuu-da, te
dani n-kuu tadɨ'ɨ-da. Se tu'a va'a
tnu'u n-ta'u tniu Moisés n-kuu-da,
se fariseu n-kuu-da. 6 Xaxe'e xa
n-jandixa-da ntdaa ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu Moisés, loko n-xini
u'u-da ñayiu ka jandixa Jesucristu.
N-jandixa-da tnu'u n-ta'u tniu
Moisés, te ni ɨɨn ñayiu ña kua'a xa
tekuechi ña'a-i. 7 N-xani ini-da xa
n-kida-da ntdaa xa kuu xava'a,
ko vitna, xaxe'e xa kunduu-da
xi'in Cristu, kutnuni ini-da xa
ñatu xiniñu'u ni ɨɨn xa n-kida-da.
8 Kue'e xa kue'e ya'u ka Jesucristu
dada dava'a nga ɨnka xa kua'a-da
xa ni'i-da. Daxio-da ntdaa, xa
kunduu-da xi'in Xto'o-da Cristu
Jesús. Xaxe'e Cristu, n-dandoo-da
ntdaa xa n-kuu-da. Te ntdaa xa
n-dandoo-da, kida-da kuenda xa
mi'i kuu. Juini-da xa kunduu-da
xi'in Cristu. 9 Juini-da xa kɨnda'a
ña'a Cristu. Chi juini n-kida-da
ná io ná jua'an tnu'u n-ta'u
tniu Moisés, ko ñatu xiniñu'u.
Jandixa-da Cristu, te ja'an Ianyuux
xa ña tuu na kuechi-da io. Chi
ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i Cristu,
te ja'an Ianyuux xa ña tuu na
kuechi-i io. 10 Juini-da xa jini
va'a-da Cristu. N-kida Ianyuux
xa n-nandoto Cristu nuu n-kuu-ia
ndɨyɨ, te n-kida-ia xa taxnuni-ia.
Juini-da xa taxnuni-ia nuu mee-da.
Juini kue'e vida ya'a-da, ko juini-da
xa kunduu na'i-da xi'in Cristu.
Ñatuka kida-da xa juini mee-da.
Kuu ná kuu xa xi'í-da, ná n-xi'í
mee-ia, xa kunduu-da xi'in-ia.
11 Juini-da xa xee-da nandoto-da
hora na kuú-da.

Kundee ini-da, xa xee-da xa tnɨɨ-da premiu taxi Ianyuux

12 Ñatu juini-da xa ja'an-da xa
xá n-ni'i-da ntdaa xa'a, ni xa xá
n-kida-da ntdaa xa io xa kada-da.
N-kaxí ña'a Cristu Jesús mee-da,
te kunduu-da xi'in-ia, xa kada-da
ntdaa xa juini mee-ia. 13 Ñani-da
ku'a-da, ña juini ja'an-da xa xá
n-ni'i-da xa'a, ko idini xa kida-da
kuu. Xá n-ndunaa-da ntdaa xa
n-kuu-da, ntdaa xa n-kida-da, te
kundee ini-da xa kunduu na'i-da
xi'in Cristu. 14 N-ja'an ña'a Ianyuux
mee-da, xa kunduu-da xi'in Cristu
Jesús, te kutuu-da xi'in-ia andɨu.
Kundee ini-da xa xee-da xa tnɨɨ-da
premiu taxi Ianyuux.

15 Ñayiu jandixa Jesucristu ka
kuu-ro, ɨɨn nuu na kani ini-ro, nt-
daa-ro. Nux ñatu ɨɨn nuu xani
ini-ro, te dande'a ña'a Ianyuux
mee-n xa juini ka-i. 16 Xá n-ka
xeka-ro tnu'u xandaa. Na kunduu
na'i-ro xi'in xa kuu xandaa.

17 Ñani-da ku'a-da, kada koio-n
ná kida mee-da, te kunde'a koio-n
nanda xtuu ñayiu du'a ka kida. Chi
ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ koio mee-n
ka kuu-da. 18 Kue'e vuelta xá
n-ja'an-da, te vitna ja'an-da xi'in
nte nuu-da, xa io kue'e ñayiu ña
ka jandixa Cristu. Juini n-xi'í-ia
nuu curuxi xaxe'e-i, ko ka xini
u'u-i-ia. 19 Ma dakaku Ianyuux
mee-i, jɨ'ɨn koio-i andea. Ná kuu
ɨɨn santu ka jandixa-i, da kuu ntdaa
xa ka kukajan ini-i. Te ñatu ka ku-
januu-i, chi du'a ka najuen tnu'u-i
mee-i. Meni xa io ñuñayiu ka juini-i.
20 Ko mee-ro, kuu-ro ñayiu kutuu
andɨu, te xndetu-ro xa na ndixi
Xto'o-ro Jesucristu nde andɨu. Ia
dakaku ña'a kuu-ia. 21 Nadama-ia
yɨkɨ kuñu-ro ña xiniñu'u ka. Nani
n-tnɨɨ Jesucristu yɨkɨ kuñu xee hora
n-nandoto-ia, dani taxi Ianyuux
yɨkɨ kuñu xee mee-ro. Xa'a kada-ia
xi'in xa taxnuni-ia, nani taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io.

4

Kuvete koio-n, xaxe'e xa ka kun-
duu-n xi'in Cristu

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
kundee ini koio-n, kunduu na'i
koio-n xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Yo
juini-da xa jini ña'a-da. Ná kuu
premiu-da ka kuu-n, te kuvete-da
xa kuvete-da xaxe'e-n. Xemani
ña'a-da, ntdaa-n.
2 Juini-da xa ja'an-da nuu Evodia
xi'in Síntique vitna. Xini-da xa ñadɨ'ɨ
kunduu xi'in Xto'o-ro Jesucristu ka
kuu-ña. Xijan-da xa ɨɨn nuu kani
ini-ña, nduu-ña. 3 Te mee-n, se
kidatniu va'a xi'in-r, xijan-r nuu-n
xa chindee-n ñadɨ'ɨ jan. Va'a n-ka
kidatniu-ña xi'in-da, hora n-xian
tnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu nuu
ñayiu. Clemente tuku, xi'in dava ka
ñayiu n-ka kidatniu xi'in-da. Na'a
Ianyuux jundu ka kuu-i, te xyodot-
nuni-i nuu libru mee-ia, xa kutuu
va'a-i xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
4 Ka kunduu-n xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu. Xijan kuvete koio-n kɨu xi'in
kɨu. Ja'an-da ɨnka vuelta: Kuvete
koio-n xa kuvete koio-n. 5 Na jini
koio ntdaa ñayiu xa ka kuu-n ñayiu
va'a te vii ka kuu anu-n. Vax kuy-
atni xa ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
6 Maxku ndu ini-n, ni ɨɨn-n. Kɨu
xi'in kɨu kajan ta'u-n nuu Ianyuux.
Juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu-ia, te
kajan-n dava'a nga xa ndoñu'u-n.
7 Te kada-ia xa ndetatu anu-n. Ña
kua'a-ro xa kutnuni ini-ro janda
kida-ia xa ndetatu anu-ro, ko du'a
kuu. Ndetatu anu-ro. Kuu ná
kuu xa ñunuu-ia anu-ro xi'in xaxt-
nuni-ro, xaxe'e xa kunduu-ro xi'in
Cristu Jesús.

Kani ini koio-n xa kuu xava'a

8 Ñani-da ku'a-da, du'a kani ini
koio-n: ntdaa xa kuu xandaa, nt-
daa xa io xa koo-ro xañu'u, ntdaa
xa juini Ianyuux xa kada-ro, ntdaa
xava'a, ntdaa xa vili kaa, ntdaa xa
ma daketɨu ña'a. Nux io ɨɨn xava'a,
te du'a kani ini koio-n. Nux io ɨɨn xa
kida xa juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu
Ianyuux, du'a kani ini koio-n.
9 Du'a kada koio-n. Xá n-dakua'a
ña'a-da, te n-ka xeka va'a-n
tnu'u-da. Xá n-ka teku-n tnu'u
n-ja'an-da, te n-ka xini-n xa
n-kida-da. Du'a kada koio-n. Te
du'a kunduu Ianyuux xi'in mee-n,
te kada-ia xa ndetatu koio anu-n.

Ná kuu ɨɨn xa ka doko-n nuu
Ianyuux, kuu xa n-taxi-n

10 Dani kunduu-da xi'in Xto'o-ro
Jesucristu, te kuvete-da xa ku-
vete-da xaxe'e mee-n. Ɨnka vuelta
xá n-ka xani ini-n xa chindee
ña'a koio-n. Va'a xini-da xa ñatu
n-ka xande ini ña'a-n, diko ni
ña n-kuu xa chindee ña'a koio-n.
11 Ñadu xa juini ja'an-da xaxe'e
xa ndoñu'u-da, n-kua'a-da xa
kuvete-da juini nax ni ni'i-da.
12 Xini-da janda kuu xa kunda'u-ro,
te xini-da janda kuu xa kutuu
va'a-ro. N-kua'a-da xa kundee
ini-da, nu io o ña'a, nani kuu xa
chitu xiti-da a kojon-da, io kue'e
o ña tuu ni ɨɨn, ko ña tuu nax kuu
ini-da. 13 Xi'in Cristu, kua'a-da xa
kundee ini-da nuu ntdaa xa io.

Kida-ia xa ñatu kuita anu-da. 14 Ko
va'a n-ka kida-n, xa ka kunduu-n
xi'in-da hora kue'e vida ya'a-da.
15 Ñani-da ku'a-da ñuu Fili-
pos, ka xini-n nax n-kuu, hora
n-kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesu-
cristu. Na n-kee-da Macedonia,
meni mee-n n-ka tunda'a xa
ndoñu'u-da. Te du'a n-ka xia'an-n
xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux, xaxe'e
xa n-ka xeka-n tnu'u va'a Jesu-
cristu. 16 Chi na n-xo tuu-da
Tesalónica, uu uni vuelta n-ka
tunda'a-n xa ndoñu'u-da. 17 Ñadu
xa xani ini-da xa meni xa tnɨɨ
mee-da, o xa ka taa-n. Diko ni
juini-da xa kodo ka ni'i koio mee-n
xa na taxi Ianyuux. 18 Xá n-tnɨɨ-da
ntdaa xa ndoñu'u-da, te diko kuu
sobra. Ña ndoñu'u ka-da ni ɨɨn.
Chi n-taxi Epafrodito ntdaa xa
n-ka tunda'a-n. Ná kuu ɨɨn xa
vili xe'en kuu, ná kuu ɨɨn xa ka
doko-n nuu Ianyuux. Te na'a-da xa
kueka va'a Ianyuux ntdaa xa n-ka
xia'an, te tna ini-ia. 19 Te na'a-da xa
taxi Ianyuux ntdaa xa ka ndoñu'u
mee-n. Taxnuni-ia nuu ntdaa
xa io, ntdaa xa io kuu kuenda
mee-ia. Xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in Cristu Jesús, te taxi Taa-ia
ntdaa xa ndoñu'u-n. 20 Taa-ro
Ianyuux kuu-ia. Na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Du'a na koo.

Xanyuux nuu-n

21 Juña'a koio-n nuu ntdaa ñayiu
ijan xa ndajan tnu'u-da-i. Ñayiu
n-kida dɨɨn Ianyuux ka kuu-i,
ñayiu ka kunduu xi'in Cristu Jesús.
Ñani-ro xtuu xi'in-da ya'a, ka
ndajan tnuña'a tuku. 22 Dɨuni ka
ndajan tnuña'a ntdaa ñayiu ka kun-
duu xi'in Cristu Jesús ñuu ya'a. Nde
ñayiu xtuu ve'e emperador nani
César. 23 Na taxi Xto'o-ro Jesucristu
xamani-ia nuu-n, ntdaa-n. Du'a na
koo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Colosas

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Colosas

1-2 Daña Spalu xi'in ñani-ro Timoteo, tunda'a-da carta ya'a juan xee nuu ndixi xa xndaxio-n Colosas, te ka kuu-n ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu ii-n, te dani ka kukanu ini na'i-n-ia. Xaxe'e xa ka kukanu ini-ro Cristu, ka kuu ñani tna'a-ro. N-tunda'a ña'a Cristu Jesús xa dakua'a-da ñayiu chi daa ñu ini Ianyuux. Xijan ta'u-da nuu Taa-ro Ianyuux xa na chindee chituu ña'a-ia. Xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia xa na ku kundaa ku kuvatu anu koio-n, chi n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi.

Xia'an Spalu nuu Ianyuux xa n-kuta'u-s xaxe'e xa ka kukanu ini ñayiu Colosas Jesucristu

3 Ntna'a vuelta ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux, Ia kuu Taa Xto'o-ro Jesucristu, ka xia'an-da xa n-kuta'u-da 4 xaxe'e xa n-ka kukanu ini-n Cristu Jesús xi'in xaxe'e xa ka xemani tna'a-n xi'in ntdaa ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. Daa n-ka teku-da. 5 Xaxe'e xa ka jandixa-n xa xandaa xakuiti io ta'u-n andɨu, ka kida-n xijan. N-ka teku-n xijan na n-ka teku-n nax io xa kada koio-n xa nanita'u-n. Łɨn xandaa kuu. 6 Kue'e ñayiu ñuu ñuñayiu n-ka teku xa'a, te ka jandixa-i Cristu, te ka kida-i xava'a, te ka teku ka dava ñayiu jua'an. Dani ndixi, nde na n-ka teku-n nax n-kida Ianyuux xa nanita'u-n te n-ka jandixa-n xa ɨɨn xandaa kuu, nde daa ka kida-n xava'a. Dɨuni ka teku ka ñayiu ñuu-n xa'a jua'an. 7 Xá ka xini-n xa'a chi Epafras, se mani juini-ro, n-kachitnu'u ña'a. Ka xinokuechi-da xi'in-s nuu Cristu. N-tetutniu ña'a Cristu nduu-da xi'in-s xa junukuechi-da xi'in-s nuu-n. 8 Dɨu-s n-kachitnu'u ña'a ntdaa-da xa kida Espíritu Ianyuux xa ka xemani tna'a-n.

9 Xijan kuu xa nde na n-ka teku tnu'u-da xa'a, ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n ndɨkɨu ndɨñuu. Xko xijan ta'u-da xa na kada-ia xi'in Espíritu-ia xa na kutnuni va'a ini koio-n tnu'u-ia yodotnuni na kua'a kada koio-n xa juini-ia. Dani xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada Espíritu-ia xa nduu-n ñayiu kaxi ini 10 na kua'a na kutuu kunukoo koio-n ná xtuu ñayiu ndeka ña'a Cristu. Xa na kua'a na kutuu kunukoo koio-n ná xtuu ñayiu ndeka ña'a Cristu, jandixa na'i-n-ia, te kada na'i-n xava'a, te jun ini-n xa jini va'a ka-n jundu kuu-ia xi'in nuu nax juini-ia xa kada-ro. Kada koio-n xijan chi tna ini Ianyuux. Dava'a nga nuu kuikonuu kuikondodo-n kada-n xa juini-ia. 11 Kada koio-n xa'a, te kada Ianyuux xa kundee ini koio-n hora nda'u na ya'a-n, te ma ndunde'e-n nuu ñayiu kida u'u ña'a. Naka kue'e xa kua'a-ia kada-ia. 12 Na ja'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux xaxe'e xa n-kida-ia xa ni'i koio-ro ta'u-ro na ni'i ntdaa ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-i ñayiu ii ta'u-i, te kuvete-ro. Ni'i koio-ro ta'u-ro nuu ja'an ñayiu mee ni xa ndaa.

Taxnuni Jesucristu xi'in Ianyuux nuu ntdaa xa n-kidava'a-ia

13 Kuenda kɨu nuu nee n-ka xo xikonuu-ro xa n-ka xo kida-ro kuechi. Daa n-dananita'u ña'a Ianyuux. Mee-ia n-kida xa n-ka kɨu tna'a-ro nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Da'ya Yɨɨ mani-ia nuu-ro. 14 Da'ya Yɨɨ-ia kuu Ia n-chiya'u kuechi-ro, te n-taxkanu ini Ianyuux kuechi n-ka kida-ro. 15 Kuu-ia ná kuu mee Ianyuux, Ia ña kanda nde'a-ro. Kunuu-ia nuu ntdaa xa n-kidava'a Ianyuux. 16 Dɨuni n-kidava'a-ia ntdaa xa io andɨu, ntdaa xa io ñuñayiu,

ñayiu, ángel du. Mee-ia n-kidava'a
ntdaa xa nde'a-ro xi'in ntdaa xa
ña kanda nde'a-ro. Mee-ia n-xani
ini xa koo se taxnuni xi'in xa koo
se kunxa'nu. Xa na ndadaka'nu
ña'a koio ntdaa xijan, n-kidava'a
Da'ya Yii-ia xi'in-ia xijan. 17 Xa
daa nga io Cristu. Dada n-xe koo
ntdaa xa n-kidava'a-ia xi'in ñayiu,
ángel du. Mee-ia kida xa ñatu naa
xijan, ni ñayiu, ni ángel. Xndaxio
na'i-i xi'in-ia. 18 Diuni kuu-ia
kuenda kiu diki roo xa kuu ro ñayiu
ka kukanu ini-ia xa taxnuni-ia
nuu-ro. Ki'na ka-ia n-nandoto.
N-nandoto-ia xa na kua'a na
nandoto ndiyi, te kunuu-ia nuu
roo, ñayiu ka xi'í. N-nandoto-ia chi
taxnuni-ia. 19 N-juini Ianyuux xa
ku kuu-ia ná kuu mee-ia. Ntdaa
xa kua'a Ianyuux kada-ia kua'a
Cristu kada-ia. Ɨnuu ka tu'a-ia.
20 Diuni n-juini Ianyuux xa kada
Da'ya Yii-ia xa na kumani-ia xi'in
ntdaa xa io andiu xi'in ntdaa
xa io ñuñayiu, ñayiu du. Xaxe'e
xa n-xitakaa dika-ia nuu curuxi,
te n-xatu niñi-ia, ñatuka kiti ini
Ianyuux nuu ñayiu.

21 N-ka xo kida-n kuechi xaxe'e
xa mee ni xaloko n-ka xo ñu'u
anu-n. Kuenda kiu ñayiu juera
n-ka xo kuu-n nuu Ianyuux xa ñatu
n-xo ndeka ña'a-ia, te n-ka xo xini
u'u-n-ia, 22 ko vitna n-kida Jesu-
cristu xa n-kumani Ianyuux xi'in-n
na n-xi'í-ia nuu curuxi. Hora na
nadayujun nadataka ña'a Ianyuux
nuu-ia, jini-ia xa n-ka nduu-n ñayiu
ii, ñayiu ña tuu na kuechi ndido tau,
te ja'an-ia xa n-ka ndundoo n-ka
ndunini-n. 23 Jini-ia xa n-ka ndun-
doo n-ka ndunini-n xi'in xa ña tuu
ka na kuechi xndido xtau-n xi'in
xa n-ka nduu-n ñayiu ii nux dani
na kukanu ini na'i-n-ia, te nux dani
na jun ini-n xa ndixi-ia. Na n-ka
teku-n xa dananita'u ña'a Ianyuux,
n-ka teku-n xa kutuu koio-n xi'in-ia
nikava nikuita. Kue'e ñayiu ñuu
ñuñayiu n-ka teku xa dananita'u
ña'a Ianyuux xi'in xa kutuu koio-i
xi'in-ia nikava nikuita. Xa'a ja'an
daña, Spalu nuu ñayiu. Mudu ya'a
xinokuechi-da nuu Ianyuux.

N-xe konetniu Spalu xa ja'an-s nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa n-ja'an Ianyuux

24 Nda'u ya'a-da vitna xaxe'e-n,
ko kudi ini-da xa du'a ya'a-da.
Juini kue'e vida n-ya'a Cristu
xaxe'e ñayiu ka kuu kuenda kiu
yiki kuñu-ia, ko ndoñu'u xa nda'u
ya'a-da tuku, na kua'a na kiu
tna'a ndi'i ñayiu io xa kiu tna'a-i
nuu ñayiu ka kukanu ini-ia, ñayiu
kuu kuenda kiu yiki kuñu-ia.
25 N-tetutniu ña'a Ianyuux xa
ja'an-da nuu ndixi xa n-ja'an-ia.
Ná io ná jua'an ja'an-da. 26 Ñatu
n-datuu-ia nuu ñayiu xana'a xa
n-ñu ini-ia xa kada-ia ñayiu ñatu
ka kuu ñayiu Israel xava'a, ko
n-datuu-ia xijan vitna nuu roo,
ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-ro
ñayiu ii. 27 N-juini Ianyuux xa
jini-ro ntdaa-ro xijan vitna. Ñu
ini-ia xa ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Is-
rael kunduu xi'in Cristu, te kukanu
ini-i xa kutuu-i xi'in-ia andiu. Naka
va'a-ia. Naka kue'e xava'a kida
ña'a-ia ntdaa-ro. Ñayo n-ka xo xini
xa kada ña'a-ia ndixi, ñayiu ñatu ka
kuu ñayiu Israel xava'a. Ñayo n-ka
xo xini xijan, chi ñatu n-datuu-ia.
28 Ka ja'an-da nuu ntdaa ñayiu
jundu kuu Cristu te nax n-kida-ia,
te ka jan do'o-da-i. Ka xanu ichi
koio-da ñayiu ichi va'a na kua'a
kada-i xava'a. Ka dakua'a-da-i
na kua'a na nduu koio-i ñayiu
va'a na va'a mee-ia. 29 Xaxe'e
xijan vichi nde'e kidatniu-da te
ndukundee-da. Kida Cristu xa
kua'a-da kada-da tniu-ia.

2

1 Kachitnu'u ña'a-da xa nde'e
kidatniu-da xa na kua'a kutnuni
ini koio-n xi'in ñayiu Laodicea xi'in
dava ka ñayiu ña xini tna'a xi'in-da
tnu'u Ianyuux. 2 Ja'an-da nuu-n
tnu'u Ianyuux xa na kuka'nu anu
koio-n. Io xa juemani tna'a-n
na kua'a vivii kada koio-n tniu

Ianyuux, te ma jantna'a tnu'u-n.
Xa na kua'a vivii kada koio-n
tniu-ia, io xa ka'u ka-n tnu'u-ia
yodotnuni te kutnuni va'a ka ini-n.
Dɨuni io xa jandixa-n xa ɨɨn xandaa
kuu tnu'u-ia; maxku jɨn tnɨɨ anu-n.
Nux daa na kada koio-n, kuka'nu
anu-n. Nux va'a na ka'u koio-n
tnu'u-ia yodotnuni, jini koio-n xa
Cristu kuu Ia n-ñu ini Ianyuux xa
kixi-ia ñuñayiu. Ñatu n-datuu-ia
xijan nuu ñayiu xá n-ka xi'í. 3 Cristu
ntdanditu'u tu'a-ia, ntdanditu'u
xini-ia. 4 Kachitnu'u ña'a-da xa io
xa jini va'a koio-n xa yodotnuni
jan na kua'a maxku jandixa-n xa
ja'an ñayiu ka tu'a xa daja'an-i ɨnka
ñayiu xa na jandixa-i ɨɨn xa ñatu kuu
xandaa. 5 Vichi ñu ini ña'a-da ɨɨn
ɨɨn-n. Vichi kuvete-da xa n-teku-da
xa xtuu vii xtuu va'a-n. Naka va'a
xa ɨnuu ka xani ini-n, te ñatu ka
jantna'a-n. Dɨuni kuvete-da xaxe'e
xa dani ka kukanu ini-n Cristu,
xi'in xa ñatu dandoo-n-ia.

N-ka dama ñayiu n-ka kukanu ini Cristu mudu-i

6 Xaxe'e xa n-ka kukanu ini-n
Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro io xa
kunduu-n xi'in-ia, te kada koio-n
ná n-kida mee-ia. 7 Idii ni vuelta
io xa kajan-n anu-n xa kunduu-n
xi'in-ia, te jandixa na'i-n xa xandaa
kuu xa n-ja'an-ia. Jandixa na'i-n
xa n-ka ja'an se n-ka dakua'a ña'a.
Ndɨkɨu ndɨñuu ku juña'a-n nuu
Ianyuux xa n-kuta'u-n. 8 Jun ini
koio-n xa maxku danda'u ña'a se
ja'an tnu'u ndichi n-ka xo ja'an
xixitna-s. Ñadu ɨɨn xa ñukax ini
ka ja'an-s. Ñadu ɨɨn xa ndaa kuu
xa ka ja'an-s. Xaloko ka xikonuu
andɨu ka kida xa ka ta'u tniu-s xa
ka ta'u tniu-s. Ñatu kuu-i tnu'u
n-ja'an Cristu, 9 Ia kuu Ianyuux.
Dɨuni n-kuu Cristu ñayiu. Ntdaa
xa kua'a Ianyuux kada-ia kua'a
Cristu kada-ia. Ɨnuu ka tu'a-ia.
Ɨnuu ka kuu-ia. 10 N-ka nduu-n
ñayiu va'a ná va'a Cristu chi ka
kunduu-n xi'in-ia. Mee-ia taxnuni
nuu ntdaa se ka taxnuni xi'in nuu
ntdaa xaloko ka taxnuni xi'in nuu
ntdaa ángel ka taxnuni. 11 Xaxe'e
xa ka kunduu-n xi'in-ia, kuenda
kɨu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-n
te n-ka dajane-n xijan xa ñatuka
ka kida-n xaloko. 12 Kuenda kɨu
n-ka xe konduxi-n xi'in Cristu
te n-ka nandoto-n xi'in-ia na
n-nandoto-ia xa n-ka xendute-n,
chi ka jandixa-n xa n-nadandoto
Ianyuux Cristu. 13 Dɨuni kuenda
kɨu ndɨyɨ n-ka xo kuu-n xaxe'e xa
ña tuu na xava'a n-ka xo kida-n.
Daa n-ka xo kida-n xaloko xadu'a
ka kida ñayiu ñatu ka chinuu
Ianyuux. Kuenda kɨu ndɨyɨ n-ka xo
kuu-n, ko kuenda kɨu n-nadandoto
ña'a-ia na n-nadandoto-ia Cristu,
te n-taxkanu ini Ianyuux ntdaa
kuechi-n, te ña tuu nax jenya'u-ia.
14 Kuenda kɨu n-ndada ndoo
Ianyuux kuechi n-ka kida-ro
n-yodotnuni. N-ka kida-ro kuechi
chi ñatu n-ka jandixa-ro ley-ia.
Kuenda kɨu ne'e-ia xijan jua'an
nuu n-xitakaa dika Cristu te ijan
n-ndoo. 15 Ndaku Ianyuux nuu
Kui'na xi'in nuu dava ka xaloko
ka taxnuni xi'in-i. Kɨu n-nandoto
Cristu xa n-xi'í-ia nuu curuxi,
n-ndaku Ianyuux nuu Kui'na, te
nda'u nda'u n-kendoo-i te n-ka
xini ñayiu xa n-ndaku-ia nuu-i. Ná
kida soldado xa xani yujun-s se
n-ka tnɨɨ-s te dakuikonuu ña'a-s
nuu xyuku ñayiu n-kida Ianyuux
Kui'na.

16 Xijan kuu xa maxku juejoon-n
xa jan tnu'u ña'a ñayiu xa ka xaxi-n
ɨɨn xa ka xani ini-i xa ñatu io va'a
xa kaxi-n, ni maxku juejoon-n xa
jan tnu'u ña'a-i xa ka xi'i-n ɨɨn xa
ka xani ini-i xa ñatu io va'a xa
ko'o-n, ni maxku juejoon-n xa ku
jan tnu'u ña'a-i xa ñatu ne'e ii-n
kɨu kuu viko, ni xa ñatu ne'e ii-n
kɨu io yoo yɨjɨn, ni xa ñatu ne'e
ii-n kɨu kuu sabado. 17 Kuenda kɨu
juenda'u ɨɨn yutnu kuu xa ta'u tniu
ñayiu jan xa kada-ro; ñatu kuu-i ná
kuu mee yutnu. Mee-ro ntdaa-ro,
ñayiu ka kukanu ini Cristu, ñayiu
kuu kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia ka kuu
ná kuu mee yutnu. 18 Ka ja'an ñayiu
xa io xa jini u'u-n mee-n, xi'in xa

io xa ndadaka'nu-n ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, ko maxku
chinuu koio-n xijan. Maxku daa
kada-n chi na ña'a dakuita-n ta'u-n
taxi Ianyuux. Kakune'e-i xa ka
xko xini-i espíritu, te ka xko ja'an
espíritu jan nuu-i. Ka tutuku ni-i.
Nde'e ka kuu i'ni-i. Diko ni xaloko
xñu'u anu-i, te ka xani ini-i xa
kada-i xaloko. 19 Ñatuka ka kun-
duu-i xi'in Cristu, Ia kuu kuenda
kɨu dɨkɨ roo, xa ka kuu-ro ñayiu
ka kukanu ini-ia, te kuenda kɨu
ɨɨn ɨɨn parti yɨkɨ kuñu-ia ka kuu-ro.
Xa'nu ɨɨn ɨɨn parti yɨkɨ kuñu ñayiu
según janda xnetna'a-i. Kida-ia xa
chindee tna'a-ro xa na kukanu ini
ka-ro-ia. Te kukue'e ka-ro jua'an.
20 Kuenda kɨu n-ka xi'í-n xi'in
Cristu na n-xi'í-ia xa n-ka dan-
doo-n ntdaa xa ka taxnuni xaloko
ka xikonuu ñuñayiu nuu-n, ¿ko
nakuenda xa dani ka jandixa
na'i-n xaloko ka taxnuni nuu dava
ka ñayiu ñuñayiu jan? Du'a ta'u
tniu-i: 21 “Maxku tnɨɨ-n xa kuu
anu-n xa tnɨɨ-n, maxku kaxi-n xa
kuu anu-n xa kaxi-n, ni maxku
kaju'un nda'a-n xa kuu anu-n xa
tnɨɨ-n.” 22 Du'a ka ja'an-i xi'in
ñayiu ñatu ndeka Ianyuux, ko
ñadu daa ja'an Ianyuux chi mee-ia
n-xantuu xa juetniu ñayiu ntdaa
xa ka xetniu-ro, te naa. Dɨuni
n-xantuu-ia xa kaxi xa ko'o-ro
ntdaa xa io xa kaxi-ro, te dɨuni naa.
23 Io ñayiu ka xani ini xa yo va'a ka
tu'a ñayiu n-ka jantuu ley jan. Dɨuni
ka ja'an-i xa io xa jini u'u-ro mee-ro
xi'in xa io xa kada u'u-ro mee-ro
xaxe'e Ianyuux. Ma kundee xijan
xa kada-i xa ma kuu ka anu ñayiu
xa kada-i xaloko.

3

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu ka kukanu ini Cristu

1 Kuenda kɨu n-nadandoto ña'a
Ianyuux mee-n xi'in Cristu. Xaxe'e
xijan io xa ndukundee-n xa kada-n
xa juini Ianyuux, Ia tuu andɨu xi'in
Cristu. Lado kua'a Ianyuux nukoo
Cristu xa taxnuni-ia. 2 Naja'an
koio-n Ianyuux. Jun ini-n xa
kada-n ná ka kida Ia xtuu andɨu;
maxku jun ini koio-n xa kada
koio-n xa ka kida ñayiu ñuñayiu.
3 Kuenda kɨu n-ka xi'í-n xi'in Cristu
chi ñatuka ka kuu-n ná n-ka xo
kuu-n. Ka kunduu-n xi'in-ia xi'in
Ianyuux, te mee ni Ianyuux xini
janda ka kuu-n vitna. Mee ni-ia
xini janda kuu Cristu du. Ñunuu
ña'a Ianyuux te ma dandoo ña'a-ia.
4 Na ndixi Cristu, Ia n-kida xa n-ka
nduu-ro ɨnka ñayiu, kada Ianyuux
xa kunde'a-ro-ia, te dɨuni kada-ia
xa kunde'a ña'a ɨnka ñayiu roo. Te
dɨuni kada-ia xa diñu-ro ná diñu
Cristu.
5 Xaxe'e xijan maxku kada ka-n
xaloko ka kida ñayiu ñatu ndeka
Ianyuux. Dandoo koio-n xijan.
Maxku kava ɨɨn solteru xi'in ɨɨn
soltera chi ta tnunda'a koio ka-i.
Maxku kada-n kuechi xi'in ñayiu
ñatu n-tnunda'a xi'in-n; maxku
ku kuu anu-n xa daa kada-n.
Dɨuni maxku kukajan ini-n xa
xneva'a ɨnka ñayiu chi kuenda kɨu
xndeñu'u-ro ɨɨn xa xndeñu'u-ro xa
ka kukajan ini-ro xa xneva'a ñayiu.
6 Kiti ini Ianyuux nuu ñayiu daa
ka kida. Ka kuxe ini-i nuu-ia, te
kada u'u-ia-i na xeé kɨu. 7 N-ka xo
tuu-n ná xtuu ñayiu ñatu ndeka ña'a
Ianyuux. 8 Dɨuni maxku kiti ini
nuu tna'a ka-n. Maxku ndunde'e
ka-n nuu ñayiu. Maxku ña'a kada
koio ka-n ñayiu. Ni maxku kui'a
ja'an ka-n ñayiu. Maxku jan kui'a
tna'a-n. Maxku ku jan ne ku
jan yichi-n; kava nxa'nu tnu'u-n.
Maxku daa ka ku ja'an koio ka-n,
ni maxku daa ka ku kada koio-n.
9 Maxku yoo-n ku ja'an vete nuu
tna'a chi ñatuka ka kuu-n ná n-ka
xo kuu-n chi n-ka dandoo-n xaloko
n-ka xo kida-n te n-ka nduu-n ɨnka
ñayiu. 10 Tuku ñayiu n-ka nduu-n
vitna. Ñatuka ka kuu-n ná n-ka
xo kuu-n. Xaxe'e xa ka kutnuni
ini-n tnu'u Ianyuux yodotnuni,
ka dama-n jua'an. Kida-ia xa
xee-ro ku kuu-ro ná kuu mee-ia.
11 Ña tuu nax vi'i Ianyuux nu ka
kuu-ro ñayiu griegu a ka kuu-ro

ñayiu Israel, nu ka kuu-ro ñayiu
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii a ka
kuu-ro ñayiu ñatu n-ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii. Ni ña tuu nax vi'i-ia nu
n-ka kuu-ro ñayiu ña tu'a tutu, nu
n-ka kuu-ro ñayiu nde'e, ñayiu loko,
nu ka kuu-ro ñayiu ka kidatniu du'a
nuu xto'o-ro a ka kuu-ro ñayiu ñayo
na xto'o io, chi ñatu ndandɨ'ɨ xijan.
Cristu, ndandɨ'ɨ-ia, te ñu'u ña'a-ia
ntdaa-ro.
12 Xaxe'e xijan n-kaxi ña'a
Ianyuux xa ku kuu-n da'ya-ia, te
n-kida-ia xa n-ka nduu-n ñayiu ii,
te xemani ña'a-ia. Xaxe'e xijan io
xa du'a kada koio-n: Kunda'u ini
tna'a koio-n. Ku kuu koio-n ñayiu
va'a anu. Maxku ku kuu koio-n
ñayiu xe ini. Vivii ja'an koio-n
nuu ñayiu. Maxku yachi kiti ini
koio-n. 13 Maxku kiti ini-n nuu
ñayiu kida ɨɨn xa ñatu tna ini-n, te
taxkanu ini-n ñayiu kida u'u ña'a.
Taxkanu ini-n ñayiu chi n-taxkanu
ini ña'a Ianyuux mee-ro. 14 Du'a
kada koio-n, te dɨuni juemani
tna'a-n chi ndandɨ'ɨ ka xijan. Nux
juemani tna'a-n, ndaku-n xa kada
koio-n ntdaa xa'a. 15 Kutuu mani
koio-n chi xa na kutuu mani koio-n
n-kaxi ña'a Ianyuux. Dɨuni xa
na kutuu mani koio-n n-kida-ia
xa n-ka nduu-n ɨnka ntuku ñayiu.
Ku juña'a koio-n xa n-kuta'u-n
nuu Ianyuux. 16 Ja'an koio-n
tnu'u yodotnuni libru Salmos
hora dakua'a tna'a-n xi'in hora
ja'an do'o tna'a-n. Ja'an koio-n
nuu ñayiu nax kakune'e canción
Ianyuux. Dɨuni ja'an koio-n nuu-i
nax kakune'e alabanza-ia. Ku
kuu-n ñayiu kaxí ini. Xi'in nde yɨkɨ
nde tuchi-n kata-n nuu Ianyuux,
te juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu-ia.
Nux kuna'a-n xa n-ja'an Cristu,
ndaku-n xa kada koio-n ntdaa xa'a.
17 Nux kida-n ɨɨn tniu a na ka ɨnka
xa kida-n, kada-n xaxe'e Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro; a nux ja'an-n ɨɨn xa
ja'an-n, ja'an-n xaxe'e-ia. Ndɨkɨu
ndɨñuu ku juña'a koio-n xa n-ka
kuta'u-n nuu Taa-ro Ianyuux, chi
chinuu Ianyuux xa ja'an koio-n
nuu-ia xaxe'e xa n-xi'í Jesús.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu n-ka tnunda'a nukee nuve'e-i

18 Ndixi, ñá xndaxio yɨɨ, jueyu'u
juendetu-n nuu yɨɨ-n chi xijan
nandajan Cristu, Ia kuu Xto'o-ro,
Ia kunduu xi'in-ro. 19 Ndixi, se
xndaxio ñadɨ'ɨ, juemani koio-n-ña
te maxku ku ja'an deen ku ja'an
xatu-n nuu-ña.

Janda io xa kutuu kunukoo da'ya xi'in tadɨ'ɨ-i

20 Ndo'o, sekuechi xi'in dichi
kuechi xi'in solteru kuechi, io xa
jandixa-n ntdaa xa ka ta'u tniu
tadɨ'ɨ-n chi tna ini Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro xijan. 21 Ndixi, se ka kuu
taa maxku dakiti ini koio-n da'ya-n
na kua'a na ku kuva'a anu-s hora
kada-s xa ta'u tniu-n.

Janda io xa kutuu ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i, te janda kutuu se kuu xto'o-i

22 Ndixi, ñayiu ka xinokuechi,
jandixa koio-n xto'o-n. Kada
koio-n ntdaa xa ta'u tniu-s nuu-n.
Maxku hora ni nde'a ña'a xto'o-n
nde'e ku kadatniu-n xa na tna ini
ña'a-s. Koo ndaa koo kuiti anu-n
hora ka kidatniu-n nuu-s. Du'a
kada koio-n chi ka yu'u-n nuu
Cristu, Ia kuu Xto'o-ro. 23 Koo ndaa
koo kuiti anu-n hora na kada-n
tniu xto'o-n. Kada-n kuenda xa
nuu Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro ka
xinokuechi-n; ñadu nuu ñayiu.
24 Xá xna'a-n xa mee-ia kuu Ia
taxi ta'u-n. Nuu Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro, ka xinokuechi-n; ñadu
nuu ñayiu. 25 Kada u'u Ianyuux
dava'a nga ñayiu ka kida u'u ɨnka
ñayiu. Juña'a-ia ta'u-i. Ña tuu
nax vi'i-ia nu ka kuu-ro ñayiu ka
xinokuechi a ka kuu-ro se xndaxio
ñayiu ka kidatniu nuu-ro.

4

1 Ndixi, se xndaxio ñayiu ka
kidatniu nuu-n, va'a chiya'u
koio-n-yɨ, te maxku juendu'a-n-yɨ.
Xa xna'a-n xa ɨɨn ni Ia kuu xto'o
ñayiu, ka xinokuechi nuu xto'o-i io

xi'in ñayiu ñayo na xto'o io. Andɨu
kuu nuu tuu-ia.
2 Io xa kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux ndɨkɨu ndɨñuu. Kunini
va'a-n nax ka ja'an dava ka ñayiu
ka xijan ta'u xi'in-n nuu-ia. Ɨin ni
xa jun ini koio-n. Jun ini koio-n
xa juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu-ia.
3 Dɨuni kajan ta'u koio-n xa na
kada Ianyuux xa na juejoon ñayiu
xa ja'an koio-da nuu-i nax n-kida
Cristu xa na kua'a nanita'u-i.
Xaxe'e xa'a yɨndi'u-da. Xa daa nga
n-xo na'a Ianyuux nax kada Cristu.
Mee ni-ia n-xo na'a, ko n-datuu-ia
vitna. 4 Kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux xa na ku ja'an-da nuu
ñayiu xa n-ja'an Cristu xi'in xa
n-kida-ia. Ná n-kuu ná n-xino io
xa ku ja'an-da nuu ñayiu ka nataka.
5 Koo-n cuedado na ña'a kada
koio-n xa kada ñayiu ña ka kukanu
ini Cristu ɨin xaloko xadu'a. Kundu
ini koio-n dakua'a-n-yɨ. 6 Ja'an vii
ja'an va'a koio-n nuu ñayiu jan xa
na tna ini-i tnu'u ja'an-n. Kani ini-n
na tnu'u na ngone'e-n nuu ñayiu
kajan tnu'u ña'a ɨin xa kajan tnu'u
ña'a-i.

Ka ndajan tnu'u se xtuu xi'in Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Colosas

7 Tíquico, se kukanu ini xi'in-ro
Cristu kuu se kachitnu'u ña'a nuu
janda tuu-da, te nax kida-da do
ya'a kɨu na xee-s do dian. Mani ka
juini-ro-s. Xinokuechi kutu-s nuu
Ianyuux, te ña dandoo-s tniu-ia.
Nduu-da xi'in-s kida tniu-ia. 8-9 Xa
na kachitnu'u ña'a-s janda xtuu
koio-da ya'a, tunda'a-da-s juan
xee. Kutuu-n xi'in-s, te kuka'nu
anu-n. Nduu-s xi'in Onésimo, ɨnka
se kukanu ini xi'in-ro Cristu, se
ñuteyu mee-n naxee. Mani ka
juini-ro-s tuku. Dɨuni xinokuechi
kutu-s nuu Ianyuux te ña dandoo-s
tniu-ia. Kachitnu'u ña'a koio-s nax
ka ya'a-da do ya'a.
10 Ndajan tnu'u ña'a Aristarco,
ɨin se yɨndi'u ka'nu xi'in-da vekaa.
Dɨuni ndajan tnu'u ña'a Smarku,
se kuu daxi Bernabé. Nux xee
Smarku dian ku kuva'a anu-n
nuu-sɨ. Xá xna'a-n nax n-ja'an-da
xa juña'a-n-sɨ. 11 Dɨuni ndajan
tnu'u ña'a Jesús, se dɨuni nani
Justo. Se ya'a ni ka kuu se Israel
ka kidatniu xi'in-da xa na kua'a
na kɨu tna'a ka ñayiu nuu ñayiu
taxnuni Ianyuux nuu-i. N-kuka'nu
anu-da xaxe'e xa kunduu-da xi'in-s
ɨin ɨin-s. 12 Dɨuni ndajan tnu'u ña'a
Epafras, ɨnka ntuku se ñuteyu-n.
Xinokuechi-ro xi'in-s nuu Cristu.
Xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-s xko
xijan ta'u-s nuu Ianyuux xa dani
na kukanu ini-n Cristu xi'in xa
ma dandoo-n-ia. Dɨuni xijan
ta'u-s xa kutnuni ka ini-n tnu'u
Ianyuux yodotnuni xi'in xa na
kada ndɨ'ɨ koio-n ntdaa xa juini
Ianyuux. 13 Xini-da xa yo nde'e
kidatniu-s xaxe'e-n, xaxe'e ñayiu
Laodicea, xaxe'e ñayiu Hierápolis
du. 14 Ndajan tnu'u ña'a Sluka, se
kuu setatna. Mani ka juini-da-s.
Dɨuni ndajan tnu'u ña'a se nani
Demas. 15 Juña'a-n nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu xndaxio
Laodicea xa ndajan tnu'u-da-i.
Dɨuni juña'a-n nuu Ninfas xa
ndajan tnu'u-da-ña xi'in ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu ka nataka
ve'e-ña.
16 Na ya'a xa ka'u ndodo carta
ya'a, te tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Laodicea na
kua'a na ka'u ndodo ijan, te na ya'a
xa ka'u ndodo carta n-tunda'a-da
jua'an Laodicea, na naxee dian na
ka'u ndodo tuku. 17 Du'a juña'a
koio-n nuu Arquipo: “Jun ini-n xa
kada-n ntdaa tniu n-taxi Ianyuux,
Ia kuu Xto'o-ro. Dani junukuechi
na'i-n nuu-ia.”
18 Daña Spalu, ndajan tnu'u
ña'a-da. Xi'in nda'a mee-da
n-kidava'a-da uni koon tnu'u ya'a.
Dani yɨndi'u-da. Na chindee chituu
ña'a Ianyuux ndixi ɨin ɨin-n.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Tesalónica

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu nani Tesalónica

1 Mee-da, Spalu, kidava'a-da
carta ya'a xi'in Silvanu xi'in
Timoteo. Ka kidava'a-da nuu
mee-n ka kuu ñayiu ka jandixa
Jesucristu ñuu nani Tesalónica. Ka
kunduu-n xi'in Taa-ro Ianyuux
xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Na taxi-ia
xamani-ia nuu-n, na kada-ia xa
kutuu va'a koio-n.

Ka kuu mee-n ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ ntdaa ñayiu

2 Ntdaa kɨu ka xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e
ntdaa mee-n. Ka naja'an ña'a-da,
hora ka xijan ta'u-da nuu-ia. 3 Kɨu
xi'in kɨu, ka naja'an ña'a-da nuu
Ianyuux. Taa-ro kuu-ia. Ka naja'an
ña'a-da, xa ka kida-n xava'a, xaxe'e
xa ka jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu.
Ka naja'an ña'a-da, xa yo va'a
kidatniu-n, xaxe'e xa ka xemani-n
Ianyuux xi'in ñayiu. Ka naja'an
ña'a-da, xa ka kundee ini-n, xaxe'e
xa xndetu-n xa ndixi Xto'o-ro
Jesucristu. 4 Ñani-da ku'a-da,
xemani ña'a Ianyuux mee-n. Ka
xini-da xa n-kaxí ña'a-ia mee-n.
5 Na n-ka kachitnu'u-da tnu'u
va'a Jesucristu, ña n-kachitnu'u-da
tnu'u du'a ni. N-taxnuni Ianyuux
nuu-da, te du'a n-ka kachitnu'u-da.
N-kidatniu Espíritu Ii anu-n, xa
kutnuni ini koio-n xa ka ja'an-da
xandaa. Va'a ka xini-n xa n-xo
tuu-da xi'in-n xaxe'e xa xemani
ña'a-da.
6 N-ka kida mee-n, ná n-ka kida
mee-da, te ná n-kida Xto'o-ro
Jesucristu. Juini yo kue'e vida n-ka
ya'a-n, xaxe'e xa n-ka jandixa-n
tnu'u n-kachitnu'u-da, ko dani
n-ka xeka va'a-n tnu'u jan. Te
n-kida Espíritu Ii xa kuvete koio-n
xa kuvete koio-n. 7 Te du'a, n-ka
kuu mee-n ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ
ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu,
distrito Macedonia xi'in distrito
Acaya. 8 Xaxe'e mee-n, xá n-ka
teku ñayiu Macedonia, xi'in ñayiu
Acaya, xi'in ñayiu ntdaa ɨnka ñuu,
tnu'u Xto'o-ro Jesucristu. Ntdaa
ñuu xá n-ka teku ñayiu xa ka
jandixa mee-n Ianyuux. Xijan
kuu xa, ña ndoñu'u ka xa ja'an
koio mee-da ni ɨɨn. 9 Ka ja'an
mee-i xa n-ka xitoni'ni ña'a-da
mee-n te n-ka xeka va'a ña'a-n.
Ka ja'an-i xa n-ka dandoo-n santu,
xa kunduu koio-n xi'in Ianyuux
Ndito. Ianyuux ndaa kuu-ia.
10 Dɨuni ka ja'an-i xa xndetu-n xa
ndixi Da'ya Yɨɨ Ianyuux nde andɨu.
N-kida Ianyuux xa n-nandoto Jesús
nuu n-kuu-ia ndɨyɨ, te dakaku
ña'a Jesús mee-ro, hora ndunde'e
Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.

2

Va'a xna'a-n nax n-kida-da, na n-xo tuu-da xi'in-n Tesalónica

1 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n xa
ñatu n-ka xitoni'ni ña'a du'a-da.
2 Ka xini-n xa yo kue'e vida n-ka
ya'a-da ñuu nani Filipos, te yo
kui'a n-ka ja'an ñayiu ijan. Te juini
du'a n-kuu, ko n-ka jandixa-da
xa ñunuu ña'a na'i Ianyuux, te ña
n-ka yu'u-da xa juña tnu'u ka-da
tnu'u-ia nuu ñayiu. Xijan kuu xa
n-ka xee-da ñuu-n, te nɨni kue'e
vida ka ya'a-da, n-ka kachitnu'u-da
tnu'u va'a Ianyuux nuu mee-n
tuku. 3 Meni xa kuu xandaa
n-ja'an-da. Ña n-ka kida-da xa u'u
nuu-n, ña n-ka danda'u ña'a-da.
4 N-xitotnuni ña'a Ianyuux mee-da.
N-xio-ia confianza nuu-da, xa juña
tnu'u koio-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu ñayiu. Te du'a ka ja'an-da.
Ñatu ka ja'an-da, xa kada-da xa
tna ini koio ñayiu, ka ja'an-da,
xa kada-da xa tna ini Ianyuux.
Xitotnuni mee-ia anu-da, na'a-ia
ntdaa xa ka kida-da, xi'in ntdaa xa
xani ini-da. 5 Ka xini-n xa nuncas
ña n-ka xetniu-da tnu'u vidi xa

ni'i ña'a-da, te nuncas ña n-ka
danda'u ña'a-da xa ni'i koio-da
tvini. Na'a Ianyuux xa du'a n-kuu.
6 Nuncas ña n-ka nduku-da xa koo
koio ñayiu xañu'u nuu mee-da. Ni
mee-n, ni ɨnka ñayiu. Se n-tunda'a
ña'a Cristu ka kuu-da, te kua'a
xa kada-da xa koo koio-n xañu'u
nuu-da. 7 Ko ñatu du'a ka kida-da.
N-ka xemani ña'a-da. Nani ñunuu
va'a ɨɨn ñadɨ'ɨ da'ya yɨjɨn-ña, dani
n-xo ñunuu ña'a mee-da mee-n.
8 Xaxe'e xa ka xemani ña'a-da, n-ka
kachitnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux.
Te nux n-ndoñu'u n-kuu, te n-xio
anu-da xa kuú koio-da xaxe'e-n.
Chi n-xee xa yo ka xemani ña'a-da.
9 Ñani-da ku'a-da, naja'an koio-n
nanda n-ka kidatniu-da. Xna'a-n
xa kue'e vida n-ka ya'a-da xa
kutuu-da xi'in-n. Nduu, xakuaa
n-ka kidatniu-da, chi ña n-ka
juini-da xa datnaña'a-da nɨni n-ka
kachitnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux.

10 Kua'a mee-n xa ja'an ndaa
koio-n xaxe'e-da, te na'a Ianyuux
du, ntdaa xa n-ka kida-da, nɨni
n-ka xo tuu-da xi'in mee-n, ñayiu ka
jandixa Jesucristu. Meni xa juini
Ianyuux n-ka kida-da, n-ka kida-da
xava'a. Ni ɨɨn ñayiu ña kua'a xa
tekuechi ña'a-i. 11 Ka xini-n xa n-ka
ja'an-da nuu ɨɨn ɨɨn-n nani ja'an
ɨɨn taa nuu da'ya-s. N-ka dakua'a
ña'a-da, te n-ka taxi-da tnu'u kanu
ini. 12 Yo kue'e n-ka xijan-da nuu-n,
xa dandoo koio-n kuechi-n, te kada
koio-n ntdaa xa juini Ianyuux. Chi
ja'an ña'a-ia, xa kutuu koio mee-n
nuu taxnuni-ia, te jini koio-n xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia.

13 Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu,
ka xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu
Ianyuux. N-ka xeka va'a-n tnu'u
Ianyuux, na n-ka teku-n tnu'u jan,
hora n-ka kachitnu'u-da. N-ka
kutnuni ini-n xa tnu'u jan ñatu
kuu tnu'u seyɨɨ, n-ka kutnuni ini-n
xa xandaa xa tnu'u Ianyuux kuu.
Te kidatniu tnu'u jan anu ñayiu
ka jandixa Ianyuux. 14 Ñani-da
ku'a-da, n-ka kida mee-n ná n-ka
kida ñayiu ka jandixa Ianyuux dis-
trito nani Judea. Mee-i tuku, ka
kunduu-i xi'in Cristu Jesús. Ná n-ka
ya'a mee-i kue'e vida, xaxe'e xa
n-ka xini u'u ña'a ñayiu Israel, da
n-ka ya'a mee-n kue'e vida, xaxe'e
xa ka xini u'u ña'a ñayiu ñuu-n.
15 N-ka xa'ni ñayiu Israel Xto'o-ro
Jesús, nani n-ka xa'ni-i se n-ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá
n-kuu kue'e kuia. N-ka xijun ña'a
ñayiu Israel mee-da tuku. Dani
ka kida-i xa ña tna ini Ianyuux,
te dani jantna'a-i xi'in ntdaa ñayiu.
16 Ka juini-da xa juña tnu'u-da
tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel, xa ma kuú koio-i
xi'in kuechi-i, ko ña ka xejoon ñayiu
Israel. Kɨu xi'in kɨu, ka kida ka
ñayiu Israel kuechi. Ko vitna, xa
n-xee hora xa ndunde'e Ianyuux
nuu mee-i.

Kukajan ini-da xa jini ña'a-da ɨnka vuelta

17 Ñani-da ku'a-da, ka kuu-da ná
kuu ɨɨn ñadɨ'ɨ hora n-xi'í da'ya-ña.
Juini ita'u ni kɨu ña yoo ka-da
xi'in-n, ko yo kukajan ini-da xa jini
ña'a-da. 18 Mee-da, Spalu, kue'e
vuelta n-juini-da xa xee-da ñuu-n,
ko ña n-xejoon kui'na xa xee-da.
19 Xndetu-da hora ndixi Xto'o-ro Je-
sucristu, chi hora ijan, kunujuiin
va'a koio mee-n nuu mee-ia, te ku-
vete-da xa kuvete-da xaxe'e-n. Kuu
ná kuu xa ni'i-da corona, te na-
juen tnu'u-da xa najuen tnu'u-da
xaxe'e-n. 20 Mee-n ka kida xa
ka xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu
Ianyuux. Mee-n ka kida xa ku-
vete-da xa kuvete-da.

3

1 Ña n-kundee ini-da xa
tekutnu'u koio-da nanda xtuu-n.
Xijan kuu xa n-ka xani ini-da xa
vatuka xa ndoo meni mee-da ñuu
nani Atenas. 2 Te n-ka tunda'a-da
Timoteo nuu-n. Ñani-ro kuu-sɨ, se
xinokuechi nuu Ianyuux kuu-s.
N-kidatniu-s xi'in-da, xa juña
tnu'u-s tnu'u va'a Cristu nuu ñayiu.
N-ka tunda'a-da-sɨ, xa chindee

ña'a-s mee-n, xa kundee ini koio-n,
xa jandixa na'i koio-n Xto'o-ro
Jesús. 3 Ña n-ka juini-da xa dandoo
koio-n ni ɨɨn-n Cristu, hora ka
xini u'u ña'a ñayiu ña ka jandixa
Cristu. Va'a ka xini-n xa io xa du'a
ya'a-ro. 4 Na n-ka xo tuu ka-da
xi'in-n, n-ka ja'an-da xa io xa kue'e
vida ya'a-ro, xaxe'e xa jandixa-ro
Jesucristu, te du'a kuu, nani
xna'a-n. 5 Ña n-kundee ka ini-da
xa jini-da nanda xtuu-n. Xijan
kuu xa n-tunda'a-da Timoteo, xa
kanetnu'u-s tnu'u mee-n ndixi,
nux dani ka jandixa-n Xto'o-ro
Jesucristu. N-yu'u-da, xa nada
kadajuexa ña'a kui'na mee-n,
te ma kunduu koio ka-n xi'in
Cristu. N-juini-da xa jini-da nux
dani xiniñu'u tniu n-ka kida-da
xaxe'e-n.

6 Ko vitna, xa n-xee Timoteo ya'a.
Tnu'u va'a ne'e-s n-nxee. Ja'an-s
xa dani ka jandixa-n Jesucristu,
te va'a ka xemani-n Ianyuux xi'in
ñayiu. Ja'an-sɨ xa ntdaa kɨu ka
naja'an ña'a-n, te ka juini-n xa jini
ña'a koio-n, nani ka juini mee-da
xa jini ña'a-da mee-n. 7 Ñani-da
ku'a-da, juini ka xini u'u ña'a
ñayiu, te kue'e vida ka ya'a-n, ko
kuka'nu anu-da, xaxe'e xa n-ka
teku-da xa ka jandixa na'i ka-n
Jesucristu. 8 Xaxe'e xa ka kundee
ini-n xa kunduu na'i koio ka-n xi'in
Xto'o-ro Jesús, te du'a kuu xa xtuu
va'a mee-da. 9 ¿Nanda kua'a xa
nachiya'u koio-da nuu Ianyuux?
Ka xia'an-da xa ka xia'an-da
xa n-kuta'u-da nuu-ia, xaxe'e
mee-n. Kuvete-da xa kuvete-da
nuu Ianyuux. Ia jandixa-ro kuu-ia.
10 Nduu, xakuaa ka xijan ta'u-da
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Yo kue'e ka
xijan ta'u-da, xa nanitna'a nuu-ro
mee-n xi'in mee-da. Ka juini-da xa
chindee ña'a-da, xaxe'e xa ndoñu'u
ka-n, xa jandixa va'a koio ka-n
Ianyuux.

11 Na kada Ianyuux xa nanitna'a
nuu-ro ɨnka vuelta. Na chindee
ña'a Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro
Jesús, xa kotoni'ni ña'a-da. 12 Na
kada Xto'o-ro Jesús xa juemani
tna'a koio-n xa juemani tna'a koio
ka-n, ɨɨn-n xi'in ɨka-n. Na kada-ia
xa juemani koio-n ntdaa ñayiu.
Na kada-ia xa juemani tna'a koio
mee-n, ná ka xemani ña'a mee-da
mee-n. 13 Na kada Xto'o-ro Jesús
xa kundee ini koio-n. Ndixi-ia,
xi'in ntdaa ñayiu n-kida dɨɨn-ia xa
ku kuu koio-i ñayiu mee-ia. Na
ndixi-ia, te kunujuiin koio mee-n
nuu Ianyuux. Ianyuux jandixa-ro
kuu-ia. Taa-ro Ianyuux kuu-ia. Na
kada Xto'o-ro Jesús xa kada koio-n
xa juini Ianyuux, na kada-ia xa
hora ijan ni, ni ɨɨn ñayiu ma kua'a
xa tekuechi ña'a-i nuu mee-ia.

4

Xa tna ini Ianyuux

1 Ñani-da ku'a-da, vitna, xaxe'e
xa ka kunduu mee-da xi'in Xto'o-ro
Jesús, ka xijan-da nuu mee-n xa
kada koio-n xa juini Ianyuux.
Xá n-ka dakua'a ña'a-da nax
kada koio-n xa kada-n xa tna ini
Ianyuux, te du'a ka kida-n. Ka
xijan-da nuu-n xa du'a kada koio
ka-n.

2 Va'a ka xini-n tnu'u ta'u tniu
n-ka taxi-da. Te ka xini-n xa n-ta'u
tniu Xto'o-ro Jesús mee-da, xa
du'a dakua'a ña'a koio-da mee-n.
3 N-kida dɨɨn ña'a Ianyuux mee-ro,
xa ku kuu-ro ñayiu mee-ia. Juini-ia
xa kada koio-n xa juini mee-ia,
juini-ia xa maxku kada koio ka-n
xa u'u. Juini-ia xa maxku kidi-n
xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-n.
4 Ñani-da, juini-ia xa tnunda'a-n
xi'in ñadɨ'ɨ n-taxi-ia, te koo-n xañu'u
nuu-ña, te juemani-n-ña. Ku'a-da,
juini-ia xa tnunda'a-n xi'inseyɨɨ
n-taxi-ia, te koo-n xañu'u nuu-s,
te juemani-n-sɨ. 5 Seyɨɨ, juini-ia xa
maxku juejoon-n nuu yɨkɨ kuñu-n
xa kukajan ini-n kue'e ñadɨ'ɨ, ná
ka kida ñayiu ña ka xini Ianyuux.
Ñadɨ'ɨ, juini-ia xa maxku juejoon-n
nuu yɨkɨ kuñu-n xa kukajan ini-n
kue'e seyɨɨ, ná ka kida ñayiu ña

kaxini Ianyuux. 6 Ñani-da, maxku
danda'u-n ɨnka seyɨɨ, xa kidi-n xi'in
ñadɨ'ɨ-s. Ku'a-da, maxku danda'u-n
ɨnka ñadɨ'ɨ, xa kidi-n xi'in yɨɨ-ña. Na
n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka ja'an-da
xa kada u'u ña'a Ianyuux mee-n,
nux du'a ka kida-n. 7 Ña n-ja'an
ña'a-ia xa ku kuu-ro ñayiu ka kida
xa juini mee-ro, n-ja'an ña'a-ia xa
ku kuu-ro ñayiu ka kida xa juini
mee-ia. 8 Xijan kuu xa, ɨɨn ñayiu,
nux ña xe ini-i xa n-ka dakua'a-da,
du'a kuu xa ña xe ini-i xa n-ja'an
Ianyuux. Ña kuu xa ñatu jandixa-i
ɨɨn ñayiu, kuu xa ñatu jandixa-i
Ianyuux n-taxi Espíritu Ii.

9 Ña ndoñu'u xa kadava'a-da
nuu-n xa io xa juemani tna'a-n,
chi xa n-dakua'a ña'a Ianyuux xa
juemani tna'a-n, ɨɨn-n nuu ɨnka-n.
10 Ndaa xa ka xemani-n ntdaa
ñani-ro ku'a-ro nitu'u distrito
Macedonia. Ko ñani-da ku'a-da, ka
xijan-da xa juemani-n xa juemani
ka-n-yɨ. 11 Ka xijan-da xa kutuu
mani koio-n xi'in ntdaa ñayiu.
Kada-n, ɨɨn ɨɨn-n, tniu mee-n. Xi'in
nda'a-n kadatniu koio-n. Du'a
xá n-ka ta'u tniu-da, na n-ka xo
tuu-da xi'in-n. 12 Nux du'a kada-n,
ɨɨn ɨɨn-n, nde ñayiu ña ka jandixa
Xto'o-ro Jesús koo koio xañu'u
nuu-n. Te ma ndoñu'u xa kundeka
ña'a ni ɨɨn ñayiu.

Ndixi Xto'o-ro Jesucristu

13 Ñani-da ku'a-da, ka juini-da xa
kutnuni ini koio-n nanda kutuu
ñani-ro ku'a-ro n-ka xi'í. Ña
ndoñu'u xa tnau ini koio mee-n,
ná tnau ini ɨnka ñayiu. Chi mee-i,
ña tuu na confianza io-i nuu
Ianyuux. 14 Ko mee-ro, jandixa-ro
xa n-xi'í Jesús te n-nandoto-ia.
Dɨuni jandixa-ro xa nadandoto
Ianyuux ntdaa ñayiu n-ka jandixa
Jesús antecas xa kuú-i, te ndixi uun
ka-i xi'in Jesús hora na ndixi-ia.

15 Tnu'u Xto'o-ro Jesús ka
ja'an-da nuu-n. Juini dani xn-
dito-ro te xtuu na'i-ro ñuñayiu hora
na ndixi Jesús, ko ma juiin ndodo
nuu mee-ro nuu ñani-ro ku'a-ro xá
n-ka xi'í. 16 Hora ijan kunde'a-ro
Xto'o-ro Jesús vax nuu-ia nde
andɨu. Kana xee-ia tnu'u ta'u
tniu-ia. Te kana ángel kunxa'nu
ka, ia xinokuechi nuu Ianyuux. Te
nda'i trompeta Ianyuux. Te ki'na
nuu nandoto koio ñani-ro ku'a-ro
n-ka jandixa Jesús antecas xa
kuú-i. 17 Te dada mee-ro, ñayiu xtuu
na'i ka ñuñayiu. Tnɨɨ ña'a Ianyuux,
te kandeka ña'a-ia ntdaa-ro jɨ'ɨn
nuu vikó, xa nanitna'a-ro xi'in
Xto'o-ro Jesús nuu dujun ka. Te
du'a kutuu va'a-ro, ntdaa-ro, xi'in
Xto'o-ro Jesús kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
18 Xijan kuu xa, xi'in tnu'u ya'a,
juña'a tna'a-n tnu'u kanu ini, ɨɨn-n
nuu ɨnka-n.

5

1 Ñani-da ku'a-da, ña ndoñu'u-n
xa ja'an koio-da nada kuia ya'a-ro,
antecas xa ndixi Xto'o-ro Jesús. Ña
ndoñu'u-n xa ja'an-da nax koo, an-
tecas xa ndixi-ia. Du'a ma ka-
dava'a-da nuu-n. 2 Va'a xna'a
mee-n xa danaa xee kɨu ndadan-
daa Xto'o-ro Jesús ntdaa xa io.
Xna'a-n xa xee kɨu ijan, ná xee ɨɨn
ñadu'u xakuaa. 3 Hora ka ja'an
ñayiu: "Xtuu va'a-ro, ña tuu nax
kuu", te danaa, hora ijan ni, danaa
Ianyuux ñayiu jan. Ná kuu xa
danaa ni kixe'e xa xaxia'an hora
kaku da'ya ɨɨn ñadɨ'ɨ, da kixe'e
Ianyuux xa danaa-ia ñayiu jan. Te
mayo-i kaku. 4 Ko mee-n, ñani-da
ku'a-da, ñatu ka xika-n nuu nee,
xa na'i xee kɨu ijan, ná na'i kɨu ɨɨn
ñadu'u ɨɨn ve'e. 5 Ka kuu mee-n,
ntdaa-n, ñayiu ka jandixa Xto'o-ro
Jesús. Ka xika-n nuu kanda va'a.
Ñatu kuu-ro ñayiu xakuaa, ña ka
xika-ro nuu nee. 6 Ná kuu ñayiu
ka kidi kuu ñayiu jan. Xijan kuu
xa maxku kidi mee-ro, ná ka kidi
mee-i. Na kunde'a-ro xa ndixi-ia.
7 Ñayiu kidi, kidi-i xakuaa, ñayiu
xini, xini-i xakuaa. 8 Ñayiu ka
xika nduu kuu-ro. Io xa koo
tu'a-ro. Ná kuu soldado kuu-ro,

te io xa dada'u ña'a. Ná kuu xa
dada'u soldado pechu-s, kuu xa
jandixa-ro Ianyuux te xemani-ro
ñayiu. Ná kuu xa dada'u sol-
dado dɨkɨ-s, kuu xa xndetu-ro xa
dakaku ña'a Xto'o-ro Jesucristu, xa
kutuu va'a-ro xi'in-ia. 9 Chi ña
n-nduku ña'a Ianyuux mee-ro, xa
kada u'u ña'a-ia. N-nduku ña'a-ia,
xa ni'i-ro xa kutuu va'a-ro xi'in
mee-ia, xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu.
10 N-xi'í Jesucristu xaxe'e-ro, te
juini ndito-ro o n-xi'í-ro, ko dani
kutuu-ro xi'in-ia. 11 Xijan kuu
xa, juña'a tna'a-n tnu'u kanu ini,
te chindee tna'a-n xa kundee ini
koio-n. Nani ka kida-n vitna, dani
kada koio ka-n.

Ñani-da ku'a-da, io xa du'a kada koio ka-n

12 Ñani-da ku'a-da, ka xijan-da xa
koo koio-n xañu'u nuu se ka kidat-
niu xi'in-n. N-kaxí Xto'o-ro Jesús
mee-sɨ, xa taxnuni koio-s nuu-n,
te dakua'a ña'a-s. 13 Koo koio-n
xañu'u nuu-s, te yo va'a juemani
koio-n-sɨ, xaxe'e tniu ka kida-sɨ. Te
kutuu mani-n, ntdaa-n, ɨɨn-n xi'in
ɨka-n.

14 Ñani-da ku'a-da, ka xijan-da
nuu-n, xa du'a kada koio-n.
Kudeen koio-n nuu ñayiu ña ka
juini xa kadatniu-i. Juña'a koio-n
tnu'u kanu ini nuu ñayiu ka yu'u.
Chindee koio-n ñayiu ña ndaku.
Kundetu kuee koio-n nuu ntdaa
ñayiu.

15 Kunde'a tna'a-n, xa ni ɨɨn-n
maxku kada xa u'u nuu ñayiu ka
kida xa u'u nuu mee-n. Kada
koio-n xava'a, nani nuu ntna'a
mee-n, dani nuu ntdaa ñayiu.

16 Ntdaa kɨu kuvete koio-n. 17 Kɨu
xi'in kɨu, kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux. 18 Hora kuvete-n, hora
tnau ini-n, dava'a nga xa ya'a-n,
ko juña'a koio-n xa n-kuta'u-n nuu
Ianyuux. Du'a kunduu na'i ka-n
xi'in Cristu Jesús, te du'a kada-n xa
juini Ianyuux xaxe'e-n.

19 Ná kuu ɨɨn ñu'u koko kidatniu
anu-n, da kuu Espíritu Ianyuux.
Juejoon koio-n, ɨɨn ɨɨn-n, xa ka-
datniu ka-ia. 20 Nux kachitnu'u
ɨɨn ñayiu tnu'u Ianyuux nuu-n,
te io xa chinuu koio-n tnu'u jan.
21 Kototnuni koio-n ntdaa xa
teku-n, te kueka va'a koio-n xa kuu
xava'a. 22 Dandoo koio-n ntdaa xa
kuu xa u'u.

23 Kida Ianyuux xa kutuu va'a-ro.
Xá n-ja'an ña'a-ia mee-ro xa ku
kuu-ro ñayiu mee-ia, xá n-kida dɨɨn
ña'a-ia. Na kada-ia xa kada koio
mee-n ntdaa xa juini mee-ia. Na
kuneva'a ña'a-ia mee-n, anu-n xi'in
xaxtnuni-n xi'in yɨkɨ kuñu-n, xa ma
kua'a xa tekuechi ña'a ni ɨɨn, hora
ndixi Xto'o-ro Jesucristu. 24 Ja'an
ña'a Ianyuux mee-n xa kutuu
va'a koio-n xi'in-ia, te du'a koo.
Kua'a-ro xa koo koio-ro confianza
nuu-ia, xa du'a kada-ia.

Xanyuux nuu-n

25 Ñani-da ku'a-da, kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xaxe'e mee-da.
26 Juña'a koio-n xa ndajan
tnu'u-da ntdaa ñani-ro ku'a-ro xtuu
ijan.
27 Xaxe'e xa ta'u tniu ña'a
Xto'o-ro Jesucristu mee-da, ka ta'u
tniu ña'a mee-da mee-n, xa ka'u
koio-n carta ya'a nuu ntdaa ñani-ro
ku'a-ro xtuu ijan.
28 Na taxi Xto'o-ro Jesucristu xa-
mani-ia nuu-n. Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Tesalónica

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu nani Tesalónica

1 Mee-da, Spalu, kidava'a-da
carta ya'a, xi'in Silvano xi'in Tim-
oteo. Ka kidava'a-da nuu mee-n
ka kuu ñayiu ka jandixa Jesucristu
ñuu nani Tesalónica. Ka kunduu-n
xi'in Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro
Jesucristu. 2 Na taxi-ia xamani-ia
nuu-n, na kada-ia xa kutuu va'a
koio-n.

Na ndixi Cristu, te ndadandaa Ianyuux ñayiu ka kida xa u'u

3 Ñani-da ku'a-da, kɨu xi'in kɨu,
io xa juña'a koio-da xa n-kuta'u-da
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Te vatuka
xa du'a ka kida-da, chi kue'e
xa kue'e ka jandixa-n Xto'o-ro
Jesucristu, te kue'e xa kue'e ka
xemani tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.
4 Xijan kuu xa najuen tnu'u
ña'a-da nuu ntdaa ñayiu ka jandixa
Ianyuux. Najuen tnu'u ña'a-da, chi
ka kundee ini-n xa jandixa koio
ka-n Jesucristu. Juini ka xini u'u
ña'a ñayiu mee-n, ko ka jandixa
na'i-n, te juini kue'e vida ka ya'a-n,
ko ka kundee ini na'i-n. 5 Du'a
xini-ro xa kada Ianyuux xava'a,
hora ndadandaa-ia ntdaa xa io.
Hora ijan, ja'an-ia xaxe'e mee-n.
Ja'an-ia xa va'a n-ka kida-n, te
ja'an-ia xa taxnuni koio mee-n xi'in
mee-ia nuu taxnuni-ia. Xaxe'e
xa'a, kuu xa kue'e vida ka ya'a-n
vitna.
6 Meni xava'a kida Ianyuux.
Xijan kuu xa kada-ia xa kue'e vida
ya'a koio ñayiu ka kida xa kue'e
vida ka ya'a mee-n. 7 Kue'e vida ka
ya'a-n vitna, ko kada Ianyuux xa
kutuu va'a koio mee-n xi'in mee-da
nuu taxnuni-ia. Du'a koo, na ndixi
Xto'o-ro Jesús nde andɨu. Kixee-ia
xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia,
ia ka kunxa'nu. Kixee-ia nuu
yanu'u koko. 8 Te yo nde'e ku
kuu-ia, hora ndadandaa-ia ñayiu ña
ka xini Ianyuux, ñayiu ña jandixa
tnu'u va'a Xto'o-ro Jesús. 9 Kada
u'u Ianyuux ñayiu jan. Kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ, ya'a koio-i ntdaa xa
kada ña'a-ia. Ma kutuu ñayiu
jan xi'in Xto'o-ro Jesús. Ma kɨu
koio-i nuu taxnuni Ia kunxa'nu
ka. 10 Na ndixi Xto'o-ro Jesús,
kɨu ijan, te ñayiu n-kida dɨɨn-ia,
ñayiu mee-ia, juña'a koio-i xa
n-kuta'u-i nuu-ia. Ntdaa ñayiu n-ka
jandixa-ia, ndadaka'nu-i-ia. Mee-n
tuku, chi n-ka jandixa-n-ia, na n-ka
ja'an-da xaxe'e-ia.
11 Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu,
ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux
xaxe'e-n. Ka xijan ta'u-da xa ja'an
Ianyuux xa va'a n-kida-ia, hora
n-ja'an ña'a-ia mee-n xa kunduu
koio-n xi'in-ia. Taxnuni-ia nuu
ntdaa xa io. Xijan kuu xa ka xijan
ta'u-da xa kada-ia xa jɨn tna'a
ntdaa xava'a ka juini-n xa kada-n,
te ka xijan ta'u-da xa kada-ia xa
daxinokava koio-n ntdaa tniu ka
kida-n xaxe'e xa ka jandixa-n-ia.
12 Te du'a kada koio mee-n xa jini
koio ntdaa ñayiu xa Ia kunxa'nu ka
kuu Xto'o-ro Jesucristu. Te taxnuni
koio mee-n xi'in mee-ia. Du'a koo,
xaxe'e xamani taxi Taa-ro Ianyuux
xi'in Xto'o-ro Jesucristu.

2

Kixee Se kada xa u'u, Se ma jandixa ni ɨɨn

1 Ñani-da ku'a-da, vitna juini-da
xa kakune'e-da kɨu na ndixi
Xto'o-ro Jesucristu, kɨu nataka-ro
xi'in-ia. 2 Xijan-da xa maxku kɨ
ini koio-n, maxku yu'u koio-n,
xa kani ini-n xa xá n-ndixi-ia.
Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa kachitnu'u-i
tnu'u Ianyuux xa xá n-ndixi-ia,
maxku jandixa koio-n tnu'u jan.
Nux tekutnu'u koio-n xa xá
n-ndixi-ia, maxku jandixa koio-n
tnu'u n-teku-n. Nux ja'an koio
ñayiu xa n-ka kidava'a mee-da ɨɨn

carta ja'an xa xá n-ndixi-ia, maxku
jandixa koio-n xa ja'an-i. 3 Maxku
juejoon koio-n xa danda'u ña'a ni
ɨɨn ñayiu ni ɨɨn tnu'u jan. Ditna ka,
kuu xa kuxee ini koio ñayiu ñuñayiu
nuu Ianyuux, te dada xee kɨu ijan,
kɨu na ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
Antecas xa xee kɨu ijan, te kixee
Se kida kuechi, Se ma jandixa ni
ɨɨn. Se andea kuu-s, Se nuncas
ma kutuu xi'in Ianyuux kuu-s.
4 Jantna'a-s xi'in ntdaa xa danani
ñayiu ianyuux. Ja'an-s xa kunxa'nu
ka mee-s dada dava'a nga ɨnka
xa ndadaka'nu ñayiu. Nde xiti
veñu'u Ianyuux, kunukoo mee-s,
ná nukoo mee Ianyuux. Ja'an-s xa
mee-s kuu Ianyuux.

5 ¿Ña ka naja'an-n xa n-xo
ja'an-da xa'a, na n-xo tuu-da xi'in-n
a? 6 Te ka xini-n nax kuu xa kida xa
yɨtnɨɨ se ijan, xa ta kixee ka-s vitna.
Na xee hora juini Ianyuux, te kixee
se ijan. 7 Io ɨɨn xa kida kuechi vitna,
ko ná kuu ɨɨn xa na'i kuu. Te io
ɨɨn se kida xa yɨtnɨɨ xa kida kuechi
vitna. Te kada na'i ka-s xa kɨtnɨɨ
xa'a, nde kada Ianyuux xa du'a
ma kada ka-s. 8 Te dada kixee Se
kida kuechi, Se ma jandixa ni ɨɨn.
Te taxnuni Xto'o-ro Jesús nuu se
ijan. Xi'in tachi yu'u-ia ka'ni-ia-s,
xa maxku kada ka-s ni ɨɨn. Ná kuu
ɨɨn xa diñu xa diñu ku kuu Xto'o-ro
Jesús, na ndixi-ia kɨu ijan. 9 Kada
kui'na xa kixee Se kida kuechi, Se
ma jandixa ni ɨɨn. Taxnuni-s nuu
ñayiu. Kada-s milagru. Ko xa vete
kuu ntdaa xa kada-s. 10 Juetniu-s
ntdaa xa u'u xa danda'u-s ñayiu
ña ka jandixa Jesucristu, ñayiu jɨ'ɨn
andea. Jɨ'ɨn koio-i andea, xaxe'e
xa ña n-ka juini-i xa juemani-i
xa kuu xandaa, ña n-ka juini-i xa
dakaku ña'a Ianyuux mee-i, xa
kutuu va'a-i xi'in mee-ia. 11 Xijan
kuu xa xejoon Ianyuux xa danda'u
Se kida kuechi ñayiu jan, xa jandixa
koio-i xa kuu tnu'u vete. 12 Du'a
ndadandaa Ianyuux ntdaa ñayiu ña
n-ka jandixa xa kuu xandaa, ñayiu
n-ka tna ini xa kuu xa u'u.

N-kaxí ña'a Ianyuux mee-n xa dakaku ña'a-ia

13 Ñani-da ku'a-da, kɨu xi'in kɨu,
io xa juña'a koio-da xa n-kuta'u-da
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Xemani
ña'a Xto'o-ro Jesús mee-n. Nde
ki'na nuu, n-kaxí ña'a Ianyuux
mee-n, xa dakaku ña'a-ia, xa
ma kuú koio-n xi'in kuechi-n.
N-kida-ia xa kadatniu Espíritu
Ii anu-n, xa dakua'a ña'a-ia, xa
kada koio-n xa juini Ianyuux,
te n-kida Ianyuux xa jandixa
koio-n xa kuu xandaa. 14 Na
n-ka kachitnu'u-da tnu'u va'a
Jesucristu nuu-n, te n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n. N-ja'an ña'a-ia xa
taxnuni koio mee-n xi'in Xto'o-ro
Jesucristu.

15 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu
xa kundee ini koio-n, xa jandixa
koio ka-n Jesucristu. Kada koio-n
ntdaa xa n-ka dakua'a ña'a-da,
tnu'u n-ka ja'an-da xi'in carta
n-ka kidava'a-da. 16-17 Xemani
ña'a Taa-ro Ianyuux mee-ro. Xá
n-taxi-ia tnu'u kanu ini, xa kutuu
va'a-ro xi'in mee-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Xá n-taxi-ia xamani-ia, xa
kundetu-ro nde ndixi Jesucristu.
Na kada Taa-ro Ianyuux xi'in
Xto'o-ro Jesucristu, xa kundee ini
koio-n. Na chindee ña'a-ia, xa kada
koio-n xava'a. Na chindee ña'a-ia,
xa ja'an koio-n tnu'u va'a.

3

Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xaxe'e-da

1 Ñani-da ku'a-da, kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xaxe'e mee-da.
Kajan ta'u-n xa yachi kua'a xa
juña'a koio-da tnu'u Xto'o-ro Jesu-
cristu nuu ñayiu ñuu xi'in ñuu. Ka-
jan ta'u koio-n xa kueka va'a koio
ñayiu jan tnu'u Jesucristu, ná n-ka
xeka va'a mee-n tnu'u-ia. 2 Kajan
ta'u koio-n xaxe'e-da, xa kaku
koio-da nuu se ka kida kuechi, se
ka kida xa u'u. Chi ñatu ntdaa ñayiu
ka juini xa jandixa-i Jesucristu.
3 Ko kua'a-ro xa koo-ro confianza

nuu Ianyuux. Kada-ia xa kundee
ini koio mee-n, xa jandixa na'i
ka-n Xto'o-ro Jesucristu. Kuneva'a
ña'a-ia mee-n, xa ma danda'u ña'a
kui'na. 4 Xndaxio-da confianza
nuu Ianyuux, xa ka kida-n vitna te
kada koio na'i ka-n, ntdaa xa ta'u
tniu ña'a-da. 5 Na kada Ianyuux
xa kutnuni ini koio-n xa xemani
ña'a-ia mee-n, te kada-ia xa kundee
ini koio mee-n ná n-kundee ini
Xto'o-ro Jesucristu.

*Ɨɨn ñayiu, nux ña juini-i xa kadat-
niu-i, te maxku kaxi-i*

6 Ñani-da ku'a-da, n-ta'u tniu ña'a
Xto'o-ro Jesucristu mee-da, xa ta'u
tniu ña'a-da mee-n, xa maxku kun-
duu koio-n xi'in ñani-ro ku'a-ro
ña ka juini xa kadatniu-i. Na
n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka dakua'a
ña'a-da xa io xa kadatniu koio-n,
ɨɨn ɨɨn-n, xa ni'i-n xa ndoñu'u-n.
Ko du'a ña ka kida dava ñani-ro
ku'a-ro xtuu xi'in-n. 7 Ka xini
mee-n xa io xa kada koio-n, ná
n-ka kida mee-da. Ña n-ka kukudi
mee-da, na n-xo tuu-da xi'in-n. 8 Na
n-ka taxi-n xa kaa-da, te n-ka xo
chiya'u-da. Nduu, xakuaa n-ka
xo kidatniu-da. N-ka kidatniu-da,
nde n-ka xo xiau-da, chi ña n-ka
juini-da xa kundeka ña'a-n. 9 Se
n-tunda'a Jesucristu ka kuu-da, te
vatuka xa kajan koio-da xa tax
koio-n xa ndoñu'u-da. Ko du'a ña
n-ka kida-da, chi n-ka juini-da xa
ku kuu mee-da ɨɨn ichi tnɨɨ koio
mee-n, xa kada koio mee-n ná n-ka
kida mee-da. 10 Na n-xo tuu-da
xi'in-n, n-ka ta'u tniu ña'a-da xa'a:
Ɨɨn ñayiu, nux ña juini-i xa kadat-
niu-i, te maxku kaxi-i. 11 Xá n-ka
tekutnu'u-da xa dava mee-n ña ka
juini-n xa kadatniu-n. Ñayiu kudi
ka kuu-n, ñayiu ndu ini xa kuu
ñayiu jan ka kuu-n. Te xa ka kuu
mee-n ña ndu ini-n. 12 Ta'u tniu
ña'a Xto'o-ro Jesucristu mee-da, xa
ta'u tniu koio-da nuu ñayiu jan, xa
na kadatniu-i nu xaxi-i, te maxku
kunduu ini-i xa kuu ñayiu.

13 Ñani-da ku'a-da, kada na'i koio
ka-n xava'a, te maxku kuita anu-n.
14 Nux ña juini ɨɨn ñayiu xa jandixa-i
tnu'u kidava'a-da, chinuu koio
mee-n jundu kuu ñayiu jan, te
maxku kunduu koio ka-n xi'in-i, xa
na kujanuu-i. 15 Ko maxku jini u'u
koio-n ñayiu jan. Jan do'o ni-n-yɨ,
ná jan do'o-n ñani-n ku'a-n, chi du'a
kuu-i.

*Na taxi Xto'o-ro Jesucristu xam-
ani-ia nuu-n*

16 Ia kida xa xtuu mani ñayiu
kuu Xto'o-ro Jesús. Kɨu xi'in kɨu,
na kada-ia xa kutuu mani mee-n
xi'in Ianyuux xi'in ñayiu. Dava'a
nga xa io xa ka ya'a-n, ko na kada
Ianyuux xa kutuu va'a-n. Na kun-
duu mee-ia xi'in-n, ntdaa-n.
17 Mee-da kuu Spalu. Xi'in nda'a
mee-da, kidava'a-da xanyuux ya'a.
Du'a ka xini-n xa carta n-kidava'a
mee-da kuu. Du'a kida-da ntdaa
carta kidava'a-da. 18 Na taxi
Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n, ntdaa-n. Du'a na koo.

Carta ki'na nuu n-tunda'a Spalu nuu Timoteo

N-ndajan tnu'u Spalu Timoteo

1 Ru'u, Spalu, kuu-r se n-tunda'a
ña'a Cristu Jesús xa juña tnu'u-r
ñayiu xa n-ja'an-ia ñuu xi'in
ñuu chi daa n-ta'u tniu Taa-ro
Ianyuux, Ia dananita'u ña'a.
Dɨuni daa n-ta'u tniu Cristu Jesús,
Ia xndetu-ro. Xandaa xakuiti
ndixi-ia. 2 Tunda'a-r carta ya'a
juan xee nuu-n, Timoteo. Xaxe'e
xa n-dakua'a ña'a-r, xijan kuu
xa n-kukanu ini-n Cristu Jesús.
Kuenda kɨu da'ya yɨɨ-r kuu ña'a
xaxe'e xijan.

Xijan ta'u-r nuu Ianyuux xi'in
nuu Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xa
na chindee chituu ña'a-ia xi'in xa
na kunda'u ini ña'a-ia. Dɨuni xijan
ta'u-r nuu-ia xa na ku kundaa ku
kuvatu anu-n chi n-natu ini-n xa
n-kida-n kuechi.

Maxku chinuu-n xa ña ndaa

3 Xijan ta'u ntuku-r nuu-n
xa na kutuu na'i-n Éfeso de na
n-xijan ta'u-r nuu-n xa ki'na xa
ndoo-n dian na n-kee-r xa vaxi-r
Macedonia. Kutuu na'i xa na ta'u
tniu-n nuu dava ñayiu dian xa
maxku ja'an koio ka-i nuu dava ka
ñayiu ɨɨn xa ña ndaa. 4 Ni maxku
chinuu koio-i cuentu n-ka xo xani
ini mee xixitna-i, ni maxku nduku
tnu'u koio-i nuu jundu n-ka xo kuu
tadɨ'ɨ xixitna-i chi ma kɨu xa jɨn ndɨ'ɨ
xijan nux dani na kuu kada-i. Diko
ni dajantna'a ña'a cuentu jan, te
ñatu kachitnu'u ña'a tnu'u ja'an-ro
nuu ñayiu dakua'a-ro na kua'a
na kukanu ini koio-i Cristu Jesús.
5 Ta'u tniu-r nuu-n xa ja'an-n nuu
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
xndaxio dian xa na juemani-i ɨnka
ñayiu, te na ku kuva'a anu-i nuu-i.
Na ku kukanu ini na'i-i Cristu Jesús,
te na koo ndaa na koo kuiti anu-i.
6 Dava ñayiu ñatuka xemani-i ɨnka
ñayiu. Ka jantna'a tnu'u-i te diko ni
daka ni'no tna'a-i. 7 Ka tna ini dava
ñayiu xa dakua'a-i ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús xa n-chidotnuni
Moisés chi ka ja'an-i xa va'a ka
tu'a-i, ko ña ka kutnuni ini-i xa
n-chidotnuni-s juini ka dakua'a-i
ñayiu xa n-chidotnuni-s.

8 Xá ka xini-ro xa va'a ley
n-chidotnuni Moisés, te io xa
jandixa-ro. 9 Ka xini-ro xa ñadu
xaxe'e xa va'a ñayiu n-xe koo ley
n-chidotnuni Moisés, chi n-xe koo
xaxe'e xa ka kida ñayiu dava'a nga
xa ka juini mee-i. N-xe koo-i xaxe'e
xa ka kuxe ini ñayiu nuu Ianyuux.
N-xe koo-i xaxe'e xa ñatu xndaxio-i
xañu'u nuu-ia, xaxe'e xa kida-i
xaloko xadu'a. Dani n-xe koo-i
xaxe'e xa xa'ni-i taa-i, xa'ni-i dɨ'ɨ-i,
xa'ni-i ñayiu. Io xa ka'u ntdaa ñayiu
ya'a ley n-chidotnuni Moisés, te
io xa jandixa koio-i. 10 Dani n-xe
koo ley xaxe'e ñayiu n-ka tnunda'a
xndaa xi'in ɨnka ñayiu, xaxe'e se
xndaa xi'in tna'a seyɨɨ-s, xaxe'e
se ka diko ñayiu ka kidatniu du'a,
xaxe'e ñayiu vete, xaxe'e ñayiu n-ka
kida ɨɨn kuechi, te ka ja'an-i nuu
juxtixia xa ña tuu nax n-ka kida-i
te ka chinaa-i Ianyuux du. Dɨuni
n-xe koo ley xaxe'e ñayiu dada'an
xa maxku jandixa dava ka ñayiu
xa ka ja'an-ro nuu-i. Ɨɨn xandaa
kuu. 11 Nakaxtna'a xa kakune'e-r
ya xi'in xa dakua'a-ro ñayiu vaxi.
Na najuen tnu'u-ro Ianyuux
nuu ñayiu, te ndadaka'nu-ro-ia.
N-kukanu ini ña'a-ia xa ja'an-r xa'a
nuu ñayiu. Ɨɨn xava'a kuu.

Na ja'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux chi kundau ini ña'a-ia

12 Na kuta'u-r nuu Cristu Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro, xa kua'a-r kada-r
tniu-ia. N-taxtutniu ña'a-ia
chi n-kukanu ini ña'a-ia xa
junukuechi-r nuu-ia. 13 N-xo jan
kui'a-r Jesús te n-xo kida u'u-r ñayiu
n-ka kukanu ini-ia. Ɨɨn se loko
n-xo kuu-r chi ma kachi ini-r, ko
n-kunda'u ini ña'a Ianyuux chi ta
kukanu ini ka-r Cristu daa. Daxa ta

jini ka-r jundu kuu-ia. 14 N-chindee
n-chituu ña'a Ianyuux. Yo chindee
ña'a-ia. N-kida-ia xa n-kukanu ini-r
Cristu Jesús, te dɨuni n-kida-ia xa
nduu-r se mani ini.
15 Io xa jandixa ntdaa ñayiu xa
Jesús kuu Cristu te n-kixi-ia ñuñayiu
xa nanita'u-ro xi'in ntaka dava
ñayiu chi ntdaa-ro xi'in-i ka kida
kuechi. Xandaa kuu xa'a. Ru'u
kuu ɨɨn se kue'e ka kuechi n-kida.
16 Xaxe'e xa nda'u ini Cristu Jesús,
n-taxkanu ini-ia xa n-kida-r juini
kue'e xa n-kida-r. N-taxkanu ini-ia
xa n-kida-r xa na jini ñayiu ta
kukanu ini ka-ia xa nda'u ini-ia,
te dani taxkanu ini-ia-i, juini kue'e
xa n-ka kida-i tuku. Kutuu koio-ro
xi'in-ia nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita.
17 Ma kɨu ma ñuu kuú-ia, te io
xa taxnuni-ia nɨkava nɨkuita. Ña
kanda nde'a-ro-ia. Idii ni-ia io. Io
xa najuen tnu'u-ro ntdaa-ro xi'in
ñayiu ñuñayiu-ia. Nɨkava nɨkuita na
kada-ro xijan. Amén.
18 Mani juini ña'a-r, Timoteo chi
kuenda kɨu da'ya yɨɨ-r kuu ña'a.
Nakaxtna'a xa ta'u tniu-r xa kada-n
ya xi'in xa xá n-ka ja'an se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n. Nux
jandixa-n xa ja'an-r te jandixa-n xa
n-ka ja'an se ijan, ndaku-n xa kada
na'i-n tniu Ianyuux. 19 Kukanu ini
na'i-n Cristu Jesús. Maxku ña'a
kada-n na kua'a maxku kune ini-n.
Dava seyɨɨ, kue'e xa ka kida-s, te
ñatuka ka kukanu ini-s Cristu Jesús.
20 Himeneo kuu ɨɨn-s, Alejandro
kuu ɨnka-s. Dɨuni kui'a n-ka ja'an-s
Ianyuux, te n-xejoon-r xa n-xeka
ña'a Kui'na xa na dakua'a koio-s.

2

*Janda nakuetu koio ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu nuu Ianyuux,
te janda kajan ta'u koio-i*

1 Ta'u tniu-r nuu-n xa ja'an-n
nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús xa na naja'an koio-i Ianyuux
xi'in xa na kajan ta'u koio-i xa na
kutuu vii kutuu va'a ntdaa ñayiu.
Dɨuni na ja'an koio-i nuu-ia xa
va'a-ia chi xko chindee-ia-i. 2 Na
kajan ta'u koio-i nuu Ianyuux xa
na taxnuni va'a koio se ka taxnuni
xi'in ntdaa se ka kuu juxtixia na
kua'a na kutuu vii kutuu va'a
koio-ro. Na kada koio-ro xi'in-i
xa juini Ianyuux, te na kava ñukax
ini tniu-ro. 3 Tna ini Ianyuux, Ia
dakaku ña'a xa'a chi ɨɨn xava'a
kuu. 4 Juini-ia xa kaku nandɨkaa
nanditu'u ñayiu xi'in xa najini
koio-i nax kuu xa ndaa. 5 Idii ni
Ianyuux io te idii ni Ia iñi xe'e-ro
io. Kuu-ia Cristu Jesús te n-kuu-ia
ñayiu. 6 N-xejoon-ia xa n-ka xa'ni
ña'a ñayiu loko xa n-chiya'u-ia
kuechi-ro. Te daa n-ya'a kɨu
n-xantuu Ianyuux. Te n-ka xini
ñayiu xa du'a n-kuu. 7 N-tunda'a
ña'a Cristu Jesús xa ja'an-r nuu
ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel xa
n-chiya'u-ia kuechi-ro ntdaa-ro
xi'in-i. Dɨuni n-tunda'a ña'a-ia
xa ja'an-r nuu-i xa na kukanu
ini koio-i-ia te na jini-i nax kuu
xandaa. Ndaa ja'an-r, ñatu vete-r.

8 Dɨuni ta'u tniu-r nuu-n xa
ja'an-n nuu se ka kukanu ini Cristu
Jesús xa na kajan ta'u koio-s nuu
Ianyuux dava'a nga nuu xtuu-s.
Hora na dandaa nda'a-s xa kajan
ta'u-s, maxku ku kiti ini-s, ni
maxku kajan ta'u koio-s hora ka
jantna'a tnu'u-s xi'in ñayiu. 9 Dɨuni
juini-r xa ja'an-n nuu ñadɨ'ɨ xa na
kundix kuda'u-ña da'ma natau
xi'in-ña. Na kava nxa'nu da'ma
kui'no-ña. Maxku yo kadakutu-ña
mee-ña. Maxku kukutu-ña oro a
perla. Maxku yo na'a dandee-ña
yoo-ña, ni maxku kui'no-ña da'ma
yo ya'u. 10 Naa xa kadakutu koio-ña
mee-ña na kada koio-ña xava'a
ná ka kida ñá ka xinokuechi nuu
Ianyuux. 11 Hora dakua'a ɨɨn seyɨɨ
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
n-ka nataka, nanini na kunini
koio-ña. Maxku chitna'a-ña. Nda'u
nda'u na kunini koio-ña. 12 Ñatu
tna ini-r xa dakua'a ɨɨn ñadɨ'ɨ se
ka kuu seyɨɨ ka kukanu ini Cristu
Jesús nuu ka nataka ñayiu ka
kukanu ini-ia ni maxku taxnuni-ña
nuu-s. Nanini na kunini-ña hora ka

dakua'a-s-yɨ a hora ka ta'u tniu-s
nuu-i. 13 Na kunuu seyɨɨ chi ki'na
nuu n-kidava'a Ianyuux Adán, ijan
dada n-kidava'a-ia Eva. 14 Daxa
ñadu Adán n-danda'u ña'a Kui'na
chi Eva n-danda'u-i, te xaxe'e
xijan n-kuu-ña ñayiu n-kida kuechi.
15 Kue'e vida ka ya'a-ña hora ka
xajan-ña da'ya, ko ma kuú-ña nux
kukanu ini-ña Cristu Jesús, nux
xemani-ña Ianyuux, nux kida-ña
xa juini-ia, nux kunxa'nu-ña du.

3

Se taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xi'in se nkonetniu xa junukuechi-s nuu-i

1 Se juini xa nkonetniu-s xa tax-
nuni-s nuu ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús te junuu-s-yɨ, tniu va'a
juini-s xa kune'e-s. Ñatu ja'an
vete-r chi ɨɨn xandaa kuu. 2 Se
juini xa kada-s tniu ya'a, kidayɨka-i
xa ku kuu-s ɨɨn se io ñayiu xañu'u
nuu-s, chi kuu-s se va'a. Na ku
kuu-s se idii ni ñadɨ'ɨ io. Dɨuni na
ku kuu-s se kunxa'nu, se kuñukax
ini xi'in se xitondee ñayiu ka xe'en
nukee nuve'e-s. Na ku kuu-s se
tu'a va'a na kua'a daa na dakua'a-s
ñayiu. 3 Na ku kuu-s se ñatu xi'i
xa nde xini-s. Maxku ku kuu-s se
ma kachi ini, se jantna'a. Na ku
kuu-s se jan vii jan va'a, se tuu
mani xi'in ñayiu. Maxku ku kuu-s
se yo kajan ini tvini. 4 Dɨuni na
ku kuu-s se yɨnda'a va'a familia-s
xi'in se ka jandixa ña'a da'ya-s, te
xndaxio-i xañu'u nuu-s 5 chi nux ña
kua'a ɨɨn seyɨɨ xa kɨnda'a-s da'ya-s,
ma kada-s xa kɨnda'a-s ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús. 6 Ɨɨn se di-
jan n-kixe'e xa kukanu ini-s Cristu
Jesús, maxku kɨnda'a-s ñayiu ka
kukanu ini-ia na ña'a yo ku ku
i'ni-s te kada-s kuechi te kada u'u
ña'a Ianyuux ná kada u'u-ia Kui'na.
7 Kidayɨka-i xa ku kuu-s se io ñayiu
ñatu ka kukanu ini Cristu Jesús
xañu'u nuu-s chi nux ñatu kuu-s
se xndaxio ñayiu ijan xañu'u nuu-s,
kui'a ja'an-i-sɨ, te kuvete Kui'na.

8 Dani se nkonetniu xa
junukuechi-s nuu ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús, ndoñu'u xa ku
kuu-s se io ñayiu xañu'u nuu-s. Na
ku kuu-s ɨɨn se ɨɨn ni tnu'u. Maxku
ku kuu-s se tu'a ndɨdí, ni maxku
ku kuu-sɨ se tnɨɨ tvini ñayiu. 9 Na
ku kuu-s se jandixa xa ɨɨn xandaa
kuu xa ka jandixa ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús. Na ku kuu-s se
ña tuu nax kida xa kune ini-s.
10 Ki'na ka na kototnuni ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús se nduku-i
xa junukuechi-s nuu-i. Nux va'a
kida-s, na nkonetniu-s.

11 Na ku kuu ñadɨ'ɨ se tetutniu-n,
ñá xndaxio ñayiu xañu'u nuu-ña, te
maxku ku kuu-ña ɨɨn ñá jan tnu'u
ñayiu. Dɨuni na ku kuu-ña ɨɨn ñá ña
xi'i xa nde xini-ña. Na ku kuu-ña ñá
kukanu ini-n xa va'a kada-ña tniu
io xa kada-ña.

12 Kidayɨka-i xa ku kuu se
junukuechi ya se io idii ni ñadɨ'ɨ,
se yɨnda'a va'a da'ya-s xi'in dava
ka ñayiu xtuu nukee nuve'e-s.
13 Nux va'a ka xinokuechi ɨɨn se
xinokuechi, va'a ka tniu kune'e-s,
te kuyɨɨ-s xa ja'an-s nuu ñayiu xa
kukanu ini-s Cristu Jesús.

14 Nu xaku kɨu xe kotoni'ni ña'a-r,
15 ko xa kachitnu'u ña'a-r nax io
xa ja'an-n nuu ñayiu ka kukanu
ini Ianyuux ndixa, n-kidava'a-r
tutu ya'a juan xee nux kukuee-r
xa xee-r. Ñayiu ya'a dani ka
jandixa-i xa xandaa kuu tnu'u
n-ja'an Ianyuux, te mee ni xandaa
ka ja'an-i nuu ɨnka ñayiu hora ka
dakua'a-i-yɨ. 16 Xandaa xakuiti ña
ka xini va'a-ro nax juini Ianyuux
xa kada-ro xa na jandixa ka-ro-ia.

Cristu kuu Ia n-kuu ñayiu,

te n-ka xini ña'a ñayiu ñuñayiu xi'in
ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux.

N-ja'an Espíritu Ianyuux xa ni ɨɨn
kuechi ñatu n-kida Cristu.

Xitendodo xa n-ja'an-ia xi'in xa
n-kida-ia nación xi'in nación
jua'an.

Te ka jandixa ñayiu xa kuu-ia
Ianyuux.
Te juan ndaa-ia andɨu nuu
nduka'nu-ia.

4

Janda io xa junukuechi Timoteo nuu Jesucristo

1 Kaxi n-ja'an Espíritu Ianyuux
xa na kuyatni xa naa ñuñayiu ma
kukanu ini ka dava ñayiu Cristu
Jesús. Jandixa koio dava ñayiu jan
xa ja'an ñayiu ñu'u ña'a xaloko,
te nkuitandijun-i-yɨ. Danda'u-i-yɨ.
2 Ja'an ñayiu ijan xa ja'an ndaa-i,
ko kuu-i ñayiu ka kidava'a tnu'u
vete, te ña tuu nax kuu ini-i. Yo n-ka
xixa nuu-i. 3 Dada'an ñayiu ya'a xa
tnunda'a ñayiu, te ma juejoon-i xa
kaxi ñayiu ijan ntdaa xa n-kidava'a
Ianyuux xa kaxi ko'o-ro. Vatuka
kaxi roo, ñayiu kukanu ini Cristu
Jesús dava'a nga xa io xa kaxi
xa ko'o-ro chi xna'a-ro xa n-ja'an
Ianyuux xa io va'a xa kaxi ko'o-ro
ntdaa xa n-xani ini-ia nux na
juña'a-ro nuu-ia: "Na kuta'u-da,
Taa-ro." 4 Na kaxi ko'o-ro ntdaa
xa n-xani ini Ianyuux xa kaxi-ro,
te maxku ku ja'an-ro xa maxku
kaxi koio-ro, ko dɨuni na juña'a-ro
nuu-ia: "Na kuta'u-da, Taa-ro."
5 Xaxe'e xa xijan ta'u-ro nuu-ia
xa na nduu ii xa kaxi xa ko'o-ro,
xi'in xaxe'e xa n-ja'an-ia xa nduu
ii, xijan kuu xa nduu ii.

6 Nux na ja'an-n nuu ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús tnu'u
ya'a, kuu-n se xinokuechi va'a
nuu-ia, te va'a ka kutnuni ini-n xa
n-dakua'a-n. Xá jandixa-n xijan
vaxi. 7 Maxku chinuu-n cuentu
n-ka xo xani ini mee xixitna ñayiu
dian xa ka najani ñaxa'nu vitna chi
ñadu ɨɨn xandaa kuu xijan. Ñadu
ɨɨn xa xiniñu'u kuu. Kada xa juini
Ianyuux, te ñadu xa daa cuentu ijan
ku jandixa-n.

8 Xa ka dadɨkɨ-ro te ka
xikonuu-ro xa ka dakaa-ro tuchi,
ɨɨn xava'a kuu, ko ñatu yo kunuu
xijan. Xa yo ndandɨ'ɨ kuu xa
kida-ro xa juini Ianyuux chi xaxe'e
xa kida-ro xa juini-ia, va'a tuu-ro
ñuñayiu, te dani va'a kutuu-ro
andɨu xaxe'e xijan.

9-10 Ndetu-ro xa ndixi Ianyuux
ndixa, Ia dakaku ñayiu ñuñayiu,
Ia dananita'u ña'a roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia. Xa na nanita'u ñayiu
yo nde'e ka kidatniu-ro, te nda'u ka
ya'a-ro. Io xa jandixa ntdaa ñayiu
xa kakune'e-r ya chi ɨɨn xandaa
kuu.

11 Juña tnu'u ñayiu ntdaa xa
ja'an-r ya, te juña'a-n nuu-i xa na
jandixa koio-i. 12 Nux ñatu tna ini
dava ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús xa dakua'a-n-yɨ xaxe'e xa
luchi-n, jando'o-n-yɨ. Ku ja'an
nxa'nu-n, te ku kuñukax ini-n
nuu-i ntdaa-i. Dɨuni juemani-n-yɨ.
Kukanu ini na'i Cristu Jesús, te
maxku jɨn tnɨɨ ini-n. Maxku
kada-n kuechi. Kada ntdaa xa'a
na kua'a na kunde'a ñayiu ka
kukanu ini-ia, te daa na kada
koio-i tuku. 13 Ka'u ndodo-n tnu'u
Ianyuux xyodotnuni nuu ñayiu,
jan do'o-n-yɨ, te dakua'a-n-yɨ chi
kukuee-r ita'u xa xee-r. 14 Na n-ka
xajan ndodo sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
nda'a-s dɨkɨ-n, n-ka ja'an-s nuu-n
xa n-ja'an Ianyuux nuu-s xa
kada-n tniu-ia. N-kida Ianyuux xa
n-kua'a-n kida-n tniu-ia. Maxku
ndunaa-n xijan.

15 Jun ini-n xa va'a ka kada-n
tniu-ia na kua'a na jini ntdaa ñayiu
xa va'a ka tu'a-n jua'an. 16 Jun
ini-n xa jandixa-n ntdaa xa ja'an-r,
te dakua'a-n ñayiu juini nda'u
na ya'a-n. Nux daa na kada-n
dakaku-n mee-n xi'in ntdaa ñayiu
kunini tnu'u ja'an-n.

5

Nax io xa kada ñá n-xi'í yɨɨ, sexa'nu, ñayiu ka kidatniu du'a du

1 Maxku kanandee-n ɨɨn sexa'nu
hora jan do'o-n-sɨ. Kada-n kuenda

xa taa-n jan do'o-n. Vivii ja'an-n
nuu ntaka solteru hora jan
do'o-n-sɨ. Kada-n kuenda xa ñani-n
ka kuu-s. 2 Vivii ja'an-n nuu ntaka
ñaxa'nu hora jan do'o-n-ña. Kada-n
kuenda xa dɨ'ɨ-n ka kuu-ña. Dani
hora jan do'o-n ntaka soltera, vivii
ja'an-n nuu-i. Kada-n kuenda
xa ku'a-n ka kuu-i, te maxku ku
ja'an loko-n nuu-i. Ku kunxa'nu-n
nuu-i. 3 Ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ te ñayo na
da'ya-ña io xa kachi-i xa nda'u-ña,
na juña'a ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús xa ka ndoñu'u-ña, 4 ko
ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ io da'ya a daiñani, na
kachi koio-i xa nda'u-ña. Ki'na ka
na kachi-i xa nda'u dɨ'ɨ-i a dɨxa'nu-i,
ijan dada na kachi-i xa nda'u ɨnka
ñayiu. Mudu ya'a nachiya'u-i xa
n-kachi tadɨ'ɨ-i xa nda'u-i na luchi-i.
Tna ini Ianyuux xa'a. 5 Dava
ñá n-ka ndoo mee n-ka ndoo ɨɨn,
n-ka kukanu ini-ña xa dakaku
ña'a Ianyuux, te ka xijan ta'u-ña
nuu-ia nduu xakuaa; 6 ko dava ñá
ka kuloko ka kudu'a. Ñatuka ka
kida-ña xava'a, ka kida-ña xa kuu
ini mee-ña. 7 Ta'u tniu nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús xa na
kada koio-i xava'a ya'a, na kua'a
maxku ku jan tnu'u ña'a dava ka
ñayiu. 8 Ñayiu ña kachi xa nda'u
ntdaa familia-i, ñatuka jandixa-i xa
n-ta'u tniu Ianyuux chi xe ini-i. Xe
ini ka-i dada ñayiu ñatu kukanu ini
Cristu Jesús.

9 Na nkodotnuni dɨu ñá ka
xi'í yɨɨ nuu yodotnuni dɨu ñadɨ'ɨ
xa daa nga n-ka xi'í yɨɨ nux
io-ña uni diko kuia, nux ñatu
n-danda'u-ña yɨɨ-ña, 10 nux najuen
tnu'u ña'a ñayiu xaxe'e xa n-kida-ña
xava'a, nux n-xo ndeka va'a-ña
da'ya-ña, nux xitondee-ña ñayiu
xe'en ve'e-ña, nux najini-ña xe'e
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús,
nux n-chindee-ña ñayiu nda'u ka
ya'a te nux n-kida-ña xava'a du.
11 Maxku chidotnuni-n ñadɨ'ɨ ka xi'í
yɨɨ ka kuu kuechi nuu xyodotnuni
dɨu ñá xá xndaxio uni diko kuia
jan chi vaa ni nanduku-ña yɨɨ-ña
te natnunda'a-ña. Te kunuu ka
xijan dada tniu Cristu Jesús, 12 te
dakuido datau-ña anu-ña chi ma
daxinokava-ña tniu n-ja'an-ña xa
kada-ña. 13 Daxa ka xini kudi-ña,
te ñadu diko ni ka xini kudi-ña, chi
dɨuni ka xikonuu-ña ve'e xi'in ve'e
xa ka kine tnu'u-ña ñayiu. Dɨuni
ka najani-ña cuentu ka teku-ña.
Cuentu loko cuentu du'a ni ka
ja'an-ña. 14 Xijan kuu xa va'a ka
xa na natnunda'a ñadɨ'ɨ n-ka xi'í
yɨɨ ka kuu kuechi. Na kundeka-ña
da'ya-ña, te na junuu-ña nukee
nuve'e-ña. Du'a na kada-ña na
kua'a maxku jan tnu'u ña'a ñayiu
ña ka kukanu ini Cristu Jesús.
15 Dava-ña, xa n-ka dandoo-ña ichi
Ianyuux te n-tnɨɨ-ña ichi loko.

16 Io xa kachi ñá ka kukanu ini
Cristu Jesús xa nda'u ɨɨn ñá n-xi'í yɨɨ
tuu nukee nuve'e-ña. Ñadu xa daa
dava ka ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús kundeka ña'a. Na kundeka
dava ka ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús ñá n-ka xi'í yɨɨ tuu mee tuu ɨɨn.

17 Na jenya'u se ka taxnuni
nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús. Nux xyɨnda'a va'a-s ñayiu ka
kukanu ini-ia xi'in nux kue'e hora
ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
nux kue'e hora dakua'a-s ñayiu du,
na jenya'u-s uu vuelta chi daa io xa
jenya'u-s. 18 Na koo ya'u-s chi ja'an
tnu'u Ianyuux yodotnuni: “Maxku
chi'i-n ñunu yu'u ngutu hora xadi-n
xi'in-tɨ trɨu.” Dɨuni yodotnuni:
“Io va'a xa jenya'u se kida tniu.”
19 Maxku kadandaa-n kuechi ɨɨn
se taxnuni nuu ñayiu kukanu ini
Cristu Jesús nux ñatu io uu a uni
testiu. 20 Te se xandaa xakuiti
n-kida ɨɨn kuechi, jando'o-n-sɨ nuu
xyuku ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús na kua'a na yu'u koio-i.
21 Kada ntdaa xa n-kachitnu'u
ña'a-r. Nini Ianyuux, xi'in Cristu
Jesús xi'in ángel n-kaxí-ia xa ja'an-r
nuu-n. Xi'in xandaa kada. Maxku
njuiñi-n xe'e se n-kida ɨɨn kuechi,
ni maxku kanandee-n ñayiu ña tuu
nax n-kida.

22 Kuekuee nanduku-n se jan-
tuu tniu-n na ña'a kajan ndodo-n
nda'a-n dɨkɨ ɨɨn se kada kuechi hora
netniu-s, te ku ja'an ñayiu xa dɨu-n
n-kida xa n-kida-s kuechi. Jun ini
xa mee ni xava'a kada-n. 23 Maxku
ko'o-n mee ni ndute, ko'o xaku
vinu xa na kutatna xiti-n chi xko
ku'u-n.
24 Dava ñayiu n-ka kida kuechi,
xá ka xini ñayiu ñuu-i xa n-ka kida-i,
ijan dada kundaa kuechi-i, ko dava
ka-i ki'na ka kundaa kuechi-i, ijan
dada xini ñayiu ñuu nax kuu xa n-ka
kida-i. 25 Ñayiu ka kida xava'a, ka
xini-ro nax kuu xa ka kida-i. Dɨuni
ka xini-ro xa n-ka kida ɨnka ñayiu
ɨɨn kuechi, juini na'i n-ka kida-i.

6

1 Ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-i, na koo-i xañu'u nuu-s, chi
io xa koo-ro xañu'u nuu xto'o-ro.
Du'a na kada-i na kua'a maxku
kui'a ja'an ñayiu Ianyuux, ni
maxku ku ja'an-i xa ɨɨn xaloko
xadu'a ka dakua'a-ro ñayiu. 2 Ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús ka
kidatniu du'a nuu se kukanu ini-ia,
na jueyu'u juendetu koio-i nuu-s;
ñadu xa ma koo-i xañu'u nuu-s
diko ni xaxe'e xa ka kuu-s xi'in-i
se kukanu ini-ia. Du'a na kadatniu
ka-i nuu-s xaxe'e xa xemani-i-sɨ.
Daxa se kukanu ini Cristu Jesús
kuu-s, te kue'e xa ni'i-s xaxe'e tniu
ka kida-i. Xa'a ja'an-n nuu ñayiu te
jan do'o-n-yɨ.

Maxku kukajan ini-ro tvini

3 Se ka dakua'a ñayiu, te
kakune'e-s ɨɨn xa ña ndaa hora
dakua'a-s-yɨ, ña xe ini-s xa
n-dakua'a ña'a Jesucristu. Xa
n-dakua'a ña'a-ia jan dakua'a roo
ñayiu. Ɨɨn xandaa kuu. 4 Ka kuu
i'ni-s xa ka tu'a-s, ko ñatu ndaa xa
ka tu'a-s chi tuku ka ja'an-s nuu
ñayiu. Ñatu ka dakua'a-s ñayiu xa
n-dakua'a ña'a Cristu Jesús. Yo ka
tna ini-s xa jantna'a tnu'u-s xi'in
ñayiu xaxe'e ɨɨn xa ña ndandɨ'ɨ te
du'a kuu xa io xakuedi ini. Du'a
kuu xa ña ka kuu ɨnuu-s. Dɨuni
xaxe'e xijan kui'a ka ja'an tna'a-s,
te ka dakuido kuechi tna'a neñuu-s.
5 Yo ka jantna'a tnu'u-s chi mee
ni xaloko ka xani ini-s. Jandixa-s
ɨɨn xa ña ndaa te dakua'a-s ñayiu
diko ni xa ni'i-s tvini xa na kukuika
koio-s.
6 Kue'e xa va'a kuu ñayiu kida
xa juini Ianyuux, ko nux ñatu
jan kuechi-i xa ñatu tuu nga
xneva'a-i xa kaxi xa ko'o-i xa
kundix kuda'u-i. 7 Ni ɨɨn xa ña
tuu nax ne'e-ro n-kixee ñuñayiu
ya'a na n-kaku-ro, te ni ɨɨn ña tuu
nax kane'e-ro jɨ'ɨn andɨu kɨu na
kuu-ro. 8 Nux io xa kaxi xa ko'o-ro
te nux io xa kundix kuda'u-ro,
maxku jan yɨka-ro. 9 Ñayiu ka juini
xa nkotuu kuika-i, ña xndedi ini-i
hora daja'an ña'a Kui'na te kida-i
kuechi. Ñatu ndaku-i xa kundedi
ini-i nuu xaloko xadu'a kida-i. Yo
ka tna ini-i xa kada-i xaloko xadu'a,
te xaxe'e xijan nda'u ka ya'a-i.
10 Ñadu ɨɨn xa va'a kuu xa kukajan
ini-ro tvini chi ñayiu yo kajan ini
tvini, diko xa'a diko xijan ka kida-i
xa na ni'i-i xijan. Dava ñayiu, ñatuka
ka kukanu ini-i Cristu Jesús xaxe'e
xa kukajan ini-i tvini, te yo kue'e
vida ya'á-i xaxe'e xijan.

Io xa kada Timoteo xa juini Ianyuux

11 Ko ndo'o, xa kuu-n se ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, maxku
daa kada-n. Jun ini xa kada na'i-n
xava'a. Kada na'i xa juini Ianyuux,
te kukanu ini na'i Cristu Jesús.
Juemani na'i ñayiu, te vivii ja'an
nuu-i. Jandixa na'i Ianyuux juini
nda'u na ya'a-n. 12 Xaxe'e xa
kukanu ini-n Cristu Jesús, kada
xava'a na ka kida ñayiu kukanu
ini-ia. Maxku dakaku-n xa kutuu-n
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita chi
xaxe'e xijan n-kaxi ña'a-ia te
n-ja'an mee-n xa ma dakaku-n xa
kutuu-n xi'in-ia nɨkava nɨkuita nuu
n-ka nataka kue'e ñayiu. 13-14 Nini
Ianyuux, Ia kida xa ndito ntdaa
xa ndito xi'in Cristu Jesús, Ia

n-ja'an ndaa nuu Poncio Pilato
na n-kakune'e-ia Ianyuux, xa
ta'u tniu-r nuu-n xa'a. Jandixa-n
ntdanditu'u xa ta'u tniu-r, te
maxku kuxe ini-n na kua'a maxku
kanandee ña'a-r. Kada ntdaa xa'a,
na kua'a kɨu na ndixi Jesucristu
jini-ia xa xa'a kida-n. 15 Na xee
kɨu n-xantuu Ianyuux xa ndixi
Jesucristu, kada-ia xa jini-ro-ia.
Nduka'nu Ianyuux te taxnuni-ia
nuu ñayiu xi'in nuu ntdaa se
taxnuni. Dɨuni kunxa'nu-ia nuu
ntdaa se ka kunxa'nu. 16 Idii
mee-ia ña xi'í te ma kɨu ma ñuu
kuú-ia. Xaxe'e xa yo ndii-ia, ñayo
xetu'a nuu tuu-ia. Ñayo xini-ia
chi ñatu kanda nde'a-ro-ia. Na
najuen tnu'u-ro-ia, te na ja'an-ro
xa taxnuni-ia nɨkava nɨkuita.
Amén.
17 Juña'a-n nuu ñayiu kuika io
ñuñayiu ya'a, xa maxku ku kuu
i'ni-i xaxe'e xa kuika-i, ni maxku
kukanu ini-i tvini-i xi'in xaxii-i, chi
danaa xee kɨu ndunda'u-i. Ianyuux
ndixa na kuitakaa kuitakuu-i chi
mee-ia kuu Ia tuu nga taxi xa ka
ndoñu'u-ro xa na kutuu va'a-ro.
18 Ta'u tniu-n xa na kada koio-i
xava'a. Dɨuni ta'u tniu-n xa na
chindee koio-i ñayiu ka kunda'u;
kue'e xa na juña'a-i-yɨ. 19 Xandaa
xakuiti kutuu kuika-i andɨu nux
du'a na kada-i. Nɨkava nɨkuita
kutuu koio-i nuu tuu Ianyuux.
Ijan kuu nuu kutuu vii kutuu va'a
koio-i.
20 Kada na'i xa n-ta'u tniu
Ianyuux xa kada-n. Ñadu xa daa
cuentu ña ndandɨ'ɨ ka ja'an dava
ñayiu ku jandixa-n chi ñadu kuenda
Ianyuux kuu xijan. Ka ja'an-i xa
ka tu'a va'a-i, ko diko ni xa ka daka
ni'no tna'a-i chi ñadu ɨɨn xa ndaa
ka ja'an-i. 21 N-ka dandoo-i Cristu
Jesús. Ñatu ka kukanu ini-i-ia.

Na chindee chituu ña'a Ianyuux,
Timoteo.

Carta kuu uu n-tunda'a Spalu nuu Timoteo

Ndajan tnu'u Spalu Timoteo

1 Ru'u, Spalu, kuu-r se n-tunda'a
ña'a Cristu Jesús xa ja'an-r nuu
ñayiu xa n-ja'an-ia. Daa n-juini
Taa-ro Ianyuux. N-ja'an-ia xa
kutuu-ro xi'in-ia nɨkava nɨkuita
xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu
Jesús. 2 Tunda'a-r carta ya'a
juan xee nuu-n, Timoteo. Xaxe'e
xa n-dakua'a ña'a-r, xijan kuu
xa n-kukanu ini-n Cristu Jesús.
Kuenda kɨu da'ya yɨɨ-r kuu ña'a
xaxe'e xijan, te xemani ña'a-r.
Xijan ta'u-r nuu Taa-ro Ianyuux
xi'in nuu Cristu Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro xa na chindee chituu
ña'a-ia xi'in xa na kunda'u ini
ña'a-ia. Dɨuni xijan ta'u-r nuu-ia
xa na ku kundaa ku kuvatu anu-n
chi n-natu ini-n xa n-kida-n kuechi.

Io xa ja'an Timoteo nuu ñayiu xa n-kida Cristu Jesús

3 Ná n-xo xinokuechi xixitna-ro
nuu Ianyuux daa xinokuechi-r
nuu-ia, te ña kune ini-r xa xi-
nokuechi-r nuu-ia chi ña tuu nax
kida-r. Ntna'a vuelta xko xijan
ta'u-r nuu Ianyuux xia'an-r: “Na
kuta'u-da, Taa-ro Ianyuux xa
n-kida-n xa n-kukanu ini ña'a
Timoteo.” Nduu xakuaa xijan
ta'u-r, 4 te naja'an-r xa xko nda'i-n.
Hora naja'an-r xa xko nda'i-n, kuu
anu-r xa xe kotoni'ni ña'a-r xa
na kuvete-r. 5 Na'a-r xa xandaa
xakuiti kukanu ini-n Cristu Jesús,
te ñatu xe tnɨɨ ini-r. Kukanu ini-n
Jesús ná kukanu ini Loida, ñá kuu
dɨxa'nu-n xi'in Eunice, ñá kuu
dɨ'ɨ-n Ianyuux. 6 Xaxe'e xijan na
ja'an-r nuu-n xa kada na'i-n tniu
n-ja'an Ianyuux xa kada-n. Koo
ini-n koo anu-n kada-n tniu-ia.
Na n-xajan ndodo-r nda'a-r dɨkɨ-n,
n-ja'an-ia xa kada-n tniu-ia, te
kida-ia xa kida-n tniu xko kida-n.
7 Kada tniu-ia chi n-kida-ia xa ñatu
kuu-ro ñayiu io. Chindee ña'a-ia
xa ñatu yu'u-ro xa ja'an-ro nuu
ñayiu xa n-ja'an-ia. Dɨuni kida-ia
xa xemani-ro ñayiu, te ñatu kundee
Kui'na xa daja'an ña'a-i xa kada-ro
xaloko xadu'a.

8 Xijan kuu xa maxku yu'u-n
xa kakune'e-n Cristu Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro nuu ñayiu, ni maxku
kujanuu-n xa kakune'e-n-ia nuu-i,
ni maxku kujanuu-n xa yɨndi'u-r
xaxe'e-ia. Nda'u ya'a ru'u
xaxe'e xa kakune'e-r xa n-ja'an
Ianyuux. Nux nda'u ya'a-n ná
ya'a-r xaxe'e-ia, maxku kundu
ini-n chi kada-ia xa ndaku-n xa
kakune'e na'i-n-ia. 9 N-dakaku
ña'a-ia te n-kaxi ña'a-ia xa ku
kuu-ro da'ya-ia. N-kaxi ña'a-ia
xaxe'e xa xemani ña'a-ia xi'in
xaxe'e xa va'a-ia xi'in xaxe'e xa daa
n-juini-ia; ñadu xaxe'e xa kida-ro
ɨɨn xava'a. Ndena ta nkavatuu ka
ñuñayiu n-ñu ini Ianyuux xa kaxí
ña'a-ia. Dɨuni n-ñu ini-ia xa kuú
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xaxe'e-ro.
10 Xaxe'e xa nda'u ini Ianyuux xi'in
xaxe'e xa va'a-ia n-kida-ia xa n-ka
xini-ro Cristu Jesús na n-kixi-ia
ñuñayiu, te mee-ia kuu Ia n-kida
xa ñatu n-te'yu yɨkɨ kuñu Jesús na
n-yɨnduxi-ia. Dɨuni kada-ia xa
kɨu na nandoto koio roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia xa kuú-ro, ma kuu ka
xa te'yu yɨkɨ kuñu-ro chi ma kuú-ro
ɨnka vuelta te nɨkava nɨkuita
kutuu-ro xi'in-ia. Ka xian tnu'u-ro
ñayiu nax kada-i xa nanita'u-i xa na
kua'a kutuu koio-i xi'in-ia nɨkava
nɨkuita. 11 N-tunda'a ña'a Ianyuux
xa ja'an-r xa'a nuu ñayiu; n-kaxi
ña'a-ia xa ku kuu-r se dakua'a-i.
12 Te xaxe'e xijan yɨndi'u-r te
nda'u ya'a-r, ko ñatu kujanuu-r
xa yɨndi'u-r xaxe'e xa n-kukanu
ini-r xa junuu-ia xa n-taxndee-r-ia.
Xini-r jundu kuu-ia te n-kukanu
ini-r-ia.

13 Dakua'a ñayiu xa n-dakua'a
ña'a-r; maxku kakune'e-n ɨɨn xa
ña ndaa na kua'a na jini-i xa
kukanu ini-n Cristu Jesús xi'in xa

xemani-n-yɨ. Ndaku-n xa dani
kukanu ini-n-ia xi'in xa dani
juemani-n ñayiu chi kunduu-n
xi'in-ia. 14 Maxku tuku ja'an-n nuu
ñayiu hora dakua'a-n-yɨ. N-ja'an
Ianyuux nuu-n xa ja'an-n tnu'u-ia
nuu-i. Ɨɨn xava'a kuu xijan. Na
chindee ña'a Espíritu Ianyuux ñu'u
ña'a hora na dakua'a-n-yɨ.
15 Xa na'a-n xa ntdaa ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús ñuu
xndatuu Asia n-ka dandoo ña'a.
Ɨɨn-s nani Figelo te ɨnka-s nani
Hermógenes 16 Na kunda'u ini
Ianyuux Onesíforo xi'in familia-s.
Na chindee ña'a-ia chi kue'e
vuelta n-taxi-s xa n-ndoñu'u-r, te
ña kujanuu-s xa yɨndi'u-r xaxe'e
Cristu Jesús. 17 Na n-kixi-s Roma
n-nanduku ña'a-s xa nde na
n-nani'i ña'a-s. 18 Na kunda'u ini
ña'a Ianyuux kɨu na ndixi Cristu
Jesús. Va'a ka na'a mee-n xa yo
n-chindee ña'a-s na n-xo tuu-s
Éfeso.

2

1 Xaxe'e xa chindee chituu ña'a
Cristu Jesús, kadayɨka mee-n xa
kada ka-n tniu-ia. Kuenda kɨu
da'ya-r kuu ña'a, Timoteo. 2 Xa
n-ja'an-r nuu-n xi'in nuu kue'e
ñayiu n-ka nataka ɨɨn vuelta, xi-
jan juña'a-n nuu se n-dakua'a-n
kukanu ini-n xa na dakua'a koio-s
ñayiu. 3 Nda'u ya'a-ro nduu-ro,
ko kada nde ini. Kada kuenda
xa ɨɨn soldado nda'u ya'a kuu-n.
4 Ɨɨn se kuu soldado, mee ni tniu
n-xia'an se taxtnuni nuu-s, kida-s;
ñatu kida-s tniu se xitu ñu'u a ɨnka
tniu. Mee ni tniu n-xia'an se
ijan kida-s xa na kua'a na tna ini
ña'a-s. 5 Dɨuni ka kuu-ro ná ka
kuu se ka dadɨkɨ. Juini n-ndaku ɨɨn
se n-dadɨkɨ, ko ma ni'i-s corona-s
nux ña n-dadɨkɨ-s xi'in se n-dadɨkɨ
xi'in-s ná io ná jua'an. 6 Dɨuni
ka kuu-ro ná kuu ɨɨn se n-dada'u
trɨu. Mee-s io xa nakueka-s xa
n-dada'u-s nuu ñu'u-s, ñadu ɨnka
ñayiu. 7 Xa'a kuu xa ja'an-r te
kani ini va'a nu nax kuu xa ja'an-r.
Na taxi Taa-ro Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro xaxtnuni xa kutnuni ini-n
ntdaa xa'a.
8 Maxku kande ini-n Jesucristu,
Ia n-xi'í te n-nandoto-ia. Da'ya
dana David kuu-ia. Xa'a kuu xa
ja'an-r nuu ñayiu. Tnu'u va'a kuu.
9 Xaxe'e xa ja'an-r xa'a nuu ñayiu,
kida u'u ña'a dava ka ñayiu te kue'e
vida ya'a-r, diko cadena ndijun-r.
Ná ndijun se n-xa'ni ndɨyɨ ndijun-r,
ko ñatu ndijun tnu'u Ianyuux.
10 Juini nda'u ya'a-r, ko kunde
ini-r xa na nanita'u ñayiu n-kaxi
Ianyuux xi'in Cristu Jesús xa ku
kuu-i da'ya-ia xi'in xa na kutuu-i
andɨu nuu io mee ni xa vili xndaa
te ya'u nɨkava nɨkuita.
11 Nux ka xi'í-ro xaxe'e Cristu Jesús
kutuu-ro xi'in-ia.
12 Nux ka kundee ini-ro hora nda'u
ya'a-ro xaxe'e-ia, taxnuni-ro
xi'in-ia.
Nux na ja'an-ro xa ña xini-ro-ia,
ja'an-ia xa ñatu xini ña'a-ia
tuku.
13 Juini ma kukanu ini ka-ro-ia
ná n-ja'an-ro, ko mee-ia
kada na'i-ia xa n-ja'an-ia xa
kada-ia,
chi Ianyuux kuu-ia, te xaxe'e xa
kuu-ia Ianyuux ma kuu xa
tuku ku ja'an-ia te tuku ku
kada-ia.
Ɨɨn xandaa kuu xa'a.

Ndaku Timoteo xa dakua'a-s ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

14 Nadaja'an-n se ka dakua'a
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
dian xa'a. Jan do'o-n-sɨ, te kunini
Ianyuux. Ja'an-n nuu-s xa maxku
jantna'a tnu'u-s hora ñatu ka kuu
ɨnuu-s chi ña tuu nax kine'e-ro
nux daa kida-ro. Xaxe'e tnu'u ka
kakune'e-s hora ka jantna'a tnu'u-s
nuu xyuku ñayiu daka ni'no-s-yɨ, te
ma jandixa ka-i Cristu Jesús. 15 Va'a
kada tniu Ianyuux na kua'a na
ja'an-ia xa kendoo va'a tniu-n, te
ma kune ini-n. Ndukundee kada-n
tniu-ia. Nux du'a na kada-n,
ndaku-n dakua'a-n ñayiu, te mee
ni xandaa ja'an-n.

16 Ñadu xa daa cuentu ña
ndandɨ'ɨ ka ndatnu'u dava ñayiu
ku jandixa-n chi ñadu kuenda
Ianyuux kuu xijan. Ka dandoo
ñayiu ijan Ianyuux xi'in ley-ia vaxi.
17 Xitendodo cuentu ka ja'an-i
jua'an ná xitendodo ndɨ'yɨ. Nuu
ñayiu ya'a yɨtna'a Himeneo xi'in
Fileto. 18 Va'a n-ka xo jandixa
nduu se ya'a xa tnu'u Ianyuux
kuu ɨɨn xandaa, ko ñatuka daa ka
ja'an-s vitna. Ka ja'an-s xa xá n-ka
nandoto ndɨyɨ n-ka xi'í. Du'a kuu
xa ka daka ni'no-s dava ñayiu, te
ñatuka ka kukanu ini-i Cristu Jesús.
19 Du'a n-chidotnuni ɨɨn se n-xo
kakune'e Ianyuux: "Xini Ianyuux
janda ka kuu ñayiu ndeka-ia."
Dɨuni yodotnuni: "Na dandoo
ntdaa ñayiu ja'an xa kukanu ini-i
Jesucristu xaloko ka kida-i." Ná
kuu xa n-xe kodotnuni nuu ɨɨn yuu
nukoo kutu kuu xa n-chidotnuni-s
chi ma naa xijan.

20 Na ja'an ntuku-r ɨnka tnu'u
ya'a. Ñadu mee ni kɨdɨ oro xi'in
kɨdɨ plata io ɨɨn ve'e ka'nu se kuika
chi dɨuni neva'a-s ko'o yutnu xi'in
kɨdɨ ñu'u. Kɨdɨ oro xi'in kɨdɨ plata
tnaa-s xa ya'u xi'in xa ñukax ini,
te ko'o yutnu xi'in kɨdɨ ñu'u tnaa-s
xa ña xiniñu'u ka. 21 Nux ma
kada ka-ro kuechi ku kuu-ro ná
ka kuu kɨdɨ xñu'u xa ñukax ini
jan, te kada Ianyuux xa nduu-ro
ñayiu ii. Junukuechi-ro nuu-ia, te
idii ni vuelta kajan-ro anu-ro xa
kada-ro mee ni xava'a. 22 Jun
ini-n xa maxku kada-n yɨka kuechi,
vitna kuu-n solteru, chi ɨɨn se kuu
solteru, yo kuu anu-s xa kada-s
kuechi ñuñayiu. Kadayɨka mee-n
xa kada-n xava'a na ka kida ñayiu
n-ka ndundoo n-ka ndunini te ka
xijan ta'u-i nuu Ianyuux. Dɨuni ka-
dayɨka xa kukanu ini na'i-n xi'in-i
Cristu Jesús xi'in xa juemani koio-n
ñayiu. Na kutuu vii kutuu va'a
koio-n xi'in-i. 23 Maxku danuu-n
cuentu ñatu kuu cuentu ñukax ini
ka kakune'e xa n-ka ya'a xixitna-n
ka ndatnu'u dava ñayiu, chi ñatu
ndaa xijan. Xa na'a-n xa diko ni ka
jantna'a tnu'u ñayiu xaxe'e cuentu
ijan. 24 Vivii na ja'an ɨɨn se xi-
nokuechi nuu Ianyuux nuu ñayiu,
te maxku jantna'a tnu'u-s xi'in-i. Io
xa ku kuu ɨɨn se xinokuechi nuu
Ianyuux se va'a kua'a xa dakua'a-s
ñayiu. Dɨuni io xa ku kuu-s ɨɨn se
ñatu yachi ini. 25 Na dakua'a-s ñayiu
ka ja'an xa ñatu ja'an ndaa-s hora
dakua'a-s ɨnka ñayiu chi kudana
kada Ianyuux xa natu ini ñayiu ijan
xa daa n-ka ja'an-i, te jini koio-i
ndeda xa kuu xandaa. 26 Natu ini-i
xa n-ka kida-i xa n-juini Kui'na xa
kada-i, te ma kundeka ña'a ka-i.
Du'a na kada-s na kua'a na kada-i
xa juini Ianyuux.

3

Janda ku kuu ñayiu na kuyatni xa naa ñuñayiu

1 Kuna'a xa yo nda'u ya'a ñayiu
tiempo na kuyatni xa naa ñuñayiu.
2 Mayo ka ñayiu kachi nda'u nuu
tna'a chi mee nga-i jun ini-i. Yo
vichi kukajan ini koio ñayiu jan
tvini, te ku ja'an i'ni koio-i, te ku
kuu-i ñayiu xe ini. Dɨuni kui'a ja'an
koio-i Ianyuux. Ma jandixa koio-i
tadɨ'ɨ-i. Ni ma ja'an koio-i nuu
Ianyuux: "Na kuta'u-da, Taa-ro", ni
ma koo-i xañu'u nuu-ia. 3 Ma jue-
mani koio-i ɨnka ñayiu, ni familia-i
ma kunda'u ini-i. Jantna'a koio-i,
te ma ndumani koio-i. Tekuechi
neñuu koio-i ɨnka ñayiu. Mee ni
xaloko kada-i chi ma kundedi ini-i.
Ndunde'e koio-i hora na jan do'o
ña'a ɨnka ñayiu. Jini u'u koio-i
ñayiu kada xava'a. 4 Diko koio-i
ñayiu n-ka xo kumani xi'in-i. Ma
yu'u koio-i xa ka'ni koio-i ndɨyɨ a
xa kada-i ɨnka xa kada-i. Xaxe'e
xa kutuu va'a koio-i ku kuu koio-i
ñayiu xe ini. Va'a ka ku kuu
anu-i xa kada-i xa juini koio mee-i
dada xa kada-i xa juini Ianyuux.
5 Ja'an nga-i xa jandixa-i Ianyuux,
ko ña ndaa xa jandixa-i-ia, chi ma
naja'an koio-i-ia xa na kua'a na

chindee ña'a-ia. Maxku kandeka
tna'a-n xi'in ñayiu io vitna ka kida
na kada ñayiu ijan. 6 Ka kɨu ñayiu
ya'a ve'e ñá lilu, ñá kue'e xa n-ka
kida, xa daja'an ña'a-i xa kada
koio ka-ña xaloko xadu'a, te ka xe-
joon-ña chi ka tna ini-ña xa kada-ña
xijan. 7 Ndɨkɨu ndɨñuu ka dakua'a
ñá ya'a ɨɨn xa ka dakua'a-ña, ko
ma uun jini-ña ndeda xa kuu xan-
daa. 8 Ná n-ka kida se n-xo nani
Janes xi'in se n-xo nani Jambres xa
n-ka ja'an-s nuu ñayiu xa maxku
jandixa-i xa n-ja'an Moisés, daa
ka kida ñayiu ya'a vitna xa ka
dada'an-i xa ja'an-ro nuu ñayiu
ka dakua'a-ro ndeda xa kuu xa
ndaa. Mee ni xaloko xadu'a xñu'u
anu-i. N-xika yata Ianyuux nuu-i
xaxe'e xa ñatu jandixa-i-ia. 9 Juini
ka dada'an-i xa ja'an-ro xijan nuu
ñayiu, ko xee xa ma dada'an ka-i chi
jini ñayiu xa ñayiu lilu ka kuu-i. Ya'a
koio-i na n-ka ya'a nduu se ña n-ka
jandixa Moisés.

Ja'an Spalu nuu Timoteo na tniu io xa kada-s

10 Xini va'a-n nax dakua'a-r
ñayiu, Timoteo. Dɨuni xini-n janda
xko kuu-r, te na'a-n nax n-xo kuu
anu-r xa kada-r. Xini-n xa kukanu
ini-r Ianyuux. Xini-n xa ñatu yachi
ini-r, te xemani-r ñayiu. Dɨuni
xini-n xa kunde ini-r hora nda'u
ya'a-r. 11 Koto na n-ka kida u'u
ña'a ñayiu ñuu Antioquía, Iconio,
Listra du xaxe'e Cristu Jesús. Nda'u
n-ya'a-r ijan, ko n-kundee ini-r.
¡Naka kue'e xa n-ka kida ña'a
ñayiu! Ko ñatu n-xa'ni ña'a-i chi
n-chindee ña'a Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro. 12 Ntdaa ñayiu ka kida
xa juini Ianyuux te ka kunduu-i
xi'in Cristu Jesús, yo nde'e nda'u
ka ya'a-i. 13 Ñayiu loko, kue'e ka
xa ka kida-i jua'an. Dani ñayiu ka
danda'u ɨnka ñayiu, danda'u ka-i-yɨ
vaxi. Nani kuu xa ka danda'u-i
ñayiu, dani danda'u ña'a koio
ñayiu. 14 Kajan anu-n xa jandixa
na'i-n xa jandixa-n vaxi. Chinuu
na'i xa n-dakua'a-n chi xa na'a-n
jundu n-dakua'a ña'a. 15 Ndena
luchi-n ka'u-n tnu'u Ianyuux
xyodotnuni, te kutnuni ini-n nax
kuu xa yodotnuni. Tnu'u Ianyuux
yodotnuni kachitnu'u ña'a nax
kada-n xa nanita'u-n. Xa kada-n
xa nanita'u-n kuu xa kukanu ini-n
Cristu Jesús. 16 N-ja'an Ianyuux
nax chidotnuni dava se ñuñayiu,
te n-ka xo chidotnuni-s. Ntdaa
tnu'u Ianyuux xyodotnuni n-ka
chidotnuni-s. Va'a xa kakune'e-ro
tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni-s
nuu ñayiu dakua'a-ro. Dɨuni va'a
xa kakune'e-ro xa'a hora jan
do'o-ro-i. Dani va'a xa kakune'e-ro
tnu'u-ia nuu ñayiu n-kida ɨɨn kuechi
chi natu ini-i. Xaxe'e xijan ka
jandixa-ro-ia, 17 te dɨuni xaxe'e
xijan ka kida roo xa ka kuu-ro ñayiu
kukanu ini Cristu Jesús xava'a.

4

1-2 Ta'u tniu-r nuu-n xa maxku
dakuita-n xa ja'an-n nuu ñayiu
xa n-ja'an Ianyuux. Nani ja'an-n
nuu ñayiu ka juini xa kunini koio-i
xa n-ja'an-ia, dani ja'an-n xijan
nuu ñayiu ña ka juini xa kunini
koio-i xijan. Ja'an-n nuu-i nax kuu
kuechi ka kida-i. Jan do'o-n-yɨ xa
maxku kada ka-i kuechi, te dɨuni
ja'an-n nuu-i nax kada koio-i. Vivii
dakua'a-n-yɨ; maxku kukiti ini-n
nuu-i. Nini Ianyuux xi'in Cristu
Jesús, Ia ndadandaa kuechi ntdaa
roo, ñayiu io vitna xi'in kuechi
ñayiu xa n-ka xi'í xa xa'a ta'u
tniu-r nuu-n. Kixi Cristu Jesús ɨnka
vuelta ñuñayiu xa taxnuni-ia. 3 Xa'a
ja'an-n nuu ñayiu vitna chi xee
kɨu kunini koio ñayiu xa kuu ini
mee-i, te ma kachi ka-i xa kunini-i
xa ja'an-ro. Ɨɨn xandaa kuu xijan.
Nanduku koio-i kue'e maestru
kakune'e xa ka tna ini mee-i, te
kada koio-i xa kuu ini mee-i. 4 Ma
kachi ka-i xa ja'an-ro nuu-i xa
n-ja'an Ianyuux. Ɨɨn xandaa kuu
xijan. Kunini koio-i cuentu n-ka
xani ini mee xixitna-i.

5 Ndo'o, maxku kada-n ɨɨn xa ña tu
natau. Kada nde ini-n hora nda'u

ya'a-n. Ja'an nuu ñayiu nax io xa
kada-i xa na nanita'u-i, te kada-n
ntdaa tniu n-taxi Ianyuux.
6 Xa'a ja'an-r nuu-n vitna, te io
xa chinuu va'a-n xa ja'an-r chi vax
kuyatni xa kuú-r xaxe'e Ianyuux.
Doko-r mee-r nuu-ia. 7 Nda'u
n-xo ya'a-r xa n-kida-r ntdaa tniu
n-taxi-ia, ko n-kida na'i-r. Dani
kukanu ini-r Cristu Jesús; ñatu
n-dandoo-r-ia. Kuenda kɨu ɨɨn se
n-xe'en dava, te n-ndaku-s kuu-r
xa n-kida-r ntdaa tniu n-taxi-ia, 8 te
taxi Ia kuu Xto'o-ro, Ia ndadandaa
kuechi-ro, ɨɨn xa taxi-ia na xee kɨu
chi kida-r xa juini-ia. Kidandaa-ia
hora ndadandaa-ia kuechi-ro.
Ñadu ru'u ni ni'i xa taxi-ia chi
dɨuni ni'i ntdaa ñayiu ka kuvete xa
ndixi-ia.

N-ja'an Spalu xa kada Timoteo
xa mani juini-s

9 Kundu ini-n ki kotoni'ni ña'a-n.
Maxku kukuee-n. 10 Ndoñu'u ña'a-r
chi n-dandoo ña'a Demas xaxe'e xa
yo n-kukajan ini-s xa io ñuñayiu,
te juan nu'u-s Tesalónica. Se kuu
Crescente juan nu'u Galacia, te
Tito jua'an Dalmacia. 11 Sluka nga
tuu xi'in-r. Kandeka-n Smarku
kixi na kua'a na junukuechi-r
nduu-r xi'in-s nuu Ianyuux. 12 Se
nani Tíquico, n-natunda'a-r-sɨ juan
naxee Éfeso de. 13 Kane'e-n capa-r
n-dandoo-r Troas ve'e ɨɨn se nani
Carpo kixi xi'in ntaka rollo tutu
xi'in rollo ñɨɨ xyodotnuni tnu'u-r
kixi. Mee ni rollo ñɨɨ kane'e-n kixi
nux ma kuu xa kane'e-n ntdaa
rollo jan kixi chi xijan yo ndoñu'u
ka-r.
14 Alejandro, se kuu her-
rero, n-dada'an-s xa dakua'a-r
dava ñayiu. Juña'a Ianyuux
ta'u-s chi kue'e xa n-kida ña'a-s.
15 Koo-n cuedado nuu-s ná io
mee-r cuedado chi dada'an-s xa
dakua'a-ro ñayiu xa n-ja'an Cristu
Jesús. Vichi dada'an-s.
16 Na n-dada'an ni'no-r mee-r
nuu juxtixia xa ki'na nuu, ni
ɨɨn ñayo n-chindee ña'a. Nt-
daa se xinitna'a xi'in-r n-ka
dandoo ña'a. Na taxkanu ini
Ianyuux xa daa n-ka kida ña'a-s.
17 N-ka dandoo ña'a-s, ko ña
n-dandoo ña'a Ianyuux Ia kuu
Xto'o-ro. N-chindee ña'a-ia xa
n-kakune'e-r-ia nuu ñayiu. Nt-
daa ñayiu ña ka kuu yatnu'u
Israel n-ka teku xa n-kaku-r nuu
nga'a chi n-chindee ña'a Ianyuux.
18 Mayo ka kada u'u ña'a chi
nakueka ña'a-ia. Kutuu-r nuu
taxnuni-ia. Juan kɨu juan ñuu io
xa ndadaka'nu-ro-ia. Nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ xa nduka'nu-ia. Amén.

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús xndaxio nuu
tuu Timoteo

19 Ndajan tnu'u-r Priscila xi'in
Áquila xi'in familia Onesíforo.
20 Erasto, tuu-s Corinto. Trófimo,
ku'u-s. N-dandoo-r-sɨ Mileto.
21 Kundu ini-n kixi-n na kua'a xa
kutuu-n ya'a dadaa xee-ro yoo
vixi. Ndajan tnu'u ña'a Eubulo
xi'in Pudente. Dɨuni ndajan tnu'u
ña'a Lino xi'in Claudia xi'in ntdaa
ka se ka kukanu ini Cristu Jesús.
22 Na kunduu-n xi'in Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro. Na chindee chituu
ña'a-ia, Timoteo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu Tito

Ndajan tnu'u Spalu Tito

1 Ru'u, Spalu, se xinokuechi nuu
Ianyuux tunda'a carta ya'a juan
xee nuu-n, Tito. Dɨuni kuu-r se
n-tunda'a ña'a Jesucristu xa ja'an-r
nuu ñayiu n-kaxi Ianyuux xa
n-ja'an-ia xa na kua'a na kukanu
ini koio-i Jesucristu xi'in xa na
jini koio-i ndeda xa kuu xandaa
te kada koio-i xava'a. 2 Nux na
jandixa koio-i Jesucristu, kutuu-i
nuu tuu Ianyuux nɨkava nɨkuita
na nandoto-i xa kuú-i. Ndena
ta nkavatuu ka ñuñayiu n-ja'an
Ianyuux, Ia ja'an ndaa, xa kutuu
koio-ro xi'in-i nuu tuu-ia nɨkava
nɨkuita. 3 Ianyuux, Ia dananita'u
ña'a, n-xantuu-ia kɨu kixe'e ñayiu
xa ja'an-i tnu'u ya'a nuu dava ka
ñayiu. Na n-ka kixe'e-i xa ja'an-i
xijan, n-ta'u tniu-ia xa ja'an-r nuu
ɨnka ñayiu xijan tuku. N-kukanu
ini ña'a-ia. 4 Kuenda kɨu da'ya-r
kuu ña'a, Tito, xaxe'e xa n-dakua'a
ña'a-r, te n-kukanu ini-n Jesucristu.

Tniu kida Tito Creta

Xijan ta'u-r nuu Taa-ro Ianyuux
xi'in nuu Cristu Jesús, Ia
dananita'u ña'a, xa na chindee
chituu ña'a-ia nduu-ia. Dɨuni xijan
ta'u-r nuu-ia xa na ku kundaa
ku kuvatu anu-n chi n-natu ini-n
xa n-kida-n kuechi. 5 N-dandoo
ña'a-r Creta de xaxe'e xa na kada
ndɨ'ɨ-n xa n-kendoo ka xa kada-ro
xi'in xa kaxí-n se taxnuni koio
nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús ntaka ñuu nuu xndaxio ñayiu
ka kukanu ini-ia. Kada nani
n-ja'an-r xa kada-n. 6 Se nduku-n
xa taxnuni-s nuu ñayiu kukanu
ini-ia, na ku kuu-s se ña tuu na
tnu'u io. Maxku ku kuu-s se io uu
ñadɨ'ɨ. Na taxnuni se nduku-n nuu
ñayiu jan nux kukanu ini da'ya-s
Cristu Jesús xi'in nux ñatu kutnu'u
xa ka ndandita-s nuu-s xi'in nux
ñayo ja'an xa ñatu ka kunxa'nu-s.
7 Kidayɨka-i xa ku kuu se taxnuni
nuu ñayiu ka kukanu ini-ia ɨɨn se
ña tuu na tnu'u io chi tniu Ianyuux
kada-s. Io xa ku kuu-s se ñatu xe
ini, ɨɨn se ñatu yachi kiti ini. Maxku
ku kuu se taxnuni nuu ñayiu ka
kukanu ini-ia ɨɨn se xi'i. Maxku ku
kuu-s se ma kachi ini, se jantna'a,
ni maxku ku kuu-sɨ se tnɨɨ tvini
ñayiu. 8 Na ku kuu se nduku-n xa
taxnuni-s nuu ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús ɨɨn se xitondee ñayiu
ka xe'en nukee nuve'e-s, ɨɨn se ñu
ini xa kada-s mee ni xava'a, ɨɨn se
kunxa'nu, ɨɨn seva'a, ɨɨn se kida xa
juini Ianyuux, ɨɨn se ndedi ini hora
kuu anu-s xa kada-s ɨɨn xaloko. 9 Na
taxnuni ɨɨn se nduku-n nux xandaa
xakuita jandixa-s xa ɨɨn xandaa
kuu xa n-dakua'a-ro-s xi'in dava
ka ñayiu, te na dakua'a-s ɨnka ñayiu.
Na ja'an-s nuu ñayiu ka jan tnu'u
ña'a ndeda xa ka ja'an-i kuu xa ñatu
nakaxtna'a xi'in xa n-ja'an Cristu
Jesús, te na daxino ini-s-yɨ.

10 Du'a na kada-s chi yo xndaxio
ñayiu ka kuxe ini nuu dava se
ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús. Te ka danda'u-i
ñayiu ka dakua'a-i chi mee ni
tnu'u vete ka ja'an-i nuu-i. Ñatu
ka dakua'a-i-yɨ ɨɨn xa ñukax ini.
Kue'e ñayiu ka kuu yatnu'u Israel
du'a ka kida. 11 Maxku juejoon
koio se ka taxnuni nuu ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús xa daa kada
ñayiu ijan chi daka ni'no-i ñayiu
ka dakua'a-ro. Nɨkee nɨve'e ñayiu
daka ni'no-i. Ñatu ka dakua'a-i
ñayiu xa dakua'a-ro-i chi tuku xa
ka dakua'a-i-yɨ. Xa na ni'i-i tvini ka
dakua'a-i-yɨ. Du'u-i ñayiu xa du'a
kida-i. 12 Mee ɨɨn se Creta n-xo
dakua'a ñayiu n-jan tnu'u ñayiu
ñuu-s. Du'a n-ja'an-s: "Yo unu vete
ñayiu Creta. Yo unu loko-i. Nde'e ka
xaxi-i. Te unu kudi-i."

13 Te ndaa n-ja'an-s. Kanandee-n
ñayiu tuku dakua'a ɨnka ñayiu jan
te juña'a-n nuu-i xa na jandixa-i
xa dakua'a-ro ñayiu vaxi. Ɨɨn xan-

daa kuu xijan. 14 Maxku chinuu-n
cuentu n-ka xani ini mee xixitna
ñayiu Israel, ni xa ka ta'u tniu ñayiu
ñatu ka jandixa xa n-ja'an Jesús.
Ɨin xa ndaa n-ja'an Jesús. 15 Ñayiu
va'a, mee ni xava'a ñu ini-i xa
kada-i, te ma kani ini loko-i, ni
ma nduu-i ñayiu loko. Ñayiu ñu'u
xaloko anu, mee ni xaloko ka xani
ini-i, te ma kada xaloko ka xani
ini-i jan xa nduu-i ñayiu va'a. Ñatu
ka jandixa-i Cristu Jesús. Mee ni
xane xayichi ka xani ini-i, te ña
tuu nax kuu anu-i. 16 Ka ja'an-i xa
kunduu-i xi'in Ianyuux, ko xaxe'e
xa ka kida-i xaloko xadu'a, ña ndaa
xa kunduu-i xi'in-ia. Kue'e xane
xayichi ka kida-i. Ɨin xa januu kuu.
Ka kuxe ini-i nuu Ianyuux. Ñatu
ndaku-i xa kada-i ɨin xava'a. Daa
juña'a-n ñayiu.

2

Janda dakua'a Tito ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Ko ndo'o, Tito, na nakaxtna'a
xa dakua'a-n ñayiu dian xi'in xa
dakua'a mee-r ñayiu vaxi. Ɨin
xandaa kuu. 2 Juña'a-n nuu
sexa'nu xa maxku ko'o-s xa nde
xini-s, te na kada-s xava'a na kua'a
na koo ñayiu xañu'u nuu-s, te na
ku kunxa'nu-s. Juña'a-n nuu-s xa
na jandixa koio-s xa dakua'a-ro
ñayiu vaxi. Ɨin xandaa kuu xijan.
Juña'a-n nuu-s xa na juemani-s
ñayiu. Dɨuni juña'a-n nuu-s xa na
kukanu ini ka-s Ianyuux. 3 Dɨuni
juña'a-n nuu ñaxa'nu xa na kada-ña
xava'a te na ku kuu ñukax ini-ña.
Maxku jan tnu'u-ña ñayiu, ni
maxku ko'o-ña xa nde xini-ña.
Juña'a-n nuu-ña xa na kada koio-ña
xava'a na kua'a na kada koio
dava ka ñayiu xava'a tuku. 4 Na
juña'a-ña nuu ñá ka kukuechi xa
na juemani-ña yɨi-ña xi'in da'ya-ña.
5 Dɨuni na juña'a-ña nuu ñá ka
kukuechi ya xa na ku kunxa'nu-ña
te maxku chitna'a-ña xi'in ɨnka
seyɨi. Na juña'a-ña nuu-ña xa na
kada-ña tniu io nukee nuve'e-ña te
na jueyu'u juendetu-ña nuu yɨi-ña
na kua'a maxku kui'a ja'an ñayiu
Ianyuux. 6 Dɨuni juña'a-n nuu se ka
kukuechi xa na ku kunxa'nu-s.

7 Te ndo'o, Tito, kada xava'a na
kua'a na kada koio dava ka ñayiu
xava'a tuku. Nux dani na kada-n
xava'a, koo-i xañu'u nuu-n. Hora
na dakua'a-n ñayiu, ja'an ndaa-n
nuu-i; ñadu xa tuku xa ku ja'an-n.
8 Ja'an-n mee ni xandaa nuu-i na
kua'a maxku kine tnu'u ña'a ñayiu
dakua'a-n xi'in xa na kujanuu
ñayiu ka dada'an xa dakua'a-n-yɨ,
te ma jan tnu'u ña'a ka-i roo, chi
ñavada kine'e ka-i cuentu.

9 Juña'a-n nuu ñayiu ka kidat-
niu du'a nuu xto'o-i xa na jueyu'u
na juendetu koio-i nuu-s te na
kada koio-i xa juini-s xa na tna
ini ña'a-s. Maxku dadavatna'a-i
xi'in-s. 10 Juña'a-n nuu-i xa maxku
du'u-i xaxii xto'o-i. Na kava nxa'nu
mudu-i na kua'a na kukanu ini
ña'a xto'o-i. Nux na kava nxa'nu
mudu-i, jini xto'o-i xa ka kukanu
ini-i Cristu Jesús xi'in xa ka ka'u-i
tnu'u Ianyuux yodotnuni, te na-
juentnu'u-s Ianyuux, Ia dananita'u
ña'a. Ntdaa xijan juña'a-n nuu
ñayiu dian.

11 N-ka teku-ro xi'in dava ka
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux nax
io xa kada koio ñayiu ñuñayiu
xa na nanita'u koio-ro xi'in-i.
12 Dɨuni n-ka teku-ro xi'in-i xa io
xa dandoo-ro xi'in-i xaloko xadu'a
ka kida-ro xi'in xa maxku kani
ini ka-ro xi'in-i xa kada-ro xi'in-i
xane xayichi. Dɨuni n-ka teku-ro
xa io xa ku kunxa'nu koio-ro xi'in
xa io xa jandixa koio-ro xa ta'u
tniu Ianyuux xi'in xa io xa kada
koio-ro xi'in-i xa juini-ia. Roo,
ñayiu n-ka kukanu ini Cristu Jesús,
Ia dananita'u ña'a n-ka kida-ro
xaloko xadu'a ná ka kida ñayiu
ñatu ka kukanu ini-ia. 13 Na kada
koio-ro xi'in ntdaa ñayiu n-ka
kukanu ini Cristu Jesús xa ta'u
tniu Ianyuux nɨni xndetu-ro xa
ndixi Cristu Jesús, Ia n-kida xa
nanita'u-ro, Ia kandeka ña'a nu'u

andɨu. Kɨu ijan kixi Ianyuux, te jini
ñayiu xa nduka'nu-ia. Xndetu-ro xa
na xee kɨu ijan, te yo ka kudɨ ini-ro.
14 N-xi'í Cristu Jesús xa n-chiya'u-ia
ntdaa kuechi-ro te ñatuka xndido
xtau-ro kuechi-ro; kuenda kɨu
ña tuu na kuechi n-ka kida-ro.
N-kida-ia xa n-ka nduu-ro da'ya-ia,
te yo ka kuu anu-ro xa kada-ro
xa ta'u tniu-ia vitna. 15 Ntdaa xa
n-kakune'e-r ya, juña'a-n nuu ñayiu
xa na kada koio-i. Te nux ndeda-i
ña juini kada xa kakune'e-r,
kanandee-n-yɨ. Nux na kuekundee
ña'a ñayiu kanandee-n-yɨ tuku;
maxku juejoon-n xa kuekundee
ña'a-i.

3

Nax io xa kada koio ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Dɨuni juña'a-n nuu ñayiu de
xa na jueyu'u na juendetu-i nuu
juxtixia ñuu-i xi'in nuu dava ka
se ka taxnuni nuu-i. Na jandixa
koio-i-sɨ. Na koo anu-i xa kada-i
xava'a. 2 Dɨuni juña'a-n nuu-i xa
maxku kui'a ja'an-i ɨnka ñayiu,
ni maxku jan kui'a-i-yɨ. Maxku
jantna'a koio-i. Na kutuu mani-i
xi'in dava ka ñayiu du. Nda'u
kee na kutuu koio-i na kua'a na
kunde'a dava ka ñayiu. 3 Na ta
kukanu ini koio ka-ro Jesucristu,
n-ka xo kuloko n-ka xo kudu'a
ni-ro, te ñatu n-ka xo jandixa-ro ley
Ianyuux chi tuku n-ka dakua'a ña'a
ñayiu. Ntdantu'u xaloko xadu'a
n-kuu anu-ro xa kada-ro n-ka
kida-ro, ñatu n-ka xo ndedi ini-ro.
N-xo xia'an-ro justu anu-ro. Mee
ni xane xayichi n-ñu'u anu-ro.
N-ka xo kukuedi ini-ro hora n-ka
xo teku-ro xa xe kotuu va'a ɨnka
ñayiu jua'an. Dɨuni n-xo xini u'u-ro
dava ka ñayiu, te n-xo xini u'u
tna'a-ro xi'in ñayiu ka xinitna'a
xi'in-ro. 4 Daa n-ka xo kida-ro, ko
n-ka teku-ro nax n-kida Ianyuux,
Ia dananita'u ña'a xa nanita'u-ro
xi'in nax io xa kada-ro na kua'a
daa dananita'u ña'a-ia. Dɨuni n-ka
teku-ro xa xemani ña'a-ia. 5 Ñadu
xaxe'e xa n-ka kida-ro ɨɨn xava'a
dananita'u ña'a-ia chi dananita'u
ña'a-ia xaxe'e xa n-kunda'u ini
ña'a-ia. N-kida Espíritu-ia xa n-ka
nduu-ro ɨnka ñayiu; ñatuka ka
kuu-ro ná n-ka xo kuu-ro. 6 N-kida
Ianyuux xa n-kee ña'a Espíritu-ia
xaxe'e xa n-chiya'u Jesucristu
kuechi-ro. Yo kidatniu Espíritu-ia
anu-ro. 7 N-kida-ia xa ñatuka
xndido xtau-ro kuechi n-ka kida-ro
xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a-ia
xi'in xaxe'e xa xemani ña'a-ia. Te
xñu ini-ro xa ni'i-ro ta'u-ro. Ta'u-ro
kuu xa kutuu-ro nuu tuu Ianyuux
nɨkava nɨkuita. 8 Ɨɨn xandaa kuu
xa kakune'e-r, ñadu ɨɨn xavete.
Ta'u tniu-r nuu-n xa dakua'a-n
ñayiu xa kakune'e-r ya na kua'a
daa na kada ñayiu ka kukanu ini
Ianyuux xava'a. Daa na jun ini
koio-i. Nux na jandixa koio-i xa
kakune'e-r ya, kue'e xava'a kuu-i
ntdaa-i. 9 Maxku danuu-n cuentu
ña ndandɨ'ɨ. Ni maxku yo nduku
tnu'u-n jundu n-ka xo kuu tadɨ'ɨ
xixitna ñayiu dian, ni maxku yo
nduku tnu'u-n nuu ndexu vaxi
koio-i. Ni maxku jantna'a tnu'u-n
xi'in dava ka ñayiu xaxe'e ley
n-chidotnuni Moisés chi ña tuu
nax kine'e-n. 10 Se na kada xa
ka'nde tna'a ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu, kanandee-n-sɨ uu a uni
vuelta. Te nux ña n-jandixa ña'a-s
maxku kandeka tna'a ka-n xi'in-s.
Kuijun-n-sɨ 11 chi kuna'a-n xa se
daa kida, seloko kuu-s; mee ni
xaloko xani ini-s. Dakuita-s mee-s
chi kue'e xa kida-s.

N-ja'an Spalu xa kada Tito xamani juini-s

12 Ñu ini-r xa tunda'a-r Artemas
o Tíquico xee Creta de. Kɨu na
xino ndeda ɨɨn-s, xee-n Nicópolis.
Ijan nanitna'a-ro chi ñu ini-r xa
ijan kutuu-r yoo vixi. Kundu
ini-n kixi-n. 13 Juña'a-n ntdaa xa
ka ndoñu'u se kuu abogado nani
Zenas xi'in Apolo hora na njunu
ichi-s na kua'a maxku ña'a ndoñu'u
xa ndoñu'u koio-s ichi jɨ'ɨn-s. Juña'a
ndendaa xe kandita-n. 14 Na kada
koio ñayiu ka kukanu ini xi'in-ro

Jesucristu xava'a. Na juña'a-i xa
ka ndoñu'u ɨnka ñayiu kukanu
ini-ia. Na dakua'a-i chindee tna'a-i.
15 Ntdaa se xtuu xi'in-r ya'a ka
ndajan tnu'u ña'a, Tito. Juña'a nuu
ntdaa ñayiu xemani ña'a xndaxio
dian xa yo ndajan tnu'u-r-yɨ.
Na chindee chituu ña'a Ianyuux
ntdaa-n.

Carta n-tunda'a Spalu nuu Filemón

Ndajan tnu'u Spalu Filemón

1 Daña Spalu, se yindi'u xaxe'e
Cristu Jesús, tunda'a-da xi'in
ñani-ro Timoteo carta ya'a juan
xee nuu ndixi, Filemón. Mani ka
juini ña'a-da. Ntdaa-ro ka kida tniu
Ianyuux. 2 Diuni tunda'a-da carta
ya'a juan xee nuu ñayiu ka kukanu
ini Cristu ka nataka kutu ve'e-n
xi'in nuu Arquipo, se xinokuechi
nuu Cristu na xinokuechi iin
soldado nuu se taxnuni nuu-s
xi'in nuu ku'a-ro Apia, ñá kukanu
ini Cristu xi'in-ro tuku. 3 Xijan
ta'u-da xa na chindee chituu ña'a
Taa-ro Ianyuux xi'in Jesucristu,
Ia taxnuni nuu-ro. Xijan ta'u-da
nuu-ia xa na kada-ia xa na ku
kundaa ku kuvatu anu koio-n chi
n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n
kuechi.

Kukanu ini Filemón Jesús, te xemani-s-ia

4 Ntna'a naja'an ña'a-da hora xi-
jan ta'u-da nuu Ianyuux, xia'an-da
xa n-kuta'u-da nuu-ia. 5 Xko
xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu-ia
chi xko teku-da xa xemani-n
Jesús, Ia taxnuni nuu-ro xi'in nuu
ñayiu ka kukanu ini-ia. Diuni xko
xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu-ia
xaxe'e xa dani kukanu ini-n-ia
xi'in xaxe'e xa jandixa-n xa xandaa
xakuiti ka kukanu ini ñayiu dian
Jesús. 6 Diuni xijan ta'u-da xa
hora na ja'an-n nuu ñayiu xa
kukanu ini-n Jesucristu xi'in xa
n-ja'an-ia, na ja'an-n nuu-i xa yo
kue'e xa kine'e koio-ro xaxe'e xa
kunduu-ro xi'in-ia. 7 Yo vichi kudi
ini-da te kuka'nu anu-da xaxe'e xa
xemani-n ñayiu n-kida Ianyuux xa
n-ka nduu-i ñayiu ii, te diuni kida-n
xa ka kuka'nu anu-i, Ñani.

Kakune'e Spalu Onésimo

8 Xaxe'e xijan xi'in xaxe'e xa
n-tunda'a ña'a Cristu, kuyii-da xa
kidajuexa ña'a-da xa kada-n iin xa
io xa kada-n, ko ñatu kuu ini-da
xa kadajuexa-da xa kada-n xa io
xa kada-n 9-10 xaxe'e xa xemani
ña'a-da. Kakune'e-da Onésimo, se
kuu kuenda kiu da'ya-da xaxe'e
xa ñatu ka kuu-s ná n-xo kuu-s
xaxe'e xa n-xian tnu'u-da-s nax
io xa kada-s xa nanita'u-s. Nuu
yindi'u-da ya n-ja'an-da xa'a nuu-s.
Daña, kuu-da nda'a xe'e Cristu
Jesús, te yindi'u-da xaxe'e-ia.
11 Ñatuka kidatniu Onésimo nuu-n
vitna, ko kine'e-n iin xa kine'e-n
xaxe'e xa kada-s iin xa kada-s na
naxee-s dian. Dani daña, chindee
ña'a-s. 12 Kuko'yo ini-da xa juan
naxee-s nuu-n chi yo xemani-da-s.
13 N-juini-da xa kutuu ka-da xi'in-s,
xa junukuechi ka-s nuu-da nini
kindi'u ka-da, xaxe'e xa ña yoo
ndixi xa junukuechi-n nuu-da.
Yindi'u-da xaxe'e xa n-ja'an-da
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa
nanita'u-i. 14 Xaxe'e xa ñatu
n-ja'an-n xa nu kutuu ka-da xi'in-s
a ña'a, xijan kuu xa natunda'a-da-s
juan naxee. Nux na kachi-n xa na
kutuu ka-da xi'in-s, kutuu ka-da
xi'in-s, te nux ña'a ma taxnuni-da
nuu-n. 15 Vaa xa na kutuu-n xi'in-s
nikava nikuita andiu, n-kee-s
ve'e-n iin tiempo. 16 Nakueka-n-si,
ko ñadu xa ku kadatniu du'a ka-s
nuu-n. Ku kuva'a anu-n nuu-s
chi ndandi'i-s vitna xaxe'e xa
diuni kukanu ini-s Cristu. Yo
xemani-da-s, ko io xa juemani
ka-n-si xaxe'e xa n-kidatniu-s
nuu-n xi'in xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in-s xi'in Cristu.

17 Nani kuva'a anu-n nuu-da
xaxe'e xa kukanu ini-ro Cristu,
dani io xa ku kuva'a anu-n nuu-s.
18 Nux nax n-kida ña'a-s a nux
tau-s nuu-n, ndajan ya'u ña'a-n
mee-da. 19 Xi'in nda'a mee daña
Spalu, chidotnuni-da nuu tutu
ya'a xa nachiya'u-da xa tau-s.
Tau-n nuu-da chi kutuu-n andiu
xaxe'e xa n-kachitnu'u ña'a-da nax
kada-n xa nanita'u-n, ko naa xa
ja'an-da xa chiya'u ña'a-n, du'a
kakune'e mee-da xa nachiya'u-da
xa tau-s nuu-n. 20 Kada tna'a-n

xa juini-da chi ka kunduu-ro xi'in
Cristu, Ia taxnuni nuu-ro, na kua'a
na kuka'nu anu-da, Ñani.

Ka ndajan tnu'u se xyɨndi'u ka'nu xi'in Spalu Filemón

21 Kukanu ini-da xa jandixa
ña'a-n. Kukanu ini-da xa ñadu xijan
ni kada-n chi kue'e ka xa kada-n.
22 Ɨnka ntuku xa juini-da. Juini-da
xa kada tu'a-n ɨɨn nuu kutuu-da chi
ñu ini-da xa xee-da dian. Ñu ini-da
xa xee-da chi ka xijan ta'u-n nuu
Ianyuux xa na xee-da.

23 Ndajan tnu'u ña'a Epafras.
Yɨndi'u-da xi'in-s xaxe'e Cristu
Jesús. 24 Dɨuni ndajan tnu'u
ña'a Smarku, Aristarco, Demas,
Sluka du. Ka kida-da xi'in-s tniu
Ianyuux. 25 Na chindee chituu ña'a
Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro, ɨɨn ɨɨn-n.

Carta n-kua'a nuu ñayiu Israel

Xi'in Da'ya Yɨɨ-ia, n-ja'an Ianyuux nuu-ro

1 Xá n-kuu kue'e kuia n-ja'an
Ianyuux nuu taxa'nu tnetnu-ro.
Kue'e vuelta n-tunda'a-ia se ka
ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu jan, te
ɨɨn ɨɨn vuelta, n-ka teku ñayiu
jan ita'u ita'u tnu'u Ianyuux.
2 Ko vitna, kɨu vax ndɨ'ɨ ntdaa
xa io, n-tunda'a Ianyuux Da'ya
Yɨɨ-ia n-kixee ñuñayiu, xa ja'an
Ianyuux nuu-ro. Xi'in Da'ya Yɨɨ-ia
n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io.
Te n-kida Ianyuux xa ntdaa xa io,
kuu kuenda Da'ya Yɨɨ-ia. 3 Dande'a
ña'a Da'ya Yɨɨ Ianyuux, xa Ia
kunxa'nu ka, Ia taxnuni nuu ntdaa
xa io, kuu Ianyuux. Na jini-ro
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, jini-ro Ianyuux,
chi nani kuu Ianyuux, dani kuu
Da'ya Yɨɨ-ia. Ndeka va'a Da'ya Yɨɨ
Ianyuux ntdaa xa io, xi'in tnu'u-ia
taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. Na
n-xi'í-ia, n-chiya'u-ia kuechi-ro,
n-kida-ia xa n-ndundoo-ro. Te
dada n-nukoo-ia nda'a kua'a
Ianyuux, te ijan taxnuni-ia nuu
taxnuni Ianyuux andɨu.

Kunxa'nu ka Da'ya Yɨɨ Ianyuux dada ángel

4 Kunxa'nu ka Da'ya Yɨɨ Ianyuux
dada dava'a nga ángel. Chi
danani Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia, Da'ya
Mani-ia. Ko danani Ianyuux ángel,
ia ka xinokuechi nuu-ia. 5 Chi
nuncas ña n-ja'an Ianyuux nuu ia
ka xinokuechi nuu-ia, xa n-ja'an-ia
nuu Da'ya Yɨɨ-ia:
Da'ya-r kuu-n;
vitna n-kuda'ya ña'a-r.
Te na n-kakune'e Ianyuux ángel, ia
ka xinokuechi nuu-ia, nuncas ña
n-ja'an-ia:
Ku kuu-r Taa-ia,
te ku kuu mee-ia Da'ya Yɨɨ-r.
6 Na n-kida Ianyuux xa n-kixee
Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu, n-ja'an-ia
nuu-ia:
Na ndadaka'nu ña'a koio ntdaa ia
ka xinokuechi nuu-r.
7 Na n-kakune'e Ianyuux ángel,
n-ja'an-ia:
Kida-ia xa ka kuu ia ka xinokuechi
nuu-ia ná kuu tachi kane,
kida-ia xa ka kuu-ia ná ka kuu
yañu'u.
8 Ko na n-kakune'e Ianyuux Da'ya
Yɨɨ-ia, n-ja'an-ia:
Ianyuux kuu-n.
Taxnuni-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Taxnuni-n, te ndadandaa-n ntdaa
xa io.
9 Va'a xemani-n ntdaa xa kuu
xava'a,
u'u juini-n ntdaa xa kuu xa u'u.
Xijan kuu xa xá n-kida Ianyuux xa
kunuu mee-n nuu ntdaa se
kutna'a xi'in-n.
Ná ka xodo ñayiu aciti dɨkɨ se
kunxa'nu ka,
da n-xodo Ianyuux aciti dɨkɨ mee-n,
xa kuvete-n xa kuvete ka-n.
Kuu Ianyuux xia'an-ia nuu Da'ya
Yɨɨ-ia.
10 Dɨuni n-ja'an Ianyuux nuu
Da'ya Yɨɨ-ia:
Ki'na nuu, antecas xa kua'a ntdaa
xa io,
n-kidava'a mee-n ñuñayiu ya'a.
Te xi'in nda'a mee-n, n-kidava'a-n
andɨu.
11 Jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu,
ko kutuu na'i ka mee-n kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ.
Ná kutu'u ɨɨn da'ma,
da kutu'u ntdaa xa io andɨu.
12 Ná xajan tnatnu ɨɨn seyɨɨ doo-s,
du'a ndajan tnatnu mee-n ntdaa xa
io.
Ná nadama ɨɨn ñayiu da'ma-i,
da nadama mee-n ñuñayiu xi'in
andɨu.
Ko mee-n, ku kuu-n ná kuu-n vitna,
te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ kuia kutuu-n.
13 Nuncas ña n-ja'an Ianyuux nuu
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia, ná
n-ja'an-ia nuu Da'ya Yɨɨ-ia:
Nkoo-n nda'a kua'a-r,

nde kada-r xa jueñi ni'na-n ntdaa
xa jantna'a xi'in-n.
14 Chi ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux ka kuu-ia. Tunda'a
Ianyuux ia ka xinokuechi nuu-ia
kixi, xa chindee koio-ia ñayiu
dakaku ña'a Ianyuux, xa kutuu
va'a koio-i xi'in Ianyuux andɨu.

2

Maxku kande ini-ro tnu'u-ia

1 Xijan kuu xa, io xa chinuu
va'a-ro tnu'u n-teku-ro. Io xa
jandixa-ro tnu'u Ianyuux, xa
maxku kande ini-ro tnu'u-ia. 2 Xá
n-kuu kuia, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux n-ka xia'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Te tnu'u ndaa
kuu. N-ndadandaa Ianyuux ntdaa
ñayiu ña n-ka jandixa tnu'u jan,
n-kida u'u-ia ntdaa ñayiu n-ka kida
xa u'u. 3 Ɨin xava'a xava'a kuu
xa dakaku ña'a Ianyuux mee-ro.
Ko nux ñatu chinuu-ro tnu'u-ia,
te, ¿janda dakaku ña'a-ia? Ki'na
nuu, Xto'o-ro Jesucristu n-ja'an
xa dakaku Ianyuux ñayiu ka
jandixa-ia. Te dada, se n-ka teku
tnu'u-ia n-ka kachitnuña'a tnu'u
jan. 4 N-ja'an ndaa Ianyuux xaxe'e
tnu'u jan, na n-kida-ia milagru,
xa ka'nu, xa va'a xaxe'e-ro. Te
n-ja'an ndaa Ianyuux xaxe'e tnu'u
jan, na n-tax nga Espíritu Ii ntdaa
xa ndoñu'u-ro xa kada-ro xa juini
Ianyuux. Ɨin ɨin-ro, n-taxi-ia xa
juini Ianyuux xa tnɨɨ-ro.

Ná kuu mee-ro n-nduu Jesucristu

5 Kakune'e-ro ñuñayiu ta koo ka.
Ña n-kida Ianyuux xa taxnuni koio
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia, nuu
ñuñayiu jan. 6 N-ja'an ndaa ɨin seyɨɨ
tnu'u Ianyuux:

Taa-ro Ianyuux, ¿jundu kuu seyɨɨ, xa
xani ini mee-n xaxe'e-s?
¿Jundu kuu da'ya-s, xa ndu ini-n
xaxe'e-s?
7 Xaku ni kɨu n-kida-n xa kunxa'nu
ka ángel, ia ka xinokuechi
nuu-n, dada mee-s.
Ko n-kida-n xa kuu-s se kunxa'nu
ka,
n-kida-n xa tnɨɨ-s ntdaa xañu'u.
N-kida-n xa taxnuni-s nuu ntdaa
xa n-kidava'a-n.
8 N-kida-n xa jandixa ña'a ntdaa xa
io mee-s.

Na n-kida-n xa taxnuni-s nuu nt-
daa, ña n-kendoo ni ɨin xa ña
n-jandixa ña'a. Ntdaa kuu kuenda
mee-s. Ko vitna, ta kunde'a ka-ro
xa taxnuni-s nuu ntdaa xa io. 9 Ko
nde'a-ro Jesús. N-kida Ianyuux xa
xaku ni kɨu n-ka kunxa'nu ka ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
dada Jesús. Xaxe'e xa xemani
Ianyuux ñayiu ñuñayiu, n-xi'í Jesús
xaxe'e ntdaa ñayiu. Xaxe'e xa
n-xi'í Jesús, te n-kida Ianyuux xa
taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. Ia
kunxa'nu ka kuu-ia, io-ro xañu'u
nuu-ia.

10 Te vatuka xa du'a n-kida
Ianyuux. N-kidava'a Ianyuux
ntdaa xa io. Ntdaa xa io kuu
kuenda mee-ia. N-juini-ia xa
kutuu koio kue'e ñayiu xi'in-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Xijan kuu xa
n-xio xa kue'e vida ya'a Jesucristu,
xa kada-ia ntdaa ná io ná jua'an
xa dakaku-ia ñayiu jan. Te du'a
n-kida-ia. 11 N-kida-ia xa ku kuu
koio ñayiu jan da'ya Ianyuux, ná
kuu mee-ia da'ya Ianyuux. N-kida
dɨɨn-ia ñayiu jan, xa kada koio-i xa
juini Ianyuux, te xijan kuu xa ñatu
kujanuu-ia xa danani-ia-i ñani-ia
xi'in ku'a-ia. 12 Ja'an-ia:

Ja'an ndaa-r xaxe'e mee-n nuu
ñani-r ku'a-r.
Na nataka koio-i, te me'ñu ntdaa-i,
kata-r alabanza nuu-n.
13 Ja'an-ia:

Koo-r confianza nuu Ianyuux.
Ja'an-ia:
Ya'a tuu-r, xi'in da'ya Ianyuux
n-taxi-ia.

14 Ná kuu da'ya ñayiu ɨin keve'e,
xa io kuñu-i io nɨñɨ-i, da n-xio kuñu
nɨñɨ Jesús. Ná kuu mee-ro, n-nduu
mee-ia. Na n-xi'í Jesús, n-danaa-ia
kui'na, xi'in xa taxnuni kui'na nuu
ñayiu. Chi, xi'in xa n-kida kui'na xa
kuú koio ntdaa ñayiu, n-taxnuni-i
nuu ntdaa ñayiu. 15 Ko n-dakaku

Jesús ñayiu, xa maxku yu'u koio
ka-i. Ntdaa kuia ka xika ñayiu, ka
yu'u-i xa kuú-i. Te du'a, ná kuu
se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu,
ka kuu-i. Ko vitna, ña ndoñu'u xa
yu'u koio ka-i. 16 Xandaa kuu xa
ña n-kixee Jesús ñuñayiu xa dakaku
Jesús ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux. N-kixee Jesús xa
dakaku-ia ñayiu ka kuu da'ya
dana taxa'nu tnetnu-ro Abraham.
17 Xijan kuu xa, n-ndoñu'u-ia xa
nduu-ia ná ka kuu da'ya Abraham,
xa ku kuu-ia ñani-s. Ntdaa xa
kuu mee-ro, n-nduu mee-ia, xa
ku kuu-ia dutu va'a xaxe'e-ro
nuu Ianyuux. Dutu taxnuni ka
kuu-ia. Kundau ini ña'a-ia mee-ro,
te kida-ia ntdaa xa juini Ianyuux.
N-xi'í-ia xaxe'e ñayiu, xa chiya'u-ia
kuechi-i. 18 Kue'e vida n-ya'a Jesús,
na n-juini kui'na xa kadajuexa-i-ia
xa kada-ia kuechi. Xijan kuu xa,
kua'a-ia xa chindee-ia ñayiu, hora
juini kui'na xa kadajuexa-i ñayiu xa
kada koio-i kuechi.

3

Kunxa'nu ka Jesús dada Moisés

1 Xijan kuu xa kani ini koio-n
Jesucristu. Ñani-da ku'a-da, n-kida
dɨɨn ña'a Ianyuux mee-ro, n-ja'an
ña'a-ia xa ku kuu-ro ñayiu ka
kunduu xi'in mee-ia. Ia n-tunda'a
ña'a Ianyuux kuu Jesús. Dutu tax-
nuni ka nuu Ianyuux jandixa-ro
kuu-ia. 2 N-tunda'a Ianyuux
Jesús, te n-daxinokava Jesús ntdaa
tniu n-xia'an Ianyuux. Dani,
n-daxinokava Moisés ntdaa tniu
n-kida-s xaxe'e ñayiu n-ka jandixa
Ianyuux. 3 Te kutnuni ini-ro xa
io xa koo-ro kue'e ka xañu'u nuu
Jesús dada Moisés, nani io-ro kue'e
ka xañu'u nuu se n-kidava'a ve'e
dada ve'e n-kua'a. 4 Chi dava'a nga
ve'e io, n-kidava'a ɨɨn ñayiu ve'e jan.
Ko Ianyuux n-kidava'a ntdaa xa
io. 5 Xandaa kuu xa n-daxinokava
Moisés ntdaa tniu n-kida-s xaxe'e
ñayiu n-ka jandixa Ianyuux. Se
xinokuechi nuu Ianyuux n-kuu
Moisés. N-ja'an ndaa-s xaxe'e
ntdaa xa ja'an Ianyuux nunuu ka.
6 Ko Cristu kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux,
te taxnuni-ia nuu ñayiu ka jandixa
Ianyuux. Te mee-ro kuu ñayiu
ka kunduu xi'in Ianyuux, nux
kundee ini-ro xa maxku yu'u-ro,
te kuvete-ro xaxe'e xa na'a-ro xa
ndixi-ia.

Ndetatu-ro xi'in Ianyuux

7 Xijan kuu xa ja'an Espíritu Ii:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an
Ianyuux,
8 maxku kuxee ini koio mee-n,
ná n-ka kuxee ini taxa'nu tnetnu-n.
Ña n-ka jandixa-i Ianyuux.
Na n-ka xikonuu ñayiu jan nuu ñayo
ñayiu io,
n-ka kida-i xa yo n-kiti ini-r nuu-i.
9 N-ka xitotnuni ña'a taxa'nu
tnetnu-n.
N-ka juini ñayiu jan kue'e ka seña.
Uu diko kuia n-ka xini-i seña na'nu
n-kida-r xaxe'e-i,
te dani ta koo koio ka-i confianza
nuu-r.
10 Xijan kuu xa n-kiti ini-r nuu ñayiu
jan,
te n-ja'an-r:
“Kɨu xi'in kɨu ka dandoo ña'a-i,
ñatu ka jandixa ña'a-i.
Ña ka juini-i xa kunduu koio-i
xi'in-r.”
11 Xijan kuu xa, loko n-kiti ini-r nuu
ñayiu jan,
te xi'in tnu'u kiti ini n-ja'an-r:
“Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan
nuu tuu mee-r xa ndetatu
koio-i xi'in-r.”
Kuu Ianyuux xia'an-ia nuu ñayiu
jan.
12 Ñani-da ku'a-da, koo koio-n
cuedado, xa maxku dandoo koio-n,
ni ɨɨn-n, Ianyuux Ndito. Maxku
kada koio-n xa u'u, jandixa na'i
koio ka-n Ianyuux. 13 Kɨu xi'in
kɨu, nɨni kua'a-n xa kunini ka-n
xa ja'an Ianyuux, juña tna'a koio
ka-n tnu'u kanu ini, xa jandixa na'i
koio ka-n Ianyuux. Maxku kada
xee ini koio-n anu-n, maxku jue-
joon koio-n xa danda'u ña'a kuechi.

14 Xtuu-ro xi'in Cristu. Nde ki'na
nuu, io-ro confianza nuu-ia. Dani,
na kundee ini-ro, xa jandixa na'i
ka-ro mee-ia, nde na xee kɨu xa
kutuu-ro xi'in-ia andɨu.
15 Ná yodotnuni:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an
Ianyuux,
maxku kada xee ini koio-n anu-n,
ná n-ka kuxee ini taxa'nu
tnetnu-n.
16 ¿Te jundu kuu ñayiu n-ka teku
xa n-ja'an Ianyuux, te n-ka kuxee
ini-i nuu-ia? Xandaa kuu, xa ñayiu
jan n-ka kuu ntdaa ñayiu n-kine'e
Moisés Egipto. 17 ¿Te jundu nuu
n-kiti ini Ianyuux uu diko kuia?
Xandaa kuu, xa ñayiu jan n-ka kuu
ñayiu n-ka kida xa u'u, ñayiu n-ka
xi'í ijan nuu ñayo ñayiu io. 18 ¿Te
jundu nuu n-ja'an Ianyuux xi'in
tnu'u kiti ini, xa maxkɨu maxñuu
kɨu koio-i nuu tuu-ia xa ndetatu
koio-i xi'in-ia? Xandaa kuu, xa
ñayiu jan n-ka kuu ñayiu ña n-ka
kida-i xa n-ja'an-ia. 19 Xini-ro xa ña
n-ka kua'a-i xa kɨu koio-i ijan, chi
ña n-ka jandixa-i Ianyuux.

4

1 Xá n-taxi Ianyuux tnu'u-ia, xa
kua'a-ro xa kɨu-ro nuu tuu-ia, xa
ndetatu-ro xi'in-ia. Xijan kuu xa na
koo-ro cuedado, xa nada ña'a ma
kɨu koio-n ijan. 2 Chi se xian tnu'u
tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu xá
n-ka kachitnu'u tnu'u jan mee-ro
tuku, nani n-ka xian tnu'u ɨnka
seyɨɨ nuu ñayiu jan. Ko nuu ñayiu
ijan, ñatu n-xiniñu'u tnu'u jan,
chi ña n-ka jandixa-i tnu'u n-ka
teku-i. 3 Ko mee-ro, xá n-jandixa-ro
tnu'u-ia, te kɨu-ro nuu tuu-ia, xa
ndetatu-ro xi'in-ia. Nani n-ja'an-ia,
dani kuu:
Xijan kuu xa, loko n-kiti ini-r nuu
ñayiu jan,
te xi'in tnu'u kiti ini n-ja'an-r:
"Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan
nuu tuu-r xa ndetatu koio-i
xi'in-r."
Xá daa n-daxinokava Ianyuux
tniu n-kida-ia, na n-kidava'a-ia
ntdaa xa io. 4 Chi io tnu'u
nuu n-kakune'e-ia kɨu kuu uxa.
N-ja'an-ia:
Kɨu kuu uxa n-ndetatu Ianyuux,
chi n-daxinokava-ia ntdaa tniu
n-kida-ia.
5 Te ɨnka vuelta:
Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan
nuu tuu-r xa ndetatu koio-i
xi'in-r.
6 Ko ta kɨu koio ka ni ɨɨn ñayiu ijan.
Chi ñayiu nuu n-ka xian tnu'u-s
tnu'u Ianyuux ki'na nuu, ña n-ka
kɨu-i, chi ña n-ka kida-i xa n-ja'an
Ianyuux. 7 Xijan kuu xa, ɨnka
vuelta n-ja'an Ianyuux: "vitna."
Na n-ya'a kue'e kuia, n-ja'an-ia
ɨnka vuelta, na n-ja'an David tnu'u
xá n-kakune'e-ro:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an
Ianyuux,
maxku kada xee ini koio-n anu-n.
8 Nux n-kida taxa'nu tnetnu-ro Jo-
sué xa n-ndetatu ñayiu jan, te ma
ja'an Ianyuux xa io ɨnka kɨu n-kuu.
9 Xijan kuu xa, io na'i ka ɨɨn nuu
nuu ndetatu koio ñayiu ka jandixa
Ianyuux. 10 Chi dava'a nga ñayiu
kɨu nuu tuu Ianyuux, xa ndetatu-i
xi'in-ia, ndetatu-i xa ma kada ka-i
tniu mee-i, ná n-ndetatu Ianyuux
nu n-kida-ia. 11 Xijan kuu xa, na
kundee ini-ro xa kɨu-ro nuu tuu
Ianyuux, xa ndetatu-ro xi'in-ia, xa
maxku kada ni ɨɨn-ro ná n-ka kida
ñayiu jan, xa ña n-ka kɨu-i nuu
tuu-ia xa ndetatu-i xi'in-ia.
12 Yo ndaku tnu'u Ianyuux.
Tnu'u ndito kuu. Deen ka tnu'u
Ianyuux dada espada uu nuu. Kuu
ná kuu xa kɨu ña'a tnu'u Ianyuux
nde anu-ro, xa kototnuni tnu'u jan
ntdaa xa kuu-ro, ntdaa xa xani
ini-ro, ntdaa xa juini-ro xa kada-ro.
13 N-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io.
Ña tuu ni ɨɨn xa yɨva'a, xa ña kua'a
Ianyuux xa jini-ia. Ña tuu ni ɨɨn xa
da'u, ntdaa io kanda nuu Ia nde'a
ntdaa xa io. Te io xa na ku'a-ro
cuenta nuu-ia.

Dutu taxnuni ka kuu Jesús

14 Nujuiin Jesús nuu Ianyuux
xaxe'e-ro. Da'ya Yɨɨ Ianyuux

kuu-ia, te dutu taxnuni ka kuu-ia.
Ia kunxa'nu ka kuu-ia. Xá
n-ndɨu-ia andɨu. Xá n-ja'an-ro xa
jandixa-ro-ia. Na kundee ini-ro xa
jandixa na'i ka-ro mee-ia. 15 Dutu
taxnuni ka kuu-ia. Kutnuni ini-ia
xa ña ndaku-ro. Ná kidajuexa ña'a
kui'na mee-ro xa kada-ro kuechi,
da n-kidajuexa-i mee-ia xa kada-ia
kuechi. Ko nuncas ña n-kida-ia
ni ɨɨn kuechi. 16 Xijan kuu xa,
na koo-ro confianza nuu-ia. Xi'in
xamani-ia, taxnuni-ia nuu ntdaa
xa io. Na kuyatni-ro nuu tuu-ia,
chi kundau ini ña'a-ia mee-ro,
te taxi-ia xamani-ia, xa chindee
ña'a-ia xa kundee ini na'i ka-ro.

5

1 Ɨɨn ɨɨn dutu taxnuni ka kuu
se n-kaxí Ianyuux tna'a nuu ñayiu.
N-nduku Ianyuux mee-s, xa kunu-
juiin-s nuu mee-ia, xaxe'e ñayiu
jan. Najuña'a-s nuu Ianyuux xa
ka doko ñayiu, xi'in xa ka xia'an
nga-i nuu Ianyuux xaxe'e kuechi-i.
2 Kua'a-s xa koo-s pacencia nuu
ñayiu ña xini, ñayiu ka kida kuechi,
chi ná ka kuu mee-i, dani kuu
mee-s. 3 Xijan kuu xa, io xa juña'a-s
xa doko mee-s xaxe'e kuechi mee-s,
antecas xa najuña'a-s xa ka doko
ñayiu xaxe'e kuechi mee-i.
4 Ni ɨɨn seyɨɨ kua'a xa kaxí-s
mee-s, xa ku kuu-s dutu taxnuni
ka. Nduku Ianyuux mee-s, nani
n-nduku-ia taxa'nu tnetnu-ro
Aarón. 5 Cristu, Ia n-tunda'a
ña'a Ianyuux, du. Ñadu mee-ia
ndadaka'nu-ia, xa ku kuu-ia dutu
taxnuni ka xaxe'e-ro. Chi Ianyuux
n-nduku ña'a. N-ja'an Ianyuux:

Da'ya-r kuu-n;
vitna n-kuda'ya ña'a-r.
6 Ɨnka vuelta n-ja'an Ianyuux:
Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu
mee-n.
7 Na n-xo tuu Cristu ñuñayiu
ya'a, n-xijan ta'u-ia nuu Taa-ia
Ianyuux, xa dakaku ña'a-ia, xa
ma kuú-ia xi'in kuechi-ro. N-kana
xee-ia, te n-nda'i-ia. Te n-teku
Ianyuux, na n-xijan ta'u Da'ya
Yɨɨ-ia, xaxe'e xa kida Da'ya Yɨɨ-ia
ntdaa xa juini Ianyuux. 8 Juini
kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ko
n-dakua'a-ia xa kada na'i ka-ia
xa juini Ianyuux, na kue'e vida
n-ya'a-ia. 9 N-daxinokava-ia tniu
n-xia'an Ianyuux, te du'a n-kida-ia
xa kutuu va'a koio ntdaa ñayiu ka
kida xa juini mee-ia, xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 10 N-ja'an
Ianyuux xa kuu-ia dutu taxnuni
ka, ná n-kuu Melquisedec.

Na jandixa na'i ka-ro

11 Kue'e ka io xa juini-da xa
kakune'e-da, ko u'u kuu, chi ña ka
juini-n xa kutnuni ini koio ka-n.
12 Xá n-ya'a kuia xa n-ka tnɨɨ-n
tnu'u va'a Jesucristu. Io xa dakua'a
koio mee-n ɨnka ñayiu, ko dani ka
ndoñu'u-n xa nadakua'a xee ña'a
ɨɨn ñayiu tnu'u jan. Ta kunxa'nu
koio ka-n. Ná kuu seyɨjɨn xi'i dɨku,
ta kua'a ka-s xa kaxi-s, ka kuu-n.
13 Te nux dani ka xi'i-n dɨku, seyɨjɨn
ka kuu-n, te ta kada koio ka-n xa
kuu xava'a. 14 Ñayiu xa'nu, ka
kua'a-i xa kax koio-i. Xá n-ka
dakua'a-i xa kutnuni ini koio-i xa
kuu xava'a xi'in xa kuu xa u'u.

6

1 Xijan kuu xa, na xee xa
kunxa'nu-ro. Xá n-ka tnɨɨ-n tnu'u
va'a Cristu. Na dandoo-ro tnu'u
n-ka dakua'a ña'a-s ki'na nuu.
Ná kuu cimientu ve'e kuu xa'a.
Ma kadava'a-ro cimientu jan ɨnka
vuelta. N-ka dakua'a ña'a-s, xa io
xa natu ini-n kuechi-n, chi kida
kuechi xa ma kutuu koio-n xi'in
Ianyuux. N-ka dakua'a ña'a-s, xa
io xa jandixa-n Ianyuux. 2 N-ka
dakua'a ña'a-s, xa io xa nanda'a
koio-n te juendute koio-n. N-ka
dakua'a ña'a-s, xa io xa kajan
ndodo ña'a-s nda'a-s, xa tnɨɨ-n
Espíritu Ianyuux. N-ka dakua'a
ña'a-s, xa nandoto koio ndɨyɨ te
ndadandaa Ianyuux ntdaa xa io.
Na dandoo-ro ntdaa xa'a. 3 Na
xee xa kunxa'nu-ro, nux juejoon
Ianyuux.

4 Io ɨɨn xa ña kua'a. Kani ini
koio-n ɨɨn ñayiu. N-kutnuni ini-i
tnu'u Ianyuux, n-tnɨɨ-i xa n-xia'an
Ianyuux, te n-kidatniu Espíritu Ii
anu-i. 5 N-xini-i xa va'a xa va'a
tnu'u Ianyuux, te n-xini-i xa tax-
nuni Ianyuux nuu ñuñayiu vaxi.
6 Nux dandoo ñayiu jan Cristu, te
ma kua'a xa natu ini-i ɨnka vuelta,
chi kuu ná kuu xa xatakaa ñayiu
jan Da'ya Yɨɨ Ianyuux ɨnka vuelta,
te kida bula ñayiu jan Cristu nuu
ntdaa ñayiu. 7 Kuu ná kuu, hora
kidatniu-ro ñu'u. Ñu'u va'a, na
ko'o va'a ndute ntna'a juun dau,
te kane xa kax ko'o ñayiu kidat-
niu ijan, te kada Ianyuux xa va'a
xa va'a ka ñu'u jan. 8 Ko nux
meni iñu ta'a xi'in iñu kɨun kane,
te ña xiniñu'u ñu'u jan, te tnu'u kiti
ini ja'an Ianyuux nuu ñu'u jan, te
teñu'u-ia.

Ndetu-ro xa tnɨɨ-ro ntdaa xa taxi Ianyuux

9 Ko, ñani mani-da ku'a mani-da,
juini du'a ja'an-da, ko io-da con-
fianza xa ña ka kuu mee-n ñayiu
ka dandoo Cristu. Io-da confianza
xa kada Ianyuux xa kutuu va'a
koio-n xi'in-ia. 10 Meni xava'a kida
Ianyuux. Ma ndunaa-ia nanda
ka kidatniu-n, ma ndunaa-ia xa
dande'a-n xa xemani-n mee-ia,
hora chindee-n ñayiu ka jandixa-ia.
Du'a n-ka kida-n, te du'a ka kida-n
vitna. 11 Juini-da xa du'a kada koio
ka-n, ɨɨn ɨɨn-n, nde ndixi Cristu.
Te du'a kutuu va'a koio-n xi'in
Ianyuux. 12 Maxku kukudi koio-n.
Na kada koio mee-n, ná ka kida
ñayiu ka jandixa Ianyuux, ñayiu
kundee ini xa tnɨɨ koio-i xa juña'a
Ianyuux.

13 N-xia'an Ianyuux tnu'u mee-ia
nuu taxa'nu tnetnu-ro Abraham.
Ña tuu nax kunxa'nu ka dada
Ianyuux. Xijan kuu xa, n-ja'an-ia
nuu Abraham xa xaxe'e mee-ia
kada-ia ná n-ja'an-ia. 14 N-ja'an-ia:
"Xandaa kuu xa va'a xa va'a ka
kutuu-n xi'in-r, te kada-r xa koo
koio kue'e xa kue'e xa kue'e da'ya
dana-n." 15 Kuee kuee n-xo ndetu
Abraham, te n-tnɨɨ-s ntdaa xa
n-ja'an Ianyuux. 16 Hora juini ɨɨn
seyɨɨ xa kutnuni ini koio ñayiu xa
ja'an-s xa kuu xandaa, te chinaa-s
Ianyuux, chi kunxa'nu ka Ianyuux
dada mee-s. Te ka kutnuni ini
ñayiu xa xandaa ja'an-s, te ma
kua'a xa jantnatnu'u koio ka-i
xi'in-s. 17 Ianyuux du. N-juini-ia
xa kutnuni ini koio ñayiu xa nani
ja'an-ia dani kida-ia, ñatu dama-ia
ni ɨɨn tnu'u ja'an-ia. Nuu ñayiu tnɨɨ
koio xa juña'a-ia n-ja'an-ia: "Taxi-r
tnu'u-r xa du'a koo, te na'a mee-r
xa du'a kada-r." 18 Xijan kuu xa,
io uu xa io xa ma kua'a xa dama.
Ma dama Ianyuux, te ma dama
tnu'u-ia. Ñatu kua'a Ianyuux xa
ja'an-ia tnu'u vete. Xijan kuu xa, na
koo ka'nu anu-ro. Xá n-xee-ro nuu
Ianyuux, xa tnɨɨ-ro xa taxi-ia. Na
kundee ini-ro, na kundetu kuee-ro,
nde na tnɨɨ-ro ntdaa xa taxi-ia. 19 Xa
ndetu-ro xa tnɨɨ-ro ntdaa xa taxi
Ianyuux, kida xa kundee ini-ro, ná
kida kaa nani ancla, xa ña xejoon-i
xa kanda barcu. Xa ndetu-ro nuu
Ianyuux, kuu ná kuu xa xá n-kɨu-ro
nuu tuu-ia andɨu. 20 Ijan juan nu'u
Jesús, ndodo nuu-ia nuu mee-ro.
Ijan xá n-kɨu-ia xaxe'e-ro. Dutu
taxnuni ka kuu-ia nɨkava nɨkuita.
Ná n-kuu Melquisedec kuu-ia.

7

Ná n-kuu Melquisedec kuu Jesús

1 Te Melquisedec n-kuu se
kunxa'nu ka ñuu nani Salem.
N-kuu-s dutu nuu Ianyuux
Kunxa'nu ka. N-xe tna'a-s taxa'nu
tnetnu-ro Abraham, na juan
ndixi-s, na n-xa'ni Abraham
koon se kunxa'nu ka. Te n-ja'an
Melquisedec xa na kada Ianyuux
xa kutuu va'a Abraham. 2 Uxi
uxi ɨɨn ɨɨn cientu ntdaa xaxii
n-tnɨɨ Abraham, n-xia'an-s nuu
Melquisedec. Melquisedec juini
kachi "se kunxa'nu ka kida meni
xava'a". Dani se kunxa'nu ka
ñuu nani Salem juini kachi "se
kunxa'nu ka kida xa kutuu mani

ñayiu”. 3 Ña xini-ro jundu n-kuu
taa-s, dɨ'ɨ-s, taxa'nu tnetnu-s. Ña
xini-ro nakɨu n-kaku-s, ni nanda
n-xi'í-s. Ná kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux,
da n-kuu Melquisedec, ɨɨn dutu
nɨkava nɨkuita.
4 Na kani ini-ro. Xandaa kuu, xa
se kunxa'nu n-kuu Melquisedec,
chi juini Abraham n-kuu se kuu
taa ntdaa ñayiu Israel, ko n-xia'an-s
nuu Melquisedec uxi uxi ɨɨn ɨɨn
cientu ntdaa xa n-ni'i-s. ¿Nakuenda
du'a n-kuu? 5 Xna'a-n xa tnu'u
ta'u tniu Moisés ja'an xa se ka
kuu dutu, se ka kuu da'ya dana
Leví, io xa tnɨɨ koio-s uxi uxi ɨɨn
ɨɨn cientu xaxii ñayiu Israel. Du'a
kuu, juini ñani tna'a-s ka kuu-s
xi'in-s. Nduu-s ka kuu-s da'ya
dana Abraham. 6 Ko Melquisedec,
juini ña n-kuu-s da'ya dana Leví,
ko n-tnɨɨ-s uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu
xa n-ni'i Abraham. Dani, juini
Abraham n-kuu se nuu n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia xa va'a kada-ia
xaxe'e-s, ko n-ja'an Melquisedec
xa na kada Ianyuux xa kutuu va'a
Abraham. ¿Nakuenda du'a n-kuu?
7 Na'a-ro xa kunxa'nu ka se ja'an:
“Dios te” dada se ja'an: “La mano,
dito.” Xijan kuu xa, xini-ro xa
kunxa'nu ka Melquisedec dada
taxa'nu tnetnu-ro Abraham. 8 Te
dɨuni, se ka tnɨɨ uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu
xaxii ñayiu, ka kuu-s ñayiu kuú
koio. Ko ja'an tnu'u Ianyuux xa
Melquisedec n-kuu dutu n-xo tuu
nɨkava nɨkuita. 9 Kuu ná kuu xa
Leví, se tnɨɨ uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu
xaxii ñayiu, n-chiya'u mee-s uxi uxi
ɨɨn ɨɨn cientu, na n-tnɨɨ Melquisedec
xa n-xia'an Abraham. 10 Chi na
n-xe tna'a Melquisedec Abraham,
juini ta kaku ka Leví, ko da'ya dana
Abraham ku kuu-s.
11 Nux n-kua'a xa kada koio dutu
ka kuu da'ya dana Leví, xa kutuu
va'a ñayiu xi'in Ianyuux n-kuu, te,
¿nakuenda ndoñu'u xa kixee ɨnka
dutu? Xaxe'e xa n-ka xio dutu jan,
n-ka tnɨɨ ñayiu Israel tnu'u ta'u tniu
Moisés. Ná kuu taxa'nu tnetnu-ro
Aarón, ka kuu dutu jan. Ko n-xio
xa kixee ɨnka dutu, ɨɨn dutu kuu
ná n-kuu Melquisedec. 12 Chi nux
dama dutu, io xa dama tnu'u ta'u
tniu tuku. 13 Kakune'e-da Jesús.
Dɨ'ɨ Jesús kuu da'ya dana taxa'nu
tnetnu-ro Judá, te ni ɨɨn ñayiu
Judá nuncas ña n-kuu dutu nuu
Ianyuux. 14 Na'a-ro xa Xto'o-ro kuu
da'ya dana Judá, te ña n-kakune'e
Moisés ñayiu Judá, na n-kakune'e-s
dutu.
15 Te kaxi ka koo ntdaa xa'a,
nux kixee ɨnka dutu kuu ná n-kuu
Melquisedec. 16 Te ñatu kuu-ia
dutu xaxe'e xa kuu-ia da'ya dana
Leví, ná ja'an tnu'u ta'u tniu. Ña'a.
Kuu-ia dutu, xaxe'e xa taxnuni-ia,
xaxe'e xa juini n-ka xa'ni-s-ia, ko
ña n-ka kua'a-s xa danaa-s-ia, chi
n-nandoto-ia xa kutuu-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 17 Chi ja'an ndaa Ianyuux
xaxe'e dutu jan:

Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu
mee-n.

18 Xijan kuu xa io xa dandoo-ro
tnu'u ta'u tniu ki'na nuu. Chi ɨɨn
xa ña ndaku, ɨɨn xa ñatu xiniñu'u,
kuu. 19 Chi tnu'u ta'u tniu Moisés,
ña kua'a xa kada xa kutuu va'a-ro
xi'in Ianyuux. Xá n-tnɨɨ-ro tnu'u
n-taxi Ianyuux, te xndetu-ro ntdaa
xa va'a ka taxi-ia. Te du'a kuy-
atni-ro nuu Ianyuux.
20 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa
du'a kuu. 21 Ña n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia, na n-ka kuu ɨnka seyɨɨ
dutu. Ko n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia,
na n-nduu Jesús dutu, chi ja'an
tnu'u Ianyuux:

N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia,
te ma dama-ia tnu'u-ia:
“Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu
mee-n.”

22 Yo va'a ka tnu'u ya'a. Na'a-ro
xa xá n-kida Jesús ntdaa ná io
ná jua'an tnu'u ya'a. 23 N-ka xio
kue'e dutu, xaxe'e xa n-ka xo xi'í-s
te ña n-kua'a-s xa ku kuu ka-s
dutu. 24 Ko Jesús, kutuu-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 25 Xijan kuu xa, ñayiu
ka kunduu xi'in Ianyuux, xaxe'e

xa ka jandixa-i Jesús, kua'a-ia xa
dakaku-ia ñayiu jan, xa kutuu va'a
koio mee-i tuku, xi'in Ianyuux,
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Chi kutuu Jesús
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, xa kajan ta'u-ia
nuu Ianyuux xaxe'e-i.
26 Te dutu taxnuni ka kuu Jesús,
kida-ia ná io ná jua'an ntdaa xa
ndoñu'u-ro. Kida-ia ntdaa xa juini
Ianyuux. Meni xava'a kida-ia.
Nunças ña kida-ia xa u'u. Ñatu
kuu-ia ná ka kuu ñayiu ka kida
kuechi. Xá n-kida Ianyuux xa
taxnuni-ia nuu ntdaa xa io nuu
dujun ka dada andɨu. 27 Ñatu
kuu-ia ná kuu ɨnka dutu n-ka
taxnuni ka. Mee-s, ɨɨn kɨu ɨɨn kɨu,
ditna ka n-ka xo xia'an-s xa doko
mee-s xaxe'e kuechi mee-s, te dada
n-ka xo xia'an-s xa doko ñayiu
xaxe'e kuechi mee-i. Ko Jesús,
idini vuelta, n-xia'an-ia mee-ia,
xa chiya'u-ia kuechi-ro nɨkava
nɨkuita. 28 Xi'in tnu'u ta'u tniu
Moisés, se ña ndaku ka kuu dutu
taxnuni ka. Ko na n-ya'a xa n-ka
tnɨɨ ñayiu tnu'u ta'u tniu, n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia xa kixee ɨnka
dutu taxnuni ka. Da'ya Yɨɨ-ia
kuu-ia, te kida-ia ntdaa ná io ná
jua'an tnu'u jan, kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

8

Xá n-kida Ianyuux tratu xee

1 Xa'a kuu xa ja'an-da. Du'a kuu
dutu taxnuni ka n-taxi Ianyuux.
Taxnuni-ia andɨu, nuu nukoo-ia
nda'a kua'a Ianyuux, Ia taxnuni
nuu ntdaa xa io. 2 Kuu-ia dutu
taxnuni ka, nuu tuu Ianyuux
veñu'u tabernáculo ndaa ña n-ka
kidava'a ñayiu. Andɨu, kuu-ia dutu
taxnuni ka nuu Ianyuux xaxe'e-ro.
3 N-nduku Ianyuux ɨɨn ɨɨn dutu
taxnuni ka nuu ñayiu Israel, xa
juña'a-s xa ka xia'an nga ñayiu
xi'in xa ka doko ñayiu. Xijan
kuu xa, n-xio xa koo ɨɨn xa doko
dutu taxnuni ka tuu andɨu tuku.
4 Nux dani n-xo tuu-ia ñuñayiu
n-kuu, te ma ku kuu-ia dutu, chi
xndaxio dutu ka xia'an xa ka
doko ñayiu ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés. 5 Ntdaa xa ka
kida dutu ñayiu Israel kuu ná kuu
ɨɨn juenda'u ntdaa xa io andɨu.
Na n-kixe'e Moisés xa kadava'a-s
veñu'u nani tabernáculo, n-ja'an
Ianyuux: "Koo-n cuedado, xa
kadava'a-n ntdaa, ná io ná jua'an
xa n-dande'a ña'a-r dɨkɨ yuku." 6 Ko
yo va'a ka xa kida Jesús, dada xa
ka kida dutu ñayiu Israel. Dɨuni yo
va'a ka tratu xee, dada tratu ki'na
nuu. Nujuiin Jesús nuu Ianyuux
xaxe'e-ro, kida-ia ná io ná jua'an
tnu'u yo va'a ka n-taxi Ianyuux.
7 Chi nux ndaku xa kada-ro ná
io ná jua'an tratu ki'na nuu n-kuu,
te ma ndoñu'u xa koo ɨnka. 8 Ko
n-tekuechi Ianyuux ñayiu jan, chi
ja'an tnu'u Ianyuux:

Ja'an Xto'o-ro:
"Vaxi kɨu xa kada-r tratu xee xi'in
ñayiu Israel, xi'in ñayiu Judá.
9 Tratu xee, ñatu kuu ná kuu tratu
n-kida-r xi'in taxa'nu tnetnu
ñayiu jan.
N-dane'e-r ñayiu jan,
te ndeka-r ñayiu jan jua'an,
xa kee koio-i ñuu nani Egipto.
Ko ña n-ka jandixa-i tratu n-kida-r,
te xijan kuu xa n-dandoo-r-yɨ",
kuu Xto'o-ro xia'an-ia.
10 Ja'an Xto'o-ro:
"Du'a kuu tratu xee kada-r xi'in
ñayiu Israel, na ya'a kɨu ijan.
Kada-r xa kani ini koio-i tnu'u ta'u
tniu-r,
te kuu ná kuu xa kadava'a-r tnu'u
ta'u tniu-r anu-i.
Te ku kuu-r Ianyuux jandixa koio-i.
Te ku kuu koio mee-i, ñayiu mee-r.
11 Te ma ndoñu'u xa dakua'a ɨɨn
seyɨɨ ñayiu xtuu xi'in-s, xi'in
ñani-s, xi'in ku'a-s,
xa kunduu koio-s xi'in Xto'o-ro.
Chi kunduu koio ntdaa ñayiu
xi'in-r, nde sekuechi xi'in
nde sexa'nu.
12 Chi taxkanu ini-r xa u'u n-ka
kida-i,
te ma naja'an ka-r kuechi-i."
Kuu Ianyuux xia'an-ia.

13 Hora ja'an Ianyuux xa tratu
xee kuu, ja'an-ia xa ñatuka xiniñu'u
tratu ki'na nuu. Te nux ñatuka
xiniñu'u, nux xa nyɨɨ kuu, io xa jɨn
ndɨ'ɨ.

9

Xa io ñuñayiu xi'in xa io andɨu

1 Na n-kida Ianyuux tratu ki'na
nuu, n-ja'an-ia nanda nakuetu
ñayiu nuu-ia. Dɨuni n-xio ɨɨn veñu'u
ñuñayiu ya'a. 2 Veñu'u tabernáculo
n-kuu. Xiti cuartu ki'na nuu,
n-xio ɨɨn candeleru, xi'in ɨɨn mexa
nuu kandodo tila ii. Cuartu jan
n-danani Ianyuux Cuartu Ii. 3 Yata
da'ma cortina kuu uu, n-xio ɨnka
cuartu n-danani Ianyuux Cuartu
Yo Ii ka. 4 Ijan n-xio altar nuu
kayu duxa. Kaa oro kuu altar
jan. Dɨuni ijan n-xio xatnu ñu'u
tratu ki'na nuu. Ntdaa xatnu jan
yodo kaa oro. Xiti xatnu jan,
n-xio kɨdɨ kaa oro ñu'u maná, vara
n-nandɨdɨ́ taxa'nu tnetnu-ro Aarón,
te uu yuú nuu n-kidava'a Ianyuux
tnu'u tratu. 5 Nuu xatnu jan, n-xio
uu ángel n-kua'a kaa oro, ángel
nani querubines. Xi'in ndixi ángel
jan da'u nuu katuu xa doko dutu
taxnuni ka xaxe'e kuechi ñayiu. Ko
ma kakune'e-da xa'a vitna.
6 Na n-xio tu'a ntdaa xa'a, kɨu
xi'in kɨu, n-ka xo kɨu dutu cuartu
ki'na nuu, xa nakuetu koio-s. 7 Ko
cuartu kuu uu, meni dutu taxnuni
ka n-xo kɨu ijan, idini kɨu ntna'a
kuia. Xi'in nɨñɨ kɨtɨ, n-xo kɨu dutu
taxnuni ka ijan, xa juña'a-s xa
doko-s xaxe'e mee-s, xi'in xaxe'e
kuechi ñayiu. 8 Xi'in xa'a, dande'a
ña'a Espíritu Ii xa ta kua'a ka kɨu
koio ñayiu nuu tuu Ianyuux, nɨni
dani io na'i veñu'u tabernáculo
ki'na nuu. 9 Ntdaa xa'a kuu ɨɨn xa
dande'a ña'a mee-ro vitna. Dani
ka xia'an dutu ñayiu Israel xa
xia'an nga ñayiu xi'in xa doko ñayiu
nuu Ianyuux, ko ña kua'a xa'a xa
kada xa ma dakuido datau anu
ñayiu. 10 Meni tnu'u ta'u tniu xa
ka jandixa ñayiu kuu. Xa xaxi-ro,
xa xi'i-ro, xa nanda'a-ro, xa kunee
ii-ro. Hora kida Ianyuux ɨɨn xaxee,
te ñatu xiniñu'u ntdaa xa'a.
11 Ko vitna xá n-kixee Cristu.
Kuu-ia dutu taxnuni ka kida ɨɨn xa
yo va'a ka. Ñatu tuu-ia ɨɨn veñu'u
tabernáculo n-ka kidava'a ñayiu, ɨɨn
xa io ñuñayiu ya'a. Nujuiin-ia nuu
Ianyuux ɨɨn nuu yo ka'nu ka, ɨɨn
nuu yo va'a ka. 12 Ña n-kɨu-ia
ijan xi'in nɨñɨ nchiva, xi'in nɨñɨ
ngutu kuechi. Xaxe'e nɨñɨ mee-ia,
n-kɨu-ia idini vuelta, nde nuu ii
ka, nuu tuu Ianyuux. Te du'a
n-chiya'u-ia kuechi ñayiu, kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 13 Nɨñɨ nchiva, xi'in nɨñɨ
ngutu, xi'in yaa vaca n-kayu, nt-
daa xa'a, n-ka xodo dutu nuu ñayiu
Israel. Ntdaa xa'a n-ka kida-s, xa
ndundoo yɨkɨ kuñu ñayiu, xa kunee
ii-i. 14 Ko yo va'a ka nɨñɨ Cristu.
Na n-xi'í Cristu, n-xia'an-ia mee-ia
nuu Ianyuux. Nuncas ña n-kida
Cristu kuechi, ɨɨn xa io ndoo kuu-ia.
Xi'in Espíritu Ianyuux kutuu kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ, n-xia'an Cristu xa
doko-ia nuu Ianyuux. Te du'a
n-kida Cristu xa ma dakuido datau
anu-ro. Ntdaa xa kida mee-ro, xa
dakaku-ro mee-ro, kuu ná kuu ɨɨn
xa ñatu xiniñu'u, ɨɨn xa n-xi'í. Ko
xaxe'e Cristu, kuu-ro ñayiu ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux Ndito.
15 Nume'ñu Jesucristu nuu-ro
xi'in Ianyuux, xa kada-ia ntdaa ná
io ná jua'an tratu xee. N-xi'í-ia
xa chiya'u-ia kuechi n-ka kida
ñayiu, na n-xio tratu ki'na nuu. Te
vitna, ñayiu ja'an ña'a Ianyuux, tnɨɨ
koio-i xa kutuu va'a koio-i, xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Chi
n-taxi Ianyuux tnu'u-ia xa du'a
koo. 16 Chi nux io ɨɨn tratu, nuu
dɨɨn tnɨɨ koio ñayiu xaxii-i, te io xa
jini-ro nux xandaa kuu xa n-xi'í se
n-kidava'a tratu jan. 17 Chi ña kua'a
xa kada-ro ná io ná jua'an ɨɨn tratu,
nɨni tuu na'i ka se n-kida tratu
jan. Na n-ya'a xa n-xi'í-s, dada tnɨɨ
koio da'ya-s xa n-xia'an-s. 18 Dɨuni
tratu ki'na nuu. N-xio xa n-ka xi'í
kɨtɨ, xa koo ná io ná jua'an tratu

jan. 19 Ditna ka, n-ja'an Moisés
ntdaa tnu'u ta'u tniu nuu ntdaa
ñayiu ijan. Dada, n-tnɨɨ-s nɨñɨ ngutu
kuechi, xi'in nɨñɨ nchiva. N-daka-s
nɨñɨ jan xi'in ndute. N-tnɨɨ-s ɨɨn
nda'a yutnu nani hisopo, duku
ni'na idi tkachi n-ka'i color kue'e,
te xi'in nda'a yutnu jan, n-xodo-s
nɨñɨ jan nuu libru tnu'u ta'u tniu.
Te dada n-xodo-s nɨñɨ jan nuu
ntdaa ñayiu ijan. 20 N-ja'an-s: "Nɨñɨ
ya'a, daxino tratu n-kida Ianyuux
xaxe'e-n." 21 Dada, n-xodo-s nɨñɨ
nuu veñu'u tabernáculo, xi'in nuu
ntdaa xa juetniu koio dutu. 22 Ja'an
tnu'u ta'u tniu xa vaa ntdaa xa io,
io xa ndada ndoo-ro xi'in nɨñɨ. Nux
na taxkanu ini Ianyuux kuechi
ñayiu, io xa katu nɨñɨ.

Dita Cristu kuechi-ro

23 Xijan kuu xa, n-ndoñu'u xa
du'a n-ndundoo ntdaa xa ñu'u xiti
veñu'u tabernáculo, chi meni xa io
ñuñayiu kuu. Kuu ná kuu juenda'u
ntdaa xa io andɨu. Ko ntdaa xa
io andɨu, ndoñu'u xa doko ɨɨn xa
yo va'a ka. 24 Chi ña n-kɨu Cristu
ɨɨn veñu'u n-ka kidava'a ñayiu. Chi
diko ni juenda'u kuu veñu'u ka
kidava'a ñayiu. Ko n-kɨu Cristu
andɨu, nuu nujuiin-ia nuu Ianyuux
xaxe'e-ro vitna. 25 Dutu taxnuni
ka ñuñayiu, xko kɨu-s Cuartu Yo Ii
ka, kuia xi'in kuia. Te nɨñɨ ka
doko-s, ñatu kuu nɨñɨ mee-s. Ko
Cristu, ña n-xia'an-ia mee-ia kue'e
vuelta. 26 Nux du'a n-kuu, te n-xio
xa kuú Cristu kue'e vuelta, nde na
n-kidava'a Ianyuux ñuñayiu xi'in
nde vitna. Ko vitna, hora vax ndɨ'ɨ
ntdaa xa io, n-kixee-ia idini vuelta,
xa juña'a nga-ia mee-ia, xa dita-ia
kuechi. 27 Idini vuelta kuú-ro, ɨɨn
ɨɨn-ro, te dada, ndadandaa ña'a
Ianyuux. 28 Dɨuni, idini vuelta
n-xi'í Cristu, xa dita-ia kuechi kue'e
ñayiu. Vuelta kuu uu kixee-ia.
Ñadu xa dita-ia kuechi. Kixee-ia xa
dakaku-ia ñayiu xndetu ña'a, xa ku-
tuu koio-i xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

10

1 Chi ná kuu juenda'u kuu tnu'u
ta'u tniu Moisés. Vaxi xa yo va'a ka,
xa kuu xandaa kuu. Xijan kuu xa,
juini kuia xi'in kuia, ka doko dutu
xa ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux, ko
ña kua'a tnu'u ta'u tniu xa kada xa
nuncas ma dakuido datau ka anu
ñayiu. 2 Nux n-kua'a n-kuu, te ma
ndoñu'u xa doko koio ka dutu xa
ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux. Chi
nux idinga vuelta n-ka ndundoo-i
n-kuu, te mayo ka dakuido datau
anu-i. 3 Ko xa ka doko ñayiu, ka kida
xa ka naja'an-i kuechi-i kuia xi'in
kuia. 4 Chi ña kua'a nɨñɨ ngutu xi'in
nɨñɨ nchiva xa dita-i kuechi ñayiu.

5 Xijan kuu xa, na n-kixee Cristu
ñuñayiu, n-ja'an-ia nuu Ianyuux:

Ñatu juini-n xa ka'ni koio ka-i kɨtɨ
xaxe'e-n,
ñatu juini-n xa dani juña'a koio ka-i
xa ka doko-i nuu-n.
Ko n-kidava'a-n yɨkɨ kuñu mee-da.

6 Ñatu tna ini-n xa teñu'u ñayiu kɨtɨ
nuu-n.
Ñatu tna ini-n xa taxi ñayiu xa
ka doko-i nuu-n xaxe'e
kuechi-i.

7 Te dada n-ja'an-ia:
"Ianyuux, ya'a tuu-da, xa kada-da
xa juini mee-n.
Chi du'a yodotnuni libru."

8 Ditna ka, n-ja'an-ia xa ñatu
juini Ianyuux xa ka'ni ka ñayiu
kɨtɨ xaxe'e-ia, ni ñatu juini-ia xa
juña'a ka-i xa doko-i nuu-ia. Dani
n-ja'an-ia xa ñatu juini Ianyuux
xa teñu'u ka-i kɨtɨ nuu-ia, ni ñatu
juini-ia xa juña'a ka-i xa doko-i
xaxe'e kuechi-i. Dɨuni, n-ja'an-ia
xa ña tna ini Ianyuux ntdaa xa'a.
Juini ja'an tnu'u ta'u tniu Moisés xa
io xa doko ñayiu ntdaa xa'a, ko du'a
ñatu juini Ianyuux, te du'a ña tna
ini Ianyuux. 9 Te dada n-ja'an-ia:
"Ianyuux, ya'a tuu-da, xa kada-da
xa juini mee-n." Du'a, n-daxio-ia
xa ki'na nuu, xa kada-ia xa kuu
uu. 10 N-kida Cristu xa n-juini
Ianyuux. Xaxe'e xa idini vuelta
n-xi'í Jesucristu, du'a n-kida dɨɨn
ña'a Ianyuux mee-ro, xa ku kuu-ro
ñayiu mee-ia.

11 Kɨu xi'in kɨu, ɨɨn ɨɨn dutu ñayiu
Israel xia'an ka xa ka doko ñayiu
nuu Ianyuux. Kue'e xa kue'e
vuelta, dani nujuiin dutu jan te
du'a kida dutu jan, ko nuncas ña
kida xa doko jan xa dita kuechi
ñayiu. 12 Ko Cristu, idini vuelta
n-doko-ia xa doko-ia xa dita-ia
kuechi ñayiu, te vitna nukoo-ia
nda'a kua'a Ianyuux. 13 Ijan
ndetu-ia, nde jueñi ni'na-ia ntdaa
xa xini u'u tna'a xi'in-ia. 14 Idini
vuelta, n-xia'an Jesús xa doko-ia
nuu Ianyuux. Na n-xi'í-ia xaxe'e-i,
n-kida-ia xa ntdaa ñayiu kida dɨɨn
Ianyuux, kutuu va'a koio-i xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 15 Te
ja'an ndaa Espíritu Ii nuu-ro xa
du'a kuu. Ditna ka ja'an-ia:

16 Te dada, kada-r ɨɨn tratu
xee xi'in-i, kuu Xto'o-ro
xia'an-ia.
Kada-r xa kuneva'a koio-i tnu'u
ta'u tniu-r anu-i,
te kuu ná kuu xa kadava'a-r tnu'u
ta'u tniu-r nuu xaxtnuni-i.
17 Te dada ja'an-ia:
Ma naja'an ka-r ni kuechi-i ni xa
u'u n-ka kida-i.
18 Te xaxe'e xa xá n-taxkanu ini
Ianyuux kuechi-i, ña ndoñu'u ka xa
juña'a koio ka dutu xa doko ñayiu
xaxe'e kuechi-i.

Na kuyatni-ro Ianyuux

19 Xijan kuu xa, xaxe'e nɨñɨ
Jesucristu, maxku yu'u-ro xa
kɨu-ro nde nuu yo ii ka andɨu.
20 N-kidava'a Jesús ɨɨn ichi xee,
ɨɨn ichi ndito, xaxe'e-ro. Ná kuu
cortina veñu'u tabernáculo, n-kuu
yɨkɨ kuñu Jesús. Na n-xi'í-ia,
n-ndata cortina jan, te vitna
kua'a xa ya'a mee-ro nde nuu tuu
Ianyuux. 21 Jesús kuu dutu taxnuni
ka nuu ñayiu ka jandixa Ianyuux.
22 Xijan kuu xa, na kuyatni-ro
Ianyuux. Xi'in ntdaa anu-ro, na
jandixa-ro-ia, te maxku yu'u-ro.
Na n-xi'í Jesucristu, n-xatu nɨñɨ-ia
xa ndada ndoo ña'a-ia, xa mayo
ka dakuido datau anu-ro. Te yɨkɨ
kuñu-ro, xá n-dajuendute-ia ndute
yo va'a ka. 23 Xá n-ka ja'an-ro xa
ndetu-ro, xa kada Ianyuux ntdaa
ná io ná jua'an tnu'u n-taxi-ia. Na
kundee ini-ro, xa kundetu ka-ro.
Na koo-ro confianza nuu-ia. Chi
xandaa kuu xa kada-ia ntdaa xa
ja'an-ia. 24 Na kani ini-ro nanda
kua'a-ro xa chindee tna'a-ro, xa
juemani-ro Ianyuux xi'in ñayiu, te
na kada-ro xa kuu xava'a. 25 Na
nataka-ro, maxku kada-ro ná ka
kida ñani-ro ku'a-ro ñatuka nataka
koio-i xi'in-ro. Na juña tna'a-ro
tnu'u kanu ini, xa kundee ini-ro. Te
du'a na kada ka-ro, chi vax kuyatni
kɨu ndixi Xto'o-ro.

26 Xijan kuu xa, xá n-tnɨɨ-ro xan-
daa, te kutnuni ini-ro xa xandaa
kuu. Xá n-ka jandixa-ro Cristu.
Nux dandoo-ro Cristu, te ña tuu
nax io xa doko-ro xaxe'e kuechi-ro.
27 Diko ni, yo loko yu'u-ro, chi
xini-ro xa ndadandaa Ianyuux
ñayiu xini u'u tna'a xi'in-ia. Te
xi'in ñu'u yo nde'e koko, danaa-ia
ñayiu jan. 28 Xá n-kuu kue'e kuia,
nux ɨɨn ñayiu n-daxio tnu'u ta'u
tniu Moisés, te uni ñayiu n-ka ja'an
ndaa xa du'a n-kuu, te ña n-kundau
ini ña'a ni ɨɨn ñayiu. N-xio xa kuú
ñayiu jan. 29 Kani ini koio ka-n.
Naka u'u ka kada u'u Ianyuux ɨɨn
ñayiu daxio Cristu. Kuu ná kuu xa
chixe'e ñayiu jan Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Kuu ná kuu xa ja'an-i xa ɨɨn xa
kui'a kaa, ɨɨn xa ñatu xiniñu'u, kuu
nɨñɨ Cristu. Xaxe'e nɨñɨ Cristu,
n-kida dɨɨn Ianyuux ñayiu jan, xa
ku kuu-i ñayiu mee-ia. Xi'in nɨñɨ
Cristu, n-kida-ia ntdaa ná io ná
jua'an tnu'u-ia xaxe'e-i. Kuu ná
kuu xa kui'a ja'an ñayiu jan Espíritu
Ii, na n-xia'an-ia xamani Ianyuux.
30 Chi xini-ro Ia n-ja'an: "Kada
u'u mee-r mee-i. Nachiya'u mee-r
xa n-kida-i." Te dani n-ja'an-ia:
"Ndadandaa Ianyuux ñayiu jan."
31 Naka u'u xa xino ñayiu jan nuu
nda'a Ianyuux.

32 Naja'an koio-n nanda n-kuu
ki'na nuu, na n-ka kutnuni ini-n
xa kuu xandaa. Kue'e vida n-ka

ya'a-n. Kuu ná kuu xa n-ka
jantna'a-n xa kundee ini koio-n.
33 Nuu ntdaa ñayiu, kui'a n-ka
ja'an-s nuu-n, te n-ka xini u'u
ña'a-s. Dɨuni, n-ka xo nujuiin-n
nuu se ijan, xa chindee koio-n
ɨnka ñayiu du'a kue'e vida ka ya'a.
34 N-ka chindee-n ñani-ro ku'a-ro
xyɨndi'u vekaa. N-ka tnɨɨ ñayiu
xaxii-n, ko n-ka xejoon-n xa du'a
koo, te n-ka kuvete-n, chi n-ka
xini-n xa tnɨɨ koio mee-n ɨɨn xa
va'a ka, nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ, io
andɨu. 35 Xijan kuu xa, koo na'i
koio ka-n confianza nuu Ianyuux.
Chi tnɨɨ koio mee-n ntdaa xa taxi-ia.
Kuu ná kuu xa nachiya'u ña'a-ia,
xaxe'e xa xndaxio-n confianza
nuu-ia. 36 Io xa kundee ini koio
ka-n, xa kada koio-n ntdaa xa juini
Ianyuux, te tnɨɨ koio-n ntdaa ná
io ná jua'an tnu'u n-taxi-ia. 37 Chi
ja'an tnu'u Ianyuux:

Chi xaku nga, te ndixi Ia ndixi.
Ma kukuee ka-ia.
38 Se ja'an mee-r xa ña tuu na
kuechi-s io, kutuu va'a-s,
xaxe'e xa jandixa ña'a-s
mee-r.
Ko nux ñatuka kundee ini-s xa
jandixa ña'a-s,
te ma kuvete-r xaxe'e-s.
Kuu Ianyuux xia'an-ia.

39 Ko mee-ro, ñatu kuu-ro ñayiu
ñatu kundee ini, xa danaa ña'a
Ianyuux mee-ro. Kuu-ro ñayiu
ka jandixa Jesucristu, xa kutuu
va'a-ro xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ.

11

N-ka jandixa-s Ianyuux

1 Xa jandixa-ro, kuu xa na'a-ro xa
tnɨɨ-ro xa ndetu-ro. Xa jandixa-ro,
kuu xa xini-ro xa ñatu nde'a-ro.
2 Taxa'nu tnetnu-ro, xaxe'e xa n-ka
jandixa-s Ianyuux, te n-ja'an-ia xa
n-ka kida-s xava'a.
3 Xaxe'e xa jandixa-ro Ianyuux,
kutnuni ini-ro xa xi'in tnu'u
mee-ia, n-kidava'a Ianyuux ntdaa
xa io. Xa io xa nde'a-ro, ña n-kua'a
xi'in xa n-xio.
4 Xaxe'e xa n-jandixa Abel
Ianyuux, n-doko-s ɨɨn xa va'a ka
nuu Ianyuux dada xa n-doko Caín.
Xaxe'e xa n-jandixa Abel Ianyuux,
te n-ja'an-ia xa n-kida-s xava'a, te
n-xeka va'a-ia xa n-doko-s. Xaxe'e
xa n-jandixa Abel Ianyuux, juini
xá n-xi'í-s, ko dani kuu-s ɨɨn ichi
kane'e katnɨɨ mee-ro.
5 Xaxe'e xa n-jandixa Enoc
Ianyuux, ña n-xi'í-s. Nuncas ña
n-ka nani'i ñayiu yɨkɨ kuñu-s, chi
ndeka ña'a ndito Ianyuux jua'an
andɨu. Te ja'an tnu'u Ianyuux
xa antecas xa kandeka-ia-s jɨ'ɨn,
te n-ja'an Ianyuux xa n-tna ini
ña'a-ia. 6 Ɨɨn ñayiu, nux ñatu
jandixa-i Ianyuux, ña kua'a-i xa
kada-i xa tna ini Ianyuux. Ɨɨn ñayiu,
nux na kuyatni-i nuu Ianyuux, io
xa jandixa-i xa tuu-ia, te io xa koo-i
confianza xa kueka va'a-ia-i.
7 Xaxe'e xa n-jandixa Noé
Ianyuux, n-kidava'a-s ɨɨn barcu,
xa dakaku-s ñadɨ'ɨ-s xi'in da'ya-s.
Antecas xa kixee xa koo, te n-ja'an
Ianyuux xa du'a koo. N-yu'u
Noé nuu Ianyuux, te n-kida-s ná
n-ja'an-ia. Xaxe'e xa n-jandixa
Noé Ianyuux, n-kida u'u-s ñayiu
ñuñayiu, te n-xee xa n-ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-s
n-xio, chi n-jandixa-s-ia.
8 Xaxe'e xa n-jandixa Abraham
Ianyuux, n-kida-s ná n-ja'an-ia.
N-ja'an ña'a Ianyuux xa kee-s
ñuu-s, xa jɨ'ɨn-s nde ɨɨn nuu tnɨɨ-s
xa ku kuu xaxii-s. Juini ña xini-s
ndexu jɨ'ɨn-s, ko n-kee-s, te jua'an-s.
9 Xaxe'e xa n-jandixa-s Ianyuux,
n-xo tuu-s nuu ijan, chi n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia xa juña'a-ia-s nuu
ijan. N-xo tuu-s ijan, ná tuu ɨɨn
seto'o ña tuu na ñuu-s io. Ve'e
todo n-xo tuu-s ijan. Te dɨuni,
du'a n-ka kida da'ya-s Isaac, te
dada daiñani-s Jacob tuku. Chi
nuu mee-s tuku, n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia xa juña'a-ia-s nuu ijan.
10 Chi n-xo ndetu-s, xa kutuu va'a-s

ñuu va'a n-kua'a, ñuu n-xani ini
Ianyuux, ñuu n-kidava'a Ianyuux.
11 Xaxe'e xa n-jandixa Sara
Ianyuux, n-tnɨɨ-ña fuerza xa ñu'u
da'ya-ña. Juini xá n-yɨɨ-ña, te
ñatuka n-kua'a-ña, ko n-xio-ña
confianza nuu Ianyuux, xa kada-ia
ná n-ja'an-ia. Te n-kaku ɨɨn da'ya
yɨɨ-ña. 12 Xijan kuu xa idini seyɨɨ,
Abraham, juini yo n-kunxa'nu-s,
ko n-xio kue'e xa kue'e xa kue'e
da'ya dana-s, ná io chudini andɨu.
Nani ña kua'a xa ka'u-ro ñu'u kuchi
kaa yu'u ndute mar, dani ña kua'a
xa ka'u-ro da'ya dana Abraham.
13 Ntdaa ñayiu jan, n-ka jandixa-i
Ianyuux, te n-ka xi'í-i. Ña n-ka
tnɨɨ-i xa n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
xa juña'a-ia. Ko xika, n-ka xini-i
ntdaa xa juña'a Ianyuux, te n-ka
jandixa-i xa tnɨɨ koio-i, te n-ka ku-
vete-i. Te du'a, n-ka ja'an ndaa-i xa
ñayiu to'o ka kuu-i, diko ni ka ya'a-i
ñuñayiu ya'a. 14 Ñayiu du'a ka ja'an,
kaxi kaxi ka dande'a ña'a-i xa dani
ka nduku-i ñuu kutuu va'a koio-i.
15 Nux n-ñu ini koio-i ñuu n-kee-i, te
n-kua'a-i xa nu'u koio-i ijan n-kuu.
16 Ko n-ka xo nduku-i ɨɨn ñuu yo va'a
ka, ñuu io andɨu. Xijan kuu xa, ñatu
kujanuu Ianyuux xa ka ja'an-i xa Ia
ka jandixa-i kuu-ia. Chi xá n-kida
tu'a-ia ɨɨn ñuu yo va'a ka xaxe'e-i.
17 Xaxe'e xa n-jandixa Abraham
Ianyuux, n-xia'an-s da'ya-s Isaac
xa ku kuu-s xa doko-s nuu Ianyuux,
na n-xitotnuni Ianyuux Abraham.
Juini xá n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
nuu-s xaxe'e Isaac, ko n-xio tu'a
Abraham xa ka'ni-s idini da'ya-s.
18 Xá n-ja'an Ianyuux: “Xi'in Isaac,
koo koio da'ya dana-n.” 19 N-xio
Abraham confianza nuu Ianyuux,
xa kua'a-ia xa nadandoto-ia ndɨyɨ.
Te kuu ná kuu xa n-nakueka Abra-
ham Isaac nuu ndɨyɨ.
20 Xaxe'e xa n-jandixa Isaac
Ianyuux, n-xijan ta'u-s nuu-ia,
xa kutuu va'a koio Jacob xi'in
Esaú. 21 Xaxe'e xa n-jandixa Jacob
Ianyuux, te antecas xa kuú-s,
n-xijan ta'u-s nuu-ia, xa kutuu va'a
koio ɨɨn ɨɨn da'ya yɨɨ José. N-xo
nukoo-s ndedi ndodo-s vara-s,
te n-xia'an-s xa n-kuta'u-s nuu
Ianyuux. 22 Xaxe'e xa n-jandixa
José Ianyuux, n-ja'an-s nuu ñayiu
Israel xa kee koio-i Egipto. Na
n-xee xa kuú-s, n-ta'u tniu-s xa
kane'e ñayiu Israel yɨkɨ-s jɨ'ɨn, hora
na kee koio-i Egipto.
23 Xaxe'e xa n-ka jandixa tadɨ'ɨ
Moisés Ianyuux, n-ka chiva'a-s
Moisés uni yoo na n-kaku-s. N-ka
xini-s xa seluchi va'a kuu-s, te
ña n-ka yu'u-s xa n-ta'u tniu se
kunxa'nu ka xa io xa ka'ni koio
ñayiu ntdaa sekuechi hora ka
kaku-s. 24 Xaxe'e xa n-jandixa
Moisés Ianyuux, na n-xa'nu-s, ña
n-xejoon-s xa ja'an ka ñayiu xa
kuu-s da'ya yɨɨ daidɨ'ɨ se kunxa'nu
ka Egipto. 25 N-kaxí-s xa kue'e
vida ya'a-s xi'in ñayiu ka jandixa
Ianyuux. N-xini-s xa nux ndoo
ka-s ve'e se kunxa'nu ka, te kada-s
kuechi, xa kudɨ ini mee-s ná kudɨ
ini ñayiu jan. 26 N-xini-s xa ya'u ka
xa kue'e vida ya'a-s xi'in Cristu, Ia
tunda'a Ianyuux, dada xa tnɨɨ-s nt-
daa xa io Egipto. Chi n-xo nduku-s
xa juña'a Ianyuux. 27 Xaxe'e xa
n-jandixa Moisés Ianyuux, n-kee-s
Egipto. Ña n-yu'u-s. Juini n-xo
kiti ini se kunxa'nu ka nuu-s, ko
n-kundee ini-s, chi n-xini-s ɨɨn xa
ña kua'a xa kunde'a-ro.
28 Xaxe'e xa n-jandixa Moisés
Ianyuux, n-ndadaka'nu-s viko
Paxcua. N-ta'u tniu-s ñayiu Israel
xa kodo koio-i nɨñɨ ye'e, xa maxku
ka'ni ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, da'ya yɨɨ ki'na nuu ve'e
ñayiu Israel. 29 Xaxe'e xa n-ka
jandixa ñayiu Israel Ianyuux, n-ka
ya'a-i Mar Kue'e, ná ya'a-ro ñu'u
yichi. Ko na n-kixe'e ñayiu Egipto
xa du'a kada-i, te n-ka tnene-i,
ntdaa-i, nuu ndute jan.
30 Xaxe'e xa n-ka jandixa ñayiu
Israel Ianyuux, te nungoio ntdaa
xeve'e ñuu Jericó. Uxa kɨu n-ka

xikonduu ñayiu Israel yu'u ñuu
Jericó, te du'a n-kuu. 31 Xaxe'e
xa n-jandixa Rahab Ianyuux, ña
n-xi'í-ña xi'in ñayiu n-ka xo kuxee
ini ñuu-ña, chi n-xeka va'a-ña se
n-ka xitoyu'u ñuu-ña. Te Rahab kuu
ñadɨ'ɨ diko mee-ña.
32 Io kue'e ka xa kua'a-da xa
kakune'e-da. Ko ña tuu na tiempo
io. Gedeón, Barac, Sansón. Jefté,
David, Samuel. Te se n-ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu taxa'nu
tnetnu-ro du. 33 Xaxe'e xa n-ka
jandixa-s Ianyuux, n-ka ni'i-s kue'e
ñuu xi'in se kunxa'nu ka ñuu jan,
n-ka kida-s xava'a xaxe'e ñayiu,
te n-ka tnɨɨ-s xa n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia xa juña'a-ia. Xaxe'e xa
n-ka jandixa-s Ianyuux, n-kaku-s
xa kaxi a'an nga'a. 34 Ña n-ka
xi'í-s, na n-ya'a-s nuu ñu'u koko.
Ña n-kua'a ñayiu xa ka'ni-i-sɨ yuchi.
Xaxe'e xa n-ka jandixa-s Ianyuux,
juini ña ndaku-s, ko n-ka ndun-
daku-s. N-ka kunuu-s, na n-ka
jantna'a ñayiu xi'in-s, te n-ka kida-s
xa junu koio soldado se xini u'u
tna'a xi'in-s. 35 Xaxe'e xa n-ka
jandixa ñadɨ'ɨ Ianyuux, n-kida-ia xa
juini xá n-xi'í ñayiu keve'e-ña, ko
n-ka nandoto ñayiu jan.
Ko dɨuni, xaxe'e xa n-ka
jandixa-s Ianyuux, dava-s n-ka
xi'í-s. N-xini u'u ña'a ñayiu, nde
n-ka xa'ni-i-sɨ. Nux n-ka dandoo-s
Ianyuux n-kuu, te kaku koio-s. Ko
ña'a. Chi n-ka juini-s xa ni'i-s xa
kutuu va'a-s xi'in Ianyuux kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 36 Dava ka-s, xaxe'e
xa n-ka jandixa-s Ianyuux, n-ka
kida bula ña'a ñayiu, xi'in chirrión
n-ka janña'a-i. N-ka tetnɨɨ ña'a-i
cadena, te n-ka chindi'u ña'a-i
vekaa. 37 Xaxe'e xa n-ka jandixa-s
Ianyuux, n-ka xa'ni ña'a ñayiu
xi'in yuú, te n-ka xa'nde dava
ña'a-i. N-ka tnɨɨ ña'a-i jua'an nuu
juxtixia, te n-ka xa'ni ña'a-i xi'in
yuchi. Xaxe'e xa n-ka jandixa-s
Ianyuux, ña tuu na da'ma-s n-xio,
diko ni ñɨɨ tkachi ñɨɨ nchiva n-ka
xo xi'na-s. Ña tuu na tvini-s, ña tuu
nax kaxi-s, ña tuu na ve'e-s. Xaxe'e
xa n-ka jandixa-s Ianyuux, kue'e
vida n-ka ya'a-s, te n-ka xini u'u
ña'a ñayiu. 38 N-dandɨ'ɨ ka mee-s
dada dava'a nga ñayiu. Ko n-ka
xo xikonuu-s nuu ñayo ñayiu io.
N-ka xo xikonuu-s yuku. N-ka xo
xio-s yau kava, n-ka xo xio-s nua.
39 Ntdaa ñayiu jan, n-ja'an Ianyuux
xa va'a n-ka kida-i, xandaa kuu
xa n-ka jandixa-i Ianyuux. Ko
ta tnɨɨ ka-i xa n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia xa juña'a-ia. 40 Chi n-xani
ini Ianyuux ɨɨn xa va'a ka xaxe'e
mee-ro. N-xani ini-ia xa idini
vuelta ɨɨn nuu kada-ia, ná io ná
jua'an xa n-ja'an-ia, xaxe'e ñayiu
jan xi'in xaxe'e mee-ro.

12

Maxku dananuu-ro Jesús

1 Xijan kuu xa, na kundee ini-ro
xa jandixa-ro Ianyuux. Se ijan,
ñá ijan, n-ka jandixa-s Ianyuux,
te n-ka kida-s xa juini-ia. Kuu ná
kuu xa xnii-s nitu'u lado, xa tax
koio-s tnu'u kanu ini. Kue'e-s xa
kue'e-s io. Kuu ná kuu xa xino-ro,
ɨɨn ɨɨn-ro, ɨɨn carrera. Na daxio-ro
ntdaa xa datnaña'a, xa na kunu
va'a-ro. Na daxio-ro ntdaa kuechi
kada xa ndua-ro. Na kundee ini-ro,
xa kunu va'a-ro. 2 Na kunde'a
va'a-ro Jesús. N-jandixa Jesús
Ianyuux, te kada-ia xa jandixa
mee-ro Ianyuux. N-kundee ini-ia
curuxi. Ñatu n-chinuu-ia xa n-ka
juini-s xa kada-s xa kujanuu-ia,
chi n-xo na'a-ia xa kuvete-ia xa
kuvete-ia, na ya'a-ia ntdaa xa'a. Te
nukoo-ia nda'a kua'a Ianyuux, nuu
taxnuni-ia.
3 Kani ini koio-n Jesús. Se ka
kida kuechi, n-ka kida-s xa kue'e xa
kue'e vida n-ya'a-ia, ko n-kundee
ini-ia. Kani ini koio-n mee-ia,
xa maxku ku xiau-n, te maxku
kuita anu-n. 4 Kuu ná kuu xa ka
jantna'a-n xi'in kuechi. Kundee ini
koio ka-n, jantna'a koio ka-n. Chi ta
katu ka niñɨ-n. 5 Xá n-ka ndunaa-n
tnu'u kanu ini n-taxi Ianyuux. Ka
kuu-n da'ya-ia, te du'a n-ja'an-ia:

Da'ya yɨɨ-r, chinuu-n hora kida u'u
ña'a-r,
chi Xto'o-n kuu-r, te ja'an do'o
ña'a-r.
Maxku kuita anu-n hora kudeen
ña'a-r.
6 Chi ja'an do'o Xto'o-n ñayiu xe-
mani-ia.
Xá n-xeka va'a ña'a-ia, da'ya-ia ka
kuu-n,
te xijan kuu xa kida u'u ña'a-ia.
7 Xijan kuu xa kundee ini koio-n
hora kida u'u ña'a Ianyuux, chi
kida ña'a Ianyuux xaxe'e mee-n,
ná kida ɨɨn seyɨɨ xaxe'e da'ya-s.
¿Chi na da'ya io, xa ma ja'an do'o
ña'a taa-s? 8 Ja'an do'o Ianyuux
ntdaa da'ya-ia, xa dakua'a ña'a-ia.
Nux ñatu ja'an do'o ña'a-ia mee-n,
te ñatu kuu-n da'ya-ia, te ñatu
kuu Ianyuux Taa-n. 9 Ñuñayiu
ya'a n-ka ja'an do'o ña'a taa-ro, te
n-xio-ro xañu'u nuu-s. Kue'e ka io
xa jandixa-ro Taa-ro Ianyuux, te
kada-ro xa juini mee-ia, xa kutuu
va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
10 Ita'u ni kuia n-ka ja'an do'o ña'a
tadɨ'ɨ-ro, nani n-ka xani ini-s. Ko
ja'an do'o ña'a Ianyuux, xa kada-ia
xava'a xaxe'e-ro, xa kada mee-ro
xa kuu xava'a, ná n-kida mee-ia xa
kuu xava'a. 11 Hora kida u'u ña'a
Ianyuux mee-ro, ñatu tna ini-ro,
chi xaxia'an. Ko dada, nux kua'a
va'a-ro, te kada xa kada-ro xa kuu
xava'a, te kutuu va'a-ro.

Nda'u mee-ro, nux na dandoo-ro tnu'u-ia

12 Kundee ini koio ka-n. Kada
koio-n xa ndundaku nda'a-n yo
n-xiau, te ndundaku xe'e-n yo
n-kuita. 13 Nduku koio-n ichi ndaa,
xa maxku ngokodo ka xe'e ku'u-n,
chi du'a na nda'a va'a.
14 Kada koio-n ntdaa xa kua'a-n
xa kutuu mani koio-n xi'in ntdaa
ñayiu. Te kada koio ka-n xa juini
Ianyuux. Chi nux ma kada-n
xa juini Ianyuux, ma jini-n-ia.
15 Chindee tna'a koio-n xa tnɨɨ
koio ka-n, ntdaa-n, xamani taxi
Ianyuux. Maxku juejoon koio-n xa
ni ɨɨn-n ku kuu ná kuu ɨɨn yuku ua
kada dañu ña'a ntdaa-n, ɨɨn yuku ua
kada xa kue'e mee-n ma kada koio
ka xa kuu xava'a. 16 Koo koio-n
cuedado, xa ni ɨɨn-n maxku daxio
xa ja'an Ianyuux. Du'a n-kida Esaú.
Xaxe'e xa n-juini-s xa kaxi-s idini
ndeyu, n-diko-s ntdaa xa juña'a
taa-s nuu da'ya ki'na nuu-s. 17 Ka
xini-n xa dada n-juini-s xa tnɨɨ-s xa
juña'a taa-s, ko ña n-ni'i-s. Juini
yo nda'i Esaú, ko ña n-kua'a-s xa
dama-s xa n-kuu.

18 Chi ña n-ka kuyatni mee-n
Yuku Sinaí, ná n-ka kida taxa'nu
tnetnu-n. N-ka kuyatni mee-s yuku
jan, nuu koko ñu'u, nuu nee, nuu
vikó tnuu, nuu tachi nde'e. 19 Ijan
n-xo nda'i trompeta, te n-ja'an ɨɨn
tnu'u andɨu. Na n-ka teku ñayiu
jan tnu'u jan, n-ka xijan ta'u-i xa
maxku ja'an ka-ia ni ɨnka tnu'u
nuu-i. 20 Chi ña n-kua'a xa kundee
ini koio-i xa n-ta'u tniu tnu'u jan:
"Nux nde ɨɨn kɨtɨ na kɨu yuku ya'a,
te io xa ka'ni-n-tɨ yuú, o tee-n-tɨ
xi'in kuxi." 21 Naka io kuu xa n-ka
xini ñayiu jan. N-ka yu'u-i, loko
n-ka yu'u-i. Ña n-kua'a xa kundee
ini-i. Nde Moisés n-ja'an: "Yu'u-r,
menga xa nɨ'ɨ-r."

22 Ko mee-n, xá n-ka kuyatni-n
Yuku Sión. Xá n-ka kuyatni-n
Jerusalén katuu andɨu, nuu tuu
Ianyuux Ndito. Xá n-ka xee-n nuu
nataka kue'e xa kue'e mil ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux. Ijan
ka ndadaka'nu-ia Ianyuux. 23 Xá
n-ka xee-n nuu nataka ntdaa ñayiu
ki'na nuu ve'e Ianyuux. Andɨu
xá n-chidotnuni nax nani ñayiu
jan. Xá n-ka xee-n nuu Ianyuux
ndadandaa ñayiu. Xá n-ka xee-n
nuu xtuu anu ñayiu n-ka kida
xava'a, ñayiu n-kida Ianyuux xa
kutuu koio-i xi'in mee-ia. 24 Xá n-ka
xee mee-n nuu Jesús. N-kida-ia ná
io ná jua'an tratu xee, te nujuiin-ia
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Yo va'a ka
xa n-kida nɨñɨ Jesús dada nɨñɨ Abel.

25 Kunde'a va'a koio-n, xa kueka
va'a koio-n Ia ja'an nuu-n. Na

n-ja'an Ianyuux ñuñayiu, n-ka
daxio ñayiu tnu'u-ia, ña n-ka
jandixa-i-ia, te ña n-dakaku-ia
ñayiu jan. Te dani mee-ro, nux
ma jandixa-ro Ianyuux ja'an
andɨu, nux kada yata-ro mee-ia,
¿janda kaku-ro? 26 Kɨu ijan, na
n-ja'an-ia, te n-nɨ'ɨ ntdaa xa io
ñuñayiu. Vitna, xá n-taxi-ia tnu'u-ia
ja'an-ia: "Idinga vuelta kada-r
xa nanɨ'ɨ ntdaa xa io ñuñayiu, te
kada-r xa nɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu
tuku." 27 Xa ja'an-ia "idinga vuelta"
juini kachi xa jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa
kanda n-kidava'a Ianyuux. Te
ndoo ntdaa xa ñatu kanda. 28 Ko
tnɨɨ mee-ro ɨɨn xa nuncas ma jɨn
ndɨ'ɨ. Taxnuni-ro xi'in Ianyuux.
Xijan kuu xa na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux. Na ku
kuu-ro ñayiu xinokuechi nuu-ia,
xa kada-ro xa tna ini mee-ia.
Na ndadaka'nu-ro-ia te yu'u-ro
nuu-ia. 29 Chi Ianyuux jandixa-ro,
ná kuu ñu'u danaa ntdaa xa io, da
kuu-ia.

13

Na kada-ro xa juini Ianyuux

1 Juemani tna'a koio ka-n.
2 Maxku ndunaa koio-n xa kueka
va'a-n ñayiu ve'e-n. Du'a n-kuu xa
n-ka xeka va'a ñayiu ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux, juini ña
n-ka xini-i xa du'a ka kida-i.
3 Naja'an koio-n ñani-ro ku'a-ro
ka xini u'u ña'a ñayiu, kuenda kuu
kue'e vida ka ya'a mee-n xi'in-s.
4 Xa tnunda'a ñayiu, kuu xa
maxku kada ɨnka ñayiu xa dandoo
tna'a-i. Maxku dandoo koio-n
ñadɨ'ɨ-n yɨɨ-n, xa kidi-n xi'in ɨnka
ñayiu. Ndadandaa Ianyuux ñayiu
kidi xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a
xi'in-i, te ndadandaa-ia ñayiu kidi
xi'in ñadɨ'ɨ ɨnka seyɨɨ, yɨɨ ɨnka ñadɨ'ɨ.
5 Maxku juemani koio-n tvini.
Kuvete koio-n xi'in xa io. Chi xá
n-ja'an Ianyuux: "Nuncas ma dan-
doo ña'a-r, nuncas ma kande ini
ña'a-r." 6 Xijan kuu xa, xaxe'e xa
io-ro confianza nuu-ia, ja'an-ro:
Xto'o-da kuu Ia chindee ña'a
mee-da;
ma yu'u-da nuu dava'a nga xa
kua'a ñayiu xa kada ña'a-i.
7 Naja'an koio-n seyɨɨ, ñadɨ'ɨ n-ka
dakua'a ña'a. N-ka kachitnu'u-s
tnu'u Ianyuux. Kani ini koio-n
nanda n-ka xo tuu-s ñuñayiu ya'a.
Te jandixa na'i koio ka mee-n Jesu-
cristu, ná n-ka jandixa mee-s Jesu-
cristu.
8 Ná n-kuu Cristu, dani kuu-ia
vitna, te dani ku kuu-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 9 Maxku juejoon koio-n
xa dakua'a ña'a koio ñayiu ɨnka xa
dakua'a-i. Tnɨɨ koio ka-n xamani
taxi Ianyuux, te du'a ndaku anu-n.
Ka ja'an ñayiu: "Io xa kaa-n xa'a,
maxku kaa-n xijan." Loko ndu ini-i
xa du'a ne'e ii-i, ko ñatu xiniñu'u.
Dani dakuido datau anu-i.
10 Tuku n-kuu xa doko n-xia'an
Cristu nuu Ianyuux, dada xa
n-ka xia'an dutu ñayiu Israel.
Idini vuelta n-xi'í Jesús, xa dita-ia
kuechi-ro. Dutu nujuiin veñu'u
tabernáculo, ña kua'a xa kax koio-s
xa n-doko Jesús. 11 Chi veñu'u
tabernáculo, ne'e dutu taxnuni ka
nɨñɨ kɨtɨ jua'an Cuartu Yo Ii, chi xa
doko xaxe'e kuechi kuu. Ko yɨkɨ
kuñu-tɨ, teñu'u-s yu'u ñuu. 12 Dɨuni
Jesús. N-xi'í-ia yuñuu Jerusalén,
xa ndundoo ñayiu ka jandixa-ia,
xi'in nɨñɨ-ia. 13 Xijan kuu xa, na
dandoo-ro ntdaa xa n-kuu, xa
kunduu-ro xi'in Jesús. Na kada-ro
kuenda xa jɨ'ɨn-ro nuu tuu-ia yuñuu
jan. Ná n-kuyɨɨ anu Jesús, xa
kundee ini-ia xa januu jan, da na
kuyɨɨ anu mee-ro tuku, xa kundee
ini-ro xa januu xaxe'e-ia. 14 Chi
ñuñayiu ya'a, ña tuu na ñuu ma
jɨn ndɨ'ɨ. Nduku-ro ñuu ijan, nuu
kutuu va'a-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
15 Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu,
na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu
Ianyuux. Xaxe'e Jesús, na juña'a-ro
xa doko-ro nuu Ianyuux. Xi'in
yu'u-ro na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro
nuu-ia. 16 Maxku ndunaa koio-n
xa kada-n xa kuu xava'a, maxku

ndunaa koio-n xa chindee tna'a-n.
Xa'a tuku kuu ɨɨn xa doko-ro nuu
Ianyuux, te tna ini-ia.
17 Jandixa koio-n sexa'nu, koo
koio-n xañu'u nuu-s. Se ñunuu ña'a
ka kuu-s, te io xa najuña'a koio-s
cuenta nuu Ianyuux xaxe'e-n.
Jandixa koio-n-sɨ, xa kada koio-s
tniu n-xia'an Ianyuux, xi'in xa
kuvete-s. Maxku kada koio-n xa
kuko'yo ini koio-s xaxe'e-n. Chi
xa'a, ñatu xiniñu'u xaxe'e mee-n.
18 Kajan ta'u koio-n xaxe'e-da.
Xndaxio-da confianza xa ña tuu
nax io xa dakuido datau anu-da.
Ka juini-da xa kada koio-da meni
xava'a. 19 Kue'e xijan-da xa kajan
ta'u koio-n, xa yachi ka naxee-da
xa kutuu-da xi'in-n.

Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n

20 Na kada Ianyuux xa kutuu va'a
koio-n. N-nadandoto-ia Xto'o-ro
Jesucristu nuu ndɨyɨ. Ná kuu
se ñunuu tkachi kuu Xto'o-ro, te
mee-ro kuu tkachi-ia. Na n-xi'í-ia,
xi'in nɨñɨ mee-ia n-kida-ia ntdaa ná
io ná jua'an tratu xee. Te nuncas
ma jɨn ndɨ'ɨ tratu jan. 21 Na taxi
Ianyuux xamani-ia, xa kunxa'nu
koio-n te kada koio-n xava'a, xa
kada koio mee-n ntdaa xa juini
mee-ia. Xi'in Jesucristu na kada
ña'a-ia mee-ro, ntdaa-ro, ntdaa xa
juini mee-ia. Na ndadaka'nu-ro
Cristu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a na
koo.
22 Ñani-da ku'a-da, xijan-da xa
kueka va'a koio-n tnu'u kanu ini
ya'a. Chi carta luchi ni kuu xa
n-kidava'a-da. 23 Io xa jini koio-n
xa tuu libre ñani-ro, Timoteo. Nux
yachi na kixi-s, te jɨ'ɨn-da, nduu-da
xi'in-s, xa kotoni'ni ña'a-da.
24 Xanyuux nuu ntdaa sexa'nu
ka taxnuni nuu-n. Xanyuux nuu
ntdaa ñayiu ka jandixa Cristu ijan.
Ñayiu ka jandixa Cristu do Italia ka
tunda'a xanyuux nuu mee-n.
25 Na taxi Ianyuux xamani-ia
nuu-n. Du'a na koo.

Carta n-kidava'a Santiago

Xtuu-n nitu'u ñuñayiu

1 Mee-da, Santiago, se xi-
nokuechi nuu Ianyuux xi'in nuu
Xto'o-ro Jesucristu, kidava'a-da
nuu mee-n. Ka kuu-n da'ya dana
n-uxi uu sexa'nu n-ka xio ñuu Israel
xá n-kuu kue'e kuia. Te vitna
xtuu-n nitu'u ñuñayiu.

Kida Ianyuux xa va'a kutnuni ini koio-n

2 Ñani-da ku'a-da, hora kue'e
vida ya'a koio-n, io xa kuvete-n xa
kuvete-n. 3 Ka jandixa-n Ianyuux,
xini-n xa nux du'a na kada koio-n,
te kua'a-n xa kundee ini-n ntdaa
xa ka ya'a-n. 4 Te nux kundee
ini koio-n, xee-n kuu koio-n ñayiu
kanu ini, ñayiu ndaa, ñayiu ka kida
xa juini Ianyuux.
5 Nux ndeda ɨɨn-n ndoñu'u ka xa
kutnuni ini va'a-n, kajan-n nuu
Ianyuux, te taxi-ia. Chi taxi-ia
ntdaa xa ndoñu'u-ro, te taxi-ia
xi'in ntdaa anu-ia. 6 Ko io xa
jandixa-n-ia. Hora xijan-n, ni ita'u
maxku ña'a kɨ ini-n. Chi ɨɨn ñayiu
yɨ ini, ná kuu ndute mar xa ne'e
tachi jua'an vaxi kuu-i. 7 Ñayiu jan,
maxku kani ini-i xa juña'a Ianyuux
xa n-xijan-i, chi ni ɨɨn ma tnɨɨ-i.
8 Ñayiu juini ɨɨn xa juini-i vitna, ɨnka
xa juini-i tnee, te ntdaa xa kida-i
ñatu xiniñu'u.
9 Ɨɨn ñani-ro, juini se kunda'u
kuu-s, ko na kuvete-s xaxe'e xa
kunduu-s xi'in Ianyuux. 10 Te ɨɨn
ñani-ro, ɨɨn se kuika, juini na kuita
ntdaa xa neva'a-s, ko na kuvete-s
xaxe'e xa kunduu-s xi'in Ianyuux.
Chi ná kuu ita ku'u, ita ñatu na'a
xee, da kuu se kuika. 11 Hora xino
ngandii te yo i'ni, te yichi ku'u jan
te jungava ita, te xe ndɨ'ɨ xa vili
kaa-ta. Du'a kuu se kuika. Nɨni
kidatniu-s xa ni'i ka-s xa juini-s, te
n-xi'í-s.

Na kundee ini koio-n

12 Na kuvete koio ñayiu kundee
ini ntdaa xa ya'a-i, chi nux kundee
ini-i, te tnɨɨ-i premiu-i. Premiu-i
kuu xa kutuu va'a-i xi'in Ianyuux
andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ná kuu
corona kuu. Xá n-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa du'a koo, nuxa xe-
mani-ro-ia. 13 Te hora juini-n xa
kada-n xa u'u, maxku ja'an-n xa
Ianyuux kidajuexa ña'a xa du'a
kada-n. Nuncas ña n-kida Ianyuux
xa u'u, te nuncas ma kada-ia xa
kada ñayiu xa u'u. 14 Chi xa kukajan
ini ñayiu kida xa kada-i xa u'u. Kuu
ná kuu xa mee-i kidajuexa mee-i
xa kida-i xa u'u. 15 Kukajan ini-i
te kida-i kuechi. Te dani kida-i xa
kida ka-i kuechi, nde xee-i xa kuú-i
xi'in kuechi-i.
16 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
maxku danda'u-n mee-n. 17 Ntdaa
xava'a ntdaa xandaa xa ni'i-ro
vaxi nde andɨu. Xa taxi Ianyuux
kuu. N-kidava'a mee-ia ntdaa xa
io andɨu. Ianyuux, ma dama-ia,
kɨu xi'in kɨu ɨɨn ni-ia kuu-ia.
18 N-taxi-ia tnu'u ndaa. Xaxe'e xa
n-jandixa-ro tnu'u jan, te n-kida-ia
xa n-nduu-ro da'ya-ia. N-juini-ia
xa ku kuu-ro xa ki'na nuu nuu
ntdaa xa ndadava'a-ia.

Io xa dande'a koio-n Ianyuux xa ndaa xa ka jandixa-n-ia

19 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
ntdaa-n, ndoñu'u xa koo tu'a-n xa
kunini va'a-n. Ko maxku yachi
ja'an koio-n, ni maxku yachi kiti
ini koio-n. 20 Chi xa kiti ini-ro ma
kada xa kada-ro xa juini Ianyuux.
21 Kui'a xa kui'a ka xa ka kida
ñayiu. Kida-i xa kida ka-i xa u'u.
Dandoo koio mee-n ntdaa xijan,
te maxku kuxee ini koio-n. Xá
n-ka xeka va'a-n tnu'u Ianyuux, te
tnu'u jan kada xa kutuu va'a-n xi'in
Ianyuux.
22 Ko io xa kada-n ná ja'an tnu'u
jan. Nux diko ni nini-n, te ñatu
jandixa-n, du'a danda'u-n mee-n.
23 Ɨɨn seyɨɨ, nux nini-s, ko ñatu kida-s
ná io, kuu-s ná kuu ɨɨn seyɨɨ nde'a

nuu-s nuu spejo. 24 Nde'a-s, ko hora
jua'an-s, ndunaa-s janda kaa-s.
25 Ko ɨnka seyɨɨ, ñatu ndunaa-s xa
n-teku-s. Va'a kutuni ini-s xa tnu'u
ta'u tniu Ianyuux kuu, tnu'u ndaa,
tnu'u kida xa kutuu va'a-s. Ñatu
daxio-s tnu'u jan. Kundee ini-s xa
jandixa-s, te kida-s ntdaa ná io. Se
ya'a, ja'an Ianyuux xa va'a kida-s.
26 Nuxa xani ini ɨɨn ñayiu xa kida-i
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu, ko ña
daxe tnɨɨ-i tnu'u ja'an-i, danda'u-i
mee-i. 27 Dande'a ɨɨn ñayiu Taa-ro
Ianyuux xa ndaa xa jandixa-i-ia,
nux chindee-i sekuechi ña yoo
tadɨ'ɨ-s, xi'in ñadɨ'ɨ n-ndoo viuda, te
nux dandoo-i ntdaa xa u'u ñuñayiu.

2

Maxku kaxí ni'na tna'a-n

1 Ñani-da ku'a-da, xá ka
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu. Ia
taxnuni nuu ntdaa xa io kuu-ia.
Xijan kuu xa maxku kaxí ni'na koio
mee-n ñayiu. 2 Na kani ini-ro xa
n-ka nataka-n. Te xee ɨɨn se kuika
ñu'u de'e oro nda'a-s te ni'na-s
da'ma yo va'a. Dɨuni xee ɨɨn se
kunda'u ni'na da'ma nda'u. 3 Te
kueka va'a-n se ni'na da'ma yo
va'a, te ja'an-n: "Nkoo-n ya'a silla
va'a ka", ko ja'an-n nuu se kunda'u:
"Kunujuiin ijan o nkoo ya'a nuu
ñu'u." 4 Nux du'a kada tna'a-n, du'a
ka kaxí ni'na tna'a-n. Kui'a ka xani
ini-n, xaxe'e xa xani ini-n xa kunuu
ka se kuika dada se kunda'u.
5 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
kunini koio-n. N-kaxí Ianyuux
ñayiu kunda'u xa kunduu-i xi'in-ia.
Kuu ná kuu xa n-ka nduu-i ñayiu
kuika, xaxe'e xa ka jandixa-i Jesu-
cristu. Ñuñayiu ya'a ka kunda'u-i,
ko andɨu ku kuu-i da'ya Ianyuux
taxnuni, te taxnuni koio mee-i
xi'in-ia. Xá n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia nuu ñayiu ka xemani-ia xa
du'a koo. 6 Ko mee-n, n-ka kida xa
kujanuu ñayiu kunda'u. ¿Ña ndaa
xa ka kida u'u ña'a se kuika u? ¿Ña
ndaa xa xkandeka ña'a-s xe'en nuu
juxtixia u? 7 Ka kunduu-n xi'in
Cristu. ¿Ñadu se kuika kui'a ka jan
tnu'u Xto'o-ro Jesucristu a?
8 Taxnuni Ianyuux nuu ntdaa
xa io. Tnu'u ta'u tniu-ia ja'an:
"Io xa juemani-n ɨnka ñayiu ná
xemani-n mee-n." Nux du'a ka
kida-n, va'a ka kida-n. 9 Ko nux ka
kaxí ni'na tna'a-n, du'a ka kida-n
kuechi. Te tekuechi ña'a tnu'u ta'u
tniu Ianyuux. 10 Ɨɨn seyɨɨ, nux xani
ini-s xa kida-s ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Ianyuux, ko io ɨɨn xa ñatu
kida-s, kuu ná kuu xa ña n-kida-s
ni ɨɨn. 11 N-ja'an Ianyuux: "Maxku
dandoo-n ñadɨ'ɨ-n, yɨɨ-n, xa kidi-n
xi'in ɨnka seyɨɨ, ɨnka ñadɨ'ɨ." Dɨuni
n-ja'an-ia: "Maxku ka'ni-n ndɨyɨ."
Xijan kuu xa juini ñatu kidi-n xi'in
ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-n, ko
xa'ni-n ndɨyɨ, du'a kuu xa ñatu
jandixa-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux.
12 Ñayiu ka kida ná ja'an tnu'u ta'u
tniu Ianyuux, xandaa kuu xa ñayiu
libre ka kuu-i. Xijan kuu xa io
xa va'a ja'an koio-n te va'a kada
koio-n. Chi xini-n xa ndadandaa
ña'a Ianyuux, nux n-ka xemani
tna'a-n, a ña'a. 13 Vaxi kɨu xa
ndadandaa Ianyuux ntdaa ñayiu.
Kɨu ijan ma kundau ini-ia ñayiu ña
n-kundau ini ɨnka ñayiu. Ko nux
n-kundau ini ɨɨn ñayiu ɨnka ñayiu,
ma yu'u-i kɨu ijan, chi kundau ini
Ianyuux mee-i ná n-kundau ini
mee-i ɨnka ñayiu.

Nux jandixa-n Ianyuux, io xa kada-n xa juini-ia

14 Ñani-da ku'a-da, ¿nax xiniñu'u
nux ja'an ɨɨn ñayiu xa jandixa-i
Xto'o-ro Jesucristu, ko ñatu kida-i
xava'a? ¿Ña ndaa xa kada u'u
Ianyuux ñayiu jan, hora ndadan-
daa-ia ntdaa xa io? 15 Kani ini
koio-n: Kixi ɨɨn ñani-ro ku'a-ro
kunda'u, ña tuu na da'ma-i io,
ña tuu na xa kaxi-i io. 16 Te
ja'an mee-n: "Jua'an xavii xava'a,
jua'an, tnɨɨ-n da'ma-n te tnɨɨ-n
xa kaxi-n", ko nux mee-n ñatu
xia'an xa ndoñu'u-i, ñatu xiniñu'u
xa kida-n. 17 Nux ja'an-ro xa

jandixa-ro Xto'o-ro Jesucristu, ko
ñatu kida-ro xava'a, kuu ná kuu xa
ñatu jandixa-ro.
18 Kudana ja'an ɨɨn ñayiu: “Ndo'o,
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu, te
mee-r, kida-r xava'a.” ¿Janda
dande'a ña'a-n xa jandixa-n, nux
ma kada-n ni ɨɨn? Ko mee-da,
kada-da xava'a te du'a dande'a
ña'a-da xa jandixa-da. 19 Jandixa-n
xa idini Ianyuux io. Vatuka. Ko
du'a ka jandixa kui'na tuku, te ka
nɨ'ɨ-i xa yu'u-i. 20 Ñatu ka xani ini
va'a-n. Ña juini-n xa kutnuni ini-n.
Nux jandixa ɨɨn ñayiu Ianyuux, te
io xa kada-i xava'a. Nux ña'a, te
xini-ro xa ñatu jandixa-i. 21 Na kani
ini-ro xa n-kida taxa'nu tnetnu-ro
Abraham. N-xia'an-s da'ya-s nani
Isaac nuu Ianyuux. N-xio tu'a-s
xa ka'ni-s da'ya-s nuu altar, te
n-ja'an Ianyuux xa n-kida-s xava'a.
22 Kua'a-n xa jini-n xa n-dande'a
Abraham Ianyuux xa jandixa-s-ia,
hora n-kida-s xa n-ta'u tniu-ia.
Xaxe'e xa du'a n-kida-s, te n-xini
Ianyuux xa jandixa-s-ia xi'in ntdaa
anu-s. 23 Te du'a n-xetna'a ná
yodotnuni tnu'u Ianyuux. Xaxe'e
xa n-jandixa Abraham Ianyuux, te
n-ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa
ña tuu na kuechi-s. Te n-ka danani
ñayiu Abraham: “Se kumani xi'in
Ianyuux.”
24 Xijan kuu xa ka xini-n xa
ɨɨn seyɨɨ, nux jandixa-s Ianyuux te
kida-s xava'a, te ja'an Ianyuux xa
ña tuu na kuechi-s. 25 Dɨuni Rahab.
Ñadɨ'ɨ n-xo kidi xi'in kue'e seyɨɨ
n-xo kuu-ña. N-xian nuu-ña nuu
n-ka ndoo se n-tunda'a Josué, te
dada n-chindee-ña-s xa kee koio-s
ñuu jan jɨ'ɨn-s ɨnka ichi. Xaxe'e
xa du'a n-kida-ña ɨɨn xava'a, te
n-ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa
ña tuu na kuechi-ña. 26 Xijan kuu
xa, nani ñatu xiniñu'u yɨkɨ kuñu
ɨɨn ñayiu, nux n-kane anu-i, dani
ñatu xiniñu'u xa jandixa ɨɨn ñayiu
Ianyuux, nux ñatu kida-i xava'a.

Yaa-ro

1 Ñani-da, va'a ka xa maxku yo
kue'e-n ku kuu se ka dakua'a tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Chi na'a-n xa
ndichi ka ndadandaa ña'a Ianyuux
mee-ro dada ɨnka ñayiu. 2 Chi
ntdaa-ro kida kue'e kuechi. Xa
ja'an-ro, kida-ro kuechi. Ɨɨn seyɨɨ,
nuxa dajɨn tnɨɨ-s tnu'u ja'an-s, se
kida xava'a kuu-s. Te kua'a-s xa
taxnuni-s nuu ntdaa xa kida-s.
3 Kani ini koio-n: nux na chi'ɨ-ro
yo'o yu'u caballu, xa na jandixa
ña'a-tɨ, te du'a kada-tɨ xa juini-ro.
4 Barcu du. Yo na'nu barcu, te
tunda'a ña'a tachi nde'e. Ko se
dakaka barcu, xetniu-s timu luchi
xa dakuiko-s barcu, xa jɨ'ɨn ni-s
dava'a nga nuu juini-s. 5 Dani
kuu yaa-ro. Luchi ni-i nuu yɨkɨ
kuñu-ro, ko, ¡naka kue'e xa dajuen
tnu'u-i! Idini yañu'u luchi kada
xa teñu'u-i ɨɨn yuku ka'nu. 6 Te ná
kuu yañu'u kuu yaa-ro. Ná kuu ɨɨn
ñuu n-chitu xa u'u kuu. Luchi ni
yaa-ro nuu yɨkɨ kuñu-ro, ko ná kida
mee-i, da kida ntdaa yɨkɨ kuñu-ro.
Ntdaa tnu'u kui'a kaa ja'an-ro vaxi
nde andea. 7 Kua'a ñayiu xa kada
maxu-i ntdaa nuu kɨtɨ io. Ntdaa
chilidaa xi'in ntdaa kɨtlavichi xi'in
ntdaa kɨtɨ io nuu ndute mar. 8 Ko ni
ɨɨn ñayiu, ma kua'a xa kada maxu-i
yaa-i. Nuncas ña iin na'i yaa-ro,
ɨɨn xa io kuu. Ná kuu venenu
koo da kuu tnu'u yaa-ro. 9 Xi'in
yaa-ro ndadaka'nu-ro Ianyuux.
Taa-ro kuu-ia. Te xi'in yaa-ro kui'a
ja'an-ro ñayiu n-kidava'a-ia. Te
n-kidava'a Ianyuux ñayiu xa ku
kuu mee-i ná kuu mee-ia. 10 Idini
yu'u-ro, ja'an-ro xava'a te ja'a-ro
xa u'u. Ñani-da ku'a-da, maxku
du'a koo. 11 Ɨɨn nuu kane ndute,
ma kua'a xa kane ndute vidi xi'in
ndute ua idini vuelta. 12 Ñani-da
ku'a-da, nani ña kua'a xa juun
mangorki nuu tnutɨchɨ, te ña kua'a
xa juun tɨchɨ nuu tnunde'a, dani ña
kua'a xa kane ndute vidi nuu kane
ndute ede.

3

Xa taxi Ianyuux

13 ¿Nuu tna'a mee-n io ɨɨn se tu'a
va'a, se kutnuni ini a? Maxku na-
juen tnu'u-s mee-s. Na ku kuu-sɨ
se vii se va'a kida xava'a, te du'a
dande'a-s ñayiu xa ndaa xa se kut-
nuni ini kuu-s. 14 Nux ka kukuedi
ini-n, te ka kuu ua anu-n, te ka
kida-n xava'a mee-n, maxku ja'an
koio-n xa va'a kutnuni ini-n, chi
ña ndaa. Tnu'u vete ka ja'an-n.
15 Nux du'a ka xani ini-n, ta kueka
ka-n xa taxi Ianyuux. Meni xa
dakua'a ña'a ñayiu ñuñayiu n-ka
xeka-n, meni xa taxi kui'na. 16 Chi
nux ka kukuedi ini nuu tna'a-n, te
ka kida-n xava'a mee-n, xijan kida
xa ka jantna'a-n te ka kida-n xa u'u.
17 Ko xa taxi Ianyuux kada xa ki'na
ka dandoo-ro xa ña kuu xava'a.
Kada xa kutuu mani-ro xi'in nt-
daa ñayiu, kada xa ku kuu-ro ñayiu
va'a te maxku kuxee ini-ro. Kada
xa kundau ini-ro ñayiu te ma kani
ini-ro xa va'a ka ɨɨn ñayiu dada
ɨnka-i. Kada xa ndaa anu-ro te
kada-ro xava'a. 18 Nux nduku
ini-ro xa kutuu mani-ro xi'in ñayiu,
te du'a kua'a-ro xa kada-ro ntdaa
ɨnka xava'a tuku. Kuu ná kuu xa
dakeé-ro tata va'a te nakueka-ro
cosecha va'a.

4

Ñayiu xemani xa io ñuñayiu

1 ¿Nakuenda ka jantna'a mee-n,
ɨɨn-n xi'in ɨnka-n? ¿Nakuenda ka
jantnatnu'u-n? ¿Ña ndaa xa kuu
xaxe'e xa kukajan ini-n xa u'u
a? Te du'a jantna'a mee-n xi'in
xa kukajan ini-n. 2 Ka kukajan
ini-n xaxii ɨnka ñayiu, ko ñatu
ni'i-n xa ka juini-n, te ka xa'ni-n
ndɨyɨ. Ka kukuedi ini-n xaxii ɨnka
ñayiu, te xaxe'e xa ñatu ka ni'i-n
xa ka juini-n, te ka jantna'a-n
xa ka jantna'a-n. Ñatu ni'i-n xa
juini-n, xaxe'e xa ñatu xijan-n
nuu Ianyuux. 3 Te juini xijan-n,
ko ña tnɨɨ-n, chi ña xijan-n ɨɨn
xava'a. Diko ni xijan-n xa juetniu-n
nuu xa u'u kukajan ini-n. 4 Xá
n-ka dandoo-n Ianyuux. Ná kida
ñadɨ'ɨ dandoo yɨɨ-ña, da ka kida
mee-n. ¿Ñatu ka xini-n xa ka
kuu-n ñayiu xemani xa io ñuñayiu,
te du'a ka kuu-n ñayiu xini u'u
tna'a-i xi'in Ianyuux a? Dava'a
nga ñayiu juini-i xa tnɨɨ-i xa io
ñuñayiu, kida-i xa xini u'u tna'a-i
xi'in Ianyuux. 5 ¿Ka xani ini-n xa
ña ndaa ja'an tnu'u Ianyuux a?
Ja'an tnu'u Ianyuux xa n-kida-ia
xa tuu Espíritu Ii anu-ro, te juini-ia
xa juemani-ro meni mee-ia, ná
xemani ña'a mee-ia mee-ro. 6 Ko
Ianyuux, chindee ña'a-ia xi'in
xamani-ia. Ja'an tnu'u Ianyuux:
“Ma chindee-r ñayiu kuxee ini, ko
chindee-r xi'in xamani-r ñayiu ka
xijan xa chindee-r-yɨ.” 7 Xijan kuu
xa jandixa koio-n Ianyuux. Io xa
kada koio-n ntdaa xa juini mee-ia.
Te maxku juejoon-n nuu kui'na xa
kadatniu-i anu-n. Io xa jantna'a-n
xi'in-i, te kunu-i jɨ'ɨn-i. 8 Kuyatni
koio-n nuu Ianyuux, te kuyatni
mee-ia nuu mee-n. ¡Ñayiu ka kida
kuechi ka kuu-n! ¡Nanda'a koio-n!
¡Maxku kada koio ka-n kuechi! Nux
ka juini-n xa juemani-n Ianyuux
xi'in ntdaa anu-n, ña kua'a-n xa
juemani-n xa io ñuñayiu. Io xa
ndada ndoo-n anu-n. 9 Io xa
kuko'yo ini koio-n, io xa nda'i
koio-n, io xa kutnau ini koio-n,
xaxe'e xa ñayiu ka kida kuechi ka
kuu-n. Maxku kueku ka-n, io xa
nda'i-n. Maxku kudɨ ini ka-n, io xa
kutnau ini-n. 10 Maxku kuxee ini
ka-n. Kajan koio-n nuu Ianyuux,
xa na chindee ña'a-ia, te kada-ia
xa kutuu va'a koio-n xi'in-ia, vitna
xi'in nde kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

Maxku jan tnu'u tna'a-n

11 Ñani-da ku'a-da, maxku kui'a
ja'an-n, ɨɨn-n nuu ɨnka-n. Nux kui'a
ja'an-n nuu ñani-n nuu ku'a-n, te
jan tnu'u tna'a-n, dani kuu xa kui'a
ja'an te jan tnu'u-n tnu'u ta'u tniu
Ianyuux. ¿Jundu kuu-n xa jan
tnu'u-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux?
Io xa jandixa-n tnu'u ta'u tniu-ia.
12 Idini Ianyuux io xa taxi-ia tnu'u

ta'u tniu, te idini Ianyuux io xa
ndadandaa-ia ñayiu. Meni mee-ia
kua'a xa dakaku-ia ñayiu, te meni
mee-ia kua'a xa danaa-ia ñayiu. ¿Te
jundu kuu mee-n xa xani ini-n
xa kua'a-n xa ndadandaa-n ɨnka
ñayiu?

Ña ka xini-n nax koo tnee

13 Vitna kunini koio-n xa'a.
Mee-n ka ja'an-n: "Vitna, tnee
jɨ'ɨn-ro ñuu ijan, te ijan kutuu-ro
ɨɨn kuia. Na diko-ro, jueen-ro,
te ni'i-ro tvini." 14 Te mee-n, ni
ña ka xini-n nax koo tnee. Xaku
ni kutuu-ro. Ná kuu vikó nu'u
kuu-ro, iin vikó te nana'a ni te
n-tɨ'u. Te du'a kuu mee-ro tuku.
15 Io xa ja'an koio-n: "Na kachi mee
Ianyuux nux kutuu-ro te kada-ro
xa'a, xijan." 16 Ko du'a ñatu ja'an
mee-n, chi ja'an-n: "Kua'a-r xa
kada-r xa juini-r, ñatu ndoñu'u-r
xa chindee ña'a Ianyuux." Te du'a
ka kida-n xa u'u. 17 Xijan kuu xa
ñayiu xini xa kada-i xava'a, ko ñatu
kida-i, te du'a kida-i xa u'u.

5

Na kunini koio ñayiu kuika xa'a

1 Kunini koio-n, ñayiu kuika.
Io xa nda'i koio-n, io xa kana
koio-n, chi vaxi hora xa kue'e xa
kue'e vida ya'a koio-n. 2 Vax te'yu
xaxii-n, te juan kɨu tkidi da'ma
va'a-n. 3 Vax nane dɨ'u tvini-n.
Ná kuu se tekuechi ña'a nuu se
ndadandaa ña'a, da kuu tvini-n,
te kada xa kayu-n nuu yañu'u
ma nda'va. Ka ni'ɨ-n xa ka ni'i-n
xa xneva'a-n, te xá n-xee kɨu xa
xinokava ntdaa. 4 Dɨuni ñayiu n-ka
kidatniu nuu xaxii-n. N-ka dakee-i
niñɨ-n, ko ña n-chiya'u-n-yɨ. Ka
najan kuechi-i xa n-danda'u-n-yɨ,
te teku Ianyuux ntdaa xa jan
kuechi-i. Te mee-ia kuu Xto'o ntdaa
ángel andɨu. 5 Ñuñayiu ya'a yo
va'a n-ka xo tuu-n, te n-ka ni'i-n
ntdaa xa ka kukajan ini-n. Ná ka
ndada ndee ñayiu kuchi, da n-ka
ndada ndee-n mee-n, te vitna xa
vax kuyatni xa kuú-n. 6 N-ka xini
u'u-n te n-ka xa'ni-n ñayiu ña tuu
na kuechi ña tuu nax tau, te ña n-ka
ja'an-i ni ɨɨn.

Kundetu kuee koio-n, te kajan ta'u koio-n

7 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa
io xa kundetu kuee koio-n, nde
na ndixi Xto'o-ro Jesucristu. Ka
xini-n xa hora kidatniu ɨɨn seyɨɨ
nuu ñu'u, te io xa kundetu-s nde
na kee xa kaxi xa ko'o-s. Kun-
detu-s, nde na kixi dau ki'na nuu,
te dada xee vikó dau. 8 Mee-n
tuku, kuee kuee kundetu koio-n.
Kundee ini koio-n, chi vax kuyatni
xa ndixi Xto'o-ro. 9 Ñani-da ku'a-da,
maxku kuyɨka koio-n, ɨɨn-n nuu
ɨnka-n, xa maxku ndadandaa ña'a
Ianyuux. Chi Ia ndadandaa ntdaa
xa io, xá vax kuyatni xa ndixi-ia.
10 Ñani-da ku'a-da, naja'an koio-n
se n-ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. N-ka kuu-s ɨɨn ichi
kane'e katnɨɨ mee-n jɨ'ɨn. Naja'an
koio-n xa nda'u n-ka ya'a-s te n-ka
kundee ini-s. 11 Xijan kuu xa
ja'an-ro xa kuvete ñayiu kundee
ini hora kue'e vida ya'a-i. Xá
n-ka teku-n nanda n-kundee ini
taxa'nu tnetnu-ro n-xo nani Job nt-
daa vida n-ya'a-s. Te xá n-ka xini-n
nax n-kida Ianyuux xaxe'e-s. Yo
n-kundau ini Ianyuux Job, te du'a
kundau ini ña'a-ia mee-ro.

12 Ñani-da ku'a-da, maxku chinaa
koio-n, ni xaxe'e andɨu, ni xaxe'e
nuu ñu'u. Maxku chinaa-n ni ɨɨn.
Hora na ja'an-n "Joon", te joon kuu.
Te hora na ja'an-n "Ña'a", te ña'a
kuu. Nux du'a kada-n, te ña tuu na
xa tekuechi ña'a Ianyuux.

13 Nux ɨɨn ñayiu kue'e vida
ya'a, na kajan ta'u-i Ianyuux.
14 Te ɨɨn ñayiu ku'u, na kana-i
sexa'nu veñu'u, te na kajan ta'u
koio-s xaxe'e-i, te xi'in xa taxnuni
Xto'o-ro Jesucristu na kajan-s-yɨ
ita'u aciti. 15 Te hora ka xijan ta'u-n
nuu Ianyuux xaxe'e ñayiu ku'u, te
koo koio-n confianza nuu Ianyuux
xa na ndva'a-i, te kada-ia xa

ndokoo-i. Te nux n-kida-i kuechi,
te taxkanu ini-ia kuechi-i tuku.
16 Xijan kuu xa juña tnu'u tna'a-n,
ɨɨn-n nuu ɨnka-n, xa io kuechi-n,
te kajan ta'u koio-n, ɨɨn-n xaxe'e
ɨnka-n, xa chindee tna'a-n xa kada
koio-n xava'a. Chi ɨɨn ñayiu va'a
xijan ta'u nuu Ianyuux xi'in ntdaa
anu-i, kue'e xa kue'e xa kua'a-i xa
kada-i. 17 Naja'an koio-n taxa'nu
tnetnu-ro n-xo nani Elías. Nani
kuu mee-ro, dani n-kuu mee-s, ko
n-jandixa-s Ianyuux. Xi'in ntdaa
anu-s n-xijan ta'u-s nuu Ianyuux
xa maxku juun dau, te du'a n-kuu.
Uni yodo kuia ñatu n-juun dau nuu
ñu'u ijan. 18 Te dada n-ndajan ta'u-s
nuu Ianyuux ɨnka vuelta xa na
juun dau, te n-xio kue'e xa kaxi xa
ko'o ñayiu ijan.

19 Ñani-da ku'a-da, nux ɨɨn
mee-n n-dandoo ichi Jesucristu,
te io xa chindee koio-n-yɨ, xa na
najandixa-i-ia. 20 Io xa jini koio-n
xa nux kada-n xa nadatu ini ɨɨn
ñayiu kuechi-i, te du'a dakaku-n-yɨ
xa ma kuú-i xi'in kuechi-i, chi
taxkanu ini Ianyuux kuechi-i.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spedru

Kidava'a Spedru nuu mee-n ka kuu ñayiu to'o ñuñayiu ya'a

1 Mee-da kuu Spedru, ɨɨn se n-tunda'a Jesucristu kuu-da. Kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n ka kuu ñayiu n-kaxí ña'a Ianyuux. Ná kuu seto'o, ñáto'o ka kuu-n, xtuu dɨɨ-n distrito Ponto, distrito Galacia, distrito Capadocia, distrito Asia, distrito Bitinia.

2 Nde ki'na nuu xá n-xo na'a Taa-ro Ianyuux xa jandixa koio-n Jesucristu. N-kaxí ña'a-ia xa kunduu koio-n xi'in-ia. N-kidatniu Espíritu Ianyuux anu-n, te vitna kida Espíritu Ianyuux xa ka kuu-n ñayiu kida xa juini Ianyuux. N-xi'í Jesucristu xaxe'e-n, te xi'in nɨñɨ-ia n-ka ndundoo-n. Na taxi ka Ianyuux xamani-ia nuu-n, na kada-ia xa yo va'a kutuu koio mee-n xi'in mee-ia.

Xndetu-ro vitna, xa kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ

3 Na kuta'u-ro Ianyuux. Xaxe'e ntdaa xa n-kida-ia xaxe'e-ro, na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia. Taa Xto'o-ro Jesucristu kuu-ia. Yo kue'e n-kundau ini ña'a-ia mee-ro. N-kida-ia xa n-nduu-ro da'ya-ia. Kuu ná kuu xa n-nakaku-ro vuelta kuu uu. Kada-ia xa kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Nani n-nandoto Jesucristu nuu n-kuu-ia ndɨyɨ, dani kuu xa nandoto mee-ro tuku. Vitna xndetu-ro kɨu ijan. 4 Ná kuu ɨɨn xaxii xia'an seyɨɨ da'ya-s, da kuu xa kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux andɨu. Nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ xaxii-ro, nuncas ma nadama, meni xava'a kuu. Andɨu neva'a Ianyuux xaxii-n, te taxi-ia, hora na xee-n nde ijan.

5 Jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Taxnuni-ia nuu ntdaa xa io, te va'a neva'a ña'a-ia mee-n. Na ndixi Jesucristu, dande'a ña'a-ia ntdaa xa n-kida tu'a-ia xaxe'e-ro, te kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

6 Xijan kuu xa kue'e xa kue'e kuvete koio-n. Vitna, nux ndoñu'u xa kue'e vida ya'a koio-n, te du'a tnau ini koio-n. Ko xaku nga kuia, te kɨu ijan ma tnau ini ka-n. 7 Ndoñu'u xa kototnuni ña'a Ianyuux mee-n. Io xa jini-ia nuxa ndaa xa jandixa-n-ia, a ña'a. Kuu ná kuu xa xitotnuni ñayiu oro nuu ñu'u koko. Ko vax ndɨ'ɨ oro. Yo ya'u ka xa jandixa ɨɨn ñayiu Ianyuux, dada xa ya'u oro. Nux jandixa na'i ka-n Ianyuux, te ja'an-ia: "¡Va'a n-ka kida-n!" Na ndixi Jesucristu, va'a ja'an-ia xaxe'e-n, te taxi-ia ntdaa xa neva'a-ia xaxe'e-n, te kada-ia xa taxnuni koio-n xi'in-ia.

8 Juini nuncas ña n-ka xini-n Jesucristu, ko ka xemani-n-ia. Juini nde vitna ñatu xnde'a-n-ia, ko ka jandixa-n-ia. Te kue'e xa kue'e ka kuvete-n xaxe'e-ia. Diko ni xia'an-ro xa xia'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia. 9 Xaxe'e xa jandixa-ro Jesucristu, na'a-ro xa kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

10 Xá n-kuu kue'e kuia, n-kida Ianyuux xa se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu n-ka ja'an-s xa tnɨɨ koio mee-n xamani Ianyuux. N-ka ja'an-sɨ xa kutuu va'a koio mee-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te se ijan, n-ka juini-s xa kutnuni ini-s nax n-ja'an-ia. Kue'e xa kue'e n-ka ka'u-s tnu'u Ianyuux, te kue'e xa kue'e n-ka xani ini-s xa kutnuni ini-s. 11 N-ka juini-sɨ xa kutnuni ini-s ntdaa xa n-dande'a Espíritu Cristu mee-s. N-ka juini-sɨ xa kutnuni ini-s jundu kixi te nakɨu da kuu. Kue'e kuia antecas xa kixee Cristu ñuñayiu, te xá daa n-ja'an Espíritu Ianyuux xa kixi-ia. N-ja'an Espíritu Ianyuux xa kue'e vida ya'a Cristu te kuú-ia, te dada jini koio ñayiu xa Cristu kuu Ia kunxa'nu ka, Ia taxnuni nuu

ntdaa xa io andɨu xi'in ñuñayiu.
12 N-dande'a Espíritu Ianyuux se
ijan xa ña n-ka tnɨɨ-s tnu'u Ianyuux
xaxe'e mee-s, n-dande'a-ia-s xa
n-ka tnɨɨ-s tnu'u-ia xaxe'e mee-n.
Xaxe'e mee-ro, n-ka ja'an se ijan
tnu'u ya'a. Te vitna, se n-tunda'a
Cristu, xá n-ka kachitnu'u-s tnu'u
va'a Cristu nuu mee-n. Du'a n-kida
Espíritu Ii n-tunda'a Ianyuux
n-kixi nde andɨu. Te ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux, nde
mee-ia ka juini xa jini koio-ia ntdaa
xa koo.

Meni xava'a kida Ianyuux.
Juini-ia xa kada-ro ná kida mee-ia

13 Xijan kuu xa va'a kani ini
koio-n, te koo tu'a koio-n, xa kada-n
xa juini Ianyuux. Te kundetu
koio-n, xa taxi Ianyuux xamani-ia,
hora na ndixi Jesucristu. Koo
koio-n confianza nuu-ia xa du'a
koo. 14 Da'ya Ianyuux ka kuu-n.
Jandixa-n-ia, maxku kuxee ini
koio-n. Antecas xa jini koio-n
Ianyuux, n-ka xo kida-n dava'a
nga xa n-ka kukajan ini-n. 15 Ko
vitna, xa n-ja'an ña'a Ianyuux, xa
kunduu koio-n xi'in mee-ia. Meni
xava'a kida Ianyuux. Io xa kada
koio mee-n ná kida mee-ia. Ntdaa
xa kada koio-n, io xa kada-n xa
juini Ianyuux. 16 Chi ja'an tnu'u
Ianyuux: “Kada koio mee-n xava'a,
chi kida mee-r xava'a.”

17 Ka ja'an-n xa Ianyuux kuu
Taa-n, te vatuka xa du'a ka ja'an-n.
Ko dɨuni Juexi kuu-ia. Na'a-ia xa
ɨɨn nuu ka kuu ntdaa ñayiu, na'a-ia
xa ñatu va'a ka ɨɨn ñayiu dada
ɨnka ñayiu. Ndadandaa-ia tniu ɨɨn
ɨɨn ñayiu, ndadandaa-ia ntdaa xa
kida-ro. Xijan kuu xa na yu'u-ro-ia,
na kada-ro xa juini mee-ia ntdaa
kɨu kutuu ka-ro ñuñayiu ya'a.
18 Xna'a-n xa n-xeen ña'a Ianyuux
mee-n, xa ma kada koio ka-n ná
n-ka kida taxa'nu tnetnu-n. Chi
ñatu xiniñu'u xa n-ka kida mee-s.
Ñatu n-xeen ña'a Ianyuux xi'in
oro, xi'in plata, chi vax ndɨ'ɨ oro,
plata. 19 Ko n-xeen ña'a-ia xi'in nɨñɨ
Cristu. Te yo ya'u ka nɨñɨ Cristu
dada ntdaa xa io. Xá n-kuu kue'e
kuia, n-ta'u tniu Ianyuux nuu ñayiu
Israel xa juña'a koio-i xa doko-i
nuu-ia. Xa doko-i kuu ɨɨn tkolelu
va'a kaa, ɨɨn tkolelu vili kaa. Ná kuu
tkolelu jan kuu Cristu. 20 Antecas
xa kadava'a Ianyuux ñuñayiu, xá
daa n-xo na'a-ia xa tunda'a-ia
Cristu xa kuú-ia xaxe'e-ro. Vitna,
hora vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io, xá n-kixi
Cristu xaxe'e-n. 21 Xaxe'e mee-ia,
ka jandixa-n Ianyuux. N-kida
Ianyuux xa n-nandoto Cristu nuu
n-kuu-ia ndɨyɨ, te n-kida-ia xa
taxnuni Cristu nuu ntdaa xa io.
Xaxe'e Cristu, jandixa-n Ianyuux,
te io-n confianza nuu-ia.

22 Xá n-kida Espíritu Ii xa ka
jandixa-n xa kuu xandaa, te du'a
n-kida-ia xa n-ka ndundoo anu-n.
Vitna kua'a-n xa kutuu mani
koio-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Ntdaa
ñayiu ka jandixa Cristu kuu ñani-ro
ku'a-ro. Io xa juemani tna'a-n xa
juemani tna'a-n xi'in ntdaa anu-n.
23 Kuu ná kuu xa n-ka nakaku-n
ɨnka vuelta. Vuelta ki'na nuu, n-ka
kaku-n nuu tadɨ'ɨ-n, ko vitna n-ka
nakaku-n xaxe'e xa ka jandixa-n
tnu'u Ianyuux. Ná kuu ɨɨn xa
ndito kuu tnu'u Ianyuux. Kuú koio
tadɨ'ɨ-ro, ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ
tnu'u Ianyuux. 24 Chi ja'an tnu'u
Ianyuux:
Ná kuu tnutnu'u kuu ñayiu,
te ná kuu ita tnutnu'u,
da kuu ntdaa xa kida-i.
Yichi tnutnu'u, te jungava ita-tnu.
25 Ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ tnu'u
Ianyuux.
Te tnu'u Ianyuux kuu tnu'u n-ka
kachitnu'u-s nuu-n.

2

1 Xijan kuu xa, dandoo koio-n
ntdaa xa u'u, ntdaa kuechi. Maxku
danda'u-n ɨɨn ñayiu. Ja'an koio-n
xandaa, te kada koio-n xandaa.
Maxku kukuedi ini-n nuu ɨnka
ñayiu, maxku kui'a ja'an-n yata
ñayiu. 2 Ná kuu seyɨjɨn dichi yɨjɨn
ka kuu-n, te ná kuu dɨku va'a
kuu tnu'u Ianyuux. Io xa kojon-n

yichi-n tnu'u-ia, te du'a kue'nu
va'a-n. Te du'a kutuu va'a koio-n
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 3 Xá
n-ka xitotnuni-n Jesucristu, te ka
xini-n xa yo va'a-ia.

Ia Ndito kuu Jesucristu

4-5 Kuu ná kuu xa kidava'a
Ianyuux ɨɨn veñu'u nuu kutuu
mee-ia. Ná kuu yuú xe'e veñu'u
ka kuu mee-n. Yuú yo va'a ka
veñu'u jan kuu Xto'o-ro Jesucristu.
Seyɨɨ, n-ka dajane-s-ia ɨɨn lado,
ko Ianyuux n-kaxí mee-ia. Na'a
Ianyuux xa va'a ka yuú n-ka
dajane-s dada dava'a nga yuú
io. Ia Ndito kuu Jesucristu, te na
kuyatni mee-n mee-ia, te kada-ia
xa kundito koio mee-n tuku.
Xaxe'e mee-ia, ka kuu mee-n yuú
ndito, te yuú jan kidava'a Ianyuux
veñu'u nuu kutuu mee-ia. Dɨuni ka
kuu-n dutu veñu'u jan. Xá n-kida
dɨɨn ña'a Ianyuux mee-n, xa ku kuu
koio-n dutu nuu mee-ia. N-kaxí
ña'a-ia, xa juña'a koio-n xa doko-n
nuu-ia. Te mee-n ka kuu xa doko-n.
Xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu xaxe'e-n,
te kueka va'a Ianyuux xa doko-n.
6 Ja'an tnu'u Ianyuux:
Kunde'a koio-n xa n-kaxí mee-r ɨɨn
seyɨɨ.
Ná kuu ɨɨn yuú yo va'a ka kuu-s,
yuú ki'na nuu.
Ya'u ka yuú ya'a, dada dava'a nga
ɨnka xa io.
Kajan ndodo-r yuú ya'a ñuu Sión.
Łɨn ñayiu, nux jandixa-i se ya'a,
nuncas ma kujanuu-i.
7 Mee-n, ka jandixa-n Xto'o-ro Je-
sucristu, ka xini-n xa yuú va'a
ka kuu-ia. Ko io ñayiu ñatu ka
jandixa-ia. Ná ja'an tnu'u Ianyuux,
dani kuu:
Se kidava'a veñu'u, n-ka dajane-s
yuú ya'a ɨɨn lado.
Ko vitna yuú ya'a kuu yuú yɨtnɨɨ
me'ñu dɨkɨ veñu'u nuu kutuu
Ianyuux.
8 Dɨuni xetna'a ná ja'an tnu'u
Ianyuux:
Yuú ya'a kida xa jɨn kɨ'ɨ ñayiu,
kida xa ndua-i.
Ndua-i, chi xaxe'e xa kuxee ini-i, ña
juini-i xa jandixa-i tnu'u Jesucristu.
Te n-xo na'a Ianyuux xa du'a koo,
n-xo na'a-ia xa ma jandixa-i Cristu.

Kuenda Ianyuux ka kuu-n

9 Ko mee-n ka kuu-n ñayiu n-kaxí
ña'a Ianyuux. Ia kunxa'nu ka
kuu-ia, te mee-n ka kuu dutu
nuu-ia. N-kida dɨɨn ña'a-ia, xa kada
koio mee-n xa juini mee-ia. Ñayiu
ñuu mee-ia ka kuu-n. Juña'a-n xa
n-kuta'u-n nuu-ia. Ja'an-n nuu
ntdaa ñayiu xa Ia kunxa'nu ka
kuu-ia. Kuu ná kuu xa n-ka xo
xika-n nuu nee, ko n-ja'an ña'a-ia,
xa kee koio-n nuu nee, xa kunduu
koio-n xi'in mee-ia nuu kanda va'a
xa va'a. 10 Chi antecas, ña n-ka
kuu-n da'ya Ianyuux, ko vitna, ka
kuu-n da'ya-ia. Antecas, ñatu n-xo
kundau ini ña'a ni ɨɨn ñayiu, ko
vitna, kundau ini ña'a Ianyuux.

Ñayiu xinokuechi nuu Ianyuux ka kuu-n

11 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
seto'o, ñáto'o ka kuu-n ñuñayiu
ya'a. Andɨu kuu ñuu-n. Maxku
juejoon-n xa kadajuexa ña'a yɨkɨ
kuñu-n xa kada-n kuechi. Kuu
ná kuu xa jantna'a yɨkɨ kuñu-n
xi'in anu-n. 12 Me'ñu ñayiu ña ka
jandixa Ianyuux xtuu mee-n. Io
xa kada koio-n xava'a. Kui'a ka
ja'an ñayiu nuu mee-n, ná ka ja'an-i
nuu ñayiu ka kida xa u'u. Ko nɨni
du'a ja'an-i, xnde'a-i xa ka kida-n
xava'a. Te du'a koo xa ndadaka'nu
mee-i Ianyuux, na ndadandaa-ia
ntdaa xa io.

13 Ñayiu jandixa Xto'o-ro Jesu-
cristu ka kuu-n. Xaxe'e xa'a, io
xa jandixa koio-n se ka taxnuni
nuu-n. Kada koio-n nax ta'u tniu
se kunxa'nu ka, chi se taxnuni
nuu-ro kuu-s. 14 Jandixa koio-n
se tunda'a-s. Kada u'u koio-s
ñayiu kida xa u'u, ko va'a ja'an-s
nuu ñayiu kida xava'a. 15 Chi
juini Ianyuux xa kada koio mee-n
xava'a, te du'a kada-n xa ma ja'an
ka se xee ini, se ñatu xini va'a.

16 Ñayiu libre ka kuu-n. Ko
maxku kani ini koio-n xa kua'a
xa kada-n dava'a nga xa juini-n.
Maxku kada koio-n kuechi. Ku
kuu koio-n ñayiu xinokuechi nuu
Ianyuux. 17 Koo koio-n xañu'u
nuu ntdaa ñayiu. Juemani koio-n
ñani-ro ku'a-ro. Yu'u koio-n nuu
Ianyuux. Koo koio-n xañu'u nuu se
kunxa'nu ka.

Ɨin ichi kane'e katnɨɨ koio-n kuu Cristu

18 Vitna ja'an-da nuu seyɨɨ ñadɨ'ɨ
ka xinokuechi nuu ɨnka ñayiu.
Jandixa koio-n patrón-n. Koo-n
xañu'u nuu-s. Nux patrón va'a
kuu-s te ndetu kuee-s nuu-n,
jandixa-n-sɨ. Ko dɨuni, nux patrón
nde'e kuu-s, ko dani jandixa-n-sɨ.
19 Du'a kada koio-n xava'a. Juini
kue'e xa kida ña'a patrón, te kue'e
xa ka ya'a-n, ko kundee ini na'i
koio ka-n, xaxe'e xa ka jandixa-n
Ianyuux. 20 Nux kida-n xa u'u, te
vatuka xa kada u'u ña'a patrón-n.
Maxku ja'an-n ni ɨɨn hora janña'a-s.
Ko nux kida-n xava'a te kue'e vida
ya'a-n, te juejoon-n nuu Ianyuux
te kundee ini-n. Te du'a tna ini
Ianyuux. 21 Xaxe'e xa'a n-ja'a ña'a
Ianyuux. Kue'e vida n-ya'a Cristu
xaxe'e-ro. N-kuu-ia ɨɨn ichi kane'e
katnɨɨ-ro, xa kada koio mee-ro
ná n-kida mee-ia. 22 Nuncas ña
n-kida-ia ni ɨɨn kuechi, nuncas ña
n-danda'u-ia ni ɨɨn ñayiu. 23 Juini
kui'a n-ka ja'an ñayiu, ko nuncas
ña kui'a n-ja'an mee-ia nuu mee-i.
Juini n-ka kida ñayiu xa kue'e xa
kue'e vida n-ya'a-ia, ko nuncas ña
n-ndunde'e-ia. Na'a-ia xa Taa-ia
kuu Ia ndadandaa va'a ntdaa xa io,
te n-xejoon-ia nuu Taa-ia. 24 Xaxe'e
kuechi mee-ro n-xi'í Cristu nuu cu-
ruxi. Xi'in yɨkɨ kuñu-ia n-chiya'u-ia
kuechi-ro. N-xi'í-ia, xa dandoo-ro
kuechi-ro, xa kada-ro xa juini
Ianyuux. N-tnukue'e Jesucristu, xa
ndadava'a ña'a-ia mee-ro. 25 Ná
do'o tkachi, da n-ka xo kudo'o
mee-n. Ko vitna ka kunduu-n
xi'in Cristu. Ná ñunuu ɨɨn se ñunuu
tkachi, da ñunuu ña'a Cristu mee-n.
Te ná taxnuni ɨɨn sexa'nu nuu
ñayiu veñu'u, da taxnuni Cristu nuu
mee-n.

3

Nanda io xa kutuu ñayiu n-tnunda'a

1 Te vitna ja'an-da nuu ñadɨ'ɨ.
Jandixa koio-n yɨɨ-n. Juini ta
jandixa ka-s tnu'u Ianyuux, ko
nde'a-s ntdaa xa kida mee-n. Ña
ndoñu'u xa juña'a-n tnu'u Ianyuux
nuu-s. Diko ni jandixa-n-sɨ. Te du'a
chindee-n-sɨ xa dani jandixa mee-s
Cristu tuku. 2 Jini-s xa jandixa-n
Ianyuux te jandixa-n mee-s, te
kunde'a-s xa meni xava'a kida-n.
3-4 Ya'u ka xa kida-n xava'a dada
xa va'a kaa-n. Vax ndɨ'ɨ idi dɨkɨ vili
kaa-n. Vax ndɨ'ɨ xedo'o-n, dɨkɨ-n,
de'e-n. Vax ndɨ'ɨ da'ma va'a-n.
Ntdaa xa'a kida xa vili kaa yɨkɨ
kuñu-n, ko yo ya'u ka xa ku kuu-n
ñadɨ'ɨ va'a. Ná kuu ɨɨn xa yo yɨva'a
kuu anu-n, ko kutuu anu-n kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Kuu ná kuu xa kida-n xa
vili kaa anu-n. Maxku kuxee ini
koio-n, io xa ku kuu vii anu-n. Nux
du'a na kada koio-n, te yo tna ini
Ianyuux. 5 Du'a n-ka xo kida ñadɨ'ɨ
nde xá kuia. N-kida dɨɨn Ianyuux
mee-ña, xa kada koio-ña xa juini-ia.
N-ka xo ndetu-ña ntdaa xa kada
Ianyuux, te n-ka jandixa-ña yɨɨ-ña.
Ñadɨ'ɨ va'a n-ka kuu-ña, vii n-ka
kuu anu-ña. 6 Du'a n-kida ñadɨ'ɨ
nani Sara. N-jandixa-ña yɨɨ-ña,
Abraham. N-ja'an-ña: “Jefe ve'e
kuu-te.” Te mee-n ka kuu da'ya
Sara, nux ka kida-n xava'a te ñatu
ka yu'u-n.

7 Seyɨɨ, mee-n du. Io xa kutuu
mani koio-n xi'in ñadɨ'ɨ-n. Xna'a-n
xa ña ka ndaku mee-ña ná unu
ndaku mee-n. Ñadɨ'ɨ ka kuu-ña. Koo
koio-n xañu'u nuu-ña, chi mee-n
xi'in mee-ña, nduu-n ka kuu da'ya
Ianyuux. Xamani-ia n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n, xa kutuu va'a-n,
nduu-n xi'in mee-ña, xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Kutuu mani
koio-n xi'in ñadɨ'ɨ-n, xa kunini
Ianyuux ntdaa xa kajan ta'u-n.

Vatuka nux kue'e vida ya'a-n xaxe'e xa kida-n xava'a

8 Vitna ja'an-da nuu ntdaa-n. Ɨɨn
nuu kani ini koio-n. Kundau ini
tna'a-n, te chindee tna'a-n. Jue-
mani tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n,
taxkanu ini tna'a-n. Ku kuu-n ñayiu
ka kida xava'a. 9 Nux kida ña'a
ɨɨn ñayiu xa u'u, te maxku dande-
naa-n. Nux kui'a ja'an ɨɨn ñayiu
nuu-n, te maxku kui'a ja'an mee-n
nuu mee-i. Kajan ta'u-n xaxe'e-i,
chi n-ja'an ña'a Ianyuux mee-n, xa
tnɨɨ koio-n xamani-ia. 10 Chi ja'an
tnu'u Ianyuux:

Ɨɨn ñayiu, nux juini-i xa kutuu va'a-i te kuvete-i,
io xa dajɨn tnɨɨ-i tnu'u ja'an-i,
te maxku ja'an-i tnu'u vete.

11 Na dandoo-i xa u'u, na kada-i xava'a.
Na kutuu mani-i xi'in ntdaa ñayiu,
na kajan ni'no-i xa na koo xamani te maxku koo pletu.

12 Chi xini Ianyuux ñayiu ka kida xava'a,
te nini-ia hora ka xijan ta'u-i nuu-ia.
Ko kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka kida xa u'u.
Ña tna ini-ia, jantna'a-ia xi'in-i.

13 Xijan kuu xa, ¿jundu kua'a xa
kada ña'a-i xa u'u, nux meni xava'a
kada koio-n? 14 Te nux kue'e vida
ya'a koio-n xaxe'e xa ka kida-n
xava'a, ko vatuka. Kada Ianyuux
xa kuvete koio-n. Ko maxku yu'u
koio-n nuu ñayiu ka kida xa kue'e
vida ya'a-n, maxku kɨ ini-n nuu-i.
15 Xi'in ntdaa anu-n, jandixa na'i
koio ka-n Xto'o-ro Jesucristu. Ia
ii kuu-ia. Juejoon koio-n xa tax-
nuni-ia nuu-n. Nux du'a na kada
koio-n, te du'a koo tu'a koio-n xa
ja'an ndaa-n xaxe'e-ia. Juña'a-n xa
n-kida-ia xa kutuu va'a-n xi'in-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, nux jundu xijan
tnu'u ña'a nakuenda jandixa-n-ia.
16 Ko kada vii kada va'a-n, koo
koio-n xañu'u nuu Ianyuux, te koo
koio-n xañu'u nuu ñayiu jan. Nt-
daa xa kada koio-n, maxku kada-n
xa dakuido datau-n anu-n. Nux
du'a kada koio-n, juini kui'a ja'an
ñayiu nuu-n, ko dani kujanuu-i
xaxe'e tnu'u ka ja'an-i, chi xini-i
xa ka jandixa-n Cristu te ka kida-n
xava'a. 17 Nux juini Ianyuux xa
kue'e vida ya'a koio-n xaxe'e xa ka
kida-n xava'a, ko va'a ka xa'a dada
xa kue'e vida ya'a koio-n xaxe'e xa
ka kida-n xa u'u.
18 Idini vuelta n-xi'í Cristu xaxe'e
kuechi ka kida ñayiu, n-kenaa
vitna. Meni xava'a n-kida Cristu.
N-xi'í-ia xaxe'e ñayiu ka kida xa
u'u, n-xi'í-ia xa kandeka ña'a-ia
mee-ro jɨ'ɨn nuu tuu Ianyuux,
xa kutuu va'a-ro xi'in-ia. N-ka
xa'ni ñayiu yɨkɨ kuñu Cristu, ko
n-kida Ianyuux xa n-xo tuu na'i
anu Cristu. 19 N-xe'en anu-ia nuu
ndɨyɨ, xa juña tnu'u-ia nuu anu
xyɨndi'u ijan. 20 Anu jan, na n-ka
xo tuu-i ñuñayiu, ña n-ka juini-i
xa jandixa-i Ianyuux. Kuee kuee
n-xo ndetu Ianyuux xa jandixa-i-ia,
ko ña n-ka juini-i. Kɨu ijan n-xo
kidava'a se nani Noé barcu, nani
n-ta'u tniu Ianyuux. Una ni ñayiu
n-ka kɨu barcu jan. Meni mee-i
n-dakaku ña'a Ianyuux nuu ndute
ka'nu, nu n-juun dau nde'e. 21 Te
nani n-dakaku Ianyuux ñayiu n-ka
jandixa-ia kɨu ijan, dani dakaku
ña'a-ia mee-ro vitna. Ná kuu
ndute jan kuu xa xendute-ro. (Ko
ndute xendute-ro ñatu dakaku
ña'a kuechi-ro. Diko ni kuu ná
kuu xa xia'an-ro nuu Ianyuux
xa jandixa-ro-ia te juini-ro xa
kada-ro xa juini mee-ia.) Xaxe'e
xa n-nandoto Jesucristu, te dakaku
ña'a Ianyuux. 22 Tuu Jesucristu
andɨu. Nukoo-ia nda'a kua'a
Ianyuux. Taxnuni-ia nuu ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, te
taxnuni-ia nuu ntdaa ɨnka xa io.

4

Xá n-taxi Espíritu Ii xamani-ia nuu-n, ɨɨn ɨɨn-n

1 Ná kuu yɨkɨ kuñu mee-ro, da
n-kuu yɨkɨ kuñu Cristu. Te kue'e
xa kue'e vida n-ya'a-ia. Io xa kani
ini koio mee-n ná n-xani ini mee-ia.

Nux ndoñu'u xa kue'e vida ya'a
koio-n, ko vatuka. Chi ɨɨn ñayiu, nux
kue'e vida n-ya'a-i, xa n-dandoo-i
kuechi-i. 2 Ñayiu jan, nɨni ku-
tuu ka-i ñuñayiu, kada-i xa juini
Ianyuux, te ma kada ka-i xa ka
kukajan ini ñayiu ñuñayiu. 3 Kue'e
kuia xá n-ka kida-n ná ka kida ñayiu
ñatu jandixa Ianyuux, ko vitna ña'a
ka. N-ka xo kida-n dava'a nga
xa n-ka xo kukajan ini-n. Seyɨɨ
ka kidi xi'in ñadɨ'ɨ ɨnka seyɨɨ n-ka
kuu-n, ñadɨ'ɨ ka kidi xi'in yɨɨ ɨnka
ñadɨ'ɨ n-ka kuu-n. Sexini, ñáxini
n-ka kuu-n. N-ka xo kida-n viko
ka kudɨ ini-n, nde'e n-ka xaxi-n,
nde'e n-ka xtaxe'e-n, nde'e n-ka
xi'i-n. N-ka xo ndadaka'nu-n santu
ña kuu Ianyuux Ndito. 4 Ñatu
kutnuni ini ñayiu nakuenda ñatuka
kida mee-n ná ka kida mee-i, te
kui'a ka ja'an-i nuu-n. Dani ka
kida-i xa u'u xi'in xa u'u, te ka
juini-i xa du'a kada koio mee-n
tuku. 5 Ko ndajan kuenda Ianyuux
nuu-i. Io tu'a-ia xa ndadandaa-ia
ntdaa ñayiu, ñayiu ndito xi'in ñayiu
n-xi'í tuku. 6 Xijan kuu xa n-ka xian
tnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu nuu
ñayiu. Juini xá n-ka xi'í-i, ko antecas
xa kuú-i, n-ka teku-i tnu'u va'a-ia.
N-ka xi'í-i, ná io xa kuú koio ntdaa
ñayiu, ko tuu va'a anu-i, ná tuu va'a
Ianyuux.

7 Vitna xá vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io.
Kaxi kani ini koio-n, kada koio-n
xava'a, te kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux. 8 Juemani tna'a koio-n.
Yo ya'u ka xa xemani tna'a-n, dada
dava'a nga ɨnka xa ka kida-n. Chi
nux juemani tna'a-n, du'a taxkanu
ini tna'a-n kuechi-n. 9 Maxku kui'a
ja'an-n, hora juña tna'a-n xa kaxi-n
xi'in nuu ndoo-n. 10 Xá n-taxi
Ianyuux xamani-ia nuu-n, ɨɨn ɨɨn-n.
Xá n-taxi-ia ɨɨn nuu ɨɨn-n, te ɨnka
nuu ɨnka-n, te juini nuu dɨɨn xa
n-ka ni'i-n, ko ntdaa kuu xava'a.
Juetniu-n xamani-ia, xa chindee
tna'a-n. Va'a juetniu koio-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa n-taxi-ia. 11 Nux ja'an
ɨɨn ñayiu, na ja'an-i meni tnu'u
Ianyuux. Nux chindee ɨɨn ñayiu
ñani-ro ku'a-ro, na kundetu kuee-i
nuu Ianyuux, xa kada ndaku-ia-i.
Xaxe'e xa ka jandixa-n Jesucristu,
ntdaa xa kada koio-n, kada-n xa
ndadaka'nu koio-n Ianyuux. Na
juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia
nɨkava nɨkuita. Te na taxnuni-ia
nuu-ro nɨkava nɨkuita. Du'a na
koo.

Kuvete koio-n, nux kue'e vida ka ya'a-n xaxe'e xa ka jandixa-n Cristu

12 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
xini-da xa kue'e vida ka ya'a-n,
xini-da xa kuu ná kuu xa ka ya'a-n
yunu'u koko xa koko. Ko maxku
yu'u koio-n, maxku ja'an koio-n:
"¿Nakuenda, Ianyuux? ¿Nakuenda
du'a kuu?" 13 ¡Kuvete koio-n! Ku-
vete koio-n xaxe'e xa kua'a xa ya'a
koio mee-n kue'e vida, ná n-ya'a
Cristu. Nux du'a ka kida-n vitna,
te yo kue'e ka kuvete koio-n, hora
na ndixi-ia xa dande'a ña'a-ia xa
taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. 14 Nux
kui'a ka ja'an ña'a ñayiu, xaxe'e xa
ka kunduu-n xi'in Cristu, kuvete
koio-n. Chi du'a xna'a-n xa ndetatu
Espíritu Ianyuux nuu-n, te taxnuni
mee-ia nuu ntdaa xa io. Mee-i,
kui'a ka ja'an-i Cristu, ko mee-n,
ndadaka'nu-n-ia. 15 Ɨɨn ñani-ro,
ɨɨn ku'a-ro, nux io xa kue'e vida
ya'a-i, maxku du'a koo xaxe'e xa
n-xa'ni-i ndɨyɨ. Maxku du'a koo
xaxe'e xa kuu-i ñadu'u, a kida-i xa
u'u, a kɨutna'a-i nuu ka kida ɨnka
ñayiu nax ka kida-i. 16 Ko nux
kue'e vida ka ya'a-n xaxe'e xa kun-
duu-n xi'in Cristu, maxku kujanuu
koio-n. Kunduu na'i koio ka-n xi'in
Cristu, te juña'a-n xa n-kuta'u-n
nuu-ia.

17 Chi n-xee kɨu xa kixe'e
Ianyuux xa ndadandaa-ia da'ya-ia.
Te nux ki'na nuu ndadandaa
ña'a-ia mee-ro, te, ¿nax koo
hora ndadandaa-ia ñayiu ñatu
ka jandixa tnu'u-ia? 18 Nux yo
u'u xa nanita'u ñayiu ka jandixa
Ianyuux, te, ¿nanda nanita'u ñayiu
ñatu jandixa-ia, xi'in ñayiu ka kida
kuechi? 19 Xijan kuu xa, hora

juejoon Ianyuux xa kue'e vida ya'a koio-n, maxku yu'u-n. Kunduu na'i koio ka-n xi'in Ianyuux. N-kidava'a-ia ntdaa xa io, te meni xava'a kida-ia. Juejoon koio-n nuu-ia, te kada na'i koio ka-n xava'a.

5

Ñayiu ka jandixa Jesucristu ka kuu-n

1 Vitna ja'an-da nuu ntdaa sexa'nu ka taxnuni nuu mee-n ka jandixa Cristu. Mee-da tuku, kuu-da ɨin sexa'nu taxnuni nuu ñayiu ka jandixa Cristu. Xi'in nuu mee-da n-xini-da Cristu, hora kue'e vida n-ya'a-ia. Te mee-da tuku, kutuu-da xi'in-ia, hora dande'a-ia ñayiu xa taxnuni-ia nuu-i. 2 Ná kuu se ñunuu tkachi ka kuu-n, te ná kuu tkachi kuu ñayiu ka jandixa Cristu. N-taxi Ianyuux ñayiu-ia, xa kundeka va'a-n-yɨ. Kuvete koio-n xa du'a kuu. Maxku kada koio-n xa io xa kadajuexa ña'a Ianyuux xa kundeka-n-yɨ. Te maxku kundeka-n-yɨ xa ni'i koio-n tvini. Kuvete koio-n, xa du'a ka xinokuechi-n nuu Ianyuux. 3 Maxku ku kuu-n ná kuu se kunde'e nuu tkachi, ku kuu-n ɨin ichi kane'e katnɨi tkachi-n. 4 Na ndixi Jesucristu, te taxi-ia premiu-n. Ia ñunuu va'a ntdaa tkachi-ia kuu-ia. Ia taxnuni nuu ntdaa se ñunuu tkachi-ia kuu-ia. Ná kuu corona ju'un koio-n kuu premiu tnɨi koio-n. Ɨin xadiñu, ɨin xa ma jɨn ndɨ'ɨ. Kutuu koio mee-n xi'in mee-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, te taxnuni koio mee-n xi'in mee-ia.

5 Se ka kuu solteru, jandixa koio nuu sexa'nu ka taxnuni nuu-n. Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu, jandixa tna'a koio-n, ɨin-n nuu ɨnka-n. Maxku kuxee ini nuu tna'a koio-n. Chi ja'an tnu'u Ianyuux:

Jantna'a Ianyuux xi'in ñayiu kuxee ini.
Ko ñayiu kutnuni ini xa ndoñu'u-i xa chindee-ia-i, xia'an-ia xa-mani-ia nuu-i.

6 Xijan kuu xa, maxku kuxee ini-n nuu-ia. Ia kunxa'nu ka kuu-ia. Kada koio-n xa juini mee-ia. Te du'a, kɨu va'a, kada-ia xa taxnuni koio-n xi'in-ia. 7 Maxku kɨ ini koio-n. Juejoon koio-n nuu Ianyuux, chi kundeka ña'a-ia mee-n.

8 Kaxi kani ini koio-n. Kundito koio-n te koo koio-n cuedado. Chi ná kuu nga'a nde'e kuu kui'na. Xini u'u ña'a-i mee-n. Xikonuu-i te kana xiin-i. Nduku-i jundu kaxi-i. 9 Jantna'a na'i koio ka-n xi'in-i, maxku juejoon koio-n xa kadajuexa ña'a-i xa kada-n kuechi, jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Xna'a-n xa ñani-ro ku'a-ro nitu'u ñuñayiu, kue'e vida ka ya'a mee-i, ná kue'e vida ka ya'a mee-n. 10 Taxi Ianyuux ntdaa xamani-ia. N-ja'an ña'a-ia mee-n, xa kutuu koio-n xi'in-ia nuu taxnuni-ia, kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ijan kutuu koio mee-n xi'in Jesucristu. Io xa kue'e vida ya'a koio-n vitna, ko xaku nga, te kutuu va'a koio-n. Kada tu'a ña'a-ia, kada-ia xa kundee ini koio ka-n. Kada ndaku ña'a-ia, te kada-ia xa jandixa na'i koio ka-n. 11 Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux nɨkava nɨkuita. Te na taxnuni-ia nuu-ro nɨkava nɨkuita. Du'a na koo.

Xanyuux nuu-n

12 N-chidotnuni Silvano carta ya'a. Ɨin se jandixa Cristu kuu-s, te io-da confianza nuu-s. Ita'u ni kuu xa n-kidava'a-da nuu-n, xa taxi-da tnu'u kanu ini nuu-n. Xá n-ja'an ndaa-da xaxe'e xamani Ianyuux. Xandaa kuu xa xemani ña'a-ia mee-n. Kundee ini na'i koio ka-n.

13 Ka ndajan tnu'u ña'a ñani-ro ku'a-ro xtuu ñuu nani Babilonia. Ná n-kaxí ña'a Ianyuux mee-n, da n-kaxí-ia mee-i tuku. Ndajan tnu'u ña'a Smarku. Ná kuu da'ya mee-da kuu-s. 14 Nutna'a koio-n, xaxe'e xa xemani tna'a-n.

Ñayiu ka kunduu xi'in Jesucristu ka kuu-n. Na kutuu va'a koio-n. Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spedru

Kidava'a Spedru nuu ñayiu ka jandixa Cristu

1 Mee-da kuu Simón Spedru, ɨin
se xinokuechi nuu Jesucristu, ɨin se
n-tunda'a-ia kuu-da. Kidava'a-da
carta ya'a nuu mee-n, chi ñayiu
n-ka xee ka jandixa Jesucristu ka
kuu-n. Ná jandixa mee-da Jesu-
cristu, da ka jandixa mee-n tuku.
¡Te naka va'a xa jandixa-ro-ia!
Meni xava'a kida Jesucristu. Xijan
kuu xa n-kida-ia xa jandixa-ro-ia.
Ianyuux kuu-ia, Ia dakaku ña'a
mee-ro kuu-ia. 2 Ka xini-n Taa-ro
Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesús. Na
kada-ia xa va'a ka xa va'a ka
jini koio-n-ia. Na taxi-ia ntdaa
xamani-ia. Na kada-ia xa va'a xa
va'a kutuu koio-n xi'in-ia.

Xá n-taxi Ianyuux ntdaa xa ndoñu'u-ro xa kada-ro xa juini mee-ia

3 Xaxe'e xa taxnuni Ianyuux nuu
ntdaa xa io, xá n-taxi-ia ntdaa xa
ndoñu'u-ro xa kutuu va'a-ro xi'in
mee-ia te kada-ro xa juini mee-ia.
N-kida-ia xa jini-ro Jesucristu.
N-ja'an ña'a Jesucristu mee-ro,
xa kunduu-ro xi'in Ianyuux. Ia
kunxa'nu ka kuu-ia, te kida-ia
meni xava'a. 4 Du'a n-taxi-ia tnu'u
mee-ia. Va'a xa va'a tnu'u-ia, te
yo va'a xiniñu'u tnu'u-ia. Xi'in
tnu'u mee-ia, kida-ia xa kunduu
koio mee-n xi'in mee-ia, xa ku kuu
koio mee-n ná kuu mee-ia. Xi'in
tnu'u-ia, kida-ia xa dandoo koio-n
kuechi ñuñayiu, nuu ka kida ñayiu
meni xa ka juini mee-i xi'in ntdaa
xa kukajan ini-i. 5 Xijan kuu xa
kunduu na'i koio ka-n xi'in Cristu.
Ka jandixa-n Jesucristu. Vitna io
xa kada koio-n xava'a. Hora ka
kida-n xava'a, te io xa kutnuni ini
va'a ka-n xa juini Ianyuux. 6 Hora
kutnuni ini va'a-n, te io xa kada
maxu koio-n mee-n, xa maxku
kada koio ka-n ntdaa xa kukajan
ini-n. Hora kida maxu-n mee-n, te
io xa kundee ini koio ka-n. Hora
ka kundee ini-n, te io xa kada koio
ka-n xa juini Ianyuux. 7 Hora ka
kida-n xa juini Ianyuux, te io xa
juemani koio-n ñani-ro ku'a-ro.
Hora xemani-n ñani-ro ku'a-ro, te
io xa juemani-n ntdaa ñayiu.
8 Nux va'a xa va'a na kada koio-n
ntdaa xa'a, te ndaa xa xini koio-n
Xto'o-ro Jesucristu, te va'a xiniñu'u
xa ka kida-n. 9 Nux du'a ma kada
ɨin ñayiu, kuu-i ná kuu ɨin ñayiu
kuaa, ɨin ñayiu nene xa ma kunde'a
ka-i. Xá n-ndunaa-i nax n-kida
Ianyuux xaxe'e-i. Xá n-ndunaa-i
xa n-ndada ndoo Ianyuux mee-i,
xa maxku kada ka-i kuechi n-kida-i
antecas xa kunduu-i xi'in Cristu.
10 Ñani-da ku'a-da, xá n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n, xá n-kaxí ña'a-ia,
xa kunduu koio-n xi'in mee-ia.
Xijan kuu xa kunduu koio na'i
ka-n xi'in Ianyuux. Kada-n xa
juini mee-ia, te du'a nuncas ma
kakunuu-n nuu kuechi. 11 Te du'a,
va'a xa va'a kueka ña'a Jesucristu
mee-n, xa kɨu koio-n nuu taxnuni
mee-ia. Xto'o-ro kuu-ia, te kuu-ia
Ia dakaku ña'a mee-ro, xa ma
kuú-ro xi'in kuechi-ro. Taxnuni
mee-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
12 Xijan kuu xa dani ku nadaja'an
ña'a-da xa'a. Juini ka xini-n xa
kuu xandaa, te xá n-ka xeka
va'a-n xa kuu xandaa, ko dani
nadaja'an ña'a-da. 13 Te vatuka
xa du'a kuu. Nɨni tuu na'i-da,
dani nadaja'an ña'a-da, xa koo tu'a
koio-n. 14 Xini-da xa yachi kuú-da.
Ná n-ja'an Xto'o-ro Jesucristu, du'a
koo. 15 Kida-da ntdaa xa kua'a-da
xa naja'an koio mee-n ntdaa xa
kida Jesucristu xaxe'e-n. Na ya'a
xa kuú-da, juini-da xa kɨu xi'in kɨu
naja'an na'i koio-n xa'a.

Xi'in nuu mee-da n-ka xini-da xa Ia kunxa'nu ka kuu Cristu

16 N-ka kachitnu'u-da xa taxnuni
Xto'o-ro Jesucristu nuu ntdaa
ñayiu. N-ka kachitnu'u-da xa
ndixi-ia. Ña n-ka najani-da

cuentu xa danda'u ña'a-da. N-ka
ja'an-da nax n-xini mee-da. Xi'in
nuu mee-da, n-ka xini-da xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia. 17 Taa-ro
Ianyuux, Taa Jesucristu, n-xio-ia
xañu'u nuu Jesucristu. N-dande'a
ña'a Ianyuux mee-da xa taxnuni
Jesucristu nuu ntdaa xa io. Nde
andɨu, nuu taxnuni Ia kunxa'nu ka,
n-kixi ɨɨn tnu'u ja'an: "Se ya'a kuu
Da'ya mee-r. Da'ya Yɨɨ-r kuu-s. Yo
kuvete-r xaxe'e-s." 18 Te mee-da,
n-ka teku-da tnu'u ya'a vax juun
nde andɨu, na xnii-da xi'in Xto'o-ro
Jesucristu dɨkɨ yuku ii.

19 Xá n-kuu kue'e kuia, se xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
n-ka ja'an-s xa du'a koo. Te vitna
xá n-kuu. Va'a xa chinuu koio
mee-n tnu'u n-ka ja'an-s. Ná kuu
ɨɨn luz va'a koko nuu ña kua'a xa
jini va'a-ro, da kuu tnu'u n-ka ja'an
se ijan. Kuu ná kuu xa ku koko
luz jan, nde na tuu te kane chudini
ka'nu dakutnuni anu-n. 20 Ditna
ka io xa kutnuni ini koio-n nax
n-kuu, hora n-ka ja'an se xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ña n-ka
ja'an-s meni xa ka xani ini mee-s.
21 Nuncas ña n-ka ja'an se ijan xa
ka juini mee-s. Chi n-kida dɨɨn
Ianyuux se ijan, xa kada koio-s xa
juini mee-ia. N-kidatniu Espíritu
Ii anu-s, te n-kida mee-ia xa ja'an
koio-s tnu'u Ianyuux.

2

Se ka ja'an xa se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-s, ko ña ndaa

(Judas 4-13)

1 Ko me'ñu ñayiu Israel n-ka xio
ɨnka seyɨɨ tuku. N-ka ja'an-s xa ka
kuu-s se xian tnu'u tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, ko ña ndaa. Dɨuni me'ñu
mee-n. Vaxi se ka ja'an xa dakua'a
ña'a-s tnu'u Ianyuux, ko ña ndaa.
Na'i ni dakua'a ña'a-s tnu'u ñatu
kuu tnu'u Ianyuux. Tnu'u danaa
ña'a kuu tnu'u-s. Du'a koo xa
ñatuka najini-s Xto'o-ro, Ia dakaku
ña'a. Du'a kada koio-s xa yachi
danaa-ia-s. 2 Kada koio-s dava'a
nga xa juini-s, te kue'e ñayiu kun-
duu xi'in-s. Te xaxe'e se ijan, kui'a
ja'an ñayiu ichi xandaa. 3 Se ijan,
ka juini-s xa ni'i-s xa ni'i ka-s. Kuu
ná kuu xa diko ña'a-s te xeen ña'a-s.
Xi'in tnu'u vete danda'u ña'a-s.
Xá n-kuu kue'e kuia, xá n-ja'an
Ianyuux nax kada-ia. Xini-ia se
ijan, ñatu kidi-ia. Ndadandaa-ia-s,
te danaa-ia-s.

4 Nde ángel, ia n-ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux du. Ña
n-ka jandixa-ia Ianyuux, te ña
n-taxkanu ini ña'a Ianyuux.
N-tunda'a Ianyuux ángel jan an-
dea. N-chindi'u ña'a-ia ɨɨn nuu
nee. Ijan neva'a-ia ángel jan xi'in
cadena, nde kɨu ndadandaa-ia
ntdaa xa io. 5 Dɨuni ñuñayiu
ki'na nuu. Ña n-ka jandixa ñayiu
ijan Ianyuux, te ña n-taxkanu
ini Ianyuux ñayiu jan. Xi'in dau
nde'e n-xa'ni-ia-i, ntdaa-i. Diko
ni n-dakaku-ia se nani Noé, se
xian tnu'u nuu ñayiu xa io xa
kada koio-i xava'a. N-dakaku
Ianyuux mee-s xi'in uxa tna'a ñayiu
ve'e-s. 6 Dɨuni ñuu nani Sodoma
xi'in ñuu nani Gomorra. Ñuu ijan
n-teñu'u Ianyuux. Menga yaa
n-nduu. N-ndadandaa-ia ñayiu
jan, te n-danaa-ia-i. N-kida-ia xa'a,
xa maxku kane'e katnɨɨ ñayiu ichi
ya'a, te maxku kuxee ini ñayiu
nuu Ianyuux. 7 Se nani Lot, se
kida xava'a, se ijan n-dakaku-ia.
Ña n-kua'a Lot xa kundee ini-s
xa u'u n-ka kida ñayiu jan, ñayiu
ña n-juini xa jandixa-i Ianyuux.
8 Me'ñu ñayiu jan n-xo tuu se ijan,
se kida xava'a. Kɨu xi'in kɨu n-xini-s
te n-teku-s ntdaa xa ka kida ñayiu
jan. Se kida xava'a kuu-s. Kue'e
vida n-ya'a anu-s xaxe'e kuechi
n-ka kida ñayiu jan. Ñayiu juini xa
kuxee ini-i nuu Ianyuux n-ka kuu-i.
9 Kua'a Ianyuux xa dakaku-ia ñayiu
jandixa mee-ia hora kue'e vida ka
ya'a-i. Te kua'a-ia xa kuneva'a-ia
ñayiu ka kida xa u'u, xa kada
u'u-ia-i na ndadandaa-ia ntdaa xa

io.

10 Xandaa kuu xa ndadandaa
Ianyuux ñayiu ka kida dava'a nga
xa juini-i. Ka kida-i ntdaa xa kuka-
jan ini-i. Kui'a ka xani ini-i, kui'a ka
kida-i, kui'a ka kuu-i. Ñayiu ña ka
jandixa ñayiu ni Ianyuux ka kuu-i.
Yo unu nde'e-i, ni'i-i xa juini mee-i.
Nde ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, du'a ñatu yu'u ñayiu jan
xa kui'a ja'an-i nuu-ia. 11 Ko ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
du'a ñatu ka kida mee-ia. Juini
unu ndaku ka-ia dada ángel ña n-ka
jandixa Ianyuux, te kunxa'nu ka-ia
dada ángel jan, ko ñatu kuyɨka-ia xa
kada u'u-ia ángel jan nuu Ianyuux.

12 Se ijan, se ka ja'an xa dakua'a
ña'a-s tnu'u Ianyuux, ko ña ndaa,
ná kuu kɨtɨ ka kuu-s. Ñatu ka kut-
nuni ini-s, ná kuu kɨtɨ ñatu xani
ini, da ka kuu-s. Ná kuu kɨtɨ diko
ni kaku-tɨ, xa tnɨɨ ña'a ñayiu xa
ka'ni-i-tɨ, da ka kuu-s. Kui'a ka
ja'an-s nuu xa ña ka kutnuni ini-s,
te ná xi'í kɨtɨ da kuú koio-s. 13 Ná
n-ka kida-s xa kue'e vida ka ya'a
ɨnka ñayiu, dani kue'e vida ya'a
koio mee-s tuku. Ka kida-s dava'a
nga xa ka kukajan ini-s xa kudɨ
ini-s. Meni xa januu ka taxi-s nɨni
ka xax ka'nu-s xi'in-n, te dani ka
kida-s dava'a nga xa u'u ka juini-s.

14 Dava'a nga ñadɨ'ɨ ka xini-s, ka
kukajan ini-s, te nuncas ña ka dan-
doo-s kuechi ka kida-s. Te ka ki-
dajuexa-s ñayiu ñatu xini va'a, xa
du'a kada koio mee-i tuku. Ka ni'ɨ-s
dava'a nga xa juini-s, te ka juini-s
dava'a nga xa io. Da'ya andea ka
kuu-s. 15 Xá n-ka dandoo-s ichi
ndaa. Yo ka kudo'o-s, ka xika-s
ichi n-xo xika se n-xo nani Bal-
aam, da'ya yɨɨ se n-xo nani Beor.
N-kida Balaam kuechi, xa ni'i-s
tvini n-kukajan ini-s. 16 N-kudeen
Ianyuux nuu-sɨ, xaxe'e xa n-xo
kida-s kuechi. Ɨɨn burru, ña kua'a-tɨ
xa ja'an-tɨ, ko n-kida Ianyuux xa
tnu'u seyɨɨ n-ja'an ɨɨn burru nuu
Balaam. N-kida ɨɨn burru xa ma
kada ka-s kuechi.

17 Se ijan, ka kuu-s ná kuu ɨɨn
doko ña tuu na ndute. Ná kuu
vikó tunda'a tachi nde'e ka kuu-s.
Xaxe'e-s, io tu'a ɨɨn nuu nee xa nee,
nuu kutuu koio-s kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
18 Se ijan, ka najuen tnu'u-s mee-s,
ka ja'an-s tnu'u ñatu xiniñu'u. Xi'in
tnu'u yo va'a ka daja'an-s ñayiu, xa
kada koio-i dava'a nga xa juini-i,
dava'a nga xa kukajan ini-i. Te
xi'in tnu'u jan, ka danda'u-s ñayiu
dijan n-ka kaku nuu yuku ñayiu ka
kida kuechi. 19 Se ijan, ka xia'an-s
tnu'u-s xa kutuu libre ñayiu kada
ná ka kida mee-s. Ko mee-s ka kuu
se xinokuechi nuu xa u'u ka kida-s.
Xá n-ka xejoon-s xa kidajuexa
ña'a xa u'u, xa kada-sɨ xa kada
ka-sɨ xa u'u. Xto'o-s kuu xa u'u ka
kida-s. 20 N-ka kaku-s nuu xa u'u io
ñuñayiu, xa kunduu-s xi'in Xto'o-ro
Jesucristu, chi Ia dakaku ña'a
mee-ro kuu-ia. Ko vitna xá n-ka
dandoo-s Jesucristu, xa kada ka-s
xa u'u. Antecas xa kixe'e koio-s
xa kunduu-s xi'in Cristu, n-ka xo
kida-s kuechi, ko vitna, ka kida-s
xa ka kida na'i ka-s kuechi yo u'u ka
dada kuechi n-ka xo kida-s kɨu ijan.
21 Va'a ka nux ña n-ka kɨu-s ichi
nuu ka kida ñayiu xava'a n-kuu.
N-ka teku va'a-s tnu'u Ianyuux, te
dada n-ka daxio-s tnu'u ta'u tniu
Ianyuux, tnu'u ii n-xia'an-ia. 22 Ná
ja'an ñayiu, du'a n-kuu: "Ɨɨn ti-ina,
kuiko-tɨ xa nakaxi-tɨ xa n-kane
ini-tɨ. Te ɨɨn kuchi, dijan n-xichi-tɨ
te jɨ'ɨn-tɨ xa nukava-tɨ nuu nde'yu."

3

Ndixi Xto'o-ro Jesucristu

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
carta ya'a kuu carta kuu uu
kidava'a-da nuu-n. Nduu carta
n-kidava'a-da xa kada-da xa kani
ini va'a koio-n. Juini-da xa naja'an
va'a koio-n nax n-ka teku-n. 2 Xá
n-kuu kue'e kuia, se xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, n-ka
ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
n-xo tuu kɨu ijan. N-kida dɨɨn
Ianyuux se ijan, xa kada koio-s xa
juini mee-ia. Juini-ia xa naja'an

koio-n nax n-ka ja'an-s. Dɨuni
juini-ia xa naja'an koio-n tnu'u
ta'u tniu n-ka ja'an se n-tunda'a
Jesucristu nuu-n. Xto'o-ro kuu
Jesucristu, Ia dakaku ña'a mee-ro
kuu-ia.
3 Ditna ka, io xa kutnuni ini
koio-n nax koo, hora jɨn ndɨ'ɨ ntdaa
xa io. Kɨu ijan, kixee koio se ñatu
jandixa Ianyuux, se kada bula
Ianyuux. Te kada koio-s dava'a nga
xa kukajan ini mee-s. 4 Ja'an koio-s:
"¿N-taxi-ia tnu'u-ia xa ndixi-ia u?
Nux du'a kuu, ¿nax kuu xa ña
n-kida-ia ná n-ja'an-ia? Nde kɨu
n-ka xi'í taxa'nu tnetnu-ro xi'in
nde vitna, ta ndixi ka-ia. Nani
n-kuu, nde na n-kua'a ntdaa xa
io, dani kuu nde vitna." 5 Ko se
ijan, ña ka juini-s xa chinuu koio-s
nax n-kuu xá n-kuu kue'e xa kue'e
kuia. Xi'in tnu'u-ia, n-kidava'a
Ianyuux andɨu. Xi'in tnu'u-ia,
n-kidava'a-ia ñu'u nuu n-xio ndute,
te xaxe'e ndute n-xio ñu'u. 6 Te
dada, xi'in tnu'u-ia, n-danaa-ia
ntdaa xa n-xio ñuñayiu ki'na nuu.
N-tunda'a-ia dau nde'e, te xi'in
ndute jan, n-danaa-ia ntdaa xa
n-xio. 7 Te xi'in tnu'u-ia, neva'a-ia
ñuñayiu xi'in andɨu io vitna, nde
kɨu ndadandaa-ia ntdaa xa io. Kɨu
ijan, nuu ñu'u koko danaa-ia ñayiu
ña n-ka juini xa jandixa-i-ia.

8 Ñani mani-da, ku'a mani-da, io
xa kutnuni ini koio-n xa'a. Nuu
Ianyuux, idini kɨu kuu ná kuu ɨɨn
mil kuia. Te ɨɨn mil kuia kuu ná
kuu idini kɨu. 9 Xá n-taxi Xto'o-ro
tnu'u-ia, te du'a kada-ia. Ka ja'an
ñayiu xa yo kukuee-ia, ko ña ndaa.
Diko ni ndetu kuee ña'a-ia mee-ro.
Ña juini-ia xa ni ɨɨn ñayiu maxku
kuú-i xi'in kuechi-i. Juini-ia xa
natu ini koio ntdaa ñayiu kuechi-i,
xa dandoo-i kuechi-i, xa kunduu
koio-i xi'in mee-ia.
10 Nani kɨu ɨɨn ñadu'u ɨɨn ve'e,
dani kuu xa ndixi Xto'o-ro Jesu-
cristu. Kayu nɨ'ɨ andɨu, hora na
jɨn ndɨ'ɨ andɨu. Ɨɨn xa i'ni ka
danaa ngandii xi'in yoo xi'in chu-
dini. Nuu ñu'u koko kayu ñuñayiu
xi'in ntdaa xa io ñuñayiu.
11 Du'a kada Ianyuux, xa
danaa-ia ntdaa xa io. Xaxe'e xa
ka xini-n xa'a, io xa kada koio-n
xa juini Ianyuux, io xa kunduu
koio ka-n xi'in-ia. 12 Kundetu na'i
koio ka-n kɨu ndadandaa Ianyuux
ntdaa xa io. Kadatniu na'i koio
ka-n xa yachi ndixi Jesucristu.
Kɨu ijan, teñu'u Ianyuux andɨu, te
nandute ntdaa andɨu. Xi'in xa i'ni
ka danaa-ia ngandii, yoo, chudini.
13 Ko xndetu mee-ro andɨu xee xi'in
ñuñayiu xee. Xá n-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa du'a koo. Ijan kutuu-ro,
te kada-ro xava'a. Kida Ianyuux
meni xava'a, te ijan kada mee-ro
meni xava'a.
14 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
xijan kuu xa, nɨni kundetu koio-n
xa'a, kada koio-n xa juini Ianyuux,
xa maxku yu'u-n nuu-ia na ndixi
Jesucristu. Kada koio-n xava'a,
xa ni ɨɨn xa maxku tekuechi
ña'a. Kutuu mani koio-n xi'in
Ianyuux xi'in ñayiu. 15 Io xa
kutnuni ini koio-n xa kukuee
Xto'o-ro Jesucristu, xa dakaku-ia
kue'e ka ñayiu. Dɨuni n-kakune'e
Spalu xa'a, na n-kidava'a-s nuu-n.
Ñani mani-ro kuu Spalu. N-kida
Ianyuux xa kutnuni ini va'a-s nt-
daa xa'a. 16 Ntdaa carta n-kidava'a
Spalu n-kakune'e-s tnu'u ya'a.
U'u kuu xa kutnuni ini-ro ntdaa
tnu'u n-ja'an-s. Ñayiu ñatu tu'a
va'a xi'in ñayiu ña kunduu va'a
xi'in Ianyuux, nadama-i tnu'u
n-kidava'a-s. Du'a kada-i xa
nadama-i ntdaa tnu'u Ianyuux, te
du'a kuú koio-i xi'in kuechi-i.
17 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
xijan kuu xa koo koio-n cuedado.
Antecas xa koo xa'a, te xna'a
mee-n xa du'a koo. Xá n-ja'an-da
xa se ijan ka juini-s xa danda'u
ña'a-s mee-n. Ka kida-s dava'a
nga xa juini mee-s. Ñatu ka
jandixa-s Cristu. Maxku kunini
koio-n tnu'u-s, maxku juejoon-n
xa danda'u ña'a-s. Maxku ndua-n.
Vitna kunduu-n xi'in Cristu. Io
xa kunduu na'i koio ka-n xi'in-ia.

18 Io xa jini va'a koio ka-n Xto'o-ro
Jesucristu. Ia dakaku ña'a mee-ro
kuu-ia. Io xa kueka va'a-n xa kueka
va'a koio ka-n xamani taxi-ia.
Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu
mee-ia, vitna xi'in nde kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Du'a na koo.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Sua

Ia nani Tnu'u Ianyuux

1 Ka kakune'e-da Ia xá daa tuu
nde ki'na nuu. N-ka teku-da
tnu'u n-ja'an-ia. Xi'in nuu-da n-ka
xini-da-ia. N-ka xo nde'a-da-ia,
te xi'in nda'a-da n-ka tnɨɨ-da-ia.
Ia nani Tnu'u Ianyuux kuu-ia.
Kida-ia xa xtuu va'a ñayiu xi'in
Ianyuux. 2 N-kixi-ia nde ñuñayiu
ya'a. N-ka xini-da-ia, te ka ja'an
ndaa-da xaxe'e-ia. Ka ja'an-da nuu
mee-n, xa antecas xa kua'a ntdaa
xa io te xá daa tuu mee-ia, te ka
ja'an-da nuu-n xa dani kutuu-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. N-xo tuu-ia xi'in
Taa-ia Ianyuux, te n-kixi-ia nuu
xtuu mee-ro. 3 Xa n-ka xini-da,
ka ja'an-da nuu mee-n. Xa n-ka
teku-da, ka ja'an-da nuu mee-n.
Ka ja'an ña'a-da xa kunduu koio
mee-n xi'in mee-da. Chi kunduu
koio mee-da xi'in Ianyuux te
xi'in Da'ya Yɨɨ-ia, Jesucristu. 4 Ka
kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n,
xa kuvete-ro xa kuvete ka-ro
ntdaa-ro.

Luz va'a ka koko kuu Ianyuux

5 N-ka teku-da tnu'u n-ja'an Jesu-
cristu, te tnu'u ijan kachitnu'u-da.
N-ja'an-ia xa kida Ianyuux xa
jini-ro-ia. N-ja'an-ia xa luz va'a
ka koko kuu Ianyuux, te nuu tuu
mee-ia, nuncas ñatu kuu nuu nee.
6 Nux ja'an-ro xa kunduu-ro xi'in
Ianyuux, ko dani kida-ro kuechi,
kuu ná kuu xa xika-ro nuu nee.
Nux du'a kuu, kuu xa ja'an-ro tnu'u
vete, te ña kida-ro xa kuu xandaa.
7 Nuu tuu Ianyuux, kuu nuu kanda.
Nux kida-ro xava'a, tuu-ro xi'in
Ianyuux, te kunduu va'a-ro, ɨɨn-ro
xi'in ɨnka-ro. Te xaxe'e xa n-xi'í
Da'ya Yɨɨ-ia, Jesucristu, xaxe'e-ro,
ndada ndoo ña'a Ianyuux ntdaa
kuechi-ro.
8 Nux ja'an-ro xa ñatu kida-ro
kuechi, danda'u-ro mee-ro, te
ñatu kutnuni ini-ro xa kuu xan-
daa. 9 Nux na'ma-ro kuechi-ro,
na'a-ro xa ndadandaa Ianyuux
kuechi-ro. Na'a-ro xa taxkanu
ini-ia kuechi-ro. Na'a-ro xa ndada
ndoo ña'a-ia kuechi-ro. 10 Nux
ja'an-ro xa ñatu kida-ro kuechi,
du'a ja'an-ro xa ja'an Ianyuux
tnu'u vete, chi ja'an Ianyuux
xa ntdaa-ro kuu ñayiu ka kida
kuechi. Nux ja'an-ro xa ñatu
kida-ro kuechi, ñatu jandixa-ro
tnu'u n-taxi-ia.

2

Nujuiin Cristu nuu Ianyuux xaxe'e-ro

1 Da'ya kuechi-da, kidava'a-da
carta ya'a nuu-n, xa maxku kada
koio ka-n kuechi. Ko ɨɨn ñayiu,
nux na kada-i kuechi, te nujuiin
Jesucristu nuu Taa-ia Ianyuux
xaxe'e-ro. Xaxe'e xa nuncas ña
n-kida Jesucristu ni ɨɨn kuechi,
kua'a-ia xa ja'an-ia nuu Ianyuux
xaxe'e mee-ro. 2 Xaxe'e Jesu-
cristu, taxkanu ini ña'a Ianyuux
kuechi-ro. Chi na n-xi'í Jesucristu
nuu curuxi, n-chiya'u-ia kuechi
mee-ro, te dɨuni n-chiya'u-ia
kuechi ntdaa ñayiu ñuñayiu.
3 Nux kida-ro xa ta'u tniu
Ianyuux, na'a-ro xa kunduu-ro
xi'in mee-ia. 4 Ɨɨn ñayiu, nux ja'an-i:
“Joon, kunduu-r xi'in Ianyuux”,
ko ña kida mee-i xa ta'u tniu-ia,
ja'an-i tnu'u vete, te ñatu kidatniu
tnu'u Ianyuux anu-i. 5 Ko ɨɨn ñayiu,
nux jandixa-i tnu'u Ianyuux xi'in
ntdaa anu-i te du'a kida-i, xandaa
kuu xa xemani ñayiu jan Ianyuux.
Du'a xini-ro xa kunduu-ro xi'in
Ianyuux. 6 Ɨɨn ñayiu, nux ja'an-i xa
kunduu-i xi'in Ianyuux, io xa kada
mee-i xava'a, ná n-kida Jesucristu
xava'a.

Tnu'u ta'u tniu xee

7 Ñani-da ku'a-da, ñatu ki-
dava'a-da ɨɨn tnu'u ta'u tniu xee.
Tnu'u kidava'a-da vitna, ɨɨn nuu
kuu xi'in tnu'u n-ka tnɨɨ-n nde
ki'na nuu. Xá n-ka teku-n tnu'u
ta'u tniu ya'a. 8 Ko dɨuni, ná kuu

ɨɨn tnu'u ta'u tniu xee, da kuu
tnu'u kidava'a-da vitna. Na n-xo
tuu Jesucristu ñuñayiu, n-kida-ia
ná ja'an tnu'u ya'a, te vitna ka
kida mee-n ná ja'an tnu'u ya'a.
Du'a kuu, chi xaxe'e xa vax ndɨ'ɨ
xanee, chi xá n-kixi Jesucristu te
dakutnuni mee-ia ñuñayiu.
9 Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa tuu-i nuu
kanda, ko xini u'u-i ñani-i ku'a-i,
dani tuu-i nuu nee. 10 Nux xe-
mani ɨɨn ñayiu ñani-i ku'a-i, tuu-i
nuu kanda Ianyuux, te ña xe kɨ'ɨ-i
kuechi. 11 Nux ña xemani ɨɨn ñayiu
ñani-i ku'a-i, tuu-i nuu nee, te xika-i
nuu nee. Te ña xini-i ndexu jɨ'ɨn-i,
chi xaxe'e xanee ña kanda nuu-i.
12 Da'ya kuechi-da, kidava'a-da
nuu mee-n, chi xaxe'e Jesu-
cristu, xá n-taxkanu ini Ianyuux
kuechi-n. 13 Sexa'nu, kidava'a-da
nuu mee-n, xaxe'e xa ka xini-n
Jesucristu, Ia xá daa tuu antecas
xa kua'a ntdaa xa io. Sekuechi,
kidava'a-r nuu-n, chi ña n-ka
xejoon-n xa kadatniu kui'na anu-n.
Da'ya kuechi-da, n-kidava'a-da
nuu mee-n, xaxe'e xa ka xini-n
Taa-ro Ianyuux. 14 Sexa'nu,
n-kidava'a-da nuu mee-n, xaxe'e
xa ka xini-n Ia xá daa tuu antecas
xa kua'a ntdaa xa io. Sekuechi,
n-kidava'a-r nuu-n, xaxe'e xa
ka kundee ini-n xa jandixa na'i
ka-n Jesucristu. N-ka xejoon-n xa
kadatniu tnu'u Ianyuux anu-n, te
xijan kuu xa ñatuka taxnuni kui'na
anu-n.
15 Maxku juemani koio-n
ñuñayiu, maxku juemani koio-n xa
io ñuñayiu. Nux xemani ɨɨn ñayiu
ñuñayiu, te kuu xa ñatu xemani-i
Taa-i Ianyuux. 16 Nux xemani ɨɨn
ñayiu ñuñayiu, kukajan ini-i xa ni'i-i
ntdaa xa juini yɨkɨ kuñu-i, kukajan
ini-i xa ni'i-i ntdaa xa nde'a-i.
Najuen tnu'u-i mee-i, xaxe'e ntdaa
xa neva'a-i xi'in ntdaa xa kuu-i.
Xa'a kuu xa ña juini Ianyuux xa
kada-ro. Xa'a kuu xa kida ñayiu ña
ka juini xa kunduu-i xi'in Ianyuux.
17 Chi vax ndɨ'ɨ ñuñayiu ya'a, vax
ndɨ'ɨ ntdaa xa kukajan ini ñayiu.
Ko ñayiu ka kida xa juini Ianyuux,
kutuu va'a-i xi'in Ianyuux kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ.

Tnu'u ndaa xi'in tnu'u vete

18 Da'ya kuechi-da, xá vax ndɨ'ɨ
ntdaa xa io. Xá n-ka teku-n xa
kixi ɨɨn se danda'u ñayiu. Ja'an-s
xa kida-s ná n-kida Cristu, ko nɨni
du'a ja'an-s, kidatniu-s xa danaa-s
ntdaa xa n-kida Cristu. Kuu-s an-
ticristu. Te vitna du'a kuu. Xá
n-ka kixee kue'e anticristu. Xijan
kuu xa xini-ro xa n-xee xa vax ndɨ'ɨ
ntdaa xa io. 19 Se ka kuu anticristu,
n-ka dandoo ña'a-s mee-ro. Ko ña
ndaa xa n-ka kunduu-s xi'in-ro, chi
nux da n-kuu, dani ku kunduu-s
xi'in-ro nde vitna n-kuu. N-ka dan-
doo ña'a-s, te du'a n-ka dande'a
ña'a-s xa ni ɨɨn-s ña n-ka kunduu-s
xi'in-ro.
20 Xá n-taxi Jesucristu Espíritu
Ianyuux nuu mee-n, xa kutnuni
ini koio-n xa kuu xandaa. 21 Ñadu
kidava'a-da xaxe'e xa ña kut-
nuni ini-n xa kuu xandaa, chi
kidava'a-da xaxe'e xa ka kutnuni
ini-n xa kuu xandaa. Te ka kutnuni
ini-n xa tnu'u vete ñatu kuu tnu'u
ndaa.
22 ¿Te jundu kuu se ja'an tnu'u
vete? Kuu-s se ja'an xa ña ndaa
xa Jesús kuu Cristu, Ia n-tunda'a
Ianyuux. Se du'a ja'an, anticristu
kuu-s. Ñatu jandixa-s Ianyuux ni
Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 23 Ɨɨn ñayiu,
nux ja'an-i xa ña jandixa-i Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, xini-ro xa dɨuni ña
jandixa-i Ianyuux. Ko ɨnka ñayiu,
nux ja'an-i xa jandixa-i Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, xini-ro xa dɨuni jandixa-i
Ianyuux.
24 Nde ki'na nuu xa n-ka teku-n
tnu'u Jesucristu. Jandixa na'i koio
ka-n tnu'u jan. Nux jandixa na'i
koio ka-n tnu'u n-ka teku-n ki'na
nuu, du'a kunduu na'i koio-n xi'in
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te kunduu na'i
koio-n xi'in Taa-ia Ianyuux. 25 Xá
n-taxi Jesucristu tnu'u-ia xa du'a
kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ.

26 Kidava'a-da nuu-n, xa
kakune'e-da se ka juini xa danda'u
ña'a koio-s mee-n. 27 Xá n-taxi
Jesucristu Espíritu Ianyuux nuu-n,
te kidatniu-ia anu-n. Xijan kuu
xa ña ndoñu'u-n xa dakua'a ña'a
ni ɨɨn ñayiu. Dakua'a ña'a Espíritu
Ianyuux ntdaa xa ndoñu'u-n. Meni
xandaa kuu xa dakua'a ña'a-ia,
ñatu kuu tnu'u vete. Xijan kuu xa,
nani dakua'a ña'a-ia dani kunduu
na'i koio-n xi'in-ia.
28 Da'ya kuechi-da, kunduu na'i
koio ka-n xi'in Jesucristu. Nux du'a
kada koio-n, te du'a ma yu'u-ro
nuu-ia, te ma kujanuu-ro nuu-ia
hora na ndixi-ia. 29 Ka xini-n xa
kida Jesucristu meni xava'a. Dɨuni
jini koio-n xa ntdaa ñayiu ka kida
xava'a ka kuu-i da'ya Ianyuux.

3

N-ka nduu-n da'ya Ianyuux

1 Jira, ¡naka va'a xemani ña'a
Ianyuux mee-ro! N-danani ña'a-ia
da'ya-ia, te ndaa xa vitna kuu-ro
da'ya-ia. Xijan kuu xa, nani ña
n-ka xini ñayiu ñuñayiu mee-ia,
dani ñatu ka xini ña'a-i mee-ro
tuku. 2 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
vitna kuu-ro da'ya Ianyuux, te
ta dande'a ka-ia ñayiu ñuñayiu
ntdaa xa ku kuu-ro. Hora na ndixi
Jesucristu, te ku kuu mee-ro ná kuu
mee-ia. Hora ijan, jini va'a-ro-ia.
3 Xndetu-ro xa ndixi Jesucristu, te
xejoon-ro xa taxnuni-ia anu-ro.
Meni xava'a kida mee-ia, te ɨɨn
ɨɨn ñayiu xndetu mee-ia, juini-i xa
kada mee-i ná kida mee-ia.
4 Ɨɨn ñayiu, nux kida na'i-i kuechi,
ñayiu xee ini kuu-i. Ñatu jandixa-i
tnu'u Ianyuux, te xi'in tnu'u-ia
tekuechi-ia-i. 5 Va'a xna'a-n xa
n-kixi Jesucristu ñuñayiu xa dita-ia
kuechi ñayiu. Nuncas ña n-kida
mee-ia ni ɨɨn kuechi. 6 Ɨɨn ñayiu,
nux kunduu na'i-i xi'in Jesucristu,
du'a ña kida na'i-i kuechi. Ɨɨn
ñayiu, nux kida na'i-i kuechi, ta
jini ka-i Jesucristu, te ta kutnuni
ini ka-i nax n-kida-ia xaxe'e-i.
7 Da'ya kuechi-da, maxku juejoon
koio-n xa danda'u ña'a ni ɨɨn ñayiu.
Nux kida ɨɨn ñayiu xava'a, kida-i
ná kida Jesucristu. Te ná kuu
mee-ia, da kuu ñayiu jan. 8 Nux
dani kida ɨɨn ñayiu kuechi, kuu-i
da'ya kui'na. Nde ki'na nuu n-kida
kui'na kuechi, te dani kida na'i-i
nde vitna. Xijan kuu xa n-kixi
Da'ya Yɨɨ Ianyuux ñuñayiu, xa
danaa-ia ntdaa xa n-kida kui'na.
9 Ɨɨn ñayiu, nux kuu-i da'ya
Ianyuux, ma kada na'i-i kuechi,
chi kuu-i da'ya Ianyuux. Ña kua'a-i
xa kada ka-i kuechi, ña juini-i xa
kada-i kuechi, chi da'ya Ianyuux
kuu-i. 10 Du'a xini-ro jundu kuu
da'ya Ianyuux te jundu kuu da'ya
kui'na. Nux ña kida ɨɨn ñayiu
xava'a, ñatu kuu-i da'ya Ianyuux.
Nux ña xemani-i ñani-i ku'a-i, ñatu
kuu-i da'ya Ianyuux.

Na juemani tna'a-ro

11 Xa'a kuu tnu'u xá n-ka teku-n
nde ki'na nuu. Xá n-ka teku-n xa
io xa juemani tna'a-ro. 12 Maxku
ku kuu mee-ro ná n-kuu taxa'nu
tnetnu-ro, se n-xo nani Caín. Da'ya
kui'na n-kuu Caín, te n-xa'ni-s
ñani-s. Te, ¿nakuenda n-xa'ni-s
ñani-s? Chi xaxe'e xa n-xo kida
ñani-s xava'a, te n-xo kida mee-s
xa u'u.
13 Ñani-da ku'a-da, ñayiu ñuñayiu
ma juemani ña'a koio-i mee-n.
14 Antecas xa jandixa-ro Jesucristu,
n-kuu-ro ná kuu ndɨyɨ. Vitna, ndaa
xa ndito-ro. Xini-ro xa du'a kuu,
chi xemani-ro ñani-ro ku'a-ro. Ɨɨn
ñayiu, nux ñatu xemani-i ñani-i
ku'a-i, dani kuu-i ndɨyɨ. 15 Ɨɨn ñayiu,
nux ña xemani-i ñani-i ku'a-i, kuu-i
ná kuu ɨɨn ñayiu xa'ni ndɨyɨ. Te
xna'a-n xa ɨɨn ñayiu xa'ni ndɨyɨ,
ñatu tuu va'a-i xi'in Ianyuux.
16 N-dande'a ña'a Ianyuux xa
xemani ña'a-ia mee-ro, hora n-xi'í
Jesucristu xaxe'e-ro. Te io xa kuú
mee-ro tuku xaxe'e ñani-ro ku'a-ro,
nux ndoñu'u xa du'a koo. 17 Ɨɨn
ñayiu, nux tuu va'a-i ñuñayiu, te
xini-i xa ndoñu'u ñani-i ku'a-i, ko

ña kundau ini-i-yɨ te ña xia'an-i xa
ndoñu'u-i, te, ¿nanda kuu xa ja'an-i
xa xemani-i ñani-i ku'a-i? Nux
du'a kida-i, te ña ndaa xa xemani-i
Ianyuux. 18 Da'ya kuechi-da, na
dande'a-ro ñani-ro ku'a-ro xa ndaa
xa xemani-ro-i. Va'a na ja'an-ro
nuu-i, ko dɨuni na chindee-ro-i.
Du'a dande'a-ro-i xa ndaa xa
xemani-ro-i.

Xaxe'e Jesucristu, ña ndoñu'u xa yu'u-ro nuu Ianyuux

19 Nux du'a kida-ro, xini-ro xa
ndaa xa kunduu-ro xi'in Jesu-
cristu, te ña ndoñu'u xa yu'u-ro nuu
Ianyuux. 20 Na'a Ianyuux ntdaa.
Nux tekuechi ña'a anu-ro, ko ma
yu'u-ro, chi xá n-ja'an Ianyuux
xa nux xemani-ro ñani-ro ku'a-ro,
du'a kunduu-ro xi'in mee-ia.
21 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
nux ña tekuechi ña'a anu-ro, ña
ndoñu'u xa yu'u-ro nuu Ianyuux.
22 Ntdaa xa xijan-ro, te taxi-ia, chi
jandixa-ro tnu'u ta'u tniu-ia, te
kida-ro xa tna ini-ia. 23 Te xa'a
kuu xa n-ta'u tniu ña'a-ia. Io xa
jandixa-ro Da'ya Yɨɨ-ia, Jesucristu,
te io xa juemani tna'a-ro, ɨɨn-ro
xi'in ɨnka-ro. Du'a n-ta'u tniu
ña'a-ia. 24 Łɨn ñayiu, nux kida-i xa
ta'u tniu Ianyuux, kunduu-i xi'in
Ianyuux te kunduu Ianyuux xi'in
mee-i. Xá n-taxi Ianyuux Espíritu
Ii, te kida Espíritu Ii xa na'a-ro xa
kunduu Ianyuux xi'in-ro.

4

Espíritu Ianyuux xi'in se kuu anticristu

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
maxku jandixa koio-n dava'a nga
ñayiu ja'an xa kachitnu'u-i tnu'u
Ianyuux. Kototnuni-n-yɨ, nux
ndaa xa ja'an-i tnu'u Ianyuux,
a nux ja'an-i tnu'u kui'na. Chi
ñuñayiu, io kue'e ñayiu ka ja'an xa
xian tnu'u-i tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, ko ña ndaa. 2 Łɨn ñayiu, nux
jandixa-i xa Jesús kuu Cristu, Ia
kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te dɨuni
jandixa-i xa kuu-ia Se kuu ñani
tna'a xi'in ñayiu, te xandaa kuu
xa ka kachitnu'u-i tnu'u Ianyuux.
Du'a kutnuni ini-n xa n-tunda'a
Espíritu Ianyuux mee-i. 3 Łɨn ñayiu,
nux ñatu jandixa-i xa Jesús kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux te dɨuni kuu-ia Se
kuu ñani tna'a xi'in ñayiu, kutnuni
ini-n xa ñatu kachitnu'u-i tnu'u
Ianyuux, kutnuni ini-n xa ja'an-i
tnu'u se kuu anticristu. Xá n-ka
teku-n xa kixi se kuu anticristu, te
vitna tuu-s ñuñayiu.

4 Da'ya kuechi-da, mee-n ka kuu
da'ya Ianyuux, te xijan kuu xa
ndaku ka mee-n dada se ijan. Tax-
nuni Ianyuux anu mee-n, te tax-
nuni kui'na anu mee-s. Ko kue'e
kunxa'nu ka Ianyuux dada kui'na.
Xijan kuu xa unu ndaku ka mee-n
dada mee-s. 5 Se ijan, ka kuu-s
se ñuñayiu. Xijan kuu xa, tnu'u
ka ja'an-s kuu tnu'u ka jandixa
ñayiu ñuñayiu, te ka xeka va'a ñayiu
ñuñayiu tnu'u-s. 6 Ko mee-ro, ka
kuu-ro da'ya Ianyuux. Ñayiu xini
Ianyuux, ka xeka va'a-i tnu'u-ro.
Ñayiu ña ka kuu da'ya Ianyuux,
ña chinuu-i tnu'u-ro. Nux xeka
va'a ɨɨn ñayiu tnu'u-ro, te xini-ro
xa taxnuni Espíritu Ianyuux anu-i.
Nux ñatu chinuu ɨɨn ñayiu tnu'u-ro,
te xini-ro xa taxnuni se kuu anti-
cristu anu-i. Łɨn kuu xandaa, ko
ɨnka kuu xa ña ndaa.

Ianyuux kuu Ia xemani ntdaa ñayiu

7 Ñani mani-da, ku'a mani-da, na
juemani tna'a-ro, chi nux xemani
tna'a-ro, kutnuni ini-ro xa taxnuni
Ianyuux anu-ro. Nux xemani
ɨɨn ñayiu ñani-ro ku'a-ro, kuu-i
da'ya Ianyuux te xini-i Ianyuux.
8 Nux ñatu xemani ɨɨn ñayiu ɨnka
ñayiu, ta jini ka-i Ianyuux, chi
Ianyuux kuu Ia xemani ntdaa
ñayiu. 9 Hora n-tunda'a Ianyuux
Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu, n-dande'a
ña'a-ia mee-ro xa xemani ña'a-ia.
Idini Da'ya Yɨɨ Ianyuux io. 10 Xaxe'e
xa jandixa-ro mee-ia, xtuu va'a-ro
xi'in Ianyuux. Xaxe'e Da'ya Yɨɨ-ia,

xemani Ianyuux ñayiu. Juini ña
n-ka xemani mee-ro mee-ia, ko
n-xemani ña'a mee-ia mee-ro.
N-tunda'a-ia Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu,
xa chiya'u-ia kuechi-ro, na n-xi'í-ia
nuu curuxi.

11 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
nux du'a n-xemani ña'a Ianyuux
mee-ro, dɨuni io xa juemani tna'a
mee-ro. 12 Nuncas ña n-xini ni
ɨɨn ñayiu xi'in nuu-i Ianyuux.
Ko nux xemani tna'a-ro, du'a
xini-ro xa tuu Ianyuux xi'in-ro
te kida-ia xa xemani-ro mee-ia
xi'in ñayiu. 13 Du'a kutnuni ini-ro
xa kunduu mee-ro xi'in mee-ia
te kunduu mee-ia xi'in mee-ro,
chi xá n-taxi-ia Espíritu mee-ia.
14 Xi'in nuu mee-da, n-ka xini-da
Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Ka ja'an
ndaa-da xa n-tunda'a Ianyuux
Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu, xa dakaku-ia
ñayiu ñuñayiu, xa ma kuú koio-i
xi'in kuechi-i. 15 Ɨɨn ñayiu, nux
jandixa-i xa Jesús kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, du'a kunduu Ianyuux
xi'in mee-i, te kunduu mee-i xi'in
Ianyuux.

16 Du'a kutnuni ini-ro xa xemani
ña'a Ianyuux mee-ro. Te du'a
jandixa-ro xa xemani ña'a-ia
mee-ro. Ianyuux kuu Ia xemani
ñayiu. Nux xemani ɨɨn ñayiu
Ianyuux xi'in ñayiu, kunduu mee-i
xi'in Ianyuux, te kunduu Ianyuux
xi'in mee-i. 17 Du'a kida Ianyuux xa
xemani-ro mee-ia. Te ma yu'u-ro
nuu Jesucristu, na ndixi-ia xa
ndadandaa-ia ntdaa xa io. Chi
juini dani tuu-ro ñuñayiu, ko ná
kuu mee-ia da ka kuu mee-ro tuku.
18 Ñatu yu'u-ro nuu Ianyuux, chi
kutnuni ini-ro xa xemani ña'a-ia
mee-ro. Nux yu'u ɨɨn ñayiu nuu
Ianyuux, kuu xa ndetu-i xa kada
u'u ña'a Ianyuux mee-i. Nux
yu'u-i nuu Ianyuux, kuu xaxe'e
xa ta kutnuni ini ka-i xa xemani
Ianyuux mee-i, te ta xee ka-i xa
juemani mee-i Ianyuux.

19 Xemani-ro Ianyuux, xaxe'e
xa n-xemani ña'a Ianyuux mee-ro
ki'na nuu. 20 Ɨɨn ñayiu, nux ja'an-i
xa xemani-i Ianyuux, ko xini u'u-i
ñani-i ku'a-i, kuu-i ɨɨn ñayiu ja'an
tnu'u vete. Nux nde'a-i ñani-i
ku'a-i, te ñatu xemani-i-yɨ, ¿janda
kua'a-i xa juemani-i Ianyuux, Ia
ña nde'a-i? 21 Te xa'a kuu tnu'u
n-ta'u tniu Ianyuux. Nux xemani
ɨɨn ñayiu Ianyuux, io xa juemani-i
ñani-i ku'a-i tuku.

5

Ndaku ka mee-ro dada xa io ñuñayiu

1 Ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i xa Jesús
kuu Cristu, kuu-i da'ya Ianyuux te
xemani-i Taa-i Ianyuux. Te nux
xemani-i Ianyuux, dɨuni xemani-i
da'ya Ianyuux. 2 Nux xemani-ro
Ianyuux te jandixa-ro tnu'u ta'u
tniu-ia, na'a-ro xa xemani-ro
da'ya-ia tuku. 3 Nux xemani-ro
Ianyuux, io xa jandixa-ro tnu'u
ta'u tniu-ia. Te ñatu vee xa kada-ro
xa juini mee-ia, chi taxnuni mee-ia
anu-ro. 4 Ɨɨn ñayiu, nux kuu-i da'ya
Ianyuux, du'a ndaku ka mee-i dada
xa io ñuñayiu. Jandixa-ro xa Jesús
kuu Cristu. Xaxe'e xa'a, ndaku
ka mee-ro dada xa io ñuñayiu.
5 Ñayiu jandixa xa Jesús kuu Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, mee-i ndaku ka dada
dava'a nga xa io ñuñayiu.

Xa ja'an ndaa xaxe'e Da'ya Yɨɨ Ianyuux

6 Na n-kixi Jesucristu ñuñayiu,
n-ya'a-ia nuu ndute te n-ya'a-ia
nuu nɨñɨ. Kuu ná kuu xa n-kixi-ia
xi'in ndute xi'in nɨñɨ. N-ya'a-ia
nuu ndute hora n-dajuendute ña'a
Sua, te n-xatu nɨñɨ hora n-xi'í-ia
xaxe'e-ro. Ja'an ndaa Espíritu
Ianyuux xa du'a n-kuu, chi xandaa
kuu Espíritu Ianyuux. 7 Andɨu io
uni xa ja'an ndaa xaxe'e Jesucristu:
Taa-ro Ianyuux, xi'in Ia nani Tnu'u
Ianyuux, xi'in Espíritu Ianyuux. Te
idini Ianyuux kuu-ia, ndruni-ia.
8 Te ñuñayiu ya'a io uni xa ja'an
ndaa xaxe'e Jesucristu: Espíritu
Ianyuux, xi'in ndute nuu n-ya'a

Jesucristu, xi'in niñɨ Jesucristu
n-xatu. Te ɨɨn nuu ka ja'an ndaa
ndruni xa'a. 9 Nux ɨɨn nuu ka ja'an
ndaa uu seyɨɨ, te io xa jandixa-ro
xa ka ja'an-s. Ko yo ya'u ka xa
ja'an ndaa Ianyuux, chi ja'an
ndaa Ianyuux xaxe'e Da'ya Yɨɨ-ia.
10 Ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, te ja'an ndaa Espíritu
Ianyuux anu-i xaxe'e xa'a. Te
ɨɨn ñayiu, nux ñatu jandixa-i xa
ja'an Ianyuux, du'a ja'an-i xa
ja'an Ianyuux tnu'u vete, chi ña
jandixa-i xa n-ja'an ndaa Ianyuux
xaxe'e Da'ya Yɨɨ-ia. 11 N-ja'an ndaa
Ianyuux xa n-kida Jesucristu xa
kutuu va'a mee-ro xi'in mee-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. N-ja'an ndaa-ia
xa du'a koo xaxe'e xa n-xi'í Da'ya
Yɨɨ-ia xaxe'e-ro. 12 Nux jandixa ɨɨn
ñayiu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, tuu va'a-i
xi'in Ianyuux, vitna xi'in nde kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko nux ña jandixa ɨɨn
ñayiu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ma kutuu
va'a-i xi'in Ianyuux.

Ɨnka io xa jan do'o ña'a-da

13 Kidava'a-da carta ya'a nuu
mee-n ka kuu ñayiu ka jandixa
Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Kidava'a-da
nuu-n, xa kutnuni ini koio-n xa ku-
tuu va'a koio-n xi'in Ianyuux kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ.

14 Kua'a-ro xa koo-ro confianza
nuu Ianyuux. Nux kajan-ro ɨɨn
xa ndoñu'u-ro xa kada-ro xa juini
mee-ia, na'a-ro xa nini ña'a-ia.
15 Te nux na'a-ro xa nini ña'a-ia,
dava'a nga xa xijan-ro nuu-ia,
dɨuni na'a-ro xa xá n-taxi-ia xa
n-xijan-ro.

16 Nux xini ɨɨn ñayiu xa kida
ñani-i ku'a-i kuechi, io xa kajan
ta'u-i xaxe'e ñani-i ku'a-i. Io ɨɨn
kuechi, xa nux na kada-ro kuechi
jan, te io xa kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Ñatu ja'an-da xa io xa kajan ta'u-n
xaxe'e ñani-n ku'a-n kida kuechi
ya'a. Ko io nga kuechi, xa nux na
kada-ro kuechi jan, te ma kuú-ro
xi'in kuechi-ro. Nux du'a kida
ñani-n ku'a-n, te io xa kajan ta'u
koio-n xaxe'e-i, te kada Ianyuux
xa kutuu va'a-i xi'in-ia. 17 Ntdaa
xa ña kuu xava'a kuu kuechi. Ko
io kuechi ma kada xa kuú-ro nux
kida-ro kuechi jan.

18 Na'a-ro xa ɨɨn ñayiu, nux kuu-i
da'ya Ianyuux, ma koo xa dani
kada ka-i kuechi. Chi neva'a Da'ya
Yɨɨ Ianyuux mee-i, te du'a ma kua'a
kui'na xa kadajuexa ña'a-i xa kada
ñayiu jan kuechi. 19 Na'a-ro xa n-ka
nduu-ro da'ya Ianyuux. Te na'a-ro
xa xejoon ñayiu ñuñayiu xa taxnuni
kui'na anu-i.

20 Na'a-ro xa n-kixi Da'ya Yɨɨ
Ianyuux ñuñayiu. Na'a-ro xa
n-kida-ia xa kutnuni ini-ro jundu
kuu-ia, n-kida-ia xa jini-ro Ianyuux
Ndaa. Kunduu-ro xi'in Ianyuux
Ndaa, chi kunduu-ro xi'in Da'ya
Yɨɨ-ia, Jesucristu. Ianyuux Ndaa
kuu-ia, te kida-ia xa kutuu va'a
mee-ro, xi'in mee-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 21 Da'ya kuechi-da, koo
koio-n cuedado. Maxku jandixa-n
santu kidava'a nda'a se ñuñayiu.
Kunduu na'i koio ka-n xi'in Jesu-
cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux Ndito.
Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Sua

Xa kuu xandaa. Io xa juemani tna'a-ro

1 Sexa'nu kuu-da. Kidava'a-da nuu mee-n, ñadɨ'ɨ n-ja'an ña'a Ianyuux xa kunduu-n xi'in mee-ia. Kidava'a-da nuu ntdaa da'ya-n tuku. Ndaa xa xemani ña'a-da. Ná xemani ña'a mee-da, da xemani ña'a ntdaa ñayiu n-ka xeka va'a xa kuu xandaa. 2 Du'a kuu xaxe'e xa kunduu xa kuu xandaa xi'in-ro vitna, te kunduu na'i xa kuu xandaa xi'in-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 3 Na taxi ka Taa-ro Ianyuux xamani-ia nuu-n. Xi'in Xto'o-ro Jesucristu, Da'ya Yɨɨ-ia, na taxi-ia xamani-ia nuu-n, te na kundau ini ña'a-ia mee-n, te kada-ia xa kutuu va'a-n. Du'a koo xaxe'e xa kunduu-n xi'in xa kuu xandaa, te xaxe'e xa xemani-n Ianyuux xi'in ñayiu.

4 Yo n-kuvete-da hora n-nanitna'a-da xi'in da'ya-n. Dava-i, xá n-ka xeka va'a-i xa kuu xandaa. Ná n-ta'u tniu ña'a Taa-ro Ianyuux mee-ro, du'a ka kida-i. 5 Ñadɨ'ɨ va'a, ñatu kidava'a-da ɨɨn tnu'u xee. Kidava'a-da tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ-ro, hora n-ka kixe'e-ro xa kunduu-ro xi'in Cristu. Xijan-da xa juemani tna'a-ro. 6 Nux ja'an-ro xa xemani-ro Ianyuux, io xa jandixa-ro tnu'u ta'u tniu-ia. Te xa'a kuu xa n-ta'u tniu ña'a-ia. Ná n-ka teku-n ki'na nuu, dani kuu. Io xa juemani tna'a-ro.

Se danda'u ñayiu ka kuu-s

7 Ñuñayiu xndaxio kue'e se danda'u ñayiu. Ñatu ka jandixa-s xa Jesús kuu Cristu, Ia kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te dɨuni kuu-ia Se kuu ñani tna'a xi'in ñayiu. Se ijan, ka danda'u-s ñayiu. Ka kidatniu-s xa danaa-s ntdaa xa n-kida Cristu. Anticristu ka kuu-s. 8 Koo koio-n cuedado. Maxku dakuita koio-n xa n-kida-n. Kadatniu koio ka-n, xa tnɨɨ koio-n ntdaa xa taxi Ianyuux.

9 Ɨɨn ñayiu, nux kueka va'a-i xa dakua'a ña'a se ijan, du'a dandoo-i tnu'u n-dakua'a ña'a Cristu. Nux du'a kuu, kuu xa n-dandoo-i Ianyuux. Nux neva'a ɨɨn ñayiu tnu'u Cristu xa jandixa na'i-i-ia, du'a kunduu-i xi'in Taa-ro Ianyuux, te kunduu-i xi'in Da'ya Yɨɨ-ia tuku. 10 Nux xee ɨɨn seyɨɨ ve'e-n, xa dakua'a ña'a-s ɨnka tnu'u, tnu'u ña kuu tnu'u Cristu, te maxku kueka va'a-n-sɨ, maxku ja'an-n xanyuux nuu-s. 11 Nux ja'an-n xanyuux nuu-s, kuu ná kuu xa kunduu mee-n xi'in mee-s, kuu xa chindee-n-sɨ xa kada ka-s kuechi nuu ñayiu.

Idinga tnu'u

12 Io kue'e ka tnu'u juini-da xa ja'an-da, ko ña juini-da xa kadava'a-da tnu'u jan. Juini-da xa kotoni'ni ña'a-da, xa nanitna'a nuu-ro. Du'a kuvete ka-ro, nt-daa-ro.

13 Xá n-ja'an Ianyuux ku'u-n, xa mee-ña tuku kunduu-ña xi'in-ia. Ka tunda'a da'ya-ña xanyuux nuu-n. Du'a na koo.

Carta kuu uni n-kidava'a Sua

Xá n-teku-r xa kida-n xa kuu xava'a

1 Mee-r, sexa'nu, kidava'a-r carta
ya'a nuu Gayo, se mani xi'in-r. Xan-
daa kuu xa xemani ña'a-r.
2 Ñani mani-r, xijan ta'u-r nuu
Ianyuux xa taxi-ia ntdaa xa
ndoñu'u-n. Xaxe'e xa kunduu-n
xi'in xa kuu xandaa, te na'a-r xa
tuu va'a anu-n. Xijan ta'u-r xa
kutuu va'a yɨkɨ kuñu-n tuku. 3 Yo
n-kuvete-r hora n-ka kixi ñani-ro.
N-ka ja'an mee-s xa jandixa-n xa
kuu xandaa, te kunduu-n xi'in xa
kuu xandaa. 4 Kuvete-r xa kuvete
ka-r, hora teku-r xa ka kunduu
na'i ka da'ya kuechi-r xi'in xa kuu
xandaa. Ña tuu ɨnka xa du'a kada
xa du'a kuvete-r xa kuvete ka-r.
5 Ñani mani-r, teku-r xa va'a
chindee-n ñani-ro ku'a-ro, hora
xee-s ñuu-n. Teku-r xa juini seto'o
ka kuu-s, ko va'a xitondee-n-sɨ.
6 Nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu,
n-ka ja'an-s xa xemani-n-sɨ te
chindee-n-sɨ. Se n-tunda'a Ianyuux
ka kuu-s. Kada ka xamani xa
chindee na'i-n-sɨ ichi jɨ'ɨn-s, xa
juña'a-n-sɨ ntdaa xa ndoñu'u-s.
7 Xaxe'e Jesucristu ka xe'en-s, te
ña juini-s xa kundeka ña'a ñayiu
ña kunduu xi'in Jesucristu. 8 Xijan
kuu xa io xa kueka va'a mee-ro
mee-s, xa kadatniu-ro xi'in-s hora
xian tnu'u-s xa kuu xandaa nuu
ñayiu.

Kida Diótrefes xa u'u

9 Xá n-kidava'a-r nuu ntdaa
ñayiu ka jandixa Cristu ñuu-n, ko
ña n-xeka va'a se nani Diótrefes
tnu'u-r. Kukajan ini Diótrefes xa
ku kuu mee-s se kunxa'nu nuu-n.
10 Xijan kuu xa nux naxee-r ñuu-n,
te dande'a-r ntdaa ñayiu xa jan
tnu'u ña'a-s te ja'an-s tnu'u vete. Ña
xeka va'a-s ñani-ro ku'a-ro. Te nux
juini ɨɨn ñayiu xa kueka va'a-i-yɨ, ma
juejoon-s xa du'a kada-i. Ja'an-s xa
ñayiu xeka va'a ñani-ro ku'a-ro, ma
kua'a-i xa nataka ka-i xi'in ñayiu ka
jandixa Cristu.
11 Ñani mani-r, maxku kada
mee-n ná kida Diótrefes. Kada
na'i ka xava'a. Nux kida ɨɨn
ñayiu xava'a, du'a kunduu-i xi'in
Ianyuux. Ko nux kida ɨɨn ñayiu xa
u'u, ta jini ka-i Ianyuux.

Ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ ñayiu kuu Demetrio

12 Ja'an ndaa ntdaa ñayiu xa kida
se nani Demetrio xava'a. Xan-
daa kuu xa du'a kida-s. Dɨuni ka
ja'an ndaa mee-r xaxe'e-s, te xna'a
mee-n xa ka ja'an-r xa kuu xandaa.

Idinga tnu'u

13 Io kue'e ka tnu'u juini-r xa
ja'an-r, ko ña juini-r xa kadava'a-r
tnu'u jan. 14 Ndetu-r xa yachi jini
ña'a-r. Nanitna'a nuu-ro, te hora
ijan ja'an ka-ro.
15 Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a-n. Se mani xi'in-ro ya'a, ka
tunda'a-s xanyuux nuu-n. Kada
favor, xa juña'a-n xanyuux mee-r
nuu ɨɨn ɨɨn se mani xi'in-r ijan.

Carta n-kidava'a Judas

Kidava'a Judas nuu ñayiu n-ja'an ña'a Ianyuux

1 Mee-da kuu Judas. Se xi-
nokuechi nuu Jesucristu kuu-da.
Ñani Jacobo kuu-da. Kidava'a-da
carta ya'a nuu mee-n ka kuu ñayiu
n-ja'an ña'a Taa-ro Ianyuux, ñayiu
n-kida dɨɨn-ia xa ku kuu-n ñayiu
mee-ia. Neva'a ña'a-ia mee-n, xa
kunduu na'i koio ka-n xi'in Jesu-
cristu. 2 Kue'e ka na kundau ini
ña'a-ia mee-n. Na kada ka-ia xa ku-
tuu va'a koio-n. Te dani na juemani
ña'a ka-ia. Du'a na koo.

Ñayiu ka danda'u ña'a mee-n (2 Pedro 2:1-7)

3 Ñani mani-da, ku'a mani-da,
yo kue'e n-juini-da xa kadava'a-da
ntdaa xa n-kida Ianyuux xaxe'e-ro,
xa n-dakaku ña'a-ia xa ma
kuú-ro xi'in kuechi-ro. Ko danaa
n-ndoñu'u xa kadava'a-da nuu-n
xa io xa dada'an koio mee-n tnu'u
va'a n-tnɨɨ-ro. Ñayiu n-kida dɨɨn
Ianyuux ka kuu-ro. Idini vuelta
n-taxi-ia tnu'u va'a jandixa-ro, te
ma dama-ia tnu'u jan. Xijan-da
nuu-n xa jandixa-n xa jandixa koio
ka-n tnu'u jan. 4 Xá n-ka kɨu ñayiu
me'ñu mee-n ka danda'u ña'a-i.
Xá n-kuu kuia, yodotnuni xa kada
u'u Ianyuux ñayiu ya'a. Ñayiu ka
kuxee ini nuu Ianyuux ka kuu-i.
Ka ja'an-i xa xaxe'e xa n-taxkanu
ini Ianyuux kuechi-i, te kua'a-i xa
kada-i dava'a nga xa ka juini-i.
Ka ja'an-i xa ka jandixa-i Ianyuux
taxnuni nuu ntdaa xa io, ko ña
ndaa. Xi'in xa ka kida-i, kuu xa ñatu
ka jandixa-i Xto'o-ro Jesucristu.

5 Xá xna'a mee-n ntdaa xa
ja'an-da vitna, ko juini-da xa
nadaja'an ña'a-da xa n-kida
Xto'o-ro Ianyuux. N-dakaku
Ianyuux ñayiu Israel xa kee-i,
ntdaa-i, Egipto, ko dada n-xa'ni-ia
ntdaa ñayiu ña n-ka jandixa ka
n-ka xo tna'a me'ñu ñayiu jan.
6 Ángel, ia n-ka xinokuechi nuu
Ianyuux, du. Juini n-ka taxnuni-ia
nuu taxnuni Ianyuux, ko n-ka
dandoo-ia nuu taxnuni-ia. Neva'a
Ianyuux mee-i, nde kɨu ka'nu
ndadandaa-ia ntdaa xa io. Nuu
nee xyɨndi'u-i, xi'in cadena nuncas
ma ta'nde. 7 Ñuu nani Sodoma
xi'in ñuu nani Gomorra, xi'in ntdaa
ɨnka ñuu xndatuu ijan. N-ka kida
ñayiu ntdaa xa n-ka kukajan ini-i.
N-ka kidi xi'in dava'a nga ñayiu
n-ka juini-i, te kue'e xa kue'e xa
kui'a kaa n-ka kida-i. Ɨɨn ichi
maxku kane'e katnɨɨ mee-ro ka
kuu-i. N-kida u'u Ianyuux ñayiu jan
yañu'u nuncas ma nda'va.

8 Te xijan ka kida ñayiu ka
danda'u ña'a mee-n. Ná ja'an xene
ka ja'an-i. Ka kida-i dava'a nga xa
kukajan ini-i. Xa kui'a kaa ka kida-i
nuu yɨkɨ kuñu mee-i. Ka kuxee ini-i
nuu dava'a nga xa taxnuni nuu-i.
Kui'a ka ja'an-i ntdaa xa io andɨu.
9 Ko nde ángel Miguel, ia kunxa'nu
ka xinokuechi nuu Ianyuux, ña
kui'a n-ja'an-ia nuu kui'na. Na
jantna'a ni'na-ia xi'in-i jundu ni'i
yɨkɨ kuñu ndi Moisés, ña n-kida
u'u-ia-i. Diko ni n-ja'an-ia: “Na
ndadandaa ña'a Xto'o-ro Ianyuux.”
10 Ñayiu ka danda'u ña'a mee-n,
kui'a ka ja'an-i nuu xa ñatu ka
kutnuni ini. Te xa ka kutnuni ini-i,
ná ka kutnuni ini kɨtɨ, ka xetniu-i
xa danaa koio-i mee-i.

11 Na kada u'u Ianyuux ñayiu
jan. Ná n-kida Caín, da n-ka kida
mee-i. Xaxe'e xa ka juini-i tvini,
n-ka kida-i xa u'u, ná n-kida Bal-
aam. Ná n-xi'í Coré xaxe'e xa
n-kuxee ini-s, da kuú koio mee-i
tuku. 12 Xa kui'a kaa ka kuu ñayiu
jan hora ka xaxi-i xi'in-n. Ka xaxi
ka'nu mee-n, xaxe'e xa ka xemani
tna'a-n. Ko mee-i, nde'e ka xaxi
ka xi'i-i, te ñatu ka kune ini-i. Ná
kuu vikó ñatu dajuun dau, jua'an
vaxi ndeka ña'a tachi, da ka kuu-i.
Ná kuu yutnu ñatu juun xavidi,

te n-kane-tnu xi'in nde yo'o-tnu,
da ka kuu-i. 13 Ná kuu ndute
mar, hora nde'e tuxndee ndute, ka
kuu-i. Ná kuu t-iñu ndute jan, kuu
xa ka kida-i xa januu. Ná kuu
chudini jua'an du'a du'a, ka kuu-i.
Neva'a Ianyuux ɨɨn nuu nee xa nee
xaxe'e-i, nuu kutuu koio-i nɨkava
nɨkuita.
14 Du'a n-ja'an Enoc tuku. Se
kuu uxa, raza Adán n-kuu-s. Se
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
n-kuu-s. N-kakune'e-s xa ya'a
ñayiu jan, na n-ja'an-s: "Kunde'a
koio-n. Vaxi Xto'o-ro xi'in ia
ka xinokuechi nuu-ia. Kue'e xa
kue'e xa kue'e-ia vaxi xi'in-ia.
15 Ndadandaa Xto'o-ro ntdaa ñayiu.
Kada u'u-ia ntdaa ñayiu ña n-ka
jandixa-ia. Kada u'u-ia ñayiu jan,
xaxe'e xa n-ka kida-i ntdaa xa ka
kida ñayiu ña ka jandixa-ia. Kada
u'u-ia-i, xaxe'e xa du'a n-ka kida-i,
xaxe'e xa ña n-ka jandixa-i mee-ia.
Kada u'u-ia-i, xaxe'e ntdaa tnu'u
nde'e n-ka ja'an-i nuu-ia, xaxe'e xa
ñayiu ka kida kuechi ka kuu-i, ñayiu
ña ka jandixa mee-ia." 16 Ka jan
kuechi-i te ka jan tnu'u-i. Ka kida-i
ntdaa xa kukajan ini-i xa kada-i.
Ka najuen tnu'u-i mee-i, te va'a ka
ja'an-i nuu ɨnka ñayiu, xa ni'i koio-i
xa juini mee-i.

Ñayiu ka kuxee ini

17 Ko mee-n, ñani mani-da,
ku'a mani-da, naja'an koio mee-n
nax n-ka ja'an se n-tunda'a ña'a
Xto'o-ro Jesucristu. 18 N-ka ja'an-s:
"Kɨu jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io, kɨu ijan,
koo koio ñayiu kuxee ini, ñayiu ña
ka jandixa Ianyuux, ñayiu ka kida
dava'a nga xa juini mee-i." 19 Ka
xa'nde tna'a-i, te ka kida dɨɨn ña'a-i
mee-n. Ka xani ini-i meni xa xani
ini ñayiu ñuñayiu, te ñatu kidatniu
Espíritu Ii anu-i.
20 Ko mee-n, ñani mani-da, ku'a
mani-da, jandixa na'i koio ka-n
Ianyuux. Jandixa na'i koio ka-n
tnu'u va'a xa n-tnɨɨ-ro. Xa ii kuu,
xa n-taxi Ianyuux kuu. Na jue-
joon koio-n xa kadatniu Espíritu Ii
anu-n, xa kajan ta'u koio ka-n nuu
Ianyuux. 21 Kada koio ka-n xa juini
Ianyuux, xa juemani ña'a-ia. Te
kundetu koio ka-n, xa kundau ini
ña'a Xto'o-ro Jesucristu, xa kada-ia
xa kutuu va'a koio-n xi'in-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ.
22 Ñayiu ñatu ka jandixa va'a,
chindee koio-n-yɨ xa jandixa va'a
koio-i. 23 Ɨnka ñayiu, xaxe'e kuechi
ka kida-i, te kuu ná kuu xa
dakaku-n-yɨ nuu yañu'u koko. Te
ɨnka ñayiu, kundau ini koio-n-yɨ. Ko
dɨuni yu'u koio-n. Jini u'u koio-n
nde da'ma-i, chi kui'a kaa xa n-ka
kida-i. Koo koio-n cuedado, xa
maxku kada koio mee-n ná n-ka
kida mee-i.

Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux

24 Kua'a Ianyuux xa kuneva'a
ña'a-ia, xa ma kada koio-n kuechi.
Ia kunxa'nu ka kuu-ia. Taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io. Kua'a-ia xa
kada-ia xa kunujuiin koio mee-n
nuu mee-ia, te ma tekuechi ña'a
ni ɨɨn, te kuvete koio-n xa kuvete
koio-n. 25 Idini Ianyuux kuu-ia.
Kutnuni ini-ia ntdaa xa io. Ia
dakaku ña'a mee-ro kuu-ia, kida-ia
xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu, na
juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia. Ia
kunxa'nu ka kuu-ia. Taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io. Kida-ia ntdaa
xa juini-ia. Du'a n-kuu-ia, antecas
xa kadava'a-ia ntdaa xa io. Du'a
kuu-ia vitna. Du'a ku kuu-ia, kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a na koo.

N-chidotnuni Sua nax koo

N-datuu Jesucristo xa ya'a nuu Sua

1 Xa'a kuu xa n-datuu Ianyuux
nuu Jesucristu xa datuu-ia nuu
ñayiu ka xinokuechi nuu-ia.
N-datuu-ia nuu nax ya'a, te ma
kukuee xa ya'a xa'a. N-datuu Jesu-
cristu xa'a nuu ángel, ia xinokuechi
nuu-ia, te ángel jan n-datuu xa'a
nuu daña, Sua, se xinokuechi nuu
Jesucristu. 2 N-chidotnuni-da xa
n-ja'an Ianyuux xi'in xa n-datuu
Jesucristu nuu-da. Xi'in nuu
mee-da n-xini-da xa'a te n-teku-da.
3 N-chidotnuni-da nax ya'a xi'in
nax io xa kada ñayiu. Naka ta'u
kuu ñayiu ka'u tnu'u ya'a xi'in ñayiu
kunini xa yodotnuni. Ta'u kuu-i
nux na kada-i na yodotnuni ya'a
chi vax kuyatni xa ya'a ntdaa xa
yodotnuni libru ya'a.

N-ta'u tniu Jesucristo xa ka-
dava'a Sua carta jɨ'ɨn nuu ñayiu ka
kukanu ini-ia xndaxio Asia

4-5 Daña, Sua tunda'a tutu
yodotnuni tnu'u ya'a juan xee
nuu mee-n, ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu xndaxio uxa ñuu
xndatuu Asia. Na chindee chituu
ña'a Ianyuux, Ia daa nga io, Ia kixi.
Na chindee chituu ña'a uxa espíritu
xtuu nuu nukoo-ia. Te dɨuni na
chindee chituu ña'a Jesucristu, Ia
kuu testiu ja'an ndaa ja'an kuiti.
N-nandoto-ia xa n-kuu-ia ndɨyɨ
na kua'a na kandijun nandoto
ntdaa ñayiu ka xi'í. Taxnuni-ia
nuu ntdaa se ka kunxa'nu. Na
kada-ia xa kutuu vii kutuu va'a
koio-n. Xemani ña'a-ia te n-dakaku
ña'a-ia na n-xatu niñi-ia xa xe'e
kuechi ka kida-ro. 6 N-kida-ia xa ka
kuu-ro ná kuu dutu ka xinokuechi
nuu Ianyuux, Ia kuu Taa-ia.
Dɨuni n-kida-ia xa jandixa-ro xa
taxnuni-ia nuu-ro. Juan kɨu juan
ñuu io xa ndadaka'nu-ro-ia, te na
ja'an-ro xa taxnuni-ia. Nɨkava
nɨkuita na kada-ro xijan. Amén.

7 Kuna'a koio-n xa ndixi-ia nuu
vikó.
Ntdaa-ro xi'in ntdaa ka ñayiu
ñuñayiu kunde'a koio-ia.
Nde ñayiu n-tuu ña'a espada na
n-xi'í-ia kunde'a-ia.
Ntdaa ñayiu ñuñayiu nda'i xaxe'e xa
tnau ini-i.
Daa ya'a.
Amén.

8 N-ja'an Jesus nuu-da:
—Ru'u kuu Ia daa nga io, te ku-
tuu-r nɨkava nɨkuita. Kuenda kɨu
letra A xi'in letra Z kuu-r. Xa'a
ja'an-r xa kuu-r Ianyuux, Ia daa
nga io, Ia xee ñuñayiu, Ia yo taxnuni
du —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

N-kida Ianyuux xa n-xini Sua
Cristo

9 Ñani-ro ka kuu tna'a xaxe'e xa
ka jandixa-ro Jesucristu. Nda'u
ka ya'a-ro xa kuu-ro ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-ro. Kida-ia xa kundee ini-ro
hora nda'u ka ya'a-ro. Nani
kundee ini ndixi, ɨɨn ɨɨn-n, dani
kundee ini daña. Tuu-da nuu
ñu'u kaa ni'no nuu mar nani
Patmos ya xaxe'e xa n-ja'an-da
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in xa
n-kakune'e-da Jesucristu. 10 Kɨu
ki'na nuu semana, kɨu naja'an-ro
xa n-nandoto Jesucristu, daa
n-tuu-da xa ndatnu'u anu-da xi'in
Espíritu-ia. Daa n-teku-da do
ichi yata-da xa xee n-ja'an ɨɨn xa
n-ja'an. Ná kuu xa nda'i strompeta
n-kuu.

11 Xa'a n-ja'an:
—Chidotnuni xa kunde'a-n te
tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ñayiu ka
kukanu ini ña'a xndaxio uxa ñuu
xndatuu Asia. Tunda'a-n na jɨ'ɨn
Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira,
Sardis, Filadelfia, Laodicea du.

12 N-ngonenuu-da xa kunde'a-da
jundu ja'an te n-xini-da uxa
candrelu oro. 13 Me'ñu uxa
candrelu jan n-xini-da ɨɨn se kaa
ná kaa Ia n-kuu ñayiu. Ni'no-ia
ɨɨn dijun kani. Nde yata xe'e-ia

xino dijun jan. Duku ɨɨn cinturón
oro pechu-ia. 14 Kuixi idi dɨkɨ-ia
ná kuixi idi tkachi ndundoo, ná
kuixi yu'a. Koko nduchi nuu-ia
ná koko yañu'u. 15 Ná kaa kaa
bronce nakoko nuu nu'u kaa
xe'e-ia. Xee n-ja'an-ia. Ná kuu
xa junkoio ndute ka'nu ɨɨn nuu
dujun kuu. 16 Ne'e nda'a kua'a-ia
uxa chudini te kee ɨɨn espada deen
io uu nuu yu'u-ia. Koko nuu-ia
ná koko ngandii hora nde'e ndii.
17 Nu n-xini-da-ia n-ndua-da nuu
nujuiin-ia xa kuenda kɨu n-xi'í-da.
Ijan n-xajan ndodo ña'a-ia nda'a
kua'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-da:

—Maxku yu'u-n. Ru'u kuu Ia daa
nga io te kutuu-r nɨkava nɨkuita.
18 N-xi'í-r, ko n-nandoto-r, te ndito-r
vitna. Kuna'a-n xa nɨkava nɨkuita
kutuu-r. Ne'e-r ndakaa ye'e nuu
xe'en ñayiu ka xi'í. Dɨuni ne'e-r
ndakaa ye'e andea. 19 Chidotnuni
xa nde'a-n. Chidotnuni xa ya'a
vitna xi'in xa kuu tiempo jɨ'ɨn-ro.
20 Uxa chudini ne'e nda'a kua'a-r
kuu uxa ángel xndeka ñayiu ka
kukanu ini ña'a xndaxio uxa ñuu
xndatuu Asia, te uxa candrelu oro
kuu ñayiu Asia jan.

2

Carta n-tunda'a Sua jua'an Éfeso

1 Ijan dada n-ja'an ka-ia nuu-da:

—Chidotnuni xa ja'an-r te
tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ángel, ia
xinokuechi nuu-r, Éfeso xa ka'u
ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka
kukanu ini ña'a xndaxio ijan: Du'a
chidotnuni: "Ru'u kuu Ia ne'e uxa
chudini te xikonuu-r me'ñu uxa
candrelu oro. Nda'a kua'a-r ne'e-tɨ.
Na ja'an-r nuu-n: 2 Xá na'a-r xa ka
kida-n xa va'a. Xá na'a-r xa yo vichi
ka kida-n tniu-r. Xá na'a-r xa ka
kiti ini-n xaxe'e xa ka kida dava
ka ñayiu xyɨtna'a nuu-n xaloko.
Dɨuni xini-r xa ka xitotnuni-n se ka
ja'an xa n-tunda'a-r-sɨ xa dakua'a-s
ñayiu, te n-ka xini-n xa unu vete-s.
Ñatu ka ja'an ndaa-s. 3 Ka kundee
ini-n hora kida u'u ña'a ñayiu.
Yo nda'u ka ya'a-n xaxe'e-r te ka
jandixa ña'a na'i-n. 4 Juini du'a ka
ya'a-n xaxe'e-r, ko io ɨɨn xa ñatu tna
ini-r xa ka kida-n. Ñatu tna ini-r
xa ña ka xemani ña'a-n ná n-ka
xo xemani ña'a-n xa ki'na. 5 Natu
ini koio xa n-ka kida-n kuechi
jan, te kada na'i koio xa n-ka xo
kida-n xa ki'na. Nux ña'a, xee-r
te dita-r candrelu-n nuu tuu-i, te
ma taxi ka-r tniu. Du'a kada-r
nux ma natu ini koio-n xa n-ka
kida-n kuechi. Naja'an koio nax
n-ka kida-n, nax n-ka kukajan ini-n
xa kada-n xa ki'na. 6 Juini daa
n-ka kida-n, ko va'a ka kida-n xa
ña ka tna ini-n xa ka kida ñayiu
ka kuu Nicolaítas. Dani mee-r, ña
tna ini-r xa kida ñayiu ijan. 7 Ñayiu
xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini
va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in
nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini
ña'a xndaxio Asia de. Ñayiu na
ndaku nuu Kui'na, io ta'u-i. Ta'u-i
kuu xavidi juun ɨɨn yutnu nukoo
Paraíso Ianyuux. Kaxi-i xavidi ijan
te kundito-i nɨkava nɨkuita." Xa'a
na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu
Éfeso —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Esmirna

8 N-ja'an ka-ia nuu-da:

—Dɨuni chidotnuni xa na ja'an
ka-r te tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ángel,
ia xinokuechi nuu-r, Esmirna xa
na ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu
ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan.
Xa'a chidotnuni: "Ru'u xa kuu-r
Ia daa nga io, te kutuu-r nɨkava
nɨkuita. N-xi'í-r te n-nandoto-r.
Na ja'an-r nuu-n 9 xa na'a-r xa
nda'u ka ya'a-n. Xá na'a-r xa
ka kunda'u-n, ko xaxe'e xa ndeka
tna'a-ro kuenda kɨu ñayiu kuika
ka kuu-n. Xa na'a-r xa kui'a ka
ja'an ña'a ñayiu ka ja'an xa ka
jandixa-i ná jandixa ñayiu Israel,
ko ña ndaa xa daa ka jandixa-i chi
ndeka ña'a Kui'na, te veñu'u Kui'na
ka xe'en-i. 10 Nda'u ya'a koio-n nuu
xaku kɨu, ko maxku yu'u koio-n.
Kuna'a koio-n xa xee Kui'na dian,

te chindi'u ña'a-i dava-n xa kotot-
nuni ña'a-i nu dani jandixa ña'a-n
a ña'a. Uxi ki̇u nda'u ya'a koio-n.
Kukanu ini ña'a na'i; maxku nu-
jani-n xa kukanu ini ña'a-n, te kun-
dito-n ni̇kava ni̇kuita. Kuenda ki̇u
ñayiu ka dadi̇'i̇ te ndaku-i, te ni'i-i
corona-i ka kuu-n. 11 Ñayiu xnini
xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a
koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu
dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a
xndaxio Asia de. Ñayiu ndaku
nuu Kui'na, ma kuú-i i̇nka vuelta."
Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu
ñayiu Esmirna —kuu-ia, n-ja'an-ia
nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Pérgamo

12 N-ja'an ka-ia nuu-da:

—Chidotnuni ntuku xa na ja'an-r
te tunda'a-n ji̇'i̇n nuu ángel, ia
xinokuechi nuu-r, Pérgamo xa
ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu
ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan.
Xa'a chidotnuni: "Ru'u kuu Ia
neva'a espada uu nuu. Na ja'an-r
nuu-n xa 13 xá na'a-r nax ya'a
ñuu io-n. Taxnuni Kui'na ñuu
dian. Juini daa kuu, ko ka ja'an
na'i-n xa kukanu ini ña'a-n juini ka
xini-n xa n-xi'í Antipas xaxe'e xa
n-kakune'e ña'a-s. Ñatu n-nujani-s
xa n-kakune'e ña'a-s nuu ñayiu
ñuu-n, te n-xa'ni ña'a-i dian nuu
tuu Kui'na. 14 Ko ñatu tna ini-r
dava xa ka kida dava-n chi kuechi
kuu. Dava-n ka kida xa n-dane'e
se n-xo nani Balaam Balac. Balac
n-daja'an ñayiu Israel xa kaxi koio-i
kuñu n-ka doko-i nuu ianyuux-yi̇.
Di̇uni n-daja'an-s ñayiu xa kava-i
xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i.
15 Ɨnka ntuku xa ka kida-n kuu xa
dava-n ka jandixa na'i xa ka ja'an
ñayiu ka kuu Nicolaítas. 16 Ñayiu
daa ka kida, io xa natu ini-i xa
n-ka kida-i kuechi. Nux ña'a, ma
kukuee xa xee-r te ndadandaa-r
kuechi-i. Xi'in espada kee yu'u-r
ka'ni-r ñayiu kida kuechi. 17 Ñayiu
xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini
va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in
nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini
ña'a xndaxio Asia de. Ñayiu na
ndaku nuu Kui'na, ta'u-i kuu i̇i̇n xa
yi̇va'a nani maná. Di̇uni juña'a-r-yi̇
yuú kuixi nuu ndenee di̇u xee-i i̇i̇n
i̇i̇n-i. Diko ni ñayiu kuta'u yuú jan
jini di̇u-i ndenee jan." Xa'a na ka'u
ndodo ángel jan nuu ñayiu Pérgamo
—kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Tiatira

Ijan dada n-ja'an ka-ia:

18 —Chidotnuni ntuku xa na
ja'an-r te tunda'a-n na ji̇'i̇n nuu
ángel, ia xinokuechi nuu-r, Tiatira
xa ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu
ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan.
Xa'a chidotnuni: "Ru'u kuu Da'ya
Yi̇i̇ Ianyuux. Ná kaa yañu'u kaa
nduchi nuu-r. Ná kaa kaa bronce
nakoko nuu nu'u kaa xe'e-r. Na
ja'an-r xa 19 xá na'a-r xa ka kida-n
xa va'a. Xá xini-r xa mani ini-n. Xá
na'a-r xa va'a kukanu ini ña'a-n.
Xá na'a-r xa ka xinokuechi-n nuu
Ianyuux. Xá na'a-r xa kunde
ini-n hora ka kida u'u ña'a ñayiu.
Xá na'a-r xa ka kida-n xa va'a
te va'a ka ka kida-n vitna dada
na n-ka kixe'e-n xa kukanu ini
ña'a-n. 20 Juini daa ka kida-n,
ko io i̇i̇n xa ñatu kuu xa va'a ka
kida-n. Xa ña va'a ka kida-n kuu
xa ka xejoon-n xa dakua'a Jezabel
ñayiu dian. Daja'an-ña ñayiu ka
xinokuechi nuu-r xa kava koio-i
xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'i-i.
Di̇uni daja'an-ña-i xa kaxi-i kuñu
n-ka chidoyuku-i nuu ianyuux-yi̇.
Danda'u-ña ñayiu dian chi ja'an-ña
xa kuu-ña ñayiu ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa.
21 N-xo ndetu kuee-r xa natu ini-ña
xa n-kida-ña kuechi, ko ña natu
ini-ña xa n-kida-ña. Ña n-nujani-ña
xa xkaa-ña xi'in se ña n-tnunda'a
xi'in-ña; ñatu xande ini-ña xijan.
22 Kuna'a koio xa kada-r xa kane
kue'e-ña te nkava-ña. Kada-r xa yo
nda'u ya'a koio se ka xkaa xi'in-ña,
nux ma natu ini-s xa n-ka kida-s
kuechi xaxe'e-ña. 23 Ka'ni-r ñayiu
ka jandixa xa ja'an-ña, te jini ntdaa

ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio
uxa ñuu xndatuu Asia de xa ru'u
xini janda kuu anu-n ɨɨn ɨɨn-n,
te dɨuni xini-r nax ka xani ini-n.
Nde'e ka kada u'u ña'a Ianyuux
nux dani na kada ka-n xaloko.
24-25 (Dava ñayiu dian ka ja'an xa
ka xini-i tnu'u ndichi Kui'na.) Ko
ndo'o, ñayiu xndaxio Tiatira, te ña
ka chinuu-n xa ja'an Jezabel xa
kada-n, ni ña ka xini-n tnu'u ndichi
Kui'na, jandixa na'i koio-n tnu'u
Ianyuux n-ka teku-n, te maxku
nujani-n xa jandixa-n. Ma ta'u
tniu ka-r xa jandixa koio-n ɨnka
xa jandixa-n. 26 Ñayiu na ndaku
nuu Kui'na te kada na'i-i xa n-ta'u
tniu-r:

Kada-r xa taxnuni-i nuu ñayiu
ñuñayiu.

27 Te nde'e kundeka-i-yɨ.

Ná kidakuechi ɨɨn ñayiu kɨdɨ ñu'u,
kada-i dava ñayiu kundeka-i
jan.

28 Ná n-kida Taa-r xa taxnuni-r,
kada-r xa taxnuni-n, te taxi-r tkɨun
xino datne datne. 29 Ñayiu xnini
xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a
koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu
dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a
xndaxio Asia de." Xa'a na ka'u
ndodo ángel jan nuu ñayiu Tiatira
jan —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

3

Carta n-tunda'a Sua jua'an Sardis

1 N-ja'an ka-ia nuu-da:

—Chidotnuni xa na ja'an ntuku-r
te tunda'a-n nuu ángel, ia xi-
nokuechi nuu-r, Sardis xa ka'u
ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka
kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a
chidotnuni: "Ru'u kuu Ia io uxa
espíritu te neva'a-r uxa chudini jan.
Na ja'an-r xa xá na'a-r xa ka kida-n.
Xá xini-r xa ka ja'an-n xa kundito-n
nɨkava nɨkuita, ko kuenda kɨu
ñayiu n-ka xi'í ka kuu-n xa ña
naja'an ña'a-n. 2 Chinuu koio nax
ka kida-n. Kidayɨka-i xa jandixa
ña'a ka-n chi ñatuka ka jandixa ña'a
va'a-n. Ñatu ka kida ndɨ'ɨ-n xa juini
Ianyuux. 3 Naja'an koio nax n-ka
xo teku-n hora n-ka xo dakua'a
ña'a ñayiu. Dɨuni naja'an koio xa
n-ka xo jandixa-n, te jandixa na'i
koio xijan. Natu ini koio xa n-ka
kida-n kuechi. Koo tu'a koio-n
chi ma kachitnu'u ña'a-r na hora
xee ntuku-r. Ná xee ɨɨn ñadu'u
xee ntuku-r dian. 4 Juini n-ka
date'a dava-n da'ma-n xa ña n-ka
jandixa ña'a-n, ko dava-n, ñatu n-ka
date'a-n da'ma-n. Ñayiu ñatu n-ka
date'a da'ma-i, dandukutu-r-yɨ
da'ma kuixi, te kutuu ka'nu-r
xi'in-i chi xijan kuu ta'u-i. 5 Ñayiu
na ndaku nuu Kui'na, kui'no-i
da'ma kuixi, te ma ndada ndoo-r
dɨu-i nuu tutu yodotnuni dɨu ñayiu
kundito nɨkava nɨkuita. Ja'an-r xa
xini tna'a-r xi'in-i nuu Taa-r xi'in
nuu ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia.
6 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na
kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i
xi'in nuu dava ka ñayiu ka kukanu
ini ña'a xndaxio Asia de." Xa'a
na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu
Sardes jan —kuu-ia, n-ja'an-ia
nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Filadelfia

7 Ijan dada n-ja'an ka ntuku-ia:

—Chidotnuni ntuku xa na
ja'an-r te tunda'a-n nuu ángel,
ia xinokuechi nuu-r, Filadelfia
xa na ka'u ndodo-ia xijan nuu
ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio
ijan. Xa'a chidotnuni: "Ru'u ja'an
ndaa ja'an kuiti; ñatu vete-r te
ii-r. Taxnuni-r nuu n-xo taxnuni
David, te ne'e-r ndakaa n-xo ne'e-s.
Nux xejoon-r xa kɨkɨu ñayiu nuu
tuu-r, mayo dada'an. Nux ña
xejoon-r xa kɨkɨu-i, mayo ta'u
tniu nuu-r xa na juejoon-r. Na
ja'an-r xa 8 xá na'a-r xa ka kida-n
te janda xtuu-n. Juini xaku-n ka
kukanu ini ña'a, ka jandixa na'i-n
xa n-ja'an-r. Ka ja'an na'i-n xa
ndeka tna'a-ro. N-kida-r xa kunini
dava ka ñayiu ñuu-n xa n-ja'an-r,
te mayo ndaku xa dada'an-i xa

kunini ñayiu dian. 9 Dava ñayiu
ñuu-n ka xe'en veñu'u Kui'na, te
ka ja'an-i xa ka jandixa ña'a-i ná
ka jandixa ña'a ñayiu Israel, ko
ñatu ndaa. Jini koio-i xa xemani
ña'a-r chi mee-r kada xa xee koio-i
nuu-n, te njuiin xiti koio-i. 10 Ka
kida-n xa n-ta'u tniu-r, te juini
nda'u ka ya'a-n, ka kundee ini-n.
Xaxe'e xijan chindee ña'a-r hora
na daja'an ña'a Kui'na xa kada
koio-n kuechi. Vax kuyatni kɨu
xee ntuku-i te daja'an-i ntdaa ñayiu
ñuñayiu xa kada-i kuechi. 11 Nu
xaku kɨu xee-i. Kuneva'a va'a xa
xneva'a-n na kua'a maxku yo ñayiu
dada'an xa tnɨɨ-n ɨɨn ɨɨn-n corona
kuu ta'u-n. 12 Ñayiu na ndaku nuu
Kui'na, jɨ'ɨn-i andɨu, te kada-r xa
kuenda kɨu columna yɨtnɨɨ ɨɨn ve'e
ku kuu koio-i xa ma kee-i veñu'u-ia
io andɨu. Tenee-r dɨu taa-r xi'in
dɨu ñuu-ia columna jan. Ñuu ijan
kuu Jerusalén xee. Nde andɨu
tunda'a Ianyuux ñuu ijan. 13 Ñayiu
xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini
va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in
nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini
ña'a xndaxio Asia de." Xa'a na
ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu
Filadelfia jan —kuu-ia, n-ja'an-ia
nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Laodicea

Dɨuni n-ja'an ka-ia:

14 —Chidotnuni xa na ja'an-r
te tunda'a-n nuu ángel, ia xi-
nokuechi nuu-r, Laodicea xa na
ka'u ndodo-ia nuu ñayiu ka kukanu
ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a na
juña'a-ia: "Ru'u kuu testiu ja'an
ndaa ja'an kuiti. Dɨuni kuu-r Ia
n-kidava'a ntdaa xa io. Xa n-xini-r
xi'in nuu-r kachitnu'u ña'a-r. Na
ja'an-r xa 15 xá xini-r janda xtuu-n
te xini-r xa ka kida-n. Kuenda kɨu
ɨɨn xa n-chi'i-ro yu'u-ro xa kaxi-ro
te xa io-ro xa ndeyu'u-ro xaxe'e
xa ñatu tna ini va'a-ro ka kuu-n.
16 Xaxe'e xa kuenda kɨu xijan ka
kuu-n, kuu anu-r xa dandoo ña'a-r.
17 Kue'e xaxii-r io te kuika-r. Ña
tuu nax ndoñu'u-r, ka kuu-n. Ñatu
ka xini-n xa kuenda kɨu ñayiu ña
tuu nax neva'a te ka kunda'u ka
kukee-i te ka kunda'u ini ña'a dava
ka ñayiu ka kuu-n. Kuenda kɨu
ñayiu kuaa xi'in ñayiu ña tuu na
da'ma-i io ka kuu-n. 18 Jueen koio
oro n-ndee nini nuu nu'u koko
nuu-r xa na kukuika-n. Jueen
koio da'ma kuixi nuu-r xa kui'no-n
xa maxku ya'a ka-n xa januu
chi kuenda kɨu ñayiu io vichi ka
kuu-n. Jueen koio tatna nuu-r
xa kutatna nduchi nuu-n xa na
nukonde'a-n chi kuenda kɨu ñayiu
kuaa ka kuu-n. 19 Ñayiu xemani-r,
jan do'o-r-yɨ te xanu ichi-r-yɨ ichi
va'a. Xijan kuu xa chinuu koio
janda ka kuu-n, te natu ini koio
xa n-ka kida-n kuechi. 20 Kuna'a
koio xa nuu xndaxio-n io-r te
xko dakande-r ye'e-n. Nux ɨɨn
ñayiu na teku xa kana-r te nux
na najaan-i ye'e-i, kɨu-r ve'e-i xa
kutuu-r xi'in-i te ku kaxi ka'nu-r
xi'in-i. 21 Ñayiu na ndaku nuu
Kui'na ná n-ndaku mee-r nuu-i,
tetutniu-r-yɨ xa taxnuni-r xi'in-i ná
n-tetutniu ña'a Taa-r xa taxnuni-r
xi'in-ia. Ná nukoo ka'nu-r xi'in
taa-r, daa kunukoo ka'nu-r xi'in-i.
22 Ñayiu ka teku tnu'u Espíritu-r, io
xa kunini va'a koio-i xa ja'an-ia
nuu-i xa ka kuu-i ñayiu ka kukanu
ini ña'a xndaxio uxa ñuu xndatuu
Asia de." Xa'a na ka'u ndodo
ángel jan nuu ñayiu Laodicea jan
—kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

4

Nduka'nu Ianyuux andɨu

1 Nu n-ya'a xa du'a n-ja'an-ia,
te n-xini-da xa nune ye'e andɨu.
N-teku ntuku-da xa n-ja'an
ná n-kuu xa nda'i strompeta
n-teku-da vuelta ki'na nuu. Du'a
n-ja'an xijan:

—Ta ki kaa ya'a na kachitnu'u
ña'a-r xa ya'a.

2 Dana ini n-tu ini-da xa ndeka
ña'a-ia jua'an, te n-xini-da ɨɨn
silla ka'nu nuu nukoo Ia taxnuni
andɨu. 3 Ná kaa yuú nani jaspe

xi'in ná kaa yuú nani cornalina
kaa ñɨɨ Ia nukoo nuu silla ka'nu
jan. Nɨkanduu nuu nukoo silla
jan naduku nduu tkoya'nde. Ná
kuii yuú nani esmeralda, kuii
tkoya'nde jan. 4 Dɨuni n-xini-da
oko koon ka silla xi'in oko koon
se ka kunxa'nu xtuu nɨkanduu
nuu nukoo silla ka'nu jan. Xtuu-s
nuu silla jan te xnde'a-s Ia nukoo
me'ñu-s. Xni'no-s da'ma kuixi te
xñu'u corona oro dɨkɨ-s. 5 Kee taxa
nuu nukoo silla ka'nu jan. Kana
dau te ka'ndɨ. Ka koko uxa xa
xndaa ná xndaa itikava do nuu
silla ka'nu jan. Uxa xijan ka kuu
uxa espíritu Ianyuux. 6 Dɨuni do
nuu silla jan io ɨɨn xa kaa ná kaa
mar. Ná kaa vidriu kaa, te kɨndɨ.

Xnii koon kɨtɨ dana xndaa me'ñu
silla ka'nu ka xi'in me'ñu sexa'nu
xtuu jan. N-ka naduku nduu-tɨ silla
ka'nu jan. Kue'e nduchi nuu-t xn-
daxio do nuu-t, do yata-tɨ du. 7 Ɨɨn-tɨ
kaa ná kaa nga'a. Ɨnka-t kaa ná kaa
ncerru. Ɨnka-t ne'e nuu ñayiu, te kɨtɨ
kuu koon kaa ná kaa ñau. Ndava-tɨ.
8 Io iñu ndixi kɨtɨ dana xndaa jan.
Io nduchi nuu-t do yata ndixi-t,
ka'a ndixi-tɨ xi'in diñi ndixi-tɨ. Nde
nuu ndixi-tɨ ndenee nduchi nuu-t.
Nduu xakuaa ka ja'an-tɨ:

Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Taxnuni-ia nuu ntdanditu'u xa io.
Kuu-ia Ia xa daa nga io te jɨ'ɨn
ntuku-ia ñuñayiu.
Ka kuu-t.

9-10 Ka ndadaka'nu nkoon kɨt
dana xndaa jan Ia xa daa nga
ndito, te ma kɨu ma ñuu kuú-ia,
te nukoo-ia nuu silla ka'nu xa
taxnuni-ia. Dɨuni ka najuen tnu'u
ña'a-tɨ, te ka xia'an-tɨ xa n-ka
kuta'u-t nuu-ia. Ntna'a vuelta
du'a ka kida nkoon kɨt ijan, ka
xe juiin xiti ntdaa sexa'nu ka
kunxa'nu jan nuu Ia xa daa nga
io, te ma kɨu ma ñuu kuú-ia,
xa ndadaka'nu-s-ia tuku, te ka
jantuu-s ntdaa-s corona-s nuu-ia,
te ka xia'an-s:
11 Kuu-n Xto'o-da, Taa-ro Ianyuux.
Io xa ndadaka'nu ña'a-da.
Io xa najuen tnu'u ña'a koio-da.
Io xa taxnuni-n.
Chi ndixi n-xani ini ntdaa xa io
andɨu xi'in ñuñayiu.
Ntdaa xa'a io chi daa n-juini-n.

5

Rollo tutu yodotnuni nunda'a tkolelu

1 Ijan dada n-xini-da xa nunda'a
Ia nukoo nuu silla ka'nu jan ɨɨn
rollo tutu xndenee uxa sellu ñua
xndedi yu'u-i. Nda'a kua'a-ia ne'e
tutu jan. N-kua'a nuu n-kua'a yata
tutu jan. 2 Dɨuni n-xini-da ɨɨn ángel.
Kaa-ia xa yo ndaku-ia. Xee kana-ia:

—¿Ndeda ñayiu n-kida mee ni xa
va'a na kua'a ndata-i sellu xnde-
nee rollo tutu nunda'a Ia nukoo
nuu silla ka'nu te ndaxni'no-i? —
kuu-ia, n-xijan tnu'u-ia.

3 Ñayo n-kida mee ni xava'a xa na
kua'a ndata-i nuu ndenee sellu te
ndaxni'no-i. Ni andɨu, ni ñuñayiu,
ni nuu xyɨnduxi ndɨyɨ ñavada io
ñayiu kua'a ndata nuu ndenee sellu
jan. Ni ñayo ndaku xa jini-i nax
yodotnuni. 4 Yo n-nda'i-da chi ñayo
n-kida xa va'a xa ndaxni'no-i tutu
tuni'no jan, ni xa jini-i nax yodot-
nuni. 5 Ijan dada n-ja'an ɨɨn sexa'nu
kunxa'nu nukoo ijan nuu-da:

—Maxku nda'i-n. Kuna'a xa
Ia kuu da'ya dana Judá, Ia kuu
da'ya dana David, n-ndaku-ia nuu
Kui'na. Ndaku-ia xa ndata-ia nuu
xndenee uxa sellu tutu tuni'no ya,
te ndaxni'no-ia. (Nani-ia Nga'a
Judá.)

6 Ijan dada n-xini-da ɨɨn
tkolelu. Kaa-tɨ xa yuchi n-xi'í-tɨ
te n-nandoto-tɨ. Iin ndodo-tɨ dava
dava dɨkɨ silla ka'nu ka jan. N-ka
naduku nduu ña'a nkoon kɨt dana
xndaa jan xi'in oko koon sexa'nu
ka kunxa'nu jan. Uxa ndɨkɨ tkolelu
jan io, te io uxa nduchi nuu-t. Uxa
ndɨkɨ-t xi'in uxa nduchi nuu-t kuu
uxa espíritu Ianyuux kixi nitu'u
ñuu ñuñayiu. 7 N-tnɨɨ-tɨ tutu ne'e
nda'a kua'a Ia nukoo nuu silla
ka'nu jan, 8 te n-ka xe juiin xiti

nkoon kɨt dana xndaa xi'in oko
koon sexa'nu ka kunxa'nu jan
nuu-tɨ. Ntdaa-s xne'e arpa xi'in
ko'o oro chitu duxa. Hora kayu
duxa jan te juan ndaa ñu'a jan
andɨu, naja'an Ianyuux xa ka xijan
ta'u ñayiu n-kida-ia xa nduu-i ñayiu
ii. 9 Ka xita sexa'nu jan ɨɨn ndudu
xee nuu tkolelu kuu Jesús jan. Du'a
ka xita-s:
Mee-n, io xa tnɨɨ-n tutu tuni'no de,
te ndata-n nuu xndenee sellu de.
Chi n-xi'í-n yuchi, nandɨkaa
ñayiu ñuñayiu jɨ'ɨn andɨu
n-chiya'u-n kuechi-i.
N-xatu nɨñɨ-n xa ku kuu-i ntdaa-i
da'ya Ianyuux.
10 Mee-n n-kida xa ku kuu-da ñayiu
taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu.
Dɨuni n-kida-n xa ku kuu-da dutu,
te junukuechi koio-da nuu
Taa-ro Ianyuux.
Ka kuu sexa'nu, ka xia'an-s.
11 Ijan dada n-teku-da xa kue'e
ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, ka ja'an. Kue'e xa kue'e
millón ángel jan n-xini-da. N-ka
naduku nduu-ia silla ka'nu jan
xi'in nuu xtuu kɨtɨ dana xndaa
jan xi'in sexa'nu ka kunxa'nu jan.
12 Xee ka kana-ia:
Io xa taxnuni tkolelu, Ia kuu kɨtɨ
n-xi'í yuchi, te n-nandoto-ia.
Io xa kɨnda'a-ia ntdaa xa io, te ku
kuu xaxii-ia xijan.
Na najuen tnu'u-ro-ia.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na nakuetu-ro nuu-ia du,
chi xini-ia ntdanditu'u xa ya'a
ñuñayiu xi'in xa ya'a andɨu.
Na ɨɨn xa ma kada-ia.
Ka kuu-ia.
13 Ijan dada n-teku-da xa n-ka
ja'an ntdaa xa n-kidava'a Ianyuux
xndaxio andɨu, ñuñayiu xi'in ntdaa
xa xndaxio ka'a ñu'u, xa xndaxio
nuu mar du.
Ka xia'an tna'a koio xijan:
Na nakuetu-ro nuu tkolelu xi'in
nuu Ia nukoo nuu silla
ka'nu.
Na najuen tnu'u-ro-ia.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na nakuetu-ro nuu-ia.
Taxnuni-ia nuu-ro ntdaa-ro.
Nɨkava nɨkuita du'a na ku kuu.
14 Ijan te ja'an nkoon kɨt dana
xndaa jan:
—Daa na koo.
N-ka xe juiin xiti oko koon
sexa'nu ka kunxa'nu jan te n-ka
ndadaka'nu-s Ianyuux.

6

Uxa nuu xndedi sellu rollo tutu

1 Ijan dada n-xini-da xa n-ndata
Ia kuu tkolelu jan ɨɨn xa ndedi yu'u
tutu tuni'no jan te ndenee sellu.
Dɨuni n-teku-da xa xee n-kana ɨɨn
kɨt dana kaa jan. Ná kuu xa
kana dau kuu xa kana-t. N-ja'an-t
nuu-da:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
2 N-xe'en-da nuu-tɨ te n-xini-da
ɨɨn caballu kuixi yodo ɨɨn se ne'e ɨɨn
kuxi. N-ni'i-s ɨɨn corona. N-kee-s
xa juan jantna'a-s xi'in ñayiu te
ndaku-s nuu-i.
3 Ijan dada n-ndata tkolelu jan
ɨnka xa ndedi yu'u tutu tuni'no jan
te dɨuni ndenee sellu. Te n-teku-da
xa n-ja'an ɨnka kɨt dana kaa jan.
N-ja'an-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
4 N-xe'en-da nuu-tɨ te n-xini-da
xa n-kee ɨnka caballu. Caballu
kue'e kuu-t, te dɨuni ɨɨn seyɨɨ
yodo-tɨ. N-ta'u tniu nuu-s xa kada-s
xa ma kutuu mani ka ñayiu ñuñayiu.
N-ta'u tniu xa na kada-s xa ka'ni
tna'a ñayiu. Ni'i-s ɨɨn espada ka'nu.
5 N-ndata ntuku tkolelu nuu nde-
nee sellu kuu uni. Ijan te n-teku-da
xa n-ja'an ɨnka kɨt dana kaa jan.
N-kana-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
N-xe'en ntuku-da te n-xini-da
ɨɨn caballu tnuu yodo ɨnka ntuku
seyɨɨ. Nda'a kua'a-s ne'e ɨɨn koku'a.
6 Me'ñu nkoon kɨt dana xndaa jan
n-teku-da xa n-ja'an ntuku:
—Xa jenya'u ɨɨn seyɨɨ xa kidat-
niu-s ɨɨn kɨu ya'u ɨɨn litro trɨu.
Dani ya'u uni litro cebada. Maxku
datɨu-n aciti xi'in vinu na ña'a nkaa
ya'u.

7 N-ndata ntuku Ia ijan nuu
ndenee sellu kuu koon. Ijan te
n-teku-da xa n-ja'an ɨnka kɨt dana
kaa jan. Kɨt kuu koon kuu-t.
N-kana-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
8 N-xe'en ntuku-da te n-xini-da
ɨɨn caballu nyaa yodo ɨɨn ñayiu.
Ndɨyɨ nani-i. Yata Ndɨyɨ jan ndijun
nuu ka xe konduxi ndɨyɨ. Te n-ta'u
tniu nuu-i xa taxnuni-i ɨɨn parti
ñuñayiu te n-kendoo uni parti.
Kada-i xa kuú ñayiu taxnuni-i
nuu-i. Jantna'a dava ñayiu ijan
te ka'ni tna'a dava-i. Dava-i kuú
doko. Dava-i kuú kue'e nde'e, te
dava-i ka'ni ña'a kɨtɨ nde'e xndaxio
yuku.
9 Nu n-ndata-ia nuu ndenee sellu
kuu o'on, n-xini-da anu ñayiu n-ka
xi'í xa n-ka jandixa-i Ianyuux xi'in
xaxe'e xa n-ka ja'an-i tnu'u-ia nuu
ñayiu. Ka'a ɨɨn altar xyuku-i. 10 Xee
ka ja'an anu jan. Ka ja'an-i:
—Taa-ro Ianyuux, Ia ja'an ndaa
ja'an kuiti, Ia taxnuni nuu ntdan-
ditu'u xa io. ¿Nakɨu nañuu daya'a-n
juxtixia ñayiu ñuñayiu n-ka xa'ni
ña'a na kua'a na ndenaa xa n-ka
kida ña'a koio-i? 11 N-xia'an-ia ɨɨn
ɨɨn dijun kuixi te kani anu jan.
N-ja'an-ia nuu-i xa na ndetatu na'i
koio-i ita'u ka. Ndena kuú ndɨ'ɨ
ñayiu ka kuu ñani tna'a-i ka xi-
nokuechi nuu-ia ná n-ka xi'í mee-i,
ijan dada dandenaa-ia. Ñani-ro
kuu tna'a ntdaa-ro xa ka kuu-ro
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.
12 Nu n-ndata-ia nuu ndenee
sellu kuu iñu, n-xini-da xa yo nde'e
n-kɨdɨ ñutnaa ñuñayiu. N-ndutnuu
nuu ngandii. Ná kaa idi nchiva
tnuu kunchi kaa-ia. N-ndukue'e
nuu yoo. Nanga kaa nɨñɨ kaa-ia.
13 N-ka junkoio chudini xndaxio
andɨu nuu ñu'u. Ná ka junkoio
higo yɨ'ɨ hora kane nde'e tachi n-ka
junkoio-tɨ. 14 N-ndoñu'u andɨu. Ná
kuu xa natuni'no ɨɨn tutu daa n-kuu
xa n-natuni'no andɨu. Te ntdaa
yuku n-dama nuu xtuu-i. Dani isla
n-dama nuu xndaa ni'no-i. 15 N-ka
kɨuva'a se ka taxnuni ñuñayiu, se ka
kunxa'nu, se ka taxnuni nuu ɨɨn mil
soldado du yau xndii tnduu xi'in
ka'a toto xndatuu yuku. Dani n-ka
kida ñayiu unu kuika xi'in se ka
kidatniu du'a nuu xto'o-s, ñayiu ña
yoo xto'o du. 16 Te ka xia'an ñayiu
ijan nuu tnduu xi'in toto jan:
—Ndua ndodo ña'a koio chi yo
ka kiti ini Ia nukoo nuu silla ka'nu
xi'in tkolelu xa maxku kunde'a
ña'a ka-ia.
17 Du'a ka xia'an koio-i chi n-xee
kɨu kada u'u-ia-i xaxe'e xa n-kiti
ini-ia nuu-i te mayo-i kaku.

7

Ɨɨn cientu uu diko koon mil da'ya dana Israel n-xe kondenee sellu tnee

1 Nu n-ya'a ntdaa xa'a, n-xini-da
koon ángel, ia ka xino kuechi nuu
Ianyuux. Xniñɨ-ia nkoon lado
ñuñayiu xa xndi'u-ia nuu tachi xa
maxku kane-i nuu ñu'u, ni nuu
mar, ni xa maxku dakanda-i ni ɨɨn
yutnu io ñuñayiu. 2 Te n-xini-da
ɨnka ángel do nu kane ngandii.
Ne'e-ia sellu Ianyuux ndixa. Xee
n-kana-ia nuu nkoon ángel n-ka
xe konetniu xa kada dañu-ia ñu'u
yichi xi'in mar. Du'a n-ja'an-ia:
3 —Maxku ña'a kada koio-n ñu'u
xi'in mar xi'in yutnu nde na tenee
koio-r sellu Taa-ro Ianyuux tnee
ñayiu ka xinokuechi nuu-ia.
4 Te n-teku-da nadaa ñayiu nkon-
denee sellu tnee-i. Ɨɨn cientu uu
diko koon mil ñayiu kuu da'ya dana
Israel n-ka xe kondenee sellu tnee.
5 Uxi uu mil da'ya dana Judá, uxi
uu mil da'ya dana Rubén, uxi uu
mil da'ya dana Gad, 6 uxi uu mil
da'ya dana Aser n-ka xe kondenee
sellu te'u. Dɨuni n-ka xe kondenee
sellu te'u uxi uu mil da'ya dana
Neftalí xi'in uxi uu mil da'ya dana
Manasés, 7 uxi uu mil da'ya dana
Simeón, uxi uu ka mil da'ya dana
Leví xi'in uxi uu mil da'ya dana
Isacar. 8 Dani n-ka xe kondenee
sellu te'u uxi uu mil da'ya dana
Zabulón, uxi uu mil da'ya dana
José, xi'in uxi uu mil da'ya dana
Benjamín du.

Kue'e xa kue'e ñayiu xni'no da'ma kuixi

9 Nu n-ya'a xa'a, n-xini ntuku-da
xa xyuku ntdantu'u ñayiu ñuu
ñuñayiu nuu Ia nukoo nuu silla
ka'nu xi'in nuu tkolelu. Nandɨkaa
ñayiu xyuku. Kue'e-i xa kue'e-i
xyuku. Mayo kundee ka'u-i-yɨ.
Ntdaa-i xni'no da'ma kuixi te
xnunda'a-i ñuu. 10 Xee ka kana-i
ntdaa-i. Du'a ka kana-i:
N-dananita'u ña'a Taa-ro Ianyuux,
Ia nukoo nuu silla ka'nu.
N-dananita'u ña'a tkolelu.
11 N-ka naduku nduu ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux
sexa'nu ka kunxa'nu jan. Sexa'nu
jan n-ka naduku nduu nkoon kɨt
dana xndaa jan, te kɨt ijan n-ka
naduku nduu silla ka'nu jan. N-ka
xe juiin xiti ángel jan, te n-ka
ndadaka'nu-ia Ia nukoo nuu silla
ka'nu jan. 12 Ka ja'an-ia:
Daa na koo.
Na nakuetu-ro nuu Taa-ro
Ianyuux.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na najuen tnu'u-ro-ia,
chi xini-ia ntdanditu'u xa ya'a
ñuñayiu xi'in xa ya'a andɨu.
Na ɨɨn xa ma kada-ia.
Na juña'a-ro xa n-ka kuta'u-ro
nuu-ia.
Na taxnuni-ia nuu ntdanditu'u
ñuu.
Daa na ku kuu nɨkava nɨkuita.
Ka kuu ángel jan.
13 Ijan dada n-xijan tnu'u ña'a ɨɨn
sexa'nu kunxa'nu jan:
—¿Jundu ka kuu ñayiu xni'no
da'ma kuixi ya te ndexu vaxi
koio-i?, xani ini-n u.
14 —Mee nga-n na'a, Dito —
kuu-da, xia'an-da.
Te n-kachitnu'u ña'a-s:
—Ñayiu ya'a kuu ñayiu yo nda'u
n-ka ya'a xa n-ka kida u'u ña'a
ñayiu xaxe'e xa n-ka kukanu ini-i
Jesucristu. N-ka nakate ni'no-i
da'ma-i nuu nɨñɨ tkolelu xa n-ka
ndadakɨyɨ-i da'ma-i. 15 Xijan kuu
xa xyuku-i nuu nukoo silla ka'nu
nuu nukoo Taa-ro Ianyuux. Ka
xinokuechi-i nuu-ia xiti veñu'u-ia
nduu xakuaa. Ñunuu-ia-i xa maxku
ña'a ya'a koio-i. 16 Mayo ka-i kojon,
ni mayo ka-i yichi ndute, Ni ma
teñu'u ña'a ka ngandii; Ma nda'u ka
ya'a-i nuu ka'ni ngandii. 17 Ma du'a
ka ya'a koio-i chi junuu ña'a tkolelu
iin ndodo silla ka'nu. Na ñunuu
ñayiu tkachi-i junuu-ia-i. Kandeka
ña'a-ia jɨ'in nuu kane ndute ko'o-i
xa kundito-i nɨkava nɨkuita. Kada
Ianyuux xa ma nda'i ka-i —kuu
sexa'nu jan nuu-da.

8

N-ndata ñua nuu ndenee sellu kuu uxa

1 N-ndata ntuku Ia kuu tkolelu
jan nuu ndenee sellu kuu uxa.
Ijan te nanii nga n-xiñi andɨu naxa
dava hora. 2 Ijan dada n-xini-da
uxa ángel xniñi nuu Ianyuux te nɨ
uxa-ia n-ka ni'i ɨɨn ɨɨn strompeta.
3 Ijan dada n-xee ɨnka ángel ne'e
ɨɨn censariu oro. N-nujuiin-ia yatni
altar io ijan. N-ni'i-ia kue'e duxa
xa daka-ia xi'in duxa n-ka tnaa
ntdaa ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
ndunini-i xiti censariu jan hora
ka xijan ta'u-i nuu-ia. N-xajan
ndodo-ia xijan nuu altar oro nde'a
tna'a xi'in silla ka'nu jan. 4 Yatni
nuu tuu Ianyuux n-kane ñu'a
censariu ne'e ángel, ia xinokuechi
nuu-ia. Nɨni kane ñu'a jan naja'an
Ianyuux tnu'u ka xko ja'an ntdaa
ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-i ñayiu
ii hora ka xko xijan ta'u-i nuu-ia.
5 N-dakeé ángel jan ñu'u tkua yodo
yuku nuu altar censariu jan, te
n-dajunkoio-ia ñu'u jan ñuñayiu.
Nde'e n-ka'ndɨ, te n-kana dau.
N-xeye'e. N-kee taxa te nde'e n-kɨdɨ
ñutnaa ñuñayiu.

Uxa strompeta

6 N-ka ndone'e uxa ángel xne'e
strompeta jan strompeta jan xa tɨu
koio-ia. 7 N-tɨu ɨɨn-ia strompeta-ia,
te n-xini-da ñɨñɨ xi'in ñu'ú daka
nɨñɨ. Te n-dajunkoio-ia xijan
ñuñayiu. N-kayu ɨɨn parti ñuñayiu te
n-kaku dava ka. Ntna'a ɨɨn yutnu

io ñuñayiu n-naa uni-tnu. N-kayu
ntdaa ite, ku'u, yua du. Ni ɨɨn xa'a
ñatu n-kaku.
8 N-tɨu ɨnka ángel strompeta-ia
te n-dajungava-ia ɨɨn tnduu ka'nu
koko nuu mar. Ɨɨn parti mar nduu
nɨñɨ, te dava n-kaku. 9 Ntna'a ɨɨ́n
kɨt io mar, n-xi'i uni-tɨ. Ntna'a ɨɨ́n
barcu xika nuu mar n-ka naa uni-i
te dava-i n-ka kaku.
10 N-tɨu ángel kuu uni strompeta-ia
te jungava chudini ka'nu koko
ná koko ɨɨn itikava ka'nu ñuñayiu.
Ntna'a ɨɨ́n de'va nuu xika ndute
ñuñayiu n-xino ɨɨn parti-tɨ uni de'va
jan, te ña tuu nax n-ya'a dava ka
de'va. Dɨuni n-xino ntaka ɨnka
parti-tɨ ntaka nuu kane ndute.
11 Ajenjo nani chudini ijan. N-ku
ua ndute nuu n-xino ntaka pedazo
chudini jan. Yo kue'e ñayiu n-ka xi'í
xaxe'e xa n-ka xi'i-i ndute ijan.
12 N-tɨu ángel kuu koon
strompeta-ia te n-tɨu ɨɨn parti
ngandii. N-tɨu ɨɨn parti yoo. Dɨuni
n-tɨu ɨɨn parti ntaka chudini.
N-kunee ɨɨn parti nuu ngandii
te dava nduu nga n-ndii. Dani
n-kunee ɨɨn parti nuu yoo xi'in
ntaka chudini, te ñatuka n-ndii-ia
xi'in-tɨ xakuaa.
13 N-xini ntuku-da ɨɨn ñau xiko
dava andɨu. Xee ja'an-tɨ. Du'a
n-ja'an-tɨ:
—Naka nda'u ya'a koio ñayiu io
ñuñayiu. Naka nda'u ya'a koio ñayiu
io ñuñayiu. Naka nda'u ya'a koio
ñayiu io ñuñayiu chi tɨu koio uni ka
ángel strompeta-ia —kuu-t.

9

1 N-tɨu ángel kuu o'on strompeta-ia
te n-xini ntuku-da xa jungava
ɨɨn chudini ñuñayiu. Nunda'a-tɨ
ndakaa xa najaan-tɨ yu'u nua ña
xe ndɨ'ɨ. 2 N-najaan-tɨ yu'u nua jan
te n-kane ñu'a yu'u-i. Xaku kuu xa
nuñu'a ɨɨn xitnu ka'nu. Ñu'a ijan
n-kida xa n-kunee nuu ngandii.
Dɨuni n-kida-i xa n-kunee ñuñayiu.
3 Nuu ñu'a jan n-ka kee langosta,
te n-ka xitendodo-tɨ nitu'u ñuñayiu.
Ná nde'e tdu'an io ñuñayiu xa tuu
ña'a-t, daa nde'e langosta jan xa
kaxia'an-t. 4 N-ta'u tniu nuu-tɨ xa
ma kaxi-tɨ yua, ni ite, ni ku'u, ni
yutnu. Ni ɨɨn xa kuii io ñuñayiu ma
kaxi-tɨ. Diko ni ñayiu ñatu xndenee
sellu Ianyuux tnee-i kada u'u-t.
5 Dɨuni n-ta'u tniu nuu-t xa ma
ka'ni-tɨ ñayiu ijan, diko ni na kada
u'u ña'a-tɨ o'on yoo. Ná xatu ñɨɨ-ro
xa tuu ña'a tdu'an daa xatu ñɨɨ ñayiu
kaxi langosta jan. 6 Tiempu ijan
nduku ini ñayiu xa kuú-i, ko ma
ni'i-i mudu kuú-i. “Va'a ka nu na
kuú-ro”, kachi koio ñayiu ijan, ko
ma kuu xa kuú-i.
7 Xndaxio tu'a langosta jan ná
xndaxio tu'a caballu ka xkodo sol-
dado jɨn jantna'a. Xñu'u dɨkɨ lan-
gosta jan corona. Ná xndaa corona
oro xndaa. Ná xndaa nuu ñayiu
xndaa nuu-t. 8 Ná kaa idi dɨkɨ
ñadɨ'ɨ kaa idi dɨkɨ-tɨ. Ná xndaa
nu'u nga'a xndaa nu'u-t. 9 Ná kaa
kaa ndi'u pechu soldado kaa xa
ndi'u pechu-tɨ. Ná kunda'nde xe'e
caballu xñu'u carreta xa ka ken-
dava-t hora ka jantna'a soldado,
daa kuu xa ka ndava langosta jan.
10 Kaa du'an-t ná kaa du'an tdu'an,
te dɨuni io iñu nuu du'an-t ná iñu
nuu du'an tdu'an. O'on yoo tuu-tɨ
ñayiu. 11 N-kane ɨɨn ángel nua ña
xe ndɨ'ɨ jan, te ángel ijan taxnuni
nuu-tɨ. Abadón nani ángel ijan
hebreu, te Apolión nani-i griegu.
12 Ijan te n-teku ka-da xa n-ja'an:
—N-ya'a xa n-ka kida u'u lan-
gosta ñayiu, ko uu ka vuelta nda'u
ya'a koio-i.
13 N-tɨu ángel kuu iñu jan
strompeta-ia, te n-teku-da xa
n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an. Nu xndodo
nkoon ndɨkɨ yu'u altar oro io yatni
nuu tuu Ianyuux, n-ja'an xijan, te
n-teku-da. 14 Xia'an xijan nuu ángel
kuu iñu ne'e strompeta jan:
—Dayaa nkoon ángel xndijun
yatni yu'u ndute xika de'va ka'nu
nani Éufrates.
15 Te n-ka yaa nkoon ángel jan xa
ka'ni koio-i ñayiu kɨu ijan. Ntna'a

ɨɨn cientu mil ñayiu io ñuñayiu n-xi'í
oko uxi uni mil-yɨ.
16 N-teku-da xa uu cientu millón
soldado xyodo caballu xyuku ijan.
17 Du'a xndaa caballu xi'in soldado
n-kida Ianyuux xa n-xini-da.
Du'a xndaa pechu-tɨ xi'in pechu
soldado jan. Ná kue'e ñu'ú koko
kue'e pechu-tɨ xi'in pechu-s, te
ná kuaan azufri kuaan pechu-tɨ
xi'in pechu-s. Dɨuni tndee. Ná
xndaa dɨkɨ nga'a xndaa dɨkɨ caballu
jan. Kee ñu'ú, ñu'a, azufri yu'u-t.
18 Xaxe'e xa n-kee ñu'ú, ñu'a xi'in
azufri yu'u caballu jan n-ka xi'í
ñayiu. Ntna'a ɨɨn cientu mil ñayiu
io ñuñayiu n-xi'í oko uxi uni mil-yɨ.
19 Yu'u-tɨ xi'in du'an-tɨ n-kida
u'u ñayiu. Ná xndaa koo xndaa
du'an-tɨ, te dɨkɨ koo jan n-kida u'u
ñayiu.
20 Ñayiu ña tuu nax n-ka kida
ña'a yu'u-tɨ xi'in du'an-t, ña n-ka
natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi.
Ñayo-i n-ka natu ini xa xjuiin xiti-i
nuu ntaka xaloko xi'in xa ka xko
nakuetu-i nuu-i. Ñayo-i n-ka natu
ini xa xjuiin xiti-i nuu santo oro,
nuu santo plata xi'in nuu santo
bronce. Ni ña n-ka natu ini-i xa
xjuiin xiti-i nuu yuú xi'in nuu
yutnu ka kuu ianyuux-yɨ. Dɨuni
ñayo-i n-ka dandoo xa ka xko
nakuetu-i nuu xijan. Ñatu xndito
xijan chi ñatu teku-i, ni ñatu xika-i.
21 Dɨuni ña n-ka natu ini ñayiu jan
xa ka xa'ni-i ndɨyɨ, ni ña n-ka natu
ini-i xa ka chibruju-i ñayiu, ni ña
n-ka natu ini-i xa xndaa-i xi'in
ñayiu ña n-ka tnunda'a xi'in-i, ni
ña n-ka natu ini-i xa ka du'u-i.

10

Rollo luchi tutu yodotnuni nunda'a ángel

1 N-xini-da ɨnka ángel kaa xa
yo ndaku-ia vax juun andɨu.
Ndido tkoya'nde dɨkɨ-ia. Koko
nuu-ia ná koko ngandii te xndaa
xe'e-ia xi'in kajan-ia ná kaa ñu'ú
koko. 2 Nunda'a-ia rollo luchi
tutu n-nandɨka. N-xino-ia ñuñayiu,
te n-xani-ia xe'e kua'a-ia nuu
mar, te n-xani-ia xe'e datni-ia
nuu ñu'u yichi. 3 Xee n-kana-ia.
Ná kuu xa kau nga'a kuu xa
n-kana-ia. Nu n-kana-ia, te uxa
vuelta n-kana dau. 4 Nu n-teku-da
xijan, n-juini-da xa chidotnuni-da
xa ya'a, ko ña n-kuu chi n-teku-da
xa n-ja'an andɨu. Du'a n-ja'an:
—Maxku chidotnuni-n tnu'u
n-teku-n. Anu ni mee-n kuna'a —
kuu xijan.
5 N-ndone'e ángel n-xini-da nu-
juiin nuu ndute xi'in nuu ñu'u jan
nda'a kua'a-ia andɨu. 6 N-chinaa-ia
Ianyuux xa ma kukuee ka xa ya'a
xa io xa ya'a. N-chinaa-ia mee
Ianyuux xa kuu-ia Ia daa nga io, Ia
nɨkava nɨkuita kutuu, Ia n-kidava'a
andɨu, ñuñayiu, mar xi'in ntdaa xa
io andɨu, ntdaa xa io ñuñayiu, nt-
daa xa io mar du. 7 Ma kukuee
ka chi na xee hora tɨu ángel kuu
uxa strompeta-ia, jɨn tna'a xa ñu
ini Ianyuux xa kada-ia. Idii mee-ia
xini xa ya'a. Jɨn tna'a xa n-ja'an-ia
nuu se n-ka ja'an xa n-ja'an-ia nuu
ñayiu xa n-ka xinokuechi-s nuu-ia.
8 N-teku ntuku-da xa n-ja'an nde
andɨu ɨnka vuelta. Dɨuni xa n-ja'an
xa ki'na nuu n-ja'an ntuku. Du'a
n-ja'an:
—Juan je'en rollo luchi nandɨka
nunda'a ángel nujuiin nuu mar
xi'in nuu ñu'u jan —kuu xijan.
9 N-xetu'a-da nuu nujuiin ángel
jan te n-xijan-da rollo luchi tutu
n-nandɨka jan, te n-ja'an-ia nuu-da:
—Kaxi rollo ya. Ná vidi ndudi
ñuñu vidi hora na kɨu yu'u-n, ko
hora na xino xiti-n ndu ua —
kuu-ia.
10 N-tnɨɨ-da rollo luchi n-nandɨka
nunda'a ángel jan te n-xaxi-da.
Hora n-xadi-da vidi ná vidi ndudi
ñuñu, ko nuu n-xino xiti-da, n-ndu
ua.
11 Te n-ka ja'an ángel jan nuu-da:
—Kidayɨka-i xa ja'an ntuku-n
tnu'u Ianyuux nuu ntaka ñayiu
ñuñayiu. Ja'an-n nuu nandɨkaa
nanditu'u ñayiu tnu'u-ia. Nani

ja'an-n nuu ñayiu ñatu taxnuni,
dani ja'an-n nuu se ka taxnuni.

11

Uu se ka kuu testiu

1 N-ni'i-da ɨɨn vara kaa ná kaa
vara xetniu-ro xa tnɨɨ-ro medida te
n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an:
—Ndojuiin. Juan chiku'a veñu'u
Ianyuux xi'in altar, te ka'u-n
ñayiu ka xe kajan ta'u ijan, 2 ko
maxku chiku'a-n nukeñu'u chi ijan
kuu kuenda ñayiu ña ka jandixa
Ianyuux. Ñayiu ña ka jandixa-ia jan
kada u'u ñayiu io ñuu ii Ianyuux
uu diko uu yoo. 3 Tunda'a-r uu
seyɨɨ xa na ja'an-s xa n-ja'an-ia nuu
ñayiu ɨɨn mil uu cientu uni diko
kɨu. Kui'no-s nduu-s da'ma ndayu
xkui'no ñayiu hora kuko'yo ini-i.
4 Kuenda kɨu nduu tnu olivo xi'in
nduu candrelu xtuu nuu tuu ru'u,
Ia kuu xto'o ñuñayiu kuu nduu se
ya'a. 5 Ñayiu na jini u'u nduu se
ya'a te ku kuu-i xa kada u'u-i-sɨ,
kee yañu'u yu'u-s te teñu'u-s-yɨ, te
kuú-i. Du'a ya'a ñayiu na kani ini
xa kada u'u-i-sɨ. 6 Kada-s nduu-s
xa mee ni xa ndii ntdaa kɨu ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ma juun
dau ntdaa kɨu ijan. Dɨuni ndada-s
ndute nɨñí. Hora kuu anu-s nduu-s
xa kada-s xa nda'u ya'a ñayiu
ñuñayiu, hora ijan daa kada-s.
7 Hora na daxinokava-s xa
ja'an-s nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux, kane ɨɨn kɨt nde'e nua
nuu n-kane Apolión te jantna'a-tɨ
xi'in-s. Ndaku-tɨ nuu-s te nduu-s
ka'ni ña'a-tɨ.
8 Kavatuu yɨkɨ kuñu-s ichi ka'nu
ñuu ka'nu nuu n-ka xatakaa dika-s
Jesús, Ia kuu xto'o-ro. Ñuu ijan ka
dandee ñayiu Sodoma xi'in Egipto.
9 Uni yodo kɨu kavatuu yɨkɨ kuñu-s
ijan, te nandɨkaa ñayiu ñuñayiu
kunde'a ña'a. Mayo-i juejoon xa
nkonduxi-s. 10 Hora na kuú nduu
se ijan yo kuvete koio-i. Yo kudɨ ini
koio-i chi ma kuu ka xa kada u'u
ña'a nduu se ijan. Juña tna'a koio
nga-i ɨɨn xa juña tna'a nga-i xaxe'e
xa n-ka xi'í-s. 11 Kɨu kuu koon
nadandoto Ianyuux nduu se ijan.
Ndokoo koio-s te ñayiu kunde'a ña'a
yo yu'u koio-i. 12 Ijan dada n-kida
Ianyuux xa n-teku ntuku-da xa
n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an nde andɨu nuu
nduu se ijan:
—Ta ki kaa koio ya'a.
Te ndeka ña'a vikó juan ndaa
andɨu te n-ka xo nde'a ña'a se ka
xini u'u ña'a. 13 Nde'e n-tnaa hora
ijan. Xaxe'e xa nde'e n-kɨdɨ ñutnaa
jan ñuu ijan n-naa ɨɨn parti-i. Uxa
mil ñayiu n-xi'í. Yo n-ka yu'u ñayiu
ña n-ka xi'í xa daa n-kuu, te n-ka
naja'an-i Ia tuu andɨu.
14 N-ya'a xa nda'u n-ka ya'a ñayiu
vuelta kuu uu, te ma kukuee xa
nda'u ya'a koio-i ɨnka ntuku vuelta.

Strompeta kuu uxa

15 N-tɨu ángel kuu uxa strompeta-ia,
te n-teku-da xa xee n-ka ja'an
andɨu. Du'a ka ja'an:
Ñatuka taxnuni se n-ka taxnuni,
chi Ianyuux xi'in Jesucristu tax-
nuni ñuñayiu vitna.
Nɨkava nɨkuita taxnuni koio-ia.
16 N-ka xe juiin xiti oko koon
sexa'nu ka kunxa'nu xtuu nuu
silla-s yatni nuu nukoo silla
Ianyuux jan, te n-ka nakuetu-s
nuu-ia. 17 Du'a n-ka ja'an-s xa n-ka
nakuetu-s nuu-ia:
Taa-ro Ianyuux, Xto'o-da ntdaa-da
kuu ña'a.
Na kuta'u-da xa taxnuni-n nuu nt-
danditu'u xa io.
Ñayo taxnuni nuu-n.
Daa nga io-n.
N-kixe'e-n xa taxnuni-n nuu ñayiu
jandixa ña'a vitna.
18 N-xee hora ndadandaa-n kuechi
dava ñayiu nación ñuñayiu ka
kiti ini nuu-n,
chi kiti ini-n nuu-i tuku.
Dɨuni n-xee hora ndadandaa-n
kuechi ñayiu n-ka xi'í te n-ka
nandoto-i.
N-xee kɨu dananita'u-n se n-ka xi-
nokuechi nuu-n, se n-ka xo
ja'an xa n-ja'an-n nuu ñayiu.
N-xee kɨu nanita'u ñayiu n-kida-n
xa n-ka nduu-i ñayiu ii.

Xndaxio ñayiu ya'a xañu'u nuu-n.
Dava-i ndandɨ'ɨ, te dava-i ka
kuu ñayiu dakuu nga.
Te danaa-n ñayiu n-ka danaa ntaka
ñuu io ñuñayiu.
Ka kuu sexa'nu ka kunxa'nu jan.
19 Ijan dada n-xini-da xa nune
veñu'u Ianyuux io andɨu, te
xiti veñu'u jan n-xini-da xatnu
n-kidava'a Moisés. Xatnu ijan kaa
ni'no tutu n-kidakutu Ianyuux
xi'in ñayiu Israel xa n-kida-ia xi'in-i
ɨɨn tratu.
N-xeye'e te nde'e n-kee taxa.
Nde'e n-ka'ndɨ. Dɨuni n-kana dau.
Nde'e n-tnaa te nde'e n-juun ñɨñɨ.

12

Ñá nukoo andɨu xɨ'in kɨtɨ kuu dragón

1 Ɨnka ntuku vuelta n-dande'a
ña'a Ianyuux ɨɨn xa n-dande'a
ña'a-ia. N-xini-da ɨɨn ñadɨ'ɨ nukoo
andɨu duku ni'no ña'a ngandii.
Vestido-ña kuu-ia. Ñu'u dɨkɨ-ña ɨɨn
corona ndenee uxi uu chudini,
te neñi ndodo-ña yoo. 2 Xee
kanaxiin-ña xa xaxia'an xiti-ña chi
n-xee hora kaku da'ya-ña. 3 N-kida
ntuku Ianyuux xa n-xini-da ɨɨn
xa io kaa. N-xini-da xa nukoo
ɨɨn dragón ka'nu andɨu. Kue'e-tɨ.
Uxa dɨkɨ-t io te uxi ndɨkɨ-t jan ñu'u
corona. 4 Io du'an-t te du'an-t jan
n-dataka dava chudini io andɨu.
N-dajunkoio-t chudini n-dataka-t
jan ñuñayiu. Yatni nuu nukoo ñadɨ'ɨ
jan nujuiin-tɨ xa kaxi-t da'ya-ña
hora na kaku-i. 5 N-kaku da'ya-ña
te seyɨɨ kuu-s. Ijan dada ndeka
ángel da'ya-ña jua'an nuu nukoo
Ianyuux nuu silla-ia xa taxnuni-s.
Nde'e kundeka-s ñayiu ntdanditu'u
nación ñuñayiu. 6 Nu n-ya'a
n-xajan-ña da'ya-ña n-xino-ña.
Jua'an-ña ɨɨn nuu ñayo io te ñatu nga
juun dau. Ijan kuu nuu n-kida tu'a
Ianyuux xa kutuu-ña. Ijan juña'a
ñayiu xa kax xa ko'o-ña ɨɨn mil uu
cientu uni diko kɨu.
7 Ijan dada n-xini ntuku-da xa
jantna'a ángel nani Miguel xi'in
Kui'na n-nduu dragón. Dɨuni
ka jantna'a ángel-ia xi'in ángel-tɨ.
8 N-ndaku Miguel xi'in ángel-ia
nuu dragón xi'in nuu ángel-tɨ, te ña
n-kua'a ka xa ndɨu-tɨ xi'in ángel-tɨ
andɨu. 9 N-dajunkoio Miguel
dragón jan xi'in ángel-tɨ ñuñayiu.
Dragón ijan kuu koo io nde tiempo
xana'a nani Kui'na. Danda'u-tɨ
ntdaa ñayiu io ñuñayiu. 10 N-teku-da
xa xee n-ja'an andɨu. Du'a n-ja'an:
—N-xee kɨu dananita'u Taa-ro
Ianyuux ñayiu. Dɨuni n-xee kɨu tax-
nuni-ia xi'in Cristu. N-xee kɨu tax-
nuni-ia chi n-dajungava Miguel kɨt
kuu dragón n-xo ja'an nuu Ianyuux
ndɨkɨu ndɨñuu xa n-ka kida ñani-ro
kuechi. 11 Ña ndaku Kui'na xa
dada'an-i xa jɨ'ɨn ñayiu ka kukanu
ini Cristu andɨu xaxe'e xa n-xatu
nɨñɨ tkolelu jan xi'in xaxe'e xa
n-ka ja'an-i xa n-ja'an-ia nuu ñayiu.
N-ka kukanu ini na'i-i Cristu juini
n-ka xa'ni ña'a ñayiu xaxe'e-ia. Ña
tuu nax n-juun-i vida-i. 12 Na
kudɨ ini ntdaa xa xndaxio andɨu
vitna. Naka nda'u ya'a ñayiu xn-
daxio ñuñayiu xi'in kɨtɨ xndaxio
nuu mar chi n-xino Kui'na ijan.
Yo kiti ini Kui'na chi xaku nga
kɨu kada-i xa kida-i vaxi —kuu xa
n-ja'an.
13 Nu n-xini dragón jan xa
n-xino-t ñuñayiu, n-chidonuu-t ñá
n-xajan da'ya yɨɨ jan. 14 N-xia'an
Ianyuux nduu ndixi ɨɨn ñau ka'nu
ñá ijan xa na ndava-ña xa na kua'a
jɨ'ɨn-ña nuu ñayo io te ñatu nga juun
dau nuu n-kida tu'a-ia xa kutuu-ña.
Ijan n-kaku-ña nuu dragón jan.
Ijan ni'i-ña xa kaxi xa ko'o-ña uni
yodo kuia. 15 N-kee ndute yu'u
dragón jan, te n-chitu-té ɨɨn de'va
ka'nu xa na tnene-ña, 16 ko ña
n-tnene-ña chi n-ndata nuu ñu'u te
ijan juan keé nte n-kee yu'u dragón
jan. 17 Xaxe'e xa daa n-kuu yo
n-kiti ini dragón nuu-ña, te n-kee-t.
Jua'an-t xa kada u'u-t dava ka
da'ya-ña xi'in da'ya dana-ña. Ka
kuu-i ñayiu ka jandixa xa ta'u tniu
Ianyuux, te n-ka ja'an-i nuu dava

ka ñayiu xa n-ja'an Jesús. 18 N-xee-t
nuu ñu'u kuchi yu'u mar te n-xe
juiin-t ijan.

13

*Kiti nde'e n-kane nuu mar xi'in
kiti nde'e n-kane nuu ñu'u*

1 N-xini ntuku-da xa vax kane
iin kiti nde'e nuu mar. Uxa diki-t
io, te xndenee diu-t ntdaa diki-t
jan. Tnu'u ka xko ja'an ñayiu xa
jan kui'a-i Ianyuux xi'in xa kui'a
ja'an-i-ia yodotnuni diki-ti jan, te
xijan kuu diu-t. Diuni io uxi ndiki-t,
te ntdaa ndiki-t ñu'u corona. 2 Ná
kaa yi'i kaa kit ijan. Ná kaa xe'e oso
kaa xe'e-t, te kaa yu'u-t ná kaa yu'u
nga'a. N-kida dragón jan xa kada-t
ná kida mee-t. Diuni n-kida dragón
jan xa taxnuni kit nde'e n-kane nuu
mar jan nuu ntaka ñuu ñuñayiu.
3 Kaa iin diki-t jan xa yo nde'e
n-tnukue'e, ko ndva'a. Nu n-ka
xini ñayiu ñuñayiu xa daa n-ya'a-ti
n-ka yu'u-i, te n-ka xe kuitandi-
jun-i kit ijan. 4 N-ka nakuetu ñayiu
jan nuu dragón jan chi n-kida-t xa
taxnuni kit nde'e n-kane nuu mar
jan. Diuni n-ka nakuetu-i nuu kit
n-kane nuu mar jan. N-ka xia'an
tna'a-i:

—Ñayo ndaku ná ndaku-t. Mayo
ndaku xa jantna'a-i xi'in-t —ka kuu
ñayiu jan.

5 Xaxe'e dragón jan n-jan kui'a
kit nde'e n-kane nuu mar jan
Ianyuux. Diuni kui'a n-ja'an-t-ia.
Diuni n-ta'u tniu dragón jan xa
taxnuni-t ñuñayiu uu diko uu yoo.
6 N-nukuita-t jan kui'a-t Ianyuux
xi'in nuu tuu-ia. Diuni kui'a
n-ja'an-t ntdaa xa xndaxio andiu.
7 N-ta'u tniu nuu-t xa jantna'a-t
xi'in ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii, te n-ndaku-t nuu-i.
N-kida dragón jan xa nandikaa
nanditu'u ñayiu ñuñayiu taxnuni-t
nuu-i. 8 N-ka xe juiin xiti dava ñayiu
xndaxio ñuñayiu nuu kiti n-kane
nuu mar jan, te n-ka nakuetu-i
nuu-t. Ñatu yodotnuni diu ñayiu
ijan nuu libru yodotnuni diu
ñayiu kutuu nikava nikuita. Ñayiu
xyodotnuni diu-i nuu libru-ia,
xyodotnuni diu-i nde na n-tuu
ñuñayiu. Libru tkolelu luchi n-xi'í
yuchi kuu.

9 Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r
kunini va'a koio xa na kutnuni
ini-n. 10 Ñayiu ta'u xa kindi'u-i
vekaa, vekaa kindi'u-i. Ñayiu ta'u
xa kuú-i yuchi, yuchi kuú-i. Juini
nda'u na ya'a ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu, na kukanu ini na'i-ia.

11 Ijan dada n-xini ntuku-da inka
kit nde'e vax kane nuu ñu'u. Uu
ndiki-t io te xndaa ndiki-t ná xndaa
ndiki carneru. Tachi dragón jan
ne'e-t. 12 Kit nde'e n-kane nuu
mar jan kida xa taxnuni kit nde'e
n-kane nuu ñu'u jan ná taxnuni
mee-t, te kit nde'e n-kane nuu ñu'u
jan n-ta'u tniu xa ndadaka'nu ñayiu
ñuñayiu xi'in ntdaa xa xndaxio
ñuñayiu kit n-kane nuu mar jan.
Kuu-t kit ndva'a diki-t xa ka'u
n-tnukue'e. 13 N-kida kit nde'e
n-kane nuu ñu'u kue'e milagru.
Nde xa dajuun-t ñu'ú andiu te
xino nuu ñu'u n-kida-t. N-ka xo
nde'a ñayiu ñuñayiu xa n-kida-t
xijan. 14 N-kida-ti milagru xa
n-danda'u-t ñayiu ñuñayiu. Te n-xo
nde'a kit nde'e n-kane nuu mar
jan. N-ta'u tniu kit nde'e n-kane
nuu ñu'u jan nuu ñayiu ñuñayiu
xa na kadava'a koio-i iin xa kaa
ná kaa kit nde'e n-kane nuu mar
jan. Kit nde'e n-kane nuu mar jan,
ka'u n-tnukue'e iin diki-t, ko ndito
na'i-ti. 15 N-ta'u tniu-t nuu kit nde'e
n-kane nuu ñu'u jan xa juña'a-ti
tachi xa n-ka kidava'a ñayiu jan
na kua'a na ja'an xijan. Diuni kit
nde'e n-kane nuu mar jan n-ta'u
tniu nuu kit nde'e n-kane nuu ñu'u
jan xa na ka'ni-t ntdaa ñayiu ña
ndadaka'nu xa kaa ná kaa mee-t.
16 N-ta'u tniu kit nde'e n-kane nuu
ñu'u jan nuu ñayiu dakuu nga, nuu
ñayiu ndandi'i, nuu ñayiu kuika,
nuu ñayiu ka kunda'u, nuu ñayiu
ña yoo na xto'o, nuu ñayiu kidatniu
du'a nuu xto'o-i du xa na keé tnuni

nda'a kua'a-i a te'u-i tna'a tnuni
ne'e-t 17 xa na kua'a na jueen koio-i
xa ka ndoñu'u-i a xa diko-i. Mee ni
ñayiu ne'e tnuni-t jueen koio xa ka
ndoñu'u-i a xa diko-i. Tnuni-t kuu
número. Dɨuni kuu dɨu-tɨ.
18 Diko ni ñayiu tu'a tnu'u ndichi
te kaxi ini-i kua'a kada-i cuenta
número kɨt nde'e n-kane nuu mar
jan chi numero ijan kuu número
ñayiu. Número-tɨ kuu iñu cientu uni
diko iñu.

14

N-ka xita ɨɨn cientu uu diko koon mil ñayiu

1 Ijan dada n-xini ntuku-da xa
nujuiin tkolelu jan Yuku Sión. Ɨɨn
cientu uu diko koon mil ñayiu
xyuku nuu nujuiin-tɨ. Ntdaa ñayiu
ijan xndenee tnee-i dɨu-t xi'in dɨu
Taa-ro Ianyuux. 2 N-teku-da xa
nde'e kayu andɨu. Ná kuu xa
junkoio ndute xika ɨɨn de'va ka'nu
ɨɨn nuu dujun kuu. Ná kuu xa
ka'ndɨ hora nde'e kana dau kuu.
Dɨuni kuu ná kuu xa kande tɨtnɨ
arpa. 3 N-teku-da xa ka nakuetu
ñayiu ɨɨn ndudu xee nuu nukoo
Ianyuux silla ka'nu nuu xtuu
nkoon kɨtɨ dana xndaa jan xi'in
nuu xyuku oko koon sexa'nu ka
kunxa'u jan. Mee ni se n-xeen
ña'a Ianyuux xa ku kuu-s da'ya-ia
kutuu koio xi'in-ia. Mee ni-s ka
kua'a xa nakuetu koio-s ndudu
xee ijan. Ɨɨn cientu uu diko koon
mil-sɨ xa ntdaa-s. 4 Ñatu n-ka xini
se xyuku ijan ñadɨ'ɨ. Xndaxio nini-s.
Ndeka ña'a tkolelu jan nuu xe'en-tɨ.
N-ka kaku-s xa ku kuu koio-s
kuenda kɨu trɨu a nde'a ketuu ne'e
xa ki'na ka-s nakueka ña'a Taa-ro
Ianyuux xi'in tkolelu jan. 5 Ñayo se
ya'a ka xini xa ja'an koio-s tnu'u
vete chi xndaxio nini-s.

N-teku Sua xa n-ka ja'an uni ángel

6 Te n-xini ntuku-da ɨnka ángel
xiko nde dava andɨu. Juña'a-ia
nuu nandɨkaa nanditu'u ñayiu
xndaxio ñuñayiu nax kada-i xa
nanita'u-i. Ná n-ja'an Ianyuux xa
dananita'u-ia ñayiu, daa ya'a, te
kutuu koio-i xi'in-ia nɨkava nɨkuita.
7 Xee xa xee n-ja'an ángel. Du'a
n-ja'an-ia:

—Koo koio-n xañu'u nuu
Ianyuux. Ndadaka'nu koio-ia
chi n-xee hora ndadandaa-ia
kuechi-n. Mee-ia n-kidava'a andɨu,
ñuñayiu, mar. Dɨuni n-xani ini-ia xa
kane ndute nuu ñu'u.

8 Nu n-ya'a n-ja'an ángel ya'a, te
n-ja'an ɨnka ángel:

—N-naa Babilonia. N-naa Ba-
bilonia. Ñuu ka'nu n-kuu. Xaxe'e
ñayiu Babilonia n-ka kida ñayiu
ñuñayiu kuechi.

9-10 Ijan dada n-ja'an ángel kuu
uni. N-ja'an-ia:

—Ñayiu na juejoon xa kune'e
tnuni te'u-i a nda'a-i tna'a tnuni
ne'e kɨt nde'e n-kane nuu mar jan
te ndadaka'nu-i-tɨ xi'in xa kaa ná
kaa mee-t jan, kiti ini Ianyuux
nuu-i te kada u'u-ia-i. Vichi nda'u
ya'a koio-i. Dakee-ia-i nuu azufri
koko te kunde'a ña'a ángel, ia ka
xinokuechi nuu-ia. Ii-ia. Dɨuni
kunde'a ña'a tkolelu jan. 11 Nduu
xakuaa nda'u ya'a koio-i chi n-ka
ndadaka'nu-i kɨt nde'e n-kane nuu
mar jan xi'in xa kaa ná kaa kɨt
ijan xi'in xaxe'e xa n-xe konde-
nee te'u-i a nda'a-i tnuni tna'a
tnuni ne'e kɨt n-kane nuu mar jan.
Nɨkava nɨkuita nda'u ya'a koio-i.
12 Ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii te ka jandixa-i xa
n-ta'u tniu-ia te ka kukanu ini-i
Jesús, na kukanu ini na'i-i-ia xa
maxku du'a ya'a koio-i.

13 Ijan dada n-teku-da xa n-ja'an
ntuku nde andɨu. Du'a n-ja'an:

—Chidotnuni xa'a: "Ñayiu n-ka
kunduu xi'in Ianyuux, te n-ka xi'í-i
xaxe'e xa n-ka kukanu ini-i Jesu-
cristu, naka ta'u kuu-i" —kuu xa
n-ja'an.

Te n-ja'an Espíritu Ianyuux:

—Joon, ndaa. Ndetatu koio-i;
ma kada ka-i tniu Ianyuux chi
xá na'a-ia xa yo n-ka kidatniu-i
xaxe'e-ia.

Ta'nde trɨu xi'in uva

14 N-xini ntuku-da ɨɨn vikó kuixi.
Nuu vikó jan nukoo Ia kaa ná kaa
ñayiu. Ñu'u corona oro dɨkɨ-ia, te
ne'e-ia ɨɨn yuchi uxu deen. 15 N-xini
ntuku-da ɨnka ángel n-kee veñu'u
andɨu. Xee n-kana-ia nuu Ia nukoo
nuu vikó jan. Du'a xia'an-ia:
—Juan ka'nde-n trɨu kaa ñuñayiu
xi'in yuchi uxu-n, te nakueka-n chi
xa n-yichi —kuu-ia, xia'an-ia.
16 Te n-xe ka'nde Ia nukoo nuu
vikó jan trɨu kaa ñuñayiu xi'in yuchi
uxu nunda'a-ia jan.
17 N-kee ɨnka ángel veñu'u io
andɨu jan, te dɨuni ɨɨn yuchi uxu
deen ne'e-ia. 18 Ijan dada n-kee
ɨnka ángel nuu io altar veñu'u jan.
Ia ijan ñunuu ñu'ú koko nuu altar
io andɨu, te xee n-kana-ia nuu ɨnka
ángel ne'e yuchi uxu deen jan. Du'a
xia'an-ia:
—Juan ka'nde uva io ñuñayiu
xi'in yuchi uxu-n chi xá n-xichi.
19 Te n-xe ka'nde ángel ne'e
yuchi uxu jan uva io ñuñayiu te
n-nataxna'a-ia. N-dakee-ia uva jan
nuu ki'ni ñayiu xijan. Xa n-ki'ni-ia
uva jan kuu xa kiti ini Ianyuux nuu
ñayiu. 20 N-ki'ni-ia uva jan yu'u ñuu,
te n-kee nɨñɨ nuu ki'ni ñayiu ñuu jan
uva. N-nundodo nɨñɨ jan nuu ñu'u,
te n-xe xee nde yu'u caballu nuu
xkɨ'ɨ freno. Uni cientu kilómetro
xakani n-nundodo nɨñɨ jan.

15

Uxa ángel kada u'u ñayiu xi'in xa io ñuñayiu

1-2 N-xini ntuku-da ɨnka vuelta
ɨɨn xa n-xini-da andɨu. N-xini-da
uxa ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux. Ia ya'a kada u'u koio
ñayiu uxa ka vuelta xaxe'e xa kiti
ini Ianyuux nuu-i, te ma kada u'u
koio ka-ia-i. N-xini ntuku-da ɨnka
xa n-xini-da. Ña kutnuni nax nga
kuu xa n-xini-da jan. Nanga kaa
mar kaa. Nanga kaa vidriu kaa, te
daka xijan xi'in ñu'ú. Yu'u xa ná
kaa mar jan xniñi ñayiu ka dakande
arpa n-xia'an Ianyuux. Ñayiu n-ka
ndaku nuu kɨt n-kane nuu mar
jan ka kuu-i. N-ndaku-i xa ñatu
n-ka nakuetu-i nuu xa kaa ná kaa
mee-t. N-ndaku-i xa ña n-xe kon-
denee número kuu dɨu-t te'u-i. 3 Ka
xita-i canción n-chidotnuni Moisés,
se n-xinokuechi nuu Ianyuux xi'in
canción kakune'e tkolelu. Du'a ka
xita-i:
Taa-ro Ianyuux, Ia kuu Xto'o-da,
mee ni xa va'a kida-n.
Kidandaa-n ntdanditu'u xa kida-n.
Xaxa mee-n ntdanditu'u xa ñatu
kua'a ñayiu xa kada-i kida-n.
Taxnuni-n nuu ntdaa nación
ñuñayiu.
Taxnuni-n nuu ntdanditu'u xa io.
4 Xaxe'e xa ii-n xee kɨu yu'u ña'a
ntdaa ñayiu.
Te mayo-i ja'an xa ma ndadaka'nu
ña'a-i.
Njuiin xiti ñayiu ntdantu'u nación
nuu-n te nakuetu koio-i,
chi jini koio-i xa mee ni xa ndaa
kada-n kɨu na ndadandaa-n
kuechi-i.
Ka kuu-i, ka xita-i.
5 Nu n-ya'a xa n-xini-da xa'a te
n-xini-da xa nune veñu'u andɨu.
Xiti veñu'u jan n-xini ntuku-da
xatnu n-kidava'a Moisés. Xatnu
ijan ñu'u tutu n-kidakutu Ianyuux
xi'in ñayiu Israel na n-kida tratu-ia
xi'in-i. 6 Veñu'u ijan n-ka kee
uxa ángel kada u'u ñayiu xi'in xa
io ñuñayiu. Xni'no-ia da'ma linu
io ndoo te diñu. Duku pechu-ia
cinturón oro. 7 N-xia'an ɨɨn kɨt
dana kaa jan n-uxa ángel ɨɨn ɨɨn
ko'o oro. Dajunkoio koio ángel, ia
xinokuechi nuu Ianyuux, xa u'u
xñu'u ko'o jan ñuñayiu xaxe'e xa yo
kiti ini Ianyuux, Ia daa nga io te
nɨkava nɨkuita kutuu-ia. 8 Xaxe'e
xa ndii-ia n-kee ñu'a nuu tuu-ia xa
taxnuni-ia, te n-chitu ñu'a jan xiti
veñu'u. Ni ɨɨn mayo ndaku xa kɨu-i
veñu'u jan. Ndena xinokava xa
kada u'u uxa ángel jan ñayiu xi'in xa
io ñuñayiu, ijan dada kɨu ñayiu.

16

N-ka dajuun uxa ángel xa xñu'u uxa ko'o ñuñayiu

1 N-teku-da xa xee n-ja'an ɨɨn xa
n-ja'an nde veñu'u jan. Du'a xia'an
xijan nuu uxa ángel jan:
—Jua'an koio te kodo-n xa xñu'u
uxa ko'o de ñuñayiu chi yo kiti ini
Ianyuux nuu ñayiu.
2 N-xoyo ɨɨn ángel xa u'u ñu'u
ko'o ne'e-ia ñuñayiu, te n-xe juiñi
ndɨ'yɨ ñɨɨ ntdaa ñayiu xne'e tnuni kɨt
n-kane nuu mar jan. Dɨuni ñayiu
ya'a ka kuu ñayiu n-ka xe juiin xiti
nuu xa kaa ná kaa mee kɨt ya'a te
n-ka nakuetu-i nuu-tɨ. Nde'e xatu
ndɨ'yɨ jan.
3 N-xodo ɨnka-ia xa ñu'u ko'o
ne'e-ia nuu mar te nduu mar jan
nɨñɨ. Ná kaa nɨñɨ ñayiu n-xi'í kaa
ndute jan, te ntdaa kɨt io mar jan
n-ka xi'í.
4 N-xodo ángel kuu uni xa ñu'u
ko'o ne'e-ia de'va nuu xika ndute
xi'in nuu kane-té, te n-nduu-té nɨñɨ.
5 Ijan te n-teku-da xa ja'an ángel
yɨnda'a ndute:
—Taa-ro Ianyuux, Ia daa nga io.
Ii-n. Kidandaa-n hora ndadan-
daa-n kuechi ñayiu. 6 Ñayiu ya'a
n-ka xa'ni ñayiu n-kida-n xa n-ka
nduu-i ñayiu ii xi'in se n-ka ja'an xa
n-ja'an-n nuu ñayiu. Te n-ka xatu
nɨñɨ-i. Xijan kuu xa n-kida-n xa nɨñɨ
ijan na ko'o koio-i vitna chi xijan
kuu ta'u-i.
7 Te dɨuni n-teku-da xa n-ja'an
nuu io altar veñu'u jan. Du'a
n-ja'an:
—Io va'a xa daa kida-n, Taa-ro
Ianyuux chi ndixi kuu Ia taxnuni.
Va'a n-kida-n xa n-daya'a-n ñayiu
juxtixia chi io kuechi-i.
8-9 Ijan te n-xodo ángel kuu koon
xa ñu'ú ko'o ne'e-ia nuu ngandii,
te n-kida Ianyuux xa n-teñu'u
ngandii ntdaa ñayiu loko. Xaxe'e
xa n-kayu ñɨɨ-i n-ka jan kui'a-i
Ianyuux, Ia tuu andɨu chi mee-ia
n-kida xa kada u'u ña'a ntdaa xa'a.
Dɨuni kui'a n-ka ja'an-i-ia. Juini
daa n-ya'a-i, ko ña n-ka natu ini-i
xa ka kida-i kuechi, ni ña n-ka
ndadaka'nu-i-ia.
10 N-xodo ángel kuu o'on xa ñu'u
ko'o ne'e-ia nuu silla kɨt n-kane
nuu mar jan, te n-kunee ntdantu'u
ñuu taxnuni-tɨ. Diko n-ka kanaxiin
ñayiu io ntaka ñuu taxnuni-tɨ xaxe'e
xa yo xaxia'an ñɨɨ-i. 11 Dɨuni n-ka
jan kui'a-i Ianyuux xaxe'e xa yo
nde'e xatu ñɨɨ-i nuu iñɨ ndɨ'yɨ. Dɨuni
kui'a n-ka ja'an-i-ia. Juini daa
n-ya'a-i, ko ña n-ka natu ini-i xa
n-kida-i kuechi.
12 N-xodo ángel kuu iñu xa ñu'u
ko'o ne'e-ia nuu ndute xika de'va
ka'nu nani Éufrates, te n-yichi
ndute xika de'va jan xa na kua'a
ya'a koio se ka taxnuni xa kixi-s.
N-ka kee-s do nuu kane ngandii.
13 N-xini-da xa n-ka kee ɨɨn
xaloko yu'u dragón jan xi'in yu'u
kɨt n-kane nuu mar jan xi'in yu'u
se n-ka ja'an xa n-ja'an-s tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa.
Na xndaa nrraka xndaa xaloko
jan. 14 Xaloko ijan kida milagru
te nadataka koio-i se ka taxnuni
nitu'u ñuñayiu xa jantna'a-s kɨu
ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu.
15 Te danaa n-ja'an Jesús:
—Kuna'a koio xa dana ini
naxee-r. Kada-r ná kida ɨɨn ñadu'u
chi dana ini naxee-r. Na kada
tu'a ñayiu mee-i te na koo tu'a-i
ná io tu'a ɨɨn ñayiu xa nakueka-i
xto'o-i hora naxee-s ve'e-s. Xko
ndito-i xakuaa, te ña tava-i da'ma-i.
Naka ta'u ñayiu du'a kida, chi ma
kujanuu-i chi ma kee vichi-i hora
na xe kueka-r-yɨ.
16 N-ka nadataka xaloko jan se ka
taxnuni ɨɨn nuu dandee ñayiu ja'an
hebreu Armagedón.
17 N-xodo ángel kuu uxa xa ñu'u
ko'o ne'e-ia nuu tachi. Hora ijan
ni xee n-ja'an do nuu katuu veñu'u
nuu nukoo Taa-ro Ianyuux. Du'a
n-ja'an:
—N-kuu vitna.
18 Ijan te n-xeye'e, n-kayu,
n-ka'ndɨ, n-kana dau, te nde'e
n-tnaa ñuñayiu. Nde na n-xe
kavatuu ñuñayiu xi'in nde vitna ña
uun ña dii du'a tnaa. 19 N-ndata
nuu ñu'u ñuu ndandɨ'ɨ ka. Uni

pedazo n-kuu. Dɨuni n-kida u'u
Ianyuux ñuu ka'nu nani Babilonia
ná n-xani ini-ia, chi yo kiti ini-ia
nuu ñayiu ijan. Te n-naa dava
ka ñuu ñuñayiu. 20 N-ndoñu'u
ntdantu'u isla xi'in ntdantu'u
yuku. 21 N-juun ñɨñɨ na'nu ñuñayiu
te n-ka ñani ñayiu. Vaa na uu diko
o'on kilo vee ɨɨn ɨɨn ñɨñɨ n-juun.
Kui'a n-ka ja'an ñayiu ñuñayiu
Ianyuux xaxe'e xa n-dajuun-ia ñɨñɨ
na'nu. Dɨuni n-ka jan kui'a-i-ia.
N-ka jan kui'a-i-ia chi yo nde'e
nda'u n-ka ya'a-i. Ñuu ndandɨ'ɨ ka
kuu Jerusalén.

17

N-naa ñá n-xo diko mee-ña

1 Ijan dada n-xee ɨɨn ángel ne'e
ko'o n-ñu'u xa u'u jan nuu-da te
n-ja'an-ia:
—Na kachitnu'u ña'a-r xa kada
Ianyuux ñá n-xo diko mee-ña hora
na daya'a ña'a-ia juxtixia. Nuu
mar xi'in nuu ndute xika de'va
nukoo-ña. 2 N-ka xo kaa ñayiu xi'in
ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i xaxe'e
xa daa n-dakua'a ña'a ñá ya'a. N-xo
kidakuechi-ña xi'in se ka taxnuni
nuu ñayiu ñuñayiu —kuu-ia.
3 Ijan dada ndeka-ia anu-da
jua'an nuu ñayo ñayiu io te ñatu
nga juun dau. Ijan n-xini-da ɨɨn
ñá yodotuu ɨɨn kɨt nde'e. Kue'e-tɨ,
te kue'e dɨu-tɨ io. Ñɨɨ-tɨ xndeyuku
dɨu-tɨ. Tnu'u ka ja'an ñayiu hora
ka jan kui'a-i Ianyuux yodotnuni
ñɨɨ-tɨ. Xijan kuu dɨu-t. Uxa dɨkɨ-t
io, te uxi ndɨkɨ-t. 4 Da'ma kue'e
ndɨjɨn ndi'i xi'in da'ma kue'e ni'no
ñá ijan. N-kukutu-ña dɨkɨ oro, dɨkɨ
yuú yo ya'u xi'in dɨkɨ perla. Dɨuni
tna'a xijan ñu'u dujun nda'a-ña.
Nda'a kua'a-ña ne'e ɨɨn ko'o oro
ñu'u xa kui'a kaa. Kuenda kɨu
yɨka kuechi n-kida-ña xi'in seyɨɨ
kuu xa ñu'u ko'o oro nunda'a-ña.
Yo kue'e kuechi n-kida-ña. Ɨɨn xa
januu kuu xijan. 5 Te'u-ña ndenee
dɨu-ña. Du'a yodotnuni: "Ñayo
kutnuni ini nax kuu xa yodot-
nuni te'u-ña. Kuenda kɨu ñayiu
ñuu ka'nu Babilonia n-ka dane'e
ntaka dava ka ñadɨ'ɨ xa diko-ña
mee-ña kuu-ña. Ijan kuu nuu vaxi
ntdantu'u xaloko xadu'a xanee
xayichi kuu ñuñayiu." 6 N-xa'ni ñá
ijan ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-i ñayiu ii xaxe'e xa n-kukanu
ini-i Jesús. N-xi'i-ña nɨñɨ-i, te
n-xini-ña. Yo nde'e n-yu'u anu-da
xa n-xini-da-ña. 7 Ijan n-ja'an ángel
jan nuu-da:
—¿Nakuenda yu'u-n? Na ka-
chitnu'u ña'a-r nax kuu ñadɨ'ɨ xi'in
kɨt nde'e ndido ña'a, kɨt io uxa
dɨkɨ-t te io uxi ndɨkɨ-tɨ n-xini-n jan.
8 N-xio kɨt nde'e ijan, ko ña yoo
ka-t io vitna. Xa kuyatni kane
ntuku-t nua, te ijan nga naa-t xa ma
kundito ka-t. Ñayiu ñatu yodotnuni
dɨu-i nuu libru yodotnuni dɨu ñayiu
kundito nɨkava nɨkuita nde na n-xe
kavatuu ñuñayiu, kue'e xa kani ini
koio-i hora na jini ntuku-i kɨt n-xio
antes, kɨt ña yoo ka tuu, kɨt kixi ɨnka
vuelta jan.
9 'Diko ni ñayiu kaxi ini kutnuni
ini xa'a. Uxa dɨkɨ kɨt nde'e jan
kuu uxa tnduu nuu nukoo ñá ijan.
Dɨuni ka kuu uxa seyɨɨ. 10 O'on-s
xá n-ka taxnuni, te ñatuka ka tax-
nuni-s. Ɨɨn-s taxnuni vitna te ɨnka-s
ta kixi ka xa taxnuni-s. Kixi-s xa
taxnuni-s, ko xaku ni tiempo tax-
nuni-s. 11 Kɨt nde'e n-xo tuu te
ña yoo ka-t tuu, kandijun nga tax-
nuni-t na ya'a xa taxnuni nduu se
ijan. Xi'in nde kɨt ya'a n-ka kuu
una tna'a se ijan. Kixi ntuku-t,
ko xa ijan nga naa-t kixi ntuku-tɨ.
12 Uxi ndɨkɨ kɨt n-xini-n kuu uxi se
taxnuni koio, ko ta taxnuni ka-s.
Taxnuni koio-s xi'in kɨt nde'e, ko
ɨɨn hora ni. 13 Kada ɨnuu uxi se
taxnuni koio xa tetutniu-s kɨt nde'e
jan xa taxnuni-tɨ. 14 Nujuiin xi'in
koio se ya'a xi'in kɨt ijan te jantna'a
koio-s xi'in tkolelu jan xi'in ñayiu ka
kukanu ini ña'a. N-kaxi Ianyuux
ñayiu ya'a, te n-kida-ia xa n-ka
teku-i nax kada koio-i xa nanita'u-i.
N-ndaku tkolelu jan nuu-s chi tax-
nuni-tɨ nuu ntdaa se ka taxnuni, te
dɨuni kunxa'nu-tɨ nuu ntdaa-s.

15 Ijan te n-ja'an ka ángel nuu-da:
—Mar n-xini-n, nuu nukoo ñadɨ'ɨ
n-xo diko mee-ña kuu nandɨkaa
nanditu'u ñayiu ñuñayiu. 16 Jini
u'u ntdaa ndɨkɨ kɨt nde'e xi'in
mee kɨtɨ n-xini-n jan ñadɨ'ɨ n-xo
diko mee-ña. Jendee koio xijan
xi'in kɨt ijan ntdaa xa neva'a-ña.
Dɨuni taxvichi ña'a koio xijan
xi'in kɨt ijan, te kaxi koio xijan
dava kuñu-ña, te dava teñu'u-t.
17 Daa n-juini Ianyuux xa kada
koio ña'a xijan xi'in kɨt ijan. Dɨuni
n-juini-ia xa kada ɨnuu koio xijan
xa tetutniu-i kɨt nde'e jan xa
taxnuni-tɨ. Taxnuni-t. Ndena jɨn
tna'a ntdaa xa n-ja'an Ianyuux xa
ya'a; ijan dada ma taxnuni ka-tɨ.
18 Ñá n-xini-n jan kuu ñuu ka'nu
ka taxnuni nuu ntdantu'u ñuu
ñuñayiu.

18

N-naa Babilonia

1 Nu n-ya'a xa n-xini-da ñadɨ'ɨ jan,
ijan dada n-xini-da ɨɨn ángel tax-
nuni nuu ñayiu ñuñayiu vax juun
andɨu. N-koko ñuñayiu chi ndii-ia.
2 Xee kana-ia. N-ja'an-ia:
—Naa ñuu ka'nu Babilonia. Naa
ñuu ka'nu Babilonia. Kue'e xaloko
koo ijan. Kutuu-i ijan chi ijan ku
kuu ve'e-i. Kue'e kɨt ka ndava
ka xini u'u ñayiu koo ñuu ijan.
3 Naa Babilonia chi ñayiu ñuu ijan
n-dane'e ñayiu ntdantu'u nación
ñuñayiu xa kava-i xi'in ñayiu ñatu
kuu ñadɨ'ɨ-i a yɨɨ-i. Ná kuu anu ɨɨn
se n-xini ndɨdí xa ko'o-s, daa ka
kuu anu-i xa kada-i xijan. Ka ki-
dakuechi se ka taxnuni ntaka dava
nación xi'in ñadɨ'ɨ Babilonia jan.
Se ka xeen te ka nadiko-s nitu'u
ñuñayiu, yo n-ka kukuika-s xa ka
najueen-s te ka nadiko-s ndatniu
nuu ñayiu ñuu Babilonia jan —kuu
ángel, n-ja'an-ia.
4 N-teku ntuku-da xa n-ja'an
andɨu. N-ja'an:
—Ta kee koio ndo'o, ñayiu ka
kuu da'ya Ianyuux, ñuu dian na
ña'a kada koio-n kuechi ka kida-i.
Ta kee koio xa maxku nda'u ya'a
koio-n ná nda'u ya'a ñayiu dian
hora na kada u'u Ianyuux-yɨ. 5 Nde
andɨu nde'a-ia xa ka kida-i. Xini-ia
ntdaa xaloko ka kida-i. 6 Kada
u'u koio-n ñayiu n-ka kida u'u ña'a.
Nde'e ka kada u'u-n-yɨ. Ñayiu n-ka
kida u'u ña'a ɨɨn vuelta, uu vuelta
kada u'u-n-yɨ. Dandenaa koio-n
xa n-ka kida ña'a-i. 7 Xaxe'e xa
nde'e n-ka ku i'ni-i xi'in tvini-i xi'in
xaxii-i, xijan kuu xa nde'e kada
u'u-n-yɨ. Kada koio-n xa nda'u
na ya'a-i. Dɨuni kada koio-n xa
na kuko'yo ini-i. Xko ja'an mee
xko ja'an ɨɨn ñá kuu kuenda kɨu
ñuu Babilonia. Du'a xko ja'an-ña:
“Kuu-ro ñá taxnuni. Ndito yɨɨ-ro,
ñatu n-xi'í-te. Ña kuko'yo ini-ro.”
8 Xaxe'e xijan nda'u ya'a ñayiu ñuu
dian. Kuu tnama. Koo xa ko'yo
ini. Kayu ñuu dian. Te kuú koio-i.
Idii ni kɨu ya'a koio-i ntdaa xi-
jan. Daya'a ña'a Ianyuux juxtixia
xaxe'e xa taxnuni-ia.
9 Na jini se ka taxnuni ntaka
ñuu ñuñayiu n-ka kidakuechi xi'in
ñadɨ'ɨ kuu Babilonia jan xa kane
ñu'a ñuu-ña xa kayu, nda'i koio-s.
Kue'e tvini n-ka xe ju'un-s xi'in-ña
xa n-ka xo xeen-s ndatniu yo ya'u
n-ka xo neva'a-s xi'in-ña.
10 Xika kunujuiin koio-s xa na
ña'a nda'u ya'a koio-s ná ya'a ñayiu
ñuu ijan, te juña'a tna'a-s:
—Naka nda'u n-ya'a ñayiu Ba-
bilonia. Naka nda'u n-ya'a ñuu
ka'nu jan. N-xo taxnuni ñuu jan
n-kuu. Idii ni hora nda'u n-ka ya'a-i
xa n-ka ya'a-i juxtixia.
11 Hora na jini se ka xeen te
ka nadiko-s, dɨuni kuko'yo ini-s
te nda'i koio-s xaxe'e ñuu ijan chi
mayo ka jueen xa ka diko-s. 12 Xa
ka diko-s kuu oro, plata, yuú vili
xndaa yo ya'u, perla, da'ma linu,
da'ma seda, da'ma tndee ndɨjɨn
ndi'i, da'ma kue'e yo ya'u, xi'in
ntdantu'u nuu yutnu vili xe'en,
yutnu yo ya'u, bronce, hierro, mar-
mol, ndatniu marfil du. 13 Ka

diko-s canela xi'in ntaka xa keé
nuu ndeyu, duxa tnuu, duxa kuixi,
yuchi vili xe'en, vinu, aciti, yuchi
trɨu, mee trɨu du. Ka diko-s ngutu,
tkachi, caballu, carreta du. Dɨuni
ka diko-s se kadatniu du'a. 14 Te
ja'an koio-s nuu ñayiu ijan:

—Ma kaxi ka-n xavidi daa n-xo
tna ini-n. Mayo ka-n kuneva'a xa
yo ya'u, ni ma kukutu ka-n xa yo
ya'u. Ma uun ka ni'i-n xijan.

15 N-ka kukuika se ijan xaxe'e
xa yo n-ka xo xeen ñayiu Babilo-
nia ndatniu-s jan. Xika kunujuiin
koio-s xa na ña'a nda'u ya'a koio-s
ná ya'a ñayiu ñuu ijan. Kuko'yo ini
koio-s te nda'i-s.

16 Na ya'a xijan, juña'a tna'a-s:

—Ñayiu ijan n-xo ndixi da'ma
linu va'a, da'ma tndee ndɨjɨn ndi'i
xi'in da'ma kue'e yo ya'u. N-ka xo
kukutu dujun-i, nda'a-i, dɨkɨ-i dɨkɨ
oro, yuú vili xndaa te ya'u xi'in
perla. 17-18 Idii ni hora n-naa nt-
danditu'u xa yo ya'u jan te ña tuu
ka.

Hora na jini se dakaka barcu
xi'in ñayiu ndido-i xi'in se ka xata
da'ma xa kaka-i xi'in dava se ka
kidatniu xiti barcu jan xa kane ñu'a
xa kayu ñuu jan, xika kunujuiin
koio-s tuku te kana koio-s:

—Ni ɨɨn ñuu ñatu n-xo xee ñuu
ka'nu ijan.

19 Yo kuko'yo ini-s te nda'i-s
xaxe'e ñuu ijan. Te kodo koio-s ñu'u
yuchi dɨkɨ-s. Kana koio-s:

—Naka nda'u n-ya'a ñayiu Ba-
bilonia. Naka nda'u n-ya'a ñuu
ka'nu jan. Ntdaa se ka kuu xto'o
barcu n-ka kukuika xaxe'e xa yo
n-ka xo xeen ñayiu ñuu kuika jan
xa n-ka diko-s. Idii ni hora n-naa
ntdanditu'u xa yo ya'u n-xio ijan te
ña tuu ka —kachi koio-s.

Te n-ja'an:

20 —Na kuvete ia xndaxio andɨu.
Na kuvete ñayiu n-kida Ianyuux xa
n-ka nduu-i ñayiu ii. Na kuvete
se n-tunda'a ña'a Jesús xa kada
koio-s tniu-ia. Na kuvete se n-ka xo
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Na
kuvete koio-s ntdaa-s chi n-daya'a
Ianyuux juxtixia ñayiu ñuu ijan xa
n-dandenaa-ia xa n-ka kida ña'a-i.

21 Ijan n-ndone'e ɨɨn ángel ndaku
ɨɨn toto ka'nu longo kaa ná kaa
yodo molino. N-dajane ni'no-ia
nuu mar te n-ja'an-ia:

—Du'a dajane Ianyuux ñuu
ka'nu Babilonia te ma uun ka
jini ñayiu ñuñayiu ñuu ijan chi
naa. 22 Ma uun ka teku ñayiu xa
kande arpa ñuu ijan. Mayo ka
teku xa tɨu ñayiu flauta, ni xa tɨu
ñayiu strompeta. Mayo ka teku xa
kata ñayiu, ni xa tɨu; ni xa kande
mayo ka-i teku. Ma koo ka ñayiu
kadava'a ntaka ndatniu xetniu-ro.
Ndondoo-i naa. Ma uun ka teku
ñayiu xa ku kurrɨɨ molino. 23 Ma
ku koko ka luz xiti ñuu, ni xiti ve'e.
Mayo ka teku xa ku kuvaa viko
tnunda'a. N-ka xo kunuu ñayiu ñuu
ijan xa n-ka xo xeen-i te yo n-ka xo
diko-i ntaka ndatniu. Yo n-ka xo
danda'u-i dava ka ñayiu ñuñayiu, te
n-ka xo chibruju-i-yɨ. 24 Ñayiu ñuu
ka'nu ya'a n-ka xa'ni ñayiu n-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii.
Dava ñayiu n-ka xa'ni-i jan n-ka xo
ja'an xa n-xo ja'an Ianyuux nuu-i.
Te xaxe'e-i n-ka xa'ni ñayiu ñuñayiu
ndɨyɨ.

19

1 Nu n-ya'a xa n-teku-da xa'a,
n-teku-da xa kue'e ñayiu ka kuvaa
andɨu. Du'a ka ja'an-i:

Na nakuetu-ro nuu Ianyuux,
chi mee-ia n-dakaku ña'a.
Io va'a ni xa taxnuni-ia nuu ntdaa
ñayiu ñuñayiu.
Io va'a ni xa yɨnda'a-ia ntdaa xa io.
2 Io va'a xa n-daya'a-ia juxtixia
ñadɨ'ɨ n-xo diko mee-ña.
Dɨu ñá ya'a n-dakua'a ñayiu ñuñayiu
xa kava koio-i xi'in ñayiu
ñatu n-tnunda'a xi'in-i.
N-danaa Ianyuux ñayiu ñuu ijan
xa n-dandenaa-ia xa n-ka
xa'ni ñayiu jan ñayiu n-ka xi-
nokuechi nuu-ia.

3 N-kuvaa ntuku ñayiu ɨnka
vuelta andɨu. Ka ja'an-i:

Na nakuetu-ro nuu Ianyuux.
Nɨkava nɨkuita ku junu ñu'a ñuu
Babilonia.
4 N-ka xe juiin xiti ntuku oko
koon sexa'nu ka kunxa'nu xi'in
nkoon kɨt dana xndaa jan nuu
nukoo Ianyuux xaxe'e xa tax-
nuni-ia te n-ka ndadaka'nu koio-s
xi'in-tɨ-ia. Te ka ja'an-s xi'in-tɨ:
—Daa na koo. Na nakuetu-ro
nuu Ianyuux.
5 Te nde nuu nukoo Ianyuux nuu
silla-ia n-teku-da n-ja'an:
Ndo'o ñayiu ka xinokuechi nuu
Ianyuux te ka yu'u-n nuu-ia,
ndadaka'nu koio-ia.
Ka kuu-n ñayiu dakuu nga a ka
kuu-n ñayiu ndandɨ'ɨ,
ndadaka'nu koio-ia.

Viko tnunda'a tkolelu

6 Dɨuni n-teku-da xa ná nga kuu
xa kue'e ñayiu kuvaa. Ná nga kuu
xa kayu ndute ka'nu junkoio ni'no
ɨɨn nuu dujun a ná kuu xa nde'e nɨ'ɨ
donda'a juan nu'u hora kana dau
kuu. N-ja'an ntdaa xijan:
Na ndadaka'nu-ro Ianyuux,
chi taxnuni-ia nuu ntdanditu'u
ñayiu, te yɨnda'a-ia ntdaa xa
io.
7 Na kudɨ ini-ro. Na kuvete-ro.
Na nakuetu-ro nuu-ia chi n-xee
hora tnunda'a tkolelu.
Xa n-kida tu'a dichi koo xi'in-tɨ
mee-i xa tnunda'a-i xi'in-tɨ.
8 N-xejoon Ianyuux xa kukutu
dichi jan da'ma linu va'a io
ndoo, te diñu.
Da'ma linu io ndoo kuu xava'a
n-ka kida ñayiu ka kuu da'ya
Ianyuux.
Ka kuu xijan.
9 Ijan te n-ja'an ángel jan nuu-da:
—Chidotnuni tnu'u ya'a: "Naka
ta'u ñayiu n-ja'an ña'a Ianyuux xa
kixi-i viko kada-ia chi tnunda'a
tkolelu. Tuu nga n-kida tu'a-ia xa
kaxdini koio-i xi'in-ia. Ñadu tnu'u
vete kuu chi ɨɨn xa ndaa kuu; tnu'u
Ianyuux kuu."
10 Te n-xe juiin xiti-da nuu-ia xa
nakuetu-da nuu-ia, te n-ja'an-ia:
—Ña'a, maxku daa kada-n chi
dɨuni xinokuechi-r nuu Ianyuux
ná ka xinokuechi ndo'o xi'in ntaka
ñani-n nuu-ia. Ka najani ñayiu ijan
xa n-kida Jesús xi'in xa n-ja'an-ia
nuu ñayiu. Nakuetu nuu Ianyuux.
Nani n-kida Espíritu-ia xa n-ka
ja'an se n-ka ja'an nuu ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux, dani kida-ia vitna
xa kakune'e ñayiu xa n-ja'an Jesús.

Ia yodo ɨɨn caballu kuixi

11 Ijan dada n-xini-da xa nune
ntuku andɨu, te dɨuni n-xini-da ɨɨn
caballu kuixi. Ná kaa ɨɨn seyɨɨ kaa
Ia yodo-tɨ. Xa n-ja'an-ia xa kada-ia,
xijan kada-ia; ñatu vete-ia. Kida
ndaa-ia hora ndadandaa-ia kuechi
ñayiu. Ñadu nax kuu xa jantna'a-ia
xi'in Kui'na chi xaxe'e xa kida-i
kuechi. 12 Ná kuu yañu'u kuu
nduchi nuu-ia. Tɨtnɨ corona ñu'u
dɨkɨ-ia, te ndenee dɨu-ia corona
jan. Ñayo xini nax nani-ia. Mee
ni-ia xini. 13 Dɨuni ni'no-ia da'ma
n-kendaxi nuu nɨñɨ. Dɨu-ia kuu
Tnu'u Ianyuux. 14 Xndijun ña'a ia
ka kuu soldado io andɨu xyodo ca-
ballu kuixi. Xni'no-ia da'ma kuixi
linu io ndoo te va'a. 15 Kee ɨɨn
espada deen yu'u Ia ni'no da'ma
n-kendaxi nuu nɨñɨ jan, te xijan
juetniu-ia xa datnukue'e-ia ñayiu
ñatu ka kuu da'ya-ia. Nde'e kun-
deka-ia-i hora na taxnuni-ia nuu-i.
Ná kida-ro hora ka xadi-ro uva xa
kee ndudi, daa kada Ia taxnuni
nuu ntdaa xa io andɨu xi'in ñuñayiu
ñayiu ijan xaxe'e xa yo kiti ini-ia
nuu-i. 16 Da'ma-ia xi'in nuu tka-
jan-ia ndenee dɨu-ia. Du'a yodot-
nuni: "Ia taxnuni nuu ntdaa se ka
taxnuni. Ia kunxa'nu nuu ntdan-
ditu'u se ka kunxa'nu."
17 Dɨuni n-xini-da xa nujuiin ɨɨn
ángel nuu ngandii. Xee kana-ia nuu
ntdaa kɨtɨ ka ndava andɨu. Du'a
xia'an-ia:
—Nataka koio chi kaxdini-n xa
n-kida tu'a Ianyuux. Tuu nga
n-kida tu'a-ia xa kaxdini koio-n.
18 Ne'e. Kaxi koio-n kuñu se n-ka
taxnuni, kuñu soldado, kuñu se
unu nde'e xa jantna'a-s, kuñu ca-
ballu, kuñu se n-ka xo yodo-tɨ du.

Kaxi koio-n kuñu ñayiu ña yoo na xto'o, kuñu ñayiu n-kidatniu du'a nuu xto'o-i, kuñu ñayiu dakuu nga, kuñu ñayiu ndandɨ'ɨ du.

19 Te n-xini-da xa n-ka nataka kɨt nde'e jan xi'in se ka taxnuni ñuñayiu xi'in se ka kuu soldado-s xa jantna'a koio-s xi'in Ia yodo caballu jan xi'in ia xndeka tna'a xi'in-ia. 20 N-ka tnɨɨ-ia kɨt nde'e jan xi'in se n-ka ja'an vete xa ka kuu-s se ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, te n-ka chindi'u-ia-s. N-xo kida se n-ka xo ja'an vete jan milagru n-xo nde'a kɨt nde'e jan. Xaxe'e xa n-xo kida-s milagru n-xo danda'u-s ñayiu xne'e tnuni kɨt nde'e jan, te n-ka xe juiin xiti-i nuu xa kaa ná kaa kɨt nde'e jan. N-dakee ndito Ianyuux kɨt nde'e jan xi'in se n-ka xo ja'an vete xa ka kuu-s se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux nuu kayu azufri. Ná ka'nu ɨɨn laguna ka'nu ñu'u jan. 21 Xi'in espada kee yu'u Ia yodo caballu jan n-xa'ni-ia dava ka se n-ka kendoo xi'in espada kee yu'u-ia, te n-ka xaxi kɨt ka ndava kuñu se ijan xa nde n-ka chitu xiti-tɨ.

20

Ɨɨn mil kuia kutnɨɨ kɨtɨ kuu dragón

1 Ijan dada n-xini-da ɨnka ángel vax juun andɨu. Nunda'a-ia ɨɨn cadena ka'nu xi'in ndakaa najaan yu'u nua ña xe ndɨ'ɨ. 2 N-tnɨɨ-ia dragón jan, te n-tetnɨɨ-ia-tɨ cadena nunda'a-ia. Ɨɨn mil kuia kutnɨɨ-tɨ. Kɨt ijan kuu koo ka'nu xana'a, te dani io-t. Dɨuni kuu-t Kui'na. Dɨuni kuu-t Satanás. 3 N-dakee-ia-tɨ nua ña xe ndɨ'ɨ jan. Va'a n-xadɨ-ia yu'u-i te n-tenee-ia sellu-ia yu'u-i xa maxku kane-tɨ xa kutuu-t ɨɨn mil kuia te danda'u-t ñayiu. Ijan dada natava-ia-tɨ te dayaa-ia-tɨ xa kuikonuu-t xaku nga kɨu.

4 Ijan dada n-xini-da ñayiu ka taxnuni xtuu nuu silla. N-kida Ianyuux xa daya'a-i juxtixia ñayiu. Dɨuni n-xini-da anu ñayiu n-ka kendodo dɨkɨ xaxe'e xa n-ka kakune'e-i xa n-ja'an Jesús xi'in xa n-ja'an Ianyuux. Ka kuu-i ñayiu ña n-ka xe juiin xiti nuu kɨt nde'e jan xi'in nuu xa kaa ná kaa mee-t jan xa nakuetu koio-i. Dɨuni ña n-xejoon-i xa nkondenee tnuni tna'a tnuni ne'e dragón jan te'u-i a nda'a-i. N-xini-da xa n-ka nandoto ñayiu ijan, te taxnuni koio-i xi'in Jesucristu ɨɨn mil kuia. 5 Ñayiu ya'a ka kuu ñayiu ki'na nuu ki'na vii n-ka nandoto. Nandoto koio dava ka ñayiu n-ka xi'í, ko hora na chitu ɨɨn mil kuia jan. 6 Ta'u n-ka kuu ñayiu ki'na nuu ki'na vii n-ka nandoto ya; ma kuú ka-i ɨnka vuelta. Dutu junukuechi nuu Ianyuux xi'in nuu Jesucristu ku kuu koio-i. Te taxnuni-i xi'in-ia ɨɨn mil kuia.

N-dajane ni'no Ianyuux Kui'na nuu koko azufri

7 Hora na chitu ɨɨn mil kuia kane Kui'na nua nuu yɨndi'u-i te yaa-i. 8 Jɨn danda'u-i ñayiu ntdaa nación ñuñayiu. Nde ñayiu Gog xi'in Magog jɨn danda'u-i. Dataka-i ñayiu ijan xa jɨn jantna'a-i xi'in ñayiu ka kuu da'ya Ianyuux. Ná kue'e ñu'u kuchi io yu'u mar kue'e ñayiu taka ijan.

9 Kandeka-i ñayiu n-dataka-i nitu'u ñuñayiu jɨ'ɨn ñuu nuu xndaxio ñayiu kuu da'ya Ianyuux, te naduku nduu-i xi'in-i ñuu ijan, ko juun ñu'ú nde andɨu te kayu koio-i. Ñayiu ñuu ijan kuu ñayiu xemani Ianyuux. 10 Dajane ni'no Ianyuux Kui'na nuu koko azufri. Ná ka'nu ɨɨn laguna, ka'nu nuu koko azufri jan. Xaxe'e xa danda'u-i ñayiu, xijan kuu xa ijan keé-i. Keé-i nuu n-keé kɨt nde'e jan xi'in se n-ka ja'an vete xa ka kuu-s se ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Nɨkava nɨkuita nda'u ku ya'a koio-i ntdaa-i ijan.

N-ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu n-ka xi'í

11 Ijan dada n-xini-da ɨɨn silla
kuixi ka'nu xi'in Ia nukoo nuu-tnu
te hora ijan n-ndoñu'u ñuñayiu
xi'in andɨu. N-xo nde'a-ia xa n-ka
ndoñu'u xijan. 12 Te n-xini-da ñayiu
n-ka xi'í xniñi yatni nuu nukoo
silla kuixi ka'nu jan. Nandɨkaa
nanditu'u ñayiu n-ka xi'í xyuku
ijan. Nani xyuku ñayiu dakuu nga
dani xyuku ñayiu ndandɨ'ɨ. N-ka
nandɨka tutu xtuni'no io andɨu
nuu xyodotnuni nax n-ka kida
ñayiu, te n-ka kundaa kuechi-i ná
xyodotnuni nuu tutu jan. Dɨuni
nandɨka ɨnka ntuku tutu tuni'no
nuu xyodotnuni dɨu ñayiu kutuu
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita.
13 N-ka nane ñayiu n-ka nduxi
nuu mar. N-ka nane ndɨyɨ n-ka
yɨnduxi nuu ñu'u. Dɨuni n-ka nane
ndɨyɨ n-ka keé andea. Ntdaa-i n-ka
nandoto, te n-ka kundaa kuechi-i
ná xyodotnuni nuu tutu jan. 14 Ijan
dada n-dakee da'u ni-ia xa kida xa
xi'í-ro nuu nu'u koko. Na ka'nu ɨɨn
laguna ka'nu nuu n-dakee-ia xijan.
Dani n-dakee-ia tnduu xi'in ñu'u
nuu n-ka kaa ndɨyɨ nuu nu'u koko
jan. Ijan kuu nuu kuú koio ñayiu
ɨnka vuelta. 15 Dɨuni dakee-ia ñayiu
ña tuu na dɨu xyodotnuni nuu tutu
tuni'no nuu xyodotnuni dɨu ñayiu
kutuu xi'in-ia nɨkava nɨkuita.

21

Andɨu xee xi'in ñuñayiu xee

1 Ijan dada n-xini-da andɨu
xee xi'in ñuñayiu xee. Andɨu
xi'in ñuñayiu io vitna n-ndoñu'u.
Dɨuni n-naa mar. 2 Te n-xini-da
ɨnka Jerusalén xee. Ñuu ii kuu.
N-xini-da xa vax juun ñuu jan
nde andɨu nuu tuu Ianyuux. Ná
n-kukutu novia n-kukutu ñuu jan.
3 N-teku-da xa xee ja'an nde nuu
nukoo silla ka'nu Ianyuux. Du'a
n-ja'an:

—Tuu Ianyuux xi'in ñayiu
ñuñayiu vitna. Kutuu ka'nu-ia
xi'in-i. Ku kuu-i da'ya-ia, te
Ianyuux-yɨ kuu-ia. 4 Mayo ka-i
nda'i. Mayo ka-i kuú, ni mayo ka-i
kuko'yo ini. Ma kaxia'an ka ɨɨn nuu
xaxia'an. Ma ku kuu ka na n-xo
kuu ñuñayiu.

5 N-ja'an Ia nukoo nuu silla ka'nu
nuu-da:

—Kunde'a xa ndadava'a xee-r
ntdaa xa io. Chidotnuni xa na
ja'an-r chi xandaa kuu. Io xa
jandixa-n xa'a chi jɨn tna'a ná
n-ja'an-r.

6 Ijan dada n-ja'an ka-ia:

—Xa io vitna. Ru'u kuu Ia daa
nga io, te kutuu-r nɨkava nɨkuita.
Ñayiu yichi ndute, juña'a nga-r
ndute ko'o-i xa na kutuu-i nɨkava
nɨkuita. Kane mee ndute ijan.
7 Ñayiu na ndaku nuu Kui'na,
ko'o-i nte ya'a chi nte ya'a kuu
ta'u-i. Ianyuux-yɨ ku kuu ña'a te
ku kuda'ya-r-yɨ. 8 Dakee-r ñayiu
yu'u xa ja'an-i xa kukanu ini ña'a-i
xi'in ñayiu ñatu ka kukanu ini ña'a
xi'in ñayiu kida xaloko xadu'a nuu
koko azufri. Dɨuni dakee-r ñayiu ka
xa'ni ndɨyɨ xi'in ñayiu xndaa xi'in
ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-i, ñayiu
ka kuu brujo, ñayiu ka nakuetu
nuu ianyuux n-ka kidava'a mee-i
xi'in ñayiu vete nuu koko xijan. Ná
ka'nu ɨɨn laguna ka'nu nuu koko
ñu'u jan. Ijan kuu nuu kuú-i ɨnka
vuelta.

9 Ɨnka ntuku vuelta n-xini-da ɨɨn
ángel nunda'a ko'o n-ñu'u xa n-kida
u'u ñayiu ñuñayiu jan. N-ja'an-ia
nuu-da:

—Ne'e na dande'a ña'a-r novia
tnunda'a xi'in tkolelu.

10 Ijan dada n-tu ini-da xa ndeka
ña'a-ia jua'an ɨɨn yuku ka'nu te du-
jun. Te n-dande'a ña'a-ia ñuu ii
Jerusalén. N-xini-da xa vax juun xi-
jan andɨu nuu tuu Ianyuux. 11 Ndii
Ianyuux ñuu jan. Ná diñu yuú yo
ya'u diñu ñuu jan. Ná diñu yuú kuu
jaspe xi'in cristal diñu.

12 Naduku nduu ɨɨn nama ka'nu
te dujun ñuu jan. Io uxi uu ye'e-i.
Ntna'a ye'e jan ndenee dɨu ɨɨn da'ya
yɨɨ Israel, se ka kuu xixitna-ro.
Dɨuni xnii ɨɨn ɨɨn ángel ntna'a ye'e
jan. 13 Uni ye'e jan nde'a do nuu

kane ngandii, te uni nde'a do norte.
Uni ka ntuku nde'a do sur te uni ka
nde'a do nuu keé ngandii. 14 Io uxi
uu cimientu nama ñuu jan. Ntna'a
cimientu jan xndenee dɨu ɨɨn se
n-tunda'a ña'a Jesús, Ia kuu tkolelu.
15 Ne'e ángel n-ndatnu'u xi'in-da
ɨɨn vara oro xa chiku'a-ia
nama naduku nduu ñuu jan.
16 N-chiku'a-ia ñuu jan xi'in vara
ne'e-ia, te n-xini-da xa uu mil uu
cientu kilómetro ne'e xa kani. Nani
ne'e xa kani ne'e xa ndɨka xi'in
xa dujun. 17 Ijan dada n-chiku'a
ntuku-ia ɨnka vuelta nama jan, te
n-xini-da xa uni diko o'on metro
ne'e xa kojon. Ná chiku'a roo xa
kuu-ro ñayiu ɨɨn xa chiku'a-ro daa
n-kida-ia.
18 Yuú kuu jaspe kuu nama ñuu
jan, te mee ni oro nini kuu ñuu
jan. Ná kaa vidriu kaa nama
jan. 19 Nandɨkaa nanditu'u yuú
yo ya'u xndeyuku cimientu nama
jan. Łɨn cimientu jan xndeyuku
jaspe. Łnka cimientu xndeyuku
yuú kuu zafiro. Łnka ntuku
cimientu jan xndeyuku yuú kuu
ágata. Xa kuu koon xndeyuku
yuú kuu esmeralda. 20 Xa kuu
o'on xndeyuku yuú kuu sardónice.
Xa kuu iñu xndeyuku yuú kuu
cornalina. Xa kuu uxa xndeyuku
yuú kuu crisólito. Xa kuu una
xndeyuku yuú kuu berilo. Xa kuu
ɨín xndeyuku yuú kuu topacio. Xa
kuu uxi xndeyuku yuú kuu criso-
praso. Xa kuu uxi ɨɨn xndeyuku
yuú kuu jacinto. Cimientu kuu uxi
uu xndeyuku yuú kuu amatista.
21 Naa ɨɨn ɨɨn yutnu ye'e jan kuu ɨɨn
ɨɨn perla, te mee ni oro nini kuu
ichi ka'nu katuu xiti ñuu jan. Ná
kaa vidriu kaa.
22 Ni ɨɨn veñu'u ña n-xini-da
xiti ñuu jan. Ñatuka ka ndoñu'u
ñayiu veñu'u xaxe'e xa xtuu-i xi'in
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro Ia taxnuni
nuu ntdaa xa io. Dɨuni xtuu-i xi'in
tkolelu jan. 23 Ña tuu nax juun ñuu
ijan ngandii, ni yoo xa kukanda
ñuu jan chi Taa-ro Ianyuux xi'in
tkolelu ndii ijan. 24 Kanda nuu
kuikonuu koio ñayiu ntaka nación
kutuu ijan chi ndii-ia ñuu jan.
Nakuetu koio se ka taxnuni xi'in
ñayiu ya'a nuu Ianyuux xi'in nuu
tkolelu jan ijan. 25 Ni ɨɨn ye'e nama
naduku nduu ñuu jan ma kundi'u
chi nuncas ñatu kunee ñuu ijan.
26 Ná ka najuen tnu'u ñayiu ñuñayiu
Ianyuux ya'a, daa najuen tnu'u
koio-i-ia ijan. Ná ka nakuetu-i
nuu-ia ñuñayiu ya'a, daa nakuetu-i
nuu-ia ijan. 27 Ma kɨu ñayiu ñatu
n-ku ii ijan. Ni ñayiu vete, ni ñayiu
kida xaloko xadu'a, ma kɨu ijan.
Diko ni ñayiu xyodotnuni dɨu libru
tkolelu jan kɨu koio ñuu xee jan.

22

Vax kuyatni kɨu kixi ntuku Jesús ɨnka vuelta ñuñayiu

1 Ijan dada n-dande'a ña'a ángel
jan ndute kɨndɨ xika de'va. Kee-té
ka'a silla nuu nukoo Ianyuux xi'in
Jesús xa ka taxnuni-ia. Ndute
ko'o-ro xa kutuu-ro nɨkava nɨkuita
xi'in-ia kuu-té. 2 Dava ichi ka'nu
xiti ñuu jan ni'no de'va nuu xika
ndute jan. Nduu lado yu'u de'va
jan nukoo ɨɨn yutnu juun xavidi
kaxi-ro xa kutuu-ro xi'in Ianyuux
nɨkava nɨkuita. Ntna'a yoo juun
xavidi-tnu. Va'a vixi-tnu jan xa
mayo ka ñayiu ntakantu'u nación
tna'a kue'e. 3 Ijan mayo ñayiu jan
u'u ɨnka ñayiu. Ijan kuu nuu xtuu
Ianyuux xi'in tkolelu silla-ia, te
nakuetu koio ñayiu ka xinokuechi
nuu-ia nuu-ia. 4 Kunde'a ñayiu
jan-ia te kundenee dɨu-ia tnee-i.
5 Ñatu kunee ijan. Ma juetniu ka
ñayiu kutuu ijan candil, ni ñatu
ndoñu'u-i ngandii chi mee Ianyuux
ndii ijan. Nɨkava nɨkuita taxnuni
koio ñayiu kutuu ijan.
6 Te n-ja'an ka-ia nuu-da:
—Na jandixa ñayiu ntdaa xa'a chi
xandaa xakuiti xa jɨn tna'a. Xan-
daa kuu. Ia n-xian tnu'u se n-ka
ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux
n-ja'an nuu-r nax koo. Kuu-r ia

xinokuechi nuu-ia. N-ja'an-ia xa
kachitnu'u ña'a-r ntdaa-n xa ka
kuu-n ñayiu ka xinokuechi nuu-ia
nax ya'a ñuñayiu. Xa vax kuyatni
xa ya'a xa'a.
7 Te n-ja'an ka ángel jan nuu-da:
—N-ja'an Jesús nuu-r: "Kuna'a
xa xá n-kuyatni xa jɨ'ɨn ntuku-r
ñuñayiu. Ta'u kuu koio ñayiu
jandixa tnu'u xyodotnuni nuu tutu
tuni'no ya'a" —kuu ángel jan.
8 Daña Sua, n-teku-da ntdaa xa'a
te n-xini-da ntdaa xa n-dande'a
ña'a ángel jan. Nu n-ya'a xa'a,
n-xe juiin xiti-da xe'e-ia xa na
nakuetu-da nuu-ia. 9 Te n-ja'an-ia
nuu-da:
—Ña'a, maxku daa kada-n chi
dɨuni ka xinokuechi-r nuu Ianyuux
ná ka xinokuechi ndo'o xi'in se ka
ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux
xi'in ntdaa ñayiu ka jandixa xa n-xe
kodotnuni nuu tutu kidava'a-n
de. Ñani-n ka kuu se ka ja'an
tnu'u-ia. Nuu Ianyuux juiin xiti,
te nakuetu-n.
10 'Maxku tenee tna'a-n tutu
n-kidava'a-n de ni maxku kuedi-n
sellu chi vax kuyatni vax kuvii xa
jɨn tna'a ntdaa xa n-xe kodotnuni.
11 Ñayiu ka kida xane'e xayichi,
daa na kada na'i-i. Ñayiu dakuido
datau ka anu-i, na dakuido datau
na'i anu-i. Ñayiu ka kida xava'a te
ka jandixa-i xa n-ja'an Ianyuux,
na jandixa na'i-i xa n-ja'an-ia —
kuu-ia.
12 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-da:
—Kuna'a xa vax kuyatni kɨu
naxee-r. Te nudɨɨn nudɨɨn juña'a-r
ta'u ñayiu según nax n-ka kida-i ɨɨn
ɨɨn-i. 13 Ru'u kuu Ia daa nga io te
kutuu-r nɨkava nɨkuita. 14 Naka
ta'u ñayiu kɨu nuu ndii ye'e ñuu xee
ya, chi xá n-ka nakate-i da'ma-i.
Kɨu koio-i, te kaxi koio-i xavidi
juun ya'a te kutuu-r xi'in-i nɨkava
nɨkuita. 15 Yata nama naduku
nduu ñuu ya'a ndoo koio ñayiu ka
kida xaloko xadu'a, ñayiu chibruju
ñayiu, seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ xndaa xi'in
ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-s, ñayiu
n-xa'ni ndɨyɨ, ñayiu ka ndadaka'nu
ianyuux n-ka kidava'a mee-i,
ntdaa ñayiu unu vete du. Mayo-i
kɨu ñuu xee ya.
16 'Ru'u n-tunda'a ángel, ia
xinokuechi nuu-r xa kachitnu'u
ña'a-ia ndo'o xi'in ntdaa ka ñayiu
ka kukanu ini ña'a nax ya'a. Ru'u
kuu Jesús, te kuu-r da'ya dana
David. Kuenda kɨu tkɨun xino
hora vax tuu xa nde'e ndii-t kuu-r.
17 Ja'an Espíritu-r nuu-r: "Jɨ'ɨn-n
ñuñayiu." Dɨuni ka xko ja'an
ñayiu ka kukanu ini ña'a nuu-r:
"Ndixi-n ñuñayiu." Kuenda kɨu
dichi tnunda'a xi'in-r ka kuu ñayiu
jan. Na ja'an ñayiu kunini tnu'u
n-ja'an-r-ya: "Ndixi-n." Ñayiu
yichi ndute, na kixi-i ya'a xa na
ko'o-i ndute juña'a-r xa na kutuu-i
nɨkava nɨkuita, te kutuu-r xi'in-i.
Ña tuu nax chiya'u-i —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.
18 Te n-ja'an ka ángel ijan nuu-da:
—Juña'a-n nuu ntdantu'u ñayiu
kunini a ka'u tnu'u yodotnuni nuu
tutu n-kidava'a-n de xa maxku chi-
dotnuni ka-i ɨnka tnu'u. Nux daa
na kada-i nda'u ka ya'a-i dada xa
ya'a koio ñayiu kakune'e libru dian.
19 A ndeda ñayiu na ndada ndoo
tnu'u yodotnuni nuu libru dian ma
juejoon Ianyuux xa kaxi-i xavidi
juun yutnu io andɨu xa kutuu-i
nɨkava nɨkuita. Dani ma juejoon-ia
xa kɨu-i ñuu ii xa ni'i-i ntdaa xa n-xe
kodotnuni nuu libru dian —kuu-ia,
n-ja'an-ia.
20 N-ja'an ka Ia n-kachitnu'u ña'a
ntdaa tnu'u ya'a nuu-da:
—Xa kuyatni xa naxee-r.
Te xia'an-da nuu-ia:
—Daa na koo. Ndixi-n nuda.
21 Na chindee chituu ña'a Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro ntdaa-ro.